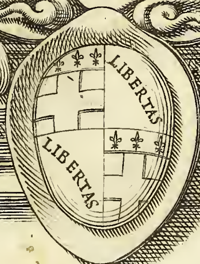

GIORGIO

VLYSSES ALDROVANDVS BONONIENSIS ANNO ÆTATIS LXXVIII.

TV SCEPTRA DEVMQZ CONCILIAS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS

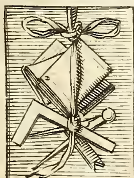
De Reliquis Animalibus exanguibus libri quatuor, post mortem eius editi: Nempe

DE MOLLIBVS, CRVSTACEIS, TESTACEIS, ET ZOOPHYTIS.

AD ILLVSTRISSIMVM SENATVM *BONONIENSEM.*

Cum Priuilegijs.

EX PACE VBERTAS

Bononiæ apud Io: Baptistam Bellagambam. 1606.

ILLVSTRISSIMIS, AC PRVDENTISSIMIS SENATORIBVS BONON.

NIVERSÆ naturæ contemplatio, quam Romani homines Græco vocabulo philosophiam nuncupare voluerunt, adeò vtilis, adeò necessaria, adeò iucunda semper habita fuit, vt nullæ nationes reperiantur, quæ ipsius studium mirum in modum non adamauerint, inque illud omnibus viribus non incubuerint. notum est enim Chaldæos, Aegyptios, Græcos, Latinos, Arabes, quique inter Gallos Eubages appellati fuerunt, huic scientiæ vehementer fuisse addictos: ac possem equidem non homines ex vulgo, sed inter suos magni vtiq; nominis, atque auctoritatis complures nominare, qui totam ætatem in pulcherrimarum rerum cognitione traduxerunt, & sanè vita humana vix consistere posse videtur sine ea præsertim parte, quæ propiùs medicinam respicit: Idq; adeò apud omnes in confesso est, vt inanem omninò laborem sumptura sim, si pluribus verbis id vobis, AMPLISSIMI VIRI, persuadere coner: hoc vestrum toto orbe terrarum nobilissimum atque antiquissimum Gymnasium me vera loqui facilè testabitur; in quo tot viri omni literarum genere præstantissimi, & in philosophiæ, ac medicinæ studijs versati reperiuntur, qui quoddam quasi seminarium omnis eruditionis, ac scientiarum appellari mereantur; quis verò tot præmijs, tot ingentibus, ac regijs sumptibus adeò magnum eruditorum virorum ex omnibus prouincijs, & nationibus ad se alliceret, atq; inuitaret, nisi literarum studia magnifacienda esse existimaret? Sed reprimam me, ne illud videar extollere velle, quod non solùm in hac vestra Vrbe, atq; vniuersa Italia cunctis perspectissimum est, & exploratissimum; sed apud exteras quoq; nationes summis atq; his quidem verissimis laudibus cum maxima vestri nominis commendatione assiduè celebratur. tantum dicam inter eos summos viros, qui philosophiæ, reliquarumq; bonarum literarum studijs inclaruerunt, Vlyssem Aldrouandum, Ciuem vestrum, meum coniugem, haud infimum locum abhinc quinquaginta fermè annis tenuisse, de cuius probitate, atq; eruditione plura fortasse dicerem, nisi is apprimè esset cognitus, & cum aliorum tum multò magis etiam suis scriptionibus famam ingentem comparasset. Is adeò literarum studijs vsq; ab ineunte ætate incensus fuit, vt nullis laboribus, nullis sumptibus vnquam pepercerit, vt ad eum eruditionis gradum perueniret, in quo omnes deinde eum conspexerunt; nec vos eius virtuti præmium denegastis, imò verò liberalitate vestra effecistis, vt multò alacriùs ad ea

studia

ſtudia incumberet,in quæ natura valde propendebat. Itaque veſtra ope,& auxilio potuit hinc atque inde corrogare tot ſtirpes, tot animalia, tot meteora, tot foſſilia, quot vix ipſa natura cognita habet, tot ac tam artificioſas picturas, tot ſculpturas, tot libros, tot lucubrationes, tot ſcripta, tot monumenta, quot in ipſius bibliotheca reperiuntur; Quę omnia deinde veſtra eſſe voluit,quòd ita optimè conſeruanda iri certò cognoſceret, præuideret, & à multis grauiſsimis, ac magni iudicij virisità fore didiciſſet.Omnia enim niſi ritè conſeruentur,pereũt,omnia temporis iniurijs,vt de tineis,blattis,carieq; nihil dicam,obnoxia, omnia conſumit inuidioſa vetuſtas. Periere Principis philoſophorum Ariſtot, Socratis, Platonis,Theophraſti, plurimorumq; aliorum doctiſsimorum virorum præſtantiſsimæ, atq; vtiliſsimæ lucubrationes, peribuntq; deinceps aliæ, niſi Principum fauore,ac beneficentia æternitati commendentur; Vobis igitur VIRI AMPLISSIMI omnia contribuit meus maritus,non tantùm quòd in publicum vſum conſeruari ea cuperet,ſed etiam quia veſtra viuente adhuc illo viderentur. Vos enim,cùm vires eius tot impenſis,ac ſumptibus planè eſſent impares, illum præ cæteris ciuibus omni ſemper fauore,honoribus atque ſuppetijs pro veſtra ſingulari beneuolentia fouiſtis, adeò vt plura etiam quàm quæ reliquit,debere vobis videretur: Cæterùm cùm totam ætatem ſuam ſub vmbra Muſarum, imò ſub vmbra alarum veſtrarum ab ipſis (vt ſic dicam) incunabulis,ſummis cum laboribus tranſegerit, ſolos quoq; literarum, & laborum ſuorum fœtus offerre tantummodò potuit. Et laudabitur fortaſsis ille,quòd ea patriæ ſuæ defenſoribus, protectoribuſq; commiſerit; magis tamen laudabimini vos, qui honoris illius, ac publicæ vtilitatis gratia poſteris communia eſtis facturi. Eſtq; ſanè ingẽs,& generoſus vtriuſq;, veſter,inquam,atq; illius animus, ſed veſter,vt rerum capax maximarum,ſic & in humanitate ampliſsimus, & in amplitudine humaniſsimus:atq; omnia ita in vobis heroica efflorefcunt,tripliciq; funiculo,quod difficillimè rumpitur,prudentia ſcilicet,probitate, ac vnanimitate vſque adeò perpolletis, vt natura tanquam cæterorum hominum immemor,vos ſolos hiſce floſculis perornaſſe videatur. Quid enim in vobis non eſt decorum?quid non ſumma admiratione dignum?quid non ab alijs imitandum? Singula profectò ſufficerent quemuis alium honeſtare, quæ in vobis omnia ſunt conſerta. Et reuera beata eſt Reſpublica veſtra, felices Ciues veſtri, quorum gratia in vobis tantùm ſagaciſsima rerum parens natura poſuerit virtutum vbertatem, qua cuncti dirigantur. Ego autem ſatis feliciter mecum actum intelligam, ſi veſtris auſpicijs præſens opus, alijq; mariti mei labores in manus hominum prodierint. Veſter enim viuificus ſplendor,ea omnia,maximè potis eſt illuſtrare, quando & cæterorum ciuium languentes animos ita recreet, vt pœnè demortuos auris vitalibus reddat, vti non tantùm meus maritus viuis exemplis didicit, verumetiam erga innumeros alios in longè grauioribus cauſis demonſtraſtis. Hoc ergo quicquid muneris eſt, VIRI AMPLISSIMI,religionis,atq; obſeruantiæ erga vos meæ haud dubium pignus benignè ſuſcipite, atque ita ſuſcipite, vt gratum id vobis eſſe cognoſcam. Pulchrè noui maximis maxima etiam deberi, meque vobis, & generis claritate, virtutibus, prudentia, & fortitudine proculdubiò maximis, maximo etiam munere donare debuiſſe: donaſſe tamen minimo, quippe quæ minima præſtare, imò verò nulla, nata ſim. Nihilominus minimum illud dicendum non fuerit, ſi cum maxima illa deuotione, qua vos maximè proſequor, conferatur. Precor itaq; vos, quos velut vnum ex pluribus particulis conflatum corpus appello, vt eodem fauore, quo pœnè labentem Rempublicam literariam ſumma hac ſæculi

calamitate

calamitate sustinetis, omnes mariti mei lucubrationes, labores, & vigilias adiuetis, & vt pulchritudine vestra videri pulchriores possint, vestræq; vnitatis imagine contra maleuolorum (vt sunt hodie plurimi) pestilens virus, & vires, & robur accipiant, & vestra deniq; prudentia, & virtutum circulis absolutis, sese ab interitu vindicent, æternitatisq; speciem consequantur: quorum tantorũ beneficiorum hocce quod vobis dico, ac nuncupo opus, fuerit monumentum. Me verò vestro patrocinio pluribus commendarem, nisi mihi quotidie promissa vestræ beneuolentiæ fides inconcussa, vobis vicissim pro me res ipsa ærumnis pluribus iactata hactenus, loqueretur. Valete, ac me, meaq; in vestram clientelam ascribere dignemini. Bonon. Calend. Maij. Anno Domini millesimo sexcentesimosexto.

Amplitudinibus VV. omni officiorum genere addictissima.

Francisca Aldrouanda.

Frater Daniel Mallonius, pro Curia Archiepiscop. Reuisor.

Ego Frater Aloysius Festa Vrceanus, Magister Sacræ Theologiæ, Ordinis Prædicatorum, Vicarius Sanctissimæ Inquisitionis Bononiæ, perlegi hoc Opus præclarum, cuius Titulus est Vlyssis Aldrouandi Philosophi, & Medici Bonon. de Animalibus exanguibus reliquis quatuor, &c. nihilq; inueni repugnans regulis noui Indicis. Vt possit igitur typis mandari, facultatem concedo.

Ita est Frater Aloysius qui supra.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

NEMPE

MOLLIBVS,

CRVSTACEIS,

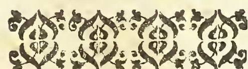
TESTACEIS,

ZOOPHYTIS.

C

Et Primùm

DE MOLLIBVS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM.

D NIMALIVM exanguium quatuor genera constituit [a] Aristoteles: Molle, Crustatum, Testatum & Insectum. De hoc autem postremo, conscripto à nobis volumine, nuperque in lucem edito, abundè, ni fallor, dictum est: de reliquis tribus, quæ pisces impropriè à [b] Plinio nuncupantur, nunc agemus. Nec erit præter rationem, hoc eodem in tractatu, quæ de Zoophytis (hoc est ijs quæ inter plantam & animal natura ambigunt) authores scripsere & obseruauimus nos ipsi, proprio etiã libro docere: Quamuis enim propriè animalia dici non mereantur; tamen cùm multa habeant cum exanguibus communia, sanè omnino hoc volumine complectenda veniunt. Aristot. in libris suis de Animalibus eorum naturam perscrutatus est, sicut multi quoque recentiores; Theophrastus verò fidelissimus Aristotelis imitator nullibi, quod sciam, in libris plantarum meminit. Vnde affirmem, Zoophyta rectiùs Animalibus, quàm plantis esse annumeranda. A Mollibus exordior, quòd hæc primùm inter omnia exanguia locum sibi vindicent, si ordini à nobilitate, quo in omnibus ferè nostris historijs vsi sumus, inhærere velimus. Eam autem, non ab vsu atq; vtilitate, (ità enim conchylia & crustata præcederent,) sed à corporis partibus dimetimur.

[a] Hist.1.c.4. & 8. & lib. 4.cap.1.

[b] Li.9.c.28.

metimur, quarum ſanè numero & robore longè præcellunt Mollia. Sed & philoſophorum princeps & communis præceptor Ariſtoteles hunc ordinem ſecutus fuit, Mollia primo loco nominans, vti ex his [c] eius verbis videre eſt: Nunc, inquit, ordinem animalium quæ ſanguine carent, perſequemur. Genera in hoc ordine plura ſunt, primùm quæ Mollia appellauimus, hoc eſt quæ ſanguine carent, & foris carne molli obducta, ſolidum intus modo ſanguinei generis continent, quale Sepia. Secundum quę cruſtis tenuibus operiuntur, hoc eſt partem ſolidam foris, mollem carnoſamq; intus continent. Durum illud eorum tegmen, non fragile, ſed colliſile eſt: quale Cancrorum genus & Locuſtarum. Tertium quę ſilicea teſta concluſa muniuntur, hoc eſt quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis atq; ruptilis, non colliſilis; quod genus Concharum & Oſtrearum eſt. Hæc ille. Neque ab hoc ordine deflexit, quin Ariſtotelem imitatus Plinius, Piſcium, inquit, quidam ſanguine carent, de quibus dicemus; ſunt autem tria: in primis quæ Mollia appellantur; deinde contecta cruſtis tenuibus, poſtremò teſtis concluſa duris.

[c] Hiſtor. 4. cap. 1.

E

QVID MOLLE. SYNONYMA. ETYMVM.

OLLE dicitur omne quod eſt tenerum tactuiq; cedens, cui contrarium, quod durũ eſt. Cæterùm quę Græci μαλάκια, Latini Mollia appellãt ſunt ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐκτὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἔντος δὲ τὸ στερεὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἔναιμα, οἷον τὸ τῶν σηπίων γένος; id eſt, ſanguine carentia, & foris carne obducta, ſolidum intus veluti ſanguinea continent, vt Sepia (quemadmodum ſuperiùs quoque à Philoſopho dictum eſt.) Dici etiam μαλακόδερμα id eſt Molli cute contecta, quidam volunt, præſertim Theodorus Gaza, & eum ſecutus Rondeletius, nominis affinitate decepti. Nam Hippolytus Saluianus, optimus ſanè Ariſtotelis interpres & diligentiſſimus animalium aquatilium naturæ indagator, hoſce non ſine ratione reprehendit in ſua de Aquatilibus hiſtoria. ait enim μαλακόδερμα, hoc eſt, mollem cutem habentia ab Ariſtotile vocari cartilagineorum piſcium oua. Cùm enim dixiſſet [a] Philoſophus, Cartilaginea verò & Viperæ cùm intra ſe oua generent, mox animal foras pariunt; perfectum autem generant ouum, ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum, extra autem non pariunt oua, quia natura frigida ſunt; & non quia calida, vt quidã volunt; ſtatim ſubiungit, μαλακόδερμα ᾠοῦ γεννῶσι, διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγό-δερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις τὸ ἔσχατον διὰ μὲν οὖν τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι, διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε, διεφθείρετο γὰρ ἄν. Quæ quidem verba (inquit Saluianus) neque à ſuperioribus diſtinctione capitis vndecimi ſeparare debebat Theodorus; cùm eorum, quæ in illis dicuntur, cauſſam reddant; neque ſic vertere; cute molli intecta generant oua; quod enim caloris exigui ſunt, vltimum ſiccare natura eorum nõ poteſt; quia igitur frigida ſunt, molle generant: quia molle, non extra, periret enim propter ſuam mollitiem: ſed ſic potiùs, Molli igitur cute tecta generãt oua; quia enim pauci ſunt caloris, non exſiccat eorum natura admodum. Quoniam ergo frigida ſunt, cute molli tecta generant; quoniam verò molli tecta ſunt cute, non extra; perirent enim vtique. Atheneus etiam τευθώδη hoc eſt Loligini ſimilia vocat Mollia. Μαλάκια autem cur vocentur, nobis manifeſtauit [b] Galenus, dum inquit: Μαλάκια, id eſt, Mollia vocantur neque ſquamam, neque aſperam, neque teſtaceam cutem habentia, ſed mollem, perinde ac in hominibus eſt: Vt Polypodes, Sepiæ, Loligines, quæ tangenti quidem mollia videntur: quia neque ſquamas, neque aſperum, neq; teſtaceum tegumentum habeant, duræ autem ſunt carnis. Apud Ariſtotelem citante [c] Athenæo Mollia ſunt Πολύποδες, ὀσμύλη, ἐλεδώνη, τευθὶς, hoc eſt Polypi, Ozæna, Heledone, Sepia, Loligo [d] Alibi Mollia ſcribit eſſe Polypos, Sepias, Loligines. [e] Plinius Mollia, inquit, ſunt Loligo, Sepia, Polypus, & cætera eius generis. His ab alijs annumerari video Leporem marinum & Vrticam, quam poſtremam nos inter Zoophyta & his ſimilia recenſebimus, quamuis perfectum Zoophytum non ſit. Mollia autem non eſſe clarum eſt: nam neque ſolidam intus habent ſubſtantiam, quæ oſſi proportionetur, vt pleraq; Mollia (licet alioqui oſſa, teſte philoſopho, minimè ſint, vt mox patebit) nec octo pedes, nec mutim, nec atramentum, nec caput intra alueum, nec quaſuis ferè alias partes, quibus Mollia prædita eſſe deinceps probabimus. Quocirca qui Vrticam & Leporem marinum inter Mollia retulerunt, nimis latè vocem eam vſurpauêre, & quæuis animalia

Μαλακόδερμα Ariſtoteli non eſſe Zoophyta.

Gazæ & Rondeletij error.

[a] 1. De gen. cap. 10.

G

Μαλάκια.

[b] Lib. 3. de alimen. facul.

Quot ſint Mollia.

[c] Lib. 7.

[d] Hiſtor. 5. cap. 6.

[e] Lib. 9. cap. 28.

Zoophyta quæ.

H

A malia ad tactum cedentia, molliq; carne prædita, Mollia nuncuparunt. Nos autem concisiùs propriùsque, Philosophum imitati, sumimus hanc vocem, & de omnibus, quæ Mollibus propriè dictis conueniunt, hæc in genere scribimus.

DESCRIPTIO, ET PARTIVM ANATOME.

OLLIA ossibus & visceribus carere, qualemq; habeant carnem, his verbis docet [a] Aristoteles: Videntur, inquit, nihil ossis, nihil terreni discretum habere, quod dignum effatu sit; sed mollia ferè tota, carnosa & tactui cedentia. Ne tamen corpus eorum facilè pereat, modo illorum quæ carne lassiuiunt, naturam inter carnem & neruum obtinent. Mollis enim vt caro est, sed intendi potest, vt neruus. Fissilis autem caro eorum non in directum, sed in anfractum: ita enim ad vires commodior esse potest. Sed loco ossium habent quod piscium spinis proportionetur omnia excepto Polypo; Nam Sepiæ habent quod sepium vocant & Loligines quod gladiolum, vt postea probabimus, quãuis quidam partem hanc duram ac solidam os appellare voluerint. Exteriores partes omnibus sunt tres præcipuæ, caput (κεφαλή) pedes (οἱ πόδες) siue brachia, quæ quandoque Aristoteles πλεκτάνας vocauit, Gaza crura, barbas, cirros interpretatur, tum etiam τὸ κύτος ἀδιόριστον, id est alueus indiscretus, seu sinus eodem interprete. Non laudat Zoographus quibus cirrhus cum aspiratione scribitur, quòd huius vocabuli origo Græca nõ videatur, nisi quis fortè à verbo κείρειν deducat, siue quod capillamentum huiusmodi tonderi idoneum sit, vtpote prominens vel pendulum: siue contrario sensu, quòd minimè tondeatur. Vnde cirim vel cirrhidem auem aliqui notam volunt. Κίῤῥος quidem Græcis color est, quem Latinè giluum dicimus. Idem Zoographus rectè putat κῦτος apud Aristotelem non benè penanflecti, quanquam & in alijs locis sæpius, tum in Aristotelis, tum in aliorum libris, modo penanflexum, modo paroxytonum inueniat. Sed quoniam penultima breuis, omnino peracuendum censet. Caput verò omnibus contrà quàm cæteris animalibus inter crura continetur & ventrem, teste Philosopho: Vnde [b] Plinius de Mollibus loquens summatim: His, inquit, caput inter pedes & ventrem. in capite os est & in hoc bini dentes. Vt ex hisce [c] Philosophi verbis patet. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσὶ δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus est, in quo dentes duo. Quæ Aristotelis verba Athenæus sic transcripsit. Τὴν σηπίαν, inquit, Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ ὧν τοὺς ὑπὸ κάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. Sepiæ scripsit Aristoteles octo pedes esse, sub his duos maximos, scilicet promuscides duas, inter hos verò oculos & os, atque dentes duos, alterum superiorem, alterum inferiorem. Cæterùm rostrum rectius, os dentesq; appellanda sunt, vti doctissimè Rondeletius disseruit. Est enim hæc pars (os nimirum & dentes) adunco carniuorarum rostro perquam similis ex partibus duabus composito, superiore, & inferiore, commissura pyxidata, vt loquitur Rondeletius, ita vt inferior intret in superiorem. Partes itaque huius rostri, superiorem scilicet & inferiorem dentes D videtur appellasse Philosophus. Sed cùm immobiles sint, neque firmè innitantur ad laniandam & retinendam prædam, non satis propriè dentes dicentur, sed potius ῥύγχος. Carent lingua Mollia, sed vice eius carnosum quiddam in ore gerunt, quo voluptatem discernant esculentorum, vti apud [d] Philosophum scriptum reperio. Insuper habent in capite oculos binos grandiusculos, quibus discrimen exigua quædam præstat cartilago, continens cerebrum paruulum. Pedes quoque omnia obtinent in parte priore, cuius causam hisce verbis tradidit Aristoteles: Pedes (habent) parti priori vinctos circum caput, infra oculos circa os, & dentes. Sed cùm cætera animalia quibus pedes, aut parte priore posterioreuè eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur, & sanguine carent, hoc vnum genus (Molle nimirum) parte, quam priorem in eo capimus, omne continet. Cuius rei causa est, quòd pars eius posterior, ad priorem adducta est, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter testata accidit. genus enim testatum omnino partim Crustatis, partim Mollibus simile est. Qua enim foris terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: qua autem forma eiusmodi corporis constat, cum

Ossibus & Visceribus carere.
[a] 2. de par. cap. 8.
Sepium quid, & gladiolus.
Exteriores partes.
Cirri vt scribendum, & vnde dicantur.
κύτος.
Caput.
[b] Lib. 9. c. 28.
[c] 4. de par. ani. cap. 1.
Pedes.
Rostrum.
Lingua carent.
[d] De part. 4. cap. 5.
Oculi.
Pedes cur in parte priore.

Mollibus conuenit omne quodammodo, ſed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Natura enim horum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt in quadrupedum & hominum genere eſt) primum extrema linea parte os ſitum intelligat: qua a: mox ſtomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde inteſtinum vſque in oſtium excrementi, qua d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt, & caput, pectusq; locum obtinent primum. Reliqua eorum ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adiecta ſunt, vt priora poſterioraq; crura. In cruſtatis etiam inſectiſq; ordo interiorũ eodem modo conſtare vult, ſed officijs exteriorum motionum differt à ſanguineo genere. At verò Mollia & Turbinata inter ſe quidem proximè conſtant, ſed ijs è conuerſo: finis enim ad principium flectitur, quaſi quis lineam efflectendo ducat d ad a. Cum enim ità partes interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in Polypis tum caput vocatur, qualis in teſtato genere Turbo eſt. Nec aliud intereſt niſi quod alterius molle, quod ambit eſt: alterius duro tegmine carnem natura complexa eſt, vt ſeruentur cùm difficulter moueantur. Hinc fit vt excrementa tam Mollibus, quàm Turbinatis meatu ori vicino emittatur: quanquam Mollibus infrà, Turbinatis à latere. Hac de cauſa pedes Mollium ità poſiti ſunt & contrà quàm cæterorum. Hactenus ille. E

Pedes quot omnib.

Pedes quoque ſunt omnibus octoni, ſed ſingulis eorum generibus diuerſi. Quibuſdam enim pedibus acetabula, cirramentaq; ſunt, quæ vim contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus caruncelas cæteraq; cedentia trahant. quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cum pars interior tota contingat, atque amplectatur. Sunt etiam quibus pedes breues, & inutiles, binæq; promuſcides prælongæ, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, ne æſtu maris, aut tempeſtate vrgente de ſaxis deturbentur, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Itaque non aliud habent, quo capere admouereq; poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides aut acetabula ſiue cirramenta, quæ (vt dixi) pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulſandam, atque etiam ad cætera vitæ munera neceſſaria obeunda. F

Fiſtula.

Fiſtulam ante alueum ſupra caput & brachia gerunt cauam, quam modò in dextram partem, modo in ſiniſtram transferunt; hac mare tranſmittunt, & quantum ſuo admiſerint alueo, quoties ore aliquid capiunt, vt teſtatum reliquerunt [e] Ariſtoteles & [f] Plinius. Sed Theodorus Gaza in hoc Ariſtotelis loco, fiſtulam hanc Polypo tantùm tribuere videtur. VVottonus ait perobſcurè hęc pronunciaſſe Ariſtotelem, ſed longè apertiùs eadem in libro de reſpiratione explicaſſe, vbi apertè Mollibus omnibus fiſtulam ineſſe cerebro oſtendit. Et rurſus [g] alibi cauſam reddens, cur fiſtulam habeant, inquit: Quibus autem per cibum humor illabitur, ijs fiſtula in ſanguineo genere data eſt. Mollibus etiam & cruſtaceis hoc idem adhibitum eſt: Nam & ea quoque humorem propter cibum accipere coguntur. Fiſtula hæc modo ab [h] Ariſtotele dicitur αὐλὸς, modò μυκτὴρ, Gaza narem transfert. Dubitant quidam num pro hoc vocabulo legendum ſit apud eundem φυσητὴρ, quo vocabulo ſæpe vtitur, cùm balænarum & cætacei generis animalium mentionem facit. Sanè vbi apud Ariſtotelem de Loliginum coitu loquentem in Græcis legitur μυκτῆρα aut φυτῆρα, Zoographus legendum putat φυσητῆρα. Plinius tamen hunc Ariſtotelis locum tranſcribens nares tranſtuliſſe videtur, & per conſequens μυκτῆρα in codice Græco Ariſtotelis legiſſe, cùm inquit: Crine vno fæminæ naribus adnexo. Aelianus etiam de cetis Gedroſijs eandem partem μυκτῆρας id eſt nares appellare videtur. quapropter nihil videtur eo loco mutandum. G

e Hiſtor. 4. cap.1.
f Lib.9.c.12.
g Hiſtor. 8. cap.2.
h De gener. animal.1.c.15.

Pinnulæ.

Pinnulam habent omnia circundantem alueum, cauſam cur eam habeant, dat [i] Philoſophus; vt, inquit, natent, & ſe dirigant, vt volucres cauda pennis condita, & piſces ſua penna cartilaginata. H

i De par. ani.4.c.10.

Alueus. Cutis.

Alueus à capite amplioris capacitatis propenſus: eius caro fiſſilis eſt, non per directum, ſed in orbem, cuteq; intecta eſt. Verùm quamuis cutem Ariſtoteles & Plinius tribuant; tamen reipſa inquit Saluianus cute carere videntur. Quod [k] Plinius etiam (cuius in hac re admiranda diligentia) comprobat inquiens: Aquatilium tegmenta plura ſunt: alia corio & pilo teguntur, vt vituli & Hippopotami, alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: filicum duritia, vt Oſtreæ, & Conchæ: cruſtis vt locuſtæ: cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquamis, vt piſces: aſpera cute, vt ſquatinæ; qua lignum & robora poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt Polypi.

k Lib. 9. c. 12.

Capillamenta & eorum vſus.

In corpore quoque omnium, quædam capillamenta habentur; quæ quidem in toto eorum latere conſpici ſolent: ὀςλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri, Ariſtoteles τριχώδη. Eorum vſus iudicio Rondeletij eſt, qui branchiarum in reliquis piſcibus. Huiuſmodi branchiæ ſunt in Cancris & alijs Cruſtatis.

Cerebrum.

Quantũ verò ad interiora attinet, omnibus Mollibus cerebrum datum: Sic enim [l] Ariſtoteles: Cerebrum autem ijs omnibus eſt, quę ſanguinem obtinent, & ob

l 1. Hiſtor. cap.16.

A & ob eam rem sanguinea appellantur, atque etiam quæ Mollia nomine speciali vocantur. „ Quod Plinius quoque confirmat dicens: Cerebrum omnia habent animalia, quæ sanguinem: etiam in mari quæ Mollia appellauimus, quamuis careant sanguine, vt Polypi. Id tamen minimè cerebrum censendum erit, sed quid proportione respondens cerebro, à quo sentiendi mouendiq; facultas dimanat in omnes corporis partes. Sed non tacebo quòd [m] Aristoteles, cùm sentiendi vim à corde, non à cerebro proficisci putet, partẽ in Mollibus μύτιν dictam principatum sentiendi obtinere dicat, ac si hæc esset ἀνάλογος cordi; sic enim scribit: Sed habent illud quoq;, inquit, oportet, quod ei parti proportionetur, cui sentiendi principatus in sanguineo genere mandatus est: hoc enim in omnibus animalibus inesse necesse est. Ergo Mollibus id membrana continetur humidum, per quod gula in ventrem pertendit, admota prius tergo (sic Gaza, ego verò adnata magis tergo, προσπέφυκε πρὸς τὰ πρανῆ μᾶλλον) mutis id à nonnullis dicitur. Hactenùs ille, qui & humidam corpulentamq; partem eam esse subdit, tendereq; per eam mediam stomachum siue gulam. Nam, inquit, si inter eam & tergum positus esset, distendi æquè non posset cibo ingrediente, propter dorsi duritiam. Intestinum à mute natura semouit, extraq; posuit, & atramentum intestino annexuit, vt quamplurimum distaret ab aditu, & pars sordida à nobili & principe procul haberetur. Partem hanc cordi proportionari & situs ipse ostendit, cùm idem sit & dulcedo humoris, tanquam concocta & sanguinea quædam. Et [n] alio rursus in loco, Mollium nullis inesse viscera scribit, sed tantùm partem eam quam mutem appellant, & atrum quendam humorem, quem atramentum nominant, τὸν θολὸν, alij vt Athenæus & Dioscorides τὸ μέλαν. Hoc scribit [o] Plinius pro sanguine ijs inesse, de Sepia mare ac femina sic loquens: Ambo autem vbi sensêre se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua abscunduntur. Rondeletius bili potiùs respondere putat. Natura enim, inquit, vel quòd pro sanguine est nutrimenti causa, veluti thesaurum diligenter seruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus est venæ proportione respondens, quo alendi corporis causa in vniuersum corpus distribuatur. Quare satiùs esse duxerim excrementum appellare, quod ab alimento secretum in vesica reponitur, quoque natura imminente periculo, tuendi huiusmodi piscium generis causa abutitur. Nam quoties metu perterrentur, hoc atro humore aquam infuscant, sibiq; nigrorem septum proponunt & turbulentiam quasi, quo se abscondant. Quocirca excrementum esse censet quoque ante Rondeletium [p] Aristoteles, & non aliter quàm in auibus sedimentum album in terreo earum excremento innasci. Non enim secus quàm aues vesica carent hæc Mollia, quantumq; terrenum maximè sit, in atramentum secernitur. Tunica autem id continetur membranea (quam μήκωνα appellauit Aristoteles, Gaza papauer vertit) exitum, finemq; habens, quà alui excrementa emittunt, parte quæ fistula vocatur, quæ in supinis posita est. Sed & aliarum partium interiorum meminit Philosophus, de quibus sic scriptum reliquit: Os autem, inquit, gula eorum excipit angusta, quam sequitur guttur (πρόλοβος, ingluuies) ampliusculum neque (non) absimile auibus: cui iungitur venter tanquam omasum (abomasum VVottonus ἤνυστρον) facie clauiculæ buccinorum. Intestinum ab eo tenue, partem repens superiorem ad os fertur, quod laxius (παχύτρον) quàm gula est. & paulò post dat rationem, cur hasce partes habeant, nimirum ingluuiem & abomasum. „ Habent, inquit, hæc (Mollia) ita eas partes eadem de causa, qua aues. Neque enim eorum „ vllum potest commolere cibum: itaque ingluuies ventri præiacet. Sepiæ quoque Loliginiq; tum maiori tum minori partes duræ ac solidæ intus per corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: Sed quod insertum Sepijs est, sepium vocant, quod D Loliginibus ξίφος, id est gladiolum, vti postea planiùs explicabitur.

Margin notes: [m] 4. de par. cap. 5. — Mutis. — [n] Histor. 4. cap. 1. — [o] Lib. 9. cap. 29. — [p] De par. 4. cap. 5. — Partes duras, ac solidas intus contineri.

SENSVS.

SOMNIARE quoque omnes hosce Molles pisces scribit [a] Aristoteles, vt cætera aquatilia, dormireq; vt pisces propriè dictos. Vnde verisimile est, sensibus externis, vt visu, olfactu, ac gustu valere. Visum quoque eis inesse manifestum faciunt oculi, quos magnos esse suprà ex Philosopho dixi. quamuis num acutè cernant, nullibi scripserit. Olfactu admodum, ac gustu valere ex his [b] eius verbis colligimus: Nam & Sepiæ, inquit, & Polypi odore escarum alliciuntur: & Polypi ità adhærescunt, vt auelli inde non possint, sed truncari potius patiantur. At verò pulicaria herba (κονύζα) admota protinus ab odore eius

Margin notes: Somnus. — [a] Histor. 4. cap. 14. — [b] Hist. 4. c. 8

reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis eſt ratio, interdum enim cibum perſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur &c. Tactu verò ſentire omnibus datum eſt animantibus. De auditu nihil certi manifeſtiq; habetur. E

S E X V S.

a 1. de gen. cap. 1.
b 1. de gen. cap. 3.
c Hiſtor. 4. cap. 1.

[a]RISTOTELES agens de animalium exanguium ſexu, Mollibus quoque vtrunque ineſſe tradit: [b] Alibiq; vuluas bifidas, ac teſtes geminos iuxta genitale in cunctis reperiri ait. Differunt autem fœminæ à maribus [c] eodem teſte, quòd mas prona ſui corporis nigriora ſupinis potius, parteſq; omnes aſperiores habeat, quàm fęmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. In mare quoque meatus quidam ſubditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem ſupraq; poſitum habetur. Vtroque tamen in ſexu corpuſcula quædam ſubrubra parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. F

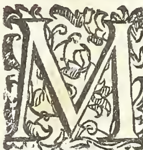
L O C V S. V I C T V S.

Cur non ſint in Ponto.
a Lib. 9. Hiſtor. c. 28.

CVM ſanguine carentia natura ſint frigida, in lacu aut dulcibus aquis naſci non poſſunt, vnde & Mollia in ſalſis aquis gignuntur: non tamen omnia eodem in loco, etenim quędam in alto mari, quædam prope littus degunt. Omnia autem reſpuunt aquam ſalſam potulentiorem. Quo circa in Ponto Mollia non ſunt, vti prodidit [a] Ariſtoteles. Idem omnia carniuora eſſe ſcripſit, ſolaq; carne veſci. Loligines namque & Sepias piſces maiores euincere, Conchulis delectari Polypos.

N A T V R A: M O R E S.

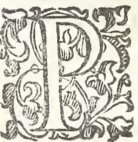
a Quæſt. natur.
Pauida eſſe.
Atramenti effuſio ob pauorem.
b 4. de par. cap. 5.

OLLIVM omne genus autore [a] Plutarcho, frigus difficulter fert ob carnis nuditatem & tenuitatem. Nulla enim cute, aut ſquama integuntur, intuſq; duras habent oſſeaſq; partes. Pauida autem ſunt, ob ſanguinis inopiam & naturam frigidam, vnde etiam parum viuunt: biennium enim non ſuperant, aut rarò, vt docet Ariſtoteles. Quod autem meticuloſa admodum ſint Mollia, declarat atramenti effuſio, quemadmodum placuit [b] Philoſopho his verbis: Sed cùm exanguia ſunt (Mollia) ob eam rem refrigerata & pauida, hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementum veſicæ profluit, ſic ijs accidit neceſſariò, vt metu perculſa effundantur: ſed natura hoc excremento ad præſidium, & tutelam eorum abutitur. Nullam ijs eſſe vocē aut ſonum, idem autor eſt. G

COITVS, PARTVS, GENERATIO.

a 3. de gen. cap. 8.
Quomodo coeant.
b 1. de gen. cap. 15.

ARTVS quoque eorum ſimilis Cartilagineorum partui, teſte [a] Ariſtotele, qui ea coire diuq; in venere morari his verbis teſtatur. Pariunt enim, ea (Mollia) quoque per coitum: & quidem ſępe mas coniunctus cum fęmina viſus eſt. Quamobrem hinc etiam hiſtoricè nequaquam illi dicere videntur, qui piſces omnes fœminas eſſe autumant, nec per coitum parere. Hæc enim oriri per coitum arbitrari, illa verò non, mirum eſt. Aut ſi hæc ita parere illos latuit, indicium imperitiæ eſt. Diutiùs hæc quàm cætera coeunt, more inſectorum, ratione. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. At quomodo coeant, [b] alibi ſic ſcribit: Mollia ore coeunt, renixu complexuq; mutuo brachiorum. ſic enim coniūgi neceſſe eſt: quoniam natura exitum excrementi in os inflectendo adduxerit, vt antea dictum eſt, cùm de partibus ageremus. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale, apertum eſt. Continet enim primo ouum indiſcretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta, modo ouiparorum piſcium. Meatus ille interior excrementi & vuluæ eſt, tum in ijs tum etiam in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemem genitale H

per

A per meatum emittant, idq; parte corporis supina, qua putamen distat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam si mas siue semen, siue membrum, aut aliquam virtutem, siue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vulualem necesse est. Et paulo pòst: Interdum, inquit, tergis quoque Mollia copulantur. Sed generationisnè gratia, an alia causa, nondum exploratum. Oua autem eorum cum imperfecta sint foras exclusa, augentur more Vermium, vt idem [c] autor tradit: Sed vim vitalem à maris asperso semine habere est necesse more piscium, [d] eodem teste. Fœminis, inquit, huius generis mares aspergunt, quomodo ouis mares genere piscium: redduntúrq; oua eorum glutino cohærentia, ad speciem vuę. Cæterùm quòd dicat oua, cùm eduntur, glutino esse coniuncta & oblita, id ad eorum tutelam à natura factum. Sed alibi clariùs non nisi in Sepijs visum esse scribit, [e] quòd mas oua, quæ fœmina ediderit, persequatur. Sed tamen in reliquis eiusdem generis (intelligit autem reliqua Mollia) fieri, rationem esse. Quæcunque autem oua vitale virus attigerunt, ex ijs animalcula nascuntur, vt in Piscium historia clariùs explicabitur. Pariunt verno tempore, & Sepia in primis: ouaq; habent candida, quæ tempore arenida (ψαθυρά) euadunt, veluti & illa quæ Crustata edunt.

Oua vt augeantur.
[c] Histor. 5. cap. 17.
[d] 3. de gen. cap. 8.
[e] Histor. 6. cap. 13.

B

VSVS IN CIBIS.

MOLLIA esui fuere omnia olim, & nunc etiam in culinam recepta sunt, exceptis paucis Polyporum generibus. Quæ autem cibis idonea sunt, præstant cùm sunt grauida, vt prodit Athenæus. Et [a] Aristoteles disputans probansq; semen non esse in muliere, quòd habeant menstrua, subiũgit: Generis etiam exanguis Mollia & crustata optima sunt, cùm vtero gerunt. Quod enim sanguine carent, nec pinguedo in ijs consistit, hinc proportionale pinguedinis secernitur in seminale excrementum. Et iterum [b] alibi: Mollia etiam præstant, cùm grauida sunt, vt Loligines, Sepiæ, Polypi. Duræ sunt carnis, vt scribũt Aegineta, Galenus, Athenæus, cuius rei rationem his verbis [c] Cardanus reddere conatur. Quæ igitur, inquit, Mollia sunt, quoniam cute sola teguntur, ideo durissimam carnem sortita sunt: fluctibus enim aliter obtunderentur, & cuiuscunque minimi piscis iniuriæ expositi essent, ob id durissima sunt carne & difficillimæ concoctionis. Et pòst. Ergo, inquit, quæ Mollia sunt, adeo concoctu difficilia sunt, vt oculos grauent, inquit Hippocrates. Vt testatur [d] Galenus, crasso glutinosoq; succo constant, sicuti cetacei pisces. [e] Alibi exiguum etiam in se succum salsum continere scribit, crudumq; succum copiosè suppeditare, si tamen coquantur plurimum corpori alimentum exhibere. Diphilus apud Athenæum flatus insuper addit parere, quocirca Venerem proritare, elixataq; probiora effici & vtiliora quoniam humores quos iniquiores obtinent, eluantur; Vnde caro ipsorum durior efficitur. Oua quoque Mollium in cibum olim videntur recepta, cùm dicat Aristoteles partem quandam in ijs nullius esse saporis, ac si reliqua ouorum esui essent ac gustui grata. Nam ait. In mollium genere oua quiddam habere proportione respondens ei, quod nigricat in ouis Echinorũ, & parti creditum est superiori, ex origine pendens, amarũ nec esculentum; & quanquam, inquit, in his id colore differat, ingustabile tamen & esui ineptum est.

[a] 1. de gen. cap. 19.
[b] Histor. 8. cap. vlt.
[c] in Aphor. Hipp. lib. 2. 18.
C
[d] Lib. de bo. & vti. suc.
[e] 3. de alim. fac.
Oua num edantur.

D

DE POLYPO. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

EX recẽtioribus, qui de Malachijs siue Mollibus vocatis animalibus scripserunt, alij à Sepia, alij à Polypo exordium sumpsere. Sed qui à Polypo inceperunt, ij meo iuditio, rectiùs fecere, ob præstantiam & dignitatem, quâ longè hic cæteris Mollibus præcellit. Tanto in primis corporis robore valet, vt ne fortissimo quadrupedum leoni (si daretur occasio) cederet. Hominem sanè vehementi brachiorum amplexu è nauis medio in altum mare detrahere, quin conficere, cernitur, & quod amplius est, ingentem hominum multitudinem solus sustinere, adeo vt ægrè confici possit. Quod si Leoni faciendum foret, nil quidquam fortius præstare posset. Vt iam aquilam omnium auium reginam & for-

Polypi fortitudo: Hominem interficit. Aquilam vincit.

fortiſſimam quis non miretur amplius ab eo pertinacibus circumplexam cirris in altum E
Ingenium vafrum. protractam pelagus, & minimo negotio interfectam. Cæterùm longè in eo admirabilior erit ingenij calliditas, quàm robur illud quod prædicauimus, ſi quanta verſutia victum ſibi venetur, præfari velimus. Nec minus etiam in eo laudabile dicemus, quòd terram petat, & aſpera perambulet loca, quod profectò nulli ex Mollium genere à natura datum eſt. Sic enim duplicis (vt ità dicam) naturæ videtur particeps, vt cum Piſcibus, & terreſtribus
Polypi ambigua natura. quadrupedibus conuenire poſſit. Haſce igitur nos ob rationes de Polypo primùm dicemus, eo quem in omnibus noſtris hiſtorijs ſeruamus, ordine.

ÆQVIVOCA.

[a] Lib. 6. de med. cap. 8.
Morbus narium dict[9] Polypus, & vnde dict[9].

APVD Hippocratem & [a] Cornelium Celſum Polypus eſt caruncula modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, tantum ſumit incrementum, vt poſt vuam conſpici poſſit: ſtrangulatq́; hominem, maximè auſtro aut euro flante, fereque mollis eſt & rarò dura, eaq́; verò magis ſpiritum impedit & nares dilatat, qua ferè F
χαρκινώδης eſt. Paulus Aegineta, Polypus, inquit, tumor eſt præter naturam in naribus conſiſtens à ſimilitudine marini Polypi nominatus, quod eius carni ſimilis ſit. At Galenus Polypum à multitudine pedum dici ait: vt enim, inquit, illi multas habent inciſuras ſeu inciſiones, contumeſcuntq́; & increſcunt: ſic morbus iſte eodem modo. In hac ſignificatione & Horatius quoque vtitur:

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in vndis.

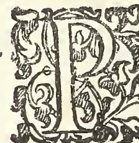
Polypus quid. Vnde polypoſus apud Martialem:

Naſutum volo, nolo Polypoſum.

Πολύπους quoque apud Græcos dicitur multos habens pedes, multipes: hinc πολύποδα ζῶα apud Platonem dicuntur animalia multos habentia pedes, vt ἄποδα nullos. Item
Cutiones. πολύποδες dicuntur beſtiolæ quædam multipedes: Cutiones nonnulli, alij porcelliones appellant: nos ὀνίσκους nominauimus in noſtro de Inſectis volumine. Πολύποδες εἶδος ἰχθύων, ἢ εἶδος φθειρῶν. Heſychius. G

SYNONYMA, ETYMON.

Polypus vnde dict[9].

POLYPI vocabulum Latini à Græcis mutuarunt teſte Varrone: ſoletq́; in maſculino genere efferri: Lucilius tamen apud Nonium in fęminino vſus fuit; vti ex eius hiſce verbis corruptis liquet:

Pauliſper cui medentia medem hac ſe vt Polypus ipſa.

Syllabam primam producit Horatius, Martialis, & Ouidius, qui inquit:

—— deprehenſum Polypus hoſtem
Continet

Vnde nonnulli malè adagiorum autorem ex Theognide tráſtuliſſe cenſent hunc verſum:

Πουλύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου.
Mentem habeas vafri Polypi.

Quod primam ſyllabam corripuerit. Ego verò apud Latinos & produci & corripi poſſe H
Græcorum imitatione exiſtimo. Nam prima ſyllaba apud eos natura breuis eſt. Πολύπους
[a] Lib. 7. enim Atticè dicitur apud [a] Athenæum: Item πόλυπος proparoxytonum. Iones, Dores & Aeoles per ω ipſum enunciant Πώλυπον dicentes: πωλύπουν dixit Epicharmus Πωλύπουν διζόμενος Polypum inueſtigans. Huic quoque reſpondet Πώλυψ ex Diphylo apud Athe-
[b] Odys. 1. næum: ὁ πώλυψ, inquit, συνεργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις. [b] Euſtathius alibi Doricum tantùm & Aeolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. Ionicum ſanè non videtur. Quippe Iones o paruum, non in ω magnum mutare ſolent, ſed o paruo adijcere υ. Vnde apud Hippocratem Ionica dialecto vtentem πουλύποδας legimus. Et quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους dicitur, vt & Ariſtoteles vſurpat. Quod ſi horum vtrumq́; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πούλυπος proparoxytono non poteſt: nō enim aliter flecti poteſt, quàm vt λόγος. Πόλυπον dicere Aeoles ſcribit Atheneus,

ſed

A ſed ſcribendũ per ω ex Euſtathio. Ariſtophanes τὸν πολύπουν μοὶ ἔθηκεν. Et rurſus: Πηγαὶ λέγονται πουλύπου πιλουμένου. Et Plato Comicus: ὥσπερ τοὺς πολύποδας πρωτιστάτι. Itaq; pro diuerſis dialectis hæc omnia erunt vſitata: Πολύπους, Πουλύπους, Πούλυπος, Πώλυπος, Πολύπους, Πώλυψ. Antiphilus Bizantius in quodam epigrammate πουλυπόδην dixit, à recto πουλυπόδης. Inuenio & apud Oppianum in caſu recto Πουλύποδος legi quorundam ſententia, ego potiùs genetiui caſus eſſe exiſtimo, & à πλεκτὴ regi, quod πλεκτάνας hoc eſt cirros ſignificat. Dicitur autem πολύπους à multitudine pedum teſte Galeno. Etymum. Ποῦς enim apud Græcos pedem ſignificat, quod in caſu accuſatiuo πόδα facit. Animaduertendũ tamen eſt accuſandi caſum compoſita ab hoc diuerſa habere, ſcilicet πολύπουν, οἰδίπουν, τρίπουν, quod Euſtathius ex Athenæo obſeruauit. Ανόστεος, id eſt exos pro Polypo accipitur, epitheton ſcilicet loco ſubſtantiui apud Heſiodum. Ανόστεος. Lacedemonij tamen Polypum ſubſtantiuè & ſimpliciter ἀνόστεον vocant, autoribus Elitarcho in gloſſis, & Proclo in Heſiodum. Onos, ſiue Aſinus marinus. Onos id eſt aſinus marinus, quem quidam Pulpum (Polypum) dicunt, alij octapodem. [c] Kiranides. [c] *Lib. 4.* Pulpum enim aliqui recentiores indocti nominant, voce vulgari in Latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus, & Gerardus Cremonenſis, qui Kiranidem tranſtulit. Pulpus. B Albertus Magnus Multipedem nominat, Græco nomine ſimpliciter tranſlato, eodemq; ſenſu compoſito. Multipes. Octapodia pro Polypis apud Pſellum leguuntur, diminutiuo nomine. Octapodia. Hodiè enim in Græcia Octapodi dicuntur, & à quibuſdam ibi ineptiùs Catapodi. Catapodi. Polpo Italis: ſed Venetis Folpo, & Genuenſibus Porpo, Hetruſcis peſce Malattia. Hiſpanis Pulpo. Gallis vt Narbonenſibus Poulpe, alibi Poupe, & Purpe. Nortmanis Bougre. Maſilienſibus Seechepoupe. Quare Gillius rectè ſcripſit Polypum vbiq; ferè gentium nomen retinere. Illyrijs Hobotnizaza. Angli qui Vectam inſulam incolunt vocant à Pourcuuel, vt à quodam Anglo accepit Zoographus: alij quidam à Preke, vt à Iohanne Fauconero Acante accepit: Videntur, inquit, idem Zoographus Malacia omnia ſiue Mollia Germanicè rectè poſſe vocari Kuttelfiſch: vt ſi Polypũ interpreteris ein Kuttelfiſch art. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfuſſ, vel Polfiſch, vel Polkuttel, nomine compoſito à Polypo, & Cuttel quod eſt Sepia. Vel circumſcriberetur, ein Balckfiſch mit lange fuſſen, vnd einemkleinem leib, id eſt Malacium pedibus longis, alueo modico.

C

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

NTEQVAM Polyporum tradamus genera, operæpretiũ eſt, quantum à cæteris diſtent Mollibus, recenſere; partiumq; vniuerſalem quandam à veteribus ſparſim memoratam deſcriptionem efformare, quam non dubitem primæ ſpeciei potiùs, quàm cæteris conuenire. Differunt autem, teſte [a] Ariſtotele, Polypi à cæteris Mollibus, quæ modò enumeraui, quòd alueus ijs ſit paruus & crura prælonga: cæteris è diuerſo alueus amplus; [a] *Hiſ. 4. c. 1.* A Mollib. quid differãt Polypi.
,, crura breuia. Et [b] alibi Sepiæ, inquit, & Lolligines non ſimili, vt Polypi, modo, conſtant: [b] *De par. 4. cap 9.*
,, quoniam vim nandi tantummodo habent, cùm Polypi vel ingredi poſſint. Habent enim
,, Sepiæ & Lolligines pedes ſupra dentes, ſenos, exiguos, eorumq; nouiſſimos duos maiores
,, reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. Vt enim quadrupedibus crura
D poſteriora firmiora, validioraq; ſunt, ita ijs quoq; maximi, qui infra habentur. His enim
,, onus ſuſtinetur, motusq; potiſſimùm agitur. Duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs Pedum cõſtitutio, & vſus.
,, ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur his
,, pedes octoni. Sed Sepijs & Lolliginibus breues, Polypis magni, Alueum enim corporis
,, Sepiæ & Lolligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex
,, corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs & Lolliginibus de
,, pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Quamobrem Polypis pedes non ſo-
,, lùm ad natandum vtiles ſunt, ſed etiam ad ambulandum: Sepijs autem & Lolliginibus
,, inutiles ſunt. Et paulo pòſt: Polypi, inquit, promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum
,, eundem commodos habeant. Quorum autem pedibus acetabula, cirramentaq; adſunt,
,, hæc vim, contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui
,, medici indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus caruncułas, cæteraq; ceden-
,, tia trahant: quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cùm pars interior
,, tota contingat, atque amplectatur. Itaque cùm aliud non habeant, quo capere admoue-

req;

c Hist. 4. capi. 1. de Par. 4. cap. 5.

req; possint, nisi aut pedes, aut promuscides, hæc pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulsandã, atq; etiam ad cætera vitæ munia necessaria. Præterea vt [c] idem testatur, cùm Sepię, Lolligini, & Lolliopartes duræ ac solidæ intus per dorsum & corporis prona contineantur, Polypus nihil solidum intus habet; sed caput cartilagine propè constat, quæ senescentibus maiorem in modum indurescit. Cur autem hac solida parte, quam in Sepijs sepium vocamus, careat Polypus, [d] ipse edocet his verbis. Habent etiam quod piscium spinis proportionetur, vt Sepiæ quod sepium vocant, Lolligines quod gladiolum: Polypi nihil eiusmodi habent; quod eorum alueus, quem caput appellãt, breuior est, illorum procerior; ideoq; vt directus inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciendum censuit. Rursus idem [e] Aristoteles Polypis & Sepijs ventrem similem esse tum figura, tum tactu testatur, stomachum nimirum siue gulam ab ore prælongam, quam ingluuies excipit, quomodo in auibus, tum ventrem coniungi ac intestinum ventri annecti simplex, & vsque ad exitum tendere: At Lolligines bina ventris conceptacula habere quæ ventris speciem gerunt. Idem citante Athenæo, non simpliciter viscera, sed quæ sanguineorum visceribus respondeant, Polypo negat: Σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀναλογοῦν inquit. Vnde Plinius, venter, inquit, sanguine carentibus nullus: intestinum enim quibusdam ab ore inci- F

d De Part. lib. 2. c. 8.
Sepiũ quid.
Gladiolus.
e De Par. 4. cap. 5.

Cerebrum.
f Libro 7.
Atramenti color.
Μήκων Polypi.
Atramẽtũ.

piens quadam via eodem reflectitur, vt Sepię, Polypo. In Polypo dissecto cerebrũ duplex conspici citat ex Aristotele [f] Athenæus: qui & atramentum eius non nigrum vt Sepiæ, sed subruffum esse scribit: contineriq; id in vesica quam μήκωνα vocant. Quapropter falluntur maximè qui excrementum quod in vesica continetur μήκωνα appellarũt, in Polypo, Sepia & testatis: cùm id excrementum θολὸς Græcis, Latinis atramentum vocetur. Gaza vbiq; μήκωνα apud Aristotelem papauer reddit: ab oblonga figura sic dictam putat Dalechampius in suis ad Athenæum annotamentis. Sita autem est hæc tunica supra ventrem autoribus Aeliano & Scholiaste in Aristophanem, itemq; Athenæo: qui id ex [g] Aristotile excerpsere. scribit enim; Habent atramentum Polypi, & Lolligines supra apud mutim potius positum, Sepiæ infra aluum. Subdit ibidem Sepię plus quàm Polypo id inesse, nec tacet causam, quia inquit, habet brachia, coloremque mutat. [h] Alibi id denuò accrescere postquam emisit, prodidit, vt nunquam deesset atramenti copia. Ad reliquas partes nunc me confero. Cur Κεφαλὴν, siue caput vocent in Polypo, quod in cæteris Mollibus alueum, rationem reddit Zoographus, quòd breuior sit, & rotundior; Hoc in Polypo quandiù viuit prædurum est, & quasi inflatum teste Philosopho. Oculos supra duos pedes habere, os, & G dentes in pedum medio ex eodem citat [i] Athenæus: item Polypo octo pedes esse, duos quidem supernè, ac infernè totidem, minimos; medios autem maximos, cũ acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admouet. Sed [k] Aristoteles; pediculi octoni, inquit, omnibus, binis acetabulorum ordinibus ductu perpetuo omnibus, excepto vno genere Polyporum, (scilicet Eledone.) Vnde Gillij lapsus quoque manifestatur, qui Polypos octo pedes habere simplicibus singulos acetabulorum ordinibus plenos scripsit. Testatur Aristoteles brachijs Polypi membranam interiectam esse, vt cùm dixisset Sepias quasdam in bina augeri cubita; Polyporum, [l] inquit, brachia tãtundem, atque etiam plus magnitudinis capiunt. Theodorus Gaza pro pediculis brachia interpretatur; quæ & crura, & cirros vocat; itemq; barbas, Plinium fortè secutus, qui de Polypo maximo, Barbas, inquit, quas vix vtroque brachio complecti esset; in quem locum hęc Massarius; sic nos quoque, inquit, barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus, quia in cæteris omnibus impressis codicibus branchias pro barbas deprauatè legitur; & intelligit per barbas brachia; nec dixit brachia, quoniam statim subsequitur; Quas vix vtroque brachio cõplecti esset. Πλεκτάνας, H Theodorus brachia transtulit, κοτυληδόνας acetabula. Plinium, vbi inquit, Anguinũ ouum vidi, mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum Polypi crebris, putat Zoographus acetabula (quæ ab accipiendo deriuant Grammatici) à brachijs distinguere. Hæc enim sunt veluti vascula quædam exigua rotunda, quibus brachia exasperantur. Synechdochicè tamen pro ipsis brachijs sumi posse. Aceptabula, inquit [m] Cœlius Rhodiginus, apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepisse videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam sunt præstigiatorum acceptabula; hoc est vascula, seu caliculi, quibus astantiũ oculos fallendo præstringũt, &c. Sunt qui apud Plinium pro caliculis legant calicibus, quippè cùm vrnalis magnitudinis fuisse à Plinio referatur teste Massario, qui etiam tradit acetabula esse caliculos illos in brachijs Polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulę suo haustu adeò tenent, vt auelli nequeant. Eruditiores, inquit Cælius, κοτυληδόνας exponunt τοῦ πολύποδος πλεκτάνας, id est Polypi acetabula, siue cirrhos, aut vt Ouidius flagella, à cotyles similitudine, vt inquit

g De Par. 4. cap. 5.
h Hist. 9. cap. 37.
Caput.
Oculi.
i Lib. 7.
Pedes.
k Hist. 4. cap. 1.
Gillij lapsus.
l Hist. 4. cap. 1.
Barbæ.
Brachia.
Acetabula quæ.
m Lib. 13. cap. 32.
Cotyledones.

A vt inquit Eustathius. id genus vasis est, & manus cauitas. Inuenio apud Antiphilum Bi-
zantium ἕλικας appellari: & apud Antipatrum Thettalum in suo epigrammate, quod de ἕλιξ.
Polypo aquilam occidente fecit πλοχμοὺς hoc versu: Πλοχμοὶ.

Πλοχμοῖς δ' ἁλιωθεὶς, πέσεν εἰς ἅλα δύσμορος. id est πλῆθμα.

Cirris circumuoluta, cecidit in mare misera.

Pedum autem seu brachiorum vsus est, ad capiendum & venandum cibos, eosdemq;
ori admouendum, cùm careant promuscide. Polypus, inquit Aristoteles, suis brachijs vt
pedibus ac manibus vtitur: quippe quibus duobus supra os positis cibum admoueat. Quæ
sic transtulit Plinius. Polyporum multa genera. omnes brachijs, vt pedibus ac manibus
vtuntur. ijsdem quoque ad natandum vti, autor est Philosophus.[n] Paulus Iouius ijsdem [n] *De Pisc.*
obuia quæque comprehendere, ligare, inuoluere, ac flagellare tradit. Acetabulis autem *Rom.*
vtuntur ad sugendum & firmiter tenendum rem quamlibet, cui adhæreſcunt. sed grandi-
bus minorem inesse tenacitatē tradunt autores. Πρῆθμα quibusdam dicitur cirrus apud Μελίνη.
Hesychium & Varrinum, quibusdā verò caput Polypi. Verbum autem, πρήθειν inflare &
distendere significat: & caput quidem eius quamdiu viuit duriusculum est, & quasi infla-
B tum; & in cibo quoq; inflat; nā ad caput vapores mouet & venerem stimulat. Μελίνη apud
Hesychium & Varrinum dicitur semen milio simile, quod panicum putat Zographus,
item pars quædam in Polypo. Dorsum scribit Plinius partem læuem appellari, à qua ace- Dorsum.
tabulorum ordo inchoatur. Collum etiam ei attribuit Aristoteles, idque imbecille cùm Collum.
,, premitur. Vnde[o] Athenæus: In polypis, inquit, aliæ partes corporis validæ sunt, imbecil- [o] *Lib.* 7.
,, la ceruix. Pinnulam quoque angustam habet, deque medio orsam; causam reddit[p] Aristo- [p] *Histor.* 4.
teles: nimirum quoniam paruum habeāt alueum, quem satis suis pedibus dirigere possunt. *cap.* 9.
,, Vnde Plinius; Non habent pinnas quæ Mollia appellantur, vt Polypi: quoniam pedes vi-
cem pinnarum illis præstant. Fallitur tamen Plinius, quòd omnibus Mollibus pinnam de- Plinij error.
negarit, cùm omnia habeant, quamuis in Polypis tam sit exigua, vt minimè aut vix con-
spici possit. Theodorus Gaza in quodam Aristotelis loco fistulam tantùm Polypo tribue- Fistula.
,, re videtur, vbi inquit Philosophus: Fistulam ante alueum positam supra caput & brachia
,, gerit cauam, qua mare transmittit. quātum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit,
,, eamq; modo in dextrā partē transfert modo in sinistram, hac eadē fistula suum quoq; atra
mētum effundere solet. Et[q] Plinius; est Polypis, inquit, fistula in dorso, qua transmittunt [q] *Lib.* 9. *c.*
C mare: eamq; modo in dextrā partē, modo in sinistram transferunt. Rostrum quoq; ei tru- 29.
buit[r] Iulius Scaliger: itemq;[s] Bellonius Psittaci rostrū. Nulla tegi cute[t] Plinius autor est: ta Rostrum.
mē Bellonius pedes seu cirros pelle contegi varia scripsit: carnē albam[u] Galenus, &[x] Plu [r] *Exerc.* 218
tarchus cauernosam esse meatuumq; plenam ex aspectu probat. Formam Polyporum scri- [s] *Obser.* 1. *c.*
bit[y] Cardanus esse similem araneorum, si maxima minimis comparare licet: corpus enim, 74.
inquit, marinæ cucurbitæ non multum absimile, octonis pedibus, vt Mollibus plerisque, [t] *Lib.* 9. *cap.*
quibus tamen nullus sensus deesse videtur: os corneum non absimile psittaci rostro, in quo 12.
,, & magnum robur, & excrementi locus prope os ipsum. Polyporum varia reperiri genera [u] *Lib.* 3. *de*
,, testes sunt veteres & in primis[z] Aristoteles, qui de eis sic scripsit: Polyporum genera plu- *sympt. cau-*
,, ra sunt, est enim quod & conspectius & maximum est, cuius terreni maiores quàm pelagij *sis.*
,, sunt: & quod corpore exiguo varioq; est, cibo ineptum: & quod Eledonam vocant, crurum [x] *Quæstio.*
,, prolixitate diuersum: & quod vnum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordi- *nat.* 19.
,, nem agat: cætera namq; omnia duplici caliculantur. Ad hæc, quod alij Bolitænam, alij [y] *De Var.*
,, Ossolem appellant. Duo item visuntur genera conchis indita, quorum alterum Nau- *rer.* 7. 37.
D tam aliqui vocant, alterum Pompilum, siue ouum Polypi: Testa ijs vt Pectunculis conca- Genera.
,, ua, simplex tamen, nec ita destinata, vt ei inhæreant. Sæpius iuxta terram pascuntur: vnde [z] *Histor.* 4.
,, euenit vt fluctibus iactati in aridam elidantur, & testa dilapsa nudi capiantur, aut in terra *cap.* 1.
,, anima extinguantur. Constant exiguo corpore, facie similes Bolitænis: Est etiam qui Co- Bolitæna.
,, chlearum more siliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaq; interdum Ossole.
,, brachia exerat. Verùm cùm Theodorus in hac sua huius loci versione, obscurè certe & pa- Nauta.
rum rectè ipsius Aristotelis dicta interpretetur, ad Græcam lectionem confugere oportet: Pompilus.
quam, cum in Græcis peruulgatis codicibus corrupta sit, ex vetustissimo atque egregio, Gaza nota
Vaticanæ Bibliothecæ exemplari castigatam apud Saluianum quis legere poterit, qui sic tus.
eam latinè reddit: Sunt autem plura Polyporum genera, vnum quidem valde notum, & Aristoteles
ipsorum maximum; sunt verò multo maiores littorales, quàm pelagici. Ad huc autem correctus.
alij parui, varij qui non comeduntur. Aliud etiam Eledone vocatum, pedum prolixitate
diuersum, & quia solùm ex Mollibus simplicem acetabulorum ordinē habeat; alia namq;
omnia duplicem acetabulorum habent ordinem; & hoc vocant alij quidem Bolitænam,

alij ve-

alij verò ozolim. Inſuper alij duo in Cõchis, vnus vocatus à quibuſdam Nautilus, & Nauticus, à quibuſdam verò ouum Polypi. Eſt autem teſta eius, velut Pectunculis concaua & non innata; paſcitur autem hic ſæpius iuxta terram, vnde à fluctibus in aridam truditur, & teſta exutus capitur, & in terra moritur. Sunt autem hi parui, & forma ſimiles Bolitænis. Et alius in teſta, velut Cochlea, qui non exit è teſta, ſed Cochleæ inſtar ſubeſt, & interdum foras brachia porrigit. Ita ferè etiam corrigit Rondeletius, cuius lectionem ſuo loco ſectabimur. Sunt itaque apud Ariſtotelem quinque Polyporum genera, duo teſtis indita, tria nuda, quorum primum omnium maximum, valdeq; notum, ſecundum paruum, varium, non eſculentum, cuius generis nullus præter Ariſtotelem, quod ſciam, meminit, tertium Eledone vocatum, quod aliqui Bolitænam, aliqui ozolim vocãt. Apud [a] Athenæum ex Ariſtotele & Speuſippo ſpecies Polyporum recenſentur, Heledone, Polypodine, Bolbotyne, Oſmylus. Et Ariſtoteles Mollia eſſe ſcribit Polypos, Oſmylem, Heledonem, Sepiam, Lolliginem. Hic notandum eſt in Ariſtotele, dum ait, Littorales maiores eſſe pelagijs, non noua Polyporum explicaſſe genera vti Saluiano [b] Plinius opinari videtur, hunc Ariſtotelis locum ſic tranſcribens: Polyporum multa genera; terreni maiores quàm pelagij. Sola namque loci atque magnitudinis varietas generum varietatem non facit. Sed ſolum eiuſdem primi generis differentias quaſdam edocet; eius namque littorales Polypi maiores ſunt pelagijs. Atque huius ſententiæ Rondeletius fuiſſe videtur, cùm ſcribit: Polypum hîc depinximus qui omnium maximus eſt & notiſſimus, cuius differentias duas eſſe diximus: alter enim littoralis eſt, alter pelagicus, vita ſolùm, ſpecie nullo modo diſſidentes. Apud Athenæum inuenio Ariſtotelem in libro de Animalibus Polypum diuidere in Nautilum & Tripſichrotem, quaſi colore mutabilem dixeris. Fortè tres illæ ſpecies, quas modò enumerauit primùm, colorem omnes variant, & per Nautilum eas quæ conchis præditæ ſunt, intelligit. Sunt qui in Ariſtotele legant τριψίχρως, quòd attritu colorem inducat. malo tamen ex Athenæo τρεψίχρως legere, quòd colorem mutet. Diphilus apud [c] Athenæum Polypo ſimilem χελιδόνα ait, hoc eſt Hirundinem, ac volucri hirundini ſimilem perquam volutare ſcribit Plinius. Vnde Edouardus VVottonus Hirundinem ſiue Chelidonem cum Polypis coniunxit, præſertim cùm Ariſtoteles Hirundinem à piſcibus ſeparare videatur, maximè eam quæ ſublimis volat, & volatu ſtridorem emittit. Sunt qui exiſtiment Chelidonem Ariſtoteli & Plinio piſcem ſignificare, Athenæi verò Chelidonem alterius eſſe generis, quod & VVottonus veteris tamen nullius ſcriptoris autoritate fretus credidit; nos inter piſces ponemus. [d] Cardanus monſtroſum quendam piſcem inter Polypos ponit: Alij, inquit piſces ſunt informes, velut quod corio eſt quaſi ſuillo, magnitudine fermè elephantis, ſuillo etiam capite, pedibus loraceis, ſine dentibus, paruis oculis, ſub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga; brachij menſura latiore, quam menſuram longitudine & latitudine implent ſingulæ auriculæ, corio craſſiore quàm digitus ſit: forſan è Polyporum genere eſt. Contra quæ verba ſic ſe [e] Iulius Scaliger exercuit. Cete, inquit, vaſtiſſimum, quod elephantis deſcriptum magnitudine, ais, eſſe forſan de genere Polyporum, manifeſtè leuitatem prodit ingenij tui. Cui ſuillum caput aſſignabas, ſuem potius faceres. Nam Polypo ſi neſcis, non vt ſuibus roſtrum, ſed vt Sepiæ cuidam generi, vt pſittaco beccum eſt. Vti libet opulentia Gallica ad differentiarum intellectionem. Et in antiquis Romanorum monumentis eſt. Tum ſi non fuiſſet, noſtra opera fuerit. Nam ſi palliatis Græculis licuit, coruos, ſerpentes, vrſas, easque, ſi dijs eorum placet, caudatas in cœlo collocare: quare non liceat togato viro, atque etiam ſagato, voculam vnam è nobiliſſima omnium prouincia citare ad comitia litterariæ dictaturæ? Ridiculus verò cùm Sepiaceo generi coriaceos pedes, atque etiam caudam, etiamq; longam deſignabas. Sed & auriculas cum appingis brachij longitudine, ac latitudine: probè te nouiſſe Polypum intelligo: qui eum auriculatum congenerem piſcem fingas. Nam quod ſub ventre duo ſint ei foramina, quid mirum tandem? Fœmina enim illa fuerit. Totidem habet & balæna. Item mas delphin alterum ad excrementa: alterum vnde veretrum euaginet. Hęc Scaliger. Ego verò Polyporum ſummatim genera facio vnum conchis inditum, quod in duas ſpecies diuiditur, de quibus inter Teſtata dicemus: alterum ſine cõchis quod & alias tres ſub ſe ſpecies habet. Prima enim maxima & notiſſima, ore, oculis, partibus internis Sepiæ ac Lolligini ſimilis, vt ſcribit [f] Rondeletius, brachia verò longiora habet, promuſcidibus caret: aluo eſt rotundiore, Sepia latiore, Lolligo verò longiore. Acetabulorum in brachijs cõtinuus eſt, & duplex ordo: quę initio maiora, deinceps minora fiunt: Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima, his omnibus mira vis ineſt, vnde Trebius Niger apud [g] Plinium, negat vllum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua.

Marginal notes: Polyporum quot genera apud Ariſt. — [a] Lib. 7. — [b] Lib. 9. c. 29. — τριψίχρως Polypus. Ariſtoteles correctus. — [c] Lib. 7. — [d] De Subtil. lib 10. Mõſtroſus piſcis. — [e] Exercit. 218. — [f] De piſc. lib. 17. c. 7. — [g] Lib. 9. cap. 30.

Section letters in the right margin: E, F, G, H

A aqua. Luctatur enim amplexu & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit, cū in naufragos vrinantesq; impetum capit. Sed si inuertatur, elanguescit vis, exporrigunt enim se
„ resupinati. Hunc eundem Polypum sic descripsit Bellonius: Acetabula in cirris plusquam
„ octingenta habet, atque in quolibet cirro plusquam centum, quę in imo quidem maiora,
„ deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis &
„ contractionis est causa. In interna cirrorum serie ad radices rostrum illi est nigrum, in
„ medio corneum ac durum, psittaci rostro simillimum, quo cuncta etiam durissima comminuit. Oculos habet (vt Testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cir-
„ ri, qui beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec
„ quidquam eorum, preter id quod in ijs est pullum, conspiciatur. Quod autem Vulgus in
„ Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum est, multisq; loculamētis concauum,
„ eius nimirum alueo ac fistula. Quodque Polypus in varios colores se commutare dicitur: id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, postea liuidum, mox varijs coloribus distinctum videas. Pronus Polypus oculos ostendit: supinus verò sua loculamenta: qua parte commodè dissectus, magis cartilagi-

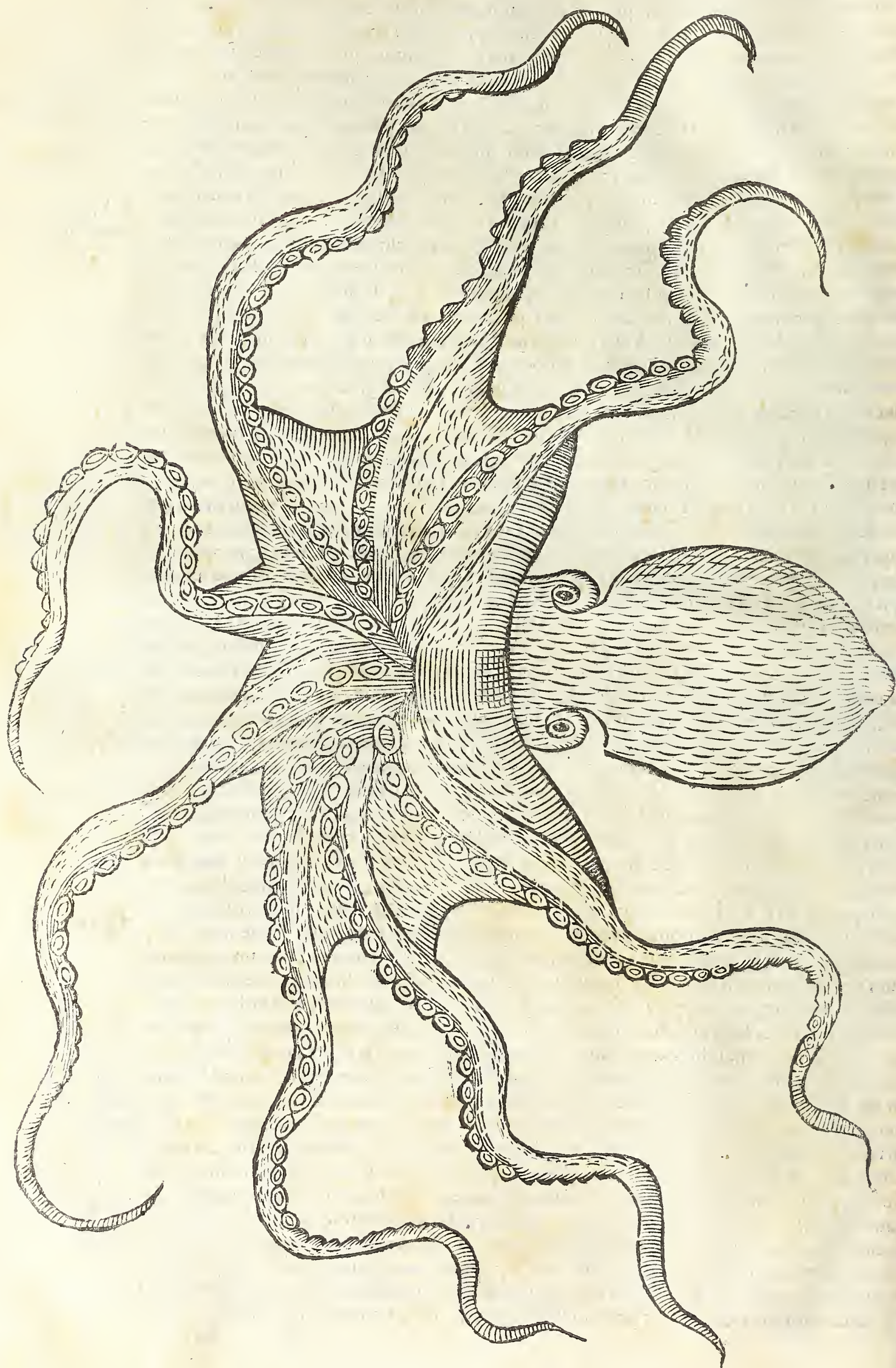
Vt i varios colores mutetur.

B neus sentitur: atque in eius interaneis nescio quid turbinatum videas, quod cordis vel hepatis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit, & dissoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum est, id quidem proportione magis, quàm natura tale esse crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga & angusta, in quandam ingluuiem amplissimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo intestinum tenue (crassius tamen quàm gula) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, in quo eius oua recluduntur: lucida quidem ea & transparentia. Flagella autem ostendit quina, atque interdum sena. Hæc Bellonius. Nos quidem huius generis iconem damus. Captus is est prope Iluam maris mediterranei insulam. longus erat pedes duos: cirris duplici acetabulorum ordine inferna parte insignitis, albis: superna maculis ferrugineis aspersis. capite vario, coloribus pręsertim, rubro, cæruleo & nigro. oculis magnis aurea iride, pupilla nigra. Huius iconem ita expressimus, vt vnica tantùm acetabulorum series conspici possit. In ea quam ponit Rondeletius vtraque conspici potest: similē deinceps subiecimus, vti etiam eam quam ponit Zographus, partem pronam illius quam Rondeletius ponit, repræsentans. Huius autem generis cùm littorales sint & pelagij, littoralem tantùm

C depinximus: alterius enim pictura non est opus, cùm satis ex præmissa cognosci queat: pelagium enim minorem esse ait Aristoteles, & varium ac cibo ineptum. Notandum autem est, littorales hosce Polypos certam non habere magnitudinem; nam pro ratione ætatis ac
» loci, magnitudine variant: vt scribit [h] Aelianus inquiens; temporis longinquitate Polypi *[h] Li. 13 ca. 6*
» adeo magni euadunt, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur.
Sanè monstrum videtur, non Polypus, de quo Carteiæ capto sic apud Plinium scripsit Tre
» bius Niger. Ostendere, inquit, Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarū quinde-
» cim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroq; brachio complecti
» esset, clauarum modo torosas: longas pedum triginta: acetabulis siue caliculis vrnalibus
» peluium modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo D C C. Hæc Plinius, quem [i] Fulgosus quoque secutus videtur, qui narrans *[i] Lib. 1.*
de simili bellua historiam, quam postea referemus, eius caput immensum fuisse tradit, hor-
» rendumq; quod Lucius, inquit, Lucullus qui illud inspexit, putauit quindecim amphora-
» rum quę in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere, Brachia autem ingentia
» adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaq; crurum magnæ ollę amplitu-

D dinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingen-
» tarumq; librarum pondus excesserunt. Strabo quoque circa Carteiam talenti pondo reperiri autor est. Non pretermittendum censeo, quod de Polypo septentrionali narrat [k] Olaus Magnus, tanquam à nostris multum discrepante corpore, quamuis natura ac moribus conueniat: In littoribus, inquit, Noruegiæ Polypus siue multipes animal est, fistulam in dor- *[k] Lib. 21. cap. 21. in epitome.*
» so habens, qua mare trasmittit, eamq; modò in dextram partem, modò in sinistram trans-
» fert. Cæterùm per brachia (velut acetabulis dispersis) ac dēticulatas forcipes, omne quod
» sibi appropinquat, inuoluit: animal carens sanguine. Quidquid comedit, aggregat in
» cauernis, vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesq; pisciculos ad ea ve-
» natur: testas etiam & crustas cancrorum residuas eijcit. Mutatur color eius ex lapidis colo-
» re, cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum congri inimici sui. Habet quatuor
» pedes medios magnos, & in totum octo. paruum corpus quod pedum magnitudine com-
» pensatur: aliosque adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi queunt, his se sustentat, mo-

Polypus in quo vna tantùm acetabulorum ſeries exprimitur.

Polypi alia icon cum duplici acetabulorum ordine.

Polypus idem prona parte depictus ex Zoographo.

A uetur,& tuetur,tum etiam apprehendit, quidquid à se fuerit remotum:supinusque adhæret saxis,vt vix amoueri possit,nisi re aliqua fętida admota. Hoc Olaus Magnus, seu mauis autor,qui eum in epitomen redegit.

SENSVS.

ODORANDI facultas summa in Polypis viget, cùm odore escarum allectati capiantur,& maximè olearum,quas in littore prosequuntur,adeò vt cani sagaci ab Oppiano comparentur. Adhærescunt autem ita teste [a] Aristotele rei quam appetunt, vt inde auelli non possint, nisi pulicaria herba admota,cuius odore protinus resilire dicuntur. Gustus quoq; membrum habent molle,carnosumque, vt idem scribit Philosophus. Et sanè exquisito præditos gustu deprehendo ex aqua dulci,quam simulatque piscator prope petram effuderit,statim fugiunt,petramque relinquunt.

Odoratus.

[a] Hist. 4. cap. 8.

Gustus.

B

LOCVS.

PRIMVM Polypi genus omni ferè in mari frequens est; reliqua verò non item: [a] Aristotele autore in Euripo Pyrrhæo, neque Polypi, neque Bolitenæ,neque alia quædã genera gignuntur. Citat [b] Athenæus Theophrastum in libro de locorum differentijs, circa Hellespontum non generari Polypos, quia frigidius illud mare sit, ac minus salsum: quod vtrumque Polypo noxium. Testatur [c] Oppianus magnos in ponto Euxino haud reperiri hisce versibus.

Noxia non ponto monstra educantur in isto,
Et parui pisces non quidquam hostile timentes
Securi viuunt vndis,procul Astacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq; Paguri.

[a] Hist. 9. c. 37.
[b] Lib. 7.
[c] Halicut. 1.

C Sunt,qui hoc mare à Polypo vitari putant, quia sit animal ob imbecillitatem suam frigoris impatiens,& mare ad boream vergens assiduis imbribus ferè sit obnoxium. Saxorum cauernas incolunt teste Bellonio,nec vada apprehendũt,vt scribit [d] Plinius. Littoralis potiùs quàm pelagius videtur Polypus,vt ex Aristotele conijcere licet,quando inquit: Loligo sola ex Mollibus gaudet alto,vitamque pelagicam agit. In mari Adriatico frequentissimos esse,testis est autor de natura rerum, & reuera ego eos Venetijs sæpè prostare in foro vidi. In exterioribus Carteiæ locis Polypum ad talenti pondus accedere [e] Stabo scribit. Et Archestratus apud [f] Athenæum inquit.

Πούλυποι ἐντε Θάσῳ καὶ Καρίᾳ εἰσὶν ἄριστοι
Καὶ Κέρκυρα τρέφει πολλούς, μεγάλους τε τὸ πλῆθος, id est:
In Thaso,& Caria Polypi sunt optimi,
Corcyra magnos etiam alit,numeroque multos.

Cur nõ sint in mari Euxino.

[d] Lib. 9. capit. 29.
[e] Lib. 3.
[f] Lib. 7.

D

VICTVS.

VORACISSIMVM animal est Polypus, & magnum in ventre habet robur,vt quiduis obuium sine negotio,vt scribit [a] Aelianus, deuoret & conficiat. Iulius Scaliger inter animalia omniuora enumerat, nec immerito. Non solùm enim carnes animalium ferè quorumuis, sed & fructus arborum depascitur: Humanasque imprimis appetit, vt vult autor de natura rerum. Et Trebius Niger apud Plinium tradit ad cõficiendum hominem in aqua nullum hoc atrocius esse animal,luctari complexu atque sorbere,& numeroso suctu detrahere,ac in naufragos vrinantesque impetum facere. Frequentissimum ei cibum esse refert [b] Aristoteles Conchularum carnem,horum autem Conchas cõplexu crinium frangit. Itaque præiacentibus testis cubile eius deprehenditur, ut scribit [c] Plinius. Omnia in domum comportat:dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur. Iulides non edit,vti canit † Oppianus,sed Carabos, quos quo astu

[a] Libro 1. var. lect. 1.
[b] Hist. 8 capit. 2.
[c] Libro 9. cap. 29.
† c. 2. Halicut.

Cancris victitant, & Paguris.

[d] De Animal. l. c. 32.

[e] Lib. 1. capit. 37. de Animal.

[f] Lib. 9. Animal. c. 45.

Olea delectantur.

[g] Lib. 7.

Ficis veſci.

[h] 4. Alieut.

capiat, vbi de ingenio, & induſtria eius diſceptabitur, agemus. Cancris quoque, & Paguris victitare obſeruauit Bellonius. Viſus eſt, inquit, nobis Polypus in portu Cocyræ nigrę integram horam cum Cancro decertaſſe. [d] Aelianus autor eſt carnes quoque Locuſtarum quandoque exugere, & ſuccum earum exhaurire. [e] Idem ſcribit teſtimonio piſcatorũ eum in terram progredi ad oliuæ germen in littore poſitũ. Et [f] alibi Polypos, inquit, & Oſmylos in ſiccum egreſſos æſtiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus ſubripientes, (ſcandunt enim per truncos, & ramis ſe implicant) ſæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehenſis ſumunt: & pro commiſſo ab eis furto, fructuum dominis ipſos ad epulas adferunt. Ex plantis, inquit [g] Atheneus, olea delectantur. Eius truncum flagellis amplexos ſæpè offendunt. Ficis quoque ad mare natis affixi, & fructum mandentes nunnunquam deprehenduntur, vt Clearchus ſcribit, de ijs quæ in humore degunt. Idem quoque ait eo argumẽto cognoſci Polypos, oleæ amantiſiſimos eſſe, quòd ſi oleæ ramum in mare demiſerit, vbi Polypi ſint, ac aliquãtulum detineat, quot voluerit, modico negotio extrahet circa ramos implicitos. [h] Oppianus quoque, quàm ſint oleæ amantiſſimi hiſce verſibus declarat Lippio interprete.

Pallad{ij}s gaudet ramis fœlicis oliuæ
Polypus, & glaucis fol{ij}s (mirabile dictu)
Corripitur, gliſcitq; comas, frondesq; virentes:
Eſt totus lætus ramis, & fronte benigna,
Cum iuxta pontum nigris ſtat ſplendida baccis
Arbor, & expanſis conſurgit littore ramis,
Polypus ad frondes trahitur: ceu per iuga montis
Sæpe canes quærunt veſtigia tecta ferarum,
Atque feras prendunt, dominos ad luſtra trahentes.
Sic virides ramos gliſcit frondentis oliuæ
Polypus, & ſubito ſalſis emergit ab vndis,
Per terram repit ramos vbi nactus oliuæ,
Applaudit trunco lætus, radice ſub ima
Flectitur implicitus, veluti complectitur vlnis
Nutricem nuper venientem paruus alumnus,
Inq; ſinus primum puerilia brachia iactat,
Atque cupit niueo connectere brachia collo.
Sic eſt Palladiæ ramis connexus oliuæ
Polypus, & totus lætatur fronde virenti,
Nunc pedibus tentis ramum complectitur illum,
Nunc iſtum, veluti peregrina ex vrbe reuerſus,
Collectos vnà dulces offendit amicos,
Extenſus manibus cupidè complectitur omnes.
Celſa non aliter obrepunt abiete fontes
Nexu hederæ, & ſurgunt primum radicibus imis,
Et multis nodis longè latèq; per omnes
Tolluntur ramos ad ſumma cacumina tenſæ.
Sic lætus glaucæ ſua brachia nectit oliuæ
Polypus, hunc ſimilem dulci quis dicet amanti.
Poſtquam Pallad{ij}s ramis exempta cupido,
Expleuitq; animum fol{ij}s, ſeu fronde virenti:
Protinus æquoreas obrepit lætus ad vndas.
Talis amor frondis, vel tam furioſa cupido
Hunc capit, & tali piſcator fraude peritus
In medium iactat plumbum quod fronde reuincit
Palladia: & piſcis ramos non temnit oliuæ,
Sed ſociam prendit frondem, nec deſerit vnquam;
In nauem tractus rami non vincla relaxat,
Non odit viridem iam iam moriturus oliuam.

[i] Hiſt. var. 1. cap. 1.

Salſamenta quoque eſſe ex hiſtorijs admirandis, quas infrà inter hiſtorica recenſebimus, fiet manifeſtum. [i] Aelianus tanta auiditate ſcribit piſces, & obuia quæque deuorare, vt ne à proprio quidem genere abſtineant; refertque qui minores retibus incluſi capiuntur, maiorum eſcam fieri. An verò brachia ſua edat tempore penuriæ, rurſumque renaſcantur,

A tur, ſumoperè apud ſcriptores antiquos controuerſum inuenio. Athenæus peruetuſtos citat Poetas, qui id affirmaſſe videntur, vt Alceum, qui canit,

Εδω δ' ἐμαυτὸν ὡς Πολύπους: ideſt
Me ipſum, vt Polypus, comedi.

Et paulo pòſt: In penuria inquit cibi aiunt ſeipſos comeſſe. Hoc ſcripſit Comicus Pherecrates in fabula cui titulus eſt Agreſtes, his verbis:

Ειθρίσκοισι (malè legitur in Athenæo θρυσκουσι) καὶ βρακάνοις καὶ ςροβίλοις ζῶ.
Οπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα, ὥσπερ τοὺς Πολύποδας
Νύκτωρ περιτρώγειν ἐντὸς (male etiam ibidem ἐκ τῶν) τοὺς δακτύλους.

Agreſtibus oluſculis & carduis viuere,
Quumq; vehementer eſurirent, Polyporum inſtar,
Noctu digitos ſuos intus arrodere.

Diphilus in Mercatore,

Πολύπους ἔχων ἁπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας
Ου περιβεβρωκὼς ἑαυτὸν ἐςὶ φίλτατα. ideſt:

B *Polypus omnia hic habet integra brachia:*
Seipſum is non circum arroſit o amiciſſima.

Sed & huius rei ante alios [k] Heſiodus non ignobilis poëta meminit. [k] *In Erg.*

Ἤματι χειμερίῳ, ὅτ' ἀνόςεος ὃν πόδα τένδει,
Εντ' ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι. hoc eſt:
Tempore hyberno, quando exoſſis Polypus ſuum pedem arrodit,
Inque frigida domo & in habitaculis triſtibus.

Oppianus [l] Vrſos ſcribit in terra ſuos pedes lambere ac ſugere, vt Polypos in mari his verſibus. [l] *3. De Venat.*

Τοῖον ὑπαὶ βενθεσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης
Πουλύποδες σκολιοὶ παρὰ κύμασι μητίσαντο:
Χείματος οἱ μεσατον κρυερὸν πνείοντος ἐνιπὴν
Κεύθονται πλαταμῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες.
Αὐτὰρ ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν εὔτροφον ἀνθήσειεν

C Ακρέμονές σφισιν ὦκα νέοι πάλιν ἀλθίσκουσι
Καὶ πάλιν εὐπλόκαμοι δολιχὴν πλώουσι θάλασσαν

Gabriel Bouuerius ſic hoſce tranſtulit.

Sic in gurgitibus longè lateq; profuſis
Intorti faciunt Polypi graſſante rigore
Inque crepidinibus ſe condunt æquoris altè
Et ſatiant ſpiris rodentes dira palati.
At cum ver campis fragrantes reddit honores
Sponte repubeſcunt Polypi ſemeſa flagella
Ac freta peruadunt yſdem fluctusq; ſonantes.

Et rurſus alibi, interprete Lippio:

Polypodes gelidam non verrunt æquora bruma,
Formidant rapidas vento impellente procellas,
Et curuis degunt antris, torpentq; veterno,
Abſumuntque pedes longos vel non ſecus ac ſi

D *Carnes non paſcant proprias, quæ ſæpe renatæ*
Exaturant dominos, Neptunus munera donat,
Fœcundatq; pedes in pabula grata natantum.

„ His etiam ſubſcribit Aelianus: Polypus, inquit, cùm alijs cibis paſcitur (eſt enim edaciſſimus, ad fraudemq; & inſidias callidiſſimus) tum verò ſua ipſe membra conficit. Nam ſi præda eum deficiat, brachia ſua deuorat: ac ventre ſic ſaturato, inopiam venationis leuat: deinde renaſcitur ei quod deeſt: hoc tanquam promptum prandium ad famem reſtinguendam comparante ipſi natura. Et [m] Plutarchus, Polypus, inquit, ſub brumam ſeipſum vorans corrodensq; deſidet. [m] *Lib. Virũ animal &c.*

„ Εν ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι:

„ Adeo vel piger vel ſtupidus, vel certè vẽtre tam rabido, aut his forſan obnoxius omnibus. Hinc aiunt Iohanni Grammatico Polypo dici κολοβόποδας. Et Proclus in Heſiodum Διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Id eſt, propterea maiores Polypi pedibus mutilis deprehenduntur. Sed cur hoc, inquit Maſſarius, veriſimile eſſe

le eſſe non poteſt, vt Polypis interdũ à ſeipſis,& interdum à Congris brachia prærodi con- E
tingat, quando & Cercopithecos deſiderio carnis comedendæ correptos caudam ſibi ro- „
dere videamus? Nam [m] Ariſtoteles, inquit: Quod autem nonnulli aiunt Polypum ſeip- „
ſum comeſſe falſum eſt; ſed aliqui ſua brachia corroſa habẽt à Congris.[n] Plutarchus quo-
que falſum id eſſe ſcribit. Et [o] Athenæus, à Congris, inquit, perſequẽtibus,& infeſtis eius
ſic pedes lacerantur. Quapropter malè Proclus commentator in Heſiodum à Paguris eos
exedi citat ex Ariſtotele. Præciſa brachia renaſci, vt lacertis caudã, autor eſt Plinius. Non
prætereundum Eledonem quibuſdã dici ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe rodat. Sed
alij pleriq; de Polypo ſimpliciter, non de Eledona ſpecie eius priuatim hoc tradunt. Græ-
ci quoque Polypum αὐτόφαγον nominant teſte Dalechampio, in ſuis ad [p] Plinium an-
notationibus.

[m] Hiſt. 8. capit. 2.
[n] Lib. de ſoler. animal.
[o] Lib. 7.
[p] Lib. 9. capit. 29.

GRESSVS. NATATIO.

NON deſunt, qui Polypum in terram deſcendere tradant. Ariſtoteles in- F
primis, Mollium, inquit, vnus Polypus (crura enim ei quàm cæteris lõgiuſ- „
cula,& gradiẽdi facultate prædita ſunt) exit in ſiccum, graditur per aſpe- „
riora, vitat leuia. Idem ex eo [a] Athenæus: In ſiccum, inquit, exire nonnun-
quam viſi ſunt, aſperis præcipuè locis: leues enim odere. Et [b] Plinius: ſo-
li, inquit, Mollium in ſiccum exeunt duntaxat (Ariſtoteles μάλιστα) aſpe- „
rum, leuitatem odere. Idem [c] alibi. Exeunt in terram,& qui marini mures vocãtur,& Po- „
lypi,& Murænæ. Quæ proculdubio ex Theophraſto tranſcripſit Plinius, nimirum ex eius
libro, qui de ijs, qui in ſicco verſantur, inſcribitur, hodieque περὶ ἰχθύων, hoc eſt de pi-
ſcibus. Polypo, inquit [d] Iulius Scaliger, pedes ſunt vix hac appellatione digni. ita enim
in ſolido ſub aquis ingreditur, vt humoris beneficio ſuſpenſus fluctuet. In ſicco ambula-
tio cùm pulſu,& tractu fiat, alterum ſolum eſt in Polypi motu; qui neque greſſio, neq; re-
ptio eſt, tractus ſcilicet, acetabulis enim iactis procul, vt cuique applicuit, id apprehenſum
tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita ſubuehit ſeſe in eam partem, cui
adhæſerit. Natat teſte Ariſtotele,& pinnis,& pedibus: βαδίζει, inquit; δι' τὰ τῶν ἑκατέρων,
(ſcilicet πτερυγίων καὶ ποδῶν) ὥσπερ Πολύπους. ex eodem pinnulam alueum ambien- G
tem minimam, minimeque conſpicuam eſſe probaui ſuperiùs: Plinius tamen pinnas ei
prorſus negat, quòd pedes vicem pinnarum ei præſtent. [e] Oppianus.

Piſces æquoreis alij voluuntur in vndis:
Polypodes multis ſparſi per membra flagellis.

Natat obliquus, inquit Ariſtoteles, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomi- „
ne appellatum eſt. Atque ita efficitur, vt cùm natat, proſpiciat in aduerſum: (nam oculi „
ſuprà ſunt conſtituti,) & os habeat ex aduerſo. caput illud Polypis quamdiù viuunt, præ- „
durum,& quaſi inflatum eſt. Quæ ſic ex eo repetijt Plinius: Natant obliqui in caput, quod „
prædurum eſt ſuflatione viuentibus. „

Exitus in ſiccum.
[a] Lib. 7.
[b] Lib. 9. capit. 29.
[c] Lib. 9. capit. 19.
[d] Exerc. 218
[e] Lib. Halieut. 1.

RESPIRATIO.

POLIPODES piſces ſcribit autor libri de vtilitate reſpirationis Gale- H
no adſcripti, nutriri aẽre externo influente perporos; nõ aliter quàm cæ-
tera exanguia, in quibus modicus eſt calor. [a] Ariſtoteles aquã per cauum
eos reſpuere ait, quod ſupra eam partẽ ſidit, quam nomine capitis proſe-
quimur. Theofraſtum laudat [b] Athenæus ſcribentem in libello de ijs,
quæ in ſicco degunt, reſpirationis gratia ſiue ad temperandũ calorem in-
ternũ omnibus viuentibus ἔμφυτον, aquã maris non admittere, οὐ δέχεσθαι τὴν θάλατταν
Sanè liber hic Theofraſti, quamuis non extet integer, ſupereſt tamen integra adhuc illius
ſententia hæc, quam paulò pluribus lubet verbis deſcribere: eſt enim locus eximius: eum
ſic vertit Iſaacus Caſaubonus. Illud, inquit, mirum, an poſſit vllũ animal partibus ijſdem „
inſtrumentalibus, modò aẽrem trahere; modò aquam recipere. magis tamen fortaſſe mi- „
rabile, ſi modò quidem aẽr ſit aptus,& congruens ad refrigerationem (aut quidquid eſt id „
quod reſpirationem confert) modò verò aqua: ambo namque ſimul admitti non queunt. „
De Polypis minus mirum: quia illi maris aquam nõ recipiunt. Quocirca parum ſe in Ari- „
ſtotelis

[a] Libro de reſp.
[b] Lib. 7.

A ſtotelis & Theophraſti philoſophia verſatum prodit interpres Athenæi, qui locũ Athenæi & Theophraſti tam abſurdè accepit, vt vbi inquit Atheneus, ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ξηρῷ διατριβόντων ζώων, ἐξ δέχεσθαι φησὶ τοὺς Πολύποδας τὴν θάλατταν, verterit: Idẽ libro de ijs quæ in ſicco verſantur, ſcriptũ reliquit, è mari Polypos egredi. Zoographus putat Polypos mare nõ recipere refrigerationis gratia, vt ſuis branchijs piſces: ſed dũ cibũ capiunt, obiter admittere; idemq; mox per fiſtulam, vt Cete reddere. Quæ ſanè ſentẽtia ab Ariſtotelis placitis non abhorret, in quibus ſic ſcriptum reperio. „ Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra „ brachia gerit cauam, qua mare tranſmittit, quantum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid „ ore capit. quæ ſic tradit Plinius. Eſt Polypis fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt mare. Dalechampij error.

CAPIENDI RATIO.

FACILIS eſt eorum captura. Nam vel ſtrepitu audito, vel piſcatore viſo, minimè cedunt, aut fuga ſibi conſulunt, vt reliqui faciunt piſces, ſed aut B ſaxis quę in promptu fuerint, ſe applicant, aut captantis manum apprehendunt, & cruribus ſe alligant. Eſt nihilominus capiendi quædam inuenta ratio, cum captu difficilem eſſe dicat [a] Antonius Liberalis, quod ſe ijs quibus adhæſerit locis, aſſimilet, atque colorem ſoli ſuprà quod fertur, æmuletur, vt ab eo diſcerni nequeat. Oliuæ germina quæ ab ijs amari diximus ſuperiùs, piſcatores colligant, vt ſcribit Oppianus, in faſcẽ, plumboq; in medium indito, à nauicula trahunt: quem ſtatim amplexus aliquis Polypus, hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus. Tarentinus ceu eſcam ad Polypos capiendos tenues Mormures circa robuſtum quid vinculo deligari ſcribit, item Vocarim & Aradas. Polypus, inquit, autor de Natura rerum, cornu cerui, vel ſtoracis (ſtyracis) ſicci ſuffitu deluditur & deprehenditur; quia diligit eum, & ob hoc intrat vaſa (naſſas) venantium. Idem Tarentinus pro Polypis & Sepijs capiendis ex ſalis hammoniaci drachmis ſex, butyri caprilli drachmis octo, optimè leuigatis molle collyrium facit, quo aut funes ipſos, aut validas vittas inũgit, piſces ſiquidem peredentes haud facile diuellentur: tu verò aditans extrahito, inijcitoq; in ſcaphã Carabos, Buccinas, Purpuras, & alios quicunque fuerint piſces. Bellonius eſca captos facilè C in ſublime efferri teſtatur: ſed vbi extracti extra aquam, aërem ſenſerint, mox elabi. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocarunt. [b] Teſte eodem Perenſes piſcatores eos retibus capiunt in Propontide, vt alios piſces: captorum autem brachia diducunt & explicant, dentibusq; eorum roſtrum confringunt: niſi enim occiderent, è cymba effugerent. Sed quia quandoque petris tam firmiter adhæreſcunt, vt vix auelli queant, cunila admouenda eſt: ita enim protinus reſilient, inquit Plinius. Simocatus ait Piſcatores Polypum petris tenaciter adhærentem, dulci aqua perfundere, & facile auellere; [c] Athenæus verò; ſi quis ante cubilia ſalem aſperſerit eos ſtatim egredi: à Cancri chelis retentos admoto ipſis gramine liberari [d] Gaudentius Merula. Facile autem eorum fœminæ capiuntur à partu teſte [e] Athenæo, & mares à coitu, vti Oppiano placet. Languidi enim tunc ſunt & imbecilles.

[a] *Li. mirab. nar.*
[b] *Obſer. lib. 1. cap. 74.*
[c] *Lib. 7.*
[d] *Lib. 3. memor.*
[e] *Lib. 7.*

NIDVS SEV CVBILE.

D POLYPI habitaculum θαλάμην vocant Homerus, Athenæus & Aelianus: Latini quidam nidum, alij rectiùs cubile transferunt, hoc enim ſibi ſtruit Polypus, non ſolùm pariturus, ſed aliàs etiam, vt putat Zoo„ graphus. Conchas tenuiores ſcabraſq; efficere circum ſe, velut loricam „ duram, eamq; modo ampliorem, quo ipſi ſunt ampliores, atque de ea „ quaſi latibulo aut caſula quadam prodire aiunt, inquit, Philoſophus. „ Et alibi: Conchulis maximè extringentes carunculas veſcuntur: vnde fit vt eorum cubilia „ cognoſcant, qui venantur congerie teſtarum. Idem ex Philoſopho ſcripſit [a] Athenæus. Cùm æſtu maris Vlyſſes in littus abreptus eſſet ait Homerus, eius cutem ſic laceratam fuiſſe à ſcopulo,

E Conchis conſtruunt nidum.
[a] *Lib. 7.*

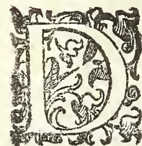
Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος θαλάμης ἐξελκομένοιο
Πρὸς κοτυληδονόφιν πυκιναὶ λάϊγγες ἔχονται. id eſt

Sicut Polypodis è ſuo domicilio extracti
Acetabulis multi lapilli adhæreſcunt.

Vbi Spondanus ait Homerum hæc de Polypo in ficcum exeunte fcribere, quòd dicat A
Ariftoteles cubile fuum ex Conchis tenuioribus fcabrisq; effe conftructum. Verùm per
λάϊγγες. λάϊγγες intelligi poffe puto, non folùm lapillos, fed & tenuia fragmenta teftarum, ac fimilia afpera quæuis, ex quibus fuum cubile conftruit Polypus. Albertus Magnus nefcio quid fuper hac re fomniet, inquiens nidum conftruere è lignis, inque eo parere.

SEXVS.

[a] Hiftor. 5. cap. 12.
[b] Hiftor. 5. cap. 6.
[c] Lib. 7.

OCET [a] Ariftoteles difcrepare Polypum marem à femina, eò quòd capite eft productiore, & quod genitale pifcatores appellant, albidum brachio continet. Nam [b] antea hæc fcripferat: Marem nonnulli aiunt gerere quod genitalis fpeciem referat fuo brachio, in quo duo ampliffima acetabula habentur. Neruo id quafi conftare porrectum ad medium vfque brachium confirmant, totumq; nari feminæ annecti. [c] Athenæus non aufus eft hanc partem vocare genitale, fed genitali effe fimile, hunc Philofophi locum fecutus. Nam quamuis fuperius vocet αἰδοῖον, id eft genitale, loquitur tamen ex pifcatorũ fententia, ex quorum opinione & hæc tradit alibi, Brachio, inquit, vltimo (quod & acutius, & folum albicans eft, & parte fui extrema bifurcatum, dorfoque annexum) in coitu vtitur. Hunc Polypi pedem (ni fallor, inquit VVotonus) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quę eft bifulca & acuta, in coitu vtitur. Alibi Ariftoteles aliam ponit fexus vtriufque differentiam, quæ nunquid omnibus conueniat Mollibus, an verò Polypis tantùm peculiariter, difficile eft ex ipfo cognofcere: Nam cùm quomodo Mollia atramentum effundant, quidq; fingula per dorfum in prona corporis parte folidi contineãt, oftendiffet, Polypumq; nihil eiufmodi duri ac folidi continere, hæc verba fubnectit. Differunt feminæ à maribus, quia in mare meatus ille fubditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idque ipfum ad quod fertur, fpeciem mammæ imitatur. In femina duplex idem illud, fupraq; habetur. Vtroq; tamen in fexu corpufcula quædam rubentia parti eiufmodi fubiuncta fpectantur. B

COITVS, PARTVS, INCVBATIO. C

[a] Hiftor. 5. cap. 12.
[b] Lib. 7.
[c] Lib. 7.
[d] 5. Hiftor. cap. 12.
[e] Hiftor. 5. c. 6. de gen. 1. cap. 15.

VM latent, latent autem circiter duos menfes, vt teftes funt [a] Ariftoteles & [b] Athenæus (quanquam Plinius Polypos, binis menfibus condi velit) idq; hyeme, tunc coire fcripfit ex Ariftotele [c] Athenæus, numerofaq; prole fœcundos effe. Locus autem [d] Ariftotelis hic eft. Polypus, hyberno tempore coit, verno parit. [e] Eodemq; tefte Mollia vt Polypi, Sepiæ, Lolligines modo eodem omnia coeunt. oribus enim inuicem admotis, complexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. Ergo Polypis coitus cum alter capite vulgo appellato in terram verfo, nitibundoq; explicat, porrigitq; fua brachia, alter fuperuenit, paffisque brachijs fingulis ad fingula fubiacentis acetabulorum conceptu mutuo adhærefcit. Marem etiam nonnulli aiunt gerere quod genitalis fpeciem refert fuo brachio, in quo duo ampliffima acetabula habentur, neruo id quafi conftare porrectum, ad medium vfque brachium confirmant, totumq; nari feminæ annecti. Quod fic tranfcripfit D
[f] Lib. 9. c. 51 [f] Plinius. Polypi (nempe fuperueniunt) crine vno feminæ naribus annexo. ad quæ verba notat Dalechampius, Plinium apud Ariftotelem legiffe μυκτῆρι pro φυσητῆρι, huncq; Gazam effe fecutum, quando, inquit, crine vno fiftulæ adnexo. Et paulò infra idem Plinius: fed Polypi in terram verfo capite coëunt. Quod enim vltimi brachij parte extrema bifurcata, quam putant VVottonus & Saluianus caudam bifulcam à Plinio appellari, in coitu
[g] De gen. ani. 1. c. 15 vtatur, falfum effe fcripfit [g] Ariftoteles, inquiens: Meatus ille interior idem excrementi & Vuluæ eft, tum in Mollibus, tum in Cruftatis. Eft enim qua femen genitale per meatum emittant, idq; parte corporis fupina, qua putamen diftat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum femina copulatur. Nam fi mas, fiue femen fiue membrum, aut aliquam virtutem, fiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum Vulualem neceffe eft. Crinis verò infertio maris Polypi per fiftulam, qua pifcatores crine coire Polypos aiunt,

complexus

A complexus gratia fit: non quasi instrumẽtum id sit vtile ad generationẽ: etenim extra meatum corpusq; est. Hæc ille; cui quoque subscribit Rondeletius. Cùm enim ex Aristotele dixisset brachio vno, quod pudendi speciem referat & in quo duo sunt acetabula coire quorundam sententia, hæc subdit verba. Sed hæc, inquit, somnia esse anatome certò demonstrat. Mihi sæpius Polypos dissecanti, nunquam visa sunt acetabula ista maiora in vno brachio quàm in alio, præterquam primo & maximo Polyporum genere, in quo non duo in vno brachio, sed quatuor in quatuor brachijs acetabula præ cæteris omnibus maxima comperias, in alijs generibus minimè. Quod si semen (per) hæc emitteretur, necesse foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: feminam quoq; eodem meatu semen excipere, ouaq; edere: quæ fieri non posse fatebuntur omnes qui Polypos viderunt: & ouorum in inferiori alui loco situs necessariò conuincit alio quàm brachij acetabulo oua edi. Quocirca mihi vera eorum videtur sententia, qui fistula parere affirmarunt. Hæc Rondeletius. Eos autem fistula parere, Aristotelis & Athenæi quoque fuit opinio. [h] is enim loquens de omnibus mollibus: Pariunt, inquit, ea corporis sui parte quę fistula dicitur. Et eum secutus [i] Athenæus: fistula, inquit, quæ corporis meatus est oua racematim pariunt. [k] Plinius tamen ore eos parere scribit. Longo tempore coitum absoluũt, vt idem ex Philosopho tradit, adfertque rationem: quia, inquit, sanguinis sunt expertes. Pariunt autem oua, de quibus multa [l] Philosophus. Ouum, inquit, veluti cirrum edit fructui populi albę simile. Perquam fœcũdum hoc animal est. Nam de eo, quod ediderit, copia innumera prouenit. [m] Et rursus. Ouum Polypi vnum incomptum foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atque æquabilem continens. Tanta est eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capite Polypi ipsius. Rationem quoque alibi reddit, cur eiusmodi ouum sit simplex. Ouum, inquit, maximè indiscretum est in Polypis, ut simplex esse videatur: cuius rei causa est forma corporis, quæ similis vndique est. [n] Et rursus: Polyporum, ouum simplex est. causa est forma eorum vteri, quæ specie rotunda conglobataque est: fissio enim eius iam repleti incerta est. Quale autem ouum edat, quo loco, & quo tempore ex eo fętus excludatur, quantaque sit eius oui fœcunditas, [o] alibi pluribus sic docet. Mollia copulatione, & venereo coitu, ouum concipiunt candidum, quod indies arenidum (arenidum legunt alij quod est cute, & testa dura obtectum) quale illud crustati generis euadit. Edit Polypus suum ouum, vel in cubilibus, vel in figulino, vel in aliquo alio cauo, simile labruscæ florentis racemulis, (βοτρυδὸν, racematim cohærens) aut fructui populi albæ, vt iam dictum est. Pendent vtrique per cubile oua tanta fœcunditate, vt collectis vas impleatur longè amplius, quàm caput sit, quo continebantur. Polyporum itaque ouis diebus quinquaginta maximè ruptis, Polypuli modo Araneorum perquam multi exserpunt, quorum natura sigillatim nondum conspicua est, quanquam forma satis tota apparet: sed ob exiguitatem, imbecillitatemque copia interit. Iam nonnulli adeò spectantur exigui, vt nulla partium constent distinctione, quamuis ad tactum moueantur. Quæ ferè cuncta sic interpretatus est [p] Plinius. Polypi vere pariunt oua tortili vibrata (melius similata in castigato codice legitur, vt notat Saluianus) pampino tanta fœcũditate, vt multitudinem ouorum cuncti recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Autor de Natura rerum, itemque Albertus Magnus in nido ex surculis, & lignis cõstructo spargere oua sibi cohęrentia tradunt. Ait insuper Aristoteles, oua iam absoluta ab eis foueri, nec ad pastum interim prodire. [q] Et alio in loco, Polypus fęmina, inquit, modo incubat ouis, modo in ore sui D cubilis assidens brachium super ouis exporrectum tenet. Quod sic transcripsit [r] Plinius: Polypus fœmina modo in ouis sedet, modo cauernam, cancellato brachiorum implexu claudit. Eadem quoque habet [s] Athæneus: Fęmina verò, inquit, nunc oua corpore fouet, nunc ostio cubilis assidens super ea brachia porrigit.

[h] Histor. 5. cap. 6. [i] Lib. 7. [k] Lib. 9. ca. 51. [l] Histor. 5. cap. 12. [m] Hist. 4. cap. 1. [n] De gen. 3. cap. 8. [o] Histor. 5. cap. 18. Incubatio. [q] Histor. 5. cap. 18 [r] Lib. 9. ca. 51. [p] Lib. 9. ca. 51. [s] Lib. 7.

ÆTAS.

QVAMVIS in centum partes dissectus Polypus viuat, vt plurima exanguia, presertim insecta, tamen breue ipsi æuum natura concessit. biennium enim vix egreditur, vt testatum reliquit [a] Aristoteles, his verbis: Genus inquit, Polyporum magna ex parte biennio viuere non potest: sua enim natura tabi obnoxium est. Cuius rei inditium cum pressus Polypus aliquid subinde humoris emittat, demumq; absumatur totus; quod fęminis a partu potissimùm incidit. Stupent enim fęminæ, vt neque vndis iactatæ sentiant, & manu vri-

[a] Lib. 9. Histor. cap.

nu vrinantis de facili capiantur. Sordescunt etiam, nec preterea assidendo venari possunt. E
Mares verò alueo tument, & in mucorem lentescunt. Indicium, ne bimatum compleant, „ esse videtur, quòd ab ortu eorum, qui æstate fit, ad autumnum non facilè grandem Poly- „ pum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes spectentur. A partu ita senescere de- „ bilitariq; tam marem, quàm fœminam ferunt, vt vel à pisciculis deuorentur, & facile à „ suis detrahantur cubilibus, cùm antea nil tale ijs vsu eueniat: tum verò paruos, nouellosq; „ quamuis recens natos, tamen nullo eiusmodi malo affici narrant: quinimo validiores esse, „ quàm grandes confirmāt. Hactenus ille, quem secutus [b] Plinius, Polypi, inquit, binis men- „ sibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe semper: fęminæ cele- „ riùs, & ferè à partu. Athenæus ὁ Πολύπους, inquit, συντηκτικός ἐστι, ex Aristotele. συντηκτικὸς autem dicitur in liquorem solubilis. habet enim patibilem qualitatem τοῦ συντηκέσθαι. Plinius tamen Polyporum σύντηξιν tabē appellauit, quē Gaza etiam est secutus. [c] Aelianus autem tam breuis huius vitæ rationem profert, libidinem scilicet in maribus ac nimiam salacitatem, in fæminis verò partum frequentem. Inquit enim: Ex piscibus libidi- „ nosissimum Polypum, eatenus flagrāti veneris cupiditate incendi ferunt, dum & omnibus „ corporis viribus exhaustis debilitatus, & ad natandum & cibaria inquirenda tantoperè in- B firmus factus fuerit; vt postea alijs præda efficiatur. Tùm enim paruuli pisciculi (tum can- „ celli) tum cancri ipsum exedunt & conficiunt. Quamobrem eum non amplius anno vi- „ uere dicunt, fœminamq; etiam propter crebros partus ocyus consumi. Hæc sanè ab Op- „ piano transcripta videntur, qui sic cecinit Laurentio Lippio interprete.

[b] *Libro 9. cap. 30.*
[c] *Lib. 6. de Animal. capit. 38.*

Exitium & tristes tedas commiscet in vnum
Polypus, & miseram vitam cum spermate fundit.
Non coitu cessat, donec deliquerit artus
Robur, & absumptæ fuerint in corpore vires,
Atque ipse in fulua taceat prostratus arena
Seminecem sicca lacerant tellure iacentem
Carcenades miseræ, & Cancri, multiq; natantes,
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat.
Tunc viuum imbellem minimè sua membra tuentem
Discerpunt, donec moriatur funere diro.
Sic perit in coitu piscis, sic lumina claudit. F
At ratione pari torquetur fœmina partu,
Extremumq; diem claudit, fœtumq; resoluit,
Non oua vt pisces alij semota recluso
Ventre edit, magno partus cruciata dolore
Iuncta racematim gignit, quæ vulsa meatus
Fortè per angustos veniunt, perimuntq; parentem,
Non annum excedunt, tedis moriuntur in ipsis
Cum tristi veniunt crudelia funera partu.

MORES. INGENIVM, SAGACITAS.

ATHENÆVS [a] Polypum ἀνόητον, [b] Plinius brutum vocat, quasi rationis expertem, quòd ad manum hominis adnatet, nec persequentē venantemuè refugiat. Est nihilominus in re familiari callidus, ac sapiens. G Omnia enim in domum comportat [c] teste eodem, dein putamina erosa carne egerit, adnatātesque ad ea pisciculos venatur. Eadem ferè [d] sic Aristoteles: Polypus fatuus quidem est, cùm ad manum demissum hominis » accedat, sed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & suo in domicilio recondat, » cùmque consumpserit quantum vtile sit, abigit testas, & cancrorum crustas, & putamina » Conchularum, & spinas pisciculorum. & paulò pòst, Conchas, inquit, tenuiores, scabras- » que efficere circum se, velut loricam duram, quamque eo ampliorem, quo ipsæ sunt am- » pliores, atq; de ea quasi de latibulo, aut casula prodire aiunt. Vnde [e] Antigonus, Polypū (inquit) alimenta reponere ait Aristoteles in suas cauernas, & consumptis quæ usui erāt, inutilia reijcere, pisciculosq; ad eiecta cōuenientes captare. Cōchas quomodo discindet,

[a] *Libro 7.*
[b] *Lib. 9. capit. 29.*
[c] *Lib. 9. capit. 29.*
[d] *Lib. Hist. 9. cap. 37.*
[e] *Mirabil. narrat.*

& earum

A neet,& earum carnes depascatur,audi ex [f] Plinio: Non sunt, inquit,prætereunda & Lucio [f] *Lib.9.cap.30.*
„ Lucullo proconsule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebuis Niger è comitibus eius
„ prodidit,auidissimos esse Concharum;illas ad tactum comprimi,præcidentes brachia eo-
„ rum, vltroq; escam ex prædante capere. Carent Conchæ visu, omniq; sensu alio, quàm
„ cibi & periculi. Insidiantur ergò Polypi apertis: impositoq; lapillo extra corpus, ne pal-
„ pitatu eijciatur,ita securi grassantur,extrahuntq; carnes:illæ se contrahunt, sed frustra di-
„ scuneatæ. Tanta solertia animalium hebetissimis quoque est. [g] Hactenus Plinius. Aristoteles ait Conchulas ab eo complexu crinium frangi, tantum ipsi inesse roboris mirum,æquè atque ea solertia,qua eum vti scribit Plinius,cùm Conchas venatur. Facilius tamen,quod scribit Aristoteles, crediderim. quippe qui testetur alibi omnes Polypi partes omniaque membra robustissima esse excepta ceruice. tangere item ac tenere brachijs supinis, membranamq; his interiectam totam extendere. in arenam tamen elapso,facultatem apprehendendi retinendiq; nullam esse. autorq; est Massarius comprehensum hominem in terram deijcere. In hunc autem modum insidias piscibus molitur vt scribit [h] Aelianus. sub saxa subtectus desidet,& in harum colorem se mutat, vt saxum esse videatur pisces ad eum tanquam ad saxum adnatantes,incautos sic brachijs suis tanquam retibus capit. Id testatur [i] Philosophus hisce verbis: Sui mutatione coloris venatur pisces, trahit enim sibi colorem similem, ijs quibus appropinquarit saxis:quod etiam cùm metuerit, facit. Et [k] Plinius; colorem, inquit, mutat ad similitudinem loci, & maximè in metu. Eadem cecinit [l] Oppianus his versibus, interprete Lippio.

[g] *Lib.9.cap.30.*
[h] *Li.1.Var.hist.*
[i] *Histor. 9 cap.37.*
[k] *Li.9.c 29*
[l] *Hal.lib.2*

B (margin letter beside "quam ad saxum adnatantes"); the lines from "Philosophus" to "lorem, inquit" are marked „ in the margin.

Polypodon fraudes populos vulgantur in omnes,
Qui similem petræ magnum flectuntur in orbem:
Nexibus & spiris hominem piscemq; rapacem
Sic subterfugiunt astu, vitamq; tuentur.
Si paruos videant pisces prædamq; minorem,
Rursus & in piscis formam vertuntur, & arte
Perquirunt victum funestaq; fata repellunt.

Canit quoque hæc [m] Ouidius, docens vnà quàm cautè piscatores venantesq; illudat, circumrodens hamum quo ipsum venari cupiunt,& expuens. ait enim.

[m] *In frag. de pisc.*
Quam cautè hamum circum rodat.

At contra scopulis crinali corpore segnis
C *Polypus hæret, & hac eludit retia fraude.*
Et sub lege loci sumit mutatq; colorem
Semper ei similis quem contigit; atque vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit: hic quoque fallit
Elato calamo, cùm demum emersus in auras
Brachia dissoluit,populatumq; expuit hamum.

Quæ ex eodem poëta sic notauit Plinius: Polypum, inquit, hamos appetere, brachijsque complecti,non morsu nec prius dimittere, quàm escam circumroserit, aut harundine leuatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit. Hunc fortè Plinij locum secutus [n] Isidorus Polypus, inquit,id est multipes,plurimos enim nexus habet. iste ingeniosus hamum appetens brachijs cōplectitur non morsu, nec prius dimittit quàm hamum circumroserit. Cæterùm vt ad coloris mutationem reuertamur: de hoc inter se non conueniunt autores. Sunt enim qui in omnem se colorem mutare affirment, excepto albo. Sunt qui petris quibusuis se assimilare dicant, vti Theognis & Phocillides, nec non & [o] Ion apud Athenæum,in Phœnice tragœdia sic inquiens:

[n] *Li.12.c.9*
Coloris mutatio.
[o] *Lib. 7.*

D *Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοσι*
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπου χροός,

Quæ sic vertit Dalechampius.

Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Ibidem in vulgatis editionibus scriptum inuenio Polypum petrosis locis tātùm se assimilare ex Theophrasti libro,qui inscribitur de ijs qui colorem mutant. Θεόφραςος δὲ inquit, *ἐν τῷ περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χροὰς, τὸν πολύποδα φησὶ τοῖς πετρώδεσι μάλιςα μόνοις συνεξομοιοῦσθαι.* Vbi Dalechampius vocem *πετρώδεσι* aufert, sic hunc locum exponens: Theophrastus libro de ijs quæ colorem mutant, scribit Polypum ijs locis fieri similem quibus se admouerit. Quam Dalechampij lectionem improbat Isaacus Casaubonus,verius esse inquiens aliquid deesse quàm superesse; indeq; in quibusdā libris lacunę notā positū,& sic legendum censet, *τοῖς πετρώδεσι μάλιςα ἢ μόνοις τόποις συνεξομοιοῦσθαι.*

Atheneus correctus.

hoc eſt ſaxoſis maximè, aut ſolis locis aſſimilari, ſed hæc quoque lectio præterquam quòd falſa ſit, duriuſcula mihi viſa eſt. quare lego, τοῖς πετρώδεσι μάλιςα τόποις ἐξομοιοῦσθαι. Non enim Polypi ſaxoſis tantummodo locis ſe ſimiles faciunt, vti prædictæ lectiones docere videntur, itemque autores, quos ſuprà enumeraui, ſed alijs etiam rebus, quib. adhæſerint, maximè tamen ſaxoſis. Nam Antigonus inquit in mirabilibus narrationibus, colorem non ſolùm imitari lapidum, ſed & aliarum rerum, quibus appropinquauerint: & eodem in libro alibi colorem ſoli, ſupra quod fertur, æmulari tradit. & Iulius Scaliger [p] eũ arenæ colore ſimilem facere canit hiſce verſibus:

[p] *In Atha.*

Et concoleres rupibus, ſaburriſq;
Cirris doloſi Polypi anchoræ ritu
Salacioſo, & turbido in freto freti.

Quapropter cùm Plutarchus, Oppianus, & Aelianus dicunt eum ſe in talem mutare colorem, quali ſaxum eſt ad quod accedit, nõ inficiantur alijs præterea rebus aſſimulari poſſe. ſed cùm plerunque circa ſaxa verſetur, indifferenter ſaxum, pro alia quauis re, in cuius colorem ſe mutare ſolet, vſurparunt. Cur autem colorem mutet inter problemata à nobis quàm exactiſſimè dicetur. Interim quo aſtu venetur, occidatque cruſtacea, præſertim Carabos, qui alijs quàm Conchæ, ſunt armis prædìti, dicemus: qua in re ſubſequentes hi Oppiani verſus, nobis quàm pleniſſimè ſatisfacient. Canit igitur eodem interprete Lippio.

Cruſtacea quo aſtu venetur.

Et fortem, & celerem duris, & Carabon armis
Polypus occidit. quamuis ſit robore multò
Inferior: curua ſpectat ſub caute quietum,
In dorſum irrumpit, ſinuataq; vincula nectens
Comprimit, & longis ex omni parte flagellis
Obſtruit, & pedibus paſſis ſpiracula ſumma,
Nec ſpirare poteſt, nec miſſos pectore rurſus
Accipere aërios flatus (à piſcibus vſque
Alterno trahitur flatuq; remittitur aer)
Carabus oppreſſus liquidis nunc fluctuat vndis.
Sæpè reluctatur, nunc petra illius opaca,
Immotuſq; manet, nec tanto marte duellum
Detractat, fulua moriens procumbit arena.
Et veluti paruus infans circum vbera caræ
Nutricis, lac dulce trahit, ſic Polypus vtre
De curuo ſorbet carnes, & mergit in alunm.

Iam verò à Polypo matrem confici, vbi natus eſt, autor eſt [q] Pierius Valerianus; nullũ tamen citat autorem. Fieri hoc ea ratione poteſt, quatenus poſt partum, qui numeroſus eſſe ſolet, moritur mater: quo tempore fit eſca ſuis Polypodijs.

Matrē conficit.
[q] *Lib. 14. hieroglyp.*

ANTIPATHIA.

INNATVM eſt Polypis odium cum Locuſta, ſiue Carabo, Cammaro, & Aſtaco, item Congro, & Murena: quorum quædam, quin pleraque ſuperant, & à quibuſdam ſuperantur. Polypi, inquit, [a] Ariſtoteles Locuſtas vincunt: atque adeò, vt ſi iiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypũ, præ metu moriatur. Quæ ſic notat [b] Plinius: Polypum, in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Et [c] Aelianus: Tam vehementer, inquit, Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno, & eodem reti ambo comprehendantur, hæc continuò moriatur. [d] Idem repetit ferè alibi, ſimulque aſtũ, quo Locuſtã ſuperat, exponit his verbis. Locuſta ideò inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cùm illius brachia circũplexus fuerit, aculeis, quos in dorſo ſitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta, à Polypo ſummè refugit. Eadem cùm nullius rei metu afficitur, tũ antè verſus progreditur non prętenſis quidem, ſed obliquis, & demiſſis in latera cornibus, vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. ſin fugit, & retrocedit: tum penitùs dimittit, & laxat ſua cornua: & tanquàm remis altiùs demiſſis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. Hæc Aelianus. Bellum quoque ei eſſe cum Congro [e] Ariſtoteles aſſeuerat, ab eoque, quem vincunt Locuſtæ, ſuperari; non tamen edi ob lubricitatem corporis. Pauet Locuſtam, inquit, [f] Plinius,

[a] *Hiſt. 8. capit. 2.*
[b] *Lib. 9. capit. 62.*
[c] *10. de Animal. c. 38.*
[d] *Lib. 9. de animal. capit. 25.*
[e] *Hiſt. 8. capit. 2.*
[f] *Lib. 9. capit. 62.*

A nius, Conger: rursus Polypum Congri lacerant. Sed Murænę, non Congro hæc [g] Aelia- [g] Lib. 1. capit. 32. de Animal.
„ nus tribuit, sic scribens: Malum ingens, & morbus agrestis, & inhumanus, inimicitia, atq;
„ odium inhærens, penitusq; insitum, quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inex-
„ piabile, atque implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Lo-
„ custa graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta, atque infestis-
„ sima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: pòst autem in eius ventrem
„ subiens, ijsdem malis eum, vt verisimile est afficit. Hic enim è genere natantium est, ille
„ verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se vertat, nihil ei
„ astutiæ hæ fallaces prosunt: Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Po-
„ lypus Locustas à se comprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhau-
„ rit. Hæc quoque sic cecinit Oppianus, interprete Lippio.

Ex scopulis Muræna ruit furibunda per vndas
Perquirens gratum victum per littora summa,
Polypoda inquirit letum prædamq; petentem,
Ille metu pauidus spectat, metuitq; natantem
B *Per tumidas vndas, atque horrida bella parantem.*
Nec vitare potest, nec cauta occurrere fraude.
Hostis purpureum rictum Muræna reuincit,
Polypus extemplo contrà pugnare coactus
Vertitur, & spiris & magnis nexibus illa
Arcet, sub vario flexu, firmisq; flagellis
Nititur, vt pedicas Murænæ, & vincula dura
Præpediat, sed nulla fuga est, nec lubrica membra
Elabi possunt, Muræna fluit velut vnda:
Nunc hostis circa collum, nunc tergora circum,
Nunc circa caudam sinuosa volumina torquet.
Sic homines dura qui exercent membra palestra
Ostentantq; diu robur, de corpore sudor
Effluit assiduus, multa contenditur arte:
Atque vndæ in morem nixus luctator vterq;
C *Fluctuat & contra magna vi brachia versat.*
Polypus extensos iactat nullo ordine ramos
Et sudans vana contorquet membra palestra,
At Muræna ferox rapido dat vulnera dente,
Dilaniat, partes miserum confringit in omnes.
Nam membra in ventrem partim merguntur; at illa
Ore volutantur crudo, subiguntur acutis
Dentibus, hi laceri viuunt sub dentibus artus:
Atque reluctantur, mortemq; repellere tentant.
Et veluti annosus ceruus cui cornua fronte
Sunt ramosa, petit densa vestigia sylua
Serpentis, nactusq; locum, tum naribus illum
Attrahit è lustro, figitq; in corpore dentes,
Implicitus genibus serpens fera pectora nexu
Deuincit, collumq; tenet, semesa vorantur
D *Partim membrorum, partim lacerantur acutis*
Dentibus, & diri cerui laniantur in ore.
Sic miseri piscis luctantia membra mouentur.
Consilium misero, vel quid prudentia prodest?
Quid prodest lapidis proprium sumpsisse colorem?
Quid toties vitasse necem? vitasse voraces
Sub petra pisces; si non latuere dolosæ
Murænam fraudes? sola hæc deprehendere mentem,
Sola dolos potuit, vanasq; eludere fraudes:
Tum fœdam & miserata necem, & crudelia fata
Polypus in scopulis duris laceratus inhæret.
Assidet hæc iuxta subridens, verba mouere.
In piscem credas hæc scommata dira referre.

C 2 *Teva-*

Te vafer occultas? non ſperas fallere demens?
Expertar num te ſcopuli tutentur, & antra:
Aut ſpelunca tegat quæ portis clauſa repentè
Arripiat, raptum ſubito te mergat hiatu.
Te retro pauidum ex antro conuellere poſſem.
Polypus heu dirum confoſſus vulnere multo
Non duros ſcopulos deprenſaq́ ſaxa relinquit
Implicitus ramis dura ſub caute reuinctus;
Donec ſola loco restant connexa flagella. E

Teſtatur Bellonius, cùm apud Epidaurum Murænas ſecaret, earum ventriculos cirris Polyporum refertos comperiſſe. [h] Plutarchus Polypum ſibi à Muræna & Congro metuere verum eſſe ſcribit, quod ab hiſce malè tractetur, neque lædere viciſſim poſſit ob lubricitatem elabentes. Sicuti rurſus Carabum illos ſuis cirris in complexum venientibus vincere: quòd tenuitas eorum non ſit aduerſus aſperitatem Carabi auxilio; hunc tamen perire Polypo ſua acetabula intrudente. Horum omnium mutuum odium pulchrè ſuis iambis complexus eſt Philes, vnam etiam Aſtacum ijs annumerans qui Polypum extimeſcũt. F Albertus Magnus ait ſe ab expertis audiuiſſe Denticem ſiue Dentatum cum Polypo pugnare: & quoniam extra cubile ipſum Dentex extrahere non poteſt, fluctuare ante oſtium antri ſiue cubilis tanquam mortuum: hoc incautus vbi viderit Polypus, ad eum brachia ſua extendere, vt attrahat & deuoret, brachium autem ſubito ore comprehendi à Dentice. In Polypos inquit [i] Aelianus ſi quis rutam inijciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit.

[h] *Lib. de ſoler. animal.*
[i] *Lib. 1. de anim. c. 37.*

D E N O M I N A T A.

ολιπόδια dicuntur apud Ariſtotelem & Athenæum Polypi parui, fœtuſuè recens nuper ex ouis natus: à Cœlio Rhodigino non rectè Polypia, calami aut memoriæ forte lapſu. [a] Hippocrates quoque Polypodia cum Bolbidijs (quæ & Polyporum ſunt ſpecies) aliquando nominat. Πολυπόδιον quoque G herbæ eſt nomen apud [b] Theophraſtum & [c] Dioſcoridem. [d] Plinius Polypodion, inquit, noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. radix acetabulis cauernoſa, ceu Polyporum cirri, in petris naſcens. Πολυποδώδης Polypis abundans, vel Polypo ſimilis. Τὰ πολυποδώδη quæ è Polyporum ſunt genere. Πολιποδίνη ſpecies quædam Polypi, de quo capite ſequenti.

[a] *Lib. 2. de morbis mul.*
Polypodiũ herba.
[b] *Hiſt. pl. 9. cap. 14.*
[c] *Li. 4. cap. 188.*
[d] *Lib. 26. c. 8.*

MYSTICA. MORALIA.

ABVERE etiam Polypi ſuos apud mortales cultores, nam olim circa Troezenem, vt Clearchus apud [a] Athenæum commemorat, Polypum, quem ſacrum vocant, neque eum quem Remigantem (κωπηλάτην, Nautilum intelligit) fas erat venari; nimirum ceu res ſacras. [b] Plutarchus animæ vim ac facultatem Polypo comparat. Enim vero, inquit, animus res H eſt, minimè iners aut exilis aut abiecta, neque cupiditates ſuas quomodo » Polypi flagella ſua, tantum vſque ea, quæ eſui ſunt, extendit. Sed has celerrimè præci- » dit ſacietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Alibi rurſus ait à princi- » pali animæ facultate, ſeptem veluti partes enaſci, inque corpus extendi, ſicuti brachia à Polypo. Eidem quoque aſſimilatur adulator, vt in hieroglyphicis & prouerbijs dicetur. Academicos Polypis ſimiles eſſe dicebat Carneades. Vt enim hi præ fame ſuoſmet cirros depaſcuntur. ita illos aucta iam doctrina peritiores factos, in ſuaſmet opiniones mox graſſari, eaſque deſtruere. Stobæus verò refert hoc Carneadem de Dialecticis dixiſſe. Polypi naturam deſcribens [c] Diuus Ambroſius hominem inſtruit, vt proprijs contentus, nec alios circumueniat, nec aliena inuadat, ſic inquiens. Et quia de aſtutia cœpimus ſermonem ſubtexere, qua vnuſquiſq; fratrem ſuum circum- » uenire, & decipere nititur, & in nouas ſe fraudes componere: vt quem vi obtinere non po- » teſt,

[a] *Lib. 7.*
[b] *Non poſſe ſuauiter viu. sec. epicur.*
Animi vis.
Adulator.
Academici
Dialectica.
[c] *Hexam. c. 8.*
Homo ſit proprijs cõtentus.

A test,circumscribat dolo,& fuco quodam artis obducat:fraudulentum illud Polypi inge-
,, nium non prætеribo,qui vadoso in littore petram nactus,affigitur ei,atque eius nebulo-
,, so ingenio colorem subit,& simili specie terga obductus,plurimos piscium sine vlla suspi
,, cione fraudis allapsos,dum notam non præcauent,& saxum opinantur, cassibus furtiuæ
,, artis includit,& sinu quodam suæ carnis intercipit.Sic spontanea venit præda, & talibus
,, capitur argumentis;qualia sunt eorum,qui ingenium suum sæpè commutant,& diuersas
,, nocendi artes mouent,vt singulorum mentes,sensusq; pertentent,cum continentibus con
,, tinentiam prædicantes,in cœtu intemperantium tāquàm deuij ab studio castitatis, & de-
,, mersi intemperantiæ volutabris:vt qui eos audiunt,aut vident,incauta facilitate se credāt
,, eoque citiùs labuntur,dum distinguere non norūt,nec cauere,quod noceat:dum grauior
,, sit,& magis noxia improbitas,benignitatis obumbrata velamine.Et ideò cauēdi sunt,qui
,, crines suæ fraudis,& brachia longè,lateq; dispergunt,vel speciem induunt, multiformē.
,, Et isti enim Polypi sunt,nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum vestigia,
,, quibus irretire possint,quidquid in scopulos suæ fraudis inciderit.Et paulò pòst conclu-
,, dens,inquit:Vtamur ergo ingenio ad quærendam gratiam,& salutē tuendam:non ad alie-
B nam circumscribendam innocentiam.Licet nobis vti exemplis marinis ad profectum no-
stræ salutis, non ad alienum periculum.Hactenus D. Ambrosius. Possunt etiam Polypis Diuitiæ.
diuites assimilari; vt enim illi suis pedibus plenis acetabulis, scopulis, & lapidibus tàm
fortiter supini,& auersi adhærent,vt vix auelli possint,nisi fœtida adhibeas,ita etiam suis
voluntatibus,ac desiderijs,quæ fluxa tantùm,ac mundana respiciunt,auersi inhærent, do
nec tandem Deus tanquàm piscator egregius mortem,tanquàm fœtidum quendam odo
rem naribus admoueat, & ad sanā mentem reuocet. Diabolum quoque exprimit Poly- Diabolus.
pus.Is enim facilè homines dum grata suggerit,& oblectamenta proponit,falsos blandi-
tijs suis,nisi Dominus tueatur,in abyssum,& gehennam, ceu in casses quospiam abripit,
non aliter ac Polypus incautè hominem è naui brachiorum suorum complexu in altū
pelagus detrahit,nisi ab aliquo sociorum ense rescindatur,ne pars syncera trahatur,vt in-
quit ille.Scorta item Polypi sunt;nam & hæ amatores suos,quos vel semel tantummodò, Mulier mala.
ceu Polypus brachijs amplexæ sunt,ita tenaciter detinent in illicito sui amore,vt à diui-
na gratia abstrahant,& non solùm in profundum illud peccatum immergant, sed & Iro
sæpè pauperiores reddant, nisi principijs illi obstent , nec se vinci patiantur. De istius-
C modi mulieribus loqui videtur [c] Ecclesiastes: *Inueni mulierem morte amariorem, quæ la-* [d] Cap.7.
queus venatorum est, & lagena cor eius,vincula sunt manus eius, & [d] alibi,*à carnibus tuis abscin-* [e] Cap.25.
de illam,ne te abutatur. Quemadmodum Polypus obliquè incedit,& caudam habet bifur
catam,fistulamque in dorso,quam quando natat, modò in dextram partem, modò in si-
nistram promouet.Sic multos fallaces,& proditores,dum obliquè incedūt in actionibus Proditor,et
suis, quid facturi sint non diuines,tantùm abest,vt videas:cauda enim,siue finis suæ inten fallax ho-
tionis bifurcata est;quia scilicet vnum proponunt apparenter, aliud intendunt latenter. mo.
Fistulam etiam habent dùm dulcedine verborum suorum tāquàm fistula aliqua alios se-
ducunt,ac sibi adiungunt,qui fallunt etiam,quando ea fistula,ijs inquam blanditijs, ceu
Polypus modò in dextram , modò in sinistram partem, hoc est vel apparenter,vel laten-
ter abutuntur.Caput quoque habet Polypus durissimum,in quod obliquè natat, carnes-
que,cùm consenuerit,durissimas,adeò vt contundere opus sit,vt molles fiant, & in vsum
ciborum cedant; sic obstinati,& duræ ceruicis homines,quos Græci σκληροτραχήλους vo- Obstinati.
cant, mentis, atque animi vitijs indurati, nequeunt, aut per spiritualem commanduca-
tionem,aut prædicationem resipere,nisi à Deo tribulationis alicuius pœna vel presbytero
D proposita graui pœnitentia fuerint puniti: scriptum enim est ab [f] Esaia. *vexatio dat intel-* [f] Cap.28.
lectum. Sicut Polypus Cācros, & Conchas in domicilium comportat,carnesque depasci- Auari.
tur,testis crustisq; abiectis,quibus nidum sibi fabricet,& pisciculos capiat;sic etiam auari,
& fœneratores pauperes, & simplices, bonis suis, vt prædijs, & agris tanquàm carnibus
spoliant, indeque domum suam locupletantes, frumenti, & cæterarum segetum recre-
menta ijsdem vendunt,quò maiorem ab ijs vtilitatem capiant.

HIEROGLYPHYCA.

E

[a] *Hierogly. Lib. 17.*

AEGYPTII sacerdotes, vt ait [a] Pierius Valerianus, hominem qui rem familiarem ex quibuscunque rebus, vtilibus simul ac inutilibus, nullo discrimine, nulliusque rei ratione habita, congereret augeretque, significare si vellent, Polypum pingebāt. Ille enim cùm prodigè & admodum multa deuoret, prudens tamen rei familiaris omnia temere colligit, & cōuenatur, & in cubili suo recondit, selectisq; vtilibus atq; consumptis, inutilia mox, quippe testas, & Cancrorum crustas & putamina Conchularum, & spinas pisciculorum abigit. Desumptum id est ex Horo Apolline, cuius hæc sunt verba: [b] Hominem, qui vtilia & inutilia male consumpserit, indicantes Aegyptij Polypum pingunt; ille enim cum multa eaque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum vtilia consumpserit, tum & quæ supersunt inutilia, abijcit. & paulò pòst. eum, inquit, qui & aliena intemperanter decoquat, & demum sua consumpserit, designantes, Polypum pingunt. is enim si victu aliunde quæsito indiguerit, propria edit flagella. Idem Pierius ait Aegyptios Polypum curtum & detruncatum effinxisse, cùm significare vellent eum, qui cùm aliena abligurijsset, sua quoque absumeret. Polypus infra Congrum depictus hominem victoria potitum, vti tamē ea nescientem, apud eosdem sacerdotes significabat. Nam aiūt, quoties Polypi cum Congris certamen ineunt, à Congris facile superari: cæterū nullam esse Congris facultatem vt Polypos depascere valeant: quòd ij læuore atque lubricitate corporis, qua sunt maximè præditi, morsus hostium effugiant, & mutilatis tantum aliquando flagellis elabantur. Cum Locusta seu Carabo pictus, vt apud Horum legitur, suæ nationis & generis hominibus imperantem denotat. Ille enim Polypis imperat, interq; eos primas tenet. οὗτος γὰρ τοὺς πολύποδας κρατεῖ, καὶ τὰ προτεῖα φέρει. Sed Aristoteles Locustam à Polypo vinci autor est, plurimiq; àlij idem confirmant, ac sæpe tanto esse terrori, vt si Locusta ijsdem in retibus capiatur, ilico præ metu exanimetur. Pierius Valerianus tyrānica in ciues dominatione vtentem, per Locustam & Polypū designari scribit. Itemq; eum qui subito aliquo pauore ita consternatus attonitusq; euasit, vt neq; periculum, neq; damnum quod vrgeat, sentire videatur. Est enim ita meticulosus Polypus, vt & strepitu audito, & piscatore viso, saxis se potius applicet quæ fuerint in promptu, & ad captantis manū accedat, quàm de fuga sibi consulat. Inuenio etiam poesim exoticam (nam de sua sanctiùs sentiebant Aegyptij) per caput Polypi figuratum notari; quod quidem esculentis appositum suauissimi saporis esse perhibetur, cæterùm horrenda prodigiosaq; somnia excitare. Quocirca siquis futura de insomnijs consulturus esset, ab esu Polypi abstinere superstitiosè præmonebatur, perinde etiam ne fabas ederet. Persimilis autem huic poesis dicitur, quæ fabulas amatoriasq; illecebras sectatur, ipso quidem dicendi lepôre delectabiles, sed bonis moribus, & honestiori disciplinæ maximè perniciosas: cuiusmodi genus meretriculas appellauit Plato, qui eiuscemodi poësim è sua inculpabili republica ciuitateuè reiecit. Meminit huius comparationis etiam [c] Plutarchus his verbis:

[b] *Hierogly. 2.16.*

Omnium abligurritor

F

Victoria vti nescius.

Imperans suæ nationi.

Tyrannus.

Mentis attonitæ consternatio.

G

Poësis.

Insomniorum interpreti à quo abstinendū

[c] *Lib. de audiēdis poet.*

Polypodis capiti perhibent bonum inesse malumq;.

Nam suauissimum esu cùm sit, difficilem somnum facere, ac turbulenta & absurda visa excitare creditur. eodem sanè modo poesis quoque multa iucunda, & adolescentis animo pabuli instar conducentia in se habet: non pauciora verò quæ conturbent eum, & de sanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta institutio defuerit. Neque enim de Aegypto tantùm, sed de poetica etiam licet dicere;

H

Illam noxia multa, & multa salubria ferre
Cultori medicamenta. etenim
Hic amor, hic desiderium latet, hic quoque blandum
Alloquium, quamuis sapientem fallere callens.

Quippe illecebræ illæ eius fatuos planè & stupidos non attingunt &c. Aegyptij ad hæc, vt scribit [d] Pierius, si quem ita pertinaci animo amātem, vt amata relinquere minimè posse videatur, subito tamen euentu aliquo abalienatum significare vellent, Polypum & pulicariam herbam adpingebant: Polypi enim ita escis adhærescunt, vt auelli inde non possint, & quamcunque rem apprehenderint, tam firmiter tenent, vt adglutinati videantur: quod ab Homero sumptum [e] Ouidius luculenter expressit:

Discessio subita.

[d] *Hierogly. lib. 17.*

[e] *Metamorph. 4.*

Vtque sub æquoribus deprensum Polypus hostem
Continet ex omni demissis parte flagellis.

Eos

A Eos enim potiùs detrunces, quàm possis vllo conatu petris, aut quoquam quod apprehenderint, auellere: & vt Nazianzenus ait, si quis eum de cubilibus trahere per vim velit, aut è petris aliquid euellet, aut certè è carne ipsius petræ affixum aliquid relinquet: Admota tamen cunila herba seu conyza, resilire protinus dicuntur, quòd odorem eius ferre non possint. Sunt qui amoris firmitatem ex Polypo delphini morsu detento intelligendũ contenderent, id quod ex ipsa sese applicandi pertinacia, qua famosus est Polypus, conijciebant. Pierius verò tres argumenti huius rationes excogitauit. Vel enim, inquit, pauorem & ignauiam, quæ vitia Theophrastus in Polypo pręcipua deprehẽdit, deuoranda esse amatori homini dicendum, delphini in eorum locum promptitudine atque agilitate assumptā: quandoquidem, vt ait Ouidius, *Ingenij est experientis amor:* atq; vbi multa in hanc sententiam disputauit, concludit demum vt, Amoris firmitas.

Qui non vult fieri desidiosus, amet.

Vel quoniam diligentissimus est rerum cumulator Polypus, intelligi posse arbitror, facultates licet nulla non cura & diligẽtia cumulatas, breui tempore, vbi amore capti fuerimus, dissipari inutiliterq; dilapidari. Quàm extemplo enim ait Lysiteles Plautinus, sæuis sagit-
B tis percussus est, ilicò res foras labitur, liquitur, & quæ sequuntur. Vel qui delphinum amoris indicium esse ostendi, Polypum versutiæ inditium dicere possem admoneriq; nos eo signo versutiam amanti cum primis appræhendendam, & quod fieri solere Plato dicit, in amatæ rei mores transmigrandum, vti quippe Polypus in colorum mutationibus, prout cuique rei adhæserit, facit. Cæterùm ea potius de causa Veneri Polypum dicari æstimandum, quòd inter pisces sit omnium salacissimus, adeoq; libidine turgidus, vt nimio eius vsu non solùm omnibus penè spolietur viribus & iam ad cibum sibi conquirendum inhabilis reddatur, sed & minimo negotio ab alijs capiatur, & à paruulis quibusq; cancellis & cancris conficiatur &c. Ait quoque ibidem idem Pierius Valerianus in manuscriptis Hori codicibus legi, δυο' πολύπόδες συνεργομένοι καὶ βεβηκότες δρόμον ἡλίου τὸν ἐν ταῖς χειμερίαις τροπαῖς σημαίνουσι: quod est, duos Polypos vinculis coercitos, & progredientes tamen, cursum solis quem in brumali conuersione peragit, significare. Quanquam impressorum codicum lectio, quæ est δυο' πόδες, nequaquam displiceat. Sed si, inquit, Pierius, progressum exprimere volueris, videndum est, si pedes illigatos pinxeris, qua id ratione tuearis. At de hyemali conuersione sermo est, quæ vt in sphæræ consideratione manifestè Hiemale solstitium Hori lectio animaduersa.
C licet inspicere, progressum solis omnino cunctatiorem ostendere videtur. in vltimis enim sagittarij & in postremis capricorni gradibus sol ad horizontem vix loco dimoueri, aut quàm lentissimè diuturnos parallelos conficere videtur. Ad cuius rei tarditatem accedit, & eorundem parallelorum ijsdem fermè diebus repetitio, dum conuersio peragitur, vt stare loco potius sol, quàm quoquam motu suo progredi videatur. Quare siue pedes, siue Polypos colligatos accipere malueris, non sum admodum laboraturus: mihi satis fuerit, & codicum super hoc varietatem, & ipsam rei quæ significatur, historiam declarasse. Hactenus Pierius Valerianus, qui non satis mihi declarare videtur, quomodo Polypi solstitium hyemale denotare possunt. Exponendum itaque hoc nobis relinquitur. Primum igitur scito quod Polypus duobus hybernis mensibus latet in cubili, aut vt aiebat Hesiodus,

Igne carente domo prauis contentus in antris.

Quatenus itaque hyemali solstitio conditur, eatenus & eius typum exprimere poterit, non aliter quàm scarabæus mensem quo vnico fouet suum fœtum & perfectum excludit ex pilulis, quas ex iumentorum stercore conficit. Postremò per Polypum saxis adhærentem exprimi volunt hominem, qui se varijs hominum moribus accommodet, sitq; omnium horarum, vt Latini loquuntur. Vt enim Polypum maximè omnium colorem mu- Morib⁹ aliorum se accomodãs
D tare constat, ijsque similem reddere quibus appropinquarit saxis. Sic huic hominem similem esse dicimus, qui pro loco & tempore viuendi rationem aucupantur, seq; eorum apud quos degunt, voluntati atque sententijs in omne obsequium proni dedunt, omni post habita ingenuitate. Qua etiam de causa multi ex priscis autoribus hoc ingenium laudarunt maximè, atque imitandum persuaserunt. Vt † Theognis. † In sententijs.

Πουλύπου νόον ἴσχε πολυπλόκου ὅσποτε πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Hoc est, vt transtulit autor prouerbiorum,

Polypodis fac morem imiteris versicoloris,
Cui subit is semper sit similis lapidi.

Idem monet Clearchus libro secũdo prouerbiorum, appositis hisce carminibus, sed cuius poëtæ sunt non indicans.

Πουλύποδος μοὶ τέκνον ἔχου νοον Αμφίλοχ' ἥρως E
Τοῖσιν ἐφαρμόζων, ὧν αν καὶ δῆμον ἴκηαι

Vertit ſic Iacobus Dalechampius.

Polypi mi fili, Amphiloche heros, mentem habe
Et ad quorum gentem veneris, te ijs accommoda

Ita quoque ſuadet ſuauiloquus Pindarus;

Ποντίου θηρος χρωτὶ
Μάλιςα νόον προφέρων,
Πάσαις πολίεσιν ὅμιλει, hoc eſt,

Marinæ beſtiæ colori
Mentem potiſsimum aduertens
In vrbibus omnibus verſatur.

[e] Lib. 7. Nec ab hoc diuerſum eſt illud Eupoli ἐν Δήμοις, quod citat [e] Athenæus.

Ανὴρ πολίτης πολύπους ἐς τους τρόπους

hoc eſt interprete Dalechampio:

Tu rempublicam tractas, eſto Polypus moribus. F

Hoc ſanè ingenio mirè præditus Vlyſſes, indeque ſapiens æſtimatus eſt, & ab Homero πολύτροπος cognominatus. Sunt tamen qui hoc ingeniũ ſummopere improbant, vt Phocillides his verſibus:

Μηδ' ἕτερον κεύθης κραδίη νόον, ἀλλ' ἀγορεύων
Μηδ' ὡ πετροφυης πόλυπους κατὰ χῶρον ἀμειβου, hoc eſt,

Pectore neue aliud cales, aliudue loquare:
Proque loco variere, petris vti Polypus hærens.

[f] Lib. 1. Et Ion tragicus in Phœniſcis apud [f] Athenæum.

Καὶ τὸν πετραῖον πληκτάναις ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολυποδων χροός, id eſt,

Saxatilemq́; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Adulator. [g] Lib. de adul. & ami. diſc. Hinc [g] Plutarchus adulatorem Polypum vocat; quòd vt hic colorem ad ſubiecti ſoli ſpeciem variat; ita paraſitus ad audientium voluptatem ſententiam ſtudet variare. Cæterùm, inquit, adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui ſe ipſum ſimulabit variè mutari, ac vituperata qua fuiſſet adhuc vſus vitæ ratione, tanquam ſibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, & rationem victus, & genus orationis. G ,, ,,

[h] Lib. de leg. lib. gentil. Profecto hac comparatione tanquam aptiſſima, aliquoties vtitur D. Baſilius, vt [h] vbi docet nos fugere oportere blanditias & aſſentationes, hęc verba ponit: ſic & animo varius oſtenditur adulator, nunc quod iuſtum eſt apud eos qui iuſti rationem habent, laudat, apud iniquos vituperat, more Polypodis, qui colorem terræ quam attigerit, reddit. Et alibi. Effugito, inquit, deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto cõtentus: paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profecto eſt compoti mentis anteponenda. Non ſilentio prætererim Polypi dolos ad furacitatem. is cuicunque ſaxo adhæſerit, colorem ſubit illius, atque adeo, vt piſcium complures ad ipſum de improuiſo natantes, tanquam ad ſaxum appellant, paratamq; ſeſe offerant illi verſuto malitioſoq; prædam. Talibus eos moribus præditos eſſe conſtat, qui perpetuos potentatus ſubeũt: & ad vſus neceſſitudineſq; ſingulas occurrentes ſeſe accomodant: nec in eadem ſemper voluntate perſiſtunt, ſed alij diuerſiq; facile fiunt. Sobrietatem cum ſobrijs laudant: intemperantes ſunt cum intemperantibus: atque ad id quod cuique placet ſuam omnino ſententiam vertunt. Quos euitare facile nemo poteſt, nec ab eorum inſidijs nocumentiſq; cauere &c. ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, H ,,

Adulatorũ mores.

[i] Orat. 11. de patien. & tolerant. Clarius rurſus eandem ſententiam his verbis excoluit [i] alibi. Sed neque, Polypi dolus ac fraus ſilentio prætereunda eſt. Is quodcunque in ſaxum adhæſerit, eius colorem imitatur, & obtinet, ac ita multi piſces natantes in Polypum tanquam in petram incidunt, eiuſq; veteratoris præda fiunt. Moribus ſimiles ſunt ij, qui ſemper eos adeunt, qui poteſtate & imperio valent, ſeque pro rerum & temporum ratione ità accommodant, vt in propoſito & ſententia nunquam permaneant, ſed aliàs atque aliàs ſe gerant, & pro cuiuſq; arbitratu ac libidine mutant ſententiam. ,, ,, ,, ,, ,, ,,

HISTO-

A

HISTORICA.

DMIRANDAS certè hiſtorias de magnitudine, viribus ac robore Polyporum recenſent ſcriptores antiqui, & in primis apud [a] Plinium Trebius Niger. Cætera, inquit, quæ idem Trebius retulit, monſtro propiora poſſunt videri. Carteiæ in cetarijs aſſuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi ſalſamenta populari, conuertit in ſe cuſtodum indignationem aſſiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, ſed has tranſcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, niſi canum ſagacitate. Hi redeuntem circumuaſere noctu: concitiq; cuſtodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi Polypum expectaſſet, aut ita cognoſceret? cum monſtro dimicare ſibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robuſtioribus brachijs clauarum modo incuſſos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Oſtendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax; atque (vt ipſius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroque brachio amplecti eſſet, clauarum modo toroſas, longas pedum triginta acetabulis ſiue caliculis peluium modo: dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſeruatæ miraculo pependere pondo DCC. Eandem hiſtoriam etiam [b] Fulgoſus retulit, à Plinio forte mutuatus: Cùm in Hiſpania, inquit, piſcatores, qui Thynnos condiunt, ſingulis noctibus aliquid ijs quæ iam parauerant, auferri animaduerterent, & propterea diligentius rem obſeruarent, non ſine ingenti formidine, cū latratu ſuo canes ad rem inſpiciendā inuitarent, proſpexerunt vaſtā terribilemq; belluam ingenti ſpiritu, brachijsq; canes à ſe abigentem: ad quos defendendos accurrentes, qui aderant, varijs inſtructi armis, magno labore tandem feram confecerunt, cognoueruntq; Polypum eſſe, qui eiuſmodi cibi auidiſſimus ſuperioribus noctibus quod piſcatores deeſſe ſibi quærebantur, rapuerat. Huius bellua caput immenſum horrendumq; fuit, quod Lucius Lucullus, qui illud inſpexit, putauit quindecim amphorarum, quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, menſuram cōtinere; brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi poſſent, internodiaque crurum magnæ ollæ magnitudinem complere. Eius autem reliquia in miraculi teſtimonium ſepoſitæ fuere, ſeptingentarumq; librarum pondus exceſſerunt. Hæc Fulgoſus: quæ credi poſſe fidem facit [c] Aelianus qui ſcribit temporis diuturnitate Polypos ad tantam peruenire molem, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis eſſe dicantur: idq; ipſum declarat exēplo Polypi Puteolis capti his verbis: Puteolis, inquit, oppido Italiæ auditum eſt, Polypum, cum inuſitata ad corporis molem facta progreſſione ad maximam magnitudinem perueniſſet, egregio ſpreto & neglecto maritimo victu, in continentem proceſſiſſe, & terrena plæraq; vaſtaſſe, & per ſubterraneum ſpecum Puteolanas ſordes in mare tranſmittentem in maritimam domum adſcendiſſe, vbi mercatorum res, ſalſamentaq; in magnis vaſis eſſent: brachiorum circumplexione primum vaſa ſtrictè comprimentē corrupiſſe, ac deinde ſalſamenta depopulatum fuiſſe. Mercatores verò ingreſſos vbi dolia diſrupta inſpexiſſent, & permagnum earum rerum quas naui aduexiſſent, numerumq; exhauſtum deprehendiſſent, ſtupuiſſe: Ac nimirum cùm ab inſidijs fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes nō perfoſſos intuerentur, quiſnā populator fuiſſet, nulla coniectura aſſequi potuiſſe. At enim cum reliquias conditorum piſcium animaduerterent, eos conſtituiſſe, ex domeſticis audaciſſimum armatum intus in inſidijs ponendum eſſe: Polypum verò noctu ad aſsuetas tanquam epulas adrepentem reuertiſſe: & tanquā athletam aduerſarium ſtrictiſſime correptum ſuffocaſſe, ſic flagellis vaſa circumplicātem perfregiſſe. Eum porro qui inſidias moliretur, etiamſi lunæ fulgore domus illuſtraretur, omniaq; conſpicua eſſent, tamen, quoniam ſolus eſſet, beſtiæ tantæ metu perterritum, hanc non aggreſſum fuiſſe, ſed ſanè mercatoribus totam rem explicaſſe: quod quidem ipſum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habuiſſe. Deinde tum negotiatores ob tantum acceptū detrimentum, periculi memoria depoſita, ſtatuiſſe ſimul ingredi, & congredi cum hoſte: alioſque inuſitati & incredibilis huius ſpectaculi ſtudio ſua ſponte ſeſe auxiliatores vnà in domo illa concluſiſſe. Poſtea verò quàm ſub veſperam in ſolita dolia fur inuaſiſſet, ex eis partim cloacam obſtruxiſſe partim armis tectis in hoſtem irruentes, dolabris & cultris acutiſſimis eius brachia abſcidiſſe non aliter ac frondatores & putatores arborum, robuſtiſſimos ramos ſecant, ſic enim ſępius membra Polypi circumcidentes, tandem niſi nō pauco labore

[a] Lib. 9. ca. 30.

[b] Lib. 1.

[c] Lib. 13. c. 6. de anim.

labore confeciſſe, atq; oppreſſiſſe, & quod quidem admirationem habet, in terra piſcem E
expiſcatos, huiuſq; belluæ propriam veteratoriam nobis oſtendiſſe. Non minus admiratione digna ſunt, quæ ſe audiuiſſe, teſtatur [d] Petrus Berchorius his verbis. Ego etiam ſemel, inquit, audiui narrari quod piſcatores in mari Prouinciæ in littore ſuper carbones Locuſtas decoqui poſuerāt, & cum circa ignem dormirent, ecce vnus Polypus odore Locuſtæ tractus de mari exit, & ad ignem veniens, qui cùm pede Locuſtam accipere volens, ſed calorem ignis timens ad mare rediјt, & quandam tunicam quam loco caputij habet ſuper caput, aqua implens, toties eundo & redeundo ſuper ignem proiecit, qui ipſum extinxit, & ſic Locuſtam accipiens ſecum ad mare detuliſſet, niſi vnus de piſcatoribus qui hoc videbat, ipſum accepiſſet, & loco Locuſtæ ſuper carbones comedendum poſuiſſet. Idem quoq; Berchorius narrat, ſed ex aliorum relatu, Polypum ſe quandoque mortuum fingere, vt tempus expectet oportunum quo effugere poſſit. Audiui, inquit, quod ſemel in quadam Prouinciæ villa, Polypus qui videbatur mortuus, fuit emptus à quodam, cuius vxor ipſum in pelui cum aqua ponens decoquendum, cum aliquantulum diuertiſſet, non inuenit in pelui quæ vndiq; eum quærens nec inueniens, tandem ſurſum reſpexit, & ſuper trabem domus Polypū vidit, qui ſentiens calorem aquæ, per catenā qua peluis pendebat, ſurſum aſcenderat, vnde ipſum decoquendum retraxit. F Poſtremò aquilam, à qua raptus erat, Polypum in mare detraxiſſe ſuiſq; implicaſſe cirris narrat [d] Aelianus his verbis: „cùm in ſaxum non admodum è mari eminens Polypus aliquando correpens aſcendiſſet, ibiq; explicatis brachijs ſumma cum voluptate, quod frigida tempeſtas eſſet, à tepore ſolis caleſceret: neque ſanè ſe in ſaxi colorem vertiſſet, quod quidem ipſum cùm ad declinandas, tùm magis ad moliendas piſcibus inſidias facere ſolet: aquila acris & acuta in videndo, prædam, non quidem ſibi futuram bonam, paratam & promptam ſibi & ſuis pullis perſpicuè cernens, quanto potuit maximo alarum impetu in Polypum inſiluit: ſed & piſcis hic circumplicantibus aquilam & pertinaciter adhæreſcentibus cirris, in profundum detraxit, hoſtem capitaliſſimum, ſimul & interfecit: quæ quidem lupus hians (vt eſt in prouerbio) inani ſpe illuſa, deinde in mari mortua fluitabat. Hactenus Ælianus. „

[d] *Lib. 9. cap. 94. reduct. moral.*

Aquila à Polypo detracta in mare.

[d] *Lib. 7. de anim. c. 11.*

PRÆSAGIA.

G

CVM in terram excurrit Polypus, & ſaxa amplectitur, indicium eſt venti iam iam prorupturi, vt tradit [a] Plutarchus, cauſſamq; putat eſſe carnis molliciem, nuditatem, ac tenuitatem, qua frigus difficulter ferre poteſt.

[a] *Quæſt. natur. 18.*

PROVERBIA.

PROVERBII ſpecie dicebantur olim homines ſtolidi ſtupidiq;, vel rapaces & vncis vnguibus Polypi. Siquidem, inquit prouerbiorum autor ob eam cauſſam Polypo ſtultitiam tribuunt, quòd ad manum captantis vltrò mouetur: nec aliter capitur, niſi quòd non cedat. Adſcribitur autem rapacitas, tenacitaſq; quod quidquid brachiorū flagellis nactus fuerit, ſuctu trahat ac retineat. [a] Plautus:

Ego iſtos noui Polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent

Nihil autem vetabit, quominus Polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum H vertunt omnibus aſſentantes. Quapropter idem autor adagiorum, poſtquam explicaſſet hæc prouerbia, *ſeruire ſcenæ: vti foro*: Extat, inquit, apud Græcos adagium, in hunc ordinem referendum, *Polypi mentem obtine*. quo iubemur pro tempore alios atq; alios mores, alium atq; alium vultum ſumere. Adagium natum à piſcis huius ingenio, de quo meminit Plinius: item Lucianus alicubi, ſcribuntque colorem mutare maximè in metu &c. Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide cuius diſtichon paulò ſuperiùs inter alios eiuſdem ſententiæ verſus recitauimus, ad quos & hi [b] Sophoclis quoq; referendi.

Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπου ὅπως
Πέτρα τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, vertunt
Apud hominem cum eris, tibi in mentem veniat Polypi corporis
Ad ſaxa variari natiuum colorem.

[a] *In Aulularia.*

Polypi mētē obtine.

[b] *In Iphigenia.*

Hanc

A Hanc doctrinam nobis plurimis grauissimis sententijs inculcauit Pindarus: vt vbi laudat hominem omnibus moribus & ætatibus se attemperantē:[c] Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσθλοῖς, τραχὺς παλιγκότοις ἔφεδρος, id est, mollis erga bonos, asper verò insidiator erga molestos aduersarios.&[d] alibi rursus: Εν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ' ἀνδράσιν ἀνήρ. Τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id est, inter pueros teneros puer, inter viros vir. Tertia inter seniores pars, quodq; vt habemus mortale genus. Eodem quoq; titulo quempiam in[e] Pythijs laudat: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. id est; Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem. & rursum[f] eodem opere. Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. id est. Nam ille inter pueros iuuenis, in consilijs verò senex. Et iterum[g] eodem opere: φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἅτ' ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι: hoc est, Amicum contingat amare; Cæterùm aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor. In hanc quoq; sententiam multa diximus supra inter Hieroglyphica. Nihil itaq; vetat in notandis vitijs vsum adagij latius trahere, nempe in homines versatili ingenio præditos: qui talem vbiq; personam induũt, quales sunt ij, cum quibus contingit agere. Genus hoc hominum eleganter quoq; descripsit[h] Plautus.

[c] In Nemeis hym. 4.
[d] Hym. 3.
[e] Hym. 8.
[f] Hym. 4.
[g] Hym. 2.

B

Nullus frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet.
Improbus cum improbis sit, harpaget, furibus furet quod queat,
Versipellem frugi conuenit esse hominem:
Pectus cui sapit, bonus sit bonis, malus sit malis.
Vtcunque res sit, ita animum habeat.

[h] In Bacchidibus.

Huc est referendum Πολύποδος ὁμοιότης Polypi similitudo. Suidas enim & Varrinus ad eos spectare aiunt, an hoc prouerbium, qui se cuiuis accommodant. Sed illud Alcæi

Ηλίθιον εἶναι νοῦν τε πολύποδος ἔχειν,
Stolidum esse, ac mentem Polypi habere,

non in versipellem & astutum hominem, sed in stolidum conuenit teste Eustathio.[i] Hesiodus ænigmaticῶs explicauit paupertatem, quando inquit,

——Λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις
Ne se deprendant inopem mala tempora brumæ,
Atq; pedem premere incipiat manus arida crassum.

[i] Oper. & dies.

C Sic etiam significauit egestatem, quum canit:

——ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει, id est,
Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.

Exossem vocat Polypum, quod pedibus careat. Hic autem creditur, vti dictum est, sua brachia rodere in cibi penuria. Huc refer illud Alcæi apud[k] Athenęum.

[k] Lib. 7.

Ε'δω ἐμαυτὸν ὡς πολύπους
Edo me ipsum, vt Polypus.

Item aliud quod Hesychius, Suidas, & Varinus prouerbij loco referunt in pauperem:

Δίκην πολύποδος αὐτὸς ἑαυτὸν κατεσθίων.
Instar Polypodis ipse seipsum corrodens.

Πολύποδος κεφαλὴ, *Polypi caput:* in hominem varium dicitur, & in quo pariter, & vitia quędam & virtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria deducta ex eius piscis capite. quod, vt suprà diximus, ex[l] Plutarcho, suauissimum esu est & esculentum, cæterùm turbulentia somnia, occursantibus miris rerum

Polypi caput.
[l] Lib. de audi. poe.

D imaginibus excitat: vnde eius esum interdicebant ijs, qui superstitiosè cuperent ex insomnijs pręscire futura, quemadmodum & fabarum vt idem[m] autor tradit. Proinde poeticen Polypi caput vocat, in qua permulta scitu iucunda sunt, tum frugifera, sed etiam nonnulla quæ caueas. Refertur hoc prouerbium integrè ab eodem[n] autore hoc versu.

[m] In Symposiacis.
Poetica Polypi caput.
[n] Lib. de audi poet.

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακὸν, ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν
In Polypi capite inest & malum, inest & bonum

Cæterùm quod eius caput tristia insomnia excitet ac moueat, superstitiosum putat[o] Cardanus, cum tamen[p] alibi huius rei rationem tradat: nimirum quod durum concoctu sit, atrosq; vapores mittat non secus ac cepa, sed longè validius.

[o] Lib. 8. de var. c. 44.
[p] Lib. 10. de subtilit.

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πλούμενος, id est,
Bis septem plagis Polypus percussus:

dici solitum, vbi quis multo tandem malo factus est emendatior. quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur.

Conueniet & in eos qui duriore ingenio præditi, non niſi grauibus ſupplicijs corriguntur. Aiunt Polypum piſcem captum diu multumq; tundi cædiq; ſolere, quo mitior fiat, & ad vſum accommodatior, autor Zenodotus. meminit & huius prouerbij Suidas & interpretatur ἐπὶ τῶν κολάσεως ἀξίων, in eos qui caſtigatione digni ſunt; quoniam Polypus captus multis ictibus emolliri ſolet. Πολυπόδων ἑκατόμβη, *Polyporum hecatombe*, apud Ariſtophanem in Acharnenſibus nominatur, ad ſplendorem conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, vt meminit autor adagiorum in prouerbio, *è Clibano boues*. Anaxandrides quoq; apud Athenæum in Cotys Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat.

Polyporum hecatóbe.

N V M I S M A T A.

NVMOS inuenio antiquiſſimos cùm à Syracuſanis, tùm à Tarentinis excuſos cum Polypi icone, apud Hubertum Goltzium antiquarum rerum ſcientia præclarum. Syracuſanorum duo ſunt, æreum vnum, alterum aureum. Vtrumq; ab vno latere Polypi imaginem elegantiſſimè repræſentat ſolam, æreum ab altera parte faciem muliebrem velatam cum inſcriptione ΣΥΡΑ. Aureum verò eandem quidem faciem habet, ſed alio modo velatam, & à ceruice ſiue poſteriori collo preterea piſcem, ab anteriori legitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Goltzius arbitratur faciem eſſe Arethuſæ. Cui vt non reclamem, ita quoq; eius verba aſcribam. Arethuſa aquas habuit craſſas ſalſioreſque & proinde potui inſuaues, pleniſſimas tamen piſcium, quos quòd Dianæ ſacri eſſent, religio erat violare, atque hinc varia numiſmata cum Arethuſæ capite piſcibus circundato inter Syracuſana ſpectari veriſimile eſt. Totidem nummos excudêre Tarentini, ſed vtrumq; æreum. Primum aduerſo latere Neptunum habet delphino inſidentem. Dextra tridentem ſuum geſtat, ſiniſtra Polypum amplectitur. Supra delphini ceruicem pectinis marini etiam icon eſt, à ceruice verò Neptuni ſcriptum eſt ΤΑΡΑΣ. Ab alio numi latere icon eſt Tritonis dextra buccinam marinam continentis. Scamno inſidet, & vnum pedem alio ſcamno applicat, ſcipioniq́ue ſub axillis detento incumbit. A tergore eædem litteræ leguntur. Alter nummus planè eodem modo Neptunum habet piſci inſidentem, & Polypum amplexantem, ſed Pecten deeſt. Huius verò inſignis icon ab alio latere nummi expreſſa eſt tantummodo.

E P I G R A M M A T A.

IN epigrammatum Græcorum libris quos lector adire poterit, tria extãt epigrammata; vnum quidem Antipatri Thettali, ſuper Polypo qui com plexu ſuo aquilam à qua raptus erat, occidit: alterum Antiphili Bizantij de Phædone piſcatore, qui cum cepiſſet Polypum, eundem proiecit in terram, & per eundem cepit leporem admirabili caſu: tertium Iſidori Geodoti, quod ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd in hoc epigrammate, Gynichus Polypum capto ſua opera lepore, iterum in aquam dimiſerit. Gratior igitur fuit Gynichus Phædone, qui ſublato lepore piſcem dimiſit liberũ, ille alter vtrunq; abſtulit.

E P I T H E T A.

Πετροφυὴς dictus Phocillidi, quòd prope petras verſetur, aut quòd eas vbi contigerit firmiter teneat, vnde & πετραῖος ab Inone apud Atheneum vocatur. A mutando colorem τρεψίχρως Ariſtoteli, quamquam alij quidem τριψίχρως legant; item πολύχροος (aliàs πολύπλοκος) Theognidi. Ανόστεος ſiue exoſſis epitheton eſt, quanquam apud Heſiodum pro Polypo ſumatur. Σκολιὸν, quod ego non tortuoſum aut inflexum, ſed verſutum exponerem, ſicut ob timorem innatum δειλὸν, & à rependo ἑρπηστὴν ἐν ἑρπυστῆρα, & νωθρὸν ἔρωτι amoris impetu languidum, vocat Oppianus. Crinali corpore ſegnem Ouidius, doloſum Iulius Cæſar Scaliger, Stroza pater ob venandi, ac piſciculos capiendi verſutiam, cautum,

PROBLE-

A

PROBLEMATA.

INTER quęstiones naturales eiusmodi problema proposuit Plutarchus, Cur colorem mutet Polypus? idq; sic dissoluit; An, inquit, vt Theo-
" phrastus scribit, quia natura timidum est animal, ideo perturbatus vnà
" cum spiritu etiam colorem mutat? ideo quoq; dictum est:

Semper degeneris mutatur enim color.

" Quodsi hoc ad mutationem sufficit, non ad id etiam quod omnes colo-
" res refert. Sic enim colorem mutat Polypus, vt eum similem faciat cuiusuis saxi colori,
" ad quod accedit. Hinc illud Pindari,

Marina bestiæ colori
Aduerte mentem & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus. Et Theognidis.

B *Polypodis fac morem imiteris versicoloris:*
Cui subit is semper fit similis lapidi.

" Atq; hoc versutia, & calliditate præstantes aiunt studio habere, vt fallendi eos gratia qui-
" buscum agunt, semper Polypum æmulentur. Aut censent eum cute tanquam veste vti,
" ita facile eam vbi vult exuendo atq; induendo. Quid si Polypus huic affectioni princi-
" pium metu suo suppeditat, causæ propriæ in alijs sunt. Cogita enim quod Empedo-
" cles dixit:

Hoc moris rebus defluxus omnibus esse.

" Non enim animalia modò & stirpes, & terra, & mare, sed etiam lapides à se continenter
" dimittunt multos defluxus, & æs atq; etiam ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent:
" quia semper aliquid defluit, & tractiones aut insultationes faciunt defluxibus, alij com-
" plexus, eorum alij ictus, alij impulsiones quasdam, & circuitiones supponentes: maximè
" autem saxorum marinorum quando mari ea asperguntur, ac refrigerantur, aiunt assiduò
" quædam abradi multa ac tenuia ramenta: quæ non accidant ad alia corpora, sed dilaban-
" tur ob meatuum densitatem, vel excidant per rariores. Polypi autem caro, quod aspe-
G C ctus ipse posset iudicare, est cauernosa & meatuum plena, defluxuumq; capax. Is ergo
" quando sibi timet, mutato spiritu sese mutans, tanquam constringit corpus, contrahitq;,
" & aliquamdiu intra se contrahit exceptos vicinos defluxus. Quippe asperitas vna cum
" mollitie flagella exhibens particulis quæ offeruntur, & non dissipantur, sed congregan-
" tur, cùm *desunt hic quædam*. Argumentum caussæ permagnum est quod neq; Polypus
" quarumuis imitatur rerum colorem quibus appropinquat, neque chamæleon albarum;
sed vterq; ijs tantùm adsimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habeat respon-
dentes. Hæc [a] Plutarchus, qui & alibi eandem quæstionem recolens, mutationis in Poly-
" po caussam diuersam esse tradit ab ea quàm quæ est in Chamæleonte. Sanè etiam Cha- [a] Lib. de so-ler. animal.
" mæleon, inquit, mutatur: non vt moliatur aliquid, aut sese occultet; sed ob metum ita
" vertitur, natura meticulosus; & id mutationis consequitur, vt ait Theophrastus, ob spiri-
" tus multitudinem. parum enim abest quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo
" indicatur ipsum spirituum plenum, & mutatu facilem esse. At Polypi mutatio non est
" animæ affectio, sed actio quædam. Mutat enim se dedita opera, hac arte fugiens quæ ti-
met, & apprehendens quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & euitans præter-
H D uehentia. Pselli egregij doctissimiq; Philosophi Physicarum quæstionum solutiones cō-
pendiosæ apud me manuscriptæ extant iampridem ab vtriusq; linguæ doctissimo viro Io-
hanne Corterio Gallo in Latinum sermonem versæ, in quibus eadem soluitur quæstio his
" verbis. Cur colorem mutat Polypus ad quoscunque lapides accesserit? timidum valde
" est illud animalis genus, statimq; vbi strepitum aliquem præsensit, aut se à piscatoribus
" peti suspicatur, petrarum colorem quibus insidet, mutuatur. Videntur enim à corpori-
" bus omnibus, ab aere, à ferro, à lapidibus emanare quidam radij: quibus admittendis
" cùm sit idoneum Polypi corpus, eorum etiam colorem retinet. Itaq; cùm timore illo
" afficitur, horret corpore atq; ita constringitur; vt quos de vicinis corporibus erumpentes
" radios superficie admisit, pertinaciter etiam retineat. Sed intelligendum est neq; Poly-
" pum, neq; Chamæleonem colorem album vnquam assumere, quia poros ad coloris istius,
" sicut ad cęterorum susceptionem commodos non habeant. Hactenus Psellus. Tres itaq;
caussas mihi scriptores antiqui tradere videntur huius immutationis, voluntariam, natu-

D ralem,

ralem, neceſſariam. Voluntariam, vt cùm aſtu id facit, vt Plutarchus. Naturalem, quod corpus Polypi ſit poroſum ac tranſparens, vt Plutarchus & Pſellus. Neceſſariam, quod præ metu id faciat, vt cùm hominis etiam pro varia cordis concitatione hoc vel illo colore genæ perfunduntur. Ex recentioribus Bellonius Polypum varijs ſe coloribus induere ſcribit, ob mollem eius pellem, quæ facile glubi poteſt: cuius colorem nunc album, mox ruffum, poſtea liuidum, mox varijs coloribus diſtinctum videas. Putat [b] Cardanus pellem variam qua cirri conteguntur, contrahi atq; remitti in coloris mutatione. Sed vti nulla opinio vetuſtior, ſic nulla melior mihi viſa eſt quàm ea quam ſcribit Theophraſtus [c] præceptoris ſui mentem ſecutus, qui ſcribit Polypos habere atramentum ſupra apud mutim poſitum, hoc effundere, coloremq; mutare per metum. Vnde Plinius colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, maximè in metu. Sed hæc ſola cauſſa mutationis eſse non poteſt. mutat enim quandoq; colorem, cùm in nullo eſt metu piſcium capiendorum gratia, vt docet [d] Aelianus. E

[b] De var. rer. 7. c. 37.
[c] Hiſ. 4. c. 5.
[d] L. 1. var.

VSVS IN CIBIS.

F

ANTIQVORVM menſis appoſitos fuiſſe Polypos, teſtis eſt Mneſimachus in Hippotropho apud [a] Athenæum, vbi ad cænam inter alia hæc etiã apparat, Squillam, nimirum, Loliginem, Paſserem, Dracænam, Polypum. Et ſanè eius caput ſuauiſſimi ſaporis fuiſse perhibetur. Apud veteres quinto à nato infante die, antequam nomina imponerentur, quod fiebat decimo die, amphidromia agebatur teſte Cœlio Rhodigino, qua manus expurgabant, quæ obſtetricis munere erant perfunctæ, curſuq; ad forum ferebatur puer, mittebanturq; à propinquis Polypodes & Sepiæ. Polypos centũ in nuptiali conuiuio Sphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, fuiſse ſcribit apud [b] Athenæum Alexandrides in Proteſilao. Ab [c] Ariſtotele præſtãtiſſimi eſse perhibentur qui prægnantes ſunt, deterrimi qui ouis incubant. Archeſtratus apud Athenæum in Thuſo & Caria Polypos optimos eſse, Corciræ verò magnos & multos. hi laudantur ab Ennio in fragmento Phageſiorum hoc verſu:

[a] Lib. 9.
[b] L. 4. c. 12.
[c] L. 8. c. 30.

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Aternæ. G

Autore Galeno duræ carnis ſunt, & ad concoquendum difficilis. Si tamen concoquatur alimentum non paucum corpori exhibere, cæterùm ſucci crudi plurimum gignere. Quæ quidem omnia etſi Galeno ibidem teſte, Mollibus omnibus communia ſint, in Polypis tamen efficatiora exiſtunt, vt vſus quotidianus demonſtrat, & veterum exempla, atq; etiam [d] Paulus Aegineta edocet. Mollia, inquit, vtpotè Polypi, Sepiæ, Loligines, dura & concoctu contumacia ſunt, præcipuè Polypi. Diphilus ait apud [e] Athenæum Polypum durum eſſe & concoctu difficilem; maiorem autem magis nutrire, humefacere ventrem ſi abundè elixetur, & ſtomachum roborare. Athenæus refert Machonem comicum ſcribere Philoxenum Cythereum dithramborum poëtam atq; helluonem Polypum bicubitalem Syracuſis emiſse, totumq; excepto capite comediſse, ob idq; in ægritudinem mortemq; incidiſſe. Machonis autem verſus cùm à quopiam translatos repererim, hîc ſubijciam:

[d] L. 1. c. 91.
[e] Lib. 7.

Egregium vero aiunt Philoxenum,
Dithamborum poëtam, fuiſſe
Gulonem. nam duorum cubitorum Polypum
Syracuſis aliquando ipſum emiſſe, H
Et præparatum comediſſe totum,
Præter caput affirmant. Captus autem cruditate
Vehementer ægrotare cœpit. Tum medicus quidam
Ingreſſus ad eum, vt magno malo
Eum preſſum vidit. Si tibi quid, ait,
Nondum eſt diſpoſitum, celeriter diſpone
Philoxene. Hora enim ſeptima morieris,
Tum ille reſpondens, omnia mea ad finem perducta ſunt,
Medice, inquit, & iam dudum diſpoſita
Dythrambos dijs relinquo
Viriles, & omnes corona dignos,
Quos & meis collectaneis appono

Muſis.

A *Musis. Venerem & Bacchum tutores esse,*
Testamentum hoc meum declarat. Verùm quoniam
Timothei Charon me ociari non finit,
Neq; Niobes, sed fretum capiendum inclamat,
Obscuraq; me Parca vocat, quam audire necesse est,
Vt omnia mea abiens hinc auferam
Date mihi quicquid est relictum, Polypi.

Diogenem Cynicum ait [f] Plutarchus minimè igne vsum fuisse, sed Polypum crudum deglutientem dixisse tantum, pro vobis ô ciues adeo periculum. Idem rursus testatur [g] alibi, improbans condimenta, & cocturam carnium. Diogenes verò crudum Polypum vorare sustinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obsonia conficit: & sacerdotibus multisq; alijs circumstantibus, caput pallio velans, Polypum ori admouens, Pro vobis, inquit, ego me periculo objicio. Præclarum me hercule periculum scilicet, vt Polypidas pro Thebanorum, Aristogiton pro Atheniensium libertate, ita Philosophus aduersus crudum Polypum decertauit. Sed cùm eum mortuum esse scribat apud Athenæum Sotades hoc versu.

[f] *Lib. an aqua igne sit vtilior.*
[g] *De esu carnium libel.*

——— Πολύποδα φαγὼν ὁ Διογένης
Ὠμὸν, τέθνηκεν ——— idest.
——— *Polypum cùm vorasset Diogenes*
Crudum, obijt mortem,

Amentes erimus, si ipsum imitari velimus omni præparatione posthabita. Quare si edendus est, assatione aut elixatione opus habet, vt tuto corpus nutriat, idq; more veterum, quibus hos duos præparationis modos in vsu fuisse, posteaquam multis plagis esset contusus hic piscis, & emollitus, scriptum reperio. Apud Archestratum in Sirenensibus hosce legere est versus.

Vt præparentur.

Ipso statim diluculo, omnino sub auroram
Aphyas teretes in pruna torrebamus, assasq;
Porcellorum carnes, ac Polypos: dulce
C *Vinum deinde bibebamus.*
Ἐν βοτάνῳ coqui scripsit Antiphanes apud Athenæum in Euthidico.
Ἔπειτα πολύπους τετμημένος
Ἐν βοτάνοισιν ἑφθός. Vertit Dalechampius.
Deinde Polypus frustratim descissus
In battanijs coctus.

Βατάνια autem Hesychio sunt τὰ λοπάδια, patellæ: qui Siculis peculiare esse hoc vocabulum addit, quapropter in hoc versu pro βοτάνοισι legendum βατάνοισι, vti quoque legisse videtur Dalechampius. Vtrum autem elixi meliores sint assis, docet [h] Athenæus his verbis: Polypi meliores fiunt si elixentur. Succos enim malos habent (vt manifestum fit dum lauantur, nam in lotione malos succos dimittunt) quos elixatio ex carne euocat. Nam ex molli igne, atque humido abluuntnr quodammodo: in assatis verò succus exiccatur. Præterea cùm dura sit eorum caro, iure sic coqui expostulat. Plato comicus cœnæ Philoxeni Leucadij mentionem faciens, eandem difficultatem hisce lepidis versibus dissoluit.

Βατάνια.
[h] *Lib. 8.*
Elxi an assi meliores.

D Πουλύποδος πλέκτη δ' ἂν ἐπεὶ λήψῃ κατὰ καιρὸν
Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς ἐὼν ᾖ μείζων, πολὺ κρείττων.
Ἢν ὀπτὰ δύ' ὦσ' ἑφθὴν κλάειν ἀγορεύσω

Male vertunt eius interpretes:
At Polypus sinuosa, suo si tempore capta
Atque ingens membris, elixa est suauior asse
Si parua hæc fuerit tu longum elixa valeto.

Nam pro sinuosa cirrus transferre debebant, ita vt sit sensus, Polypi cirrum si suo sit captus tempore, meliorem esse assum quàm elixum, si sit magnus: sin verò duo elixi; hos assis esse meliores. Nam πλέκτη pro πλέκτανα quandoque sumitur. Et quamuis Archestratus in fęminino genere Polypum efferat, tamen non video quis sit sensus, Polypus sinuosa repugnat etiam in Græco versu vocula πουλύποδος, quæ est genitiui casus, qui à nullo alio, quàm πλέκτη regi potest. Elixi autem hodie comeduntur à nautis frequentiùs & piscatoribus, qui antequam elixent, ferè per horam eos ligno contundunt, aut ad lapidem atterunt. Sic enim fibrosæ carnis duritie fracta multò faciliùs concoquitur.

Idem veteres quoque factitare ſolent, vt dictum eſt: idemque Plautus his verbis innuere videtur. E

Tange, affligam te ad terram itidem,
Vt piſcem ſoleo Polypum.

[i] L. 32 c. 10. Vt elixentur. De eo hæc traduntur, teſte [i] Plinio, muriam ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo: ſecari arundine: ferro enim infici, vitiumq; trahere natura deſinente. Si elixetur aqua cum atramento ſuo, melior erit: elixatur alioquin oleo, olentibus herbis atque pipere addito. Platina coctum cum pipere, & laſere condit. Apicius verò pipere, liguſtico, liquamine, laſere, & Zinzibere. Adferuntur Venetias ex Illyrico, & Dalmatia ſale inueterati.

VSVS IN MEDICINA.

[a] L. 32 c. 10. Ad tormina. Ad nephriticos.

SANGVINEM fieri (cieri legunt alij) piſcium cibo putant, inquit [a] Plinius; ſiſti Polypo tuſo illitoq;. Marcellus Empyricus aſſatum torminoſis in cibo prodeſſe tradit. Kiranides nephriticis, & lapillos mingẽtibus dat è vino veteri in balneo mucorem vel ſuccum glutinoſum, vel, vt ipſius verbis vtar, marcedinem quæ exit à Polypo in nouam ollam viuo immiſſo, mox ebullito, aut elixato. Polypi marini cinis ſatis copioſè adijcitur in medicamenti ex hircino ſanguine plurimo confecti compoſitione quadam apud Marcellum Empyricum aduerſus calculos renum. Tertianis commendatur etiam, vt quidam ex Plinio medico citant. Idem & cardiacis conferre eundem arbitratus eſt. Ad Polypos narium hoc remedium certum ſcribit Nicolaus Myrepſus: Polypum, inquit, marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem vertantur vrito, & ſumpta de eo vncia vna admiſce illi chalcanthi vnciam ſemis: & per arundinem inſufflato naribus. A pituita maximè in aquam intercutem fit tranſitus: in hac qui curabilis eſt, obſonium edat Polypos coctos in vino nigro auſtero, vt monet [b] Hippocrates; qui ſanè plurima, & ſaluberrima remedia feminarum morbis ex Polypis præſcribit, vt [c] ad aquam intercutem vteri; ad vteri coxam decurrentem, in purgatione, inquit, Mercurialem & Polypos edat. Et rurſus alibi, ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia (ſunt hæc genera paruorum Polyporum) & Polypodia in vino, & oleo cocta edat. Et iterum [d] alibi: Si, inquit, in lumbos vteri incubuerint, ſuffocatio verò caput non contigerit, mulier Polypos coctos edat, & vinum nigrum odoratum meracum quamplurimum bibat. Et alibi eodem opere. Polypi ac Sepiolæ ſuper prunis toſtæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Et [e] libro alio, puerpera edat Polypos & Locuſtas & piſciculos, vt melius purgetur. Ad menſes ciendos pluries eis vtitur. Mulier, inquit, cui ſtomachus vteri non rectus fuerit, ſed vel retro vel in latus auerſus, vel in ſe contractus, vnde menſes non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & Polypum in vino dulciſſimo coctum: & alio rurſus in loco, mulier inquit, cui vterus molliri & purgari debet, Polypum plagis mollitum edat. [f] Item, ſi menſes conſtituto tempore non fiant, poſt cętera remedia Polypum vino albo ſuffocatum edendum dato, & vinum bibendum. Mulier quæ aliquando prægnans fuit, & poſtea ſterileſcit, interim dum curatur, edat catulos coctos & Polypum in vino dulci coctum. Polypos paruos atque aſſatos ſuper prunas ad concipiendum meritò dediſſe Hippocratem ſcribit Cardanus: quoniam Polypus facilè concipiat & ferat neruea que ſit ſubſtantia, & duræ digeſtionis. Qui in Venerea paleſtra debiles ſunt, Polypos edant momente Aetio. Diphilus & Paulus Aegineta eos plurimum alere affirmant, & libidinem maximè irritare. Diocles apud Athenæum ait Polypodes maximè inter Mollia ad venerem conferre. Eandem vtilitatem eis adſcribit Alexis in Pamphila.

Ad tertianas. Ad cardiacam. Ad hydropem. [b] L. de inter. aff. [c] Li. de nat. mulieb. Ad mulieres affectus. [d] Lib. 2. de mulier. [e] De ſuperfœtatione, et de mulier. 1. [f] L. de nat. mulier. Ad venerem. F G H

Ερῶν τὶ ἐκτήσω; τὶ μᾶλλον συμφέρει
Ὧν νῦν φέρων πάρειμι; κήρυκας, κτένας
Βόλβους, μέγαντε πολύπουν, ἰχθύας θ᾽ ἁδρούς, id eſt,

A. Cùm ames quid tibi comparaſti. B. ecquid magis
Conferat, quàm quòd nunc præſens adfero: Buccina, Pectines,
Bulbos, magnum Polypum, grandiores piſces,

[g] Lib. 2. Et Xenarchus apud [g] Athenæum Polypi ad ſtimulandam Venerem facultatem declarat his verſibus, quos cùm pluſculi ſunt a Iacobo Dalechampio Latinos factos citabo.

Ruit domus infœcunda dominorum infortunio,
Labefactata: eam ſubuertit Alaſtor quidam: Pelopidarum

A *Sterilis domus est: nec è profundo ceruicem exerens,*
Ac Cereris contubernalis, terra procreatus bulbus, amicorum
Cum elixus est, adiutor, huic malo succurrerit;
Quin nec maris cæruleis educatus vorticibus
Venarum mutator Polypus: captus hominum
In torto vinculo cum rotam virgo circumduceret,
Implet repositorij capacem pectoris sinum.

Adferuntur, inquit [h] Iouius, Venetias ex Illyrici Dalmatiæq; ora sale inueterati: quorum acetabula & extremitates cirrorum senibus ad parandam sobolem expetuntur. Cur verò Venerem stimulent, iam dicendum, Causam putat Mnesitheus, quòd duræ sint carnis ac flatuosi, Iouius quia salsum succum contineant, cæterùm ego non tam propter allatas rationes, quàm propter seminis copiam, quam generant, si probe elixentur, & concoquantur, libidinem excitare affirmem. Nam bulbi, cicer, fabæ, Polypodes, conus, inter edulia multi seminis recensentur à [i] Galeno.

[h] *Li. de pisc. Rom.*

Cur Venerem stimulet.

[i] *5. Simpl. med. facul.*

B

VSVS IN ALIIS.

PISCATORES, teste [a] Aristotele, Polypos assatos, non nisi nidoris caussa nassis inditos dimitti asseuerant. Hinc [b] Plinius: Exporrigunt enim (Polypi) se resupinati, mirè omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum, qua de caussa nassis illinuntur. Et rursus: Conueniunt pisces ex alto etiã ad quosdam odores, vt Sepiam vstam & Polypum, quæ ideo conijciuntur in nassas. Autor quoque de natura rerum Polypum assum in hamum inseri scribit, ad decipiendos pisces, quod tamen Aristoteles tantùm de Sepijs tradit.[a] Oppianus docens Cantharum capiendi modum, ait eum nassa capi circumtexta vndique ligustri virgis & sparti vimine, ita vt se capaci ore venter in latum porrigat, tunc inquit nassæ

[a] *Histor. 4. cap. 8.*

[b] *L. 9. c. 30.*

[a] *L. 3. Halieut.*

——————ἔνδον ἐκείνης
Πούλυπον ἐρπηστὴν, καὶ κάραβον, ἐκ πύρος ἄμφω
Οπταλέους. κνίσσῃ καὶ ἐφέλκεται ἰχθύας εἴσω, id est,
C *Carabum immittas intro, vel Polypum ambos*
In flamma testes, tali nidore trahuntur
Pisces.

Et [b] alio in opere docens, quomodo capiantur Pantheræ; catulum vinctis genitalibus ante foueam suspendi ad arborem iubet, atque eius clamore audito in prædam sic rapi Pantheram,

[b] *L. de Ven.*

Ως δ' ὅποτ' ἰχθυβόλοι κύρτου δόλον ἐστήσαντο,
Πλεξάμενοι σπάρτῳ σαλαμινίδι, καὶ λαγόνεσσι
Πούλυπον καὶ κεστρῆα πυριφλεγέθοντες ἔθεντο
Οδμὴ δ' ἐς πλαταμῶνας ἀφίκετο, καὶ ποτὶ κύρτον
Ἔλλοπας αὐτομόλους εἰς ἤγαγεν, οὐδὲ δύνανται
Αὖθις ὑπεκδῦναι, δεινοῦ δ' ἤντησαν ὀλέθρου.

Vertit Andegauensis.

Ceu parat in nassa fraudes piscator acutus
Viminaque obtendit torto salaminia filo,
D *Addit & illecebras, artus capitonis adusti,*
Aut Polypi, subito vada nidor perflat odorus,
In fraudem alliciens pisces latumque foramen,
Vt nunquam possent nassa remeare latenti.

NOCVMENTA.

TESTATVR Aelianus Polypum mordere violentiùs quàm, Sepiam: minus tamen suo morsu veneni infligere. Hinc [a] Oppianus Lippio interprete.

[a] *2. Halieut.*

Obuia non tenui lædit nos Sepia morsu.
Nec nos pestifero confodit Polypus ore.

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS. E
Cap. III.

ORDINIS RATIO.

ALIQVOT Polyporum generis reperio nomina. Quę quãtum apud alios videre mihi licuit, etiam hîc nominabo, veniam à beneuolo lectore poſtulans, ſi non ſatis ea explicauero, nã Oedipo potius quàm doctore egẽt, cùm obſcuriſſimè de his Grammatici ſcripſerint. Ozęnam cum Oſmylo eandem eſſe, Pollux, & Heſychius autores ſunt: quibus eruditi hodiè aſtipulantur. Athæneus modò diſtinguit, modò eaſdem facit. Diſtinxit tamẽ Zoographus aliqua ex parte, quoniã non rerum tantùm rationem habere ſolet, ſed etiam nominum, vt F Grammaticis, qui quandoq; dubitare ſolent, num nomina diuerſa, eadem ſignificare poſſent, ſatisfaciat. Quare, & Eledonam ſeparauit: quamuis eam Rondeletius, contra Ariſtotelis ſententiam, obſeruationibus ſuis fretus, ab Ozæna, & Oſmylo non diſtinxerit. Nos quoque quamuis diſtinguamus, tamen de omnibus ſimul reliquis teſta non incluſis hoc capite agemus, exiguam admodum eorum putantes eſſe differentiam. Athæneus ex Ariſtotele, & Speuſippo Polyporum genera enumerat, ἑλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὀσμύλος. Sed vt ab Eledona incipiam, annotandum eſt hîc apud Athęneum, cum aſpiratione, alibi ſine ea ſcribi, vt vbi habet ἐλεδώνας, inter piſces alios, & apud Heſychium, ἐλεδώνη, eſt ὁ πολύπους. Gyllius, Maſſarius, VVottonus aſpirationem ſeruant: quanquam Grammatici ε ante λ attenuari docent, neq; excipiunt Eledonam, etiamſi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id eſt à comprehendendo compoſitum videri poſſit: vnde ἑλεδανός fortè deriuatum, inquit Zoographus, quod vinculum ſignificat; ſpiritu tamen tenui in Græcorum lexicis ſcribitur, vnde Suidas Eledonem vocari putat, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe ipſam rodat. hunc quoq; ſequitur Cœlius Rhodiginus. Sed cùm auctores non Eledonam priuatim, ſed Polypum ſimpliciter id facere teſtentur, mihi non videtur eam nominis rationem conuenire, ſed primam potiùs quàm dedit Zoographus. Ἁλιδώνη apud Heſychiũ G & Varrinum, ὁ μυλαῖος ἰχθύς; ſed pro μυλαῖος legendum fortè ait Zoographus ὁ ὀσμύλος, vel ὀσμυλίας. Gillius Helidonam hodiernis Græcis Halidonam corrupto vocabulo efferri ſcribit. Oſmylum cum Eledone malè confundit Rondeletius. Ὀσμύλος paroxytonum ſemper ſcribendum putat Zoographus, ſicq; ſcribi in Oppiani, Aeliani, & Io. Tzetzis libris, quamuis apud Athenæum, & in alijs quibuſdam libris inſcitia liberariorum proparoxytonum ſcribatur. Ὀσμύλην fœminino genere dixit Athenæus quando inquit. Ariſtoteles in opere de animalibus Mollia eſſe dicit πολύποδας, ὀσμύλην, ἑλεδώνην. Heſychius ὀσμύλαι fortè deprauatum habet pro ὀσμύλαι. Apud [a] Pollucem inuenio ὀσμυλίδια citãtem hæc verba Ariſtophanis. Τραπόμενον ἐς τὸ ὕψος λαβεῖν ὀσμυλίδια, μαινίδια καὶ σηπίδια. Recitat Athenæus eadem è fabula Danaidum. Non tamen Oſmylidia ſed Oſmylia quatuor ſyllabis legit quod magis Zoographo placet. VVottonumq; male tranſtuliſſe ex hoc loco putat, Oſmyliam, Mænulas, Sepiolaſque venari. Heſychius, & Varrinus Ὀσμύλια è Polyporum genere eſſe ſcribunt. Athenæus inquit, Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θούριοι: hoc eſt Thyrij Ozænam piſcem vocant, quem Græci Oſmylium. Quapropter apud Pol- H lucem vbi ſcribitur Ὀσμυλία mauult legere Zoographus Ὀσμυλίας, vt Αἰνείας. Ὄζαινα idem cum prædicto, quam Ariſtoteles ὄζολιν, & Βολίταιναν videtur appellaſſe, Gaza, ὄζολιν Oſſolem conuertit. Dicitur autem ὄζαινα, ὄζολις ὀσμύλος, à graui capitis odore, ὄζειν enim olere, & fętere ſignificat. Hinc etiam Græci teſte Gillio hodierni Moſchiten vocant, Maſſilienſes Muſcum. Nam ait Gillius Polyporum alium tetram odoris fœditatem habere; alium Oſmylum nomine benè olere, & nihil muſcoſius ſe ſenſiſſe tum, cùm eſſet mortuus, tùm etiam cùm viuus. Zoographo, Rondeletio, & Bollonio ſubſcribo, qui Polyporum vnam tantum ſpeciem ab odore ſumptam faciunt, eumq; alijs ſuauem eſſe, alijs tetrum ac grauem. [b] Pſellus Polypum Moſchytam nominat, Itali hodie Muſcarolo præſertim Venetijs, Moſcarolo, & Moſcardino alibi, item Mugettino, vt ſcribit Robertus Conſtantinus, Muzaro Genuenſibus, Græci hodiè Gopos inquit Zoographus ſi benè memini. Idem Germanicum eius nomen facit, Biſemkuttel. Nam biſem Germanis Moſchum odoramentum

Eledone.

ὀσμύλος

[a] Lib. 2.

ὄζολις

Βολίταινα

[b] Lib. 1. de diæta.

A tum significat, kuttel verò Mollia omnia. Βολβοτίνην, quæ & βολίταινα dicitur, nomine tantum ab Osmylo differre putat, quamuis Athenęus diuersam speciem constituat ex Aristotele, similiter & πολυποδίνην; Nam nullibi apud Aristotelem hodie illę leguntur species, quę supra ex Athenæo citauimus. Οσμυλαι (Οσμύλαι) βολβιτίναι θαλάσσιοι, inquit, Hesychius. Nec alia sunt Bolbidia Hippocrati dicta forma diminutiua. Galenus in exegesi vocum Hippocraticarum βολβίτια, inquit, τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δ' ἐστι τοῦτο μικρῶν πολυπόδων, idest, Bolbitia à multis vocantur Bombylia. genus est paruorum Polyporum. ita vt ætate, non specie differre videantur. Etenim Epicharmus in Hebes nuptijs inquit.

Polypi, sepiæ venerandaq; Loligines
Et quæ mare olet Bolbitis.

Hic enim Epicharmus Bolbitin mare olere ait, vnde diminutium βολβίτια, siue βολβίδια vt legitur apud Hippocratem. dicitur & βολβοτίνη apud Athenæum.

B FORMA. DESCRIPTIO.

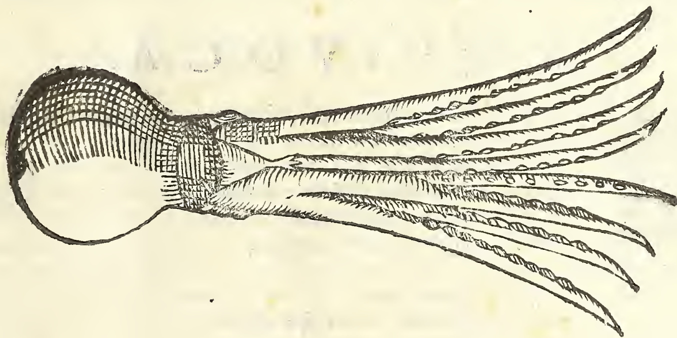

NIHIL vel parum saltem differunt quæ diximus, Polypi genera quo ad formam corporis, ab eo, quem primùm descripsimus. Nam Eledone vnica tantùm acetabulorum ordine prædita est, & pedibus septenis, si fides sit Suidæ, & Varrino, qui hæc ex Aeliano citant, cùm tamen in ijs, quæ extant, huius operibus nullibi quod sciam reperiatur. Pedum etiam prolixitate à cæteris diuersam esse scribit [a] Aristoteles. Ozæna autem siue Osmylus, siue Ozolis odore insignis duplici acetabulorum ordine prædita est: à vulgari Polypo dissidet, quòd vt testatur Bellonius, ad eius magnitudinem non exuberet; tenuibusque, & oblongis præditus sit cirris: vel vt Rondeletius voluit, quòd corpore sit rotundiore, longioribus brachijs, odore moschi tum viuus, tum mortuus, & vnico acetabulorum ordine; quod postremum ad Eledonam referendum existimo. vtriusque autem pictura, eadem est, hancque subijcere placuit. Pollux Osmyliam Polypi speciem esse scribit, quæ inter caput, & cirros fistulam gerit, è qua tetrum emittit odorem.

Eledone.

[a] Hist. 4. c. 1.

C Polypi tertia speties Rondeletij: Bolitæna siue Ozolis Bellonij.

D

LOCVS. ANTIPATHIA.

BOLITÆNAS non alit Euripus teste [a] Philosopho. Ozænam Aristoteles Ozolin, & Bolitænam videtur appellasse, ea frequens est in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum, & virus graue significat. hæc Massarius. Hanc maximè sectantur Murænæ prę cæteris Polyporum generibus, quemadmodum hisce verbis testatur [b] Plinius. Polyporum generis Ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè Murenis eam consectantibus. Apud Pollucem legitur hāc Menulas, Sepiolasq; venari.

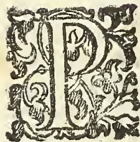
[a] 9. Histor. cap. 37.

[b] L. 9. c. 30.

VSVS

VSVS IN VARIIS.

[a] Lib. 2. de morbis mul.

RÆPARATVR ad cibum vtraque ſpecies eo quo ſuperior modo [a] Hippocrates ad vterorum cancros futuros præſcribit Bolbidia, & piſces cartilagineos. Et ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia in vino, & oleo cocta laudat. Et rurſum eandem ſimiliter præparatam, aut Sepiolas ad menſes ciendos. Aliàs etiam in eiuſdem mali curatione. Ad veſperam, iubet, mazam cęnare, ſi verò panem voluerit, & bolbidia parua Polyporum generis, & Sepiolas paruas, in vino ac oleo coqui, & edenda dari. Ad venerem excitandam plus cæteris valere creditur, propter odorem: nam vnguentarij qui incedunt cæteris ſalaciores eſſe dicuntur. Non deſunt, inquit Bellonius, qui hanc exſiccent, vt fragrantiam veſtibus in arcis concilient. Nam moſchi odorem tum viuum, tum mortuum referre teſtantur plurimi.

E

DE SEPIA. Cap. IV.

F

ORDINIS RATIO.

EPIAM inter Mollia connumerari, plurimis veterum teſtimonijs comprobatum eſt, cùm in vniuerſum de Mollibus loqueremur. Cur autem Loligini eam præferamus, non alia nos mouet ratio, quàm cùm ſumma eius in varijs rebus vtilitas, qua longè Loliginem vincit, tum & corporis ſtructura, qua magis Polypum quàm Loliginem refert. Nam quamuis, & Sepiæ, & Loligini ſint promuſcides, quibus Polypi deſtituuntur; tamen Loligo pinnas vſque adeo ingentes habet, vt ſe quandoque è mari eleuet, atque auium more per aëra tranet, cùm Sepiæ & Polypo eæ tam exiguæ ſint, vt pedum potius, quàm earum opera natare videantur. Rectè itaque de Sepia primùm dicemus. Nam, & eo modo primùm de ijs agemus Mollibus, quæ non volant, vt ſunt Sepia & Polypus, dein de ijs quæ volatum exercent, vt Loligo eſt. G

ÆQVIVOCA.

NTIPHANES in piſcatrice, piſcium cupedijs mirificè deditos fuiſſe quoſdam recenſens apud Athenæum hos verſus habet.

Τῆς σηπιάδος πρῶτον Ηράκλεις ἄναξ
Απαντα τεθολώκασιν. ἐ βούλει ς πάλιν
Εις τὴν θάλατταν, καὶ πλυνεῖς μὴ φῶσίσε
Δωριὰς, ἀλλ᾽ οὐδὲ σηπίας εἰλεφέναι.

Quæ ſic erunt vertenda.

O Sepiadis Hercules Rex
Omnia infuſcarunt. non rurſum abijcies H
In mare ac elues, ne dicant
Munera accepiſſe te, non ſepias.

Dalechampij error.

Hîc Dalechampius comico ſale ſepias à poëta dici putat munera, quæ accipientium manus inficiunt, vt pecuniam & nummos. Sed haud bene voculam *σηπιάδος* Sepiolæ tranſtulit, & non ſepiadis, vti optimè ante eum verterat Natalis Comes. Eſt enim *Σηπιὰς* promontorium à Sepijs ſic dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magneſiæ eſſe tradit, vel Theſſaliç apud Iolcum: Euſtathius circa Athon, vbi Xerxæ claſſis cladem acceperit: ſic autem dictum volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in Sepiam mutata ſit. Meminit huius Euſtathius in [a] Odyſſea. dicitur autem *Σηπιὰς ἄκρα*, vel *σηπιὰς ἀκτὴ*, vt apud [b] Orpheum. Herodoto autem, & Ptolomeo *σηπιὰς* eſt Macedoniæ promontorium. Cabo monaſtier Sophiano nominatur. Item *ζαγορὰ* Sepiarum littus eſt apud Dyctim [a] Creteſem, qui ſic vocatũ addit propter ſaxorum difficultatem. Eſt & Sepia mons

Sepias promontoriũ.

[a] Odyſ. σ.
[b] In Argon.
[a] Lib.6.

Ar-

A Arcadiæ teste Pausania, non procul à Tricrenis, in quo sepulchrum fuit Aepyti Elati filij, qui morsu sepis serpentis interijt. Herodotus Sepiæ loci quoq; meminit circa Tyrinthum Peleponnesi, item scopuli diuersis in locis iuxta litora Atheniensium. Sepiussa [d] Plinio insula est in Ceramico sinu. Creditur Sypuntem ędificium esse Diomedis, quam Græci Sepiuntē nuncupāt ab eiectis fluctu Sepijs teste [e] Strabone. Sipûs, vel Sepiûs Ciuitas quæ nunc Sipuntū in Italia dicitur, à Sepiarū multitudine fluctibus eiectarū, vt recentior quidā tradit. Paulo Diacono Sepia locus Italiæ dicitur. Abrahamus Ortelius, dubitat num sit Sępinum. A Sepiarum multitudine, inquit Ambrosius Calepinus, quæ fluctibus eijciuntur Sepias Apulori oppidum, quod hodie Manfredonia denominatum est. Sed Sępinum Ptolomeo vrbs est Samnitum, hodie Sepinū autore Zoographo. Archippus Comicus in Piscibus nominat Ανθερίνην τὴν αὐλητρίδα καὶ σηπίαν τὴν Θύρσου, quasi mulieres quasdam. Sepiam pro attramento scriptorio posuerunt Latini veteres, & in primis poetæ, respicientes nimirum, vti ait Calepinus, ad piscis eius sanguinem, atramenti nigrorem referentem. Hinc [f] Persius.

Sepia mōs Arcadiæ.
[d] Li. 5. c. 31.
Sepiussa.
[e] Lib. 6.
Sepia pro atramento scriptorio.
[f] Saty 3.

Iam liber, & bicolor positis membrana capillis,
B *Inque manus charta, nodosaq; venit arundo.*
Tum querimur crassus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infusa vanescat Sepia lympha:
Dilutas querimur, geminat quòd fistula guttas.

In eadem significatione binis in locis accipitur apud [g] Ausonium: primùm vbi inquit. [g] Epist.

Aut adsit si interpres tuus
AEnigmatum qui cognitor
Fuit meorum cum tibi
Cadmi nigellas filias
Melonis albam paginam,
Notasque furua Sepiæ,
Cnidiosq; nodos prodidit.

Nàm Cadmi filias poëta literas vocat. is enim è Phœnice in Græciam sedecim literas attulit, vt refert [h] Plinius. Melonis paginam papyrum Niloticam (nam Nilus olim Melo dicebatur) notas Sepiæ, atramentum. Gnidios nodos, calamum, vt eleganter exposuit Angelus [i] Politianus. Idem rursus poëta sic alibi:

[h] L. 7. c. 56.
[i] In miscel. cap. 39.

Aut cunctis pariter versibus oblinat
Fuluam lacticolor spongia Sepiam.

C Quo in loco pro fulua suspicor legendum furua. Nam fuluum adiectiuum non conuenit atramento. Sumitur enim plerunq; pro viridi colore, aut pro eo qui ex viridi, & ruffo mixtus est. Furuum autem nigrum, & atrum denotat.

Ausonius correctus.
Fuluū q̄d.
Furuū q̄d.

SYNONYMA.

Σηπίαν scribit [a] Athenæus esse paroxytonum, vt αἰτία, οἰκία. Inuenio & σηπίας pro Σηπία apud Nicandrum. Latinis Gręco nomine seruato, Sepia per e simplex appellatur. ineptè enim apud quosdam, Sæpia per diphthongum scribitur, cum Σαιπία Græcis non dicatur, sed Σηπία. Ridiculè igitur Isidorus Sepiam dici ait, quòd sepibus interclusa faciliùs capitur: & alius quispiam, obscurus quòd profuso atramento piscatoribus se veluti sepit, & occludit. Non enim, vti dixi, vox prorsus Latina est, sed à Græcis accepta. Melius itaque conijcit Adamus Leonicerus Sępiam dici, quòd atramento, veluti putrida quadam sanie, quam Græci σηπεδόνα vocant, abūdet. D Apud Thebanos Opistholia dicitur, vt testis est [b] Athenęus. Arabes Sarathan, & Sarthan vocant. Aggregator Rubien interpretatur Sepiam, sicut autor libri Secretorum Galeno adscripti. vtitur ea voce Auicenna. Bellunensis simpliciter speciē piscis esse scribit. in tabulis Elluchasem Vrbien nominātur pisces, qui Venerē promoueant, calidi, & sicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent, Sepias esse quidam arbitrantur. Teste Alberto Magno Sepias, & similes pisces Auicenna vocat Fanage. Sipia pro Sepia superioris seculi homines imperiti scribebant. Audiuit Zoographus Græcos hodie Calamariam vocare: quod nomen Loligini magis conuenit, tribuiturq; apud nonnullos, vt apud Italos, qui Loliginem pesce Calamaio nuncupant. Scoppa Grammaticus Italus Sepiam interpretatur, la Seccia, calamarro. Alioqui vbique in Italia teste Mathiolo vetus nomen retinet, exceptis Venetijs vbi Seppa dicitur, atque alibi Sceppa: circa Ligusticum mare Cepia, s in c mutato. Rōdeletius ab Italis Sopi, à suis Sepio, à Gallis Seche; Bellonius Massiliensibus, & Genuensibus Sopi nominari scribit, à Venetis Romanisque prisco nomine

[a] Lib. 7.
Etymon.
[b] Lib. 14.
Fanage.

Sepias, à Gallis autem vulgo Ciches; quòd vt Græci Polypos, ſic Galli Sepias exſiccent. E
Nomenclatori Siba. Autor Gallicolatini lexici Sepiã nominat Seiche vel Boufron. Se-
piolam Caſſeron. Sed Rondeletius, & Bellonius Lolliginem paruam Gallicè Caſſeron
vocari docet. Xibia Hiſpanicum eſt, inquit Zoographus, fortaſſe Calepinum ſecutus qui
Sepiam Hiſpanicè exponit la Xibia peſcado. Anglis Sepia eſt à Cuttel, Cuttle. Eſt au-
tem Germanicum nomen inquit Zoographus, propriéque inteſtinum ſignificat. Germa-
ni marium accolæ, vt idem tradit, Mollia omnia videntur Balckfiſch appellare. Superio-
res Germani aliqui Sepiam Araneum marinum vocant, ein Meerſpin: quod nomẽ ad Pa-
gurum portius refert Zoographus. Belgis Spaenſche Seekatte vocatur, quaſi felem ma-
rinam Hiſpanicam dixeris.

DESCRIPTIO.

[a] Lib. 7.
Sepia ſimilis Polypo, & Loligini.
[b] L. 2. com. Dioſc. c. 20.

SPEVSIPPVS apud [a] Athenæum Sepiam, & Loliginem ſimiles eſſe
ſcribit; cùm tamen Epicharmus in Hebes nuptijs dicat. F
Polypi, Sepiæ, volucresq́ue Loligines.
Mathiolus quoque Sepiam Polypo aſſimiliari ait, præterquàm quòd hic
innumeris pedibus excellat, illa verò maiore corporis mole. Mutianus
teſte [b] Plinio Naupilum animal quod in concham conditur, Sepiæ ſimile
tradit. Omnes autem vera dicunt; Nam partibus diuerſis conſideratis Sepia huic vel illi
magis aſſimilatur. Polypo quidem, quatenus exiguas, vt hic, pinnas habet: teſtatur enim
[c] Ariſtoteles pinnulam Sepiæ eſſe anguſtam, per totum alueum circumdatam. Plures ta-
men habere partes quibus cum Loligine conuenit, confiteri oportet, vt promuſcides teſte
[d] Ariſtotele: Sepiæ, inquit, Loligines, & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides
(προβοσκίδες) longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt, &
ad ora admouent cibos. Pedes has appellat [e] Plinius inquiens: Sepię & Loligini pedes
duo ex his longiſſimi, & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut an-
choris ſtabiliunt: cæteri cirri, quibus venantur. Cur autem binas habeant promuſcides
tum Sepiæ, tum Loligines, Polypis verò eæ deſint, declarat Philoſophus his verbis. Cùm
itaque Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues atque inutiles, ne æſtu maris tempe- G
ſtateq; exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueant, ideò promuſcides binas prę-
longas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, tempe-
ſtate vrgente, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Polypi promuſci-
de carent; quia pedes ad eundem vſum commodos habeant. Quòd autem Polypis crura
ſint prælonga, Sepijs verò, & Loliginibus breuia, idem [f] author tradidit pluribus in locis [g]
alibique cauſſam declarat his verbis: Sepijs & Loliginibus breues ſunt pedes, Polypis ve-
rò magni. Alueum enim corporis Sepiæ, & Loligines habent magnum, Polypi paruum.
Itaque quod natura Polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit:
quod Sepijs, & Loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit.
Præterea vt idem teſtatur, habent Sepiæ, & Loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos,
eorumque nouiſſimos duos maiores; reliquos autem octonorum duos infra omnium ma-
ximos. vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora validioraque ſunt, ita ijs quoq;
maximi qui infra habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. duo
etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios qua-
tuor habet maximos. Vides igitur Sepiam magis cum Loligine quàm cum Polypo con- H
uenire, quoad corporis ſtructuram, & formam. Quin etiam eodem [h] authore alueum cor-
poris Sepia & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Et alibi ſic inquit, Differunt
Polypi à cæteris, quæ modo enumeraui, Mollibus; eò quòd alueus Polypis paruus, cæte-
ris verò amplus eſt: ipſa autem inter ſe diſcrepant, quatenus Loligo longior, Sepia latior
eſt. Fiſtulam autem inter caput, & alueum prominere ex reſupinatæ Sepiæ icone, quàm
à Saluiano mutuati ſumus, cognoſcere licet. Apud Athenæum Antiphanes lepidè Se-
piam κυφότωτον vocat, ideſt dorſo gibbam. Præ cæteris Mollibus atramentum habet;
copioſiſſimum, vti ex pluribus locis Ariſtotelis colligitur. Viſcera, [i] inquit, Mollium nul-
lis: ſed habent quod mutem appellant: atrumque illum humorem, cui nomen atramen-
tum, quod plurimum in Sepia eſt. & [k] alibi. Sed cùm atramentum hoc Mollia habeant
omnia, tum præcipuè plurimumque Sepia continet. Habent autem copioſius atramen-
tum Sepiæ, quoniã magis vtantur, eodem teſte, idq; [l] euenit, quia vitam littoralem tradu-
cunt,

[c] De par. 4. cap. 9.
[d] Hiſt. 4. c. 1. Promuſcides.
[e] L. 9. c. 28. Pedes.
Sepijs cur breuia crura.
[f] Hiſt. 4. c. 1.
[g] De par. 4. cap. 9.
Pedes quot & quales.
Alueus.
[h] De par. 4. cap. 9.
Fiſtula.
Atramentum.
[i] Hiſt 4. c. 1.
[k] Hiſ 4. c. 5.
[l] De par. 4. cap. 5.

A cunt, & nihil quo sibi auxilientur, aliud habent; quomodo Polypi & brachijs sibi sufficiunt,& coloris mutatione,quæ & ipsa accidit eis per metum, vt effusio atramenti: Sepia igitur plus continet atramenti, & infrà; quoniam copiosius: faciliùs enim & longiùs profundere maiori ex copia poterit. Continetur enim hoc atramentum in Sepijs infra ad alueum; Polypis verò & Loliginibus supra mutim potiùs. Rondeletius atramentum in Sepia non ea parte, quam μύτιν vocant,contineri, non sine firmis rationibus differit contra Athenæum & Plutarchũ grauissimos sanè autores. Hic enim [m] de Sepiæ atramento differens,cùm,inquit,sint id genus cautionum,circumspectionum,euasionumq; exempla permulta,hoc vnum Sepiæ præterire nullo modo possum. Vesiculam hæc (sic nominatur) collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχει) habet,atro liquore (atramentum vocant) plenam. Et Athenæus citans Aristotelem sic scribit. Ἐν δὲ τῇ μυτίδι ὁ θολὸς ἐστι: αὕτη δὲ κεῖται πὰρ αὐτῷ τὸ στόμα, μύστιος τρόπον ἐπέχουσα, id est, vt vertit Rondeletius: Est in mytide atramẽtum,quæ ad os sita est,folliculi siue vesicæ modo. Sed qui [n] Aristotelis verba diligentiùs considerat,eum aliter sensisse comperiet. Σπλάγχνον δ' οὐδὲν ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ' ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θολόν. Viscera Mollium nullis: sed habent

[m] L. de soler. anim.

[n] Hist. 4. c. 1.

B quam mutim appellãt,atrumq; illum humorem,cui nomen atramentum. Neq; est quod quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea,muti scilicet,interpretetur: sequentia enim reclamant,& ἐπὶ ταύτῃ, post hanc interpretari oportere docent. Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος: ᾗ δὲ τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κάτωθεν ὁ θολὸς, καὶ τῷ ὑμένι ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ, idest: Mutis sub ore est, & per eam gula tendit: at verò atramentum infrà continetur,quà intestinum petere incipit superiora, foramenque suum eadem obuolutum habet membrana,qua intestinum,sed quid,inquit Rondeletius, tamdiù immoramur? controuersiam istam statim diremerit interiorum Sepiæ partium anatome, qua inspecta nullus est nisi planè cæcus, qui non sententiæ nostræ facilè sit assensurus. Idem videbit mutim colore esse flauo, laxa fungosaq; substantia, parenchyma potiùs quàm folliculum,aut vesicam. Galenus in Exegesi vocum Hippocraticarum, Μύττις, inquit, τὸ ἐν τῷ σηπίας στόματι μέλαν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύς τις ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους δηλοῦται, hoc est,atramentum quod in ore Sepiæ continetur: sed & piscem quendam apud Hippocratem significat. Μύτις apud Hesychium scribitur, & exponitur τὸ μέλαν τῆς σηπίας ὅπερ ἐν τῷ στόματι ἔχουσα ἐκκρίνει, Sepiæ atramentum quod ore continens excernit. Annotatur & piscis quidam dici feminini generis non sine mare pastum quærens, fortè erit

Μύττις quid.

Μύτις quid.

C Sepia. Ὅλον vt notat Galenus in Lexico Hippocratico atramentum Sepiæ dicitur, item ὅπερον. Nicander hunc atrum humorem χολὴν id est bilem appellauit; Philes recens autor ἀπόσφαγμα, quo etiam vocabulo vtitur Aelianus, dum Sepia, vt oculos piscatorum persequentium fallat,tradit his verbis; συνιεῖσα ἐκείνη παρῆκε τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπόσφαγμα, καὶ καταχέασα αὐτῆς. Galenus in Exegesi ὑπόσφαγμα interpretatur, quod atramenti Sepiæ seu sedimentũ est, οἷον ὑποτρύγιον Hipponas quoq; σηπίης ὑπόσφαγμα dixit in Iambis. Interpres (inquit [o] Athenæus) eius piscis atramentum (τὸ μέλαν) exponunt. At Erasistratus in Opsartytico, intritum esse vult, his verbis: Hyposphagma fit è carnibus assis, vel elixis,ac sanguine cum sale,caseo,lacte,& olerum folijs bene olentibus, concisis. Scripsit [p] Aristoteles Sepiæ atramentum noctu præfulgere,vt quorundam piscium capita: cuius fulgoris caussam ibidem addit. Tradit [q] alibi Sepię,Loligini,& Lollio partes duras ac solidas intus per dorsum & corporis prona contineri, quas non eodem appellent nomine: sed quod insertum Sepijs est, σήπιον, quod in Loliginibus,gladiolũ. Differre enim, quòd Sepium robustum latumq; sit,inter spinam & os mediam præ se ferens naturam, fongosam intra se complectens, & friabilem corpulẽtiam: gladiolus verò arctior & cartilaginosior sit. Forma item discrepare, videlicet pro alueorum modo, quibus ipse insertus continetur. [r] Alibi quoq; in Sepia magnum Sepium, in Loligine paruum gladiolum esse tradit,addens rationem his verbis, Nam id quoq;(inquit,Mollium genus)caret vesica: quantumq; terrenum maximè sit,in atramentum secernitur,& plurimùm Sepiæ consistit,quoniam plurimùm terrenæ materiæ habeat: argumento est Sepium quod tale tantumq; sit. Meminit quoq; huius Sepij Athenæus ὄστρακον ipsum vocans: inquit enim ἔχει σηπία τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, idest habet Sepia in dorso, quod ostracum vocatur. Et sic quoq; appellat [s] Dioscorides. Columella testum appellauit, nisi testam legere mauis, vt Ruellius legisse videtur, qui ὄστρακον in Dioscoride,vbi loquitur de Sepia testam trãstulit. quidam etiam corticem & os vocant. Germani Fischbein, Belgæ Seeschuym. Vsum autem huius ossis nobis declarat Aristoteles sic inquiens. Habent Mollia quod piscium spinis proportionetur,vt Sepia quod Sepium vocant,Loligines quod gladiolum: Polypi nihil huius-

D (section mark)

Ἀπόσφαγμα.

Ὑπόσφαγμα.

[o] Lib. 7.

[p] Lib. de sens. & sensato.

[q] Hist. 4. c. 1.

Sepium.

[r] De partib. 4. cap. 5.

Ὄστρακον.

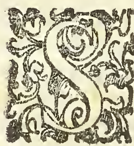
[s] Li. 2. c. 23.

Vsus Sepij.

hil huiusmodi habent:quod eorum alueus breuior est, illorum procerior. Ideoq; vt directus inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciendum censuit. Os hoc exemptum è Sepiæ dorso,cādidum est superiori parte, durum ac læue:inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & læuiter aspera, & ligni modò frequentibus venis distincta visitur.fungosum hoc supina parte natura esse voluit, ne facile immergatur, vt optimè censet Bellonius.Volaterranus,atramentum Sepiæ,ineptè sepium vocauit. Sepijs quoq; & Polypis teste [t] Philosopho venter similis est,tum figura,tum tactu, At ijs quas Loligines appellamus,bina quidem conceptacula ventris speciem gerunt. [u] Alibi etiam tradit vuluam ita Loligini & Sepiæ articulatam esse,vt bifida cernatur: cùm Polypi vterus specie rotunda conglobataq; sit. Sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum est ex eodem [x] autore. Et [y] Plinius cùm de ingenti illo Polypo Carteiæ in Hispania capto dixisset ex Trebio Nigro,hæc subdit ex eodem scriptore;Sepias quoq; & Loligines eiusdem magnitudinis expulsas in litus illud, idem autor est. In nostro mari Loligines quinûm cubitorum capiuntur,Sepiæ binûm. Damus hîc Sepiæ iconem pronam & supinam partem exprimentem,ex Saluiano,qui eam omnium optimè expressit.

[t] De gener. cap 8.
[u] De gener. cap. 8.
Magnitudo.
[x] Hist.4.c.1.
[y] Li.9.c.30.

LOCVS.

SEPIÆ Litoralem potiùs quam pelagicam vitā esse scribit [a] Cardanus, sed tantùm litoralem prodidit Aristoteles, ac maris cauernas incolere [b] Oppianus. In summa marinum animal est Sepia, nec vsquam in dulci aqua nascitur,aut ad flumina è mari adnatat. Abundant in septentrionali Oceano quod cuipiam mirum fortasse erit, quod cùm frigida & exanguis sit Sepia,tam frigida degat aqua, Strabo duorum cubitorum Sepias circa Carteiam repertas tradit, vt Latina habet trāslatio;sed Grecus codex legit τευθίδας, idest Loligines, & similia duorum cubitorum in eo mari fieri. Diximus supra ex Plinio, quàm ingētis magnitudinis Sepiæ in litus circa Carteiam expulsę fuerint. Bellon. maiorem Sepiarum copiam in Gallia quàm in Italia esse testatur.[c] Bartholomæus Scappus qui de re coquinaria doctissimos libros Italico sermone cōposuit,in mari Adriatico maiorem esse Sepiarum copiam, quàm in Tyrrheno ait. Archestratus plurimarum rerum cognitione clarus canit:

Σηπίας δ' Ἀβδήροις τε Μαρωνείᾳ τ' ἐνὶ μέσσῃ.

In Abderis Sepia,ac in Media Maronea.

Quibus versibus eas videtur extollere, quæ propè Abderas & Maroniam capiuntur, tanquam ad cibū præstantissimas.In Ponto non est Sepia,cùm Loligo reperiatur teste Plinio.

[a] De sanit. tuen.
[b] De par. 4. cap 5.
[c] L.3.c.104

VICTVS.

SÆPIARVM victus est ex pisciculis, atq; etiam è mugile, quem quandoq; venatur longis promuscidibus, vt prodit [a] Aristoteles. Quin etiam maiores quandoq; pisces vincere [b] alibi idem tradit. [c] Athenæus pusillis,inquit,pisciculis aluntur Sepiolæ (μικραὶ σηπίαι) distentis suis promuscidibus, veluti lineis piscatorijs,illos venantes.

[a] H 9.c.37.
[b] Hist.8.c.2.
[c] Lib.7.

ÆTAS.

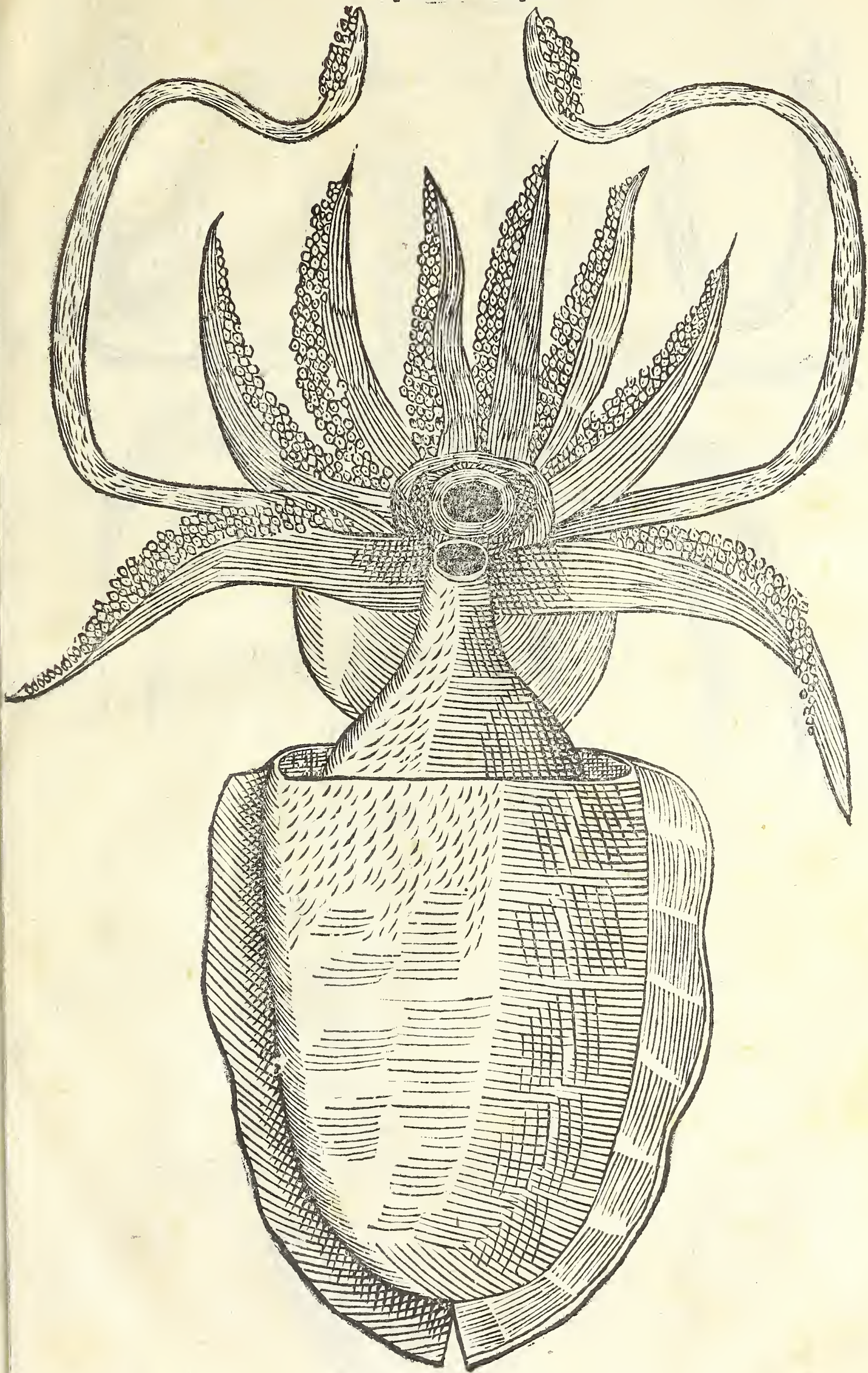

HIS quoq; vt Polypis angustum viuendi spacium natura concessit. Exemptis enim paucis bimatum non completur,inquit [a] Aristoteles:Vnde [b] Plinius de Sepia & Loligine locutus, neq; his, inquit, bimatū longior vita. Et [c] Athenæus, Ad bimatum Sepiæ vita non producitur, velut nec Polypi. Si historia, quam tradit Plinius de ingenti Polypo dolij magnitudine,longitudine pedum triginta vera perhibetur, inquit Mathiolus,nullum sequetur absurdū,quin Polypi & denis,& bis denis annis viuere possint,Quod etiam tum Sepijs, tum Loliginibus euenire posse non dubitarim, præsertim cùm eodem loco scripserit Plinius,Sepias Loliginesq; eiusdem Polypi magnitudine in Hispanico litore vndis expulsas esse repertas; Hæc Mathiolus. Cui his verbis reclamat Zoographus; Atqui

[a] H.5.c.18. & h.8.c.37
[b] L.9.c.30.
[c] Lib.7.

vitæ

Sepia Saluiani supina.

Sepia Saluiani prona.

A vitæ longitudo corporis magnitudinem non sequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Aristoteles: cuius in hac parte authoritas conuelli à Mathiolo non debuit. Certè nec in eodem genere, nec in diuersis, magna paruis comparata, simpliciter viuaciora dixeris. & cùm inter miracula Polypi tam grandes sint, nec in mediterraneo (de cuius maris piscibus Aristoteles scripsit) sed Oceano, quid inde de Polyporum viuacitate pronuncies absolutè? Hactenus Zoographus.

CAPIENDI RATIO.

AVTHOR est [a] Aristoteles Sepiam odore escarum allectatam capi. Ad Sepiam capiendam quædam conscripsi cùm de Polypo ageremus. Tarentinus accipit salis ammoniaci drachmas sex, cepæ drachmas duas, adipis vituli drachmas sex; hac esca ferramenta, ad formam fabarum redacta, atque illita admouet, & spontè ad odorem progredi seq; ipsas tradere Sepias B asserit. Alia esca ex eodem. Fęcem vini sine aqua, oleo contundito, ad locumque accedens mari ipsam inijcito. Sepiæ siquidem videntes quòd (fæx descendat ac petat imum) nigrum ipsum relinquent, atq; illuc se conferent, vbi oleum sese illis ostenderit: easq; tunc comprehendito. Ad Sepiam capiēdam neq; nassæ, neq; retium insidijs opus est: sed amoris illecebris eam hoc modo, quo scripsit [b] Oppianus, piscantur; qui interprete Lippio hæc canit:

[a] Hist.4.c.8.

[b] Halieu. 4.

Non fortunato cata Sepia carpitur igne,
Quæ multa in pelago potuit vitare pericla,
Iam non lina fugit non densi vimina septi
Eliciunt illas piscantes æquore toto
Fæmineam appendunt pestem, ducuntq; per æstus.
Postquam è conspectu vaga fæmina tracta per æquor
Cernitur à maribus, subito amplectuntur amatam
Atq; volubilibus nodis spirisq; rotati
C *Implicitam ramis stringunt cupiuntq; teneri.*
Ac veluti virgo fratrem mitemq; parentem,
Qui longè à patria fuerat iam tempore longo
Incolumes cernens teneris complectitur vlnis.
Ac veluti nuper iuueni formosa puella,
Aurea quam vinclo vinxit Cytherea benigno
Arrepta ad thalamum sponsi complexibus hæret
Candida dilecto circundans brachia collo;
Inq; rudi nodo consumit tempora noctis,
Sic istæ implicitæ Veneris nec munera linquunt
Tali connexæ nodo, nec vincula soluunt.
Donec piscator capiat, cymbæq; reponat,
Connexæq; simul subeant crudelia fata.

Nassis etiam vt capiantur sequentibus hisce docet versibus idem Poëta:

Has etiam nassis capiunt sub tempore verno,
D *Nam curuum septum myrti de fronde coronant,*
Et iungunt virides frondes, quas horrida gignit
Arbutus, atq; alijs folijs hoc vimen opacant
Cùm coitum cupiant, & dulces soluere partus
In caueam properant, & strata fronde quiescunt,
Sic amor expletur misera cum morte proteruus
Pisces in siccam clausi ducuntur arenam.

Scribit Isidorus Sepiam dictam, quòd facilè sepibus inclusa capiatur; Vera itaq; fortè erit hæc capiendi ratio quamuis sit falsa etymologia. Massiliæ vidit Gillius ad hunc modum capi: Specula in lignum incisa ex chorda appensa in aquam piscatores demittunt, & sensim fluitantia trahunt: Sepia ad sui simulachrum se iaculatur, ac suis flagellis lignum circumplicans, dum se apparentem in speculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta subducitur. Eustathius scribit etiam aues coturnices laqueo ante speculum posito capi.

E

SEXVS.

a Hiſ.4.c.1. b H.5.c.12. Athen. li.7. c Li.9.c.29.

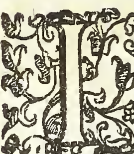

E Mollium ſexu loquens [a] Ariſtoteles, Cùm verò, inquit, mares in hoc genere à fæminis differunt, tum vel maximè Sepiæ id probant. Mas enim prona ſui corporis nigriora ſupinis potiùs, parteſque omnes aſperiores habet, quàm fæmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. Et [b] alibi marem à fęmina internoſci ſcribit, quòd mas varius magis, quàm fęmina dorſoq; atriore eſt. Quod ſic trāſtulit [c] Plinius: Sepiarum generis mares varij nigriores conſtantiœq; maioris: nimirum in auxilio fęminis ferendo. Traditum rurſus à Philoſopho eſt fęminam inteſtina continere duo, veluti mammas, quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris; his marem omnino carere.

COITVS. PARTVS.

F

a Lib. 12. c. 6. Orig. b Hiſ.5.c.6.

N coeundo, inquit [a] Iſidorus, obſcœnum genus eſt. nam ore concipit ſicut Vipera. Quod falſum eſt. Melius itaque Rondeletius, Sepias fiſtula coire & parere exiſtimat. [b] Ariſt. etiam hoc opinatus eſſe videtur, quum inquit: Sepię ac Loligines ora applicantes, & brachia inter ſe componentes, natanteſque in aduerſum coeunt. Narem etiam dictam (τὸν καλούμενον μυκτῆρα) in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. pariunt ea ſui corporis parte quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Quę ſic tranſcripſit [c] Plinius: Sepię & Loligines linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium natantes: ore & pariunt. Neq; eas linguis coire (vti Plinius ſentire videtur, de coitu enim ibidem tractat) neq; ore parere (vt idem expreſsè teſtatur) Ariſtoteles prodidit, rationiué conſonum eſt (inquit Saluianus. Quod enim Ariſtotele authore nō ore ſed fiſtula pariant, clarè adeo patet ex proximis eius citatis verbis, vt non ſit opus probatione. Quod verò neq; ore vel linguis, vt loquitur Plinius, eas coire aſſeueret, clarum etiam eſt. Nam etſi inquiat Sepias coeuntes inuicem ora admouere & applicare: non propterea eas oribus coire teſtatur. Nec eſt vt pro defendendo Plinio alium Ariſtotelis [d] locum adducamus, in quo legitur: Mollia, enixu cōplexuq; mutuo brachiorū coeunt, ſic. n. coniungi neceſſe eſt: quando Theodori huius loci interpretatio, & non Ariſtotelis ſententia pro Plinio pugnet: Scribit enim Ariſtoteles, τὰ δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὲν κατὰ τὸ στόμα, ἀντιδείροντα καὶ διαπτύσσοντα τὰς πλεκτάνας. συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης: hoc eſt Mollia autem complicantur ore, renixu complexuq; mutuo brachiorum: complicantur autem hoc modo ex neceſſitate. & non vt vertit Theodorus, Mollia ore coeunt. Atheneus ſuperioris loci Ariſtotelis ſic etiam meminit. Idem (inquit) [e] Ariſtoteles lib. quinto de animalibus author eſt, Sepias & Loligines coire amplexas inter ſe corpora, adaptanteſq; mutuo ex aduerſo narem (μυκτῆρα) & brachia. Oua autem concipiunt, quæ qualianam ſint, [f] Philoſophus exponit his verbis: Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua candicantia grandini ſimilia complectens permulta. [g] Et rurſus alibi, Sepijs oua gemina apparent, quoniam vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Sepiarum oua qualia è mari eijciuntur, ex Rondeletio hîc adpinximus. Noſtri inquit racemum marinum vocant, à ſimilitudine racemi vuę vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti vuę ſimilis, vt ſuo loco declarabimus. hîc oua ſunt duntaxat, florenti vuę nullo modo ſimilia. Hactenus Rondeletius. De ouis autem Sepiarum rurſus hæc [h] Ariſtotelex. Sepię oua edunt ſimilia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim ſuperfundunt. cohęrent inter ſe omnia ad ſpeciem racemi, vni cuidam nexui obducta, nec facile alterum ab altero detrahi poteſt. Mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore ſibi adhęreſcunt, & augeſcunt. Cùm primùm edita, candida ſunt, atq; exigua, mox atramento perfuſa, nigra maioraq; redduntur. Tempus autem & modum partus idem [i] author his verbis declarat. Mollia verno tempore pariunt, & Sepia in primis. parit hęc omnibus anni temporibus: perſeueratq; in edendo ouorum numero dies quindecim. Et [k] alio loco: Ferunt vterum Sepię verno tempore, pariunt intra diem decimum quintum. Ex quo liquet manifeſtiſſimè errorem in codicibus Athenęi, hæc eadem Ariſtotelis verba citantis, irrepſiſſe. Nam inquit, τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυίσκονται πέντε

καὶ δέκα

Margin notes: c Li.9.c.31. Nno coire ore. — d Lib. 1. de gen. cap. 15. Gazę error. — e Lib.7. — f Hiſ.4.c.1. Oua qualia. — g De par.3. cap.8. — h H.5.c.18. — Quo tēpore pariant. — i Hi.5.c.12. — k H.5.c.18. — Athen. correctus.

G H

A

Oua Sepiarum.

B

καὶ δέκα ἡμέραις, ideſt, Mollium autem Sepiæ primæ vêre pariunt:& non concipiunt omnibus temporibus, pariuntq; per quindecim dies. Expungenda igitur negatiua particula οὐ ceu perperam inſerta. Idem confirmat [l] Plinius, qui Sepiam omnibus menſibus parere ſcripſit. [l] Li.9.c.51.
„ Locum præterea quo pariunt, indicat [m] Ariſtoteles dicens: Sepia parit iuxta ter- [m] H.5.c.18
„ ram inter algas,& arundines,& ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, vt ſermenta, aut lapi-
„ des, aut quælibet alia materiei congeries. Et quidem piſcatores de induſtria faſces ſar-
„ mentorum diſponunt. Hæc perlibenter in eis loculamentis parit, prolixam illam conti-
„ nentemq; ſeriem ouorum, qualis cirri muliebris ſpecies eſt. Et [n] rurſus: vbi de cartilagi- [n] H.5.c.17.
„ neis Locuſtæ marinæ appendicibus eſſet locutus: Partus enim, inquit, in ijs recipitur, vt
C Sepiarum ſarmentis,& qualibet colluuione collocatur. Vnde hæc [o] Plinius: Sepia in terreno parit inter arundines,& ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Sed hoc mirũ quòd eodem capite dicat Plinius, Loligines in alto conſerta oua edere, vt Sepias. cùm Sepias littoralem non pelagicam vitam traducere conſtet. Niſi ita hic locus interpretandus ſit, vt videatur dicere, Loligines conſerta oua edere, vt Sepias. [o] L.9.c.51 Plinij loc⁹ explicatus.
Porrò modus pariendi eis hic eſt, vt prodit [p] Philoſophus. Quomodo pariant.
„ Enititur aluum per interualla reprimens, inſpergitque
„ atramentũ, interpoſita quiete, vtpotè cùm non niſi cum labore emittat. Præterea vt idem [p] H.5.c.12
„ ait: Mas Sepia oua quæ fœmina ediderit, perſequitur, ſuum ſemen aſpergens: quod vel in
„ reliquis eiuſdem generis fieri ratio eſt. Idem [q] alibi: Mas, inquit, humorem quendam mu- [q] H.5.c.18
„ coris mittit, cuius lentore tenaciter oua ſibi cohæreſcunt, ac creſcunt. Etiam hæc & cùm
„ primùm edita candida ſunt, atq; exigua: mox atramento perfuſa nigra maioraq; redduntur: [r] Et alio in loco: Quoties autem, inquit, ederit (fæmina) mas è veſtigio ſequens, atramentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur vt ſolideſcant. [r] Hi.5.c.12
Sed non ſatis hunc locum Gazam aſſecutum eſſe Rondeletius putat. Græca autem verba hæc ſunt: Ὅταν δὲ ἡ σηπία ἐπιτέκῃ τὰ ᾠὰ, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται στιφρά. Huius ma-
D læ cõuerſionis, inquit Rondeletius, occaſionem dedit dictio temerè adiecta τὸν θολὸν poſt καταφυσᾷ quam delendam eſſe conuincit [ſ] Plinius, qui Ariſtotelis locum ſic interpretatus eſt. [ſ] Li.9.c.51.
Oua eius (Sepiæ) glutino atramenti ad ſpeciem vuæ cohęrentia, maſculus proſequitur afflatu, aliàs ſterileſcunt. Vides hîc Plinium pro καταφυσᾶν proſequi afflatu reddidiſſe. His accedit Athenæi authoritas locum Ariſtotelis citantis. Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ ᾠὰ, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ καὶ στιφρᾷ. Vides hic τοῦ θολοῦ mentionem nullam factam. Poſtremò non mas, ſed fæmina, vt prius ex Ariſtotele perſpicuum fuit, ouis atramentum aſpergit. Hactenus Rondeletius. Verùm Zographus & Saluianus non θολὸν, ſed vna mutata littera θορὸν, ideſt genituram, legunt. Verbum quidem στιφρᾷ, inquit Zographus, quod apud Athenæum legitur, in vſu non eſt: & apparet hunc Athenæi locum eſſe mutilum, vt in multis alijs. Ariſtoteles correctus. Athenæi locus notat⁹.
Plinij etiã interpretatio: Maſculus perſequitur afflatu &c. non tanti eſt quin Ariſtotelem ipſum ſuis alibi verbis ſeſe interpretantem ei præferamus. καταφυσᾶν verbum ſi abſolutè proferas, ſpiritum & aërem contra aliquid emittere ſignifi-

 cat:

cat: at pisces in aqua quomodo anhelare, aut spirare aërem possunt? Nam vt Rondeletio A donemus pisces propriè dictos spirare, Mollia tamen & exanguia non spirabunt. at si accusatiuum addas, aliud quippiam cum spiritu, vel tanquam cum spiritu emittere significat, idem scilicet quod καταῤῥαίνειν, idest aspergere: vel καταφρίναι, idest contra aliquid emittere. Mas igitur Sepia τῶν ᾠῶν καταφυσᾷ τὸν θόρον, humore genitali suo oua conspergit, genituramq; eis affundit. Nam & lib. 3. cap. 7. de gener. anim. Aristoteles piscium omniũ oua, nisi mares semen suum asperserint (ἀποῤῥαίνειν τὸν θόρον dicit, vel ἐπιρραίνειν) augeri & vitalia esse negat. Et mox sequenti capite: τὰ μὲν οὖν καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὐτὰ ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (malim κυήμασι) τῶν μαλακίων ἐπιῤῥαίνει (subauditur τὸν θόρον, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίνεται (supple τὸ κύημα) συνεχὲς καὶ κολλῶδες. hîc συνεχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto historiæ στιφρόν. Rursus hist. 5. c. 18. caussam reddens, cur oua illa inter se racematim cohæreant, sic scribit: Αφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, οὗ τῇ γλισχρότητι παρέπεται καὶ αὐξάνεται. Astipulatur sententiæ nostrę vetus translatio, quam author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fæmina cùm ouat, mas eam sequitur, & super oua semen insuflat, vt viuificentur. Item VVottoni: Quoties ediderit oua, mas è ve- B stigio sequens humorem fœtificum ouis superfundit, atq; ita efficitur vt solidescant. Hęc Zoographus. Cæterùm sunt Sepiarum oua racematim compacta, & tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccę myrti, tandem, si maris semen contigerint, auellanę nucis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris effuso atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur oculorum humoribus similia sunt, vti tradit Rondeletius. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore crassior, tertius veluti crystallinus. Vbi hæc oua Sepia peperit, & semine maris aspersa sunt, ijs incubat diligentiùs quàm cætera Mollia, vt his verbis testatum reliquit [t] Aristoteles: „Cùm genus omne crustatum sibi iuncta contineat oua, & sic foueat, Polypus & Sepiæ, & reliqua eius generis eiusdem oua quæ pepererint, absoluta fouent, & præcipuè Sepia: quippè cuius sæpenumero alueus iuxta terram dum hoc facit, appareat. Et vt idem [u] author est: „Mox oua edita Sepiæ crassitudinem acinorum vuæ minorum intra diem decimumquintum capiũt. Quæ (si prius prole iam perfecta absciderit oui membranam) stercusculum mittũt suumq; præ metu colorem mutant ex candicante in rubiusculum. Vnde dixit [x] Plinius. Excludit Sepia decimoquinto die. Prodeunt autem ex singulis Sepiarum ouis singulæ Sepiolę te- C ste [y] Philosopho. Sed quomodo prodeant, idem declarat his verbis. „Cùm Sepiola iam intus constiterit, videlicet tota ex candido oui interno concrescens, tum rupta oui membranula proles exit: primùm pars illa interior candida veluti grando consistit, cùm fæmina suum atramentum asperserit. Nascitur enim Sepiola ex ipso candicante corpusculo versa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualisnam sit in his annexus vmbilici, nondum exploratum habemus. Constat tamen candidum illud subinde diminui; dum Sepiola augetur, & ad postremum, vt luteum auibus, sic candidum his aboleri. Primùm oculi grandes in his quoque, perinde ac in cæteris apparent. Sit ouum a. b. c. oculi: d Sepiola ipsa: e hoc ipsum. Niphus posteriora verba hæc sic legit. Sit a ouum: b c. oculi: d Sepiola ipsa, ita vt verba hæc τὸ δὲ ἐφ᾽ οὗ τὸ ε abundent. Saluianus autem sic. Sit a ouum, b c oculi, d Sepiola, e hoc ipsum. Adhæret autem teste [z] eodem Philosopho, ouo Sepia nascens parte sui priore: hac enim tantùm potest adhærere, cùm hæc vna partẽ posteriorem & priorẽ eodem modo habeat. Postremò vbi, inquit, Philosophus: Pariunt intra diem decimumquintum, ἀποτίκτουσι ἐν ἡμέραις ιε, aliqui vertunt, perseuerare eas in edendis ouis, siue in partu dies quindecim: quod an magis conueniat, an à conceptu potiùs ad par- D tum vsq; tot dies numerari, considerandum.

Ouorũ exacta descriptio.

Incubatio.

[t] H. 5. c. 18.

[u] Ibidem.

[x] L. 9. c. 51.

[y] H. 5. c. 18.

[z] De gener. 3. cap. 8.

MORES. INGENIVM.

CONIVGATIM mas cum fęmina incedere solet, inquit [a] Philosophus. Et [b] alibi, cùm Sepia, inquit, icta est tridente, mas fœminam adiuuat, fęmina mare percusso fugam arripit. Eadem sic [c] Plinius: Percussæ tridente fęminæ auxiliantur: at fęmina icto mare fugit. Confirmat idem Athenæus inquiens: Aiunt quoq; fęminæ tridente percussæ, ac captæ mares auxiliari eam in aduersum retrahentes: maribus autem captis in fugam fęminas se conijcere. Testatur [d] Aristoteles Mollium omnium astutissimam esse Sepiam.

[a] H. 5. c. 12.
[b] Hist. 9. c. 1.
[c] Li. 9. c. 29.
Fęminę mares auxiliãtur.
[d] H. 9. c. 37.

Nam

E Nam ſola, inquit, hæc ſuo vtitur atramento, non modò cùm metuit, (nàm dixerat [e] antea *[e] Hiſ. 4. c. 1.*
inter omnia Mollia Sepiam præcipuè præ metu atramentum ſuum effundere) verùm etiã
abſcondendi cauſſa. Polypus atq; Loligo atramentum præ metu mittunt: Cæterùm Sæ-
piæ, vt dixi, ſæpe & ſine pauore ſuo vtitur atramento ad ſe occultandam, & cùm progreſ-
ſa paululum ſe oſtenderit, redit in atramentum. Idem confirmat vetus poeta [f] Nicander *[f] In Alexipharm.*
qui cùm ſcripſiſſet Leporem marinum ſordidatum, dum recens in lucem editus eſt, Loli-
ginis inferri ſubtilibus comis, perinde ac ſi proles eſſet Loliginis, aut σηπιάδος φυξήλιδος,
ideſt Sepiæ fugitiuæ, cauſſam cur fugitiuam appellauit addit:

——————— ἥτε μελαίνει
Οἴδματα χολῇ δολόεντα (δολόεσαν) μαθοῦσ' ἀγρώςορας ὁρμὴν. ideſt.
——————— *quæ obfuſcat*
Fluctus ſua nigredine doloſum animaduertens piſcatoris impetum.

De eodem aſtu ſic meminit [g] Ouidius: *[g] In Halieu.*

Sepia tarda fuga, tenui cum forte ſub vnda
Deprehenſa eſt, iam iamq; manus timet illa rapaces
F *Inficiens æquor, nigrum mouet illa cruorem*
Auertitq; vices oculos fruſtrata ſequentes.

Vnde & [h] Plinius ait: Ambo autem (mas ſcilicet, & fœmina Sepia, de ijs enim loqui- *[h] L. 9. c. 29.*
tur) vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt infuſcata
aqua abſconduntur. De eadem quoq; aſtutia hæc [i] Ælianus: Cùm ſe à peritis piſcato- *[i] De anima. 1. cap. 34.*
ribus captari cognoſcit Sepia, ſuum atramentum emittit, quo circumfuſa, ab oculis pi-
ſcantium remoueatur, eorumq; perſtringit oculos: piſcatores verò cùm ſit in eorum ocu-
lis, nil tale vident. Sic Ænea tenebris circumſepto fefellit Achillem Neptunus, vt ait
Homerus. Nec diſſimilia ab his ſunt quæ ſcribit [k] Plutarchus: Cùm autem, inquit, mul- *[k] Lib. ſoler. de animal.*
ta præterea ſint prudentiæ in præcauendis, & effugiendis inſidijs exempla, Sepiæ artem
præterire non conuenit. Veſicam enim iuxta collum habens plenam atro humore (Tho-
lus is vocatur) vbi deprehenditur, hunc effundit foras, tenebraſq; circa ſe efficit mari in-
fecto, vt piſcatoris conſpectum ſubterfugere poſsit: imitans deos Homericos, qui quos
ſaluos volunt, cœrulea ſæpenumero nube obiecta eripiunt atq; ſuffurantur. Hæc ſic ab
Oppiano canuntur Lippio interprete.

G *Quin & natiua fœcunda eſt Sepia fraude.*
Eſt liquor in tumida concretus turbidus aluo,
Qui fuſcus piceam ſuperat caligine maſſam.
Conditus hic humor nutritur corpore, præſens
Auxilium miſeræ: ſubita formidine capta,
Atras emittit guttas, & polluit æquor,
Obſcuratq; vias ponti tenebroſa cruore
Permixto ſanies, piſcantis lumina turbans
Auertit viſum, & proſpectum ſurrupit omnem.
Hæc facili curſu per tinctas æquoris vndas
Effugit horrendos piſces hominemq; ſagacem.

Philes quoq; recens autor de aſtutia Sepiæ hos reliquit Iambos.

Πανοῦργος ἐςὶ τὴν φύσιν ἡ σηπία
Τῶν ἁλιέων κλέπτουσα τὴν κακουργίαν.
Εἰς ῥεῖθρα γὰρ τ' ἐμοῦ μέλαν ὑπόσφαγμάτι
H Καὶ λαμβάνει τὴν ὄψιν ἐνδῦσα γνόφον,
Καὶ τέρπεται θηρῶσα τὴν σωτηρίαν.

Quos ſic tranſtulit Gregorius Berſmannus Anebergenſis:

Eſt verſipellis Sepia, & vafra indoles
Piſcantium quæ callidè eludit dolos.
Atrum cruorem nam vomens, pontum inficit,
Caliginemq; induta viſus eripit,
Partaq; ſic ouat ſalutis copia.

Poſtremò [l] Athenæus quoq; idem aduertit ſic inquiens: Perſequente piſcatore ſuum atra- *[l] Lib. 7.*
mentum effundit Sepia, antrorſum profugere ſe ſimulans. Porro vt admodum aſtutè
ſuo atramento vtitur, ſic etiam prudentiſſimè promuſcidibus; his enim non ſolùm piſci-
culos, ſed & mugiles etiam venatur; Vnde Oppianus.

Callida furtiuam meditatur Sepia prædam
Nam tenues molli surgunt de vertice rami
Extenti tanquam funes, quibus ipsa natantes
Pisciculos, iactis veluti capiuntur ab hamis,
Pendens à fulua cautè deprehendit arena. E

Et [n] Athenæus: Paruæ autem, inquit, Sepiæ nutriuntur tenuibus pisciculis, quos promuscidibus seu piscatorio funiculo venantur. Planiùs comprobat hæc Plutarchus, de piscatoria Sepiæ arte sic loquens: A collo suo demittit acetabulum instar funiculi, quo hamus dependet, & quod laxatum longè emitti, & facillimè retrahi potest. Id pisciculis quos propè se videt, mordendum exhibet, paulatimq; in se retrahens fraude ad se prædam adducit, dum ore contingere possit. Porro teste [m] Aristotele ijs prætenturis quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærentes Sepiæ, se veluti anchoris iactis stabiliunt. Quæ ita vertit [n] Plinius: Sepiæ & Loligini pedes duo ex his longissimi, & asperi; quibus in fluctibus se velut anchoris stabiliunt. [o] Athenæus ait: Cùm sæuit tempestas, Sepiam aiunt præhensis minoribus saxis vtraq; sua promuscide, veluti anchora stabilitam quiescere. Idem testatur Ælianus: Sepiæ, inquit, duabus sunt tanquam promuscidibus præditæ, quibus ad saxa cùm est in mari tempestas, adhærescunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ, fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas solutis promuscidibus, rursus natant: non contemnendam scientiam tenentes vitandi sanè tempestates, atq; ex periculis salutem conseruandi. Quæ sic [p] Oppianus cecinit: F

[m] Hist 4.c. 1. & de par. 4 cap 9. [n] Li 9.c.29. [o] Lib.7. [p] Halieut.2.

Si tumidi magno tollantur in æquore fluctus,
Hærebit proprijs scopulis deuincta flagellis,
Natiuos dura connectet cautè rudentes.

[q] H.9.c.37. Postea quam [q] Aristoteles Polypum coloris mutatione pisces venari dixisset, subdit hæc: Sunt qui Sepiam facere hoc idem autument: colorem namq; eam sibi contrahere similem loco, in quo versatur, confirmant, sed piscium sola Squatina ita affici solet. Ex quibus verbis nihil certo statuere possumus. Gyllius, & Bellonius audacter, Sepiam quemadmodum Polypum colorem, mutare aiunt.

DENOMINATA. G

Sepedones

SEPEDONAS Græci non à Sepia inflectunt, sed vlcera intelligunt eo nomine putrescentia. Sepiussam Doridis insulam in Ceranico sinu teste Plinio sic dictam à Sepijs conijcit Hermolaus Barbarus. Sepiæ paruæ Græcis Σηπίδια dicuntur, Latinis Sepiolæ, vt Samonico, Q. Sereno, & [a] Plauto:

[a] In Casina.

——— *Emito Sepiolas lepidas.*

Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Aristophanes in Thesmophorijs. Dorion σαπίδια inter hepsetos hoc est, inter pisciculos minutos, elixari solitos numerat. Legitur & σήπιον (cum Teutidio, & Polypodio) apud Athenæum in Philoxeno: quam vocem mutilatam putat Zographus, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Phyllium vel Phrynicum, vt author est Athenæus. Σηπίαι, Σηπιδάρια exponit Pollux. Sepaceus adiectiuum, quo vtitur [b] Iulius Cæsar Scaliger, puto à Sepia deriuari. Σηπιαλλὶς species est vitis Varrino.

[b] In Atha.

MORALIA. H

Hæretici.

VTITVR Sepia atramento, vt suæ consulat saluti: at homo vafer, veluti hæreticus, atramento veritatem obfuscat: cùm enim conuinci se animaduerterit, nebulas, nugasq; ac tenebras offundit, ne victus videatur. Sic elegãter & appositè [a] Tertullianus hæreticos Marcionitas Sepijs comparat. Nam veluti hæ vbi sensere se apprehendi, effuso atramento aquam turbant, atq; ita absconduntur: Eodem modo illi, vbi succumbunt in ea disputandi palæstra, hoc est, cùm erroris arguuntur conuincunturq;, tenebris ceu Sepiæ atramento obiectis disputationi sese eripiunt. Atticus Philosophus non inelegans Platonis propugnator facetè dicebat, Aristotelem in suis scriptis facere, quod facit in mari Sepia; vt enim

[a] Lib. 2. ad uers. Marc.

A enim hæc ſparſo ſub oculos manumque piſcatoris ſuo ſucco elabitur; ità ille depræhendi metuens, ſententias de induſtria obſcuritatibus obfuſcat. Poteſt & per ipſam Sepiam intelligi diabolus, per eius verò atramentum deliciæ atque diuitiæ. Vt enim illa nobis atramentum ſuppeditat, quod lucernæ immixtum facit, vt homines nigri appareant, amoto priori lumine; ità etiam, diabolus deliciarum cupiditates atque diuitias, & voluptates noſtris inſtillans cordibus, nigros hoc eſt peſſimos nos reddit, & inquietos, amoto vero Dei lumine, ac amore. Rurſus vt Sepia inter alios, duos longos habet pedes, quibus cibum ad os tranſmittit, & quibus in fluctibus ſe tanquam anchoris ſtabilit, tempeſtatem aduertendo; ſic cùm multos habeamus affectus, & deſideria duobus inter cętera opus eſt, ſcilicet amore Dei, & proximi, qui ſemper longi eſſe debent, vt iſtis mediantibus cibum diuinæ gratiæ, & glorię poſſimus demereri, & nos in hiſce mundi fluctibus fortiter ſtabilire. Amor enim Dei, & proximi anchora eſt, hominem contra fluctus tentationum, ac tribulationum confirmans: quia pro certo nullus ſtabilis in fide, & moribus efficitur, niſi in amore Dei, & proximi confirmetur. Vnde [u] Eccleſiaſtes: *eſto firmus in via domini*. Sepia vſta meretricem quoq; denotat, & proſtitutæ pudicitiæ mulierem. Vt enim ad vſtam Sepiam piſces B accurrunt, & ſic à piſcatoribus capiuntur: ſic ad illam luxurioſi, & molles, odore hoc eſt, impudicitia allectati, dęmomum retibus ſe irretiunt dicentes. In odore vnguentorum tuorum curremus, nimirum ad perditionem.

Diabolus. [u] *Cap.5.* Meretrix.

HIEROGLYPHICA.

ID verò, inquit [a] Pierius Valerianus, præcipuum ſuper Sepia ſignificatum apud Ægyptios Sacerdotes erat, vt per eam ſignificarent hominem, qui multa pulchra, & magna pollicitus, daturus omninò ſpecioſa virtutis exempla videbatur, & per ſummam inde ignominiam fœdè lapſus, omnium fefellerit expectationem: ea enim cùm ſpectandam ſe venatoribus præbuerit, ſimulatque in ſe aciem inſtrui conſpexerit, & claſſicum cani, atramentum in aquas euomit, quibus infectis, demptaque ita venatoribus congrediendi copia, elabitur. Quòd ſi inter fugiendum acciderit, vt aperto iterum campo depręhendatur, C ſtatim in effuſam atramenti nubem ſe recipit, atque ita ſępius ac identidem fruſtratur venatoris ſpem, nulla ſui facta copia, vt depræhendi poſſit: idq; non in congreſſu tantùm facit, ſed plerunq; etiam ludendi ſtudio quodam, atque etiam inſidiandi. Sumptum hoc Hieroglyphicum eſt ex [b] Horo. Sepia ſe furtim ſubducens periculum denotat apud Ægyptios teſte Cœlio Calcagnino. Huiuſmodi verò occultationis cauſſa confictum à Græcis credit Pierius, Thetim in Sepiam commutari ſolitam, dum vel eluderet vel ſerio fugitaret Pelea illam ſequentem. Ita denique hominem qui multis ſimulationum inuolucris tegeretur, eſſetque occultæ multiplicíſque naturæ, per pictam Sepiam notabant. Alij mendacium ex hoc figmento intelligi volunt, propterea quòd Grãmaticus Triphon ait, ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται, in extremis quippe partibus nigreſcit, & obſcuratur. Sed hæc propriè ad melanurum piſcem pertinent, quàm quidam ineptè cum Sepia confundunt. Cęterùm literas ſacras cùm Ægyptij ſignificare vellent, iuncum, cribrum, & Sepiam ponebant. Iuncum autem, quia eo pro calamo vtebantur, Sepiam verò quòd eius ad ſcribendum atramento vterentur, vt ſcribit Pierius. Quanquam etiam hîc per Sepiam atramentariam thecam ſignificari poſſe putet, cùm apud Perſium pro ea ponatur, D dum canit.

[a] *Hierogli. lib.28.* Pulchra incœpta turpiter cedentia. [b] *L.2.c.110* Periculum. Homo occultæ naturæ. Literę Aegyptiacæ.

Nigra quod infuſa vaneſcit Sepia lympha.

Nos tamen pro atramento ipſo hîc poni ſuprà probauimus. Sanè Gręci atramentum σηπιοτικὸν appellant. Cribrum autem ſub Sepia ponere ideo commenti ſunt, quia ea prima ſunt arma, quibus in pane conficiendo vtimur, atq; id apud Ægyptios ex iunco contexi ſolitum. Admonebant autem ea cribri cœlatura ita iunco, & Sepię ſubiecta, eum qui victui neceſſaria comparaſſet, litteris dare operam poſſe: cui verò deſit prouiſę frugis in annum copia, alij dedatur arti, aliamq; ſequatur induſtriam neceſſe eſſe. Sunt etiã qui amorem coniugalem in viro firmum, in fęmina lubricum ſignificare ſi vellent, Sepiã tridente confoſſam pro huiuſmodi rei Hieroglyphico faciant, propterea quòd Sepia fœmina ſi percuſſa fuerit, mas auxilium adferat; quòd ſi mas percutiatur, fęmina aufugiat.

Amor coniugalis.

FABVLÆ. E

HETIS mater Achillis infantem igne fouit, interdiu litum ambroſia, ſic demum illi conciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altiùs inclamauit. Inde ad Nereides digreſſa narratur Thetis, cui alioqui fuit inſitum, formam demutare. Quin & cum ea coiſſe primum creditur Peleus in Sepiæ ſpeciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide ſemel coijſſe tradit, idq; in Sepiade promontorio, quod in Magneſia ſtatuit Plinius. Meminit huius fabulæ Iohannes Tzetzes, his verſibus.

Φασὶ τὴν Θέτιν φεύγουσαν Πηλέως συνουσίαν
Πρὸς πῦρ πρὸς ὕδωρ τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων.
Πρόσ δὲ σηπίας πώποτε μορφὴν μεταβαλοῦσαν,
Πηλεὺς αὐτὴν κατέχηκε, καὶ γάμῳ συνεζύγη.
Τὸ δ᾽ ἀλληγορικώτερον. τοῦτον οὐκ ἀξιοῦσα,
Κατὰ πυρὸς τρέπετο πεσεῖν, καὶ καθ᾽ ὑδάτων
Κἂν τοῖς δυσβάτοις ὄρεσι βορὰ θηρσὶ γίνεσθαι. F
Τέλος αὐτὴν κατέχηκεν ἐν σκότῳ κρυπτομένην,
Ὥσπερ σηπίαν τῷ θόλῳ τοῦ μέλανος κρύβεισαν.
Εἴ τε καὶ παρὰ θάλασσαν ἐκφεύγουσαν ἐκεῖνον,
Ὡς Ευρυπίδης γέγραφεν ἐν Ανδρομάχῃ τοῦτο.
Aiunt Thetim fugientem Pelei congreſſum,
In ignem, in aquam verti, in naturam ferarum.
Inq; Sepiæ aliquando formam conuerſam,
Peleus ipſam detinuit, & nuptijs coniunctus eſt,
Magis autem allegoricè: hunc non dignata,
In ignem vertebatur vt caderet & in aquas,
Etiam inacceſſis montibus eſca beſtijs vt fieret,
Poſtremò ipſam detinuit in tenebris abſconſam,
Quemadmodum Sepiam, atramento nigro abſconditam
Siue iuxta mare effugientem illum, G
Vt Euripides ſcribit in Andromache illud.

PROVERBIA.

VLTV *mutabilis albus, & ater*, Horatius. Quo in loco Porphyrion Grammaticus annotat prouerbiali figura dictum, albus & ater, & pro eo, quod eſt bonus & malus: & Horatium, album, ad liberalem, aut lætum reddidiſſe: atrum ad ſordidum & ærumnoſum. Huc feſtiuiter alluſit Matron apud [a] Athenæum de Sepia loquens:

[a] Lib. 4.

Η *μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε*, ideſt.

Quæ cum ſit piſcis, ſola album nouit & atrum.

Eſt enim, inquit adagiorum author, Sepia colore albo, ſed ſuccum habet atrum, quem ſpargit in metu, ne deprehendatur.

Et nigrum niueo portans in corpore virus H

de Sepia videtur pronunciaſſe Ouidius in fragmento, quod Halieuticon inſcribitur. nàm ſequens verſus deeſt. *Perca ſequitur Sepiam*. Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. hîc malè vertit adagiorum author pro Melanuros Sepiam.

EPITHETA.

EPIA propter dolos, quos machinatur piſcibus, dum eos venatur, *δολόφρων*, *δολόμητις*, dicitur Oppiano: *καρδαλέα* ſiue audax, quòd maiores quandoq; piſces aggredi audeat, ac mas fæminæ à tridente percuſſæ auxiliari in hominum conſpectu. *ταγηνιστὰς σηπίας* nominat Eubulus quòd in ſartagine coqui ſolitæ ſint. Nicander *φυξήλιδα* fugitiuam, quòd ſparſo atramento manum captantis effugiat. Ob atramentum nigrum dicitur furua apud Gyraldum. tarda fugæ apud Ouidium.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

VAMVIS Pythagoras Sepia vesci prohibebat suis, non tamen ob id cæteri abstinuerunt. Nam cùm amphidromia olim celebrabantur, mœnas cùm Sepijs mollire, & plurimos cirros diligenter stringere assolent, vt loquitur apud Athenæum Eubulus. Aristophanes in Thesmophoriazusis. Quando edentur.

Ιχθὺς ἐώνηταί τις ἢ σηπίδιον. idest.

Emptus est piscis aliquis, vel Sepiola.

Et Theopompus in Venere.

Αλλ' ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν διαλαβοῦσαν (διαλαβὼν legit Natalis Comes) καὶ τοδὶ τὸ πολυπόδιον, vertit Dalechampius.

Sepiam & quæ exiguum Polypum hunc intercepit, arrode.

B Et nunc quoque in omnibus Italiæ piscarijs venales habentur, ijs inquam, in quibus marini veneunt pisces, non alia, quàm cibi gratia; Quamuis alioqui ganeones, ac delicatuli Sepiam aspernentur, & pauperculis relinquant, nam insipida est, nisi optimè præparetur, condiatur, coquaturq; nam sic grata sapidaq; efficitur. Duplex autem eam coquendi modus est: aut enim assatur, aut elixatur: Idq; tum recens, tum asseruata. Nam Galli Sepias exiccant, non aliter quàm Græci Polypos. Miror certè cur recentes nullius in Oceano sint pretij, vt scribit Bellonius, cùm à coquis, inueteratis, aut sale conditis præferantur. Sed fortè id ideò fit, quòd cibi fastidiū, recentes adhuc pariant, & salitæ ieiunia verna egregiè solentur. Sunt autem Sepiæ aliæ maiores, aliæ minores: Maiores sale conseruantur in Illyride, indeq; Venetias deferuntur, vti & Genua Mediolanum. Auicenna, inquit, Rubien (aliqui Sepiam interpretantur) est conueniens cibus: qui tamen salsus & inueteratus, atram bilem gignit, Venerem promouet. Simeon Sethi Sepiam difficilè concoqui, parumq; in se continere succi salsi ait, quòd si tamen concoquatur, non parum nutrimenti corpori id ferre. Cæterùm quia crudos procreat humores (vt suprà ex Galeno in genere de Mollibus scripsimus) oportet eam condimentis acrioribus conditam esse, vinumque vetus, & tenue superbibere. Venetijs & Romæ omni tempore habentur,
C sed optimæ putantur mensibus Ianuario, Februario, & Martio. Præstant autem cùm sunt grauidæ teste [a] Aristotele. Elixantur magna ex parte, assisque præferuntur, vti fortè & apud priscos. Nam elixarum mentionem facit Alexandrides in Protesilao, vbi symposium nuptiarum Iphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, describit, nulla assarum mentione facta. Quo autem modo sint elixandæ Alexis ἐν Πονήρᾳ docet, inducto coquo hæc loquente.

[a] Hist. 8. cap. vlt.

——————— σηπίαι πόσου
Δράχμης μιᾶς τρεῖς. τῶν δ' ἐτὰς μὲν πλεκτάνας,
Καὶ τὰ πτερύγια σαυτεμὼν ἑφθὰ ποιῶ.
Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους
Σμήσας τε λεπτοῖς ἅλσι δειπνούντων ἅμα
Επὶ τὸ τήγανον σίζων ἐπεισιὼν φέρω. idest.

A. Sepiæ quanti? B. vna drachma
Tres. A harum brachia
D *Et pinnas accipe, dissectasq; elixa:*
Corpus reliquum in quadrata frusta multa discinde,
Tuso sale perfrica, & canare statim ac inceperint,
Accedens, è stridente sartagine nobis affer.

Nam in sartagine coquebant olim, ac elixabant, vnde Eubulus ταγηνιστὰς σηπίας nominat. Eis, cùm in cibum parabantur, oculos eximi solitos, monstrat hic versus [b] Plauti.

Iube elidere oculos, itidem vt Sepijs faciunt coqui.

[b] In Rudente.

Bonum autem ius ex eis fieri negant piscatores absq; atramento. Quapropter piscatores vt scribit Bellonius, cùm per senectutem deficientes super aquam fluctuantes, vel viuas vel mortuas extrahunt, in primis dant operam, ne atramentum (quod aliàs dum se persequi sentiunt, effundunt) temerè diffluat. Bartholomæus Scappus, Sepiam in iure suo cocturus, recentem exossat, & pedes seu brachia abscindit, vt tantummodo alueus relinquatur cum vesicula, qua atramentum continetur, tum eam cultro per medium diuidit, lauatq;

lauatq; cartilagines omnes exteriores interioresq; in aqua frigida, aut tepida, donec albescant, deinde dissecat eandem in plures partes, & in olla fictili, aut vase alterius generis, coquit cum butyro, aut oleo oliuarum, additis allijs minutim concisis, aqua modica, pipere, cinnamomo, croco, & pauco vino, aut omphacio, & salis modico, tandemq; herbas adiungit virides contusas in mortario. Quod si verò iusculum nigrum esse velit, vt eius est atramentum, herbas non imponit, sed miscet atramentum cum vini modico, aut omphacij, coquitq; iterum, ad ebullitionem vsq; : tum inferre iubet suprà insparsis aromatis dulcibus. Nonnunquam brachia seu cirros cum ita cocta Sepia infert, lauatos & in plurimas partes diuisos, & sic cum ea coctos. Infarciunturq; aliquando Sepiæ hoc pacto, vt idem scribit. Exempto osse, & brachijs abscissis, lauantur, & implentur caseo, ouis, pane minutim trito, aut contuso, vuis passis, herbis tusis, pipere, cinamomo, croco, commistis primum omnibus, tempore ieiunij loco casei sumi possunt amygdalę cōtusæ, & loco ouorum auium, oua alterius piscis cruda. Impletæ coquuntur in sartagine cum aquæ pauxillo, & olei, ita vt vix tectæ appareant. bulliunt deinde paulatim, donec quibus infarcitæ sunt, tumeant, iterumq; parum omphacij additur, & aqua tincta cum croco, pipere, cinamomo, & sale recoquuntur per duas horas, aut paulo minus. Platina Sepias elixas subinde ab aheno extractas, & cum pipere, ac lasere conditas infert. Sunt qui pipere condiunt, cinamomo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello oui, aceto vel agresta, olei modico, vbi ebullierint, obligant. Sepijs cum nucibus, & allio paratis vescuntur quidam, inquit Mathiolus, vt in Venerem salatiores prorumpant. Quibus autem condimentis Sepiæ sapidiores euadant, docet [c] Apitius inquiens: In Sepia fartili condienda piper, Ligusticum, apij semen, careum, mel, liquamen, vini condimenta coctiua calefacies, & Sepiam inde apertam perfundes, atq; ita farcies, coctam cerebellis elixis eneruatis cum pipere tritis, quibus commisceas oua cruda, quod satis est, piper integrum, esitia minuta & sicca, sues, & in bullientem ollam mittes, ita vt coire impensa possint. Alia Sepias condiendi ratio, & materiæ. Sepias elixas aheno in frigidam misceas cum pipere, lasere, liquamine, nucleis, & ouis, vt videbitur, condies. Aliter: Sepias, piper, Ligusticum, cuminum, coriandrum viride, mentam aridam, oui vitellum, mel, liquamen, vinum, acetum, & olei modicum, bullire finito: & vbi bullierint, amylo obligabis. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus, & parte calcis facto deinde aqua dulci: deniq; purgatas concisasq; intestinorum instar condiunt coquntq;, vt audit Zoographus. Sepiæ coctæ, teste [d] Dioscoride, atramentum dum estur, egrè concoquitur: aluumq; mollit. Diphilus apud [e] Athenæum ait Sepiam elixam teneram effici, ori gratam, concoctu facilem, & aluum leuiter subducere: succum qui ex ea gignitur sanguinem extenuare, excretionemq; per hæmorrhoidas mouere. Oua quoq; in siccum eiecta à quibusdam edi cocta in sartagine scribit Rondeletius.

[c] Lib. 9. c. 4.
[d] Lib. 2. ca. 20.
[e] Lib. 8.

VSVS IN MEDICINA.

SVMVNTVR varia ad varios morbos ex hac remedia. Vtimur autem vel tota Sepia, vel aliqua eius parte, vt ouis, atramẽto, testa, quam ὄστρακον vocant Dioscorides & Athenæus. [a] Galenus Sepias stomachicis prodesse ait. Kiranides, Sepia, inquit, elixa in cibo vesicæ, renibus & dysuriæ medetur: Vrinam quoq; ciere ait Plinius & lentorem renum disijcere. Acetum in quo Sepia suffocata est cum oleo mistum, ei, qui marini Hippocampi venenum hausit, propinat Aëtius. Ad dentium dolorem: inquit Galenus in Euporisticis, ouorum putamina, Sepiam & oleū misceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto. Aluum soluunt Sepiæ, teste Plinio, in cibo datæ, decoctaq; cum oleo & sale & farina. Ad venerem proritandam quidam eisdem cum nucibus & allio paratis vtuntur. Hippocrates Sepijs ad morbos muliebres frequentissimè vtitur, vt in [b] curatione vteri auersi ad coxam. Ad vesperam, inquit, mazam cœnet. Si verò panem voluerit, & Bolbidia parui Polyporum generis, & Sepiolas paruas in vino, ac oleo coquito, & edenda dato. Et eodem libro eadem bolbidia & Polypodia, aut Sepiolas similiter præparata, ad menses ciendos sumi iubet. Vtitur quoq; idem Hippoc. Polypis aut Sepiolis tostis super pruna ad puerperij purgamenta à partu purganda. Cornelius Celsus atramentum Sepiæ aluum emollire scribit. Idem Dioscorides. Soranus apud [c] Galenū ad alopecias atramentum hoc illinit scarificato prius loco. Oua Sepiæ vrinam mouent teste Plinio, renumque

pituitas

[a] Lib. 8. de comp med. sec. loca.
Ad morbos mulierum.
[b] Lib. 2. de mor. mul.
Ex Atramẽto.
[c] Lib. 1. κατὰ τόπ.
Ad Alopecias.
Ex Ouis.

A pituitas extrahunt,& renes purgant. In cibo sumpta vrinã mouent,& renum grauedinem
tollunt,inquit,Marcellus.Idem ad tincturas & maculas corporis abolendas ex ijs remediũ
hoc facit.Oculos,inquit,vel oua Sepię in aqua solue,& cum melle permisce,atq; inde ma
culas perfrica,citò abolebuntur.Potionem hanc ad menses ducendos perscribit [d] Hippoc. [d] Lib. 2. de nat.mul. & lib de morb. mul.
Cantharides quinq; auulsis pedibus,alis & capite: deinde tribulos ad mare nascentes vnà
cum radice,mensuram quanta est Conchę testa terito:& anthemi luteam internam partem
siccam tritam,Conchæ testam(hanc mensuram)addito: & seminis apij tantundem, & Se-
piæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et cùm dolor habuerit,in aqua
calida desideat,& aquã mulsam aquosam bibat. Idem rursus in ijsdem libris ad coxã vteri
auersi curationem docet: At in mensibus(tempore quo mẽses fluere debent)si sanguis eru-
perit satis est:sin minus Cãtharides quatuor bibat,pedibus & alis & capite reiectis:& pœo
niæ grana nigra quinq;,& Sepię oua,& apij semen cum vino modicum.Et rursus [e] alibi in [e] Lib. 2. de mor.mul.
eodem morbo: Mane Sambuci baccas sex dato in vino meraco,& Sepię oua decẽ aut duo-
decim.Et [f] iterum: Cùm mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menses [f] Lib. 1. de mor.mul.
non prodierint,aut etiam vterus durus fuerit &c. in potu exhibere oportet pharmaca vte-
B rina,aut Sepiæ ouis, aut castorio admistis &c. Ex Sepię testa tùm vsta,tùm non vsta pluri- Ex testa.
mæ fiunt medicinæ.Hæc fungosa est,nec vt ostreorum silicea,abstergendi, siccandiq; simi
liter vt ostreorum testæ vi pollet:sed partium est tenuiorum,vt ait Galenus.Legitur in suc
cedaneis Galeno adscriptis, pro Sepiæ testa pumicem substitui licere in medicamentis.
[g] Vegetius Veterinarius suffitum constituit contra languorem morbi pestilentialis ex Se- [g] L.4.c.12.
piæ ossibus, & alijs quibusdam remedijs. Apud [h] Plinium extrahunt tela corpori inhęren [h] L.32.c.10
tia ex aqua.Marcellus Empiricus vstorum cinerem impositum educere quæcunq; corpori Ad tela ex-
inhæserint,scribit.Aegineta verò nõ vsta abstergere vitia cutis.efficatiora tamen habentur trahenda.
si vrantur, plusqué abstersoriæ facultatis vstione acquirere mihi videntur. Dioscorides
Ostracum Sepiæ vstũ,donec pars interior & fungosa,ab exteriore crusta abscedat,tritũq;, Ad cutis vitia.
alphos(idest vitiligines) furfures & ephelides (vitia cutis in facie aliqui vertunt) exterere
prodidit.Galenus ad vitiligines,ephelim,lentes,psoras,vstò eo nos vti affirmat, quòd ab-
stergeat,exsiccet,& tenuium sit partium.Ad lentigines & scabiem idem præscribit Aëtius. Ad Scabiẽ.
& Galenus quoq; ad scabiem commendat. Q.Serenus,inquit:

Liuida si maculet faciem lentigo decoram,
C *Nec prodesse valent naturæ dona benignæ,*
Erucam atq; acidum laticem simul illine malis
Sepiolæ cineres ex ossibus omnia sanant.

Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis qui hosce versus commentatus est,scribit dupli-
cem esse huius ossis substantiã,vnam quidem interiorem pumicosam & teneram,qua auri
fabri vtũtur:alterã exteriorem duriorem,siliceam,crustaceamq;,in qua cum asperitate ali-
qua est læuitas:atq; huius cinerẽ lentigines & alias corporis deformationes exterere. Me-
detur,inquit [i] Plin.& lentigini cæterisq; vitijs,ex ossibus Sepiarũ cinis. Idem & carnes ex- [i] L.32.c.10
crescẽtes tollit,& humida vlcera. Ad alphos cõuenit crocodilea,& tostæ Sepię teste. Paul.
Aegineta.Vstæ smegmatis quibusdam apud Aëtium ad elephantiasim miscentur. [k] Galen. [k] L.de com-
Sepiæ partem osseã admiscet emplastris candidis, quæ vlceribus dysepulotis conueniunt. po.med.κατὰ γένη.
[l] Vegetius Veterinarius ait:Si animal fecerit vulnus,ossa Sepiarum & testas etiam ostrearũ
D in puluerem rediges,& æris quoq; vasis fuliginem pariter miscebis; quæ benè tusa si fre- [l] Li.2.c.62.
quenter asperseris,siccatum vulnus celeriùs ducet cicatricem. Galen. sanè vlcera desicca-
re ait.Et pilos attenuare,sicut pumicem Kiranides.Apud Aëtiũ & Galenum medicamen-
tis pilos attenuantibus adnumerantur,vel citrà vstionem:nam aliàs ostreorum testas vri iu
bent. Ad strumas mirificè prodesse Sepiæ ossa cum axungia vetere contusa & illita scribũt Ad strumas
Plin. & Marcellus Empiricus. Miscent & hodie medici quidam compositis illis medica-
mentis ex diuersis rebus valdè siccantibus vstis,quæ aduersus bronchocelas propinantur
teste Zoographo.Ad oculorum varia vitia ab omnibus ferè medicis commendatur. Nam Ad oculorum varia
cum sale fossili trita vngues oculorũ absumit & eliquat,vti Paulus Aegineta,& Aëtius tra- vitia.
dunt. Dioscor. eisdem immiscet salem ammoniacum loco fossilis ad eadem oculorum vi-
tia.Archigenes apud Galenũ ad albugines,Sæpiæ testam tritam cum melle subigit & vrit,
læuigatq; postea pharmaco, & hoc sublinit. Galen. in euporisticis ad easdem & oculorũ
vlcera os Sepiæ crematum dissoluit cum melle,& inungit.Miscent quoq; id oculorum col
lyrijs ad cicatrices extergẽdas;ad quas etiam per se combustum valet, cum melle contritũ
teste Alexandro Tralliano.Plinius cicatrices oculorum cũ melle sanare pterygia cum sale
& cadmia singulis drachmis author est:Aëtius os illud crudum oculorum cicatrices exter
gere,atq; eorum vlcera exsiccare affirmat.Galenus non planè crudum,nec tamen vstum,
sed tostum esse cupit: Καὶ πρὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενον τε καὶ λεούμενον (τὸ τῆς σηπίας ὄστρακον)

ἔγρακεν) ὀδόντας τε λαμπρυνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. Vbi animaduertendum inquit Zoographus, quod Aëtius dixit, oculorum vlcera hoc remedio ſiccari, Galenum (niſi mutilata ſit lectio) ad vlcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem ruboremq; Sepię cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agẽtes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoq; inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eodem cortice & nyctalopes curantur in farinam trito, & aceto illito. Extrahit & ſquamas cinis eius. Hæc omnia [m] Plinius. Nec ab his diuerſa ſcribit Marcellus, dum ait: Sepiæ teſta interior quæ mollis eſt diligentiſſimè trita, & muliebri lacte permixta, atq; inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimũ prodeſt. In iumentis quoque albugines oculorum emendat flatu oris immiſta, teſtibus Dioſcoride, & Plinio. Apud [n] Vegetium albi vitia deterget iſta curatio: Sepiæ marinæ oſſis raſi ſcrupulos denos, croci, ſalis ammoniaci, myrrhæ, crocodili ſtercoris, ana ſcrupulos duos. miſce. In [o] Hippiatricis Græcis etiam Sepiæ oſtraco ſuccus fœniculi & alia miſcentur in collyrium ad leucomata oculorum: & mox ad ſuffuſionẽ eidem raſo adduntur ſales Attici, fimus crocodili &c. Columella ſi album, inquit, in oculo bouis eſt, trita Sepiæ teſta, & per fiſtulã ter die oculo inſufflata, ſanat. Tardiuus vſtam tritamq; canibus ad albuginem adhibet. Author eſt Columella cicatrices oculorum in equis extenuari cum foſſili ſale trita Sepię teſta. Eadem recipitur in collyrijs abſterſorijs apud Aëtium. Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem (in libro ſecretorum qui Galeno adſcribitur) præter cætera accipit rubien, ideſt Sepiã (os Sepiæ potiùs) ablutam marinam. Sepiarum teſtę palpebras mundant, Kiranides. Con formatæ in collyria læuigandis aſperis palpebris affricando accommodãtur, vt Dioſcor. prodit. Galen. mediocri, inquit, huius teſtę ſcabritia vti ſolemus etiam ad magnas in oculis aſperitates (quas συκώσεις nominãt) collyrij ex ea formam effingentes, & donec ſanguis elidatur infricantes: quo facto poſtea cathæretica collyria efficaciùs adhibẽtur. De hoc remedio etiam Plinium ſentire putat Zoographus cùm ſcribit: Adijciũt & oſſiculis eius genas, ſi terantur ſanari. Dentifricijs quoq; aptiſſimum eſt os Sepiæ. Marcellus eius molle hiſce miſceri poſtulat. Dioſcor. vſto vtitur ad dentes extergendos: cæteri crudo. Apud Plateariũ ad dentes dealbandos commendatur, ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricẽtur. Ad faciem dealbandam eundem pollinem cum vnguento citrino miſcet. Galenus ex Critone ſmegma dentium quo albi & odorati redduntur hoc deſcribit. Nitrum, teſtam Sepię, myrrham æqualiter miſcens vtitor. Idem in Euporiſticis ad dealbandos dentes aliaq; eorum vitia ſananda: Daſupodis caput vſtum cum fœniculo quàm albiſſimo, & Sepiæ tritis oſſibus vtere. Incertus quidam apud Zoographum Sepiarum teſtas adijcit, tùm dẽtificijs tùm compoſitionibus ad os humidum cruentumq; detergendum, & gingiuarum carnem inſtaurandam. Marcellus combuſti puluerem ex melle cõtritum, adiecta gutta ammoniacã gingiuis & dentibus prodeſſe ſcribit, ſi ita perfricentur, vt nihil ex eo in fauces deſcendat. Teſte Plinio Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus. Ex obſcuro probat Zoographus os Sepiæ tritum & cum aqua potum thoracis vitijs, & aſthmaticis omninò prodeſſe. Hæc ſic cecinit Vrſinus:

Os bibe contritum, facilis pulmone reſurget
Spiritus, & vitium pectoris omne feret.

De medio oſſe Sepię, quod eſt molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecorico (hepatico) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cũ acceperit, & poſtea diutiſſimè deambulet, ita iubet Marcellus Empiricus. Galenus in Euporiſticis ad ſupprimendum alui profluuium, Sepię teſtam, & capillamenta crementa ex vino vetere potui offert. an verò capillamentorum nomine cirros ſeu pedes eius accipere oporteat, an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vſum eſſe Rondeletius conijcit, quęrendũ proponit Zoographus. [p] Hippocrates vbi vterus puerperę procidit, Sepię teſtam tuſam, & vino imbutam cum pilis leporinis lana excipit, & apponendam prębet. Quòd ſi mulier pręgnans menſes profluos non habeat, ſtercus aſini tritum, & rubricam, ac Sepiæ teſtam, trita, ſimulq; linteo illigata apponit. idem quoq; ſcripſit libro de ſterilibus.

Marginalia: [m] L. 32. c. 7. — [n] L. 2. c. 22. — [o] Cap. 11. — Ad dentes dealbãdos. — Ad Thoracis vitia. — Ad hepaticos. — [p] Lib. de ſuperfœt.

VSVS IN VARIIS.

VTVNTVR Sepijs piſcatores ad capiendos piſces, vt his verbis teſtatũ reliquit [a] Ariſtoteles: Nidores deniq;, genera queq; piſcium appetunt: vnde etiam carunculas Sepiarum deuſtas, odoris gratia eſcam hamis aſſigunt: ita enim fit, vt piſces auidiùs accedant. Et Plinius: conueniunt, inquit, piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, vt Sepiã vſtam, & Polypũ: quę ideò conijciuntur in naſſas. Tarentinus ad marinos mugiles, ſcaros, & mullos eſcã ex Sepiarũ teſtulis cum ſiſymbrio viridi (quod eſt bryõ Zoographo) aqua, marina,

Marginalia: [a] Hiſ. 4. c. 8.

A farina,& caseo bubulo mistis vtitur, dum retibus nauat operã. Sepiũ expetitur aurifabris, nam cùm id ex duabus constet partibus, superiori scilicet dura ac leui, inferiori autem fungosa, facilè in eam partem fungosam annulorum cęterarumq; rerum formæ imprimuntur, quę metallis igne colliquatis expleri solent. Anaxilaus apud Pliniũ tradit atramento Sepię tantam vim inesse, vt in lucerna addito æthiopes videantur ablato priori lumine. Confir- *Æthyopes vt uideantur.*
» mat id Sextus Empiricus his verbis: Iam verò & præstigiatores lucernas ærugine, & Se-
» piæ atramento vngentes, faciunt vt qui adsunt, modò ęris colorem habere, modò nigri es-
» se videantur, propter paruam eius, quod admistum est, insperfionem. Quapropter [b] Plinius scribit in Sepijs miram esse naturam: nec tamen ex eis fieri atramentum ad pingengendum, aut scribendum. ad quæ verba notat Dalechampius septentrionales populos nigro Sepiæ, addito tantillo aluminis atramenti loco scribere, nec incommodè. Rondeletius quoq; atramentum Sepiarum pro atramento scriptorio in vsum cedere posse affirmat: quòd niger sit humor, & glutinosus. Videtur, inquit Angelus Politianus, olim atramentum Sepiæ humore furuo confectum fuisse, vnde Sepiam atramentum vocarint, ex quo Martianus. Dehincq; nigello puluere, qui ex fauilla confectus, vel Sepia putaretur, B illato per cannulas eadem resanari. Coci Sepiarum oculos elidunt, vt pro vnionibus vendant: His enim mulieres quædam Italæ vnionum vice se exornant.

Ad scribendum.

[b] *Lib. 35. cap. 6.*

VENENVM.

VENENATVM esse Sepiæ morsum tradit [a] Ælianus, dentesq; ipsius validos latere, minus tamen violenter, quàm Polypum mordere. Oppianus quoq; Polypo, & Sepię venenatum morsum tribuit, sed exigui detrimenti: quem fortè cùm malè Vuottonus intellexisset, morsu non lædere Sepiam scripsit, sed noxiam quandam saniem ex eius corpore effluere. Eius autem morsus venenum cecinit his iambis Philes.

[a] *De animal. 5. cap. 44.*

Ἀλλὰ σκόπει μὴ ζῶσαν εἰς χεῖρας λάβοις
Ἄλλος γὰρ ἂν φθάνοι τὶς, ἐκτείρας βλέπων
C *Οδόντας ὀξεῖς εἰς ἀπόκρυφον στόμα*
Καὶ δῆγμα πικρὸν ἐξ ἰοῦ προηγμένον.

Quos sic exposuit eodem versuum metro Gregorius Bersmannus Annabergensis:

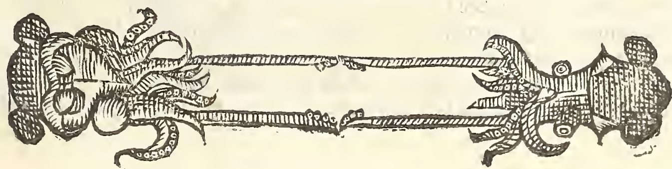
Sed tu caue viuam in manus vt sumpseris,
Quin potius alius te prior, probæuerit
In ore acumen dentium recondito
Pestemq; morsus tabidam venefici.

DE SEPIOLA RONDELETII. Cap. V.

PISCICVLVM hunc inter Mollium genera referendum meritò nobis separatim descripsit [a] Rondeletius his verbis. Sepiæ, inquit, nascẽti simi-
D lis est; pollicis crassi magnitudinẽ non superat; octo pediculis cõstat; duas proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet: vtriq; lateri pinnula veluti ala parua affixa est, rotunda, nec figura, nec situ pinnis Sepiarum, & Loliginum similis; neq; enim angusta longaq; totam aluum ambit, vt in Sepijs, neq; lata, & in angustum angulum terminatur, vt in Loliginibus, sed rotunda, parua, vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neq; ad extremum vsq; corporis protensa. Colore est vario; paruulis enim punctis in dorso notatur. Ore, oculis, fistula, partibus internis à Sepijs non differt. Carne molliore, & delicatiore est quàm Polypus vel Sepia. Vere maxima copia capitur cum reliquis piscibus, & ob paruitatem negligitur, cùm tamen, vt dixi, suauissimus sit. Huius pisciculi nullam quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Athenæus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm no- *Nominis ratio.*

[a] *De pisc. lib. 17. cap. 10.*

Sepiola Rondeletij.

men deſit, Sepiola non abſurdè vocabitur, non quòd ex genere Sepiarum ſit,ſed quòd corporis forma Sepiæ ſimilior ſit piſciculus,quàm Loliginibus vel Polypis. Quòd enim Sepia non ſit, oſtendit pennarum magna differentia; item quòd Sepio careat. Alterius eſſe generis à Loliginibus arguit corporis forma,quæ in hoc lata eſt, in illis longa; tùm quòd gladiolo deſtitutus ſit. Cum Polypis verò numerari non poteſt, cùm Polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus,hic verò duas habeat,eaſq; longas. Hæc Rondeletius,ex quo huius piſciculi partem pronam & ſupinam depinximus. E

DE LOLIGINE MAIORI, ET MINORI. Cap. VI.

ORDINIS RATIO, ÆQVIVOCA.

CV'M non admodū inter ſe maior & minor Loligo differant,multaque à ſcriptoribus tradantur, quæ vtrique conueniant,neceſſarium mihi viſum eſt, vtriuſq; hiſtoriam hoc vnico capite complecti. Τευθὶς præter hunc piſcem etiam eſt πέμμα πλακουντῶδες, vt exponunt Heſychius & Varrinus. Ad quæ verba,panificij, inquit Zoographus,aut placētę genus fortè fuit inſtar Teuthidis in cirros quoſdam diuiſum. Nam Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit,quonam pacto ex Loligine placentæ,ſiue libi,ſiue farciminis genus fieret,ſcilicet abſciſſis pinnis,infarta pinguedine, & aſperſis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atq; id farcimen (πέμμα quoddam panificij genus intelligit Zoographus) ab Iatrocle in artopœico Teuthidem vocari Pamphilus refert. Teuthis Arcadiæ ciuitas Stephano & Pauſaniæ. In Lexico communi Græco ſcribitur eſſe nomen ducis in Aulide,qui Palladem vulneraſſe fertur. Lolius (ita Gazæ Loligo maior vocatur) nomen maximi rethoris vel oratoris, ad quem epiſtolam ſcribit Horatius,Homeri poeſim exemplar veræ virtutis continere; & in Iliade quantum detrimenti animorum noſtrorum perturbationes adferant, in Odyſſæa autem quòd virtus valeat ad benè beateq; viuendum. F G

Placentæ genus.

Lolius rethor.

SYNONYMA.

SYNONYMA vt diſtinctè tractentur(confuſa enim à plurimis authoribus conſcripta ſunt)Loliginem in maiorem minoremque diuidemus. Maior itaq; Τεῦθος à Græcis nominatur, vt Ariſtotele & Nicandro, Gaza Loliū ficto Latino nomine tranſtulit,vt à Loligine diſtingueret,quam Τευθίδα vocant. Legitur in vulgatis Ariſtotelis codicibus plærunq; Τευθὸς barytonum,non oxytonum, vt aduertit Zoographus; vnde & genitiuus pluralis Τευθῶν vltimam ſyllabam circumflectit. cùm tamen [a] alibi paroxynum reperias τεύθων, à recto ſingulari penanflexo Τεῦθος, ſicut apud Athenæum,Nicandrum & eius Scholiaſtem quoq; ſcribitur. Qua de cauſſa Τεῦθος accētu in prima circumflexo ſemper ſcripſerim. Loligo magna ea eſt,inquit [b] Rondeletius,quam Calamar noſtri vocant,à thecæ ſcriptoriæ ſimilitudine; ſiue quòd in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria ſunt, videlicet atramētum & gladiolus,qui altera parte cultrum,altera calamum ſiue pennam refert,minimè verò oſſicula duo,vt quidam imprudenter contra αὐτοψίαν ſcripſerūt, quorum alter cultri,alter calami loco ſit. Robertus Conſtantinus in ſupplimento linguæ lat. Monſpelij calamar vocari aſſerit. Prouinciales Tothona corrupto vocabulo pro Teutho vocant. Maſſilienſes Tante. Romanis quoq; & Venetis Totena dici teſtis eſt [c] Bellon. Baionenſes,vt ait Rondelet. Cornetz appellant Loliginem magnam,Corniches paruam, quamquam vtramq; vocem Robertus Conſtantinus Loligini minori adſcribat. Iam verò Loligo minor Τευθὶς à Grecis nominatur. Nota igitur vocabula hæc Τεῦθος,& Τευθὶς,ſpecies ſignificare diuerſas:cùm alia plęraq; piſcium nomina in ſimiles terminationes exeuntia,niſi ſexu differre ſoleant. Sic Cantharus & Cantharis,piſcis idem videtur VVottono; ſimiliter Cammarus, & Cammaris:Carabus & Carabis:Phycus,& Phycis. Iam ſynonyma proſequamur. Calamaro & Calamaio nomen Italis vſitatum eſt. Vnde [d] Pierius Valerianus piſcem atramentarium vocat. Gallis præſertim Santonibus Caſſeron dicitur. A noſtris,inquit [e] Rondeletius,Glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo, quanquam Monſpe- H

Τεῦθος.

[a] Hiſt.4.c.1.

[b] Lib.17. de piſcipib.c.4.

[c] De Aquatil.lib.2.

Loliginis minoris ſynonyma.

[d] Lib. 28. hierogl.

[e] Lib.17.de piſc.cap 5.

A Monspelienses nostri Calamar & Glaugio sæpè confundant. [f] Robertus Constantinus Monspeliensibus Glangio (corruptè fortè pro Glaugio) dici scribit, item Rubelle & Couteau, quod gladium siue cultrum sonat. Hispanis Calamar pescado. Sepias & Loligines, testibus Ebero & Peucero, Germani vna voce vocãt Balckfisch, ab humore atramento simili, quem habent loco sanguinis. Eum enim humorem Germani Balck appellant. Et Anglis Balk nigrum significat. Sed Adamus Leonicerus Sepiam priuatim Balckfisch appellari scribit. Quòd si generale nomen hoc ad Mollia faciamus, species sub eo contentas differentijs adiectis, Germanis nostris, inquit Zoographus ita interpretabimur: Loligo maior, ein grosser langer Balckfisch. Loligo minor, ein Kleiner Langer Balckfisch. Sepia ein breiter Balckfisch. Polypus ein Balckfisch mit ein Kleinen leib, vnd lange fussen, daruff er auch gaan Kan. Cæterùm Loliginẽ simpliciter Germanis Intẽfisch dici, tradit [g] Nomenclator, quod piscem atramentariũ denotat, vt eius linguę periti me docuerunt. Belgis Seekatte, id est felis marina, vocari idẽ testatur. Putat Zoographus Loliginẽ quoq; rectè à Germanis appellari posse ein Raankuttel. Nam Raan gracile & oblongum illis significat, Kuttel vel Kuttle Anglis Sepiam, quę vox apud Germanos omni Mollium generi accommodari potest. B Loliginem verò Sleue ab Anglis nominari Ioan. Fauconerus Zographum docuit. Olligaga Illyrijs dicitur. A Gaza & alijs recentioribus geminata liquida Lolligo scribitur. Doctioribus plerisq; simplici, veterũ codicum imitatione. Sic enim scriptum reperio in Plinij, Ouidij, & Horatij antiquissimis codicibus. Loligo, inquit [h] Varro, dicta est quasi Voligo, quòd subuolet, litera commutata prima. Quapropter prima syllaba contra naturam apud Poëtas producitur, si vera est hæc nominis etymologia. Malè quidam ex recentioribus Τευθίδα Sepiam interpretantur, & gladiolũ apud [i] Plutarchum agentẽ de Eretrientibus habentibus μάχαιραν, vt αἱ τευθίδες, at καρδίαν non habentibus.

[f] In supple. lin. lat.
[g] In Nomenclator.
[h] Lib. 1. de ling. lat.
Etymum.
[i] In apophtheg.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTE Teuthi & Teuthidis descriptionem, operæpretium est quædam præfari, quæ communiter vtriq; conueniunt, qualia Plinius sub nomine C Loliginis complexus est: eo enim vtramq; speciem, hoc est, Teuthum & Teuthidem comprehendit, vt ex multis locis Aristotelis cum Plinij versione collatis optimè probauit [a] Rondeletius. Teste igitur [b] Aristot. habent Loligines, vt Sepię, pedes supra dentes, senos, exiguos, eorumq; nouissimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infrà omniũ maximos. Vt enim quadrupedibus crura posteriora firmiora, validioraq; sunt; ita ijs quoq; maximi qui infrà habentur: his enim onus sustinetur, motusq; potissimùm agitur. Duo etiam illi nouissimi maiores suis medijs sunt, quia illis ministrant. Polypus medios quatuor habet maximos. Præter hos pedes, vt idem [c] author est, Sepiæ, Loligines & Lolij peculiares binas sortiuntur promuscides longas, acetabulo parte extima bino asperiusculas, quibus capiunt & ad ora admouent cibos, ijs etiam quoties tempestates vrgent ad saxa aliqua adhærentes sese veluti anchoris iactis stabiliunt. Vsum autem harum promuscidum [d] alibi clariùs sic exposuit. Cùm itaq; Sepiæ & Loligines pedes habeant breues atq; inutiles, ne æstu maris tempestateue exturbentur saxis, vt quæ de longinquo admoueãt, ideò promuscides binas longas habent, quibus veluti anchoris innitantur, seq; stabiliant modo nauigij, tempestate vr D gente: venentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant. Polypi promuscide carent, quoniam pedes ad vsum eundem commodos habent. Differunt autem hæ promuscides à pedibus, quòd duplo maiores sint, rotũdiores, nec vt pedes in acutum desinentes, & in extrema tantùm parte acetabula habentes. Hasce promuscides Loliginum ligulas appellasse videtur [e] Apuleius. Meminit earundem promuscidum [f] Aelianus, & non frustrà à natura conditas fuisse testatur his verbis. Porrò Sepiæ & Loligines binas, quibus pascuntur promuscides (vt ita appellem propter figuram earum simul & vsum) prætendunt. His veluti anchoris cùm tempestas & fluctus mare agitant, petris firmissimè adhærentes, aduersus omnem concussionem & fluctuationem tutæ existunt. Et rursus cùm tranquillitas redierit, ijs solutis liberè natant, non inutili hac scientia, qua se contra hyemem, & pericula muniunt, instructæ. Discrepat autem Loligo à Sepia quatenus teste [g] Philosopho hæc sit latior, illa verò longior; à Polypo autem quatenus huius alueus paruus est, Loliginis magnus, vt Sepiæ. Habent & Sepiæ & Loligines, etiam capillamenta, quæ

[a] Lib. 17. de pis. cap. 4.
[b] De par. 4. cap. 9.
Dentes.
Pedes.
[c] Hist. 4. c. 1.
Promuscides.
[d] De par. 4. cap. 9.
A Sepia q̃d differat Loligo.
[e] Apol. 1.
[f] Hist. 4. c. 1.
[g] De anim. 5. cap. 41.

ὀςλίγγας. ὀςλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri. Circa Teuthi & Teuthidis alueum maiores pin- E
[h] Lib. 7. næ ſunt, quàm circa alueum Polypi aut Sepiæ. Athenæus ex [h] Ariſtotele Loliginem habere plurima Sepiæ ſimilia probat, eundem ſcilicet pedum numerum, & promuſcides, & è pedibus inferiores quidem paruos, ſuperiores maiores, promuſcidem dextram craſſiorem, corpuſculum totum, molliuſculum & oblongum, quæ omnia & maiori & minori Loligini conueniunt. Porrò corpuſculum ſiue σωμάτιον Athenæus hîc appellat, quod κοιλίαν
Venter. Ariſtoteles dixit, Gaza ventrem: de eo enim ſic ſcribit: Sepijs & Polypis vẽter ſimilis, tùm figura, tùm tactu eſt. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt: ſed alterum minùs ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat, quoniam corpus etiam totum carne molliore conſtat. Ineptè Albertus Magnus, & Iſidorus Loligini ſquamas tribuunt. Hæc de partibus externis, & primùm quidem de atramento.
[i] De par. 4. cap. 5. Habent hoc vt Polypi ſuprà apud mutim potiùs poſitum, vt ait [i] Philoſophus, Sepiæ verò infrà ad aluum. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continere Ron-
Atramentum. deletius author eſt, quo cenſet Loligines coctas ſubpurpureas reddi. Cæterùm [k] Athe-
[k] Lib. 7. næus de Loligine loquens ait: ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ κύςει οὐ μέλανα, ἀλλ' ὠχρὸν, id eſt. Habet autem & atramentum in veſica non nigrum, ſed pallidum. Cui etiam ſubſcribit F
[l] 5. Halieut. [l] Oppianus hoc verſu:

Τευθίδες: οὐδ' ἄρα τῇσι μέλας θολὸς, ἀλλ' ὑπέρυθρος.

Loligines: neq; his nigrum atramentum, ſed ſubrubrum.

Athenæus rurſus de Polypo tractans ſcribit: Ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολὸν οὐ μέλανα, καθάπερ ἡ σηπία, ἀλλ' ὑπέρυθρον: habet atramentũ non nigrum, vt Sepia, ſed ſubrubeum. Ex quibus locis concludere nequeo nunquid Polypo & Loligini eiuſdem coloris ſit atramentum. Nam ὑπέρυθρον & ὠχρὸν videntur differre. Cæterùm cùm ſcribit [m] Ariſtoteles
[m] 4. Hi. c. 1. Mollia viſceribus carere, ſed mutim habere & atramentum, non ait nigrum ſuccum omnibus ineſſe, vt quidam putarunt, quoniam atramenti (τοῦ θολοῦ) nomine vtatur; nam hoc nomine intelligere potuit ſuccum etiam non nigrum. Nomen igitur atramenti propriè
Gladiolus eiuſq; deſcriptio. Sepiæ conuenit ſucco illi nigro & excrementitio, cæteris quidem Mollibus vt Polypo, Teutho, & Teuthidi impropriè. Poſtremò, vti docet [n] Ariſtoteles, Sepiæ, Loligini, & Lolio partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona continentur; quas non eo-
[n] Hiſ. 4. c. 1. dem appellant nomine: ſed quod inſertum Sepijs eſt, Sepium (Σήπιον) vocant; quod Loliginibus (ξίφος) gladiolum. Differunt enim quòd Sepiæ, robuſtum latumq; eſt, inter ſpi- G nam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectẽs & friabilem corpulentiam: Gladiolus arctior & cartilaginoſior eſt: forma etiam diſcrepat pro alueorum modo quibus inſertus continetur. Vnde quoq; Athenæus tradit Loligini teſtam (ὄςρακον) exiguam eſſe & cartilagineam: ratio eſt quia terreni minùs quàm Sepia obtinet, vt docet [o] Ariſtoteles his verbis: Quòd plurimùm terreſtris materiæ habeat Sepia, argumento Se-
[o] 4: De par. cap. 5. pium eſt, quòd tale tantumq; ſit: hoc enim Polypus caret; Loligo cartilagineoſum & tenue
[p] Plin. lib. 9. cap. 28. gerit. Loligo, inquit [p] Franciſcus Maſſarius, per dorſum & corporis prona procurrente gladiolo cartilagineo: Vnde à thecæ calamariæ ſimilitudine, quoniam ſeu cultrum, ſeu calamum retinere videatur, piſcem Calamarum appellant. Alij exactiùs hunc gladiolum depingentes anguſtum, cartilagineum, pellucidum eſſe ſcribunt, ab vna parte cultrum, ab altera calamum referre. Itaq; cùm nihil deſit, quod ad thecam ſcriptoriam videatur neceſſarium, habet enim etiam atramentum in muti, aptiſſimè apud multas nationes, Gallos dico, Italos, Hiſpanoſq; piſcis Calamarius nuncupabitur. Quamuis autem ex Ariſtotelis verbis ſuprà poſitis pateat τὸ ξίφος ſiue gladiolum ad Loliginem pertinere, σήπιον autem H ad Sepiam: tamen locum quendam ex eodem Philoſopho in libris de partibus Animalium adducit Zoographus, quo probat Sepium quoq; de Loliginis oſtraco ſeu teſta dici: Verba autem eius hæc ſunt Gaza interprete. Loligo ſepium cartilaginoſum, ac tenue gerit, & minus atramenti continet, quàm Sepia. Sed quia locus ei non occurrebat, dum ea ſcriberet, an Græcè Sepium legatur, dubitat. Profectò à me hic locus nullo modo obſeruatus eſt, nec ab alijs etiam, qui hactenus de Mollibus commentarios doctiſſimos edidêre. Et puto hunc locum in Ariſtotele neutiquam inueniri, calamiq; aut ſcriptoris lapſu deceptum Zoographum. Ego Loliginis Illyricæ maximæ præ cæteris gladij iconem addidi lucidioris doctrinæ gratia. Diaphanus is erat, & cryſtalli etiam inſtar ſplendidus. Minores verò iuxtà poſiti, ſunt Loliginum Venetarum. Hæc ſunt quæ, ni fallor communiter de vtriuſq; Loliginis partibus externis interniſq; dici à nobis potuerunt: reſtat nunc vt vtramq; inter ſe differre demonſtremus. Non enim cum Scholiaſte Nicandri errandum putamus, qui Τεῦθον marẽ eſſe putat, Τευθίδα fœminam: aut cum VVottono, qui nobis

A Loliginis minoris Venetæ gladius. Loliginis maioris ex Illyrio gladius.

B

C

D

qui nobis conſiderãdum relinquit, an Lolius à Loligine ſpecie differat, an ſolo ſexu, quòd ſcilicet Loligo mas ſit, Lolius fœmina. Quandoquidem ſatis clarè ex his dictis [q] Ariſtotelis patet ſpecie inter ſe diſſimiles eſſe: Loligine verò grãdior qui Lolius nominatur. Quippè qui vel in cubitos quinq; excreſcat. Vnde [r] Athenæus non rectè Teuthum à Teuthide magnitudine ſola diſtinguit. Nam pręterea & pinnis differunt, vt eodem loco Ariſt. paulò pòſt docet, ſic inquiens: Pinnulæ etiam circundantes illæ totum in Lolio aluеũ ambiunt, cùm in Loligine partem aliquam relinquant. Idem alio in loco clariùs aperuit: Pinnula, inquit, cùm in cæteris, tùm in grandium Loliginum (lego Loliorum, nam in Græco legitur *μεγάλων τευθῶν*) genere iuncta perpetuaq; geſtatur: minores verò quas Loligines vocant, non

[q] Lib. 7.

[r] De par. 4. cap. 9.

cant,non circumactam per totum alueum,ſed de medio orſam habent. Poſtrema quoq; pars aluei,quæ retuſa eſt in Polypo & Sepia,in Loligine valdè acuitur, in Lolio verò medio modo ſe habet. Quapropter iure dixit[t] aliàs. Pars enim Lolij quæ exit in acutum, latior eſt. [u] Athenæus ex eodem de Loligine maiori ſeu Teutho ſcribit, accedere ad tres dodrantes,colore ſubruffo eſſe (ὑπέρυτρον): & ex dentibus inferiorem in eo minorem, ſuperiorem verò maiorem, vtrumq; nigrum,accipitris roſtro figura non abſimilem, diſciſſo alueo ventriculum ſuillo ſimilem videri. Quæ ferè omnia non modò Teuthidi,ſed etiam Sepiæ ſunt communia; roſtrum autem in Lolio nō prorſus nigrum eſt, ſed ad nigredinem tendit.Lolium igitur ſic deſcripſit [x] Bellonius: Ipſa quidem Loligine maior eſt, vt cubitorum interdum quinq; eſſe ſoleat,inquit Ariſtoteles. Exteriore quoque corporis nota aliquantulum à Loligine diſcernitur. Pars enim Lolij quæ exit in acutum,in Loligine latior eſt.Quinetiam pinnulæ totum Lolium ambiunt (pictura Rondeletij hoc non oſtendit, vt notat Zoographus) iunctę perpetuæque,quæ alioqui in Loligine partem aliquam relinquunt.Minùs autem accedit ad Polypum quàm Sepia.Nam corpus ei oblongum eſt, cartilagineum,duabus pellibus obductum:gladium arctiorem & magis cartilaginoſum in tergore continens,translucidum vitri modo, tenui theca incluſum: roſtrum aquilinum,pſittaci figura.Sed eodem modo atramētum quod Sepia emittit,& cirros octonos habet,breues tamen:in quibus totidem acetabula conſpicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoq; longa flagella ſeu promuſcides multis in extremo acetabulis circumſeſſa videbis:quibus à longè Cancros,Vrſos, Aſtacos, Paguros, & omne piſciculorum genus arripit. Porrò Lolij acetabula præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrſum aculeis oſſeis robuſtis, in gyrum munita ſunt: quibus veluti vncinis arripit quod cupit,vt non omninò ſit tutum Lolium manu in ipſo mari contrectare ac præhendere. Latas in gyrum diffundit pinnas:à cuius ore corneo gula prætenditur anguſta, & vſq; ad ſtomachum longa, quem habet ampliſſimum, atque adeò ingluuiem oblongam,quæ hunc præcedit. Eadem ferè Rondeletius his verbis. Piſcis eſt pelagius,gregalis,ex Mollium genere,pedibus,promuſcidibus,capite,oculis,ore,lingua,fiſtula,partibus internis quibuſdam, coeundi modo Sepiæ ſimilis. His verò diſſidet.Corpore eſt longiore,rotundiore,in acutum deſinente.Sepia breuior eſt & latior,durioreq; carne. Sepiæ os internum in prona parte ſitū quod Sepium vocatur,robuſtum,latum, media natura inter os & ſpinam, friabile quid & fungoſum continens.Loliginis τὸ ξίφος, id eſt,gladius,tenuis eſt,anguſtus,cartilagineus, pellucidus.Promuſcis dextra craſſior.Atramentum nigrum non infrà vt in Sepia:ſed propè mutim.Pinnulæ latiores ſunt quàm in Sepia, non totum aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus deſinentes. Et paulò pòſt. Præter atramentum, inquit,ſuccum quendam purpuraſcentem continet, vnde ſubpurpureas Loligines coctas reddi puto: Loliorum autem duo ſunt genera,maiores & minores,quod his verbis [y] Ariſtoteles docuiſſe videtur:Loliorum genus puſillum admodum eſt,& facie quoq; à Loligine diſſidens.Quę Gaza meliùs ſic vertiſſet. Eſt autem genus paruorum Loliorum, knacieq; à Loligine diſſidens. Nam Græca ſic leguntur: Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν Τευθῶν. Zoographus hîc legendum cenſet. Ἔστι δέ τι γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. vel Ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγον &c. Loliginis minoris deſcriptionem hanc nobis ſcriptam reliquit Bellonius: Octo cirros vt Sepia habet,multò quàm Polypus breuiores,Sepia tamen longiores. Atramentum nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoq; habet aluum & fiſtulam vt Sepia; gladium etiam in tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura ſiue duas proboſcides longas exerit in cirrorum congerie,teretes,multis in extremo torulis,ſeu acetabulis cōcauas,quibus cuncta quæ venatur,capit & ori admouet:& ad ſaxa quibuſdam veluti iactis anchoris confirmat.His etiam vtitur,quoties de more palpat, & piſciculos retinet: quibus maiores quoq; nonnunquam euincit.Roſtrum porrò illi eſt pſittaco ſimillimum. Rondeletius pediculorum numero,promuſcidibus,oculis,capite,corporis forma,gladioli ſubſtātia, atramēto,deniq; partibus omnibus tùm externis, tùm internis perſimilem eſſe Loligini maiori ſcribit,excepta pinna,& gladiolo,& parte extrema: pinnam enim latam eſſe inferiori loco magis,quàm in Lolio,gladiolū quoq; & partem extremam acutiores. Loliginis maioris Saluiani, & minoris Rondeletij,item eius cuius picturam Venetijs accepimus, rubris vndiq; maculis conſperſam,icones tribus hiſce tabulis delineatas damus.

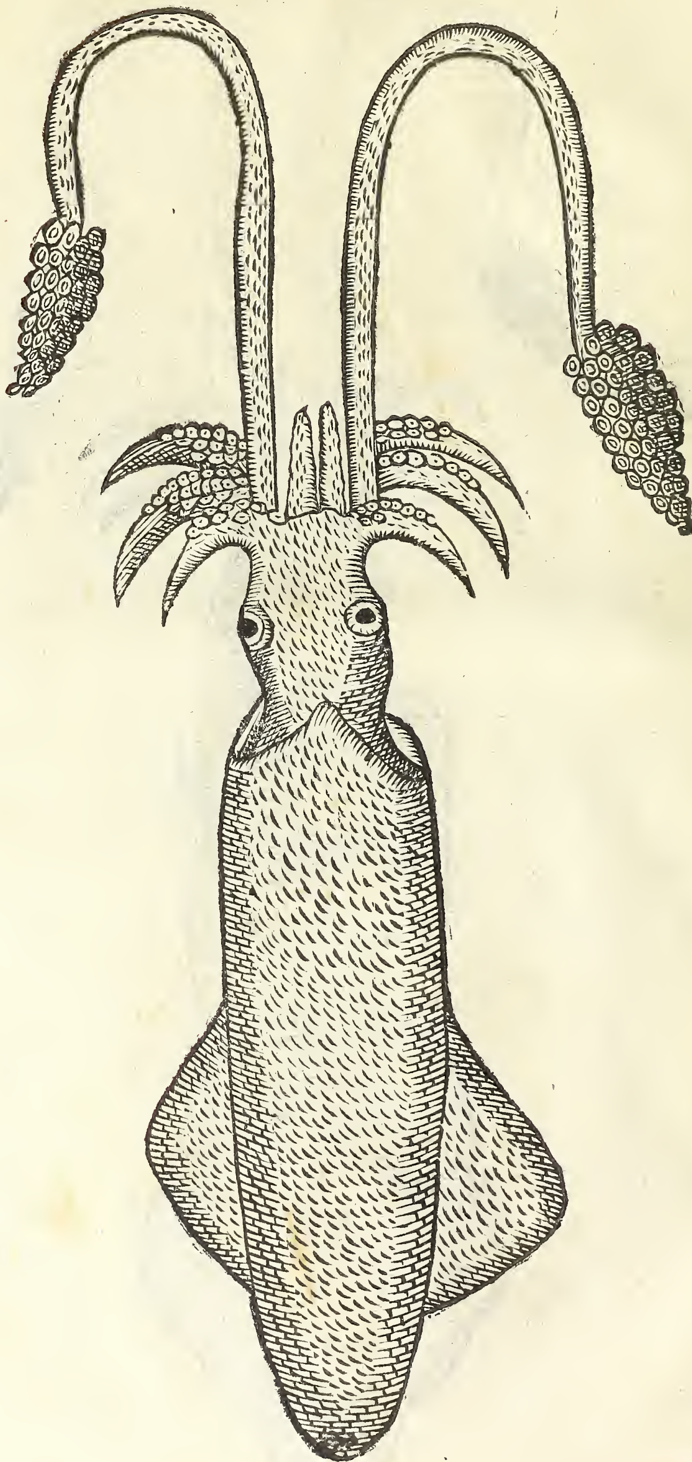
[t] Hiſ.4.c.1.
[u] Lib.7.
[x] Lib. 2. de piſc.
[y] Hiſ.4.c.1.
Lolij duo genera.
Ariſtot. correctus.

E F G H

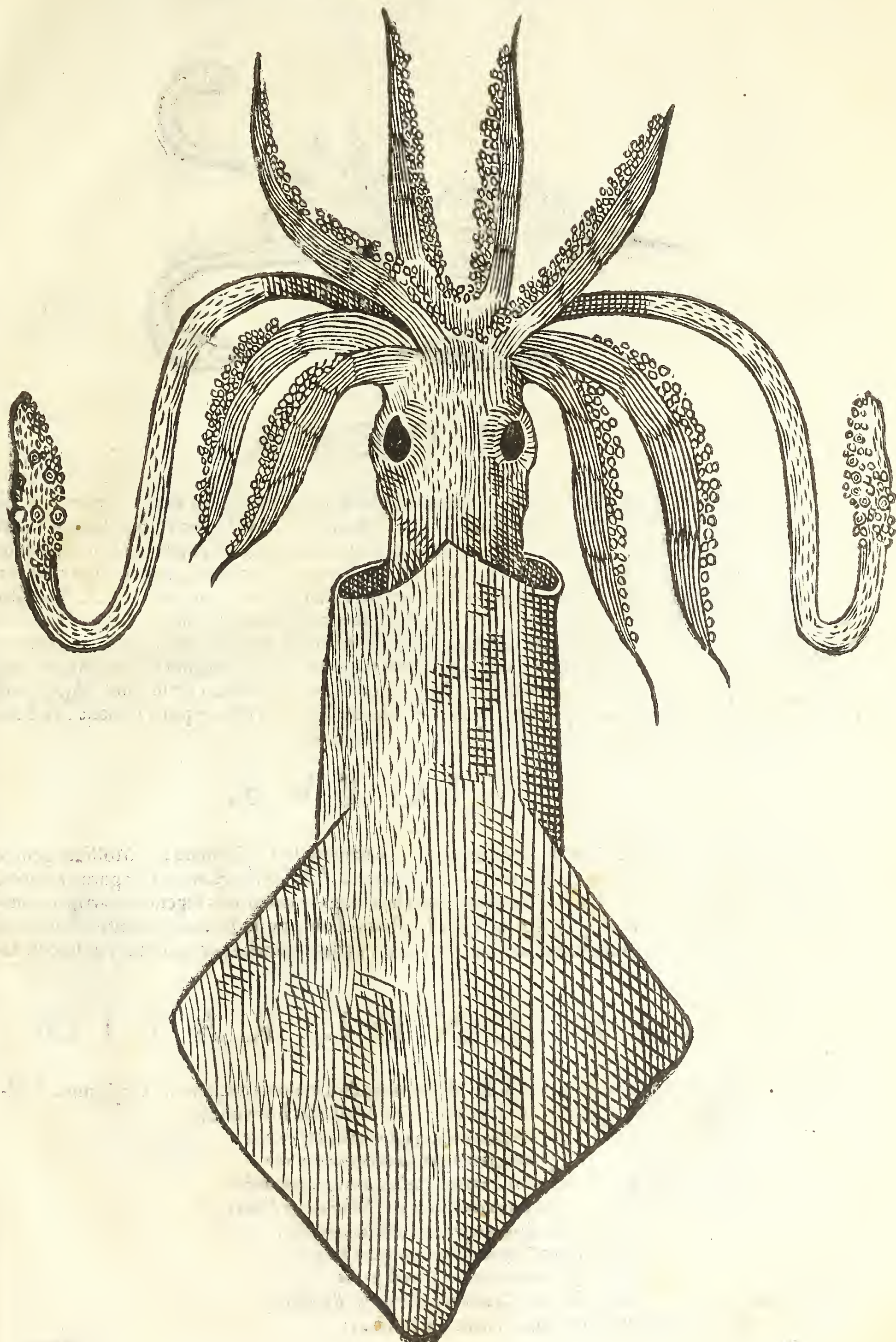
Loligo maior alia nostras rubris vndiq; maculis conspersa.

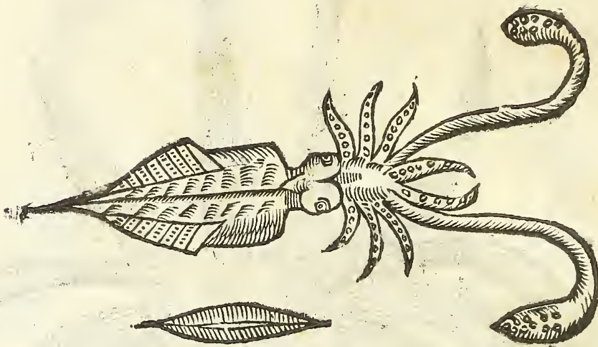
Loligo eadem vel ſaltem ſimillima cum præcedenti.

Loligo Saluiani maior.

Loligo minor Rondeletij, cùm ſuo gladio.

LOCVS.

[a] De par. 4. cap. 4. RELIQVA Mollia propè littora verſantur,ibiq; vitam degunt, Loligo verò in profundo mari,vt teſtatur [a] Ariſtoteles his verbis: Loligo ſola ex ijs gaudet alto,vitamq; pelagicam agit. Idem etiam de Lolio ſcripſit inquiens: Pelagius tamen Lolius non alio modo, quàm Loligo conſiſtit. [b] Hiſtor. 56. aquatil. [b] Saluianus in omni mari ſatis frequentem & notam eſſe ait. In noſtro mari,inquit, [c] Plinius,Loligines quinûm cubitorum capiuntur. Sed Ari- [c] Li 9 c.30. ſtoteles Lolium ad tantam magnitudinem peruenire author eſt,nulla loci facta mentione. [d] Lib 21. de animal. [d] Albertus Magnus refert Loliginem reperiri quinq; cubitos longam in Sixto Mauritaniæ [e] Lib. 7. flumine. Abundare etiam in mari propè Eubœam ex Archeſtrati verſu apud [e] Athenæum G citato colligo,nam multas eſſe ſcribit venales in Dio & Pyrrha oppidis Eubœæ. In Pon- [f] L. 9. c. 15. to quoq; Loligo reperitur teſte [f] Plinio,cùm abſit Sepia.

VICTVS.

[a] Hi. 8. c. 2. [b] Lib. 2. de aquatil. GAVDENT piſcibus Loligines: nam tradit [a] Ariſtoteles, In Mollium genere Loligines piſces vel maiores euincere. [b] Bellonius,Cancros,Paguros,Aſtacos, & omnes piſciculorum genus ſuis longis prætenturis ſuperare & arripere affirmat,diligenterq;,quicquid in ſtomachum dimiſerint atterere roſtro, quod robuſtiſſimum habent, indeque cuncta, quæ in eius ſtomacho percipiuntur, pulmenti faciem habere.

CAPIENDI. RATIO. H

[a] Lib. 3. de piſc. CAPIVNTVR plurimis modis, vt nobis declarauit [a] Oppianus. Poſtquam enim aſtutiſſimas dixiſſet,ſubdit hos verſus:

Quamuis ſint tales vigili capiuntur ab arte
Piſcantis,ponto quoties voluuntur in alto,
Currentes rapiunt, pelagi non agmina cunctis
Sunt inſtructa dolis,cæpis falluntur & hamo,
Qui madida degunt terra, qua fluctus inundat,
Hi plus mente vigent, iſtorum corpore paruos
Imbelles tenues potiùs cum Caride parua
[b] Lib. 4. de piſc. *Teuthide (cum) Cancro capies longiſq; flagellis.*

Et [b] alibi hamo etiam venari docuit his verſibus:

Piſcator

A *Piscator virgam contorto fune globatam*
Præparat, innumeros infigens desuper hamos
Piscibus exitium forti mucrone propinquis,
In quibus infigit fallacem Iulidis escam,
Et resupinatos sub lymphis occulit hamos.
Furtiuam medijs fraudem suspendit in vndis.
Cùm videat fixam Loligo rumpit in escam,
Dumq; premit fusum se circum fila volutans
Cuspide confossus, quo se conuellere frustra
Nititur, & luctans contra sua terga reuoluit.

NATATIO, VOLATVS.

NON natant tantùm suis pinnulis quibus alueus earum circundatur, vt ait [a] Aristoteles: sed ijsdem etiam volant, vt habet [b] Plinius inquiens, Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens. Quod & Oppianus testatur, canens,

[a] Hist. 4. c. 1 [b] Lib. 9. cap. 29.

——Et findunt aera magnum
Loligo Miluusq; rapax, & mitis Hirundo.

[c] Et rursus ibidem.

Loligo Miluusq; rapax & mitis Hirundo
Cùm timeant magnum venientem è marmore piscem
Ex mare prosiliunt scindentes aëra branchis.
Non Volucrum species, non est Loligo natantum.
Turmatim fertur ponto, gestitq; volare.
Inferius multò se tollit mitis Hirundo.
At radunt summam milui lati æquoris vndam:
Hos nanti similes dices similesq; volanti.

[c] Lib. 1. de pisc.

Idem Plinius ex Trebio Nigro tradit Loligines interdum volare tanta multitudine, vt nauigia quoque demergant. Et [d] Albertus Magnus, Loliginem scribit quinque cubitis esse longam in Sexo flumine Mauritaniæ, & iuxta Oceanum volitare sagittæ modo: tantaq; multitudine, vt naues submergant. Neque id omnino esse incredibile putat Rondeletius, cùm plurimæ mutuò complexæ natent: ideoque multa simul capiantur. Cæterùm volatum longo tempore exercere non possunt, quod notauit etiam Albertus, & Isidorus. Loligo inquit ille, alis (pinnis) suis in aërem se attolit: sed quia flatus vẽtorum sustinere non potest, paulò pòst vbi ventis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundũ relabitur.

[d] Lib. 24. de Animal.

ÆTAS, SEXVS.

[a] ATHAENEVS ex [b] Aristotele Teuthi ac Sepiæ vitam breuem esse asserit: verba Philosophi hæc sunt: viuendi spacium tam Sepiæ quàm Loligini breue: nam exceptis paucis bimatum non complet. [c] Plinius quoque de Sepia & Loligine locutus, ait: Neque his bimatu longior vita. Loligo mas & fœmina hoc inter se differunt etiam præter illud commune discrimẽ quo omnia Mollia in genere distingui diximus, quod vt scripsit [d] Aristoteles, fœmina intestina duo continet veluti mammas, quæ si aluo inspecta disseces, facilè videris: quibus mas omnino caret. Loligo mas, inquit [e] Rondeletius, à fœmina differt, quòd intus meatus duos habeat quibus mas caret, sicuti in Sepijs euenit. Quamobrem errant qui Loliginem fœminam esse putant, Lolium verò à Gaza nominatum marem, cùm etiam in Lolio differentia maris & femina modo dicta reperiatur.

[a] Lib. 7. [b] Lib. 5. Hist. cap. 15. [c] Lib. 9. c. 3. [d] Hist. 4. c. 1 [e] De piscib. 17. cap. 4.

G COITVS,

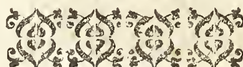
COITVS. PARTVS. E

[a] Hist.5.c.6. VM [a] Aristoteles generaliter complicationem Mollium docuiffet, qua vtuntur in coitu, hæc fubinde infert: Sepiæ verò & Loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ σόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόπτουσαι καταντικρὺ ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως: ideft, Natant inuicem complicatæ ex aduerfo, ita vt os ori, cirri cirris refpondeant è regione, natantes interim in contrarium. Nafum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius nafum inferit. Quo loco Rondeletius pro νέουσι legit ὀχεύουσι, vel ὀχεύονται. Quod quidem clarius dicitur, inquit Zographus, fi quis diligentiùs Ariftotelis verba feorfim confideret. Si verò apud ipfum Atiftotelem argumentum, hoc eft, ea quæ præcedunt & fequũtur, refpicias; nihil mutare opus eft: tractat enim ex profeffo de animalium coitu: & cùm Polypos terræ niti dixiffet in coitu, ἐμβὺ δ' ὦν Πολύπους ὅταν τὴν λεγομένην κεφαλὴν ἐρείσῃ πρὸς τὴν γῆν &c. Sepias & Loligines natare fimul, & coire fubiungit: natando autem vtrunq; fexum in contrarium ferri, vtpotè corporibus è regione, & ex aduerfo applicatis. [a] Athen. quoq; [b] Ariftotelis verba recitans νέουσι legit. [c] Plinius, Sepiæ & Loligines, inquit coëunt linguis, componentes inter fe brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed Polypi in terram verfo capite coëunt: reliqua Mollium tergis, vt canes. Qui locus, inquit Zographus, cùm ex Ariftotele fit conuerfus, linguis tamen Mollium vlla coire is non dixit: fed neq; tergis vt canes. In verbis Ariftotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ σόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόπτουσαι. noftri codices rectè poft συμπεπλεγμέναι diftinguunt, & fequentia pariter conftruũt, hoc eft σόματα fimiliter, vt πλεκτάνας referunt ad ἐφαρμόπτουσαι: Apud Athenæum verò hæc citantem, diftinctio eft poft σόματα: quod Plinium induxiffe videtur, vt ore & linguis ea coire putaret: cùm tamen proximè fcripferit Ariftoteles eundem coëundi modum Mollibus cunctis effe. κατὰ σόμα γὰρ συμπλέκονται, &c. fed lõgè aliud ei eft συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν & σπερμαίνειν. quod non animaduertit Plinius. Quamobrem quod [d] Gaza etiam vertit, Mollia ore coëunt, non probo: cùm Græcè legatur συμπλέκεται. [e] Ariftoteles certè Mollia non linguas, fed pro ijs carnofum quiddam habere tradit, quo voluptatem efculentorum difcernant. Pariunt etiam ea corporis parte (tefte [f] Philofopho) quæ fiftula dicitur: qua coire eas nonnulli arbitrantur. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυσῆρα, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φάσιν αὐτάς. Sed hoc ex vulgi, vt rectè annotauit Zographus, vel pifcatorum quorundam potiùs, quàm fua fententia ab Ariftotele dictum. Alioqui dubium non eft quin & coitus & partus eadem omninò parte, non locis diuerfis fiant. Theodorus pro φυσῆρα legiffe videtur φυσητῆρα: hoc eft fiftulam, quam alibi αὐλὸν vocat. Zographus κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον legere mauult: quoniam proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc eft appellatum nafum in Mollibus: nafus enim verus, hoc eft figura fimul & vfu nafus, non habetur nifi in fanguineis refpirantibus: & paulò antè dixerat, æftimatum à nonnullis genitale in vno crinium inferi εἰς τὸν μυκτῆρα θηλείας. Et rurfus de Loliginibus & Sepijs: Ἐναρμόπτουσι δὲ τὸν καλούμενον μυκτῆρα. Sed fiue, inquit Zographus fiftulam fiue nafum legamus: neutra iftarum partium, vel coire reuera, vel parere poffunt Mollia. Rurfus de Sepiarum & Loliginum coitu agens [g] Philofophus, τὴν δὲ νεῦσιν, inquit, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ σόμα ποιεῖται: Gaza vertit: Natatus alteri retrorfum, alteri anteuerfus in os agitur. Quod quo pacto quadret, non affequor ait Zographus. Nam fi partibus fupinis iunctis coëunt, & os ori, cirri cirris è regione refpõdent, vt dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, id eft oppofita inuicẽ natatione vtuntur: nõ conuenit fexum alterum retro, alterum os verfus natare, fed os verfus vtrunq;. Sed hæc infpicere neceffe eft, fi quis de veritate admodum cupit effe folicitus. Pariunt in alto: tefteque [h] Ariftotele confertum ijs ouum quale Sepijs eft. Quæ fic tranfcripfit [i] Plinius: Loligines in alto conferta oua edunt, vt Sepiæ. Oua quoque earum apparent gemina: quoniam, vti ait [k] Philofophus, vulua earum ita articulata eft, vt bifida cernatur. Et [l] tefte eodem prodeunt è fingulis Loliginum ouis, Loligines fingulę, vt in Sepijs contingit.

Margin notes: Rõdeletius fallitur. — [b] Lib.7. — [c] Li. 9.c.51. — Plinij error. — [d] Lib.1.de gen. cap.15. — [e] De par.4. cap.5. — Partus. — [f] Hift.5.c.6. — Αὐλὸς. — Ariftoteles correctus. — [g] Hif.6. c.5. — [h] H.5.c.18. — [i] Lib.9.c.51 — [k] De gene.3. cap 8. — [l] Hif.5.c.18.

Section letters in right margin: F, G, H

A

MORES, INGENIVM.

OLIGINEM minorem siue τευθίδα Aristoteles apud [a] Athenæum inter pisces gregales numerat. Sed [b] Aristoteles, si fides sit vulgatis codicibus Græcis, τευθὸν non τευθίδα inter gregales pisces recenset his verbis: Gregales deniq; sunt Thunni, Aleces, Gobiones, Vocæ, Lacerti, Coruuli siue Gracculi, Dentices, Mulli, Malleoli, Elegini, Sacri, Aristulæ, Sargiaci, Lolij, Papaueres &c. Pliuius quoq; & Oppianus Loligines gregales, esse testantur, cùm hic eas turmatim ponto ferri, ille verò scribat tanta multitudine è mari volare, vt nauigia demergant. Quæ comprobanda his [c] Æliani verbis: Loligines, Accipitres marini, Hirundo pelagia, cùm quippiam metiunt, ex mari exilire dicuntur: ac Loligines quidem pinnarum longissimo, & sublimi tractu gregatim more auium efferri. Sanè maior his quoq; astutia, quàm Sepijs, ac contra plura pericula se muniendi potestas. Nam & atramento (quod vt in Sepijs, postquam emissum est, rursus accrescit, ita vt nunquam eis desit copia eius teste [d] Aristot.) & volatu se liberant, ab imminente hoste, aliovè periculo: quamuis in astutia pares esse Sepijs his versibus innuat [e] Oppianus de Sepiarum calliditate antea locutus, qua fugiunt pisces horrendos infuscata prius aqua.

[a] Lib. 7.
Loligines gregales.
[b] Hist. 9. cap. 2.
[c] De animal. 9. cap. 52.
[d] Hist. 9. cap. 37.
[e] Lib. 3. de pis.

B

Loligo atque alij qui findunt aëra pisces
Tales inueniunt artes: non est liquor ater
Illis, purpureos potius de corpore fundunt
Humores: sed fraude pares astuq; putantur.

Sed natura de Loliginibus magis sollicita esse debuit, quàm de Sepijs. Nam hæ cùm litorales sint, minorum piscium ac minùs celerum natatu iniurijs exponuntur, quos tantum aquę infuscatione decipere sufficiebat: Loligines verò cùm in alto degant, maiorum pisciũ ac maximè velocium periculis obijciuntur, vnde eis etiam volatum natura concessit. Promuscidibus quoq;, quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærẽtes (non aliter quàm Sepiæ) se veluti anchoris iactis stabiliũt, vt author est [f] Aristoteles. Vnde [g] Ælianus. Loligines & Sepiæ duabus sunt tanquã promuscidibus præditæ, quibus ad saxa, cùm est in mari tempestas, adhærescunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas, solutis promuscidibus rursus natant. Non contemnendã scientiã tenentes vitandi sanè tempestates atq; ex periculis salutẽ conseruandi. Loligini quoq; illud accidit memorabile, vt, si fides sit [h] Olao Magno, solo tactu manũ stupefaciat.

[f] Hist. 4. cap. 1.
[g] Lib. 12. de animal. c. 1.
[h] L. 21. c. 10

C

DENOMINATA.

OLLIA omnia communi vocabulo τευθώδη nominantur, hoc est Loligini similia apud Athenęum. τευθὼ ὁ κατάσκοπος, Suidas. Dicitur etiam τεῦθος aut τευθὶς voce diminutiua τευθίδιον, quod frequens est apud Athenæum. Doryon hepsetis τευθίδια & σηπίδια adnumerat. Et Græcos imitati Latini Loligunculas, & Sepiolas dixere [a] Plautus.

Emitto Sepiolas, Lopades, Loligunculas.

[a] In Casina.

SYMBOLICA.

D

E Sepijs, & Loliginibus Matro Græcus poëta dicebat quòd solæ inter pisces, quid album, quidúe atrum fit, noscerent, vt ait Rhodiginus. fortè, inquit Zoographus, quia caro eorum alba est, atramentum verò in se cõtinet. Sed Athenæus ex Matrone de Sepia tantùm hoc refert: potest tamẽ & de Loligine alijsq; Mollibus atramentum effundentibus intelligi. Themistocles, vt in ipsius vita refert Plutarchus, Erethrięo ciui cuidã exprobrans ignauiã dixit: ἦ γάρ καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τὶς ἐστι λόγος, οἱ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ᾽ οὐκ ἔχετε. idest, sanè & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Loliginum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Succum Loliginis pro malignitate noxia, & virulẽtia nimiæ malitiæ posuit [a] Horatius de Capitolino amico hæc dicens.

Malignitas
[a] Satyr. 4. ser. lib. 2.

——— Hic nigræ succus Loliginis, hæc est
Aerugo mera. ———

Vt enim Loligo foris alba est, intus ob atramentum nigra; sic Capitolinus fictus amicus, beneuolum se prius ostendit, deinde latens intus venenum euomit.

PRÆSAGIA.

Tempeſtatis ſigna.
[a] L.16.cap. vlt.
[b] Quæſt. natur.18.

VBERNATORES, inquit Cicero, cùm exultantes Loligines, aut Delphinos ſe in portum conijciẽtes viderint, tempeſtatem ſignificari putant; [a] Plinio verò Loligo volitans, Conchæ adhæreſcentes, Echini affigentes ſeſe, aut arena ſaburrantes, tempeſtatis ſigna ſunt. Quæſtioque eſt apud [b] Plutarchum: Quid eſt quòd Loligo conſpecta magnæ tempeſtatis prænuncia eſt? An quia inquit, Mollium genus omne natura frigoris impatiens eſt? Caro enim eorum nuda & glabra eſt: non teſta, non pelle, non ſquamis munitur; duram verò oſſeamq; partem interius gerunt. Vnde & Mollium nomen eis datum eſt. Quamobrem cùm adeò non facilè patiantur, imminentem tempeſtatem ilicò percipiunt. Vnde Polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετριδίοις) adhærens ventum iamiam adeſſe ſignificat. Loligo autem exultat, frigiditatem, & in profundo maris commotionem fugiens. Habet enim hæc mollium omnium partem carnoſam imprimis mollem, ac teneram. Eaſdem ferè cauſſas reddidit [c] Pſellus, interprete Ioanne Corterio, inquiens: Loligo piſcis eſt carnis ſuperficie molli, vnde μαλάκιον nominatur. Tenuiſſimus enim exiſtens neque teſta, neq; pelle, neq; ſquamis tectus, inter malaciorum (Mollium) genera numeratur. Cùm ſit igitur nudus, omniq; deſtitutus operimento, hyemem facilè, cuius patet iniurijs, præſentit, quo fit, vt frigus fugiat: & commotionem maris, quæ in profundo eſt, declinare ſtudens, in aquę ſuperficie natet. Cùm igitur nautæ piſciculum iſtum mari ſupernatare vident, inſtare hyemem (tempeſtatem) colligunt, non aliter quàm Polypum petræ inhærentem ventos ſignificare. Indidit enim Deus virtutes quaſdam animalibus ad futurorum præſentionem: vt quæ eſſent ſalutaria, ſequerentur; quæ autem damnoſa deuitarent. Hactenus Pſellus.

[c] Phyſic. q. cap.113.

E

F

EPITHETA.

Ερόφοιτα γένεθλα τευθίδας vocat Oppianus, quòd volent per aërem. Apud Epicharmum ποταίναι τευθίδες dicuntur. Sed hoc recentes fortè ſignificat, inquit Zoographus, nõ epitheton eſt. Ποταινέα τὰ πρόσφατα Doricè Ποταινὶ, προσφάτος. At πετεναὶ, καὶ ποταναὶ epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, volucres, volaces. τευθίδια ἁπαλὰ appellat Pherecrates, quòd molli cute, & tenera ſint intecta. Loligo nigra dicitur Horatio, quòd ſuccum in ſe nigrum contineat.

G

VSVS IN CIBIS.

Teuthide egere.

Ευθίδα vilem fuiſſe piſciculum ſcribũt Scholiaſtes Ariſtophanis, & Suidas. Vnde prouerbialiter Athenis Teuthide egere dicebantur, qui tanta egeſtate premerentur, vt viliſſima quæq; quærere cogerentur. Ariſtophanes in Comœdia cui titulus Archanes.

Οὖν ἔτ' ἴδοιμι τεύθιδος δεόμενον, ideſt,

Quem etiam video Theuthide egentem.

H

Nihilominus ab Obſophagis Loliginem in delitijs fuiſſe legimus. Nam Teuthidion nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus deſcribit. Et Pherecrates apud Athenæum ἐν δουλοδιδασκάλῳ docet, in cęna lauta apponi Loligines: Noſtriſq; temporibus à diuitibus, & ganeæ operam nauantibus ſummoperè appetuntur, & commendantur, præſertim ſi à perito coquo apparentur. Hinc Caſtor Durantes in Theſauro ſanitatis:

Antiquis abiecta fuit Loligo, probatur
Sed nunc; hancq; petunt ſæpè probantq; coqui.

[a] L.de alim.
[b] L.de ſimp.
3.

Quo authore frigida eſt in primo gradu, humida in ſecundo. Præfertur parua, quòd carne teneriori, cùm ſit, faciliùs concoquatur, quàm grandior, faciliuſq; digeratur. [a] Paulus Aegineta Loliginem difficilem concoctu eſſe ſcribens: intelligendus videtur, quatenus omnia Mollia duræ ſint carnis & difficilè coquuntur, vt tradit [b] Galenus. Nam Loligo faciliùs, alioqui, vt ait Dyphilus apud Athenæum, quàm Sepia concoquitur: καὶ οὐκ εὔσομος. Maſ-

A sarius vertit, sed insuauis est, id quod Dyphili verba sonant: VVottonus cōtrario sensu ori gratam esse, Bellonius etiam magis gratam dixit. Zoographus iudicari vult, quibus recentes hos pisces gustandi facultas est. [c] Iohannes Bruyerinus Loligines inter lautas epulas reponi vidit, sed vtcunq; parentur, duras esse, & ægrè concoqui ait. Gratam esse etiam testatur Castor Durantes, qui insuper addit appetentiam augere, & optimi esse nutrimenti. Licebit itaq; ἔυστομον in Dyphili suprà citatis verbis simpliciter legere, & ori gratū vertere. Præfertur grauida, nec capta in mari mortuo. Archestratus qui gulæ caussa, vt scribit [d] Athenæus, terram mareq; peragrauit, de Teuthide scripsit: [c] Lib.21.de re cib.c.13. [d] Lib.7.

Τευθίδας ἐν Δίῳ τῷ πιερικῷ παρὰ χεῦμα
Βαφύρα καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ παμπληθέας ὄψει.

Quæ sic vertit Dalechampius.

Teuthidas in Dio et ad Euripum sita Pyrrha
Et in Ambracia tincturis nobili permultas videbis.

Romæ meliores iudicantur mēsibus frigidis, vt Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, Martioq;, varijsq; modis preparantur, vt Sepiæ. Eubulus in Orthanna apud [e] Atheneum Loliginem in sartagine ait coqui solitam [f] Aristophanes Το μὲν τάγηνον τευθίδων Preparatio [e] Lib.3. [f] In equitibus.
B ἐφεστάναι σίζον, idest, Ad sartaginem Loliginum (in qua Loligines friguntur) stridentem, astare. Contrà in Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτάς, id est Loligines assatas nominat. Et Eubuli in Auge apud eundem Athen. hic citatur versus:

Παρεντέτρωται τευθὶς ἐξωπτημένη,
Assatæ inflicta vulnera Loligini

Eadem fortè, inquit Zoographus fuerit τευθὶς ὠνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum:

Ἀστεῖον ὤφθη τευθὶς ὠνθυλευμένη, idest
Vrbanum quiddam visa est mihi Loligo condita.

In quam & Charmus Syracusanus (qui in promptu habebat versiculos & parœmias de vnoquoq; ferculo) hæc verba accommodabat: Σοφὴ σοφὴ σύ: scitè nimirum & sapienter coctam & apparatam insinuans. est enim & sua coquorum sapientia. Ὠνθυλευμένον, τὸ διεσφαγμένον (forte διασεσαγμένον Zoographus) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Antiphanes in Cyclope Lurconem Archestratum exuperans, inquit, esto nobis mugil Himettius; torpedo sub testa cocta: Perca discissa: farcta Loligo. Vt autem farciantur Loligo farcta.
C præparenturq; nobis declarauit Alexis apud Athenæum, qui in Eretrico hæc loquentem coquum introducit.

Τευθίδες, πίνναι, βατὶς, δῆ μος ἀφύαι
Κρεάδι' ἐντερίδι' ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας
Τὰ πτερύγια αὐτῶν συντεμὼν στεάτιον μικρὸν παραμίξας περὶ πάσας
Ἡδύσματι λεπτοῖς χλωροῖς ὠνθύλευσα.

Quæ sic transfert Iacobus Dalechampius.

Teuthides, pinnæ, batis, aphyarum natio:
Carnis & interaneorum frustula: Teuthidas
Concisis earum alis, adipis admisto paululo inspersoꝗ sale,
Scitamentis ex olere viridi, minutim tuso, farctas condiui.

Rondeletius Loliginem ita paratam, libi, placentæ aut farciminis genus esse putat, quod & ipsum Teuthis nominatur. Obseruatur à coquis in primis, ne, dum cirri abscindūtur, & præparantur ad cocturam, atramentum effluat; deterius enim ius conficitur sine atramento, vt in Sepia quoq; diximus. Vnde sic cecinit [g] Iulius Cæsar Scaliger: [g] In Athe.
D

Tum Santonum Loligines citò & magicis
Cursu & itineribus sportula atq; iumento
Parone lintréue fluitante subuectus,
Aut Almadijs, vt loquuntur Hispani
Vltrò nigrantem sanguinis sui succum
Se aiunt datura, condiantur vt rectè.

Vt sapidiores reddantur Loliguneulæ, nos docet [h] Apitius: Ad Loliginis, inquit, conditu- ram in patinam teres piper, rutam, mellis modicum, liquamen, carenum, & olei guttas. Alia Loliginis conditura. In Loligine farsili piper, Ligusticum, coriādrum, apij semen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, & oleum amylo obligabis. Ischia de Loligine ex [i] eodem; sublatis cruribus in pulmentum tundes, sicuti assolet pulpam in mortario, dein liquamine diligenter fricatur: & exinde ischia plassantur. frixantur etiam farina aspersa, & [h] Lib.9.c.3. [i] L.2.cap.1.

addito ſucco mali arantij, comeduntur quouis anni tempore in Italia, omniq́ue ætate ſi E
magnæ fuerint, ſed valdè nocent paralyticis, & concoctioni ſunt rebelles, quarè in aqua coquuntur & vino, additis pipere, ſale, & herbis odoratis. Romæ autem, vt ſcribit [k] Bartholomæus Scappus, minores fricantur, maioribuſque præferuntur, condiunturq́ue in iure hoc modo: gladiolo, & oculis exemptis, inſpiciuntur cirri, nunquid eis arena adhæreſcat, vt ſæpè euenire ſolet, dein ſepiùs lauantur, quod fiet meliùs cùm à corpore auelluntur, tùm modico ſale aſperguntur, frixanturque in oleo oliuarum, pòſt calidæ ſeruantur cum ſucco arancij mali irroratæ, & pipere aſperſo. Cauendum autem, ne in eo oleo, in quo frixæ ſunt, incoquatur quicquid ex farina fit, aut quod coquendo album facere velis. Quippè dum frixantur, rupta veſica, atramentum effunditur, & tingitur oleum. Sin in iure voles, præparatæ eo vt ſuperiùs diximus, modo imponuntur æneo cacabo, aut vaſi fictili cum oleo, aut butyro, dein paulatim frixantur, addito aquæ tantillo, quantum ad tegendum eas ſatis eſt, mox ſuperinduntur aromata, cum cœpis modicè contuſis, & prius frixis, aut herbis, & oleribus, vuis criſpini, & omphacio claro. Si verò hoc modo præparare volueris ſine attramento, eximitur veſica, deinde in aqua elixãtur, recentiq; frigida iterum perfundũtur, ac deinceps in iure coquuntur. Loligines maiores virulentę hoc modo coquantur. demptis gladio, & crinibus, ſeu cirris lauantur, vt ab arena purgentur, qua ſæpius vndequaque obſidentur, tùm plures in partes diuiſæ, ponuntur in æneo vaſe, aut fictili cum oleo, frixantur paulatim, adduntur que aromata tantumque aquæ, vt ſupereemineat, hinc coquuntur diù; longa enim coctione eſt opus. Vbi ferè coctæ ſunt, atramentum cum vino Cretico, aut alterius generis albo, & omphacio commiſcentur, imponunturque, & rurſus ebullire aliquantulum ſinuuntur, mox ſeruantur ad vſum. Quòd ſi minus liquidum ius volueris, addenda amygdala, aut olera contuſa cum vuis paſſis. Farciuntur quoq; vt idem Scappus author eſt, hoc modo. Mediæ magnitudinis Loligo mundatur, & quæ eximenda ſunt, eximuntur, cirri, ſeu barba cum aqua, & ſale coquuntur, atramentum in veſica reſeruatur. mox farcitur corpus reliquum mixtura facta ex caſeo Parmenſi (is enim pręſtantiſſimus apud nos iudicatur ad condiendum) medulla panis tenuiter trita, vitellis oui, herbis conciſis, pipere, cinamomo, vua paſſa, croco. Vbi verò dies eſt ieiunij, loco caſei, & vitellorum oui ſumuntur amigdala, aut nuces iuglandes, aut auellanæ contuſæ cum panis fruſtulo madefacto in omphacio. Farctum ita vbi fuerit corpus, imponitur vaſi cum butyro, & aqua quòad ſupernatet, additis eius cirris in mediocres partes conciſis: paulatim omnia coquuntur cum modico ſale, & aromatibus. cocta vbi ferè fuerint, herbis minutim conciſis, aut amigdalis contuſis vinoque albo cummiſtis, & omphacio inſpiſſatur ius, quòd ſi flauedinem habere deſideres, croci parum commiſceetur, ſi verò nigrum eſſe cupis, atramentum eius loco croci poſtulatur.

[k] *De reculi. lib.3.c.103.*

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

AVTHOR eſt Archigines apud [a] Galenũ Loligines ſtomachicis conuenire in cibo. Aſſatas prodeſſe torminoſis Marcellus Emphyricus. Acron commentator Horatij ſcribit Loliginem eſſe genus piſcis, à quo atramẽtum fit: niſi potiùs in quo legendum ſit. Nam ex Sepia atramentum fieri ad ſcribendum idoneum conſtat, de Loligine id nondum compertum.

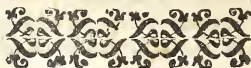
[a] *De comp. ſecun. gen. lib.1.*

H

DE LEPORE MARINO. Cap. VII.

ADDAMVS huic libro hiſtoriam leporis marini omnium quę mare alit, animalium venenoſiſſimi. Ita nos iubent plurimorum authoritates virorum, qui hoc animal inter Mollia referendum eſſe iudicarunt, etiamſi multa quò ad naturam, & partes, ei deſint, quæ ſuperiùs diximus Mollibus vniuerſis ineſſe.

ÆQVI-

A

ÆQVIVOCA.

EPVS Latinis ſimpliciter à pedum leuitate vocatur animal quadrupes, hirſutum, & velociſſimum, quod Græci λαγωὸν quoq; ſimplici nomine, aliqui δασύποδα vocant. Sed de æquiuocis Leporis in Leporis terreſtris hiſtoria fuſiùs dicetur. Lyram piſcem vulgò à Gallis Gronaut(alijs Gornat)dictum aliqui Leporem marinum eſſe putant. Germani quidam Seehan, ideſt Gallum marinum appellant, vt Rondeletius ſcribit. Zoographus ab alijs etiam Seehass, ideſt Leporem marinum dici putat; quanquam hic Lepus veterum venenatus non ſit, cùm in cibis commendetur, vnde Albertus ait: Lepus marinus duplex eſt: vnus vulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais. Phlegma & mucū pituitoſum, inquit Zoographus Germani vocant Schnuder, alij Snot, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Snottolf vocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibuſdam
B pituitoſis piſcibus & mucoſis attribuitur. Nam Seehass, ideſt Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) ſiue ab oris figura, ſiue aliam ob cauſſam dictus, & à muco Snottolf, duorum aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis eſt figura orbicularis. Eſt & alius piſcis oblongus eodem nomine.

SYNONYMA.

VI Lepus marinus Latinis dicitur, Græcis λαγωὸς, & λαγωὸς θαλάσσιος. Neq; enim eam diſtinctionem probo quam adferunt Heſychius & Varinus, dicentes quòd λαγὼς per ώ de terreſtri dicatur, λαγὸς per ο breue de marino & fluuiatili; cùm fluuiatilem Leporem nullum nouerim. Βαυβαδόνες, κίχλαι τε καὶ λάγοι Epicharmus in nuptijs Hebæ, vt citat Athenæus: ſed melius alibi βεμβραδόνες (id eſt membrades & λαγοὶ, quanquam ſi qui piſces λαγοὶ dicantur, nuptijs & conuiuijs apti, illi planè à Lepore venenato, de quo
C agimus, diuerſi fuerint. [a] Horatius: [a] Ser. 2.

Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.

Vbi dubitat Acron, an lagois ſit genus piſcis, quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnē leporis habeat. Germanicè Lepus marinus venenatus circumlocutione efferri debet, ein gifftiger Meherhass, oder ein gifftiger Kleiner Muttelfiſch. Liebre de la mer Hiſpanicum eſt. Cæterùm Lepus marinus ſic dictus eſt à colore Leporis terreſtris, quem Græci ἔμπερκνον vocant, quòd ſit percnæ (ea eſt oliuæ non acerbæ, nec omninò nigreſcentis ſpecies) ſimilis. Et Plinius colore tantùm Lepori terreſtri ſimilem eſſe ſcribit. Idcircò miramur omnes [b] Cardanum, cùm tria genera Leporis marini deſcripſiſſet, ex Rondeletio hæc ſubdere. " Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) vt Lepores marinos deſcripſi, quid enim his cum Leporibus ſimile? nec veneni quod potiſſimum ſignum, quodque in eis lethaliſſimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forſan deſcriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quamquam nec hoc forſam Lepus marinus dici poſſit. Sed à colore multis rebus nomina imponuntur, & inter piſces leuco, leuciſco, glauio, erythrino, Melanuro; auiū puta paſſeris, merulæ, turdi nomina ad piſces eiuſdem coloris ſunt
D tranſlata. hoc & in alijs contingit animantibus. Quapropter non mirabimur Plinium, qui terreſtri marinoq; Lepori nil præter colorem commune ineſſe ſcribit. Et quamuis hic color Leporinus in omnibus ſpeciebus marini Leporis non inueniatur, ſufficit tamen in aliquo reperiri genere. Monſpelienſes Imbriago vocant, hoc eſt ebrium, quòd viuus colore ex rubro nigricante, quali plerunque ebrij eſſe ſolent, exiſtat. ſed mortuus ex fuſco albicat.

Etymum.

[b] Lib. 7. de var. rer.

Cōtra Cardanum.

GENVS.

E

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

ACTENVS fuit à paucis cognitus Lepus marinus, tùm quia rarus eſt, tùm etiã quia variè à veteribus deſcriptus.[a] Ælianus cochleæ, teſta exemptæ aptiſſimè comparat. cui ſanè perſimilis eſt. Plinius offam informem, hoc eſt maſſam carneam, vt exponit Rondeletius, potiùs quàm piſcem vocat. Neq; enim pinnas, neq; oculos, neq; alia membra aptè diſtincta in hoc videas, quemadmodum in alijs piſcibus, ob id ſubſtantia ſiue carne non corporis ſpecie Loligini paruæ aſſimulauit Dioſcorides. Alij caudatæ Loligini ſimilem fecerunt: nigrum in ſuperficie ſcholiaſtes Nicandri commemorat. Ælianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem præter pilos accedere tradit. Ρυπόεις, id eſt ſordidus à Nicandro cognominatur. Scholiaſtes dicit quoniam γλυναδης eſt. Zoographus γλινώδης legit per iota in prima. Nam γλίνη per iota, rhyphon id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus marinus, inquit Auicenna, eſt animal oſtracoſum lutoſum (Bellonius prò lutoſo reponit durum: nã oſtraco ſiue teſta hoc animal tegi nullus idoneus ſcripſit author) declinans ad rubedinem aliquantulum, inter partes cuius ſunt quædam ſimilia folijs aluſnem.[b] Apuleius de lepore marino ait: Cùm cæterà exoſſis, duodecim tamen numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa, & catenata gerit. dum in viuis eſt è rubro nigricans eſt, mortuus fuſcus, teſte Rondeletio, qui etiam apud Latinum Nicandri interpretem (Leonicerum intelligit) hæc ſe legiſſe tradit. Lepus marinus ex lacertorum genere eſt paruæ Loligini ſimilis, informis magis offa quàm piſcis. Solo colore Leporem referens. Sed nullibi inuenio in Leoniceri ſcholijs Leporem marinum Lacertorum eſſe genus, quòd ſi ex genere Lacertorum ſtatuat, quomodo paruæ Loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, & ſubſtantia nihil commune habet cum Lepore marino? & hic exanguis eſt, Lacertus autem ſanguinis particeps: Leporis marini tria genera à Rondeletio deſcripta ſunt, cuius etiam picturas damus. Primum genus maximè lethale eſt, cochleæ nudæ admodum ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, tenue volutæ inſtar, contortum, qua parte caudam ſpectat. in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas: mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen eſt per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit. in harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliqnis partibus internis Loliginem refert. Idq; in hoc genere admirabile eſt, quòd cùm in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc valdè ſunt diſſimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento tetroq;. Secundum genus ſuperiore eſt maius, partibusq; internis, atramento, ſubſtantiaq; prædicto ſimile, item partibus externis dextra, & ſiniſtra, reliquis diſſimile. Nam parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulò infrà cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quòd acutiora & breuiora ſunt. In dorſo os nullum, neq; poſterior pars cochleæ exēteratę ſimilis eſt. Huius poſterioris partis vtroq; latere, veluti in Sepia ſunt pinnæ magis expanſæ & replicatæ. Tertium genus ſubſtantia, viribus, & facultatibus prædictis ſimile eſt, idcircò inter Leporis marini genera retulit Rondeletius, pronamq; & ſupinam partem huius repręſentauit. Quod in partis ſupinæ medio conſpicitur, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in Sepijs, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſis μήκων eſt cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: cryſtallum, vel pituitam concretam, congelatamq; dixeris. Raro admodum capitur, & vix vnquam niſi in ſummo æſtu. tùm enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valdè ingrato, & piſculento: nauſeam mouet. Hoc tertium genus Bellonius deſcripſiſſe videtur pro communi Lepore marino: Fuluum, inquit, Leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus oui

anſerini

[a] De animal. 2. cap. 45.

Color.

F

G

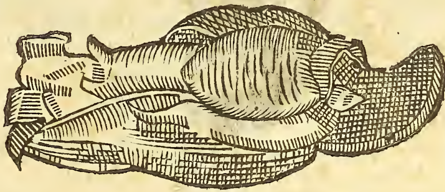
H

[b] In apologetico.

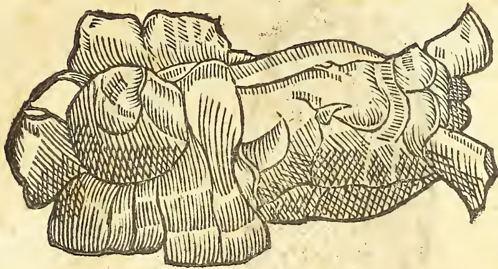
A anserini crassitiem non excedens, quod pro libidine huc, & illuc transfert. Gibba est illi forma parte externa, qua etiam glaber est: cõuexam internam partem ostendit: qua eadem parte nerui permulti recti, atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè striatus est, vt conuexa fungi pars, iisdem adstrictũ corpus diffundit, diffusum verò contrahit: sese enim constringendo aquam percutit, vt in ipsa natatione fungi naturam referat. Septem habet appendices, innumeris promuscidibus stipatas ex indico in cyaneum vergentes, quibus sugendo alimentum corpori suggerit: appẽdicum autem substantia fungosa est. Cæterùm ex aqua emergens suam figuram amittit, & in seipsum concidit, vt pulmo marinus, quapropter in vase aquam habente hunc contemplari oportet. Natat tranquillo mari: facileq; digitis cedit, si comprimatur. Tota namq; corporis eius substantia mucosa est, ac veluti cartilaginosa. Os ad cirrorum radices in concaua parte situm habet. Linguam demorsus vellicat, vt ari radix; paulò tamen remissiùs. Præter hæc commemorata genera tria alia nouimus, vnum cuius picturã primo loco damus Lepori terrestri, colore & parte anteriori pla-

Leporis marini tres species ex Rondeletio.

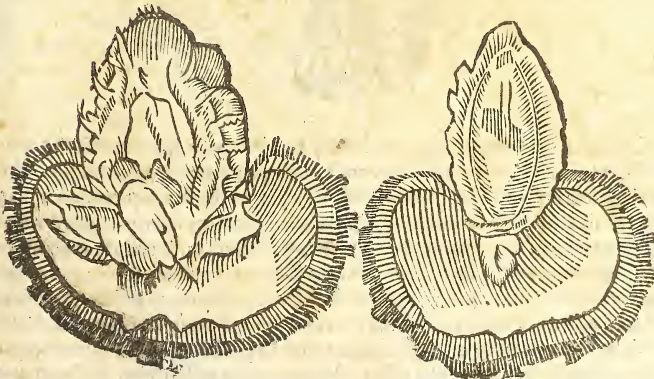
B

C

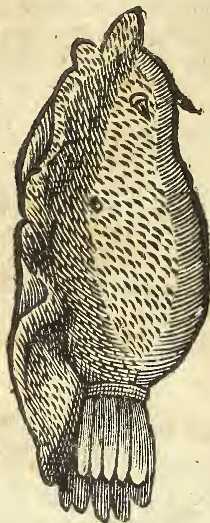

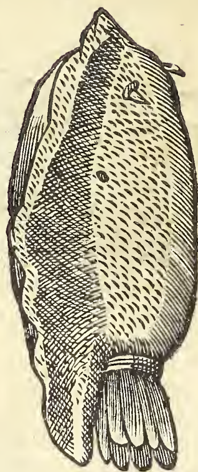
D

simile

Leporis marini alia ſpecies.

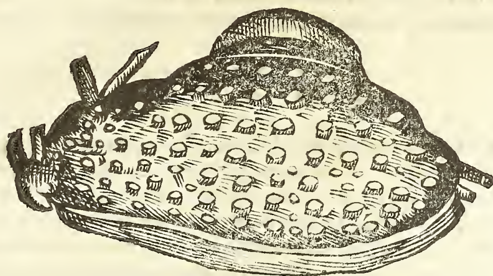
nè ſimile,dico capite & auribus,poſteriore parte informis apparet offa, nouem aut decem appendicibus in fine prædita.hoc verum Leporem antiquorum exiſtimo. Alterum genus colore,& forma corporis à prædicto differt: colore enim eſt amethyſtino maculis albis variegato, binis in poſteriore parte appendicibus,veluti caudis quatuor, auriculas dixeris, duas prope os,duas ſupra caput: dorſum habet gibboſum. Tertium eſt cinereo magis colore,non tamen vnicolor,ſed albo & amethyſtino variegatum,gibbo purpuraſcente;quatuor appendicibus parte anteriori.eius icon datur etiam parte inferna,quæ magis eſt cinerea. Aliud adhuc genus Leporis marini à prædictis diuerſum, Plinius & Aelianus deſcribũt, idq; in Oceano Indico degere, & omninò Leporẽ terreſtrem pilis exceptis quos erectos habet,æmulari affirmãt.ſed lubet [c] Aeliani verba adſcribere. Magni maris Lepus,inquit(nã alterũ,qui in alio(mediterraneo)mari naſcitur,antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimili-

[c] Li.16.cap. 19.de anim.

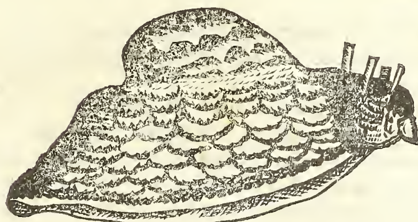
A ni similitudinem accedit, præter pilos, nã terrestris pili molles sunt & ad tactũ haud quidquam resinentes. contrà illius spinosi & erecti. hunc qui contigerit, lædetur. ipsum in summa maris aqua natare, non in altitudinem demergi dicunt. celeri ac concitata natatione vti. Viuum eò difficillimum ad capiendum esse, quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineę escam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit. Quisquis tum manum ad eum admouet, nisi medicina adhibeatur, perit. ac si bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo basiliscus baculo tactus afficit. Hæc Aelianus.

Lepores marini duo alij postremò descripti.

B

C

GENVS. LOCVS. VICTVS.

SVMMATIM à loco duæ species constituendæ sunt, vt alij Lepores Indici dicantur, qui in Indico mari degunt, alij Europæi, qui sunt in nostris maribus, Adriatico & mediterraneo: num enim in Oceano Germanico inueniãtur, nõdum adhuc exploratum habemus. Plinium si verum est, quòd in India ampliorem multò, & maiorem Leporem marinum, quàm in nostro mari dari scribit, puto à nostri maris Lepore diuersum non intelligere. D Indicus enim ab Aeliano descriptus admodum dissimilis. Nam Iuba in ijs voluminibus, quę ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia tradit, Lepores marinos ternas heminas capere affirmat: sic.n.apud Pliniũ legendũ censet Rondeletius, & non vitulos marinos, vt habent quædã exemplaria, quæ longè plures heminas capere possunt: sed quidam codices alij hîc legunt mytulos ternas heminas capere, quæ lectio magis probanda, quia loquitnr de capacitate testæ tanquam vasis. Nostras vt [a] Aelianus tradit in cæno gignitur, & sæpè cum aphyis capitur, quod primo generi à Rondeletio descripto conuenit: is enim cùm vescatur limo, alga, sordibus, in stagnis marinis lutulentis libenter versatur. Reperiuntur frequẽter inter Cycladas insulas teste [b] Bellonio, inter Lolios, Loligines & Sepias. Hinc poëta vetustissimus Nicander Leporem marinum nuper in lucem editum sub alis, seu appendicibus Loliginis & Sepiæ occultare se scripsit, cuius naturam obiter depingit his versibus:

[a] *Lib. 2. de anim. c. 5.*

[b] *In Alexipharmacis.*

Ος δὴ τοι

Ὃς δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπὸ ςλίγγεσιν ἀραιαῖς E
Τευθίδος ἐμφέρεται νεάλης γόνος. ἢ ἅτε τεύθις
Ἢ ἅτε σηπιάδος φυλήξιδος. Ἥτε μελαίνει
Οἶδμα χολῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ᾽ ἀγρώστορος ὁρμήν.

Quos ſic vertit Iacobus Greuinus:

Porrò ſordidus hic Lepus, vt natalibus vndis
Editus eſt, timidè forulis ſe Teuthidis abdit:
Ceu genita ex illa proles, vel Sepia is eſſet,
Quæ vitream ſi quando peti ſe ſenſerit, vndam
Felle ſuo atq; adeò quadram nigredine turbat.

Tertium genus Rondeletij in alto mari degit, ideoque rariſſimè capitur.

SEXVS.

VM ad Rondeletium delatus eſſet Lepus marinus, qui lingula carnoſa F caret, & ore in dorſo: cæteris verò cunctis partibus externis & internis omninò ſimilis eſſet primo generi, eum marem eſſe iudicauit, & primo loco deſcriptum ab eo, fæminam: quòd in ea ſimile quid Polyporum ouis reperiretur. Eſſe autem in hoc genere marem & fæminam teſtis eſt [a] Plinius: Grauidæ, inquit, ſi omninò adſpexerint fæminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant.

[a] L.32.c.1.

PROVERBIA.

N contabeſcentes, quia nulla medicorum ope reſtitui poſſunt, dici poterit quorundam ſententia, *Edit Leporem marinum.* Amepſias apud [a] Athenæum in Parco:

Λαγὼν τάραξας, πῖθι τὸν θαλάσσιον,
Tu qui hæc conturbaſti, bibe Leporem marinum. G

Ideſt annotãte Dalechampio, ſic vinum bibe, vt poſthac ſemper faſtidias, quæ ſanè expoſitio non placet. Nam ad tædium vini inferendum ſolummodò, antiquos fuiſſe vſos Lepore marino non arbitror; quòd nimis ingens ſit venenum, vt poſtea ex varijs authoribus probabitur. Idcircò puto eo verſu mortem diram imprecari.

[a] Lib. 10.

HIEROGLYPHICA.

VI marinum Leporem pingunt, inquit Pierius Valerianus, humano tactũ digito mihi videntur ſignificare voluiſſe, vel hominem minima de cauſſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum qui non modò digito, verumetiam virga Leporem marinum attigerit, quamprimum exanimaſcere, niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari (nam hieroglyphicum hoc apud veteres non inueni) quia humanus attactus Lepori etiam exitialis in Indico præſertim mari: hæc Pierius. H

VSVS IN MEDICINA.

Ad pilos euellendos.

ER ſe tritus, aut cum marina Vrtica illitus teſte [a] Dioſcoride capillos euellit. Kiranides: Solutus inquit, & inunctus præuulſos pilos palpebrarum non ſinit renaſci. [b] Galenus etiam Lepore marino aliquos vſos fuiſſe ſcribit perdendi pilos gratia. Et [c] Crito apud eundem pſilotris admiſcuit. Plinius pſilotrum ait eſſe, vel ſanguine, vel felle, vel in oleo necatũ. Alij oleo ideo coquunt. Galenus in Euporiſticis; ſanguinem recentem ad idem inungit. Vtendi modum dilucidè exponit Marcellus Empyricus cùm ait: Leporem marinum, vel eius ſanguinem

[a] L.2.c.18.
[b] L.11.de ſymp.
[c] Lib. 1. de compoſ. ſec loca.

A nem cum oleo tere: atq; ex eo vulsorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: post quod, & si renascentur, pili molliores erunt; quibus iterum euulsis supradictum medicamen inducitur, tum verò non renascentur. Archigenes apud Galenum ad ægylopas lanæ tomentum cum sanguine marini Leporis tinctum indit. Plinius aduersus strumas laudat: Pungi, inquit, piscis eius qui rana in mari appellatur, ossiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis est pastinacæ radio, & lepore marino imposito, ita vt celeriter remoueatur. Marini Lepores oleo veteri iniecti benefaciunt discutiendis strumis, sed cum ipso oleo in plumbeo pyxide inclusi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi. postea ex eo pinnula oblinendæ sunt strumæ, superq; eas pellis lanata non nimium tunsa, tegendi gratia imponenda est: præcipi autem oportet ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priusquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus Empyricus. Iubent & Lepore marino recenti podagram fricari teste Plinio: ex quo & hoc quidam citat: sanguis eius & fel in oleo necati contra carbunculos valet. Leporis mar. sanguis, inquit Auicenna, est calidus purgans morphæam & pannum: caput eius adustum generat pilos in alopecia, propriè cum B adipe vrsi, & in tyria valdè: cùm autem ex eo fit emplastrum sicut est abradit pilos. Abstergit visum more emplastri superpositum, & sicut collyrium: hæc ille, qui præcedenti etiam capite de Lepore terrestri sic scripserat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium est vtile aduersus alopeciam & propriè marini: sed hoc videtur Zoographo Echinis magis conuenire: nempe vt Echinus marinus efficatior sit contra alopeciã quàm terrestris: & forsan ex diuersis animalibus remedia in vnum miscuit Auicenna. Cinis leporis marini in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, ad quem vsum vtilissimi minimi, vt author est Plinius. Albertus cinerem in aqua potum aduersus eiusdem venenum & rubetæ celebrat. Apud [d] Galenum inter Asclepiadæ oculares compositiones citatur Dionysij Milesij ad pilos palpebrarum pungentes hoc remedium: Leporem marinum in figulino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum sanguine excipito, & reposito in cornea pyxide vtitor, euulsis antea pilis. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, VVottonus ex Plinio, tanquam de Lepore marino, cùm Plinius id de terrestri scripserit.

Ad ægilopem.
Ad strumas
Ad podagram.
[d] De comp. sec. loc. 4. c. 7

C VENENVM ET EIVS CVRATIO.

AQVATILIVM animalium pauca admodum venenosa reperiuntur quòd in humore degant, qui veneno contrarius esse solet vt plurimùm. Sed inter ea quę venenum habẽt nullũ Lepore marino pestilentius. Cętera enim parte tantùm aliqua venenum continent, vt Araneus piscis in spinis tantũmodo id habet, & pastinaca marina in radio, cùm Lepus in toto corpore id habeat, quãuis sint qui & huic tantùm in felle contineri putent. Titus Imperator à fratre Domitiano Leporis marini veneno enecatus fuisse dicitur: cùm enim oraculum consuleret, ac quæreret, quo mortis genere obiturus esset, responsum fuit, Vlyssis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed Vlysses pastinacæ ictu perijt. Titus post mortem patris cùm regnasset à marino Lepore interfectus est. Is autem piscis (vt ait [a] Philostratus) humores quosdam occultos habet mortiferos supra omnia venena, quæ mari terraué nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quandoq; tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus autem hoc eodem contra Titum fratrem vsus fuisse putatur, quòd graue molestumq; sibi videretur, simul cùm D fratre humano benignoq; viro imperare. Io. [b] Tzetzes.

Titi Imperat. mors.
[a] Lib. 6.
[b] Chil. 6. 43

Τῖτος δ' θνήσκει βιβρωκὼς λαγῶν τῶν θαλασσίων
Titus autem moritur cum comedisset Lepores marinos.

Eundem Domitianum præter Titum, alios quoq; è medio sustulisse eodem veneno referunt. Quocirca Hegesander Delphus, referente [c] Athenæo, in Artemisijs Dianæ sacris mullum inter cætera gestari (περιφέρεσθαι) ait, eo, quòd videatur Lepores marinos, homini lęthales magno cum studio venari & consumere: vt piscis magna hominum vtilitate venator Deæ etiam venatrici consacraretur. [d] Plutarchus verò, mystæ inquit Eleusinij mullum venerantur quod scitis: eodemque Iunonis Argiuæ antista honoris gratia abstinet: Nam Leporem marinum qui homini est lethalis, maximè interficiunt & consumunt mulli. Ideoq; vt humanis & salutaribus animallibus parcitur. Aelianus vel ob hanc caussam Eleusine sacris initiatis sacrum fuisse Mullum piscem habitum putat, vel quòd ter anno pareret. Cæterùm Mullũ eo animali pestifero vesci [e] Plinius nobis testatum reliquit: vescitur, inquit, eo (Lepore marino) vnus tantùm animalium, vt non intereat, Mullus piscis:

[c] Li. 7. c. 36.
Mullus cur sacer Eleusinijs.
[d] Lib. de soler. anim.
[e] Li. 31. c. 2

ſcis: tenereſcit enim tantùm,& ingratior viliorq; fit. In Mullo autem carnis durities ma- E
ximè commendatur. Sed [f] Athenæus etiam ſcarum Lepores marinos venari, iiſq; paſci
tradit. Non ſunt, inquit Plinius, minus mira quæ de Lepore marino traduntur. Venenum
Lib.8. eſt alijs in potu aut cibo datus, alijs etiam viſu. Si quidem grauidæ ſi omnino aſpexerint
fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione vitium fatentur, ac de-
inde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, vt in brachialibus habeant: ea-
dem res in mari & tactu quidem nocet. & paulò pòſt tradit, contrà in India cùm vel in ma
ri tangitur, humano digito, mori, ait enim: In India affirmant non capi viuentem, inui-
cemq; ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori: eſſe
autem ampliorem multò, ſicut & reliqua animalia. Et alio loco. Lepus, ait, dirum & vene-
natum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum diſſolutionemq; protinus
creat. Huc refer ea quæ ſuperiùs de Lepore magni maris incola allata ſunt. Idē author de
eo qui in mediterraneo habitat, potum non ſemper mortiferū eſſe, quandoq; enim tormi-
na, & moleſtiſſimos dolores in ventre excitare his verbis ſcriptum reliquit: Lepus mari-
nus mortem ſæpe infert, aut ſi nihil aliud, ventrem acerbiſſimis doloribus torquet: quod
repetit ferè Aelianus l.2.45. Lepus marinus (inquit) ſumptus ſæpenumero mortem intu- F
lit; ventris ſaltem dolores excitauit. Gyllius addit; partum abigit, ſtomachum diſſoluit
Græcè legitur: λαγὼς δὲ θαλάττιος βρωθεὶς θάνατον ἤνεγκε πολλάκις: παντῶς δὲ τὸν
γαστέρα ὠδύνησε. Cęterùm viſu etiam nocere, vt ſcribit Plinius, non vſq; adeo verum
eſſe puto, niſi qui aſpicit, vicinus factus tetrum Leporis odorem ac virulentiam naribus
etiam hauriat, quomodo & mulieres aborrire etiam poſſe cenſendum eſt. Itaq; & Ronde-
letius marinum Leporem ſibi allatum odore ſuo nauſeam aſtantibus excitaſſe, hac narrat
hiſtoria: Cùm ego, inquit, piſcium naturæ varietatiſq; cognoſcendæ ſtudioſiſſimus,
piſcatorium forum frequenter inuiſerem, cumq; piſcatores propoſito pręmio allecti, cer-
tatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in littus eiectum reperirent, ad me
deferrent: ecce piſcator Leporem marinum cum aphyis & Loliginibus in faucibus Mal-
gurianis captum, nunquam à ſe aliàs antè viſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ folijs
inuolutum mihi offert: quem cùm diligentiùs contemplarer, mihi multiſq;, qui vnà me-
cum erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpexione reuocatus, diſſeca-
bam, parteſq; omnes internas rimabar: quum interuenit mulier quędam de mariti mor-
bo me conſultura, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor piſ- G
ciſq; conſpectus vomitum diſſolutionemq; ventriculi protinus creauit & de ventris dolo-
re (erat autem grauida) grauiter quæri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem ad
ſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri lumbiſq; admotis prohibui, & vt
aliquot dies Cancris veſceretur, conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes,
viri boni & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata & in ſe, & in grauida experti ſunt, & vi-
derunt vt omnino ex his, quæ de Lepore marino veterum litteris prodita ſunt, huic noſtro
(Lepori) competere experientia docuerit, Hactenus Rondoletius, qui & tertium quod
deſcripſit genus, ſplendore diutius inſpectantibus dolorem oculorum capitiſq; adferre in
ſe ipſo expertus eſt. Reliquum eſt vt de accidentibus dicamus quæ poſt venenum aſſum-
ptū inſequuntur. Id natura manifeſtè calidū eſt & arrodens, Bertutius eadem eſſe teſtatur,
quæ ex cantharidum potu euenire produnt authores: ſed nō omnino ita eſſe ſubinde pate-
Symptomata ex lepore marino. bit. Primum guſtu & odore depræhenditur, quia piſculentus quidam & viroſus ſapor ab
eis percipitur, vt ſcribit Dioſcorides παρακολουθεῖ γεῦσις ὅμοια ἰχθυσι βρωμώδεσιν, vbi ma
lè vertunt, piſcium virus olent. Nam Aëtius eadem habet: Lepus marinus, inquit, repe-
ritur ferè inter Loligines, animal paruum, viroſum odorem habens; comitatur autem co- H
medentem, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus. Et Scribonius Largus ait eius guſtum non
abſimilem eſſe illotis piſcibus, aut etiam putentibus, ſed ante omnes cecinit [g] Nicander:

Εἰδήεις δὲ λαγοῖο κακοφθόρεος πόσιν ἔμπης
[g] In Alexiphar. Ουλομένην. τὸν κῶμα παλυστεὸν τέκεν ἅλμης
Τοῦ δή τοι λεπίδων μὲν ἰδὲ πρύματος πέλει ὀδμὴ
Γευθμὸς ἰχθυόεις νεπόδων ἅτε σαπρυνθέντων
Ἠὲ καὶ ἀπλύτων ὁπόταν λεπὶς ἄυξιδα χραίνῃ:

Quos ſic tranſtulit Iacobus Greuinus:

Quod ſi fluctiuagi Leporis lethale venenum
Deprendas, fœdum qui ſumpſerit, halat odorem.
Qualiter exemptæ reliquo cum viſcere ſquama,
Vel putridi quod olent neq; loto corpore piſces,
Talis & immundo ſapor obuerſatur in ore.

A Vbi autem in ventriculo & inteſtinis hoc venenum ſedem figit, naturalem illarum partiũ œconomiam turbat, doloresq; varios excitat: Primùm enim teſte Dioſcoride aluus dolore afficitur: & vt ſcribit Aetius, color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur cum faciei tumore: incenduntur autem pedum plantæ, & pudendũ tumefactum cohibet vrinæ effuſionem. Progrediente verò malo ægri etiam cœrulei coloris lotium (οὖρον θαλάσσιον, violaceã vrinam, Auicennæ interpres) emingunt, quandoq; etiam ſanguinolentum: deinde nauſeabundi facti bilioſa vomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudat item graueolentia & omne piſcis genus auerſantur pręter Cancrum. Qui ſumpſerunt, inquit Scribonius Largus, Leporem marinum, ſtomacho veſicaq; adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureiq; coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſoq; ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant præterea & ſubinde reijciunt ſpumoſa: interdum bilioſa & ſanguinolenta, & maximè cùm ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſumnis litoris puſilli fluctus videntur ſubinde audire. Oculi eorum exulcerantur, genę inflantur: coloris mali vel plumbei fiunt: minutatimq; per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. His adnumerat [h] Auicenna B conſtrictionẽ anhelitus & difficultatem, rubedinem oculorum, tuſſim ſiccam, ſputum ſanguinis, icterum & anguſtiam, dolorem renum, excrementum alui violaceum, quandoq; mucoſũ, ructus piſcoſos cũ ſalſedine. Addit præterea plures, qui euadunt, in phthiſin incidere: Plurima horũ atq; maxima ſymptomata vetuſtiſſimus[i] poëta cõplectitur his verſibus.

[h] *Fen. 4. doc. 6. tract. 2. capit. 4.*

[i] *In Alexipharm.*

Τῶν ἤτοι ζοφόεις μὲν ἐπίχλοος ἔδραμε γυίοις
Ικτερόεις. σάρκες δὲ περισολάδlω μινύθουσι
Τηκόμεναι. τὰ δὲ δόρπα κατέσυγεν. ἄλλοτε ῥινὸς
Ἄκρον ἐποιδαίνων σφυρὰ πίμπραται. ἀμφὶ δὲ μύλοις
Ἄνθεά τε βρυόεντα κυλοιδιόωντος ἐφίζει.
Δὴ γὰρ ἐφωρμάτησαν ὀλιζοτέρη κρίσις οὔρων
Ἄλλοτε πορφυρέη. τότ᾽ ἐπιπλέον αἱμάσσουσα.
Πᾶς δὲ παρὰ δρακέεσι φανεὶς ἐχθαίρεται ἰχθύς
Αὐτὰρ ὁ ναυσιόεις ἀλίlω ἐμυδάξατο δαῖτα, id eſt,
Poſt bibitum hoc virus viridis ſtagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroſo lumina viſu
C *Caligant, liquidæ abeunt in corpore carnes:*
Nauſea adeſt, tumet alta cutis, taliq; caleſcunt:
Subq; cauis oculis, roſeo fucata rubore
Apparet facies, ſiſtensq; vrina moratur.
Quæ nunc purpureo; nunc ſanguineo eſſe colore
Cernitur; & quemcunq; videt contemnere piſcem
Aſſolet auerſans, vt qualibet æquoris æger.

Quibus autem ex epoto Lepore moriendum eſt, ij totidem diebus moriũtur quot vixerat Lepus, quamuis incerti temporis veneficium eſſe author eſt Licinius Macer apud [k] Pliniũ. Hîc non prætereunda eſt à doctiſſimis viris agitata quæſtio, num Lepus marinus lædat peculiariter pulmones: Id enim ſcripſit Galenus non vnico in loco, vt libro de Theriaca ad Piſonem. Quædam, inquit, inueniuntur, quæ corporis partes quaſdam peculiariter lædunt: Lepus enim marinus pulmonem vlcerat. & libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera ſtatim ab initio ſophiſtis eos cauillantibus, qui de medicamentis ſcripſerunt quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, reſpondet: At hoc D cauillum, inquit, eos qui ita iocantur, arguit facultatis medicamentorum adeo eſſe imperitos, vt pulmonem ſolum ex omnibus corporis partibus à Lepore marino exulcerari ignorent. Contrà Rondeletius fatetur quidem eſſe medicamenta, quæ certis quibuſdam partibus vel proſint vel obſint; non tamen veritati conſentaneum eſſe putat, ſolum pulmonẽ à Lepore marino lędi. Nã, inquit, Paulus Aegineta, & Aëtius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, veneni huius grauia ac ſæuia ſymptomata varijs in partibus tradiderunt, de peculiari pulmonis ſolius affectu, ne verbum quidem. Dioſcorides etiam ac Plinius quanta ſit eiuſdem veneni pernicies ſatis fusè declarant, at quòd ſoli pulmoni noxam inferat, non dicunt. Non ſolùm itaq; ſententijs omniũ qui de Lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus. Clariſſimus medicus Iohannes Gorrhæus Nicandri egregius interpres, cùm videret poëtam hunc eius rei non meminiſſe, vt Galenum cum eo & alijs conciliaret, certa quædam accidentia quæ poëta poſt huius veneni hauſtũ ſuperuenire ſcribit, à Lepore marino ortum trahere autumat. Maximè, cùm Nicander dicat carnes tabeſcere ſenſim & paulò pòſt.

[k] *Li. 32. c. 2.*

An peculiariter pulmones lædat.

——— *Vndique malas* E

Ceu flos exoriens, tumidas tumor occupat ambas.

hęc annotat: Corpus nutriri desinit, vel quòd à Lepore humores non possit sibi assimilare, vel propterea quòd pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerentur, vnde febris & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, scribens genas rubescere, & velut roseo colore pictas videri: hoc enim fit humorum in pulmonibus putrescentium calore in faciem sublato. Et sanè ita est, vt scribit Gorrhæus. Non enim vt huic respondet Rondeletius, aliorum morborum symptomatumq; communis nota est genarum rubor, sed pathognomonicum signum Leporis marini assumpti, si alia quæ supra Nicander retulit, signa adfuerint. Sed de his satis: Ad remedia alexipharmaca nos conferamus, quorum non paucus est numerus. Sed ante omnia prospiciendum corpori purgantibus medicamentis, vt si non omne venenum, saltem modica eius quantitas per aluum euacuetur, visq; veneni compescatur, & à partibus principibus cordiq; vicinis reuellatur. Idcirco Nicander in principio curationis propinat hellebori radicem, & succum scammoneæ: ait enim:

Conclusio.

Remedia contra Leporem marinum.

Τῶν μὲν φοινήεσσαν ἄλις πόσιν ἐλλεβόροιο F

Νεμείας τότε δάκρυ νοβδάλτοιο κάμμωνος

Ὄφρα ποτὸν νέποδός τε κακοῦ ἐκφύρματα χεύῃ.

Contra hunc Phocaicum veratri porrige potum,

Eliciensq́; recens lachrimas carpti colophoni;

Perniciosa mali vt compescas pharmaca piscis.

Notandum est hoc in loco Nicandri quosdam φοινήεσσαν exponere nigrum & cruentum. Certè Dioscorides nigrum veratrum præscribit: & Auicenna. Cum autem aduenit dies secundus, inquit, excitationis accidentium & quiescunt, fiant ei pilulæ de helleboro nigro, & scammonio & agarico cum succo liquiritiæ & tragacantho partibus ęqualibus, inde exhibeatur drachma vel paulo plus cum iulelp. Nicādri Scholiastes ad ea verba poëtæ Τῶν μὲν φοινήεσσαν, hæc commentatur. Γράφεται τῶν μὲν φωκήεσσαν ἀντὶ τοῦ φωκικὴν. ἡ γὰρ τῆ ἐλλεβόρου πόσις, ἐν φωκίδι δοκεῖ εὑρεθῆναι, κελεύει δὲ ἐλλέβορον ἢ σκαμμωνίαν διδοναι, πίνειν τῷ κάμνοντι, ἵνα κοιλίας φερομένης συγκριθῇ, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου κακὸν συν ἀπορραγῇ. φοινήεσσαν δὲ εἴρηκε τὴν τῆ μέλανος ἐλλεβόρου ποσιν. id est, scribitur etiam Τῶν μὲν φωκήεσσαν pro φωκικὴν. Videtur enim potus hellebori in Phocide inuentus. Iubet autem ęgro dari potum hellebori aut Scammonij, vt ventris fluxu excernatur & disperdatur venenū. φοινήεσσαν verò dixit nigri veratri potionem. Dioscorides cùm iubet dari decoctum maluæ aut cyclamini radicem cum vino ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, καὶ σκαμμωνίας ὀπου, id est, hellebori nigri aut Scammonij liquore, non expressit pondus. vt verbum δοτέον in eadem periodo vel cum acusatiuo construatur, vel cum genitiuo, partem scilicet rei significante quod vsitatum est Græcis. Ruellius & alij pondus expresserunt nempe drachmam vtriusque, sed in scammonio apparet nimium. Lac deinde propinandum erit. Asininum laudat Dioscorides, & alij, sed ante omnes Nicander. G

Ἄλλοτε βρωμήεντος ἀμελγόμενος γάλα πίνοι

Interdum enixæ mulsum lac potet asellæ

[l] Lib. 28. c. 10.

[l] Plinius & asininum lac & equinum bubulumque priuatim ijs qui marinum Leporem hauserūt, auxiliari scribit. Scribonius Largus præscribit etiam lac muliebre. Dantur hæc lactis genera vel per se vel cum melle aut passo quotidie. Lactis loco poterit dari continuè decoctum maluæ tam radicis quàm foliorum: quod etiam magnam aduersus hoc veneni genus vim obtinet; inflammationes enim & punctiones Leporis marini mitigat non aliter quàm lac ipsum: idcirco subdidit hunc versum post citatum Nicander: H

Ἠὲ χύτρῳ τήξας μαλάχης ῥυπόωντας ὀράμνους.

Insuper elixæ da lubrica tuscula malua.

Scribonius Largus, prodest, inquit, & maluæ sorbitio bene vncta & salsa. Auicenna ait: Iuuant & coliculi maluæ, & folia altheæ recentia elixata, aliàs semen altheæ recens elixatum: [m] Plinius, folia ait, Altheæ cum radice sua decoctæ Leporis marini venena restinguunt: & vt quidā dicunt si vomatur. Aetius post lac cum mulso potū aut decoctum maluæ confestim vomere iubet. Deinde radicis cyclamini tritæ dat drachmas quatuor cum vino diluto, aut veratri nigri drachmam vnam: aut scammoniæ scrupulos duos cum bubulo lacte vel aqua mulsa. Aegineta non cyclamini sed peucedani radicem è vino propinat: lapsu fortè librariorum. Nam Dioscorides, de cyclamino agens radicem eius contra venena, præsertim Leporis marini è vino bibi docet. Lepori marino aduersatur & cyclaminos. [n] Plinius. Extat apud Zoographum codex manuscriptus Græcus κατὰ τόπους, Dioscoridi attri-

[m] 2. cap. 21.

[n] Lib. 25. c. 10.

di attributus: hic lac muliebre laudat, & veratrum album: neq; enim, inquit, metuendus A est ab eo vomitus. Iuuat ab initio vrina humana quoq; pota & vomitu reddita, ὄρον ἀνθρώπινον ποθέν καὶ ἐξεραθέν. Auicenna etiam hanc vrinam eidem malo prodesse tradit. Resina item cedri ex vino oboli pondere sumpta alexipharmaci naturam præstat. Nicander.

Καὶ τότε κεδρίνης πελάνου βάρος ἔμμορε πίσσης.

Tum quoq; cedrinæ viginti grana resinæ.

Pro κεδρίας λείας μετ' οἴνου apud Dioscoridem legit Zoographus κεδρίδας, idest cedri fructus, sicut & ἀρκευθίδας dicimus multitudinis numero, idq; ex Aetio. Nam resinam cedri numero singulari cedriam dicimus: quam itidem Aëtius in hoc malo non cum vino bibi, sed cum passo delingi præcipit: Sed & Dioscorides libro primo, Cedria, inquit, in passo sumpta contra venena Leporis marini auxiliatur. [o] Plinius cedri succum vocat, inquiens, Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in passo cedri succum. Alibi ad idem medicamentum cedrides, idest fructus cedri commendat, quos innominatus quidam per se edi iubet. Asclepiades apud Galenum dat obulum & semiobulum cedriæ. Aetius eius bina ternaué cochlearia per se sumi iubet, aut cum passi cyathis duobus tribusúe. Dioscorides correctus. [o] Lib. 4. c. 5.

B Dat idem etiam baccas iuniperi tritas per se, aut cum passo plurimo. Acinos mali punici laudant Dioscorides & Aetius atq; alij. Nicander omne genus mali punici; & mustum vuis expressum, ita vt ex oliuis oleum solet exprimi.

Βρύχοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινώδεα σίδης
Κρησίδος οἰνωπῆς τε, καὶ ἣν προμένειον ἔπουσι
Σὺν δέ τ' καὶ αἰγίνητιν: ὅσαι τὰ σκληρέα κάρφη
Φοινὰ ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρῃ.
Ἄλλοτε δ' οἰνοβρῶτα βορὴν ἐν κυρτίδι θλίψας
Ὥσπερ νοττεύουσαν ὑπὸ τρυπτῆρσιν ἐλαίην.

Id est Greuino interprete.

Punicei interdum cui Creta est patria, mali
Formosum poterit potu æger sumere fructum;
Oenopesq;, & quod Promenium nomine dicunt
Aeginetinq; item: & tenui quæcunq; rubentes
Et duras cute habent molliq; putamine crustas:
Quandoq; exemptas grauidis è vitibus vuas
C *Exprime fiscella, nouæ vt excolentur oliuæ.*

Scholiastes οἰνωπὴν, προμένειον & αἰγινῆτιν tres diuersas mali punicæ species facit. & forsan, inquit Zoographus, tres illæ species sunt, quarum vna acidum ac vinosum, altera dulce, tertia μέσον (id est medij saporis, muzũ vulgò nuncupant) pomum profert. His quartam speciem addit apyrenon dictam, quam Nicander quoq; videbitur comprehendisse si ita legatur: ὅσαι τ' ἀσκλήρεα κάρφη, idest, & quæ molles nucleos rubentes tenuissima distinguunt membrana. Nam licet τὰ σκληρέα legamus, per antiphrasin, tamen molles nucleos interpretatur scholiastes. Dioscorides quoq; punici mali acinos cum succo scammoneæ & melicrato dari iubet. Aetius etiam per se commendat. Incertus de remedijs morborum secundum loca Græcus author nondum impressus, Dioscorides falsò putatus (citatur à Zographo) mala punica vinosa, & eorum nucleos in cibo laudat. Ex malo punico acerbo, inquit [p] Plinius, fit medicamentum quod stomachice vocatur, vtilissimum oris vitijs, narium, aurium, oculorum caligeni &c. contra Leporem marinum hoc modo; Acinis detracto cortice tusis, succoq; decocto ad tertias, cum croci & aluminis scissi, myrrhæ, D mellis Attici selibris: sed hic locus Zoographo suspectus est, quoniam remedia aduersus Leporem marinum intra corpus sumuntur; hoc autem vitijs externis tantùm applicari potest. [q] Apud eundem, vbi habet: peculiariter valet potum contra venena quæ data sunt è Lepore marino buprestique, vt Aristoteles tradit, dorycnium: quidam codices melius legunt, & vt Aristoteles tradit, contra dorycnium, nimirum lac muliebre prodest, de hoc enim antea erat locutus. Commendat etiam alismatis vtriusq; radicem potã è vino, & potos hippocampos. item ostrea quæ etiam fricta & in cibo sumpta prodesse ait Valerianus, apud quem & hoc legere est; Ranę fluuiatiles si carne edantur, iusué decoctarum sorbeatur, prosunt contra Leporem marinum. Cùm pisces alios omnes auersentur, teste [r] Dioscoride, & oderint qui marinum Leporem hauserunt, solos fluuiatiles Cancros coctos libenter edũt, & admisto vino tritos bibunt. Inditiũ & spes salutis est, cùm pisces amare & in cibos admittere expetũt. Pro his verbis καὶ πίνεται οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicibus, inquit Goupilus, legitur καὶ πίουσιν ἀφελούμενοι, id est Cãcros solos ex piscibus [p] Li. 33. c. 6. Plinij suspectus locus. [q] Lib. 28. cap 7. [r] Lib. 6. c. 5.

admittunt, & concoquunt, & vtilitatem ex eis percipiunt. Codex manuscriptus Zographi habet, καὶ τούτους μόνους πέσσουσι. Aegineta Cancros fluuiatiles duntaxat pro remedio dari iubet, si admiserint. Sed loci eius lectio fortè melior est apud Aetium; qui sic loquitur: Edat & Cancros assiduè, piscem enim nullum admittit. Quod si piscem edere possit signum id salutis iudicabis: Et Actuarius. Quod si pisces ægri ingerere nequeunt, solos fluuiatiles Cancros coctos edant, bibantq; vinum cui ipsi sint admisti. Cæterùm salutare est si piscem edere sustinent. Cancri fluuiatiles, inquit alibi Plinius, triti potiq; ex aqua recentes, seu cinere adseruato contra venena omnia prosunt, priuatim contra Scorpionũ ictus cum lacte asinino, vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morsus, & contra Leporem marinum. Aetius desperatis ob epotum hoc venenum Cancrorum fluuiatilium crudam carnem contritam è lacte propinat. Cùm itaque veneno huic aduersam vim habere Cancros fluuiatiles ex tot authoribus probatum sit, quàm malè in ἀντιβαλλομένων libello Galeno falsò adscripto pro Lepore marino Cãcer fluuiatilis substituatur, quilibet oculatus viderit. Auicenna Echinum assum recentem aut sanguinem eius, & sanguinem anseris dari præcipit. Extollit etiam Dioscorides sanguinem anseris calidum, vel dum fluit è vulnere, vt habet Kiranides. Eundem quoque Aetius calidũ cum passo bibendum præcipit: Plinius cum olei æqua portione. Galli sanguis sanat eos qui Leporem marinum comederunt, Kiranides. Præfertur & à quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens è venis potus, non aliter quàm lac è mammillis: & vulpis caro inassata, quin & theriaca diatessaron tribus diebus pota. Ossa asini contracta & decocta auxilio esse testes sunt [a] Plinius & Auicenna. Præterea vt Aggregator citat ex Auicenna, fistulæ pastoris aureus vnus vel alter liberat. item Lutum sigillatum. Terra quoq; sigillata, authore Galeno liberat vomitu. Idem Aggregator auxilia quædam aduersus morsum Leporis marini recenset: ridiculè nimirum, cùm nullus authorum periculi ex eius morsu meminerit. nec alia quàm quæ prius simpliciciter contra venenum eius sumpti retulerat: nisi quòd ex Hali abbate (lapsu fortè interpretis) Leporem ipsum marinum emplastri modo impositum, suo morsui mederi recitat. Magni maris Leporis venenum hoc modo curatur: Radicem, vt scribit [b] Aelianus, ad idẽ mare in insula quadam nasci ferunt, haud quaquam in vulgus ignotam, quę animi affectionibus illius, qui sic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota facit vt is reuiuiscat & recreetur. Sin negligitur, tam sanè valida pernicie hic lepus præditus est, vt ad mortem vsque hominis morbus procedat. Hæc Aelianus.

[a] Lib. 28. c. 10.

[b] Lib. 16. c. 19.

Finis Libri Primi.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR, Liber Secundus.

QVI EST DE CRVSTATIS; Et Primùm

C

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

CRVSTACEORVM vocatorum animalium quæ nuper,cùm de Mollibus ageremus in genere, exanguia esse etiam, satis, ni fallor,ex Aristotele probauimus, tractatui secũdum tribuimus locum præferimusq; Ostracodermis: non quòd maiorem nobis præbeant vtilitatem (ob hanc enim plurima Testaceorum, nominatim verò Ostrea & Purpuræ Astacis,Cancris,Locustis, cæterisque crustaceis essent præferenda) sed quòd membra omnia distinctiora habeant,
D perfectioraq; atque item plura. Adhæc maior etiam est prudentia in his in quærendo cibo, maiorque in persequendo fugiendoque hoste celeritas: & maius denique in pugna robur,ad quam apta habent instrumenta, hastas nimirum, quibus nonnunquam,non aliter ac equites hastati tanto concurrunt impetu, vt rumpere eas velle videantur. Contrà Testaceis, humida cùm sit eorum natura, parũ cerebri ac per consequens prudentiæ nihil vel parum, ac motus etiam parum natura tribuit. Hasce igitur ob rationes crusta tectis minus perfectiora ostracoderma iudicamus.

E

SYNONYMA.

a Lib. 11. c. 37. QVÆ Græci & præſertim Ariſtoteles μαλακόστρακα, Latini hoc tempore Cruſtacea vocant: [a] Plinius Cruſtata, cùm inquit: In marinis Cruſtata & Cartilaginea priores dentes habent. Alibi molli teſta operta reddit, & contecta cruſtis tenuibus, item cruſta fragili incluſa, vt quibus fragilia operimenta. Idem hæc Ariſtotelis verba: Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν οὔτε φθέγγεται, οὔτε ψοφεῖ οὐδένα φυσικὸν ψόφον, οὐδὲ τῶν μαλακοστράκων; ita vertit: Mollia nec cruſta intecta, nec vocem, nec ſonum vllum habent. Cancros
b Li. 9. c. 31. etiam omnia Cruſtata quandoque vocat, vt vbi [b] loquitur: Cùm Carabi à cæteris Can-
c Lib. 9. de animal. 6. cris diſtant cauda. Apud [c] Aelianum, vbi habetur, τῶν ὀστρακονώτων καὶ ὀστρακοδέρμων καὶ τοῦτο ἴδιον, interpres vertit: Teſta cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt.
Etymum. Vocantur autem μαλακόστρακα, quòd tegumentum non æquè durum, ac denſum habeāt, vt ὀστρακόδερμα, quæ ὀστράκῳ hoc eſt teſta dura & ſilicea integuntur, neque molle operimētum veluti piſces ſquāmoſi aut molles, ſed durius Mollibus, & tenuius Oſtracodermis. F

GENVS, DIFFERENTIÆ, DESCRIPTIO.

a In cō. aph. hipp. lib. 1. b De fac. alim. cap. 34. c Lib. 9. c. 31. [a] CARDANVS enumerans Cruſtatorum genera, ſeptem conſtituit, nimirum Aſtacos, Squillas, Locuſtas, Erinaceos, Vrſos, Cancros, Paguros. [b] Galenus: Aſtaci, inquit, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari, & id genus alia tenui teſta concluduntur, duritieq; Teſtaceis ſunt ſimilia. [c] Plinius Cancrorum genera facit, Carabos, Aſtacos, Maias, Paguros, Heracleoticos, Leones, & alia ignobiliora. Speuſippus ſimiles eſſe dixit, Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton id eſt Vrſam. Diphilus malacoſtraca vocat Aſtacum, Carabum, Carida, id eſt Squillam, Cancrum, Leonem. Quæ G
d Exercit. 245. omnia [d] Iulius Cæſar Scaliger duobus generibus comprehendit, differentiâ à forma corporis deſumptâ. Omne Cruſtatum vel caudatum, vel rotundum. Illius cauda expreſſa & extenta eſt: huius cauda quaſi operculum, alui exitum obtegit, & ventris infimæ parti ita applicatur: vt caudæ ſpeciem præ ſe ferat nullam. Rotundum Græci καρκῖνον, Latini tranſpoſitis elementis Cancrum. Caudatum vulgus Gammarum. Quod nomen Plinius cùm prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet ſine vlla deſcriptione. Quæ profectò diuiſio bimembris eſt & admodum erudita. Sed nos cum Ariſtotele, quem vbiq; ſequi
e De par. 4. cap. 8. ferè conſueuimus, quatuor ſtatuemus genera. Sic enim ille ait. [e] Summa eorum (cruſtatorum) genera quatuor numero ſunt: Locuſtæ, Gammari, Squillæ, Cancri: quæ ſingula in plures ſpecies diſtinguuntur, quæ non modò forma, verùm magnitudine multum inter ſe differant: alia enim magna, alia parua admodum ſunt. Et alio in loco: Cruſta autem intectorum, inquit, genus primū Locuſta: cui proximum genus alterum eſt, quem Gammarum vocant. Et paulò pòſt: tertium genus, inquit, Squilla: quartum Cancer. quorum ſanè plura
f 4. de part. cap. 5. habentur genera. [f] Alibi quinque conſtituere videtur, Echinum his quatuor generibus annumerans: ſic enim loquitur: Natura autem Cruſtatorum contrà quàm Mollium conſtat. H
Altera enim carnis mollitiam extrà habent, altera intrà: Hinc foris terrenam duritiem obtinent: quanquā Echinus nihil habeat carnis. Sed perobſcurè hæc pronunciat Ariſtoteles: quemadmodum etiam Plinius, vbi ait: Eodem genere ſunt Echini, quibus ſpina pro pedibus. Nam vel ad proximum genus referre videtur, nimirum cruſtata; vel ad remotius, ſcilicet exanguia, quorum ſummatim meminerat præcedentibus aliquot capitulis. Nos de Echino inter Teſtacea agemus (nam inter ea pluribus locis diſertè admodum Ariſtoteles numerauit) & ea quæ hîc dicentur vniuerſalia, in quatuor eis generibus iam prænominatis comperies. Cruſtata igitur aliqua ex parte teſtatis ſunt ſimilia. Qua enim foris terrenā portionem ac duriuſculum tegumentum obtinent, eis aſſimulantur, quod meminit Ariſto-
Cur oſſibus careant. teles; Cruſtata, inquit, omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; Locuſtarum
g De Var. rer. lib. 37. atque etiam Teſtatorum. Quatenus autem molle carnoſumq; intus continent, Mollibus comparari poſſunt. Nil autem oſſis habent. Neque enim conueniebat, vt ſcribit [g] Cardanus

A nus, quòd ossa iuncturis indigebant: atque ob id extensione, quæ sub crusta fieri non poterat: materia etiam sicca quæ integumento absumebatur, oberat ossium generationi. Cōmunes habent cum reliquis exanguibus partes, vt caput, alueum, gulam, ventrem & intestinum. Alueus teste [h] Aristotele, totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctū nec aliud quidquam. Quæ ratio est cur [i] Galenus Malacostraca omnia capite truncarit: nā cùm in quibusdā animalibus solùm id fecisse naturā dixisset, addit: τοῖς μὲν οὐδέτερον ἐστι (de capite & collo loquens) τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν οὖν καὶ ἀστακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσι ἅπασι κεφαλὴ μὲν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἐστι hoc est: his quidem neutrum est: illis verò caput tantùm. Locustis quidem igitur, & Astacis & Paguris, & Cancris neutrum. Omnibus autem piscibus caput est, collum neutiquam. Et aliquantò pòst Malacostraca omnia eadem lege conclusit: Ἀλλὰ καρκίνοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἐστι: τὸ δὲ τῶν αἰσθήσεών τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρησιν κινήσεων ἐξηγούμενον μόριον ἐστι, δήπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθαπερ αὐτοῖς ἐστὶ τὰ πάντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & Cancris & alijs Crustatis caput deest: partem verò quæ sensibus & motionibus à voluntate penden-
B tibus præest, illi sanè in thorace sitam habent, in quo omnes sensuum sedes eis habitant. Videtur maluisse Galenus quātum ad animantes istas attinet, in Aristotelis sententiam totis ire pedibus, qui è corde sensum motumq; omnem tanquam è fonte manare credebat, quàm ijs caput tribuere, vt ipsius verba hæc apertissimè docēt: Ὡς δ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις εἴη ἂν τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλός ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaq; quod in nobis cerebrū est, id sit in alijs animantibus pars illa ad quam quæ dicta sunt, (scilicet sensus & motus) referantur: aut si cerebrū non est, certè cor horum omnium principium fuerit. Quocirca Galenus penitus eius fuit sententiæ, crustata omnia capite carere. Est & alius eiusdem sententiæ locus, nequis putet prædictos locos esse solos, aut deprauatos, in quo sic idem scribit. Καρκίνος τε οὖν καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἤδη καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλήν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφὴν μόνην. Cancer igitur & vniuersum Crustatorum genus, præterea balenæ, & multa alia eiusmodi, vel capite omnino carent, vel eius solummodo rudimentum habent. Quòd verò balæna in eo numero recensetur, mendo non caret; neque enim balæna ex genere Crustatorum, neque capi-
C te caret: sed id habet discretum & distinctum. Quare Rondeletius κολύβδαιναν, quæ inter Crustacea à veteribus recensetur, vel simile aliud affine Crustati piscis nomen reponendum iudicat. Nos quidem ita censemus, vt Cancris caput sit indiscretum, reliquis verò caudatis discretum, quamuis id sit exiguum. Sic enim nos sensus ipsi docent. Quocirca cum vltimo loco dicat Galenus rudimentum quoddam capitis inesse quibusdam Malacostracis, de caudatis intelligendus est, quæ paruum admodum habent caput & os. Idcirco imbecille dicitur Crustaceum genus. Eiusmodi oris & capitis exiguitatis necessitatem, declarat [k] Cardanus his verbis. Nam si, inquit, magna copia cibi ore esset amplectenda, Crusta facilè frangeretur; præterea strangularetur animal, cùm non esset quo dilataretur Crusta coarctatum. Quod si itaq; caudata Malacostraca caput habeant minutum, quomodo verum erit καρίδας à capitis magnitudine dictas, vt vult [l] Athenæus? Ὠνομάσθησαν δὲ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα. τὸ πλεῖστον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπηνέγκατο. dictę sunt καρίδες à dictione κάρα. i. capite: maximam. n. corporis partem caput occupat. Quare vel dicamus Athenæū & qui ipsum secuti sunt, κεφαλὴν sumere pro thorace & capite καταχρηστικῶς, vel quod magis puto, à magnitudine capitis denominari, quòd inter cætera crustata
D id maximum habeat. In capite os est, quod protinus ventrē excipere in omnibus præterquam in Locustis testatur [m] Aristot. his. n. gulam ante ventrem exiguam esse: mox à ventre intestinum, quod (inquit) Locustis & Squillis & Astacis rectà in caudam definit, qua excrementa emittunt & oua pariunt. [n] Alio autē in loco; Habent stomachū, inquit, ori continuo iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter in quo Locustæ & Cancrorum nonnulli, dentes alios habent, quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex vsq; ad exitum excrementi deijcitur. Dixerat etiā antea ventrem bisulcū gulæ subiungi, ex eius medio intestinū simplex & tenue procedere, q̄ sub applicato exteriore operculo desinat. Habent preterea in ore dentes duos priores, vt idē testatur, his verbis: Crustata, tū Locustacea tū Cancri binos dentes habent primores. Et [o] Plinius: In marinis (inquit) Crustata & Cartilaginea priores dētes habent. Cæterū dētes non erāt satis: q̄a magna cibus eorū eget p̄paratione & cōtritione, quò ad intima corporis penetrare queat, quocirca natura alios tres in vētriculo cōstituit: altrinsecus singulos, inferius autem tertiū. Quemadmodū in Locustis & Astacis admodum est manifestum.

Qui

Alueus.
[h] Histor. 4. cap. 3.
[i] 8. De vsu par.
Galeni error.
Galen[us] correctus.
Colubdæna.
[k] Li. 37. de var. rer.
[l] Lib. 3.
Carides unde dictæ.
Os.
[m] Histor. 4. cap. 2.
[n] De par. 4. cap. 5.
Dentes.
[o] Lib. 11. c. 37.

[p] De par. 4. cap. 3.

Qui in ore sunt dentes, longi, non rotundi sunt, testeq; [p] Philosopho, tegmine operti duplici, inter quę talia quædam interiacent, qualia Locustarũ suo loco dentibus annecti dicemus. intra hos binos dentes, est carnosum illud, quod linguæ proportionatur, eiusq; effigiem gerit. Supra autem os oculi siti sunt, non omnibus eodem modo: Sed quibusdam à latere suprà, continuò sub prono, amplo distantes discrimine, [q] eodem authore. Duri ij sunt omnibus, aptique tùm intrò, tùm foras, tùm etiam in obliquum moueri, quocirca palpebris carent. Quod his verbis [r] Aristotelis comprobatur: Quę enim crusta integuntur, inquit, vsu careāt palpebræ necesse est, cùm nisi celeri cutis officio prestari non possit. Sed tamen vice eius tutelæ duritie oculorum hæc omnia nutriuntur, quasi per palpebram obductam quoddam translucidum cernant. Celeriter item mouentur & in obliquũ. Cardanus in latus moueri ait [s] nostri comparatione, directè autem, oculorum suorum. Melius enim esse vt altero vtrinq; prospiciant, etsi diuersis oculis, quàm vtroq; simul nec antè, nec pòst. Prominere autem, quoniam à lateribus: quia aliter antè penitus prospicerent: à lateribus autem collocari, quia si supra caput, non viderent, antè verò non poterant, quia os infrà reponere necessarium fuisset, quia caput habent immobile: neq; ante simul os & oculos esse, quoniam oportuisset latam esse faciem, vnde in motu etiam tardiores euasissent. Cæterùm quanquam duros habeant oculos, nihilominus celeriter mouentur quin inter omnia animantia quibus tales dati sunt oculi, celerrimè eos mouent, quod ex his [t] Philosophi verbis conijcio: Oculi, inquit, ijs omnibus duri sunt & apti tum intrò, tũ foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam sunt parti plurimæ Cancrorum, imo verò mobiliores. Caput quoq; eorum quamuis exiguum multis partibus durioribus munitur, vt cornibus & appendicibus. Cornua autem habent, non solùm ad pugnandum, sed etiam ad prætentandum iter. Nam visus quibus contigit exactus, mobilibus cornibus non indiguerunt; quæ planè eo carent, ea habent, vt Cochleæ: item quæ parum vident, vt Crustacea. Pedes habent octo qui omnes in obliquum flectuntur, vt inquit [u] Aristoteles, sicut & Insectorum. Quod sic transcripsit [x] Plinius. Pedes omnibus octoni, omnes in obliquum flexi. Ideo autem eos obtinuerunt, vt possent ingredi teste [y] Aristotele. Ingredi autem oportebat, vt victum quærant, victum autem non in terra affixum, aut vnico in loco colligendum, sed diuersis in locis dispersum ac mobilem. Quare rectè [z] Cardanus: Oportet autem, inquit, omnia Crustacea pedes habere, & pamphaga esse. Nam si nutriri debuerant solidiore alimento, & non omnino terra, vt Echini, sed meliore motu indiguere. at in Crustaceis pennæ adijci non poterant propter latitudinem. tenues enim frangerentur, crassæ ineptæ motui: quare pedes habere necessarium fuit. Quibusdam etiam brachia forcipibus denticulata sunt bina: χηλὰς Græci vocant: Furcas Apuleus; pedes bifurcos & bifurcatos Gaza, & post eum Massarius: alij bisulcos & bifidos: Quidam etiam Chelas dicunt Græco nomine seruato. Horum brachiorum pars superior in primoribus his vt loquitur [a] Plinius, mouetur superiore immobili: hisq; pro manibus vtuntur, hoc est non ingrediendi, sed cibum appræhendendi ac retinendi causa. Quamobrem quoq; contrà, vt ait [b] Philosophus, quàm pedes, hæc brachia flectere solent: Eos enim in cauum, hæc in orbem flectunt & circumagunt. Quod autem hic ait in cauum flectere, id [c] alibi clariùs introrsum flectere dixit. Omnibus verò magna ex parte, [d] eodem Aristotele authore, grandior & validior forceps dexter quàm lęuus est. Quod breuiter sic [e] Plinius: Dextrum brachium omnibus maius. Caro colore sanguinis rubra (quod mirum, cùm sint exanguia) & tactu lento, nec, vt prodidit Aristoteles, similis carni. [f] Idem ait in alueo humorem esse pallidum & minuta quædam oblonga & albida: russa etiam alia maculis dispersis. Et quã mutem siue papauer appellant, amplius parciùsq; habere omnia hæc genera: branchiarũ quoq; communem esse annexum omnibus. Tabellas quidam Latini vocant, quas Aristoteles πλάκας: quibus eorum crustæ coagmentantur, & quasi articulantur. Lapides esse sub crusta refert [g] Cardanus ex excrementis genitos, qui cum ea decidunt: & ob id qui lapides hosce quærunt, maximos in ijs quærere, quæ crustam veterem exuerunt. Sed hæc de Cancris ab alijs scriptoribus traduntur.

Margin notes: Oculi vbi & quales. [q] Hist. 4. c. 3. [r] De par. c. 13. [s] Lib. 37. de Var. [t] Hist. 4. c. 2. Cornua cur habeant. Pedes quot. [u] Hist. 4. c. 2. [x] Li. 9. c. 31. [y] De par. 4. cap. 8. [z] Li. 3. de san. & lib. 37. de var. rer. Chelæ. [a] Li. 9. c. 31. [b] De par. 4. cap. 8. [c] Hist. 4. c. 2. [d] Hist. 4. c. 3. [e] Li. 9. c. 31. Caro. [f] Hist. 4. c. 2. Papauer. Branchiæ. Lapides sub crusta. [g] Lib. 37. de var. rer.

A

VISVS. GVSTVS. SOMNVS.

EBES omnibus visus est: non solùm quòd oculos habeant duriores & prominẽtes, sed quia etiã à lateribus pósitos. Valent gustu & odoratu: Nam Gammari odore escarum allectati facillimè capiuntur. Dormiunt quoque vt his [a] Aristotelis verbis comprobatur: Aquatilium quoque, somnus apparet, vt piscium, Mollium, & Crusta opertorum, Locostarum inquam, & cæterorum generis eiusdem. & paulò pòst: Mollia quoqne, inquit, ad morem similem dormiunt, vt pisces: nec secus quæ Crusta operiuntur.

[a] Histor. 4. cap. 10.

NATATIO.

B

NCEDVNT obliquo motu; nec natant more Mollium, pedibus & pinnis, sed cauda tantùm, rursusq; ea tantùm quæ caudam habent. Docet hoc Aristoteles his verbis; Crusta intecta, vt Locustæ, caudis suis natant, celerrimèq; retrorsum pennarum caudæ adiunctarum beneficio. Itaque quæ cauda carent, vt Cancri natare non possunt. Pedes enim Crustatorũ ad natatum inepti sunt. Nullum quoq; crustatorum vel vocem vel sonum vllum emittit naturalem, vt idem [a] testatur.

Sonum aut uacem nullã emittere.

[a] Histor. 4. cap. 9.

LOCVS, VICTVS, ÆTAS.

RISTOTELES Crustata [a] minus, in salsis aquis quæ sunt potulentiores, quòd sint natura frigida & exanguia, sed in stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni tradit: [b] Athenæus ex eodem in saxorum foraminibus: itemq; in locis limosis. quod sanè postremum de testatis verum cõperi & in Aristot. legi: quamobrem pro μαλακόστρακα legendũ erit apud Athenæũ ὀστρακόδερμα. De Testaceorum victu locutus [c] Aristoteles, subdit Crustacea omnibus vesci, sic inquiens: Idem vescendi modus Crustaceis est: nam ea quoq; omniuora sunt: quippe quæ & lapillos & limum & algam deuorent, atq; etiam stercus, vt Cancri saxatiles. Carnes etiam nimirum appetunt. Nulla Crustacea respirant, sed aquam per fistulam egerentia refrigerantur. Humorem ore accipiunt, quibusdam terminibus depellendo, emittuntque meatu oris superiore, obductis meatibus, qui interfluxit. Duplex ille meatus sub oculis est. Quoties ergo aquam acceperint, vtroq; tegumento obturant, atq; ita respuunt humorem. Longam eis vitam esse scribit [d] Plinius, sed hoc priuatim Aristoteles de Locusta memorat.

C

[a] De gen. 3. cap. 11.

[b] Lib. 3.

Athenæus correctus.

[c] Hist. 9 c. 2

Non respirant.

[d] Lib. 9. c. 31.

SEXVS.

D

N Mollibus, inquit [a] Philosophus, & crusta copertis mas habetur & fæmina. Et [b] alibi de exanguibus loquens. Eorum quoque alijs toto genere sexus vterque est, vt Mollibus & Crustatis: [c] eodemq; authore, differt mas à fęmina, magnitudine, crassitudine, operculo: id enim amplius in fęmina est, ac distantius & hirsutius, & opacius, quale etiam fæminæ Locustarum sortiuntur. Idem alio in loco: Habent, inquit, in hoc genere mares tenues genitales meatus: fæminæ vuluas membraneas ad intestinum fissas hinc atque inde, in quibus gignitur ouum. Vuluas has esse bifidas etiam [d] alibi docet. In pedibus quoque differentia est, nam fæminæ, vt inquit, [e] Plinius, primus pes duplex, mari simplex. Partes, etiam, teste [f] Philosopho, supinas & capitis ita crustacea habent, vt alterę ad accipiẽdam reddendamque aquam branchiarum specie conditæ sint: alteræ planiores, latioresq; in fæminis omnibus, quàm in maribus constent. Et iterum [g] alio in loco ait: Nonnulla maris meatuum ac fæminæ differentia distinguit: quippe cùm vterque tenuis sit, & albidus, & humorem intra se continens pallentem: vterque etiam ex pectore pendet. Et pòst.

[a] Histor. 4. cap. vlt.

[b] De gen. 1. cap. 1.

[c] Histor. 4. cap. 3.

[d] De gener. cap. 2.

[e] Lib. 9. cap. 31.

[f] De par. 4. cap. 18.

[g] Histor. 4. cap. 2.

poſt. Maribus ſanè præ fæminis propria in pectore carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus, colore formaque promuſcidi Sæpiarum proxima: verùm hæc torta in vertiginem more Buccinorũ, quorum origo acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur. E ,, ,,

COITVS. PARTVS.

[a] De gen. 1. cap. 14.

[b] De gen. 1. cap. 11.

COIRE ac parere percipiuntur. Coeunt autem, veluti, prodidit [a] Ariſtoteles, modo eorum, quæ in auerſum mingunt, cùm alterum ſupinum, alterum pronum applicauerint caudas. Etenim, ne parte ſupina ſuperueniant, pronam impediunt caudæ præ ſuarum pennarum prolixa appendice: [b] alibi qua parte coeant, explanat his verbis: Meatus ille interior idem excrementi & vuluæ eſt, tùm ijs, tùm etiam Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idque parte corporis ſupina, qua putamen diſtat & mare illabitur, faciunt. Quãobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam emittat, admoueri ad meatum vulualem neceſſe eſt. Incipiunt autem Venerem exercere ineunte vere, aliquando etiam cùm ficus matureſcunt. F Ariſtoteles, inquit Athenæus, libro quinto hiſtoriæ animalium ſcribit ex ijs quæ teſta molli operiuntur, Locuſtas, Squillas, Aſtacos & id genus alia coire à tergo more quadrupedum, idq; veris initio prope terram: interdum verò cùm matureſcere ficus incipit. Hæc Athenæus. Diutius quoque, teſte [c] Philoſopho, hæc quàm cætera coeunt more inſectorũ. Sunt enim exanguia & ob eam rem frigida natura. Partus ſimilis eſt, vt antè dicebat, partui Mollium Cartilagineorumq; quòd per coitum pariant. Nam ſæpe mas coniunctus cũ fæmina viſus eſt. Fæmina ouum rubidum parit membrana obuolutum prætenui, ventri, lateriq;, ac vtriq; inteſtino annexum, idque ad carnem vſq; adhærens. Hoc eſt quod dicebat [d] Philoſophus: Fæminis, huius generis locus ouis deputatus iuxta inteſtinum omnibus. Et [e] alibi ait: Cruſtatorum omne genus ſibi iuncta continet oua, itaque fouet. Cardanus cur ea ſub cauda habeant iuncta ventri, his verbis examinauit: Verùm id maximum nec ab vllo fermè animaduerſum, quomodo perfecta cùm ſint intus, oua rurſus ſub cauda adhæreãt, quæ latior eſt ob hoc in fæminis, idque præcipuum ſignum ſexus, latitudo caudæ in Aſtacorum genere, cùm natura nil fruſtra agat, formam verò in vtero dederit neceſſe eſt, vt integra pariat, quod & de Locuſtis fatetur Ariſtoteles: laxatis igitur membranis illis parit, quę proprio humore ſub cauda ſtatim colligit, fibriſque annectit: ibi fouentur quoniam frigida ſunt ſimpliciter, & animalis comparatione: quædam enim ſimpliciter tãtùm, vt piſcium, quæ fotu non indigent, quædam ſola fœtus comparatione, vt auiũ. Gammari autem vtroque motu ideo fotu indigent. Naſcuntur igitur annexis adhuc ouis animalia: nam cortices caudæ poſtquam Gammari exuerint, annexi conſpiciuntur: quam ob cauſſam in cauda pinnas quinque etiam Gammari habent, vt eundo oua non atterant, aut excutiant. Oua Cruſtatorum imperfecta eſſe dicit [f] Ariſtoteles, quod foris edita incrementum capiant. Commutant enim, inquit, inter ſe vices Inſecta, vt quæ ouum pariant imperfectum, vt piſces ſquamati & Cruſtata & Mollia. Horum enim oua vermen imitantur, quippè quæ foris incrementum recipiant. Veſtiuntur, eodem teſte, hęc oua putamine duriore. G

[c] De gen. c. 8

Partus.

Oua.

[d] Hiſtor. 4. cap. 2.

[e] Hiſtor. 4. cap. 2.

[f] De gen. 2. cap. 1.

NATVRA. MORES. H

[a] Hiſtor. 8. cap. 1.

IDEM tradit hyberno ſolùm tempore condi, diebus ſcilicet frigidiſſimis. Et [a] Plinius de Cancris hoc eſt Cruſtaceis loquens ait: Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pingueſcunt. Bellum quandoq; inter ſe ciuile quodammodo gerunt: Et quãuis chelis plus valeant, quàm antennis aut cornibus: tamen his potiùs pugnant, quòd nulli penè alij ſint vſui, quã ad pugnam & defenſionem, vt ſcribit Cardanus, natura verò armis minus vtatur neceſſarijs. Cum alijs verò animalibus pugnãt chelis, quòd eadem ſit ratio victoriæ quæ cibi. Imbecille alioqui Cruſtaceum genus. Hinc Plinius: Vniuerſi, inquit, vbi aliquando congregantur, os ponti euincere non valent; Quamobrem regreſſi circumeunt apparetq; tritum iter. Mutant omnia cruſtam aut corticem. Sed quo tempore? Cruſta ſua, ait [b] Ariſtoteles, ,, ,,

Cruſtã exuunt & qñ.

[b] Hi. 5. c. 17

A teles,& Locustæ & Cancri, tam nuper nati, quàm pòst, exuuntur per ver, quemadmodum angues membrana vernationis, quam senectutem appellant. Et [c] alio in loco clariùs: Locustæ, inquit, inter marina & Gammari exuunt (operculum) aut verè aut autumno post partum. Iam captæ aliquæ sunt Locustæ, mollem habentes partem superiorem, quod crusta iam circumrupta, detractaque esset: inferiorem autem duram: quia nondum esset disrupta. Non enim similis his atque exanguibus exutio fit. At quia mirum videtur, quòd corticem exuant, idcirco caussam huius rei indagauit [d] Cardanus, sic scribens: Cur neq; Testacea, neque Testudines mutant corticem, Crustacea verò mutant? In Testaceis prius moritur animal, quàm testa siccari possit. Testacea etiam motu non indiguerunt, propterea à testa non impediuntur: triplici igitur caussa non mutant: quia non mouentur; quia parum viuunt: quia non siccantur: durior enim testa & crassior quàm crusta: in testudinibus autem testa incrementum non impedit. Nam in Crustaceis non solùm prægrauaret, & motum siccitate, sed etiam paruitate incrementum impediret. Et rursus, Crusta quoque, inquit, cùm sicca sit natura, mutatione indigebat: atque tunc cùm mutaretur, & cùm mutata esset, mori ex inedia necesse fuisset, atque ita non excedere annum, cùm tamen Locustæ diuturnæ B sint vitæ. Itaque & mutare corticem omnia Crustacea, & pedes habere, quæcunque perfecta essent, fuit necessarium.

[c] Histor. 8. cap. 17.
[d] Li. 37. de var. rer.

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

AVTVMNO & verè pinguescunt: at plenilunio magis: quia, vt dicit [a] Plinius, sydus tepido fulgore mitificat. Idem scribit [b] Aelianus his verbis: Testa crustauè intectorum hoc etiam proprium est, vt ad decrescentem Lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent, quod quidem ipsum declarãt Testacei generis Purpuræ, Buccinæ, Spondyli & his affines: itemque Crustacei generis Paguri, Locustæ, Astaci, Cancri & id genus. Præstant quoque cùm sunt grauidæ, quod latè in Locustis & reliquis eiusmodi patet. Confirmatque idem [c] Aristoteles cùm ait: Generis exanguis Mollia & Crustata optima sunt cùm vtero gerunt. Quod enim sanguine carent nec pinguedo in ijs consistit, hinc propor- C tionale pinguedinis secernitur in seminale excrementum. Ex his itaque cognoscere licet ea ad cibum eligenda esse, quæ sunt pinguia plenaque humore & succosa: talia autem sunt in plenilunio tempore verno & autumnali, & cùm sint prægnantia. Diocles Charystius apud [d] Athenæum scribit, Squillas, Cancros, Locustas, Astacos grati saporis esse, vrinamq; mouere. Sunt tamen dura carne. Vnde Mnesitheus Atheniensis in libro de edulijs, Locustarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiusmodi reliquorum difficilis est coctio, atq; adeo laboriosior multò, quàm cæterorum piscium. Difficulter quoque corrumpuntur quanquam non leuiter alant. Quocirca præparatione sua & coctione egent. Mnesitheus elixa magis laudat quàm assa. Horum bona pars viua cum tegumento suo feruenti aquæ injicitur ad coquendum elixandumuè, vbertim affatimq; feruere sinitur & dum bullit, despumatur. Quidam in aqua & oleo elixant, hisque vinum addunt. Sed melius aceti modicum loco vini aquæ simplici inditur. Sic enim cortex omnium magis ac citius rubicundo colore perfundetur: quod signum esse solet, iam susque deque elixa esse. Aptè dehinc ex bene piperato salitoque aceto comedentur. Cocta, inquit [e] Galenus, Malacostraca in aqua potulenta firmi sunt alimenti, cùm autem in se succum salsum contineant, si in eadem co- D quantur, eum amittunt ac deponunt, aluumq; propterea sistunt. Idem suadet Malacostrata vitanda esse eis, qui attenuante diæta vti volunt, ob carnis duritiem, & lentum ac pituitosum eorum humorem. Iam verò conferre omnia ad canis rabidi morsus, tabidis prodesse, feruidos adustosq; humores refrigerare ac diluere [f] Leuinus Lemnius tradit. [g] Cardanus author est lapides intra corticem & carnem Malacostracorum contineri ex excrementis genitos, eos cum crusta decidere non simul, sed paulò pòst, & ob id qui lapides hos quærunt, maximos in his quærere, quæ crustam veterem exuerunt. Ex quibus facile est conijcere hos lapides alicuius esse vsus; cuius autem sit, me latet nec ille id addidit, fortè eãdem habebunt facultatem quàm lapides in Cancris reperti, de quibus postea.

[a] Li. 9. c. 37.
[b] Lib. 9. de animal. c. 6.
[c] De gen. 1. cap. 19.
[d] Lib. 3.
[e] De alim. fac. 3. c. 34.
[f] Li. de vict. atten.
[g] Lib. 3. de occult nat.
[h] Li. 7. c. 37.

DE LOCVSTA: Cap. II. E

[a] Histor. 4. cap. 2.

CRVSTA intectorum, inquit, [a] Aristoteles, primum genus Locusta est: proximum, quem Gammarum vocant. Quo loco fortè aliquis dubitet cur Gammaro, quem ἀςακὸν vocat, præferat Locustam. Mihi quidem in præsentia nulla alia occurrit ratio, quàm mirabilis Locustæ corporis conformatio & ingeniosa fabrica, quamuis alioqui Gāmarus maiora habeat brachia bisulcis dentata forcipibus, atque ideo robore longè præcellat Locustæ. Cernis ne vt cornua hæc vibret ad viam tutò capescendam, & ad pugnam aggrediendam sine hostis metu? Cernis ne aculeos? magnam item illam in dorso & capte asperitatē, qua & propulsat iniurias & bellum infert? articulorum vincula, & tabellarum nexus, vnde non tam milites loricas suas inuenerunt, quàm vel Mauors ipse ille Homericus magis ad bellum, quàm nostra hæc Locusta, instructa arma obtinuit? Præterea non minus festiuè quàm eleganter dicebat in Locusta cùm integra apponitur in mensis, tria esse commoda, Dorion quidam tibicen apud Athenæum διατριβὴν, καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id est, exercitationem, quæ fit animi gratia & consumendi tempus, edulium, & contemplationem. Nam F in frangendis pedibus, thorace diuellendo, caudaq; detrahenda, manus oculiq; exercentur; dein cibus est gratus conuiuis: ac postremò mirabilis eius fabrica consideratur. Habes igitur cur primum Locustæ locum tribuerimus.

ÆQVIVOCA.

DE Locusta insecto, quod ἀκρίδα Græci dicunt, item de Locusta vocata venefica famosa & Neroni carissima; multa in nostro opere de insectis diximus, & hîc non repetimus. Iam verò apud Aristotelem Carabus etiam Insectum vocatur in lignis nascens aridis, de quo inter Scarabæorum genera vide in eadem de Insectis historia, Gaza modò taurum, modò fullonē vertit. Vnde Hesychius καράβους dici tradit τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωλήκια, in arentibus lignis nascentes vermiculos. Macedonibus quoque τὴν πύλην id est, portam vocari

Carab[o] ob sophagus. κάραβιν inuenio. Et Callimedon rhetor Carabi cognomen obtinuit, quòd Locustis admodum delectaretur, vti postea dicetur pluribus. Vixit is tempore Demosthenis, inter opsophagos præcipuus: meminit eius Plutarchus in vita Demosthenis & [a] Athenæus, qui ipsū G

[a] Lib. 7.

vocat φιλίχθυν & διάςροφον τοὺς ὀφθαλμοὺς, id est auidum piscium & distortis atq; limis oculis, strabū vt interpretatur Dalechāpius. Nam citat Athenæus hos Timoclis versus ex Curioso ——Εἶθ᾽ ὁ καλλιμέδων ἄφνω

Ο Κάραβος προσῆλθεν ἐμβλέπων δέ μοι.
Ως δ᾽ ᾤιην ἐδόκει πρὸς ἕτερον ἄνθρωπόν τινα
Ελάλει συνεὶς δὲ γ᾽ οὐδὲν εἰκότως ἐγὼ
Ω῟ν ἔλεγεν ἐπένευον διακενῆς
Τῷ δ᾽ ἄρα βλέπουσι χωρὶς καὶ δοκοῦσι αἱ κόραι.

Vertit Iacobus Dalechampius.

Deinde Callimedon Carabus
Repente processit, ac me respiciens
Vt quidem videbatur, alterum quendam hominem
Alloquebatur: ego verò vt par est, nihil cum intelligerem
Eorum quæ dicebat, loquenti annuebam inaniter.
Huius alia certè, quàm apparet, pupillæ vident. H

Alexis in Phœdone seu Phædria eundem voracitatis taxat; item Eubulus in Conseruatis:

Ε῞τεροι δὲ θεοῖσι συμπεπλεγμένοι,
Μετὰ καράβου συνέασιν, ὅς μόνος βροτῶν
Δύναται καταπιεῖν ἐκ ζεόντων λοπαδίων,
Α῞θρους τεμαχίτας ὥς τ᾽ ἐνεῖναι μηδὲ ἕν.

Quod est, vt idem interpretatur Dalechampius:

Alij verò cum dijs complicati
Familiares Carabo sunt qui solus hominum
Deglutire potest è feruentibus patinis
Confertim salsamentorum pulpamenta, sic vt nil edant cæteri.

Carabus caupo.

[b] Lib. 3.

Fuit & Sarambus quidam caupo. Carabus cognomine celebris apud [b] Athenæum, qui optima vina parabat. Carabis verò nomen loci est teste Suida; sed fortè legendum, vt putat Zoo-

A tat Zoographus, Carambis. Nam Carambis Promõtorium eſt Paphlagoniæ authore Etymologo, dictum παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν; caput enim eius multũ in pelagus procedit.

SYNONYMA.

CARABVS modò pro Locuſta marina, modò pro Cammaris ſiue Aſtacis à veteribus accipitur. Nã Epicharmus in Hebes nuptijs apud [a] Athenæum, quem Archeſtratus Aſtacum, Carabum ideſt Locuſtam vocauit vt patet his verbis: Adſunt Colybdænæ, & Aſtaci, quibus parui pedes, longaq; brachia: Carabos nuncupant. Vnde Hermolaus apud [b] Pliniũ exiſtimauit diuerſum fortè eſſe Carabum à Locuſta, quòd cùm de Locuſtis ſcripſiſſet, de Carabis ſubinde ſic loquatur. Sed cùm verba Plinij, vt rectè annotat Maſſarius, mutuata eſſe cernantur ab Ariſtotele, atq; vbi Carabus in illo legitur, Locuſta conuerti à Plinio videatur, erunt ſanè Locuſta & Carabus eadem, non diuerſa. Nam quando Plinius paulò infrà, Cancrorum genera, inquit, Carabi, Aſtaci, Mææ &c. non diſtinxit
B Carabos à Locuſtis antea nominatis, ſed Cancrorum genera nobiliora indicauit. [c] Athenæus quoq; ceu diuerſa genera nominat Carabum, ideſt Locuſtam, Aſtacum ſeu Cammarum, & Carida hoc eſt Squillam. Κάραβος igitur animal hoc marinum Græcis dicitur, de quo nobis ſermo eſt. Etymologus & Varinus ſic appellatum putant, παρὰ τὸ τῇ καρᾳ βαίνειν, quòd capite incedat, vel quòd capite ſit multum prominente: Cancrorum enim genus capite carere quodammodo videtur, quòd non à pectore diſtinguatur. Apud [d] Alexandrum Trallianum καραβὶς nihil aliud quàm κάραβος eſt: nominat enim λυκόυςας, & καραβίδας; vbi Iacobus Goupylus: Inducimus, inquit hæc verba, καὶ λυκόυςας, ſuſpicantes ab aliquo adſcripta, vt τῶν καραβίδων ſignificatio oſtenderetur. Nam & καραβίδες κάραβοι, à Latiuis Locuſtæ appellantur. Hæc ille. Sic Cammari, inquit Zoographus, & Cãmarides non differunt. Καραβίδες alioqui teſtibus Heſychio & Varino ſunt γραῖες vetulæ apud Methymnæos. Poſſunt ſic appellari Locuſtæ à ſiccitate & ſcabritie teſtæ ſuæ, quam nimis exſiccatam (vt reliqua huius generis) veluti ſenectam exuunt. Et hinc ſanè ab aliquibus γραφιαῖοι, dicti, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id eſt ad ſcribendum & inſculpendum idoneis. Αἰγιλοῦρος, Carabus Heſychio & Varino: ita forſitan
C dictus, vt conijcit Zoographus, à caudæ motu, à quo ælurus, id eſt felis, alio nomine ægilurus dictus videtur ijſdem etiam καβάρεος, & Κηραφὶς Carabum ſignificant. Inter recentiores quidam non ſine errore Locuſtas marinas ἀκρίδας dici putant; cùm ἀκρίδες inſecta ſint, quæ Locuſtæ Latinis nuncupantur. Biſas (aliâs Viſas) Pagurus eſt marinus, inquit Kiranides, qui & Carabus dicitur, à ſimilitudine viſalon, id eſt tegularum rubearum. Trallianus ἐπι βισάλων ὀπτηθεῖσαι in capite de dyſenteria hepatica dixit: vbi Goupolus inquit: Vir quidam Cretenſis doctiſſimus nos docuit hac voce ſignificari à vulgò Græciæ carbones incenſos, ad aſſandos piſces cõparatos. Ariſtophanis Scholiaſtes παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους exponit. Locuſta, inquit [e] Iſidorus, quòd pedibus ſit longis veluti haſta. Vnde & eam Græci tam maritimam, quàm terreſtrem Aſtagona vocant. In Italia hodie Lagouſta & Alaguſta in Liguria vocatur: alibi quoq; Lanchrina. Langouſta Maſſilię: in Hiſpania Loguſta. Belgio Stuercrabbe: Anglia à Lopſter. Eliota Anglus diuerſis locis Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Germanicè, inquit Zoographus, circumſcribemus, ein Merkrebs, oder humer art.

[a] Lib. 3.
[b] Lib. 9.
Carabũ eũdem eſſe cum Locuſta.
[c] Lib. 3.
Carabi etymum.
[d] Lib. 7. Carabis.
Aegilurus.
Biſas. Viſas.
[e] Lib. 12.
Locuſtę etymum.

D

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

LOCVSTAE, inquit [a] Plinius, Cruſta fragili muniuntur in eo genere, quod caret ſanguine, nec aliorum Cruſtatorum meminit. Vti etiam [b] vbi aquatilia tegumento, quo muniuntur, diſtinguit, cruſtis ait Locuſtas eſſe intectas. Quod modò ad formam penitet, Locuſta marina, teſte Pierio Valeriano Gammari fluuiatilis ſimilitudinem habet, longè tamen maior eſt atq; vaſtior, & albicantior, cùm Gãmari ſubnigricent: quanquã nigricantes admodum Locuſtę in Liguſtico mari cõſpiciãtur. Frõtẽ ſupra oculos anguſtiorẽ quã Gãmaro eſſe docet [c] Ariſtoteles, faciemq; latiorem, ac pectus anguſtius, totumq; corpus durius, & minus car-

[a] Li. 9. c. 30.
[b] Li. 9. c. 12.
Locuſta q̃d differat ab Aſtaco.
[c] Hiſt. 4. c. 2.

noſum, differreq; ibidem dixerat brachijs, quæ denticulatis forcipibus Gāmarus proten- E
dit: atque etiam quibuſdam alijs diſcr minibus, quanquam non magnis: Hinc Bellonius:
Locuſta, inquit, ſiue Carabus & Vrſa tam maior quam minor, nullos habent forcipes: quo
nomine ab Aſtaco maximè differunt. Quem omnes hactenus ſecuti, chelas Locuſtis adi-
munt. Sed non ita intelligendus eſt philoſophus, vt forcipes Locuſtæ neget, ſed quòd
tam magnos non habeat, vt Aſtacus: nam forcipes habere non vnico in loco ſcripſit, vt vbi
[a] De par. 4. cap. 8. — [d] ait: Genus Cancrarium & Locuſtarium ſimilia inter ſe ſunt, eò quòd vtrumque brachia
forcipibus denticulatis habeat. Et [e] alibi: Pedes, inquit, Locuſtis vtroque ex genere quini
A Cancro quid differat. — vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Quare & [f] Iulius Alexan-
drinus, dum ait, Locuſtæ, quæ κάραβοι ſunt, chelæ denticulatæ tantùm, nimirum ex quin-
[e] Hiſtor. 4. cap. 2. — que vtrinque pedibus: maiores illi vnico, non gemino, vt in forcipatis Aſtacorum chelis,
aculeo ſunt, eoque dentis in modum formato, rem acu minimè tetigit, & Philoſophi iam
[f] Lib. 14. ſalub. cap. vlt. — allata verba nō eſt aſſecutus. Verum quidem eſt, quòd chelas Carabi habeant eaſque di-
uerſas ab Aſtacorum chelis & non ita forcipatas, ſed vnico veluti dente munitas. Sed
quòd chelas in ſingulis pedibus eſſe dicit, id falſum: nec hoc dixit Philoſophus, plures dua
Chelarum vſus. — bus enim habere non poſſunt, nec erat neceſſarium, cùm ijs tanquam manibus vtantur, F
quæ duę ſunt; nec plures in ijs animantibus, quæ manus habent, aut quid illis proportio-
ne reſpondens: Gillius duos Locuſtæ pedes forcipatos, alios dentatos facit. Reliquas nūc
differentias proſequamur. Carabus, inquit, Bellonius hirto (aſpero) ſunt corpore: Vrſa
verò, Aſtacus, Pagurus, Cicadaque læui, & quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus
ab Aſtaco ipſa aſperitate diſſidet, tota enim anterioris corporis pars Carabi aculeis riget.
Hinc γραφικοὺς dictas Locuſtas à Diphilo Siphinio putat Zoographus, quanquam alij
ſic nuncupatas velint, ob coloris varietatem. Sed huius animalis aſperitatem teſtatur
quoque Tiberius Cæſar apud Suetonium. Is enim in paucis diebus quàm Capreas atti-
git, piſcatori qui ſibi ſecretum agenti, grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari
eodem piſce faciem iuſſit, territus, quòd is à tergo inſulæ per aſpera & deuia erepſiſſet ad
Vt à cancro differat. — ſe. Gratulanti inter pœnam quòd non Locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet:
Locuſtæ quoque lacerari os imperauit. Locuſtam & Cancrum inter ſe differre tradit [g]
[g] Hiſtor. 4. cap. 8. — Ariſtoteles, quòd Locuſtæ caudam habeant, Cancri verò ea careant. Conueniunt au-
tem in denticulatis forcipibus, quos in dextra parte, eodem teſte, grandiores robuſtioreſq;
habent. Parte enim dextra efficaciora ſunt animalia omnia. Cur verò Locuſtis cauda ſit, G
[h] De partib. 4. c. 8. — & non item Cancris, rationem hanc adfert [h] Ariſtoteles. Locuſtis enim, inquit, vt nanti- „
bus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt quo- „
[i] Hi. 4. c. 2. — niam vitam agere terrenam, cauernaſque ſubire ſolent. Hæc ille, [i] qui & ad natandum „
[k] Lib. 2. aquatil. c. 3. — pinnas Locuſtæ in cauda quinas eſſe ſcripſit. [k] Quod repetens Bellonius, pinnas, inquit,
quinas habet in cauda, reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur.
Author eſt Ariſtoteles cornua bina tam mari quàm fœminæ prælonga & aſpera ante ocu-
[l] Li. 9. c. 30. — los eſſe, iiſque alia læuiora cornicula ſubiacere. Plinius tamen aſpera eſſe negat, [l] ſed pro-
pria rotunditate præpilata. Oppiano ea & Aeliano dicuntur κέντρα id eſt ſtimuli ſeu acu-
lei, quemadmodum chelæ, δολιχαὶ id eſt, longæ. Ariſtoteles κέρατα vocat, Plinius cornua,
nos antennas. Aelianus in dorſo eſſe ait. Indeque fortè Carabi νῶτα ὀξυβελῆ cognomina-
Dentes. — uit. Dentes præterea habent Locuſtacea primores binos maiuſculos, & gulam ante ven-
trem exiguam, in quo nonnulli quoque dentes ſunt, quoniam non ſatis erant ſuperiores
Cor. — illi. Continent quoq; in eodem ventre humorem ſimilem muti. Cor earum ex nigro ru-
feſcere obſeruauit Bellonius. Mare autem cum excipiunt ore, id tranſmittunt ad ſuas brā-
Branchiæ. — chias, (τὰ βραγχοειδῆ) quas ipſæ vt ait Ariſtoteles plures, quàm cætera cruſta intecta ob- H
Oculi. — tinent. Sūt duris oculis, vt reliqua Cruſtacea eſſe diximus. Vnde apud Plautū Menechmus
interrogatus, nū ſolerent ſibi vnquā oculi duri fieri, reſpōdet nō minus facetè quàm verè.

Quid tu me Locuſtam cenſes eſſe homo ignauiſſime.

Niſi dicamus, hîc Locuſtam inſectum eſſe, quod pariter durioculum eſt. Eſt & meatus
[m] Hiſtor. 4. cap. 2. — quidam ſecundum [m] Ariſtotelem à pectore pendens qui ad excrementi exitū pertinet; fœ- „
minis pro vulua, maribus genitalis ſeminis receptaculum. Meatus hic iuxta cauum, inquit, „
carnis continetur, ita vt media caro interiaceat: inteſtinum enim deuexū pertingit: meatus „
verò à cauo applicatur. Nec ſecus quam in quadrupedū genere hæc habētur. Nulla maris „
meatum ac fœminæ differentia diſtinguit: quippe cū vterq; tenuis ſit, & albidus, & humo- „
rē intra ſe continens pallentē: vterq; etiā pectore pendet. Ad quorū omnium cōfirmatio- „
nem lubet breuiter ea quę Rondeletius in deſcriptione Locuſtæ exactius clariuſq; ſcripſit,
adiungere. Locuſta, inquit, duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera & aculeata
deinde

A deinde rotunditate præpilata, in exortu crassissima, quæ paulatim magis ac magis ita gracilescũt, vt tandẽ in tenuissimũ cirrũ desinãt, in omnemq; partem pili instar flecti possint. Initio quaternis articulis distincta sunt, vt cùm nullus ingruat metus meatu, cornibus ad latera porrectis, in pauore ijsdem erectis, obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora subsunt: quibus pisciculos, vt opinor, allicit & venatur. Oculi cornei semper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutissimis firmissimisq; vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes ad tutelam. Dorsum asperrimum est & aculeatum, velut è frõte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia sanguine carentia pluribus mouentur notis quàm quatuor, siue terrena sint, vt Scolopendræ, multipedæ: siue aquatilia, vt Mollia & Crustata. Sunt igitur Locustis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus est. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrsum. Cauda læuis & sine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque desinens, natandi caussa. ei quasi remo Locusta innititur, estq; in ea situm totius corporis robur, quod experieris si ea parte Locustam apprehendas: nam valida frequentiq; agitatione è manu elabitur, nec nisi corpore appræhensam, vel è cornibus suspensam, retinere queas. Cætera omnia cùm sint ex Aristotele superiùs allata, libenter prætereo. Locustam quam hic appinximus, cùm omnibus notis, tum à veteribus, tum recentioribus traditis, optimè quadret, non opus est describere. Saltem meminisse ac obseruasse dorsi colorem, cuius nullus quod sciam mentionem fecit, sufficiat: hic enim medius est inter atrum & ceruleum, itemque chelarum, quas miror multos recentiores negasse, quum habeãt, vt Aristotelis authoritas, quam suprà scripsimus, & nostra autopsia satis declarant. Sunt tamen exiguæ admodum, nec cum ijs quas habent Astaci comparandæ: dẽs earum superior triplo maior inferiore, vterq; caret intus tuberculis, & in fine acutus, quũ in Astaci chelis vterque dens sit obtusus. Non prætereunda sunt Locustarũ genera, siquæ sint ab authoribus tradita. Vrsam connumerasse Aristotelem Locustaceis probat [n] Iulius Cæsar Scaliger, quòd ei & Locustis idem tempus pariendi assignauerit. Idem proximum Locustæ genus facit Astacum, quòd illi multis sit similis. Dissimillimam tamen ab Astaco Locustam ait, quòd nec forcipes vt ille habeat, totaque sit horrida. Leonum brachia, authore [o] Plinio, cancris similia sunt, reliqua Locustæ. Et Aelianus: Marinus Leo cum Locusta, inquit, similitudinem habet, præterquam quòd maiori habitus tenuitate, & gracilitate est. Hac ratione quidam & hunc ad Locustas referunt. Et [p] Plinius Elephantum his verbis: Elephanti Locustarum generis nigri, pedibus quaternis, bisulcis: præterea brachia duo binis articulis singulisq; forcipibus denticulatis. Cæterùm Rondeletius & Bellonius melius Astacorum genus faciunt hunc Plinij Elephantum, vt & alia superius cõmemorata. Paulus Iouius Leonem Plinij esse putat eum qui vulgò Cammarus dicitur, eundemq; Astacum Oppiani, quasi verò huius poetæ ab aliorũ authorum Astaco sit diuersus. Idem etiam per Carabum putat Oppianum intelligere Leonem, qui Theodoro sit Cammarus. Mihi Oppiani Carabus Locusta est, de qua nunc agimus, quod etiam Zoographo placuit.

Cauda. — Genera. — [n] Exercit. 245. contra Card. — [o] L. 32. c. 11 — [p] Lib. 32. c. 11.

LOCVS.

D NON vno loco semper permanẽt Locustæ marinæ, sed hinc inde vagantur prout cœli constitutio est: Nam litora potiùs, vt prodidit [a] Philosophus, vernis hybernisq; temporibus expetunt. Conferuntq; se in altum æstate, cùm aliàs calorem, aliàs frigus prosequantur. Vnde Plinius ait: Hyeme aprica litora sectantur, ęstate in opaca gurgitum recedunt. & aliàs tradit Locustas viuere petrosis locis, Cancros mollibus. Et [b] Philosophus asperis, inquit, saxosisque locis proueniunt: Cumq; ibidem de Locustis ac Gammaris esset Locutus, subiungit neutrum genus limosa amare: indeq; fieri vt Gammari apud Hellespontum, & circa Thasum gignantur; Locustæ circa Sigæum & Athon. Quæ omnia ex eo repetijt [c] Athenæus. Quanquam Astaci, inquit, [d] Bellonius, in Oceano multum sint pupulares, Locustæ tamen in eo maris tractu, rariores esse solent. In Euripo mari teste [e] Aristotele non generantur; in Indico verò quaterna cubita implent, vt author est [f] Plinius. Gonzaluus Ouiedus testatur inueniri etiam in Oceano Indiæ Occidentalis, sed quàm sint magni, non addit. Mare quod Cananoram circumfluit, plurimas alit. Nam arce eius insulæ, vt

[a] Hist. 5. c. 17. — [b] Histor. 5. cap. 17. — [c] Lib. 3. — [d] Lib. 2. aquatil. c. 3. — [e] Hi 5. c. 17 — [f] Lib. 9. c. 3.

A narrat [g] Iohannes Barus, cùm ei præeſſet Laurentius Britus, ab Indis obſeſſa, Hiſpaniſque ob extremam famem diuinum numem implorantibus, mare repentè intumuit, & cum vndis terram ſuperfluctibus magnam vim Locuſtarum euomuit, quibus famem illi pluſculis diebus non ſine miraculo ſolabantur. In mari Liguſtico Locuſtas nigricantes conſpexit Pierius Valerianus. [g] *Lib. 1. de ead. 2. c. 5.*

VICTVS. ÆTAS.

PASCVNTVR, inquit [a] Ariſtoteles, venatu piſciculorum, circa ſua cubilia, quæ in alto locisq; aſperis, cauernoſisq; faciunt. Quidquid ceperint, ori admouent ſuo forcipe, vt Cancri, piſces maiores quoque euincunt eodem teſte: murænas & congros etiam maiores deuorare, ciboſque ore terere, (quod oſtendit oris conſtitutio, & gulæ anguſtia) obſeruauit [b] Bellonius: lutum & herbas comedere ſcribit Albertus. Locuſtis omnibus vita diuturnior data eſt teſte [c] Philoſopho. [a] *Hiſt. 8. c. 2.* [b] *Li. 2. aquatil. c. 3.* Aetas. [c] *Hi. 5. c. 17*

B

CAPIENDI RATIO.

PISCATORES non ignari Locuſtas hyeme, ac vere circa litora verſari, æſtate verò in alto mari, oris litoralibus, atque alijs id genus indicijs conſectantur loca aſpera, & limoſa, quoties capturam in alto lubet exercere. [a] Tarentinus ad haſce capiendas ad aliquid alligat mormyrum, Purpuras decem cum oleo contundit, & muſci parum (καὶ βρύον τι μικρὸν Andreas Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens) inſpuit, mox exponit in ſaxum & ſic capit. [a] *Geopon. 20. 44.*

NATATIO, INGRESSVS.

NEGAT [a] Bellonius pedes anteriores, qui cæteris maiores ſunt, in natatu
C moueri, ſed pinnulis quas partim ſub cauda gerit, partim in extremo eiuſdem, tum quaternis reliquis pedibus natare aſſerit. Partes igitur quibus ad natandum vtuntur, ſunt pedes & cauda; quod etiam [b] Ariſtoteles dixit his verbis: Locuſtæ pedibus, non greſſus (vt Cancri) ſed natatus cauſſa ſubniٖtuntur. Cancri nandi ſtudioſi non ſunt, quandoquidẽ ad natatũ cauda vſui eſt, illi autem à natatione abhorrent. Et alibi: Locuſtæ, inquit, ſuis caudis natant, celerrimeq; retrorſum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Plinius ait: Cetera in aquis natant, Locuſtæ reptantium modo fluitant: hoc eſt vt exponit Maſſarius: Cruſtata omnia in profundo natãt, exceptis Locuſtis, quæ anguium modo ſupernatant. Aliter ingrediuntur cùm ſunt in pauore, aliter cùm nihil formidant. Nam vt inquit [c] Ariſtoteles, incedit Locuſta natura ſua antè, cùm nihil metuit, demiſsis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retrò, longéq; ſua cornua porrigit: Verba Græca eius hæc ſunt, βαδίζει δὲ κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. VVotonus vertit, ſeſeq; longiùs eiaculatur. Sed videtur Zoographo ἐξακοντίζει referendũ ad κέρατα, vt Gaza quoq; fecit. [d] Plinius videtur vertiſſe: ſi nullus ingruat
D metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt propria rotũditate præpilata, ad latera porrectis: ijſdem erectis in pauore, obliquè in latera procedunt: In hac re nõ conſentit [e] Aelianus cum Ariſtotele. Is enim: Locuſta, inquit, cùm nullius rei metu afficitur, tum anteuerſus progreditur, non prætenſis quidem, ſed obliquatis in latera cornibus, (πλαγιάσας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα) vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat ſua cornua; (παρῆκεν αὐτὰ τέλεος) & tanquam remis altiùs demiſsis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris.

[a] *Lib. 2. aquatil. c. 3.* [b] *Li. de com. animal. greſſu.* [c] *Hiſt. lib. 8. cap. 2.* [d] *Li. 9. c. 30* [e] *Lib. 9. de animal. c. 25*

SEXVS.

E

SEXVS.

EXVS quoq; discrimen satis manifestum est: Nam vt ait [a] Aristoteles, differt mas à Locusta fœmina, quod fęminæ primus pes duplex sit, mari simplex. Pinnæ etiam parti supinæ annexæ, feminæ maiores, & quę collo proximæ sunt, minores habentur. mari omnes ęquè minores, nec vsquam per diminutionem dissimiles. Ad hæc mari in nouissimis cruribus, veluti calcaria maiuscula prominent acuta, quę fœmina parua habet & læuiora. Addit præterea Rondeletius in caudę supina parte fęminam habere appendices duplices, pinnis similes, ad contegenda & conseruanda oua, mari autem has esse simplices & paruas. Sunt qui & magnitudine corporis distinguant, vt fęminæ maiores sint, mares minores. Testatur quoq; [b] Aristoteles vuluam bifurcam esse fęminis.

[a] Histor. 4. cap 2.
[b] De gener. 3. cap. 8.

F

NATVRA. MORES.

ATENT [a] eodem testante circiter menses quinq;. Et [b] Plinius inquit: Latent mensibus quinis, similiter Cancri, qui eodem tempore occultantur. Dimicant, vt ait [c] Aristoteles, inter se more arietum cornibus, quæ extollentes vibrantesq; feriunt aduersarium: sed vniuersæ etiã plærunq; tanquam gregis collegium visuntur. [d] Plinius quoq; cornibus inquit inter se dimicare: at [e] Aelianus: Quod si, ait, Locustæ inter se pugnant, alij contra alios, ita erectis cornibus veniunt, vt in incurrentes arietes allidunt & conferunt frontes. Ad hanc earum bellicosam naturam respiciens [f] Lucianus, inquit per iocum, occidentalem partem Tarichanes inhabitare, gentem oculis anguillinis, & facie Carabea bellatricem ac mordacem. Cur modo tam acriter inuicẽ bellent, his verbis tradidit Albertus: Gregatim & aciebus instructis pugnant cum alijs aciebus generis sui pro pascuis, vel fœtu, vel fęminis. Lædi non posse, nisi sub cauda tradidit [g] Rondeletius.

[a] Histor. 8. cap. 17.
[b] Li. 9. cap. 30.
[c] Histor. 8. cap. 2.
[d] Lib. 9. cap. 30.
[e] De animal. lib. 9. cap. 25.
[f] Lib. 1. ver. histor.
[g] Lib. 18. c. 2. de piscib.

G

ANTIPATHIA.

ON conueniunt inter se Locustæ & Polypi. Euenit vsu, inquit [a] Philosophus, vt Locustis Polypi superiores sint, & adeo vt si eisdem in retibus senserit Locusta Polypum, præ metu moriatur. Quæ sic [b] Plinius: Polypum in tantum Locusta pauet, vt si iuxta viderit, omnino moriatur. Idem testatur [c] Aelianus, cùm ait: Tam vehementer Polypum Locusta extimescit, vt si quando vno & eodem reti ambo capiantur, hæc continuò moriatur: [d] Alibi causam huius intestini odij hanc reddens: Locusta, inquit, adeo inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis quos in dorso insitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipsam circumplicans, suffocat. Cuius sanè rei haud inscia Locusta à Polypo summè refugit. Eadem tradidit [e] Plutarchus. Nam rationem red dens, cur sibi Polypus à Muræna & congro metuat, ait: Ab his enim malè tractatur, neq; lædere vicissim potest ob lubricitatem elabentes, sicut rursum Carabus, illis in complexum venientibus vincit: nam tenuitas non est aduersus asperitatem auxilio: Polypo autem acetabula intrudente perit. Quocirca nequeo satis mirari Horum Apollinem qui scribit à Locustis vinci Polypos. Conger etiam Locustam pauet, vt prodidit [f] Plinius. Et [g] Aristoteles: Congros, inquit, Locustæ conuincunt: nam elabi non queunt propter crustæ asperitatem. De Polypi, murænæ, & Locustæ inimicitijs, hæc [h] Aelianus: Malum ingens & morbus agrestis & inhumanus, inimicitia atq; odium inhærens, penitusq; insitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile atq; implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Locusta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta atq; infestissima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: pòst autem in eius ventrem subiens, his eum malis, quibus verisimile est, afficit. Hæc enim è genere nantium est, ille verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se

H

[a] Histor. 8. cap. 2.
[b] Lib 11. c. vlt.
[c] Lib. 10. c. 38.
[d] Lib. 9. de animal. cap. 25.
[e] Lib. de soler. animal.
[f] Lib. 9. cap. vlt.
[g] Histor. 8. cap. 2.
[h] Lib. 1. de animal. cap. 23.

vertat,

A vertat, nihil ei astutiæ hæ fallaces prosunt. Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Polypus Locustas à se comprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhaurit, ac nimirum Locusta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum murænã mulieri iratæ similem lacescit. Hæc igitur aculeos, quibus hostis præmunita est, mordicùs tenet. Illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhærere fortissimè non intermittit. Muræna indignatur, seseque huc & illuc versat, & acutas testas amplectitur, quibus confixa remollescit & succumbit: denique remissa iacet, Locusta ex hoste instituit prandium. Hæc Aelianus, vt opinor ex Halieuticis[i] Oppiani, in quibus hi leguntur versus. [i Lib. 2.]

Ἔξοχα δ' ἀλλήλοισιν ἀνάρσιον ἔχθος ἔχουσιν
Κάραβος αἴκτηρ μύραινά τε Πολύποδές τε.
Ἀλλήλους δ' ὀλέκουσιν ἀμοιβαίοισιν.

Vertit Lippius.

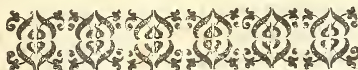
Polypus insidijs & duris Astacus (carabus) armis
Et muræna ferox inter se bella lacescunt
B *Et cædem alternant in prælia sæua ruentes.*

COITVS. PARTVS.

CRE coire Locustas marinas[a] Plinius: Aristoteles more quadrupedum retrò mingentium, scripsit: scilicet fæminam caudam supinam exponere, marem autem suam superimponere & applicare. Coeunt autem verè iuxta terram, & quæ per coitum conceperunt oua,[b] eodem teste, gerunt vtero tribus mensibus Maio, Iunio, Iulio; tum deinde sub aluo in rugas deponunt, (deinde oua in appendicibus supinæ partis reponunt) quæ oua vermium more augentur. Quod idem de Mollibus etiam, ac de piscibus ouiparis intelligitur: ouum enim omnium ita accrescit. Fit igitur Locustarum ouum arenidum in partes octo diductum: singulis enim operimentis, singula quædam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent: totumq; quasi species vuæ consistit: vnumquodq; enim illorum carti-
C lagineorum in plura scinditur quæ si discreueris, patent: sin aspicis tantùm, compositum quiddam apparet. Fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, sed quæ media sita sunt: minimaq; nouissima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum est. Nec meatũ ipsum vlla contingunt, sed per medium hærent: vtraq; enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè distinguitur interuallo: sic enim operimenta quoque disposita sunt. Sed quoniam latera ipsa complecti satis non possint, addito extremo cuncta teguuntur, idq; velut operculum obturat. Videtur prorsus Locusta cartilaginosis illis particulis mãdare oua, cùm enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectensque sese parere. Cartilagineę verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces redduntur. Partus enim in ijs recipitur, vt Sepiarum in sarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Locustæ ad hunc pariunt modum. Mox vbi ea sui corporis parte intra diem maximè vigesimum oua concoxerint, abigunt vniuersa: conglomerataq; ita in idem, vt & foris congesta appareant. Tum ex eo Locustæ proueniunt intra diem maximè decimum quintum: & sępe minores quàm vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. Excludũt igitur oua ante Arcturum: abigunt iam concocta atque absoluunt ab arcturo. Hæc omnia
D summa quadam diligentia ab Aristotile sunt tradita. Qui etiam negat oua Locustarum maris semine, vt Mollium aspergi, nec sine ratione, sic enim[c] alibi, inquit, Locustacei generis fęminæ apud se partum exponunt: quamobrem ampliores ipsæ, quàm mares habẽt tabellas, vt oua seruentur. Mollia foris reponunt, fæminis huius generis mares aspergunt, quomodo ouis mares in genere piscium: redduntur q; oua glutino cohærentia ad speciem vuæ: At Locustaceis tale quid fieri nec visum est neque ratione exigitur: conceptus enim eorum sub fæmina continetur & crusta intectus est. Plinius, Locustæ & reliqua, inquit, tenuioris crustæ ponunt oua super oua, atque ita incubant, Locustæ etiam nuper natæ exuũt senectam more anguium, non aliter quàm parentes post partum.

[a Li. 9. c. 51.] [b Histor. 5. cap. 17.] [c 3. de gener. cap. 8.]

DENO-

DENOMINATA.

KApάβιον diminutiua vocula, est parua Locusta, seu paruus Carabus. In vulgari tamen Lexico exponitur nauicula. Καραβοειδὴς, & Καραβώδης, Carabi seu Locustæ speciem gerens, qui è Caraborum genere est. Gaza apud Aristotelem Καραβοειδῆ vertit Locustacea.

MORALIA.

Peccatores.

PER Locustas peccatores intelligi possunt: vt enim illę hyeme læduntur, contrà autumno vereq; ac multò magis plenilunio pinguescunt: Ita hi dum prosperis fruuntur temporibus, luxuria diffluunt, & opulentia pingues fiunt: sed sub vitæ exitum, ob metum condemnationis perpetuæ, gracilescunt, læduntur q; maximè. Et quemadmodum Locustę efferuntur suis cornibus, ita illi superbia, sed contrà eum tegmen corporis fit admodum in Locustis fragile, ita & peccatores, cùm maximè superbiunt, quàm occyssimè ob corporis fragilitatem vel momento temporis extinguuntur. Sicut verò Locustis dentes in ventre, ita ijsdem, dum etiamnum florent, nulla est alia cogitatio quàm circa gulæ & ventris voluptates. Tales quoque dici possunt conuitiatores & inuidi, qui in cordis gremio, tanquam in stomacho dentes habent. quia de iam impressa in animis aliorum fama, quod possunt detrahunt maledicendo & mentiendo, neque felici aliorum fortuna acquiescunt vnquam, sed oportunum inuestigant tempus, quo eam de bono statu præcipitent.

Conuitiatores & inuidi.

HIEROGLYPHICA.

Tyrannus in ciues.

AEGYPTII hominem municipij sui longè principem, sed tyrannica in ciues dominatione vtentem notare si vellent, Polypum & Locustam depingebant: Si quidem Locustæ, vt ait Horus, in Polypos exercent vires eosque vincunt. Quamuis Aristoteles, vt dictum est, à Polypis Locustas vinci scribat. Apud [a] Pierium Valerianum popularis seditionis hominem studiosum significare qui volunt, Locustas duas marinas sese inuicem incursantes pingunt. Videre enim est sæpe vniuersas, tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter se cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem sæuire: & genuinum est, inquit, Pindarus iunicem inuidere.

[a] Lib. 18. Hierogl.

Popularis seditionis homo studiosus.

EPITHETA.

LOCVSTAM vocat Oppianus αἰκτῆρα ob difficilem eius accessum: τρηχὺν ob asperum dorsum: πραιπνὸν ob motum celerem ac rapidum: deniq; ὀξυπυγέα, à caudæ forma, quæ in fine acuta est.

VSVS IN CIBO.

CALLIMEDON fuit cognominatus Carabus, quòd hoc cibi genere impensè delectaretur. Itaque Alexis in Doride horum piscium valde fuisse auidum tradit his verbis:

Piscium mercatoribus decretum est
Vt aiunt æneam Callimedonti statuam
Ponere diebus festis Panatheorum, quæ inter pisces alios
Dextra manu assam Locustam habeat.
Est enim illorum artis solus seruator,
Alij verò omnes damnum ac calamitas.

Machon

A Machon Comicus de Archephonte paraſito hæc ſcribit:

Κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὁ παράσιτος Ἀρχεφῶν,
Ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασίλεως, ἡνίκα
Κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ της Ἀττικῆς
Ὄψου πετραίου παρατιθέντος ποικίλου
Ἐπὶ τραπέζης, καράβωντε ἀληθινῶν
Ἐπὶ πασιλοπάδος τ' εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς,
Ἐν ᾗ τε μαχίσκοι τρεῖς ἐνῆσαν κώβιοι,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι.

Quos verſus ſic tranſtulit Iacobus Dalechampius:

Inuitatus ad cœnam paraſitus Archephon
A Ptolomeo rege cum
In Aegyptum nauigaſſet ex Attica,
Saxatili varioq; impoſito menſæ
Obſonio, admotis omnibus Locuſtis
B *Lapideis, allataq; patina confertiſſima,*
In qua gobiorum fruſta fuere tria,
Viſa non ſine ſtupore conuiuis omnibus.

Hîc Dalechampius annotat per lapideas Locuſtas intelligi grandes, quarum teſtæ ob ſenium ſaxea ſunt duritie. Locuſtas, inquit [a] Atheneus, magno ſtudio conquiſitas in cibo ac pretio fuiſſe, multis locis citatis è comicorum fabulis citare licet. Sufficiet tamen in præſentia Ariſtophanes, qui in Theſmophoria Zuſis ait. [a] Lib. 3.

An piſcis quis emptus eſt? an Sepiola?
An Squilla quæpiam lata? an Polypus?
An mugil noſtis? an Orphus? an Squalus? an Loligines?
B. Non per Iouem. A. Raiane? B. Nec ſanè hæc inquam.
A. Vuluane? aut pulmo, aut iecur apri?
Num faui? num porca ſumen?
Num anguilla parua, num Locuſta magna
Cuius eſu mulieribus defeſſis auxiliemini?

C Eliguntur grauidæ tempore plenilunij. Præferuntur in Italia ab Octobri vſq; ad Aprilem. Præferuntur etiam maximę, quales Antiphanes apud Athenæum inter alios cibos nominauit. Capiuntur tales in mari Indico, & circa Aphricæ quoddam littus loco petroſo, vt ſcribit [b] Syneſius. Laudantur & à Phyllio ſiue Phrynicho, ſiue Ariſtophane in Vrbibus. [b] In epiſtol.

Πολυπόδιον, σηπιδάριον, κάραβον, ἄσακον, ὄστρεα, χήμας,
Λεπάδας, σωλῆνας, μῦς, πίννας, κτένας, ἐκ Μηθύμνης, id eſt,
Polypodium, Sepiolam, Carabum, Aſtacum, Oſtrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Muſculos, Pinnas, Pectines ex Methymna.

Anaxandrides apud Athenæum aſſatam Locuſtam eſſe ſcribit in conuiuio Cotys. Co-
„ quuntur etiam in aqua feruenti, ſed viuæ. Nam, vt inquit [c] Plinius, vnum hoc animalium [c] L. 9. c. 30.
genus, niſi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum. Bellonius conſulto quidem Locuſtas clibanis aliquando coxit, atq; hoc pacto ſapidiores eſſe adinuenit, quàm quum inferbuiſſent. Nam quouis modo aliter coctæ, mutim (id autem eſſe putant piſcis ſtercus) expuunt: cùm tamen ea mutis totius piſcis pars ſapidior ſit: reliquę enim pulpæ duriores ſunt, hæc verò fluida & mollis: vnde vulgare illud dictum apud Prouin- Coctura melior.
D ciales: *De la Languſta meglior la merda, que la gruſta.* Noſtri, ait [d] Rondeletius, ore & ano diligenter ſtupa obturatis, ne ſuccus interior effluat, in furno aſſant, alij in feruente aqua elixant, alij cruſta ſpoliatas in fruſta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijq; folijs aſperſis. Apud nos verò non aliter coquuntur quàm Aſtaci, quos Leones vocant. Extant hæ con- [d] Lib. 18. de piſc. c. 3.
„ dituræ apud [e] Apitium: In Locuſta, inquit, & Cappari piſcibus conditaneis cæpam Palla- [e] Lib. 9. de re cul. c. 1.
„ canam conciſam indurabis, teres piper, liguſticum, careum, cuminum, careotam, mel, ace-
„ tum, vinum, liquamen, oleum, defrutum, hoc ius adijcito ſinapi in elixuris. Locuſtę prępa-
„ rentur hoc modo. Aperiantur, vt aſſolet, cum teſta ſua, infundantur eis deinde piperatum
„ & coriandratum, atq; ita in craticula aſſentur. Quum exſiccata fuerint, adijcies eis in crate
„ magis magiſq;, donec ritè aſſentur. Locuſta verò elixa cum cuminato, rectè inferes piper,
„ liguſticum, petroſelinum, mentham ſiccam, cumini pluſculum, mel, acetum, liquamen: ſi
„ voles folium & malobathrum addes. Aliter: Eſitia de cauda Locuſtę ſic facies: Folium acci
„ pies, vuam prius demes & elixabis, deinde pulpam concides, & cum liquamine pipere &

ouis

ouis esitia formabis. Aliter: In Locustæ condimentum elixæ, piper, cuminum, ruta, mel, E
acetum, liquamẽ,& oleum assumitur. Aliter. In Locusta piper, ligusticum, cuminum, men ,,
tham, rutam, nucleos, mel, acetum, liquamen,& vinum rectè adhibemus. Bartholomæ- ,,
us[f] Scappus præstare scribit Locustam Astaco, carneq; esse teneriori, elixari addito sale ,,
mox exemptam carnem & reliqua interiora, vt Crusta illæsa maneat, lauari, ac deinde con- ,,
tundi, addi caseum tritum, oua & herbas: quibus omnibus vnà commistis impleri Crustam, frigi deinde in oleo, aut butyro, ac postremò ex varijs saporibus siue intinctibus & aromatibus facto iusculo seruari in lancibus ad vsum. Plus carnis Locustæ habent, quã Cancri, vt ait Diphilus Siphinius apud[g] Athenæum. Mnesitheus Atheniensis in libro de edulijs, quem citat idem Athenæus, Locustarum, inquit, Cancrorum, Squillarum,& huiusmodi reliquorum, difficilis est coctio, atq; adeo laboriosior multò quàm cæterorum piscium. Assari quàm elixari pisces illos magis conuenit. Simeon Sethus de Locustis tantummodo agens, difficulter concoqui scribit, sed admodum nutrire, & salsi humoris sicciq; participes esse,& siquidem sępius aqua dulci coquantur, ventrem cohinere.[h] Cornelius Celsus de Locusta sic loquitur: Minimè intus vitiatur. Vbi Guilhelmus Pantinus eius enarrator omnia quæ molli Crusta integuntur per Locustam intelligi cupit, vt Gammaros, Cancros, Astacos, quæ duritie carnis quadam similiter ac testacea constant. F

f Lib. 3. de re cul. cap. 175.
g Lib. 3.
h Lib. 2.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

CONVENIVNT stomachicis authore[a] Galeno. Ostracoderma, inquit[b] Alexander Trallianus, in cibo non admodum vtilia sunt partibus circa thoracem vlceratis, & pus excreantibus: tamen cùm humor morbi caussa salsus & biliosus fuerit, nihil absurdi est præbere Pectunculos, Buccinas, Astacos, Locustas, Easdem præscribit[c] Hippocrates puerperę, vt melius purgetur[d]. Idem in morbo, in quo stercus per os eijcitur, capitalibus partibus coctis vtendũ suadet:& τὸν ὑγρὸν καραβου, Locustarũ humorem, aluum mouere ac vrinam ciere scribit. Carabos & Astacos coctos elitatos, eorumq; ius potum contra dorycnij venenum prodesse Dioscorides tradit. Extat hæc confectio medicaminis miri aduersum dysenteriam apud Marcellum Empyricum: Testam Locustæ id est illam spinosam vel aculeatam quę est iuxta caput, combures nitidè, & postea teres, vt in tenuissimum puluerem rediges: & sic ei, qui ventris fluxu vel rasura laborabit, ex vino vetere, si non febricitabit; aut si inæqualis erit, ex calida aqua dabis; ita vt de singulis Locustis testas singulas integras exustas per triduum bibat. mirè sanabitur. Author est Simeon Sethus testas earundem combustas ac potas cum vino meraco renes calculosos expurgare, multumque arenosi lotij educere. Apud[e] Oppianum Carabus esca est cantharo pisci capiendo idonea. G

a Li. de cōp. med sec. loca d. c. 4.
b Lib. 7.
c L. de mor. mul.
d Lib. 3. de diæta.
Ad dysenteriam.
e Lib. 3. Halieut.

DE ASTACO. CAP. III.

ÆQVIVOCA.

EX Crustatis proximum Locustæ genus est Astacus teste[a] Aristotele. Multa hoc ipsum nomen significata habet apud antiquos. Apud[b] Herodotũ Astacus nomen viri, apud[c] Plinium regio Byzantiorum.[d] Nicephorus H
& alij locum in Bythinia statuũt, qui Astacus dicitur, de quo Trebellius Pollio: Scythę, inquit, Bythiniam inuaserant, ciuitatesq; deleuerant, deniq; Astacum, quæ postea Nicomedia dicta est, grauiter vastarunt. Testatur & Eusebius Astacum vrbem ampliatam, à Nicomede Bythiniæ rege Nicomediam appellatam. Apud Volaterranũ verò Astacus vrbs est in ora Asię minoris, sinumq; cognominat Astacensem, ab Astaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio. Strabo eam vrbem in Chalcedonia statuit, atq; à Megarensibus & Atheniensibus conditam, his verbis testatur. Post Calcedonum sequitur litus, quod Astacenus sinus appellatur, qui Propon- ,,
tidis pars est. In eo condita est Nicomedia, dicta à nomine regis cuiusdam Bythini, qui ,,
eam condidit. Multi enim eodem nomine vocati fuerunt, queadmodum Ptolemæi, pro- ,,
pter prioris claritatem. In ipso sinu fuit vrbs Astacus, quam Megarenses & Athenienses ,,
condi-

a Hist. 4. c. 2.
b Lib. 5.
c Li. 5. c. vlt.
d L. 7. c. 37. hist. eccles.

A condidere,& poſtea Dædalſus, à qua ſinus nominatus eſt. Deinde à Lyſimacho diruta, habitatores eius Nicomediam à Nicomediæ conditore translati ſunt. Aqud Pollucem ἀςακὸς aurium ſiue auricularum pars caua nominatur. Aſtacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. Cammarum (cammoron habet Dioſcorides) aconitum vocauere teſte [e] Plinio,quòd ſit radice cammaro ſimili, hoc eſt Aſtaco, vt quidam volunt. Colora Latinè, Cammarus Calepino: qui ex [f] Apitio hęc verba recitat: Vel Cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram vocant.

[e] L.27.c.3. Colora. [f] Lib.2.

SYNONYMA.

EPICHARMVS in Hebes nuptijs, quem Archeſtratus Aſtacum dixit, Carabum id eſt Locuſtam eſſe declarat his verbis apud [a] Athenæum: Aſtacus. Carabus. [a] Lib.3.

Adſunt Colybdænæ, & Aſtaci quibus parui pedes,
Longaq; brachia, Carabos nuncupant.

B Eſt tamen,vt ſubdit Atheneus,ſuum peculiareq; genus Carabis,id eſt Locuſtis,Aſtacis, Caridibus ideſt Squillis. Eodem authore Attici Aſtacum per o proferunt Oſtacum dicentes, quemadmodum & Oſtaphidas pro Aſtaphidas. Epicharmus in mari,& terra,inquit: Oſtacus.

Κόςαχοι γαμψώνυχοι, vertit Dalechampius:
Et curuis vnguibus Oſtaci.

Aſtacorum vno in loco tantùm meminit [b] Plinius,vbi inter Cancrorum genera eos numerat. Quocirca Gaza cùm non ſciret quid apud Latinos vocaretur Aſtacus,vulgi nomen ſecutus Gammarum tranſtulit, vt notat Rondeletius, quamuis Gammari vocabulum antiquum eſſe non ignoret,citans hoc Martialis: [b] Li.9.c.31.

Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

[c] Plinius: Aconitum,inquit, radicem habet modicam, Cammaro ſimilem marino, quare quidam Cammaron appellauere. Vbi Franciſcus Maſſarius Plinium Cammari nomine Aſtacum intellexiſſe putat.Zoographus Squillam, cùm Theophraſtus radicem aconiti eſſe ſcribat,tùm ſpecie,tùm colore ſimilem καρίδι, ideſt Squillæ, ſic enim legit, non καρύα, [c] L.27.c.3. Aconiti radix qualis.

C vt Gaza,qui nuci tranſtulit: neq; σκαρίδι, vt Marcellus Virgilius, qui tamen rectè marinæ Squillæ conuertit.Dioſcorides aconiti genus alterum radices ait habere, ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, id eſt, vt cirros Squillarum nigras. Auget hanc eius opinionem Athenæus,qui Squillarum ſpecies ſic dictas fuiſſe veteribus [d] Romanis his verbis tradit. Κάμμαροι,Cammari,Epicharmus in Hebes nuptijs: [d] Lib.7.

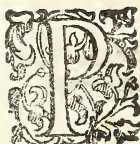
Praterea boca, ſmarides, aphyæ, Cammari.

Horum etiam Sophron meminit in mulieribus mimis. Eſt autem Squillarum ſpecies, & ita à Romanis vocantur. [e] Euſtathius in hoc Athenæi loco legit κάμμοροι,ſic enim ſcribit. Κάμμορος fato ſuo,vel morte infœlix,& miſer homo. Significat autem hæc vox aliquando etiam Squillas,teſte Athenæo,his verbis. Κάμμοροι καίτι (lege ἐςι) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον.Et fortè (inquit idem Euſtathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρους dixit. Nos quidem Cammarum antiquorum Aſtacorum genus eſſe, quod alij Squillam fluuiatilem hodie nuncupant,poſteà probabimus. Dicuntur Ἄςακοι ex ſententia Rondeletij,quaſi ἄςακτοι, id eſt non deſtillantes,ſed abundè fluentes: quòd tubercula plurima,tùm alba,tùm purpurea guttarum, ſiue lachrimarũ ſpecie forcipibus inſperſa habeant. [e] Odyß.α. Etymum.

D Itaq; author Gloſſarij non bene καρίδες interpretatur Cammaros. Quidam Aſtacum Ariſtotelis Elephantum dici putant apud Plinium.Vulgò in Italia dicitur Gammaro, & Cambaro, & peculiariter is, de quo hoc capite in primis agemus, Gãmaro di mare.Venetus hunc Aſtaſe,corrupto quaſi nomine ab Aſtaco,nominat. Galli, & Normanni Hormar.Illyrici Larantola,Mompelienſes Langrous.Gillius Maſſilienſes, ait, & Leonem & Aſtacũ,ex Plinio diuerſos piſces,vno eodemq; nomine Ligombaudos nominant: Idem Aſtacum,inquit,Græci & qui accolunt Adriaticum ſinum etiam hac ætate ſic vocant. Eadem his verbis Bellonius.Aſtacum Maſſilienſes, vn Ligumbault, Genuenſes Lombardo vocant.Quin etiam Græcum vulgus antiquam Aſtaci appellationẽ adhuc retinuit. Conſtantinopolitani Liczuda,vel Lichuda appellant. Hiſpanicè Cammaron dicitur. Germanicè Humer.Polonicè Kakmorski. Hungaricè Rack. Anglicè à Creuyſe of theſea. Nam Lopſter Anglorum Locuſta eſt,vt ſcribit Zoographus,non Aſtacus: quanquam Eliota diuerſis locis,Aſtacum,Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter.Quidam apud Anglos

Aſtacum Crabbe fiſhe appellari ſcribunt. Sed hoc nomen nimis generale cùm ſit, potiùs omnibus Cruſtaceis conuenire cenſeo. Crabbe enim Cruſtata omnia apud Belgas, Germanos, Anglos, vt ab earum linguarum peritis accepi, dicuntur, priuatim tamen Cancer. E

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

LVRA ſunt Aſtacorum genera. Differunt magnitudine & loco. Ab ea alia minora, alia maiora, ab hoc quædam marina dicuntur, quædam fluuiatilia: quæ duo tantùm inuenio. Marinorum autem tria nouimus: maximũ; quod quibuſdã Leo eſt, & Elephantus Plinij: minimũ, & quod mediã inter vtrumq; magnitudinẽ habet, generis ſui nomine inſignitum, & cuius hanc deſcriptionem nobis tradidit [a] Ariſtoteles.

[a] *Hiſt. 4. c. 2*

Aſtaci cõmunis deſcriptio.

Differt Gammarus à Locuſta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non multis. F Et paulò pòſt: Gammaro, inquit,

Color.

color, quod ex toto dixerim, nitet: nigriſq; maculis diſperſis euariat.

Pedes.

Pedes inferiores ad grandes vſq; diſpoſiti octo, tum grandes ipſi longè maiores, extremaq; parte latiores, quàm Locuſtæ habentur: ſed non ſpecie eadem, dexter enim ſuum extremum latum & oblongum, & tenue habet: ſiniſter craſſum & rotundum. Vterque tamen ſciſſus in extremo, perinde vt maxilla tam infrà, quàm ſuprà dentatus eſt. Verùm dexter puſillos ſerratoſq; dentes continet omnes: Læuus primos ſerratos, intimos velut maxillares, ſcilicet parte inferiore quatuor, & continuos: ſuperiore tres non continuos: vterque tamen partem mouet ſuperiorẽ, ad inferioremq; aſtringit. Blæſus item vterque ſitu inferiore, tanquam nati ad capiendũ, premendumque. Duo ſupra eos grandes habentur: alij hirtiuſculi, paulò ab ore inferiores: mox branchię os circumdant, non ſine hirſutia frequentes, quas aſſiduè mouet. Flectit, atque in os adducit duos illos hirtiuſculos pedes. Surculi etiam graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur.

Dentes.

Dentes huic quoq; duo, vt Locuſtæ, ſupra quos cornua breuiora, tenuioraque, quàm Locuſtæ. Quatuor item alia adſunt cornua, ſpecie quidem duobus illis ſimilia, ſed tenuiora & breuiora.

Oculi.

Super hæc oculi conſtituti ſunt parui, craſſiuſculi, non vt Locuſtæ maiuſculi. G

Frons.

Frons quaſi quædam acuta & aſpera, ſupra oculos extat latior, quàm Locuſtæ.

Vt à Locuſta differat.

Denique facies acutior & pectus latius quàm Locuſtæ, totumq; corpus mollius, & carnoſius. Pedum autem octo numero pars ſciſſa in extremo bifurcatur: pars deſinit indiuiſa, quatuor enim bifurces ſunt, reliqui quatuor ſimplices ex toto pertendunt.

Collum.

Quod aũt collum appellant, quinq; partium foris eſt: & ſextum latius, illud ſitum loco nouiſſimo habetur, tabellis continuatum quinque, interiora verò in quibus fęminæ prius pariunt, quàm fœtum edant, hirtiuſcula quædam quatuor continentur, quibus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues, arctæq; eminent ad exteriora.

Pectus.

Pectus corpuſq; totum læue eſt, non more Locuſtarum aculeatum, & aſperum; verùm in pedibus magnis aculeos partis exterioris maiores eſſe manifeſtum eſt.

Forcipes

Hactenus Philoſophus, qui rurſus ſubdit, alterutrum forcipem ſemper eſſe grandiorem, nec vnquam parem vtrumque viſum fuiſſe. Hoc & [b] alibi tradidit non ſine ratione his verbis: Gammari ſoli non certum, ſed alterutrum æquè, vt ſors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fęminæ. Cauſſa cur forcipem habeant, quòd ex eo genere ſint, quod forcipem habet. Cur alterum grandiorem incertè; quòd non integrum ſui generis naturam tenet, ſed ita degenerat, vt quod ad aliud deſtinatum eſt, eo non eodem, ſed ad greſſum vtatur. H

[b] *De par. 4 cap. 8.*

Cardani error.

Aſtacum ſanè non nouit Cardanus dum eum ſine cauda depingit, cancrum conſtituens, cùm quid Cancer ſit ignoraſſe videatur. Nam, vt contra eum dicebat Scaliger, ſi Gammarum hoc eſt Aſtacũ vocat eum qui cauda caret, Cancrum dicet illud quod habet caudã. Cæterùm ad reliqua quæ ſuprà ex Ariſtotele attulimus, examinanda pergamus.

Deſcriptio ex Bellon.

Deſcriptionem hanc Aſtaci nobis exhibuit Bellonius, parum ab Ariſtotelis diuerſam; Aſtacus à Carabo non magnitudine tantùm (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet, Aſtacus ex rubro fuluoq; liueſcit. Carabus blæſos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrſæ marinæ modo, Aſtacus extentos & forcipibus dentatos, partemque mouentes ſuperiorem aſtringendo ad inferiorem. Cornua prætera ante oculos Aſtacus gemina habet, ſed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter prætendit, intus concaua, ſub quibus alia quoque eodem numero minora latent ac tenuiora:

ſuper

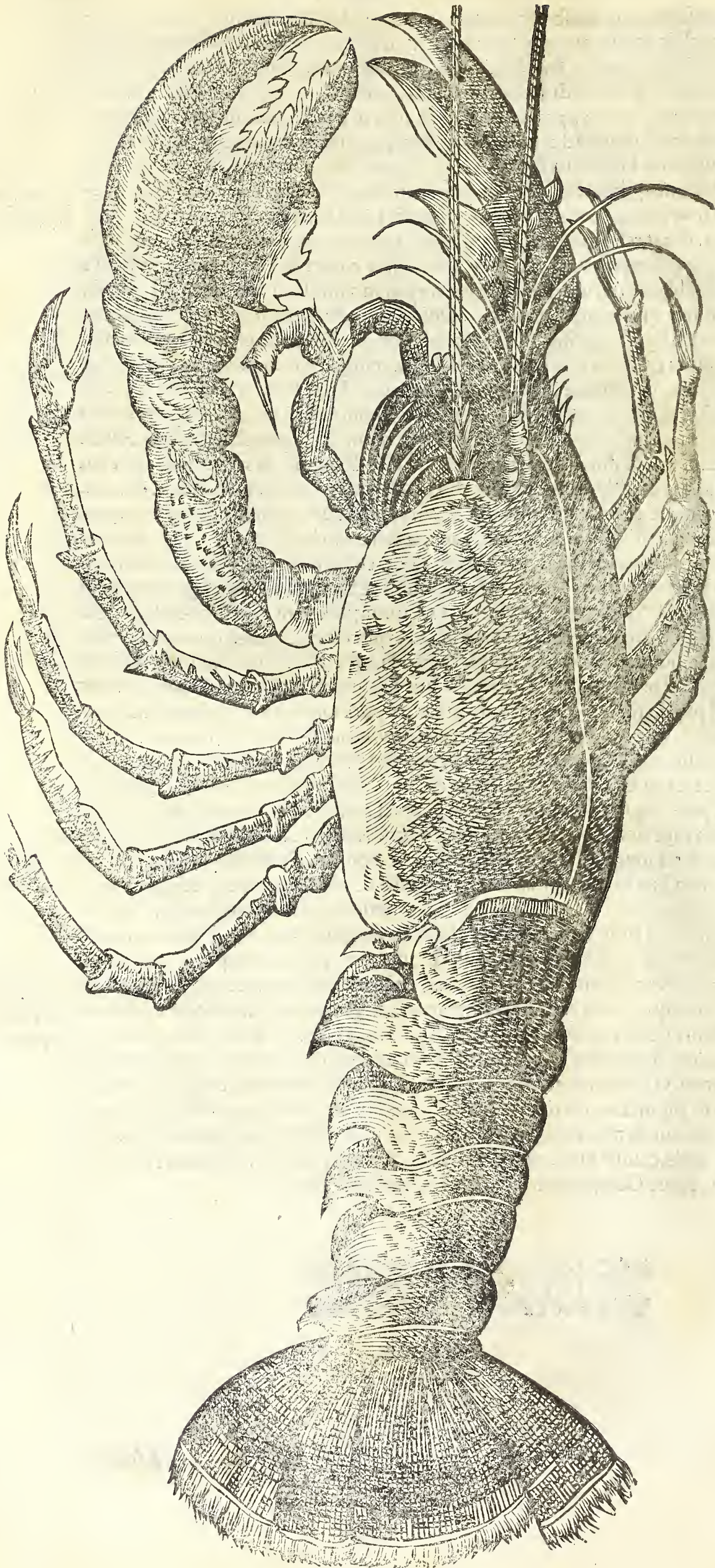
A ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſciuſculi, non autem, vt Carabi maiuſculi. Læuem habent coſtam ſine aculeis, præterquam anteriore parte, quo loco roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinque quatuor habēt, quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Tabellas in cauda quinque videas. In collo autem deinceps hoc eſt vſque ad caudam pinnulas paulò magis hirſutas, quibus in natando commode vtuntur. Hactenus Bellonius: cuius ſanè deſcriptioni non conuenit eius icon, vt non ſine ratione ipſum Rondeletius carpſerit. Nam in Aſtaco quē depinxit, quaterni pedes biſulſi non ſunt, imò nulli, ſed oēs articulis tantū intercepti, & in vngues ſiue πλῆκτρα deſinentes. Et cùm Elephantum Plinij Aſtacum adultum exiſtimet, vnam ſcribēs eandemq; vtriuſque deſcriptionem eſſe, ſibi apertiſſimè contradicit, dum inquit: Pedes vtrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Deinde duo brachia in eiuſdem Aſtaci delineatione binis articulis, ſingulisq; forſiculis denticulata nuſquam comparent, ſed illa ſunt reliquis quaternis craſſiora duntaxat, in ſingulos vngues, ſiue πλῆκτρα deſinunt, quæ Bellonij icō reprobatur

B altera parte vel ſerrata, vel hirſuta ſpectantur. Quare quod pro Aſtaco propoſuit, neque Locuſtæ neque Aſtaci formam aptè refert, ſed potius commentitia res eſt. Nos verò cùm videamus apud nullum authorem hactenus extitiſſe veram & accuratè depictam Aſtaci figuram, hanc quàm exactiſſimè depictam damus. Hic & colore & forma optimè cum Philoſophi ſuprà allata deſcriptione cōgruit. Nam thoracis pars ſuperior, quam dorſum lubet appellare, itemque colli partes ſuperiores, vnà cum caudę lamellis quinque, exterius nigris & liuidis maculis diſtinguntur. In ſumma Aſtacum hunc pro vero agnoſcimus. Sed ne cuipiam hoc dubium moueat, propterea quòd collum eius ſex partibus diſtinctū depinximus, cùm tantùm quinque habere Ariſtoteles cogat credere, omneſque quotquot hactenus de Cruſtaceis ſcripſerunt doctiſſimi viri quinque etiam partibus collum delinearint; dicimus partem primam thoraci proximam, quandoque multò minorem cerni, quàm in hoc Aſtaco noſtro, ita vt proculdubio credendum ſit Ariſtotelem hanc partem non annumeraſſe colli partibns, ſed thoracis. Huic ſubiunxi duos alios Aſtacos mediæ magnitudinis, ſed prædicto minores; quorum prior corpore magis eſt vario, antennæ enim quæ ſatis ſunt longæ, rubent, item brachia, non tamen vbique, ſed hinc & inde, ac medius

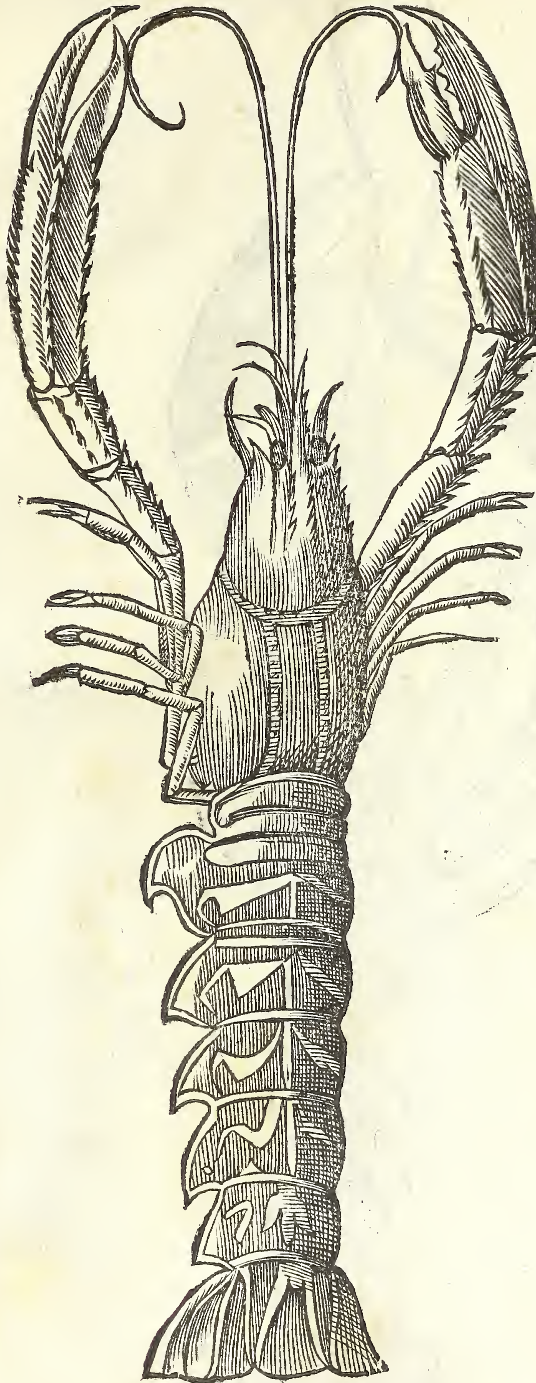
C præcipuè brachiorum articulus, thorax ſupina parte ferrugineus eſt, collum partim dilutè rubet, partim cinereo eſt colore, quali ſunt etiam pedes, brachia in omnibus articulis aſpera tubercula per longitudinem ex ordine poſita habent, forcipumq; alter dentatus vtraque parte tùm ſuperiore tùm inferiore, alter his dentibus priuatus cuius pars inferna & ſuperna quamuis longior, tamen recta magis & æqualis. Poſterior Aſtacus ſupina parte nigricat, prona luteſcit, lateribus nigris maculis variegatis, cornua & appendices quæ ori proſtant, mineaceo colore ſplendent, chelæ maiores in hoc longioreſque, quàm in priore, & paucioribus tuberculis, denticulatæ intus exiguis tuberculis. Poſtremò addidi Chelam Aſtaci marini ex Zoographo, paulò breuiorem quàm depingitur, faciem hominis ridiculam repræſentantem. Nam chelæ pars minor maximum & aquilinum naſum refert: & quæ in vtriuſque partis confinio eminent verrucę, oculos, ſi ſupercilia addantur. Superiorem partem, quatenus ſeu cornicula quatuor ſupra naſum & frontem eminent, cæruleo alioue colore ſi pictor inducat, ad repræſentationem pilei auriti, & ad latera deſcendentis ita tamen, vt lateant aures: retro & circa tēpora pili promineāt nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtar partis chelæ maio- Chæla faciem hominis ridiculā repreſentās

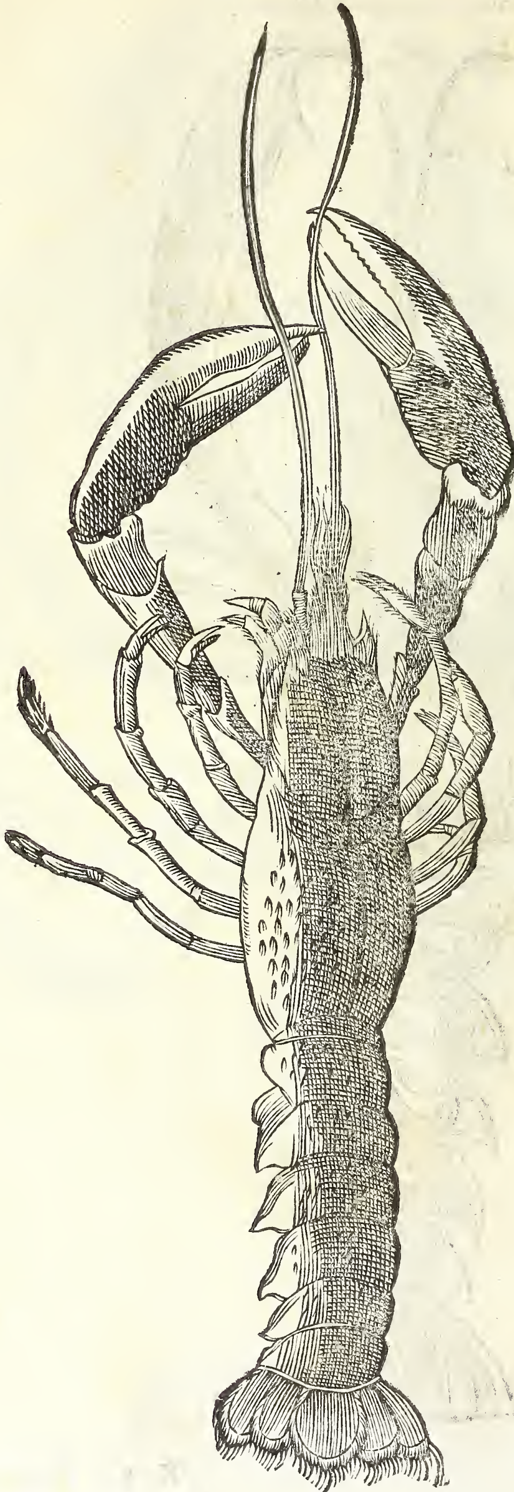
D ris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint rubicundo colore inſigniēda. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ præſertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, planè Gorgoneam & terribilem habebis faciem.

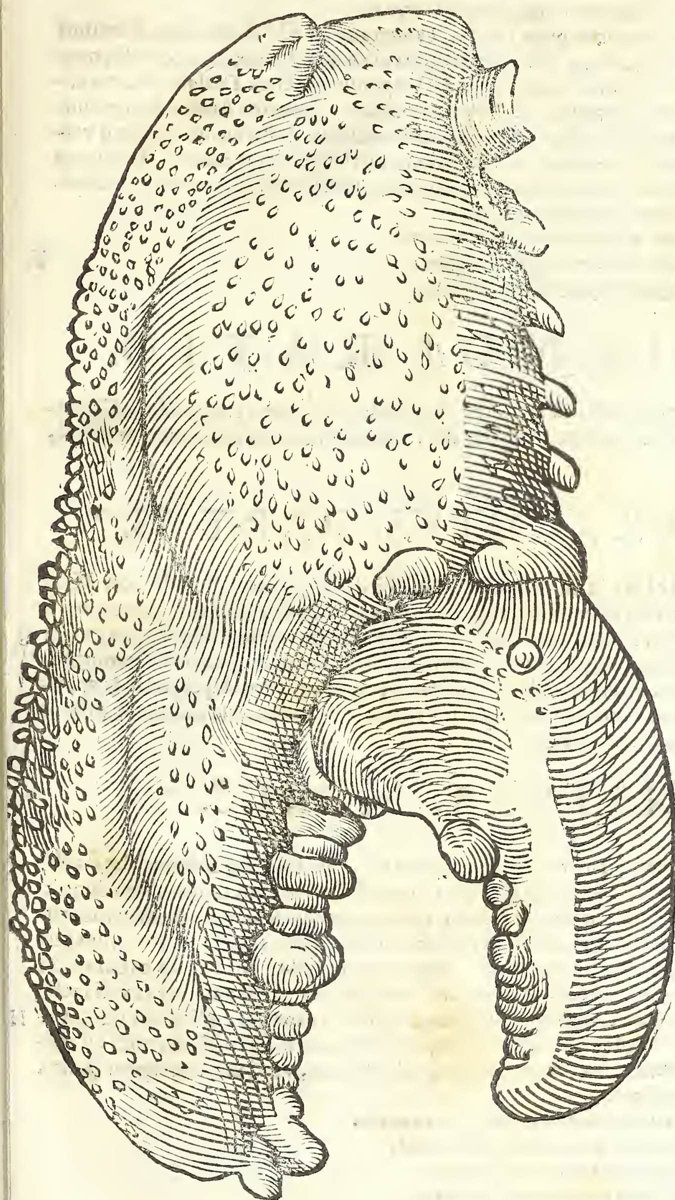

Aſtacus mediæ magnitudinis prior.

Chela Aſtaci marini ex Zoographo.

LOCVS.

LOCVS.

CARABVS *insidias faciens atq; Astacus acer*
In saxis habitant curuis, & pascua carpunt.

[a] 1. Halieu. [b] H.5.c.17. [a] Oppianus interprete Lippio. Tamen author est [b] Aristoteles, in leuibus terrenisque locis Astacos prouenire, Locustas in asperis & petrosis, neutros in cænosis. Quare circa Hellespontum & circa Thasum Astacos nasci; circa Sigæum verò & Atho Locustas. Quocirca Aristotelem grauissimum authorem & cęteris fide digniorem secutus Franciscus Massarius, in his Plinij verbis, Locustæ degunt petrosis locis, Cancri mollibus; pro Cancri legit Astaci. Nusquam non in Oceano frequētes: in Euxino tamen pōto nulli, quod his versib. cecinit Oppianus.

Noxia non Ponto sæua educantur in isto
Et parui pisces nequidquam hostile timentes
Securi degunt vndis, procul Astacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq; Paguri.

CAPIENDI RATIO.

[a] Hist.4.c.8. EOS odore escarum allectatos capi, scripsit [a] Aristoteles, cùm vellet probare Crustata omnia odorandi facultate insignita esse. Capiuntur autem eodem modo Astaci, quo Carabi.

SEXVS. COITVS PARTVS.

[a] H.4.c.2. FÆMINA in hoc genere nihil planè differt à mare teste [a] Aristot. Nam & mari & fæminæ forceps alteruter grandior more incerto est: parem verò vtrumq; neuter vnquam habere visus. Coeunt eodem modo, quo cætera crusta intecta, quę caudata sunt, hoc est more quadrupedum retromingentium, vt fæmina caudam supinam exponat, mas suam superponat, & applicet. A bruma iam oua ferre incipiunt. Aristoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, & absoluta reddere scribit.

NATVRA. MORES.

ORE excipit mare, vt idem author est, cùm Locustæ ad branchias transmittant. Sine humore longiùs è mari deferri nequit. Quamobrem inquit Bellonius rarò viuus Luterię visitur, putrisq; est antequam eò perueniat Cardanus tamen contrà, Astacorum eam esse naturam ait, vt citius putrescant quàm moriantur. Senectam vt tradit [a] Aristoteles exuunt vêre aut post partum, vt Locustæ. Tam sunt loci patrij amatores, vt si, teste [b] Aeliano, quem Astacum comprehendisti, eum longissimè exportes, relicto ibi signo vnde ipsum cepisti, eodem eum ipsum, vnde compræhensus fuerit, arrepsisse reperies: si modò ita ex mari exportaueris, & deinde sic propè deposueris, vt ad mare adrepere queat. Quæ [c] Opianus sic cecinit:

[a] H.8.c.17. [b] De anim. 8.cap.22. [c] Halieut.1.

Astacus im mensum thalami sub pectore amorem
Condit sponte sua, nunquam de limine cedit,
Inuitum si quis piscem traducate in altum,
In propriam subito gestit remeare cauernam.
Et cupit & quærit illo saltare profundo,
Ex quo piscator cymba linoq; fugauit,
Non alios ponti non vult habitare recessus,
Non aliam quærit patriam, sed sæpè penates
Demissos repetit, consuetaq; saxa reuisit.

Sic dulcem

A *Sic dulcem patriam genus cupiere natantum,*
Et pontum & natale ſolum, quod ſtillat amorem
Illis, & pectus ſpargit dulcedine blanda.
Mortali generi patria quid dulcius extat?
Quid grauius miſero, ſi longis finibus errans
Sit procul à patria vitam tolerare coactus?
Exilium durumq; iugum perferre neceſſe eſt,
Externas inter gentes ignotaq; rura.

ANTIPATHIA.

ASTACVS Polypum extimeſcit, vt ait [a] Aelianus, proculdubio ex [b] Oppiano qui ſic canit: [a] *6. de animal c. 22.* [b] *Halicut. 2.*

Polypus inſidijs & duris Aſtacus armis
Et muræna ferox alterno marte domantur.

B Sunt eadem de Locuſta dicta ſuperiori capite ex eiſdem authoribus.

HIEROGLYPHICA.

POTEST per Aſtacum non ineptè deſignari amator patriæ, quamuis enim hic in peregrinis ſit quandoque ſedibus, proculque à patrio fumo, tamen veluti Vlyſſes apud Homerum: Amator patriæ.

Poſt varios caſus poſt tot diſcrimina rerum

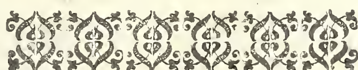
tandem in patrium reuertitur ſolum.

NVMISMATA.

C IN Tarentinorum nummi cuiuſdam æ nei altera parte Neptunus Nereo inſidet, dextera manu tridentem, ſiniſtra ſcutum tenens, infra autem Nereum Carabus, aut potiùs Aſtacus cernitur, ſuprà Nerei caput, & ante Neptuni pectus literæ ΝΕ inſcriptæ, à tergore Neptuni ΤΑΡΑΣ, altera verò parte Tarantem Neptuni filium videre licet equo inſidentem, infra cuius pedes duæ conſpiciuntur literæ, nimirum ΣΑ. Quibus omnibus ſignificare voluerunt, Neptunum ab eis pro deo tutelari coli, qui non modò belluis illis marinis dominatur, ſed etiam omnibus qui in ipſo mari continētur, piſcibus vilioribus, Cruſtatiſq; etiam. Tarantem autem Neptuni filium ab altera parte excudi curarunt, quòd ipſe nomen vrbi, ac fluuio impoſuerit.

TEMPERAMENTVM.

D NON defuere, inquit [a] Iulius Alexandrinus qui calido temperamento ſtatuere Aſtacos, coloris argumento, quem ex coctura rubrum contrahunt. At qui in cruſta tātùm id, frigida quippè, ſed cum terreſtris alicuius parte, operati caloris qualitatem accipiens deterſione multa, rubri id coloris aſpectu manifeſtatur; vt in iride, vt in ſanguine, vt hîc in Aſtacis, Cruſtaceiſq; omnibus, vt in alijs omnibus, vnde deterſus appareat in cruſtaceo tegumento calor cum rubore. At candor in carne ſuus atq; integer maneat. Hactenus ille. Frigidos verò, & humidos eſſe temperamento teſtatur Simeon Sethi. [a] *De ſalub. 15. c. 8.*

E

VSVS IN CIBIS.

STACI omnes marini, tàm maiores quàm minores carne prædura sunt pręditi, vt Crustata omnia. Quocirca difficulter in ventriculo concoquuntur, tardeq; descendunt, ac ventrem reprimunt: At ritè confecti & præparati non imbecilliter alunt. Simeon Sethi vix etiam concoqui posse ait presertim magnos: paruos enim faciliùs cõfici celeriusq; descendere: caudas eorum (hoc est crura) difficiliùs etiam concoqui, crassiorisq; esse succi: idcircò condimentis calidis emendari, & ab eorum esu vinum vetus & rubellum potari. Interest etiam vbi capiantur in Methymna enim optimi perhibentur. Nam Phyllius siue Phrynicus, siue Aristophanes apud Athenæum in Vrbibus hæc dicit:

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna
Diligete.

Qui autem magnos amat, ex Alexãdria portari curet, si propè eam degat. Sunt, inquit Cardanus, Astaci insipidiores, & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò vt in Scotia cùm ederem nullius pretij mihi viderentur. Fortè Cardanus non benè coctis, nec benè conditis vescebatur. Nam Matron Parodus apud Athenæum Astacum inter cæteros pisces lautiores, in Attico quodam conuiuio appositos ait. Mnesitheus assos elixis prætulit, & ideò clibano incoqui voluit. Non parum salsi habent succi, & minus tamen quàm testata. Fiunt etiam hysitia ex Astacis. Eximuntur enim apud [a] Apitium de sua testa, & in mortario conteruntur cum pipere, & liquamine optimo pulpæ, inde hysitia plassantur & formantur. F

[a] Lib. 2. c. 1.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

YMPANICIS Astacum raro, & solius voluptatis gratia offerre iubet Trallianus. Podagricis quoq; prohibebitur, præsertim si ex pituitoso humore ortum ducat. Nam talem humorem ab Astacis generari idem Trallianus author est. In Cardialgia autem conuenire ait, quia non facilè corrumpatur, & acribus mordacibusq; humoribus resistat. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, Squillas & Cãcros interdicit, Astaco autem pro voluptate frui permittit. Plinius medicus de dysentericorum cibo tractans, ac de calore nimio, Ostracoderma, & Astagines optimi cibi esse tradit. Putat Bellonius per Astagines eum Astacos intellexisse. Ex eorum chelis nautæ salina sua conficiunt, in quibus sal in piscatione reponunt, Apud Belgas talis chelarum vsus est. Aedes cùm tam amplæ sunt, vt habitantes canthari, aut annuli ferrei, aut mallei pulsum vix exaudiant, itaque tintinnabula in his locis procul ab ostio sitis tabulato aut muri eminentiori loco affigunt cum loro annexo, aut filo ferreo crassiusculo, per domus penetralia si quæ sint obuia deducto ad osteum vsque, quo pertuso filo chelam Astaci, loco manubrij annectunt, quod apprehendit manu, cùm quispiam pulsare tintinnabulum cupit. G

Ad Cardialgiam.

DE LEONE, SEV ELEPHANTO. Cap. IV.

H

ÆQVIVOCA.

EONIS vocabulum pro rege apud Græcos accipi non reperi vnquam, mirorq; quod scribit Isidorus: Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò quòd sit princeps omnium bestiarum. Est autem Leo animal quadrupes, omnium animantium ferocissimum & generosissimum, vno excepto homine, præcipuè cùm colla armosq; vestiunt iubæ, quod ætate accidit. Est etiam nomen sideris cœlestis apud Latinos & Græcos, ex numero duodecim Zodiaci signorum. Serpens etiam quidam sic vocatur, alio nomine κεγχρίνης dictus Nicandro.

Rex Leo dictus. Leo animal quadrupes quale. Serpẽs Leo.

A [a] Nicandro. Λέων dicta fuit Elephantiasis etiam apud Areteum; At λέων κρηνοφύλαξ, Leo fontis custos, dicta fuit Athenis ærea Leonis effigies super fonte eo, ex quo aqua effereba-tur, ἐν ταῖς πρὸς ὕδωρ δίκαις teste Polluce, cui etiam λέων dicta fuit tremendæ saltationis species, ab Athenæo tamen inter ridiculas saltationes recensetur. Denique λέων est nomen viri proprium, vt Latinis Leo. Similiter Elephantus quadrupes est omnium ferè animalium maximum, Europæ incognitum, duobus celebre dentibus, ex quibus opera fiunt eburnea. Significat ἐλέφας poculi genus apud Athenæum, item morbum apud medicos illum qui Latinis lepra dicitur.

[a] In Theriaca.

Elephanti æquiuoca.

SYNONYMA.

PLERÆQVE nationes, vt inquit Gillius, etiamnunc Leonem nominantes Astacum, arbitrantur Leonem esse Astacum. Massilienses enim & Leonem & Astacum Ligombaudos nominant, & Itali quandoque vtrosq; B Leones, quamuis etiam sint qui distinguant, maiorem Astacum hoc nomine appellantes. Plinius etiam separatim de Astaco & de Leone tractat: & Athenæus vtrumque distinguit, cùm inquit Astaco Leonem maiorem esse. Belgæ Leonē marinum appellant Ondocht. Neapolitani, inquit Gilius, genus quoddam Crustatorum etiamnunc Elephantum vulgò nominant: sed hunc ne, an alium appellent, iudicare non possum, cùm piscem non viderim, hæc ille. Platina à vulgaribus ideo Leonem dictum suspicatur, quòd Leonis terrestris animalis colorem similitudinemq; quandã habeat: quam cùm ego nullam in eo offendam, ita ob magnitudinem appellari putem.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

C ELEPHANTVM Plinij eundem facit [a] Bellonius cum Leone, nec ab Astaco grandi distinguit, vt ex eius hisce verbis apertissimè declaratur. Plinius, inquit, Elephantum marinum sic depinxit, vt eius delineatio Astaco planè conueniat. Inter marina, inquit, sunt Elephanti Locustarũ generis, nigri, pedibus bisulcis. Ego verò pro pedibus bisulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinq; subsequuntur. Addit prætere brachia duo binis articulis, singulisq; forficulis dēticulata, quæ in Astacis cernimus. Nam singula grandia Astaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus bisulcis armata sunt. Quamobrem adultum Astacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuisse crediderim, nam Astaci quanto maiores exeunt, eò nigriores euadunt. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum est Græcos Astacis grandibus nomina immutasse, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluisse. Nam & Aelianus eam descriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto. Oppianus.

[a] Li. 2. aquatil. cap. 3.

Leo Plinij & Elephantus idem.

Τῶν ἤτοι χρυσόεστι λέον, βλοσυρῆ τε ζύγαινα,

Quod sic Lippius vertit.

Magno horrore Leo, post hos horrenda Zygena.

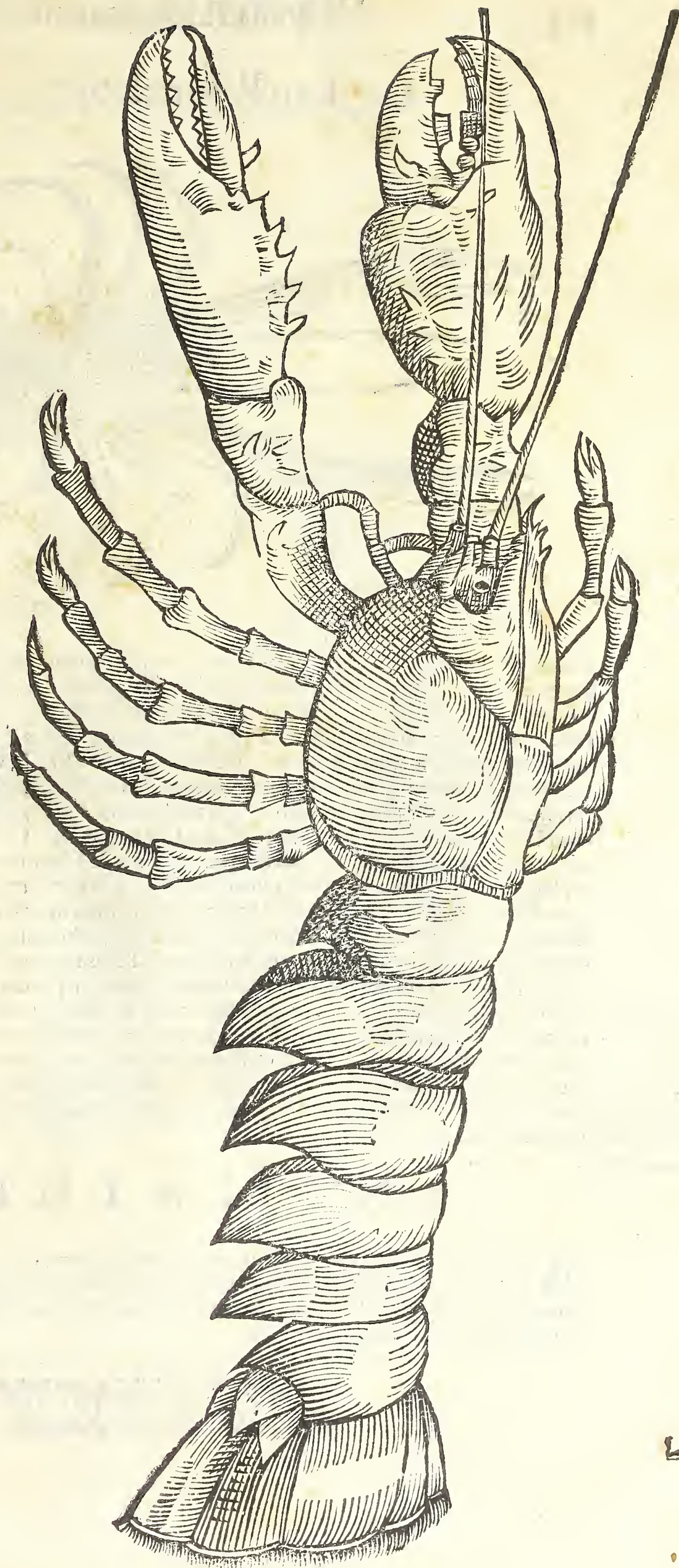
D [b] Aelianus Leonem marinum Locustæ similitudinis esse scribit, sed corpore magis tenui ac gracili: brachiaque habere tum maxima, tum Cancris similia: & cœruleo colore esse, subnigrisq; distingui maculis. Constat igitur Leonem eundem esse piscem quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui nostras Escreuissas Leones esse putant; hæc Bellonius. Sed cùm verba Aeliani integra non adducat de Leone, imò quædam etiam omittat » quæ scitu fore digna iudicaui, ea hic subiungam: Marinum Leonem inquit, Locustæ simi- » lem esse scio, præterquam quòd tenuior & gracilior apparet, & ex aliqua crustarum sua- » rum parte cœruleus (cęruleo colore est & subnigris maculis distinguitur, Gillius.) Ignauus » est, (νωθής) Forcipes illius maximæ, Cancrorum forcipibus figura similes sunt. A piscato- » ribus benè peritis, membranas quasdam habere dicitur appēsas ex testis & colligatas, sub » quas subiectæ sint molles carunculæ & teneræ, quæ Leonis adeps appellentur. Hactenus Aelianus. Iouius quoque Leonem Plinij ab Astaco non separauit. Rondeletius verò quidem Aeliani Leonem & Plinij Elephantum non distinguit: sed Plinij Leonem & Elephantum

[b] Lib. de animal. 14. cap. 9.

Athenæus correctus.

phantum diuerſos eſſe liquidò oſtendit, his verbis: Atheneus obiter tantùm ex Diphilo Leonem inter Malacoderma recenſuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur ὀστρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καλὸς, Ἀστακὸς, Κάραβος, Καρκῖνος, Λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν. μείζων δ' ἐστὶν ὁ Λέων τοῦ Ἀστακοῦ. Ariſtoteles nullam omninò mentionem fecit. [c] Plinius nominauit tantùm. Cancrorum genera, Carabi, Aſtaci, Mæç, Paguri, Heracleotici, Leones. Libro 32. cap. 11. notam addit, qua à ſimilibus ſecerni poſſit: Leones, inquit quorum brachia Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Ex quibus verbis quiſnam ſit verus Leo, poſt longam diligentemque omnis generis Cruſtatorum inueſtigationem certò me cognouiſſe exiſtimo, qui cum minimè cõtemnendus, imò ſpectatu digniſſimus eſſe videatur, paulò fuſiùs qualis ſit exponam. Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis Leo, à colore flauo, vt arbitror, quò coloratus eſt dum viuit, & è mari captus educitur, & quòd hirſutus ſit. Aſtaco corporis ſpecie affinis eſt, ſed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiuſculos, quorum ſciſſura maior quàm in vllo alio Cruſtatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in Elephantis ſunt loco brachia villis veſtiuntur & aculeata ſunt. Pedes tres qui proximè brachia ſequuntur, longiores ſunt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis & tenuis, neque aculeis neque pilis munitus. Præterea ab Aſtaco dorſi aculeis differt, quibus cum Locuſta cõuenit. Vtrinque cornua duo longiſſima tenuiſſimaq; habet, item alia in fronte breuia, inter quæ vnum in fronte eminet acutum, neutra parte ſerratum: hæc ſunt oculorum propugnacula, qui cornei ſunt & prominent. Corpus totum vndulatum eſt, inſtar panni ex hircorum camelorumque pilis contexti, camelotum vulgò appellamus. Cauda perinde ac in Aſtacis in pinnas quinque deſinit, ſed lineis magis diſtincta. Captus Leo circa Lerinum inſulam (quę nũc inſula D. Honorati dicitur) nõ procul ab Antipoli, ad me miſſus eſt. Hęc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs Cancris ſimilibus, Locuſtæ corpore, Leonem eſſe, quem depinximus, facilè iudicabit. Ex Cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirſuta, forcipata: corporis Locuſtæ figura longa eſt, cauda ex tabellis conſtat, dorſum aculeatum, quæ in Leone noſtro expreſſa ſpectantur. Non minus abſurdè de Leone, quàm de Aſtaco loquitur author libri de Aquatilibus. Nam quemadmodum Aſtacum adultum, à Latinis Elephantum dictum fuiſſe credit: ita Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam Aelianus, inquit, eam deſcriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Eſto idem ſit Leo Aeliani, & Elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem eſſe Plinij Elephantum & Leonem? Sic enim ille concludit. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè diſtinxiſſe? Nam cùm Plinius de Elephantis dixiſſet, paulò pòſt Leones ſubiunxit, & notam diuerſam addit: quorum brachia, inquit, Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Alius eſt igitur Plinij Elephantus, alius Leo quem hoc capite expreſſimus. Hæc omnia Rondeletius, ex quibus vt dixi apparet, eum conſentire cum Bellonio, quod idem ſit Aeliani Leo, & Plinij Elephantus: ſed alium eſſe Plinij Leonem, ab eius Elephanto manifeſtè declarat. Quid in tanta controuerſia ſenſerit Cæſar [d] Scaliger, nobis non aperuit eo in loco vbi Cardanum docet, quot ſint Cruſtatorum genera, & quænam: ſed alio in libro ſuo nobis ſuam ſe declaraturum ſententiam eſt pollicitus. Prædicto tamen loco fatetur, ſe vidiſſe Aſtacũ, cuius brachium puerilis brachij magnitudinem æquaret. Ergo non magnitudine Aſtacum à Leone aut Elephanto diſtinxit, quemadmodum Diphilus apud Athenæum, qui Leonem Aſtaco maiorem eſſe ſcripſit, ſed aut forma, aut nullo diſcrimine per Aſtacum & Leonem idem intelligens. Eſt apud me Aſtacorum genus inſigni conſpicuum magnitudine, qua à vulgari differt Aſtaco, & nonnihil corporis figura; planè à Rõdeletij Leone, ſi eius iconi, quàm noſtrę appoſuimus, fides aliqua ſit habẽda, magis diuerſum, quàm ipſe Aſtacus, cuius imaginem ſuperiùs ſpectandam propoſui. Is igitur Brunduſij captus, ad me miſſus eſt ab Archiepiſcopo Brunduſino. Leonem vulgus adhuc ibidem vocat, eſt autem magnitudine tredecim palmorum: brachij dextri ea magnitudine, qua ſe conſpexiſſe refert Iulius Scaliger, ſiniſtrum autem multò tenuius. Quod miror Rondeletium in ſua icone non expreſſiſſe, niſi eius Leo hoc in ſe habeat proprij, vt eadem ſit vtriuſque brachij granditas, quod tamen in animum inducere nequeo, cùm ſit ex Aſtacorum genere, qui alterutro brachio ſemper differunt. Erant etiam noſtri Leonis huius chelæ tuberculis interius ab vtraque parte, tanquam dentibus munitæ, quæ in Rondeletij Leone deſunt. De colore eius nil certi habeo quod dicam; quandoquidem cruſta eius tantùm exempta carne ad me miſſa fuit, quę iucundè rubebat, vndè conijcio, coctã antea fuiſſe. Plinium, vbi Elephantum

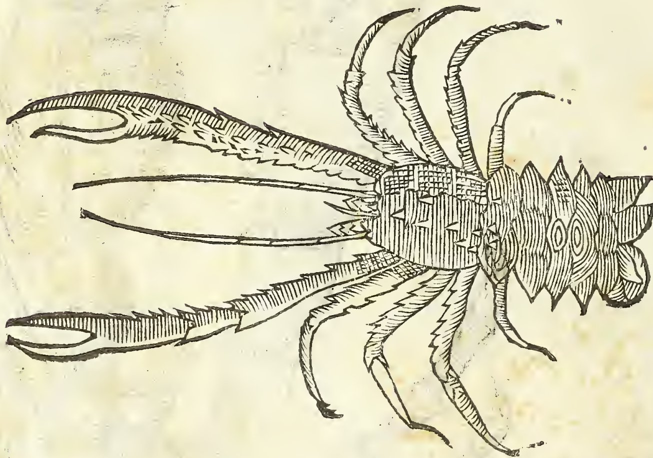
Marginalia: [c] Lib. 9. cap. 31. — Leonis Rõdeletij deſcriptio. — Cauda. — Contra Bellonium Rõdeletius. — [d] Exerc. 245. — E — F — G — H

L LEO

E

Leo Rondeletij.

F

phantum ſuum nigrum eſſe declarat, aliqui intelligere putant per nigrum violaceum colorem exſaturatũ. (Nam κυανὸς Græcè de nigro, vt de Aethyope, & cæruleo, vt de mari dicitur,) ſic violas nigras Virgilio dici. Iidem Aſtacos inde purpurei & violacei coloris eſſe exiſtimant, rubere autem cùm ſunt cocti. Non ſupprimendos duxi duos alios Aſtacos, propterea quòd ſint Rondeletij Leoni valdè congeneres. Pedibus enim ac brachijs differunt, itemq; cornibus. Nam hæc multo ſunt vtriq; longiora, ita vt vltra chelas protendantur. brachia quoq; & pedes craſſiores, tres vtrinq; pari ferè magnitudine, quippè poſterior dimidia parte minor eſt, quem pictor in ſecundo non expreſſit. Vtriuſq; etiam brachia admodum aſpera, imò aculeata præſertim parte interna, ſed prioris maximè hirſuta & piloſa. His adiungo Aſtacum marinũ, quem Humer vocant Germani, ex deſcriptione ſeptentrionalium regionum Olai Magni. Ingentem eſſe ſcribit, inter Orchades & Hebrides inſulas, & tàm validum, vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo quod pedes omnes biſulcos pinxerit, & caudam tabellis tàm multis conſtruxerit. In eadẽ tabula idem Olaus Magnus depingit Aſtacum duodecim pedum, qui deuoratur à monſtro marino, vt hîc conſpicitur. Forcipibus, inquit Gillius, firmiter Aſtaci & Leones retinent, quidquid comprehenderunt. Cùm enim Maſſiliæ multas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamq; vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in litus expulſam reliquiſſent, & vulpes in eam ipſam ad exedendos Boopes inuaſiſſet, accidit vt hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piſcatoribus capta fuit. G

Forcipum vis.

Vulpes pedibus detẽta ab Aſtaco capitur.

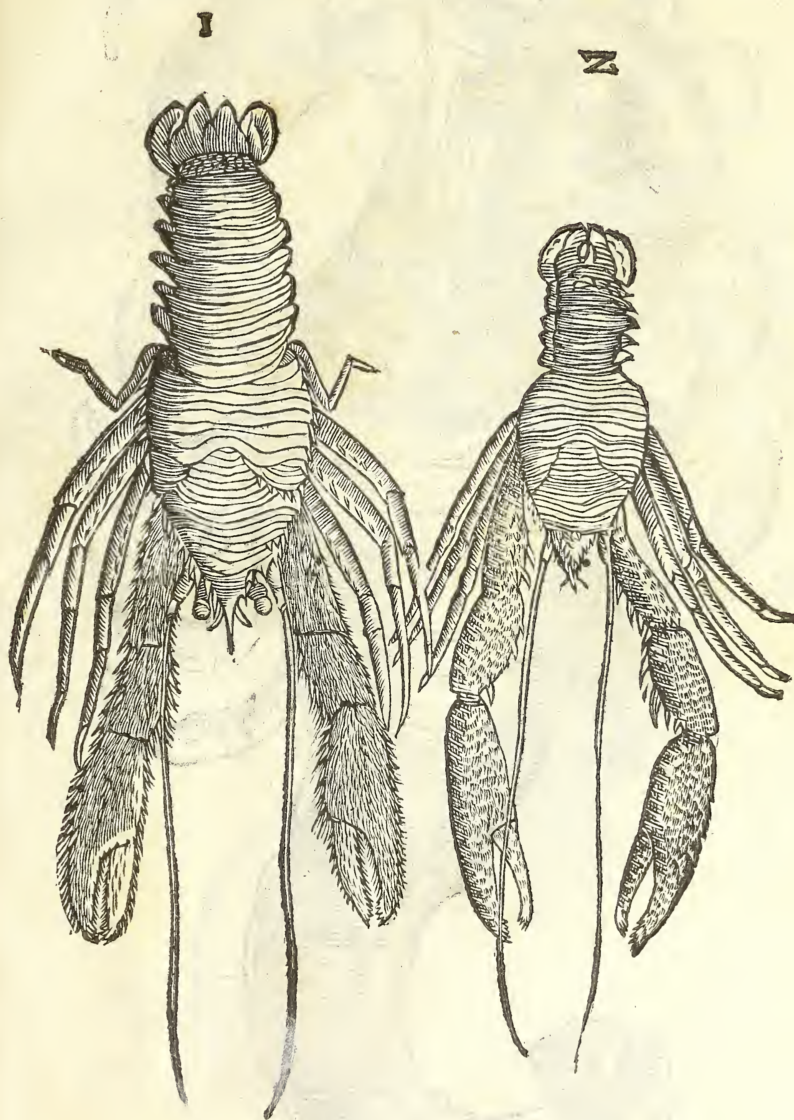
H

ANTIPATHIA.

AVDIVIT aliquando Aelianus, terreſtrem Leonem ſummè timere marini Leonis aſpectum, abſurdum ſcilicet ac formidabilem; ſed neq; odorem eius ferre: itemq; illum ipſum (terreſtrem Leonem) marini extritarum cruſtarum puluerem in aqua bibentem, à ventris morbo liberatum iri.

Aſtacus ſimilis pediculo marino.

Aſtacus marinus, qui hominem apprehenſum ſuffocat.

E

VSVS IN CIBO, ET ALIIS.

EFERVNT Leonem marinum à Belgis appellari Ondocht, propterea quòd à menſis amoueatur, nihilq; in cibo valeat. Apud nos tamen lautis apponitur cõuiuijs: In furno enim admodum calido, ſine aqua, liquamine vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum, vt ſcribit Platina, carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, ne comburatur: coqui item ex aqua & aceto, vt Cancros fluuiatiles, plus tamen coctura requirere, quòd craſſior ſit & durior: Aiunt teſte [a] Aeliano, adipem Leonis ad hoc ipſum homines adiuuare, vt ſquallidæ & infuſcatæ faciei nitorem afferat. Cum roſaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliare, & venuſtum ſplendorem enitere facit.

[a] De anim. 14. cap. 9.

DE ASTACO PARVO MARINO RONDELETII. Cap. V.

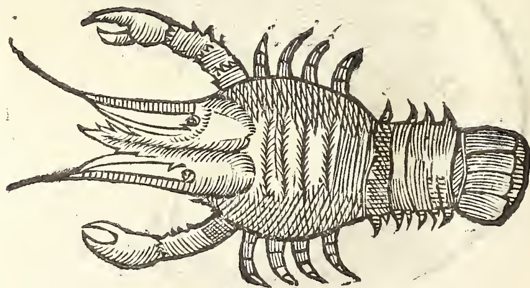
F

STACVM hunc inquit, marinum paruum vocamus, vt à magno differat: vt etiam ab Elephãto & Leone diſtinguatur, cuius ſolus quòd ſciã, Athenæus meminit. Ex Oſtracodermis, inquit, ſunt Squilla, Aſtacus, Locuſta, Cancer, Leo: quæ eiuſdem cùm ſint generis, differunt: maior autem eſt Leo Aſtaco. Eſt Aſtacus hic ſemper paruus, nec ferè vnquam magnitudinem picturæ noſtræ ſuperat. Capite & thorace eſt rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciſo, è capite eminet cornu latiuſculũ, magnũ ſi totũ corpus ſpectes, vtrinq; ſerratum, inter oculos ſitum, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa ſunt. Duo breuiora cornu ſerrato viciniora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinq; pedes ſine forficibus. Collum ſiue cauda tabellis conſtat, & in pinnulas deſinit. Sub cauda appendices ſunt ouis reponendis deſtinatæ. Aſtaco huic viuo corpus rubeſcit, alioqui lineis cœruleis tranſuerſis variatum. Rarus ac bonæ carnis eſt, firmioriſq; quàm Elephas, melioris quàm Locuſta. Differt à fluuiatili, quòd ſit dum viuit, colore fuſco, corpore longiore & ſtrictiore, cornu frontis latiore & breuiore. hæc Rondeletius.

G

Aſtacus paruus marinus Rondeletij.

A

DE CAMMARO, SEV ASTACO FLVVIATILI. Cap. VI.

VNT qui Cammaron apud veteres noſtrum Aſtracū fluuiatilem, quem vulgò vocant Gammarum, eſſe negent. Ab hac enim quæſtione capitis initium ſumemus, quam ſuprà promiſeramus nos explanaturos, ac diſcuſſuros. Quid igitur erit κάμμαρον? nunquid Squilla eſt? Sic ex Athenæo docere videntur, quum inquit: Κάμμαροι καὶ τι (ἐστι) γένος καρίδων ὑπὸ Ρωμαίων οὕτω καλούμενον: id eſt. Cammarus appellatur etiam Squillæ quoddam genus à Romanis. Sanè vt dicam cum doctiſſimo Cæſare Scaligero, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus B pro manibus vtitur, forcipati: Squillæ vniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipſa tota compreſſior. Puto igitur Gammarum antiquis fuiſſe noſtrum hunc fluuiatilem Aſtacū. Alioqui ſi is non eſſet Cammarus, nullo nomine ab antiquis deſignaretur. Non enim eſt Cancer fluuiatilis. Et [a] Varro cùm iubet villaticis anatibus præberi Cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et [b] Galenus aliud fecit ab alijs omnibus nomen flexu diminutiuo, vt ab Aſtacis & Squillis differret; enumerat enim inter Cruſtata ἀστακοὺς καὶ παγούρους, καὶ καρκίνους τε, καὶ καράβους, καὶ καρίδας, καὶ καμμαρίδας. Non eſt igitur Cammarus Squilla, vt ex Athenæo quidam putaut. Plinius quoque Cammarum à Squilla diſtinxit. Nam quodam [c] in loco, vbi ſex & ſeptuaginta piſcium genera recenſet, Cammarum enumerat, cùm poſtea Squillam eodem capite pronunciet. Non ſunt etiam hac tempeſtate audiendi medici, qui Aſtacos noſtros, fluuiatiles Cancros exiſtimant, cùm Cancris ſit corpus rotundum teſte Ariſtotele, & cauda non extenſa, ſed corpori applicata: Aſtacus verò ſit corpore longo Locuſtis ſimili, quòd capite collo ac tabellis ſit diſtinctus.

Cammarō antiquorū num Gammarus fluuiatilis.

[a] *Lib. 3. de re ruſt.*

[b] *Lib. 3. de alim. facul.*

[c] *L. 32. c. 11.*

C

SYNONYMA.

N fluuijs itaq; iſtiuſmodi Cruſtata, quę à marinorum Aſtacorum figura, Aſtaci fluuiatiles, Καμμαρίδες à Galeno, κάμμαροι apud Athenæum nominantur, proueniunt. Nam non benè apud eum Euſtathius legit κάμμοροι, vt monui ſuperiùs. Ariſtoteles ijs peculiare nomen non deſignauit, ſed inter Cruſtata minutiora, quę nomine carent, poſuiſſe videtur. alij Squillam fluuiatilem vocant. Romani, ac Veneti, Gammarellam, & fluuiatilem Gambarum, & Gammarum, quo poſtremo vocabulo Gaza in ſua verſione apud Ariſtotelem Aſtacum vocauit, Latinumq; fecit. Hodiernis Græcis, Caranis, & Caranidia, à Caride nomine detorto, appellatur. Gallis Eſcreuiſſe. Flandris Kreuits: Anglis Creuis, Creuiſe, Crauyſſhe. ſed marinum Aſtacum etiam Angli à ſea Creuyſe nuncupant. Proxima vox Germanica Krebs. Illiricè Kak.

D

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

ONDELETIVIS nobis ſuum fluuiatilem Aſtacū ſic deſcripſit. Corpore eſt rotundo (terete. nā vt cylindrus & globus vel circulus differunt, ita teres & rotundum. & ipſe Rondeletius paulò inferiùs Cancros rotundos, Aſtacos longos eſſe ſcribit: Zoographus.) capite in cornu latiuſculum breue & acutum deficiente, ſub quo latent oculi. Capiti præpoſita ſunt cornua quatuor, duo breuiora, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili deſinentia. Vtrinq; chela vnica eſt, aſpera, denticulata, articulis quaternis cōnexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi ſunt & hirſuti, bini poſteriores in calcar deſinūt. Poſterior corporis pars quæ collum appellatur, ſex tabellis cōſtat, cauda pinnulis quinq;,

media ſcuti formam refert, & articulata eſt:vtrinq; duæ communi articulo, poſtremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum, vt in Locuſta & Cancris. Carnis aliquid in ore & lingua. Sub cauda appendices ſunt, in quibus oua reponuntur. Diligens etiam in ſuo deſcribendo fuit [a] Bellonius. Nam probans hunc eſſe ex Aſtacorum genere, ſic inquit: Nam eius bifurca brachia duabus tantùm articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes vtrinque forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoq; vt Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulaſq; in extremo quinas habet: ambobus (Aſtaco tùm fluuiatili, tùm marino) idem ferendi & excludendi modus: iiſdemq; ambo cornibus, dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs & externis partibus præditi ſunt, quod idem de internis dicere par eſt. Porrò Gammari (fluuiatilis) ventriculum mutis vndecunq; ambit: multi falsò eius ſtercus eſſe credunt: ego verò eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tàm miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis & dentibus refertum. tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinq; in Cammaris ſpiraculum ſeu foramẽ ſub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. Hactenus ille. In his in primis controuerſum eſt, num branchias habeat. Nam [b] Ariſtoteles de Aſtacis marinis loquens non branchias, vt Gaza & Rondeletius transferunt, ſed βραγχιωειδῆ dixit, hoc eſt partes branchijs ſimiles: rectè VVottonus, veluti branchias. Sic enim ait Philoſophus: Hæ os circundant non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιωειδῆ τὰ περὶ τὸ ςόμα δασέα καὶ πολλά. Ταυτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego, inquit Zoographus, cirros potiùs quàm branchias aut βραγχιωειδῆ has partes albidas dixerim. quid enim branchijs ſimile habent? non ſitum, non ſubſtantiam aut figuram, aut vſum. Motum dices ſimilem eſſe. Atqui verum nõ eſt, quòd aſſiduæ moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cùm vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen aſſiduè, nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius Aſtaci aut affectu, tùm rurſus quieſcere prorſus. Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat: Tot, inquit, branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia, nec intrà, nec extrà aquam moueri vnquam vidimus. quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel ad motum progreſſionis natationiſuè eis adiuuentur: non ad cordis & caloris natiui refrigerationẽ: qui branchiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis vſus eſt, vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia in terra pulmone, ſic in humore eodem & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diù viuere nõ poſſunt: Cancri verò plurimis diebus poſſunt. Ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo vel alterutro quoq; die mutata, in angulo zetę noſtræ calefactæ. Sed neq; vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt, branchijs opus eſt Aſtacis. Vtrinq; enim ad latera oris per foramina quædã aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoq; obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de Reſpiratione, circa finem capitis vndecimi (vt nos diſtinximus) nec branchiarum nec foraminum, ſatis clarè, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cùm ſcribit: Τὰ μὲν ὅσα μαλακόςρακα, οἷον οἵτε Καρκίνοι καὶ οἱ Κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò antè autem dixerat, quòd non refrigerandi gratia, ſed neceſſariò dum cibum in aqua capiunt, eam admittant, vt & Cete & Malacia. Item hiſtoriæ animalium 4. 2. Τὴν δὲ θάλατταν δέχονται μὲν παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τὸ ςοματὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφίησι δὲ ἐπιλαμβάνοντα (Gaza videtur legiſſe ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν τούτου μόριον οἱ Καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιοειδῆ. Ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ Κάραβοι. Quæ Gaza ſic tranſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed Cancri parte oris exigua ducta reſpuunt: Locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſę plures quàm cætera habent. Quaſi verò hauſtam ore aquam aliundè Carabi, aliundè Cancri emittant: cùm in citato loco ex libro de Reſpiratione, vtroſq; eadem parte emittere clarũ ſit: quare hîc etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic legerim, οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etiam conſtat eandem partem Ariſtoteli diuerſis nominibus, modò τὰ βραγχιοειδῆ, modò τὰ δασέα nominari. Hæc cuncta ſcitu digna & noua ex ipſo Zoographo referre placuit. Mutim quoq; quæ ambit vndiquaq; ventriculum, non benè opinatur Bellonius eſſe hepar, quod tantùm ſanguine præditis animalibus datum eſt. Porrò de lapillis quos in ſe continet Aſtacus, dubitatur quo hæreant in loco, quoq; ſint numero. In magnis & annoſis

[a] Lib. 2. de aquatil. c. 3.

[b] Hiſt. 4. c. 2.

An habeãt branchias.

Ariſtot. correctus.

Mutim nõ eſſe hepar.

Lapilli Aſtacorum vbi.

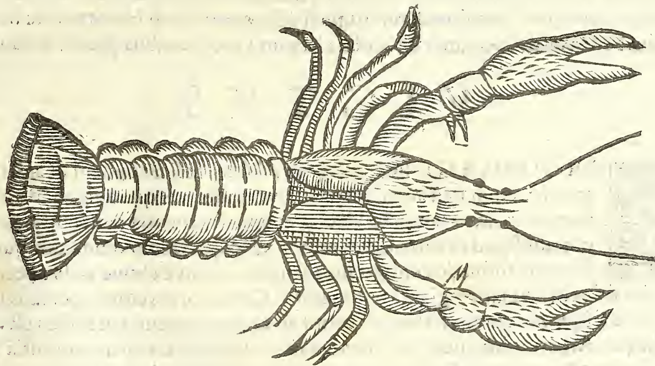
E F G H

A noſis Aſtacis lapillum aliquando reperiri, in proximo ſupra forcipes articulo, audiuiſſe ſe meminit Zographus. Reperiuntur, inquit, Georgius Agric. bini lapilli globi dimidiati figura, in Cancrorum (ſic Aſtacos vocat) fluuiatilium capitibus. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Cardanus lapides candidos gigni in oculis, cortice depoſito duriore mollem induere, lapideſq; tunc fieri maximos tradit, abſumpta materia corticis in lapidibus. Creſcunt eis, vt ait Albertus plenilunio globi dimidiati duo lapidum inſtar ſub oculis interiùs, in fœmellis præcipuè, cùm ſuphar exuerunt. Germani vocant Krebsaugē quòd quaſi formam habeant oculi, vel Krebſtein. Hæc itaq; ſunt, quæ in Aſtaco fluuiatili conſpici poſſunt. Quamuis autem non dubitem, quin eadem omnia in marino quoque reperiantur, hoc tamen loco dicenda erant, propterea quòd Aſtaco fluuiatili omnia quæ dicta ſunt, ab authoribus adſcribantur. Pergam nunc ad eius genera, quæ à recentioribus duo conſtituuntur, magnitudine potiùs & loco, in quo degunt, differentia, quàm figura corporis. Minores vocant ſaxatiles, lapidoſos Cancros Albertus, propterea quòd ſub lapidibus degant, apud Germanos & Heluetios familiares, dicti Steinkrebs, & Thulkrebs: parte ſupina albicant, prona nigricant; elixi non vndiquaq; rubeſcunt, ſed partim albicāt. Genera Aſtacorum duo. Saxatiles quales.

B Maiores nigriores à Germanis dicuntur Krebs ſimpliciter, ab Heluetijs Edelkrebs, hoc eſt nobiles, quòd in nobilium patinis ſint frequentes. Hoc ſuperiùs deſcripſimus ex Rondeletio & Bellonio: qui etiam obſeruauit in Pado captos rotundiori eſſe corpore magiſq; crenato, quàm in Sequano, cuius dexter pes ſiniſtro tenuior eſt. Ego duo aut tria horum fluuiatilium Aſtacorum obſeruaui genera, ſi color diſcrimen faciat, colore enim tantùm differunt, & non alia quapiam quod ſciam parte. aliud enim cæruleo, aliud ferrugineo, aliud obſcurè nigricante colore eſt. Qui igitur primus depingitur, ferrugineo eſt colore, cum eo quem Zographus depixit, & maiorem Aſtacum appellat idem, ſi iconi fides ſit habenda. Rondeletij icon ab huius differt in cauda & corpore, quod latius & breuius apparet in Rondeletij icone. Reliqua genera cùm eiuſdem ferè ſint magnitudinis, vnica icone oſtenduntur. His adiungo iconem aliam quæ prona parte monſtrat oua, vt collo annectantur.

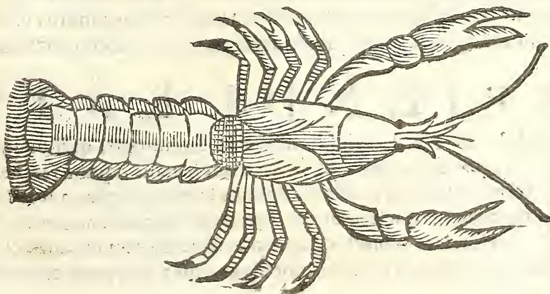
Aſtacus fluuiatilis alius.

C

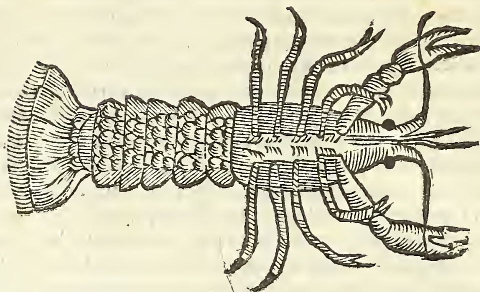

D

Aſtacus fluuiatilis alius.

Aſtacus fluuiatilis alius prona parte pictus. E

F

LOCVS.

BIQVE in Europa ſicubi non deſunt fluuij torrentes,riui aut lacus abundant,tamen in Hiſpania,licèt non deſint flumina,inueniri negantur.In Gallia contra frequẽtiſſimi ſunt,& maximi,maximè verò in Pannonia; vbi carri multi onerantur eis exportandis aliò. Viennæ Pannoniæ ſuperioris ſupra triginta currus Aſtacis onuſtos non ſemel numerauit Iulius Alexandrinus in foro,quod ab hiſce Gammarium vocant. Nouus Orbis dictus etiam minime ijs caret: Quin optimos in fluuijs Americanis inueniri à nauigatoribus relatum eſt. Vtrunq; genus tùm ſaxatile, tùm quod grandius & nobilius eſt, frequens eſt in Helueticis & Subalpinis regionibus.Sed ſaxatile loca amat lapidoſa: alterum verò grandius plana, & læuia,& terrena. G

VICTVS.

ARCOPHAGI ſunt hoc genus Aſtaci,& Scatophagi. Cadaueraq; ſectantur. Nam ſi in aqua,vel equus,vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquã vultures magna frequentia adnatant,nec recedunt niſi quidquid ſit carnis,arroſerint. Quo ſpectaculo quidam,inquit [a] Rondeletius aliquãdo commotus,quemadmodum ex boue cæſo apes, ex equo Veſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit. Quamobrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit,tandem euentu ab eadem ſententia diductus eſt. Cancer fluuiatilis (ait Albertus Magnus) vt dicunt periti piſcatores etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium & rodit eum.Cancri etiam lapidoſi qui ſub lapidibus degũt,carnes commedunt adeo, vt (quod Zoographus etiam eſt expertus) carnibus in Danubio alligatis nauibus, & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna Cancrorum multitudo. Aiunt quidam animal eſſe amphibium,veſci herbis,noctu ad paſcua exire,præſertim Iunio menſe: ranas etiam appetere. Albertus: Cancer,inquit,lacte potatus,ſine aqua multis viuit diebus. Zoographus,vt retuli,Aſtacum domi viuum in aqua per dies tredecim conſeruauit. H

[a] De piſ. flu. cap. 35.

CAPIENDI RATIO.

APIVNTVR virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſunt,aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfiguntur, ordine diſpoſitis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolent,denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoq; reticulo cùm Aſtacus non adeo celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos refert

A refert domum bene robuſtos, & viuaces ac magnos. nam parui ad eſcam ſublimem non tam facilè accedunt: & vbi acceſſerint, antequam capiantur, excidunt. Alij plurimos ſic capiunt: ranas decoriatas, ita vt cutis appendeat, infigunt baculis fiſſis, & ſic diſponunt hos baculos per riuos, vt diſtent à ſe inuicem duarum vlnarum ſpacio aut circiter. Mox vbi acceſſerint Aſtaci, eleuant baculos, ſtatimque altero reticulum ſubtus tenente decutiunt. Sunt qui, vt innumeros capiant, naſſæ iecur aliquod imponant, in riui medio. Alij iecur vitulinum diſſectum in aliquot partes oleo frigunt, & in naſſa ſuſpendũt. Alij hircinum iecur bene aſſatum, camphora præparata (ſic inuenitur in libello quodam Germanico) illinunt, deinde omento vituli, vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant ſecundum artem. Pica etiam inter cætera eos venatur, & fertur picam quandam ab Aſtaco, quem ſecum in arborem detulerat, collo compreſſam ab eo periiſſe.

SEXVS.

B MARES, inquit Albertus, in ea parte qua corpus ad caudam continuatur ſubtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fæminæ carent. Cauda etiam maris rotundior eſt, & planior, & ſpiſſior; fæminæ autem magis tenuis, & vacua & lata, quaſi compreſſa. Et alibi, mares à fæminis non differunt: niſi quòd fæminæ membra maiora ſunt: & coopertoriorum ſiue tunicarum (tabellarum) in cauda, diſtantia eſt maior in fæmina.

COITVS, PARTVS.

EODEM autore in coitu mas primùm aſcendit ſupra dorſum fæminæ: ea verò mox ſe ſupinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando ſe ad eam ſine egreſſu ouorum. Oua pariunt per anum, per quẽ etiam excrementa reddunt. Neuter verò ſexus membrũ habet, quod in coitu intrét corpus alterius, ſed per applicationem portarum (meatuum) coeunt. Chriſtophorus Encelius Saluendenſis ore coire prodidit. Cardanus iam excluſa iuncta corpori manere ſcribit, donec excludantur fœtus. Idemque
C meminit minimos Aſtacos caudæ matris adhuc adhærentes ſe conſpexiſſe, quod etiam à Zoographo eſt animaduerſum. Albertus ait: Oua fæminæ primò in corpore ſunt valde cõpreſſa: deinde paulatim exeunt, & virgulis ſub cauda curtis adhęrent, donec cõplentur.

NATVRA.

TESTAS ſeu cruſtas & hi ſingulis exuunt menſibus: quo tempore lapillos in capite multo grãdiores gerunt. Hyeme latẽt menſibus quinq; ; nam eius frigore læduntur admodum. Cruſtam autem veris tempore prodeuntes exuunt. Putant aliqui hiberno tempore eos quoque apparere, ac ad litora prodire: æſtate autem recedere gregatim ad aquas optatas. Lunæ vim quoque ſentiunt, quemadmodum Cruſtata omnia, & Oſtracoderma. Nam nouilunio admodum emaciantur, fiuntque excarnes, plenilunio contrà pingueſcunt, vt etiam vêre & autumno.

D

EMBLEMATA.

ALCIACI hoc eſt emblema *in Paraſitos.*

Quos tibi donamus, fluuiales accipe Cancros:
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſq; pedes, ſpiculaq; apta pedi.
Cùm vagus in triuijs, menſæq; ſedilibus erras,
Inq; alios mordax ſcommata ſalſa iacis.

TEM-

E

TEMPERAMENTVM.

TEMPERAMENTVM, inquit Michael Sauonarola, non inuenio ab authoribus determinatum. Sed quia ſunt de genere piſcium, & ſomnum inducunt, idq; vehementer: iudico ipſos frigidos & humidos, ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent in ſecundo. Caſtor Durantes frigidos in ſecundo ſtatuit, humidos in primo. Sunt quidam qui calidos putarint, quòd inter coquendum rubeſcant: quorum certè argumentum valde frigidum eſt. Color enim non indicat rei temperamentum, vt alibi me apud Galenum legiſſe memini. Deinde ſi indicaret, cruſtæ tantùm naturam oſtenderet, quæ cocta rubedinem contrahit, non autem partium interiorum, quibus veſcimur, & de quibus iam eſt quæſtio. Nec omnium fluuiatilium Aſtacorum cruſtæ coctæ rubeſcunt prorſus: nam qui inter ſaxa lapidoſaq; loca habitant, cocti pallidiores ſua cruſta cernuntur. Coctione autem rubeſcunt cruſtæ: quia calor ignis partem terreſtrem in humido conſiſtentem deterget, dum in ipſam agit mediante humido. F

VSVS IN CIBIS.

PRÆTER Chelas & caudam, nil in his eſt, quod commedas: atq; ea cùm ob frigidam intemperiẽ, tum etiam duritiam & craſſitiem malè audiunt. Quapropter non admodum concoctionem promouent, & longiore in ventriculo mora mandatis in caput frigidis, & humidis vaporibus ſoporem inducunt: cocta nihilominus ſatis nutriunt, & ſanguinem ſuccumq; non facile diffluentem generant, & pituitoſum. Facilius autem digeruntur quàm marini, & melioris, ſuauiorisq; carnis exiſtunt. Vnde Cardanus ait ſe admodum delectatum in cibo fluuiatilibus, marinos verò abhorruiſſe ſemper.[a] Caſtor Durantes:

[a] *In lib. 20. de ſanit.*

Aſtacus & molli carne eſt & denique ſuaui,
Præditus, hincq; ideo perfacile excoquitur. G

Minores qui inter ſaxa capiuntur, illaudati ſunt, commendatiores qui ſunt maiores & cocti rubeſcunt; viuos ac recentes conſeruari aiunt ſi chalibem appoſueris. Commendantur autem precipuè Martio & Aprili menſibus: & magis creſcente luna quàm decreſcente. Reperiuntur aliquando in his intricatæ venæ albæ, Germani Neſtel hoc eſt ligulas vocãt; improbantur hi in cibis, vt omnes piſces ita affecti. Dum itaque coquũtur, non ſimplicem aquam deſiderant, ſed mixtam cum aceto aut omphacio; feruentemq; vt caro eorum fluida firmetur, coquaturq; faciliùs: apud plurimos nobiles in Italia ſic cocti menſis apponũtur, cum acerrimo aceto, ſale & pipere. Tortam ex Gammaris tempore ieiunij hanc nobis deſcribit Platina. Ex Cammaris elixis quod bonum eſt, in mortario tundes. Succum » deinde amigdalinum cum aqua roſacea per ſetaceum tranſmiſſum præparabis: aut ſi id » non poteris, ius piſorum aut cicerum alborum ſeruabis. Paſſulas & ficos quinque conteres. Modicum petroſelini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides: cinnami, » zinziberis, ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc & benè tuſa cum ouis lucij, vt concreta meliùs coquantur, in teſtu bene vncto, ac ſupter, ſuperuè incruſtato, ad focum pones flamma procul, coctum ſaccaro & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc eduliũ lædit. Ex libro Germanico Baltaſaris Stendelij coqui. Cancros (ſic nominat Aſtacos) in olla vel in ſartagine coques (ſed in olla ſapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, niſi caueatur ſedulò) affuſo vino vel aqua, condies ſale & modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens, cùm pulchrè rubent, ſatis iam cocti ſunt. E Cancris ſerum & coagulum: Cancellos paruos detracta cruſta, quam & fel ſequetur, & vena caudæ media extracta, in pila tundes crudos; lac affundes, & colabis. (vel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum) defundes in ſartaginem, & cochleari aſſiduè permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques; guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. De ſero iuſculum facies & croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis; cibus eſt delicatus. Cruſtarum fartura: Cancris elixis cruſtas & chelas ſeparabis: & quidquid bonæ eſt pulpæ minutatim concides: modicum ſalis, & aromatum pollinem addes: cum ouo permiſcebis: & hac

Torta. H

A & hac fartura rursus implebis crustas & in veru ligneo super craticula leuiter assabis: sunt qui butyro frigant, id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis cõtusis, quos omittit Zographus. Sunt qui pulmentum de Astacis sic fermè parent: Astacos coquunt, terũt cum medulla panis cãdidi, & cum lacte amygdalino per setaceum transigunt: agitant cum sexouis, modicum aromatici pollinis addunt. Ius ex eisdem parat [a] Bartholomeus Scappus hoc modo. Integros coctos aqua, vino, aceto, sale, pipere, in mortario tundit, addita aqua tepida, dein colat per setaceum, hæc aqua erit rubicunda, eiusdemque cum Astacis saporis, iusque vocatur, hoc luteum magis efficiunt caudæ & chelæ Astacorum Vere & Autumno. Fiebat quoque olim garum ex Cammaris.[b] Plinius: sic alex (hoc est piscosum salsamentum à suo liquamine nondum separatum) peruenit ad Ostreas, Echinos, Vrticas, „ Cammaros, Mullorum iecinora, innumerisque generibus ad saporem gulę cœpit sal ta- „ bescere. Plautus apud Festum in Nerita.

Pulmentũ.

Ius.

[a] Li. 3. de re. cul. c. 113.

Garum ex Cammaris.

[b] Lib. 3. c. 8

Muriatica autem video in vasis stanneis,
Bonam Naritam, Cammarum & Tagenia,
Echinos fartos, Conchasq; piscinarias.

B Videntur quoq; olim hi in rubris scutellis mensis fuisse appositi ex hoc Martialis versu:

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli:
Concolor in nostra Gammare lance rubes.

Si quis, inquit Georgius Pictorius, in vino sublimato in vase Cancrum imponat, & accendat, statim rubescet, quem deinde viuum & rubeum, spectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet. Putat Zographus melius esse, Cancrum filo ferreo vel aliter tenere suspensum, ne vasis caliditate pereat vel amburatur: quod aliquando factum vidit.

VSVS IN MEDICINA.

D canis rabidi morsum, eandem omnino Astacis fluuiatilibus facultatẽ, quam Cancris tribuêre veteres, neque vnquam fefellisse experientiam compositi aduersus veneni genus id de veteri descriptione ex fluuiatili C Astaco medicamenti, ritè atque in tempore exhibiti vsu quotidie multo testatum, comprobatumque esse Iulius Alexandrinus affirmat; qui in medicarum quoque facultatum aliarum, quarum non est hîc enumerandarum locus, vsus, inquit, experimur eosdem, reportamusque hodiè sæpe Astacorum eiusmodi præparatione, quos nobis olim de Cancris prodidere authorum scripta. Hęc[a] ille cõtra Rondeletium & alios, qui non probant medicos qui Astacis eam vim in cibis & pulmonum vitijs inesse existimant, quæ Cancris: quoniam carne sunt præhumida, dissipatu facillima, ac pauci nutrimenti. Sanè Leonellus Fauentinus carnem eorum cuidam ad phthisim miscet. Electuarium ad marasmum & phthisim ex descriptione Bartholomæi „ Montagnanæ: Caudarum Cancrorum fluuiatilium præparatarum libræ dimidium: semi- „ num intybi, acetosæ, scariolæ, lactucæ, cuiusque drachma sesqui: nuclei pinei purgati vn- „ ciæ duæ: sacchari secundæ decoctionis vncię quatuor: mellis violacei quantum sufficit, mi- „ scentur. Ad talem aliqui commendant ius de Astacis fluuiatilibus in plenilunio captis. Ipsos etiam Astacos riuales & fluuiatiles in cibo commendant: liquore arte chymica ex eis distillato partes tabidas, macie & atrophia confectas, illinunt & perfricant. Tunduntur D inquit, Ryffius, Astaci crudi cum suis crustis, & chymicis instrumentis ad ignem lentum in vaporem soluuntur: qui densatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem & atrophiam. Hasce præparationes nimis superstitiosas iudicat Alexãder Benedictus; quin per se prodesse admodum phthisicis affirmat. In hectica febri etiam laudantur. Primo, inquit Gaynerius, in lixiuio bulliant, donec testa eorũ possit remoueri, deinde in aqua hordei coquãtur perfectè. Sed quoniam concoctu difficiles sunt, si in eadem mensa cum alio cibo sumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec grauis eorum odor non amplius sentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur. Eorundem carnẽ ad àntidota analeptica secreta, ter lixiuio, vel aqua salsa si lauetur, donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut sero butyri coquatur. Decoctũ ex chelis & caudis crudis è cortice exutis in aqua hordei empyemati cũ febre valida addito saccharo plurimùm cõferre author est[b] Cardanus. Ad icterũ celebratur hoc ex Anonymo: Astacis fluuiatilibus iunioribus quinquaginta cõtusis exprime succũ: cui admiscebis tãtundẽ chelidonij, vel distillati

Ad canis rabidi morsum.

[a] Salub. lib 15. cap. 8

Ad phthisin.

Ad Hecticam febrẽ.

[b] De san. tuen. lib. 3. cap. 57.

Ad icterũ.

M ex eo

ex eo liquoris:hoc ęger quaternis haustibus ebibet:manè scilicet ac vesperi sub somnū per biduum:deinde vtendum balneo sudatorio, de chelidonio similiter. Si vrina impediatur propter calculum,aut stranguriam,sic facies: Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: sines ita per noctem:postridiè manè exprimes & colabis,& propinabis partem superiorem,id est,puriorem,ægroto. Miscebis etiam in potu semina vrinam cientia; raphani,apij vel petroselini, lithospermi; & nucleos persicorū in cibo dabis, ex incerto. Simile remedium inuenit Zoographus commendari ad tenesmum & prouocandam aluum. Cardanus tradit[c] Astacorum horum cortices, cum pectore & reliquo corpore in furno siccatos curare vrinæ profluuium, puto rectiùs vrinæ retentionem. Vnguentum ad partium corporis consumptionem, & atrophiam hoc describit Zoographus: Astacos fluuiatiles viuos cum iecinore vitulino tere & læuiga:deinde cum olei oliuarum & laurini, ana libra semis, vnguentum conficito. Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis misce cum cancro crudo contrito,& impone loco, quem clauus, aut quidquid est subierit:ex aduerso autem tres aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas duodecim relinque. Remedium quod ad cephalæam efficacissimum putant, tale extat apud Alexandrum Benedictum. Cancrum fluuiatilem coctum diligenter tritum, refrigeratumq; cum oleo scilicet cucurbitino aut violaceo,aut rosaceo, naribus supponunt, vt olfactu iuuet. Ad periculosam linguæ & gutturis inflammationem,quæ febribus aliquando superuenit,& exercitus epidemio malo sæpe inuadit, Germani à colore vocant die Bruni, remedia ex Astaco fluuiatili plurimùm commendantur, fiunt autem ab alijs aliter, vt subscribemus ex libris Germanicis manuscriptis interprete Zoographo. Primum est huiusmodi. Astacum viuum contusum cum aceto colando exprime per linteum. Purganda autem & radenda lingua est, deinde spatulam ligneam inductam panno cocci colore, in succum illum intinge: sic linguam & os perfricato. Secundum. Astacus refrigerat. hunc circa caput & caudam euisceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expressam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum sursum (retrò) ac deorsum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Astacos circiter decem viuos contere: & stillatitios liquores, intybi, rosarum, & papaueris erratici affunde, inde expressus succus vinum rubellum refert, eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet: deinde etiam haustum eius mediocrem bibere. Linguam abstersam & purgatam larido insulso perunge, post horam aut dimidiam quidquid viscidæ pituitæ insederit, rursus absterge, & succo Astacorum præscripto denuo laua. Mirè sanat, etiamsi crustæ densiusculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto saluiæ in aqua os diligenter collue. Deinde succum de Astaco viuo contritum expressum propina: & potionem para huiusmodi. Fungos de sambuco, & cerasa viscula (quæ acida sunt & nigricant) sicca aut recentia cum pauco alumine in aqua coquito, quæ colata bibi debet. Postremò os colluatur aqua pura alumine permista. Quintum. Saliua equi auenam aut hordeum pasti, os ęgroti diligenter colluitur: deinde ex Cancris viuis contusis humorem exprimes,eodemque rursus lauabis. Quod si viuos habere non potes, pollinem de Cancris aridis in clibano tostis insperge, postquam equi saliua ablueris. Anonymus quidam manuscriptus quem citat Zoographus ad paralysin hoc scribit remedij genus:Pullum ciconię rostro sub alam inclinato suffocabis puluino imposito: deinde (incisum nimirum minutatim) in alembico rasario stillatitium ex eo liquorem colliges, & primùm membra paralytica decocto Cancrorum absque sale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges: atque hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quosdam omnino resolutos, contractos & claudos huius remedij vi egregiè restitutos esse, neruos enim extendit & dirigit. Cum mulieri mammilla ob lactis abundantiam suppuratur, & cancrosa fit ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem crassum occide quocunque modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addasque eiusdem ponderis Cancros viuos, & in olla rudi vitreata opertaque & luto munita, ita vt in medio tantùm foramen exiguum relinquatur, vrito super pruna mediocri, calore non intermisso, & hoc cinere vtitor: ex Innominato. Puluerem de Astacis fluuiatilibus vstis insfla aduersus vnguem oculi, sic enim in equo appellatur morbus. Puluerem ex oculis eorum cum aqua foliorum persici potum, post venam sectam Leonellus Fauentinus commendat ad pleuritidem notham. Lapillorum quoque magnus ad varios morbos celebratur vsus: hi cùm ex viuis & recentibus eximuntur glauco & subcæruleo colore sunt, triti ac poti, vt ait Albertus cordis roborare vires dicuntur.

Dentes

Marginalia: [Ad vrinę re]tentionem [ob] calculū. — [c] Lib. 3. de san. tuen. c. 57. — Ad clauos extrahēdos — Ad cephalæam. — Ad inflammationem linguæ & gutturis. — Ad paralysin. — Ad Cancrū in mammis — Lapillorum usus.

Margin letters: E F G H

A Dentes infricatus ex eis pollen dealbat & purgat. Idem cum fęce vini albi arida, vlceribus cauis pudendorum inſpergitur vtiliter. Carbones è tilia aceto reſtinctos cum eodem polline aliqui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu, & hęmoptoicis. Oſſicula de poplitibus leporum cum lapillis Cancrorum (vt ait quidam Obſcurus) trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo aut alibi humores exſiccent. Videtur, inquit, Zoographus, & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepſiam idem remedium per ſe vel alijs admixtum profuturum. Nam Cardanus prohibere hos lapides generationem calculorum in renibus, ac genitos diſſoluere tradit. Vrinam mouent non in homine tantùm, ſed etiam in iumentis. Sunt qui æqualem ſeminum vrticæ partem addant, & ad proliciendam vrinam propinent noctu è lecto, è ſtillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduerſus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum vt in libro quodam Germanico manuſcripto reperit Zoographus. Iecoris leporini vſti, apij, id eſt, petroſelini vulgò dicti: ſeminis aquileię, ſingulorum vncię duæ. Maxillarum lucij, nucleorum perſicorum, ſanguinis hircini, lithoſpermi ſeminum, ſaxifragæ ſeminum; lapillorum de Aſtacis, Zinziberis albi, cinnamomi ſingulorum vncia. Ad calculũ

B Aniſi, coriandri, vtriuſque ſemiuncia, macis drachmæ duæ: ſaccari vnciæ quinq; miſceantur. Ad lunaticos oculos equorum aliqui lapillos hos terunt & melle exceptos illinunt, quod alij etiam ad cicatrices & vngues oculorum in equis adhibent. Albertus oua eorum ad venenatos ſerpentium morſus commendat. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo, teſtas Aſtacorum tritas, oleo roſaceo excipe & inunge. E teſtis Aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt, egregiè ſiccantem. Ouorũ facultas.

VSVS IN VARIIS.

ESCA ad piſces capiendos menſe Septembri commodè fit ex Aſtacis paruis & teneris vel caudis eorum. Extremis forcipibus Aſtacorum elixorum cutis affricata, rubeo colore ſeu fuco tingit: ſed vergit ad croceum. Si Aſtacum mortuum in meatum aliquem talpæ impoſueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multò pòſt tempore fœtor omnis euanuerit.

C

DE ASTACO CARABOEIDE. Cap. VII.

FORMA quadam media eſt inter Carabum & Aſtacum, quem Carabo ſimilem Aſtacum nuncupaui, ſiue καραβοειδῆ. Eſt autem pari magnitudine cum Aſtaco fluuiatili, aut paulò longior, colore cinereo ferè omni corporis parte, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis breuioribus: pedibus hirſutis, item chelis ſiue forcipibus, qui vt Locuſtæ partem inferiorem breuem habent, adquam ſuperior multò longior adducitur. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum vndique ſerratas habent ad natatum faciliorem fortè vtiles, dorſo eſt læui vt Aſtacus aut Squilla, collo nouem tabellis conſtante, quarum tres priores ſunt ſine appendicibus, reliquæ eas habent. Lata

D eſt admodum cauda & quinque pinnis conſtans.

DE GAMMARO TERRESTRI. Cap. VIII.

CRVSTACEI quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuaraſſas vocant, tam prope Gammarorum formam, vt cùm effoſſum è terra conſpexiſſet Iulius Cæſar Scaliger, ac roganti quid eſſet, in ſepulchris inueniri alij dictitaſſent, à Gammaris abſtinuerit diù.

E

DE SQVILLIS IN GENERE. Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

SQVILLÆ gibbæ quãdoq; apud ſcriptores generis nomine intelligũtur, quòd & magnitudine ferè media ſint inter maiores minoreſque, quin Venetijs hodie ſimpliciter Squillę dicuntur: & à Græcis hodiè Carides. Quare cùm Gillius Venetis Squillas quaſdam dicit vocari paruis Gammaris ſimiles: an rem acu tangat, alijs iudicandum relinquo: Græci, vt dixi, Carides dicunt & Caramidia[a] Bellonio teſte: quarũ color nigricat. Cęſar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine vocari ſcribit. Oppianus verò etiam luporum piſcium à Squillis interitum decantans: non alias quàm Gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Et quæ medici veteres de Squillarum alimento tradũt, de Gibbis potiſſimùm accipienda putat. Quocirca quæ hoc capite de Squillis dicentur, vel ad omnia Squillarum genera pertinent, vel incerto earum generi adſcribenda erunt. Nam à veteribus multa abſolutè proferuntur, quæ ad propriam quandam ſpeciem referenda erant, veluti maximè ad gibbam. Squilla præterea Latinis genus eſt bulbi à medicis frequenter ſatis vſitatum, σκίλλη Græcis dictum. Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis nominantur abſceſſus quidã; Ruellius Squillares furunculos interpretatur. [b] Athenæus refert ex Ephoro, vrbem circa Chium inſulam καρίδες dictã fuiſſe, quòd ibi multę naſcerentur Squillę, καρίδες præterea oppidum Stephanus agnoſcit, quod in Phrygia ait fuiſſe. Καρὶς idem quod καρία ſeu καρικὴ ſeu καρινὴ Euſtathio, qui ſic inquit: Ἡ δὲ καρία καὶ καρίνη λέγεται, καὶ καρὶς δέ. Caris quoque Galliæ fluuius Gregorio Turonenſi. Cher hodiè. In Legerim ſe exonerat. Squilla vulgò Bononiæ càmpana vocatur.

F

[a] Lib. 2. de aquat. c. 3.

[b] Lib. 3.

SYNONYMA.

G

A[a] PLINIO in piſcium catalogo nominatur Scylla: vbi Squillam legere mauult Zographus, quæ Græcè καρὶς dicitur: niſi reuera Scyllæ nomine monſtrum aliquod marinum intellexerit, cùm Phorcum quoque deũ marinum in eodem catalogo recenſeat. Sed de Scylla monſtro plura dicemus alibi. Gaza Ciceronem ſecutus & Pliniũ καρίδα vertit Squillam, & τὸ καρίδιον (qua voce vtitur Ariſtoteles) Cicero Squillam paruam. Obſeruandum eſt primam voculæ καρὶς ſemper produci: vt apparet in carminibus Oppiani & Archeſtrati, & multis ab Athenæo citatis verſibus. Vnde non ſine ratione aliàs κουρὶς & κωρὶς dicitur, vt Sophroni in Mulieribus.

Vide pulchras Couridas, vide Cammaros,
Vide amica illas aſpice, vt rubent, vt leues & hirſutæ ſunt.

Ita quoque Epicharmus in terra & mari: Couridas phæniceas vocat. Idemque in Logo κωρίδας dixit hoc carmine:

Aphyas ſimul & flexuoſas κωρίδας:

H

Simonides verò:

Thynnis Loligo: gobijs κωρίδες.

In Caride penultimam Attici corripiunt & proportione quidem cõgrua, vt cenſet [b] Atheneus, quia vox illa ἀπὸ τοῦ κάρη id eſt, à capite ducta ſit, quod Squillis maiuſculum eſt. Varrinus quoque & Euſtathius à capitis magnitudine dici putant, fortè ex hoc Athenæi loco. Quemadmodum itaque à voce γραφὴ id eſt, pictura vel ſcriptura deriuatur γραφὶς id eſt ſtylus, vel penicillus: & à βολὴ id eſt, iactus, βολὶς id eſt, iaculum: ſic à κάρη καρὶς fingi probabiliter admodum conijciunt. Alibi etiam Euſtathius inter exempla ἀντιγραμματισμοῦ (vbi nomina vel diuerſas vel eaſdem res ſignificantia, literis tranſpoſitis conueniunt, vt χλὴ, χολὴ) καρίδα quoq; & ἀκρίδα ponit: & ſanè cõuenit ei cũ Locuſta, quòd ſimiliter ſaliat. Scarus piſcis, vt & Scaris (σκάρος ὡς ἡ σκαρὶς) à verbo σκαίρειν, quod eſt ſalire, ſaltare) dictus

[a] Lib. 32. c. vlt. Scylla mõſtrum.

Proſodia καρὶς uoculæ.

[b] Lib. 3. Etymon.

Scarus piſcis unde dictus.

A dictus eſt Athenæo & Euſtathio. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina Scarus & Scaris, ſicut perca & percis; niſi potiùs legendum ſit καρὶς id eſt Squilla: nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, s initiali abiecto videtur teſte Varino, idque magis Zoographo placet, quàm vt Scaridem quoque piſcem faciamus, cùm id nomen apud authores non extet. Apud poëtas iota ſiue media ſyllaba frequenter producitur. Eubulus in Orthanne.

Καρῖδα καθῆκα κάτω κατέσπασ' αὖθις

Squillam humi depoſui & retraxi poſtea.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἐπὶ

Πηδῶσι κυρταί, id eſt.

Saltabant, vt Squillæ ſuper prunis

Gibbæ ſaliunt.

Plura alia eiuſmodi apud Atheneum legere eſt exempla, in quibus media ſyllaba καρῖδος producta cernitur. Sed in ſoluta oratione (vt Ariſtotelis & Athenęi libris) eam ſyllabam acui reperies, cùm producta circumflecti deberet, genitiuo tantùm plurali excepto. Solius

B Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, profert Athenæus:

——————— πλὴν

Ἅπαξ ποτ' ἐν φαίακος ἔφαγον καρίδας

——————— præterquam

Semel aliquando in Phaacis ædibus Squillas comedi.

& aliud eiuſdem in Populis:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθλητίνης, id eſt.

Faciem habens Squillæ punicæ.

Reddit quoque Athenæus, cur mediam corripuerint Attici, rationem hanc, quam ſolus Iſaacus Caſaubonus aſſecutus videtur: Apud Atticos quanta eſt dyſſyllaborum in is deſinentium prior: tanta eſt in illorum obliquis media ſyllaba. vt βολὶς βολίδος : γραφὶς γραφίδος: contrà ψηφὶς ψηφῖδος , κρηπὶς κρηπῖδος . In καρὶς priorem corripiebant Attici. Vnde quid ſequatur clarum eſt, at illi poëtæ qui priorem in ea voce producebant, mediam quoque in obliquis neceſſariò longam ſtatuebant. Κουρίδες, καρίδες Heſychio. Colybdenæ nomine Epicharmus (vt Nicãder vult) pudendum marinum intelligit, Heracli- *Colybdena.*

C des in Opſartytico apud Athenæum, Squillam. Squillæ nomen Veneti, vt dictum eſt, Gibbæ ſimpliciter tribuunt: Burdegalenſes verò Crangę. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam Squillarum appellabant, vt placet Athenæo: poſteriores ad multa Cruſtata Locuſtarij generis hoc nomen tranſtulerunt. Nam & Aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, vel potiùs Gammarum, & Gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes Carambotum: Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam : Galli Prouinciales Caramot : vt Crangonem ijdem Caramote, quam Itali Gambaro di mare , vel Cammarugiam appellant. Germanicè , inquit, Zoographus, Squillas omnes Meerkrebslein rectè appellabimus, ſiue ſimpliciter, ſiue cum differentia Sonder Scheren id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani & Friſij & Hollandi Squillæ ſpeciem quandam paruam vocant Garnat, Gernard, Gernier: Garnole, Gibbam, vt putat idem Zoographus: quàm Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait: pro quo fortè ſcribendum Guernette, vt à Germanis ſumptum ſit id nomen, non corruptum à Gallico Cheurette, vt ipſe Bellonius putat: Licebit autem hoc etiam vnius ſpecie nomine abuti pro genere , adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillam interpretatur a Schrympe : Zoographus ab Anglis accepit à Schrimpe ſpeciem eſſe Squillæ vel Cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant à Pran: aut fortè contrà, non enim ſatis meminit. *Cammari quid olim Romanis. Aſtacus fluuiatilis.*

D

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

a Lib. 4. de par. c. 8. Squillæ, & Cãcri differentia.

SQVILLAE, teſte [a] Ariſtotele, à Cancrario genere differunt, eò quòd caudam habeant: ab cruſtario verò, quòd forcipe careant; idq; , quoniam plures habeant pedes: eò namq; redundantia illa abſumitur. Pedes aũt obtinent plures, quòd magis ad nandũ, quàm ad ingrediendum ſint ſuapte natura propenſiores. Græcè ſic legitur. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον: τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλὰς: ἃς οὐκ ἔχουσιν διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας: ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνηλωται αὔξησις. πλείους δ᾽ ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis Gazæ translatio pro καραβοειδῶν, non rectè habet cruſtarios, liberariorum nimirum lapſu, nam cruſtarium eſſe, omnibus cruſta tectis conuenit; quare Locuſtaceos verterim, vt & ipſe Gaza [b] alibi vertit, quod cùm hoc in loco non conuenire putat Zographus, aſſerens Locuſtas etiam forcipibus carere: quamobrem, inquit, Latinè Aſtacarios fingamus licet, fallitur, Habent enim Locuſtæ forcipes, quemadmodum ſuo loco ex multis locis Ariſtotelis comprobauimus. Deinde hæc verba ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι, inuerſa eſſe apparent, legendumque; ὅτι πορευτικώτεραι εἰσιν ἢ νευστικώτεραι. idcirco enim inquit plures pedes habent Squillæ, quoniam ad incedendum magis, quàm natandum comparatæ ſunt. Hoc & res ipſa indicat, & verſio Gazæ: & Michaelis Epheſij in ſcholijs verba hæc. τὸ δὲ λέγει ἔχειν πόλλους πόδας διὰ τὸ μᾶλλον, lege ἧττον vel οὐ μᾶλλον, vt & Gaza vertit, & ex ſequentibus apparet) νευστικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαν μᾶλλον νευστικώτερα, εἶχεν ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικά, ἔχουσι πολλοὺς πόδας. Rondeletius proprium Squillis eſſe ſcribit carere chelis, harumque vice brachia maiora pedibus habere. E contrà Bellonius nequaquam audiendos cenſet, qui forcipibus carere Squillarum pedes exiſtimant. Conciliari fortè poſſunt cum Ariſtotele eumq; inſequente Rondeletio, vt, ſi hunc dicamus chelas propriè dictas, quales Aſtaci antè cæteros habent, Squillis negare: Bellonium verò pedes forcipatos ſimpliciter eis attribuere, non quòd maiores & propriè dictas anterius chelas habeant. Indicæ ſanè Squillæ teſte Aeliano in Gange fluuio chelas maximas habent. Color Squillis non ſemper idem, nam, vt author eſt [c] Ariſtoteles, nigreſcunt vêre, poſtea albedinem ſuam recipiunt. Cornua etiam habent, eaque Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita. Aelianus aculeum acutiſſimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ſerræ modo habere ait: Rondeletius Oppiani verba de Squillis ſuo aculeo lupos piſces interimentibus interpretatur peculiariter de gibbis, Nam quæ minimæ ſunt, inquit, cornu carent. Cruſta fragili, vt ait [d] Plinius, incluſis, oculi rigent. Locuſtis Squilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. Inteſtinum quoq; eis, veluti Locuſtis & Aſtacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Nunc pergam ad genera. Tria hæc recenſet [e] Aelianus, ἑλείους ſiue paluſtres, & quæ algis veſtitant; πετραίους ſiue ſaxatiles, quæ tertiæ ſunt. Sunt hæ partim à victu, partim à loco ſumptæ differentiæ, à quo & aliæ marinæ, aliæ fluuiatiles dici poſſint. Nam quem ego Aſtacum fluuiatilem, & Camarum nuncupaui, alij Squillam fluuiatilem vocant. Sed quænam ſit inter eum Gãmarum, & Squillam, præcipuè minorem, cui alioqui quàm alteri alicui generi ſimilior eſt, differentia, nos his verbis docuit [f] Cæſar Scaliger: Sanè, inquit, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati, Squillæ vniformes: Squillę lamellæ latiores, ipſa tota compreſſior. Hæc ille. Iam proſequamur. Magnitudine quoq; differunt: Sunt enim, & magnæ & paruæ quas Gambarettos in Italia vocant, & maiores rurſus non ſemper eadem magnitudine: ſed omnium maximæ exiſtunt Indicæ, vtpotè Locuſtis maiores, & forma diuerſa. Harum enim, teſte [g] Aeliano, quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximas habent, & tangentibus aſperæ ſunt, quæ verò ex mari rubeo in Indum excidunt, læues, audio habere ſpinas (ἀκάνθας cruſtas, vel dorſa læuia) ſed oblongos & implicatos ab eis dependentes cirros, & forcipibus carere. Differunt itaq; hæ Squillæ Indicæ non tantùm magnitudine, ſed & forma corporis totius. [h] Cardanus autem fluuiatiles à marinis ſola magnitudine differre aſſerit; ſed fluuiatiles vbi coctæ ſunt, ſubfuluas eſſe. [i] Ariſtoteles tria Squillarum genera recenſet, κυφάς, hoc eſt, gibbas, κράγγονας, crangones vertit Gaza: & paruas

Marginalia: Gazę error. — b Lib. 4. de par. cap. 5. — Ariſtoteles correctus. — Quid ſquillis propriũ. — An chelas habeant. — c Hiſtor. 8. cap. vlt. — Color. — Cornua. — d Lib. 11. c. 37. — Oculi. — Inteſtinũ. — e 1. de animal. c. 30. — Gammari, & Squillæ paruæ diſcrimen. — f Exercit. 245. — Magnitudine differũt. — Squillæ Indicæ quales. — g Lib. 16. de animal. cap. 13. — h De ſan. tuen. 3. cap. 58. — i Hiſ. 4. c. 2.

A & paruas quæ nunquam maiores fiunt. Rondeletius ſpecies plures facit, quia ad tres ſuperiùs prędictas referri non poſſunt omnes. Nam Squilla lata, quæ tum cælata, tum glabra eſt: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectiùs, quàm Squillarum generi attribui poteſt, vt poſtea explicabitur. Neotericorum doctiſs. [k] Cæſar Scaliger, confuſa admodũ cùm videret Squillarum genera apud authores propter multitudinem, ea duo ſumma conſtituit, ad quæ non modò quæ tradidit Ariſtoteles, ſed quæ etiam cæteri omnes recentiores doctiſſimè reduxit. Squillarum ſpecies, inquit, ſummæ duæ, vna vulgari Gammaro ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, ſed maxima: Aſtacum ęquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat; quemadmoudm ſcribit Athænæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Altera ab hac non niſi magnitudine differt, & lineamẽtis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη Ariſtotelis. At enim Crangen & gibbam æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò, acuta, Secunda Squillarum ſpecies tres continet modos quaſi formarum quoſdam. Vix enim alio, quàm magnitudine differunt. Omnes gibbæ ſunt, Idcirco à Philoſopho dicuntur κύφαι.

[k] *Exerat.* 245.

Crãge Ariſtotelis.

B Omnes Locuſtæ ſimiliores, ſi frontis ſpectes cuſpidem, quàm ſupradictis Squillis. Omnibùs pinnata cauda pinnis latis, dempta media; eſt ènim hæc, vti dictum eſt, acuta. Maxima in noſtro hoc Oceano, minima etiam è Garumma excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, ideſt auenam. pugillatim enim deuorant, ſicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Mediæ magnitudinis Gambarellus appellatus ab Iſtris. Hæc Scaliger, quem putat Zoographus per Crangen Rondeletij Squillam cælatam intelligere. quam autem mediæ magnitudinis Gambarellum ab Iſtris nuncupatum ſcribit, Gibbam dici alijs ſimpliciter. Itali quidam etiam minimam Gambarellum vocant. Præter prædictas Squillarum Species Mantis eſt Rondeletij. Item καρίδιον ſiue Squillula Conchis quibuſdam inhabitare ſolita, de qua inter Cancellos, vti etiam de ea quam σκύλλαρον Ariſtoteles, Gaza Squillam paruam vocat.

Squilla gibba.

LOCVS, VICTVS.

C ARTIM in dulcibus aquis, partim in marinis ac ſalſis degunt: aliæque in locis paluſtribus, quas ἑλείους nominat Aelianus, aliæ propè ſaxa, vt quæ petrææ ob id dictæ ſunt. [a] Oppianus.

Carabus inſidias faciens atq; Aſtacus acer,
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

[a] *Lib. 1: Halient.*

Et quia imos frequentant ſcopulos, vbi multa ſunt Conchylia, inde Horatius.

Affertur inter Squillas Murena natantes.

Murenę enim eadem loca amant, vt autor eſt [b] Oppianus. In mari rubro, inquit [c] Theophraſtus, diſtractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & Squillæ & alia quædam animalia: quamquam exiſtimo non viuos piſces in hiſce ſaxis apparere, ſed tantùm eorum imagines, vt in alijs quibuſdam ſaxis diffractis diuerſas rerum effigies in meo muſæo licet conſpicere, & inter alia Chamam tam perfectè innatam ſaxo, vt quis eam arte ſculptam iuraret. Quocirca de hiſce figuris in ſaxis naturaliter inſculptis intelligenda eſt hæc Theopraſti ſententia. Maiores Squillæ profundiora amãt loca, minores magis propè litora degunt. Indicum mare prope Gangem maximas alit, quas ſuprà deſcripſimus

[b] *Lib. 1. de piſc.*

[c] *L. de piſc.*

In ſaxis varias eſſe figuras piſcium.

D ex Aeliano. Abundat Oceanus Germanicus, ac Gallicus Squillis, quanquam non, tam magnis, & noſtra maria Tyrrhenum & Adriaticum. Magnas circa Iaſum celebrat Archeſtratus parandi obſonij ingenioſus artifex, ſed eiuſmodi multas in Macedonia, & Ambracia hoc carmine.

Ἢν δέ ποτ' εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι,
Ἐν δὲ μακεδονίᾳ τε καὶ Ἀμβρακίᾳ μάλα πολλαί.
Καρῖδ' ὀυμεγέθη λήψη, σπανίαι δὲ πρίασθαι.

Quæ ſic vertit Iacobus Dalechampius:

Si quando Iaſum oppidum Cariæ tu acceſſeris,
Prægrandem Squillam accipies: emere cupientibus rara hæc inuenta eſt.
At in Macedonia & Ambracia perquam multæ.

Locus quidam καρίδες dictus fuit quòd ibi multę reperirentur Squillæ. Viuunt Oſtreorum carnibus. [d] Aelianus quaſdam algis veſci prodidit.

[d] *1. de Anim. c. 30.*

CAPI-

E

CAPIENDI RATIO.

SQVILLIS ineſcandis vitulinum fel cum farina oleo & aqua miſce, & placentulas facito: quibus tandem in eſcam vteris: ex eodem etiam pharmaco mandens, inſpuito in aquam, piſcibuſque frueris: Tarantinus.

ANTIPATHIA. NATVRA.

Lupus à Squillis ſuperatur.

[a] *lib. 1. de animal. cap. 30.*

CVM labrace perpetuum gerunt bellum, vt autor eſt Gaudentius Merula. Eduntur à Phycide, & lupo, contra cuius aſtucias & voracitatem natura ipſas muniuit pari ſagacitate, vt eum vincant. teſtatur id [a] Aelianus his verbis: Lupus piſcis à Squillis ſuperatur quanquam piſcium (vt ita dicam) maxima vorago eſt. Lupi igitur cùm circa paludes maris degant, Squillis quoque paluſtribus inſidiantur. Sunt enim trium generum: aliæ paluſtres, aliæ quæ algis victitant, & tertiæ ſaxatiles. Porrò cùm ſeipſas vlciſci Squillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtucias & fraudes non grauabor narrare. Cùm ſe interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet à capite, quodque ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atque in ſumma parte ſecturas habet, modo ſerrulæ vncinatæ, hoc inquam animoſæ illæ beſtiolę cùm incurruarint, ſumma læuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maximè hiante, atque imminenti, quæ eſt pelle tenera & molli, Squillam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate ſaltat, poſt aculeos in miſerum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaq; plurimum ſanguinis mittunt, deinde ſuffocatione Lupum interficiens, interficitur. Tetigit hæc eadem Philes hiſce ſuis Iambis. F

Λάβραξ δὲ χανδὸν ἐκπετάσας τὸ ςόμα Καρῖδας αἱρεῖ, πρὸς τὰ κέντρα μὴ βλέπων.
Τούτοις δὲ τοῦ φάρυγγος ἐξωδηκότος, Θνήσκει τροφῆς ὀλέθριον ὀξὺν ἁρπάσας.

Quos ſic latinè reddidit Gregorius Berſmannus Amnæbergenſis. G

Hiante fuſus ore per lacum Lupus
Capit Squillas, nil moratus aculeos
Gula ſed iſtis intumeſcens ictibus
Extinctus ingluuie luit pœnas nece.

SEXVS, COITVS, PARTVS.

MARIBVS ſanè præ fæminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore formaq; promuſcidi Sepiarum proxima: verùm hæc torta in vetiginem more Buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quæ ſubdita pedib. nouiſſimis ordinantur. Caro in ijs quoq; eſt colore ſanguinis rubra, & tactu lento, nec ſimilis carni. Ab hoc pectori anfractus alter ſtrue buccinea, craſſitudine lineæ ſe porrigit: ſub quo quędam arenæ conditioni ſimilia, ſemini genitali accommodata inteſtino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit membranaque obuolutum prætenui, ventri, laterique vtriq; inteſtini annexum, atque ad carnem vſque adhærens. Hæc omnia [a] Ariſtoteles de Squillis proculdubio, quãuis quidã locũ hunc diligenti egere conſideratione cenſeant. Nam ante hæc verba dixerat, Squillas ouum clauiculaſq; ſimili modo, quò alia Cruſtata, habere. Coeunt quoq; eodem modo quo Gammari & Locuſtæ. Plinius ore coire Squillas dicere videtur, dum inquit, Reliqua Mollium tergis (ſupple coeunt) vt canes: item Locuſtæ & Squillę, Cancri ore. Hîc in multis codicibus poſt Cancri ponitur perperam virgula. Et rectiùs etiam poſt Squillę ponetur punctum. Quocirca ſic legerem. Item Locuſtæ, & Squillæ. Cancri ore. vt poſt Squillæ puncto claudatur periodus. Nã quod ore coeant Cãcri poſtea probabimus, Nunc verò tergis coire Locuſtas Squillaſq; vt canes & aliæ quadrupedes, ex his [b] Ariſtotelis verbis fit manifeſtum: Genera, inquit, cruſta operta vt Locuſtæ, Gammari, H

Hiſt. 4. c. 2.

Plinij locus male diſtinctus.

[b] *Hiſt. 5. c. 7.*

A mari, Squillæ, & huiusmodi reliqua more quadrupedum retrò mingentium coeunt, „ scilicet vt fœmina caudam supinam exponat, mas suam superponat, & applicet. Coire „ solent ineunte vere iuxta terram. Iam enim coitus omnium id genus exploratus est. In„ terdum etiam cùm ficus maturescunt coire incipiunt. Hoc eodem modo Gammari quoq; „ & Squillæ coeunt.

DENOMINATA.

IMINVTIVA Vocula καριδάριον hoc est parua Squilla, extat apud Anaxandridem in Licurgo, vbi irridetur quispiam diminutiuis eiusmodi voculis vti solitus: inquit enim.

Καὶ συμπαίσει Καριδαρίοις, μετὰ περδικίων καὶ θριττίων,
Καὶ ψυττάδιοις μετὰ κωβιδαρίων, καὶ πυδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

Quæ sic transtulit Dalechampius:

B *Lusitat cum Squillulis, perdiculis, thorrissidijs, &*
Passerculis, cum coruulis, Tnachuridijs, (ita legit Natalis) cum gobijs.

Eiusdem significationis est etiam καρίδιον apud Aristotelem, quam Plinius, & Cicero paruam Squillam interpretantur. Et quoniam Squillarum quædam species gibboso sint corpore, ac curuo, factum ab eis verbum καριδόω, quod curuare & veluti conglobare significat, ἐκ τῆς καρίδος χρηστόν ἐστι τὸ καριδῶ, ἤγουν ὡς εἰπεῖν σφαιρῶ, Eustachius: & Anaxandrides apud Athenæum, αὐτὴ καριδοῖ τὸ σῶμα. Scyillarum autem non arbitror à Scylla, siue Squilla deriuari, quanquam Gaza paruam Squillam interpretetur, σκύλλαρος enim Græcum est, Squilla & Scylla Latinum.

PROVERBIA.

SQVILLA *rubicundior assa*, prouerbium est apud Iunium de admodum rubentibus. Anaxandrides in Cercide siue Cercio.

C Ἐρυθρότερον καρῖδος ὀπτῶν σ' ἀποφανῶ. Vertunt: Assa Squilla rubentiorem te reddam.

EPITHETA.

N Eupolidis versu, qui citatus est ab Atheneo hoc modo:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρῖδος μαθλετίνης, author Etimologici μαθλετίνης interpretatur δερματίνης, idest coriaceæ. Assentior tamen libentiùs Dalechampio, qui ad colorem refert, hunc versum Eupolidis sic vertens: (Μάθλης quid.)

Faciem habens Squillæ punicæ.

Nam μάθλην apud veteres aiunt calcei phœnicei genus fuisse, hoc est colore assam Squillam referens. Et paulò post hunc versum Eupolidis, apud eundem Athænæum, κουρίδες φοινίκεαι dicuntur ab Epicharmo, vel vt in epitome Eustathij legitur Κουρίδες φοινίκεαι, puniceæ Squillæ. Oppiano καρίδες dicuntur ὀλίγαι, paruæ. Sophroni verò καλαὶ, ἐρυθραὶ, καὶ λείως τριχῶσαι, hoc est, formosæ, rubræ, leuiter hirsutæ, nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen in alijs quibusdam Crustaceis asperi non sunt. Καμπύλαι dictæ etiam Epicharmo & Araroti, hoc est curuæ; incuruan-

D tur enim facilè, & gibbosæ euadunt; Quapropter κούφας & κυρτὰς Eubulus appellauit. Ex his quædam, etsi non omnibus, tamen plærisq; Squillarum generibus, conueniunt.

VSVS IN CIBIS.

PVD Antiquos mensis quidem apponebantur Squillæ, vt ex hoc Eupolis in Capris constat:

Πλὴν ἅπαξ πότ' ἐν Φαίακος ἔφαγον καρίδας.

Verùm semel aliquandum in Phæacis ædibus Caridas comedi.

Videnturq; fuisse in pretio, vnde[a] Plinius Secundus in Epistola qua Gallo suo narrat villæ Laurentij amœnitatem & commoda, inquit: Mare „ non sanè pretiosis piscibus abundat: soleas tamen & Squillas maximas suggerit.[b] Et Iuue„ nalis tanquam pretiosum piscem nominat, canens.

[a] Epist. lib. 1.
[b] Satyr. 3.

Aspice

Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem E
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndiq; ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda.

Iouius quidem hos verſus citans: Ego, inquit, putauerim Iuuenalem Cruſtaceorum nomina confudiſſe, voluiſſeq; intelligere pro Squilla Locuſtam aut Leonem, qui dominis apponi conſueuerint: cuius Zographus ſententiam non approbat, quòd Squillæ in delicijs præferantur Cruſtatis cæteris omnibus, præſertim Locuſtis & Aſtacis, & Rondeletio teſte ſalubriores habeantur longeq; delicatiores. Declarauit hoc Apitius, quem ſcribunt in Africam profectum Squillarum pręgrandium cauſſa: cumq; ibidem paruas tantummodò reperiſſet reuertiſſe ſubito, nec terram attigiſſe. Alij de Archeſtrato id narrant: ſed Suidas & [c] Athenęus de Apitio, cuius verba (nam Suidæ deprauata ſunt & ex Deipnoſophiſta mutuata) placet adſcribere. Tiberij ſæculo vixit Apicius, vir ditiſſimus » luxu ſolutus, à quo complura placentarum genera Apicia nominant. Multas nummorum cùm ille myriadas profudiſſet ventris & gulæ cauſſa, Minturnis quæ ciuitas eſt Campaniæ, vt plurimùm degens, Squillis veſcebatur magno emptis, quæ illic naſcentes, & maximas Smyrnæas, & Aſtacos Alexandrinos amplitudine vincebant. Cùm in Africa vaſtæ inuſitatæq; magnitudinis audiſſet reperiri, continuò, ne expectato quidem vnico die, illò naui profectus, multaq; incommoda nauigationis perpeſſus, vt propius ad oram eius regionis acceſſit, priuſquam naui exiliret (aduenturum enim rumor in ea prouincia percrebuerat) piſcatores ad eius nauem contenderunt, & quàm maximas obtulerunt Squillas, quibus conſpectis, num maiores haberēt percunctatus, cùm negaſſent illis grandiores, quas aduexiſſent vſquam in eo mari gigni, Minturnenſium recordatus, gubernatorem iuſſit eadem via Italiam repetere, priuſquam ad terram appuliſſet. Hæc ille. P. Gallonij gula in Squilla & acipenſere decumano notatur à Lucilio in Satyra ad Lapathum: » verſus autem eius perquam lepidi hi ſunt:

[c] *Lib. 1. deipn.*

Apicium quid.

F

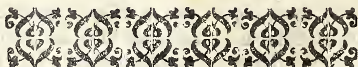
Lælius præclare & rectè ſophos: illeq; verè,
O Publi greges Galloni, es homo miſer, inquit;
Cœnaſti in vita numquam bene, cùm omnia in iſta
Conſumis Squilla, atq; acipenſere cùm decumano.

Hodie quoq; apud omnes ferè gentes principum conuiuijs apponuntur, & inter lautiſſimos, ac nobiliſſimos cibos; Elixantur minores, & cum aceto comeduntur: friguntur G etiam cum oleo in ſartagine, farina prius aſperſa. Sotades Comicus apud Athænenum:

Καρίδας ἔλαβον πρῶτον ἀπετηγάνισα
πάντας ἁπάσας, id eſt.
Squillas primum accepi coxiq; in ſartagine
Eas omnes.

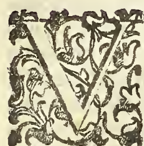
Aſſabantur olim maiores, & vt arbitror, in ficus folijs inuoluebantur. Nam ſic Ananius vel Aeanius apud Athæneum. Τῶν καλῶν δ' ἄριστον καρὶς ἐκ συκέας φύλλου, ἡδὺ γ' ἐσθίειν » χειμερὶς φθινοπωρισμῷ κρέας, .i. Bonorū optimū eſt Squilla ex ficus folio, & ſuaue edere » hyeme atq; autūno carnē. Iſchia deſcripſimus ſupra in Cāmaro & Aſtaco. Squillæ alicuius ſunt caliditatis participes: difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent & Veneris deſiderium mouent, vt ait Simeon Sethi. Aetius in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Squillam inter Cruſtata omnia minimè noxiam eſſe ſcribit. Tralliano quoq; commendantur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς ἐυκοίλιος legitur: Zographus mauult legere καρὶς: quāquam & ceridem piſcem eſſe ſciat, ſed ſiccior hic eſt & aluo mouendæ minus aptus exiſtimatur. Iulidum piſcium ſaxatilium, H inquit Aelianus, os veneno refertum eſt: & quemcunq; piſcem deguſtauerunt, inhabilem ad edendum, perniciosumq; ei qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cùm Squil » lam quam media ex parte Iulides exediſſent, & confeciſſent, ſine vllo precio parabi- » lem offendiſſent, eamq; inopia preſſi guſtare aggreſsi eſſent, illorum aluos vehemen- » tes cruciatus exceperunt. »

Tempera- mentum.

A

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

VENERIS desiderium excitare dicuntur, quòd in actiua qualitate non exuperent, in passiua humidum præualeat. Laudantur & ad mulierum conceptus, ac si peculiari quodam munere valeant, vt scribit Simeon Sethi. Græcè legitur: Συνεργοῦσι δὲ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν γυναικῶν κύησιν. Ad generationem, inquit Cardanus, valet piscis qui Squilla vocatur, quod mihi quandoq; successit. Oportet autem remota esse impedimenta, & purgatum etiam corpus & vterum. Hecticis etiam & à morbo extenuatis, eximiè prodesse, si aqua hordei ablutæ in carnium iusculo coquantur; idem prodit. Conueniunt item stomachicis, vt legitur apud [d] Galenum. Aiunt tritas & particulæ impositas, in qua cuspis sagittæ, vel spinæ infixa sit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. In quibusdam locis tantæ nascuntur, vt propè spithamam, hoc est palmum excedant, quæ quidem alijs ad hæc remedia sunt efficatiores teste Simeone Sethi; qui etiam tritas & cum oxymelitepotas lumbricos & tineas educere author est. Quocirca apud [e] Galenũ, vbi in quibusdam codicibus legebatur κανθαρὶς trita & cum radice bryoniç pota lumbricos educit, rectiùs legitur καρὶς in vulgatis codicibus, hoc est Squilla. Caris marina teste Kiranide, circumligata Scorpionis ictum sanat. Quod si supra perscriptum locum scribas Caris, citiùs tollitur dolor. Si quis verò sculpserit Carida in lapide achate, & gesserit in annulo, nunquam percutietur à Scorpione. Squillas marinas aliqui admiscent escæ ad mugiles capiendos. Si marini & saxatiles pisces, inquit Florentinus, in piscinis alantur, in cibum eis inijcere oportet Carides, gobios & similia. Merula piscis Squilla viuente esca decipitur, quod sic cecinit [f] Oppianus:

Ad conceptum promouendũ.

Ad Hecticã

[d] De comp. 8. cap. 4. κατὰ τόπους.

[e] Ad pisonem.

[f] Lib. 4. Halieut.

B

Expediens (piscator) *hamum Squillam configit in illo*
Et nexam cubo plumbi submergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
C *Atque agitat circum saxosa cubilia fraudem.*
Erumpit merulus thalamis, & Carida viuum
Riualem punire ratus subit impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone corusco
Traxit nitentem contrà labiq; volentem.

Lupus piscis inescatur per Squillam, vt idem tradidit.

DE SQVILLA LATA, SIVE VRSA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

D ARκτος Vrsus, aut Vrsa animal quadrupes ferum, hybernorum mensium somno pinguescens: cuius naturam latissimè prosecutus est [a] Plinius: Est præterea sic dictum signum cæleste, quod Latini septentrionem dicimus à similitudine septem boum iugum subeuntium: Græcorum nonnulli ἅμαξαν idest plaustrum, quòd plaustrorum similitudinem referat. Eustathius dicit hãc Vrsam fuisse filiam Lycaonis, nomine Calisto: eamq; ob amoris cũ Ioue commercia à Iunone in Vrsam conuersam, atq; à Diana iaculo confectam, à Ioue eius miserto in astra relatam. Aliter fabulam hanc narrant Theon Arati interpres, & Hesiodi scoliastes, quos lector per otium consulat. Duæ autem sunt Vrsę; maior helice, minor cynosura appellatur. Accipitur etiam Aρκτος, pro parte orbis septentrionali apud Herodotum.

Vrsus quadrupes.

[a] lib. 8. c. 36.

Vrsus signũ cæleste.

E

SYNONYMA.

Nominis ratio.

CRVSTACEVM quod hîc depictũ exhibebimus Squllã latam appellauit Rondeletius, quòd potiùs Squillis quàm Locustis videatur annumerandum. Carent enim, inquit, primi eius pedes forcipibus, quos chelas vocant, quibus munitæ sunt Locustæ: alioqui corporis forma Locustæ admodum similis. Latæ autem cognomen addidit, vt ab alijs distinguatur: nec id sine exemplo. Quippe Archestratus, vt author est[a] Athenæus, πλάτεας καρίδας appellauit, quamquam Locustas, Astacos, Caridas confudisse videatur: quæ tamen secernenda esse, & specie differre scripsit Athenæus, sed Aristophanes in Thesmophoria Zusis, non Archestratus vt Rondeletius hîc scribit, πλατεῶν καρίδων meminit: quo nomine de Astacis eum sentire[b] Athenæus conijcit. Sed estne hæc Vrsa Aristotelis? Rondeletius id pertinaciter negat: quòd Aristoteles Vrsam videatur cum Cancris numerare, Bellonio contradicens, qui Vrsæ nomen Squillæ latæ imposuit, propterea quòd terrestris Vrsi in morem, qui crasso & recurto esset corpore, eiusq; colorem referret. Profectò huius Bellonij opinionem defendit[c] Iulius Cæsar Scaliger, & Vrsum Rondeletij Cancrum Heracleoticum esse asserit: Squillarum, inquit, species vna vulgari Gammaro (fluuiatili nimirum siue Gammaro, siue Astaco) similis ab eo ijs discreta notis, quas suprà ponebamus (citauimus eas præcedenti capite, vbi de Squillarum generibus dicebatur) sed maxima: Astacum.n. æquat magnitudine: alicubi etiã superat quemadmodum scribit Athenæus. Vrsa hæc est Aristotelis. Vbi enim porrecta iacet, Vrsi corium extensum repræsentat. Et paulò pòst: Quoniam verò doctissimus amicus noster aduersus alium quendam scribens (intelligit Rondeletium, qui scripsit hac de re contra Bellonium) à nobis videtur dissentire, consilij nostri ratio reddenda est. Negat Aristotelis Vrsam esse Squillam maiorem: quia seorsum ab Astacis, & Locustis, & Squillis posuerit. Sanè, sed Locustaceis annumerauit, cùm ei & Locustis pariendi tempus idem assignabat. A Squillis separauit, quia sub Squillæ nomine haud norat. Aristoteles enim si eam pro Vrsa non accepisset, omnino ei ignata fuisse videretur. quãdoquidem eam inter Squillas nusquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam laudatissima. Neapolitani, & Messanenses in Sicilia vulgò Vrsum marinum vocant Messacarã, vel Massacaram: quæ à Græco nomine deflexa videntur, ἡ μείζων (ἡ μείζων, ἡ μάσσων) καρὶς, hoc est maior Squilla, vt placet Zoographo. A Liguribus Orchetta vocatur teste Rondeletio, quod nòmen fortè corruptum est à vulgo pro Vrsetta. Minorem enim huius generis speciem, alioqui per omnia huic similem, Ligures Bellonio teste Vrsettam appellant. Romæ etiam vtramque speciem Mazzacaram vno nomine vocari audio. Gallis qui Mediterraneum mare accolunt, nullum adhuc nomen. Nulla enim ibi eiusmodi Squilla. Germanica nomina fingit Zoographus ab Vrso quadrupede Ein Ber, ein Meerber, ein Berenkrebs. His maioris & minoris discrimen addi licebit.

[a] Lib. 3.

[b] Lib. 3.

De Vrso uariæ opiniones.

[c] Excrc. 245. Cancer Heracleoticus.

F

G

Messacara.

Vrsetta.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

H

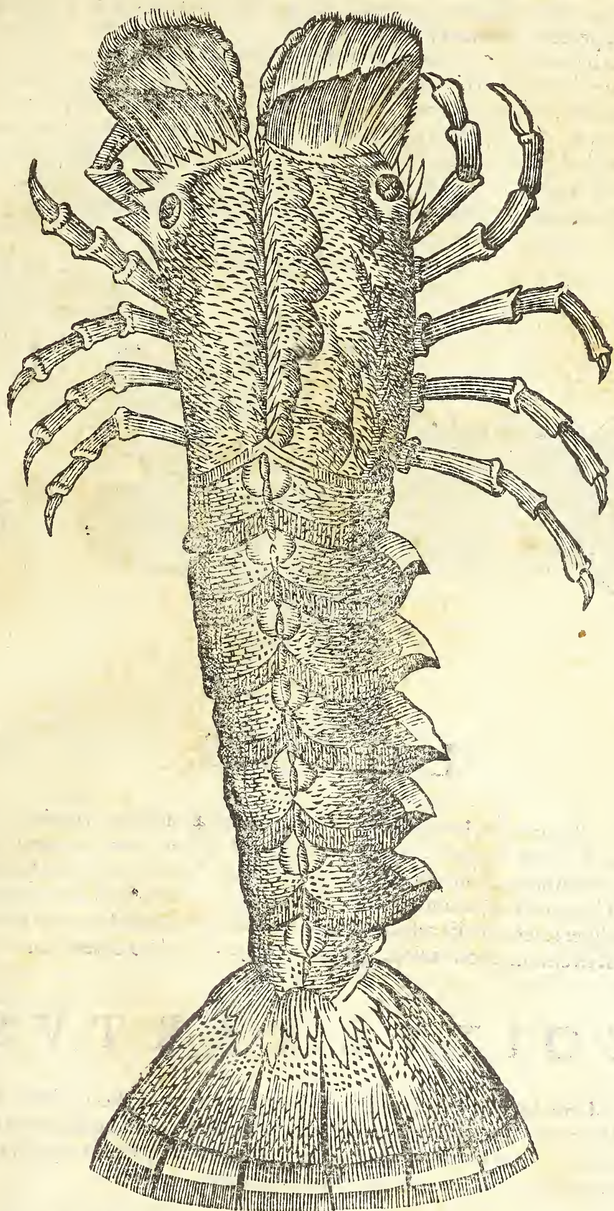

BELLONIVS[a] Vrsæ duo cõstituit genera, maiorem & minorem, quã Rondeletium Squillam cælatam opinamur nominasse, & de qua sequenti capite. Maior igitur siue Squilla lata Locustarum modo, vt scribit Bellonius, forcipibus caret, eademq; est cum Locustis magnitudine: terrestris Vrsi in morem crasso & recurto corpore, eiusq; colorem habet, vnde illi nomen. Proinde tabellis firmis, fortibusq; loricata est, vt Locusta terrestris, cubitalisq; nonnunquam est: antennas ad prætentandum iter non habet longas, sed coloris cærulei, bifidas, atq; vtrinq; in lateribus ante oculos duas, cornuũ, seu cirrorũ munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico constat thorace, vulgus plastronũ vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robustis, ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interseptas. Os præterea subtus habet, vt cæterum Locustarium & Cancrarium genus. Alibi quoque in obseruationibus suis; Similes ferè, inquit,

[a] De Aquatil. 2. c. 33.

Maioris descriptio.

Squilla lata authoris.

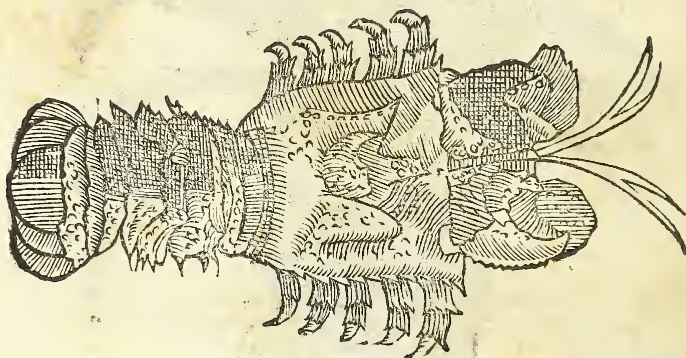

inquit,de Vrſis loquens,ſunt Aſtaco;ſed chelas non habent, vt neque Locuſta: nec aculeis exaſperantur, vt neque Aſtacus. Locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Rondeletius eam ſic deſcripſit, & diligentius. Squilla igitur lata,inquit,Locuſtarum eſt magnitudine,ſed latior multò & magis depreſſo corpore & hirto,in frõte oſſa duo, vtrinque vnicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in alijs latius:his pinnæ duæ alligantur, inter hæc duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, non valdè longa. Os & oris appendices ita habent, vt in Locuſta.

N Brachia

Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis connectibus, pedibus maiora, non bifida, quę in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui biſulca non eſſe videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes eſſe dicerent. Sed hoc Squillis proprium eſt, chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinque quaterni ſunt, vt in Locuſtarum & Cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur: frons quadrata & latior quàm in vllo Cruſtatorum genere. Tumores multi per dorſum ſparſi ſunt, ex quibus extant tubercula, quorum ſumma pars adeo rubet, vt carbunculos in annulorum pala incluſas eſſe dicas. Cauda tabellis quinq; conſtat, & in pinnas totidem deſinit: in caudæ ſupina parte appendices ſunt ad oua reponenda, quemadmodum in Locuſta. interna quoq; omnia ſimilia habet. E

Squilla lata Rondeletij.

F

LOCVS.

G

RARA eſt apud nos, inquit Rondeletius, Maſſiliæ aliquando capitur, Satis frequens Romæ & Neapoli, & in mari Siculo, in Africa autem frequentiſſima. Hāc ſi ibi reperijſſet Apitius, non tàm citò ad ſuos rediſſet. Scribit Athenæus Squillas circa Minturnas Campanię oppidum maiores eſſe Smyrnæis: quæ de Vrſa intellexiſſe viſus eſt [a] Cæſar Scaliger: ait enim: Et celebris tamen tota Græcia fuit; ad Smyrnam verò etiam laudatiſſima. In cænoſis locis viuit, argumento eſt quòd ſordida & luto obſita è mari extrahatur.

[a] *Exer.245.*

COITVS. PARTVS.

EODEM modo coit, quo Locuſta, eodemq; tempore, ſcilicet æſtate. Idcirco dixit [a] Ariſtoteles: Iis etiam quas nomine Vrſæ Arctos appellant, idem pariendi tempus natura ſtatuit, quod Locuſtis: quocirca per hyemem & vere prius, quàm oua excludant, cibo laudantur: cùm excluſerunt, deterrimæ fiunt. H

[a] *Hiſt.5.c.16.*

VSVS IN CIBIS.

VNDE patet in cibum quoq; fuiſſe ab atiquis receptam Vrſam. Nec ſine ratione. Eſt enim carne molli, vt Aſtacus. Proinde eodem modo coquere eam ſolent.

DE

A

DE VRSA MINORE. Cap. XI.

QVAM Bellonius Vrſam minorem appellat, Rondeletius, ni fallor, Squillam cælatam dixit. [a] Scaliger Ariſtotelis Crangen facit. A maiore, inquit, non niſi magnitudine differt, & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγη, Ariſtotelis, ait enim, Crangen & Gibbam, æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba verò acuta, hæc ille. Sed alia eſt Rondeletij Crange, qui hanc ſuam Squillam cælatam, Cicadam Aeliani eſſe arbitratur, potiùs quàm illam Squillæ ſpeciem, quam ipſe Mantin nominat, Cicadam ab B alijs exiſtimatam. Scaliger Cicadam Aeliani eam eſſe putat, quæ etiam vulgò à piſcatoribus Vaſconum ſic appellatur: Bellonius verò Rondiletij Mantin, Maſſiliæ, & Genuæ Cicadam marinam vocari ait: cuius ſententiæ Zoographus vel ideò magis fauet, vt antiquo nomine non careat, & fingendum ſit nouum, quod fecit Rondeletius. Aelianus certè cum Romæ vixerit, inquit Zoographus, & harum quidem rerum ſtudioſus, non potuit ignorare Cammaros Romæ vulgò dictos è genere Squillarum, vt [b] Athenæus ſcribit: q̃ ſi eoſdem Cicadas marinas putaſſet, non tacuiſſet, opinor, præſertim cùm alius nemo hoc nomine ſit vſus. Hæc Zoographus, contra Rondeletium, qui hanc Squillæ ſpeciem eſſe putat antiquorum Gammarũ, ſiue Cammarum nominatum authoribus Atheneo, Plinio, Columellę, qui Cammarum inter parui incrementi piſces recenſuit. Sanè argumentum nullum habet efficax. A colore enim id tantùm ſumit, quem ait magis rubeum in hoc, quàm in vllo alio Cruſtato, ſiue crudus ſit, ſiue coctus, eumq; colorem mulli maximè referre, quod ſcilicet de eo dicit Martialis.

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli,
Concolor in noſtra Cammere lance rubes.

C Nos quid ſit Cammarus veterum, in Aſtacorum diximus hiſtorijs. Cæterùm Rondeletius Cicadam marinam potiore ratione nominandam eſſe cenſet, ob maiorem cum cicadis tereſtribus ſimilitudinem: Squillam verò, tum quòd ſuprà dictæ ſimilis ſit, tum quòd brachia priora indiuiſa habeat, qua nota Squillas à Locuſtis & Cancris ſecerni dixit: Cælatam verò, vt ab alijs internoſcatur. Nam quinq; tabellis conſtat, & dorſo egregio naturæ artificio variè cælatis & ſculptis, vt in pictura expreſſit. Squilla hæc tota rubet, vt idem ſcribit, oſſa vtrinq; habet in fronte, in ambitu ſerrata, acuta, veluti Squilla lata: quibus annexæ ſunt pinnæ, veluti alæ. Cornua duo habet, brachia duo indiuiſa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas eaſdem quas Locuſta: magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix ſuperat. Carnis ſubſtantia Aſtaco quoq; ſimilis eſt. Minor autem Arctos, inquit Bellonius, per omnia maiori reſpondet. Ligures Vrſettam appellant, craſſiore eſt quàm Sparnochius (Squilla Crange) corpore, & forcipibus, vt Vrſa, caret. Prætenturis quoq; binis prædita eſt, & roſtratum caput gerit. Cæterùm eſt corpore robuſto, & recurto: omnes deniq; notas cum maiore communes oſtendit. Sed Bellonius huius iconem non appoſuit: Rondeletius exD preſſit. Sed quia Squillam cælatam Aeliani ille Cicadam marinam putat, ideo [c] Aeliani verba quæ ſuper ea memoriæ prodidit, placet adſcribere: Eſt etiam Cicadarum genus marinum (τέττιξ ἐνάλιος) quarum maxima parui Carabi ſimilitudinem ſpeciemq; gerit. verumtamen cornua, non ſimiliter atq; ille magna, nec aculeos habet: aſpectu etiam nigrior eſt: & cùm captus eſt, ſtridorem quendam edere videtur. Pinnæ ipſius exiguæ ſub oculis enaſcuntur, terrenarum alis ſimiles. Hominum plæriq; idcirco ab ea ſe abſtinent, ſed mari reddunt, atq; etiam mortuam flentes & ſordidati humatione afficiunt, quòd eam dicant Perſeo Iouis filio conſecratam eſſe.

[a] Excr. 245. Crãge Scaligeri.

Cicada marina.

[b] Lib. 7.

Cammarus Rondeletij

Deſcriptio.

[c] Lib. 13. c. 29. de animal.

DECARANGONE.
Cap. XII.

SYNONYMA.

[a] *Hiſtor. 4. cap. 2.*

BI Apud [a] Ariſtotelem Squillæ quædam vocantur κράγγονες, aut κράγγαι, quod nomen magis placet Zoographo: Gaza Crangines, vt delphines vertit. Apud Heſychium, & Varrinum Κραγὼν eſt ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος, ſed meliùs ſcribitur duplici y, vt apud Ariſtotelem. Cæſar Scaliger Squillam cælatam Rondeletij ſiue Vrſam minorem, facit Crangen, vt diximus ſuperiùs. Alia quidem eſt Rondeletij Crange, cuius iconem apponemus. Hæc Cammerugia & Sparnochia vulgò ab Italis vocatur, a Romanis dempto primo elemento Parnochia, à noſtris inquit Rondeletius Caramote (vt parua Squilla Caramot) ab alijs Longouſtin, à Burgedengalenſibus ſeruata vetere appellatione Squilles.

DESCRIPTIO.

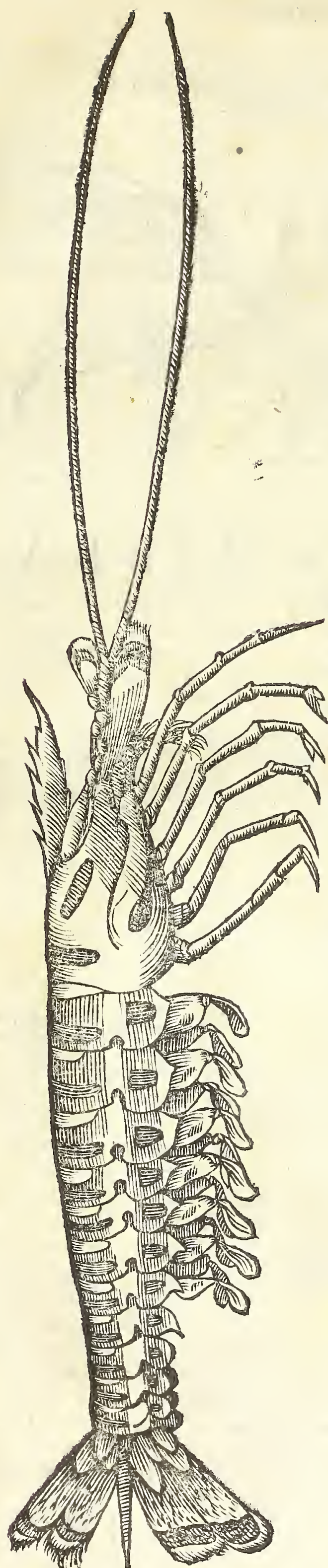

ONDELETIVS hanc ſic deſcripſit: Eſt, inquit, hæc Squilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquam ex albo parū rubeſcēte; cocta verò tota rubeſcente, inſtar cornu pellucida. Habet è dorſo enatum cornu in fronte, ſerratum, ſurſum recuruum, illius denticulatæ aſperitates in ſuperiore & inferiore ſunt parte, nō in lateribus veluti in Aſtacis & Squillis latis. Oculi cornei ſunt, ſatis prominentes, in quibus ſubiecta pars caua eſt cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia flexibiliaque, his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os & oris appendices, cuiuſmodi ſunt in Locuſta & Aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, pedes terni: qui hæc ſequuntur, parum diuiſi, bini & vltimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſſitudine & magnitudine longa, ſeptem tabellis conſtans, in pinnas quatuor deſinit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi pariendiq; modo, partibus internis à ſuperioribus non differt. Comprobat deinde Rondeletius ſe veram Squillam Crangonem exhibere his verbis: Squillam Crangona nos rectè repręſentaſſe demonſtrare oportet. Ac primùm cùm Cruſtatorum animantium quatuor ſint genera (vt prius ex Ariſtotele oſtendimus) nulli potiùs quàm Squillarum generi ſubijci hinc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus, læuis eſt, Locuſtæ toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet vt Aſtaci, cauda eſt protenſa, non rotundo corpore, & ſine chelis: non eſt igitur è Cancrorum genere: quare Squillam eſſe neceſſe eſt: non latam quidem, neque cælatam, vt corporis ſpecies & læuitas ſine vlla læuatura oſtendunt: neque paruam quæ maior nunquam fiat: nam ea longè minor eſt quàm paulò pòſt exhibebimus: neq; Gibbam quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſſima ab Ariſtotele tradita, qua Squilla Crango à ſimilibus internoſcatur: καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ: τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφότεραι, πλὴν αὕται μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (totidem non eſt in Græco) & Crangon in vtraq; caudæ parte, quarum medium in vtriſq; ſpinoſum eſt ſiue aculeatum, ſed in Crangone latum, in Gibba acutum. Hæc nota in vtraq; Squilla & Crangone, de qua nunc agimus, & in Gibba, de qua mox, euidentiſſima eſt: & veriſſimam eſſe comperiet, qui pictas à nobis Squillas cum viuis contulerit. Hæc ſuut quę fidem faciunt Squillam Crangonem rectè nos ab alijs diſtinxiſſe. Eandem ante Rondeletium nouerat Bellonius & ſic deſcribit: Inſignibus notis à Gibba differt. Nā vbi in Gibbis multiplices cirri ſpectantur (anteriori præcipuè parte) pedeſq; omnes in extremo biſulci, Sparnochiæ duo, oblongi tantùm cirri prominent, & vngues acuminatos more Locuſtæ habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ

Color. Cornu in fronte. Oculi. Cornua. Os. Pedes. Cauda. Deſcriptio ex Bellonius.

E F G H

A

B

C

D

caudæ; quarũ ea quæ in medio sita est, si pinna esset, faceret vt quinq; pinnæ, vt in Astacis, & Carabis, numerarentur: sed spinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula est. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine videas. In quibusdam locis adeo magnæ nascuntur Squillæ, vt prope spithamen, hoc est palmum excedant: quæ quidem sunt alijs efficaciores. Hactenus Bellonius. Quam autem Zoographus vidit & delineatam exhibuit, eius color partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flauescit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarum cærulea est: pars inter eas media acuta rubet. Media inter hoc genus & Cancellos, siue Bernardos Eremitas esse videtur, sequenti pagina depictum crustaceum, coloris totum ferè cinerei pallidi, nisi quòd alicubi vt in cauda dorsoq; & chelis nonnihil cærulei habeat.

Crangonis descriptio ex Theographo.

VSVS IN CIBIS.

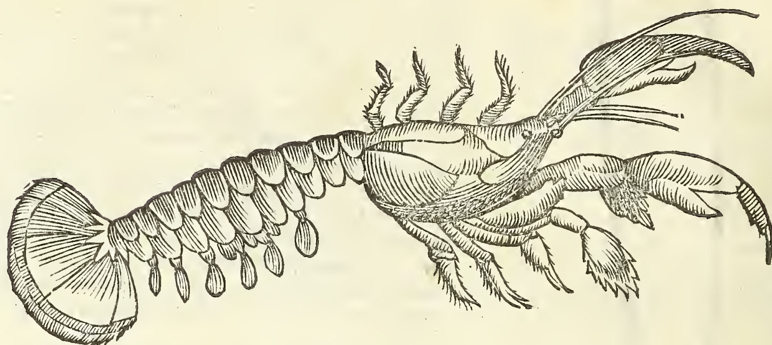
RVSTATORVM omnium sapidissimi sunt. vnde in mensis nobilium, Romæ præsertim, primo ponuntur loco. Carne enim sunt tenera, dulci, bonique alimenti ac multi: Vnde hecticis & atrophia laborantibus vtilissimus cibus. Coquũt hanc in Italia varijs modis frequẽtissimè in aqua dulci, sed meliores sunt in marina si coquantur, & cum sale ac pipere commedantur. Optimæ sunt earum caudæ crusta spoliatæ, ac coctæ cũ pipere, sale, & aceto. Fieri quoq; possunt ex eisdem varia iuscula iucundi saporis. Optimæq; sunt à mensibus Februario, Martio, Aprili, Maio, sed Romæ omni tempore venales habentur.

Vt quoquatur.

E

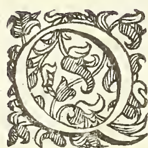
Cruſtaceum quod medium videtur inter Crangonem Squillam, & Cancellum, ſiue Bernardum Eremitam.

F

DE SQVILLA GIBBA Cap. XIII.

SYNONYMA.

VAM Ariſtoteles κυφλὼ καρίδα vocat, Gaza rectè Squillam gib[illegible] .n-terpretatus eſt. Cognomen κυφὴ ſeu Gibba additur propter gibbũ quem habere videntur, dum ſe curuant. Idcirco καμπύλας appellaſſe eas viſus G eſt Araros in Campalione, & Ophilio in Callæchro κυρτάς:

Κυρταὶ δ᾽ ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πεδῷ:
Ac Gibbæ Squillæ in arido ſolo.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχνιῶντο δ᾽ ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι
Πηδῶσι κυρταὶ, id eſt,
Saltabant vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Græci recenciores antiquum nomen hodie non ſeruant, Caridas, & Caranidia vocantes vt ſcribit Bellonius, quamquam Aſtacum fluuiatilem idem à vulgo Græcorum Caranis & Caranidia dici tradat. Squilla hæc gibba Romæ nunc dicitur Gambarella, vt ſcribit Gambarella. Bellonius à tibijs quæ gambæ dicuntur. multis enim cruribus prædita eſt; Zoographus potiùs à Gammaro diminutiuum nomen eſſe putat. Idem Bellonius (niſi ſit error liberariorum) Pariſijs hanc Squillam Gueruette vocari ait: Suſpicatur Zoographus Guernette legendum: quoniam Germani inferiores aliqui (ſiue hanc ſolùm, ſiue aliam quampiam) H Gernat appellant. Galli quidem quintam vocalem poſt g ſcribere ſolent, e, vel i, ſequente, cùm hanc conſonantem ita proferunt, vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Sed Rondeletius à Pariſienſibis vocari ſcribit Cheuretes: à ſuis Caramot, ad diſcrimen Crangonis, quam Caramote appellant. A Santonibus de la ſantè, quòd ægris vt plurimùm ſoleant apponere; à Rotomagenſibus Salecoques, vel Salcoques, vt ait Bellonius; quarum quæ adhuc vaginis incluſæ ſunt, Bouquetæ: ijs autem exutæ, des Creuettes appellantur. Armorici des Sautrelles: ſaliunt.n. Locuſtarũ more. Maſſilienſes vulgò vetuſtatis veſtigia retinentes, Carambotos vocant deducto à Caride nomine. Qui Galli Oceani litus incolunt, etiam à ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Galli in Neuſtria Bouquet, quod hirculum interpretatur Zoographus. Luſitani Caraman de Lisboa, Veneti vulgò Squillas. Germanica nomina hæc finxit Zoographus: Ein Seegitzle, ein Meer Geiſſ: ein Beckle, ad imitationem nominis Gallici Cheurette, ideſt hœdi, quo vtuntur Rupellæ, vel à gibbo vocat ein Hegerling, ein Hogergernir.

GENVS,

A
GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

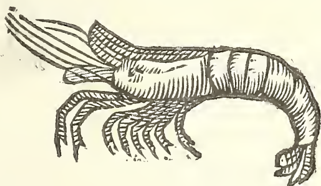

SCALIGER[a] tres facit Squillarum minorum ſpecies, omnes gibbas: maximam quę Crangon ſortè eſt Rondeletij: minimam, quam Vaſcones Ciuadam vocant, Adriatici maris accolæ Squillam: mediæ magnitudinis Gambarellum vocatam ab Iſtris: quanquam Itali quidam minimam ita vocent. Sed videntur veteres Gibbæ nomine vnicam tantummodo ſpeciem κατ' ἐξοχὴν intellexiſſe: cui nimirum Scaliger mediam magnitudinem aſſignat. Squillarum generi, inquit Ariſtoteles, quas gibbas vocamus, quini vtrinq; (pedes) ſitu quo cæteris: quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque; alij ventri iuncti, quorum extrema latiuſcula ſunt. Tabellæ ijs nullæ parte ſupina: prona ſimilis Locuſtarum eſt. Sed vetus Ariſtotelis interpres, Squillæ gibbæ, inquit, duodecim pedes habent, vtrinque ſex.[b] Ibidem Squillis gibbis caudam eſſe tradit, & pinnas quaternas. Nec
B plura de hac Squilla, in ijs, qui nunc extant libris Ariſtotelis inuenio, de corporis ac partium ſingularum forma.[c] Bellonius ſenos, inquit, ante frontem gerit valdè tenues cirros, quibus Dioſcorides aconiti radices in tenues fibras abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ ſunt (vt in cæteris Locuſtis) quinæ: quarum quæ medio loco poſita eſt, ſerratam, ſpinoſam, duram, atque in acutum faſtigiatam formam habet, quamobrem quaternas tantùm illi connumerauiſſe pinnas (vt in Crangone dicetur) ſatis fuerit. His addatur Rondeletij deſcriptio, quæ talis eſt: Gibbæ Squillæ Crangonibus tenuiores ſunt, maximè in cauda extrema, in fronte cornu geſtant, veluti Crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia ſimilia Crangonibus habent, caudæ initiũ in tumorẽ erigitur, vnde illi nomen: ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior eſſe incepit, in pinnas quatuor deſinit: harum medium acutius eſt, quàm in Crangonibus, vt dictum eſt: qua nota & gibbo à Crangonibus Squillæ diſtinguuntur. Cardanus addit forcipes pedibus duobus prioribus, iiſque manuum vice vti, fortè cum Bellonio deceptus, qui non audiendos putat, qui Squillarum pedes forcipibus carere arbitrantur. Sed ſatis ſuperiùs demonſtratum, Squillis proprium eſſe, carere
C chelis. Sanè in Rondeletij icone nulla forcipum aut chelarum veſtigia apparent, vti neque in noſtra, quæ meliùs legitimam Squillam gibbam repræſentat (quamuis in colli inferiori parte plurimas habeat appendices, quæ nullæ ſunt in Rondeletij icone) & eadem ſit magnitudine, qua depicta cernitur. A noſtris diuerſam aliam iconem exhibet Zoographus, nimirum hanc, quam putat eſſe Gibbam Rondeletij. Picturam minorem eſſe voluiſſet, & caudam minus directam, vt cognomini reſponderet. Sed admodum differt hæc pictura à Rondeletij. Oſtendit enim ſex ſeu mauis quatuor antennas longas, duas exteriores Simplices, alias verò duas ſtatim à principio bifidas, vt quatuor eſſe videantur: deinde quatuor pedes priores forcipatos; duos maiores quinq; conſtantes internodijs, ſi forcipes annumeres, duos minores quatuor internodia habentes.

[a] *Exercit.* 245.
[b] *Hiſtor.* 4: *cap.* 2.
[c] *Lib.* 2. *de aquatib.* 3.

Deſcriptio ex Rondeletio.

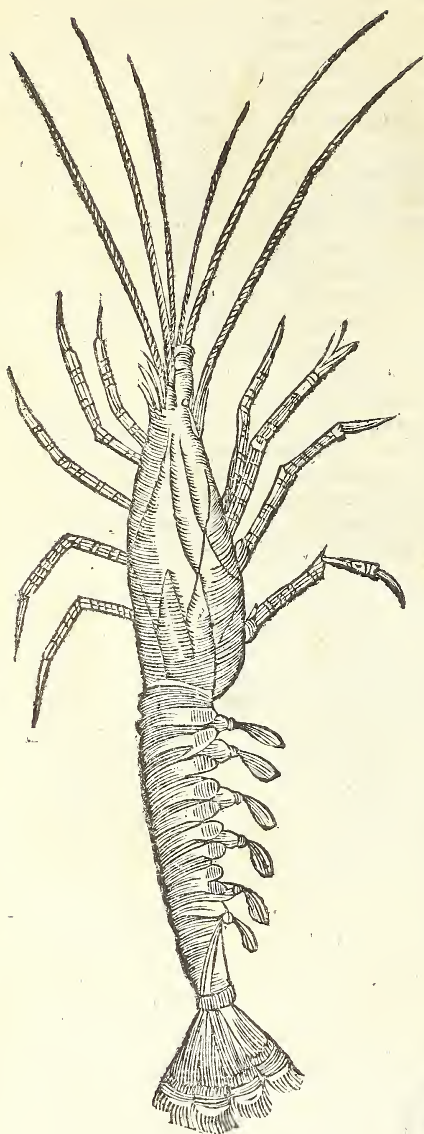
Squillæ gibbæ Zoographi forma.

Squilla gibba Rondeletij.

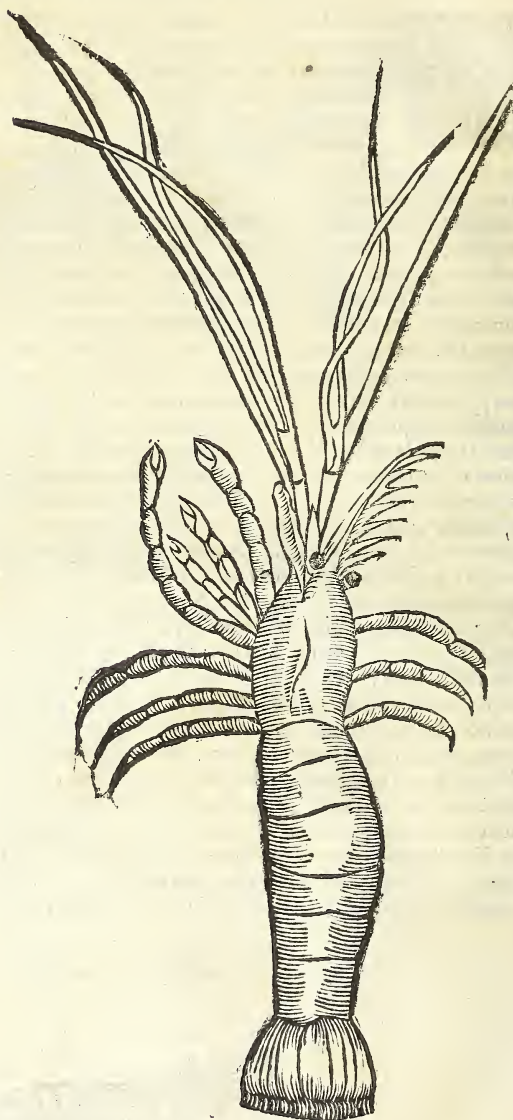
D

LOCVS,

Squilla gibba noſtra.

Squilla gibba Zoographi, Venetijs ad ipſum miſſa.

A

LOCVS. PARTVS.

IN Santonum litore maxima earum copia eſt, & alibi quoque in litoribus Germaniæ & Belgij. Oua pariunt & generant more Locuſtarum; quia ſunt illius interanea perſimilia. Vterum autem gerunt menſes circiter quatuor [a] teſte Ariſtotele. Græcè legitur: Τῶν δὲ φύκων ἡ κύησις ἐςὶ περὶ τέσαρας μῆνας. Quocirca rectè Gaza legit τῶν κύφων, non φύκων.

[a] *Hiſtor. 5. cap. 17.*

NATVRA, MORES.

QVOD antea de Squillis in genere dicebamus ex Aeliano & Phile, nimirum Lupum piſcem ab eis vinci & interrimi, vbi eas deuorarit, id Rondeletius & Bellonius in capite de Squilla Gibba retulerunt, nam cornu frontis elatum in palatum Lupi infigunt. Sanè Crangones idem facere poſſunt, quarum cornua dura admodum, quamuis pauciora, minimæ verò nō poſ-

B ſunt, cùm cornu eiuſmodi careant. Oppianus tamen de Squillis paruis, per quas Gibbas intelligunt, hæc canit Lippio interprete.

Vt lupum piſcem occidant.

Sunt Squillæ exiguæ, ſunt paruo in corpore vires:
At magnum & ſaturo præclarum labraca ventre
Interimunt aſtu: properat geſtitq́ teneri
Labrax piſciculos qui paruo robore poſſunt
Non dare terga fugæ: non æquo occurrere Marte.
Occiſæ occidunt hoſtem, perimuntq́ necantem,
Cum Squillæ rictu piſcis ſorbentur aperto,
Turmatim in medium diſcendit turma palatum,
Et feriunt cornu quod fronte inſurgit acuto.

Saltant vbi tanguntur, ac tangentem ſæpe expaueſcunt; corpuſq; in aqua gibboſum arcuato motu promouent erucarum modo, quod Anaxandrides in Pandaro annotauit his verſibus.

C

Ουκ ἐπικεκρυφὼς ὀρθὸς ὦ βέλτις᾽ ἔση.
Αὕτη δὲ καρίδοι τὸ σῶμα καμπύλη
Ἄγκυρά τ᾽ ἐςὶν ἄγκρυς τοῦ σώματος.
Si te curues, haud rectè futurus es vir optime:
Squillarum more, arcuatum corpus hac flectit
Obiectaq́ ante corpus anchora prorſus eſt.

VSVS IN CIBIS.

SVNT hæ admodum laudatæ apud priſcos & recentiores tanquam optimi nutrimenti & ſaporis dulcis: quod etiam Matron Parodus apud Athenæum in Atticæ cœnæ deſcriptione cecinit.

Καρίδες θ᾽ αἳ Ζηνὸς Ολυμπίου εἰσὶν ἀοιδοὶ
Αἳ δὴ ἰδεῖν κυφαὶ μὲν ἔσαν, Χρηςαὶ δὲ πάσασθαι:
Squillæ Iouis Olympij cantores
Aſpectu quidem Gibbæ, ſed in cibo ſuauiſſimæ.

D

Idcirco vendebantur olim in ſportulis, ex iunci vimine contextis, vt apparet in hiſce Arari in Campilione verſibus:

Vt venderentur.

——————Αἵτε καμπύλαι
Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην
Εις χοινόπλεκτον ἄγγος. Vertit Dalechampius:
——————*Et curuæ*
Carides exiliêre delphinum modo
In vaſa texta iuncis.

Friguntur cum oleo in ſartagine: aut elixantur in aqua & cum aceto comeduntur. Hecticis quoque in cibo mirum in modum conferunt, & longè delicatiores ſunt, quàm Locuſtæ aut Aſtaci.

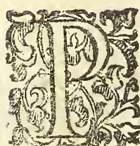
Hecticis cōferunt.

DE SQVIL-

E

DE SQVILLA PARVA. Cap. XIV.

SYNONYMA.

PROPRIO nomine caret ea Squilla, quam Ariſtoteles periphraſticè Squillarum τὸ μικρὸν γένος appellat, rationem addens: ἅυται γὰρ ὀυ γίνονται μείζους; hoc eſt: nunquam enim maiores euadere poſſunt. Sed hîc lectores aduertit rectè Rondeletius, τὸ καρίδων μικρὸν γένος, id eſt Squillam paruam, & τὸ καρίδιον [a] non idem eſſe quod σκύλλαρον, quod tamen etiam Squillam paruam Gaza apud [b] Ariſtotelem conuertit. Nam σκύλλαρον, inquit Rondeletius, non eſt ex Squillarum genere: chelas enim habet Aſtaci modo. F

[a] Hiſtor. 5. c. 15. [b] Hiſtor. 4. cap. 4.

Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μίκρὰς ἐγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς καμμάρους, exponunt Heſychius & Varrinus. Videtur autem Zoographo dicere, Squillas paruas alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortaſſis: quem eis viuis obſcurum Rondeletius tribuit, Bellonius ſubfuluum: coctis rubeſcentem vterque. χλωρὸς quidem modò viridem, modò luteum colorem Græcis ſignificat. Eædem χλωροκυρτίδες fuerint: ſic enim apud eundem Heſychiũ legitur, pro genere Squillarum. Mauult Zoographus χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit apud Athenæum his verbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι: nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum eſt, & pro κοῦφαι fortè κυφαὶ, id eſt Gibbæ legendum, quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam, id eſt, læues cognominari poſſunt: à melle autem denominatæ videtur propter ſuauitatem in cibo: quamuis Rondeletius Squillas minimas omniũ dulciſſimas facit. Sed Scaliger coctam rubeſcere negat, dum ſic ſcribit: Minima etiam è Garumna excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, id eſt auenam. Pugillatim enim deuorant, ſicut auenam Veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Sed fallitur Scaliger, quippe Veneti Squillam vulgò vocant Gibbam: hæc cocta rubeſcit. Bellonius tum Gibbam, tum paruam Gãbarellam vocari ſcribit, Mathiolus Senenſis Gambarello & Gambaruſolo vulgò dici ab Italis. Scaliger eam Squillam, quæ media eſt inter minores, magnitudine, Gãbarellum ab Iſtris vocari tradit. Luſitani Squillam paruam vocant Caraman de Villa Franca. Germanicè appellatur ein Zuuergkrebsſtein, id eſt, Squilla nana: vel ein Kleiner Gernier. G

Χλωρὸς color quis.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

DVO inuenio apud Italos noſtros Squillarum paruarum genera. Vnum maius, alterum minimum, illud duriore eſt cruſta quàm Squilla Gibba, magiſque relucet, viuumque nõ aliter quam prædicta in aëre ſaltat, noctẽq; lucet, vt candela accenſa, Cambaretto vocatur Romę. Alterum verò adeo exiguum eſt, vt mille vix libram æquent pondere, Romani Gãbaruccio vocant. Venetijs quoque frequens: coci quidam vocant Biaua, id eſt, auenam, vt Vaſcones Ciuade. Quocirca facillimè mihi perſuaſerim, eſſe hanc Squillam, quam vocat Scaliger minimam, & quæ caniſtris excipitur è Garumna, viuit enim nõ ſolùm in aquis marinis, ſed etiam dulcibus, & propterea Squilla fluuiatilis à Bellonio dicta eſt, quam ſic deſcribit. Squillis marinis multò minor eſt: tibiolas vtrinque quaternas, tenues, oblongas habet, in extremo forcipatas: cirros anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quibus iter quoquouerſum prætendat, Latini prætenturas & antennas vocant. Pedes cùm vtrinque quaternos habeat, duos tamen priores parte anteriore exporrigit: quibus non ad greſſum quidem, ſed magis ad corripiendum cibũ vtitur. Nam tribus poſterioribus tantùm incedit. Pinnulis autem pluribus ſub cauda poſitis in natatu H

Squillę fluuiatilis Bellonij deſcriptio.

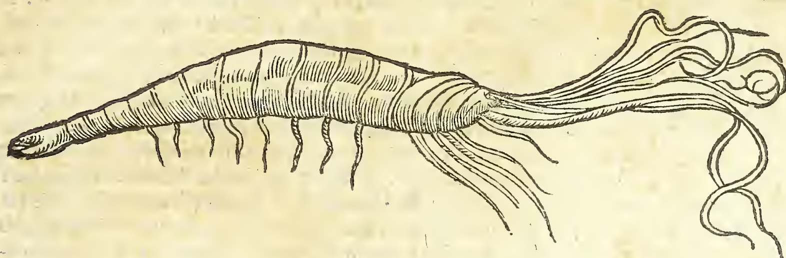
A vtitur: quarum quinque in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigunt. Harum autẽ media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non poſſit. Hæc Bellonius. Ciuadam Rondeletij, Gambarettum puto, prædicta Squilla minorem: ſic enim ait: Digiti minimi eſt magnitudine: capite pro corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à Gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicibus, caudæ pinnis, internis partibus Gibbæ perſimilis, punctis aliquot variatur, colore eſt, dum viuit, obſcuro, cocta tota rubeſcit. Eas quas deſcribit Bellonius, aiunt moris eſſe vt viuæ aſſeruentur, tuncque ſubfuluas ſpectari: ſed coctas ruffeſcere. Squillam paruam Venetijs depictam & ad ſe miſſam talem exhibet Zoographus. Ciuadę Rõdeletij deſcriptio.

Squilla parua Rondeletij.

Squilla parua Zoographi, Venetijs ei miſſa.

B

LOCVS.

C BELLONIVS longiſſimè à mari eas ait prouenire: vnde ſumitur argumẽtum in mari non naſci, cùm tamen Scaliger Ciuadam dictam à Vaſconibus de Garumna caniſtris excipi, & in mari agere ſcribat. Et Rondeletius Ciuadã hyeme in ſtagnis marinis capi tradit, & in magnorũ fluuiorum oſtijs; è mari etiã extrahi ſæpe vidit, ne quis ob carnis ſuccum dulciſſimum, in dulci aqua gigni tantùm exiſtimet. Tarentinus Squillas fluuiatiles nominat; vt Nebricenſis canit. Vbi capiatur.

Cæruleus nos lyris amat, quem ſylua Marice
Protegit: hinc Squillæ maxima turba ſumus.

Author eſt Ariſtobulus apud [a] Strabonem in Indum flumen maximam multitudinem piſcium adſcendere & inter alios Squillas (καρίδας: interpres vertit Locuſtas) paruas quidem vſque ad montem adſcendere: magnas verò vſque ad Indi & Arſinæ oſtia. [a] Lib. 15. geogr.

VSVS IN CIBO ET MEDICINA, ET ALIIS.

D LAVTIORES menſas apud Romanos honorare ſolet. Carne enim eſt adeo dulci, vt quibuſdam faſtidium pariat, & vix, teſte Rondeletio, vllum aliud cibi genus dulcius deguſtaueris. Cum cruſta & pedibus integra frigitur in ſartagine addito oleo aut butyro. Sunt qui priuſquàm coquant, in ſartagine perforata pedes vrunt, deinde aqua & oleo elixant. In aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maximè conueniunt. Nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoq; vtiliores ſunt fluuiatilibus Aſtacis, quibus medici plærique pro Cancris fluuiatilibus vtuntur, cũ tamen duriore ſint carne & minus dulci. Si ægris parentur Squillæ, de quibus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudãdæ ſunt: ſi enim vnà cum his edantur, flatus gignunt, velut aphiæ cum ſpinis comeſæ.

Cum

Cum cruſtis elixæ in aqua & oleo, adiecto pipere ſopitam Venerem ſtimulant: tùm quia ſemen ſatis copioſum, ob dulcẽ & benè nutrientem ſubſtantiam, tùm quia flatus gignũt. Frixæ in ſartagine, flatus deponũt, more leguminũ. Idem de Gibbis & Crangonibus dictũ eſto. Tarentinus eſcarum aliquot ad piſces capiendos in compoſitionibus carides fluuiatiles miſcet in Geoponicis: nempe ad anguillas, mullos, magnos Scaros, & ad tenues piſciculos, qui capiuntur arundine. E

DE SQVILLA MANTI RONDELETII. Cap. XV.

SINONYMA.

HVIVS Squillæ nullus veterum, vt exiſtimat Rondeletius, meminit. Et quẽadmodũ Latini à terreſtris Locuſtæ ſimilitudine marinã Locuſtã nominarunt; ita ille hanc μάντιν à beſtiolæ ſimilitudine, quæ eſt ex Locuſtarum genere. Eam beſtiolam noſtri, inquit Rondeletius Preguedious ideſt precantem deum appellant, quòd ſemper manus (brachia vel pedes in iſtis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more, qui ſupplices Deum deprecantur: Præterea corpore eſt valdè tenui & macilento, vt qui aſſiduis ieiunijs ſe conficiunt & macerant. Eandem beſtiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri noſtri interrogant, quà ſit Romam, vel Compoſtellam ad D. Iacobum proficiſcendum ea: perinde ac ſi intelligeret, altero brachio extenſo iter monſtrat. Ab huius itaq; beſtiolæ ſimilitudine, Squillæ ſpeciem, mantin nominauit: nam vtraq; corpore eſt longo, gracili, circa caudã latiore, brachijs duobus primis lõgis admodũ. Squillæ ſpeciẽ eſſe idem probat, tùm quòd chelis careat: quibus à Locuſta & Aſtaco diſtinguitur; tùm quòd aculeos in cauda habeat, Squillarum modo, & corporis deniq; ſpecie ſit Squillis ſimili, longa, qua à Cancris differt. Bellonius hoc genus Squillæ cum alijs plæriſq; doctis Cicadam marinam appellare maluit, nomine Maſſiliç & in Italia vſitato in eodem animali. Sed Rondeletius, vt dictum eſt, ſuam Squillam cælatam, quæ Monpelij vulgò Cicada nominatur, Cicadam Aeliani facere maluit, quòd maior ei ſit cum Cicada terreſtri ſimilitudo. Gillius cùm Cicadam Aeliani deſcripſiſſet, ſubdit: Maſſilienſes tenuis ſuæ cuiusdam vetuſtatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Romæ audiuit Zoographus appellari Cicadam marinam, quæ alibi Vallopa, quòd nomen Rondeletius Crangoni ſuæ tribuit. Cicadam marinam Romæ, & Genuæ vulgò dictam, Speuſippi Nympham eſſe ſuſpicatur Bellonius, ſed nullo fretus valido argumento. Nam Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton ſimiles eſſe dixit. Mathiolus Squillam Mantim, Hippocampum vocat. F G

Nominis ratio.

Cicada marina quæ Bellonio.

Hippocampus Matthioli.

DESCRIPTIO.

TENVIS eſt, inquit [a] Bellonius, huius cruſta: cruda ita albicat, vt ferè tranſpareat. Vnà cum piſciculis marinis ſæpè ſuo cortice contecta extrahitur, & ſimul cum carpionatis, bocis, mænis & trachuris, caniſtris inſeritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadç oblongum corpus decem tabellis affabrè articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis ſubrubris inſignita eſt, quæ duorum oculorum ſpeciem præſeferunt, eſtq; aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens verſus ſecundam, tertiam, quartam, quintam & ſextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus ſubtus munita eſt: quibus dùm in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat, Tres tabellæ, quæ ſex prædictas ſubſequuntur, ternis vtrinq; pedibus communitç ſunt, ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehenſum ori ſuggerit: ſed ea aliter quàm Cancris, aut Locuſtis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atq; in extremo grandioribus crenis ſuffulta, quibus, cùm cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem traſfert. Horum autem H

[a] De aquat. l. cap. 3.

extrema

A extrema velut in duritiem oſſeam abeunt, dentiſcalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius piſcis quæ capiti contigua eſt, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda ſe in latum diffundit. Extra aquam prorſus immobilis & imbecillis eſt. Aculeum vnum habet vtrinq; ori præfixum, vt phalangium & Scolopendra, quo mordicùs cibum à pedibus ſuggeſtum continet, quem poſtea dentibus conficiat, & in ſtomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinq; oſſi crenato, V. literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium eſt ea incidere, quæ mandit: poſterioris verò quæ crenas habet, conterrere. Nam idem os duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrſinis ſimiles oſtendit, trifariam in extremo diffiſſas: ac rurſus duas alias in lateribus prædictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo, vt Cancrarium, vel Locuſtarium genus condit: ſed ante hos pinnulas exporrigit eis ſimiles, quas in cauda gerit; ex quo multi decepti caudam caput eſſe crediderunt. Strias rectas in tergore, atq; in capitis tabella ductas profert. Piſce diſſecto, dentes fortibus muſculis moueri conſpicientur, cerebrumq; adeo eſſe exiguum, vt vix hordei grani magnitudinē æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent. Similis ferè Rondeletij deſcriptio eſt

Dentes. Oculi

B Brachia duo, inquit, longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti poſſint, chelarumq; vſum præſtent, interiore in parte ſerrata: quorum denticuli initio minores ſunt, in ſummo ita magni; vt aculeis incuruis aptiùs, quàm ſerræ denticulis comparari poſſint. Cornua duo longa prominent, in quorum ſummo ramuli duo exoriuntur. Sunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figura Cancellum ferè refert. Oculi perſpicui ſunt & lati, ad quorum radicem ſitæ ſunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinq; pedes ſex habet, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum deſinunt, lentis inſtar rotundum & depreſſum, à quo tumore aculeus paruus vncus enaſcitur; reliqui terni parui ſunt, & tenues, quorum extremum in appendiculas quaſdam tenues terminatur. Quod caput ſequitur & collum vocatur, tabellis decem coſtat, inæqualibus, priores breuiores ſunt, & ſtrictiores: quò propriores ſunt caudæ extremo, eò maiores & latiores fiunt, eadem aculeorum ratio, quibus ſingulæ tabellæ munitę ſunt, in prioribus parui ſunt aculei, in maioribus tabellis maiores & euidentiores. Cauda in os latum deſinit, cuius ambitus multis riget aculeis; in oſſis huius ſuperiore parte maculæ duæ ſpectantur oculis pictis ſimiles.

Deſcriptio ex Rondeletio. Cornua. Oculi. Collum. Cauda.

C tres vtrinque pinnæ oſſeæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore; quemadmodum Locuſta & ſuperiores Squillæ. Toto corpore eſt pellucido. Iconem eius hîc appinximus, quam Bellonius admodum perperam diuulgauit.

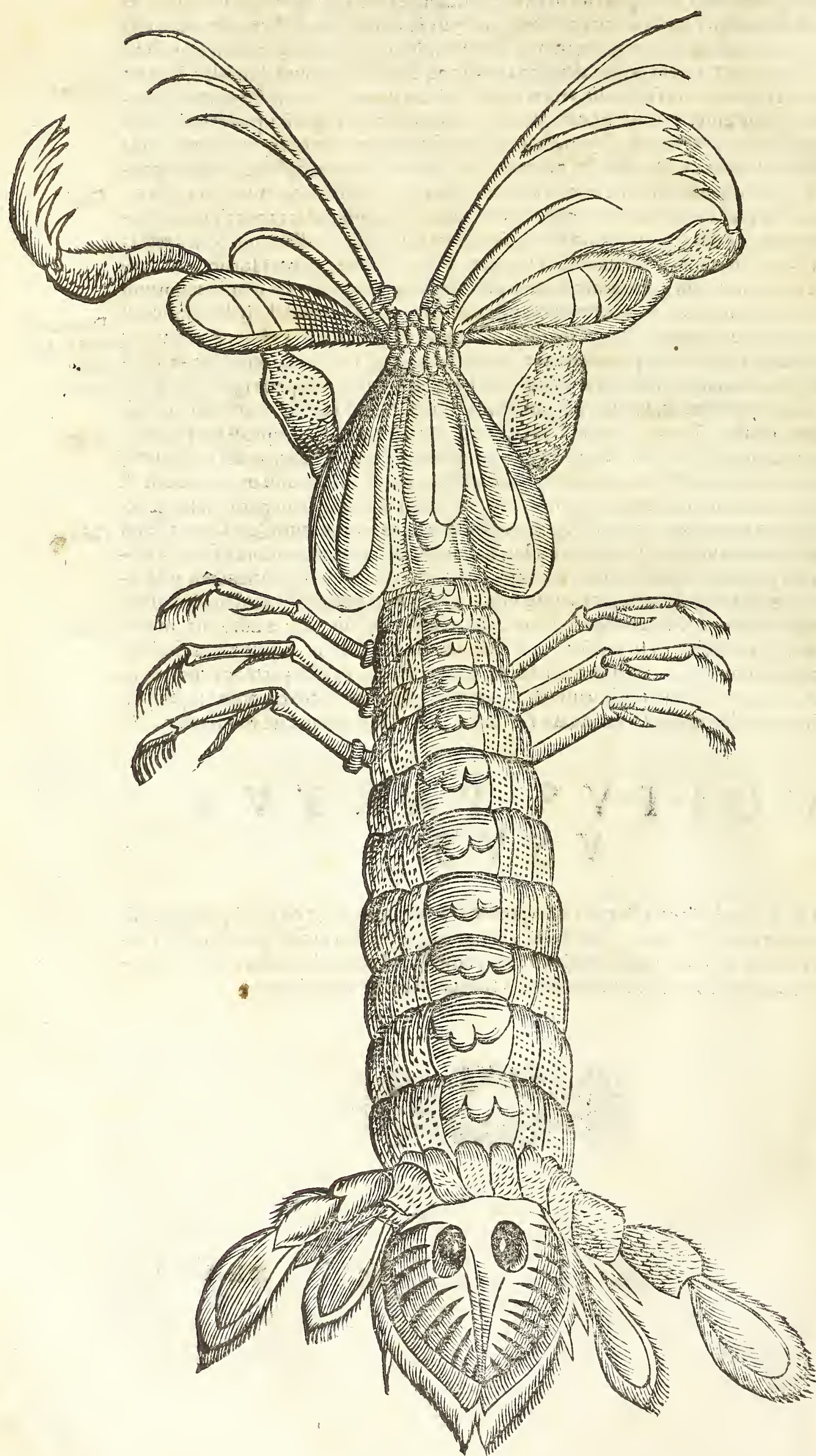
COITVS. PARTVS. VSVS.

EODEM modo & coit & parit quo prędictæ Squillæ: Carne eſt molli, dulci, delicata, nutriente, Venerem ſtimulante; paranturque eodem modo quo Squillæ prædictæ. Τέττιγας ὀπτοὺς, ideſt Cicadas coctas, nominat Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuio. Brachiorum extremis vtuntur ad ſcalpendos dentes.

D

O DE CAN-

A

DE CANCRIS IN GENERE. Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

RVSTATORVM omnium, quæ oblongo ſunt corpore & cauda prædita, hiſtoriam, præcedentibus capitibus abundè ſumus proſecuti. Reſtat modò Cancer, qui rotundus eſt, parumq; caudatus, quamuis hoc nomen pro omnibus Cruſta tectis acceperit [a] Plinius, his verbis: Cancrorũ genera Carabi, Aſtaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones & alia ignobiliora. Καρκίνος, (ita Græcis Cancer vocatur) præterea paſſio eſt ſeu morbus, qui tempore Suidæ & Heſychij dicebatur καρκίνωμα: Cornelius verò Celſus, Cancrũ à carcinomate diſtinguit, nam illum oriri & ſerpere dicit ab his quæ extrinſecus incidũt, hoc verò corrupta interius aliqua parte innaſci. Suetonius etiam Cacinoma dixit. Polluci hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione & magno dolore, qui vulceratur interdum, ſubrubente, ac liuido colore, ſanguinem emittens, incurabilis: connaſcuntur ei vt plurimùm venæ, aut pili. Eſt & occultum, inquit, carcinoma, cætera ſimile, ſed non apparens, μὴ ὑπερφανὴς. Cancrum eſſe Gangrenam putat Nonius Marcellus. Sed medici diſtinguunt. Eſt enim gangræna partis ex magnitudine phlegmones mortificatio, non integrè facta & confirmata, ſed incipiens. Ita vt pars nondum ſit emortua, nec ſenſu omni priuata, ſed emoritur, atq; ad extinctionem tendit. Cancer verò tumor inæqualis interdum cum vlcere, dolens, malignus, aſpectu teter, liuidus, oris prætumidus, cancro ſimilis. Siquidem tumor ipſe Cancri corpus, venæ tumidæ craſſæq; eiuſdem pedes oculis repręſentant: vel (vt Aëtius ex Archigine & Leonida refert) quoniam ſicut Cancri animalia ſunt aſpera & dura, & ſi quid forcipibus ſuis ceperint, haud facilè dimittunt: ita tumor iſte prominet, & tactui renititur, & ægrè tractabilis eſt: atq; vbi ſemel radices egerit, difficillimè auelli tolliq; poteſt. Eſt enim malignus, ferus, proteruus, & quem curatio manuumq; vel blandiſſima tractatio efferare potiùs quàm mitificare ſolet. [b] Ouidius verò dictum innuit, quòd Cancri modo ſerpat & vitiet quæ attigerit:

Cãcer pro omni cruſtato.

[a] lib. 9. c. 30.

Carcinoma & Cancer morbus idem.

Gangrena non eſt cãcer.

Cancer qui morbus cur ſic dictus.

[b] Metamorphoſ. lib. 2.

B C (margin section letters)

Vtq; malum latè ſolet immedicabile Cancer
Serpere, & illæſas vitiatis addere partes.

Θηρίον, ait Varinus, vlcus ferum, quod Cancer dicitur. Præterea καρκίνοι dicuntur oſſa duo iugalia, quæ propè tempora cõmittuntur. Scribit enim [c] Pollux μετὰ τοὺς κροτάφους eſſe δύο ὀστῶν πλαγίων συμβολὰς περιειληφότων τὰ ὦτα, eaq; nominari ζυγώματα, & καρκίνους: forſan quoniam ita committuntur, vt Cancrorum forcipes inuicem inter ſe coeunt. Dicitur quoq; eodem nomine vinculi genus apud [d] Galenum quod capiti conuenit: faſcia ſcilicet in plures partes ſciſſa Cancrorum pedum ſpeciem referẽtes. Vndè Heſychius καρκίνον eſſe dicit δεσμόν τινα. Eodem teſte καρκῖνοι dicuntur ὑποδέματα κοῖλα, calceamenta caua. [e] Pollux quoq; καρκίνους refert inter ὑποδημάτων ſpecies ex Pherecrate in exemplum afferens καττύομαι τοὺς καρκίνους. Rurſum Heſychius καρκῖνον dici innuit τὴν πάρυγρον, quanquam locus ſit mendoſus. Exiſtimo enim legendum ibidem πυράγραν. Nam alio in D loco πυράγραν ſcribit eſſe fabrile inſtrumentum (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον, quod & Cancer vocatur, ſeu Pagurus: propter chelarum ſimilitudinem & ſimilem apprehendendi modum, aut vſum. δι' ὁμοιότητα λαβῆς, σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς κατὰ τὴν πυράγραν dicit Varinus. Καρκίνος λίθους ἔχων Polluci refertur inter οἰκοδόμου inſtrumenta. Carcini fuere appellati duo tragici: vnus Agrigentinus, qui fabulas edidit, teſte Suida, centum, & ſexaginta vicitq; vna: alter Athenienſis Theodectis, vel Xenoclis filius, qui olympiade centeſima floruit, ante imperium Philippi Macedonis: Ex fabulis eius ſunt Achilles, Semele ſiue Arche, Athenæo authore. Eſt & Carcinus ſophiſta; item poëta Atticus, de quo prouerbium hoc eſt apud Suidam, καρκίνου ποιήματα, Carcini poëmata, ideſt obſcura. Nam Carcinus Oreſtem ab Ilio cædem matris fateri coactũ, fecit per ambages reſpondentẽ. Horũ aliquẽ intellexiſſe viſus eſt [f] Plutarchus dũ inquit: Ob hæc populus feſtos dies agitat: neq; quãdo Carcinus cũ Aeropa rẽ habuit, aut cũ Hectore Aſtydamas. Cãcer & Cãcer marinus eſt Cãcer in lapidẽ cõuerſus ex India delatus, notuſq; eſt in Syria & Ægypto, & vt ſcribit

[c] Lib. 2.

Os Iugale dictum cãcer & cur.

Faſcia cancer.

[d] lib. de faſc.

[e] lib. 7. c. 22.

Heſychius correctus.

Carcini tragici.

Carcinus ſophiſta & Poeta.

[f] lib. de glor. Athen.

Andreas Bellunensis, valdè in collyrijs vsitatus, fortè Reiben Auicennæ. Nã Reiben lapis est sicut Cancer, teste Syluatico, apud quem scribitur etiam Keiben per Kappa. Sed in [g] Auicenna pro Reiben restituit Bellunensis Rathiaha, is, inquit, Auicennæ est lapis sicut cancer, refrigerans & humectans in secundo gradu. Vetus Glossographus Auicennæ, Remigi inquit, est lapis sicut Cancer. Non est Carcinias Plinij quia non speciem hîc Cãcri marini refert, sed tantùm colorem. Habeo in Musæo hunc Auicennæ Reiben, vel Rathiaha, vel Remigi, & aliũ quendã Cancrũ marinũ, seu Pagurum qui è mari eiectus longo pòst tempore saxeus euasit. Versus retrogradi deniq; nominantur à Grammaticis Cancri; nempè qui non solùm à dextra ad sinistram, vel à principio ad finem, sed è contrario legi possunt à fine ad principium; vel eodem sensu, vel quòd artificiosius est, contrario. Lectio autem illa conuersa, vel ijsdem manentibus dictionibus fit, vt in his Senarijs Scazusis, quibus Zoographus ad Frisium suum aliquando lusit.

Reiben Lapis. [g] Lib. 2. cap. 592. Remigi. Versus retrogradi.

Cancellos mitto vix Frisi hos tibi ternos
Claudos licet prorsus, ne videar ingratus
Cancris pro multis tu consule boni, rogo.

Carmen tale reperio apud [h] Virgilium:

[h] 1. Aeneidos.

Musa mihi causas memora quo numine læso.

Aliquando sensus efficitur contrarius, vt in hoc disticho:

Laus tua non tua fraus, Virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Interdum literæ singulæ retrò leguntur, vt in hoc disticho:

Signa te signa, temere me tangis. & angis:
Roma tibi subito motibus ibit amor.

SYNONYMA.

SARATHAN seu Sarthan exponũt Cancrum apud Auicennam & Serapionem, in quo malè vulgatus codex habet Sartam in fine per m. Καρκῖνος dicitur apud Græcos: nomen est paroxytonum, dactylicum; penultima enim à poëtis corripitur, vt Aristophane, Nicandro, Oppiano & alijs. Quocirca non rectè à quibusdam Grammaticis circunflectitur. Carcinus dictus videtur, quasi coracinus (vt apud Athenæum legit Massarius, nam locus hic in nostris codicibus deprauatus est) quòd κόρας, idest pupillas, & oculos mobiles habeat. Varinus tamen καρκῖνος, inquit, καρακινός τις ὤν, ὁ κινῶν ἐπὶ συχνῷ τὴν κάρα: quòd frequenter caput moueat, dicitur Cacrinus quasi caracinus. Ἀλάκη fuligo, cinis, Cancer. λιγνὸς σποδὸς καρκῖνος, Varinus, & Hesychius: & mox ἀλάκη πάνθρακες fortè ἄνθρακες scribendum, & non ἀλάκη per κ: sed per β. Sic enim ordo literarum postulat apud Hesychium: & ἀλαβῶδες eidem ἀνθρακῶδες, κιπαπνιστμῶδες. Ἀλάβη enim magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vsitatum. Cæterùm Cancri nomine hîc instrumentum forcipem Zoographus, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, intelligit. Πτύξαγρις, vel πύξαρις Cancer dicitur ab eo, quòd Ostrea venetur lapillo inter testas seu valuas (πτύχας ἢ πτύξια) eorum immisso: vt pede faciliùs carnem eorum euellat, Varinus: qui & Siculis κάρχας Cancros vocari ait. Κάβειροι, eidem Hesychio sunt καρκῖνοι: coluntur inquit in Lemno religiosè, tanquam Vulcani filij. Nepam, inquit Nonius Marcellus, quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Aut cum Nepa esset dubium in vtroq;. Nam verè nepa Scorpius dicitur. Marcus Tullius de finibus bonorum & malorum libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videmus boues, nepas aculeis, suam deniq; cuiq; naturam esse ad viuendũ ducem. Cancri vocantur, vt ait [i] Isidorus, quia Conchæ sunt crura habentes, inimica Ostreis animalia. Itali vulgò mutatis, & inuersis literis Granchio, & Granzo vocant. Hispani Cangreio, Galli Cancres, Northmanni Crape & Crabbe (à κάραβος, idest Locusta) impropriè. Germani quoq; inferiores dicunt een Krabbe, superiores, ein Krebs. & Angli à Crabbe, Poloni & Hungari Rak.

Sarathan. Etymum. Ἀλάκη. Πύξαρις. Κάβειροι. Nepa quid. [i] lib. 12. c. 6.

GENVS.

A

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

ROTVNDI sunt Cancri, cùm oblonga sint cętera Crustata omnia, quod [a] Aristoteles testatur, inquiens: Cancris ex Crustaceis solis cauda deest, & corpus rotundum est, cùm Locustis, Squillisq; longum sit. Idem [b] alibi Cancrum à Locusta differre inquit, quòd Locustæ caudam habent, Cancri non habent. Locustis enim vt nantibus cauda vtilis est: natant enim cauda quasi remo innitendo: at Cancris inutilis est, quoniam vitam agere terrenam cauernasq; subire soleant, Sed falsum mea sententia quòd cauda destituantur: habent enim, sed reuolutã, hinc ἐπικάλυμμα πτυχῶδες Aristoteles vocat: constat enim manifestè ex tabellis, & corpus posteriore parte integit, nec in pinnas desinit, nec extenditur ad natationem. Idcirco cautè locutus est [c] Plinius, quum ait: Carabi cauda à cæteris Cancris distant. Negat Galenus Cancros habere collum & caput, quod à verita-

B te abhorret; prudentiùs dixisset, caput à cæteris partibus non esse apertè distinctum, quod his verbis scripsit [d] Aristoteles: Habent autem caput animalia omnia sanguine prædita. Exanguium nonnullis indiscretum hoc est. vt Cancris: Idem Plinius: Quibusdam indiscretum caput est, vt Cancris. Et rursus [e] Aristoteles: Alueus totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctum nec aliud quicquam. Quia igitur caput habere ex Aristotele probatum sit atq; etiam alijs, hinc nonnulli cerebrum quoq; Cancris inesse scripserũt, quasi omnia quæ capite sunt prædita, cerebro quoq; à natura donata sint: cùm id in multis exanguibus, præsertim insectis falsum esse declaret quotidiana experientia. habent tamen partem quæ cerebri fungitur munere: vnde enim dimanaret motus & sensus? à cordene? sic ait Peripatetica familia: negat veritas. Visus aũt eorum plurimis est obliquus: id sic [f] Aristoteles: Cancrorum plurimæ parti oculi sunt tùm intrò, tùm foras in obliquũ moueri apti. Quare nullos excepisse non admodum rectè visus est [g] Plinius, vbi sic loquitur: Cancri in obliquum aspiciunt crusta fragili inclusis (aliàs inclusos gerentes) scilicet oculis: quia non omnibus eodem situ positi, sed alijs è latere, non supra continuò sub prono (εὐθὺς continuo & nullo medio) amplo distantes discrimine: alijs in medio

C breui discrimine, vt Heracleoticis, aut Maijs. Parte ab vtraque quatuor pedibus exornantur. Pedes ait [h] Plinius (de Cancris) octoni omnes in obliquum flexi, & rursus [i] alio in loco: Octonos & marinis esse diximus, Polypis, Sepijs, Loliginibus, Cancris, qui brachia in contrarium mouẽt, pedes in orbem, aut in obliquum. Iidem soli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent; Cancri quaternos. Sed mendo non vacare videtur hic locus. Nam cùm antea octonos pedes enumerasset, subdit paulò pòst tantùm quaternos: nisi quatuor in singulis lateribus esse intelligat. His si addideris chelas, quas Plinius brachia appellans à pedibus separauit, decem constitues. Cancris etiam, inquit [k] Aristoteles, omnes deni cum forcipibus sunt. Et alibi ait: Cancris primi vtrinq; pedes quaterni, tùm terni alij ordinem eodem modo explentes, reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliquum flectuntur, quomodo etiam Insecta mouentur. Binas hasce chelas, siue brachia denticulatis forcipibus prædita esse scribit Plinius, quod non existimo in omnibus Cancris verum esse: carent enim quidam dentibus interius, quamuis maxima eorum pars eos habeat, aut saltem tubercula quædam alba, ad firmius retinendum. Rursus [l] Plinius, dextrum, inquit, brachium omnibus maius: ex [m] Aristotele, qui sic

D dicit: Locustæ Cancriq; omnes forcipem dextrum grandiorem, valentioremque habent. Parte enim dextra efficatiora suaptè natura sunt animalia omnia. In brachijs, seu forcipibus primoribus superior pars mouetur inferiore immobili, cuius rei causam tradidit [n] Aristoteles, vnà cum ea, quam refert, cur Crocodilus superiorem maxillam moueat: eius verba adijciam, vt clarior doctrina euadat. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: Crocodilus fluuiatilis vnus superiorem. Cuius rei causa est, quod pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum sunt. Itaq; ad hunc vsum natura os ei pro pedibus vtile condidit: ad retinendum verò vnde ictus inferri vehementiùs potest, inde motus commodiùs agitur. Infertur autem vehementer desuper, quam de parte inferiore. Ergò cum vtriusq; tùm capiendi, tùm mordendi vsus ore administretur, magis autem necessarium retinendi officium sit, cui nec manus sint, neq; pedes idonei, commodiùs huic est mouere superiorem maxillam, quã inferiorẽ. Quod idẽ caussæ est, cur etiã Cãcri superiorẽ sui forcipis partẽ moueãt, nõ inferiorẽ: habent.n. pro manu forcipem. Illũ itaq; vtilem ad

[a] Hist. 4. c. 2. Cauda an destituantur.
[b] De par. 4. cap. 8.
[c] lib. 9. c. 31. Caput & collum, an habeant.
[d] Hist. 4. c. 10.
[e] Hist. 4. c. 3. Cerebrum.
Visus obliquus.
[f] Hist. 4. c. 3.
[g] Lib. 11. c. 37.
Pedes.
[h] lib. 9. c. 13.
[i] Lib. 11. c. 48.
Plinij locus suspectus.
Chelę.
[k] Hist. c. 4. 2.
Pedes.
[l] lib. 9 c. 31.
[m] De par. 4. c. 8.
[n] De par. 4. c. 11.
Crocodilus cur superiorem maxillam moueat.

capiendum, non ad mordendum forcipem eſſe oportet. Mordendi autem ſecandiq; officium dentis eſt. Cancris igitur cæteriſq; quibus licet ocioſiùs cibum capere, quoniam in humore non ſint, oris vſus paritùs eſt, vt manibus aut pedibus capiant, ore ſecent, & mordeāt: at Crocodilis os in vtrumq; vſum vtile factum eſt à Natura, cùm ita maxillę moueātur. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Auguſtinus Niphus libro quarto de animalibus capite ſecundo. Nam primò tribuit Cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc Cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitę (propoſitiones) quæ veræ ſunt de Cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vndè Albertus non imperitè dicit Cancrum, qui communiter Cancer dicitur, habere decem pedes; qui verò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro Cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eum verò quem Ariſtoteles dicit habere quaturdecim, vult eſſe aureum, quem ſua lingua Caniſſem appellant, qui aureus interpretatur: hæc Niphus. Cāeri interius binos, vt Locuſtacea habēt dētes primores & inter dētes carunculā linguæ effigie: tunc ſtomachum ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli dentes alios habent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſq; ad exitum excrementi dirigitur. Quæ cuncta [o] Ariſtoteles, qui [p] alibi dixerat Cancris inteſtinum eſſe quà applicatum illud operculum geritur media applicaminis ipſius: & in partem exteriorem, qua oua pariunt, deſinere: Cancrorum ſpecies multæ antiquis cognitæ. Cancrorum etiam genus, inquit [q] Ariſtoteles, multiplex eſt, nec facilè enumerandum. Maximumq; quas Maias appellant. Secundum Paguri quos Heracleoticos vocant. Tertium fluuiales: cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Genus Cancrorum litorale Phęnice fert, tantæ velocitatis, vt vix conſequi ſit: vndè Hippeas ideſt equites illos appellarunt. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Genus item aliud eſt quod magnitudine Cancrū non excedat, facie Gammaris ſimile. [r] Aelianus Cancrorum, inquit, genera diuerſa eſſe audio. Sunt enim quidam ſaxatiles (πετρᾶιοι). Alij in limo, algis, aut arena gignuntur, quamobrem & formis, & cognominibus differunt. Sunt qui curſores (δρομίαι) quòd longè lateq; vagentur, meritò appellantur. Idem [s] poſtea: Cancrorum genus lutarium (γένος καρκίνου ἐςὶ καὶ πηλίαι: ſic Gyllius legit pro πετηλίαι, ideſt, volantes, veluti in vulgato codice legitur: aliàs καὶ πέτονται) colore alijs albius ſpectatur: hi in luto naſcuntur. Cùm inceſſit eis metus, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt metus, nonnihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent: enimuerò comprehenduntur, quòd ſurſum altiùs ſubleuari non queant. Hæc ferè ſunt genera ab antiquis tradita. Nā vbi hæc leguntur in piſcium catalogo apud [t] Plinium: Cancrornm genera Chamætrachea, Chamæleos, Chamæpelorides generis varietate diſtantes & rotunditate, Chamæglycymerides quæ ſunt maiores quàm Pelorides, Colicia ſiue Coryphia: ineptè nonnulli exiſtimarunt Cancrorum alias ſpecies enumerari, cùm ea omnia quæ poſt hęc verba Cancrorum genera, ſint Teſtatorum potiùs genera, quàm Cancrorum. Sunt & Cācelli Καρκίνια ab Ariſtotele cōmemorati, qui in teſtatis quibuſda innaſcuntur & inhabitāt. Inter recentiores Rondeletius cū verba Ariſtotelis ſuprà ſcripta produxiſſet, hæc ſubdit. Nos plura genera numerabimus, quæ ſub Cācris contineri nemo nō fatebitur. Ea multiplici varietate à ſe diſtinguuntur. Vt magnitudine differunt, Mæę, Paguri ab Albis & Pinnophylacibus: hi .n. parui ſunt, illi magni, inter hos alij ſunt medij. Heracleotici fuſco ſunt colore, Paguri & Maiæ rubeſcente, vndulati flauo cùm è mari extrahuntur: Latipes & qui in Oſtreis naſcitur albeſcente; qui in Pinna, flaueſcente: Vrſus colore corticis mali punici. Diſtant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues ſunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longiſſimi. Oculorum quoq; ſitu differunt: horum oculi ferè ſe contingūt: illorum magno interuallo diſtinguuntur. Sed diligentiſſimus in his generibus enumerandis fuit [u] Cæſar Scaliger: qui Cancrorum, inquit, ſpecies multæ ignotæ mihi: quas cognitas habeo, deſcribam, Vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua, Altera, quam nunquam vidi, Phœniciæ, vt aiunt peculiaris, à velocitate Equitis nomine appellata. Quam doctiſſimus amicus noſter imprudenter in quarto libro inter tardigrados numerauit. Peregrini ij in litore Iſſico exercent tardiorum prædas animalium. Tertium genus eſt fluuiale, rotundius quàm marinum. Quartum inſigne tùm robore, tùm magnitudine. Paguros vocant, quorū duas noui differentias. Alter & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior & minor, colore dilutiore, ac penè pallida viriditate. Poreſſas hos

Left-margin notes:
Caniſſem Cancer. — *Dentes.* — *[o] De par. 4. cap. 5.* — *[p] Hiſtor. 4. cap. 2.* — *Genera.* — *[q] Hiſt. 4. c. 2* — *[r] lib. 7. de animal. 24. c.* — *[s] lib. 7. de animal. c. 30.* — *[t] lib. 32. cap. 11.* — *Magnitudine differūt.* — *Colore.* — *Pedum lōgitudine.* — *Oculorum ſitu.* — *[u] Exer. 245.*

Margin letters: E (at line 1), F (at "Quæ cuncta Ariſtoteles"), G (at "Cùm autem iniectus"), H (at "Diſtant & pedum longitudine")

A hos vocat Venetus. Quintum Heracleoticum, grandiſſimum in genere Pagurorum, cruribus breuibus, forcipibus admodum validis. Sextum longè omnium maximum quod Maiæ nomine cognoſcimus: tota cuppa aſperum, cuſpidata fronte horridum, prælongis cruribus, exilibus, ac propterea imbecillis. Septimum omnium minimum in ſpongijs, & Conchylijs. Hiſce Scaligeri ſpeciebus addantur Cancer aureus, & niger qui Caniſſem ab Auicenna appellatur, item qui Ialicè Grancio ſpiantano dicitur, nomine mihi tantùm cognitus; & venenoſus, quem in India Occidentali eſſe ſcripſit Cardanus; & terreſtris, quem nauigatores iſti in D. Thomæ inſula ſtatuunt: & qui à brachiorum longitudine par uitateq; Macrochelus, & Brachychelus dicitur: nec nō & hirſutus; & qui cordis figuram æmulari videtur, Rondeletio primùm cognitus, vt etiam alij tres priores. Concludamus igitur rectè ſcripſiſſe [x] Philoſophum: Cancrorum genus multiplex nec facilè enumerandū. [x] Hiſt. 4. c. 2.
Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur his verbis; Diabete morbo laborantibus conueniunt ex carnibus βούλβιον καὶ στέρνιον, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν &c. Quo loco Iacobus Goupilus, accepiſſe ſe ab homine vulgarem Græciæ ſermonem tenente, teſtatur στέρνιον eſſe ex Oſtracodermorum genere, ſed ex hoc (inquit) loco intelligi poteſt eo nomine B carnem aliquam ſignificari. Cordis (ſtomachi, vel oris ventriculi) dolore affectis cibi, qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordaceſq; humores retundant, vt ἡ βούλβα καλουμένη, καὶ τὸ στέρνιον καὶ ἀστακοὶ, καὶ ἰσικοὶ, καὶ κτένια, καὶ κοιλίαι χηνῶν: vt idē Trallianus habet: Zoographus vtrobiq; vuluā porcinā intelligit, & ſternij nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio ſtomachi calore, curatione, conuenire inquit στέρναν (στερνον καὶ στέρνιον) καὶ βουλβιον καὶ δαμαλῶν (δαμαλέων iuuencarum) πόδας, & ſi quæ huiuſmodi refrigerant ſimul, & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex bilioſo & acri humore: Veſcatur æger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incraſſantibus vt Orpho, glauco, bulbio, Sternio. Verbum bulbino (inquit Gouphilus) à nemine Latino vulua ὑποκοριστικῶς deductum eſt. eo autem ſignificatur animalium ἡ μήτρα: cuius eſu ſanguis pituitoſus redditur. Quæ conſequitur dictio στέρνιον petita eſt ex vulgari Græciæ ſermone; ea enim ſignificatur ὀστρακοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctiſſimo accepi, Hæc ille. Eſt quidem Cancrorum quorundam eiuſmodi ſpecies, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipiſci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine C Oſtracodermon vllum intelligat, dubitat Zoographus, preſertim cùm ſemper hoc nomen cum vuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem. Sternion quid.

SENSVS.

MIRE oculati ſunt cancri atq; auriti, vt qui inſidias incredibili ſagacitate ſubodorantur, quamuis enim ſilenti tacitoq; ingreſſu illos inſecteris, ſubitò tamen præſentiunt, & confeſtim ſe luto obruunt, aut ſaxis ſubducunt, & hominum inſidiantium conſpectum effugiunt.

GRESSVS.

D CANCER ſolus ferè è Cruſtatorum genere non natat, ſed incedit, vti ſcribit [a] Ariſtoteles. Vis itē alijs, inquit, nandi tributa eſt, vt piſcibus, vt Mollibus, vt Cruſtatis, velut Locuſtis. Quædam ambulare poſſunt, vt genus [a] Hiſt. 1. c. 1.
» Cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen
» habet vim ambulandi: Et alibi: Cancri, quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt. Et Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum. Καρκῖνος τε ἵκοντι ἐχῖνος τε τοὶ καθ' ἁλμυρὰν ἅλα νῆν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζᾶι ἐμπορεύονται μόνοι: *Per ſalſum mare aduenient Cancer & Echinus, natandi minimè periti, ſoliq; pedibus gradiuntur.* Trāſuerſo latere procedunt: quanquam id neutiquam ſit mirum: cùm & alia aliquot animalia eadem lege, aut proportione gradiantur: Nempè vrſus, ac ſimia propter latitudinem pedum poſteriorum: quos vt in vacuum ponant, neceſſe eſt ingreſſionis corrumpi quadraturam. Tranſuerſa ergò ſe inferunt. Et ita quoq; moueri Scorpium ex [b] Plauto diſcere licet. [b] In Caſſina.

Receſ-

Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam. E

[c] *In Pſeudulo.* Idem [c] Comicus hunc peculiarem gradiendi modum in Cancro notauit:

Vt tranſuerſus non prouerſus cedit quaſi Cancer ſolet.

Vegetius: Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad ſimilitudinem Cancri. Eundem motum, non ſine diligenti conſideratione, (ſunt enim animalia quæ pluribus, quàm quatuor notis mouentur) Ariſtoteles annotauit in libro de Animalium greſſu, vbi, ſic loquitur: Nam ſemper in quaternis proximis (pedibus) poſteriora per tranſuerſum ad priora arripiuntur. Declarant hoc quæ lento gradu motum cient, vt Cancri: hi enim ita ſe mouent, quia de eorum genere ſunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per tranſuerſum ſemper eò ſe mouent, quò greſſum dirigunt ſuum. Et pòſt notans huius greſſus cauſſam, hæc ait: Quod etiam animalium genus præter cæterta proprium & ſui generis motum agit: quandoquidem omnium vnum in priorem non mouetur partem, ſed in latus. Cùm autem prior pars in oculis diſtincta eſſet, natura oculos ita affixit, vt cruſcula ſequerentur. In priorem enim partem illorũ motus tendit. Ob eamq; rem Cancri etiam quodãmodo in priorem partem ſeſe videntur mouere. Quibus Philoſophi verbis commotus Rondeletius, Cancros prorſum procedere eſt opinatus, nobiſque apparere tantùm quòd per tranſuerſum moueantur. Ita enim ſcribit: Cùm verò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueantur, Cancri per tranſuerſum & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis ſemper prior ſiue anterior pars ad iter deſignatur, quia in priore animantis parte ſiti ſunt oculi, Cancri in anteriora reuera progrediuntur. Rectè igitur [d] Plinius: Cancri in pauore etiam retrorſum pari velocitate redeunt, is autem motus ei qui fit antrorſum, ex diametro opponitur. In hanc opinionem quomodo ſe exercuerit doctiſſimus [e] Iulius Cæſar Scaliger, age videamus. Aiunt, inquit, vulgò non rectè videri Cancrorum progreſſum eſſe in latus. Etenim cùm illis oculi ita mobiles ſint, vt aliquando condantur, aliàs exerantur: exerti modò prorſum, modò in latera obliquentur, non erit eorum inceſſus in latus, ſi in latus oculi flexi ſint. Quia procedunt rectà, quà obtuentur. Sanè haud aſpernanda ratio: Vana tamen, non enim ſcorpius oculos habet emiſſitios: & (ſi velis ludere) laterorſum promouet tamen. Ad hæc nemo dicat, lineam quæ dimetitur quadratum, antrorſum produci, ſed ad latus. Neque dicentur Cancri antrorſum ambulare, cùm oculi in latus flectuntur: ſed oculos dicemus in latus flecti: quia progreſſio in latus eſt. Rationem explicemus. Motum tractione & pulſione fieri diximus alibi. Fit ergo ſecundum artuum flexiones. At eæ Cancris introrſum ad pectus ſunt. Ergo quaſi cùm triremes circumagũtur, lateris vnius remiges impellunt, alij altrinſecus inhibent, aut retrò trahunt. Ita quam in partem proceſſurus eſt Cancer, eius lateris vtitur cruribus ad carpendum ſolum: alterius lateris ad aſpellendum. F G

Margin: Cancros prorſum non procedere cõtra Rondeletium. [d] *Li. 9. c. 31* [e] *Exer. 245*

L O C V S.

[a] *Li. 9. c. 31.*

PLINIVS, [a] Viuere (Locuſtas) petroſis, Cancros mollibus ſcribit. Hyeme aprica litora ſectari, æſtate in opaca gurgitum recedere. Verùm non ſolùm limoſis, mollibuſuè, ſed etiam ſaxoſis in locis degunt, & ſicubi alga & arena eſt. Et vt ſummatim dicam, in aquis, tùm dulcibus, tùm ſalſis, necnon etiã in terra. Scribunt enim terreſtres eſſe in inſula D. Thomæ ſimilés marinis, eduleſque. H

V I C T V S, Æ T A S.

VESCVNTVR Conchylijs. Polypum etiam, vbi ob nimiam Venerem imbecillus redditus, morti vicinus eſt, velut vlceſcentes ſeſe, nam hos ille cùm bene valeret, edebat, deuorant: Oppianus.

Carcinades miſeræ & Cancri multiq; natantes
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.

quamquam hæc de marinis intelligenda putemus. In ciborum penuria, à ſuo quoque genere minimè abſtinent: quod ſi quis procul deferre eos velit, curet, ne alteri in alterum impetum faciendi poteſtas vlla ſit. Sunt igitur Cancri ſarcophagi, ſiue marini ſint, ſiue fluuiales,

A uiales, siue inter hos medij, qui scilicet in stagno marino nascuntur, atq; degunt. Ore excipiunt aquam, vt cætera Crustata, teste [a] Aristotele: sed eam Locustæ ad suas branchias transmittunt, Cancri parte oris exigua: quę ratio est, cur circa horum os spuma appareat, ex aqua & aëre qui vnà cum ea hauritur, cùm per attractum, & reiectum agitantur. [b] Alibi nullo discrimine Cancri & Locustæ, inquit, ex Crustatis aquam per suas appendiculas, prope hirtiusculas quasdam partes egerunt. Viuere aqua dulci & salsa scribit [c] Galenus. Lacte potantes sine aqua viuere multis diebus Author de natura rerum testatur. [d] Plinius Cancris tribuit vitam longam. Nos ex Aristotele suprà probauimus, præ cæteris Crustaceis, longæuas maximè esse Locustas.

Aquam vt recipiunt.
[a] Hist. 4. c. 2.
[b] Lib. de resp.
[c] Lib. de boni & mal. suc. cib.
[d] Lib. 9. c. 31.

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR nassis hoc modo, Ranas in partes diuisas in plures immittit nassas piscator: eas collocat in loca vbi Cancri degunt, vt ingrediantur. Capiuntur & aliter, virgulis scilicet diuisis in summitate, quibus intestina aliqua aut ranarum corpora inserta sunt, ordine dispositis iuxtà gurgites, & loca quę habitare solent, denis duodenisúe: inde reticulo circumit piscator, virgas singillatim eleuans, subiectoq; reticulo, cùm Cancer non adeo celeriter se possit explicare, decidit in reticulum.

B

SEXVS.

ANTERIORA operculi applicatilis hirtiora amplioraq; fæminæ Cancri habent, quàm mares: vt ait [a] Aristoteles: Nulla re, inquit, differt fæmina à mare, nisi quòd operculum applicatile illud amplius & distantius & hirsutius fæminæ gerant, in quo oua pariunt & quà egerunt excrementum. Membrum autem quod mas in fæminam inserat, nullum omnino habetur. hæc ille. [b] Plinius pedibus etiam distinguit, nã de Cancris loquens, fæminæ, ait, primus pes duplex, mari simplex. Præterea Mares, vt scribit Author de natura rerum, duas habent spinas inter ventrem & caudam, quibus fæminæ carent, quæ oua in ventre habent.

C

[a] Hist. 5. c. 7.
[b] Lib. 9. c. 31.

COITVS. PARTVS.

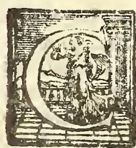

CANCRI parte priore (Rondeletius vertit partibus posterioribus) copulantur, sua opercula loculosa illa, rugosaq; mutua consertione componentes. Primùm Cancer minor ab auerso superuenire solet, tum maior vbi ille superuenerit, hæc [a] Aristoleles. Vnde [b] Plinius Cancros ore coire scripsit. Oua autem edunt in operculo, nec procul vt pisces faciunt & cætera quæ parere solent. Hinc fæminis operculum latius, vt locus esset ouis recipiendis capacior & præstantior.

[a] Hist. 5. c. 7.
[b] Lib. 9. c. 51.

D

ANTIPATHIA.

CANCRVM admota Polypode herba abijcere chelas siue pedes, Zoroastres in Geoponicis ait. Aper non faciet in te impetum, si Cancrorum brachia (teste Didymo) illa denticulata tecũ appensa circumferas. Apibus odor Cancrorum vstorum infestus est testibus Palladio & Columella: [a] Virgilius:

———————Neue rubentes
Vre foco Cancros.———

Idem Plinius: Cancrorum odore, inquit, si quis iuxtà coquat, apes exanimantur. Authores habeo qui ardeolas Cancris nidos suos munire affirment aduersus noxia animalia. Tanto dissidio flagrant Cancri & Erucæ, vt si à cornibus suspendantur illi ramis arborum,

Aper ne in te grassef.
[a] 3 Geor.
Erucę cancros odere.

rum, in quibus irrepunt, aut nidulantur Erucæ, illicò decidant collabanturque, & aliò immigrent. E

NATVRA. MORES.

[a] lib.9.c.31. Vt pugnet. Scorpionis vt Cancris. † Metamo. 15.lib.

NIVERSI, inquit, [a] Plinius, vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent: quamobrem regressi circumeunt, apparetq; tritum iter, & paulò pòst. Dimicant inter se vt Arietes aduersis cornibus incursantes. Narratur apud eundem Sole Cancri signum transeunte Cancrorum, cùm exanimati sunt, corpus in sicco trãsfigurari in Scorpiones. † Ouidius brachijs orbos Cancros producere scorpios, si sub terra occultentur, canit his versibus.

Concaua litoreo si demas brachia Cancro
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vnca.

Calliditas in Conchylijs capiendis. Magna huius animalis astucia, & calliditas in capiendis Ostreis Conchisq; obseruatur. F
Calculos enim & lapillos patulæ hiantique eorum testæ ingerit, ita vt occludi nequeat, mox dentato forcipe pisculentam carnem abradens atq; eliciens deuorat, suauiterq; & securè sua captura fruitur, nullo vindictæ metu. Diligenter multi ex Ecclesiasticis scriptoribus hanc fraudulentiam descripsere, sed diligentissimè D. [b] Ambrosius: cuius verba mellito quouis nectare dulciora non præteribo: Cancer quoq; inquit, quas cibi gratia præstigias struit? Nam & ipse Ostreo delectatur, & carnes eius epulum sibi quærit. Sed quia vt appetens cibi, ita prospiciens periculi: quoniam cùm difficilis est venatio tùm periculosa: difficilis quia testis validioribus esca interior includitur: nam velut muris quibusdam mollitiem carnis, præcepti imperialis interpres Natura muniuit: quam medio testarum quodam sinu concauo nutrit, ac fouet, & quasi in valle quadam diffundit: & ideo cassa omnia tentamenta sunt Cancri, quia aperire clausum ostreum nulla vi potest, & periculosum est, si chelas eius includat; ad argumenta confugit, & insidias noua fraude molitur. Itaq; quia omnia genera delectatione mulcentur, explorat si quando Ostreum remotis in locis ab omni vento contra Solis radios diptychum illum suum aperiat, & reseret claustra testarum, vt libero aëre visceris sui voluptatem quandam capiat, & tunc clanculo calculum immittens, impedit conclusionem Ostrei, ac sic aperta claustra reperiens, tutò inserit chelas, visceraq; interna depascitur. Hactenus ille. Oppianus hæc de Cancro marino dixit: G

[b] Hist. 5.c. 8.

Si quis in æquorea Cancrum conspexerit alga,
Laudibus extollet, tantam mirabitur artem.
Concesa ex alto solers prudentia Cancro,
Cui parta est dulcis magno sine præda labore.
Ostrea distendit, testas & claustra recludit
Portarum pascitq; lutum scopulisq; repanda
Gliscit aquas, paruum madida de rupe lapillum
Obliquus tollit Cancer, chelisq; recuruis
Continet, in testis lapidem demittit, apertis.
Assidet, atq; epulis lætus saturatur amicis.
Non potis est nixu geminas occludere lances
Ostrea, nam latis portis seiuncta dehiscit
Et moriens saturum Cancrum lethumq; relinquit. H

Puto tamen omnibus Cancris hanc inesse prudentiam venandi Ostrea, nam & in paludosis locis aquarum dulcium, ac fluminibus longè à mari dissitis, hæc & cancri proueniunt. Latent, inquit [c] Plinius de Locustis loquens, mensibus quinis: similiter Cancri, qui eodem tempore occultantur; & ambo veris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Hæc ex [d] Aristotele, qui ait Cancros nuper natos, & pòst etiam vere crusta sua exui, quemadmodum Locustæ, [e] Alibi sic loquitur de hac re clariùs: Cancri exuunt senectutem, molliores quidem perspicuè: sed etiam duriores exuere aiunt, vt Maias. Cùm verò exuunt, mollis admodum crusta subnascitur: & quidem Cancri præ teneritate non satis ambulare possunt. Idem sæpius repteit.

[c] lib.9.c.30. [d] Hist. 5. c. 17. [e] Hist. 8. c. 17. Crustam exuunt.

DENO-

A

DENOMINATA.

Αρκινοῦσθαι Cancri brachiorum instar comprehendere, vel comprehendi, cōtorqueri ἐπαλλήλως, hoc est alternatim vel mutuò: Cancellari Latinè dicimus pro implicari inuicem, & ita constipari. Καρκινοῦται ὅταν ῥιζοῦται ὁ σῖτος καὶ σκληρύνεται, Hesychius & Varinus. Theophrastes: χειμάνες δὲ ἐπιγινόμενοι πάντα χοῦ μὲν χρήσιμοι· ῥιζοῦνται γὰρ καὶ καρκινοῦνται μᾶλλον: hoc est, vt Gaza vertit, Sata frigore meliùs radicantur: cancrificāturq;. Volunt καρκινοῦσθαι dici plantarum radices, quæ Cancri instar diuaricatis & in latera dispersis fibris vel capillamentis terram appræhendunt. Ab hoc verbo καρκίνωμα dimanauit, idem cum Cācro morbo. Celsus de carbunculo: Non idem periculum Carcinoma affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maximè in superioribus partibus circa faciē, nares, aures, labra, mammas fœminarum. Et in iecore etiam & splene hoc nascitur. Circa locum

Καρκινοῦσθαι. Cancellari quid Latinis.

Carcinoma.

B affectū aliqua quasi puncta sentiuntur: isq; immobilis & inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quasi recuruantur, hæq; pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt, tactusq; is locus alijs dolorem affert, in alijs eum non habet. Καρκινώδης, Cancro similis, vel qui ē Cancrorum est genere; vtitur hoc adiectiuo Aristoteles. τὰ καρκινώδη ἕλκη, dicuntur vlcera Cancro similia morbo. Καρκινάδης parua sunt animalia minutis Cancris similia, colore, vt scribunt fuluo. Aetius εἰ τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι τρίγλαι δυσώδεις εἰσὶ καὶ ἀηδεῖς, quidam Cancellos vertunt, quos καρκίνια diminutiua voce Græci vocant.

Καρκινώδης.

Carcinades quæ animalia.

MISTICA. MORALIA.

IMPOSTORVM hominum mores, & qui improba inexplebiliq; cupiditate diuitias nullibi non quærunt, item qui patrimonijs suis pauperes per vim spoliant, vel per insidias eripiunt, præclarè exprimit Cancrorum astucia. Quos eleganter perstringit hæc D.[a] Basilij oratio. Iam quidem & infirmi, inquit, cuiusdam animantis haud modicam astuciam ipse, ac dolosum ingenium insidiosumq; cùm didiceris, volo proinde, vt ipse admonitus non imitere, sed vites maleficos. Cancer efflictim Ostrei carnes cupit, sed perdifficilis eius est ipsi venatio, testæ ratione qua clauditur, ac munitur: perualido namq; & infracto septo carnis Ostrei mollitudinem natura muniuit. Quapropter & Ostracodermon id aquatile nuncupatur. Cumq; duæ concauitates exactè inter se coniunctæ Ostreū circumplicent & ambiāt, nihil prorsus Cancri dēticulati forcipes illi possunt. Quid igitur agit? Quid tandem molitur? Cū viderit illud tranquillis in locis tepore sese oblectare, suasq; illas valuulas ad Solis radios aperuisse, ac explicasse, tunc clanculùm iniecto calculo conclusionem prohibet, atq; quod viribus suis deerat, id tali astu sibi supplet. Hæc est eorum malitia, quæ neq; ratione, neq; voce prædita sunt. Ipse ego optauerim, vt Cancrorum solertem industriam imitatus in parando viatico, à proximorum noxa incommodisq; tibi temperes. Talium est profectò morum, qui suum cum dolo fratrem adire solet, quiq; ex insidijs proximos aggreditur, alienisq; insultat calamitatibus. Effugito

Homines dolosi & perfidi.

[a] Hex. diui. offic. Hom.

C

D despiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus esto contentus, paupertas cum veraci sufficientia, omni potiundæ voluptati profectò est compoti mentis anteponenda. Ad huius imitationem D.[b] Ambrosius, cùm declarasset quàm astutè, ac fraudulenter insidias parent Ostreis et Conchis Cancri, horum exemplo fraudulentium hominum perfidiam, ingluuiem, cupiditatemq; inordinatam compræhendit his verbis: Sūt igitur homines qui Cācri vsu in alienæ vsum circumscriptionis irrepant, & infirmitatem propriæ virtutis astu quodam suffulciant, fratri dolum nectant, & alterius pascantur ærūna. Tu autem proprijs esto contentus, & aliena te damna non pascant. Bonus est cibus simplicitas, innocentiæ suæ bona habens: insidiari nescit alienis, nec auaritiæ facibus exardescit, cui lucrum omne ad virtutem dispendium est, ad cupiditatem incendium. Et ideo beata est, si bona sua nouerit cum veritate paupertas, & omnibus præferenda thesauris: quia melius est exiguum cum Dei timore. Quantum est enim quod hominem alat? aut si quæris quod etiam abundet alijs ad gratiam, id quoq; non multum est. Melior est

[b] Hex. 5. c. 8.

enim

enim hoſpitalitas in oleribus cum gratia, quàm vitulorum pinguium præparatio cum diſcordia. Vtamur ergò ingenio ad quærendam gratiam, & ſalutem tuendam: Licet nobis » vti exemplis maritimis, ad profectum noſtræ ſalutis: non ad alienæ periculum. Hactenus » D. Ambroſius. Impoſtores etiam alios & fraudulentos, veluti ſunt qui ciuitatis gubernaculis præſunt, ſed iuſtitiam iniquè exercentes, exprimunt Cancri. Nam vt hi non rectà progrediuntur, ſed dextrorſum, ac ſiniſtrorſum, ita etiam illi via recta neglecta, munera impiorum, ac inhumanorum, ipſi etiam inhumani pijs bonorum rationibus, lachrymiſq; præferũt: de quibus ſcilicet tàm impiè cum innocentibus, agentibus dicebat [c] Hieremias: Facti ſunt retrorſum & non antè: deq; ijſdem dicitur in Prouerb. quòd ipſi relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas. His teſta dura eſt; quia in prauo illo propoſito fraudulentiſq; actionibus perſiſtunt: carent ſanguine: quia nihil humanitatis, miſericordię, ac dulcoris poſſident: viuuntq; in locis mollibus, delicias, ac omne voluptatis genus amplectentes.

Doloſi magiſtratus.

[c] Cap. 6.

E

HIEROGLYPHICA.

F

SCITE admodum Iohannes ille cognomento Scholaſticus, Scalarum anacephalæoſi, hominem qui modò riſui indulgeat, modò luctui, modò auſteritati atq; temperantiæ ſe reddat, modò dilicijs diffluat, & voluptatibus implicetur, Cancro æquiparauit, nunc in dextram, nunc in ſiniſtrã partem gradienti, miraq; vitam ſuam inconſtantia traducenti: virq; is ſapientiſſimus de ingenij eiuſmodi prolectu nihil ſibi quidquam pollicetur, quod ad vllam ſit vnquam frugem peruenturum. Eiuſdem ſubterfugij, inquit Pierius Valerianus, cauſſa Sophiſtam ſignificare, qui volunt, Cancrum pingunt: eos enim perſimiles huic animali dicit Plato Euthydemo, quos vbi validiori aliqua ratione deuictos comprehenſoſq; putes, tunc retrò fugaci curſo lapſi per diuerticula, atq; ſubterfugia, maiorem in priore laborem tibi intentant, ſi vilem ac inanem prorſus curam eos conſectandi ſuſceperis. Sed enim non in Sophiſtas tantùm, ſed in ipſam etiam Dialecticam obortum eſt à Cancro cauillum. Nam Ariſton Philoſophus, vt eam eluderet, dicere ſolebat, eos qui Dialecticam enixiori conatu ſectarentur, ijs aſſimilari, qui Cancris veſcerentur, cibi enim admodum exigui gratia, circa oſſa tàm multa numero, tantum laboris inſumi. Siquid verò abditum & arcanum luci proditum, ac reuelatum oſtendere, quis vellet, Pagurum, & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat enim eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari. Ea verò de cauſa Cancri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſoleãt: compertumq; plenilunio ſit, ea magis tùm pingueſcere. Iam verò Imperatorem Octauianum Auguſtum adeo delectatum fuiſſe hoc prouerbio, *feſtina lent*, è ſcribũt Aulus Gellius in noctibus Atticis, & Macrobius in Saturnalibus, vt non ſolùm in communi colloquio, ſed in Epiſtolis etiam eo vteretur: & in ſigillo ſuo ſculptum haberet Papilionem cum Cancro: quibus duabus beſtiolis prouerbij ſententiam hierolyphicè pingebat: per Papilionem Vermiculum alatum, & velocem innuens celeritatem, per Cancrum verò, qui motu retrogrado & tardo fertur, moram & cunctationem.

Incõſtãtia.

Sophiſta.

G

Arcanũ reuelatum.

Feſtina lente.

NVMISMATA.

H

CANCER in numis, inquit [a] Pierius Valerianus, compactile ſcilicet genus id, quod corpore eſt obrotundiore, cuiuſmodi plæriq; cæleſte ſignũ figurant in Zodiaco, Chiorum indicat rempublicam. Tradunt id & Pollux & alij: ſed enim niſi quiſpiam author eſſet, numus argenteus id ſatis indicaret, in quo Pagurus is eſt cum inſcriptione, ΚΩΙΩΝ inferè ΛΕΥΚΙΠΠΟΣ. Tria Agrigentinorum numiſmata argentea reperiuntur, in quibus ſculpta eſt ab vna parte aquila leporem pedibus premens, ac quandoq; illum dilacerans roſtro, cum inſcriptione in eorum vno tali, ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, in altero ΑΚΡΑΝΤΟΣ: in tertio verò ΑΚΡΑΤΑΝ. Horum autem numiſmatum pars oppoſita Cancrũ & piſcem exprimit, vnius inſcriptio talis ΑΚΡΑΓ; alterius ΑΚΡΑ, tertij ΑΚΡΑΓΑ, in quo anguis eſt piſciculum ore tenens. In Syracuſanorum numo quoq; argenteo

[a] Hieroglyph. lib. 28.

Chiorũ numus cũ Cãcro.

parte

A parte vna aquila insculpta cernitur ardeam, vel vt alijs placet, vulturem pedibus prehensum tenens cum inscriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ; altera verò parte Cancer est, & sub eo duo delphini. Adraniorum quoque duo extant nummi argentei; quorum prior vno latere aquilam habet, leporem pedibus tenentem, cum his infrascriptis ΑΔΡΑΝΙΩΝ, altero verò Cancrum supinum cum sex circulis O literam planè referentibus, tribus ad dextram chelam, & tribus ad sinistram. Infra Cancrum cernitur quid serræ simile. Posterior vna parte aquilam etiam habet pedibus comprehendentem leporem, & hæc supra caput & dorsum aquilæ scripta circum nummi oram ΑΔΡΑΝΙΩΝ: altera verò parte, Cancer cernitur, & intra eum serpens, aut anguilla, vt arbitratur Hubertus Golzius, superiùs verò intra Cancri vtrasque chelas pecten. Sinuessa vrbs Græcæ originis antea vocata Sinope nummum cudit argenteum, in cuius vna parte videtur Cancer, aut Pagurus, & infra hunc piscis non nihil incuruatus cum hisce infrascriptis literis ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ, ab altera testudo cum eadem inscriptione. Per Pagurum, aut Cancrum volunt intelligi sapientiam, per testudinem salubritatem. Esse enim calidas aquas in agro Sinuessano hecticis & phthisicis saluberrimas, Strabo & Plinius testantur. In nummo æneo Brutiorum ab vno latere B Cancer est, intra cuius chelas impressæ hæ literæ ΒΡΕΤ, & supra has literas caput bouis, infrà verò Cancrum ΤΙΩΝ legitur; ab altera parte deæ alicuius, nimirum, Palladis caput est, è cuius vertice quinq; Cancri pedes prodeunt.

Adraniorum.

Sinuessæ vrbis.

Brutiorũ.

PRÆSAGIA.

PLVVIIS imminentibus, aut tempestate, Cancer ex aqua in terram prodit: quod scripsit Aratus in his versibus:

Καὶ μὴν ἐξ ὕδατος καὶ καρκίνος ᾤχετο χέρσῳ
Χειμῶνος μέλλοντος ἐπαΐσσεσθαι ὁδοῖο

Pluuiæ præsagium.

SOMNIA.

C CANCER viros peruersos & inemendabiles indicat, propter animalis trasuersa vestigia. Si quis inueniat marinum Cancrum, aut pluuialem (fluuialem), virum peruersum inueniet & inopem. Si marinum, regem: si fluminis, principem, eò quòd mare regem, flumen verò principes, significat, Zoographus ex incerto.

FABVLÆ.

CANCER teste Hygino & Basso Iunonis officio inter astra collocatus, quòd Herculem, cùm hic contra Hydram Lernæam confligeret, & palude pedem haberet, mordicùs arripuisset. Herculem enim aiunt ideo ira accensum, eum interfecisse, Iunonem autem, quæ Herculi infensa erat, inter sidera collocasse. Hanc fabulam Thom. Rhadi. metricè sic descripsit;

Cãcer cur in astra collocatus.

D *Tot stellas Herculis ense nectus*
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morsu acriter arripuit
In Lernea caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occisum tulit ætherijs
Oris Iuno breuiori mora.

Nonnulli, cur inter sidera sit collocatus, aliam rationem reddunt, quia nimirum conuersione regressuq; tàm peculiari eo in animali animaduerso, per eius imaginem ostendere voluerint Solis cursum, qui cum eò progressus fuerit, retrorsum auferri, ac tantundem aufugere videatur. Veluti caper opposita ratione confictus, quia sol ab eo signo, toto poli nostri tractu, altiora petere contendat: caper enim dum pascitur accliuiora, editioraq; loca petit. Huiusmodi verò commentum, vt ait [a] Pierius Valerianus, non ex orbis totius conditione, sed ex cæli nostri situ sphæraq; ipsa ad arcticum obliquata excogitatum est:

capri signũ

[a] *Lib. 28. Hierogly.*

P nam

nam ad æquinoctialem circulum appropinquantibus Cancer deprimi videretur, æquinoctij ſigna attolli: ad id tamen fieret quòd Solis progreſſus & regreſſus omnino à Capricorno ad Cancrum, mox à Cancro ad Capricornum, ſecto duobus locis æquinoctiali conſideratur. Quod verò aiunt Herculem tot immanium monſtrorum domitorem, in opprimendo etiam Cancello laboraſſe, nihil aliud ſibi vult, vt veteres interpretantur, quàm ſophiſticas nugas obtritas dialecticæ diſciplina. Fabuloſè igitur iocatur Plato, cùm Herculem aduerſus Cancrum deſudaſſe dicit. E

Hercules cur cancrũ occidiſſe dicatur.

APOLOGVS.

SERPENS vnà cum Cancro viuebat, inita cum eo ſocietate. Itaq; Cancer ſimplex moribus, vt & ille mutaret, admonebat, aſtutiam. Hic autem minimè obediebat. Cùm obſeruaſſet igitur Cancer ipſum dormientem, & pro uiribus compreſſiſſet, occidit. At ſerpente poſt mortem extenſo ille ait: Sic oportebat ante hac rectum & ſimplicem eſſe, neque enim hanc pœnam dediſſes. Significatur hoc apologo, offendi potiùs, quàm iuuari, qui cum dolo amicos adeunt. Ad huius apologi ſenſum fortaſſe, aut alterius ei ſimilis facti ſunt hi antiqui verſus, quos vt Euſtathius & alij, Alcei, alij Sapphus, quidam Praxillæ Sicioniæ eſſe aiunt. F

Serpens & Cancer.

Ο καρκῖνος ὧδ' ἔφη χαλᾷ τὸν ὄφιν λαβὼν
Ευθεῖα χρὴ τὸν ἑταῖρον ἔμμεν, καὶ μὴ σκολιὰ φρονεῖν.
Cancer autem ita locutus eſt, cùm ſerpentem chelis comprehendiſſet,
Neceſſe eſt vt ſodalis rectum ſequatur & non obliqua voluat animo.

PROVERBIA.

Καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ, ideſt *Cancer leporem capit*: de rebus quæ fieri nequeunt, vt interpretatur Suidas: ſeu vt alij de re nequaquam veriſimili, dictuq; abſurda, velut ſi quis dicat, ab indoctiſſimo ſuperari doctum: Huic & aliud ſimile, Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, ideſt, *Cancros lepori comparas*, de ſupra modum diſſimilibus. Etenim vt leporum celeritas, ita & Cancrorum tarditas nota eſt. *Nunquam efficies vt rectè ingrediantur Cancri.* [a] Ariſtophanes. G

Cancer leporé capit.

[a] In pace.

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ' ἐπὶ τὸ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.
Ambulet vt Cancer rectà, haud efficeris vnquam
Nec quidquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Hoc velut oraculum poëta facetus pronunciat, quod à natura ſit inſitum, nullo corriges negotio. Nam Cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, *Actum ne agas*. Idem ferè cum præcedenti & illud eſt: *Cancrum rectè ingredi doces*. Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi collectaneis. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, *Aethiopem dealbas*. Siquidem animal hoc non ingreditur niſi obliquo corpore, & in omnem partem mouet greſſum.

Cancrũ rectà ingredi docere q.d.

Εν δὲ διχοστασίῃ κ' Ανδροκλείδης πολεμάρχει.
In ſeditione vel Androclides belli ducem agit. H

In homines contemptos & humiles, qui per occaſionem aliquam incidentem; dignitatem ſortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum:

Εν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς,

& aliter:

Εν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκίνος ἔμμορε τιμῆς.
Fert rebus deſperatis & Cancer honorem.

Quanquam Carcinus viri nomen in hoc prouerbio videtur. Πάντα λίθον κίνει. *Omnem moue lapidem*. Sunt qui metaphoram ſumptam eſſe exiſtimant ab his, qui Cancros venantur in litore. Nã hi plærumq; ſub ſaxis latitant, quæ mouent, qui Cancros quærunt. Imitari nepã: pro retrocedere & in peius labi: Germani dicũt Hinderſich vuie die Krebs gãd. hoc eſt retrorſum, vt Cancri ambulant, ſed Nepa ſcorpionem potiùs quàm Cancrum ſignificat.

Omnẽ lapidem moue, qui dicãtur & vnde

SIMI-

A

SIMILIA.

VI hominem nimium præſumentem; & glorioſa verborum plus vltrà iactatione ſuperbientem, illudere Romæ nuper voluit, quidam Cancro inequitantem pinxit, & adſcripſit Plus Vltra: Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθύνοντες, ἐοίκασι καρκίνους μασωμένοις: οἳ δι᾽ ὀλίγον τρόφιμον περὶ πολλὰ ὀςᾶ ἀσχολοῦνται: Ariſton in ſimilibus: hoc eſt, Qui dialecticæ ſtudium profundè rimantur, Cancros edentibns ſimiles ſunt: qui propter exiguum alimentum, circa cruſtas plurimas occupantur.

EPITHETA.

B
EXTOR Cancri ſideris & animalis aquatici epitheta confudit; ſeparantur hoc modo. Animali hæc adſcribenda: octipes, multipes, ſcopuloſus, cæruleus, teſtudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obſcænus. Nam fluuialis, ęquoreus & litoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Rubentem dixit[a] Virgilius. *Neue rubentes Vre foco Cancros:* ideſt, vt Seruius exponit, cùm vruntur, non qui per naturam ſint huius coloris. Syderi verò conueniunt, Lernæus, pluuialis, niſi fluuialis legendum eſt, vt ſit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd ſol menſe Iunio, quum vehemens viget æſtus, hoc ſidus percurrat: calens, calidus, torrens, ardens, aduſtus, æſtiuus, ęſtifer, rapidus, feruidus, inflammans: vtraq; curuãs brachia. Σισυρνοδῦται καρκίνοι Licophroni dicuntur. Siſira enim, vel ſiſyrna teſte Varino eſt tunica craſſa ex ouillis, vel caprinis pellibus cum lana. ῥοδοδάκτυλος, roſeis digitis, apud Athenæum: ὀκταπόδης Nicandro. Et [b] Ouidio:

Cancri animalis epitheta. [a] 4. Georg. Epitheta Sideris. Siſira quid. [b] 1. Faſtor.

Octipedis fruſtra quærentur brachia Cancri.

ἀλῆται, Oppiano. Sed hoc fortè, inquit Zoographus, marinis potiùs conueniet, vel omnibus, vel ſpeciei cuidam. Plura in epithetis Paguri. Homerus in Batrachomuomachia

C eliganter Cancros deſcripſit epithetis.

Ἦλθον ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι,
Λοξοβάται, στρεβλοὶ, ψαλιδόστομοι, ὀστρακόδερμοι
Ὀστοφυεῖς, πλατυνωτοι, ἀποστίλβοντες ἐν ὤμοις,
Βλαισσοί, χειροτείνοντες, ἀπὸ στέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχείρεες. οἱ δὲ καλεῦνται
Καρκίνοι οἵ ῥα τε μυῶν οὐρὰς στομάτεσσιν ἔκοπτον.
Venerunt autem ex improuiſo habentes incudes in tergo vngulis curuis
Obliquè ingredientes, tortuoſi, habentes forficulas in ore, oſtripelles,
Oſſei natura, lati humeros, rutilantes in humeris.
Blæſi, neruoſis ceruicibus, à pectoribus intuentes,
Octopedes, bicipedes, manibus qui capi nequeant (illi autem vocantur
Cancri) qui vtiq; murium caudas oribus incidebant.

D

VSVS IN CIBIS.

ANCROS & huiuſmodi malacoſtraca ſcribit Galenus duram carnem habere; & ob id difficillimè confici, ſed firmi alimenti eſſe. Author libri Galeno adſcripti de Spermate; Cancri piſces, ait, frigidi & humidi ſeptentrionales. Pſello itemque Diphilo apud Athenæum Cancer grauis eſt & difficilis concoctu. Apud eundem Mneſitheus ait; Cancri, Locuſtæ, Squillæ & huiuſmodi, difficulter quidem concoquuntur, ſed multò faciliùs quàm alij piſces. Conuenit autem eos aſſari potiùs quàm elixari. Arnoldus Villanouanns, Cancros marinos & fluuiatiles difficilis quoq; digeſtionis eſſe ſcribit, at multùm alere, nec facilè in ſtomacho corrumpi. Et Aetius in curatione colici

Tẽperies.

affectus Cancros prohibet in cibo, quòd turbationem inducant, Squillas, tanquam ex Malacoſtracis minus noxias concedit. Aluum ſoluere teſtatur Galenus, propter ſalſedinem & acrimoniam eorum: ideoq; ſtomacho nocere, maximè neruoſam eius ſubſtantiã. Idem præcipit, vt coquãtur in aqua, in qua nati ſunt; ego nihil referre puto, dummodo ſalſa ſit aqua. Coqui debent, inquit Platina ex aqua & aceto, & ſale abundanti. Cocti & in patinas translati ex aceto (ſuffuſo) comeduntur. Romę qui cruſtam veterem exuerunt, friguntur oleo & butyro: duriori cruſta tecti aſſantur ſuper prunas. Laudantur etiam ſi coquantur in Vino. Laudantur, qui vetuſtam habent cruſtam, autumno, hyeme, & vêre; qui autem eam exuerunt Aprili, & Maio menſibus inueniuntur, nonnunquam etiam Romæ menſe Septembri. E

Cur in colico dolore prohibeãtur.

Vt coquendi.

VSVS IN MEDICINA.

IC quædam communia Cancris marinis, & fluuiatilibus remedia omiſimus, quæ vbi de Cancro fluuiatili erit ſermo, proferemus. [a] Plinius contra ſerpentium ictus mederi tradit, ſole Cancri ſignum tranſeunte. Apud [b] eundem nil tam æquè aduerſari ſerpentibus quàm Cancros, ſueſque percuſſas hoc pabulo ſibi mederi Thraſyllus author eſt: cùm ſol ſit in cancro, torqueri ſerpentes. Apri, ait [c] Aelianus, Hyſocyamo deuorato Cancros ſibi pro remedio quærunt. Plinius apros hedera ſibi mederi ſcribit in morbis, & Cancros veſcendo, maximè è mari eiectos. Cerui, teſte † Ariſtotele, morſi, vel à phalangio, vel à quouis generis eiuſdem, Cancros edunt, quod idem homini etiam prodeſſe putatur, ſed non caret faſtidio. Paulus Aegineta contra ſcorpionum ictus ſilphium cum Cancro trito in vino propinat. & Aetius eum appoſitum Scorpium occidere prodidit. Sed hoc alij priuatim de Cancro fluuiatili ſcribunt. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte, teſte Plinio, præſentiſſimo remedio ſanari tradunt Cancro fæmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam lunam, & ex aqua illita. Cancri cùm in electarijs & antidotis reſumptiuis ponuntur, ſic præparari debent: Euellantur extremitates Cancrorum è pedibus & corporibus ſuis: & abluantur cum aqua frigida & ſale cum cinere, ter, donec iam puræ ſint carnes, & odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, cum aqua lactis, à quo extractum eſt butyrum. ſic præparati electuarijs miſceantur, vt docet Auicenna lib. 4. ſui Canon. ſen prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos, Hæc ex veteri editione Nicolai Prępoſiti. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere, ex hyſſopo (vetus codex legit œſypo) purgare, & ſi partus ſtranguletur (ſcilicet in enixu laborioſo parturientis matris) ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes, vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationem mortuoſq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lapatho, & apio menſtruas purgationes expediunt: lactiſq; vbertatem faciunt, [d] Item in febri quæ ſit cùm capitis doloribus, & oculorum palpitatione, mulieribus in vino auſtero potos prodeſſe dici Plinius ſcribit. Ad ſtranguriam quidam iubent tres Cancros coqui in cyatho aceti, in mortario ſimul contundi, & exprimi & propinari. Cum aqua florum Cyani minoris diſtillata extrahitur ſuccus ex Cancro viuo contuſo, & eo gingiuæ puerorum in dentitione ſalubriter illinuntur. Iliaco calido & ſicco præſcribit [e] Hippocrates inter alia piſces leuiter coctos & Cancros, & Conchylia. Cancri teſtam diligenter teres, & vino ſubdulci miſcebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi moleſtia laborabit, ex Marcello. Aetius ad idem remedium Cancros vtit: Cancros inquit, „ tres aut quinque, aut ſeptem tantùm, cum ingenti ſtrepitu indeſinenter ſub teſta exure: „ & contriti eorum cineris coclearium vnum cum condito præbe: eoq; calculoſos renes ſanabis, ſed Marcellus Empiricus ad hoc remedium Cancros ſimpliciter terit, vt paulò antè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, ex Plinio: Ab eodem Cancri & Scolopendræ marinæ cinis cum oleo, inter pſilothra numerantur: conijcit autem Zoographus, non Cancros ſimpliciter, ſed cinerem eorum eſſe intelligendum. Andreas ad lepras Cancri cinere cum oleo vſus eſt, eodem [f] Plinio teſte. Cancri maxilla naribus inſufflata valet ad ſanguinis fluxum, ex Roſa Anglica. Galenus in Euporiſticis ait: A beſtijs venenatis rabioſoque cane demorſos ſanat Cancri interiorum cinis ex aqua ſemel, aut bis potus, quantum manu capere poteſt. Prodeſt etiam morſui canis

[a] lib. 9. c. 31. Contra ſerpentes.
[b] lib. 32. c. 5.
[c] 1. Var. c. 7.
† Hiſt. 9. c. 5
Cõtra ſcorpiones.
Contra carbunculos, & carcinomata.
Vt ad electuaria pręparandi.
Profluuia ſiſtunt.
Ad partus cõtinẽdos.
[d] lib. 32. c. 10.
Ad ſtranguriam.
[e] li. 3. de dięt.
Ad dentitionem.
Ad calculũ
Ad dolorẽ dentium.
Ad ſanguinis fluxum
[f] 32. c. 8.
Ad uenena & rabioſos canes.

F G H

A canis rabidi, authore [c] Plinio, membrana ſiue ſenectus anguium cum Cancro maſculo trita (manuſcriptus legit ex vino trita.) Cancri oculos alligatos collo mederi lippitudini dicunt, vt idem ait. Cancri oculus, inquit Marcellus, ſubtiliter ſublatus, & in phœnicio conligatus, colloque ſuſpenſus, lippitudini incipienti medetur, ſi tamen re medium à caſto homine fiat. Si ramphos erodij (roſtrum ardeæ) cum Cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, vt author eſt Kiranides. Ratio conficiendi pulueris vtilis ad diſſectionem nerui, qui à chirurgo eſt conglutinandus, Henrici Ranzouij. Recipe oculos Cancri, in ſubtiliſſimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerem neruis inſperge, & ſiccis faſcijs, ex linteolo confectis, locũ obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium viginti quatuor horarum intactam relinquito, Elapſo prædicto temporis ſpacio Chirurgus neruum inſpiciat, ipſiuſque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum aut alterum ligaturã diſſoluat. In capite Cancrorum reperitur lapillus figura planus, qui acerrimo aceto immiſſus motum manifeſtum habere deprehẽditur. Huius puluere audio multos feliciter vti B ad conterendos renum calculos, ex [d] Mizaldo. Eoſdem etiam, in potu ſumptos, cordis punctiones ſanare aiunt.

[c] Lib. 29. c. 25.

Lippitudini medetur

Ad neruos conglutinãdos.

Lapis in capite cancri & eius vis.

[d] Memor cen. 8

VSVS IN VARIIS.

PVRGARI à Scorpijs domos, tradunt referente [a] Iſidoro, ſi decẽ Cancri cum ocimi manipulo alligentur, omnes enim qui ibi ſunt Scorpiones, ad eum locum coituros. Ne à rubigine ariſtæ in aruis contaminentur, & in fœtidum puluerem redigantur, quidam tres Cancros cum bouillo & caprino ſtercore paleis admiſtis urunt: Cancros viuos, inquit [b] Plinius, cremari iubent quidam, vt carbunculi non noceant. Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur, quod Cnipes appellant, qui cũ in ficis gignuntur, ficarios illos Culices τὰς ψῆνας deuorant. Huius remedium Cancros ſtatuunt alligandos (ἄκος δὲ τούτου φασὶν εἶναι τὰς καρκίνους προπερονᾶν, fortè προσπερονᾶν, pro affigere, Zoographus (in eos enim vertere ſeſe Cnipes inquiunt,) ſed ficis quidem C auxilia iſtiuſmodi comperta habentur, ex [c] Theophraſto. Fructum, ait [d] Gaudentius Merula, plantæ continebunt, ſi Cancer trunco circumligetur.

Scorpij è domo vt expellantur.

[a] Lib. 12. Orig. c. 6.

[b] Lib. 18. c. 29.

[c] Hiſt. plan. 2. cap. 19.

[d] Lib. 4. memor c. 39.

DE CANCRO MARINO. Cap. XVII.

ORDINIS, RATIO.

SYNONYMA.

D CANCRI marini nomen ita accipimus, vt omnes quę in mari naſcuntur, ſpecies comprehendat, & eam priuatim, cuius in hoc capite tradetur hiſtoria. Græcis καρκίνος θαλάσσιος, vocatur, Gallis Cancre; quocirca nomine carere hanc ſpeciem ſcripſit Rondeletius; eandem intellexiſſe videtur [a] Cæſar Scaliger, dum ſpecies Cancrorum enumerans, inquit: vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Italis Granchio dicitur, & Granzo, Venetis Granceolo, Grancella Bononienſibus & Ferrarienſibus. Anglis & Germanis inferioribus Krab, Crabbe ſuperioribus Meerкrab. Græci maximè recentiores Paguros quandoq; pro Cancris ſimpliciter accipiunt.

[a] Exercit. 245.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

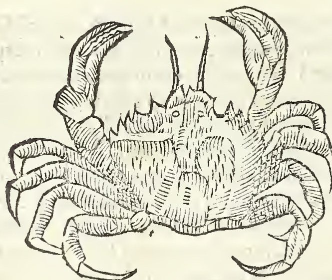

Molecca.

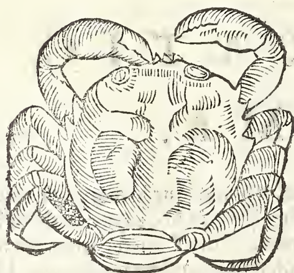
VENETI, apud quos Cancrorum marinorum infinitus propè eſt numerus, Moleccam vulgò quendam vocant teſte Mathiolo, qui cruſtam veterem exuit, vere: Ex quo genere ſunt etiam quæ vocantur Macinettę, nam & hæ cruſtam hoc tempore exũnt. Quidam has fæminas eſſe volunt; Moleccas mares, & hos molleſcere, ac vernationem exuere: contrà Macinettas perenni contegi cruſta, & nuſquam decidua; & Moleccas, tum quidem torpeſcere, cùm cortice exuuntur. Alij toto genere diſtinguunt, & Macinettas multò minores Moleccis ſtatuunt, aliudq; ab his eſſe tertium aiunt, quod perpetuò corticem durum retinet. Moleccas autem vocant à molli ac teneri cruſta, quam habent, cùm veterem exuerunt. Rondeletius, & Bellonius, item Zoographus in Cancri marini pictura non conueniunt. Quem enim depinxit Rondeletius acuminata magis eſt parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus Bellonij icon, item quam edidit Zoographus, caret. Quocirca, credo à Bellonio & Zoographo depingi eum, qui frequens vbiq; eſt in Italia. Et ſanè fatetur Zoographus ſe nactum iconẽ ſuam ex Italia. Quem autem expreſſit Rondeletius, frequens eſt in Gallia Narbonenſi, & vt ipſe ait, diu extra aquam viuit, (ita etiam noſter vulgaris) Brachia habet non admodum magna, pedes longos in acutum deſinentes: cornicula duo. Cancer marinus, inquit [a] Bellonius, rotundo ferè, ac circinato corpore præditus eſt, anteriori parte crenis diuiſo, cruſtaceo tegmine conueſtito: cuius magnitudinem ad Pagurum & Maiam, Aſtacum & Locuſtam facilè contuleris. Maiores enim trium, aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Ea verò habent blęſa, vtrinque in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro conſtant, guſtui dulciſſimo, quod Ariſtoteles mutim nominare videtur, habet porrò inteſtina multiplicibus cirris obſeſſa, mouenturque horum partes ſolidiores albis muſculis agentibus. Aliam ab his obſeruaui ſpeciem, magnitudine vulgaris, cæterùm differt pede vltimo, qui ab vtraque parte eſt, Nam non in acutũ deſinit, ſed breuioribus, ac craſſioribus conſtat internodijs, & curtior eſt alijs pedibus, & in fine latior duabus poſtremis articulationibus. Hunc igitur etiam depictum do, vna cum alijs duobus ſuprà deſcriptis, quò pes hic poſterior meliùs conſpici poſſit. Habet etiam duo cornicula, qualia ſuo Rondeletius tribuit, ſed corpore eſt rotundiori, quo vulgari Cancro marino ſimilis. [b] Ariſtoteles pelagios Cancros pedes longè tardiores cæteris habere ſcribit ad ambulandum.

Molecca vnde dicta.

Cancer ſtagni marini Rondeletij.

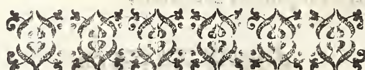

Cancer marinus Bellonij.

[a] Lib. 2. de piſ. cap. 3.

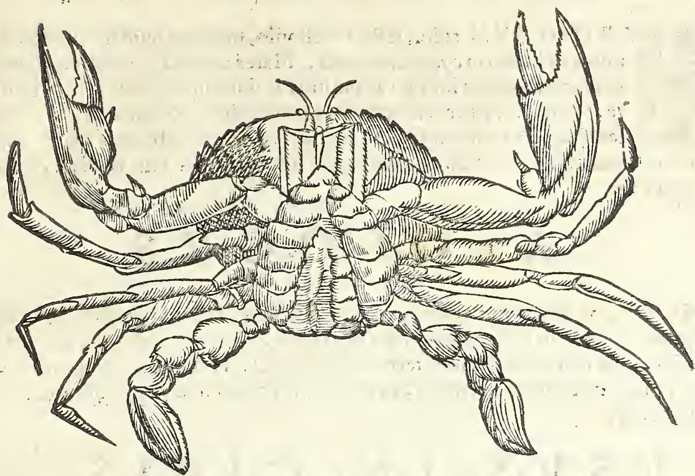
[b] De par. 4 cap. 8.

Cancer

A

Cancer marinus alius ab authore obſeruatus.

B

LOCVS.

OPPIANVS [a] de Canchris marinis:

In ſaxis habitant curuis & paſcua carpunt.

vndè fortè ab Aeliano πετραῖοι, hoc eſt ſaxatiles dicti ſunt. Quod autem Plinius dixit Cancros locis mollibus vitā degere, haud ſatis verū videri annotat Maſſarius. Sunt enim, inquit, Paguri Cancri, & tamen non niſi locis ſaxoſis capiuntur, & ſimiliter Cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, præterquam cùm exuerint ſenectutem, quos tam petroſis, quàm terrenis locis vitam agere perſpicuum eſt: quod ex Ariſtotele elici etiam poteſt, tam octauo de hiſtoria, vbi Cancros aquatiles, ſtercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cùm Cancris caudam inutilem eſſe tradat, quoniam vitam agere terrenam cauernaſq; ſubire ſoleant, nec defendi ſatis poteſt Plinius, niſi quis in Plinio non Cancri, ſed Aſtaci legendum exiſtimauerit, vt dictum eſt ex Ariſtotele, vnde hæc mutuatur, Hactenus ille. Narrant nauigatores iſti in Indiam magnam copiam marinorum Cancrorum eſſe prope Inſulam Canibalorum, quę hodie Domeneca appellatur, & Hiſpanos per decem dies continuos hiſce vitam ſuſtentaſſe in mari Nicaragua. Rondeletius ſuam ſpeciem frequentem eſſe ſcribit in ſtagnis marinis. Noſter vulgaris vbique in Italico degit litore, in locis ſaxoſis atq; arenoſis.

C

[a] 1. de Piſ.

Plinius correctus.

NATVRA. SAGACITAS.

D

IN Boſphoro Thracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduerſus fluctus nituntur: circa promontoria verò, vbi venti vis maior eſt, omnino repulſi auerſiq;, impetum ſequi vndarum cogerentur: cæterùm hoc præuidentes, cùm iam propè ad promontorium appulerint, ſinguli in ſinuoſo aliquo loco ſe tenent, ſimulq; & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per pręcipites crepidines in ſiccum aſcendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadunt iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergreſſi ſunt, rurſus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piſcatores, cùm declinandi communis periculi gratia ſponte in terram exeunt: neque homines cùm ſint, ipſo etiam maris impetu ſæuiores ipſis videri volunt. Ex [a] Aeliano.

[a] Lib. 7. de animal. c. 24.

SEXVS

SEXVS. COITVS.

*De aquat. 8.c.3.

ARINORVM color, teſte [a] Bellonio, maribus quidem rubentior, fæminis ex liuido in cyaneum tendit. Mares autem fæminas opprimere videntur, antequam ineant: atque inter ſe diutiſſimè dimicant arietum more. Crura in ventrem inflectunt, dum incedunt. Rondeletius ſuo Cancro fæminæ intus partem ineſſe quandam croceam ſcribit, qua mares carent, quam ouorum materiam eſſe putat. cæteras partes internas albas tàm in mare, quàm in fæmina reperiri.

APOLOGVS.

Cancer & vulpes.

CANCER, vt ait Aeſopus, è mari cùm aſcendiſſet, in loco quodam paſcebatur. F Vulpes eſuriens vt vidit, acceſſit, ac eum rapuit. Ille deuorandus ait, ſed ego condigna patior, quia marinus cùm ſim, terreſtris eſſe volui. His probat Aeſopus homines, etiam qui proprijs derelictis exercitijs, ea quæ nihil conueniunt, aggrediuntur, meritò infortunatos eſſe.

VSVS IN CIBIS.

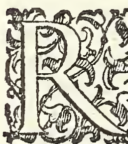
Vt coquantur.

N aqua, & aceto, cum modico ſale elixantur, aut in aqua marina: aut aſſantur, ſed elixati meliores ſunt, friguntur in oleo Molecçę dictæ, præſtantioreſq; habentur cæteris. Fæminæ, maximè cùm turgent ouis meliores iudicantur maribus: Ideoq; Bononienſes, & Ferrarienſes fæminas, & mares ſeorſim ponunt, fæminaſq; duplo maioris pretij vendunt. Qui in India nauigarunt, aiunt in Orientalibus regionibus Cancros marinos plenos eſſe, ſuccoq; G dulci turgere cùm Luna parturit, contrà vacuos cùm eſt plena: ſecus quàm in noſtris Europæis locis, vbi in plenilunio meliores exiſtunt.

VSVS IN MEDICINA.

Ad phthiſicos.

ONDELETIVS de ſuo Cancro ſtagni marini hæc ſcribit: Hoc Cancrorum genus inter marinum, & fluuiatilem medium eſſe comperio, vt in marini & in fluuiatilis vicem vſurpare poſſimus: Stagnorum enim aqua partim marina, partim dulci conſtat. Quando igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei abluendos cenſeo, vt in ea ſi quid ſit ſalſuginis, deponant, quibus tam feliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodeſſe prædicantur. Atq; hoc expertus profiteor phthiſicis multùm auxiliari, Illis enim ita, vt diximus lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptiſſanæ coctis phthiſicos diu ſummo valetudinis eorum commodo alui. Ex eiſdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat. ſi in aqua adianthi, vel plantaginis lotus cum lacte H aſinæ, vel cum cremore ptiſſanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis maximè ſuccurrit. Quare minus rectè faciunt medici quidam, qui fluuiatilibus, vel ſtagni marini Cancris fluuiatiles Aſtacos ſubſtituunt, omnibus dotibus Cancris de quibus loquimur, inferiores: illi enim molli præhumidaq; ſubſtantia conſtant, & quę facilè diffluat ac diſſipetur, neq; corpus ſatis nutriat, neq; peculiarem vim, ad pulmones iuuandos inſitam, habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indicante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fouetur, qui hæret, diſſipatuq; facilis non eſt, & natura ſua pulmonum malis ſuccurrit. Hactenus ille. Cancro marino & fluuiatili remedia multa communia dicentur, vbi de fluuiatili fiet ſermo. Nam Dioſcorides ſcribit marinos eadem præſtare quæ fluuiatiles, verùm ignauiùs. [a] Plinius, hedera, inquit, apri in morbis ſibi medentur, & Cancros veſcendo, maximè è mari euectos. Sed Aelianus tradit apros Cancris ſimpliciter ſibi mederi contra hyoſcyamũ.

*lib.8.c.27. Aprorum medicinæ.

Doctorum

A Decoctum Cancri marini apud [b] Plinium efficax habetur contra dorycnium. Marini non fluuiatiles aſſumuntur in Theriacam Cl. Apollonij ad rabioſorum canum morſus apud [c] Galenum. Si equus cum fæno, aut pabulo braſſicam ſylueſtrem fortè deuorarit, prodeſt marinos Cancros tritos cum ſucco braſſicæ (ſatiuæ) miſcere & appræhenſa lingua per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, ex Abſyrto. Cancros marinos impari numero exuſtos vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atq; adipe anſerina remiſſa, ęquis ponderibus vniuerſa permiſta vnum corpus facias, atque æqualiter in duodecim partes diuidas, & in cibo, aut in potione laboranti phthiſico dederis, mirè profuturum pollicetur Marcellus. Author eſt Alexander Benedictus Cancros marinos, pondere drachmarum duarum, ſi bibantur ex lacte materno, vel nutricis, infantibus & pueris ſanare ſtranguriam. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera (inquit Plinius) rimas in ſede emendat, item & marini Cancri polline (ſcilicet ſuo emendant). Teſte Marcello ex oleo impoſiti pernionibus, vtiliter proſunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum decoctum eſt. Celebrat [d] Auicenna Cancrum marinū aduſtum ad quartanam, ſcabiem, lachrymas oculorum & alia, ſed Cancrum
B marinum exponit ſe eum ibi intelligere, qui in lapidem induruit. A [e] Plinio laudatur Cancri marini cinis vſtus cum plumbo, ad carcinomata compeſcenda. Ad hoc ſufficere, cum melle lineaq; lanugine. Aliqui malunt alumen melq; miſcere cineri. Apud eundem tam marini, quàm fluuiatiles pilos è mamma tollunt, hoc eſt, morbum pilarem ſanat. Pro pſilothro [f] idem ſumit Cancri marini cinerem, & ſcolopendræ marinæ. Cancelli (Cancri) marini, aut fluuiatiles in aqua decocti caro cocta & tunſa cum farina hordeacea mixta, impoſita calidę ſtomachi vomicæ, tribus diebus maturat efficaciſſimè, & pluſquàm ſit veriſimile, expertum à ſe Alexander Benedictus atteſtatur.

[b] lib. 32. c. 5.
[c] li. 2. de Antid. c. 73.
Cōtra braſſicā ſylueſtrem.
Ad ſtranguriam.
[d] lib. 2. tract. 2. c. 150.
[e] lib. 32. c. 10.
[f] li. 32. c. 10.

DE CANCRO MÆA DICTO. Cap. XVIII.

C

SYNONYMA.

OMNIVM Cancrorum maximus, Maias appellatur, teſte [a] Ariſtotele. Cancri μαιαι, inquit Rondeletius, dicuntur ab Ariſtotele, à Gaza Maiæ fortaſſe à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam ſignificat, & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu ſumebatur, Cæterùm vt hoc benè, ita contrà quem Maiā eſſe putat, Pagurus eſt, & quē Pagurū, Maia. Hic, inquit in Prouincia Squinado vocatur, ab alijs Gritta, Squaranchon, Grampella, ab Hiſpanis Chabro. Hæc ſynonyma conueniunt cum ijs, quæ Bellonius Cancro Maiæ adſcripſit, ait enim: Maiam ob ſimilitudinem quam cum araneo habet, vulgus Gallicum Iraigne de mer quaſi araneum marinum dicat, nominat. Maſſilienſes ab aculeis infinitis, quibus in tergore more Locuſtæ horret, & villis quibus vndique eſt circumſeptus, Vne Squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti ac Genuenſes à ſpeculis, in Maiarum corticibus eleganter incluſis, Specchio hoc eſt ſpeculum dicunt. Alij Granceolas, & Cranceolas: Romanum vulgus Grancitellas. Mææ ſunt, inquit Iouius, grandio-
D es rotundiore ventre, greſſu in terra ſegnes, in aquis autem velociſſimæ, Veneti Granceolas vocant: quarum rotundioribus teſtis ſpecula includere ad elegantiam ſolent. Et Maſſarius ait. Quæ Mææ vocantur, è genere Cancrario maximæ ſunt: quibus cauda deeſt, & corpus rotundū eſt, dorſo ſpinoſo, cruribus oblongis: quas vulgus Cancreolas cognominat. Quorum omnium authorum ſententia noſtræ opinioni ſubſcribit. In Luſitania dicitur Cangreia, vel Gangreiola, vel Centola. Zoographus Germanicè dici poſſe ait ein Meerſpin; vt Gallos imitentur, & Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Araneam maris appellari. Ein Spiegel Krabb cum Genuenſibus, vel cum Maſſilienſibus, ein Herchelkrabb nominari poterit, vt idem ait Zoographus.

[a] Hiſtor. 4. cap. 2.
Etymum.

E

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

A Paguro quid differat Mæa.

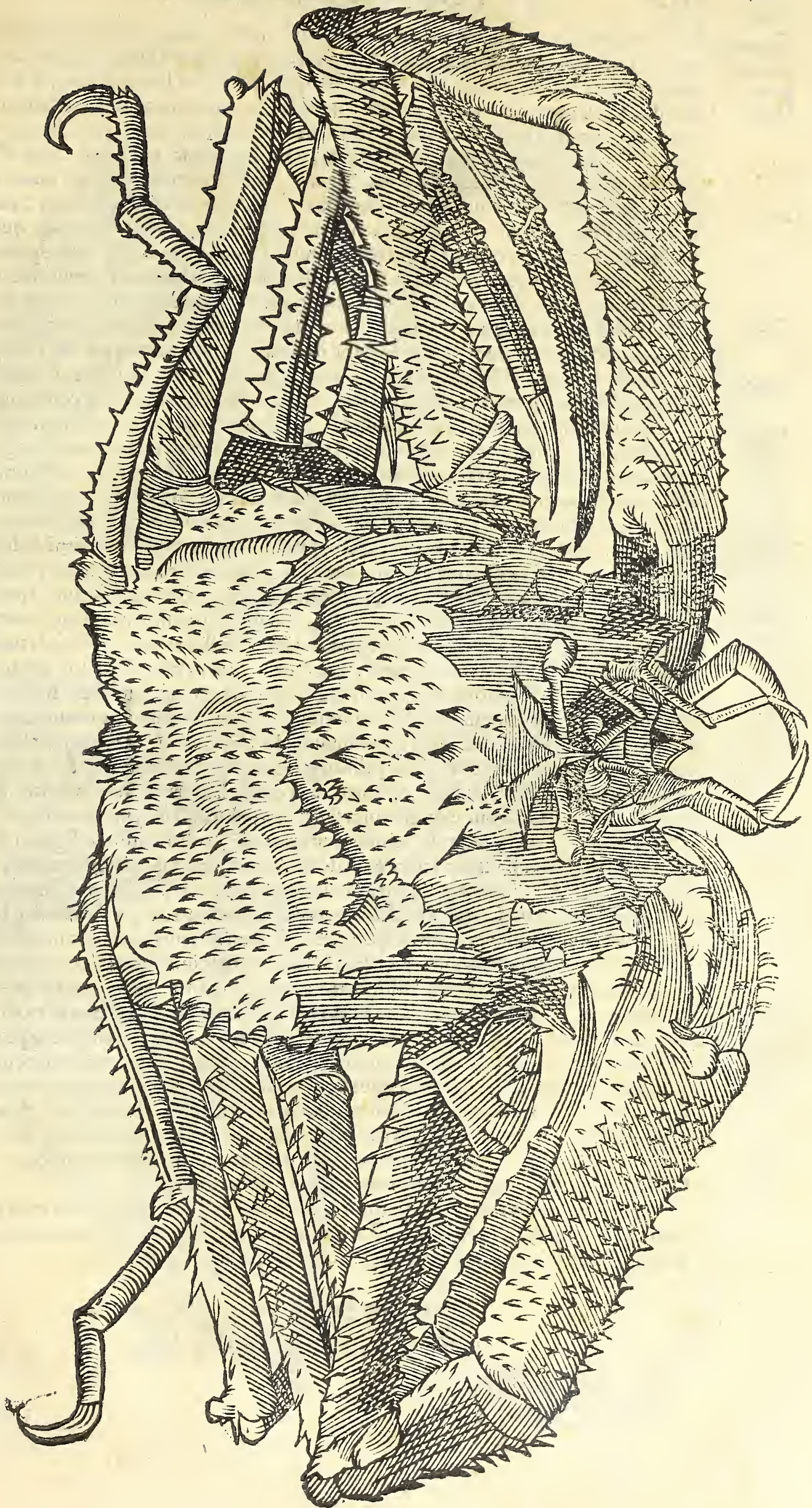
AIA, vt scribit Bellonius, in eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore latus sit, Maia verò posteriore parte in latitudinem se diffundat, anteriore coarctetur & angustior fiat magis: est præterea magis orbiculata quã Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta & exilia forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi est tam graue, vt ad incessum ineptissima esse videatur, quamobrem in terra segnissima, in aquis velocissima est. Pedes quoque non habet forcipatos, sed vnguibus benè munitos, vtroq; latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodẽ modo quo reliquum Crustaceum genus rubet: sed viua aut liuet, aut virescit, aut rubore pheniceo aspersa est: quam si supinam contempleris, tria parte anteriore breuia specula ab ipsius crustæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ delitescunt, Tibias non habet læues vt Pagurus, sed multa scabritie exasperatas. Maia fæmina operculum latiusculum habet, sub quo duo foramina membrana occlusa in ipsis posteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea vtrinq; semicirculis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis. F

Fæminę descriptio.

Interanea. Interanea cum Paguro, aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunq; diligentiùs speculari cupiet, necesse est eum viuentis Maiæ testam superiorem detegere. Comperiet autem in capite, atq; adeo ore ipsos dentes extrinsecus duos osseos: in palato autem carunculam qua linguæ vice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata officula, atq; in eius ore cauitatem statim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius vuluam esse puto. Ex hac enim oua prodire compertum est. Subsequitur cauitas satis capax, vacua quidem ea, dum ieiunus est piscis, vt vel os alterum, vel eius ventriculum esse dicas: cui etiam dentes adsunt (quemadmodum in Locusta) numero quaterni, incisorij & vnus molaris, à quibus gula incipit, in cuius summo epiglottidem manifestè videas: ea autem ad apophyses meatibus committitur adeo exilibus, vt vix appareant: & quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem recessuum, sic apophyses vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adstrictæ, & maximè musculis. Nec est aliud intestinum manifestum, quàm illud in quo desinunt apophyses, excrementi scilicet receptaculum. Est autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam vsq; protensum. Sed & vesicam vtrinq; vnam in ipsa aluo rubustam, magnam & membranosam cernas: cuius exitus est per ea duo foramina, quæ sub operimento latent. Branchias habet vtrinque sub testa in lateribus numero senas: quæ certa membrana ab ipso tegumento distinguuntur: aquam enim in ore acceptam per meatus, qui ad radices crurum sunt, egerit. Hæc omnia ferè Rondeletius Paguro suo adscripsit his verbis: Pagurus post Cancrum Mæam maximus est, parte anteriore, & in lateribus senis aculeis longis & validis riget, è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, & acutæ, firmæ admodum, sub quibus cornua duo minora, articulata. Ex lateribus valdè prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora spectantes, magno interuallo disiuncti, qua nota à Cancris Męis differunt. Testa tota minimè leuis est, sed aspera, vtpotè quæ tuberculis, & aculeis tota consperfa sit. In ea maximè in superiore eius parte pictores nostri specula includunt, nec id sine gratia ob aculeos & testæ colorem. Pedes octo habet, longos, crassos, sex articulis interceptos, chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æstatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes easdem internas quas Locusta. Patet itaque Rondeletium non meminisse verborum [a] Aristotelis. vbi Mæam, non Pagurum facit λεπτοσκελῆ hoc est longis, ac tenuibus cruribus, & inertem admotum tardumq; ad incedendum, vt Cancrum Heracleoticum. Nec est quod Rondeletius neget Mæam nostram longicrurem & horridam, non esse veram, aç genuinam Aristotelis (qui hanc maximum omnium Cancrorum statuit) propterea quòd in Prouincia non sit maxima, & quem pro Paguro ostendit, multò maior ibidem existat, maximum enim alit Oceanus & mare Tyrhenum, ac Adriaticum. Et Ligustici maris incola hic est quem primum depinximus, & ob insignẽ eius magnitudinem Hippocarcinum appellauimus, à D. Bernardo Castelletto

Vulua. Dentes. G Vesica. Paguri Rõdeletij descriptio. Cornua. Oculi. H Pedes. Cauda. Oua.

[a] *4. de part. cap. 8.*

Hippocarcini deſcriptio. Oculi. letto, qui pro ſingulari ſua humanitate multa exotica, ac peregrina raraq; mihi miſit, Genua miſſus. Longus eſt drodantē & palmum, drodrantem verò latus, altus palmū cum dimidio, ſupra oculos eius emiſſitios è tubulis quibuſdam ad latera protenſos fronte media, duo velut cornicula acuta, exeunt, quemadmodum etiam medio oculorum interſtitio, quod naſi in nobis locum occupat, vnicum. Sub hoc duæ appendices duobus articulis diſtinctæ ad latera è regione ferè ſinus, vndè prodeunt, eminent. Item alia paulò inferiùs ad horum latera ſupremis illis corniculis ex diametro oppoſita, maiora ac longiora, in tenuiſſimas veluti ſetas deſinentia. Os. Os ſub his infimo loco ſitum, duo veluti brachiola intus tota villoſa muniunt. Vniuerſum tergus aculeis ſpinoſiſq; quibuſdam operculis obſitum eſt, quæ ad latera maiora ſunt. Quinque ab vtroq; latere pedes, ſi brachia annumeres, in totidem articulos diſtincti, ſed forcipibus nullis, acutiſſimo mucrone tantùm extremo donati adnectuntur, inſignis pro reliqui nempe corporis proportione longitudinis. Chele. Chelæ anteriori parte eximiæ, cùm craſſitudinis, tùm longitudinis: hæc enim duos dodrantes cum medio æquat, illa brachio ferè puerili par eſt, forcipibus fuſci coloris, è quibus villoſa quædam prominent ſtamina inſtar penicilli. Cauda. Cauda in tabellas articulatim diſcreta, lata ſatis, qua oua contegit: vndè fœminam eſſe coniecimus. F

Cauda. Huic non diſſimilis parte ſupina alter eſt, licet minor corpore. Parte prona caudā, quę verſus ventrē reuoluta erat, extendimus. Hæc inter extremos pedes exorta anguſto principio, deinde magis dilatata, paulatim medio ſui, palmi latitudinem conſtituit, oualis ferè figuræ, & extremo in anguſtam appendicem ſcutiformem quinq; angulorum, ſeu pentagonam definit: ipſa ex ſex tabellis ſibi inuicem articulatim incumbentibus, ac compactis coagmentata. Os. Os vndiquaq; multis veluti brachiolis, villoſis, ſupernè & infernè circumſepitur, ipſum ex duobus oſſiculis duriſſimis coire videtur, quæ dentes vocarit fortè Ariſtoteles. In ventre nullus tumor, ſed plana cauitas potiùs cenſpicitur, apta retinendis ouis. Cauda. Venter. Cauda interior ſeu prona vtrinq; ſex veluti petillos quoſdam habet, ternos caudæ lateribus, ſeu margini adhærentes, falcatos, villoſos totos, reliquis iuxta eorum exortum, ſed introrſum verſus enatis, graciliores, læues, duriuſculoſq; inſtar brachiorum, ſunt tamen, & hi foris hirſuti. In cauda inſignis cauitas ſcutellata apparet.

A prædicto magnitudine differt (eſt.n.minor) hic, qui ſubiungitur pronè & ſupinè depictus, vt ſexus diſtinguatur. Senæ ſpinæ maiuſculæ latera vtrinq; ambiunt: & binæ omniū maximæ frontem muniunt: duos palmos longus. Chelis brachijſuè & corporis ſupina parte, hiſpidis & tuberoſis, pedibus non ita. A cauda lata fœmina cognoſcitur, quæ eſt in mari anguſtior, vt in icone expreſſimus: ſed mas vt plurimū magnitudine ſuperat fœminā. G

Qui vltimo loco adpingitur eiuſdem prorſus eſt generis quò ad figuram corporis, ſed pluribus ſpinis ab vtroq; latere & in dorſo horret, pedibus & brachijs non admodum aſperis ſed hirſutis, ſupina parte varijs coloribus maculatus, ſed præſertim rubro.

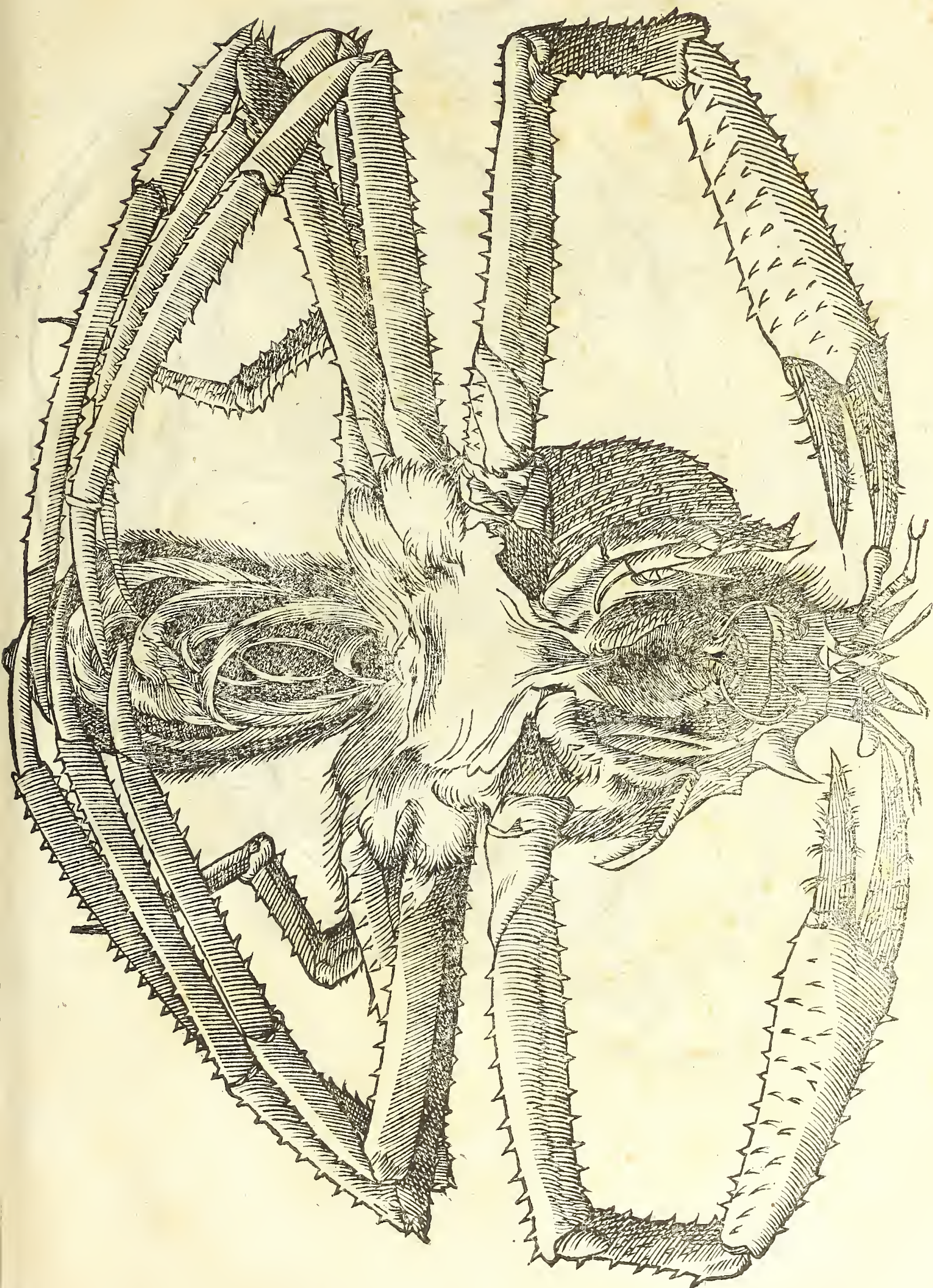
Qui à Rondeletio Cancer Heracleoticus depingitur, nō hic prorſus eſt, ſed Maia nondū adulta, vt vnà cum Scaligero ſuſpicor. Et ipſe Rondeletius, quamuis nōnihil à ſuo Paguro, hoc eſt, Maia noſtra differre ſcribat, tamen fatetur eiuſdē eſſe generis, his verbis. Hi, inquit, Cancri, Paguris tàm ſimiles ſunt, vt vix diſcernantur, veruntamen ſpecie, vt diximus differunt, vt ex deſcriptione iam fit perſpicuū. Pagurus vt à Cancro Heracleotico differat. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars teſtæ prona aculeis aſpera eſt, & hirta, colore eſt fuſco, quo à Paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore ſunt minore quàm Paguri. Hæc Rondeletius, cuius iconem etiam addendam cenſuimus, vt cognoſcat lector non admodum differre ab eo quem depictum hoc loco ſubiunximus, inter Maiarum genera potiùs, quàm alias Cancrorum ſpecies recenſendum. H Eſt autem ea magnitudine qua depingitur, dorſo valde ſpinoſo ac ſubrubro, Chelis & pedibus longis, tenuibus non aſperis admodum.

Videtur poſtremus minor hic parum à Maijs differre, niſi quod aſperitatem in teſta tomentoſam habeat, Folia & Folca in Italia nominatur, colore eſt cinereo & fuſco, eius iconem ante nos Zoographus exhibuit à Cornelio Sittardo ad ſe miſſam.

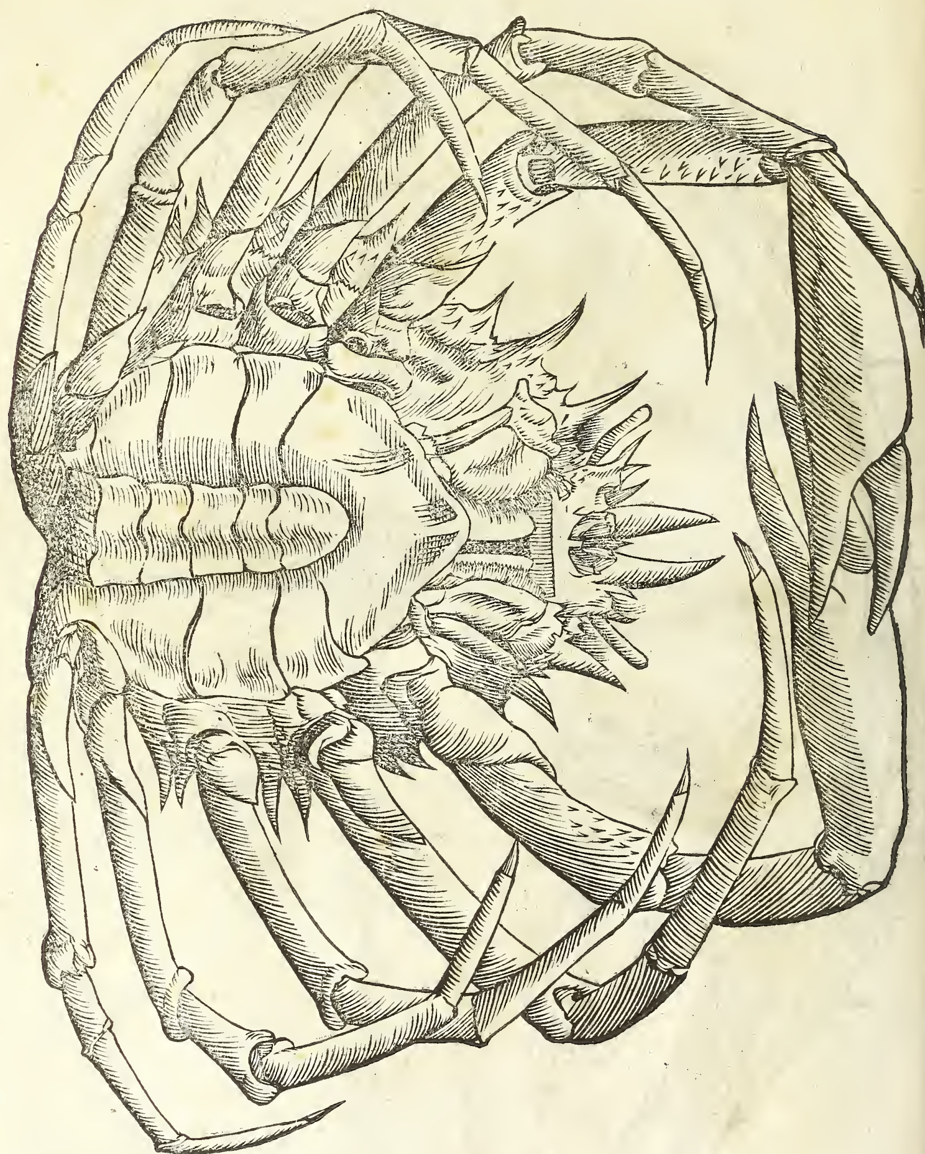

LOCVS

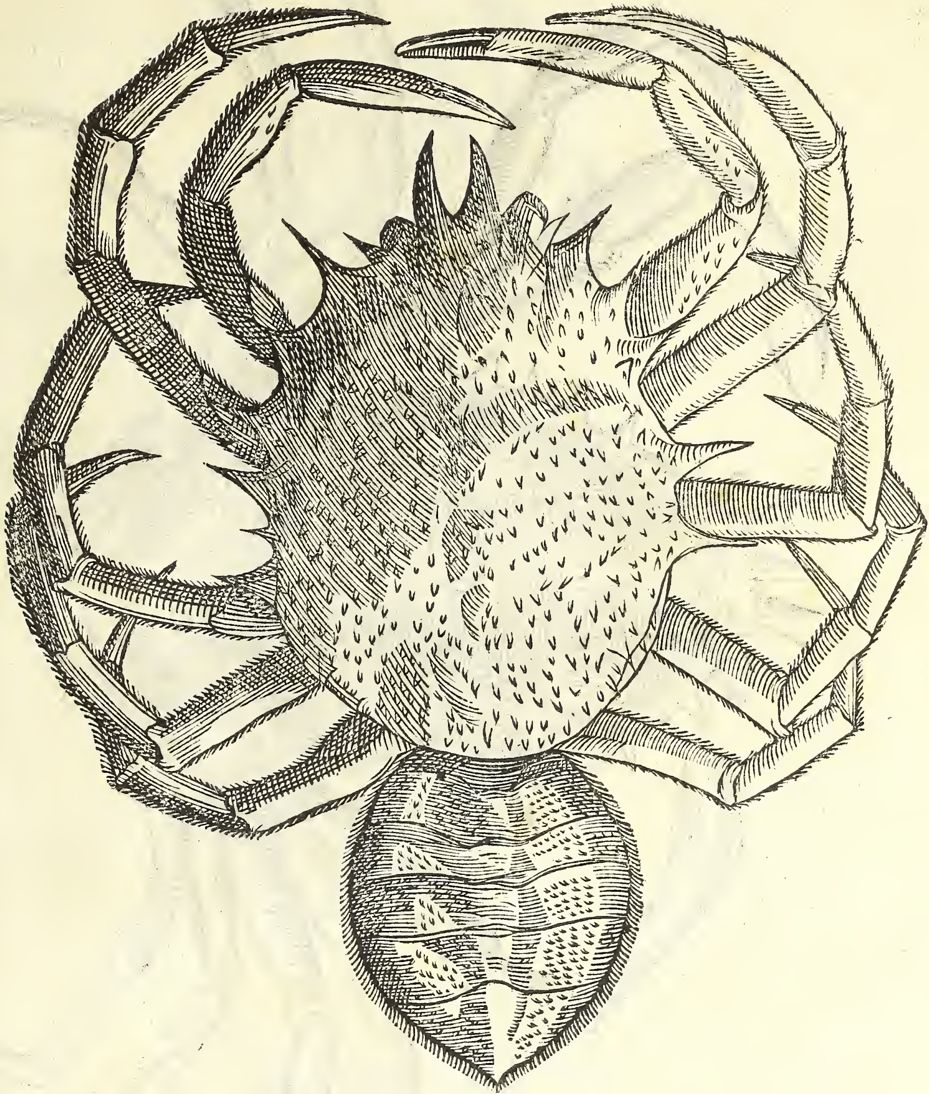
Cancer ſupinus, hippocarcino ſimilis.

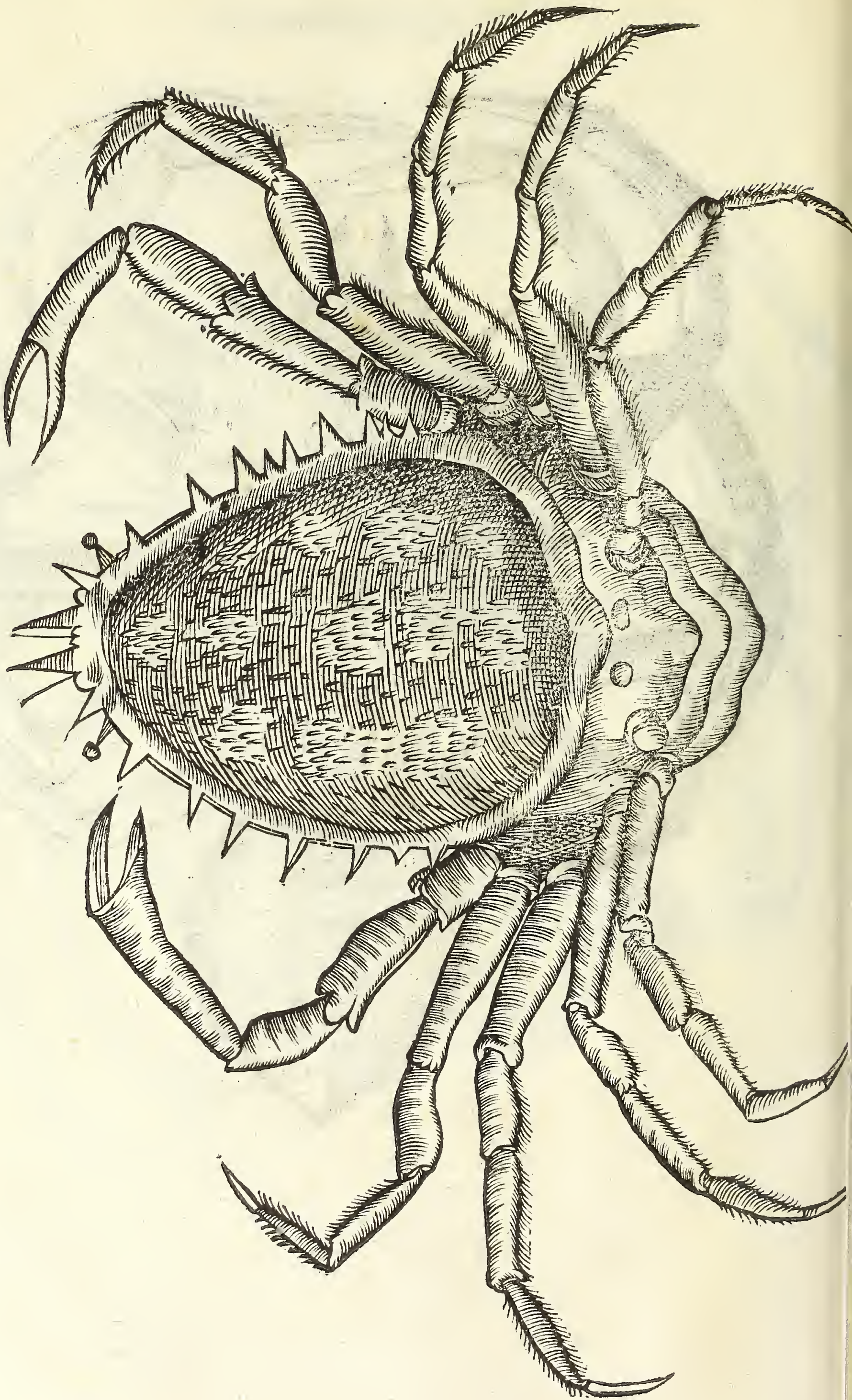
Pagurus Venetorum mas, Cancer Maia alius.

Pagurus Venetorum fæmina.

Cancer Maia alius plurimis spinis horrens.

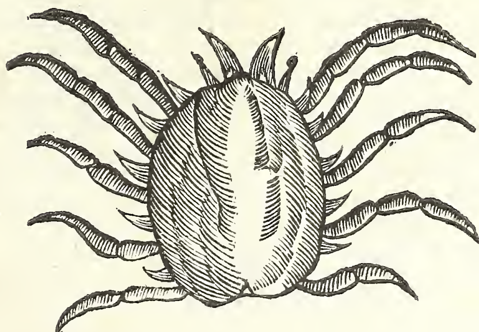
Cancer Heracleoticus Rondeletij.

Cancer brachichelos Maiæ congener, licet minor multò.

Cancer Maiæ congener alius, aſperitate tomentoſa.

 E

LOCVS.

IN mari Aegæo, Ionio, Adriatico, ingens Maiarum copia eſt, & omnium maximę. Ideoque quaſi obſtetrices dictæ, cùm Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano verò alij Cancri maiores capiuntur Maiâ, qua etiam maior eſt Pagurus, qui prope Maſſiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari rarior eſſe traditur.

VSVS IN CIBIS:

MARES eliguntur ad cibum autumno & hyeme ac etiam menſe Aprili, in plenilunio, fœmina verò reliquo anni tempore vſq; ad Septembrem. Coquuntur vt Aſtaci & Locuſtæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris goſſypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, ſaporemq; ſuum perdant. Aſſantur etiam in furno, ano & ore clauſis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus eſt liquidi, effluit, & fit, ſimilis Cancris Phœnicijs, quibus nihil eſt intus ob pabuli inopiam.

Vt coquantur. F

DE PAGVRO. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

SYNONYMA.

ALTERA Cancri ſpecies quam magnitudine proximam facit Ariſtoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio & Gazæ nominatur: & ſi apud ſcriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino ſit reperire. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem Pagurum dixit, propter cutis aſperitatem, quæ in ſenectute contrahitur. Et Tzetzæ Scoliaſtes, κουροτρόφον pariter cognominatum ait, quòd puerum Achillem educarit, ad differentiã marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi ideſt pinnam marinam nutrientis. Πυράγρα, ideſt forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt author eſt Heſychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ οὐρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, ideſt κρημνώδεσι τόποις locis præruptis, vt in lexico quodã veteri traditur: & quia oẽs ferè Cancri in ripis præruptis habitare ſolent, hinc Pagurus omnis Cancer marinus à quibuſdã nominatus eſt. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια. Idem Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Aetium, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgò retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrũ exprimunt. Maſſarius quoq; nũc in Dalmatia hoc nomen vſurpari ſcribit. A Palladio Cancri marini vocantur. παγούρους πούς παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiaſtes [a] Ariſtophanis. Biſas Pagurus eſt marinus, qui vocatur Carabus. Veneti & ſinus Adriatici accolæ Granciporro nominant, nomine fortaſſis, vt Bellonio placet, compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Itaq; porri ſeu pori nomen (Rondeletius Porroni ſcribit non benè) vſitatum ab Italis per ſyncopen à Paguro contractum videtur; vti etiam Pauri & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibuſdam Italię locis. Alibi quoq; Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Crapre. Normanni à rubro & ruffo, quem teſta eius præſefert colore, vn Rouſſeau: alij quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carabaſſe & Fagule. Angli, vt inquit Zoographus, A Punger: Germani ein Meerſpin, ideſt Araneum Marinum (Maia quam à Gallis Bellonius Araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpin) ſed hoc nomen etiam

G

Phęnix cur pagurus dictus.

puragra.

Etymum.

paguria.

H

[a] In Eqtib.

Biſas.

Granciporro.

A Sepiæ aliqui tribuunt, cùm generi Cancrario magis conueniat. Seekrebs oder Seespin in lacu Suerinensi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Frisijs Krab, Krabbe) hic fortè Pagurus est, idest Cancer marinus maiusculus: ille minor, simpliciter marinus Cancer. Galli quoq; Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum sine cauda, scribit Germanicè Cancrum maris appellari. Audio & Lusitanis Aranha dici. Marinos quosdam Cancros alicubi Meerteschen vocitant, à similitudine marsupij illius, quod Germani Tascham nominant, corpore fermè rotundo, sine capite, & cauda C apparente. Eadem sanè nomina quæ Cancro simpliciter, Paguro etiam alijsq; speciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, simul expressa conuenerint. Hactenus Zoographus.

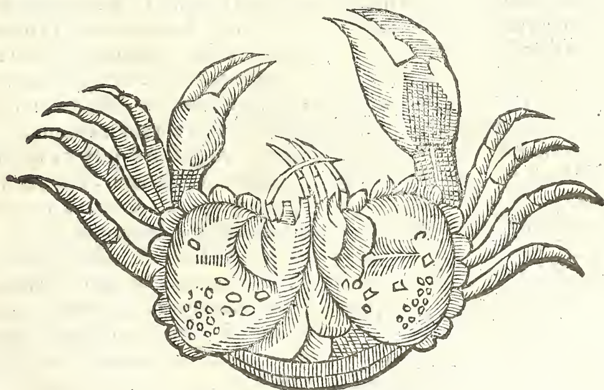
GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

B CRVSTA eius teste Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo incisa est. Adolescit in caluæ humanæ magnitudinem, sed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione respondet. Valida crusta integitur ac læui. Crura blæsa vtrinq; quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; sunt, minimè bifidi. Brachia bisulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ constringunt, vt edant, etiam dura confringere possunt. nam in eis durities est penè ossea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos seruant, ne sibi inuicem crura abscindant. Color viuorum multò viuidior est, quàm demortuorum. In viuis enim pre nimia rosei exhalatione tergora veluti subnigra apparent. Cæterùm cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam sub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes esse quidam conijciunt. Branchias vtrinq; in latere dispositas ostendunt, vt reliquum genus Locustarium, sub tergoris crusta senis ordinibus ad tibiarum radices insertas. Multo latiores sunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunq; latitudinem abeant. Quidam visus est in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ secreta, tot astantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium necesse C est fatearis. Mutim, ea enim est hepar, habet dulcissimam, maxima ex parte subrubram, cum infinitis prope apophysibus, flauis, grandi stomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ musculis albis constant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potiùs est; Omnium, vt scribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem superabat, longitudo ad semicubitū accedebat. Testa læui contegitur, cuius laterum ambitus in semicirculos desinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem, sinistram

Magnitudo
Crusta.
Crura.
Brachia.
Color.
Cauda.
Brāchiæ.
Mutis.
Cācer Maias Rōdeletij.

Cancer Mæas, Rondeletij.

D

cornua

cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo sub oculis nascuntur, ij non magno interuallo à se distant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda subtus est lata, aliorum Cancrorum caudis planè similis. Hęc Rondeletius. qui contra Bellonium scribens probare conatur ex Aristotele, hunc quem descripsit Pagurum, veram esse Maiam, propterea quòd Philosophus Cancrum Mæam omnium maximum esse tradat, cruraq; ei breuia & tenuia tribuat, & oculos habeat in medio breui discrimine. Sanè non animaduertit doctus hic vir Aristotelem de suis Paguris, qui Maijs minores sunt, scribere, non de Oceanicis, qui multò grandiores. Nec hoc mirum, nam rhombi etiam in mari Adriatico & Tyrrheno parui, Oceanici decuplo grandiores. Deinde Aristoteles tenuia, non breuia crura Mææ tribuit. Discrepat autem Maia Rondeletij à nostro Paguro, quem pronè, & supinè depingendum curauimus, oculorum situ, & corniculorum numero. Oculi enim lato longoué interstitio sunt admodum à se inuicem dissiti in nostro, & duo tantùm propè eos cornicula. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam esse speciem inter Pagurum & Cancrum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus lęui dorso est (tabellatioreq;, Massarius). In vtraq; sede viuit, & in aridum sæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quidquid compræhendunt, strictissimè constringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquam cornua extrà emineāt, interdum intrà in testam abditi recedant. [a] Iulius Cæsar Scaliger Pagurorum duas nouit differentias. Alter, inquit, & orbiculatior & fuscior, & maior. Alter est quadratior & minor, colore dilutiore & penè pallida viriditate. Poresias hos vocat Venetus. Subinde addit in genere Pagurorum esse etiam Cancrum Heracleoticum, quem non rectè Rondeletius pro Vrsa Aristotelis ostendit, vt dictum est suprà. Cancrum hunc Heracleoticum Gallum marinum vocāt non ob aliam rationem quàm ꝙ brachia eius in cristæ galli modū tornata esse videantur, vt in pictura nostra, qua pronum & supinum ostendimus, conspicere licet. Spissam valdè crustam & robustam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: nisi à magnitudine & robore quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illustri vrbe Ponti (quæ obid Pontica dicta est) potiùs nomen sumpsisse autumat, quàm ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vocantur, inquit Bellonius, crusta quoq; firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent paruo distantes interuallo. Sed crura illis breuiora sunt, quàm Maijs. Heracleotici itaq; Cancri dorso non sunt aspero, vt Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem est crustarum color. His tibiæ vtrinq; sunt quaternæ, brachia dua admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robustis bisulca, hispida & bene armata. Horum autem pars superior elatis crenis vallata est. Rondeletius cum Vrso quadrupede comparans robore, sic eum describit. Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrsus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim sitam habet: ita crustatus hic piscis brachijs cum forficulis breuibus quidem, sed latis & validis, multum potest. Vtriusq; forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior cristæ Gallinacei figuram refert. Nostri Migrane id est malum punicum vulgò vocant, à figura & colore valdè simili. Præter brachia octo, pedes paruos habet, & tenues, quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, veluti per eorum crenas inspecturus, ac sic conglobatus dormit Vrsi more. In hac sua descriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quæ in eius icone & nostra plurima conspiciuntur per dorsum, colore ferè mineaceo, quæ non expressit in sua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à se inuicem distantium discrimine, & ex plurimis articulis seu internodijs constantium, neuter eorum meminit.

Cauda. Rōdeletij error. Rhomborū differentia. Paguri descriptio. [a] Exer. 245. Gallus Marinus cur dictus Cancer Heracleoticus. Etymum. Cācrorum Heracleoticorum descriptio. Descriptio alia ex Rōndeletio. Migrane.

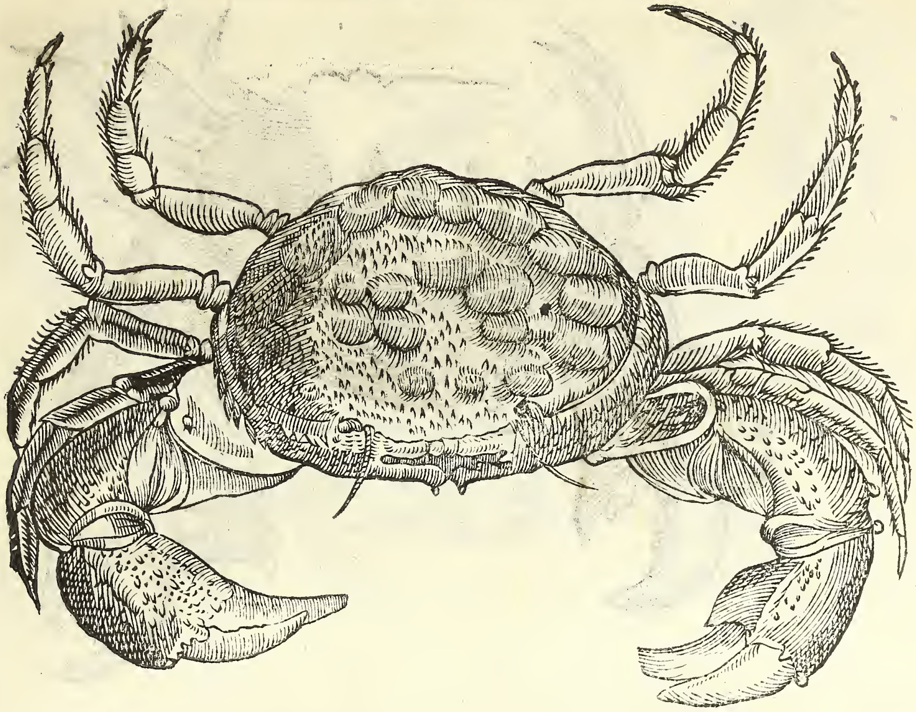
Huic planè forma similis alter, qui subsequitur vtroq; situ depictus, quem si vidisset Rondeletius, Vrsam veterum potiùs fecisset, quàm præcedentem. Nam & Vrsi corium planè refert pilorum densitate quæ vbique est in corpore, & colore. Tum etiam robore prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primùm chelis, quæ longiores sunt, & in extremo pars vtraque quæ forcipem facit, & instar dentium sibi inuicem dum clauduntur contingunt, colore mineaceo: Præterea pedibus breuibus, quorum duo posteriores vtrinq; breuissimi, antennis & oculis magis à se inuicem distantibus.

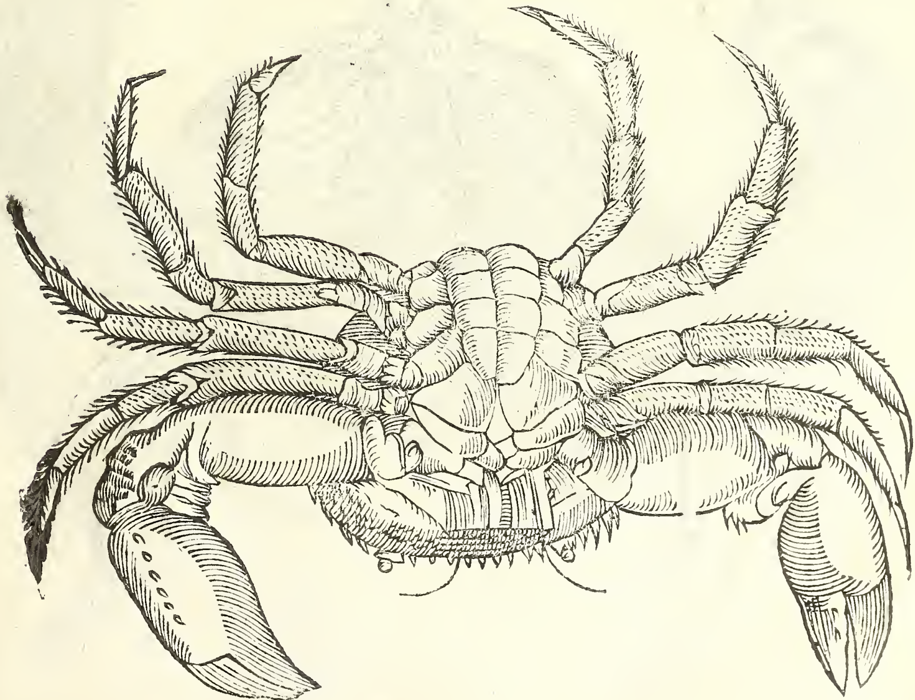
Et quia hirsuti Cancri mētio facta est, non alienum à ratione fuerit hoc loco addere hirsutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obseruasse se dicit Rondeletius.

Prima est eorum qui chelas aculeatas habent & in extremo nigrescentes. Cornicula duo, quæ sequuntur vtrinq; partes, serrata sunt. In testa media cordis humani figura expressa cernitur. Chelis pedibusq; omnibus hirtis sunt.

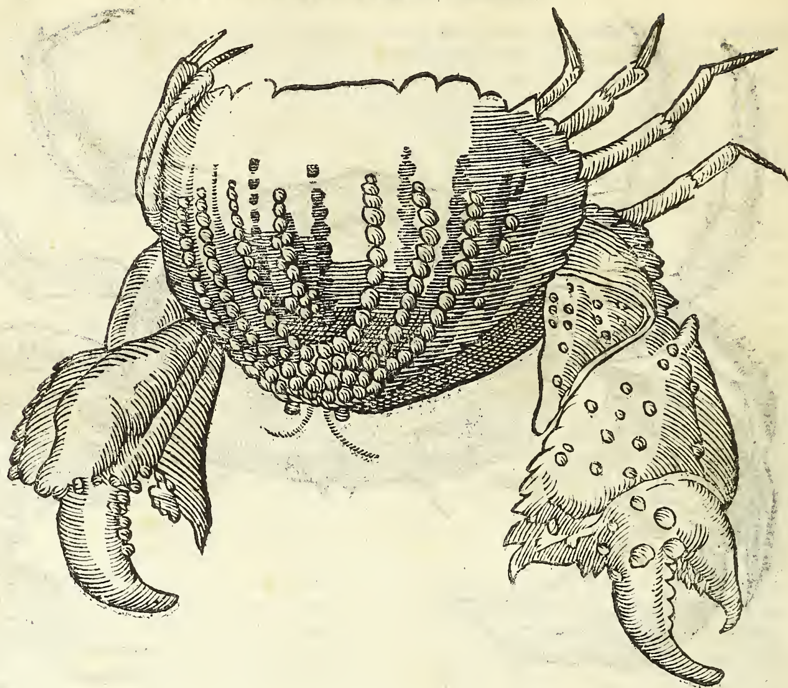
Hirsuti cācri Rondeletij.

Huic

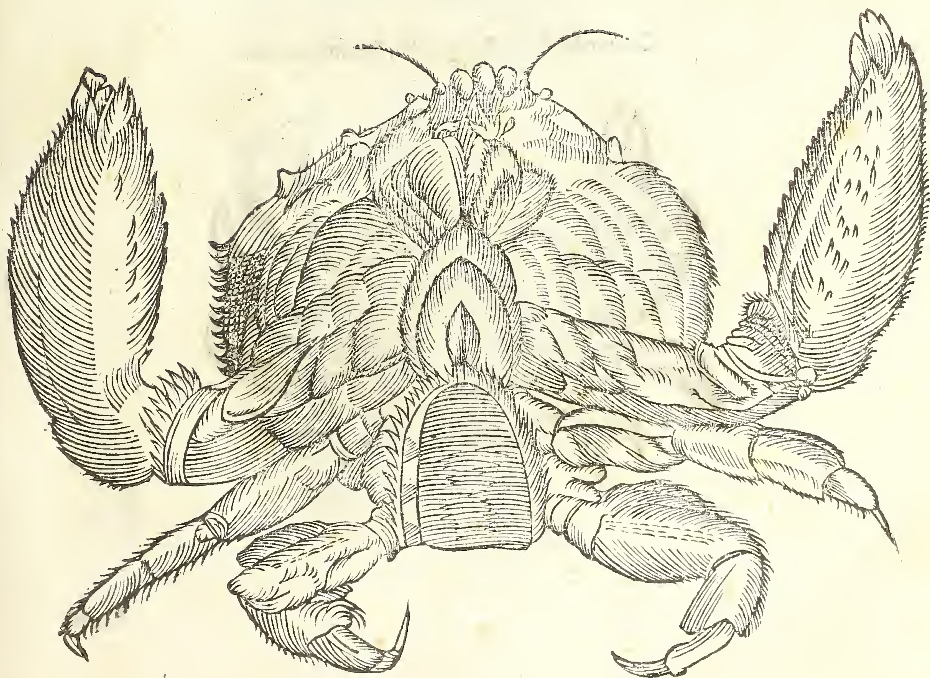

Cancer Heracleoticus authoris pronè & supinè.

Huic generi ſimile aliud eſt ęquè hirſitum, ſed magnitudine differt. minus enim eſt ſuperiore, & chelarum extrema nigricantia non habet. E

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, vt eoſdem cum ijs planè eſſe diceres, deſumpta ſola magnitudine; niſi oua in vtriſq; reperiſſet, quod facit vt credat ſpecie differre: tamen ob magnam cum ſecundis affinitatem, picturam horum vnam tantùm expreſſit.

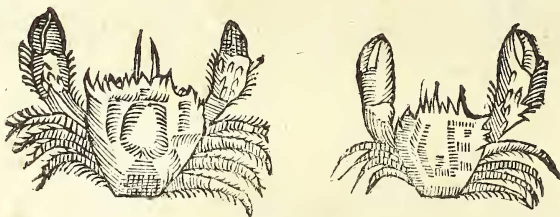
Tria hæc genera cum reliquis piſcibus euerruntur, & ob exiguitatem negliguntur.

His Cancris hirſutis annumerandus videtur Zoographo ille, quem Lupum marinum vulgo Romę, alij Somniolo vocant: quòd eius cruſta in puluerem redacta, ſomnum inducat. Alijs Papilla piloſa, vel Caſtrangiolo dicitur. Videtur non multùm abludere à deſcriptione Maiæ; vt Cornelius Sittardus ad eum ſcripſit, cui hanc imaginem debet: ſed potius Cancro Heracleotico ſimilis eſt, quàm Maiæ; nec corpus ei adeo hirſutum, vt tribus aut quatuor prædictis ſpeciebus, & his proximis, quorum vterq; corporis forma Maiam referre videntur, ſi pedes tenuiores eſſent, & chelæ longiores. Prior anteriorem partem mucronatam habet, ſed bifidam: poſterior mucronatam, ſeu acuminatam tantùm: ambobus color eſt caſtaneus. Genuæ vulgò nominantur Ogie Cancri quidam marini Paguris ſimiles, ſed minores. F

Lupus Marinus.

Poſtremò ponitur alius hirſutus pronè & ſupinè cinerei, propè aut potiùs plumbei coloris.

Cancer hirſutus prior & poſterior Rondeletij.

G

Cancer hirſutus Zoographi, Somniolo dictus.

H

A

Cancri hirſuti ſpecies alia, fortè eadem.

B

Cancer hirſutus minor.

C

D

Cancer hirſutus minimus.

Cancer Hirſutus alius pronè & ſupinè.

LOCVS.

NVENIVNTVR Paguri quidē in noſtris maribus, Adriatico & Tyrreno, ſed in Oceano maximi. Ex eo enim Rondeletius ſe Pagurum vidiſſe teſtatur, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitū accedebat: & Bellonius in Oceano ad pedalem plerumq; latitudinem accedere; viſumq; à ſe eſſe in Anglia qui decem libras penderet.[a] Albertus Magnus tradit Occidentalis maris Cancros adeo grandes eſſe, vt homines mergant, quæ num de hoc noſtro Paguro omnium Cancrorum maximo intelligenda ſint, dubitare auſim, vt etiam illa, quæ apud [b] Aelianum Alexander in nauigatione maris rubri commemorat: vidiſſe nimirum ſe genus Cancrorum, quorum teſtæ circumferentia, vndiq; pedis menſuram implebat: & chelæ maximæ dependebant: quiq; tuti erant aduerſus omnes inſidias quòd ſacri haberentur Neptuno, nec eis nocere, aut inſidiari auderet quiſquā. Miras quoq; Cancrorū magnitudines in ſinu Perſico refert Strabo. Iam verò Paguri Nicādro, & Oppiano ſunt ſaxatiles. Cancer Heracleoticus plurimus in litore Siciliæ: quanquā & aliquando ad ſacellum Adriani pontis Romæ in foro piſcario vulgò vendatur, teſte Bellonio. Cornelius Sittardus Romæ ſibi viſum, & exſiccatum in ędibus Gisberti medici ad Zoographum depictum miſit. Aiebat, inquit, Gysbertus nullum vnquam inter piſcatores talem poſtea vidiſſe.

Paguri magni ibi.

[a] lib. 20. c. 9.

[b] li. 17. c. 1.

CA-

A

CAPIENDI RATIO.

AGVROS, teſte [a] Aeliano, muſicæ illecebræ machinatione piſcatores capiunt: ij enim in latibula abditi, primùm vt ad inſtrumentum quoddam muſicum (photingion vocant) piſcatores ſuauiter canere ingreſſos audiuerint, ſtatim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò educuntur è latebra, verùm etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò ad tibiam canentes, cedunt: illi autem ſequentes, in arido compræhenduntur: Paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi, vt quidam tranſtulit; ſed inſpiciendus eſt codex Græcus & conſiderandus, an facem potiùs, vel muſicum inſtrumentum, quod φωτί'γγιον Aelianus vocauit, intellexerit author.

[a] De animal 6. cap. 31.

Muſicæ capiũtur harmonia.

B

NATVRA. MORES.

RVSTA ipſis rumpitur, & ſenectute, quemadmodum ſerpens, ſic integumento ſe ipſi exuunt. Id cùm primùm luxari & à carne abſcedere ſentiunt, tùm huc & illuc tanquàm furijs incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris acceſſione & corporis mole inflati, inuolucrum ſuum rumpere poſſint, ex quo vbi elapſi ſunt, atq; ſe explicauerunt, in ſabulo iacent, mortuorum ſimilitudinem ſpeciemq; gerentes. De naſcente autem pelle, etiamnum molli ac tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde poſtquam ex diſſolutione ſe paulatim collegeruut, & quodammodo reuixerunt, primùm ſanè guſtant ſabulum. Tandiu autem timidi ſunt, & viribus ſuis diffidentes, quoad tegumento circumueſtiantur: id ſimul vt cœptum fuerit conglutinari & ſolideſcere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adſunt animis & omittunt timorem, Hæc [a] Aelianus paraphraſticè ex Oppiani his verſibus à Lippio verſis.

Cruſtã mutant.

[a] Lib. 9. de animal. 45.

C

Cum vires norunt ſe diſrumpentis amictus,
Affectant epulas & paſcua læta requirunt.
Vt ſaturo faciles diſrumpant corpore cruſtas,
Labitur è toto cùm ruptum corpore tegmen.
Hi primum in fulua nunquam lætantur arena,
Nec paſtum capiunt, nec quicquam mente reuoluunt,
Expectant mortem vitales ore calores
Non ſperant, tenui formidant omnia pelle,
Quæ nuper creuit tenero ſub tegmine. piſces
Nequiquam audentes ſicca paſcuntur arena,
Sunt timidi, donec firmentur tegmina membris.
Ac veluti medicus languentem corpore curat,
Atq; vetat primis epulas guſtare diebus,
Attenuans calidas morboſo in corpore vires,
Paulatim præbens epulas, quæ languida membra
D *Inſtaurant, donec tanto ſint membra dolore*
Purgata, & vires reſtent in corpore firmæ.
Sic cruſtis nuper natis ſua membra Paguri
Curant, lethiferum cupientes pellere fatum.

Muſicæ adeo amantes ſunt Paguri, vt hac capiantur, vt modò diximus, Non modò in mari, ſed etiam in terram eiecti, vel captiui contra faceſcentes ſibi negotium pugnant: quod quidem ipſum vſu percepit Gillius. Cùm enim Lazarus Bayfius, poſt præclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties ipſum ad litus Adriatici ſinus duceret, vt piſcium naturas explorarent, cum alia plæraq; periclitabantur: tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in ſicco repentibus ſpectabant, pueros quidem in eorum forcipes feſtucam inſerere, hos verò magno robore animi hominum multitudinem qua circumcludebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter, quicquid arripuiſſent, retinere. Neq; vel ſæpiſſimè victos tandiu obſiſtendi finem facere, quoad omnibus viribus

Muſicam amant.

Cum pueris pugnãt.

defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, ſtrenuè decumbebant. E Scribit [b] Nicander Paguros captos,& mari extractos à piſcatoribus, aliquando terræ foramina ſubire, ibiq; mortuos in Scorpios mutari.

[b] In Theriaca.

PROVERBIA.

LAVDATVR prouerbio *Paguri ſapientia*, cuius etiam cauſſa putat Rondeletius è collo Epheſiæ Dianæ Pagurum olim ſuſpenſum fuiſſe, prudentiæ & conſilij ſymbolum: Paguro verò ſapientia tribuitur, quòd vere cùm cruſtam exuit, aculeis armiſq; omnibus ſpoliatum ſe ſentiens, lateat,& viribus ſuis diffidẽs, nullos aggrediatur,quoad teſtam nouam & duriuſculam recuperarit. Vtitur & ſumma prudentia, in excutienda grauiore teſta, vt dictum eſt. vnde Timocles aut Xenarchus apud Athenæũ. Εἰθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις ἔυρηκα παντοδαπὰς τέχνας: ideſt, Deinceps piſcator ſumus cùm ſim, ſapientiam in Paguris dijs inimicis & piſciculis inueni omnifarias artes. F

Sapientiæ ſymbolũ.

[a] Excr. 245.

EPITHETA.

EADEM ferè Paguris conuenient, quæ Cancris, & è contrà; impudẽtes vocat Oppianus ἀναιδέα φῦλα παγούρων, item ἀμφιβίους quòd in terra & aquis degere poſſint. Ὀπισθοβάμων Pagurus legitur apud Varrinum: tanquam non ſit epiteton, ſed antonomaſia: addit & alia epitheta ex innominato authore, periphraſin vt videtur ſiue Paguri, ſiue alterius Caucri: ὀπισθοβάμονα, τρίχηλον (ni potiùs legendum ſit δίχηλος, non.n.tres chelas, ſed duas tantũ habet, aut fortè ἀτράχηλος) ὀκτάπουν, νηκτὰν, niſi potiùs ſcribendum ſit νήκταν, paroxytonῶς, quo natatorem ſignificat. Sed video hæc ex epigramate [a] Statillij Flacci tranſcripta, quod adſcribere non piget. G

[a] Antholog. lib. 6. tit. 3.

Ῥαιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδυόταν
Ὀπισθοβάμον, ἀτράχηλον, ὀκτάπουν
Νηκτάντ' ἐρυμνόνωτον, ὀστρακόχροα
Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμιηβόλος
Ἀγρᾶς ἀπαρχὰν ἀντίθησι Κώπασος, ideſt
Obliquum pedes, binas chelas habentem, in arena latitantem
Retrogradum, collo priuum, octipedem,
Natatorem, duro cortice munitum, teſtaceum colore,
Pani Pagurum piſcator
Capturæ primitias libauit Copaſus.

Scorpij quidam apud Nicandrum ſimiles ſunt ῥαιβοῖσι παγούροις, ideſt vt exponit Scholiaſtes, σκάμβοις, tortuoſis, & obliquè incedentibus. Ab eodem πετραῖοι, hoc eſt ſaxatiles cognominantur; & ὀκριόωντες, hoc eſt aſperi.

VSVS IN CIBIS. H

CVM coquuntur, parum ruſeſcunt & parum nigreſcunt. Inter lautiſſimos recepti ſunt cibos, ſed eorum carnes digeſtionis durioris à Galeno in libris de alimentorum virtutibus traduntur. Pſellus etiam Paguros & Cancros non facilè coqui author eſt: & ius eorum vẽtrem mollire Kiranides. Paguri, inquit Simeon Sethi, ſeu Cancri ſalſum quendam ſuccum habẽt, minus tamen quàm cætera malacoderma: Ventrem verò ſiſtunt, cùm aquæ incocti ſucum ſalſum demiſerint. Coquuntur eo quo Maiæ modo, aliquando etiam ſub teſtu, hac ratione: Eximunt omnia interiora & carnem, implent carne aliorum trium aut quatuor Pagurorum, addunt piper, Caſſiam, ſaccharum, paſſulas, olera contuſa, itẽ ſi volueris, vitellos oui & caſeũ tenuiter tritũ, dein ſub teſtu coquũtur in butyro, ſupra teſtũ plus ignis quã infrà ponatur, infertur ſucco aurantiorũ malorũ & pipere aſperſis.

Vt coquantur.

DE

A

DE CANCRO EQVITE. Cap. XX.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

FORMICAE quædam, quas pennatas vocat Plinius, à velocitate, vt & Cancri quos Græcè ἱππεῖς appellant, equites vocabantur. Genus eſt quoddam inquit [a] Philoſophus, Cancrorum in litoribus Phęniciæ tãtæ velocitatis, vt vix quiſquã conſequi poſſit, vnde ἱππεῖς ideſt Equites appellarunt. Et [b] Plinius in Phœnice Hippœ vocantur (potiùs legendum Hippeis, vt apud Ariſtotelem, ex quo tranſcripſit) tantæ velocitatis, vt conſequi non ſit. Δρόμιον Dromo eſt paruus Cancer Heſychio & Varino. Bellonius Cancros Curſores, quos Aelianus δρομίας, vocat, eoſdem cum Equitibus facit. Et in obſeruationibus ſuis ſcribit, hos Cancros ab Ariſtotele Curſores vocari, falliq; illos qui Dromones appellent, cùm ij cetaceorum generis piſces ſint, Atqui Ariſtoteles Equites tantùm Cancros, non Curſores memorat. Et Dromon Græce idem eſt quod Latinè Curſor; neq; etiã quidquam prohibet idem Dromonis nomen tum cetacei generis piſcibus, tum Cancris Curſoribus attribui. Germanicè Zoographus putat poſſe appellari ein Reuter Oder Reuterkrab. Ferrarię ei aliquando eſt monſtratum Sceleton Cãcri Equitis, quem vir quidam doctus, qui ipſi oſtendebat, Caualliero & Caballiero (ideſt Equitem) nominabat, ſed corpore oblongo erat, nec ſine cauda, vnde certum mihi perſuadeo non fuiſſe hunc Cancrum Equitem noſtrum, de quo ſermo eſt, ſed Hippocampum marinum, cuius hiſtoriam nuperimè in eo quod de Inſectis inſcripſi, volumine, ſum proſecutus.

Formicę equites. [a] Hiſt. 4. c. 2. [b] Lib. 6. c. 3. B Dromo. Bellonij lapſus. Hippocampus marinus.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

C

GRANDE phalangium non excedunt, inquit Bellonius in Aquatilium libro, alibi tamen in Obſeruationibus ſuis Cancros Curſores multo maiores eſſe parua Caſtanea ſcribit. Eodem teſte Corpus habent coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & vt Pagurus tornatum: crura autem vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea cõtinet. Oculos grano phaſeoli non habet maiores, quibus acutiſſimè cernit. Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo pellucidi, per mediũ fului. Tibiæ ſunt illis leuibus villis obſeſſæ, vtrinq; quinæ: quarũ duæ anteriores brachia ſunt forcipata, quibus cuncta (Cãcri modo) cõplectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis & oblongis vallatæ. Gillius à piſcatoribus Maſſilienſibus accepit perraro ibi piſcari ſolere Cancrorũ genus, quorum corpus longè quidẽ maius ſit quàm Maiarum, ſed multò tamen pedes habeat longiores. cæterùm Heracleoticiné an Equites eſſent, diiudicare non potuit, cùm ſolùm rudem quandam auditionem acceperit. Dromonum fortè generis, inquit Zoographus, erit Cancer latipes à Rondeletio ſic deſcriptus Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulò maiore: chelas habet denticulatas & articulatas, pedes vtrinque quatuor. Poſtremus & minimus à quo latipedem hunc cancrum nuncupauimus, præter aliorum Cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam,

Magnitudo. Color. Cauda. Brãchiæ. Oculi. Pedes. Cãcri latipedis deſciptio.

Cancer latipes Rondeletij.

D

Cornua. Oua. ſex articulationibus conſtat. E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperiore albeſcente, anteriore quodammodo nigricante. Oua habet pallida. Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piſcibus alijs ſagena capitur, neglectuſq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare beneficio latitudinis poſtremorum pedum. De huiuſmodi Cancris putat locutum [a] Ariſtotelem his verbis: Οἱ δ' μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλίσκονται ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας: quæ ſic Gaza tranſtulit: Cancelli autem qui perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandũ vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur. Rondeletius ſic rectiùs vertendum cenſet, Parui Cancri, qui capiuntur inter paruos piſciculos, poſtremos pedes habent latos, vt ad natandum ſint vtiles, vt pinnarum, vel palmularum vice ſint illi pedes. Paruus igitur Cancer latitudine quidem ſua in aqua fluitat: ſed vt celeriùs impellatur, natura pedes poſtremos latos fecit, vt ijs vtatur perindè ac rana poſterioribus ſuis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudentes ſuis pedibus latis: item vt fiber ſuis, cuius priores pedes diuiſi ſunt ad cibum capeſcendum ad caueam effodiendam, poſteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. De ſimili ferè hæc ſcribit Bellonius: Paruum Carcinum ſeu Cancellum Græci μικρὸν καρκίνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter piſciculos reperitur. Pedes extimos latiuſculos habet, quibus ad natandum, ſeu pinnulis aut remis vtitur. Maſſilienſes Grittam genuina voce vocant. Veneti ac Ferrarienſes Mazinetam. Differt à Cancro marino nouiſſimis tantùm pedibus, quos habet latos, in quibus vngues anterioribus ſimiles eſſe conſtat. Piſciculos alios Carcinis aliquo pacto ſimiles, vt idem tradit, Romani ruſtici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò maiores (minores fortè) ſunt, ſupini albicant, proni ſubcinericei ſunt, punctiſq; frequentibus ac candidis in tergore variantur, ophitæ modo. Nouiſſimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri poteſt; tamen viuaces admodum ſunt. Genus iſtud nunquam grandeſcit. Quinos habet pedes, craſſiores, forcipatos, crenatos ac robuſtiſſimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis conſtant articulationibus, niſi quis omnes complectatur: tunc enim ſex comperiet. Caudæ id quoq; rudimenti in eis eſt, quod omni Cancrario generi, eodem modo ſubtus reflectitur. Hæc Bellonius.

[a] Lib. 4. de par. cap. 8.

Gazę verſio correcta.

Fibri pedes quales.

Gritta.

NATVRA, MORES.

AMPHIBIOS eſſe conſtat Cancros Equites: quibus hoc natura præter ſui generis alios ſingulari quodam munere tribuit, vt in maximis æſtatis ardoribus meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemque ſub ſole tranſigant, aut ad refrigerium, aut potiùs ne à piſcibus, qui interdiu diſcurrunt, edantur, quos Bellonius Memphi Hieroſolymas proficiſcens, fines Aegypti prætergreſſus, ex Meridiano litore ſub veſperam mare repetere, atq; inde circa meridiem inſequentis diei gregatim exilire obſeruauit. Tanta autem velocitate ferebantur, vt ne vnum quidem curſu vnquam conſequi potuerit, ſed hoc etiam illi magis admirandum eſt viſum, lacertam ex ambroſia (ſub qua delitescebat) exilientẽ Cancrum Equitẽ, quem venaretur curſus velocitate (illo conſpiciente) nuſquam aſſecutã eſſe: adeo volare potiùs quã currere videbatur Eques.[a] Aelianus Curſores (δρομίας) qui ſic dicuntur, quòd longe lateq; vagentur, plerunq; vbi nati ſunt circũ litora errare, modoq; longius proficiſci, non aliter quàm peregrinationis ſtudioſi homines, cauſamq; eius erroris ſtatuit cupiditatem, in loca ſaxoſa, vel cænoſa ſæpe perueniẽdi, dum amplius aliquid perquirunt. Idcircò [b] Oppiani hunc verſum:

Εὐνάσιῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται

In eodem genere Cancri ſunt Errones.

quem ſubdit poëta poſtquam dixiſſet Carabos, & Aſtacos degere in petris, ac ibidem ali; Bellonius de Cancris Equitibus interpretatur, quos eoſdem cum Aeliani Curſoribus facit. Cancri equites remigio cornuum (πτερυγιῶν pinnarum, Aelianus) adiuuant ſe natando. Dromonem Heſychij quidam in maris æſtuarijs capi ſcribunt, ſagittæque modo per aquę ſummum decurrere, indeq; nomen adeptum fuiſſe, fortè ijdem ſint cum ijs Cancris quos [c] Aelianus alicubi vocat πετηλίας à volãdo, ſed Gillius apud hunc legi vult πηλίας: eorum

Amphibij ſunt.

Cur in terram egredi antur.

[a] lib. 7. de animal. 24.

[b] lib. 1. de piſ.

[c] li. 7. de animal. c. 30.

A eorum mores ac naturam ſagacem & prudentem ex eo adſcribere huic loco conuenire
» puto : Cancrorum,inquit,genus lutarium,colore alijs albius ſpectatur hi in luto naſcun-
» tur: cùm inceſſit eis timor,humo ſe excitant ad volatum, et perparuis alis ſubleuantur,qui
» bus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt metus,
» non nihil in his ſubſidij,non tamen admodum firmi habent, enimuerò compræhendun-
» tur,quòd ſurſum ſubleuare non queant.

EPITHETA.

CANCRORVM epitheton ποδάνεμοι ex Cratete Comico refert Atheneus: Latinè aëripedem dixeris, vel poëtica contractione ęripedem, à volucri pedum velocitate. Equitibus autem vtpote velociſſimis Cancrorum, præcæteris conuenict. Nam Cancri proximè commemorati pinnis volare dicuntur, nō pedibus, niſi dicamus per antiphraſin ita vocari Cancros, quorum motus, vt diximus, admodum tardus eſt.

B

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

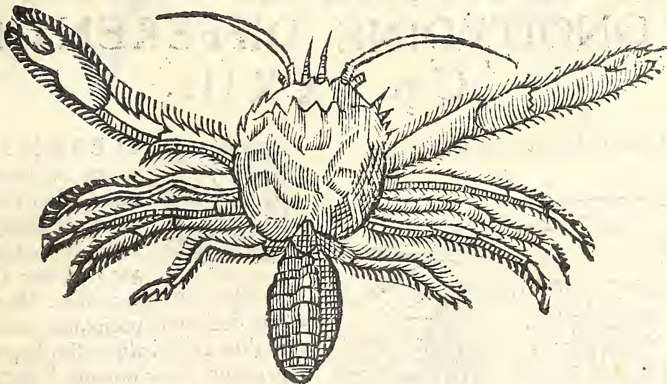
NON ob corporis exiguitatem Cancri hi Equites eſui non ſunt, ſed quia parum obtinent alimenti, vt voluit Philoſophus, dum inquit. Iis nil ferè intus propter inopiam pabuli. Latipes à Rondeletio nominatus in menſis etiam negligitur, & vilis admodum æſtimatur, ſed parui illi Cancri, quos Romani piſcatores cum Tellenis & Conchis vendunt, à nautis alibi crudi comeduntur cum pane: Romæ coquuntur: quamuis gratiores ſint crudi, niſi copia aluum plus æquo cieret. Πετηλίας, ſiue vt Gillius legit, πηλίας quidam comedunt, teſte [a] Aeliano, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio eſſe ferunt.

[a] *lib. 7. capi 30. de animal.*

C

DE CANCRO FLAVO VNDVLATO. RONDELETII. Cap. XXI.

Cancer flauus vndulatus Rondeletij.

D

CAN-

Nominis ratio.

Vt capiatur.

Pedes.

CANCER, quem hic exhibuimus, inter anonymos & ignobiles magnus est, Cancris stagni vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis, quæ in prona parte sunt sinuosæ vndarum modo non aliter quàm cameloto vulgò nuncupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum insulam, nec vspiam similes vidi: caudam extentam depinximus ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirsutos, chelas duas, magnas, etiam hirtas, cornua duo, satis longa, in fronte aculeos siue appendices duas, in lateribus alias, aculeos. E

DE CANCRO VARIO, SIVE MARMORATO. IDEM. Cap. XXII.

Nominis ratio.

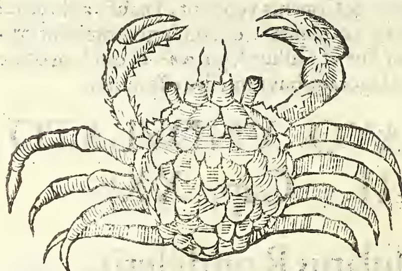
Color.

Locus.

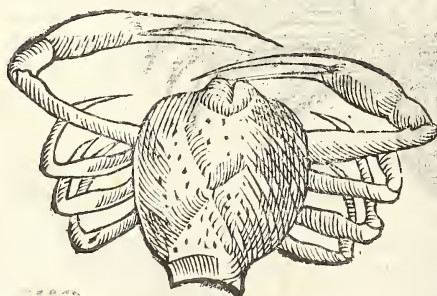
IN saxis Agathensis litoris degit hic Cancer, qui ideò à nobis varius, siue Marmoratus dicitur, quòd testa est læui ac perpolita coloribus varijs conspersa: marmor varium siue Iaspidem pulchre referente, siue splendorem testæ, siue læuitatem, siue colorum varietatem spectes: cernuntur enim in ea maculę virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo Cancro maiore ex parte euanescunt. Si mortuus in sole exsiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt: forfices enim breuiores habet, & crassiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in Astaco. Cornicula duo è fronte extant, oculi satis à se distant, post oculos hinc & inde serrata est testa. In saxorum cauernulis degunt, & si quem conspexerint, intrò subeunt, itaq; pedibus hærent, vt vix auelli possint. Metu vacui super saxa in sole apricantur. Crusta sunt cæteris duriore. Id Cancri genus in Agathensis scopulis tantùm vidi. F G

Cancer varius siue marmoreus Rondeletij.

DE CANCRIS CHELARVM LONGITVDINE DIFFERENTIB. Cap. XXIII.

Cancer Macrochelos Rondeletij.

DIFFERVNT & chelarum longitudine quidam Cancri, quorum id circo alij μακρόχηλοι, id est lõgis chelis, alij βραχύχηλοι, hoc est breuibus chelis nuncupati sunt. Macrochelorum duas noui species, sunt enim alij tenuibus chelis, alij crassis. Leptochelon depictum hunc ostendit Zographus à Iohanne Kentmanno ad se missum, sed sine vlla descriptione. Nos tria alia huiusmodi genera delineata damus à prædicto diuersa, atq; omnia rotundiori corpore, H

pore,

A pore, & pedibus tenuibus, vnde Araneas marinas nuncupauimus, ſeu Phalangia marina à ſimilitudine terreſtrium. Primo igitur loco depictus pronè & ſupinè fuſco eſt, & cine- Araneæ marinæ

Aranei marini, ſpecies, pronè, & ſupinè.

B

C

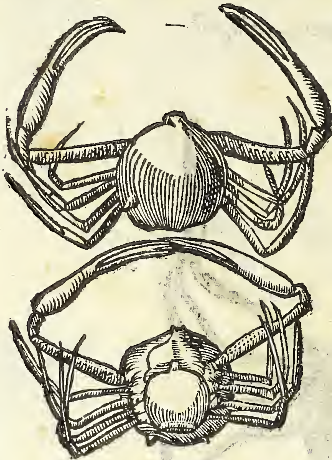

D

reo colore, parte priore acutus quà caput eſt, oculis parum à ſe inuicem diſtantibus, cornibuſque duobus acutis, quibus differt ab eo, qui ſecundo ponitur loco: is enim corpore rotundiori eſt, & hoc rotundior tertius coloreo cinere & fuſco, pedibus, & chelis craſſioribus à Io. Franciſco Cæſenato dono mihi miſſus. Differt ab his Aranea marina, cuius meminit Ariſt. in Cancelli deſcriptione his verbis. τὴν δὲ μορφὴν ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν ὅμοιόν ἐστι ταῖς ἀράχναις πλὴν τοῦ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνο. forma vt breuiter dicam, ſimilis Araneis eſt, niſi quòd partem capiti & pectori ſubiectam araneo maiorem hab[e]a[t]. quæ Araneæ noſtræ optimè quadrant, inquit Rondeletius: parte enim priore Cancellis ſimilis eſt, capite magis exerto quàm reliqui Cancri, in acutum deſinente: oculis prominentibus, inter quos conicula duo protendunt. Brachia forcipata habet longiſſima, pedes octo longiſſimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum putat. Corpore eſt tenui pellucido & ob paruitatem reijcitur. Quos ſubinde à proximis duabus tabulis pronè, & ſupinè monſtramus, Macrocheli Brachia. Nominis ratio.

ſunt

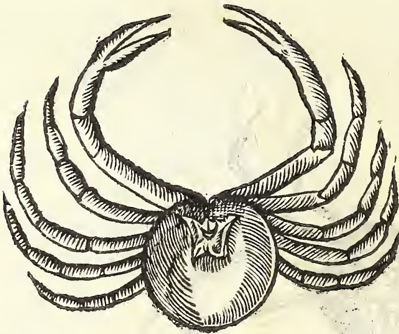
Araneus cruſtaceus parte ſupina, & prona. E

Aranea marina Rondeletij.

F

Araneus marinus cruſtaceus alius.

ſunt craſſis brachijs, hirſutis, aſperis, vt aculeata videantur, ſupina vndiq; parte. Prior ea eſt magnitudine, qua depingitur: prona parte albus eſt corpore & pedibus, chelis verò aliquãto cœruleis; ſupinà verò ruber. Alter ſuperiori minor colore nigricãte, præſertim pedibus, qui etiam proportione corporis breuiores quàm in priori apparent. Brachychelorum tres depinximus ſpecies, omnes parte poſteriore latiores: duas, quarum pedes chelis proximi craſſiores exiſtunt. Prior eſt Rondeletij, frequens in Lerino inſula, nec ferè vſquam alibi ex rubro nigricans, Chelis valde breuibus ac tenuibus. His pedes duo proximi longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur natura voluiſſe, quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: Iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues & læues, ſupina pars aculeos habet. Ab hoc corporis figura noſter diſcrepat Cancer qui ſequitur, præterquam quod etiam ſit grandior. Corpus enim lagenam craſſo ventre refert, ſi demas caudam. Caput valde eſt acutúm. cui inſunt duo oculi prominentes ab vtroq; latere, & cornua paruo diſtantia interſtitio. pedes priores duo non tam longi proportione corporis quàm in prædicto, nec vndiq; ita craſſi, ſed tantùm primo internodio, quia natura chelas maiores & craſſiores huic dederat, cæteri pedes longi ſunt & tenues, corpus ſupina parte aculeis horret, coloreq; cæruleo eſt, pronè albicat. priora pedum craſſorum & chelarum internodia, cœruleo ſunt colore, cui non nihil viridis admiſcetur non ſine maculis, ſeu punctulis exiguis. forcipes chelarum rubent. Vltimus dimidio minor eſt quàm depingitur, vix enim Araneam grandiorem magnitudine excedit, chelis craſſis & longioribus quàm in prædicto pro portione corporis, reliquis pedibus tenuibus longiſſimis, quales ſunt Araneæ ſapientis dictæ. Ore admodum acuto, & oculis à latere vtrinq; prominentibus. Corpus vndiq; aſperum, præſertim chelæ, & parte prona non ſine tuberculis.

G H

Caput.

Can-

A

Cancer macrochelos albicans, pronè, & supinè.

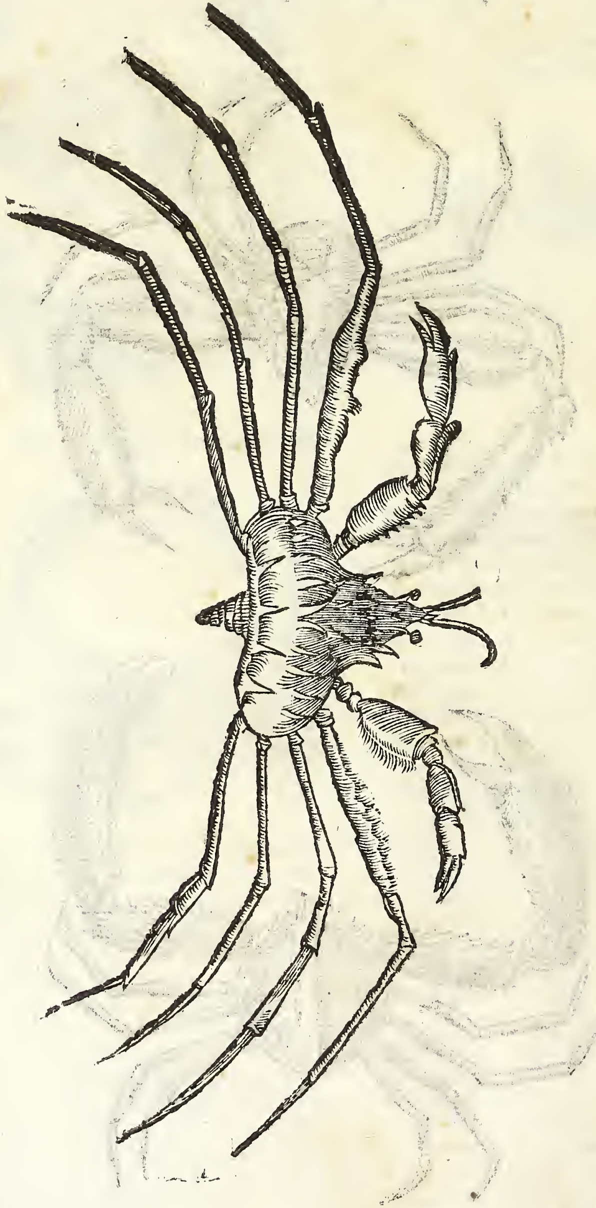
B

C

D

Cancro brachichelo congener.

B

F

G

H

A

Cancer macrochelos alius pronè.

Cancer macrochelos idem ſupinè.

B

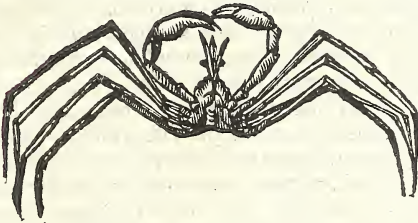

Cancer brachyochelos Rondeletij.

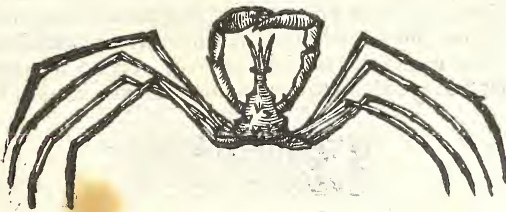
C

Cancri minutioris & brachycheli ſpeties.

D

DE CANCRO CORDIS FIGVRA, RONDELETIVS. Cap. XXIII.

ANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino, refert. Cornua duo habet è fronte prominētia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius eſt, & paruus, vix vnquã inter litorales inuentus, ſed panagro ex alto mari cum pelagicis piſcibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum Aſellarum ventriculis eiuſmodi Cancros ſępe inuenimus. F

DE CANCRO FLVVIATILI. Cap. XXIV.

SYNONYMA.

DE Cancris ſalſarum aquarum, ſuperioribus capitibus dictum eſt, nunc de ijs, qui in aquis dulcibus naſcuntur, agamus. Cancrum fluuiatilem & fluuialem Latini, quem Græci καρκίνον ποτάμιον vocant: Simeon Sethus, & Galenus in Euporiſticis, Pagurum fluuiatilem. Itali Granchio & Granzo communi nomine cum marino. Sarthan, vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna; ab Elluchaſem Vrbien. Germanicè dici poteſt ein Krab. ein Seuſſuuaſſerkrab. ad, differentiam Cancri marini, quem Angli, & Belgæ ſimpliciter vocant Crabbe. G

DESCRIPTIO

A marino quid differat.
*Excr. 245.

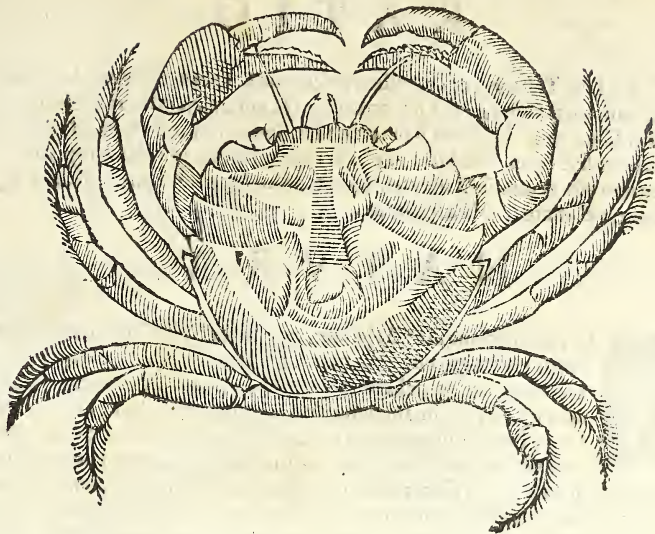

ADEO inter ſe ſimiles ſunt Cancri marini & fluuiatiles, vt vix à peritiſſimo piſcatore, cùm inuicem miſcentur, diſcerni poſſint, multiq; ſtatuant locis tantùm differre. * Cæſar Scaliger rotundiorē eſſe fluuiatilē credidit. Vterq;, inquit Bellonius, craſſitudinem oui gallinacei rarò excedit: Fluuiatiles duriore teſta, rotundiorique, & craſſiore conteguntur, viuioreſq; ac delicatiores ſunt quàm marini. Præterea tibijs aſperioribus, & brachijs fortioribus ac rugoſioribus præditi ſunt: Vtriq; forcipes ſunt multùm crenati: ſed marino frons non vſquequaq; rotundatur. Marinus præterea liuidum loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex ruffo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini leues ſunt, & longiores tibias habent. Sed Rondeletius, quædam quæ de corporis figura fluuiatili Cancro adſcripſit Bellonius, attribuit marino, aut calami aut memoriæ lapſu. Cùm enim Synonyma Cancri fluuiatilis recitaſſet, hæc ſubdit: Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, verùm teſta tenuiore leuioreq;, corpore minus rotundo brachijs primis craſsioribus & longioribus, pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes habet. H

A

Cancer fluuiatilis Matthioli.

B

LOCVS.

C IN Gallia vt aiunt nulli conſpiciuntur, nec in Germania, & quo magis ad ſeptentrionem vergas, vnde Aſtacos fluuiatiles pro Cancris vſurpant. Mihi tamen in frigidis locis degere, ideo perſuadeo, quòd Caſtorē ſe Cancris explere tradat Dioſcorides, quod ſanè animal & fluuiatile & terreſtre eſt, nec non frigidorum tantummodo locorum incola. Reperiuntur frequenter in Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria, alijſq; Italiæ partibus, nec non & Nilo, vt ex plurium recentiorum & veterum teſtimonijs comprobabo. Cancros fluuiatiles, inquit Bellonius, in Creta plurimos vidimus, circa Colocaſias & in Atho Macedoniæ monte: atq; adeo in Ciliciæ riuulis, qui non longè ab Iſſo defluunt: & [a] alibi ſub noctis crepuſculum ad quendam riuum (montis Atho) peruenimus Cancris noſtris Gammaris diſſimilibus adeo abundantem, vt mille temporis momento capi potuiſſent: & paulò pòſt: Cùm autem eos Cancros à noſtris Cammaris diuerſos eſſe obſeruaremus, eos è mari perreptaſſe arbitrabamur: at obuertentes nos & regionem ad mare deſcendentem contemplantes, locum adeo ſublimen & aditu difficilem animaduertimus: vt nullo modo perreptare eò potuiſſe iudicaremus: deinde cùm exactiùs illos obſeruaſſemus, inter eos & marinos magnam diſſimilitudinem deprehendimus, & iſtic expreſsè annotauimus Cancros eſſe fluuiatiles à Cammaris diuerſos. Habitant etiam in Nilo, vt D his verbis teſtatur [b] Aelianus: Cùm autem Nilus in agros redundat, tùm quidem circiter triginta ante diebus longiùs ab eo in loca eminentiora Aſpides vnà cum fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperunt tanti vt fluminis, tamq; operoſi quotannis acceſſum ac receſſum non modò non ignorent, ſed ab eis etiam damno cauere ſciant. Hoc idē facere norunt Teſtudines, Cancri & Crocodili: Hactenus Aelianus. Latent præſertim, in luto riuulorum.

[a] Obſer. 1. c. 46.

[b] De anim. 5. cap. 52.

E

VICTVS. CAPIENDI RATIO.

PISCIVM ac Teſtaceorum carnibus veſcuntur,& vt cæteri Cancri ſarcophagi ſunt. Cùm inuicem tangunt,pedes ſibi arrondunt & vorant,quod verum eſſe Rondeletius expertus eſt. Cùm enim ducentos Romæ emiſſet,domiq; in aquam vt ſeſe reficerent cõieciſſet, ita inter ſeſe conflictati ſunt, vt plures quinquaginta mutilatos reperiret, eo tandem deuentum eſt, vt omnibus necatis, vnus tantùm ſuperſtes fuerit. Romæ ligonibus effoſſa ſcrobe,vel etiam trubla capiuntur.

NATVRA.

F

[a] li.16.c.38. de animal.

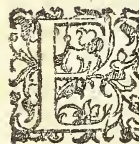

AD paludem,inquit [a] Aelianus, quæ iuxta Epheſiam metropolim exiſtit aiunt cauernam eſſe ſerpentium plenam maximorum: quæ vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita tametſi ex cauerna prodeuntes vſq; ad proximam paludem ſerpunt,tamen natando traijcere conantes,vt in oppoſitam ripam exeant,Cãcrorum, qui eas extenſis forcipibus comprehenſas interficiunt, metu deterrentur: itaq; conquieſcunt atque à tranſmittendo ſe ſuſtinent, Cancrorum cuſtodias formidantes & pœnarum metum ex horeſcentes: ac niſi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerent, & tuta illic omnia præſtarent, dudum peſtiferis ſerpentium morſibus incolæ perijſſent. Hæc Aelianus,quæ hoc loco mihi recitanda videbantur, quia hi Cancri in paludibus aquarum dulcium degunt.

MORALIA.

G

Paraſiti Cãcris correcti.

EXIGIT à nobis Cancer ambiguum quidem informeq; animal, & cui conſueuerint capto pueri libenter illudere: ſed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum contra ſe maledicta & contumelias deleri: quibus iniuſtè damnari & immeritò explodi à pictoribus & poëtis ſe ſentit,qui non habentes quam paraſitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus Cancris eos comparauerunt: fœliciter ideo comparatione illa vti ſibi perſuadentes, & ab alijs crediti, quid tota eius animalis figura & ſpecies huic hominum generi eorumq; ſtudijs ad vnguem congruere videretur: reſponderetq; glomer & globus ille corporis: nec niſi venter tota in eo moles gulæ cœnarumq; ſtudio & petitis vndiq; à paraſitis multa ſcurrilitate lautioribus epulis. Numeroſa autem illarum pro pedibus ſeries celeritati totaq; vrbe vagis eorum diſcurſibus, quibus ad hilariorem ſicubi ea illuxiſſe videatur, fortunam, quotidiè properant. Denticulati itidem ſorfices, quibus in aſcenſu & periculo vtitur & hæret id animal morſibus, maledictis, clandeſtiniſq; ſuſurris & delationibus,quibus apud principes alios exagitantes,pro re ſaluteq; eius curam laboremque ſuum probare & gratiam inire nituntur. Poſtremoq; in ſummo dorſo, veluti in altiſſima ſpecula poſiti, exerti nunquam ſomno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio ſagaciq; cõiecturæ,qua conſilia,vota,amores,iras,odiaq; eorum quibus blandiuntur, intellexiſſe volunt: vt inguinum modo corruptis, & in pus iam tumentibus affectibus illis adſint. Quàm iniuſtè autem imprudenterq; & contumelioſè id egerint, naturam intelligentibus cognouiſſe facile eſt: quæ ambiguo & in humido ſiccoq; elemento pariter agenti animali,ventris inanem plærumq; globum illum ideò dediti vt quemadmodum ſolent pueri alligato ex humeris ſubere, rotundiore & ampliore cucurbita, ſecuram in piſcinis primam auſpicati natationem: ſic poſſet & Cancer glomeris illius ope in ſumma aqua ſine periculo fluitare. Multas verò illas & longiores chelas,vt per terram ingredienti aliorũ animalium modo in maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum & ver largior & inexpectata ſæpe deſcendit,appræhẽſis ſtirpibus H

A ftirpibus supra aquam, vsque dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles postremò in omnes partes & in excelso constitutos oculos, nec minus à tergo quàm à fronte omnia videntes, vt infirmum tardumq; animal, occursantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoscere, & cauere: offerentiaq; se vitę & salutis suæ commoda certiùs assequi valeret. Quam oculorum sortem in homine desiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam felicem naturam, & videndi potestatem, figmentis saltem ostendere conati sunt, bicipitem Ianum, & toto corpore oculatum Inachiæ bouis custodem fingentes, vt quales à natura factos esse nos oporteret, imaginibus illis saltē intelligeremus: nulla earum necessitate, si quæ in Cancro sunt, sagacis naturæ, non adulationis & parasiticæ notas diligentiùs contemplemur: Hæc omnia Marcellus Virgilius.

EMBLEMATA.

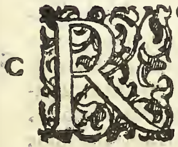

X superiori itaque sensu tractum est illud emblema Alciati in Parasitos:

B

Quos tibi donamus fluuiales accipe Cancros.
Munera conueniunt moribus ista tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adest.
Sic tibi propensus stat pingui abdomine venter,
Perniceesq; pedes, spiculaq; apta pedi,
Cùm vagus in triuijs, & mensa sedibus erras,
Inq; alios mordax, scommata salsa iacis.

VSVS IN CIBO.

OMAE in foro piscario, cùm carni interdicitur, filo appensi ac traiecti, ne forcipibus alter alterius brachia, aut chelas lædat, prostant. Edules autem sunt omni quidem tempore, sed æstate meliores, & posteaquam durum corticem exuerint, tunc magnatum mensis apponi solent. A quibusdam lacte suffocantur, quò dulciores & meliores fiant, cùm friguntur. Vt coquantur.

C

Crudi etiam edi in Græcia solent: Cùm transiremus, inquit Bellonius,
„ per montem Athon, inuenimus riuum quendam Cancris adeò abundantem, vt vel mil-
„ le statim capi potuissent. Erant autem Astacis fluuiatilibus dissimiles. eos ab itineris
„ duce persuasus, cùm crudos ederem: nihil vnquam suauius aut delicatius gustasse mihi vi-
„ sus sum, siue illi verè eiusmodi sint, siue esuries aut nouitas cibi in causa fuerint, hæc ille. Sa-
„ tis nutriunt, & corpora humectant. Quare marinis efficaciùs feruidos, adustosque humores prefrigerare, ac diluere queunt. Vnde quidam sic iudicarunt valetudine aliqua affectis salubriores esse fluuiatiles, maritimos verò sanis magis cōuenire, propterea quòd salsedinis aliquid ipsis insit, qua palato gratificantur & appetentiam excitant. Et Auicenna in febribus hecticis, cum aqua hordei valdè probat fluuiatiles, quòd nihil salsi habeant humidioresq; sint marinis. Idem alibi; Cancer fluuiatilis, inquit, difficilis concoctu, plurimum alit. Emendat ipsum decoctio, cùm mes (genus est quoddam leguminis, fabis, D vel pisis natura cognatum) marinus quidem subtilior est. Qui leporem marinum hauserunt, cùm pisces alios omnes auersentur, solos fluuiatiles Cancros libenter edunt, Dioscorides.

E

VSVS IN MEDICINA.

[a] lib.2.c.16.

CANCRI marini omnia poſſunt, quæ fluuiatiles teſte[a] Dioſcoride. At Plinius, cùm remedia quædam ex fluuiatilibus deſcripſiſſet: Minus, inquit, in omnibus his marini proſunt, vt Traſyllus author eſt. Coctos aut aſſatos comedi contra venena quælibet Aetius iubet. Cancrum fluuiatilem admiſcet Nicander antidoto aduerſus omnia mala remedia. Et [b] Plinius: Cancri, inquit, fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere aſſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte aſinino, vel ſi non ſit, caprino, vel quocunque. Addi & vinum oportet. Aetius ad omnium reptilium ictus, crudos contritos commendat, ſi lacte potentur. Et [c] Dioſcorides, ſi ita bibantur ex lacte aſinino auxiliari contra ſerpentiũ phalangiorumq; morſus, & ſcorpionum ictus ſcribit. Nil etiam æquè aduerſari ſerpentibus quàm Cancros, ſueſq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi, cùm ſol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes Thraſyllus author eſt apud Plinium. Necant Scorpiones triti, & cum ocymo admoti, ex Dioſcoride. Sed mirum quod dicunt Magi teſte † Plinio: Decem Cancris, cum Ocymi manipulo alligatis, omnes qui ibi ſunt Scorpiones ad eum locum coituros, & cum Ocymo ipſos cineremuè eorum percuſſis imponi. Modum quo vti debeant, ſcripſit [d] Bulchaſis. Ad viperæ morſum bibuntur è vino per ſe; vel cum ſtaphide agria, ſale & polio, vt teſtatur Aegineta, ſed Aetius dat cum lacte tritos, & plagæ etiam adhibet. Aliud eiuſdem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegineta) & adiecta iride (Aegineta non habet iridẽ) & calaminthe, rurſus ſufficienter terito: idemq; rurſus modico adiecto ſale facito, & paſtillos informato, quibus in vmbra exſiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulſa, aut vino: in cataplaſmate verò cum lacte diſſoluito. Hoc remedium Archigini authori adſcribit. Succus expreſſus cum lacte (aliàs aqua aut lacte) aſſumpto apij ſemine, à phalangijs morſos confeſtim liberare proditur apud Dioſcoridem. Razes ſi bibantur cum lacte aſinæ contra morſum aranearum citrinarum peſſimarum (ideſt Phalangiorum) & Scorpionum auxiliari affirmat. [e] Auicenna verò emplaſtri modo impoſitos, aut in cibo ſumptos. Decocti & cum iure eſitati ijs proſunt, qui leporem marinum hauſerunt, teſte Dioſcoride, & Aetio, qui & rurſus ait: Crudi & è lacte triti dantur contra venenatos ictus, præcipuè Scorpionis; ſic & deſperatum è poto lepore marino confeſtim ſanabis. Notandum verò, eorum tantùm carnem teri cum lacte. Idcirco [f] Plinius atq; alij quos ſupra nominauimus, contra venenatorum omnium morſus celebrat, priuatim contra ſcytalem & angues: & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Mira etiam prædicatur hiſce Cancris ineſſe vis ad canis rabidi morſus. Dioſcorides cinerem, qui duo cochlearia expleat adiecto dimidio radicis gentianæ modo (σὺν γεντιανῆς ῥίζῃς κοχλιαρίῳ ἑνὶ, id eſt cum gentianæ radicis cocleario vno; ſic legitur in manuſcripto codice) magnopere huic malo prodeſſe ſcribit. aliqui thuris partẽ adijciunt vnam, gentianæ quinq;, Cancrorum decem: de eorundem cinere hæc Plinius: Seruatus prodeſt pauore potus periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidã adijciunt Gentianam & dant in vino. Nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos vino deuorandos ita pręcipiunt. Auicenna quoq; cinerem eorum cum melle prodeſſe aduerſus canis rabidi morſus potum, ait: ſed fortè pro potum legendum eſt illitum. Hali cinerem aſperſum aceto laudat. Cæterùm Aeſchrion empiricus ille medicamentorũ peritiſſimus ſenex conciuis & præceptor Galeni, viuos in patella æris rubri, tãdiu vrebat, donec facile in lęuorem redigi poſſent, luna decima octaua, poſt canis ſideris exortum, cùm ſol leonem ingreſſus eſſet. Huius puluerem tenuiſſimum cochlearij vnus menſura ex aquæ cyatho propinabat, cùm recentior eſſet morſus, aut augebatur quantitas, ſi inueterauerat. Huic remedio tantam vim ineſſe ſcribit Galenus, vt dicat nullos periјſſe, quibus in tempore hoc datum eſſet. Plura de remedio contra canis rabidi morſus dicemus in volumine de quadrupedibus. vbi de cane agitur. Dia carcinion ex Iacobi Magni libello, furentibus, hydrophobis, lycanthropis vtilis antidotus recipit: Cineris Cancrorum fluuiatilium drachmas quinq;, gentianæ vnciam ſemis, roſmarini drachmam vnam, ſpodij duas, lapidis lazuli ſcrupulos duos. Tere, miſce, fiat puluis bibendus manè & ſerò. Aetius inter podagricas antidotos, hanc etiam quæ ex Cancris eſt, deſcribit: Ex Cancris, inquit, pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorũ magnorum viuorum vſtorum in ęreo

vaſe

Marginalia: Contra uenena. — [b] lib.32.c.5. — [c] lib.2.c.10. — F — † lib.32.c.5 — Modus utendi: — [d] Tract.3. — Ad morsũ aranearum citrinarũ. — [e] lib.2.tract.2.cap.150. — G — [f] lib.1.c.5. — Ad Canis rabidi morsus. — Cineris cãcrorũ usus & uis. — H

A vaſe trientē, gentianæ incorruptæ quinquuncem, thuris integri & indiuidui albi vnciam
„ vnā: Datur inde cochleariū vnum. Ad Cancrorū verò exuſtionem ligna vitis exiguntur.
„ Et ſtatim deſcribam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus &
„ mollibus conducens. Eſt autem id quod à rabido cane morſis datur cuiuis, cuius compo-
„ ſitionem in ſermone de canis rabidi morſu tradidimus. Adieci autem ego, inquit Phila-
„ grius, ad huius pharmaci apparatum etiam petroſelini drachmas octo, vt plurimùm verò
„ decem, quod vrinæ ciendæ vim acquirat, & multos ſanè arthriticos iuuit, præſertim qui-
„ bus tenerum & albū corpus fuit, mediocris myſtri menſura ex eo data, aliquando ex aqua
„ ſola, aliquādo ex aqua mulſa. Quin & melle deſpumato ſæpe ipſum excepi, quo validum
„ & citra tranſparitionem adſeruarem, deinde verò veluti prędictum eſt, b ibēdum exhibui;
Huc vſque Aetius. Cæterùm Pelops Galeni præceptor (quod non oſcitanter prætereun-
dum eſt) cauſſam tradens, cur Cancri fluuiatiles canis radibi morſibus auxilium adferant:
„ Non abs re, inquit, Cancer, cùm animal ſit aquaticum, prodeſt à cane rabido morſis, qui- Cur canis rabidi morſus curet.
„ bus videlicet metus eſt ne corripiantur affectu ſicciſſimo, nempe rabie; quamobrem ſanè
„ etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos Cancros conuenire dictitabat, ſci-
B licet, quòd animalia marina ob admiſtionem ſalis natura ſicciſſimi haud æquè exactam
„ tuerentur eam, quæ eſt aduerſus rabiem, contrarietatem. At cùm quidam ſubieciſſet, cur
„ non omnia, quę in potabili aqua degunt animalia, perinde vt Cancri iuuare aſſolent? quia,
„ inquit, ſimilem Cancris præparationem non admittunt. Nam horum vſtorum cinerem
„ exſiccatorius cum ſit, canum mordentium venenum abſumere, ſimulq; digerere profeſſus
„ eſt. Hæc igitur Polops dicebat ambitione magna iactans, omnium ſe taliū nouiſſe cauſſas.
„ At ego, inquit Galenus, niſi planè me ſcire quippiam prius perſuaſum habeam, alijs per-
„ ſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, vt veram accepi, vt qui crebras habeat
contradictiones: verùm Cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Nunc
vt ad rem redeam. Teſte [g] Plinio, triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus [g] Lib. 32. c. 10.
proſunt. Aliqui piper addunt. Alij decoctos ad quartas è balineo egreſſis bibere ſuadent Ad febres.
in quartanis. Simeon Sethus Paguros fluuiatiles, pulmonibus vlceratis mederi, ſed veſicę
nocere ſcribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc eſt hecticis & lenta febre la-
borātibus: hos enim humidum leue, ac modicè refrigerans alimentum ſuggerere affirmāt.
Qua etiam de cauſſa à Dioſcoride & Plinio decocti & cū iure eſitati phthiſicis prodeſſe tra
C duntur. Itē & ſputo ſanguinis, vt Elluchaſem addit. Aetius etiā in lacte conterit. Sed & ru-
„ pta & cōuulſa in aſinino lacte triti maximè ſanant, vt ait Plinius. Tritiq; ſinguli in heminā Ad anginā.
„ aquæ anginis medentur gargarizati: aut è vino aut calida aqua poti. Et rurſus: Triti, inquit,
„ & ex aqua poti aluū ſiſtunt, vrinam cient, in vino aluū, (obſcurus eſt hic locus, Braſauolus
„ verbum cient repetit: tanquam in vino aluum cieant, ex aqua ſiſtant) Ademptis brachijs
calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis, decoctio tamen
eorum ventrem ſoluit ſecundum Raſem, quod Braſauolus repetit his verbis: Si Cancri co-
cti exſiccētur, & in puluerem redigantur, ſumanturq; ex vino, vel aqua ad duas drachmas:
imò ſi quis copioſè Cancros edat, ventrem ſubducunt. Succum eorum cum melle hydro- Ad Hydropem.
picis mederi Plinius author eſt. Et ex Archigine apud Galenum ad hydropicos optimè
„ facit & hoc: Cancri fluuiatilis ſicci triti pedibus ac eminentijs omnibus amputatis drach-
„ mam vnam, aſari drachmā vnam. Miſceto, aqua ex ipſo flumine, vnde Cancri extracti ſunt
„ accepta & propinato, aliquando verò pro aſaro opobalſami par pondus additur. Aquam
educens hydropicorum per vniuerſum curationis tempus pota aqua, ex Nicolao Myre-
pſo, Cancrorum fluuiatilium aridorum ſine manibus & pedibus ademptis teſtis libram
D vnam; aſari libram vnam. Trita & cōmiſta ex aqua pluuiali (fluuiali) vnde deſumpti ſunt
Cancri, dato bibenda. Interdum pro aſaro ſeruatur. Videtur hîc aliquid mutilum, & ex- Ad vrinæ difficultatem.
præcedentibus Archiginis verbis reſtitui poſſe. Galenus in euporiſticis ad vrinæ difficul-
tatem Pagurum fluuiatilem conterit, & paniculo expreſſum exhibet. Triti & in vino po- [h] Lib. 32. c. 10.
ti teſtāte [h] Plinio profluuia ſiſtunt, vbi Braſſauolus malè id de alui profluuio accepit & non
„ de menſium & vteri fluxu, cui tamen [i] Hippocrates pręſcripſit in his verbis: Si fluxus vteri [i] Lib. de nat. mul.
„ oboriatur, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato: & quæ ſiccant ſuffito & apponito. Et [k] rur- [k] Lib. 2. de mor. mul.
„ ſus: Si fluxus vteri fiat, Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato, & de tali vino cum aqua bi-
bendum dato. Item rurſus, ſi mortuus inquit, fœtus in vtero ſit, Cancros fluuiatiles quin- [l] De mor. mul. 1. lib.
que, & rumicis ac rutę radicem, & fuliginem de furno omnia ſimul trita, & cum aqua mul-
ſa vnita, ſub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat. Salutare etiam remedium mor- Ad ſagittas extrahendas.
bis extrinſecis. Triti & cataplaſmatis more impoſiti extrahunt tela. id eſt palos & ἀκίδας
corpori inhærentia teſtibus Plinio & Galeno ad Piſonem. Viuus tritus & impoſitus ex-
trahit

trahit cuſpides ſagittarum (res acutas & ſpinas [m] Auicenna) infixas carni, Raſis: qui etiam ſimiliter applicat vt apoſtemata dura diſſipet. Contritus vel combuſtus (vt cum Plinio dicam) cum melle ſtrumis medetur. Raſis id de pede tantùm habet: Pes (inquit) Cancri in carta conuerſationis à collo eius qui habet, ſcrophulas curat quãdiu durat ſuper ipſum. Pro epithemate ſumuntur ad Scorpionum ictus cum cachry, pedicularia, & ruta pari modo apud [n] Galenum. Triti in oleo & aqua perũctis ante acceſſiones in febribus proſunt, aliqui & piper addunt. Magi oculis eorũ ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt, eoſdemq; oculos cum carnibus luſciniç in pelle ceruina alligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradũt, apud Plinium. Oculus Cancri, inquit Raſis, appenſus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam. Vlcera in auribus aut vlla corporis parte Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Ad reliquos morbos triti & oleo perunctis proſunt, vt Plinius ait. Et rurſus: Succus eorum cum farina hordeacea aurium vulneribus efficaciſſimè prodeſt. Illitio (ſtomatica ad anginã, vel alia oris vitia) ſeu gargariſmus ex Cancris fluuiatilibus: Cancros fluuiatiles contritos in aquæ cotyla vnà coctos & percolatos præbe gargarizandos. Siquidem craſſa multa ducit & læuat ſtatim hoc medicamentum; Nicolaus Myrepſus ex Galeno, ſed apud quem id hodie non legitur. Cancros fluuiatiles viuos contuſos in modum emplaſtri inflatis mulierum mammis imponit idem Myrepſus: fortè inflammatis legendum, nam & eoſdem ad profundas mammarum duritics cum ouo applicat Aetius, ſicque etiam lac reſtinguit. Eſt morbus in mammis mulierum qui τριχίασ ab Ariſtotele dicitur, fit pilo caſu hauſto in poculo; hunc è mãma extrahunt Cancri fluuiatiles illiti teſte [o] Plinio. Ex quadrupedum genere quędam etiam ad ſuos morbos hinc petũt auxilia. Scribit [p] Plutarchus porcos cùm capitis dolore laborãt ad fluuium deſcendere Cancrorum capiendorum gratia: horumq; eſu capitis dolori mederi. Sues, inquit Didymus, non ęgrotabũnt, ſi nouem Cancros fluuiatiles eis comedendos porrexeris. De iiſdem hæc [q] Aelianus: Sues agreſtes non omnino ſunt medicinæ & curationis imperiti. Itaque cùm per imprudentiam hyoſcyamum comederunt, ſtatim attrahunt poſteriora, reſolutione & paralyſi affecta. Deinde licet contracti, tamen ad aquas perueniunt, & ibi collectos Cancros epulantur promptiſſimè, qui morbi remediũ iis præſtant, & priſtinam valetudinem reſtituunt; Hæc ille. Pelagonius Hippiatrus ad capitis in equo dolorem hac potione vtitur: Cancros fluuiatiles ſeptem tritos cũ lactis caprini ſextario & olei cyatho permiſcet, tum purè colatam potionem per os infundit. Ceruus quoq; à ſerpentibus morſus Cancros fluuiatiles quærit, vt canit Oppianus.

Marginal notes: [m] Tract. 2. lib. 2. c. 150. Ad ſtrumas. [n] Lib. 2. de antidot. Oculorum vis. Ad aurium ulcera. Ad anginã. Trichias qui morbus. [o] Li. 7. c. 11. [p] In quæſt. nat. et gryllo. Porci ut dolorem capitis curet. [q] De var. 1. cap. 9. Ad capitis dolorem in equo.

VSVS IN VARIIS.

ANCROS fluuiatiles ſaltem duodecim fictili nouo cum aqua ingerũt, & addito operculo ſub dio collocant, vt ad dies octo vel decem inſolentur, hac aqua ſegetibus aut arboribus inſperſa dicebat Democritus neq; arbores neque ſegetes, neque quidquam aliud à quopiam lædi, minimè verò à beſtiis maioribus. Ficus ęgra ne fructum proiiciat, à Palladio curatur Cancro fluuiatili cum rutæ ramo ſuſpenſo. Iiſdem quoq; Scorpiones omnes è domo expugnabis. Nam tradunt aliqui apud Plinium manipulo ocimi cum Cancris decẽ marinis aut fluuiatilibus trito, cõuenire ad id Scorpiones à proximo omnes.

Marginal notes: Ne ſegetes lædantur. Ne fic[us] fructum abiiciat. Vt Scorpiones fugentur.

DE CRVSTACEIS IN CONCHIS DEGENTIBVS,

Et Primùm

DE CANCRIS PARVIS. Cap. XXV.

SVNT & alia Cruſtata, vt Cancelli, Cancri parui, & Squillulę, itẽ Scyllari; non quidem figura corporis vſq; adeo à prædictis diuerſa: cùm ſingula ſub quatuor generibus prędictis conſtitui poſſint, ſed loco, in quo degunt, modoq; viuendi: degũt enim ac veluti hoſpitantur in alienis Conchis, vt Mitulis, Pinnis, Pectinibus, Oſtreis ac variis generis turbinatis. Quamobrem ſeparãtim hîc de iis agere placuit, à Cancro paruo exordio ſumpto.

Marginal note: Ordinis ratio.

SYNO-

A

SYNONYMA.

Καρκῖνος μικρὸς Græcè, Latinè Cancer paruus dicitur, & priuatim qui Pinnis innaſcitur, πιννοφύλαξ dicitur, quaſi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, vt tradunt Suidas, Heſychius & Varinus. Πιννοτήρης Chryſippo, vt Atheneus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάττεσθαι τὴν πίννην. Maſſarius & Rondeletius pinnother ſcribunt in tertia declinatione t aſpirato, neſcio quā ob cauſſam, ex Plinio, vt apparet, qui ita habet, Nunquam naſcitur Pinna ſine comite quem Pinnoterem vocant, alij Pinnophylacem, is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis aſſectator. Apud Ariſtotelem legimus οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι, quod ſi mendoſum non eſt, rectus ſingularis ὁ πιννοθήρας, ἤγουν καρκῖνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc eſt in Pinna venari ſolitus Cancer. Pinnophylacem Ariſtoteles, vt putat Vuottonus, Scyllaron & Scillarion vocauit, & καρίδιον, & Theodorus pro vtroq; Squillam paruam reddidit, Plinium ſecutus. Sed Rondeletius hæc nomine diligentiùs diſtinxit, vti mox referemus. Germanicè Cancer paruus vocari poterit, teſte Zoographo, ein Kleiner Meerkrab: Cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua ein Meerkrable: vt eadem ſit horum nominum ratio ac differentia in ſermone Germanico, quæ Græcis inter καρκῖνον μικρὸν & inter καρκίνιον.

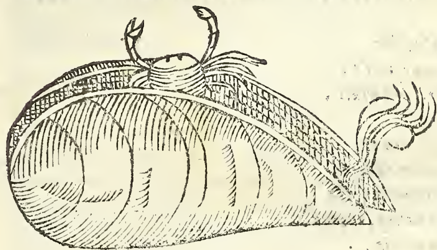
Pinnophylax. Pinnoteres

Scylla

B

DESCRIPTIO.

Cancer paruus in pinnis viuens Rondeletij.

C

ANCRI parui, inquit Rondeletius, qui in oſtreis reperiuntur minores ſunt, paruæ ſcilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi preterquam in pronæ cruſtæ medio, quod rubeſcit. Qui in Pinnis reperiuntur maiores ſunt, & magis rubri, quàm albi ſunt, alioqui chelis, pedibus, toto deniq; corpore, tum inter ſe, tum alijs Cancris ſimiles ſunt: à Cancellis autem differunt, quòd parui Cancri viuētium pinnarum & Oſtreorum hoſpites ſunt: Cancelli inanes duntaxat teſtas, & turbinatas ſubeunt, ſuntq; longo corpore Locuſt is non Cancris ſimili. Cancri, inquit [a] Ariſtoteles, colore albido corpore admodum parui, in nonnullis teſta operti generis naſcuntur, & plurimi quidem in Mitulis ſoliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι) mox in pinnis quas Pinnotheras vocant. Quinetiam in Pectunculis atq; Oſtreis, verùm illi nullum conſpicuum capiunt incrementum.

Vt à cācellis differāt.

[a] Hiſt 5.c. 15.

GENERATIO.

D

VOMODO autem generentur planè controuerſum eſt inter authores. Piſcatores teſte Philoſopho loco citato, Cancros eiuſmodi naſci confirmant, vnà cum illis quorum teſtæ inhabitant. Et [a] Athenæus etiam de Cancris & Pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι: aiunt quidam Pinnas & Cancros paruos ſimul generari, & tanquam ex eodem ſemine fieri. Et alio in loco, qui emendatiùs quàm in vulgatis codicibus, hoc modo legitur apud Rondeletium: Ὅσαι δ' ἐν πέτραις ἢ σπιλάσι προσφυῶσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα ἑνοῦσαι τὴν μαργαρίτιν γεννῶσι, ζῶσι δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου δὲ συμπέφυκε τὸ τοῦ κόγχου στόματι χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν εἰσφέρον ὃ δή ἐστιν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ: Pinnæ quæ petris, aut ſaxorum cauernis adhæſerint, radices agunt, illic Margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem Conchæ ori adnaſcitur animalculum chelas habens, & cibum aſſumens.

[a] Lib. 3.

[a] De caus. 2. cap. 24.

assumens, quod Cancro paruo simile est, & vocatur Pinnophylax. [b] Theophrastus postquam de visco & polypodio, quæ in arboribus nascuntur egisset, subdit sic esse natura comparatum, vt hæc non nisi in alijs valeant prouenire: sicut & animalia quædam non nisi in alijs possunt creari, ceu quæ in Conchis (sic vertit Gaza, ἐν ταῖς πίνναις, genus ponens pro specie) atq; in cæteris aptis præstare animalibus pabulum, sed addit originem horum latere. Rondeletius cùm Cancros paruos in Pinnis & Ostreis sæpissimè ouis turgentes viderit, affirmare audet non spontè ex limo aquaué vt Testacea, sed ex coitu maris & fœminæ, & ex ouis prouenire. Quare in testis pariunt, vel stato tempore testas egrediuntur, & coeundi & oua pariendi gratia.

Coire eos probatur.

NATVRA. MORES.

Prudentia.

SVNT qui miram Cancri huius, qui in Pinnis degit prudentiam, ac solertiam celebrant. Aiunt enim hunc dapis affectatorem, Pinnæ in capiendis pisciculis auxilio esse, & communi præda communiter cum Pinna potiri. De societate igitur quæ priuatim piscibus intercedit, locuturus [a] Plutarchus, primum exemplum recenset Pinnotheræ, qui plurimum atramenti Chrysippo consumpsit, in omnibus physicis & ethicis eius libris primo loco positus. Pinnotheras, inquit, cui ab obseruanda Pinna nomen factum, animal est Cancri ad formam accedens (sic enim traditur) & cum Pinna degit, eiusq; Conchæ apertionem obseruat, foris adsidens apertę & hianti, donec aliquis pisciculus accedat, qui ab ipsis capi possit, tunc carnem Pinnæ mordens eam de captura monet, vnaq; in testudinem intrat, ea concham claudit: sic præda intra suam munitionem recepta simul vescuntur. Hæc [b] Oppianus sic cecinit.

[a] li. de soler. ani.

[b] lib. 2. Halieut.

Muscosos inter scopulos cautesq; profundas
Pinna colit, duro tegitur sub tegmine testæ,
Nil mentis, nil laudis habet, sine robore viuit,
Expers consilij testæ languescit in antro,
Et socium vitæ Cancrum sub lance recurua
Accipit, & præda semper pascuntur eadem,
Communemq; domum simul & communia tecta
Cancer habet, Pinnam pascit, Pinnamq; tuetur.
Hinc Pinnæ fertur custos cognomine Graio.
Cùm tegetem subeunt pisces tunc Pinna doloso
Pungitur à morsu Cancri, contacta dolore
Comprimit hæc postes, & prædam comperit intus,
Cum tali celebrat socio conuiuia Pinna.

Eadem ex hoc poëta Aelianus. Sed quæ ab his authoribus Cancro paruo attributa sunt ea à Cicerone Squillæ paruæ: cuius verba hæc sunt: Pinna verò (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula Conchis cum parua Squilla societatem init comparandi cibi. Itaq; cùm pisciculi parui in Conchã hiantem innatauerint, tum admonita à Squillâ Pinna morsu cumprimit Conchas, sed dissimillimis bestiolis communiter cibus quæritur, in quod admirandum est congressuné aliquo, an ab ortu natura ipsa congregata sint. Hactenus ille, qui sanè ab Aristotele non discrepat. Ait enim hic Pinnas custodem intra se continere, aut Squillam paruam, sic χαρίδιον interpretatus est Marcus Tullius, aut Cancrum paruum: quo quidem custode priuatas, perire breui tempore. Theophrastus quoq; post ea verba quæ proximè citauimus. Neque enim, inquit, vita fortasse Conchis possit seruari, nisi opera Cancri. Igitur dubitauit Theophrastus an sine Cancro paruo Pinna degere valeret, quod prorsus negauit Aristoteles, sed falsò. Quia in Pinnæ capaciore ac latiore parte interdum duos, aut tres Pinnophylaces videas, vt plurimùm vnum, sępius nullum. Decem aperies (vt scribit Bellonius) Pinnas, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. Fabulosum etiam est quæ suprà ex Plutarcho & Oppiano retulimus à Pinnothere Pinnam regi, admoneri pisciculis appropinquantibus, vt Concham suam aperiat, & intrante in eam pisciculo claudat, quia neq; Pinnæ quemadmodum nec Mytuli, aut Ostrea piscium carne pascuntur, sed aqua tantùm & luto. Cur igitur in Pinnis & Ostreis Cancri parui reperiuntur? Quia, vt ait Rondeletius, cùm omni generi animantium à natura tributũ sit, vt se vitamq; tueantur, vt pastũ & latibula quærant, Cancri parui molliore

Squilla parua.

An Pinnæ sine Cácro viuere queat.

Aristotelis, & Oppiani & aliorum lapsus.

Cur in Pinnis Cancri aut Squillulæ degant.

A molliore testa tecti: & ideo iniurijs magis oportuni Concharum caua subeunt, vt illic tanquam in specubus & antris tutiùs degant. Quare non solùm in testis, sed etiam spongiarum cauernulis, saxorum rimis, in externis testarum, quibus Ostrea tecta sunt, cauis sępissimè Cancros paruos reperisse sese idem Rondeletius affirmat.

HIEROGLYPHICA.

OMINEM qui seipsum non curet: verùm à propinquis curetur, significare volentes, Concham & Cancrum pingunt. Adhæret enim Cancer Conchę, & vocatur Pinnophylax, idest Conchæ custos, hiat autem Concha cùm esurit; in eam igitur hiantem cùm pisciculus intrauerit, pungit Cancer vngula Concham, hæc verò admonita Concham claudit & hoc modo venatur pisciculos ex [a] Horo Apolline, quod tamen, vt iam ostendimus, falsum est. Homo seipsum nō curans. [a] Lib. 2. Hieroglу.

B DE CANCELLO Cap. XXVI.

ÆQVIVOCA.

ANCELLI erant veluti septa quædam ex lignis trāsuersim iunctis obliquatisq; ad defendendam, hoc est repellendam turbam. Cicero de Oratore libro primo. Nam si quis erit qui hoc dicat, esse quasdam oratorum propria sententias atq; causas, & quasi certarum artium, forensibus Cācellis circumscriptam scientiam, fatebor equidem in his magis versari hanc nostram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facilè vestra existimatione reuocabitis, si extra hos Cancellos egredi conabor, quos mihi ipse circundedi. Qui & pro Sestio è fori Cancellis plausum excitatum scribit. Sidonius autem Apollinaris quadam libri quinti epistola: Vmbram, inquit, stipitibus alatis, cancellatimq; pendentibus C pampinus superducta texuerat. Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei rust. lib. tertio: Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo ad parietem & in eis transuersis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad speciem Cancellorum scenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis per quos exundat piscina, præfigantur ænei foraminibus exiguis Cancelli, quibus impediatur fuga piscium, Columella, 8. 7. Hosce Cancellos item Cancros dici, quamquam rarenter admodum animaduertimus. Inde scitu dignum prorepsit adagium, vt inter orci Cancros adhæsisse dicatur, qui ita irretitus illaqueatusq; teneatur, ac impeditus, vt nusquam pateat effugium. Est qui Cancellos pro abaco sessili interpretetur. Suntq; qui Cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Aristophanis interpres in Vespis dicasterij, id est stationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quam, inquit, etiam καγκελιώτην dicunt. Hysplax, inquit Theocriti interpres, laquei species est: propriè autem cursorum carceres sic vocantur, quem nos Cancellum dicimus. Hæc omnia Cęlius Rodiginus. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem Cancelli, Festus Pompeius.

Cācelli qualia septa. Inter orci Cācros adhærere, qui dicantur.

D SYNONYMA.

VI Latinis Cancellus, Græcis καρκίνιον nuncupatur, Oppiano καρκινᾶς vocabulo dactylico oxytono fœminino, & vt videtur diminutiuo, quanquam Grammatici nullam eiusmodi diminutiuorum formam ostendant. Nam in ᾶς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, μητρᾶς pro Zenodoro, Metrodoro, masculina sunt: quare poëticum fuerit, licet interim Aelianus, Galenus & Aetius quoq; ea voce vsi sint. Iam verò quantum Cancellus à paruo Cancro, qui in Ostreis reperitur differat, facilè cognoscet, qui vtriusq; naturam & descriptionem contulerit. Plinius Pinnotheris seu Pinophylacis nomine, & Cancrum paruum & τὸ καρκίνιον idest Cancellum Aristotelis confudisse videtur: sic enim [a] ille, cùm de Cancris loquitur. Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere, ideò oportunus iniuriæ;

Cancellus, ut a paruo Cancro differat. [a] lib. 9. c. 31.

iniuriæ. Huic ſolertia eſt inanium Oſtrearum teſtis ſe condere, & cùm accreuerit, migrare in capaciores. Ex Cancris minimum itaq; dicens, prodit locum ſe hunc Ariſtotelis expreſſiſſe: Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί· πλεῖστον μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Quum verò dicit inanium Oſtrearum teſtis ſe condere etc. hunc interpretatus eſt: τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανομένων μεταδύνει πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. Alio verò in loco [b] Plinius Pinnotherem ſeu Pinnophylacem facit Squillam paruam & Cancrum, propius Ariſtotelis mentem ſecutus. Concharum generis Pinna naſcitur in limoſis, ſubrecta ſemper, nec vnquam ſine comite, quem Pinnotherem vocant, alij Pinnophylacē: is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis aſſectator. Quæ etiam ex [c] Ariſtotele tranſcripta ſunt, qui ſic loquitur. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὐταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον· οὗ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον, Vbi Ariſtoteles, τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, ideſt Cancellum pro Cancro paruo ſpecie diſſimili vſurpauit. Quod verò Plinius ſuprà allatis verbis per Cancrū non Cancellum καρκίνιον, ſed Cancrum paruū intelligat, patet ex [d] Athenæo, apud quem eadem de Cancro Pinnothere leguntur, quæ apud Plinium de Cancro dapis aſſectatore. Plinij verba ſunt, quæ ſequuntur. Alibi Cancer dapis aſſectator, Pandit ſe Pinna luminibus orbum corpus minutis piſcibus præbens. Aſſultant alij protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore compreſſo, quidquid incluſit, exanimat, partemq; ſocio tribuit. Athenæus inquit: Chryſippus Solenſis de honeſto & voluptate ait: Pinna & Pinnoteres operas mutuas præſtant, ſeorſum viuere non poſſunt. Pinna ex Oſtreis eſt, Pinnoteres Cancer paruus. Pinna teſtam pandit, ingredienteſq; piſciculos obſeruans, Pinnotheres adſtans, ſi quid ſubierit, morſu Pinnæ ſignificat: quæ demorſa teſtam claudit: eoq; quod incluſum eſt, communiter veſcuntur. Vides itaq; quod καρκίνιον dixit Ariſtoteles, loco poſtremo citato Cancrum dici à Plinio, à Cryſippo καρκίνον μικρόν. Quæ diligenter à lectore obſeruanda ſunt, ne vnà cum Hermolao Barbaro exiſtimet Cancellum & Cancrū paruū ſeu καρκίνιον & καρκίνον μικρὸν eadē eſſe ſemper apud Ariſtotelem. Cancellus Ariſtotelis à Gallis vocatur Eremite, & Bernard l'Eremite. Eremitā quidē quòd alios fugiens, in teſta perinde ac in ſolitudine viuat. Bernardum autem, quòd vulgò in Gallia Bernardos fatuos prouerbio dicitent: fatuumq; eſſe Cancellum, qui cruſta tectus, chelas habens quæ ad vitam tuendam ſatis eſſe poſſent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod ſi non hæc ſolùm, ſed poſteriores etiam Cancelli partes ſpectaueris, prudentem eſſe iudicaueris, qui nudas & iniuriæ valdè oportunas partes dura ac firma teſta muniat. Ligures Brancha vocant vel Branchna, Prouinciales Bious cambus, Hiſpani (vt audiuit Zoographus) Cangreio. Germani vocare poſſent, (inquit Zoographus) ein kleiner Meercrebs, Meerkrebſle. Albertus Magnus de Cancello agens ex [e] Ariſtotele: Hoc animal, inquit, ſimile eſt Araneæ, & etiam apud nos vocatur Aranea maris, & ſunt illæ conchæ, quæ ſunt rotundæ, magnæ, & paruæ: habentq; in parte ſtricta quaſi duas auriculas vtrinq;. Tales ferre conſueuerunt peregrini in peris ſuis, peregrinationis peractæ ſignum, quibus ille verbis Cancellos, & pectines & Conchas confundere videtur.

[b] lib. 9. c. 42.
[c] lib. 5. Hiſtor. c. 15.
[d] lib. 3.
Hermolai error.
Bernardi, qui Gallis dicantur.
[e] Hiſt. 4. c. 4.
Aranea maris.

E F G

GENVS, DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

H

[a] Hiſt. 4. c. 4.

ANCELLVM nobis exactiſſimè ſic deſcripſit [a] Philoſophus. Quem autem, inquit, Cancellum appellant, communis ferè ſocius Cruſtatorum, & Teſtatorum generum eſt, quippè qui ſpecie Locuſtis ſimili ſpectetur, naſciq; ſeorſum per ſe ſolitus ſit. Verùm quòd teſtam deinde petit, quam ingreſſus, vitam traducat, hinc ſimilis teſta contectis animantibus eſt: quapropter is in ancipiti eſſe, genuſq; ſibi vindicare vtrumq; videtur. Forma tamen (quod ſimpliciùs dixerim) ſimilis Araneis eſt, niſi quod partem capiti, & pectori ſubditam ampliorem, quàm Aranei habeat. Cornicula duo ruffa tenuia gerit, quibus oculi totidem ſubiacent, qui nunquam intrò recedant, vt Cancrorū

Forma. Cornicula

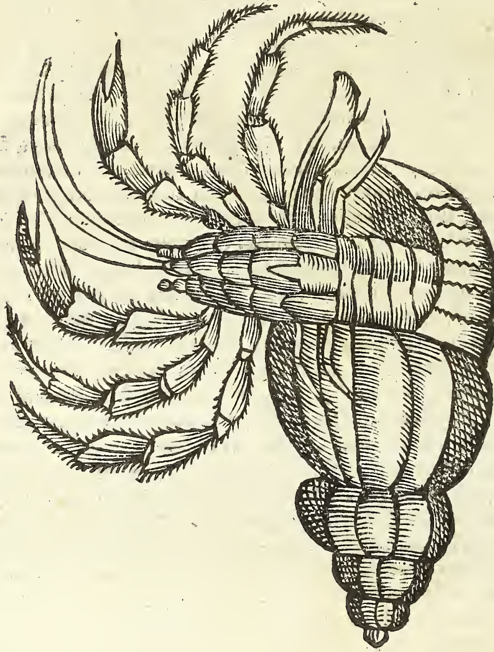
ſed

A ſed ſemper eminentes appareant. Os ſub ijs eſt quod veluti capillamentis quibuſdam pluribus circundatur. Iis pedes ſubiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoneat. Bini item vtriq; adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota eſt, diſiectoq; ſinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excrementi perſpici nullum poteſt. Pedes ac thorax duriciem præſeferunt, ſed minus quàm Cancri. Nexu nullo teſtis adhæret, Purpurarum modo ac Buccinarum, ſed abſolutus liberq; vagatur. Hæc Ariſtoteles, qui ſtatim eius ſpecies quaſdam ſubdit. Oblongior eſt, inquit, qui Turbinem ſubit, quàm qui Neritim. Genus enim diuerſum eſt. Quod in Natice degit cætera quidem non abſimile: ſed dextrum bifurculatum pedem paruum habens, cùm læuum grandiuſculum habeat, & ingredi eodem ipſo grandiore potiſſimùm ſolet. Tale profectò genus, vel intra Conchas, quarũ adhæſio ſimilis cæteris eſt, reperitur: quod & Squillam paruam (σκυλλαρον) appellant: & paulò pòſt: Quibus verò ſiniſter pes grãdior eſt, ij nunquam cum Turbinatis hoſpitantur, ſed cum Naticibus tantùm ineunt ſocietatem. Putat Rondeletius Cancellorum hæc duo genera ſola corporis longitudine differre, vt Cancellus Turbinatorum hoſpes longior ſit, quia eorum teſta longior: Neritarum leuior, quia Neritarum teſta eſt leuis, ampla & rotunda. Quantùm ad pedum biſulcorum latitudinem attinet, in omnibus Cancellis quos plurimos vidi, ſemper ſiniſtrum pedem craſſiorem dextro perſpexi, quod non fortuitò, ſed certa ratione ipſi videtur contingere. Cùm enim viuant in teſta circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compreſſæ alimenti, ac proinde incrementi decedit, tantum ſiniſtræ liberiori ac laxiori accreſcit. Videtur & aliud genus tertium conſtituere Ariſtoteles, cùm dicit: Sunt inter Cochleas quæ inter ſe beſtiolas habeant Aſtacis paruis ſimiles quę in fluminibus gignuntur, ſed ea differentia, vt præmollem intra ſuam teſtam carunculam habeant, forma quales nam ſint, ex diſſectionibus contemplare. Quæ quamuis ita ſint, vnica tamen deſcriptione contentus ea tria non admodum differre ſenſiſſe videtur, earumq; paucas eſſe differentias. Rondeletius pauca quædam ab Ariſtotele in deſcriptione omiſſa his verbis ſuppleuit: Cancellus, inquit, ex Cruſtatorum eſt genere, Locuſtis vel Aſtacis ſimilis, corpore enim longo eſt: cornua longa, tenuia, flauaq; habet, totum corpus ex rubro flaueſcit. Chelarum quarum alteram craſſiorem eſſe diximus, ſciſſura parua eſt qualis in hirſutis Cancris ſpectatur: præter chelas pedes duos vtrinq; magnos, incuruos & acutos cum chelis & capite foras effert, cùm ingredi vel piſces capere vult. Duo alij vtrinq; hirſuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intrò trahit. Pars poſterior nullis tabellis conſtat, ſed cute duntaxat: ob id ab Ariſtotele mollis dicitur, ſed ad eam firmandam certis interuallis diſſitas lineas tres habet, latas, durioris ſubſtantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues molles, in lateribus ſitas gerit. In eiuſdem extremi ſupina parte excrementi meatus cernitur, quem ſi digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu Cancellum carere non affirmat Ariſtoteles, ſed non euidentem eſſe ait: quod facit, vt credam Ariſtotelem, non tam diligenter Cancellum à teſta nudum, quam eadem opertum ſpectaſſe. Nam meatus is in Cancello teſta ſpoliato perſpicuus eſt. Hæc ille Cancellum Pomaciæ limacis molem rarò excedere tradit Bellonus cum hac deſcriptione. Pedibus vtrinq; ternis brachiatur villoſis: quorum duo anteriores, ſeu priores brachijs forcipibus biſulcis conſtant, quibus cibum ori admouet. Cruſta dura pro cute veſtitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cœruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinq;, qui brachia ſubſequuntur, vnguibus in extremo oblongis, & aduncis vallati ſunt. Cirrhos ante quidem duos, rubros, ſub oculis (Carabi modo) gerit: oculos inſtar Aſtaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis diſtinctos. In ſumma eius ſuperior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem Turbinis, quam in Cochlearum clauiculis inſerit: cùm tamen Locuſtæ caudæ ſimilis ſit. Tabellis enim loricatur duris, ſed obſequioſis: in quibus vtrinq; veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudæ pinnulis tribus, vt & Cancri præditum eſt. Dentes oſſeos vt Carabus habet, quibus eſcas comminuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem ſuo domicilio exerit, & tunc ſimilis Araneis apparet: ſed partem capiti & pectori ſubditam vaſtiorem quàm Araneus oſtendit: Ab ore œſophagus tenuis, vt filum ad ſtomachum protenditur. Inteſtina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius ſtomacho viridis humor ſpectabatur, is in inteſtinis apparet candidus. Cancelli, quem in Adriatico mari natantem in Concha muricata reperit Zographus, caput ſolum & pedes, & parum quiddam in extremo caudę (tres articuli videlicet) cruſta muniuntur: totus reliquus alueus nudus molliſq; eſt, ſimilitudinem anteriori præſertim parte, cum Cancro fluuiatili habet, oculos in corniculis

Margin notes: Os. Thorax. Genera. Vt differãt. Chelæ. Tertiũ genus. Chelæ. Deſcriptio ex Bellonio. Inteſtina.

culis eminentibus, geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudam in poſtrema Conchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atq; ita Concham gerens obambulat: poteſt autem ſe totum ſic in penetralia Conchæ condere, vt nihil eius appareat. Pedes quos ambulando prætendit, partim rubent, partim cærulei ſunt, hirſuti. Primo loco à nobis depictus Cancellus eſſet ab Ariſtotele & Bellonio deſcriptus, niſi quatuor haberet cornicula, & totidem pedes vtrinq; præter brachia biſulcis forcipibus prædita, quibus duo pedes proximi hirſuti ſunt lõgi, quinque articulis cõſtantes, aduncis in extremo vnguibus. reliqui duo admodum parui tribus ex articulis conſtituti. Quæ autem ſequitur figura ex Ambroſio Paræo, eſt Bernardi Eremitæ dicti Cancelli in teſta latẽtis; deinde nudi, ſed ſuſpicor non bene expreſſiſſe nudũ, quia binis tantũ natura pedibus vnà cum brachijs donauit. Rondeletius ex quo Paræus videtur iconem mutuaſſe, tres aut quatuor vtrinq; tribuit, quemadmodũ nos noſtro priori. Cum hoc non paruam ſimilitudinem habet quem nos ei ſubijcimus totum rubrum, exceptis villis qui ſunt in pectore, & cauda, qui ſunt cinerei. Sequitur deinde Cãcellus alius, qui, vt Cornelius Sittardus ad Zographũ ſcripſit, extractus eſt ex cochleari domũcula, expetitus in cibis, frequẽtiſſimè capite adnaſcitur Buccino, ita vt vi extrahendus Cancellus ſit quodãmodo: quod Valerius Cordus, & Zographus experti ſunt cùm plures in mari cepiſſent apud portum Liburnum, vbi copioſiſſimè viſitur, non procul à litore maris Liguſtici inter ſaxa. Depingitur præterea Cancellus oblongus Aſtaco fluuiatili ſimilis, quem & ipſum Sittardus ad Zographum miſit: quem Zographus ad tertium genus Cancelli à Rondeletio commemorati refert. Deinde oſtenditur Cancellus in Cochlea varijs coloribus maculata, vt marmor. Nouiſſimum aliqui, vt teſtatur Zographus vulgò auenam vocant, Scaliger Squillam minimã, & à Vaſconibus Ciuadam vocari ait, id eſt, auenam. Pugillatim enim (inquit) deuorant, ſicut auenam veterinæ. Cancelli autem perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandum vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur, " [a] Ariſtoteles; quibus verbis adhuc aliam Cancellorum ſpeciem à prædictis diuerſam " commemoraſſe mihi videtur.

Cancellus authoris.

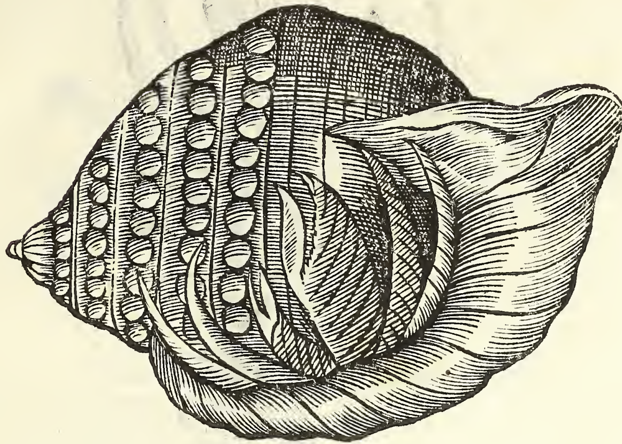

[a] De par. 4. c. 8.

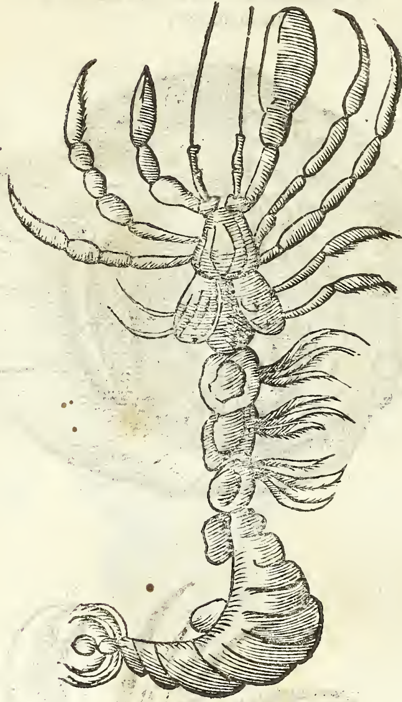
Conchæ

Conchæ, aduenæ Cancello, ſeu Bernardo Heremitæ plenæ effigies. Et Cancelli, ſeu Bernardi Heremitæ nudi imago.

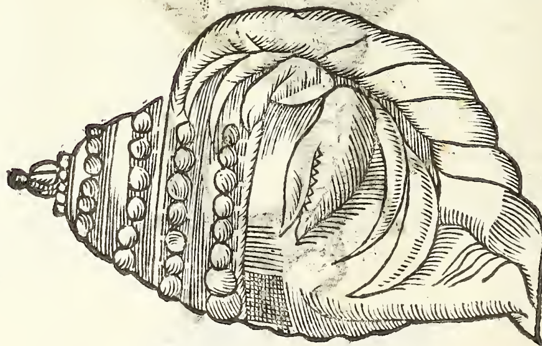

Cancellus alius ruber.

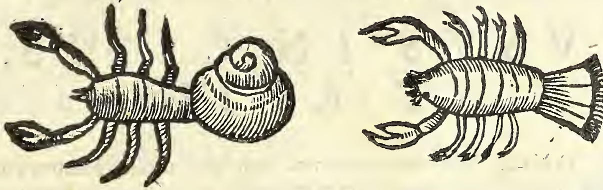
Cancellus in buccina ex Zoographo.

A

Scyllarus ſiue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad Zoographum miſſa. Cancellus alius oblongus aſtaco fluuiatili ſimilis ex Zoographo.

B

Cancellus, V. auena, Squilla minima Scaligero.

C

VICTVS. NATVRA. GENERATIO.

D

POLYPOS Venere exhauſtos deuorant quemadmodum cecinit Oppianum. In ſaxoſis locis verſantur: carne, luto; deniq; iiſdem quibus Cruſtata alia, veſcentes. [a] Ariſtoteles ait, Turbines, Buccinas & ſimilia, in quibus habitant Cãcelli, paſci mari tranquillo abſoluta ſaxis. At quoties flatus vrgẽt, hoſpites Cancellos illos ſeſe in ſaxa recipere, ac latibulis tutari ſæpe, teſte [b] Aeliano, de ſpolijs multo certamine inter ſe contendunt, viribuſq; inferiore repulſo, victor exuuias aſſequitur. Antea verò hæc ſcripſerat: A Conchis verò inopes & nudi primùm Cancelli naſcuntur: deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm verò vacuas & inanes offenderunt Conchulas Purpuræ aut Turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem creuerunt, quàm ijs vt capi queant, in teſtam ampliorem tanquam domum alteram demigrant. Neq; modò ſuprà dictorum Conchas immigrant, ſed & per multas alias capaciores tranſeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiori domicilio gaudent. Eadem Oppianus, & ante illum [c] Ariſtoteles his verbis: Cancellus ille Concharum hoſpes principio ex terra limoq; conſiſtit, mox Conchulas ingreditur vacuas: vbi cùm excreuerit, tranſit in Concham ampliorem, videlicet, aut Naticis, aut Turbinis, aut alicuius ſimilis. Sæpe etiam

[a] hiſt.4.c.4.
[b] de anim.7.c.31.
[c] hiſt.5.c.15

paruas Buccinas ſubit, ingreſſuſq; ampliorem illam gerit pari modo, & viuit in domicilio capaciore, rurſuſq; excreſcens aliam petit ampliorem. Verùm quod dicat Philoſophus, ex terra limoq; naſci, facit vt credam ipſum partem internam Cancelli non perſpexiſſe, cui ad latera adhærent tanquam racemi, aut globuli, oua filo annexa. Et obſeruatum eſt mares à fœminis apertè diſtingui, quòd eodem tempore hæ oua habent, illi minimè. Igitur ex maris ac fœminæ coitu generantur. Nec impedit coitum teſta, qua integuntur. Nam quemadmodum teſtas ſuas deſerunt, vt in capaciores tranſeant; ita ſtatis temporibus natura ad coitum incitante teſtis ſe exuunt, vt corpora commiſceant. E

VSVS IN CIBIS, ET ALIIS.

CONCHAM muricatam vnà cum ſuo Cancello domum cùm retuliſſet Zoographus, decoxit, vt extraheret Cancellum, extractus odore, colore, ſapore, fluuiatilem referebat. Dorion in libro de piſcibus, quem citat Athenæus, inter eos piſciculos quos hepſetos vocant, memorat Cãcellos, καρκίνια. Cancellum ſuum tradit Bellonius non eſſe edulem, ſed alijs piſcibus, vt Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus ſaxatilibus eſſe gratiſſimum obſonium. Quamobrem piſcatores Cancellos plurimùm appetere, quos ſuis Cochleis nudatos, ac viuos hamo impoſitos, ſuis calamis appendunt, hoc enim modo magnam ſaxatilium piſcium capturam facere. [a] Galenus Mullos Cancellorum eſu deteriores fieri & mali odoris his verbis ait: Αἱ δὲ τρίγλαι τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ δυσώδεις εἰσὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δυσπεπτοι, καὶ κακόχυμοι. Eadem Aetius. Vnde patet Cancellum mali eſſe ſucci, difficilè concoqui, ſalſumque ſuccum gignere, indeq; à piſcatoribus negligi. Rondeletius Galeni verba de Cancellis, qui in ſpongijs, quę τράγοι à foetido odore nominantur, rectè intelligi poſſe putat: ac de Cancellis alijs, qui in cœnoſis litoribus degunt, paruiq; ſunt: nam quandoque ad Aſtacorum fluuiatilium magnitudinem accedunt. F G

[a] 1. de alim.

Galeni locus explicatis.

Finis Libri ſecundi.

H

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

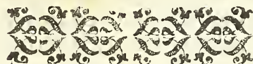
Liber Tertius,

Qui eſt

DE TESTACEIS, SIVE CONCHYLIIS.

Et Primùm.

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

DE animalibus marinis exanguibus ſcripturus, Mollibus primùm, ſecundũ Cruſtaceis locum aſſignaui, duabus ferè rationibus motus tùm quòd vbiq; atq; in omnibus imitandus præceptor Ariſtoteles ita me docuiſſe videtur, vbi omnium horum animalium genera recenſet, atque inuicem diſtinguit: tùm quòd in omnibus meis hiſtorijs nobilitatis ordinem ſequi ſoleam. Sed quia hęc dupliciter accipi hoc loco poteſt, vel ab animantium horum, de quibus hoc volumine tractatur, partibus, vel eorumdem vſu: partium placuit rationem habere, nam alioqui Teſtacea quæ & Conchæ & Conchylia nominantur, non vna de cauſa præferenda omnibus ijs erant, quemadmodũ etiam quilibet, qui ne centeſimam eorum partem (ſunt enim innumerabilia & nunquam ſatis cognita, cognoſcẽdaq; eorum genera,) agnoſcit, iudicare poterit, vt interim eos præteream, qui in veterum ſcriptis optimè verſati ſunt. Cedit quidem in cibum Mollium caro, edendoq; ſunt Cruſtacea: ſed Mollium dura, ac ventriculo inobediens, ferèq; abominanda hominibus eſt; Cruſtatorum verò ſalubris grataque, quin gratiſſima ſi cum illis cõpares, ſin cum Teſtaceis, minimè, quæ non aliam ob cauſam ſagaciſſima rerum omnium parens natura tã dura contegiſſe teſta videri poteſt, ne à quamplurimis animalibus marinis, quæ eorum carne delectantur, deuorarentur, ſed in noſtrum cederent vſum. Ea autem vt inquit Cælius [a] Rhodoginus adeo proce-

Cur de teſtaceis poſtremo loco agat author.

Carnes exanguiũ inuicem comparantur.

Conchyliorum à carne laus.

[a] *Li.27.lect. ant.c.23.*

Conchylia viduarum cupediæ.
ribus gulę probata fuere, vt vel inde conformatum ſit adagium, eſſe Conchylia viduarum cupedias, ſicuti Philareus commeminit Demetrius, vt Sophronem taceã Mimographum. Enumerantur Eadem à poëtis inter ganeas præcipuas. [b] Martialis;

[b] Lib. 11. Epig. 53.

Mentiar vt venias, piſces, conchylia, ſumen,
Et cortis ſaturas, atque paludis aues.

[c] Li. 4 Sylu.
Eleganter [c] Statius inquit:

Ah miſeri quos noſſe iuuat, quid Phaſidis ales
Diſtet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis Anſer
Exta ferat, cur Thuſcus aper generoſior Vmbro,
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.

Teſtacea fructib[a] cõparantur. Poma maris dicta Conchylia. [d] Lib. 2. c. 209.

Quemadmodum verò fructus arborum varij ſunt & ineffabiles, menſarum præcipua ornamenta, & gulæ incitamenta, ita quoq; Conchylia ſiue Teſtacea, ex quibus quàm ex alijs animalibus numeroſior materia ganeæ eſt, quare Septimius Flores Tertullianus iure omni merito maris poma nuncupauit. Tanta verò eorum vbiq; terrarum copia eſt, & tanta apud authores mentio vt doctiſſimus Hermolaus in quodam ſuo in [d] Dioſcoridem corollario, vbi de Oſtreis & Conchylijs ei erat tractãdi locus, ſe copia deterreri dixerit, ſufficereq; primùm gulæ huic generi datũ eſſe adagio inde nato, adagio nimirum quod iam recitaui. Sed incredibilis Romanorum aliorumq; populorum in hiſce Teſtaceis luxuria magis in plurimorum particularium hiſtorijs manifeſtabitur. Atqui hoc loco illud ſolummodo dixiſſe ſuffecerit in hocce gulæ genere, quod pauciſſimis hiſce verbis Plinius ſcriptum reliquit: Luxurię mater Conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit. Quanta autem ea fuerint, inſcripto de margaritis capite fuſiùs dicetur: vel ſi & hoc parum eſt, audiamus quid in hunc luxum Seneca [e] Philoſophus in prauos hominum mores inuectus ſcribat: Quantulum (inquit) ex tot Conchylijs tam longè aduectis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur. Quàm longinquis autem è terris Conchylia peti ſoleant, pulchrè norunt, qui veterum ſcripta euoluêre, idq; nos multis deinceps locis in hoc opere demonſtrabimus. Audiamus item Ciceronem, cuius diſertiſſimi viri teſtimonio, nihil æque aptum eſt, patrimonia, quin integra regna dilapidare, nihil inquit, in L. Piſonẽ apud hunc lautum, nihil elegans (laudabo inimicum) ne magnoperè quidem quicquam per libidines ſumptuoſum. Exſtructa menſa non Conchylijs aut piſcibus ſed multa carne ſubrancida. Loquitur ironicè vt oſtendat, quomodo & ſua & aliorum quæ furto ſuſtulerat, bona perdiderat. Audiamus deniq; rurſus [f] Plinium grauiſſimum ſcriptorem, ex quo legem latam eſſe apud Romanos colligitur aduerſus tam luxurioſi ac tam pretioſi cibi intemperãtiam. Sorices (inquit) & ipſos condi author eſt Nigidius, ſicut glires, quos cenſoriæ leges, princepsque M. Scaurus in conſulatu non alio modo cænis ademere quàm Conchylia aut ex alio orbe conuectas aues. Haud minor etiã luxus erat in colore illo præſtantiſſimo, quem dabat Purpura, Conchylium, Murex, colore illo, inquam, quo regum omnium ac Imperatorum paludamenta togæq; tingebantur, quoq; nunc Sacræ Rom. Eccleſiæ principes reſplendent, & quantoperè mundanis heroibus præferendi ſint, vel ſolo eo nobis demonſtrant. Cæterùm tanta parui fiet luxuria, ſi eam contemplemus, quæ fuit in margaritis ſiue vnionibus, quæ hinc ſuum ortum agnoſcunt. Etenim longè admirabiliora, ac planè incredibilia de ijs memorabimus poſtea, nunc verò illud duntaxat ſatis fuerit dixiſſe Cleopatram ſolam ſexcenties ſeſtertia vnica cœna abſumpſiſſe. Cõcludamus itaq; cum eodem [g] Plinio nullibi maiorem quàm in Conchylijs luxuriam extitiſſe. Sed quid hæc (inquit) tam parua commemoro, cùm populatio morum atque luxuria non aliundè quàm è Concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerũ natura damnoſiſſimum mare eſt, tot modis, tot menſis, tot piſciũ ſaporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed quota hæc portio eſt reputãtibus Purpuras, Conchylia, Margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, totoq; corpore à fęminis iuxtà viriſq; geſtarentur. Quid mari cum veſtibus? Quid vndis fluctibusq; cũ vellere? Non rectè recipit hac nos rerum natura, niſi nudos. Eſto, ſit tanta ventri cũ eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt, niſi qui veſcimur periculis, etiã veſtiamur. Adeò per totum corpus, anima hominis quęſita maximè placent. Principium ergo culmenq; omnium rerum pretij, margaritæ tenent.

[e] Li. 14. Ep. 97.
Luxus Romanorum in conchylijs.
[f] Li. 8. cap. 57.
[g] Li. 9. c. 34. & 35.

SYNONY-

A

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

OMINA, quibus istiusmodi animalia, quæ duro siliceoq; tegmine, fragili atq; ruptili, non collisili muniuntur, cùm apud Græcos, tùm apud Latinos veniunt, inuenio non pauca, sed quæ declaratione magna indigent. Ὀστρακό-δερμον. Aristoteles alijq; multi Ὀστρακόδερμα nuncupant, ac si Testaceæ cutis animalia dicas. Huius vocis etymum videre licet apud [a] Galenum, qui ita [a] lib. 3. de alim. facul. scribit, quoniam totum corpus ambiens veluti integumentum vnicuiq; congenitũ appellatur δέρμα, idest, cutis, secundũ proportionem idem in Buccinis, Purpuris Ostreis & Chamis & alijs eiusdẽ generis dicitur, ob id vocantur Ὀστρακόδερμα huiusmodi animalia, quia testæ, vel lapidi simile planè est, quod extrinsecus ambit operimentum. Itaq; Plinius, modò, quibus Testacea operimenta vertit, modò silicum duritie intecta, modò testis inclusa duris, modò silicea testa inclusa. Sed fortassis simpliciter Testata, vt multoties Theodorus vertit apud Aristotelem, & Testacea, vt Rondeletius vocat, alijq; Testata, & testacea. B recentiorum multi, & ipse quoq; Theodorus aliquoties, non incongruè dici poterunt: nam & Testæ quasi ὄστρακα ab [b] Horatio nominatur hoc versu: [b] li. 2. Sat. 4

Sed non omne mare est generosa fertile testa. Testa dicitur ὄστρακον.

Cicero verò belluas natiuis testis adhærentes duxit in libro de natura deorum, & Palladius clausa maris animalia, cùm ait: Luna incremento suo omnium clausorum maris animalium, atq; Concharum membra turgere iubet. Testudines item à quibusdam dici testis Testudo. est [c] Albertus Magnus his verbis: Vniuersaliter autem hæc omnia animalia, quæ duræ [c] Lib. 13. de Animal. tract. 1. c. 2. testæ vocantur, & à quibusdam dicuntur Testudines, secundum veritatem, sunt quæ apud nos Ostrea, Conchylia nomen habent. Alio nomine Ὄστρεα philosopho nominãtur, Ostreum. sicut disertissimè alibi scriptum reliquit: ἄλλο δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων, ὃ καλεῖται ὄστρεον. [d] lib. 1. hist. c. 6. Galenus in declaratione huius vocis parum sibi constat, modò enim animalia esse dicit, vt in decimoquarto de vsu partium, modò inter animal & plantam media idest Zoophyta facit, vt in libro de formatione fœtus. Galeni inconstantia Gaza modò Concham, modò Ostreã transfert; sed Ostrea neutro genere cùm Græcis, tùm etiam Latinis nominantur Ostrea & Ostreum, quid differant. C tam in specie, quàm in genere de Ostracodermis seu Testaceis omnibus: Ostreæ verò fœminino genere Latinis tantùm de specie vna, vt annotat Zoographus; Rondeletius verò, Latini, inquit, Ostreorum nomen retinuerunt, Ostreas etiam dicunt. Nec pro vniuerso genere solùm, sed pro specie etiam earum quibus testa scabra est & aspera, nomen id vsurpatur. Apud Græcos quidem ὄστρεον per ε breue, & ὄστρειον per diphthongum diuersas plerumq; significationes habent, aliquando promiscuè ponuntur. Sed latini id discrimen ignorant. Ὄστρεα, inquit [e] Galenus, vocat, quæ ab Aristotele ὀστρακόδερμα vocata sunt: quod autem ὄστρεον vocatur sine ι, in secunda syllaba, speciem quandam Ostreorum ponunt, vniuerso generi subijcientes, Buccinas, Purpuras, Chamas, Pinnas, atq; omnia huiusmodi. [e] li. 11. Sim. ὄστρεον tamen vt subinde constabit nonnunquã generale est ad omnia Testata, Vuottonus aliquãdo & sola cõprehendere, quę sua natura immobilia sunt, scribit. in qua significatione Zoographus idonei authoris testimonium sese non reperire asserit. Veteres, inquit Athenæus, ὄστρεα dicebant, quod Cratini in Archilochis, & Epicharmi in nuptijs Hebes testimonijs confirmat, huius: πιννῆσι καὶ ὀστρείοισιν ὁμοίη, illius: ὄστρεα συμπεφυκότα. † Plato verò ὄστρεον, vt ὄρνεον dixit, ὀστρέων τρόπον δεδεμένοι; Ostreorum modo colligati. † In Phædro. D Plinius quoq; Ostrea pro Ostracodermis aliquando trãstulit, vt vbi apud Aristotelẽ legitur, Τὰ ἄλλα γένη πάντων τῶν ζώων πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀτελὲς, ἔχει ὀφθαλμούς. Oua mala codermа, & ostracoderma. Quæ sic ille interpretatus est. Non omnibus animalibus oculi, Ostreis nulli. Ostracoderma tamen sæpius multò latius patet, quam Ostrea, vt iam diximus, vnde etiam ex ouis ostraóderma dici notat Cælius Rhodoginus putamine intecta testaceo, vt in auibus: malacóderma verò quæ molli obducuntur cute. Ὄστρειον deinde, siue ὄστρεον Ostrũ dicitur ὄστρεον. appellant etiam ostrum, idest colorem, qui ex ostracodermis, Conchisúe conficitur, seu ostrinum colorem, vt Propertius vocat. Vitruuius [f] in hoc sensu. [f] lib 7. c. 13. Ea Conchylia cùm sunt lecta, ferramentis circa funduntur, è quibus plagis purpurea sanies vti lachryma profluens, excussa in mortarijs terendo comparatur. & quòd ex concharum marinarum testis eximitur, ideò ostrum est vocitatum. † Plato ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βουλόμενοι ἀφομοιοῦν, † In Cratylo ἐνίοτε μὲν ὄστρεον μόνον ἐπήνεγκαν, ἐνίοτε δὲ ὅτιοῦν ἄλλο φαρμάκων, id est, quemadmodum pictores cùm quid volunt imitari, quandoque sumunt solum ostrum, quandoque verò

quoduis

[g] Lib. 5.

quoduis aliud pigmentum. Et cum diphthongo apud [g] Athenæum: Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέκριντο ὀστρέῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, ideſt, qui quidem corpora vngebat Oſtro, aliqui milto, & alijs coloribus. Eodem modo accepiſſe videtur Heſychius, qui cùm ὄστρεα expoſuiſſet κογχύλια, ſubiungit, Λάκωνες χάνθος, innuens nimirum, Oſtreon Lacones vocare Conchyliorum florem, vt Ariſtoteles πορφυρῶν ἄνθος, Plinius Purpurarum florem, ideſt, Purpuream ſaniem, quæ è Purpuris excipitur. Quod verò ad etymum attinet, ὄστρεον & ὄστρακον ex ὀστέον, quod os eſt, deriuari pleonaſmo litera ρ docet Euſtathius. Ὀστρακηρὰ VVottono ſynonymum eſt Oſtracodermo ex Oppiano, vt mox apparebit. Et τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere Teſtatorum Strabo dixit, alij quidam etiam ὀστρακώδη. Σκληρόδερμα etiam dicuntur, vt Iunius notat, Ariſtoteli, Empedocli λιθόρρινα, Oppiano ὀστρακόρινα, ὀστράκηρα, ὄστρακα. Inuenio etiam apud eundem [h] Oppianum ἔθνεα ὀστρακόρινα, & apud Suidam ὀστρακόδερμοι ἰχθύες, ideſt, Teſtacei piſces. Λιχάδες Heſychius & Varinus interpretantur Oſtrea omnia, adduntq; ab alijs lapides dici & Calculos, & Conchylia. Λεβηρίδα ideſt Liberidem aliqui ſenectam ſerpentis vertunt teſte Galeno, alij Concham vacuam. Κυματοφορτίδες Heſychio ſunt κόγχοι, Conchæ. Κόγχος, & Latinorum Concha perquàm frequenter ſumitur pro omnibus Conchylijs & Teſtaceis, item pro quibuſdam eorum generibus. [i] Theodorus in tranſlatione Ariſtotelis Oſtrei & Conchæ nomine vtitur pro vniuerſo genere teſtato [k] Rondeletius verò, Concha, inquit, ſumitur & pro omni teſta, & pro teſta læui, ſiue inæqualiter rugata. Et [l] rurſus: Conchæ nomen latiſſimè patere iam diximus; hoc verò [m] Plinij authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina Concharum nomine comprehendit. Bellonius de biualuibus tantùm vſurpaſſe videtur, & Zoographus Concha vocabulum generale videri quidem ait, videri ſibi tamen ad biualuia magis propriè referendum. Huius ſpecies, inquit, aliæ turbinatæ ſunt, & Cochleæ dicuntur: idque, vel hebetiùs, quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutiùs, ideſt, longiore, magiſque faſtigiato, vel mucronato ductu, & vocantur Strombi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſæ communi vocabulo adhuc Conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili & plana ſuperficiei curuatione ſe colligunt, vt Venereæ & Porcellanæ dictæ: ſiue biualues, ſiue vniualues ſint; vt Conchæ vocabulo genus totum Teſtaceum comprehendamus: ſicuti Cruſtaceum, Cancri: quorum vtrumq; vel veterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt, vel certè eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodiùs verba faciamus. Nicolaus Perottus Concham ab Oſtreo ſic diſtinxit: Conchæ dicuntur, quæ teſtam læuem habent & politam, ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatam: Oſtrea verò quæ aſperam ſcabramq;, quamuis generali nomine Oſtrea quoq; Conchæ dicantur, quales ſunt Cochlearum. Ouidius:

Oſtreum vndè dicatur.

Ὀστρακηρὰ

Σκληρόδερμα.

[h] Lib. 5. de piſcib.

Λιχάδες.

Leberis.

Concha.

[i] Lib. 4. c. 4.

[k] Lib 1. de Teſt. cap. 1.

[l] lib. 1. c. 17.

[m] lib. 9. c. 33.

Cochleæ quæ

Strombi q.

Conchæ uocabulũ ad omnia Teſtacea.

Cõcha ab Oſtreo diſtinguitur.

Oſtreaq; in Conchis tuta fuere ſuis.

Hæc ille, & rurſus: itaq; Purpura inter Cõchas potiùs numerabitur, Murices inter Oſtrea, ob ſcabritiem corticis. Sed cùm teſtarum ſcabrities ſit diuerſa, alia ſcilicet in Oſtreis, per totam teſtæ ſuperficiem, alia in Muricibus & Purpuris, eminentibus quibuſdam aculeis, Perotti hæc poſtrema ſententia vacillabit. VVottonus ſcribit Conchas appellari à Plinio, non quæ teſta adeo fragili clauduntur atque Cocleæ, Pectines, digiti, ſed quæ firmiore, vt Purpuræ, Buccina, Pinnæ. Atque ita ſanè Plinius: firmioris, inquit, iam Teſtæ (de quibuſdam fragilis teſtæ dixerat prius, nempè Vnguibus, Pectinibus, Cochleis, Echinis & Cancris) Murices, & Concharum genera. Quandoque ſeparat à Conchylio, vt cùm ait: Concharum ad Purpuras & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperatura. Aliquando pro omnibus Teſtaceis accipit: Conchæ omnes celerrimè creſcunt, præcipuè Purpuræ: aliquando pro pretioſioribus: Populatio morum atque luxuria non aliunde maior quàm è Concharum genere prouenit; de Margaritis nimirum & Purpuris & Conchylio ſentiens. Quidam etiam hoc citat ex eodem: Inter Conchas principatum tenent Margaritæ. Feſtus ex Varrone: Imperito nonnunquam Concha videtur Margaritũ. Accepit præterea Concham pro teſta exteriori, inquiens: Polypi veſcuntur Conchyliorum carne, quorum Conchas complexu crinium frangunt. Item vbi apud Ariſtotelem legitur, τὰς μὲν οὖν μικρὰς μετὰ τῶν ὀστράκων κόπτουσι, ipſe tranſtulit ſic. Et maioribus quidem Purpuris detracta Concha auferunt. [n] Ouidius.

Concha à Conchilio, ſeparatur.

Cõcha pro Teſta.

[n] lib. 2. de arte.

Litore quot Conchæ, tot ſunt in amore dolores.

Columella.

[o] li. 2. de nat. deor.

Implicitus Conchæ limax. Et [o] Cicero. *duabus patula Conchis.*

Hinc

A Hinc etiam Conchæ numerantur à Martiano I. C. ff. de fundo inſtructo & inſtrumento leg. inter inſtrumenta pictorum, qui pigmenta ſua in Concharum teſtis ſeruare ſolent. Conchæ præterea nomen notante VVottono, vnam ſpetiem ſignificat, nempe Chamen, vt apud Ariſtotelem in quarto de hiſtoria, ſed & priuatim Chamen Tracheam, vt in quinto, & apud Oribaſium in ſecundo. Idem legere eſt apud Galenum in gloſſis, item apud Heſychiũ & Varrinum. Sed & Gaza alicubi ex Theophraſto pro Pinna ſimpliciter Concham tranſtulit, quod non probo, cùm Plinio Concharum generis tantùm ſit ipſa Pinna. Alibi apud [p] Ariſtotelem idem Gaza pro κόχλων id eſt, Cochlearum vertit, Concharum, genus capiens pro ſpecie. Et κόγχος Heſychio eſt κόχλιας, Cochlea, qui & κόγχον διελεῖς prouerbialiter dici tradit, pro ἴσον ἐπόιησας, id eſt, feciſti æqualem, ſed vel teſte etiam authore theſauri linguæ Græcæ eo nomine potiùs Concha vocatur, quàm Cochlea, vt ex prouerbio eo liquet; nec enim Cochleam poſſes διελεῖν, vt Concham, quippe Cochlea ex vnica teſta gyris quibuſdam & voluminibus compacta conſtat, Concha autem duabus veluti ſcutulis clauditur, quæ facilè diuelli à ſeimuicem queunt. Ita igitur [q] Athenæus dicit Timonem Τῶν λυδίων καρυκῶν προκρίνειν τὸν κόγχον. Et [r] Pauſanias κόγχους θαλασσίας διά

B παντὸς ἐνεῖναι τῷ κογχίτῃ λίθῳ. Concham quidem veteres nonnulli pro Cochlea dixerunt, ſed marina maximè. Auditum in quodam ſpecu Concha canentem Tritonem. Tritones enim aliqui fabulantur Concha perforata buccinare. Apuleius, Triton Concha ſonat, buccinat, item: Concha ſonaci leuiter buccinat. Virgilius:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq; ſonanti
Inſpirare iubet. Et de Miſeno tubicine.
Sed tum fortè caua dum perſonat æquora Concha.

Silius [s] Italicus Conchas iſtas eleganter tortas nominat, cùm canit:

Nec mora; terrificis ſeuæ ſtridoribus æris
Per vacuum latè cantu reſonante profundum
Incubuere tubæ; queis excitus æquore Triton
Expauit, tortæ certantia murmura Conchæ
Vix meminere maris.

Inuenio & apud eundem:

Audit ventoſa perflantem murmura Concha.

C Priſci autem homines ante tubam inuentã vtebantur Cochlea marina, vt meminit [t] Scholiaſtes Homeri ad hæc verba; κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσπάλπιζον. Vnde & Dardanus dicebat.

Non facit ad noſtros ærea Concha ſonos.

Et [u] Plutarchus: nam ſicut pecora orationem hominis non intelligunt, ſibilis autem, & palpationibus accuratis & fiſtulis aut Conchis excitantur ac ſopiuntur à paſtoribus. Reperio item Concham ſumi pro Cochlea terreſtri apud Epicharmum in hoc verſu:

Κόγχον δὲ τὸν σέσιλον ἄπαγ' ἐς τόν φθόρον.

Porrò Martialis Concham Lucrinam pro Oſtrea aliquoties dixit, vt

Ebria Baiano veni modo Concha Lucrino.
item: *Concha Lucrini delicatior ſtagni.*
item: *Sed cui ſolus erit Concha Lucrina cibus.*

Auguſtinus Niphus diſcrimen quoddam inter Concham & Concam ridiculè ſomniauit; „ Vbicunq; inquit, Conca ſcribitur c exili, id eſt, ſine h, ſignificat genus, id eſt, omne teſta„ tum: nam Concha cum h, ſpeciem vnam eorum tantùm importat, quæ ſi ſit canaliculis di„ ſtincta, dicitur etiam Cõcha; ſi ſit læuis & plana, Chama vocatur. Sic ille. Iam verò Con-

D cha alia quoque habet ſignificata, vti vaſis in primis quoddam genus concauum ac ſuperius patulum, quod Iuuenalis intellexiſſe videtur, cùm ait, *cùm bibitur Concha*, & Horatius: *funde capacibus Vnguenta de Conchis.* Alibi quoque Concham ſalis puri dixit, pro vaſe, in quo ſal poni in menſa ſolet. Sed & Ariſtoteles in quarto de Animalium hiſtoria κόγχον nominauit Concham, qua in implendo & deplendo vtuntur, vt & [x] Dioſcorides de oleo candido, θεὶς ὑφ' ἥλιον, ἀνάχει κόγχῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν: ſub ſolem quotidiè Concha refunde. Cato, Capulator Concha oleum tollat. Plinius: Patinis fictilibus impoſitum ferrea Concha, calice coopertum. Et ex recentioribus Perottus, puluis, inquit, ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia ſoluatur; ac rurſus tũditur, deinde lauatur in Conchis, ſiccaturque. Idem Perottus alibi Concham vas oblongum & concauum interpretatur, ex Plinio fortè, apud quem hoc legitur. Vaſis genus concauum, ac ſuperiùs patulum, à Conchæ naturalis ſimilitudine Concham vocamus. Conchæ nomen pro vaſe Lugduni etiamnum ſeruant, vt notat Zoographus, addens eſſe quoſdam, qui

Cõcha pro vna ſpetie.
Gazæ errores.
[p] Li. 4. Hi. cap. 1.
[q] Lib. 4.
[r] In Atticis.
Concha ponitur quandoque pro Cochlea.
[s] Lib. 14
Cochlea marina uſi priſci loco tubæ.
[t] In Iliad.
[u] Li. 7. Sym poſ. quæſt. 8.
Cõcha Lucrina.
Niphi nugæ.
Conchæ alia ſignificata.
Pro uaſe.
[x] Li. 1. c. 32
Cõcha uas quale.

quid interpretetur vas valdè apertum instar illius quo tonsores lauandis barbis calidam E
adhibent. Ipse verò Concham dici rectè putat vas omne cibo, potui, alijsúe vsibus accommodatum, quòd marginum aut labeorum latitudine careat, præsertim si longitudo eius latitudinem vicerit, eiusmodi enim Concharum testæ sunt, talis & Cochleariū figura est, sed manubrio addito, pateræ verò obbę, catini, lāces, & huiusmodi vasa, quamuis
Plattę. latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ vulgò dictæ (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τοῦ τοῦ ἀγγείου ὅλως, ἢ τῶν χειλῶν.) rotundiora tamen sunt, quàm vt Conchæ nomen mereantur. Cato rursus: In cellam olearеam hæc opus sunt: dolia olearia, opercula; labra olea- „
y lib. 33. ria quatuordecim, Conchas maiores duas & minores duas, [y] Plinius alibi ferreā Conchā „
z li.3.Reg.7. dixit; & in sacra [z] Historia proditur decem fuisse lutures, seu Conchas æneas, quarum
Cymbala Cōchę dictæ. quæq; tenebat quadraginta batos. Hinc & cymbala à poëtis Latinis Conchæ vocantur, quòd Conchas similitudine scutulata referant, & ab earundem similitudine [a] Lycophron
a In Alexandra. κόγχον vocat hemicranium seu caluam capitis, nam & ipsa est scutulata, Τυπεὶς σκεπάρνῳ κόγχον ἐυθέτῳ μέσον. apud Aristophanem σκαφίον dicitur sicuti Iulius Pollux annotauit: sed scaphium etiam speties Concharum marinarum est, quæ Mys alio nomine dicitur.
Calua capitis Concha vocata: Eandemq; item ob causam vmbonem clypei Polybius χόγχον appellat in Epitome, προ- F
σήρμοσαι τῷ θυρεῷ καὶ σιδηροῦ κόγχος, ὃ τὰς ὀλοσχερεῖς ἀποστέγει πληγὰς λίθων. Nec non κόγχοι nominantur eodem modo τὰ ἐγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν ὁ παρὰ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, teste eodem Polluce, hoc est cauitates oculorum, seu caui in quibus oculi latent.
Vmbo Cōcha uocat' Cauitas auris Cōcha dicitur. nam & ipsi sua figura Concham repræsentant: sicuti & auris caua pars extrinsecus, quam etiam κόγχον ipse, Rufus κόγχλω nominari scribit: deniq; patella in genu eidem κόγχη, vel κόγχος appellatur. Sed de Conchis dictis in corpore humano, plura in anatomicis Vesalij aliorumq; lector curiosus inueniet. Est præterea Concha locus in ædificijs came-
b Egloga 6. ratus ad similitudinem Conchæ, & Testudinis, vt meminit [b] Calphurnius poëta præclarus.

Si placet, antra magis, vicinaq; saxa petamus,
Saxa quibus viridis stillanti vellere muscus
Dependet, scopulisq; cauum sinuantibus arcum
Imminet exesa veluti Testudine Concha.

Nauis dicta Cōcha. Ita fortè nauis quædam etiam Concha dicitur, cuius his verbis Cælius [c] Calcagninus me-
c lib. de re naual. minit. Nauigeram similitudinem, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: G
Cōcham esse Acacij modò carinatam, inflexa puppe, prora rostrata. In hanc condi naupli- „
d lib. de calcul. lusu. um animal Sepiæ simile ludendi societate sola. Idem [d] Calcagninus notat calculos Con- „
chas dici, dum ait: calculos fuisse lapillos ab initio, quales in ora per lusum sæpe legimus, „
Cāculi Cōchę, qui dicti. & quos spolia Oceani Claudius Cęsar vocauit, cùm parata expeditione milites iussit galeas Conchis, & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipsum ostendit. Concha quoq; nomen est mensurę, teste Galeno. Est [e] autem alia
Cōcha pro mensura. magna, alia parua. [f] Vtriusq; capacitatis mentionem facit idem author ex Cleopatra: „
e lib. de pōd. & mens. Magna, inquit, Concha eandem oxybapho mensuram seruat. Eius enim mensura capit „
cyathum vnum semis, pondus verò drachmas quindecim: minor verò Concha mensu- „
f lib. 5. Epist. ra semicyathum, pondere drachmas quinqué exęquat. Sunt qui ex eo dictam putent, quòd tantum capiat, quantum Concha: sic Cochlearium etiam Chama & mystrum, mensurarum nomina sunt, à capacitate testarum, quibus eiusdem nominis Ostracoderma
g lib. de nat. mul. aquatilium animantium conteguntur, desumpta. In quo sensu dicebat [g] Hippocrates, mensurā quāta est Conchę testa terito. Sed & Concham scribit Gulielmus Philander doctissimus Vitruuij scholiastes, sigilla imagunculasq; relictis in parietibus ædiculis (Ita- H
lia nichios appellat, credo quòd imbricatis Conchis soleat earum superior pars ornari, nam Hetrusci Conchas nicchios vocāt,) collocandas appellari. Postremò κόγχος apud
Faba κόγχος dicta. Athenæum, si bene memini, genus est fabæ cum cortice suo elixa, ad differentiam fabę fresę quę sine cortice coquitur, à similitudine Concharum, quòd confracto cortice velut implicita Conchis suis caruncula videatur. Citat Athenæus hos versus.

Αιτη δὲ καὶ ἀυσηλέη ἐνὶ κόγχῳ
Ἐλλώων, ἢ πᾶσα περιστρόφητος οἰζύς.

Epicharmus etiam Cōchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τε μικρόν, ἀλλά
Conchis. τος τε προστετμημένον. Dicitur & Conchis fœminino [h] genere. Martialis.

h li. 5. Epig. *Si Conchem toties meam comesses.*

i lib. 3. Item [i] alibi.

Si spumet rubra Conchis tibi pallida testa.

Iuue-

A † Iuuenalis. *Cuius conche tumes.* † *Sat. 3.*

Atq; hæc de vocabuli Conchę diuersis significationibus. Nihil autem refert κόγχη ne in fœminino, an κόγχος in masculino dicas, Reperitur & κόγχυς significans putamen Ostrei, sine id quo integitur Ostreum, quodq; abijcitur, cùm comeditur. [k] Ita enim Pollux de purgamentis eorum, quæ in mensa apponuntur, κογχυλίων, κοχλίας; καὶ ὀστρέων, κόγχυς. καὶ ἰχθύων λέπη, καὶ καράβων ὄστρακα. Nisi fortè reponendum κόγχας. Κογχία diminuta forma dixerunt Strabo & Diocles, sicut latinè Conchulas Plinius & Apuleius. Apud Dioscoridem reperitur quoq; κογχάριον. Κογχόλη hinc quoq; deriuatum videtur, sed quod significare inuenio Purpurā; vt Suidæ in hoc loco, αἱ κογχόλαι ὄψιν οὐκ ὀχυραὶ φαίνονται διὰ τὸ ἀφιστάμεναι. Hesychio quoq; κογχόλαι sunt τὰ ὄστρεα καὶ πορφύραι, verùm & κηκίδες. idest, gallæ, forsan ob similitudinem. Seruius Conchæ vocabulum à Græco κόγχη deducit. Aliqui Latinum putant à concauitate dictum: itaq; sine aspiratione scribunt. Isidorus verò Conchas & Cochleas inde dictas arbitratur; quia deficiente Luna cauantur, id est, euacuantur, & minuuntur. Hinc & κογχύλιον, apud Latinos Conchylium, idem nonnunquam quod κόγχη & κόγχος, nimirum totum testatorum genus comprehendens: nam [l] Plinius vt scribit Conchas omnes celerrimè crescere, præcipuè Purpuras; ita etiam linguam Purpuræ esse longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua Conchylia inquit, tantam duritiem aculeo esse. Et [m] alibi, Spiritum sydus, inquit, Lunæ existimari, & hoc esse quod terras saturet, accedésq; corpora impleat, abscedensq; inaniat: ideo cum incremento eius augeri Conchylia, spiritum sentire, quibus sanguis nō sit. Athenæus. E Conchilijs aluum simul & vrinam cient, præcipuè Mituli, Ostrea, Pectines, Chamæ. Alioqui κογχύλιον, siue Conchylium, de certa quadam Concharum spetie dicitur, expetita non mensis solùm, sed & vestium infectionibus, vt inter alios docet Plinius loco paulò antè citato, vbi locutus de Purpuræ flore illo tingēdis experito vestibus, sed vnde (inquit) Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Ibidem dicit Concharum ad Purpuras & Conchylia eandem quidem esse materiam, sed distare temperamento. Et [n] Isidorus Conchylium dictum esse autumat, quòd Conchulis marinis color eius colligitur; idem & Ostrum vocari, & Conchylia maris exponit, quæ circumcisa ferro lachrymas purpurei emittunt coloris: quibus collectis color purpureus temperatur, & Ostrum exinde appellari, quod ex testæ humore elicitur. Vnde & κογχύλια κροκίδα vocant floccum lanę Conchylij sanie infęctæ. Crito apud Galenum in tertio κατὰ τόπους, ἐντίθει κροκίδα κογχυλίῳ. Floccum lanæ Conchilio infectæ, vt [o] Plinius loquitur. Quin etiam κογχύλιον nominatur lana vestisúe Conchylij cruore infecta, vt apud Galenum κογχυλίῳ ἔμφραττε τὸ οὖς, Conchyliata veste aurem obtura. Et [p] apud Quintilianum de puero nimis molliter educato. Nondum prima verba exprimit, & iam coccum intelligit, iam Conchylium poscit, pro Conchyliatam vestem vt Plinij verbis vtamur, Ciceronis imitatione, qui conchyliata peristomata dixit. In eodē quoq; sensu Conchylium accepit Horatius, cùm ait.

Marginal notes: Κόγχυς. [k] *lib. 6. c. 15* Κόγχία. Κογχάριον. Κογχόλη. Conchæ etymum. Conchyliū quid. [l] *lib. 6. c. 36.* [m] *lib. 2.* [n] *lib. 19. Orig. cap. 28.* Etymum. [o] *lib. 23. c. 7* Conchyliū pro ueste colorata. [p] *lib. 1. c. 2.*

Horum ego non fugiam Conchylia? hoc est vestes conchyliatas, quibus induti in publicum procedunt tanquam nobiles Romani. Franciscus Massarius ad explicationem istorum [q] Plinij verborū: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit: per Conchylia, inquit, hoc loco aliqui intellexerunt Murices: Murex enim Conchylium per excellentiam dicitur, vnde vestis tincta Murice, Conchyliata dicitur. Et [r] Angelus Decembrius Concha & Conchyle exponit Testudinei pisces quibus & ad Purpuram conficiendam veteres vsi sunt. Horatius priuatim pro Ostreis Conchylia dixit hoc versu.

D

Non me Lucrina iuuerint Conchylia.

Misceueris elixa simul conchylia turdis.

Et rursus: *Simul assis.*

Miscueris elixa simul conchylia turdis.

[s] Vitruuius pro Purpura: incipiam nunc de Ostro dicere, quod & charissimam & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem, Id autem exprimitur ex Conchylio marino, è quo Purpura inficitur. Quare Conchylij nomen & polysemum est, & priuatim etiam spetiem quandam, item colorem significat. Sumitur præterea hæc eadem vox pro ipsis testis seu operimentis: Scholiastes Aristophanis: Conchis seu Conchylijs solebát sigilla (sphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur. Et [t] apud Aetium legimus: Conchylium, idest testa Purpurarum crematum, additur collyrijs absterforijs. Reperitur etiam in Paulo Aegineta κονδύλιον, sed haud dubiè pro κογχύλιον. Postremò Damasus, vt annotat Gyraldus, Conchylia vocabat multorum martyrum sepulchra.

Marginal notes: [q] *lib. 9 c. 35.* [r] *li. 7. polit.* Conchyle. Conchylia pro Ostreis. [s] *lib. 3. c. 5.* pro Purpura. pro testis. [t] *lib. 1. c. 345.* pro sepulchris.

E

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA. VICTVS.

a lib. 1. c. 1.
b lib. 9. c. 33.

TANTA in hiſce Teſtaceis ludentis naturæ varietas eſt, tot colorum differentiæ, inquit [a] Rondeletius, tot figuræ, vt vix numerari poſſint. Equidem [b] Plinius varietatem iſtam explicaturus, & ipſe iucunda & eleganti verborum varietate & copia, naturæ fœcunditatem, miramq; ac multiplicem in procreãdis omnibus ſolertiam ingenioſè imitatus eſt, inquiens; Concharum genera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot

Teſtaceorũ varietas.

colorum differentiæ, tot figuræ, planis & concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cęſis, in dorſum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato, iam diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, prædenſata, porrecta, ſinuata, breui modo ligatis, toto latere cõnexis, ad plauſum apertis, ad buccinũ incuruis. Huc vſq; ille. Cũ planas & concauas dicit, Pectines intelligit quibus ſolis hęc nota cõtingit, cũ ad Buccinũ recuruas, Cochleas & Buccina cõprehendit. Eaſdẽ ferè differentias, ex [c] Ariſtotele ſic recitat Athenæus, interprete Dalechãpio. Ariſtoteles in opere de animalibus has Teſtaceorum (Ὀστρέων) ſpecies recenſet: Pinnam, Oſtreum (ſpeciatim dictum) Muſculum (Mitilum Zoographus) Pectinem, Solena, Concham, Lepadem, Tethea, Balanum. Huc illuc vaga progrediuntur Buccinum, Purpura, Hedyporphyra, Echinus, Strabelus: (tanquam Oſtrea dicantur propriè, quæcunq; Teſtatorum biualbia ſunt, & Patella quoque vniualuis; eademq; omnia progrediendi vi & inſtrumentis careant: Greſſilia verò ſint, Buccinum, Purpuræ, & aliqua Turbinata. Non tamen ſola hæc, ſed ex biualuibus quoq; nõnulla moueri conſtat, vt Pectines.) Virgatus eſt ex his & aſpera teſta opertus Pecten: Tetheum Concha læui tectum, & nullis diſtincta virgis. Pinnarum tenuius eſt os, Oſtreis Biualuibus craſſum. (Pinna tenue os habet, quod Oſtreum habet craſſum, teſtamq; vniformem & leuem. Patella biforis eſt, læuemq; habet teſtam. Natalis de Comitibus.) Lepadibus concha & ea læuis, vnica eſt. Muſculorum duplex teſta vno loco tantùm cohæret. Solenis & Balani vndique tota coaleſcit & coniungitur. Ambobus id commune generibus eſt, quòd operiuntur teſta. Græcè legitur. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ ζῴων, ὄστρεα φησὶ, πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτεὶς, σωλὴν· κόγχη, λεπὰς, τῆθος, βάλανος. Πορευτικὰ δὲ, κῆρυξ, πορφύρα, ἡδυπορφύρα, ἐχῖνος, στράβηλος. Ἔστι δ' ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος ῥαβδωτός. Τὸ δὲ τῆθος ἀρράβδωτον, λειόστρακον. ἡ δὲ πίννη λεπτόστομον. Τὸ δ' ὄστρεον παχύστομον. Zoographus ait hunc locum ſibi videri corruptum, & à Latino interprete non bene tranſlatum. Quid ſi ſic? inquit. μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον (vel potius τραχυόστρακον) λεπὰς. δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, μῦς. σύμπεφυκὲς δὲ (nam & Ariſtoteles dicit, ὅτι ἐπ' ἄμφω συμπέφυκε) καὶ λειόστρακον, σωλήν. μονοφυὲς δὲ βάλανος.) Μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον. συμφυὲς δὲ μῦς, μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος. Κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Idem Zoographus apud Ariſtotelẽ, quẽ citat Athenæus, hæc verba diu quæſita non reperit. Libro autem, inquit, quarto Hiſtorię animalium cap. 4. Teſtatorum differentiæ leguntur huiuſmodi; Eorum quædam Turbinata eſſe, στρομβώδη.; alia non turbinata. Rurſus ex his μονόθυρα ſunt quæ teſta vna continentur, δίθυρα, quæ duabus. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Tanquam Patellæ inter non Turbinata genus tertium conſtituant, à cæteris duobus, biualuibus, inquam, vniualuibusq; diuerſum: cùm tamen recentiores pleriq; omnes Patellas vniualues faciant. Certè hoc in loco Ariſtoteles tria genera apertè conſtituit, vt retulimus, & Gaza ſimiliter tranſtulit, ita nimirum ſentiens. Turbinatorum carnem includi, niſi quòd ceruicem & caput exerunt cùm lubet: Non turbinatorũ verò in alijs includi teſta vel gemina, vt in Chamis: vel ſingulari, quorum ſpetiẽ nullam nominauit: videtur aũt de Conchis illis ſentire, quas Venereas aut Procellanas vulgò nominãt: nã ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non comprehendit, quodnã aliud genus eis aſſignabimus? Præterea cùm non modo dithyras ſed monothyras quoq; Conchas ſuis teſtis, has ſingulari, illas geminis cõtineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, Patellę etſi Concham vel teſtã vnam dũtaxat habeant, ea tamen non continentur aut includũtur: ſed altera parte nuda ſunt, qua ſaxo adhærẽt, quod eis alterius teſtę loco eſt: Quãobrẽ aut tria ſtatim,

Marginal notes:

F

Plinius explicatus.
c lib. 3. c. 11.

Pecten. Tethyum.

Lepas. Muſculi.

Athenæi locus corruptus animaduerſus.

Vniualue, & Biualue quid.

Digreſſio de Vniualuibus.

Turbinata qualia.

H

Cõchæ Venereæ vniualues sũt.

Patellæ.

A statim, vt hîc Aristoteles, non turbinatorum ponemus genera, aut potius bina tantùm in prima diuisione, ita vt eorum alia dithyra sint, alia monothyra, & horum rursus species duę: vna quę testa sua se in orbem colligente carnem occultat, vt Conchę Venereę: altera, vt Patella, quę carnem ex dimidia parte nudam ostendunt. Addit & quartum genus Aristoteles, eorum quę omnino & omni ex parte solida includantur, vt sunt Tethya. Paulò pòst, cùm scribit: Papauer Conchę omnes habent, sed alia parte Patellę, alia biualues; videtur Patellas ceu vniualues, binaluibus opponere; quod quidem eo modo fieri potest, vt iam dictum est. Verùm quarto de partibus animalium cap. 5. è solis Patellis videtur vniualuium genus constituere Aristoteles; Vniualue genus, inquit, quòd saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quę Patellę vocantur. Sed ne aduersetur ipse sibi Aristoteles, ita, vt prædiximus, vniualuium genus illud Concharum quas Venereas cognominauimus ignotũ fuisse quis putet, quòd non in Mediterraneo (ni fallor) sed in Oceano tantùm generentur, & ex India etiã, aut alijs ad Orientem sitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem sæculo notas fuisse dubium non est.

Testatorũ quartum genus.

Cõchę Venereæ Aristoteli ignotæ.

B Dubitet etiam aliquis an thyræ, hoc est, valuæ nomen, in globum se colligenti Conchæ rectè possit attribui: Patellarum sanè testis multò aptiùs quadrare videtur, quæ etiãsi simplices sunt, biualuium tamen testas referunt. Hactenus Zoographus. Sed vt vnde nostra digressa est oratio, reuertamur, Isaacus Casaubonus eundem Athenæi locum ceu mendosum, & pauci faciendum arguit. Solet, inquit, Athenæus, quicquid de eadem re varijs locis disperse scriptum inuenit, in vnum congerere. Sic cùm super Ostreis ait, Ἀριστοτέλης δὲ &c. ὄστρεα φησι, &c. pleraq; omnia describuntur quæ de Ostreis philosophus dixerat, non in ijs solùm libris, qui hodie extant, sed quædam etiã in ijs quos hodie non habemus: nam historiarum lib. 4. cap. 4. ὀστρακοδέρμων diuersa non parum instituitur diuisio: qui tamen locus cum isto est conferendus. Rectè autem doctissimus Zoographus, quo loco scriptum est, etiam in membranis, etiam in Epitoma, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λεόστρακον, legendum censuit μονόθυρον, & στρακύοστρακον. Nam si haberet Patella duas θύρας, idest, testas, hærere saxis non posset, quod huic Ostreo proprium atq; ἰδιαίτατον est. Ipsius Aristotelis verba sunt, de partibus lib. 4. cap. 5. τοῖς δὲ μονοθύροις

Patella cur saxis non hæreat.

C " ἐν τῷ πυθμένι ἡ μηκὸν, οἷον ταῖς λεπάσι. Ostreorum distributio, quæ ex Aristotele hîc (ex Athenæo) affertur in duo genera συμφύων & μονοφυῶν longè clariùs in philosophi historijs explicatur. συμφυεῖς, ait Athenæus, μῦς. μονοφυεῖς δὲ καὶ λεόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος. cohærentibus testis constat Musculus, vna testa, eaq; læui, Solen, & Glans. Quantò clariora & delucidiora verba quæ ascribemus? " τῶν δίθυρων τὰ μὲν ἐστιν ἀνάπτυκτα, " οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε, τὰ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ δίθυρα μὲν ἐστιν ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ᾽ ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Ostreorum διθύρων quæ binis foribus vtrinq; concluduntur, quædam ait esse ex parte hiantia, vt Pectines, & Musculos: quædam vtraq; ex parte cohærentes fores habere, vt Solenes. Quibus verbis contradicere vides philosophum dipnosophistæ, nam hic Solenes facit μονοφυεῖς, ille συμφυεῖς: quod dissidium etsi non nego posse componi, tamen an istas ἐναντιοφανείας in suis scriptis reliquerit philosophus accuratissimus, iure dubites. Quæ sequuntur obscura sunt, κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Dalechamp. ambobus id commune generibus est, quòd operiuntur testa, frigida planè sententia: nam cùm de solis Testaceis sit sermo, quid erat opus hac admonitione? & quare dicit ἀμφοῖν potiùs

Biualuium diuersitas.

Dalechampij error.

D quàm πᾶσιν. Enimuero quæ philosophi mens fuerit, non diuino: verba autem hoc sonant. commune ex ambobus est Concha, ἐξ ἀμφοῖν, ex vtroq; genere τῶν μονοφυῶν καὶ συμφυῶν. Ait Conchas, quæ peculiaris est species Testaceorum, naturam vtriusq; generis participare tam eorum quæ clauduntur, quàm eorum quæ ab vno tantũm extremo. Sic Casaubonus. Nos omnia, quæcunq; ad differentias varias pertinentia memoriæ prodidit Aristoteles ex Theodoro Gaza referemus vel ea ratione, quoniam aliquoties in hoc opere ex vsu sunt futura. In quarto itaq; de partibus animalium: quinto capite ita scribit: " Sunt Testatorum genera plura. Alia enim turbinata sunt, alia biualuia, alia vniualuia. Sed " turbinata biualuibus quodammodo assimilantur, quippe quæ omnia operculo quodam " congenito, carni patulæ apposito claudantur, vt Purpuræ, Buccina, Natices & reliqua ge" neris eiusdem: idq; præsidij causa. Qua enim testa non protegit, facile offendi posset ab " ijs quæ extrinsecus inciderent. Cæterùm vniualue genus quòd saxis testa in dorsum data " adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocan" tur. Biualue se concludendo tuetur, vt Pectines, vt Mituli. Turbinatum crusta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur. In quarto de historia

Testaceorũ differentiæ ex Aristotele.

Turbinata cur biualuibus assimilentur.

Caro Testaceorũ & Crustatorũ

Echini carne carent.

Limax.

Cocalia.

Biualue, & quid uniualue.

Biualuium differentia.

Vnguis.

Vertibula.

Differentię à testis.

A motu.

Pinna immobilis.

A carne.

Ab operculo.

Vt moueātur.

Differētiæ partiũ interiorum.

Turbinatorum discrimen & descerptio.

Caro.

Caput.

Os.

Dentes.

promuscides.

Venter.

Gula.

Intestinũ.

Papauer q- b⁹ horũ generũ insit.

cap. 4. hęc habet omnia. Quæ verò testa operiuntur animalia, vt Vmbilici, Cochleę, E „ & omnia quæ Ostrei nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus carnem quæcunque, similiter atque Crustata habent: quippe quæ intus eam contineant, testaque foris „ claudantur, nec intra se durum habeāt quicquam. Sed ipsa inter sese numerosa discrepant differentia, tum testæ, tum carnis interioris ratione. Alijs enim in eo genere nulla „ est caro, vt Echinis: alijs est sed penitus inclusa, nec vlla ex parte conspecta, excepto capite, vt terrestrium Limacibus, & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinnis, Cocleis & reliquis omnibus Turbinatis. Cætera aut duplici constant valuula aut simplici, vt genus alterum biualue, alterum vniualue possit nominari. Biualue appello, quod gemina testa continetur: vniualue, quod testa singulari clauditur. Sunt item „ quibus altera pars superficiei detecta carnem ostendat, vt Patellæ. Biualuis generis pars „ clusilis est, vt Pectunculi & Mituli. Eiusmodi namq; omnia parte altera ligata, altera soluta constant, vt & concludi possint, & aperiri. Alia binis quidem conclusa valuulis sunt, „ verùm vtroq; latere connexa, vt Vngues, siue Digiti. Non desunt, quæ testa tota occultentur, vt nulla ex parte carnem detectā habeant, vt quæ Vertibula siue Tubera & Callos appelamus. Ipsarum autem testarum magna varietas: nā aliæ læues, vt Vngues, Mituli, & Cōcharum quædam, quas aliqui Galadas appellant: aliæ scabræ, vt Ostreæ, Pinnæ, & Cōchæ nonnullæ & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuisæ, vt Pectunculi, & Concharum nonnullę. Crassitudine quoq; differunt, & tenuitate, tum totius, tum partis: velut „ labrorum. Alijs enim labra tenuia, vt Mitulis, alijs crassa, vt Ostreis. Item alia se mouent, „ vt Pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramento, quo capiuntur, sæpè exiliunt. Alia item natura immobili sunt, vt nunquam sedem, in qua hęrent, sponte ipsa mutare valeant, vt Pinna. Omne sanè Turbinatorum genus mouetur & serpit. „ Patella etiam saxis absolui, in pastumq; ferri solita est. Commune autem & ijs, quæ adhuc enumeraui & cæteris Testacei generis, vt testa intus ęqualis læuisq; habeatur. Caro „ biualuis & vniualuis generis ita testæ adheret, vt nisi per vim nequaet detrahi. At turbinati laxior continetur & absolutior: cui generi peculiare est vt testæ postrema à capite in „ torqueantur. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. Mouentur item eadem omnia parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. „ Partes exteriores eius generis differentijs ijs variantur. Interiorum natura similis quodā „ modo in omnibus est, maximeq; in turbinatis. Differuut enim inter se magnitudinis, ex- G cessusq; affectu. Nec verò multùm vniualue, ac biualue genus conclusile sibi dissident, „ quippe quæ parum differentiæ inter se afferant: quanquam longè ab immobilibus discre „ pent; quod latius postea patebit. Natura ergo Turbinatorum similis constat, nec nisi magnitudine variat, vt modò dixi. Alijs enim partes maiores atq; euidentiores: alijs minores, obscurioresq; sunt. Adhæc discrimen illud duritiæ, mollitiæ, cęterarumq; generis „ eiusdem affectionum. Caro enim prima in ore testę; quam omnia torosiusculam habēt, „ alijs magis talis, alijs minus. Caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput „ more omnia eodem, idemq; per motum retrahuut intrò. Nonnullis etiam os, & dentes „ acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promuscidas item gerunt more muscarum: quod „ quidem membrum linguæ effigiem prę se fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccina, „ firmum, & torosum, quo similiter vt Asili atq; Tabani, quadrupedum tergora penetrant: „ imò longè validiùs: testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, H similis in Vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida torosa, „ mammis similia, cuiusmodi carunculas, vel in Sepijs esse animaduertimus, sed hęc torosiora. Gula à ventre duplex, longa porrigit se vsq; ad Papauer, quod postremum fundo „ commissum est. Hęc ergo, vt in Purpuris & Buccinis conspicua, in clauicula testę continentur. Quod autem gulę subiungitur, intestinum est, gulę ipsi continuum, simplexq; ex „ toto, vsque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris est, quà & laxiùs hęret. „ Quod enim Papauer appellamus, quasi materia vacans, atq; excrementitia, magna sui par „ te in omnibus generibus Testaceis inest. Hinc sursum versus replicans, carnis repetit sedem, finitq; ad caput: vnde eijcitur excrementum, pariter in omnibus Turbinatis generibus, tam aquaticis, quàm terrestribus. Membrana in grandiusculis Vmbilicis à ventre „ gulę attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans colore, similis superioribus „ illis mammillantibus carniculis tendit. Habet etiam incisuras, quales in ouis locustarum habentur: verùm hoc albidum, illud rubidum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed pretenui membrana cauo productus angusto continetur. „

Tendunt

A „Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera, atq; continua, qualia vel in Testudine visuntur, vel minus nigra. Cęteri quoq; Vmbilici hæc habent eadem, sed quò minores, eo minutiora. Vniualue autem & biualue genus partim ijs simile est, partim diuersum. Caput enim & cornicula & os obtinent, atq; etiam quod linguæ speciem gerat: verùm hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiam ex inanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud, quòd etiam mutem appellamus, omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifestum, sed Patellæ in imo, biualbia verò ad partem qua mutuo testarum complexu continentur. Capillamentis etiam illis hæc omnia circundantur: & quod ouum appellant, tempore, quo gigni solet, ambitu alterius lateris oræ continentur, videlicet ijs, quibus datum id à natura est, sicut etiam albugo Vmbilicis: id enim illis iunctum simile intelligimus. Sed eiusmodi partes, vt dixi, cùm conspicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto, aut vix sentiuntur: quamobrem in magnis Pectunculis præcipuè patent, quod genus idest, cui altera valuularum latior, velut tegmen superposita est:

Biualuia & vniualuia, ut à turbinatis differant. Caput. Papauer nō oībus eodem loco. Ouum.

B Ostium excrementi cæteris à latere est. Foramen enim quo egerant, omnia habent: quippe cùm papauer illud, vt iam dictum est, excrementitium quiddam omnia membrana contentum sortiantur. At illi, quod ouum appellant, foramen, nullo in genere, tributum videmus, sed carni ipsi intumescit: nec eadem, qua intestinum, parte continetur, sed dextera, cùm intestinum habeat sinistra. Cæteris ergo talis excrementi exitus est. At verò Patella fera, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte ima testæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam post os esse, in hoc eodem Patellę genere constat, atque etiam ouis illa similia. Sed quis eorum cuique situs sit, diligentiùs ex dissectionibus petendum est. Hæc omnia itaq; philosophus, qui & in septimo libri quarti de partibus animalium capite de partibus horum Testaceorum exterioribus isthæc prodidit. Testatorum corpus non multiplex est. Cuius rei causa est, quòd eorum natura stabilis est. Quæ enim nobiliora sunt, hæc plures habeant partes necesse est: quoniam actiones eorum sint & officia. Plura enim desiderant instrumenta ea quæ plures motiones exercent. Ad hæc, aut omnino immobilia sunt, aut parum motus adipiscuntur. Verùm natura consulens eorum saluti, duritiam testæ obduxit. Sunt alia

Anus ubi. Papauer excremētitiū. Patellę anus qualis. Testacea cur paucio res habeāt partes.

C vniualuia, alia biualuia, alia turbinata, vt dictum iam est. Turbinati etiam generis alia in anfractum intorta sunt, vt Buccina: alia in globum tantùm circumacta, vt Echinorum genus, nec non biualuium: alia reseratilia sunt, vt Pectines & Mituli. Ab altero enim latere nodo ligantur, quędam vtroq; latere connexa sunt, vt Vnguium genus. Habent omnia Testata caput infra, plantarum modo. Cuius rei causa est, quòd cibum de imo capiant, vt plantæ radicibus suis hauriunt. Itaque ijs vsu euenit, vt inferiora habeant suprà, superiora infrà. Membrana obducit, qua portio potulenta humoris transmissa, liquataq; cibo assumitur. Nullum ex ijs est, quod capite careat. Cæteræ corporis partes nomine vacant, præter eam, quæ cibum recipit. Differunt præterea loco generationis inter se, quemadmodum idem diligentissimus [d] philosophus hisce verbis docuit. Testacea oīa sponte naturæ in limo diuersa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoso Ostreæ, in arenoso Conchæ. Rimis cauernisque saxorum Vertibula generantur & Glandes, & quæ per summa adhærent, vt Patellæ & Natices. Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè Purpuræ, atque Pectines quippe quæ anno perfici possunt. Nascitur ergo Concharum genus, quemadmodum

Testa cur eisdem. Turbinatorum differentia. Caput omnia habent infra, & cur. Loco differre Testacea. [d] *li. 5. Hist. cap. 15*

D expositum est, sed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atq; asperis, alia arenosis: & alia sedem mutant, alia stabiliter degunt. Pinna ex ijs quæ sedem nunquam mutare solent, radice innituntur. Vngues & Conchæ nulla innitentes radice permanent: euulsæ viuere prætterea nequeunt pinnæ. Mirum quod prodidit [e] Strabo, Conchyliorum quædam esse, quæ mugitum edunt in Nilo. Ex recentioribus Rondeletius quàm breuissimè, & loculēter differentias Testaceorū sic complexus est. Ab his, alia ab alijs, testæ duritia superantur vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles. Nos stellas pro Insectis marinis edidimus in opere nostro de Insectis) longè minus dura testa conteguntur, quàm Purpuræ, & Buccina. Alia vndiq; circumteguntur, vt interioris corporis, nihil cerni possit, vt Ostrea, Tellinæ, Pectines. Alia altera tantùm parte testam habent, alteri parti testæ loco est scopoli pars cui hęret. Chamę & Dactyli siue Solenes vtrisq; extremis nō integuntur, per quę caput & posteriorem partē exerunt. Eorū quæ vndiq; integuntur, quę turbinata sunt, vt Pur„ pura, Buccinum, alia turbinata non sunt, vt Conchæ quæ à nostris Porcellaines vocātur.

Quæ sedē mutent & quæ non. [e] *li. 17. Geo.* Testaceorū differentiæ ex Rondeletio. A tegminibus.

Alia vnica Concha constant, vt Lepades, alia duabus, vt Mituli. Testarum aliæ læues, vt Vnguium, Mitulorum, aliæ asperæ vt Purpurarum, Buccinorum, Ostreorum, quarum rursus testarum permagna est in asperitate varietas, quæ in singulis declarabitur. Colore etiam distinguuntur, quòd hæc vnius coloris sit, vt Mytulorum testa nigra est, aliæ flauæ, alię rubræ sunt, aliæ varijs coloribus depictæ. Differunt & motione: nam quędam in stabili sede permanent, vt Pholades, quæque in saxorum cauis, & alijs in locis degunt, vt Ostrea, Pinnæ. Mouentur Purpuræ & Turbinata, & Chamę lęues, quas in gyrum verti in aqua vidimus. Differunt etiam testarum adhæsione. Etenim alia vinculis validioribus alligantur testis vt Mytuli, Pinnæ, Vngues. Quę verò in Turbinatis testis sunt, nullo eis vinculo annexa sunt, sed posterior tantùm pars circa testę volumen clauiculatim intorquetur. Sunt & alię ferè infinitæ Ostracodermorum differentiæ, quemadmodum ipsa infinita ferè sunt, quæ ex singulorum historia petendæ sunt, nec differentię solùm, sed etiam, ea in quibus omnia conueniunt, vt quòd omnia μήκωνα habeant, sed non loco eodem, neque æqualem, neque ex ęquo manifestum. Quod modò ad partes eorum pertinet, earumq; vsum ac necessitatem, de his licet quędam etiam suprà dicta sint, cùm non vno in loco locutus sit philosophus, nonnulla hîc rursus recensebimus. Inter has primùm occurrit testa, de qua ille sic in secundo de partibus earumq; causis capite octauo meminit. Crustata omnia extra se munita seruantur, velut Cancri, genusq; omne Locustarum, atq; etiam Testatorum, vt quę Ostreæ appellantur. His enim omnibus caro intus: terrenum autem illud, quod contineat & conseruet, foris est. Nam præter ipsum continendi officium, quoniam eorum natura parum caloris obtinet, cùm sanguine careant, idcirco testa veluti furnulus quidam amplectens conseruat intestinum calorem, & tuetur. Cur verò non mutent testam vt Crustacea suam Crustam, triplici de causa id fieri putant, nimirum quia non mouentur, quia non siccantur, durior enim testa & crassior quàm Crusta, & quia parum viuunt. Causa duritiei est tenerum eorum corpus, quod meminit etiam [f] Iulius Scaliger his verbis: Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa tum alijs, tum Sepię constituta fuere intus ad consistendum. His extra & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quę proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs extima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia; alijs denegauit: vt Pulmonibus marinis, ob vilitatem, Echinis, ne ad duriora affligerentur, cirros pro anchoris: Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametsi informis, ac mollis caro: tamen nullis tempestatum agitationibus ita superatur, vt in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs tamen dedit qua sibi iam fabricata compararent, vt Carcinadi: vacuas enim indigenis Conchas & quęrit, & inuenit, & subit & subinde mutat: si ita ei facta sit accessio corporis, vt prioribus ędibus capi nequeat. Catus & inquilinus, & œconomicus, magistra natura. Extat item problema apud [g] Aristotelem, cur lapides & testę in mari rotunda reddantur? An quia extrema, inquit, compari ademptu circumfracta, in rotundam se colligant speciē? hęc enim sola simili extremo clauditur, mare aut quoquo versus agitando pariter circum vndiq; frangit, atq; obtundit. Est & scitu dignum, cur strias habeant nonnulla, nonnulla verò non habeant: super qua re audi aliam [h] Scaligeri exercitationem aduersus Cardanum, qui striarum in hisce Conchylijs ordinem, cùm vellet ad certam sibiq; notam reducere causam, ita scribit. Fit autem varietas tum strię certo ordine: quoniam res parua, variata ac mista, etiam obiter, dum ęqualiter crescunt spatia, certo ordine laborata videtur. Siccine Cardane, inquit Scaliger, quare manus duas habeam, causam reddis? Quia manus duas infans cùm haberem, simul cum corpore creuerunt. Hoc non est, τὸ ἔχειν sed τὸ μὴ οὐκ ἔχειν, ostendere caussam. Strias habent Buccini, quia eis ablati non sunt: Ego verò, si me, causas hasce quod nesciam irrideatis; non iratus dicam, vos omnes philosophos subtiliores insanire. Namq; partim causas cùm ex vtilitatibus eliciamus, quarum partium nullus vsus percipi queat, eę partes sui quoq; causas nobis ignotas habent. Eiusmodi est color, lęuitas, stria, splendor; orę in plantis crenatę, serratę, dentatę, sinuatę. Quippe in calidis ac frigidis æquę spectantur, Natura verò plus lusit in nostrarum mentium agitationibus quàm in striarum, macularumúe tum ordine, tum varietate. Atque hæc de testis siue operimentis, quibus adde quod ait [i] Lucretius naturam omnia ferè sua dedisse operimenta: canit enim.

Propterea; ferè res omnes aut corio sunt
Aut seta, aut Conchis, aut callo, aut cortice tecta.

Aristoteles [k] Testatis oculos esse negat. Etenim sic scribit: Habent profectò oculos, tùm cætera

Marginalia: A motione. | De partiū Testaceorum usu. Testa. Caro. Cur testā nō habeat. Cur dura sint testa. [f] Excer. 222. | Pulmo marinus cur nō tectus. Lepus marinus. Carcinas. | [g] Sect. 22. Probl. 36. Cur Testæ in mari rotundæ reddantur. Strias cur habeant testata. [h] Excrcit. 220. | [i] lib. 4. de rer nat. Oculi an sint testatis [k] lib. 1. Hist. cap. 9.

A cætera animalium genera omnia prǽterquā teſta intecta, & ſi quid imperfectum eſt aliud. Lego tamen in epiſtola quadam Plinij,[l] Inſectorum omniū & quibus Teſtacea operimenta, oculos moueri, tantum abeſt vt neget habere. De internis partibus & excremētis, hæc ferè philoſophus reliquit. Cruſtatorum & Mollium more binos dentes habent primores, & carnoſum illud quod linguæ proportionatur, ad cibum ſentiendum, ſiue quo voluptatem eſculentorum diſcernunt: tum ſtomachum ori continuò iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis, hicq; à ventre excipitur; dein inteſtinum ſimplex vſque ad exitum inteſtini dirigitur. Singula autem Teſtatorum genera has eaſdem obtinent partes, ſed alia explanatiùs, alia obſcuriùs, quanquam maiora conſpectum earū præbeant euidētiorem. Ori autem iungitur quaſi ingluuies auium, in qua ſtomachus eſt, quem excipit venter, in quo ſitum eſt quod papauer (μήκων) appellatur, mox inteſtinum continuum tendit ſimplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus enim Teſtaceis ineſt hoc excrementum, quod vel eſculentum eſſe præcipuè ſentitur. Et mox rurſus. Caro non æquè omnium eſculenta eſt. Et excrementum, quod papauer vocatur, quibuſdam cibo

B idoneum. Continent hoc Turbinata omnia ſua clauicula; vniualuia ſuo fundo, vt Patellæ, biualuia, qua nodo ligantur, quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, altero latere oſtium excrementi continēt. Sed errore ouum id vocatur, quippe quod tale ſit, quale eſt pingue in ſanguineo genere, cùm viget. Quamobrem fieri ſolet per id tempus anni, quo vigēt, ſcilicet vêre & autumno. Laborāt enim Teſtata omnia per frigus, & æſtum atq; exuperantiam temporis pati nequeunt.[m] Aliàs etiam Teſtatum genus omnino partim Mollibus ſimile eſſe dicit. Quà enim foris, inquit, terrenam portionem, intus carneam habent, Cruſtatis aſſimilantur: quà autem forma eiuſmodi corporis conſtat, cum Mollibus conuenit omne quodammodo, ſed præcipuè quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractū contorquentur. Natura enim eorum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt in quadrupedū & hominum genere eſt) primùm extrema lineæ parte ſuperiore os ſitum intelligat: qua à; mox ſtomachum, quà b; tum ventrem, quà c; deinde inteſtinum vſq; in oſtium excrementi, quà d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt; & caput pectuſque locum obtinent primum. Reliqua ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adiecta ſunt.

» Sed hæc antè etiam fuſiùs diximus. Hermolaus Concharū carnes interiores, Græcè Spon-

C dylos ſcribit, latinè callos, item omnem callum Pinnæ & Conchilij interiorem, papauer quoque dici. Ariſtoteles vocat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες. Hanc Teſtaceorum, vti & Cruſtaceorum carnem decreſcēte Luna diminui, creſcente verò

» augeri & philoſophi & aliorū multorum ſcriptorum teſtimonio cōſtat. Pliniu[n] de luna.

» Quo vera coniectatio exiſtit, haud fruſtra ſpiritum ſidus Lunæ exiſtimari. Hoc eſſe quod

» terras ſaturet, accedenſq; corpora impleat, abſcedenſq; inaniat. Ideo cum incremento eius augeri Conchylia & maximè ſpiritum ſentire, quibus ſanguis non ſit. Lucilius apud[o] Gellium. Luna alit Oſtrea, & implet Echinos, muribus & pecori fibras addit.[p] Horatius:

Lubrica naſcentes implent Conchylia lunæ.

Oppianus[q] hinc capiendi tempus deſumit.

Ἔθνεα δ' ὀστρακόρινα, τά θ' ἑρπύζουσι θαλάσσῃ.
Πάντα φάτις μήνης μὲν ἀεξομένης κατὰ κύκλον,
Σαρκὶ περιπλήθειν, καὶ πλείονα ναιέμεν οἶκον.
Φθινούσης δ' ἐξ αὖτις ἀφαυροτέροις μελέεσσι,
Ῥικνοῦσθαι. τοίη τις ἐνὶ σφίσιν ἔστιν ἀνάγκη.

D hoc eſt, vt Laurentius Lippius Collenſis carmine reddidit:

Gentes quæ duro clauduntur tegmine teſtæ,
Quæ ſerpunt ponto, cùm Luna impleuerit orbem,
Fama refert proprio plenas pingueſcere tecto,
Sed cùm multiuagæ decreſcunt cornua Lunæ,
Diminui graciles, tali ſunt lege coactæ,

Aelianus[r] nō hanc tantùm in luna potentiam agnoſcit, (proprium eſſe inquiens teſta cruſtauè intectorum, vt ad decreſcentem lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent) verùm & iumenta imbecilliora infirmioraq; cùm decreſcit illud ſidus pronaſci: eamque ob cauſam harum rerum prudentes in hac menſis parte genita, quod minus præſtabilia ſint, conſulere, vt non alantur.[s] Cardanus lumine lunæ non augeri putat, ſed impleri, hoc eſt, vt ipſe exponit, pingueſcere. Sed verba adſcribam: Cur non ſolùm Conchylia, inquit, ſed exanguium quæ in aqua degunt, omne fermè genus lunæ lumine impleatur, cauſam reddere difficile non eſt: non enim ob incrementum, non enim pinguiora, ſed humidiora

euade-

[l] Epiſt. 1 3 6
Interiora teſtatorum
Dentes.
Stomach.
Ingluuies.
Venter.
Inteſtinum
Papauer.
Caro.
Papauer q bus & ubi.
Ouum.
[m] li. 4. Hiſt. cap. 9.
Vt Cruſtatis & Mollibus ſimilia.
Carnis nomina.
Luna decreſcente carnem teſtatorum minui.
[n] Li. 2. c. 99
[o] Li. 7. c. 20
[p] Li. 2. ſat. 4
[q] Lib. 5. de piſcib.
[r] Lib. 9. de animal. c. 6.
[s] Lib. 3. de ſanit. c. 56.
Cardani opinio, cur creſcente luna augeātur.

euaderent: pingueſcunt ergo, quoniam dum quæ (aquæ) & limus quibus veſcuntur, E attenuantur, extenuantur, exconcoquuntur, ideo meliùs nutriunt, calor quoq; qui in cunctis animantibus augetur, in his ob propriam imbecillitatem euidenter augetur, quo fit vt duplici cauſa pingueſcant.

Pierij Valeriani opinio.

Pierius Valerianus aliam habuit opinionem, nam rationem redditurus, cur, ſi quid abditum & arcanum luci proditum, ac releuatum oſtendere quis vellet, Pagurum & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat inquit, eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari:

Cancri ad ſplēdorem accurrunt.

Ea verò de cauſa Cācri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſolent: compertumq; eſt plenilunio ea magis pingueſcere, propterea quòd liceat his totâ tunc nocte pabulari, copioſioribuſque tunc eſcis enutriri: vnde pinguiores fiant, vt ij exiſtimant, qui plenilunio nullam ineſſe vim cœlitus hæc in Cruſtaceis efficiendi, remq; ita ad commodiorem naturæ rationem deducunt: quamuis vnà cum Baſilio magno, magna philoſophorum pars ſentiat.

† In Hexa. homil. 6.

Baſilij opinio.

Baſilius autem ſic ſcribit.† Atqui corporibus animalium conſtituendis, cæterarumq; rerum, quæ à terra naſcuntur, non mediocriter Lunæ mutationes conducere reor. Nam alio modo corpora cùm ipſa decreſcit, alio, cùm accreſcit, afficiuntur; etenim nunc rara fiunt, inaniaq; cùm imminuitur. F Nunc contrà Luna accreſcente & ad luminis plenum properante orbem, corpora rurſus diffarciuntur & implentur: propterea quòd humorem quendam calori immixtum, in profundum vſq; tum imprimit occultè atq; immittit,

Lunæ uis.

Declarant id ita eſſe tum ij qui ſub dio lunaq; dormiunt, capita quorum vltra modum humore replentur, tum animantia nuperrimè iugulata, quæ mox incurſu impreſſioneq; lunæ permutantur: tum etiam animalium cerebra, & animantium in mari degentium ea quæ humore copioſo prædita ſunt: arborumq; medullæ, quæ ſua ſanè mutatione conuertere luna cuncta non poſſet, niſi quid immenſum (vt ſcriptura teſtatur) exurperanſq; viribus eſſet. Hæc ille.

Vt nutriantur.

Iam dicamus de nutritione. Nutriuntur Oſtracóderma more plantarum, per poros vt inquit Albertus, vndiq; nutrimentum trahentia, cuius, inquit, ſignum eſt, quòd piſcatores Flandriç & Germaniæ colligunt Oſtreum quod eſt vnius teſtæ ſpiralis inſtar Cocleæ, & ponunt ſub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eis caput.

[t] lib. 1. Hiſt. cap. 1.

[t] Ariſtoteles quoq; aquatilium plura ſaxis affixa vitam omnem traducere ſcribit, vt Conchę (ὀςρέων) genera plura: non deeſſeq; complura, quæ cùm ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt Oſtreæ, & quæ tota ſimplici mitioriq; G teſta opera, Vertibula appellantur & Calli, & Tubera.

[u] li. 8. Hiſt. cap. 2.

Alibi [u] verò de eorum nutritionis modo ita loquitur: [C]ùm animalia trifariam in aquatile & terreſtre diuidantur: aut enim recipiendi aëris aqueúe neceſſitudine aut corporis temperatione, aut tertiò victus ratione: vitæ prorſus diſcrimen pro his diuiſionum membris conſequetur. Alia enim temperandi corporis gratia, & victus ratione, atq; etiam recipiendi aëris aut aquæ neceſſitate ita degent: alia temperamenti, victuſq; cauſa tantùm: Igitur eorum, quæ teſta operiuntur, nonnulla immota aluntur humore dulci, & potulento, qui per ſpiſſa traſmittitur, cùm tenuior ipſe mari concocto eliciatur, quemadmodum & primo naturæ ortu inſtituuntur.

Dulcis aqua in mari eſt.

Dulcem autem contineri humorem in mari, atq; ita traſmitti & percolari conſtat eo experimento, quo ſi ex cera vas tenui latere finxeris, idq; annexa linea in mare demittas inane die ac nocte vna, humoris copiam dulcis intra ſe colliget.

Vrticæ ut, nutriātur.

Vrticæ piſciculis fortè incidentibus veſcuntur. Os in medio habent, quod in maioribus euidentius eſt. Meatum etiam vt Oſtreæ, quo excrementa ſecedant, habent parte ſuperiore.

Patellæ.

Vrtica enim ipſa quaſi Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde vt teſta. Patellæ etiam ſecedunt abſ[o]luentes ſeſe vt veſcantur. Quæ autem mobilia eademq; car- H ne veſcentia ſunt, ijs victus ex piſciculis eſt,

Purpuræ.

vt Purpuris: ſunt enim carniuoræ, & quidem eſca huiuſmodi capiuntur, quanquam ijs etiam, quæ mari pullulant, alliciuntur.

† li. 8. Hiſt. c. p. 20.

Purpuræ in fluuiis moriuntur.

Pectines.

Anni pluuij eodem † teſte, hiſce animalibus proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei inditium eſſe ait quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circa quinquaginta. Alit altera alteram, eò quòd ſua teſta agnatum veluti algam, muſcumúe gerit. Quæ autem pro cibo iis afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Cæteris ſqualor incommodus eſt, nam & pauciora redduntur & deteriora. Et quidem Pectines tunc magis trahūt rufum colorē. Iā in Pyrrheo Euripo Pectines aliquando defuerunt, non modò propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates.

Quib. pluuiæ ꝓ ſint.

Cæteris etiam Teſtatis imbres cōducunt, propterea qđ mare dulcius redditur: ſed frigus facit profectò, ne vel in Ponto, vel in fluuijs gigni poſſint, exceptis biforibus paucis.

LOCVS

A

LOCVS.

TESTACEA omnia sponte naturæ in limo, sed alia alio, oriri iam dictum ex Aristotele est. Et [a] Columella, vbi de piscibus loquitur, limosam maris regionem Conchylijs idoneam esse scribit, Muricibusq; & Ostreis Purpurarumq; tum Concharum Pectunculis, vt ille loquitur. Mare verò ita amant, vt maris hierogryphicum apud Aegyptios Conchylia haberentur, quamuis interim litora potius quàm altum mare amare videantur. Etenim ibi maior copia reperitur: ibiq: capienda esse docet [b] Oppianus his versibus. Vbi nascantur. [a] lib. 8 c. 16. Vt mare ament. [b] li. 5. de pis.

Τῶν δὲ τὰ μὲν δύνοντες ὑποβρυχα χερσὶ λέγονται
Ἀνέρες ἐκ ψαμάθοιο, τὰ δ' ἐκ σπιλάδων ἐρύουσι
Νωλεμὲς ἐμπεφυῶτα, τὰ δ' ἠόσιν ἔπτυσαν αὐταῖς
B *Κύματα καὶ βόθροισι λαχαινομένης ψαμάθοιο.*
Istarum partem piscator colligit altis
Fluctibus, & fulua manibus comprendit arena,
Et partim innatas scopulis discerpit, at illas
Vndantes iaciunt turbati ad litora fluctus,
Vel in cænosas mittunt, pelluntq; lacunas.

Ouidius [c] quoq; in extremo litore Conchas reperiri canit, & lapillos: [c] li. 2. Amor.
Nec medius tenues conchas, pictosue lapillos
Pontus habet, bibuli litoris illa mora est.

Et [d] Lucretius: [d] lib. 2.
Concharumq; genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, quà mollibus vndis
Litoris incurui bibulam lauat æquor arenam.

Iam verò testante Horatio
— non omne mare est generosæ fertile conchæ.

C Certè Aristoteles in Ponto neq; Mollia esse, neq; Testata scribit [e] nisi locis quibusdam pauca: contrà in mari rubro Testata omnia mira quadam magnitudine augeri. Celebrat hęc eadem poëtarum recenciorum decus Iacobus [f] Sanaxarius. Vbi nõ sint [e] lib. 9. Hist. cap. 28.
Nam quòd rubra iuuant fulgentibus æquora Conchis. In rubro mari maxima Cõchlia.

Aelius etiam Iulius Crotta, sed à copia, non à magnitudine,
Non tot fulgenti conniuent sydera cælo
Tot nec Erytræo collucent litore conchæ. [f] lib. 1. Eleg.

In insula Babylone magna esse ait [g] Philostratus: Bibaga (Bibacta vocatur Arriano in historia Indica) etiam Ostreis & Conchylijs referta est, vt [h] Plinius memorat. Indię insula est. Rauisius Textor Lucrinum lacum ijsdem abundare ait: sed è Lucrino lacu Ostrea, non vniuersaliter Conchæ commendabantur olim. Ostrea & Conchylia (τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ) omnia, inquit Strabo, & multudine & amplitudine in mari extero excedunt: hic verò (circa Turditaniam) in primis, quòd scilicet fluxus & refluxus hic augeantur; qui causa, vt par est, magnitudinis & multitudinis propter exercitationem eorum existunt. In litoribus maris Aegei copiam celebrat [i] Martialis, dum canit: [g] lib. 3. 16. [h] lib. 5. c. 21. Ostrea ubi laudabantur. [i] lib. 6 Epig. 33.

D *Basia da nobis Diadumene pressa. quot inquis?*
Oceani fluctus me numerare iubes
Et maris Aegæi sparsas per litora conchas
Et quæ Cecropio monte vagantur apes.

Fert & Laconicum mare Conchylia, sed ex quibus teste † Pausania ad infecturam vestium Purpura comparatur, nobilitate solis ijs quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Cùm verò in multis longè à mare dissitis in ipsius terræ, quin in durissimorum lapidum visceribus, & quod amplius in summis mõtium alpiumq; iugis Conchylia reperiantur, hæc cũ maris, vt dictum est symbolum sint, disputatum inuenio, nunquid hisce in locis olim mare fuerit, esseq; ex veteribus præclarissimos scriptores qui id affirment, quorum omnium sparsas opiniones hîc inserere non erit inconueniens, vt qui vel negare id, vel affirmare voluerit, habeat vnde opinionem suam stabiliat. Herodotus de Aegypto. Quæ igitur de Aegypto feruntur, ea sic habere cum eorum fide adducor, qui mihi sic retulerunt: † In Laconicis. Cur Cõcharũ varia genera in mõtibus & in alijs locis à mari dissitis reperiãtur.

tum

Conchylia in mõtibus Aegypti. tum verò de mea ipsius opinione in hanc item sententiam descendo, propterea quòd videam Aegyptum continenti sibi terræ præiacere & Conchylia in ipsis etiam montibus cerni, necnon salluginem quoq; efflorescere adeo vt piramidibus noxia sit, tum etiam montem eum, qui Menphi imminet, solas arenas habere, &c. Et mox his addit aliud argumentum à sacerdotibus adductum: Dixerunt verè & illud mihi Sacerdotes; vnde magnam coniecturam de hac regione facio, quòd regnante Myri, cùm fluuius ad octo vt minimum cubitos excresceret, satis irrigabat Aegyptum, Memphi inferiorem. Et Myris quidem necdum nongentis annis è viuis excesserat. At nuuc nisi sexdecim vel quindecim vt minimum cubitis ascendat, regionem non inundat. Eiusdem de Aegypto senten-

Aristotelis opinio. tiæ est Aristoteles libro meteorum primo, quam dicit in dies magis magisq; exarescere, & à Nilo totam esse inuectam aggeratamq;. Sed quia longo temporum tractu paludes oblimentur, & habitationi reddantur idoneæ, initium rei obliuione inuolui. Atq; idcirco ab Homero Thebaidos mentionem solam fieri, Memphi vel nondum enata, vel necdum eò progressa, vt digna commemoratione haberetur. Signum etiam esse, quòd paulatim sit aqua exiccata, quod Sesostris didicerit, mare rubrum altius esse Aegypto: atq; ea de causa, quod in animo habebat, fossam à mari Erythræo in Nilum non duxisse, maiorem F igitur Aegypti cauitatem, quàm eius aluei esse, quo Erythræum mare continetur. Iam verò si Aegyptiorum regio, quos omnium mortalium antiquissimos esse credit, ita recẽs sit enata, vt tanta ab Homeri tempore facta sit commutatio; par est de ceteris quoq; terris idem existimare, & tantò posterius exiccatas esse; quantò homines in ijs habitantes, Aegiptijs sunt posteriores. Atq; hinc iam effici, vt neq; flumina vlla sint perennia, neq;

Loca modo terræ, modo maria secũdũ philosophũ. semper mare illud fuerit, quod nunc mare esse cernitur, sed vicissim modò mare, modò terras, eodem loco fieri, certis quibusdam temporum conuersionibus, quibus fato quodam nunc maximè siccitates, nunc maximi humores alijs atq; alijs locis existãt: atq; id quidẽ in longissimo quodam anno fieri, haud aliter quàm in anno communi æstatem & hyemem fieri videmus. Ita Tanaim & Meotida paludem, & ipsum etiam Pontum exiccatum iri, atq; similiter omnia permutanda in temporis infiniti infinita duratione. Hæc & huiusmodi plura Aristoteles, partim ex Herodoti de Aegypto historia, partim de Platonis Atlantide insula videtur hausisse. Putat enim cum Platone mare extra columnas Herculis vadosum esse, & nauigijs maioribus minimè peruium; non alia, vt oppinor, causa

[h] lib. 1. Strabonis opinio. quàm quòd sic à magistro suo didicisset. [h] Strabo quoq; Aegyptum ait priscis temporibus G ad Pelusias vsq; paludes & montem Casium, lacumq; Sarbonidem maris inundationibus opertam fuisse: & nunc quoq; inquit, per Aegyptum huiusmodi effoditur salsedo, etiam sub arena salsa refertæ Conchylijs foueæ reperiuntur, perinde ac agro maris aquis inun-

[i] lib. 17. dato. Et [i] rursus, loca Aegypti, quæ valde sublimia sunt, Conchylijs irrigantur. Idem in primo ait mirari aliquos quomodo fiat, vt duobus tribusue stadiorum millibus longè à mari in Mediteraneis locis freqnentibus Concharum, & Ostreorum, & Cheramidum magna cernatur multitudo & salsi lacus. Et mox ibidem. Eratosthenes ait multis in locis à mari longinquis vidisse lapidibus inhærentes Conchulas, Pectines & Ostreorum for-

Plutarchi opinio. mas, salsumq; lacum in Armenijs. Plutarchus in Osiride, vbi plurimus est in Aegyptiorum antiquitatibus inuestigandis, de Homeri testimonio docet Pharon vnius diei nauigatione ab Aegypto remotam fuisse, & totam Aegyptum mari olim subsedisse, eò quòd suo etiamnum tempore Conchæ in fodinis & montibus etiam plurimæ inuenirentur, & omnes putei & fontes aquam salsam & amaram haberent, illius videlicet maris reliquias,

Polybij opinio. quod loca ea olim occupauit. Polybius idem sentit, sed verba eius non citabo, propterea quòd is videatur Aristoteli esse pedaneus in timore, quo veretur, ne pontus aliquan- H

[k] li. 15. Met. do nauigationem excludat. Lego & apud [k] Ouidium.

Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus
Esse fretum: vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ
Et vetus inuenta est in montibus anchora summis.

[l] Cap. 14. Solini opinio. [l] Solinus quoq; in sua polyhistoria: pergam, inquit, ad residua quæ in Thessaliam & Aemoniam porriguntur: sunt enim arrectiora quàm nusquam proceritas montana attolli valeat: nec est in terris omnibus, quod merito ad istas eminentias comparetur, quippe quas solas diluuialis eruptio cùm vniuersa obduceret humido situ, inaccessas reliquit. Durant vestigia non languida fidei, quibus apparet, hos locos superstites vndosæ tempestati fuisse. Nam in latebrosis rupium cauaminibus, quæ fluctuum conflígijs tunc adesa sunt, reduuiæ Conchyliorum resederunt, & alia multa, quæ affatim mari incito expuuntur,

A tur, ita vt sint licet facie mediteranea, apparent tamen specie litorali.[m] Subscribit horum sententiæ præterea Isidorus, Conchas concretas & etiam Ostreas, quæ in remotis montibus reperiuntur, inditium diluuij primi esse scribens. Nec non [n] Tertullianus. Mutauit, inquit & totus orbis, aliquando aquis omnibus obsitus: adhuc maris Conchæ & Buccinæ peregrinantur in montibus cupientes Platoni probare etiam ardua fluitasse, sed & enatando rursus infima mutauit, rursus orbis alius, idem mutat & nunc localiter habitus, cùm situs læditur. Cur inter insulas nulla iam Delos, arenæ Samos, &c. E contrarium sentientibus in primis est Olympiodorus doctissimus Aristotelis interpres, qui hac in re authori suo aduersatur. Is enim ad hæc philosophi verba (Sed quoniam natura omnis circa generationem quoq; rerum mutatio fit, &c.) Causas, inquit, explicat, quare huiusmodi mutationem homines ignorant, cùm tamen nondum docuerit aliam speciem, qua secundum humorem palustrem mutatio efficitur. Sunt enim species tres, aut quoniam exiguum vitæ nostræ spatium est ad hanc mutationem, quæ particulatim in his duobus infimis efficitur, discernendam, aut propter confertos hominum interitus, vel quia mortales aliò nonnunquam migratum siue exulatum abeunt, vel laribus suis eiecti alibi

B gentium sibi domicilium quærunt, aliasq; sedes in exteras deducti colonias sibi comparant. Eodem quoq; modo hominum habitationes latere nos existimandum est. Sicut enim peregrè profectiones atq; exilia hominũ particulatim efficiuntur, ita & cultus habitationesq; mortaliũ particulatim singilatimq; esse cousueuerunt. Id autem fieri ait, quòd & palustribus & stagnantibus locis regio sicca tẽperataq; efficiatur, sicut etiã peregrè habitationes propter causam contrariã. Huic simile quid circa Aegyptiacũ quoq; agrum euenisse ait. Nã Aegyptus cũ ab antiquo mare esset, ex eo quod Nilus ilyn semper & limum aggere ret, litoralisq; tota effecta est, adeo vt in posterum paludes lacusq; ibi, sicut relatum est, esse occœperint: atq; in vna Mœotide palude, huc rursum limi congerie aduecta paludes planã campestremq; naturã acceperunt. Quem admodum autem Aegyptus antiquitùs mare extiterit, & paucis pòst annis in terrestre solum indurueri t, ex eo philosophus ostendit, quòd ostia Nili manu hominũ excauata atq; elaborata fuerũt. Ex eo quoq; quia poëta antiquitatis, & veteris cuiuslibet pater Memphidis nullo loco meminerit, quasi huiusmodi vrbs ter restri cute contignata nondum esset. Id autem ex eo intelligi potest, quòd squamme atq; tectoria Conchyliorum durescentia item Gellinorum (Tellinarum, credo) adhuc ibi pas-

C sim reperiantur, quæ quidem residuæ reliquiæ sunt Ostreorum Concharumq;, quæ ibi mari terrestrem scilicet cutem recipiente restiterunt. Atq; ita philosophus interpretatur, censetq; Aegyptum mare olim fuisse, & postea in terræ faciem conuersam. Mihi autem potius videtur, palustria loca ea fuisse, & ob hanc rem inhabitabilia atq; inculta cùm aliquo tempore fuisent, mox fimo inuecto consolidari, siccari, coliq; à mortalibus ipsa cœpisse, cuius simile quid circa Argos quoq; accidit, vt paulò pòst dicturus est. Argos namq; illud quod hodie homines habitant, paludosum olim fuisse proditur. Atq; ad hãc quidem expositionem quadrant quoq; rationes allatæ. Ob id enim ostia sunt manufacta. namq; quanquam Nilus limi vim magnam ingereret atq; dissiparet, tamen quia magnitudine aquarum quasi obrui Aegypti incolę videbantur, ostia ac exitum fluminis excogitarunt. Quin & poëta Thebarum tanquam opulentissimæ vrbis meminit, de Memphite autem reticuit, hac forrassis de causa, propterea quòd nondum vrbs illa habitaretur, sed palustris stagnansq; adhuc esset. Quanquam autem testæ Conchyliorum ibi reperiuntur, non tamen ratio hæc necessario ostendit mare quondam fuisse Aegyptum: nã in montibus quoq; altissimis, qui longè à mari distant, eiusmodi Testacea reperiũtur: for

D tasse quia vehementiores venti in altum ipsa abripientes à finibus maris vsq; ad iuga mõtium celsissima proiecerint. Secundum autem interpretationem magis ad veritatem pro piùs accedere, ex ipso quoq; Aristotelis intelligi potest. Infert enim eiusmodi verba. In ea loca quæ ex humidis palustribusq; ad terræ soliditatem peruenerunt. Immo hanc quoq; dictionem profert. Tale quid circa Aegyptum quoq; contigit. Quo dicto potest patere sermonem esse, quemadmodum ex palustri humiditate in siccam firmitatem mutatio fiat. Hucusq; Olympiodorus. Sed Ioan. Goropius Becanus longè aliter, quàm Olympiodorus veterum opiniones refellit, cui doctissimo viro ego libenter assentior quamobrẽ quæ ille super hac curiosissima quæstione, in quam pleriq; viri docti incidere sæpe solent, scripsit, cùm ad rem nostram omnino faciant, neutiquam mihi silentio inuoluenda existimo. Is igitur post allatas aliquot veterum opiniones, nimirum Herodoti, Platonis, Aristotelis, & Plutarchi, neq; alios inquit, rogabo scriptores quid hac de re sentiant, posteaquã video totius eruditionis coryphœos, & non antesignanos modo; sed ipsos etiam impe-

[m] lib. 13. c. 22.
Isidori opinio.
[n] li. de pallio
Refutãtur superiores opiniones.
Olympiodori opin.
Testacea, cur in montibus reperiantur.
Goropij opinio.

imperatores omnium diſciplinarum in eadem eſſe ſententia, & vt ſint, eiſdem rationibus niti. Non igitur eſt mirum, ſi noſtrates quoq; homines eiſdem argumentis inducti, quibus E priſci illi ſcriptores, nihil certius habeant, quàm tota hanc camporum latitudinem, quæ Moſæ, Scaldis, Oceani, Arduennæque finibus continetur: Delphinorum, & reliqui Phorci exercitus ſtationem quondam, non terreſtrium animalium, fuiſſe. Videndum igitur mihi, an quicquam contradici queat, quo vetuſta hæc & fortè Ogygia aſſertio vel eleuetur, vel (quod fortè ſpero) tuta nihili eſſe & flocci pendenda videatur: ſed modò rationum pondera, non magnifica teſtium nomina, ſtateræ appendantur. Primum igitur illud quod de Conchylijs magno applauſu argumentum Herodotus & Plutarchus ducunt, vanum omnino & quauis palea leuius eſſe contendo. Eodem enim peruinci queat, ſummas alpes aliquando ſub Oceano latuiſſe: quod ſi admittant, non plus contra regionis noſtræ, quàm contra omnium terrarum, vetuſtatem pugnent: nam & in illis Conchæ & Oſtreorum teſtæ inueniuntur. Nihil eſt tam altum, nihil tam ab æquoreis fluctibus remotum, in quo non ſit reperire teſtas eorum, quæ in ſolis aquis marinis vitam agunt. Quod equidem cùm aliorum relatu, tum experientis diuerſorum montium ſum edoctus. Cùm in alpibus Tridentinis & vicinarum gentium (Veronenſibus maximè, vbi ego ipſe non pauca Conchylia reperi) perreptarem altiſſima quæq; F montiū cacumina, vtròq; pede ſenis vncis innixo & manibus pinnato baculo greſſum firmantibus & ipſe Conchas inueni, & ab ijs qui Capricornos, ſiue Ibices & Damas inſectantur, didici non rarò inueniri. Et crebriùs haud dubiò inuenirentur, ſi lapides æquè illic atque infimis locis exciderentur. Nunc cùm vectura illinc nulla eſſe queat, nulla eſt lapidicina, niſi cùm arces ex ipſis rupibus excauantur anguſtis præcipitijs, & capreolorum ſemitis vel funibus ſubeundæ. Cùm igitur eiuſmodi teſtæ internis, vel terræ, vel ſaxorum viſceribus deliteſcant, & in ſummis alpium rupibus interna teneantur; non poteſt fieri, vt illic crebrò videantur. Videntur tamen, ſaxis torrentium viderasis, aut immani gelu, magno tonitru diuulſis, vel flumine, turbine, aquarumúe violentia præcipitatis, aut diſruptis, vel alia vi quapiam naturæ dehiſcentibus: quibus fiat, vt, quæ intus condita fuere, prodantur. Apud vicinos noſtros Limburgos, Leodios, Chondruſos, Namurcos, Hannonas, Atrebates, Tornacenſes, & alios multos, à quibus, vel marmora nobis, vel alia lapidum genera aduehuntur, non parua eſt teſtarum copia & varietas. Vidi ipſe in marmore cæruleo ſolidiſſimo Pectinem & ipſius ſedem ita affabrè delineatam, vt nihil ars ſimile poſſe videretur. Vidi in ſilice duriſſimo G (Habeo & ego in muſæo ſilicem quem cùm fortè rumperet quiſpiam pro excutiendo igne, aſperam Chamem, eiuſq; ſedem intus, oſtendit.) Bethunis aduecto, quo viæ apud nos ſternuntur, tot Conchulas totas lapideas, & concluſis valuulis integras, magna, vt cura & arte ex illis fuiſſe cœmento aliquo compactus iudicaretur. In ſuburbano Pariſienſi agro, qui ſupernè copioſa fruge luxurians, ſubtus caua magna ſui parte eſt, & vehiculis peruius, inueni teſtas non paucas Turbinum marinorum, elegantiſſimo ordine & tortas, & turberculis inſignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil vt præter viuum piſciculum, ad integritatem deeſſet. Vidi in Anglia lapidem, è ſummis montibus exciſum, qui Percam ad viuum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfectionem deſiderata. Nec pauca mihi monſtrauit Venetijs Andreas Lauredanus, antiquitatum omnium & naturæ miraculorum diligentiſſimus obſeruator & cuſtos. Quid multis? neminem eſſe credo non omnino ocioſum naturæ ſpectatorem, qui non ſimilia multa obſeruauit. Omnibus ergo eiuſmodi locis mare aliquando ſuperius fuiſſe, neceſſe erit fateri, ſi proba illa ſit collectio, quæ de Conchylijs marinis Neptunnum auorum finibus induxit: atq; ita nihil mihi oberit, quo minus dicam noſtram regionem non minus anti- H quam eſſe, quàm cæteras omnes, in quibus id genus Conchylia ſunt inuēta. Satis hoc quidem mihi eſt ad Herodoti & Plutarchi concluſionem infirmandam. Sed, quia abſurdi illatio, quamuis ſatis ea vnde proceſſit, falſa eſſe oſtendat, non tamen rei, de qua quæritur, naturam explicat, atq; idcirco animum dubitationi non eximit, ſed plerumq; magis inuoluit, ſatius erit veram afferre ſolutionem. Hæc tamen non poterit ex hiſtoriæ monumētis afferri, ſed petenda tota eſt è philoſophiæ penetralibus, ad quæ rapi videmur hac mirabilium conſideratione. Sed quia naturæ arcana non ſunt nobis hîc tractanda, obiter & breuiùs, quàm res poſtulet, diſputationis munere defungemur. Materia generationi ſubiecta ſicut omnes formas æquè recipere poteſt, ita de ſuo ſinu ſiue potentia nullas educit. Si enim educeret, antè habuiſſet: deinde educere, agentis eſt: actio verò omnis formam præfuiſſe monſtrat. In materia igitur forma fuerit, cuius efficacia aliæ

Teſtæ cur in ſummis alpiū iugis.

Alpes Tridentinæ.

In marmore Pecten.

Chama in ſilice.

Perca in lapide.

Refutatio philoſophica.

formæ

A formæ producantur, quod est absurdũ. Aliũde igitur formæ procedunt atq; rerũ essentiæ. Non ab elementis, nõ à cęlo, quorũ formæ sunt actionibus proprijs quibusdã & motionibus addictæ, ita vt nihil possint excellentius efficere, quàm ipsorũ mouẽdi potestas ferat; nisi velimus dicere quicquã esse, quod alteri vitã dare possit excellentiorẽ, quàm ipsummet possideat. Quomodo igitur dicitur, homo generat hominẽ & sol? eo nempe, quòd homo & sol materiã præparent, vt idonea sit formæ recipiendæ. Cælũ enim hominem si generet, id faciat, quod longè sit cælo excellentius, cogitandi intelligendiqué facultate. Non igitur cælum formas dat; sed ad formas recipiendas, materiam disponit & aptat; quæ quidem dispositio eousq; pertinet, dum id tantùm producitur, quod caloris, frigoris, siccitatis & reliquarum qualitatum quæ his sunt secundariæ efficaciæ, produci potest. Figurę igitur forsan quædam cælo debentur; sed si vita accedat, alius nunc opifex quærendus, qui cælo sit præstantior. Hunc formarum datorem nuncupemus, qui se per totum vniuersum insinuans, vbiq; adest, vbiq; materiæ præparatæ formas dat, & eas in ea tantisper conseruat, dum materiæ compago & præparatio ferre potest. Hic, siue vnus sit, siue multas sub se intelligentias habeat, imperio & potestate sua tota formarum orbem administrat, & cuiq; materiæ dat pro eo, atq; ad suscipiendum est idonea. Hic ranis & pisciculis in aëre, hic muribus & vermibus, & cæteris animantibus è limo genitis, materia prius à cælo præparata, formas infundit. Vbicunq; igitur humor siue liquor inuenitur ad Testaceorum vitam idoneus, viua Testacea generantur. Vbi verò materia erit capax, illa quidem formę eius, quæ dat, vt testa quid sit & vocetur, non possit vero viuo pisciculo liquorem idoneum præstare, fiet vt testa dumtaxat, non pisciculus, generetur. Formas autem istas, siue figuras accuratas & animalium proprias, non cælo ascribo, quod instrumentorum peculiares formas dare non potest; sed ipsi formarùm datori, quẽ singulis speciebus alium & alium adesse, tamquam efficientem quandam ideam, si dixero, id dixero, quod possem tueri. Antuerpiæ latomus quidam viuum bufonem in medio marmore inuenit. Quod si eo loco aptus humor bufoni fuit inuentus, quid vetat quo minus aliquando liquor in saxis inueniatur, quo marina quoq; animalia generentur: viua quidem si locus & humor ferat; corporata verò tantùm, si humor vitam non admittat? Opifex enim progreditur eò, quoad eius materia patitur, vltrà progressurus, si loci & materiæ inopia non excluderetur. Non est igitur mirũ testas in montibus summis inueniri: minus verò mirum in illis inueniri, in quibus salsugo aliqua est, marinæ salsugini compar. Similis enim materia ad formas recipiendas est apta. In Aegypto igitur, regione non salsuginis modò, sed nitri etiam ferace, quis admirabitur Conchylia generari? quis etiam in nostræ regionis ea subterranea arena, quæ loco & natura marinis vadis respondet, illa admirabitur? Cùm ea temperamentũ quoddam liquoris marini exugat, Oceano in terras sursum per omnes canales magna vi irruente. Cauis igitur subterraneis, & maximè ei arenæ, quæ proxima est aquis, per orbem terræ subtus meantibus, liquor quidam apud nos communicatur, qui Conchyliorum figuras facilè induit, vitam etiam accepturus, si locus viuum pisciculum alere posset. Videmus itaque Antuerpiæ quibusdam locis, postquam ad aquam hanc subterraneam fodiendo uentum est, magnam quandam crustam ad duos pedes, vel eo crassam: aliquando etiam tenuiorem, quæ tota est ex eiusmodi varia Conchiliorum congestione coagmentata, quasi vena quædam lapidis aut marmoris esset. Nec porro vsquam in mari aut litore tanta congeries Concharum cuiquam visa est, vt frustra somniemus, ita paulatim mari recedente fuisse congestam. Nam si ita hoc euenisset, cerneremus adhuc in Zelandiæ, Hollandiæ & Flandriæ D litoribus tantæ crassitudinis congeriem iacere. Quid? quod Pectinum in litoribus nostris magna est raritas, adeo vt à D. Iacobo è mari Gallaico pro monstris afferantur? at è fossis nostris infinita copia est educta quam in vallo, quod montis instar est cuiuis licet videre. Et, qui Conchulas legere volet, ei nihil opus est ad littora proficisci, in mœnibus habet plus multò, quàm litoribus abundantiæ. Ego igitur nõ magis hîc mare fuisse credo quàm in lapidicinis Megarensiũ, è quibus lapis effoditur Concharũ marinarũ coalitu cõstans cęteroqui candidissimus, quem à re ipsa Cõchida appellarunt. Quod si mare huic originẽ causamq; nascẽdi dedisset, in Piręo potius debebat inueniri. Iam cùm tota Græcia varijs promontorijs in mare excurrat, varijs finibus mare admittat, nusquam tamen Cõchis, quã Megaris, inuenitur. Vtinã nostra crusta sic induruisset, vt lapidẽ quoq; solidũ cõponeret. Nã Megaricus ille adeo solidè coiuit, vt Caris, Phoronei filij sepulchrũ & alia nõ pauca opera ex eo facta fuisse Pausanias testetur. Ad eãdẽ causã dẽtes illi in fossis inuẽti, referẽdi sunt, qui Carcharię dẽtibus adamussim respondent, nisi qđ de terra, in qua diu iacuerunt,

Formarum dator quis

B

Conchylia cur quandoq; viua, cur & Testæ tantum nascantur.

Bufo viuus in medio marmore.

C

Prope Antuerpiam multa Cõchylia eruuntur.

Lapis Conchis refertus apud Megarẽses

Dentes in fossis inẽti.

X pro

pro candido, pullum colorem videantur traxisse: in his aliqui sunt serrati, aliqui extra serram in acumen tendunt: omnes tamen acutissimi. Sed quia pauci sunt, qui Carchariæ Canis dentes viderunt, fit vt non dentes, sed linguæ serpentinæ vulgò nominentur: quibuscum tamen nihil habent similitudinis. Huius generis siue dentes, siue linguas, è fossis circa Antuerpiam frequenter extraunt minore miraculo, quòd piscem, cuius dens videri queat, non cognoscant, alioqui clamatura, carcharias hic olim habitasse. Quibus lapides hi linguæ videntur, glossopetras eas nominarent. Hos pari ratione buglossum lapidem illum vocabimus, qui similiter è fossis vrbis nostræ est extractus. Huic longitudo sesquicubitalis; latitudo qua maximè patet, dodrantem æquat, paulatim in cuspicem obtusam ad linguæ formam producta, colore & duritie basaltem refert, pondere ferrum, parte sui latiore & crassiore foramina duo habet ea amplitudine, qua in caluaria equina oculorom cauitates videntur, cætera linguæ bubulæ non dissimilis, vt meritò vel ab ea, vel ab ingenti magnitudine buglossus vocari possit. Cuius, rogo, marinæ belluæ, & quod os in hunc lapidem transijsse dicemus, si omnia id genus ad animalium partes sint reuocanda. Ego certè nullam inuenio, nec fuisse quidem opinor, non magis quàm animal aliquod fuisse, cuius vel lingua, vel dens glossopetra dicatur. Nam quamuis his locis à mari non longo interuallo dissitis suspicari quisquam posset Carchariæ dentes esse, non tamen idem sibi persuaderet in colle illo, qui Aquisgrani imminet, tantum id genus piscium fuisse, quantum fuisse de glossopetrarum copia conijectari deberet. Generantur hæc in terra, perinde atque alij infiniti generis lapides, nihil cum viuis animantibus habentia commune. Eodem, & ad eosdem fontes, amando saxeos serpentes Irlandiæ, quorum vnum in Anglia vidi spiris in se contortum, qui non alia ratione prouenit in lapidum metallis, quàm Conchæ apud Megarenses. Apage illos, qui viuos hos serpentes fuisse, & incantamento in lapidem versos esse, de quibus nescio fabulis persuadere nituntur. Naturæ sunt hæc, non hominum, miracula: & ne miracula quidem, cùm videntur perinde atq; cætera, è causis suis apta. Quod verò quædam inter hæc lapidescant, quædam non; id succis & frigori tribuendum. Multi enim humores siue liquores sunt, qui lapidis indurandi vim habent. In Testis igitur Conchyliorum quasdam est videre Testas adhuc esse, aliàs etiam in lapidem transijsse. Cancros vidimus totos saxeos, in quibus crusta & quicquid intus erat, in lapidem degenerarat. quo minus est mirandum si in Conchis id fiat, natura sua multò durioribus. Sed quid ego de Crustaceis dico, cùm Percæ etiam saxeæ sint inuentæ, atq; adeo lapidei serpentes? Ad vim itaq; formatricem in Conchylijs nostris recurrimus quæ in quaque re id facit, quod præstantissimum in ea fieri potest, pro elementorum mistione. Vbi ergo viua fieri non tulit materiæ dispositio, aut locus, illic figuram saltem induxit, vitam additura, si locus & temperamenta permisissent. In litore Anconitano saxa magni ponderis, quinquaginta & plurium etiam librarum, è mari trahuntur: his colos & constitutio exterior ea est; quæ lapidi aëtiti, rudis nimirum & non difficilis læsu aut tritu; interior verò crusta, aut tunica dura est, & quæ poliri possit, haud secus atque interior aëtitæ tunica; colore etiam subcæruleo, ne hac quidem nota ab aetite discedens. Rumpuntur hæc saxa maioribus malleis ferreis, magna vi impactis, non quò intus, vt in aquilæ lapide, alius calculus inueniatur, sed quò pisciculi deliciatissimi extrahantur, eiusdem generis cum Solenibus, quas Cappas longas Veneti appellant; sed eò delicatiores quòd non aqua marina, sed rore quodam tenuissimo, per lapidem imbibito pascantur. Hi plures numero, ad viginti, modò plures, modò pauciores ita saxo includuntur, vt singulis suus sit nidus, ad magnitudinem & figuram piscis omnibus lineamẽtis respondens. Inter nidos saxeo interstitio relicto, ex his veluti è vaginulis rupto lapide eximuntur integri Solenes, ad palatũ & lumbos delicatiorum plurimum factu ri. In his igitur solidissimis saxis, in quibus aqua nulla, nullus liquor, inuenitur, præter eũ, quem piscis continet, non figura modò Dactyli siue Solenis, sed vita etiam & omnis pisciculi laus perficitur & absoluitur, melior vt multo sit, quàm si in ipso mari extra lapidem natus fuisset. Si igitur in his saxis viuos absolutosque cum vnguiformi sua fistula Solenes intelligentia hæc, formarum dispensatrix formauit, quid in eidem fuisse dicemus, figurati quidem ad piscem hunc corporis, non verò viui procreandi, facultatem? Figurarum enim, quæ animantium corporibus sunt propriæ, tum earum etiam, quæ corporibus non viuis eodem semper modo insunt, constanti similitudinis perennitate, causam ego ab effectricibus ideis, non à cæli duntaxant materia & forma, eiusque motione circulari, pendere credo: atque ita in vniuersum statuo vim

Linguæ serpentinæ dẽtes qui dicti.

Buglossus lapis.

Glossopetrarum copia vbi.

Serpentes saxei.

Cancri saxei.

Percæ saxeæ.

Lapides piscibus prægnãtes vbi.

Cappæ lõgæ.

vnam-

A vnam quamque formatricem tantum vbique producere, quantum materia capere potest, atque ita multa corporatura quidem hoc, vel illud animal esse, vita verò nequaquam.

Est aliquò prodire tenus, si non datur vltrà.

Sic animalium etiam terrestrium ossa, nedum marinorum, in terra generantur; atq; modò quidem ossa perdurãt, modò verò succi lociq; natura in lapides transeunt. Georgius Agricola in agro Luneburgensi testis est ossa belluarum marinarum orta esse, & in lapides cõuersa. Plinius etiam è Theophrasto ossa in terra nasci & in lapides transire author est. Huc forsan referenda sint ossa illa enormia, quæ gigantum fuisse vana hominum ingenia crediderunt. Verùm ne vlterius quàm Conchylia nostra & ossa belluina postulant, naturæ scrinia excutiam; hîc finem huic considerationi impono, certus neminem fore, qui nostra hæc benè ruminarit, quin mox sit conclusionem illam è Conchilijs connexam derisurus. Hoc igitur in commune responsum sit omnibus ijs qui Conchas, & magna piscium ossa nobis ingessere. Miror equidem Plutarchum hominem philosophum, istud non animaduertisse, vel ex eo saltem, quòd in montibus etiam viceret Conchylia inueniri. Quod si verum fuit, quare non æquè asseruit, superiorem Aegyptum atque inferiorem mari coopertam fuisse? Hoc si fateretur, in Thebaida tandem & ipsam Aethiopiam mare deduceret, & ipsos tandem alpes submergeret hac sua colle- ctione. Sed vereor si multus sim in hac conclusione infirmanda, ne ego prius ambitiosæ in re clara reprehensionis accuser, quàm Plutarchus inconsiderantiæ. Multò certè priùs Eratosthenes sese torsit in Conchulis & salsuginis causis apud eos inuentæ qui à mari longè sunt remoti, præcipuam illam quæstionem esse aiens, Quinam fiat, vt duobus tribusq; stadiorum millibus à mari intra mediterranea, plurimis locis, Concharũ & Ostreorum, & Cheramydum, ingens multitudo cernatur, & præter hæc salsi etiam lacus inueniantur, quasi maria essent (vti fit) circa templum Hammònis, & in ea quæ ad illud ducit, via, quæ ipsius testificatione longitudinem habeat trium millium stadiorum. Hîc enim plurimam Ostreorum colluuiem esse, & salis etiamnum multum inueniri, & marinas exhalationes in sublime ferri, propè ipsum etiam nauium maritimarũ fragmenta monstrari, quæ hiantibus terris sint effusa: tum etiam columellas extare, super quibus delphini sunt, habentes hanc inscriptionem, κυρηναίων θεωρῶν. His Eratosthenes inductus, C Stratonem Physicum, & Xanthum Lydum laudat, qui inter cætera, quæ multa recitat, existimarint ipsum Hammonis templum prius ad mare stetisse; ac deinde mari defluente, in mediterranea regione mansisse: atque oraculum, quia mari adiaceret, eò celebritatis, & nobilitatis peruenisse, non esse à ratione alienum: alienum verò à ratione esse, si dicatur, quam habet claritatem & existimationem hoc tempore, eam in tanto à mari interuallo acquirere potuisse. Aegyptum præterea priscis temporibus ad Pelusias vsque paludes & montem Casium & lacum Sorbonidem, maris inundationibus fuisse subiectum, inditio esse, cúm salsugo effoditur, puteos ipsos arenæ & Concharum plenos inueniri, quasi mare antea regio fuisset. In his Xanthi dictis nihil Srabo inuenit absurdi, sed ad Stratonem reprehendendum, qui inter cætera argumentum de fundo maris attulit, quod nec Straboni, probatur, nec quicquam habet momenti ad ea, quæ modò statui, eleuãda. Aduersus aũt Erathostenẽ, Stratonẽ, & Xanthum, eadem dici intelligantur, quæ contra Herodotum & Plutarchum sunt à nobis dicta. De Conchulis itaq; & Ostreis satis est responsum, illic ea nimirum reperiri, vbi succus idoneus ad ipsorum generationem inuenitur, nullam maris delapsi inducta necessitate. Hæc omnia D Goropius. Sunt & alia loca, in quibus istiusmodi Conchylia longè à mari dissitis inueniuntur, vt in Heluetijs referente Zoographo in agro Solodurensi. Scribit & Gyraldus multas Concharum species in medio terræ & in montibus & in lapidicinis inueniri, quæ sunt propè Syracusas. Maius miraculum est quod scribit Gyllius (ex Athenæo, vt videtur) super erutis è terra Conchylijs his verbis. Posteaquam, sicut ait Nicolaus Damascenus, lib. 104. Hist. ad Apameam Phrygiæ vrbem Mithridatici belli temporibus motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nunquam comparuissent, repentè extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresq; multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terræ sic emanasse, vt tractum vniuersum tum Ostreis, tum alijs piscibus marinis referserint.

Ossa in terra generantur.

Ossa in lapides.

Plutarchi inconsiderantia.

Cõchæ fossiles.

Loca alia longinqua à mari Cõchis r[illegible]rta.

SENSVS. MOTVS.

Quib. ſenſibus carẽ-rãt, & quibus non.

Sensus exteriores habere.

Inſect orũ ſenſus.

Mollium.

Apũ guſtus

An videãt, & audiant Conchylia.

Natices, vt capiantur.

Echinus.

Motus. °lib 14. de anim. tract. 1.c.2.

SILICEA teſtâ incluſis (id eſt, Teſtaceis) fatendum eſt, inquit Plinius, nullum ineſſe ſenſum, vt Oſtreis. Et rurſus: Carent, Conchæ viſu, omnique ſenſu alio, quàm cibi & periculi. Atque hoc eſt, quod & Suidas ſcripſit, Conchas (τὰς κογχύλας) quamuis careant viſu, eſcas tamen ſequi videri, odorandi ſcilicet facultate. Ceterùm communis præceptor Ariſtoteles viſum & alios externos ſenſus Teſtaceis non negat. Nam in, quarto de animalibus capite octauo diſputans, docenſq; quibus animalibus inſit ſentiendi vis, Mollia, & quæ vel cruſta, vel teſta operiuntur, atq; etiam Inſecta ſenſibus prædita eſſe omnibus conſtare aſſerit, nam & viſu & olfactu, & guſtu. Inſecta enim, inquit, tã pennata, quàm non pennata, procul ſentiunt, vt mel Apes & Culices dicti Muliones. Iam Sæpiæ, Polypi, Gammari, odore eſcarũ allectati capiuntur, & Polypi quidem ita adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari inde non patiantur. At verò pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis ratio: interdum enim cibum proſequuutur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur. Nam Apes nullam ad rem putidam ſolent aduolare, ſed dulcia petunt, Culices nulla dulcia geſtiunt, ſed acida. Tactu verò ſentire omnibus datum animantibus eſt. Quæ autem ſiliceo tegmine operiuntur, olfactum, guſtumq; habere conſtat, argumento eſcarum. Purpuris enim eſcas putidas Purpurarij emoliuntur & accedunt ipſæ ad eiuſmodi eſcam à longè, vtpotè odorantes. Senſus item ſaporum ijs ineſſe, eiſdem illis rationibus patet. Sapore enim rerum earundem quæq; delectantur, ad quas veniunt odoribus inuitata, quos gratos ſenſerunt & diſcreuerunt. Adde quòd quæcunq; os obtinent, ijs & voluptas per ſaporum attractionem euenit & dolor. De viſu & auditu quanquam nihil certi, manifeſtiq; habemus, Vngues tamen ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiuſq; ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoueri. Exiguo nanq; extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili, occuluntur. Pectines quoq; admoto digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe vt cernentes. Natices item qui capiunt, non aduerſo flatu ſed ſecundo adeunt, quoties eſcam perſequuntur: nec voce vlla, ſed ſilentio agunt, vtpote cùm & olfaciant & audiant. Nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur. Echinus inter Teſtacea genera quibus facultas ingrediendi eſt, Vertibula, Glandeſq; inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Hactenus Ariſtoteles, apud quem in quarto de partibus capite quinto, cùm explicaſſet partes Mollium, Cruſtatorum, Teſtatorum, atq; Inſectorum, ad cibum accommodatas, legimus, oportere certè vt illud habeant quod ei parti proportionetur, cui ſentiendi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt, hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſſe. Quod modò ad motum Teſtaceorum attinet. ° Albertus Magnus tradit ideo paruam in ipſis partium exteriorum diuerſitatem eſſe, quoniam animantia ſunt, quæ vno eodemq; loco remanent, & ſi moueantur, paruum eſſe motum: eſſeq; quæ nullo pacto moueantur, ſed affixa ſemper hæreant. Eſt autem hæc doctrina Ariſtotelis.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

Nõ coe unt

Grauida dicuntur, ſed non pariũt.

IDEM philoſophus, qui omnium animalium naturas quàm diligentiſſimè perſcrutatus eſt, coitum, quin & partum iſtiuſmodi animantium generibus, quæ teſta integuntur, adimit. Nam etſi in decimoquarto capite libri primi de hiſtoria animalium ſuper eo ambigere videatur, inquiens: An Teſtati generis vlla coeant, incertum eſt: plurima tamen non coire apertum eſt. In quinto nihilominus eiuſdem hiſtoriæ capite decimoquinto hoc vnum ferè genus totum expers coitus eſſe ſcribit, & in noni capite trigeſimo, teſta intecta, inquit, vt Pectines, omneq; Oſtrearium ſiue Conchiarum genus, atque etiam Cruſta intecta tunc optima ſunt, cùm grauida, vt latè in Locuſtis & reliquis huiuſmodi patet: ſed quanquam teſta intecta grauida dicimus, tamen nulluum eorum, vel coitum, vel partum videmus. Sic ille. Sed

tamen

A tamen in doctissimo Gallieni Imperatoris epithelamio legimus.

—Non murmura vestra columbæ,

Brachia non hederæ, non vincant oscula conchæ.

Et in mari rubro quasdam etiam Conchas nasci scribit [a] Aelianus, testis tum non leuibus, concauis, & secturis distinctis, tum labris acutis, quæ cùm coeunt inter se sic alterno incursu coniunguntur, vt tanquam duram serrarum coeuntium dentes videantur inter se conuenire, vnde fiat, vt si piscatoris natantis quancunq; partem, etiam si sub eam os subest, mordicùs apprehenderint, amputent: & similiter si articuli locum comprehenderint, neq; id mirum esse, cùm tanta sit marginum acies. Vt verò exactiùs quispiam de Testaceorum ortu & generatione volens satis fiat, non ab re fuerit altiùs ea ex eodem [b] philosopho repetere, quæ is integro super ea capite complexus est. Generatio Testatorum, inquit, quoq; partim similis, partim dissimilis cæteris est. Idq; euenit ratione: quippe cũ animalium comparatione plantis, plantarum animalibus assimilentur, ita vt semine gigni quodammodo velut animalia videantur; vt alio modo non semine, & tum sponte, tum ex se; aut alia sponte, alia ex se oriri. Sed quoniam naturam proportione plantis respondẽtem hoc genus habeat, hinc testa intectum aut nullum in terra gignitur, aut paruũ: quale genus Limacum est, & si quid eiusmodi aliud sit, sed rarum. At in mari, similiq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà mari locisq, huiusmodi parum & nullum ferè: in terra autem hæc omnia oriuntur. Habent enim naturam proportionalẽ, atq; disiunctam. Sed quanto vitalius humidum, quàm siccum, & aqua, quàm terra est, tanto natura Testatorum, quàm plantarum, viuacior est. Nam aliàs eò quidem spectant, vt sicut plantæ ad terram, sic testata ad humorem se habeant, quasi plantæ Ostrea terrena, Ostrea plantæ aquatiles sint. Hinc etiam fit, vt multiformiora sint, quæ in humore gignũtur, quàm quæ in terra. Humor enim naturam habet ad effingendum afformandumque habiliorem quàm terra, nec multo minus corpulentam eam, quæ potissimum in mari habentur. Humor enim potulentus dulcis quidem, alumnusq; est. Quam ob rem quæ sanguine carent, nec natura calida sunt, ea nasci in lacu non possunt; minus etiam salsis aquis, quę sint potulentiores gignuntur, vt Testata, vt Mollia, vt Crustata. Hæc.n.omnia sanguine vacant, & natura frigida sunt. Sed stagnis marinis & iuxta amnium ostia gigni solent. C Quærunt enim vnà teporem, &, alimentum. Mare aũt humidum, multoq; corpulentius aqua potulenta est, atq; etiam sua natura calidum est, vt particeps omnium partium sit, videlicet humoris, aeris, terræ. Itaq; omnia adipiscuntur, quæ singulis his locis gignuntur. Plantas enim terræ incolas quispiam esse statuerit, aquæ aquatile animalium genus, aeris pedestre, sed quod magis minusúe & remotiùs aut propius res constet, magna miraq; differentia existit. Quartum genus non his locis quærendum est, quanquam aliquid esse exigit ordine ignis. Id enim quartum corpus enumeratur. Verùm ignis semper formam non propriam habere videtur, sed in alio corpore. Aut enim aër, aut fumus, aut terra esse videtur, quod ignitum est. Sed enim genus hoc apud Lunam quærendum est: hæc.n.quartam illam distantiam adipisci videtur. Sed de his aliàs. Natura Testati generis cõsistit, partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquã sæpenumero ea quoq; spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarũ accepisse hoc loco congruit. Oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cæpe. Hoc igitur tertio modo Mituli gignũtur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascũtur. Buccina & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam D mucosos emittunt. Semen verò nullum esse eorum putãdum est, sed quo diximus, modo, plantis assimilantur. Quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. Hæc enim omnia, vel sponte vt oriuntur, euenit. Itaq; ratione tunc magis, cùm origo præcesserit, consistunt. Aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Omnia verò quæ hoc modo consistunt, aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni visuntur, & imbre admisso. Cùm enim dulce in principiũ constituendum secernitur, quod superest, talem accepit formam. Nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum. Putredo verò & putridum excrementum rei concoctæ est. Nihil enim ex toto efficitur, quomodo neq; in ijs, quæ ab arte conduntur. Nam nisi ita esset, facere non requireretur. Sed quantũ inutile est, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra humoreq; animalia & plantæ,

[a] li. 10. c. 20 Conchæ vbi coeant.

[b] l. 3. de gen. anim. c. 11. Testatorũ generatio quibus cõparetur.

Limacũ ortus.

Testata cur plãtis viuaciora.

Formę multiplices in humore genitæ.

Quæ in lacu non nascantur.

Plãtæ terrę incolæ.

In igne nõ generatur animal.

Testatorũ generãtur duob. modis.

Purpurarũ cur magna copia.

Quæ sponte nascantur.

plantæ, quoniam humor in terra, ſpiritus in humore, calor animalis in vniuerſo ineſt, E
Animæ om- ita vt quodammodò plena ſint animæ omnia. Quamobrem conſiſtunt celeriter, cùm ca
nia plena. lor ille comprehenſus ſiue exceptus eſt. Comprehenditur autẽ,& humoribus corporeis
incaleſcentibus efficitur velut bulla ſpumoſa. Sed differentia nobilioris ignobilioreſue
generis conſtituendi in comprehenſione principij animalis eſt. Huius autem rei cauſam,
& loca habent, & corpus quod comprehenditur. In mari verò multum portionis terre-
næ eſt. Quocirca ex tali concretione natura Teſtati generis oritur, ita vt pars terrena cir-
citer dureſcat, cogaturq; eodem modo, quo oſſa & cornua (ſunt enim hæc illiquabilia
Cochleæ igne)corpus intus contineatur, quod vitam obtinet. Vnum ex his genus Cochlearum
coeunt. coire perſpectum eſt. Sed an ortus earum per coitum ſit, nec ne, nondum ſatis explora-
tum habemus. Sed enim quæret quiſpiam rectè, quid nam in his ſit, quod ſecundum
materiale principium genitale à mare profectum mouens potentia tale, quale ideſt de
quo venit,animal efficit. At in his quid nam hoc eſſe dicendum ſit,& vnde & quod prin-
cipium genitale ſecundum marem? Ponendum igitur in animalibus generantibus calo-
rem in animali contentum,ſecernendo ex cibo ingeſto,& conquoquendo facere excre-
Conceptus mentum,quod conceptus principium ſit. Nec ſecus in plantis,niſi quod in ijs & quibuſ- F
principiũ. dam animalibus,nihilo maris principium deſideratur. Habent enim intra ſe hoc miſtum.
At plurimorum animalium excrementum illo principio eget. Alimentum autem alijs
aqua, alijs terra, alijs quod ex ijs conſtat. Itaq; quod calor in animalibus contentus ex
alimento efficit, hoc temporis calor in aëre ambiente contentus ex mari aut terra con-
cernit conquoquens, atq; conſtituit. Quod autem comprehenditur exceptum in ſpiri-
tu animali, id conceptum facit, motumq; imponit. Conſtitutio igitur plantarum, quæ
ſponte oriuntur, ſimilis eſt. Quædam enim ex parte contrahitur, & alterum eius partis
Animalia principium genitale,alterum alimentum fit primum ijs,quæ oriuntur. At verò animalia
ſanguinea, quædam verme naſcuntur, tum exanguia, quæ non ab animalibus gignuntur, tum etiã
ex putredi- ſanguinea,vt Mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piſcium: ad hæc, An-
ne.
Cor ſangui guillarum genus. Hæc enim omnia, quamuis naturam parum ſanguineam habeant,ta-
nis principi men ſanguinea ſunt, & cor obtinent: quod principium ſanguinarium corporis eſt. Quæ
um. autem inteſtina terræ vocantur, vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum
conſiſtit. Quamobrem de prima hominum, atq; quadrupedum generatione,ſi quando
primùm terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt, non temerè exiſtimaueris altero de duo- G
bus his modo oriri. Aut enim ex verme conſtituto primũ,aut ex ouo,quippe cùm aut intra
ſe habeant cibum ad incrementum neceſſe ſit, qui quidem conceptus vermis eſt: aut ali-
unde accipere,idq; aut ex parente, aut ex parte conceptus. Itaq; ſi alterum fieri non po-
teſt,vt affluat ex terra,quomodo animalibus ex parente relinquitur neceſſario, vt ex par-
te conceptus accipiatur. Talem autem generationem eſſe ex ouo aut verme fatemur. Er
go ſi initium vllum generationis omnium animalium fuit,alterutrum de his fuiſſe proba
Animalia bile eſſe apertum eſt. Sed minus rationis eſt vt ex ouo prodierint: nullius enim genera
quę ouo ge- tionem animalem talem videmus,ſed alteram tum ſanguineorum,quæ diximus;tum exã
nerentur. gium qualia ſunt Inſectorum nonnulla & ea,quę teſta operiuntur,de quibus agitur. Non
enim ex parte aliqua oriuntur, vt ea quæ ouo naſcuntur. Incrementum etiam ſimiliter,
vt vermes capeſſunt. Vermes enim augentur, in partem ſuperiorem, & qua principium
continetur. Alimentum enim ſuperiùs ab inferioribus miniſtratur. Atq; id quidem com-
mune cum ijs quæ ex ouo proueniunt,habetur: ſed illa totam materiam abſumunt.In ijs
Ex verme verò quæ ex verme gignuntur,cùm ex conſtitutione in parte inferiore contenta pars ſu-
quæ gene- perior creuerit,mox ex reliquo alimento inferior articulatur.Cuius rei cauſa eſt,quòd ci-
rentur. bus poſtea quoq; in parte ſepto ſubiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc H
Inſecta vt modo fieri vermium, apertum in apibus, ceteriſq; ſimilibus,eſt. Principio enim partem
incremen- inferiorem magnam,ſuperiorem habent minorem. Idem augeſcendi modus in Teſtatis
tum ſumat. etiam eſt. Quod & ipſum conſtat in genere Turbinato; ſcilicet anfractibus eius,qui ſub-
Teſtacea inde, accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Dixi ferè
ſponte ori- quemadmodum generatio, tam eorum, tum cæterorum ſponte orientium agitur. Omne
ri. autem genus Teſtatum ſponte inſtitui; apertum hinc eſt, quòd nauigijs putreſcente fæ-
ce ſpumoſa adnaſcuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat antè, pòſt per inopiam hu-
Genitalem moris facto cœno Oſtreæ prouenerunt: vt apud Rhodum inſulam,cum claſſis applicuiſ-
partem nõ ſet, & fictilia proiecta eſſent in mare tempore pòſt cœno obducto teſtis Oſtreæ in ijs re-
habent te- periebatur. Nihil autem partis genitalis emitti ab ijs argumentum eſt, quòd cùm Chij
ſtacea. quidam ex Pyrrha Lesbi inſulæ Oſtreas viuas portaſſent,& in loca quędã maris reciproc

ęſtus

A æstus & luto similia dimisissent, plures nihilo fuere temporis spatio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem oua vocantur, nihil ad generationem conferunt, sed inditio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est: quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboq; laudantur, argumento quod & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud vocatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper sed verè id habeant. Mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, Ostreæ. Tempus hoc enim prodest eorum corporibus. Alijs nihil tale apertè venit, vt Callis. Sed singula eorum, & quibusnam oriantur locis, petere ex historia debes. Hæc omnia itaq; Aristoteles, qui & in quinto de historia capite duodecimo genus omne quod testa integitur verno autumnaliq; tempore habere cerni testatur ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etsi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, sed maximè plenilunijs, diebusq; tepidis restituuntur redduntúrq; pleniores: qua de re suprà plura diximus: Concharũ quoq; corpora Lunæ effectu (in plenilunio) augescunt. Plinius. Idem omnes Conchas celerrime crescere scribit, præcipuè Purpuras. Oua Testaceorũ generationi inepta. Quãdo oua vocata habeant.

B

TEMPERIES.

VIGENT Testacea vère & autumno: laborantq; per frigus & æstum, temporis exuperantiam ferre impotentia. Argumento est, quod Echinis euenit, habent enim id iam inde abortu naturę & plenilunijs vberius, non quia per id tempus copiosiùs pascuntur, vt quosdam putare diximus, sed quòd noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. Calorem enim desiderant, quoniam frigori patent, vtpote quæ sanguine careant. Ex quo fit, vt æstate potius vbiq; vigeant, præterquam in Pirensi Euripo, nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei causa est, quod tunc vberius pabulentur, cùm pisces per id tempus ea loca relinquant. [a] Aristoteles cùm dixisset latere aliquorum genus totum, aliquorum partim latere, partim non latere, testa intecta omnia latere tradit, vt in mari Purpura, Buccinum, omneq; id genus. Sed absolutorum latibulum euidentius esse; condi enim secessu vt Pectines facere videntur. Aliqua leuiore quodam tegmine superimposito delitescere vt Cochleæ terrestres, idest Limaces, & adhærentium mutationem incertam esse. Non tamen eodem tempore omnia latere, sed Limaces Hyeme, Purpuras & Buccinna canis exortu dies circiter tricenos condi, Pectines etiam tempore eodem. Sed eorum plurima sanè latere & algore vrgente & æstu. Echinorũ natura. [a] lib. 8. Hist. cap. 13. Quæ lateãt. Cocleę, vt lateant. Quando lateant.

C

PRÆSAGIVM. ANTIPATHIA.

CONCHÆ adhærescẽtes, inquit Plinius, tempestatis signa sunt. Antipathiam quãdam cum tonitru habere videntur, etenim sunt qui velint Conchylia & Ostrea tonitru sæuiente margaritas quasi abortiendo vomere, ideoq; multas in arena reperiri.

D

DENOMINATA.

Ογχαλίζειν authore Hesychio, πεπόιηθαι ἀπὸ τȣ͂ ἤχȣ τῶν κόγχων, à sonitu Concharum. forsan à sonitu, inquit author thesauri linguæ Græcæ, quẽ inflatæ reddunt: inflari autem eas & sonare, antè cùm ex Plinio, tùm ex alijs diximus. Κογχυλιευτὴς qui conchylia venatur, Conchyliarius, seu Conchyta, vt [a] Plautus loquitur. [a] In rudẽte.

Saluete fures maritimi, Conchytæ atq; Hamiotæ.
Famelica hominum natio, quid agitis?

Budæus tetrasyllabώς scribit κογχυλευθὴς à κογχύλη. In codice Iustiniani dicuntur murileguli, quasi Muricarij à Muricibus. Dicuntur & Conchylegi, Cod. de metallarijs, qui Conchylia, Murices seu Purpuras colligunt. Hinc & κογχυλίας λίθος, quem Hesychius esse dicit durum & in se habere κογχυλίȣ τύπȣς. Meminit huius lapidis Pollux quoq; Murileguli Conchilias lapis.

innuens

Conchites lapis. innuens à Xenophonte vocari κογχυλιάθλω. Conchitea lapidem erui in foſſa Hildeſheimiæ vrbis; qui incuruis liris ad ſcapulas redeuntibus,& aurei coloris armatura decoratur, teſtatur Georgius Agricola. Longus, inquit. eſſe ſolet palmos duos,latus palmum.Conchitæ lapidi alij etiam cognati ſunt, ſimiliter à ſimilitudine, qua Conchas aliquas ſiue Teſtacea animalium referunt,dicti; vt Cochlites, Myites, Ctenites,Strombites.Eſt & Cōchites ſaxi,vel marmoris genus, cuius Pauſanias meminit in Atticis: Ex Græcis, inquit, ſoli Megarenſes Conchiten habent,& in ciuitate multa ex eo ædificarunt. In primis verò candidus eſt, & reliquis lapidibus mollior,cui Conchę marinæ ſemper inſunt. Κογχυλαγόνες Heſychio ſunt γυναῖκες νύμφαι. Ὀςρακίνδα Polluci luſus genus eſt, quo ducta linea diſpartitos in partes pueros diſpedit, mox proiecto Oſtraco ſiue teſta pars quæ ſupinum pronumq; eius caſum diuinarit, alteram in fugam dilapſam inſequitur. deprehenſus (aſinum nominabant) conſidet,repetitq; cantionem nox an dies. Luſum iſtum apud Hollandos etiamnum ex vſu eſſe ſcribit Nomenclator, vocarique ibi Luyſen oft noppem, ſiue hol of bol, quod eſt planū ne an cauum. Milphio ſeruus apud [a] Plautum ait ſe Oſtreatum tergum geſtitare, ideſt, verberibus & vulneribus duratum, vt ſunt Oſtreorum teſtę. Oſtreoſus, eſt Oſtreis abundans. Vtitur hac dictione Terentianus Maurus in exemplo Priapei carminis.

Oſtracida ludus.

[a] In pęnulo.

Oſtreatum tergum geſtare.

Nam te præcipuè in ſuis vrbibus colit ora,
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

[b] lib.1.Geor.

Oſtrifer, qui Oſtrea, ſeu Conchylia producit, [b] Virgilius

Pontus & oſtriferi fauces tentantur Abydi:

Oſtracites. gemma.

[c] li.37.c.10

[d] li.36.c.19

Oſtracias ſiue Oſtracites, (ὀςρακίτης) gemma eſt Teſtacea, cuius duæ ponuntur ſpecies à [c] Plinio,altera ſimilis achatæ, niſi quòd achates politura pingueſcit: altera tam dura,vt aliæ gemmæ fragmentis eius ſcalpantur. Nomen accepit hæc gemma ab Oſtrei ſimilitudine. Eſt etiam Oſtracites lapidis genus teſtæ ſimilitudinem habens, cuius vſus eſt pro pumice ad læuigandam cutem,vt legere eſt apud eundem [d] Plinium.

MYSTICA.

Veneri dicata Concha.

[a] lib.3.ſylu.

[b] Lib. 1.

CONCHA Veneri erat dedicata, atq; eam ex Concha natam veteres fabulabantur. Concha itidem Cyprum deuectam canunt, [a] Statius

Ite dabit curſus mitis Cytherea ſecundos,
Placabitq; notos, fors & de puppe timenda
Transferet, inq; ſua ducet ſuper æquora Concha. Et [b] antea dixerat.
Hac & cæruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha.

[c] Lib. 2.

Dicatam ei deæ Concham nonnulli autumant, quoniam Conchulæ, Pinnæ, antequam excludantur, inter ſe quàm primùm coeant, ſed Ariſtotele teſtante, Conchyliorum coitus incertus eſt, quare alij ad ſalacitatem referunt, quæ concitetur ex eorum cibo: Vnde etiam apud [c] Martialem legimus.

Læuior ô conchis Galle Cytheriacis,

Id eſt Venereis. Sed & Propertius Concham Erycinam appellat.

Concha Erycina.

Et venit è rubro concha Ericina mari.

[d] In Rudēte

Et [d] ante hos Plautus de ipſa Venere locutus.

Te ex concha natam eſſe autumant,

Alij deniq; idem ſignificare volunt, quod Phidiæ illuſtris illius pictoris ſymbolum, qui Elienſibus Venerem, Teſtudinem calcantem pinxiſſe legitur, eo ſymbolo, veluti tacita ambage indicans, mulierum munus eſſe, οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν ideſt ædiū cuſtodiam & ſilentium. Qua de re conſule Plutarchum, Stobæum, & Pauſaniam. Sed & hoc quoq; ſymbolum Phydiæ in priori ſenſu Placiades interpretatur ex authoritate [e] Iubæ in phyſiologicis, nempe quòd Teſtudo toto corpore ſimul aperto in coitu miſceatur. Oſtrea verò etiam Helleſpontiaco ludibrio, inquit [f] Pierius, ne deo dicam, ita dedicantur, vti Concha Veneri, putarim ob earum copiam, quæ Lampſaceno litore,totoq; Helleſponto ingens eſt: vnde Ityphallico veteris poëtæ ipſi Priapo dicto, ita legitur.

Mulierum officium.

[e] lib.2. Mitholog

[f] lib.28.Hierogl.

Nam te præcipuè in tuis vrbibus colit ora,
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

Qui verſus apud Terentianum reperiuntur, vti paulò antè citauimus.

HIE-

A

HIEROGLYPHICA.

ONCHAM & Cancrũ pingebant Aegyptij Sapientes teste Horo Apolline, volentes significare hominem, qui seipsum non curat, sed curetur à propinquis. Per Ostrea verò picta sculptaué humanum genus significari, philosophorum antiquissimi tradiderunt. Hinc diuinus Plato humanum genus Ostreorũ simile esse dixit: nulla enim potuit similitudine nostrę imbecillitatis naturam significantiùs explicare, cùm Ostrea inditium esse dixit animi in corporis carcerem & tenebras coniecti: ita enim deus corpori animam adglutinauit, vt necessarium sit hominem corporis affectibus tangi vel inuitum. Quid verò aliud illa vel diuinæ vel stellaris essentiæ scintilla hîc patitur, nisi quod dum corpori adhæreſcit, & vinculis se coërceri sentit, & in quodam obscuritatis carcere detineri? vnde fit, vt suæ plerunque immemor originis, modò sensui se, modò appetentiæ subijciat & alieni facta iuris, cũ materia, cui adglutinata est, rapiatur in præceps. Piscatore igitur Petro opus est, qui nos aut scopulis auulsos, aut de imo maris fundo erutos, assertori nostro litora reuisenti, pœnitentiæ prunis assos in escam apponat, vt ita absumpti in ipsius diuinitatis amplexu, ad sublimioris vitæ consortia transeamus. Quod verò testam Ostrea pro pelle habent, quę sine eorum interitu auferri non potest, eorum sunt hieroglyphicum, qui nec squammas ignorantiæ deponere possunt diuinis admonitionibus quantumlibet instituti, nec cultum spiritus suscipere patiũtur, qui quidem vt Hierosolymitanus Hesychius ait, etsi in mari baptismatis inueniantur, etsi in fluminibus pœnitentiæ, abominabiles tamen sunt: cumq; vitam sortiti sint in sacri lauacri tinctura, vocationem tamen, regenerationemq; corruperunt, dum neque pinnulas neque squamas induere procurarunt, sublimem videlicet vitam, cognitionemq; diuinorum, quæ cælestis est, sed obcæcato corde in ignorantiæ voraginibus detinentur & propterea in his qui squamas habent, nequaquam adnumerantur. Quare Paulus fornicatorem, auarum, idolis seruientem, maledicum, ebriosum, detractorem, legum bonorumq; morum corruptorem, à fratrum commercio submouet: Ostrea enim hæc sunt, & id genus reliqua, quæ sine squamis & pinnulis esse deprehenduntur.

Homo seipsum non curans.

Humani generis typus

Anima vt corpori inhæreat.

B

Testis tegi quid significet.

C

EPITHETA.

ONCHA Empedocli apud Plutarchum βαρυνώτος, id est, tergigrauis nominatur his versibus:

Τȣ̃το μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονομόις βαρυνώτοις,
Καὶ μὴν κηρύκωντε λιθοῤῥίνων χελύωντε
Ἔνθ᾽ ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσι. id est.
Inspice tergigraues Conchas quandoque marinas
Buccinus, exemploq; obducta Chelys tibi saxo
Esse potest, summo vt videas in corpore terram.

Dicitur ibidem θαλασσονόμος, quasi legem habens marinam, hoc est, marina, siue æquorea, quo postremo epitheto vsus est [a] Martialis, dum canit:

Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

[a] *Lib.* 14. *Epig.* 209.

D

Alijs Concha quoque Erycina vocatur, id est, Sacra Veneri Erycinæ, aut quòd Venus ex Concha marina prodierit, vt etiam innuere videntur verba Statij Venerem loquentem inducentis. *—Et nostra potuit consurgere Concha.*

Erycina Concha.

Dicitur & Inda, quoniam Oceanus Indicus maximè mittit Margaritas, quæ oriuntur in Conchis: nec non etiam Sidonia, quoniam apud Sidonem frequentes fuerint, vel propter Conchyliorum sanguinem quo fiebat purpura. Cur Conchylia Horatio lubrica dicantur, sic explicat Turnebus.[b] Lubrica Conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etsi quædam foris scabra sunt & aspera, vt ex his quæ subijcit Flaccus, apparet, alioquin sunt politæ foris Conchæ, & quædam ab historicis vocantur Liostrea, quòd eorum sit leuigatior & æquabilior foris testa. Lunata verò vocauit Plinius, vel quòd curua sint in modum bicornis Lunæ, aut quòd noua impleantur luna. Conchæ quoque apud Ouidium cognominãtur, marinæ, tenues. *Terga cauis super obsita Conchis.* Idem de ceto dicebat in quarto Metamor-

Margaritæ vbi nascantur.

Conchylia lubrica cur dicta.

[b] *Lib.* 1. *c.* 24. *aduersa.*

Lunata cur dicta Plinio.

Metamorphoſios, & in decimoquinto habet: *Detritis Conchis leuior*. Horatio dicuntur viles, capaces: ſqualentes [c] Virgilio, aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas vel aſperas. Cicero grandes dixit, ſed hoc differentia, non epitheton eſt. Nominantur à [d] Plauto è genere Concharum Plaguſia, quo nomine eas venire exſtimat [e] Turnebus, quæ cruſtam tegumenti latam patulamq; habent, quaſi πλακόεσσαι dicantur. Nam à πλακὸς deducitur, inquit, quo nomine cùm ſit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placutius vocatur.

[c] Geor. 2. [d] In Rudēte. [e] l. 17. c. 22.

PROVERBIA.

Κόγχης ἄξιος, *Concha dignus*. Quo loco author adagiorum: Rem nullius, inquit, pretij Concham dicunt Greci, quemadmodum Latini nauci & floccum. Vnde quod contemptiſſimum, nulliuſq; rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebant. Conchas legere prouerbio dicuntur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludicra quædam ſeſe demittunt. Ita [f] Cicero. Sed tamen ita narrare ſolet Scęuola, Conchas eos ad Caietam & Lucrinum legere conſueſſe, & ad omne animi remiſſionem ludumq; deſcendere. Hîc ſcimus, inquit Manutius, non defuturos, qui nos dicant etiam gignere prouerbia, quos ad Angelum Politianum remittit, qui prouerbio nominatim & adpoſitè vſus eſt in Miſcellaneis, cuius viri authoritatem apud ſe ſanctiorem eſſe dicit, quàm vt metuat ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum diſcedere. Valerius [g] Maximus de Scipione & Lælio: Ita animi quoq; remiſſioni communiter acquieſcebant. Coſtat namq; eos Caietæ & Laurenti Conchulas & calculos lectitaſſe. Author adagiorum in eiuſdem adagij declaratione ſummi ocij eſſe ſcribit, Conchas & Vmbilicos legere in litoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum: quamquam, inquit, trāsferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiſcent. Κόγχην διελεῖν, *Concham diuidere*, de ijs, qui nullo negocio quippiam perficiunt, Suidas dixit, item Heſychius & Varinus, ἐπὶ τῶν ῥαδίως τι ποιούντων. οἷον, ταυτονὶ ἐσὶ τόδε τῷ κόγχον διελεῖν. Et Suidas rurſus: Ὥσπερ κογχύλην διελεῖν. παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν. Autor adagiorum reddidit. Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium diſcerpere. De imbecellis, inquit, & viribus longè inferioribus diceba- G tur. nam illiſæ ſolo rumpuntur Conchæ, quò cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contrahunt ac diducunt, contrahuntur. Hæc ille: videtur autem anguſtiorem feciſſe, vt vult Zoographus, prouerbij vſum, qui communior eſſe poteſt ad rem quamuis, quæ nullo negotio peragatur. Illud quoq; [h] Ouidij

Concha digni qui dicantur. Conchas legere. [f] li. 2. de Oratore. [g] lib. 8. c. 8. Conchā diuidere. [h] lib. 4. de triſt.

Litora quot conchas, quot amoena roſaria flores.

Item illud in eodem ſenſu:

Litore quot conchæ, tot ſunt in amore dolores,

prouerbialiter prolatum videtur, de re innumerabili. Ὥσπερ λεπὰς προσίχεται, id eſt, vt vertit Adagiorum author, *Oſtrei ſiue conchylij in moren adhæret*. Ariſtophanes dixit in anum, quæ agrè à iuuene diuellebatur. Cæterùm Lepas ſpecies Conchæ eſt, & non rectè Oſtreum vertitur.

Oſtrei in morem adhærere.

VSVS IN VARIIS.

CRIBIT Ferrantes Imperatus Neapolitanus lapides Cōcharum ſpecies referentes in calcem celeriùs redigi poſſe. Sed & Hollandi alijq; circumuicini populi maritimi calcem exuſtis in fornacibus Concharum generibus conficiunt candididiſſimum, & ad ædificandum perquam vtilem; quamquam minus quàm noſtra imbres perferat. Antiqui in vitium cultura Teſtaceis vtebantur, vt innuit [i] Maro his verſibus,

Vſus ad culturam. [i] Georg. vitium. 2.

Quod ſupereſt quæcunq; premes virgulta per agros;
Sparge fimo pingui & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut ſqualentes infode conchas.
Inter enim labentur aqua, tenuiſq; ſubibit,
Halitus: atq; animos tollent ſata.

Vbi Seruius, Cochleæ (meliùs Conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur; lapis

A lapis verò arenarius & propter spiramina, & propter immodicū hauriendum humorem
si fortè nimius fuerit. Artifices aliquas quoque Conchas, præsertim verò illas, quæ mar-
garitas ferunt, polire solent, hæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis coloris æmulo Concharū
proque diuersa ad lucem conuersione, vt colla columbarum vario, inde opera varia, or- politura.
namentaq; conficiuntur. Iisdem chartam læuigamus, iisque vsus antiquus & [k] Martiali [k] *Lib. 14.*
notus, apud quem sic legimus, *Epig. 209.*

Lauis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

Conchæ itidem marinæ suffragia primùm fuere, quas postea ex ære confectas σπονδύλους Vsus ad suf
dixere; deinde fabæ albæ aut solidæ in vrnam ligneam absolutionis, nigræ aut perforatæ fragia.
in vrnam æream condemnandi causa mitti solitæ. Solebant olim & Conchis ceu vasculis
quibusdam sigilla includere, vt hodiè ligneis torno factis, vel è laminis stanneis æreisue,
quò typi diutiùs cõseruentur. Ad quod allusisse videtur † Aristophanes. Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ † *In Vespis.*
πάνυ σεμνῶς σημάοισιν ἐπέσῃ. Quo loco Scholiastes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγ-
χας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι
τοὺς τύπους αὐτῶν. In Xaguaguara Indiæ regione simili modo viri, vt Petrus [l] Martyr scri- [l] *Li. 4. de c. 3*
bit, pudenda sua testa marina includunt. Apud Cariarenses verò eodem teste Conchy-
lijs marinis vtuntur in bello ad excitandos animos tempore pugnæ, quemadmodum nos Pro classi-
antiquos Europæ factitasse antè diximus. In Africa, in Tebuto regno pecuniæ vim habent co.
Conchyliorum Persicorum tegumenta, vt Leonius tradit. In Aethiopia item Conchæ Pro pecu-
quas porcellanas Itali, Lusitani Buzios vocant, monetæ loco sunt; nec non Bengalæ Con- nia.
charum speciebus loco Baxaruchos monetæ vtuntur, sicuti legere est in prima parte na-
uigationis Hollandorum in Indiam. Apud Athenæum Didymus inquit solere aliquos Pro lyra.
lyræ loco Conchylijs & Ostracis collisis concinnum quendam sonum saltantibus edere.
Pictoribus quoque in vsum cedunt Concharum testæ, quibus sua infundunt pigmenta.
Erat ex ijsdem lusus quidam quem ὀστρακισμὸν siue ἐξοστρακισμὸν, id est, relegationem di- Ludi ex
cebant. In eo populus testulis in vrbem missis aliquem relegabat, cuius nomen in ijs ipsis Conchylio
Ostracis inscriptum erat. Ἐποστρακισμὸς verò ludus erat, quo Conchæ per superficiē aquæ rum testis.
nittuntur, & saltus ipsi Concharum proiectarum numerantur priusquam merguntur, ex
ipsoq; saltuum numero victor pronunciatur, vt pluribus Pollux docet in nono, vbi etiam
τοστρακισμὸς vno in loco scribitur, sed malè, nam ἐποστρακίζειν agnoscit Suidas; & ἐποστρα-
κισμὸν Eustathius, scribens esse εἶδος παιδιᾶς, καθ' ἣν ὄστρακα πλατέα ἐκτετριμμένα ὑπὸ
κλάσεως, προΐενται κατὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπὶ τρέχοντα ἐνίοτε πολλάκις, ἕως
τονίσαντα δύωσι κατὰ θαλάσσης, ἡδίστην ποιοῦνται πρόσοψιν. Vnde dicit manasse illud ἐπὶ
τῶν ὅποι τύχῃ μεταβαλλομένων, prouerbium ὀστράκου περιστροφή, siue ὀστράκου περιστραφέν-
τος, vel μεταπεσόντος; id est, τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγέντων ὡς ἔτυχεν, rebus fortè fortuna
immutatis. Dicitq; ibidem Eustathius, etiam ab eis qui ὀστρακίνδα ludunt, prouerbiū hoc
ortum fuisse. Polluci idem ludus ὀστρακίνδα dicitur, citans Platonem in Phœdro, vbi ait;
φυγὰς δὴ γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερηκὼς ὑπ' ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μετα-
πεσόντος. ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν, καὶ ἐπιθεάζων.
Metaphoricè verò de subita rerum mutatione dicitur & conuersione repentina, qualis est De quibus
eorum qui ὀστρακίνδα ludunt. Eunapius. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώ- dicatur O-
ρησε Ῥωμαίοις, velut Ostraco conuerso res Romanæ in melius cessere. Lucianus in Apo- stracismus.
logia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Εἶτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόν-
τος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ περίλεπτον ἐνῆκε. id est, deinde oblitus
omnium, testula, vt aiunt, transmutata, volens ipse semet in seruitutem vsque adeo mani-
festariam & insignem coniecit. Adagiorum author incertum esse ait vtrum sumpta sit me- Metapho-
taphora à ludi genere eo quem diximus, an ab Ostracismo suffragiorum genere quodam, ra de O-
quod per calculos ac fabas ferebatur, in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus im- stracismo.
modicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in
se prouocassent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & Aristides: non
aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, iusti cognomen illi vulgò tributum.
Ferebatur autem Ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, Testæ viritim in comitijs Ostracis-
dabantur. In eis, quem quisque vellet vrbe cedere, literis inscriptis indicabat; hos deinde mus qui fe
omnes in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porro magistratus rebatur.
quibus hoc datum erat negotij, primùm vniuersos recensebant, qui nisi plures sex milli-
bus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis vniuscuiusque calculis, is qui pluribus
calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur, ita tamen, ut illi liberum
interim

interim esset fructus suos accipere. Erat itaque Ostracismus nõ improbitatis castigatio, sed vulgaribus animis insitæ inuidiæ placatio. De lusu verò Ostracorum antè ex Polluce diximus. E

VSVS IN CIBO.

QVANTOPERE' varijs Conchylijs delectati sint veteres, ac maximè Romani, obiter antea innui, & in singulorum ferè priuatis historijs patebit. Athenæus Ostreacea quandoque humorem habere scribit lacti similem, eoq; tempore suauissima esse. Omnia autem teste [a] Plinio modicè collui in cibis oportet, quia saporis gratia perit. Optima sunt cùm grauida sunt, licèt nemo, vt ex Aristotele diximus, eorum vel coitum, vel partum viderit. Commune verò omnibus hoc est, vt salsum quendam in sua carne succum habeant, quo aluum citare nata sunt, id quod vnicuique magis minusué datum est. Quæ enim dura carne constant, minus hoc habent, quàm Ostreæ, quæ sanè omnium Testaceorum mollissimā carnē habent: paruæ verò Chamæ, Spondili, Solenes, Purpuræ, Buccineq; & alia id genus, duram. Itaq; Ostreæ minus quidem nutriunt & aluum faciliùs mouent; F quæ autem duriora sunt, vberiùs alunt, & difficiliùs concoquuntur. Purpuræ Buccinæque duriore sunt carne, succumq; efficiunt crassiorem: sed caro in alijs, presertim in Ostreis humidior tenaciorq; est. Præterea quæ duram habent carnem, & concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia sunt. Qua quidem ratione sæpius ea exhibere solemus ijs, quibus ex malorum succorum copia cibus in ventre corrumpitur, siue eo ex iecinore affluant, seu in ipsius ventriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, ijs quibus cibus in ventre corrūpitur in optima aqua bis terué decocta, ita vt cùm salsa prior iam sentiatur in aliā quæ pura sit, transferatur: Ex ijs quæ duram carnē habent, succus procreatur, quem crudum vocant, sicuti quæ mollem, pituitosus. Quemadmodum verò ea quę succum illum salsum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum sistat, ita si (cū sale & garo condita fuerint) eorū ebiberis iusculum, venter quidē abundè mouebitur, corpus verò nihil ferè sentiet alimenti: at caro ipsa solidior & difficiliùs concoquitur, & crudum crassumq; ac frigidum gignit succum: maximaq; ex parte lentum ac pituitosum: quamobrem senibus maximè incommoda est Ostrearū, & Testatorum omniū caro. Mnesitheus Atheniensis de Testatis hæc prodidit; Ostrea, Chamæ, & Mituli, cęteraq; id genus, carnem habent, quę ob salsum, quem in se continent succum, ęgrè concoquitur, &, si cruda edantur, aluū cient. Quod si concoquantur, vel in quouis humore, magnā salsuginis partē in eo relinquunt, quò fit, vt eorum iuscula aluū turbent: caro verò ipsa, salsi illius succi iam expers, minimè ventrem perturbet. Quòd si probè assentur Conchę, maximè tum salsæ euadent, vt quæ succum iam habeant ab igne veluti succensum, & prope dixerim, absumptum. Ad aluum vrinamué ciendam cæteris præstant Mituli, Ostreæ, Pectunculi & Chamæ, vt author est Diocles Caristius. [c] Galenus pariter Conchularum maris & cæterorum ferè Ostreorum succum planè tum salsum esse tradit, tum ventrē soluendi vim obtinere; quamuis earum caro, inquit, ventrem reprimat. Paulò aliter Cornelius Celsus, aluum mouere ait Cochleas, Ostrea, Pelorides, Musculos, & Conchulas ferè omnes. Et Plinius Phaniam physicum citans, Vrticam coctam cum Conchulis aluum ciere author est. Dioscorides verò, Chamarum, Conchularumq; in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciere, idq; cum vino assumi vult. Lego & apud Serenum, G

Ventri moliendo

Quodque satis melius verbis dicemus Horati,
Mugilis & viles pellent obstantia Conchæ. H

Aetius, qui re venerea vti non possunt, edere Polypos, & Concharum omnia genera iubet. Insigniter sanè Venerem incitat earum esus, vnde Venerem Concha Cyprum vectam, alij è Concha natam voluerunt: atque huc pertinere putat [d] Adrianus Turnebus illud [e] Plauti; *Caue tu harum Conchas spreueris.* Quod ad condituram Conchyliorum attinet: In omne genus Conchyliorum condimenta sumes, inquit [f] Apitius, piper, ligusticum, petroselinum, mentam siccam, cumini plusculum, mel & liquamen: si voles, folium & malabathrum addes. Diodorus [g] Siculus Conchas permagnas legi in Aegypto scribit, quarum testis saxis attritis, interiore carne cruda sapore Ostreis persimili vescuntur, vbi verò tēpestas ventorū vi diutius perseuerat, Conchæq; deficiunt, ad ossa cōfugere iam cumulata. Conchas, quę carnē habeant, hoc modo Ichthyophagi teste [h] Strabone nutriūt: ijs in fossam vel lacum immissis, pisciculos in cibum inijciunt, atq; in penuria piscium vtuntur.

Quando meliora.
[a] Lib. 32.
[b] Li. 9. Hi. cap. 30.
Aluum cieant, & quę, & quę non.
Quibus dētur.
Nocumenta.
Aluum & vrinā quæ faciliùs moueatur.
[c] li. 3. simpl.
Ven[e]rè Cōcha nata cur dicatur
[d] li. 17. c. 22
[e] In Rudēte.
Vt cōdiantur.
[f] Lib. 9. c. 7.
[g] Li. 4. c. 3.
[h] Lib. 16. Geog.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

ONCHYLIA, inquit Sauonarola, & Ostrea magis medicinæ quàm cibo idonea sunt. [a] Galenus ad ægilopes cum testis suis teri & apponi iubet: aliquos verò etiam aloen & mirrham miscere ait, & aliàs in lib. de composit. medicament. Conchas vstas vnum ex validissimis medicamentis ad achores esse. Eorundem testarum cinis vlceribus malignis prodest. Rasis Conchas marinas adustas abstergendo dentes purgare, ex non adustis contritis emplastrum applicatum adustionem ignis sanare asserit. Quomodo verò vrantur docet Seruitor his verbis. Oportet qui vult comburere Testas Conchyliorum, quòd terantur & ponantur in olla munda, & ponantur in furno figuli vna nocte; deinde extrahantur sicut combustæ, sicut cinis albus: sin autem ponas iterum in furno panis vel eodem dimittendo, nec sint alba calcinata. Et sunt qui ponunt Cochleas super prunas & exufflant, & dimittunt, donec fuerint albæ, & terunt & ponunt super Testam terream super carbones & exufflant, donec sint albæ secundum voluntatem eorum.

[a] Euporist. 2. 106.
Ad ægylopes.
Ad Achores.
Ad vlcera maligna.
Testæ Concharum vt comburantur.

B

DE TESTACEIS TVRBINATIS IN GENERE. Cap. II.

S Y N O N Y M A.

Τρομβώδη in genere dicta sæpius Aristoteli, inter Testacea, maximè vbi de Cochlearum generibus ei sermo est, Theodorus Gaza Turbinata interpretatur. Sunt autem hæc quæcunq; in volutas & anfractus, seu spiras, quales in prælis & torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt, vt in Cochleis in primis cernere licet. Hæ enim omnes Turbinatæ sunt, sed breuiores rotundioresq;, nec exeunt in mucronem suo Turbine, vt Strombi propriè & priuatim dicti. Zoographus ἑλικοειδῆ etiam dici posse putat, quoniam Græci ἕλικας vocant, quas diximus volutas, siue anfractus. Et στρόμβος Rondeletio in genere sumitur pro omnibus Turbinatis: quemadmodum hisce verbis nobis scriptum reliquit. Massarius vir admodum doctus in suis annotationibus in nonum librum Plinij existimat Cochleas à Græcis appellari στρόμβους, id est, Turbines. Eius hæc sunt verba. Sunt autem Cochleę inter Testacea, quæ sanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, aliæ terrestres sunt, quæ item in plures species distinguuntur. Aquatiles Cochleæ sunt, quæ Græcè Strombi, Latineq; Turbines communi nomine nuncupantur, quòd ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed ille mea quidem sententia fallitur. Nam Strombi à Cochleis secernuntur, vel ipso [a] Plinio authore, qui in piscium marinorum catalogo, seorsum Concharum genera & Strombos recensuit: & alio in loco pro diuersis ponit. Quartanis Cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleæ τῶν στρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen στρομβώδη καὶ στρόμβοι multò latiùs patent. Nam στρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longum Turbinem desinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt Cochleæ, quòd testa quidem sint clauiculatim intorta, sed rotunda & non in longum protensa. dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeant τὰ ὄστρακα κυκλοτερῆ. Στρόμβοι verò etiã dicuntur, quibus testa quidẽ in Turbinem desinit, etiam si clauiculatim contorta non sit, vt ex superioribus Strombis, quos depinximus, perspicuum fit. Quod si quãdo apud authores confundantur hę significationes obseruandum est præter rerum ipsarum naturam id fieri. Hæc omnia Rondeletius: cæterùm si Cochleæ æquè ac Strõbi figurã æmulentur, indeq; vocentur στρομβώδη, quid vetat quod nõ etiam Cochleas vocare possimus voce multò cõmuniori. Equidẽ si Mucronis sola habeatur ratio, latiùs patebit Strombi significatio quàm Cochleæ, sed ita non videtur, voluisse mihi Massarius, sed quod simul omnia anfractuosa sint. Ita quoq; Hesychius non distinguit Strombum simpliciter κοχλόν interpretatus. Et in hisce [b] Theocriti versibus trombus, & Cochlea ceu synonyma nominantur.

Turbinata quæ.
C
Strombus pro genere
Cocleę quę
Aquatiles Cochleæ à Strõbis differunt Rõdeletio.
[a] Lib. 31. c. 11. & c. 10.
Strombode quid.
D
Cõtra Rondelet.
[b] Ioyl. 9.

Y   Τλω φ

Τῷ δ' ἑτέρῳ δὲ σρόμβῳ καλὸν ὄςρακον, ἧς κρέας αὐτὸς
Σιτάθλω, πέτραισιν ἐν Ἰκαρίαισι δοκεύσας,
Πέντε ταμὼν, πέντ' ἔσιν: ὁ δ' ἐγκαναχήσατο κόχλῳ
Alteri verò Conchæ pulchram testam, cuius carnem ipse
Comedi, quam in scopulis Icarijs captaueram,
Quam in quinq; partes diuisi præsentibus. Ille verò insonuit Conchæ

Sic Strobilum quoque & Strabelum & Cochlon, & Concham, pro Cochlea marina, siue omni, siue genere illo, quo ad buccinandum vtebantur, authores vsurpare, ijs quæ subijciemus testimonijs, constabit. Στρόβιλοι, inquit Suidas, dicuntur Cochleæ & Buccina marina. Στραβήλω, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Hesychius. Τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης. Impropriè itaq; Cochlea pro Turbinato etiam sumi possit. Est enim Turbo, vt ipsius Rondeletij verbis vtar, qui ex amplo, & lato paulatim in mucronem desinit, vt de Buccina scripsit Ouidius, dum canit;

Strobilus. Strabelus. Turbo q.d.

——Caua Buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Huius figuræ est Turbo lusorius,

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent, vt ait Virgilius.

Turbo lusorius.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA.

TVRBINATORVM duo genera facit [a] Aristoteles his verbis: Τὰ δὲ στρομβώδη καθάπερ εἴρηται πρότερον: καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, hoc est Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Aduersus quam diuisionem insurgit quodammodo Rondeletius, dum alio in loco dicit Aristotelem in Turbinatis Echinos non recensere, quamuis testa opertos, vt ex his, [b] inquit, verbis perspicuum est. Quæ testa operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ (in textu Græco nihil est, quod Purpuræ respondeat.) & omnia quæ Ostrei aut Conchæ (nihil quoq; est, quod Conchæ vocabulo respondeat) nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus. Præterea Turbinatis tradente eodem (ibidem) hoc peculiare est, vt testæ postrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt: quæ Echinis nullo modo conueniunt. Sic ille, quæ sanè argumenta neutiquam meo iudicio conuincunt, quo minus Echini in Turbinatis sint recensendi. Cùm enim Turbinatis proprium esse dicit, vt testę postrema à capite clauiculatim intorqueantur, operculumq; iam inde ab ortu naturæ ea omnia habeant, loquitur de ijs tantùm quæ verè, hoc est clauiculatim Turbinata sunt, & non de rotundis, vt sunt Echini, qui per se alterum, nimirum rotundum Turbinatorum genus efficiunt. Neq; etiam verum est, quod in eo loco quem adducit Rondeletius, Echinos à Testatis, separet. Etenim philosophus eo toto capite agit de Testatis, eorumq; inter se differentijs: vnde à principio ferè capitis, paulò post allata verba, sed ipsa (testata nimirum) inquit, inter se numerosa discrepant differentia, tum testę, tum carnis intus ratione: alijs.n. in eo genere nulla est caro, vt Echinis: alijs est, sed penitus inclusa, nec vlla ex parte conspecta, excepto capite, vt terrestrium Limacibus &c. Disertissimè verò in decimo eiusdem libri philosophus Echinos Testatorum generis facit inquiens: Echinus inter Testata genera, quibus facultas ingrediendi est; vertibula, glandesq;, inter immobilia eiusdem generis, olfactum minimè habere videntur. Quid clarius? Posse preterea & alia philosophi loca adducere, nisi & ipse Rondeletius suo se se gladio occideret vel binis saltē, quæ subueniūt nunc mihi locis, quorū prior est in capite eodē de Strombis vbi hanc posuit Testatorū diuisionē. Sed ne qua sit in Testaceorū diuisione obscuritas, ea sic perspicuè distinguemus. Testaceorū alia sunt vndiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; cōteguntur Tellinę, Pectines, Mytuli, Conchę aliæ. Altera tantū parte, vt lepas, auris marina. Rursus eorū quæ vndiq; integuntur, alia testa cōtinua penitus cōclusa sunt, vt nulla ex parte carnē detectā habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia testa cōtinua inclusa q.dē, nec vlla ex parte cōspecta, dēpto capite, vt Buccina,

[a] Lib. 4. de partib. c. 7. Turbinatorum duo genera.

[b] Lib. 4. Histor. c. 4. Echini an Turbinatis annumerandi.

Turbinatis quid proprium. Cōtra Rondel.

Arist. explicatus.

Echinos inter Testata numerat Aristot.

Testatorū diuisio.

A cina, Purpuræ, Cochleæ: denique Turbinata omnia quæ capitis operculum habent. Alia testa vndiq; conglobata quidem, sed non in gyrum conclusa sunt, quæ rimam habent sine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndiq; duabus testis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli &c. Alter locus est, qui nunc in mentem subit, in primo capite libri eius de Testaceis primi, vbi quoq; eorundem Testaceorum differentias ponens sic loquitur: Ex his (Testaceis) alia ab alijs testæ duritia superãtur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles) longè minus dura testa conteguntur quàm Purpuræ, & Buccina &c. Fatetur itaq; Rondeletius Echinos à Philosopho Testaceis annumerari, & ipsemet ille in sua diuisione ita scribit: quare mirari subit, cur postmodum Echinos inter Testata non reposuerit, loco de ijs agens inter Testata: & Crustata medio: Nam quod Plinium in Crustatis recensuisse scribit, locus ille Plinij quem adducit, mihi valdè est suspectus, quin doctissimus Massarius longè aliter eum interpretatur. Agens enim is author toto nono libro de varijs animalibus aquatilibus, nominatim verò capite vigesimo de ijs quæ sanguine carent, & trigesimo de Cancris, Echinis & Echinometris, vbi de Cancris esset locutus, subit, Ex eodem genere sunt Echini &c.

Plinius inter Crustata Echinos posuit.

B vnde Rondeletius ea verba ad proxima referenda arbitratur vnà cum Zoographo, (quanquam ille ad Cancros, hic ad Locustas refert) Massarius verò ad exanguia; & meo iudicio rectè, nam in sequenti subinde capite idem Plinius nullo interposito alio animali iterum subdit: In eodem genere Cochleæ &c. Quare si & hoc ad Cancros vel Echinos, de quibus vltimùm erat locutus, esset referendum Testacea qualia Cochleæ sunt cum Crustaceis cõfudisset. Non me latet interim Plinium in ea fuisse opinione, quod Echini sint Crustacea, sed Rondeletius id videtur ignorasse, cùm locum Plinij minimè adducat. Is autem in eodẽ libro capite duodecimo legitur, vbi agit de digestione aquatilium per species, atq; ita infit: Aquatilium tegumenta plura sunt. Alia corio & pilo integuntur, vt vituli & hippopotami. Alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt testudines: silicum duritia, vt Ostreæ & Conchæ: Crustis vt Locustæ: Crustis & spinis, vt Echini: squãmis, vt pisces; aspera cute, vt squatina; molli, vt muræna; alia nulla, vt Polypi. Sic Plinius. cæterùm nos, Philosophum potius sequentes, Echinos inter Testata ponemus, & alterum Turbinatorum genus faciemus. Vt itaq; diuisionem Philosophi reperamus, Turbinata quidem non omnia ἑλίκην habere constat ex verbis eiusdem: Pars posterior in Mollibus adducta est in anteri-

Echini Crustacei Plinio.

Turbinata omnia non habent ἑλίκην.

C rem, sicut in Turbinatis Testatorum. In vniuersum enim testa, partim cum Crustatis, partim cum Mollibus conueniunt: Crustatis quidem, quòd partem terrenam foris, carnosam intus habent. Figuram autem corporis eodem modo quo Mollia, Testata etiam quodammodo omnia habent: maximè verò è Turbinatis ea, quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἑλίκην. (Gaza vertit: quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.) natura enim horum vtrorunq; perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedum ac hominum genere est,) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat, quà a: mox stomachum quà b. tum ventrem, quà c. deinde intestinum vsq; ad ostium excrementi, quà d. Hæc ita in sanguineo genere disposita sunt &c. At verò Mollia & Turbinata, inter se quidem proximè constant, sed illis è conuerso. Finis enim ad principium flectitur, quasi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cùm enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in Mollibus, τὸ κύτος: in Testato genere, Turbo, ὁ στρόμβος. (Notandum hîc monet Zoographus, quòd Strombus & pro testa exteriore tantùm, & pro animali toto accipitur.) hinc fit vt excremẽtũ meatu ori vicino emittatur. Hæc Aristoteles. Helicen autem fortè ea tantùm habuerint, (inquit

Vt cũ Mollib⁹ & Crustatis cõueniant.

Strombus ꝑ testa exteriori, & pro toto animali.

D Zoographus) quæ in turbinem, veluti pyramidis forma exeunt, alia, vt Cochleæ quædam, lineas suas aliter digestas habent, circulorum ferè forma: qui plures ita coniuncti sunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Quomodo à Mollibus differant, etiam in Mollibus dictum est. Ab vniualuibus, binaluibusq; differunt præterea, quòd illis adnata sit caro, cùm turbinatis magis sit soluta, vti idem Philosophus prodidit, apud quem plura de Turbinatorum partium forma inuenio, & ne sæpè in particularium historia veniant repetenda, hîc adferam. In quarto itaque de partibns, capite quinto, cùm dixisset Cochleas & dentes præduros, acutosq; habere, & quod interiacet dentibus, carnosum similiter vt Mollia & Crustata, promuscidem etiam inter aculeum & linguam: insuper ori iungi quasi ingluuiem auium à qua stomachus est, & sub hoc venter, in quo situm est id quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendi simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus.n. Testaceis inest hoc excremẽtum quod vel esculentum esse præcipuè sentitur, subdit: cætera etiam Turbinata, vt Purpuræ,

Turbinata vt ab Vniualuib⁹ Biualuibusq; differant.

Buccina (κήρυκες) ſimiliter vt Cochleæ conſtant. Biualuibus quomodo differant, modò diximus, at quomodo hiſce eiſdē aſſimilentur, diximus ſuprà in Teſtaceis in genere, nimirū vt operculo quodā congenito carni patulæ oppoſito claudantur. In quinto hiſtoriæ c. 15. cùm dixiſſet eundem modum & idem tēpus gignendi eſſe Buccinis, quod Purpuris, adiungit, Operculum item oris idem tam huic vtriq; generi adhæret natiuū quàm cæteris Turbinatis omnibus. Paſci quoq; exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Diximus quoque carnem alijs Teſtatis nullam eſſe, vt Echinis; alijs eſſe, ſed penitus incluſam, nec vlla ex parte conſpectam, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus & ijs quę Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis & reliquis Turbinatis. Interiorum natura in Turbinatis (ſumpta ſunt hæc ex eodem philoſopho hiſtor. quart. capit. quarto,) omnibus ſimilis eſt, nec niſi magnitudine (exceſſuque) variat: alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores, obſcurioresque ſunt. Adhæc diſcrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque eiuſdem generis affectionum. Caro enim prima in ore teſtæ, quam omnia toroſiuſculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemq; per metum retrahunt intrò. Nonnullis etiam os & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleæ. Promuſcidas etiam gerunt modo Muſcarum: quod quidem membrum linguæ ſpeciem præ ſe fert. Habent hoc idem & Purpurę & Buccina firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili & tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs; teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis ingluuiei auium; habētq; parte inferiore duo albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi caruncu las vel in Sępijs eſſe animaduertimus, ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit ſe vſq; ad papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conſpicua in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulæ ipſi continuum, ſimplexq; ex toto vſque ad exitum; cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & laxius hæret, quod enim μήκωνα, Latini verbum è verbo papauer appellamus, in omnibus Teſtaceis generibus ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitque ad caput, vnde eijcitur excremētum, pariter in omnibus Turbinatis generibus tam aquaticis quàm terreſtribus. Hæc eſt interiorum partium, quibus Turbinata conſtant, deſcriptio, prout ex Philoſopho citat Rondeletius: qui item poſt traditas omnium Teſtaceorum differentias: Ex his omnibus, inquit, ea tantùm hîc tractamus, quæ teſtam habent vnicam totam continuam, atq; hoc quidem Turbinatis proprium eſt, quò à reliquis ſecernatur: ipſis tamen omnibus commune eſt, quod iam diximus, quodq; teſta intorta ſit. Cæterū hoc de anfractuoſo genere tantùm, non de rotundo intelligendum eſſe diximus ſuprà ex Ariſtotele. Scitu quoq; dignum eſt quomodo creſcant. Huius quoque meminit Philoſophus in tertio de generatione cap. vltimo, vbi cùm demonſtraſſet Teſtata creſcere, vt vermes, id ipſum etiam in Turbinato genere conſtare teſtatur, ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Cruſta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quaſi biualue ex vniualui efficitur, eodem teſte, agentéque de Teſtatorum omnium congenito operculo quo carni patulæ oppoſito clauduntur. Aliàs etiam cùm dixiſſet Nerites quaſi tegmine dimoto adhærere, quod velut operculum ſibi poſſident. Vſum enim, inquit, quem biualuibus pars vtraq; adminiſtrat, eundem altera exhibet Turbinatis. Cōtinent papauer ſua omnia clauicula, vt in quarto de partibus, capite quinto docuit, & in quarto de hiſtoria animalium capite quinto Echinos ſcribit habere quid amarum nec eſculentum, idq; eſſe etiam in teſtudine, rubeta, rana atq; etiam in Turbinato genere, & in Molli, ſed colore diuerſo, & aut omnino inguſtabili, aut magis ab vſu cibario alieno. Alibi cùm ſcripſiſſet, Echinis euenire, vt quod caput appellant, & os verſus terram ſit, quod verò ad excrementi exitum deputatum eſt, id ſupra habeatur, idem omnibus Turbinatis Patellisq; euenire tradit: paſtum enim de imo peti neceſſe eſſe. Mouentur etiam Turbinata atq; ſerpunt omnia, parte dextra, non ad clauiculas, ſed in aduerſum. Ex eodem, qui demum quomodo coeant, etiam nobis hoc reliquit in quarto de partibus capite nono. Mollium, inquit, partium interiores antè, cùm cæterorum expoſui, tunc exteriorem ordinem proſequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiſcretum, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos, circà os & dentes. Sed cùm cętera animalia quibus pedes aut parte anteriore, poſterioreq; eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur & ſanguine carent, hoc vnum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cuius rei cauſa eſt, quòd pars

Operculū. Carnē quæ habeant. Interiora turbinatorum. Caro. Caput. Dentes. Promuſcis. Venter. Gula. Inteſtinū. Papauer. Turbinatis quid proprium. Quì creſcant. Operculū. Amari aliquid habent. Quomodo coeant.

E F G H

A pars eius poſterior ad priorem eius adducta eſt, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter Teſtata accidit &c.

DE TESTACEIS IN SPECIE.

Et Primùm

DE NAVTILO. Cap. III.

V'M vtilitatis, tùm partium præſtantia, quam hîc potiſſimum obſeruamus, Turbinata cæteris Teſtatis anteponenda videntur. Inter hæc verò Nautili hiſtoria primo loco congruè texetur. Etenim cum Cruſtaceis ac Mollibus, de quibus proximè iam diximus, conuenit, quia pedibus inſtructus eſt, vnde Polypis accenſetur ab [a] Ariſtotele; cum Teſtaceis, quia B Teſta includitur; cum Teſtaceis autẽ turbinatis, quia Cochleæ ferè in morẽ ϛρομβώδης eſt.

Ordinis ratio.

[a] Lib.4.hiſ. cap.1.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

N αυτίλος legitur inter fabulas Timothei Mileſij: & apud Varinum ναυτίλος & piſcem & nautam ſignificat; quæ ſanè ſignificatio noſtro turbinato conuenit, quod Ariſtoteles alijs ναυτίλον & ναυτικὸν, & ὠὸν πολύποδος nuncupari ſcribit; quanquam Theodorus Gaza hæc aliter legerit, Ναυτίλον autem nautam vertit, vt pòſt patebit. Suidæ etiam ναύτης dicitur. Naupliũ Plinij idem animal eſſe cum Nautilo (etiamſi & hunc nominet Ariſtoteles) dicemus mox, vbi de generibus agemus. Robertus Conſtantinus Nauplij Concham nunc à Græcis θαλάμην τεκταποδία, vocari teſtatur. Nautilus Plinio etiam Pompilos nominatur, dùm ait: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilus, ab alijs Pompilos. Πομπίλος Euſtathius pagina 1070. dicit eſſe ζῶον θαλάσσιον ἐρωτικὸν, ποικίλον, Πηλαμίδι ἐοικός. Et pag. 1067. tra-
C dit hunc πομπίλον à quibuſdam nominari ἱερὸν ἰχθὺν, vt à Timachide, vbi ait πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, quod hemiſtichium & apud[a] Athenæum legitur, vbi multa de hoc Pompilo. Ibidem ex Thalaſſijs Pancratis:

Fabula Timothei Mileſij.

Nauplius Plinij.

Pompilus & Nautilus ſynonyma Plinio.

Pompilus ſacer piſcis dictus.

[a] Lib. 7.

> Πομπίλος ὃν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθυν. id eſt,
> *Pompilus quem vocant Nautæ ſacrum piſcem.*

Cæterùm de amore huius piſcis erga nautas, ibidem ex Nicandro.

Pompili piſcis amor erga nautas.

> Πομπίλος ὅς ναυτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθοις
> Μηνοῦσαι. id eſt, vt vertit Natalis Comes,
> *Eſt aſſuetus iter miſeris oſtendere nautis*
> *Pompilus.* Et ex Alexandro Ætolo
> Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἀνιοχεύει.
> *Pompilos extremo reſidens temone gubernat.*

Aliquantò pòſt ex Corinna,

> Πομπίλε, ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθὺς
> Πομπεύσαις πρύμναθεν ἐμὰν ἀδεῖαν ἑταῖραν:
> D *Pompile, felicem qui nautæ per freta curſum*
> *Præbes, ipſe meam rexiſti lætus amicam.*

Ibidem ex Apollonio prolixè refert fabulam de Pompilo illo, quem ſcribit Euſtathius ab Apolline comprehenſum, in cognominem piſcem transformatum eſſe, naui qua eum vehebat, in ſaxum conuerſa; ſed aliter quàm Euſtathius fabulam enarrat. Ibidem ex Dionyſio Iambo, qui itidẽ à nautis Πομπίλον vocari ἱερὸν ἰχθὺν tradit, „ ἐστι δὲ πελάγιος, καὶ παρὰ τὰς ναῦς πυκνὰ φαίνεται, ἐοικὸς πελαμίδι, ποικίλος. Eſt autẽ marinus piſcis, varius ac Pelamydi ſimilis, qui ad naues ſępe cõſpicitur. Aliquãto pòſt ex Clitarcho. οἱ ναυτικοὶ πομπίλον, ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς ἕως εἰς λιμένα. διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρύσοφρον ὄντα. Nautæ ſacrũ piſcem Pompilũ vocãt, quia naues mittat ex mare vſq; ad portũ, idcirco Põpilus appellatur, cùm ſit aurata. [b] Plinius de Thynnis: Iidem ſępe nauigia velis euntia comitantes, mira quadã dulcedine per aliquot horarũ ſpatia & paſſuũ millia à gubernaculis ſpectãtur, ne tridente quidẽ in eos ſæpius iacto territi.

[b] Li.9.c.15

Pompilus comitatur nauigiorũ curſus. Muſcardinus.

riti. Quidam eos, qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos vocant. Idem ſub finem libri trigeſimi ſecundi, Pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus. Ex quibus omnibus liquidè conſtat Pompilum duo diuerſiſſima animalia ſignificare, Nautilum nimirum de quo agimus, & Thynni genus. Porro Nautilum vulgus Neapolitanum Bellonio teſte Muſcardinum & Muſcarolum nominat, quod etiam nomen Oſmylo commune eſt. Apud nos, quod ſciam, nomen non habet, ſed Latino vtimur. Zographus Germanicum finxit, ein Farkuttel, aut Schiffkuttel. E

GENVS. DIFFERENTIÆ.

*Li. 4. Hiſt. c. 1.

N librum de Teſtaceis, inquit Guliel. Rondeletius, Polyporum genera duo Conchis indita reijci poſſent, ſed cùm Polyporum tractationem aggreſſi ſimus, ſuperioribus; vtpotè quorum genera ſint, vt [a] Ariſtoteli placet, rectè adiungentur; Ἔτι δ᾽ ἄλλοι δύο ἐν ὀστρείοις: ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπ᾽ ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος. Τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστὶν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ᾽ ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ᾽ ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. id eſt. Duo alij ſunt Polypi teſtis concluſi: (ἐν ὀστρείοις, malim inter Teſtacea, ὀστρεῖον enim Oſtracodermo ſynonymum eſt, vti ex Galeno alibi diximus.) is qui dicitur à nonnullis Nautilus, ſiue Nauticus, ſiue ouum Polypi. » Teſta huius Pectinis teſtæ ſimilis, quæ caua eſt, nec ita vt ei cohæreat. Sepiùs is iuxta ter- » ram paſcitur, vnde fit, vt in eam à fluctibus eijciatur, & teſta excuſſa capiatur, vel in terra » pereat. Iſti parui ſunt, & facie ſimiles Bolitænis. Alter Cochleæ modo teſtâ munitur, quã » nunquam deſerit, ſed brachia duntaxat interdum exerit. Hactenus Ariſtoteles interprete Rondeletio, qui meo iudicio probè vertit, tanquam duo tantùm genera Nautilorum Ariſtoteles deſcripſerit; non, vt Gaza & alij eum ſecuti, tria. Quòd ſi pro verbis iſtis, καὶ ὁ ναυτικὸς, legas, ὁ καὶ ναυτικὸς, nihil prorſus dubitationis ſupererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hęc Ariſtotelis verba accepiſſe apparet. Alterum deinde genus eſt, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, caſuum & huiuſmodi, nimiũ familiares Ariſtoteli, hîc quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo diſtraheret, nam cùm in ſingulari numero verba & nomina aliquot rectè poſuiſſet philoſophus, mox numero temerè mutato ceu de pluribus vno loquens, inquit: Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philoſophi verbis, genera ſolùm duo eum ſtatuere animaduertet: vnum in teſta Pectunculi, teſtæ ſuę non adnatũ: alterum verò in Cochleari teſta, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ tranſlationem adhuc deſideret, ea huiuſmodi eſt. Duo item viſuntur genera (Polyporum) Conchis indita: quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilũ, ſiue ouum polypi. Teſta ijs (αὐτοῦ eius, Græcè in ſingulari numero) vt Pectunculis, &c. Eſt etiam qui Cochlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi ſoleat, ſuaque interdum brachia exerat. Ex his conijcit idem Rondeletius prioris generis teſtam eſſe eam, quam capiti de Nautilo præfixit, nimirum eam quam & nos depictam exhibemus: Ea enim vnica, inquit, Concha conſtat caua, & vt inquit Plinius, acatij modo carinata, puppe inflexa, prora roſtrata (Plinij quidem hæc verba ſunt de Nauplio, tanquam altero genere nautili vt doctiſſimè in ſuo corollario Zographus demonſtrat.) Quòd is ſit Nautilus, quem exhibemus, quodque ſimplici teſta conſtet, maximè Athenæi authoritate confirmatur, qui ſic ſcribit interprete Natali. Qui verò Nautilus dicitur, ſicut ait [b] Ariſtoteles, non eſt quidem Polypus, at ſimilis quod ſpectat ad cirros, dorſumq; habet cruſtatum, emergitq; de maris profunditate, in ſeſe Concham habens conuerſam, ne aquam excipiat, atque ita conuerſus nauigat, duos cirros ſuperius exerit, inter quos membrana quædam tenuis conſpicitur, ijs ſimilis quæ digitis palmipedum auium inſertæ continẽtur, alios duos cirros pro gubernaculis in mare demittit: ſi quid verò ad ſe veniens videat, pedes protinus contrahit, ac Cõcha mari repleta, quàm cælerrimè in profundum demittitur. Vides hîc Athenæum Nautilo dorſum duntaxat teſtaceum tribuere, eiq; ob id ſimplicem eſſe teſtam, quòd eam aqua modo impleat, modò vacuet. Reprehendit idem Rondeletius Bellonium, qui Concham margaritiferam vulgò dictam ſecũdam ſpeciem eſſe putârit. Sunt, inquit, de hac Cochlea margaritifera

Nautilorũ quot genera Ariſt.

Gazę lapſus.

[b] Li. 7. c. 32

Cirrorum vſus.

A garitifera scribens, qui hanc secundam esse Nautili Conchæ spetiem tradunt, sed falsò, vt ex Aristotele dilucidè colligitur his verbis: Præter dicta Polyporũ genera, duo sunt Cōchis indita, quorum alterum à quibusdam Nautilus &c. Alterum genus veluti Cochlea in testa latet. &c. Primùm stupidi est nō animaduertisse Aristotelem duo tantũ Polyporum genera Conchis conclusa constituisse, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentē author libri de Aquatilibus (Belloniũ intelligit,) tria ponit. Tertia, inquit, Nautili species ab Aristotele prodita. Sed hæc secunda quā adfert, Nautilus Aristotelis esse nequit; neq; enim Pectini cauo vlla ex parte comparari potest. Deinde cùm Nautili corpore sint exiguo, trahere Conchā tantæ magnitudinis non possent. Hoc non est artificiosè fingere: qui enim fingit, saltem probabilia debet dicere. Neq; Concha Nauplij, quam depinxit [c] Plinius, esse potest, vtpote cuius figura ab hac Concha alienissima sit. Nauigeram similitudinem & aliā (inquit) in Propontide sibi visam prodidit Mutianus, Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi Nauplium animal Sepiæ simile. Hucusq; Rondeletius. Cæterùm cùm nec ipse, sicut neq; alius quispiam etiamnum aliud animal cognouerit, nedum depinxerit, quod pro secundo Nautili genere accipi possit, placet Bel- Contra Bellonium. [c] Lib. 9. cap. 30. Nauplius Mutiani.

B lonij coniectura, maximè cùm longè aliter in eo quàm in cæteris Cochleis animal lateat. Nautili secunda species quę authori.

„ Porro Plinius cùm de Nautilo paulò antè dixisset ex Aristotele, mox tanquam de altera
„ eius: nauigeram similitudinem, inquit, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mu-
„ tianus: Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi
„ Nauplium, animal Sepiæ simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tran-
„ quillo enim vectorem demissis palmulis ferire vt remis; Si verò flatus inuitent, easdem in
„ vsu gubernaculi porrigi, pandiq; Concharum sinus auræ. Huius voluptatem esse, vt ferat, illius vt regat: simulq; eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Hæc Plinius. Pro cuius vltimis aliquot verbis alia lectio sic habebat: simulq; eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territam visu: id enim vbi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est. Sed priorem ceu clariorem, antiquioremq; probat Massarius. Mihi, sicuti & Zographo Nauplius à Plinio Mutiani verbis descriptus, non alius quàm Nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus videtur, Nauplij quidem hoc nomine alius nemo meminit quod sciam. Videtur autem casus rectus esse Nauplius, & per appositionem dictum à Pli- Nauplius Plinij qui.

C nio, in hanc condi Nauplium animal Sepię simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & verbo πλέω: hoc nauigare, illud nauem significat. Sed in eo saltem iure à Rondeletio reprehenditur Bellonius, quòd tria Nautili genera à Philosopho memorari scribit. Robertus Constantinus in supplemento suo linguæ latinæ asserit maris Indici Nauplij carinam multò latiorem esse quàm aliorum, vt Venetijs obseruauit. Nauplius vnde dictus. Bellonij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES testam Nautili primi generis, quem hîc priuatim describimus, Pectinis testæ similem esse dicit, cauamq; , nec ita vt ei cohærere: sæpius iuxta terrā pasci, ideoq; fieri, vt in eam à fluctibus eijciatur, & testa excussa, vel in terra pereat: esseq; paruum & facie similem bolitænis. Bolitæna autem Polypi species est, Polypiq; genus Nautilum fecit idem Philosophus. Oppianus quoq; Nautilum Polypo similem esse scribit his versibus. Nautilus Polypi genus.

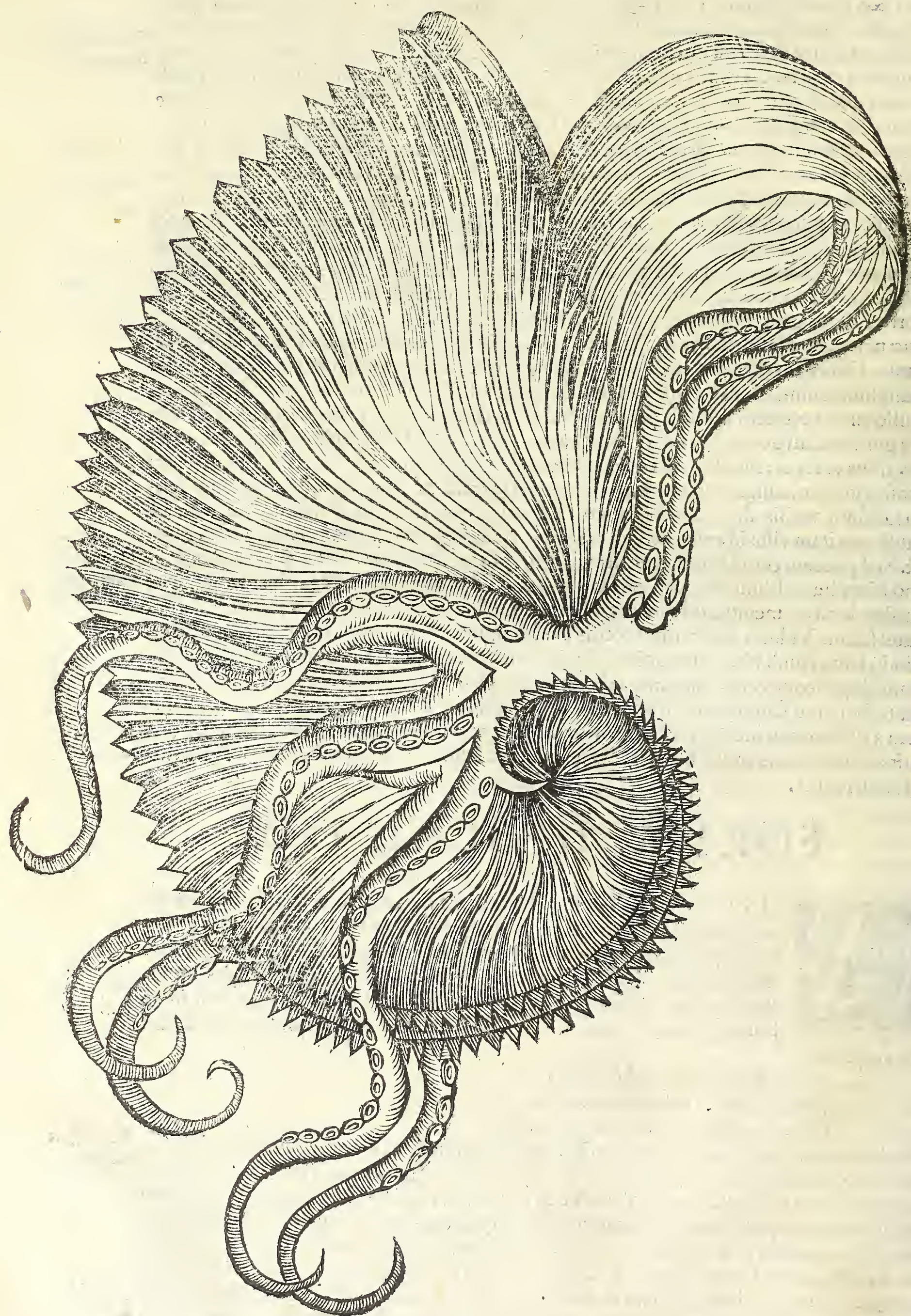
D

Est quidam curuo tectus sub cortice piscis
Polypodi similis, quem dicunt nomine vero
Nautilon, insignem ponto sua gloria fecit.

Exactam nobis Nautili descriptionem reliquit Bellonius. Eius Concha, inquit, tribus fragmentis constare videtur, (carina scilicet & lateribus: cùm tamen vna & simplex sit,) quorum latera vtrimq; ceu carinæ iunctæ apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambę manus amplecti possunt: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt crassitudinem membranæ pergamenæ, striisq; in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes: foramen autem per quod Nautilus alitur, atq; exit de Concha, magnum est. hæc fragilis est, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens. Nauigat enim per ma- Bellonij descriptio. Concha Nautili.

ris

Nautili primum genus Aristotelis secundum Bellonium & authorem.

A ris ſumma, elatus de imo gurgite, effertq; ſe teſta inuerſa, vt faciliùs aſcendere poſſit, & inani ſcapha enauiget, atq; vbi inde emerſerit, tum Concham inuertit. Cæterùm Nautili brachijs interiacet membranula, qualis eſt inter palmipedum digitos, ſed hæc magis eſt tenuis, in telæ araneæ modum, robuſta tamen qua etiam aura inſpirante velificat. Cirris quos vtrimq; multos habet, pro gubernaculis vtitur, atq; vbi metuit, tum Concham pro tinus marino humore oppletam demergit. Cæterùm Pſitaci roſtrum habet, ſuiſq; cirris Polypi modo graditur, atq; eodem modo acetabulis ſorbet. Hæc itaq; Bellonius. Nautili picturam Ioan: Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad Zoographum dedit, his verbis in epiſtola adſcriptis: Mitto ad te hîc picturam cuiuſdam piſcis ex Teſtaceorum genere, puto Ariſtotelis Nautam eſſe: quam mihi primùm, cùm in Italia eſſem, Cæſar Odonus doctor Medicus Bononienſis exhibuit, vir vt humaniſſimus, ita in exteros admodum hoſpitalis: poſtea verò hîc in Anglia ipſum piſcem vidi, quem pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Teſtam habet externa parte ex fuſca ruffeſcentem: internam verò partem ita nitentem, & ſplendentẽ, vt cum Vnionibus precioſiſſimis de coloris amęnitate certare poſſet. Multa quoque habet in ipſa teſtæ carina tabulata eodem colore ni-

Cirri. Roſtrum.

B tentia. Velum conſtat ex pellicula tenuiſſima. πλεκτάναι ab vtroque latere demiſſæ carneæ ſunt & molles, vt Polyporum cirri, reliqua corporis pars confuſa erat & indiſcreta, vt reliquorum Teſtaceorum generum. Hęc Fauconerus, Anglicum huius piſcis nomen ignorare ſe confeſſus. Sed hæc Fauconeri deſcriptio ad ſecundum Nautili genus rectiùs aptari poterit. Teſtam Nautili Bellonius ſimilem cum ea quam Rondeletius, pinxit, & cõditum in ea Polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione longioribus, nempe triplo & amplius quàm Rondeletius pingit: ita vt terni eorum vtrinque criſpati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla intermedia membrana. Eam enim veli loco ad planam teſtæ extremitatem (ſiue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interque eos tenuem membranam veli inſtar, binos verò vtrinque demitti, gubernaculis (οἴηκεσι) ſimiles. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia Zoographus accepit, necnon & mea ternos vtrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius ſolus cauda media vt gubernaculo hunc piſcem vti ſcribit, neſcio quàm rectè, quæ enim pars caudæ nomine in Polypo appellari poſſit, & extra teſtam emitti, non video.

Plinij error

C

ORTVS. MOTVS.

E generatione incrementoque huius piſcis nihil adhuc exploratum habuit Ariſtoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, ſed vt cæteras Conchas prouenire, neque verò an Concha ſolutus viuere poſſit Nautilus. Rondeletius ſecundum Nautili genus ſponte naſci, vt cæteras Conchas cùm dixiſſet, addit: De Nautilo (primo nempe genere) idem ſentio, etiamſi id ſibi non exploratum eſſe ſcripſerit Ariſtoteles. Cirris Polypi modo graditur, & eodem modo acetabulis ſorbet.

Sponte naſci.

VT NAVIGET.

RISTOTELES non minus eleganter quàm iucundè Nautili Poly-
D pi, nauigationem depinxit hoc ferè modo. Eſt Nautilus quoque Poly-
,, pus & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris ſumma elatus.
,, Ex imo gurgite effert ſe teſta inuerſa, vt aſcendat faciliùs, & inani ſcapha
,, nauiget. Cùm verò emerſerit, Concham conuertit. Brachia membrana
,, congenita connexa ſunt: quemadmodum palmipedum auium digiti: ſed
,, hæc craſſior eſt & denſior: illa longè tenuior aranearum telis ſimilis: hac vt velo ſpirante
aura; brachijs vt gubernaculis vtitur: (ἀντὶ πηδαλίου δὲ τῶν πλεκτανῶν παρακαθίησι. Gaza
,, vertit. Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.) Si quid metuerit, teſtam proti-
nus mari replet, atque ita demergit. De eadem natandi peritia Aelianus, Nautilus, inquit,
,, è genere Polyporum Cõcha vna prēditus eſt, is cùm ex ima maris ſede ad ſummã aquam
,, effertur, inuertit & mutat Concham deorſum verſus, vt ne hauſta aqua rurſus demerga-
,, tur: vbi verò ad ſummam æquoris peruenit, & mare ab aduerſa tempeſtate conquieſcit,
,, ſupinam Concham vertit. Hac enim tanquam ſcapha nauigatione fertur: & duo (ego tria

Membrana vt in palmipedum auium pedibus.

potius

potius dixerim, nam & Polypi octo habent) brachia in vtrumq; latus demiſſa, ſenſim atq; moderatè mouens remigat, domeſticamq; & natiuam nauem propellit, quòd ſi ventus flat, brachia quæ tanquam remos prius longè lateq; porrigebat, gubernacula conſtituit, at quæ cæterorum brachiorum media eſt membranula prætenuis, ea paſſa & intenta pro velo vtitur: ſicque cùm eſt ſine metu, nauigat. Sin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat, atque ita hoſtem effugit. Pòſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à Beluis quietum, de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet. Hucuſque Aelianus.[a] Plinius quoque Nautili mentionem faciens, eandem nauigationem deſcribit, ſed mendum vnum illic ſubeſſe ſuſpicatur Rondeletius: nam pro Pompilos, Polypi ouum legendum eſſe arbitratur ex Ariſtotele, ex quo Pliniũ hæc mutuatum eſſe certiſſimum: nam Pompilus (inquit) longè alius eſt à Polypis. Verba Plinij ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilos, ab alijs Pompilos. Ariſtoteles verò καλεμένος ὑπὸ τινῶν ναυτίλος καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων ᾠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma ęquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa mirę tenuitatis extendit, qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachiis, media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudẽs imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua. Oppianus tradit Nautilũ πρηνῆ, id eſt, pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum: vterq; quidem rectè, ſed alter fortè ad teſtam, alter ad animal ipſum reſpexit. Senſus quidem clarus eſt, nam ſi quis vas vacuum in aquam caua parte præmiſſa adigat æqualiter, rurſuſq; etiam eximat, aqua non intrabit, obſtante aëre. Propius autem ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minus perſpicuè Nautili nauigationem cecinit his verſibus ex Lippij verſione:

(Margin: Vt tempeſtatẽ vitet. — [a] Li. 9. c. 29. Plinij loc⁹ ſuſpectus. — Plinius & Oppianus conciliati.) E F

—— Quem dicunt nomine vero
Nautilon, inſignem ponto ſua gloria fecit.
Per freta dum cautus ſub nauis imagine ludit.
In ſabulo domus eſt, ſumma defertur in vnda.
Pronus neu pontum capiat, plenusq; grauetur,
Cùm nando vehitur per fluctus Amphitrites,
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam G
Labitur, vt nandi doctus puppisq; peritus.
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos inter medios tenues membrana tumeſcit.
Extenta atque pedes contingunt æquora ſubter
Themoni aſſimiles nauem, piſcemq; domumq;
Deducunt, ſi fortè malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intus, lymphisq; grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vndæ &c.

Nauigia vnde inuẽta. Hinc homines nauigia inuenerunt, vt ex eodem Oppiano citat Lilius Gregorius Gyraldus.

Plauſtra maris naues qui primus repperit: ille
Siue deus ſeu mortali de ſemine natus
Audax orauit fluctus tranare marinos
Nauigium ſpectans piſcis: dum robura nectit,
Fecit opus ſimile. Hinc & ventis vela tetendit H
Funibus, aperuit retro dehinc frena carinæ.

Syneſius quoque nauim quæ remis impellitur, ζώῳ πολύποδι comparauit in ſuis epiſtolis. Hinc fortaſſis etiam circa Trœzenem, vt Clearchus ſcribit referente Athenæo, neque ſacrum appellatum Polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτην) Polypum (Nautilum intelligo) fas erat piſcari: Sed tum hoſce piſces, tum Teſtudinem marinam attingere erat vetitum. Atque hæc de nauigatione. Cæterùm cùm Plinius de Nautilo velificante ſimul & remigante dicat: Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: de Nauplio verò Cõcham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata, non incongruum erit, ea verba explicare. De Lyburnicis multa Bayfius in libro de re Nauali: nos quæ Appianus tradit, recitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare, & quæ in eo ſunt, inſulas deprædabantur celeribus & leuibus nauigijs: vnde etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicæ vocantur. Talis nauigij formam

(Margin: Nautilum vbi venari non liceret. — Liburnicæ naues.)

A gmam quoq; exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone positum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium simpliciter nauigium dixisse, quod Plutarchus acation, & Tranquillus scapham. fuisse & maxima quædam acatia. Acaton apud Thucydidem & Lucianum Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè se dubitare; quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν) vel κωπῆρες πλοῖον.

A catium. Acatos.

EPIGRAMMA.

N Nautilum piscem epigramma Callimachi Cyrenæi apud Athenæum legitur tale.

Κόγχος ἐγω Ζεφυρῖτε παλάιτερος, ἀλλὰ συ νῦν με
Κυπρι σελlωαίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπέπλεον: εἰ μὲν ἀῆται
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
Εἰ δὲ γαλhναίη λιπερὴ θεὸς, οὖλος ἐρέσσων
Ποσσὶν, ἵν ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφερέται.
Ε'ς δ' ἔπεσον παρὰ θῖνας ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περίσκεπτον πάιγνιον Α'ρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμησιν ἔδ' ὡς πάρος, εἰμὶ γαρ ἄπνους
Τίκτει τ' ἀινοτέρης ὠεὸν Α'λκυόνης.
Κλεινίου ἀλλὰ θυγατρὶ δίδου χάριν. οἶδε γὰρ ἐσθλὰ
Ρ'έζειν, καὶ Σμύρνης ἐςὶν ἀπ' Α'ιολίδος.

B

In hoc Epigrammate quoniam obscuriora quædam sunt, Zoographus paucula hæc explicat, quæ nos quoq; præterire noluimus. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quãquam ego Concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in littus & allata Arsinoæ. Hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præstantissimę formæ, Veneris & venustatis studiosa. Οὖλος, crispus, id est crispantibus pedum cirris. Ω'σπερ καὶ τοὔνομα &c. idest vt nauta. ἵνα in eodem versu abundare videtur. Iulis oppidum est insulæ Co. Stephanus. Μηδὲ ἐν θαλαμησί. legit Zoographus, Μηδὲ μοι ἐν θαλάμης βόος, ὡς πάρος, &c. Smyrnę plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo Alcyones, non habeo, inquit, quod dicam. Idem Epigramma ita vertit Natalis Comes.

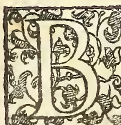
Explicatio. Arsinoe. Iulis.

C

Concha vetus fueram Zephyris impulsa per vndas,
Depositum primum nunc Venus ipsa tenes
Nautam, sulcabam pontum, si ventus & aura
Dum mea natiuus vela rudens tenuit.
Si tranquillus erat, præbebat remigis vsum
Ipse pes, vt nostri nomina significant.
Litoribus vicina fui simul obuia Iulis
Essem spectandus sudus vt Arsiones.
At non in thalamis velut olim, mortua cùm sum
Ouum peioris nunc pario Alcyones
Cliniæ.ad ipse bona me gratificare sorori:
Quæ Smyrnæ nata est patribus Aeolidis.

D

DE NAVTILO ALTERO. Cap. IIII.

ELLONIVS Cochleam margaritiferam vulgò nuncupatam, alterum Aristotelis Nautilum, vti paulò antè innuimus, facit. Id quamquam reprehendat Ronpeletius, nos tamen non improbamus, donec tandem alia detur Cochlea, quæ rectiùs respondeat. Robertus Constantinus Nauplij (simpliciter) Conchã nunc à Græcis θαλάμlω τεκταποδίου, id est, polythalamũ vocari scribit, quod nomen huic Cochleæ rectè quadrabit, mirũ enim est, quot intus thalamos habeat: quãuis videã Nauplij siue Nautili secundã speciẽ ab ijsdẽ Græcis, nunc (si eidẽ Cõstantino credimus) ἀρμενιςάρι nominari à velo, vt ait, qđ nauigãdo erigit. Velificatur enim (inquit) more nauiũ, protẽsa ac sublata mẽbranula siue tunica. Describit verò vt

Cochlea Margaritifera.

vt opinor longè aliam, quàm Bellonius Cochleam. Inquit enim: Eius Concha non maior Cochleæ, ſed ſubtiliſſima ac pellucida: cuius hiatus oblongus, vt in Conchis Venereis. Sic ille. Bellonij ſanè Concha Cochleâ multò maior eſt, de qua ſic ſcribit: Secundam Nautili Conchæ ſpeciem ab Ariſtotele traditam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in magno pretio ad vaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcellanam ob id vocant, quod de Muricis Conchæ (de qua in Buccino diſſeremus) formam habeat. Eam enim etiam porcellanam nominant, ex qua antiquis vaſa quæ murrhina dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi conijcere per vos licebit; quanquam alij à myrrhæ (quam Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus. Huius amplitudo cum ſuperiore (Nautili primo genere) conuenit. Sed paulò magis eſt craſſus: prior præterea Pectunculorum more ſtriatus eſt; hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia: vndecunq; nitidus, ac mira colorum varietate ſplendens: ſubinde circumagentibus ſe in purpuram candoremq; maculis. Hæc Bellonius. Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de pourcelene; vel Groſſe Coquille de nacre de perle. Cardanus quoq; hanc Cochleam deſcribit, ſed alterum Ariſtotelis Nautilũ eſſe non apparet eum nouiſſe. In Conchis margaritiferis, inquit, color non abſimilis eſt Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas viderim ſæpius, vnde veniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vaſculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum: nam & magnitudo tanta eſt eius quam vidi: vt cotylam capiat: res profectò vſus elegantiſſimi & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt Concha, Margaritarum Conchis ſimillima: tanto verò noſtris nobilior Limacum Conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, noſtris elementis ſunt præſtantiora. multorum enim ſæculorum curſu res meliores euadunt. Hæc ille. Habes hîc primo loco Nautili teſtam rudi cortice obtectam ac variegato colore caſtaneo, altero verò teſtam læuigatam, vtrumq; autem aperta & perforata prora. tertio loco Nautili teſta eſt varijs ab Indis imaginibus extimo cortici inſculptis exornata. quarto ac poſtremo teſta per medium ſecta conſpicienda proponitur, vt interior ſtructura appareat.

Porcellana cur ſic dicta.

Vaſa myrrhina vnde dicta.

Murrhinus Nautilus.

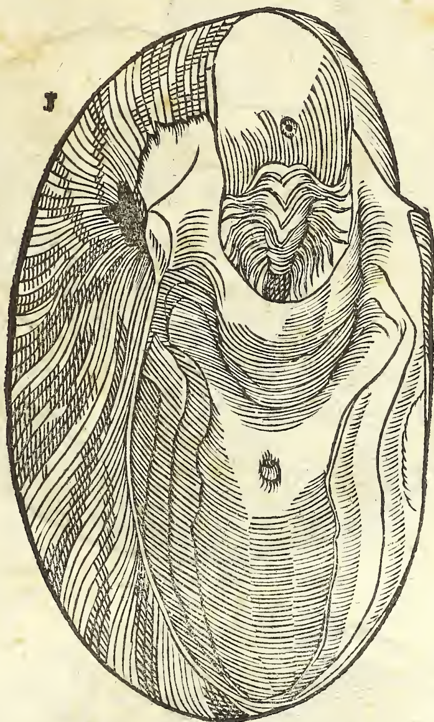
Synonyma Gallica.

Deſcriptio ex Cardano.

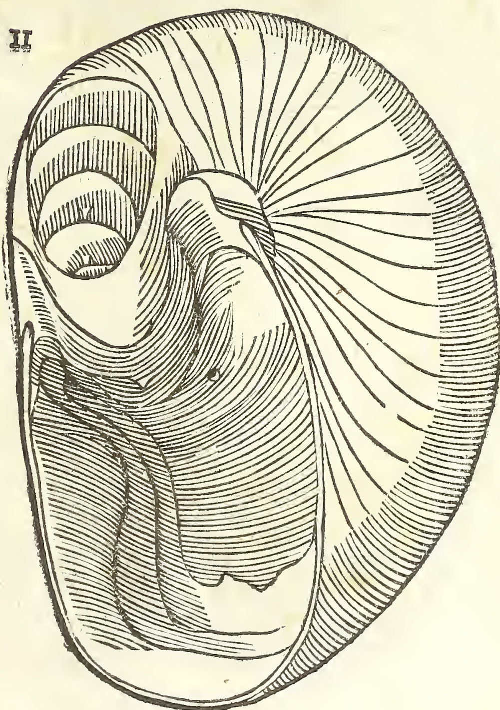

Nautilus testa rudi cortice obtecta ac variegata castaneo colore.
Nautilus alter leuigatus. vterq; aperta perfracta prora.

I

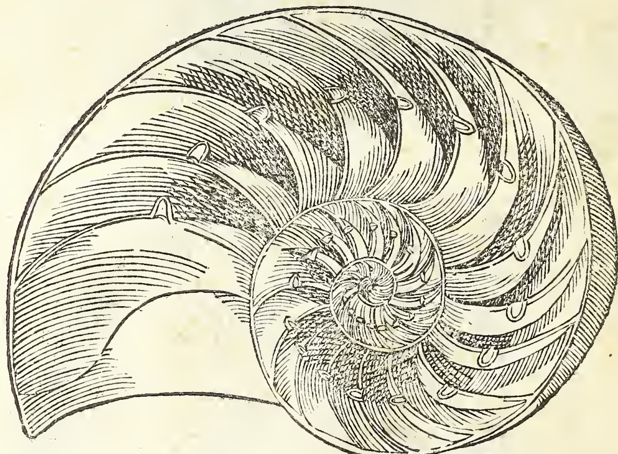
II

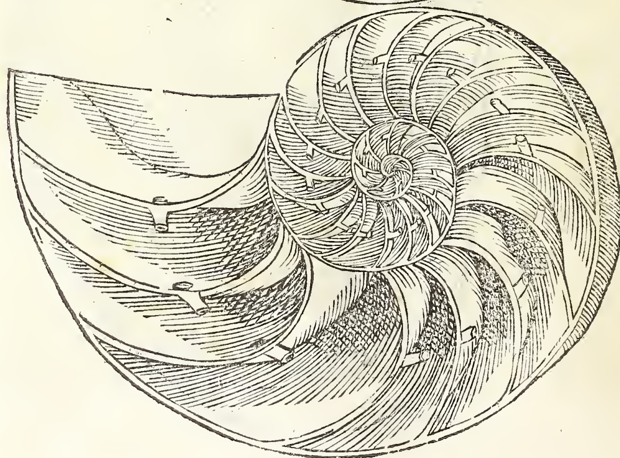

Nautilus ab Indis varijs imaginibus extimo cortice insculptis exornatus.

Nautili structura media.

A

DE PVRPVRA.
Cap. V.

VRPVRAM Turbinatorum generis Concham nobilissimam esse ait doctissimus Rondeletius. Quod planè verissimum esse, nos qui inter omnia turbinata Purpuræ quoq; primas tribuimus, nullo pœnè negotio asserere atq; affirmare possimus, cùm ex pretio, in quo apud priscos habebatur, tùm ex vsu eiusdem. Theopompus apud Athenæum author est, Purpuram (ita quoq; eius florem, quo vestes tingebantur, nominamus,) olim vel regibus raram, & expetitam fuisse, tanti quidem pretij (vt ab hoc auspicemur,) vt ęquali argento penderetur. Plinius pelagium, hoc est, Purpuram in libras quinquagenos nummos, & Buccinum centenos ponit, id est quinquaginta solidos & centenos Gallicos, vti ex Budęo supputat Bayfius, qui etiam addit violaceæ Purpuræ libram denarijs centum, id est, decem aureis solatis constitisse, siue libris Turonicis viginti, supputante Roberto Cenali; dibapham Tyriam, denarijs mille, id est, mille Iulijs vel centum aureis solis, vel libris Turonicis ducentis. Acceptum hoc quoq; ex Plinio est, apud quem sic legimus: Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt: Me inquit, iuuene violacea Purpura vigebat, cuius libra denarijs centum veniebat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Celebrat item Purpuræ pretium Epigrammatarius, dum canit.

Nobilissimam esse Turbinatorum Purpuram.

Pretium.

B

Emit lacernas millibus decem Bassus
Tyrias, coloris optimi.

Et in Mancinum —— *Mollibus decem dixti,*
Emptas lacernas munus esse Pompilæ.

Idem poëta in Proculeiam (inquit Bayfius,) vestis Purpureæ immensum pretium ponit, quam trabeam fuisse puto, vel togam pictam, de quibus paulò pòst fusiùs dicetur. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor esset renunciatus.

C

Quid, rogo, quid factum est? subiti quæ causa doloris?
Nil mihi respondes? Dicam ego, prætor erat.
Constatura fuit Megalensis Purpura centum
Millibus, vt nimium munera parua dares.

Per Magalensem Purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis. Vel fortasse Megalensis Purpura accipienda est ea quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiã commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo, vbi loquitur de quodam prætore de spectaculis ambitiosè solicito: qui cùm à Lucullo in chori ornatum Chlamydes Purpureas peteret, respondit, inspecturum se si domi haberet, daturumque, postridiè verò interrogauit eum, quot sibi esset opus, illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio sumpsisse hæc videtur, epistola ad Numitium, dum ait:

Magalẽsis Purpura.

Luculli luxus.

—— *Chlamydes, Lucullus, vt aiunt,*
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
D
Qui possim tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,
Mittam, pòst paulò scribit sibi millia quinq;
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnes,
Exilis domus est, vbi non & multa supersunt.

Verùm vt ad Purpuræ pretium reuertamur, id si quis alius maximè celebrauit Plinius his " verbis: Conchylia & Purpuras omnis ora (hora) atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiã margaritis pretia fecit: Proximè autem dixerat de margaritis, æternæ prope possessionis eas esse & sequi hæredem. Et alibi: Pretia, (inquit) medicamẽto sunt quidẽ pro fertilitate litorũ viliora: non tamẽ vsquã pelagij libras quinquagenos nũmos excedere, & " Buccini centenos sciant, qui ista mercantur immẽso. Sed alia sunt in fine initia: iuuatq; ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterũ, & ipsa adulterare adulteria naturę: sicut testudines tingere, argentũ auro cõfundere, vt electra fiãt, addere his ęra, vt Corynthia. Ex quo tam ingenti pretio purpurã non à quibusuis vsurpatam fuisse constare arbitror. Socrates,

Purpuram non omnes vsurpabãt.

crates, referente Plutarcho in libro de Animi tranquillitate, quendam amicorum audiens dicere: quàm ſumptuoſa eſt vrbs? mina venditur vinum Chium, Purpura tribus, mellis hemina quinque denarijs: adduxit ad farinas; dicens, ſextarius venditur obolo; frugaliter in vrbe viuitur: tum ad oliuas; duobus æneis chænix; deinde ad oxonides; hęc decem drachmis venditur veſtis: viles ſunt in vrbe. Sic Socrates, innuens bene quempiam ac honeſtè veſtiri poſſe, etſi ex tam pretioſa Purpura tincta non eſſet. Erant tamen omnes Purpuræ ſummoperè amantes, adeò vt tinctores illius & qui eam adueherent, à vectigalibus immunes haberentur: Quare nec mirum erit, quod de Vladislao Polonorum rege legimus, Valachis quadringentarum Purpurarum tributum impoſuiſſe.[a] Strabo aſſerit Tyrios ob tingendi Purpuræ peritiam (quanquam maxima huiuſmodi officinarum multitudo eorum vrbem redderet grauiorem) locupletiores factos eſſe, & non ſolùm à regibus, ſed à Romanis etiam libertate donatos fuiſſe. Iam verò qui Purpuram vſurparint, aliquid dicamus, & qui ea delectati ſint, quales profectò reges fuiſſe, ac ſummos magiſtratus inueniemus, quin etiam ſacerdotes, & quod amplius eſt, ipſoſmet deos. Atq; ita Palladis vulnus Purpurea faſcia obligatum fuiſſe legimus, faſcia ſcilicet, quę deam deceret immortalem, quando mortalibus alba ſufficere poteſt. Conſtat quoque veſtes Purpurâ imbutas dijs ſuis veteres, tanquam eximia ac ſingularia dona obtuliſſe; in quo ſenſu apud [b] Statium legimus Iunoni ſceptrigeræ à Tyrijs peplum dono oblatum, quod Purpurâ in primis condecoratum eſſet: E F

Vt purpuram amarent veteres.
[a] Lib. 16. Geog.
Tyrij cur diuites facti.
Qui Purpura vſi.
Veſtes Purpureæ Dijs oblatæ.
[b] Lib. 10. Syluar.

Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus ſterilis, nec diſſociata marito
Verſarat calathis, caſtæ velamina diuæ
Haud ſpernenda ferunt, varijs vbi plurima flores
Purpura picta modis, mixtoq; incenditur auro.

Tēpla Deorum Purpureis veſtib9 ornata.
[c] li. 1. Sylu.

Ornabant autem etiam deorum templa tam pretioſo apparatu, quemadmodum idem poëta ſub exemplo [c] Veneris demonſtrat, canens:

Digna Deæ ſedes nitidis nec ſordet ab aſtris
Hic Libydus Phrygiuſq; ſilex, hìc dura Laconum
Saxa virent, hìc flexus onyx, & concolor alto
Vena mari, rupeſq; nitent: quis Purpura ſæpe
Oebalis & Tirij moderator liuet aheni. G

[d] Lib. 2. de rapt. Proſer.

[d] Claudianus illuſtris admodum poëta eiuſdem deæ ſuperbiſſimum comptum deſcripturus, non inuenit colorem præſtantiorem, à quo veſtitum eius commendaret, quàm Purpureum: canit autem:

Illi multiplices crinis ſinuatur in orbes
Idalia diuiſus acu, ſudata marito
Fibula, Purpureos gemmâ ſuſpendit amictus.

Ex recentioribus noſtri æui poëtis non ignobilis Aelius Iulius Crotta de Apolline ait:

Phœbe pater latè Tyrio ſpectabilis oſtro.

[e] Lib. 2. c. 8.
Sacerdotes Iudæorum Purpura vſi.
[f] li. 19 c. 21
Toga regia Iudęorum.
[g] Lib. 8 c. 8.
Toga picta quæ.
Regum ornamentum Purpura.
Euripides taxatus.

In Tyro Herculi, ſacerdos, referente Alexandro ab [e] Alexandro, cum infula & Purpura incedebat: Sed & Hebræorum Sacerdotes Purpuræ vſum magni admodum feciſſe non eſt à ratione aut veritate alienum. Tradit enim [f] S. Iſidorus Araonis cingulum Purpura, Cocco, & Hyacintho fuiſſe contextum, ex quibus præterea tabernacula dei confecta fuiſſe ex diuino præcepto ſacra pagina teſtatur, non ſine alto myſterio, vt ſuo pòſt loco patebit. Inuenio item Purpura & aureo monili vtendi poteſtatem ab Antiocho cognomento Sedete datam fuiſſe Ionathani duci & Pontifici Iudæorum, qui ſummi ſacerdotis apud eos munere fungebantur. Erat veruntamen Purpura regum ac cæterorum procerum pręcipuum ac peculiare ornamentum. Togam eorum regiam ac pictam dictam fuiſſe [g] Lazius autumat, quanquam & Romanis Coſſ. poſtmodum, vt modò patebit, ex vſu fuerit. Erat autem eodem ſcribente non modò Purpurea, ſed aureis etiam floſculis exornata. Quantum verò decoris atque ceu authoritatis regibus adderet tam pretioſum ornamentum, vel quilibet penes ſe iudicare poteſt. Plutarchus in præceptis reipublicæ gerendæ id obiter innuit, inquiens: At verò magni illi reges, & à Ioue, vt Homerus ait, prognati, Purpuris, ſceptris, ſtipatoribus, deorumque oraculis ſeipſos extollentes, vbi maieſtate ſua tanquam præſtantioris ipſi naturæ vulgus ſibi ſubieceerunt & cætera. Audi quæſo quod nobis facundiſſimus ac Diuus inquit Ambroſius: Quid etiam Purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur, quod in regibus adoratur. Quamobrem taxatur à multis Euripides, quòd H

A in vestibus laceris introduxerit reges & principes,& è contrario laudatur Sophocles,qui in aureis & Purpureis. Veteres quoque poëtæ, eosque secuti recentiores omnes amictus pretiosissimos, nominaturi, eos Purpureos semper faciunt, vt pluribus subinde locis patebit, nunc de regibus ipsis prosequamur. [h] Ouidius.

——— *Medio rex ipse resedit* [h] *Lib.3. Metam.*

Agmine Purpureus, sceptroq; insignis eburno.

Medea apud eundem de Iasone:

Rideat & Tyrio iaceat sublimis in ostro.

[i] Eleganter etiam Horatius dicebat:

Regali conspectus in auro, nuper & ostro. [i] *In arte poët.*

Cæterùm ne in vna tantùm regione Reges Purpurâ resplenduisse quispiã credat,de nonnullis diuersis aliquid quoq; dicendum esse videtur. [k] Strabo author est apud Nabatæos Purpuratos incedere reges. Persæ autem in primis Purpura induebantur. Testatur [l] Herodotus regem Aethiopum, cùm conspexisset à rege Persarum missam sibi vestem Purpuream,& ab Ichthyophagis didicisset tincturę rationem, dixisse, δολερὸς μὲν ἀνθρώπους εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm homines esse subdolos,sed & vestes [k] *Lib.16. Geogr.* Persæ Purpurati incedebant. [l] *Lib.4.*

B eorum esse dolosas. Plutarchus quoq; in libro de malignitate Herodoti de Purpura & vnguento ait dixisse, dolosas formas, dolosas vestes esse [m] Persarum. Et in Symposiacis eiusdem dicterij meminit his verbis: Aut vnguentum potiùs & Purpuram auersamur ob luxum ijs adhęrentem,tanquam dolosas vestes,dolosos colores, vt barbarus ille dicebat. Idem rursus author in oratione de fortuna Alexandri Persarum Purpurę meminisse videtur,dum ait: Noli meę virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus est Darius, quem ex seruo & astanda regis dominum Persarum fecisti: tuum Sardanapalus, cui Purpuram pectenti diadema regium circumposuisti. [n] Herodotus, [o] Valerius & [p] Strabo clarissimi scriptores, quàm grata Persarum regibus fuerit Purpura, non obscurè innuunt, asserentes Purpuram imperium peperisse Sylosonti apud Darium, qui olim curiosa contemplatione viderat Sylosontem amiculo Purpureo indutum, eiusque pulchritudine captus id mercari voluerat:Sed Syloson,Ego, inquit, amiculum pecunia nulla vendo,sed tibi dono do,si modò tuum perpetuò esse debet. Mox Darius memor muneris liberaliter dati Sylosontem remuneratione regia remuneratus est:namq; pro veste illi retribuit imperium Sami insulæ fortunatæ & optimæ. Legitur præterea epigramma Phi- [m] *Li.3.q.1.* [n] *In Thalia* [o] *Lib.4.* [p] *Lib. 14. Geog.* Syloson rex Sami quomodo factus.

C lippi,in quo Leonides Lacædemonius Xerxi Persarum regi insultat, quòd eius corpus inter cętera cadauera inuentum ob singularem virtutem Purpura contegendum curasset, respuens ipsius honorem, proditori magis, quàm Lacædæmonio, id est, viro forti conuenientem. Charon apud Lucianum cùm à Mercurio quęsisset, qui apud mortales ille esset, cui pallam Purpuream fibula nectebat, quemq; corona adornabat, intellexissetq; Polycratem Samiorum tyrannum esse, affirmat se huiusmodi hominum quęcunq; nudum in suo nauigio agnouerit, maximè derisurum, quando, inquit, neq; Purpuram, neq; regium capitis tegmen, deniq; neq; solium secum adferant aureum. [q] Virgilius quoq; de Latino rege loquens canebat: [q] *Lib.7.Aeneid.*

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora, soloq; immobilis hæret
Intentos voluens oculos, nec Purpura regem
Picta mouet, nec sceptra mouent Priameia tantum

Et [r] pòst rursus:

Orbis picta croco, & fulgenti murice vestis [r] *Lib.9.*

D Idem [s] poëta de domo regia Didonis [s] *Lib.1.*

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur, medijsq; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ vestes, ostroq; superbo

Item de eadem regina venatum cum Aenea eunte, Didonis habitus.

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant; ostroq; insignis & auro
Stat sonipes, & frena ferox spumantia mandit.
Tandem progreditur magna comitante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo
Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum
Aurea Purpuream subnectit fibula vestem,

Aeneæ. Aenæas etiam apud eundem victoribus præmia proponit, quæ sunt: *Armaq; & ostro* E

Perfusæ vestes, argenti, auriq; talenta.

Sed & Mercurius ibidem Troianorum regem

Aeneam fundantem arces ac tecta nouantem
Conspicit, atq; illi stellatus iaspide fulua
Ensis erat, Tyrioq; ardebat murice læna
Demissa ex humeris, diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.

[t] *L.4.dec.3.* [t] Liuius verò scribit Hieronem, filiumq; eius Gelonem, Siciliæ reges nec Purpuræ vestis habitu, nec alio vllo insigni differentes à cæteris ciuibus processisse, contrà Hieronymum Purpura ac diademate, & satellitibus armatis quadrigisq; etiam alborum equorum interdum vsum esse. Dionysius Purpurat.° Dionysius verò eiusdem insulæ tyrannus non modò ipse Purpuram induebat, sed referente † Diogene Laertio, iussit aliquando in conuiuio, vt singuli in veste Purpurea saltarent. † *In Aristippi vita.* Id cùm Plato renueret, dicens,

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολὴν,
Ἄῤῥην πεφυκὼς, καὶ γένους ἐξ ἄῤῥενος, hoc est. F
Effæminata veste non possum tegi
Cum sim vir, & virili natus stemmate.

sumpta ea Aristippus se induit, & cùm saltare inciperet, propriè prompteq; dixit

—— Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Οἶ᾽ ἐς ὁ σώφρων οὐ διαφθαρήσεται, hoc est,
—— *Neq; in sacris Liberi*
Patris, pudica mens vnquam corrumpitur.

[u] *L.7.dec.3.* Philippus Purpuram respuit. [u] Philippus quoq; rex testante Liuio Purpuram quandoq; respuit: hoc enim de eo scripsit: Philippus ludorum quoq;, qui reliqui erant, celebritatem, quantæcunq; de Romanis tamen victoriæ parte famã auxerat, lætitiaq; ingenti celebrati festi dies, eò magis etiã, „ quòd populariter dempto capitis insigni, Purpura atq; alio regio habitu æquauerat se cæteris in speciem. „ Preterea Plutarchus in libro de fraterno amore de Antiocho Seleuci fratre ait: „ Antiochus hoc nuncio allato (Seleucum nempe à Galatis deuictum) Purpuram depofuit, pullaq; sumpta veste, & clausa regia, fratrem luxit. „ Phœnix primo Purpuram gessit. Phœnici regi, vt Suidas testatur, Purpura ab Hercule Tyrio, cùm hanc tincturam, canis sui maxillis cruentatis reperisset, oblata est, is verò rex primus Purpuram gessit. G Cleitus Alexandri familiaris cognomine Candidus, quoties adeuntibus respondere vellet, amictus veste Purpurea & obambulans cum ijs qui compellauerant, sermones conferebat, vt Athenæus prodidit ex Agatarchide Cnidio libro decimo de Asia. Et mox ex Phylarcho, Alexandri quotidianos sumptus describens, ait primos clauarios Persas quingentos circa tabernaculum suum fori astitisse Purpureis atq; melinis (colore mali Cydonij) vestibus indutos, extra tabernaculum Purpuratos quingentos, quibus eum vestitum indulserat. Scripsisse tum Alexandrum ad Ioniæ ciuitates & primùm Chios, sibi Purpuram vt mitterent: Tributum ex Purpura velle namq; se familiares omnes Purpurea stola vestire. Sed de regibus hæc citasse sufficiat, Regalis cur dicta Purpura. Rectè quidem regalis inde Purpura dicta est. Cicero pro Scauro: Quem Purpura regalis non commouit, eum Sardorum mastruca mutauit? Mastruca vestis erat Sardorum è pellibus. Et [x] *Lib.8.* [x] Claudianus regiam eam nominauit, canens.

—— *Cum regia circi*
Conuexum gradibus veneratur Purpura vulgus.

ipsos verò reges Purpureos. H

Sub tua Purpurei venient vestigia reges.

Reges Purpurei cur dicti. Hinc quoq; Purpuram petere pro ad regni gubernacula aspirare Latini dicunt, itemq; Purpuram petere q.d. Greci. Plutarchus libro de fraterno amore: Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni cùm non didicissent secundo à fratribus esse loco, sed Purpuras ac diademata appeterent, seipsos inuicem, ipsamq; adeo Greciam multis calamitatibus oppleuerunt. Virgilius.

Non illum populi fasces, non Purpura regum.

Et alibi —— *Nec Purpura regem*
Picta mouet.

Christus Purpurea veste indutus & cur. Quamobrem veste etiam Purpurea in hunc modum creator ac redemptor humani generis, velut scenica larua regem fictitiũ agens ac ridiculũ à nefarijs illis Iudæis illudebatur, cũ alioqui Purpura illa grandi nõ vacaret mysterio, de quo pòst agemus: sicut & ruber pileus & purpura, in Concilio vniuersali decimotertio Lugdonensi concessa sunt S. R. E. Cardi-

A Cardinalibus, vt admonerentur se semper paratos esse debere, pro Christiana religione sanguinem, qui per Purpuram Christi designatur, effundere. Amictus istius Cardinalium, Illustrissimi Hyppoliti Estensis exemplo meminit[y] Ariostus;

Quel che in pontifical habito imprime
Del purpureo Capel la Sacra chioma
E' il liberal, magnanimo, sublime,
Gran Cardinal de la Chiesa di Roma
Hippolito, ch'à prose, à versi, à rime
Darà materia eterna in ogni idioma.

Cardinales cur Purpuram gestent.
[y] Cant. 3. st. 14.

Iam verò Lacedæmonios ad prælia euntes puniceam vestem (φοινικίδα, φοινικίς autem vestis erat virilis purpurea, vnde † & Plutarchus φοινικίδα pro paludamento, (quæ vestis Imperatorum erat) Purpureo dixit teste Bayfio.) indutos venire oportuisse tradit[z] Aelianus, vt & color aliquam grauitatem præ se ferret, & si in eam sanguis è vulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret. Simile planè est quod de Laconibus narrat Eustathius, sed tamen vestes in bello Purpureas gestasse prodidit, vt notæ sanguinis vulneratorum, B coloris cognatione tegerentur, & minus alij terrerentur. Verba Eustathij[a] hæc sunt. χρηστὰ εἶναι ἐν πολέμῳ φοινικόεντα φορήματα, ἔφανη καὶ ἐν Ἰλιάδι κατὰ ἔθος Λακωνικόν, ὡς ἐν μάχαις ὑποκλέπτοιτο ἡ τοῦ αἵματος ῥῆσις διὰ τῆς ὁμοχρόου ἐνδύσεως. Vt modò ad Romanos accedamus, hos ferè vel à principio vrbis conditæ purpureo amictu delectatos fuisse luce clarius est, quanquam alij Tullum Hostilium, qui post Numam Pompilium vixit regnauitq;, primùm Purpura vsum esse velint, alij Numam Pompilium allata Regis Hetruscorum veste, alij ipsum Romulum qui primus regnauit: verùm ego aliâ Romulum, aliâ Numam, Tullum aliâ vsum fuisse suspicor. Plinius, Purpuræ vsum Romæ (inquit) semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullū Hostilium è regibus primùm vsum Hetruscis deuictis satis constat. Trabea autem, (de qua mox plura) propriè regum erat, eaque postmodum alios vsos fuisse suspicandum est; quare cecinit Virgilius:

φοινικίς
Vestis quæ.
† In Crasso.
[z] Li. 6. Var. c. 6.
Vestes Purpureæ cur in bello.
[a] Odyss.
Romani reges qui primùm Purpura vsi.
Trabea.

Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, læuaq; ancile gerebat.

Ausonius[b] verò illustris admodum poëta ac vir consularis id declarat dilucidè, dū canit:

C *Paulinum, Ausoniumq; viros, quos sacra Quirini*
Purpura, & auratus trabeâ velauit amictus.

[b] Epist. 23. ad Paul.

Qui verò trabea erant induti, trabeati vocabantur, quod ex Ouidio innotescit, apud quem de Romulo legimus.

Hoc igitur vidi trabeati cura Quirini
Cum rudibus populis annua iura daret.

Trabeati qui.

Placuit postea & consulibus Romanis (de quibus pòst) atque Imperatoribus Purpura, atq; vt à primo auspicemur, de eo apud Ciceronem inuenio, Cæsar cum Purpura veste processit: Et rursus de eodem: paulò ante interitū Cæsaris, cùm immolaret illo die quo primùm in cella aurea sedit, & cum Purpura veste processit, in extis bouis non fuit cor. Dion Cassius[c] Octauium Augustum testatur peculiares sibi habuisse purpuram, palmatas pictasq; vestes, ideoq; cæteris interdixisse earum vsum. Legitur idem Imperator, ipse quod emerit in officinis Purpuram, vt si quæ præstantior esset alia, sibi cederet in vsum. Caligula referente Suetonio Ptolomæum & accersitū è regno & exceptum honorificè non alia de causa repentè percussisse, quàm quòd edente se munus, ingressum spectacula conuertisse hoD minum oculos fulgore Purpureæ abollæ animaduertisset. Nero verò, vt idem Suetonius testatur, piscatus est rete aureo, Purpura coccoq; funibus tinctis. Lego etiam apud Xiphilinum, eundem Neronem vela, quæ in theatris vel amphitheatris superinduci solent, arcendo æstui & soli, Purpurea suspēdisse, stellis aureis variè interstincta. Eius verba sunt. Τὰ γε μὴν παραπετάσματα τὰ διὰ τοῦ ἀέρος διατιθέντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερύκοι, ἁλουργὰ ἦν, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἅρμα ἐλαύνων ὁ Νέρων ἐνέστικτο, ἀστέρες δὲ χρυσοῖ πέριξ ἐπέλαμπον, id est, Vela etiam quæ per aërem expansa ad arcendum solem, Purpurea erant: inque ijs medijs Nero acu pictus, currum agitans (videlicet instar Phœbi, vt ait doctissimus Lipsius) circum verò vndiq; aureæ stellæ. M. Antonius apud Actium, vt scribit Alexander ab Alexandro, Purpureum velum prætoriæ naui pro insigni dedit. Idem fecisse ex Græcis legimus Alcibiadem. Plinius, nescio an de eodem Nerone, vidimus, inquit, iam & viuentium ouium vellera Purpura, Cocco Conchylio sesquilibris confecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. Huc quoque spectare videtur quod Iulius Capitolinus in vita Clo-

[c] Lib. 49.
Augustus ipse Purpuram emit.
Caligula cur Ptolomæum percusserit.
Neronis piscatio.
Vela Purpurea.

dij

dij Albini ſcribit. Sanè vt tibi inſigne aliquod imperatoriæ maieſtatis accedat, habebis vtendi coccinei pallij facultatem, me præſente & ad me & cum mecum fueris, habiturus & Purpuram, ſed ſine auro.[d] Athalaricus rex Iuſtiniano Imperatori apud Caſſiodorum à principio. Non vos, inquit, (innuens omnes Imperatores Purpura vſos fuiſſe) maiorum Purpuratus tantùm ordo clarificat, non ſic regia ſella ſublimat, quantum longè lateq; potens gratia veſtra nobilitat. Et rurſus ad Hildericum regem Vandalorum. Mater quinimo haberi debuit, quæ nobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati veſtræ fuiſſet adiectum, ſi inter has diuorum (Haſidirigorum) ſtirpem retinuiſſetis Amali ſanguinis Purpuram dignitatem. Adeo vt equidem luce ſit clarius omnibus Imperatoribus ac regibus Purpuram placuiſſe, Claudianus de Honorio Auguſto quartum conſule: E

[d] Lib 8. Variar.

Omnibus acceptis vltro te regia ſolum
Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro.

Herodianus de Commodo: ſimul, inquit, Purpureas ſibi auro intextas veſtes circundaret, non ſine omnium irriſione. Quippe eodem ſchemate & fœminarum luxum & heroum virtutem repræſentabat. Sic & apud † Theodoritum legimus D. Ambroſium, cùm iuſſiſſet vt Theodoſius Imperator cum reliquis laicis conſiſteret, quia ad loca interiora ſolis Sacerdotibus aditus pateret, dixiſſe, Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. Fuit ſanè Romæ Purpuræ vſus iam inde ab initio vrbis conditæ vt diximus, diſtinguebatq;, vt ait Plinius ab equite curiam, id eſt, inſigne erat Romani magiſtratus, atq; idcirco quamplurimo vendebatur. Huic (Purpuræ flori) faſces ſecureſq; Romanæ viam faciunt; (conſulatus autem inſignia erant duodecim faſces, totidem lictores, Purpurea prætexta, curulis ſella) idemq; pro maieſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam: Dijs aduocatur placandis, (conſules enim non niſi Purpurati ſacrificabant) omnemq; veſtem illuminat: in triumphali miſcetur auro. Quapropter excuſata & Purpuræ ſit inſania. Hæc Plinius, quibus ſane mirum in modum Purpuræ dignitatem extollit, adeo vt mirum ſit Purpuræ vſum tam rarum vel penitus nobis potius ignotum eſſe, cùm alioqui tota poſteritas luxurioſa admodum fuerit. Hinc paſſim Purpura pro ipſomet magiſtratu accipitur, vt apud Ouidium de Piſone. F

† L. 5 Hiſt. Eccle. c. 17.

Purpura vſus & dignitas apud Romanos.

Conſules Romani Purpurati ſacrificabant.

Cùm tua biſſenos numeraret Purpura faſces

Sic & Iuuenalis ait —— *Sed quinq; tabernæ.*

Quadringenta parant, quid confert Purpura maius G
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Coruinus oues.

Elegantur ac clarè Claudianus de tertio Honorij conſulatu canebat:

Diues Idaſpeis augeſcat Purpura gemmis
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad ſigna ſecures.

Aequè dilucide Lucanus in panegyrico Calphurnij Piſonis.

Quis dignè refert, qualis tibi luce ſub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu
Cum tua biſſenos numeraret Purpura faſces,
Cæſareum grato cecinisti pectore numen?

Nec non & Martialis.

Te primum pia turba rogent, te voce ſalutent,
Purpura te felix, te colat omnis honos

Et rurſus de conſulatu Syllij: H

Rerum prima ſalus & vna, Cæſar
Gaudenti ſupereſt adhuc quod optet
Felix Purpura, tertiuſq; conſul.

Plinius† de gallo gallinaceo: Vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana Purpura.† Ouidius de nono conſule.

† Li. 1. Faſt.

Senatus Purpureus dictus.

Iamq; noui præeunt faſces, noua Purpura fulget.

Quin & ipſum magiſtratum ſiue Senatum purpureum vocari legimus. † Statius

Cantu Purpureum trahes ſenatum.

† Li. 2. Syl.
† In Craſſo.
† Lib. 2.

Deponebant nonnunquam Purpuram, nimirũ vel allato triſti aliquo nuncio, vel ob mortem cuiuſpiam affinis, quo tempore pullâ ſeſe induebant: quare† Plutarchus ait: Fertur eo die Craſſum non Purpureum (vt Romanorum Imperatorum mos erat) ſed atro paludamẽto ad milites proceſſiſſe. Lucanus de toto magiſtratu præuidẽte calamitates belli ciuilis

Ergo

A *Ergo vbi concipiunt, quantis sit cladibus vrbi*
Constatura fides superûm, ferale per vrbem
Iustitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est Purpura fasces.

Erat autem Purpura, inquit [k] Lazius, apud Romanos per omnes vestes, nimirum Purpura prætexta, Purpura in lato clauo, Purpura chlamys, & Purpura paludamentum. Tacuit autem trabeam, de qua tamen alij multa scribunt. cęterùm Purpuram fuisse per omnes eas vestes (quod nos quærimus) etiam confirmat astruitq; doctissimus Aldus Manutius his verbis: Restat color: quem fuisse Purpureum non modò in latis clauis, verùm in reliquis etiam tunicis, veterum testimonijs probabo, nam si tunicæ expertes lati claui Purpureæ sunt: cur latos clauos, id est, nobilissimum tunicæ genus Purpurâ priuemus? tunicas autem lato clauo carentes Purpureas fuisse, apertè docet [l] Quintilianus his verbis: Vt Purpurę rectè descendant, leuis cura est: notatur interim negligentia. Non loquitur de tunica lati claui, & Purpuras tamen nominat. Cicero etiam Purpuream tunicam non modò in ordine Senatorio, verùm in plebeijs quoq; hominibus videtur agnoscere, cùm ait B de L. Pisone in oratione pro Sextio: Vestitus asperè, nostra hac Purpura plebeia ac pænè fusca. Nostra, dixit, qua nos vtimur Senatores: plebeia verò, quia Purpurea Pisonis tunica fili crassitudine plebeiæ Purpuræ similior, quàm senatoriæ, videretur. deinde subiunxit de colore, Ac pœnè fusca: quia varius erat Purpurarum color, vt ex Plinio liquet. Verùm de tunica lati claui Purpurea, vt omittantur dubię fortassis fidei testimonia, satis aperta fit significatio in hoc Ouidij versu.

Induiturq; humeris cum lato Purpura clauo.

Plinius [m] autem, cùm dixit: Purpura distinguit equitem à curia: non significauit in Senatoria tunica Purpuram fuisse, in equestri non fuisse: iam enim probauimus Purpuram in omni tunica fuisse, sed de lato clauo Purpureo locutus est, qui Senatorem ab equite Purpureum quidem clauum, angustum tamen gestante, distingueret. Id explanat idem [n] Plinius: Annuli distinxere alterum ordinem a plebe, sicut tunica ab annulis Senatum tantum: quanquam & hoc serò: vulgoq; Purpura latiore tunicæ vsos inuenimus etiam præcones. Quis non videt latum clauum significari? nam, si solus Purpuræ color Senatū ab equitibus distinxisset; non dixisset, Purpura latiore tunicę, sed Purpurea tunica. Appellabatur autem tunica lati claui, ab ipsis clauis Purpureis qui tunicæ inserebantur, vt ex C Festo patet, quanquam cum palmata confundat, vt dictum est. Quibus clauis Purpureis vt opinatur Bayfius mappæ quoq; ad limbum, variari solebant. Et hoc est quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Græci eam vocabant χιτῶνα πλατύσημον. Inserebantur eiusmodi claui Purpurei ad eam ferè partem qua pectus tegebatur. Horatius. *Et latum dimittit pectore clauum.* non quòd reuera essent claui, sed quòd viderentur clauorum Purpurea capita supereminentia in tunicæ superficie. Dicebatur item hæc tunica, Purpura Stlataria, quoniam veteres slatum dicebant pro latum & slitem pro litem. †Iuuenalis.

Spondet enim Tyrio Stlataria Purpura filo.

Prætexta verò toga dicta est à prætexendo, quia ei Purpura, vt ait Macrobius, prætexta erat: hoc est, quia Purpuram in ora habebat; vnde etiam Græci περιπόρφυρον vocant, id est, circumquaq; Purpuram habentem. Hac vtebantur pueri vsq; ad annum decimum septimum qui annus tyrocinij dicebatur. Cuius moris causas plures [o] Macrobius indicat. Hanc intellexit [p] Iuuenalis, cùm ait ——— *Vestem*

Purpuream teneris quoq; Mecænatibus aptam.

D Et antè dixerat.

Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro

Statius quoq; meminit de Aty iuuene loquens:

Nunc pedes ense vago; prensis nunc celsus habenis
Ceu spectetur, agit; triplici velauerat ostro
Surgentes etiamnum humeros & læuia mater
Pectora: tunc auro phaleras, auroq; sagittas
Cingulaq; & manicas, ne coniuge vilior iret
Presserat, & mixtum cano crispauerat aurum.

Quantum verò ad pueros pertinet, præcipuum prætextæ significatum fuit, vt pudorem indicaret, quem scilicet ætas ea, quæ prætextata dicebatur, sibi proponere deberet; eiusq; rei indicium esse Purpureum colorem, vnde admonerentur verecundiam in dictis factisq; omnibus amandam. Inuenio interim prætextam togam non tantùm puerorum fuisse

quin

[k] *Lib. 8. c. 8*
Purpura Romanis per omnes vestes.
[l] *Lib. 11.*
[m] *L. 9. c. 36.*
Plinius explicatus.
[n] *Lib. 33. cap. 1.*
Tunica lati claui vnde dicta.
Toga prætexta quæ.
Stlataria Purpura.
Annus tyrocinij quis.
† *Sat. 7.*
[o] *Lib. 1. Sat. cap 6.*
[p] *Sat. 12.*
[q] *Sat. 11.*
Pueri cur prętexta vterentur: prętexta toga etiā magistratus.

quin & magistratus. [r] Liuius in oratione L. Valerij: Purpura (inquit) viri vtemur prætextati in magistratibus, in Sacerdotijs, liberi nostri prætextis Purpura toga vtentur. Plutarchus in quæstionibus Romanis, Purpura prætextam vestem tribunus plebis non gestat alijs magistratibus gerentibus: an quia magistratus omnino non est: nam neq; lictores habet tribunus plebis, neq; pro tribunali sedens responsa dat. Huc spectare videtur illud Silij Italici: E

[r] lib. 4. dec. 4.

Bissenos hæc prima dedit præcedere fasces
Et iunxit totidem tacito sermone secures,
Hæc altas eboris decorauit honore secures
Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro.

Allusisse quoq; apparet ad prætextam Epigrammatarium hoc versu:

Diuisit nostras Purpura vestra togas.

Inuenio etiam prætextam qua Romanus magistratus vtebatur, à nonnullis Purpuream quandam fasciam valdè latam intelligi, quæ tamen multipliciter plicata in angustum contraheretur, atq; ita supra alia vestimenta nunc ab humeris, nunc à pectore in fasciæ modum circumduceretur, nunc eius capita vtrinq; ab humeris in pectus dimitterentur, cuius generis amicula Romæ plerisq; antiquorum statuis inducta conspicias. Togã palmatã à palmis pictis appellari existimat idẽ Manutius, cuius tamen non multa apud scriptores veteres mentio extat: plures meminerunt tunicæ palmatæ. Nec assentitur Aldus qui Festum secuti, si modo Festus ita scripsit, tunicam palmatam à latitudine clauorum dictam & eandem esse cum lato clauo, arbitrantur. Quid enim simile (inquit) habet clauus cum palma? Quare tunicam palmatam fuisse credit, quam triumphantes, toga picta superimposita, tanquam insigne victoriæ præstarent, propterea Liuius eam simul cum toga picta nominat in decimo. Quos, inquit, vos sellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta & corona triumphali, laureaq; honoratis. Quo loco satis patet non significari latum clauum: non enim post togam prætextam nominaretur; cùm toga prætexta sit honoratior, quia non ea Senatores omnes, vt lato clauo, sed tantùm qui magistratum gererent, vtebantur. Toga picta, vestis Hetrusca fuit, Purpurei coloris, auro distincta, à triumphantibus gestari solita, quam vt ait Florus, subactis duodecim Thusciæ populis, Tarquinius Priscus Romam transtulit, idquod etiam Dionysius confirmat. Macrobius & Plinius id non Prisco, sed Tullo Hostilio tribuunt. Hæc Purpurea fuit, vt Dionysius ostendit. Picta vocatur, quòd in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea species ad picturæ similitudinem accederet. Differebat ab hac toga Purpurea, quia hæc erat pura, & omnibus senatoribus communis, quanquam magistratũ non gererent: à toga prætexta verò, quia hæc erat alba cum limbo Purpureo circumducto, cùm Purpurea limbum non haberet. Trabearum genera tria fuisse Suetonius in libro de vestimentis authore Seruio ostendit; vnum è sola Purpura, dijs consecratum, alterum è Purpura non sine albo, quo reges vsi fuerint, tertium augurale è Purpura & cocco. Primum itaq; illud forte fuerit, quod nos superius Dijs & consecratum & gratum fuisse diximus. Secundi generis trabeæ fuerunt præ reliquis in maximo apud Romanos vsu. Non enim reges tantùm, verùm etiam pulsis regibus consules, item equites, cùm trabeati idibus Quinctilibus transueherentur, eas vsurparunt. Et consulum quidem trabea, vt videtur Aldo Manutio, post reges fuisse militaris habitus, quo consules in bello vsi fuerunt: ad cuius opinionis corroborationem citat illud Liuij: [s] Consul, cùm Corcyræ hybernasset, vêre primo incontinente trabeatus ad hostem ducere pergit: eandemq; ob caussam etiam equestres turmas bellicam speciem repræsentantes, idibus Quinctilibus trabea vestitos transuectos esse asserit. Meminit huius trabeæ consularis Ausonius in gratiarum actione, pro consulatu, his verbis: In procinctu & tum maximè dimicaturus, palmatæ vestis meæ ornamenta disponi feliciter & bono omine: namq; iste habitus, vt in pace consulis est, sic in victoria triumphantis. Parum est si qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi iubes. Hæc ille, ex quibus illud primùm constat, triumphalem Romanis trabeam fuisse, quòd alibi non facilè inuenias: triumphabant enim in toga picta, vt diximus. deinde consularem: quod reipub. temporibus inusitatum fuit: prætexta enim tunc & consules & reliqui magistratus vtebantur: postremò trabeam & palmatam vestem, & togam pictam eandem facit: quin etiam trabeam auro pictam dicit, quod nec Suetonius, vbi de tribus trabearum generibus agit, nec quisquam alius veterũ scriptorũ veteris & liberæ reipub. meminit. Vnde apparet Gratiano imperante & trabeatos consules fuisse, qui prætextati antea fuerant, & trabeã fuisse pictam contra veterum consuetudinem. De tertio trabearũ genere

Purpurea fascia.

Toga palmata.

Toga picta.

Cur picta dicatur.

Trabearũ genera.

[s] Lib. 32.

Triũphant in toga picta.

F G H

A genere loquitur [t] Dionysius, vbi de Saliorum vestitu vel trabeis scribens, eas περιπορφύρας vocat, id est, Purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto. Erat præterea Purpura patritia, cuius meminit Eusebius [u] his verbis: nam insignis Purpura patritia Constantinus ibat paterna domo, patrem quasi reuixisse cunctis in se monstraturus. Militaris Purpura ob virtutem dono dabatur, quod meminit [x] Iulius Cæsar, dum scribit: Cæsar tum quidem honores minimè proponere velle ait, cùm plures tribuisset legionibus coronas, alias turmarum ducibus, tribunisq; Purpuream vestem. Et post Cæsarem Virgilius, qui scribit Aeneam Cloantho, quòd præ cæteris rem bene gessisset, Purpuream chlamydem donasse:

[t] Lib. 3. Purpura patritia. [u] Lib. 1. de Constant. Purpura militaris. [x] Lib. 5. de bel. ciuili.

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Meliboea cucurrit.

Vuolfgangus [y] Lazius arbitratur ab huiusmodi Purpura Satrapas quondam, & qui in comitatu principis aut regis erant, dictos esse Purpuratos, qui, inquit, alia item voce ab alio vestimenti genere nominabantur prætextati. [z] Liuius: Sopatrum ex Purpuratis & propinquis regis cum quatuor millibus Macedonum & pecunia nuper missum in Africā esse. B Præsidialis Purpura eodem Lazio scribente magistratuum erat & prouinciæ præfectorum, qua fortasse Pilatum induisse Christum Saluatorem nostrum credendum iudicat. Meminit illius togæ Spartianus in historia Septimij Seueri. Habuit etiam aliud omē imperij, cùm rogatus ad cænam Imperatoriam palliatus venisset, qui togatus venire debebat, togam præsidiariam ipsius imperatoris cepit. Hanc intellexisse videtur Sidonius Apollinaris.

[y] Lib. 8. c. 8 Satrapæ Purpurati prętextatiq; cur dicti. [z] Lib. 10. dec. 3. Præsidialis Purpura.

Huic Socer Antemius præfectus, consul & idem
Iudicijs populos atq; annum nomine rexit
Purpureos fortuna viros cum murice semper
Prosequitur solum: hic tantum mutatur in illis
Vt regnet qui consul erat.

Lacernas in vsu vulgi pullas fuisse constat. Lipsius [a] excipit delicatos, qui, inquit, amethystini coloris sumebant aut coccinei, non tamen sine nota hominū seueriorum. Martialis.

Lacernæ. [a] Lib. 1. Elect. c. 13.

Amator ille tristium lacernarum
Et baticatus atq; leucophæatus
C *Qui coccinatos non putat viros esse*
Amethystinasq; mulierum vocat vestes:
Natiua laudet, habeat & licet semper
Fuscos colores, Galbanos habet mores:

Seneca epist. 115. Quod vides istos sequi; qui aut vellunt barbam aut interuellunt, qui labra pressiùs tondunt aut abradunt, qui lacernas coloris improbi sumunt, qui perlucentem togam, qui nolunt facere, quidquam quod hominum oculis transilire liceat. Lacernæ coloris improbi, Purpureæ sunt. quoniam insolens ille color adhuc Senecæ temporibus. Simile in pænulis, quæ vulgò item pullæ: Purpureæ tamen quædam lautiorum. Dio [b] Cassius de Tyberio: Cumq; Purpurea toga pleriq; vterentur, quod antea vetitum fuerat, neminem quidem ipse reprehendit aut mulctauit; sed cùm fortè pluisset in conuentu quodam, pulla pænula se induit, quo facto vti alio genere vestium nemo deinceps est ausus. Et hinc liquet inquit idem Lipsius, quotiens interdictus Tyrius color, non ad togas id referendum (albæ enim & pullæ tantùm in vsu) sed ad pænulas & lacernas. Phasis libertus, vt citat [c] Martialis, cùm legitimum equitis censum non D haberet, lacernis Purpureis volebat videri eques, & cùm nuper Domitianus iussisset seruare legem Othonis, ne cui liceret sedere in decimoquarto gradu, nisi equestrem censum haberet, hic in theatro iactabundus laudabat legem, quasi ipse esset eques: sed Lectius cui ordinis theatralis cura erat demandata, iussit eum surgere.

Lacernę coloris improbi. [b] Lib. 57. [c] Lib. 5. Equitū lacerna.

Edictum domini, deiq; nostri
Quo subsellia certiora fiunt
Et puros eques ordinis recepit
Dum laudat modò Phasis in theatro
Phasis Purpureis ruber lacernis
Et iactat tumido superbus ore
Tandem commodius licet sedere
Nunc est reddita dignitas equestris
Turba nunc premimur, nec inquinamur.

Hæc

E

Hæc & talia dum refert ſupinus
Illas purpureas & arrogantes
Iuſſit ſurgere Lectus Lacernas.

Eodem modo lego apud Athenæum iuuenem quendam ex Ionia indutum Purpurâ, aureis fimbrijs Athenas cùm profectus eſt, interroganti cuidam, cuias eſſet, reſpondiſſe, ſe eſſe diuitem. Vt non videatur mirum Purpuram à Cicerone alijſque plebeiam vocari. Eò enim proceſſit Purpura, vt ne plebs ab ea ſibi tẽperare vellet, adeo vt ſepè leges aduerſus illam latas eſſe legamus. Suetonius: Iulius Cæſar Conchyliatæ veſtis vſum, niſi certis perſonis & ætatibus, perq; certos dies ademit. [d] Dio Caſſius longè aliter: Cæſar edixit ne quiſquam niſi Senator, qui cum magiſtratu eſſet, Purpuram geſtaret, quam iam vulgò ſumi videbat. In codice Iuſtiniani etiam priuatis hominibus vſus Purpuræ interdicitur, in titulo quæ res vendi non poſſit. Nero verò Tyrij & amethyſtini coloris vſum prorſus interdixit teſerente Suetonio. Et apud Syracuſanos lege erat cautum, ne Purpura aut auro fœminæ ſe exornarent. Præterea à ſeuerioribus omnibus probro dabatur eadem, vt apparet ex oratione Ciceronis pro Cælio: Si quem etiam minimorum horum aliquid offendat, ſi Purpuræ genus &c. Plutarchus in Catone: ἐπεὶ πορφύραν ἑώρα τὴν κατακόρως ἐρυθρὰν καὶ ὀξεῖαν ἀγαπωμένην, αὐτὸς ἐφόρει τὴν μέλαιναν. Id apparet etiam ex hoc Virgilij, quo ſignificatur parum virilis veſtis: F

Vrbis picta croco & ſplendenti murice veſtis.

[e] Alexander ab Alexandro ſcribit Purpuram plebeiam fuſcam & obſoletam fuiſſe, non murice aut cocco, ſed herbarum ſuccis infectam. Nos quoque ſupra penè fuſcam fuiſſe ex Cicerone diximus; alij putant fuiſſe quidem ex Purpura, ſed cærulea aut obſcura. Cæterùm vt ad nobilium Purpuram reuertamur, cur ea vterentur ij proceres atque vti debeant elegantiſſimè ac diſertè admodũ docet Caſſiodorus: Comitis Stephani inſinuatione comperimus, ſacræ veſtis operam, quam voluimus neceſſaria feſtinatione compleri, diſrupto magis labore pendere: cui vſum ſubtrahendo ſolennem abominandam potiùs inferre cognoſceris tarditatem. Credimus enim aliquem proueniſſe neglectum, vt aut crines illi lactei, carneo poculo bis terq; ſatiati, pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non auxerint adorandi muricis pretioſiſſimam qualitatem. Quapropter ſi perſcrutator Hydrontini maris intuſa Cõchylia ſolenniter condidiſſet apto tempore, aceruus ille Neptunius, generator florentis ſemper Purpuræ, ornator ſolij, aquarum copia reſolutus imbrem aulicum flammeo liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, obſcuritas rubens, nigredo ſanguinea regnantem diſcernit, dum conſpicuum facit & præſtat humano generi, ne de aſpectu principis poſſit errari. Mirum eſt, ſubſtantiam illam morte confectam, cruorem de ſe poſt ſpatia tam longi temporis exudare, qui vix ſolet viuis corporibus vulnere ſauciatis effluere. Nam cùm ſex penè menſibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſſe grauiſſimę: ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hæc cùm infecta ſemel ſubſtantia perſeuerat & neſcit ante ſubtrahi, quàm veſtis poſſit abſumi. Quod ſi Conchyliorum qualitas non mutetur, ſi torcularis illius vna vindemia eſt, culpa nimirum artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cùm albentes comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis puriſſimam caſtitatem, quia talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Et paulò pòſt. Verùm talis tantaq; res, quàm facili legitur inuenta compendio? Nam cùm fame canis auida in Tyrio litore proiecta Conchylia impreſsis mandibulis contudiſſet, illa naturaliter humorem ſanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. Et vt eſt mos hominibus, occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile dare, quod ſubſtantiam noſcitur habere mediocrem. Eoa Tyros eſt Hydron Italica, aulicum profectò veſtiarium, non antiqua cuſtodiens, ſed iugiter nouella tranſmittens. Cùm itaque tanta apud Romanos in dignitate habita ſit Purpura, non mirum eſt, cur non omnes Patritij Veneti ea vtantur. Hi enim togati incedunt ſimili ferè quo Romani antiqui amiculi genere, eo excepto quod Purpureum non ſit, ſed ex nigro panno: Purpura enim niſi magiſtratum gerentibus conceditur, hiſq; inſignioribus. Nuptialibus quoq; & cùm primi honores quos procuratorios vocãt, alicui deferũtur (Sunt verò hi ſacrarum largitionum præfecti) tum conſanguineis & cognatis & affinibus licet per aliquot dies vti Purpura in lætitię gratulationiſq; ſignificatum. Iam verò de alijs quibuſdam veſtibus, quas Purpura decorabat, poſtquam in eas incidimus, non abs re fuerit quædam quàm breuiſsimè recenſere, ne Purpuræ authoritatem atque honorem deprimere velle videamur. Rauiſius Textor ſcribit Purpuram in imo conſitam habuiſſe genus

G

H

Stultè.
Purpura cur plebeia dicta.
Leges latæ aduerſus Purpuram.
[d] Lib. 49.
[e] Li. 5. c. 18
Purpura plebeia qualis.
Proceres cur Purpura vterentur.
Purpuræ inuentio.
Hydrõ Italica.
Veneti patritij quib' vtantur veſtibus.
Veſtes Purpureæ aliq.

A nus vestis, quod limbus dicitur, vnde limborarij vestimenti huius textores dicantur. Ab his fortasse non differebant perinesa vocata vestimenta, in quorum etiam extremitatibus, vt Stephanus Aqueus ait, Purpura assuta circumcurrebat. Forteq; etiam limus dicebatur: multi enim apud Virgilium legunt velati limo, vt testatur doctissimus Turnebus,[f] nam limus, inquit, vestis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus limum cinctum ideo dicit vocatum, quòd Purpuram transuersam habeat: habebat enim in extremo Purpuram limam. Paryphes (παρυφὲς) apud [g] Pollucem & Paralurges (παραλουργὲς) indumentum appellatur attextam vtrimq; habens Purpuram. Id verò ab Ionibus dicitur Pachyales. (πηχυαλὲς.) sed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) Purpureæ vocantur paryphi (πάρυφοι) vnde & in latinis literis (inquit [h] Cælius) virgatæ vestes, & apud poëtam sagula virgata quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui sententiæ subscribit [i] Diodorus: tametsi in eo allusum Seruius putat ad Gallicam linguam qua virgæ diceretur Purpura. Virgilij versus est.

Limb⁹ qd. Perinesa vestiméta. [f] Li. 11. Ad. cap. 1. Limus quæ vestis. Paryphes. [g] Li. 7. c. 13 [h] Lib. 8. Aeneid. [i] Lib. 6.

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

B Paryphes etiam nominatur apud Athenæum his verbis: Syracusani prohibuerunt, ne mulieres ferrent vestes Purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐχούσας παρυφάς, preterquam meretrices. χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, nominat Hippias apud eundem. Περιήγητος Hesychio est ὁ περιπόρφυρος χίτων: & περινήσαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παράκειται. Zographus legendum putat quatuor syllabis περίνησσα, quoniam ita habeat [k] Pollux: Περίνησσα ὑπόκροσσον ἐστὶ περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα: ἡ πορφύρα κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματος περιέρχεται, νήσου σχῆμα ποιοῦντα τῇ περιρροῇ τοῦ χρώματος. hoc est, ita vt ambiens vndiquaque Purpura, vestem reliquam, ceu mare insulam includeret; vt fortè eandem vestem Anaxilas νῆσον id est, insulam vocarit. Viriles vestes à coloribus dictæ sunt teste eodem Polluce, πορφυρὶς, ἁλουργίς, φοινικίς. Ξυστὶς vestis erat tragica mulie-bris, & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον à scholiaste Aristophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigam in pompis. Polluci verò etiam πορφυροῦν ἱμάτιον, vestis iuniorum in comędijs est. Candys à Cælio exponitur vestimentum Persicum, Pollux candyn regalem, ἁλιπόρφυρον esse scribit, aliorum verò Purpureum: sed ὁλοπόρφυρον potiùs legendum videtur: Sic enim inferius habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη κάνδυν ὁλοπόρφυρον:
C quanquã holoporphyro non πορφυροῦν simpliciter, sed periporphyron & diaporphyrõ opponantur. (Holoporphyrum enim dicitur ad differẽtiam periporphyri & diaporphyri, quibus Purpura prætexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu virgis Purpureis, de quibus ex Cælio prædictũ est.) Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de Purpureis vestimentis dixit: ταύτας ἤδη τὰς πορφυροβαφεῖς ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam κάλλη vocare solent, vt Eupolis: τὰ κάλλη τὰ περίσεμνα τῇ θεῷ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè sunt lati claui Romanis à latitudine clauorum dicti, vt suprà dictum est. Ἁλιπόρφυρα, ἁλουργῆ, τουτέστιν ἐκ θαλασσίας πόρφυρας. Hesychius. Polluci verò ἁλουργὶς exponitur vestis virilis à colore dicta, sicut & πορφυρίς; παραλουργὶς verò muliebris. Hinc apud Hesychium eundem, vbi habet, ἀλεργυρίδες, πορφυρίδες, legendum est ἁλουργίδες. Ἁλουργὶς autem etiam Etymologo, purpura est, ἡ ἀπὸ θαλασσίου κόχλου γινομένη καὶ ἐργαζομένη. Meminit eiusdem Aristophanes in equitibus his verbis, ἁλουργίδα ἔχων κατάπασον, καὶ στεφάνην ἐφ' ἅρματος: vbi Scholiastes interpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἅλς & ἔργον deriuat: & substantiuum fæmininum esse ait: adiectiuum autem masculinum ἁλουργός, cuius fęmininum sit ἁλουργάς,
D neutrum ἁλουργές: quod tamen non probat Zographus: quoniam ἁλουργὸς non aliter moueatur quàm ἀγαθὸς: & ipse etiam genere neutro ἁλουργὸν χρῶμα dixerit. Theopompus de Colophonijs apud Athenæum, χιλίους φησὶν ἄνδρας αὐτῶν ἁλουργεῖς, φοροῦντας στολὰς ἀστυπολεῖν. Apud eundem legimus ὕφη ἁλουργῆ. Meminit item Plutarchus: Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἁλουργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἣ τις ἦν δωρεὰ βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσι, hoc est: licebat Eumeni causias Purpureas & chlamydes dilargiri, quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis Budæus appositissimè vsurpauit pro galero Cardinalium coccineo. Licet enim vni Romano Pontifici, vt quondam Eumeni, causias Purpureas, & chlamydes Coccinas, cæteraque Cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargiri. Ἁλουργὲς, πορφυροῦν est apud Hesychium: & in scholijs Aristophanis legitur, ἀλργὴς ἐσθὴς, ἡ πορφυρᾶ. Ioannes Tzetzes Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἁλουργὲς, id est, vestem Purpuream picturis & gemmis insignem, describit, Carthaginensibus venditam centum, & viginti talentis,

Paryphes. Περιήγητος [k] Li. 7. c. 13. Ξυστὶς vestis quæ. Candys. κάλλη. ἁλουργὶς. παραλουργὶς. Hesychius correctus. Causia

de authore dubitat:suspicatur autem apud Plutarchum se legisse. Ego apud Aristotelē in Admirandis legere memini & Athenæum in duodecimo. Α᾽λουργα Etymologus πορφυρᾶ interpretatur, Suidas θαλασσοπόρφυρα: Hesychius τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ. Α᾽λουργὰς στόλας apud Athenæum lego: qui & Hippiæ hęc verba citat: ἁλουργὰ μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Α᾽λλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν. Hesychius. Et rursus: Α᾽λλῆκα, χλαμύδα, ἐμπόρπημα: οἱ δὲ πορπίδα χλαμύδος ἀλληλοχείρου. Βεύδεον, τὸ ποικίλον ἱμάτιον, ἢ τὸ πορφυροῦν, apud Varinum: Βεῦδος verò Polluci est χιτωνίσκος διαφανής: & σαραγης Μήδων τι φόρημα, πορφυροῦς, μεσόλευκος χιτών. Lego & Εμβρόνιον apud Hesychium, esse μικρὸν καὶ ἀπόρφυρον ἱμάτιον τιβεικόν. Vtebantur & Græci equites eo genere vestis, quam ephaptidem appellat Atheneus in quinto, his verbis: πάντες οἱ προσ-

Allica.

ρημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας, πολλοὶ δὲ διαχρύσους καὶ ζωωτάς; hoc est, belluatas ephaptidas.[l] Polluci ephaptis genus est vestis tragicæ: συσρειμμάτιον τὶ φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, sericoue Purpureo, quod propter tenuitatem facile manibus conuoluebatur pugnantium atque venantium. Lenones & scortorū matres in tragedijs, ταινίδιον τί πορφυροῦν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχετι teste Polluce. cæterùm ipsa quoq; scorta Purpuram vsurparūt: quare apud [m] Plautum quoque legimus de quadam meretrice loquentem: F

[l] Li 4. c. 18. Ephaptis.

[m] In Pœnulo.

Meretricem pudorem gerere magis decet quàm Purpuram
Magisq; meretricem pudorem quàm aurum gerere condecet;
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

Et [n] alibi rursus inquit:

[n] In Mostell.

Purpura ætas occultanda est, aurum turpe mulieri
Pulchra mulier nuda erit, quàm Purpurata pulchrior.

Nec aliam ob causam Babylon quondam omnis luxus plena à Diuo Hieronymo Purpurata meretrix nominata est. Hic enim in quadam epistola vocat se colonum Purpuratæ meretricis. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἁλουργὸν κύκλῳ mulieres quasdam in comædijs gestasse inuenio apud Pollucem. Næuius: Mulieres opertæ auro Purpuraque. [o] Plutarchus luxum mulierum in Purpura texat in Symposiacis, inquiens: existimo autem permultum interesse inter superuacaneum cultum & munditiem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, Purpuraq; dum vtuntur, curiosè & impensiùs quàm par est ornatui indulgere videntur: Et rursus in libro de coniugalibus præceptis. Aegyptiæ mulieres maiorū instituto calceis non vtebantur, vt domi meminissent tempus exigendum, hodiè domi mansuræ sint pleræq; si aureos calceos & armillas & periscelides & Purpuram atq; vniones auferas. Author est Lampridius Alexandrum Seuerum Purpuræ clarissimæ non ad suum vsum, sed ad matronarum si quæ aut (vti) possent aut vellent, certè ad vendendum grauissimum authorem fuisse: ita vt Alexandrina Purpura hodieq; dicatur, inquit, quæ vulgo Probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphijs præpositus id genus muricis reperisset. [p] Artemidorus citante Turnebo tradidit ingenuas mulieres albatas fuisse, libertinas atratas, nobiliores Purpuratas. Atque hactenus de tam varijs Purpurâ nobilitatis vestibus: quot verò etiam aliæ à Purpura nomen obtinuere, licebit videre in denominatis. Dicam interim & illud quod summoperè etiam Purpuræ magnificentiam ac honorem indicat, quòd nimirum & mortuos eâ induerēt, cuius his verbis meminit Blondus in nono triumphantis Romæ: Iam Purpuram pretiosissimam fuisse eleganter rubentem constat. Eius originem sic edocet Placidius Grammaticus. Murex Cochlea maris, ex qua Purpura magistratuum color, de qua Liuius in trigesimo post M. Catonis verba contra tribunum plebis, legem Oppiam abrogare conatum. Purpura viri vtemur prætextati in magistratibus & sacerdotijs, liberi nostri prætextis Purpura togis vtentur: magistratibus in colonijs, in municipijs, togæ prætextæ habendæ ius est: nec id vt viui solùm habeant tantum insigne, sed etiam vt cum eis crementur mortui, & cum tibi viro liceat Purpura in veste stragula vti; matrem familias tuam Purpureum amictum habere non sines, & equus tuus speciosiùs instratus erit quàm vxor vestita? Hucusq; Blondus. Morem verò mortuos in Purpureo amictu sepeliendi pòst ad posteros descendisse verisimile mihi videtur, nam & apud Claudianum lego.

Babylō cur Purpurata meretrix. Mulierum Purpura.

[o] Li. 6. q. 7.

Alexandrina purpura

[p] Lib. 10. Aduers. 6.

Mortui Purpura induti.

Has dedit inferias tumulis, iuuenumq; duorum
Purpureos merito placauit sanguine manes.

Equos verò vt ex Blondo diximus, Purpurâ fuisse decoratos cùm apud alios, tum apud Romanos verò ipso verius est. Id enim etiam indicat ornatus equi Didonis, quo cum

Equi Purpura decorati.

Aenea

A Aenea ad venatum proficiscebatur: cuius cùm suprà facta sit mentio, hîc non repetam.
Aliàs apud [q] eundem poëtam legitur: [q] li. 7. Aen.

Instratiq; ostro alipedes, pictisq; tapetis.

Eleganter Claudianus canebat:

Vtque tuis primùm sonipes calcaribus arsit,
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exudant sanguine gemmæ.
Ipse labor, puluisq; decet, confusaq; motu
Cæsaries, vestis radiato murice solem
Combibit, ingesto crispatur Purpura vento.

Meminit item Silius Italicus:

—— Stratumq; ostro quem ceperat ipse
Cornipedem.

Scitu quoque dignissimum est, ex sericone an ex lana istiusmodi quas diximus vestes Purpureæ constiterint. Ex vellere factas fuisse demonstrat apud Lucianum Demonax, B hic enim conspecto quopiam ex molliter & delicatè conuestitis, propter Purpuræ latitudinem superbiente, insolentiusq; incedente, admoto ad illius aurem capite, apprehensaq; veste & commonstrata: heus tu, inquit, hoc ante te ouis ferre solebat & ouis (πρόβατον) fuit. Iam verò Purpura præterquam in vestibus, in alijs etiam rebus placebat antiquis: in tapedibus in primis: Citat enim Giraldus hoc Iuliani rhetoris versus:

Ex serico an è lana Purpurea vestis olim facta.

Iam tonsiles tapetes ebrij fuco
Quos Concha Purpuræ imbuens venenauit.

Conchyliata peristomata Cicero nominat in Philippicis: Conchyliatis Cn. Pompei peristomatis seruorum in cellis lectos stratos videres. Inuehitur autem in nimium M. Antonij luxum, vnde subiungit: quamobrem desine mirari hæc tam celeriter esse consumpta: „ non modo vnius patrimonium quamuis amplum, vt illud fuit, sed & vrbes & regna tan„ ta nequitia deuorare potuisset. Taxat eandem stragulorum luxuriam Plutarchus in libro „ de cupiditate diuitiarum: sicut enim Agatho (inquit) fistulam è conuiuio ad mulieres emisit, sufficere ratus sermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam stragula Purpurea, mensas sumptuosas, & superuacanea omnia, videns diuites ijsdem vti rebus quibus pauperes.

Conchyliata peristomata.

C Athenæus item scribit Purpurea stragula in foro substrata fuisse in conuiuio Cotyis regis. Purpura & auro stratus erat lactus C. Iulio Cæsare interfecto. Lecti autem etiam Purpureis stragulis cohonestabantur, quod aliquoties innuit Epigrammatarius, vt in vndecimo:

Lecti stragulis Purpureis ornati.

Lingonicis agedum tumeat tibi culcitra lanis,
Constringatq; tuos Purpura texta toros.

Item in duodecimo ait:

Circumfusa rosis & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq; toro.

Et rursus in decimoquarto:

Stragula Purpureis lucent villosa tapetis,
Quid prodest, si te congelat vxor anus?

Meminit præterea [r] Statius, dum canit: [r] li. 1. Theb.

—— Vario strepit icta tumultu
Regia, pars ostro tenues, auroq; sonantes
Emunire toros, altosq; inferre tapetas.

D Libros, quos vel donabant; vel præstantiores alijs habebant, ijdem veteres ornabant Purpura, quod præter alios meminit Lucianus non vno in loco, vt dum scribit: Tu verò, „ nunquid animaduertis prorsus idem tibi accidere, dum librum manu tenens progrede„ ris, cuius aluta Purpurea, bullulæ aureæ sunt, at tu barbara voce legis, deformans, & euertens scriptoris dignitatem. Martialis libro primo circa finem:

Libri Purpura ornati

De primo dabit, alteroue nido
Rasum pumice, Purpuraq; cultum
Denarijs tibi quinque Martialem.

Et in secundo librum suum alloquens ait:

Et te Purpura delicata velet
Et cocco rubeat superbus index.

In quinto rursus ad Musas:

Nunquam grandia nec molesta poscis

E

Quæ cedro decorata purpuraq́;
Nigris pagina creuit vmbilicis.
Nec porrexeris ista, sed teneto.
Sic tanquam nihil offeras, agasq́;
Si noui dominum nouem sororum
Vltro purpureum petet libellum.

Nec non in decimo:

Perfer Atestinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, Purpurea sed modo suta togæ.

Si itaque Purpura totam supellectilem cohonestaret, & tantoperè color ille placeret, non erit quòd miremur [s] Iuuenalem, dum scribit eis qui ambitiosè viuunt, magnos sumptus esse faciendos, ac perinde animum ad varias rapinas conuertendum, proinde canit:

s Sat. 14.

—— Peregrina ignotaq́; nobis
Ad scelus atque nefas quodcunque est Purpura ducit.

F

Sic quoq; Plutarchus libro de Consolatione ad vxorem exclamat: Quid quæso magis est à ratione alienum, quàm nimium risum & gaudiũ amputare, fletui & eiulatui ex eodem fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguento & Purpura nonnullos cum vxoribus delitigare, interim concedentes tonsuram lugubrem, atratam vestem &c. Quo pacto etiam idem Iuuenalis Purpuram inter pretiosissimam supellectilem reposuit, vbi de victis Cilicum piratis canit hos versus:

Purpura inter suppellectile pretiosam.

Non idem gemitus olim, non vulnus erat par
Damnorum socijs florentibus, & modo victis.
Plena domus tunc omnis & ingens stabat aceruus
Nummorum, Spartana chlamys, Conchylia Coa.

Spartana chlamys, id est, vestis Purpurea. Hinc quoq; Purpureum à poëtis pro pulchro ac venusto poni ex illius coloris præstantia & pulchritudine non est ignotum: atque ita Virgilius lumen vocat Purpureum, verque Purpureum, quod vêre pulchri dentur flores, quos & ipsos Purpureos nuncupauit, vt

Purpureũ p pulchro.

—— Manibus date lilia plenis
Purpureos spargam flores. Item:
Purpureus veluti cum flos succisus aratro.

G

Lucianus Hippiæ balneum descripturus, sumptuosissima splendidissimaq; eius ornamenta & structuram miris extollens laudibus ait: Ὁ δὲ ἔνδον οἶκος κάλλιςος, φωτὸς τε πολλοῦ ἀνάμιςος, καὶ ὡς πορφύρα δίλω ϑιαμένος, id est: porro interior habitatio omni amœnitate referta, plurima luce conspicua est ac instar Purpuræ floribus ac venustate renitet. Cûr verò Purpura seu color Purpureus tantoperè cæteris coloribus cùm à regibus varijs, tum etiam magistratu toto Romanorum, quin Imperatoribus antepositus fuerit, non video quenquam qui id scripserit. Raritate id factum esse (quod enim rarum est, idem & carũ) non videtur esse affirmandum, cùm satis obuia sint hoc genus Conchylia: nec etiam ob tincturæ artificium, vrbes enim atque adeo integræ regiones hac arte celebrantur: nec denique ob elegantiam suam, quia & aureus color non minus oculos delectat quàm Purpureus. An itaque quia cùm lanæ permixtus est, dirimi non potest? Hoc autem de Purpura testatum reliquit naturæ scientissimus atque antiquissimus Lucretius in sexto de rerum natura libro.

Color Purpureus cur alijs prælatus.

Purpureusq́; color Conchylij iungitur vnà
Corpore cum lanæ, dirimi quia non queat vnquam
Non si Neptuni fluctu renouare operam des
Non mare si totum velit eluere omnibus vndis.

H

Idem quoque videmus in Cocco, cuius color eadem ratione præfertur in panno: quibus enim nihil ex eo permixtum est, subinde splendorem, colorisq; bonitatem amittunt. Erant postremò Purpuræ in mensæ luxu, quod inter alios innuit Macrobius, qui scribit, quo dic Lentulus flamen Martialis inauguraretur, hanc cænam fuisse: ante cænã vrticæ, murices, Purpuræ: nec non Porphyrius libro secundo de Abstinentia ab animatis, Ostrea (inquit) omnigena, Purpuras, vrticas &c. deus homini condidit, vt iuris & ferculorum (ζωμῶν καὶ παραδειπνίων) copia nobis suppeteret. Sed hac de re pòst nonnulla alia. Sufficiantq; hæc in Purpuræ laudem, qua sola moti, eam cæteris turbinatis prætulimus.

Cocci coloris præstantia.
In mensis positæ Purpuræ.

ÆQVI-

A

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

RÆSTANTISSIMVS iste color, cùm non è sola Purpura, sed etiã è Conchylio, murice, Buccinoq; colligeretur, multi viri docti omnia istęc Conchylia vel simul confuderunt, vel saltem non rectè distinxerunt. Sunt qui Conchylium nihil aliud esse quàm ipsam Purpuram arbitrentur: quorum sententiam erroneam esse, sic ex [a] Plinio comprobamus: ait enim: Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit. Et de Purpura loquens: Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs & longè optimo Purpuris. Sic manifestè Cõchylia à Purpuris seiunxit. Alijs Conchylium idem est quod Buccinum; quod [b] Plinius, cùm duo tantùm genera Turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus tantoperè expetitum posuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum necesse esse videatur: Buccinum esse qui murex κῆρυξ & Conchylium appelletur, cùm etiã constet & murice Tyrio infectas vestes dici & Conchyliatas. Quæ ratio etsi valida nonnullis videatur, eam tamen facilè conuellere possum eiusdem [c] Plinij authoritate: qui euidentissimè Conchylium à Buccino seiunxit. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino præterque ius temperaturæ (aliàs ius temperatur) aqua pro inuiso humani potus excremento. Et [d] alio in loco: Conchylijs suũ florem coloremq; proprium tribuit: luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales: vnũ in Cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu: & in Purpura Tyria, dibaphaq; Laconica: alium in amethysto, qui in viola, & ipsum Purpureũ, quemq; ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in species multas sæpe spargentia. Tertius est qui propriè Conchylij intelligitur, idq; multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimoniũ, qui cùm dixisset de Purpura & Buccino, aliquantò pòst de Conchylij operculo seorsum scripsit, & in fine addit: Αὐτὸ δὲ τὸ κογχύλιον καὲν ποιεῖ ὅσα καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κῆρυξ: Crematum Conchylium idem efficit quę Purpura & Buccinum. Quare cùm ex his constet Conchylium diuersum esse à Purpura & Buccino, iam quid Murex sit veteribus videamus. Hermolaus, Muricum nomen, inquit, generalius esse video, quàm Buccini, vtpote quod & Purpuram quoque comprehendat. Massarius collatis aliquot Aristotelis & Plinij locis, Plinium ostendit cerycem modo muricẽ ex eo quòd vertigo Conchæ in acutum maximè tendat, (murex, enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur,) modò Buccinum quia sit alteri Turbinato generi Buccino dicto similis, conuertisse, quem Theodorus, inquit, vocis significationem imitatus, Buccinũ semper interpretatus est. Cæryx enim idem quod præco significat. verùm quæ aporredes vocantur, murices conuertit, vt muricis nomen generalius esse quàm Buccini coniectare liceat. Ceryx igitur, qui secundum Plinium Latinè murex & Buccinum vocatur, Concha est è Turbinato genere, Purpuris magnitudine inferior, similis Buccino illi Turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantùm rotunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam & torosam, quæ linguæ effigiem præ se fert: cuius flore illo Purpureo antiqui vestes inficiebant, quæ muricęę & Conchyliatæ dicebantur. Hæc Massarius. Et rursus enarrans hæc Plinij verba: quæ durioris testæ sunt, vt murices, Purpuræ, saliuario lentore proueniunt. Saliuarium, inquit, lentorem appellat mucosam illam congeriem fauaginem dictã, quam Purpuræ & murices siue Buccinæ construunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro ceryce, hoc est, Buccino comprehendisse. Hæc enim duo genera, Purpura scilicet & Buccinum fauificare solita sunt, ex Aristotele quinto de historia. Nos quoque quid Conchyliũ tùm generatim, tum speciatim significet, antea cùm ostendebamus, statuimus Conchylium à murice & Purpura differre: concedimus interim muricem per excellentiã Conchylium aliquando dici, pręsertim cum pro ipso flore siue colore accipitur, quin murice tincta vestis, à Purpura tincta, vel Conchyliata etiam apud disertissimos scriptores ne hilum quidem differt: Sed hæc ex priuata cuiusuis Conchæ historia rectiùs patebit: nunc Purpuræ synonyma examinemus. Non modò autem hæc vox animal ipsum significat, sed etiam colorem vel ex eo factum, vel quoq; ei similem. [e] Virgilius. *Violæ sublucet Purpura nigræ*. Plinius. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt Purpura distingueretur Sinnadicus. Et vestimentũ eo colore tinctũ, & magistratũ ita vestitum, vt paullò antè etiam demonstrauimus, vnde etiã Purpurati pro Purpura induti dicũtur & Purpureos reges pro Purpuratis Horatius alijq; appellarũt. Animal ipsum nimirũ Purpura Latinis nominatũ, à Gręcis

Margin notes: Conchyliũ à Purpura quid differat. — [a] Li. 9. c. 35 — [b] Li. 9. c. 36 — [c] Li. 9. c. 39 — [d] Li. 21. c. 8 — B — Murex q. d. — C — Ceryx q. d. — Saliuarius lentor. — D — Conchyliũ quid. — Purpura quid. — [e] li. 4. Georg.

f Lib.5. Hist. cap. 15. pariter consimili voce πορφύρα appellatur, ab [f] Aristotele πορφύρια μικρα, Purpuræ paruæ dicuntur. Gillius Græcos hac ætate idem nomen (porphyra) retinuisse testatur. Apud Latinos penultimam corripit, vti similiter apud Græcos. Oppianus:

Νηρῖται, ςρόμβωντε γένος καὶ πορφύραι αὐται.

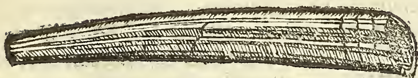
Verbum tamen πορφύρεν produci inuenio apud eundem Oppianum, item apud Homerum & Theocritum. Synonyma Purpuræ ad florem eius pertinent, eaq; pòst, vbi de flore agam, enumerabo, quæ ad animal referenda sint, admodū pauca, quin nulla reperio: nam g Lib.9 c.37 quod Plinius [g] scribit Purpuras alio nomine pelagias vocari, Iacobus Dalechampius in doctissimis suis scholijs, & ante eum Rondeletius, atque ante hunc rursus Massarius, Plinium volunt vniuerso Purpurarum generi, quod situs ac loci proprium est, oscitanter tribuisse, id quod ex Aristotele satis liquet, qui pelagias Purpuras tertium genus facit, cuius verba postmodum enumerabo. Zoographus tamen fieri posse arbitratur, vt vulgus Plinij sæculo eas sic appellarit (κατ' ἐξοχὴν, quòd illæ maximæ requirerētur, vtpotè & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) cùm & pelagium pro colore seu flore Purpuræ Plinius dixerit: Buccinum, inquit, per se damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio, (id est, Purpuræ flore) admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat austeritatem &c. Reperio & apud Seruium à Phœnicibus piscem, cuius sanguine sericum in Purpurā tingebatur, Sar appellari. Sed [h] Pausanias in Eleorum terra vermem nasci scribit, quem Serem Græci, (σῆρα à nominatiuo σὴρ) ipsi Seres (populi) longè alio appellant nomine. Hoc à Seribus accuratè nutriri, cellas illis cùm æstiuas, tum hybernas aptè fabricantes: pedibus (habere verò octo, quot & Aranea) sub arboribus textile opus facere, nimirum sericum, vt in opere nostro de Insectis abundè est videre, vnde fortè Seruium memoria lapsum hoc animal cum Purpura implicasse suspicandum est, & pro Ser Sar exarasse. Politianus Purpuram vocauit aliquando Concham Herculeam, quoniam Hercules, vt pòst dicetur, huiusce tincturæ inuentor primus esse perhibeatur. Auicenna, vbi in curatione anginæ muricem interpres transtulit, Arabicè dixit Alarginam, intelligens Purpuram, vt ex remediorū collatione apparet. Serapio vel potiùs eius interpres pro Purpura habet pulpia (aliàs palpir) vbi de blatta Byzantia agit. Antale quod ad citrinum vnguentum à pharmacopolis requiritur, Brasauolus Purpuram esse putat: dentale verò Buccinum. Syluatico verò dentales sunt ossa satis alba, quæ dentes caninos referunt; quibus tamen (inquit) longiores sunt, inanes intus & perforati: oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: siccantis, refrigerantis & abstergentis naturæ. Quidam dentale & antale non forma, vt Brasauolus, nec aliter sed magnitudine tantummodò distinguunt. In Germania, (inquit Zoographus) pharmacopolæ Germani tubulos quosdam ostendunt, veluti osseos, candidos, formæ teretis, striatæ, vna aut altera linea transuersa inæquali ambiente, præsertim in minoribus: Maiores ad quatuor digitos accedunt. Longitudo non omnino recta, sed modicè inflexa est dentis canini instar. Substantia prædura est, non ossea, sed aliorum testatorum substantiæ similis. Conchæ non merentur appellari, cùm neq; biualuium, nec vniualuium generis sint, neque muricibus aut venereis Conchis simili forma. Est, & penicillus marinus Rondeletij tubulus quidam testaceus, sed molli & laxa substantia. Valerius Cordus vocat Enthalium, aitque esse testaceum quiddam marinum, fistulæ modo longum & concauum, foris striatum, longitudine digiti, (non transuersi, sed secundū longitudinem:) dentalium Conchulam esse marinam, paruam, dentatam rimam habentem. Nos huiusce Conchulæ inter Conchas venereas mentionē faciemus. Post marinos æstus, inquit Brasauolus supra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta & qui cruda edunt, sicut alia maris Conchylia. Antale diuersis inuolucris circumgyratur: est autē Buccinum: & accidit quandoq; flante vento per antalis anfractus sibilum emitti, vt tuba videatur. Hæc Brasauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, Purpuras, Buccina, tubulos, an porcellanas aliquas excipias, ego cum Zoographo parum interesse censeo. Ridet eos, qui barbaram sectantes medicinam tradunt esse lapidum genera. Græcè quidem à Nic. Myrepso ἄνταλι & τένταλι scribitur. Atque hæc de antali. Cuius hîc quinq; icones magnitudine tantùm differentes damus. Bellonius Purpurarum testas ab Italis porcellanas vocari tradit, eoq; nomine omne genus Conchylij ab illis intelligi: vnde nos (Galli) quoque, inquit, detorta ad vasa appellatione, porcellanica vasa appellamus, vocemque hanc agnoscimus in globulis, quibus nostræ mulierculæ suas preces nuncupare solent: Pate nostres de porceleine nuncupare solent qui ex testis maiorum Purpurarum aut muricū conficiuntur. Sic ille. Sed ex Purpuris globulos factos nedum egò obseruaui, porcellanas verò Conchas venereas, quę sub muricis nomine etiam à Plinio comprehendi diximus, appellamus,

Margin notes: Pelagia. — h In Eliacis in fine. — Ser animal. — Concha Herculea. — Alarginan. — Pulpia. — Antale. — Dentale, quid. — Penicillus marinus. — Dentaliū. — Antale. — Porcellanica vasa vnde dicta.

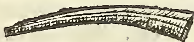
Margin letters: E F G H

A Dentalium quinque differentiæ.

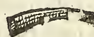
I

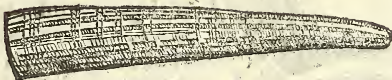
2

3

4

5

lamus, ex quibus eos fieri certum est. Idem Bellonius Purpuram à Genuẽsibus Ronceram dici scribit (quòd muricatis aculeis in orbem circumualletur) à Venetorum verò & Romanorum vulgo ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ sese quasi cõcludendo tuetur) Ognellas nominari. Eadẽ synonyma repetit Rondeletius, additq; Purpuram suis (Gallis) dici Burex, mutuata, vt apparet dictione à latinorũ murex. Massilienses verò teste Gillio, Purpuras, Murices & Buccinas, Bios appellant. Et Seruius in hęc Virgil. verba, *Virgatis lucent sagulis.* Purpuram Gallica lingua Virgas dici scribit. Zoographus Germanicũ Purpurę nomen facit, ein Nagelschnegg, ab vnguis simili operculo, simili nimirum ratione, qua Veneti & Romani Ognellas, nuncupãs; aut circumscribit, ein Stachelsneggen art, idest, Conchæ aculeatæ muricatæue species. Potest, inquit, & Purpersneck dici tanquam genus, cuius species sint Purpura, Buccinum, Conchylium, Purpersnecken arten. Purple Anglicum nomen est, nescio, an vulgare, an effectum imitatione Latini.

Roncera.

Vngella.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PVRPVRAM Concham esse ex Turbinatorum genere, disertissimè profitetur Aristoteles, cui non vnum earum genus notum fuisse ex hisce eiusdem verbis discimus: εἰσὶ δὲ τῶν πορφύρων γένη πολλὰ, καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον, καὶ Λέκτον. αἱ δὲ μίκραι, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν καρίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι, καὶ τραχεῖαι. καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι μέλαν ἔχουσαι: ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μίκρον &c. Quæ sic
» Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur insigni,
» vt quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euri-
» pus fert & Caria. Pelagiæ magnæ scabræq; sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed
» nonnullis rubidus pusillum. Nõnullas ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus.
» Paruæ ad litora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τας ἀκτὰς) reperiuntur flore rubro.
Rondeletius Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις nascuntur, pelagias rectè interpretatũ fuisse Gazam ait, quia κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν: & qualem hic florem pelagijs tribuit Aristoteles, talem pelagio Plinius, scilicet nigricantem. Addit ibidem Aristoteles in partibus item Aquilonijs Purpuras haberi nigras, & in Austrinis magna ex parte rubras. Ex quo fortè Vitruuius Purpuras quoq; colore distingui tradidit: Septentrionales nigriusculas & subobscuras. Orientales

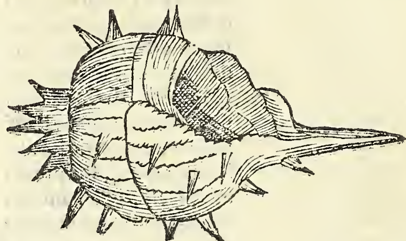
Turbinatã esse.

Purpuræ nigræ vbi.

tales & Occidentales liuidas. Meridionales rubras & genuinas. Iſidorus quoq; Occidenti tribuit ſubnigras, dum ſcribit ferruginem eſſe Purpuræ ſubnigræ colorem, quæ fit in Hiſpania, iuxta illud, *Ferrugine clarus Iberâ*. Mihi quidem rubras Purpuras, atq; nigras videre rarò licuit, ſed quales Rondeletius depingit, innumeras, à quibus quæ hîc primo loco exhibetur, in hoc potiſſimùm differt, quòd pluribus ſpinis ſiue mucronibus horreat, maximè verò in poſtica parte, vbi Turbinata eſt: extraq; modò candicat, modò flaueſcit; int⁹ modò violacei coloris eſt, modò rubicundi, cùm Rondeletij Purpura vndiquaq;, extrà minus, intus magis candicet. Altera echinata pariter eſt, ſed vt minoribus, ita quoq; rarioribus ſpinis, ac breuioribus prędita: eius tota pars turbinata rubicundo colore conſpicitur, dorſum verò (ita eam partem qua magis gibba eſt, aut extuberat, liceat appellare) partim rubet, partim virideſcit. Anterior mucro acutus non eſt, vt in priori, ſed notabili latitudine ſpectabilis, & velut ex quatuor vel quinis mucronibus conſtãs. Intus color ferrugineo, flaueſcente, ac eleganti cæruleo variat. Ex hoc genere nonnullas alias ſpecies obſeruaui, quas in gratiam ſtudioſorum & deſcribere & depingere libuit. Quæ itaq; ab illâ prima eſt, eiuſdem planè magnitudinis, colore tota cinereo, intus quandoq; candicante, quandoq; ſubcæruleo, ſpinis etiam longè breuioribus, quin fermè nullis, cùm extuberantiæ hîc potiùs ſint appellandæ. Variat hoc genus Purpuræ ſummoperè ſecũdum quantitatem,

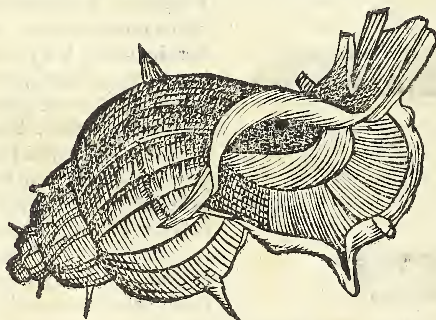
Purpura Rondeletij

Purpura pluribus mucronibus horrens.

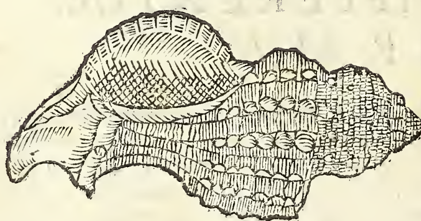

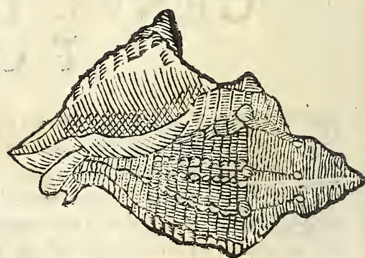
Purpura minus Echinata.

Purpura altera minus mucronata.

Purpurea intus ſubcerulea.

vt ex duarum icone adiecta videre licet. Huius quoq; potiùs quàm alterius generis eſſe videtur pulcherrima iſthæc Purpura, pelagia fortè Ariſtotelis, longis vndiq; tuberibus, vbiq; fermè duplicibus, at minimè acutis, ſed obtuſis plena, labro latiſſimo, quaſi canaliculato, binæ enim id foueæ percurrunt, tota ferè marmoreæ duritiei, vndiq; candida, pręterquam in extremis foraminis oris, quæ purpuraſcunt. Huc referẽda præterea quæ ſubinde ab ea marmorea pingitur, tota ex cinereo candida, minor quàm priores omnes, labro ſubtus ſpinoſo, ſeu echinato, cùm alioqui nullæ aliæ ſpinæ in toto corpore dentur. cæterùm in hoc ab omnibus ferè Purpuris differens, quòd vix vllius Turbinis figuram habeat.

Purpura pelagia.

Purpura marmorea.

ventrem

A Purpura marmorea.

B

vẽtre enim planè eſt ſeſſili. Quæ hãc ordine ſequitur, ſæpius à me obſeruata, ex cinereo nigricans, à Zoographo primùm depicta fuit, ſcribente ſe eam ex Adriatico mari accepiſſe. Poſtremę icones Purpuram deſignant pronè ſupineq; depictam à Pet. Bellonio, appellatam pentadactylum cùm alioqui ſex dactylis inſtructam depingat. Purpuram ſuam Rondeletius ita deſcripſit. Purpura noſtra oui eſt magnitudine: non nego alibi multò maiorem reperiri. Teſta rugata, aſpera, cinerea, aliquãdo flaueſcente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta eſt, Aculeis veluti clauis ordine diſpoſitis munita, primis minoribus, medijs longioribus multò, vnde † Plin. clauatã eſſe Purpuram dixit, ad turbinem vſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè. Roſtro eſt longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen eſt rotundum, operculo intectum, quod ſeparatim depingendum curauimus, de quo etiam ſeorſum dicemus. Ex his perſpicuum eſt quàm alienæ ſint à vera Purpura aliorum picturę, quorum hi roſtrum tubulatum, illi turbinem omiſerunt. Caro interior, qualem in Turbinatis antea ex Ariſtotele deſcripſimus: ſuntq; falſiſſima, quæ nonnulli de Purpurarum branchijs (Bellonium notat) & alijs partibus ſe percepiſſe blaterant. Hæc ille. Bellonius verò ſic habet. Eius Concha Cochleã penitus referret, niſi clauata eſſet & canalem ad latus, quà linguam exerit, haberet: Cornua Limacum more attollit, atq; eodem modo ſerpit, iiſdemque cornibus iter ſibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrẽtem habet, quæ calloſæ huic parti adhæreſcit; cui caro ipſi teſtæ adiungitur. Eſt autem ea caro, muſculus quidam fortis ac candidus, mediæ teſtæ alligatus, quo Purpura tãquam congenito quodam operculo, carni patulę oppoſito diutiſſimè extra aquam viuit: marinam enim aquã hauſtam aſſeruat, qua pluribus diebus refouetur ac ſuſtentatur. Caput illi cartilagineum ac durum. Os in ea parte, quà ſcopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in ſtomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ in canaliculo per quem linguam exerit, duo foramina

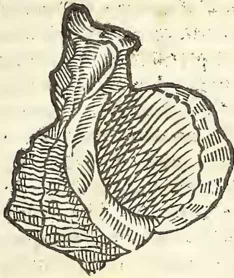
Deſcriptio ex Rondeletio.

† L.9.c.36.

Contra Bellonium.

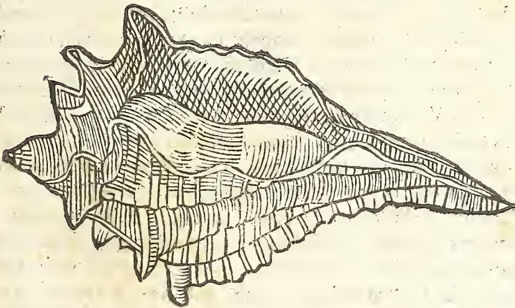
Bellonij deſcriptio.

C Purpura ventre non turbinato.

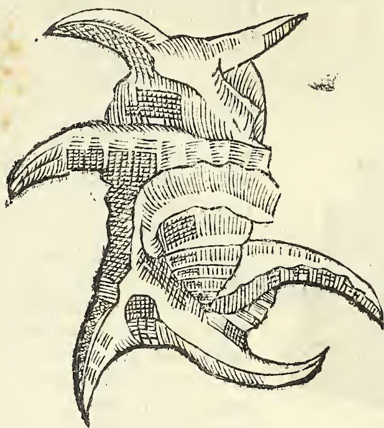

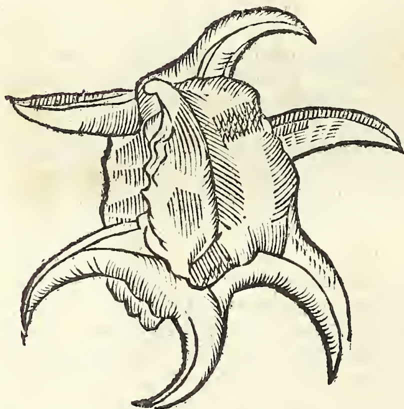
Purpura Zoographi ex mari Adriatico.

D

Purpura pẽtadactylos Bellonij pronè & ſupinè.

ramina in diuerſas corporis primum E delata: vt inde ad branchiarum (Teſtata branchias non habent, & reprehendit hæc Rondeletius) locum pertinerent, (quas tranſuerſas ſub grandiore ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit: ac paulò inferiùs ſtomachũ, amplum cor, erui ferè magnitudine, ſubrotundum ad latera branchiarum ſitum. Hepar verò viſcidum, tenaci quodam lentore præditum, vt pænè viſcum eſſe appareat. Hoc Ariſtot.papauer appellare voluit: ad cuius latus mucus Purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus Purpuris F ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ ſuccus apparet, ea magnitudine mediocres ſunt, ouum gallinæ rarò excedentes: quanquam nonnullis eiuſdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. Vt modò ad Purpuræ differentias redeamus, eas Rondeletius ſumi ait, à loco, magnitudine, paruitate, floris ſiue ſucci varietate: ſicut nimirum ex Ariſtotele paullò antè dicebamus. Quod ad magnitudinem attinet, Aelianus Purpuras ac Buccina tanta eſſe teſtatur in Indico mari, vt facilè congium capiant. & apud Ariſto- G telem in modò præcitatis verbis legitur, γίνονται δ' ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, quæ Gaza vertit: nonnullis ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus. Zoographus nõ μναῖαι duabus ſyllabis (quanquam & Athenæi codex ſic recitat) ſed tribus μναιαῖαι legit, quia & Xenophon λίθους μναιαίους dixit in libro qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero de re equeſtri, neq; de pretio vt Gaza accipit, cuius eo in loco nulla mẽtio, ſed de pondere & mole. Ad Carteiam, vt author eſt Strabo citante Bellonio, inueniri tradũtur Purpuræ & Buccinæ δεκακότυλοι, hoc eſt, quarum teſtæ decem cotularum ſunt capaces. Quales ſanè Purpuras pelagias eſſe conuenit, quarum caro teſte Xenocrate cæteris durior eſſe ſolet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & ſolo diſcreta: Lutenſe putri limo, & algenſe enutritum alga viliſſimum. Vtriſq; melius Tenienſe in Tenci maris ora collectum. Hoc quoq; tamen etiamnum leuius atque dilutius. Calculoſæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs, & longè optimo H Purpuris. Dialutenſe, id eſt, vario ſoli genere paſtum. Inuenitur item apud Athenæum Ἡδυπορφύρα, hedyporphyra, quam aliam à Purpura, vel ſaltem genus quoddã diuerſum eſſe VVottonus exiſtimat. Iam verò partes Purpuræ examinemus, (omnia enim Turbinata, vt Purpuræ, Buccina, ſimiliter vt Cochleæ ſuis partibus, vt inquit Ariſtoteles, conſtant) ac ſimilitudinẽ. Speuſippus ſimiles facit, Purpuras, Buccinas, Strabelos & κόγχους, malim, κόχλους, id eſt, Cochleas. Plin. Purpuram clauatam eſſe ſcribit ad Turbinem vſq; aculeis in orbẽ ſeptenis ferè, quæ deſcriptio Purpuræ à Rondelet. & Zoographo pictæ & meis fauet maximè) qui (inquit) non ſunt Buccino, ſed vtriſq; orbes totidem, quot habeant annos: Quod poſtremũ ab † Ariſtot. mutuatus eſt, qui ſic ſcribit. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidẽ, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit: Sic ille ex Gazæ verſione, verba Græca ſic habent: καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Aliàs idem Plinius ait:

Differentię vnde ſumantur.

Magnitudo.

Ariſtoteles & Athenæus correctus.

Hedyporphyra.

Aetatis cognitio.

† Lib. 5. Hiſtor. c. 15.

A Alterum genus Concharum Purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro & cuniculi latere introrsus tubulato (tabulato legit Vuottonus, & interpretatur leui, quod tamen Zoographus non probat.) quà proferatur lingua. Alij codices, inquit Hermolaus, etiam antiqui, canaliculatim habent & canaliculi: sed legendum videtur cuniculatim vel clauiculatim, ex Aristotele, qui scribit κοχλιοειδῶς. Sic ille. Atqui Plinius, hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus, loco Aristotelis transtulisse videtur, vbi Græcè nihil aliud, quàm τὰ τῆς ἕλικης διαςήματα legas, id est, clauiculæ interualla, nam quod ἕλιξ in vitibus Græcis est, id Latini capreolum aut clauiculam vocitant, non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipsam non quadrare; sed vbi Aristoteles ea de Purpura vtatur, non occurrit: & si alibi vtitur, non aliunde tamen, quæ ricitauimus, transtulit Plinius. Cælius quoque helica in Purpurarum testa nuncupari ab Aristotele scribit, à Theodoro orbem „ cuniculatim intortum; à Vitruuio, in columnis etiam volutam. Quoniam verò superiori„ bus addit Plinius; Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè: qui non sunt Buccino, sed vtrisque orbes totidem, quot habent annos: Massarius Marcello infensior; Liberatus nunc (inquit) est Theodorus à falsa calumnia Marcelli: qui in
Ἕλιξ quid.

B suo Dioscoride, vbi de Purpuris loquitur, eum reprehendit; quòd vbi in Aristotele, annos circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incremētum eorum patet, per orbes quibus totidem, quot annos habent, conuerterat; non orbes, sed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis sciolus, videri cupiens quod ita Plinius etiam hoc loco Aristotelem conuerterat, quare Theodorus Plinium Aristotelis meliorem, quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur, quòd circuli siue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus fasciolæ modo inuoluantur & obtegantur, prima nanque voluta siue plicatura integitur à secunda, & secunda à tertia, & sic vsque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonstrata constat. At qui in Purpura orbes vocantur, omnes detecti sunt, clauiculatim in fastigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab altero volutim intecto. Sed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio, ipso superiùs vbi de Concharum generibus loquitur, (inquibus magna ludentis naturæ varietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata: tum ex Aristotele quinto de historia, vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & Purpuris &
Voluta q.d.

C Buccinis longum; annos enim circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa intorta cuniculatim in crepidinem desinit. Et quarto de partibus animalium. Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Est vbi etiam clauiculatim, vt quarto de historia, duobus in locis, interpretetur. primo, facie dixit clauiculæ Buccinorum. secundo, Mouentur item eadem omnia Turbinata parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Et quartò de partibus animalium: Continent quod papauer vocatur, Turbinata omnia sua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioscoride libro secundo, vbi ait Cionia vocantur partes in Buccino atque Purpura mediæ, secundum quas silicei operimenti clauicula est. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt. Facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Massarius. Eum verò locum Dioscoridis quem citat, de cionijs, non satis explicatus videtur Rondeletio, etiam ab ijs qui bene longa, inquit, commentaria in Dioscoridem conscripserunt. Ac primū alij κίονια legunt, alij ἰόνια. Qui ἰόνια legunt. detortum putant vocabulum à dictione ἴον, quæ violam significat: quia Purpurarum quarundam flos violacei sit coloris, qui flos est inter papauer & ceruicem.
Cionia.
Dioscorides explicatus.

D Hermolaus κίονια legit, id est, columellas, vt sunt Buccinorum, Purpurarumq; partes mediæ, quibus velut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valde torosæ ac firmæ ac fibrosæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt secundum Dioscoridem: vel quibus hæret vena illa vel membrana florem Purpurarum continens, secundum Aristotelem inter papauer, quod inferiore est loco, & trachelin siue ceruiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat locum † Aristotelis proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσαν τοῦ μήκωνος καὶ τοῦ τραχήλου. Τούτων δ' ἐςὶν ἡ σύμφυσις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ' ἰδεῖν, ὥσπερ ὑμὴν λευκὸς, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δὲ αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. Τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ' ἄλλη σύμφυσις οἷον ςυπτηρίας. In cuius loci versione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi videtur esse assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum & collum continent, textu spissiore, aspectu veluti membranæ candicantis, quam detra-
Lib. 5. Hist. c. 15.
Flos Purpuræ vbi.

detrahunt,tingit hæc expreſſa & inficit manum. Pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena, E idque flos ille celeber putatur, reliquum contextus quaſi alumen eſt. Quæ dilucidiùs ſic expreſſa ſunt, Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem,quorum cohærentia den ſa eſt, coactaque. Coloris quidem aſpectu membranam albam refert, quam detrahunt, preſſaq; tingit & inficit manum; diſtenditur autem vt vena: atque in hac quidem eſt flos Purpuræ; reliqua coagmentatio eſt veluti alumen. Hæ ſunt mediæ partes de quibus Dioſcorides. Hactenus Rondeletius. Quod verò Ariſtoteles ϛυπτηρίαν, hoc eſt alumen dixit, Plinius ſterile vertit, cætera nihil ab eo diſſentit, Purpuras florem illum in medijs faucibus habere ſcribẽs:liquoris(inquit)hic eſt minimi in candida vena, vnde pretioſus ille bibitur,nigrantis roſæ colore ſublucens,reliquum corpus ſterile. Rondeletius partem hanc quæ ſuccum continet, cordi proportione reſpondere exiſtimat: cor enim (inquit) hepar, cerebrum & alias partes indiſcretas habent Purpuræ & Teſtacea omnia. Vnde conſtat nu gari eos,qui cor,hepar, branchias, ſe in Purpuris inueniſſe prædicãt. Florem verò illum ſanguinis loco eſſe dubitandum non eſt, idq; præter alios Plinius ſcriptum teſtatumque reliquit his verbis: Sanguis non in cunctis terreſtribus eſt, verùm ſimile quid vt Sepiæ in F mari ſanguinis vicem obtinet atramentum, Purpurarum generi infector ille ſuccus, de cuius varijs ſynonymis ac differentijs,antequam ad alias partes pergam,primò dicendum mihi eſſe videtur. Vlpianus Purpuræ (ſic plerunq; vocatur) appellatione omnis generis Purpuram contineri putat. Argaman & Argeuã Hebraicæ voces in libris ſacris Daniel.5. & Paralip.2.2.Purpuram interpretantur, vel ſericum Purpura tinctum: vnde & Amorge Græcis per metatheſin factum putat Zoographus. Ariſtoteles,vt demonſtrauimus,atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant: Plinius alijq; florem Purpuræ transferunt: Plinius etiam ſuccum,vt cùm ait:cum vita ſua ſuccum illum euomunt.Et aliàs:cùm fœtificauere,fluxos habent ſuccos. Vocatur & liquor,ros,ſanies,pelagium,fucus, [a] Vitruuio etiã Oſtrum: Sic enim ſcribit:Incipiam inde de Oſtro dicere quod & clariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Omne quidem Oſtrum Purpura eſt,ſed non omnis Purpura Oſtrum, vt tradit [b] A. Gellius, quod exuberantiam ſplendoremq; ruboris habet,hoc eſt,illuſtratur ſplendore,quo reliqua Purpura caret.Hunc ſplendorem cocco incendi tradunt. Nonius Oſtrinum colorem diſtinguit a murice (qui & ipſe pro Purpura multoties accipitur)quòd Oſtrinus color ſit ſubrubeus, murex Purpureus. G Sed hæc à ſcriptoribus confunduntur.Idem Nonius Oſtrinam,inquit, (ſcilicet veſtem dicunt)ab Oſtro colore, qui eſt ſubrubens. Citat item hæc verba Turpilij : Interea aſpexit virginem vectari, in capite riculam indutam Oſtrinam: Et Varronis, Aurora Oſtrinam (Oſtrinum)hic indutus ſupparum. Vtebantur autem,vt Zoographus conijcit,non tinctores ſolùm ſeu infectores veſtium,hoc colore, ſed & pictores. Dictũ verò eſt Oſtrum ἀπὸ τῦ ὀϛράκυ quòd à Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Virgilius Sarranum Oſtrum dixit,à Sar vrbe Phœniciæ,quæ poſtea Tyrus appellata eſt:

Et gemma bibat & Sarrano dormiat Oſtro.

Vnde & Sarranum & Tyrium Maſſarius hunc eundem florem à Latinis vocari teſtatur. [c] Propertio alijſq; etiam color dicitur Oſtrinus:

Et Tyros Oſtrinos præbet Cadmæa colores.

Aduertendum interim Conchylium, muricem, & Oſtrum pro eodem colore, Purpureo ſcilicet ſumi. Saniem verò præter Plinium etiam Vitruuius dixit: Conchylia,cùm ſint lecta,ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis Purpurea ſanies. Pollux item λαθρον, id eſt,cruorem vel ſaniẽ dixit : Nonnus antiquus poëta ὑγρὸν πῦρ, id eſt,liquidũ ignem, H hoc à colore,illud à saniei ſubſtantia. Fucus non ſemel Plinio dicitur,vt, Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Sammonicus : *Purpura torretur Conchyli prædita fuco.* Pelagium verò eodem loco Plinius: Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam &c. nonnulli etiam Purpuriſſum, de qua voce pòſt. Plinius medicamentum quoque pro Purpuræ colore dixit,quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones tincturas vocant. φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. φαρμάσσειν apud Homerum non ſolùm tingere eſt, vnde φαρμακῶνες dicuntur τὰ βαφεῖα, id eſt, officinæ tinctoriæ,teſte Varrino, ſed etiam ferri aciem exacuere & indurare τὸ ϛομῦν, καὶ ϛερροποιεῖν, duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum. Ad pharmacum Græcam vocẽ Germanica Farb vel farvv accedit. Hinc fortè etiam venenum Tyrium poëtis nonnullis flos iſte aut color vocatus fuerit. Oxos apud Suidam Purpura eſt,quæ apud Phœnices tingebatur pretioſiſſima: hinc oxybapha in L. i. C. Quæ res alienari non poſſunt ; quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem, vt Alciatus ait, peruertentes. Ego apud Suidam

Florem ſanguinis loco eſſe.

Synonyma floris Purpuræ. Argaman. Amorge.

[a] Lib. 7.

Oſtrũ quid

[b] Li 2.noct. Atticar. c. 26.

Oſtrin⁹ color an à Murice differat.

Oſtrum vnde dictum.

Sarranum Oſtrum vnde.

[c] Lib.3.

Fucus pro flore Purpuræ.

Pelagium.

Venenum Tyrium.

Oxos quid Suidæ.

A Suidam nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum scriptores, neq; in Ὄξος, nec in Ὦξος. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teste) vasculum est aceto & intinctui, excitandi appetitus causa, destinatum in mensis. Purpuras tamen διαφόρους καὶ ὀξυτάτας, id est, excellentes, minimè vulgares & acerrimi fulgoris apud Suidam legimus in Σαρδῷ. Διάφορος πορφύρα Arriano est Purpura præstantior, cui opponit χυδαίαν, id est, vulgarem. Brodæus quoq; in miscellaneis cap. 24. ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit: cùm Suidas nihil aliud scribat, quàm ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων, hoc est, Acetum coctum è palmulis, cuius meminit Xenophon in secundo Anabaseως. Κάλυξ Hesychio est flos rosæ &c. & Purpura marina. Et Nicandri Scholiastes κάλχην ait esse florem seu animal marinum quo Purpura tingitur. Hermolao chalca est (ex Suida vt videtur, apud quem idem legitur) herbæ genus quæ Purpura tingitur, quod & Ruellius meminit ex Phocione Grammatico, cui tamen eadem vox etiam Purpuram significat. Sed κάλχη potius scribendum est; vnde verbum καλχαίνειν: Scholiastes Lycophronis, vbi hic habet πέπλοις κάλχη φορυκτοῖς. Calche, inquit, propriè est Purpura tincta: nunc verò peplos simpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos

B & plumaricos.[d] Cælius calchen Purpuræ operculum ab alijs vocari tradit (vnde, inquit, dictus Calchas) à Galeno onycha; tametsi dicatur onyx, vnguis odoratus quē ostracion item appellent, vel ostracon quoq;. cæterùm hæc postrema non ad ipsum florem, dum adhuc in animali est, sed cùm ad vsum accommodatur, pertinent. ita & Purpura simpliciter apud Romanos aliosq; vestimenti genus commemoratur. Ἀνθιναὶ tamen ab ipso flore vestes Purpureæ dictæ sunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Testis est Festus Pompeius. Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea Purpurea vocitata est, eratq; sine pictura. Eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni & Conti, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius censor triumphantes ita picti sunt. de hac plura superius dicta sunt. Ita pariter vestimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethysti colorem referrent, amethystina dicebātur. Plinius[e] de amethystis loquens: Indicæ absolutum Purpuræ colorē habent, ad hancq; tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aspectu leniter blandum, neq; in oculos vt carbunculi vibrant. Nec non Purpuram vocabant extremam oram vestis prætextæ, cui, vt diximus, purpura inserebatur, vnde teste Aldo Manutio, περιπόρφυρον vocabāt limbum huius vestis. In summa à Purpuris (conchis)

C ipsas quoq; vestes, vt Hermolaus quoq; voluit, Purpuras vocamus. Accipitur etiam pro rubore faciei, vt apud Propertium.

Tincta rubore genas paulatim purpura vestit.

Et apud Martialem lib. 9.

Et libata semel summos modo Purpura cultus
Sparserat &c.

Ennius in hoc quoque sensu.

Et si mulier erubuit ceu lacte, & Purpura.

Atq; ita pro purpurisso etiam accipiebatur: Afranius.

Mea nutrix surge, profer Purpuram.

Non absimili ratione Gallis exanthemata seu maculas pestilentiales, quia sæpe Purpurei sunt coloris, Purpuræ nomine, vt testatur Ambrosius Paræus, intelliguntur. Sed vt ad florem ipsius Purpuræ reuertamur, tempestiuum est, vt de differentijs eius aliquid dicamus. Tria autem Purpuræ genera, à varietate coloris sumpta à veteribus memorata inuenio: πορφυρίδα coloris violacei saturati, & subnigricantis, quo colore πορφύρεον κῦμα, θάνατον

D πορφύρεον Homerus dixit: Talis fuit amethystina, & quæ è pelagijs Purpuris solis fiebat, & Buccinis. Φοινικίδα, puniceam rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria & Tarentina, vnde & venenum Tarentinum dicitur, à colore puniceo maturæ palmulæ dictam. ἁλουργίδα colore glauco, irato mari simili, austero, diluto, qualis fuit Conchyliata. Tyria omniū celeberrima, quæ Ostrum quoq; dicebatur, quo obscurior & nigricantior, eò erat carior, à qua sanguis dicitur purpureus, admodum splendida & fulgore luminosa, quæ nempe ad solis radios ignem repræsentabat, quare igneā vocauit Iuuenalis, & Valerius Flaccus ardentem. Fuit fortè etiam huiusmodi, quam in Britannia nasci laudatissimam Beda memorat initio Eccl. hist. gent. Angl. Hac ideo deterior habebatur Tarentina, quòd sine luce & splendore esset. Non enim omnis Purpura fulgore luminosa erat, sed quadam obscuritate censetur, quin & splendentium quædam nisi altiùs tollantur, non splendescebāt, nec implebant oculos contuentiū. Hinc Augusti iocus innotuit, qui cùm olim quæreretur de obscuritate Tyriæ Purpuræ, quam emi iusserat: dicente venditore: Erige altiùs & suspice,

Oxybaphū

Κάλυξ.

Chalca.

[d] L. 8. c. 11.

[e] Li. 37. c. 9.

Purpura pro rubore faciei.

Pro exãthematibus.

Floris differentiæ.

A coloris varietate tria Purpuræ genera.

Sãguis purpureus vnde.

Augusti iocus.

his vſus eſt ſalibus. Quid? Ergo vt me populus Romanus dicat bene cultum, in ſolario E ambulaturus ſum? Vocabatur ea clariſſima Purpura, quod meminit Lampridius in vita Alexandri: Purpuræ clariſſimæ non ad vſum ſuum ſed ad matronarum, ſi quæ aut poſſent aut vellent, certe ad vendendum grauiſſimus exactor fuit, ita vt Alexandrina Purpura hodie dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpoſitus, id genus muricis reperiſſet. Meminit Flauius Vopiſcus in Aureliano Purpurei pallij quod Perſarum rex ab Indis interioribus acceptum Aureliano dederat, ad quod cùm matronæ ſuas Purpuras iungerent, cineris ſpecie decolorari videbantur, diuini comparatione fulgoris. Talem Purpuram Sandycem Indicam facere, ſi curetur, idem tradit dici, memoratumq; pallium eo Purpuræ genere, quod poſtea nec vlla gens detulit, nec Romanus orbis vidit, in templo Iouis Opt. Max. fuiſſe. cæterùm ſplendidiſſimus iſte color, ſi ex ſandyce erat, hîc non pertinet; ſaltem hoc conſtat Purpuram loci varietate omnino variare. Teſtatur Vitruuius, oſtrum quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſſe atrum. Progredientibus inter Septentrionem & Occidentem inueniri liuidum: quod autem legitur ad Aequinoctialem, Orientem & Occidentem, inueniri violaceo colore. quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam Inſula creatur, cæteriſq; eiuſmodi, regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro violacea exſaturata; ſic enim ſæpè nigrum à veteribus ſumitur. Amethyſtina Purpura, quã etiam ianthinam ſeu violaceam appellabant, ab amethyſto lapide nomen obtinuit, de quo Plinius ſic ſcribit in nono: Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroq; nomen improbum Tyriamethyſtus. Et alibi. Amethyſtos gemmas eſſe dicunt perlucentes violaceo colore. Cauſam autem nominis amethyſti adferunt, quòd vſq; ad vini colorem accedens, priuſquam eum deguſtet, in violam deſinit. Fulgor quidam in illa Purpuræ non ex toto igneus, ſed in colorem vini deficiens. Eſt enim à priuatiua particula α & μέθη, id eſt ebrietate nominata, tanquam amethyſtinus color ſit ſobrius & colore vini minimè inebriatus. Ad huiuſmodi Purpuram alludit Suetonius in Nerone. Et cùm interdixiſſet vſum amethyſtini ac Tyrij coloris, ſumpſiſſetq; qui nundinarum die pauculas vncias venderet. Alludit ad eandem & Epigrammatarius in Aphoreticis de lanis amethyſtinis hoc carmen ſubijciens:

Purpura clariſſima.

Alexandrina Purpura quæ.

Sandyx Indica.

Differentię à loco.

F

Nigrum pro violaceo.

Amethyſt. gemma.

Ebria Sidonia cùm ſim de ſanguine Conchæ
Non video, quare ſobria lana vocer.

G

Huc arbitror etiam pertinere, quod Plinius ſcribit: Purpura violacea me iuuene vigebat, inquit Nepos Cornelius, qui diui Auguſti principatu obijt, cuius libra denarijs centum væniebat: ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: qualiter nunc omnes penè commodiores Purpuræ tinguntur. Erat deniq; aliud genus Purpuræ cæruleum, omnium viliſſimum ex leuiſſima ac deterrima Africana prope Succubin Africæ vrbem. Extat & hodiè eius imago in holoſericis violaceis deterioribus, quæ ad cæruleum colorem accedunt, & vino inficiuntur. Ab hoc genere Purpuræ, mare Purpureum vocauit Virgilius in quarto Georgicorum.

Dibapha.

Purpura cerulea.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Plutarchus quoq; citat in libro de exilio illud Simonidis.

Tenetme Purpurei maris
Fremitus circum agitati.

H

Et in libro de facie, orbis lunæ: Et maris quidem, inquit, colores conatus eſt Homerus vtcunq; nominibus exponere, mare violæ, viniq; rubri forma præditum dicens, & alibi glaucũ, vndam Purpuream, tranquillitatem albam. Cicero mare Purpureũ videri ſcripſit, Fauonio naſcente. Primum itaq; locum obtinebat Purpura quò ardentiùs fulgeret, vt de Tyrio, dictum, alterũ amethyſtinus; omnium viliſsimus qui magis ad cæruleum vergebat. Ioannes[f] Goropius Becanus, vt aſtruat Purpuram, quo magis ad ignem vergat, eo haberi præſtantiorem, Purpuræ etymologiam ex Cymbrorũ vetuſtiſsima lingua deducit, quibus Purpura Purpur, quaſi pur vur, id eſt purus ignis vocabatur: cæterùm cùm multa adducat quæ hanc noſtram hiſtoriam dilucidare atq; amplificare poſſint, ego ea præterire noluerim. Inquit itaq;. Purus ſit à vur, quo ignis denotatur, eò quod omnia per ignem purgentur. Vur itaq; purũ & purgo, dat Latinis: nobis pur, à quo purpur color purè igneus, quaſi pur-uur. Sic tamen Latini vſi ſunt, vt purpur color ſit purus purus. Sic dixit ille, quiſquis nomen Virgilij ſumpſit: —*Carmina purpurea candidiora niue.* Et Valerius Flaccus:

f L.7. Hermathenæ.

Purpur vnde dicatur.

Hic

A *Hic sale Purpureo viuaq; nitentia lympha:*

Sic Horatius —— *Tempestiuius in domo*
Pauli, Purpureis ales oloribus
Comessabere maximi.

Quo loco demiror intolerabilem Lambini audaciam, qui cùm poëtæ elegantiam non intelligeret, pro Purpureis posuit marmoreis, operosa testium denunciatione, docens marmoreum pro candido dici. Citantur Lucretij, versus, citantur Virgilij, citantur Ouidij, quo vetus scriptura ac genuina lectio corrumperetur. At non vidit hic Lynceus, cornicum oculos configere paratus, hanc lectionem non in omnibus modò vetustis exemplaribus inueniri, sed iam olim etiam à Seruio probatam germanamq; habitam fuisse, vt interim Acronis ei testimonium contemnere permittam. Ille enim hunc Virgilij locum Lambini error.

—— *Namq; ipse decoram*
Cæsariem nato genetrix lumenq; iuuentæ
Purpureum, & latos oculis afflarat honores.

sic interpretatur, vt Purpureum pulchrum & floridum vocari dicat: quod vt probabile B reddat, hanc ipsam Horatiani versus partem adducit,

Purpureis ales oloribus.

Vellem equidem Lambinum interrogare quod sibi Columella voluerit, dum dixit: Frondes Purpurat auro. Sanè si consentire sibi Horatium emendanti vellet; necesse haberet, vel ineptum authorem dicere, vel locum castigare. Quis enim vnquam aurum vidit Purpureum, si Purpureum sit rubrum ad atrum declinans? Nescio profectò quæ sit effrons corrumpendi impudentia dicenda, si hęc correctio & emendatio sit vocanda. Nos igitur Purpureum id dicemus quod floridum est & pulchrum, idq; vocis origini conuenienter, quæ nihil aliud significat, quàm vel purum ignem, vel purum putum. In igne autem non tam color, quàm lux & splendor consideratur: quò videtur Horatius respexisse, in arte poëtica canens.

Inceptis grauibus plerunq; & magna professis
Purpureus latè qui splendeat vnus & alter
Assuitur pannus.

Nec inde alienum est illud Ausonij in Mosella

C —— *Phœbusq; sereno*
Lumine Purpureum referat iam sudus olympum

Fecit itaq; Purpuræ nomen ad rectam rationem vocatum, ne Purpuream niuem, ne Purpureos olores, ne Purpureum sal admiremur: nec absurdum itē putaremus, si quicquam auro Purpurari diceremus. Furius apud A. Gellium sic legendus.

Vt fulica ipsa leuis volitat super æquora classis
Spiritus Eurorum viridos dum Purpurat vndas.

Exemplar meū habebat, sicut fulica leuis: quod non placet, nisi ex fulica fulca facias, quod per me liberum esto. Hîc Purpurat sic interpretatur Gellius, vt idem sit quod nitescere facit, quod non potest displicere, maximè, si nitorem quendam splendidum & igneum intelligat, qualis incrispanti mari videtur, adeo vt noctu etiam luceat. Purpureū itaq; ignis splendorem vbiq; indicat, qui quòd in ostro maximus sit & excellentissimus, Purpureum ostro tinctis potissimùm applicatum. Eleganter Virgilius, *Tyrioq; ardebat Murice lana.* Liuius in Laodamia: Ille Asiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore. Bene dixit fulgens, vt igneus Purpuræ fulgor intelligeretur. Addamus & Quintiliani lo- Quintilianus correctus.
D cum insigniter corruptum, ex libri duodecimi capite decimo & in eo corrigendo, si minus
» placebo, Lambini audaciam dicar æmulatus. Sed euanescunt hæc (inquit,) atq; moriun-
» tur comparatione meliorum, vt lana tincta fuco citra Purpuras placet: at si contuleris etiā
» Tyriæ lacernæ, conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Si verò iudicium ijs corru-
» ptis acrius adhibeas, vt fucis Purpuram: iam illud quod fefellerat, exuat mentitum colorē, & quadam uix enarrabili fœditate pallescat. Luceat igitur hæc citra solem, vt quædā exigua animalia igniculi videntur in tenebris. In his aliâ aliter corrupta fuerunt, vt liquebit conferenti. Quod autem dicit, vt Ouidius ait, nescio an à quopiam sit adiectum. Eius certè alia est comparatio. Tyrias enim Amyclęis confert. Est autē locus in remedio amoris.

Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis,
Murice cum Tyrio, turpius illud erit.

Si mihi citra exemplarium fidem coniectandum sit, pro lacernę, non Laconicæ, sed Tyrię lacernæ legam; vt alludat ad Iuuenalis illud.

—— *Tyrias humero reuocante lacernas.* E

& illud, vt Ouidius ait, à quopiam ſciolo dicaci margini adiectum, cui viſa fuerit eadem vtriuſq; authoris collatio, cùm tamen Horatius potiùs citandus fuiſſet, apud quem eſt:

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum
Certius accipiet damnum, propiuſue medullis,
Quàm qui non poterit verum diſtinguere falſo.

Hic enim fucum Purpuræ, perinde atque apud Quintilianum, comparari videmus. An verò Amyclis iuxtà, ac Aquini fuco pro Purpura vterentur, an Purpura quidem vterentur, ſed pallidiore, quàm eſſet Tyriorum, alijs coniectandum relinquo; penes quos etiam eſto eius, quam velint, lectionis ſequendæ poteſtas; cùm non vno modo locus intelligi corrigiq; poſſit. Nobis ſatis eſt ex eo intellexiſſe, igneum fulgorem in Purpura maximè placuiſſe, quo ratio nominis à me aſſignata faciliùs ſuam tueatur probabilitatem. Nonnus Purpuræ inuentionem deſcribens.

Καὶ τυρίης σκοπίαζε δεδευμένα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης F

Et mox — *Χείλεα φοινίξας διερῷ πυρί.*

Videſnè hîc ſemel ſcintillas, rurſus ignem ipſius Purpuræ? Num poſſit quidpiam ad etymologiam eſſe aptius? Sed ſi quis dicat πῦρ Græcum eſſe, eoq; ad Græcos vocem pertinere, ei mox reſpondebo, dum oſtendam ab vr, vur, & hinc πῦρ & pur deriuari: & alioqui Græci non Purpuram, ſed πορφύραν dicentes longiùs quàm Latini receſſerunt. Hæc itaq; omnia Goropius. Vt modò vnde quodammodo digreſſi ſumus, ſermo noſter reuertatur, examinandæ veniunt reliquæ Purpuræ partes: inter quas, cùm de ſucco multa dixerimus,

Caro.
[g] Li.7.c.34
Lingua.

primùm occurrere videtur ipſa caro: hâc penitus includi, nec vlla ex parte, excepto capite conſpici author eſt [g] Ariſtoteles, item teſtis ſuis Purpuras adhærere. Aelianus Purpuram ſcribit vehementer guloſam eſſe, linguamque habere longam; ea autem etiam penetrare quæcunq; poteſt & attrahit ad comedendum, eaq; demum capi. Purpuræ & Buccina, inquit Ariſtoteles, promuſcidem ſiue linguam firmam, toroſam habent adeo validam, vt ea teſtas eſcarum poſſint perforare, vt aſili atq; tabani quadrupedum tergora penetrãt. Et rurſus: paſcitur (inquit) Purpura exerta lingua ſub operculo, quæ Purpuris digito longior eſt, qua tum Conchulas (velut turbinum, quorum eſca capiuntur) tum ſui generis teſtam perforare poteſt. Et Plinius in trigeſimo ſexto noni libri. G
» Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua Conchylia, tanta duritia aculeo eſt. Et alibi:
» Purpura vocatur caliculatim procurrente roſtro & caliculi latere introrſus tubulato, qua perforatur lingua. Rondeletius verò diligentiùs conſiderandum proponit, linguanè teſtas perforet.

Linguane teſtas perforet.

Lingua (inquit) omnibus animalibus in ore eſt: os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura atque adeò in turbinatis omnibus. In roſtro igitur longo & tubulato lingua non eſt, ſed per id eam profert & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorum omnium promuſcidibus muſcarum, quæ inter cornua ſunt, comparat, quæ firma eſt, toroſa ac rotunda, quæque exeri poteſt: quam tamen ſi per anatomen propius intueare & tractes, neque ita longam neque ita duram eſſe certo comperies, vt per longum roſtrum teſtas perforare poſſet. Quare id fabuloſum eſſe puto, ſed ea quo ad eius fieri poteſt, exerta, Purpuræ ſuccos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: roſtro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) teſtas alias perforant. Hæc Rondeletius: qui eos etiam redarguit, qui cùm legunt apud Galenũ in tertio de medicamentis κατὰ τόπους

Lana non eſt in Purpura.

in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας ſiue κογχυλίου: Et linum è Purpura, H apud Paulum Aeginetam exiſtiment in Purpuris lanam aliquam ſiue ſtupam ſiue linum ſiue tomentum reperiri, quo contuſo & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi, inquit, toto cælo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in Turbinatis alijs reperias. Neque byſſo alligantur, vt pinnæ & mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro Turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa teſtarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanę Purpura tinctæ craſſiorem & minus curatam

[h] Li.2.c.83

partẽ; cuius meminit etiam [h] Dioſcorides: Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec ſecus fimbriati marinarũ Purpurarum flocculi cremari ſolent.

Purpuræ varia ſignificata.

Cur ita appellarunt id in cauſa eſt, quòd Purpura non ſolũ pro marino animali, ſed pro ſucco eius, pro veſtimẽto ex eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. Redarguit eundem errorem etiã lõgà oratione Zoographus his verbis: Lanæ ad remedia quædã vtũtur, inquit Dioſcorides, eodẽ modo κροκύδες θαλασσίας πορφύρας. Sic habet ęditio noſtra per ypſilon, à recto

κροκὺς,

A κροκὺς, qui scriptione, genere & flectendi modo congruit cum κλαμὺς, ὑ'δος. nam apud Hesychium κροκίδες per iota non rectè scribi, vel ipse literarum ordo arguit. interpretatur autem γνάφαλα, id est, tomenta. Hinc compositum est nomen κροκύλεγμος, quod est floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri solet. idem κροκυδισμὸς dicitur & id facere, verbum κροκυδίζειν sonat, vt annotauit Cælius [i] Rhodiginus, qui & ipse tamen per iota scribit, non per ypsilon, deprauatos fortè Galeni codices secutus, nisi quis κροκίδα vocē diminutiuam esse velit à κρόκη, quod filum & subtegmen interpretantur. Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres, in ipsis Purpurarū Conchis stupparum imagine vellera quędam esse putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt: nos rem & nominis significationem secuti, à stuppis rem indicauimus. κροκύδας enim Dioscorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuso & depexo lino crassissimum superest, significant. neq; hîc pluribus alijs locis aliud ea voce quàm stuppam significat: & sæpe Paulus Aegineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. In mari autem quotidiè Purpuræ capiuntur, quæ superiore sui parte villosæ sunt, tam tenui & sequaci vellere, vt in filum lini modo trahi & confici possit. Hæc ille, sed in Purpuræ concha villosum quicquam reperiri ceu

[i] Lib. 20. c. 33.

Marcelli error.

B falsum redarguit quidam Germanus, qui in eos quos citauimus, Galeni libros, doctissima commentaria conscripsit, & post eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipse κροκίδα scribit) lanæ Purpurâ tinctæ crassiorem, minusque curatam partem interpretatur. Sed nihil prohibet simpliciter etiam vellus Purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temerè sumptus fieret, ad cremandum crassius & minus pulchrum seligebatur. possent & è veste Purpurea, præsertim attrita, discerpta aut vulsa fila seu linamenta κροκύδες nominari. Commentator ille Germanus in commentarijs in Galeni de compositione medicamentorum libri tertij caput primum. In fine huius compositionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντίζει προπυριῶν. ipse πορφύρων pro προπυριῶν legendum conijcit, (quàm rectè, viderit ipse. mihi quidē temere mutare videtur: quòd si πορφύρων legendum esset, vltima circumflecti deberet:) & interpretatur: lanæ Purpura infectæ tomentū indito, velut suprà etiā Archigenes dixit, ἐμφρασσομένου τῶ πόρου πορφύρας μαλλῷ: hoc est, obturato meatu per Purpuræ lanam: lanam autem mollem à fomento & instillamentis auri indendam esse, suprà in principio huius libri Galenus dixit. præstat tamen hanc ex Purpura & Conchylio infectam esse. Et rursus in libri sexti caput secundum, in

C his verbis. Ἡ χάλκανθον κηρύματι θαλασσίας πορφύρας ἑλίσας σύγκαυσον: pro κηρύματι voce nullius significationis legit κροκήματι vel κροκύδι, quorum posterius approbo. & vertit, Aut atramentum sutorium Purpuræ marinæ tumento inuolutum vrito. Lanarum enim vstarum & præsertim ex Purpura infectarum, vis est escharotica, Dioscoride teste: & mox κροκύδα hapsum lanæ, siue lanam conuolutam sonare dicit. Ex qua longa oratione, vti etiam ex allatis primò Rondeletij verbis satis dilucidè constat in Purpuræ Concha nullam reperiri lanam, vel tomentum, sed Dioscoridis Galeniq; locum de lana intelligendum esse, quæ Purpuræ succum imbibit. Hîc interim Hesychij & Suidæ lapsus etiam obiter annotandus venit, quorum ille βύσσον ait esse χρῶμα ἀντὶ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον, & βύσσινα etiam exponit πορφυρᾶ, Purpurea: hic verò etiam βύσσον significare ait βαφὴν ἐκ πορφύρας: & βύσσινον, τὸ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed perperam vterq;: nec enim coloris genus est, sed delicatissimi lini & diuersi à Purpura, vt ex Luca etiam patet apud quem ὁ πλούσιος ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον. Postremò Purpuram operculum siue integumentum, apud authores cùm veteres tum recentiores, in considerationem veniunt. [k] Aristoteles id à verbo καλύπτω, ἐπικάλυμμα siue κάλυμμα nuncupauit,

Hesychij & Suidæ lapsus.

Byssus aliud quàm Purpura.

Operculi cōsideratio

[k] L. 5 hist. cap. 15.

D alibi etiam ἐπίπτυγμα. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταυτὰ ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. hoc est. operculū itaq; huic generi (Buccino & Purpuræ) adhæret natiuum, & cæteris omnibus Turbinatis. Pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Et alio in loco: Ἔτι δὲ ἐπίπτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς, hoc est. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt: de Turbinatis loquitur (lib.4.de hist.cap.4.) Statim ab ipsa procreatione Turbinatis operculum esse dicit, ad discrimen Cochlearum, quæ ipsæ sibi ex glutinoso humore, siue ex muco suo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui seorsum de eo hæc prodidit: Πώματα πορφυρῶν δ' ὄξους ποθέντα σπλῶνας οἰδαλέους ἔγραψάν τινες ἰᾶσθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ κατεχόμενα χόρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota scripserunt quidam tumenti lieni mederi; suffitu autem excitare fæminas vuluæ strangulatu oppressas, & morantes secundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioscorides, &

Cochlearū operculū.

Cochleæ opercula-res.

Cochleas quaſdam a Ipium Liguriæ πώματίας, id eſt operculares. Dicitur autem quòd eo Teſtatorum foramina claudantur, vt vaſa operculo ſuo. Carni hæret vt vnguis noſter, ac tanquam ex filis ſiue ex fibris coagmentatum quid & duratum eſſe dicas: Differt ſubſtantia a teſta, quæ multò ſiccior eſt, neq; fumum emittit, niſi ſi accenſa liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguedinis nonnihil in ſe habens fumũ reddit cornu modo. Pharmacopolę hodie in officinis habent Conchyliorum Buccinorũq; opercula permiſta, quæ Blattas Byzantias vocant, ſed hoc nomine Purpurarum tantùm opercula appellanda erant. nam βλάττος ſiue βλαττίον Purpuram ſignificat, vnde Blatteus color pro Purpureo. Caſſiodorus in epiſtolis de chamæleonte. Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò Veneta, modò Blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur vnguentis, hamis argenteis aureiſq; piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur: quos Suetonius & Oroſius interpretantur Purpureos. Ille: piſcatus eſt, inquit, rete aurato, Purpura coccoq; funibus nexis. Oroſius, Luxuriæ, inquit, tam effrenatę fuit Nero, vt retibus aureis piſcaretur, quæ Purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. Sed etſi βλάττος Purpuram ſignificet, tamen pro operculo ſolùm Purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit Blattum Byzantium eſſe ὀςῦν τῆς ῥινος τῆς πορφόρας, id eſt os narium Purpuræ. Hodie quoq; in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neq; nares, neq; naſum, neq; oſſa intus habent, cùm Teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Rectè igitur Rondeletius legendum credit, ὄςρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt teſtam vel clypeum ſiue ſcutum Purpuræ. Ῥινος enim prȩterquam quod pellem ſignificat, vnde ὀςρακόδερμα vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥῖνοι, inquit, καλȣ̃νται ἁι ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βο[...]ων βορσῶν εἰσι, id eſt, ῥινοι vocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtet. Operculum verò ſicuti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος, vel βυζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Quare conijcio (inquit) à Byzante vel Byzantio Africæ cognominari: quoniam illic etiam Purpura tingebatur. Quoniam itaq; Pharmacopolæ opercula Conchilij & Buccinæ Purpuræuè non diſtinguntur vt dictum eſt, & vtraq; blattas byzantias appellant, cùm ex Purpuris tantùm propriè ita vocari deberent: quædam hîc ab authoribus repetita & à Zoographo collecta congeremus. Opercula hæc vſu ſubſtantiaq; non differunt, ſed figura: quòd ex Conchylijs longiora, è Purpuris & Buccinis rotundiora ſint. Vires quoq; ad remedia minimùm differre veriſimile eſt, præterquam ſi vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia, inquit quidam Germanus, ingrati dum vritur, odoris eſt, & Caſtoreum refert: vnguis verò odoratus, ſuauem odorem ſpirat, quare & res inuicem diuerſas eſſe oportet. At Rondeletius in Conchylio aſſerit εὐώδεις non modò ſuauiter, ſed aliquando vehementer & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides & Plinius tradunt. Sed cur ſuffimugio moſchato & alijs quibuſdam adijciuntur apud Aetium, ſi eiuſmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione vngues bene olere ſuffitos: & eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris longè diuerſo odore? Plinius Purpurarum cauum pro operculo earum dixit: neruos præciſos Purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo βλάττος & βλάττιον Βυζαντος appellatur. Ea ætate, inquit Ruellius, qua ſcribebat Actuarius, Blattam, Purpuram Indicã, & Blatteum, Purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt. Sic Lampridius: Heliogabalus parauerat funes blatta & ſerico & cocco intortos. Galenus Indici Conchylij teſtam inter oſtraca ac teſtas Purpurarum ac muricum generatim comprehendit. eorumdem enim vim habet: & prȩterea ſuffita, ab vtero ſtrangulatas fæminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de Purpurarum teſtis Galenus in vndecimo de ſimplicibus tradit. Meminit eius Onychis [l] Plinius quoq;, cùm ait: Inuenio apud quoſdam oſtracium, quod aliqui onychen vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. At verò ab hac Blattæ barbara appellatione, Blatteus color pro Purpureus dictus eſt à Fl. Vopiſco in Aureliano, vbi inquit: Veſtem holoſericam, neq; ipſe in veſtiario ſuo habuit, neq; alteri vtendam dedit & cùm ab eo vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blatteo ſerico vteretur, ille reſpondit: Abſit, vt auro fila penſentur. Libra enim auri, tunc libra ſerici fuit. †Plinius Blatteum colorem Onychinum dixit de pyris: Segnina alia à colore Teſtacea appellant: ſicut onychina, Purpurea. quemadmodum enim Purpureus color à Purpura, ſic Onychinus ab Onyche, eodem ſignificato dicitur. Sic quoq; [m] Columella pruna Onychina,

Blattæ byzantiæ.

Blatteus color.

Error Nicolai Myrepſi.

Murepſus correctus.

Opercula vt differāt.

Blattæ Byzātię odor.

Blatta pro Purpura Indica.

[l] Lib. 22. cap. 2.

Pruna Onychina.

[m] Lib. 12. cap. 10.

A na, Purpurea appellauit, vt annotauit commentator Germanus in suis commentarijs ad quintum Galeni librum de composit. secundum locos. Sed Plinij verba, inquit Zographus; ab eo recitata de pyris, Onychina non interpretantur Purpurea: hoc tantùm volunt, vt signina pyra à colore suo Testacea dicantur: sic Onychinis quoq; sic Purpureis, nomina à colore facta. Quanquam autem Onyx operculum est Conchylij, & è Conchylio color Purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt Onychinum colorem ab eo appellatum existimare ridiculum mihi videatur. Columella pruna Onychina nominat tantùm, colorem non exprimit: ego hunc colorem ex albo purpurascentem putârim, qualis in Onyche, id est, vngue humano spectatur: qui color etiam Onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Georgius Agricola libro sexto de natura fossilium) ex eo quòd eius candor similitudinem ad vnguem humanum habere soleat, nomen inuenit: non rarò tamen est lactea, maximè in Zonis. idem vocatur Onychites, & lapis Onychinus: in Germanis & Sequanis reperta, eiq; similis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore &c. Gentilitium cognomen Byzantiarum Blattæ secundum Ruellium retulerunt, quòd ad eos forsitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur.

Signina pyra.

Onyx gemma vnde dicta.

B Inuenio & apud Syluaticum Balantham (vox videtur corrupta) esse squamam, (imo laminam) piscis quandam, è fronte piscis degentis in Concha rotunda & tortuosa, concaua; sed nos ait vti Blatta Byzantia quæ fertur de sancto: sic habet, sancti autem nomen deest. Bellunensi Blatta Byzantia est operculum Conchilij cuiusdam è mari rubro & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone secundo, capite proprio. Est autem durum & in gyrum contortum (hoc ad totam Concham potiùs quàm operculum pertinere videtur) instar limacis, sed oblongius & maius, quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc ait in ore esse Conchylij, claudiq; ac aperiri pro animalis arbitrio. has Conchas sæpe vidi, inquit, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damascum. Blatij Byzantis, hoc est, ossis anterioris naris Purpuræ (vt ipse interpretatur) Nicolaus Myrepsus meminit antidoto 425. Describuntur hæ Blattæ ab Auicenna 2. 8. nomine Adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina passim reperias, quæ Blattas Byzantias interpretatur; vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecolvel Hafesol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curasiè: sed Auicenna: quæ de mari rubeo sunt, inquit, nominantur Curasciæ. Item Egedde, apud veterem Glossographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro Blattis Blactas; pro vnguibus vngulas aliquando efferunt.

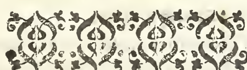
Balanthā.

Adfur althaib.

C Iam de remedijs quædam ab ea dicamus. Blatta Byzantia (inquit Syluius) Conchylij tegumentum est ad suffitus idoneum: ipsa enim testa mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipsa olet. quidam albicantem odoratam magis commendât. Et alibi: βλάττος & βλαττίον βύζαντος appellatur Actuario in aurea Alexādrina. Diamargarito calido. Vnguis odoratus vel aromaticus lib. 1. compos. pharm. part. à Galeno scilicet, additur autem medicamento cuidam ad alopecias. Quæ Serapio & Auicenna scribunt, ex Dioscoride ferè mutuati sunt. Inuenio apud quosdam ostracion vocari, quod aliqui Onychem vocāt, inquit Plinius, hoc suffitum vulua pœnis mirè resistere: odorem esse castorei, meliusq; cum eo vstum proficere. Vetera quoq; vlcera & cacoëthe eiusdem cinere sanari. Et alibi. Neruos præcisos Purpurarum cauum quo se operiunt, tusum glutinat. Galenus Onychem detractum ex Conchylio, potum (suffitum potius) strangulatis, ex vtero, conuenire. Apud Nicolaum Myrepsum, os naris Purpuræ miscetur pastillo ad cardiacos. & apud eundem

Remedia ex Blatta Byzantia.

D vngues aromatici magni & parui, inijciuntur in thymiama Esdræ, & in alia quædam suffimenta, aliàs simpliciter, aliàs magni: & similiter apud Aetium: qui suffumigio muscato quoq; eos admiscet. Democrates apud Galenum de compos. sec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiusdam descriptione bdellium Onycha nominare videtur, optimum bdellium & quod incensum ac suffitum, Onychis Indici Cōchylij testæ odorem referat. tale.n. Dioscorides optimum esse refert, εὐώδης ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι: quanquam Marcellus Virgil. colore humano vngui simile trastulit; fortassis ex Plinio inductus, qui lib. 12. cap. 9. Bactriano, inquit, nidor siccus, multiq; candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo scriptore non satis intellecta transtulisse videtur, vt refert commentator Germanus in commentarijs suis in Galeni libros de compositione medicam. secundum loca.

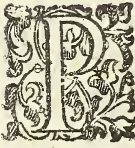

LOCVS

E

L O C V S.

Differunt loco. Aristot. correctus.

VRPVRARVM alias altum pelagus habitare, alias contrà litorales dici, haſq; minores, illas maiores eſſe, iam antè notum eſt ex Ariſtotele. Sed notandum quid in Gazæ verſione. Paruæ Purpuræ, inquit, ad litora & oras ſunt: αἱ δὲ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι, hoc eſt, in ſinibus verò magnæ, ſcabræq;. Gaza non in ſinibus, ſed pelagiæ vertit, quod approbat, vt patuit, Rōdeletius. Atqui [a] Oppianus cùm de pelagiis alijſq; aquatilibus prius dixiſſet, ſubdit,

[a] Lib. 2.

> Δοιὼ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότε γυῖα χιτῶσι
> Φαρξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης
> Κάραβος ὀξυπαγής ἠδ᾽ ἀστακος

Eſto, ſinus omnis pelagi inſtar profundus ſit, non omne tamen pelagus ſinus eſt, & pelagij appellatio latius patet. Idem Oppianus ait Teſtatorum quædam in petris, alia in arenis degere, vt Νηρῖται, στρόμβωντε γένος, καὶ πορφύραι αὐται. F

Ex neotericis Bellonius paruas quoq; Purpuras, vt plurimùm litorales eſſe tradit, locis quidem ſcopuloſis natas. Columella de piſcibus loquens voluit limoſam regionem idoneam eſſe Purpuris, alijſq; Conchis nutriendis. Maris verò adeo amantes ſunt, vt author de natura rerum (ex Plinio, vt citat,) dicat, cùm ſemineces fuerint, mari redditas reuiuiſcere. Sed Plinius hoc non de ipſis Purpuris, ſed illis, quibus ineſcantur Conchis mytulorū ſimilibus ſcribit. Ait inſuper aqua dulci necari, & ſicubi flumen immergitur, (alias, ſicubi flumini immerguntur,) alioqui captas diebus quinquaginta viuere. Atq; hoc ferè ex Ariſtotele, apud quem legere eſt: Teſtaceo generi anni pluuij proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei indicium eſt, quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. Idem philoſophus Purpuras teſtatur aliquandiu in arena latere, ſicut etiam Pectines. item canis exortu circiter dies tricenos condi. Porrò non inconueniens fuerit loca hîc recenſere, quę à Purpura celebrari meruere. Apud Virgilium vbi habet,

Regio purpuris idonea.

Aqua dulci necari.

In Arena aliquādiu latent.

Loca ob Purpuras celebrata.

G

> *Alba nec Aſsyrio fucatur lana veneno*

aliqui exponunt Purpuram, licet Acron ad herbæ genus referendum putet, quæ fucus marinus vocatur, vnde lana inficitur. Purpuram tamen Aſsyriam in pretio fuiſſe innuit Petronius Arbiter, dum canit:

Fucus marinus.

> *Aſsyria Concham laudabat miles in vnda.*
> *Quæſitus tellure nitor certauerat oſtro.*

Vitruuius in Africa punicei coloris Purpuram procreari ſcripſit. At Plinius præcipuam eſſe in Meninge Africæ. Meninx autem Africæ inſula eſt, non longè à Syrtibus ſita, quam Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit. Atq; ibidem Plinius Purpuræ florem Aſiæ præcipuum eſſe, & Getulo litore Oceani, in Laconica Europæ. [b] Getulorum ſcopulorum aliàs etiam meminit his verbis: Et quidem minus miror incomperta quędam eſſe equeſtris ordinis viris, iam verò & Senatorij nil demirantibus quàm luxuriam, cuius „ efficaciſſima vis ſentitur atq; maxima cum ebori citroq; (cedroq;) ſyluæ exquirantur, „ omnes ſcopuli Getuli Muricibus ac Purpuris. Laconicum autem mare etiam ferre Con- „ chylia, ex quibus ad infecturam veſtium Purpura comparatur, nobilitate ijs ſolis, quæ in rubro mari capiuntur, inferiora, teſtatur Pauſanias. Celebrantur eædem ab † Horatio H

[b] Lib. 5. c. 1.

† In Laconicis.

> *Nec Laconicas mihi tradunt honeſtæ*
> *Purpuras clientes.*

Purpura Laconica Valerio Flacco dicitur fucus Tenarius hoc verſu.

Fucus Tenarius.

> *Illis Tenario pariter tremit ignea fuco.*

A [c] Statio quoq; alibi nominatur Oebalis Purpura, Zographus Laconicam interpretatur, quæ alio, inquit, nomine Oebalia dicitur. Sed Plinius aliàs Laconicam Purpurā commendat: Purpuriſſum, inquiens, Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium aut Getulicū, aut Laconicum, vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Coæ Purpuræ nominantur ab Horatio quarto carminum: eaſdemq; intelligit [d] Iuuenalis canens.

[c] Lib. 1. Syl.

Oebalis Purpura.

Coæ Purpuræ.

[d] Sat. 8.

> —— *Spartana chlamis; Conchylia Coa.*

Purpuram Mauram nominat Valerianus apud Trebellium in epiſtola. In Muxa emporio ad mare rubrum habetur Purpura, tum eximia, tum vulgaris, vt teſtatur Arrianus, ſi bene memini,

A memini, in Periplo, apud quem etiam lego, à duobus emporijs Persidis, quorum vnum Apologi vocant, alterum Omana, in Arabiam auehi Purpuram. Q. Ennius in Phagesiorum fragmento Atarnæ Purpuram laudare videtur, nisi fortè quid desit, canit autem:

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ,
Purpura, mur iculi, mures, dulces quoque echini.

Genus quoddam Purpuræ à Plinio Teniense appellatur, in Tenei maris ora, vt inquit collectum: sed Teneum illud mare: vbi locorum sit, inquit [e] Turnebus, cùm esse neminem, qui sciat putem, suspitio non leuis animo incessit, hîc emendatores, vt in deletili charta & palimphesto lusisse & deleuisse quæ non placebant, quæ voluerunt scripsisse, nō quæ Plinius literis consignarat, edidisse. deniq; prouocatum est ad vermiculatos & erosos libros in quibus reperimus, in Tenei maris collectum, arbitratur autem idem Turnebus in tænijs maris collectum scribendum esse. Sunt autem ipsi tęniæ in mari candicantes cautes longo tractu fasciam imitantes, à quibus Tænienses Purpuræ vocantur, quæ in illis degunt locis. Est & Purpuræ in eo genus dialutense, quod originem Græcam sed formationē Latinam præ se fert. Nam vt è Græco & Latino compositum esse videatur, non assentiar, inquit ibi-

[e] *Li. 9. c. 5. Adu.* Plinius correctus. Tænienses Purpuræ. Dialusēses.

B dem Turnebus, vt si Amminei vini & Chij nota mixta esset. libri tamen antiqui refragantur editionibus, quod tam frequens est, vt quandocunque aliquid obscuritatis in eo authore est, ferè semper dissensio reperiatur: & lubentius plerunq; secundum veteres tabulas litem dederim: in illis autem ita scribitur, mirè aptum Conchylijs & longè optimum Purpuris dialucense, id est, vario genere soli pastum. Dialutense retenta superiorum generum forma, erit tanquam solutum & vagans, neque eidem adhærens sedi: at dialucense per salsum æquor repens & vario eadem causa genere soli pastum, ex præpositione διὰ & ἅλυκον, quod est salsum, hoc genus aptum Conchylijs dicit, id est Conchyliatæ vesti. Sed regrediamur in viam. Porphyrusa Aristoteli, vt citat Stefanus Aquæus in commento ad caput duodecimum libri quarti Plinij, à frequentia & pulchritudine Purpurarum dicta est: sicuti & Meliboea Purpura teste Festo, à nomine insulæ, in qua tingitur: cuius meminit Lucretius, [f] dum canit: *Melibæaq; fulgens*

Purpura Thessalico Concharum tecta colore
Aurea Pauonum rident imbuta lepore.

Porphyrusa vnde dicta. [f] *Lib. 2.* Melibæa Purpura.

Meminit etiam in quinto Virgilius:

C
Victori clamydem auratam quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit.

Sed hîc Hortensius Melibæam Magnesiæ ciuitatem esse ait. Cæterùm Tyria Purpura olim omnium celeberrima fuit: quod testatur Strabo his verbis: πολὺ γὰρ ἐξήτασαι πασῶν Τυρία καλλίςη πορφύρα: hoc est, longè omnium præstantissima habetur Tyria Purpura. Plinius: Tyri nobilitas nunc omnis Conchylio atque Purpura. Quia verò Tyrus prius Sarra vel Sar vocaretur, itaque Sarranum Ostrum dixit Virgilius, & Sarranam Purpuram Iuuenalis: vnde Ennius Pœnos Sarrâ oriundos scripsit authoribus Probo & Festo. Dicuntur quoque absolutè Tyriæ, vestes Purpura Tyria infectæ: Ouidius,

Tyria Purpura optima. Sarranum Ostrum.

Siue erit in Tyrijs, Tyrios laudabis amictus

Martialis in primo

Hispanas, Tyriasq;, coccinasq;.

Et in sexto rursus:

Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit
Vis te Purpureum, Marce, sagatus amem?

D Idem quoque Tyrias Lacernas dixit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas.

In decimoquarto lanæ Tyriæ apud ipsum gloriantur se in Laconia quoque vbi Purpura non minus frequens est, habitas fuisse pretiosi loco muneris, quod argutè dicunt, dum aiunt se à Paride donatas fuisse Helenæ & Purpuram Lędæ, hoc est, Purpuram Laconicam fuisse deteriorem.

Tyria lacerna. Lanæ Tyriæ.

Nos Lacedemoniæ pastor donauit amicæ
Deterior Ledæ Purpura matris erat.

Tyrius quoque absolutè videtur color à Plinio dictus, nam cùm de Purpura amethysti colore dixisset, addit: At Tyrio laus summa color sanguinis concreti, nigricans aspectu &c. Virgilius etiam Tyrium muricem dixit, *Tyrioq; ardebat murice lana.* & Ouidius: *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.* Cochleam Tyriam Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro Purpura nimirum κοχλίαν τύριον. [g] Ouidio Purpura Tyria, Concha Sydonis dicitur:

Murex Tyrius. Cochlea Tyria. [g] *Lib. 10. Metam.*

Collocat

Collocat hanc stratis Conchâ Sydonide tinctis. E

Sidonium. Ostrũ quid

Sidonium Ostrum Horatio. Est autem Sidon vrbs Syriæ, vnde & sindones dici conijcit Zographus: Statius in Propemptico Metij Celeris:

Quà pretiosa Tyros rubeat, quà Purpura succo
Sidonijs iterata vadis.

Lucanus etiam meminit in tertio:

Et Tyros instabilis, pretiosaq; murice Sydon.

Purpura dibapha.

[h] Lib.8.c.8

Istiusmodi autem Purpura dicebatur dibapha, quòd bis tincta esset, veluti magnifico impendio: dibaphum Cicero appellat.[h] Lazius refert in Tyro Coccineam præparari solere, & à Cocco, hoc est, grano tinctorio appellari. sed secus Purpuræ inuentio ostendit in Hercule Tyrio, de qua mox. Succubitanam Purpuram quandoq; ab Africæ oppido quod Succubi vocant. Valerianus in epistola ad Trebellium Pollionem, Claudio qui postea Cæsar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam subsericam vnam, cum Purpura Succubitana, Subarmale vnum cum Purpura Maura. Post Syrtim lacum esse scribit Strabo nomine Zuchis quadringentorum ferè stadiorum: ad quem sit vrbs eodem nomine: Eam Purpurificium & varias piscium conditurás habere. Augustinus Niphus Purpuræ Conchylium, notissimum, inquit, est, apud Tarentum. Varinus ταραντῖνον ἱμάτιον, Tarentinum vestimentum, tenue & translucidum, non omninò Purpureum, vt quidam putarunt, exponit, sed & Tarentinas tincturas. Olim etiam nota & laudata fuit Tarentina Purpura. Me iuuene, inquit Cornelius Nepos, Purpura violacea vigebat, nec multò post rubra Tarentina. In Sardinia insula Purpuræ item excellentes tingebantur. Miratur Bayfius cur inter doctos conueniat quòd Purpuræ vsus nostris temporibus prorsus ignotus sit, cùm in Carteia, inquit, Bæticæ prouincia olim murices & Purpuras nobiles (Conchis vel decem cotylas capientibus) ex Strabone constet. In Sardinia quoque fuisse constat ex prouerbio, Tinctura Sardonica &c. Salij poëtæ tempore Purpuræ etiam Anconæ tingi solebat, vt verba eius ostendunt: *nec Sydone vilior Ancon, Murice nec Lybico.* Acron explicat illud Horatij:

Purpura Succubitana Maura. Purpurificium vbi. Tarentinũ Vestimentum. F

Non qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusúe medullis
Quàm qui non poterit vero distinguere falsum, G

Susis magna Purpuræ copia reperta.

Purpuras Aquinates Tyrijs similes esse scribit. Susis ab Alexandro captis memorabilis Purpuræ vis & copia, in ipsius deuenit potestatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & Purpuræ Hermionicæ inuenta quinquaginta millia talenta, repositæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; seruantis. Huiusce verò rei causam adferunt, quòd infectura Purpuræ ex melle facta sit. Atque hæc de varijs locis vbi Purpura fiebat. Miretur sanè aliquis, non in Europa solùm & Romæ (vbi Purpuræ vsum semper fuisse Plinius tradit) sed in Africa quoque & Asia & toto terrarum orbe defecisse, cùm ex Africa olim, Asiaq; & Persis, ac tot alijs regionibus locisué peteretur. Eorum quidem qui nostro sæculo varias & remotissimas nauigationes aliasq; peregrinationes literis mandarunt, Purpuræ (quod sciam) nullus meminit.

INCREMENTVM. MOTVS. ÆTAS. OLFACTVS. H

Celerrime crescunt.

Aetas: Vt anni earum cognoscantur.

ONCHÆ omnes, inquit Aristoteles celerrimè crescunt, præcipuè verò Purpuræ atque Pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) possint. Ait tamen tempus viuendi Purpuris & Buccinis longum esse, Purpuras enim annos circiter sex viuere, & singulis annis incrementum earum patere per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa clauiculatim intorta in crepidinem desinat. Si itaque quotannis nouum sibi adijciunt orbem, vno anno perfici non poterunt, cæterùm absque orbibus etiam perfectæ sunt, & talem supra descripsi, in qua vix primi orbiculi rudimentum conspiciebatur. Quod ad ætatem attinet, Plinius annum adijcit, inquiens Purpuras annis plusquam septenis viuere. Athenæus verò Aristoteli subscribens circiter sex etiam testatur. Extra aquam vti paulò ante ex ijsdem authoribus diximus, captæ diebus quinquaginta viuunt

saliua

A saliua sua. Parum admodum progrediuntur teste philosopho, qui præterea scribit, Purpuris escas putidas emoliri, & accedere ipsas ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorantes.

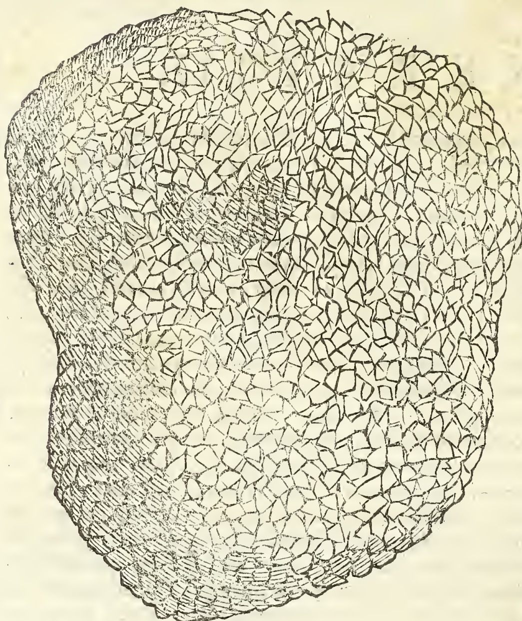
GENERATIO.

DVPLICEM esse originem Purpuris, Buccinis, Mytulisq; ex citandis veterum authoritatibus constabit. Plurima in mari, inquit Aristoteles, „ sponte existunt, sed non ex eadem materia omnia. Purpuræ & ostraco„ derma ex materia putrescente & limo. Et mox: Ostracodermorum ea „ quæ fauos conficiunt, eodem modo quo alia ostracoderma fiunt. Hæc „ prior est origo: Altera eorum est, quæ dicuntur κηριάζειν idest fauos conficere, quod fauificare & fauare conuertit Gaza, siue μελίκηραν, τοῦτο δ᾽ ἐστιν οἷον κηρίον ποιεῖν, idest eodem interprete, fauaginem, quæ est veluti fauus apum, condere, quod Plinius B dixit de Purpuris, eas mutuo attritu lentorem cuiusdam cerij saliuare. Id faciunt, Mytili, Buccina, Purpuræ authore Aristotele. Nam emittunt lentorem quendam siue humorem mucosum velut à seminis natura: semen verò eorum nullum esse existimandum est. Ex illo Purpuris verno tempore congregatis veluti fauus quasi ex putaminibus cicerum alborum inter se cohærentibus coagmentantur, quem pro maris spuma pharmacopolæ quidam falsò ostentant: nullus autem huic meatus est apertus, neq; fiunt, neq; nascuntur ex eo Purpuræ, sed est veluti expurgamentum. Nam saliuare incipiunt ex lentore mucoso, vt dictum est: putaminibus similia ista componuntur, ex eo verò quem in terrā emittunt, ichore, id est, tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmentatæ paruæ Purpuræ, non aliter quàm effuso in terram fungorum decocto, fungi permulti breui enascuntur. Ex his duos Aristotelis locos, in quibus de istis agit, dilucidiores reddidit[a] Rondeletius. Alter est in tertio de generatione capite vndecimo: alter à Gaza male conuersus in quinto de historia animalium capite decimoquinto, citatus etiā ab Athenæo libro tertio, quem si cum Aristotele conferas, menda, inquit, aliquot facilè emendabis, maximè verò illud, ἀφίησι δ᾽ ὃ ἔχουσιν εἰς τὴν γῆν, cùm legendum sit ex Athenæo, C ἀφίησι δὲ ἰχῶρα εἰς τὴν γῆν, &c. nec non Plinij locus libro nono, in quo scribit murices & Purpuras saliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quàm ex Massario qui saliuarium lentorem, fauaginem interpretatur, ex qua, vt ex superioribus liquet, Purpuræ minimè fiunt, sed dum putaminibus cicerum similis congeries fauago Gazæ dicta sit, ex mucoso humore, qui saliuarius lentor à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram effusa, proueniunt murices, & Purpuræ. Huiusmodi ortus rationem idem[b] Aristoteles alibi comparat plantis, quæ ἐκ τῶν παραβλαστάνειν, id est ex sobole, aut si verbum è verbo exprimas, ex adgeneratione procreantur, vt cæparum genus. Hoc modo, inquit (Aristoteles) Mityli gignuntur, quippe qui minores semper circa eos qui primi nati sunt, proueniunt. Purpuræ & Buccina quæq; fauos conficere creduntur eodem modo. Quare magna eorum copia oritur, quando origo aliqua prius extiterit: nam cùm omnia hæc sponte fieri contingat, rationi consentaneum est, cùm origo aliqua præcesserit, multo plura formari. A singulis enim eorum, quæ primæ sunt originis, quibusq; reliqua adnascuntur, excrementi aliquid effluit. Quod verò prima istorum origo ex materia putrescente fiat, certissima inditio est, id quod in stagni nostri parte, quæ est ad oppidum D Balerue vernacula lingua nuncupatum multorum, ac magnorum Mitulorum feraci, accidisse vidimus. Hæc & alia Rondeletius. Constat itaq; purpurarum generationem sponte naturæ fieri sine maris, & fæminæ commistione, sine ouis. Quamobrem inquit idem Rondeletius in capite de Purpura, hoc in loco improbanda est authoris libri de aquatilibus sententia, ab Aristotelis sententia alienissima, etiamsi eam exponere velle videatur, quam tamen miserè deprauat, & corrumpit, vt ex eius verbis perspicuum fiet. Vterq; autem piscis (de Purpura & Buccino loquitur.) Purpureum colorem fundit, estq; Massiliæ, Genuæ, ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est. Ambo quoq; fauare dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt. Qua sub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apū similitudine (vt icon subsequens ostendit.) Supini autē sub lapide stabulātur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, si incoquantur, & abscindantur, oua intrò continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt inde

de

Marginalia: Duplex origo. — Humor mucosus natura seminis. — Fungi vt subito nascātur. — [a] Lib. 4. de piscib. cap. 4. — Aristoteles correctus. — Massarij error. — [b] Lib. 3. de gener. c. 11. — Quādo magna copia — Ex putredine oriri. — Contra Bellonium. — Buccinæ caro durior Purpuræ.

Μελίκηρα Purpurarum Ariſtotelis ſiue fauago. E

de decidere non poſſint, quod tã magno artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatũ eſſe videatur. Hæc autem fauificatio verna eſſe ſolet. Primum vt hæc à veritate, quàm maximè abhorrere intelligas, eſſeq; planè ægri ſomnia, explicandum quomodo procreentur Buccina & Purpuræ, deinde quid ſit fauare, ſiue fauificare. Omne Oſtracódermorũ genus expers coitus eſt, inquit [c] Ariſtoteles. Et cùm Purpuræ, tum & reliqua teſtis incluſa è limo ferè & materia putreſcente oriuntur. F Quod & neceſſaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio ſine partibus ad eam aptè confirmatis perfici poteſt; nam partibus ſingulis ſua ſunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiſcuntur; quas rationes corruere neceſſe eſt, imò ne eſſe quidem poſſunt, ſi harum fundamentum vel ſubiectum nullum exiſtat. At quæ in Purpura, Buccina, turbinatiſque partes ſint ſemini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ ſuſtinendo nutriendoq; ſimpliciter animali deſtinatæ ſunt? Præterea quæ commiſtio corporum vndiq; teſta concluſis eſſe poteſt? Dices fortaſſe ex [d] Ariſtotele, Genus omne Oſtracodermorum vêre autumnoq; habere ea, quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippè quibus etſi per ea tẽpora præcipuè vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maximè plenilunijs diebuſq; tepidis reſtituuntur. Hæc quidem Ariſtoteles prodidit, ſed locus is ex alio intelligendus, qui legitur in tertio de gener. anim. cap. 11. G

[c] Lib. 5. Hiſt. cap. 15.

Cur non coeant teſtacea.

[d] Lib. 5. Hiſt. cap. 12.

Oua Purpurarum non ad generationem cõferunt.

» Quæ oua appellantur, nihil ad generationẽ conferunt, ſed inditio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt: quamobrem ſapore per id tempus præſtant ciboque laudantur: argumento quòd & Pinnæ & Buccina & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Quare falſum eſt oua huiuſmodi per ſimilitudinem ſic appellata, non ex ſemine, non ex fæminæ & maris coitu concepta, ita diſponi, vt faui nomen habeant, ab apum ſimilitudine, vt hoc ſit fauare, ſiue fauificare. Eſt enim longè aliud apud Ariſtotelem, Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν οὖν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταυτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. Τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἐκ λεπύρων ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακείη. οὐκ ἔχει ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται, καὶ αὐταὶ, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως, καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ τοῖς κήρυξι. Κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, H

» ideſt, Purpuræ verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes, condunt, quam fauaginem nominant, quæ veluti fauus eſt apum, verùm non ita elegans, ſed quaſi ex putaminibus cicerum alborum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohęſione coagmentatam. Nullum ijs patet foramen, neq; ex ijs naſcuntur. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua teſtis incluſa à limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo ſimilis, purgamentum tam ijs, quàm Buccinis euenit. nam Buccinis quoq; fauificare in more eſt. Igitur κηριάζειν, ſiue μελίκηραν, ſiue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod eſt Gaza interprete fauare ſiue fauificare, vel vt Plinius loquitur, lentorem cuiuſdã cerij ſaliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, cùm emittunt lentorem quendam, ſiue humorem mucoſum, velut à ſeminis natura, ſemen verò eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex eo lentore concreto & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohærentium, quam

Quando fauificent.

Fauificare dicũtur Purpuræ.

in litus

A in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro alcyonio falsò vsurpāt. Quocirca procreantur purpuræ & buccina sponte, vt alia ostracoderma, è limo & materia putrescente, vt iam dictum: & præter saliuarium lētorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui enascuntur, ita purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit, à singulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidē semen non est. Atque hæc est duplex purpurarum, buccinorū, mytulorū origo ab Aristotele tradita, & à doctiss. Rondeletio fusiùs explicata. Fūgi vt multi nascātur.

VICTVS.

QVANTOPERE maris aqua purpuræ delectentur iam antè ex Aristotele dictum est: apud quem etiam inuenio cibum purpurarum esse carnem, item ex plantis maris. In octauo enim de historia capite secundo, quæ mobilia sunt (inquit) eadem carne vescuntur, ijs victus ex pisciculis est, vt purpuris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur: quanquam ijs etiam quæ mari pullulant, alliciuntur. Et rursus alibi: Alit altera alterā, eo quod sua testa agnatum veluti algām muscumué gerit: quæ autem pro cibo eis afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, vt in libra sint grauiores. Quod postremum repetit, sed paulò aliter [a] Plutarchus Musci & algæ quicquid est esui, ita in suas testas recipiunt, vt ijs in orbem exsertis quasi circularem conuiuationem præbeant, vna alterius alimentum depascente. Plinius purpurarum genera pabulo & solo discernit, vt sit lutense putri limo; algēse quod alga enutritum, vilissimum: dialūtense vario soli genere pastum. Testatur Gillius purpurā diu multumq; considerasse, cùm aliam Conchā mordicus tam diu premeret, quoad suffocata hisceret. Voraces admodum esse vel ex prouerbio notū, quanquam nonnulli hoc ad tincturam referant.

Cibus.

[a] Lib. de Solert. animal.

Voraces esse.

B

CAPIENDI RATIO.

DE modo capiendi, ac de tempore capturæ idoneo, necnon de esca qua alliciuntur, dicendum. Aristoteles purpurarios ait escas putidas eis purpuris emoliri, hasq; accedere ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorātes. Quod repetens Plinius, fœtidis capi scribit. Aliàs carnibus ranarum (rubetarum, Isidorus & Albertus) vel hamo, inquit, additis, pręcipuè purpuras certum est allici: sed nescio quàm rectè: vix enim hamo eas capi crediderim. Hicesius scribit purpuratores chamis ad inescandum vti. Tarentinus escam quandam ad polypos describit, qua purpuræ etiam alliciuntur. eam in polypo recitauimus. [a] Aelianus capiendi modum eiusmodi describit: Paruam nassam denso contextu, exiguis maculis purpurarij piscatores contexunt. Intus in media nassa Strombus piscis illecebra appenditur, ad eam alliciendam, Purpura maiorem in modum linguam distendere cōtendens, eò pertingere & strombum ipsum assequi conatur: & ne ab esca quam ligurit, aberret omnem eam necesse habet exerere: itaq; ipsa exerta fugit escam, quoad plenitudine intumescentem retrahere nequit: vnde fit vt eam piscator liguritione irretitam comprehēdat. Hæc Aelianus ex Oppiani halieuticorū quinto, qui κυρτίδας, id est, nassas exiguas huiusmodi calathis (ταλάροις) similes è viminibus necti canit. Aristoteles quoque ἐν φορμίσιν capi ait purpuras: Gaza tegetes & crates interpretatur, quam significationem alibi fortè hoc vocabulum habet (quoniam storeæ huiusmodi similiter è iuncis texi solent,) at hoc in loco nassas potiùs, vel nassis similia retia interpretari mauult Zoographus: quoniam & paulò pòst eadem vasa philosophus κύρτους appellat. Et Plinius, Capiuntur, inquit, paruulis rarisq; textu veluti nassis in alto iactis. Inest ijs esca, clusiles mordacesque Conchæ (apud Athenæum lib. 3. Concha ea μέλαινα dicitur & κογχοθήρα,) ceu mitulos videmus. Has semineces sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetunt purpuræ, porrectisq; linguis infestant, at illæ aculeis stimulatę claudunt sese comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur. Sed plura, de his nominibus, φορμὸς primitiuo, & diminutiuis, φορμίς, φορμίσκος, φόρμον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem aliosq; reperies. Aelianus quoq; pro nassa φερνίον dixit: aliqui πόρκον pro eadem aut reti eiusdem formæ. Phœnices hoc tempore purpuras in hunc modum capiunt, inquit Iulius Pollux, & vellus inde aspectu floridum tingunt. Funem oblongum validumq; vt in mari durari possit, demittunt, ei modicis interuallis vasa quædam exigua, (κυψέλας) veluti tintinabula quædam (κώδωνας, nimirum quod ad figuram) addunt, è sparto seu vimine

C

Fœtidis capi carnib.

Hamo non capi.

[a] Lib. 7. de animal. cap. 34.

Nassis paruis capi.

D

Phœnices vt Purpuras capiunt

aliquo iuncoué contexta. Ea circa ingreſſum rigentibus extremis iuncis aut viminibus hirſuta aſperaq; ſunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facile introitu, regreſſum autem aduerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum eſcis quoq; in naſſulas impoſitis, loco petroſo Purpurarij demittūt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte vna intermiſſa, aut etiam die, vt plurimum vaſa Conchis repleta extrahunt. Eiuſmodi vel ſimilem texturam intellexiſſe videtur Varinus, dum ait; Κημὸς textura quædam eſt ex iuncis (ἐκ χοινίων) colo ſimilis, in qua Purpuræ & Conchylia ingreſſa (nã & eſca imponitur) capiuntur. Quod modò attinet ad tempus capturæ idoneum, Ariſtot. ſcribit capi Purpuras tempore verno cùm fauos extruunt: caniculæ verò tempore nullas ferè capi: Atqui eo tempore teſte vel ipſo Ariſtot. deterrimum florem habent. quapropter etſi ita quoq; repetat Athenæus, ſuſpectus mihi eſt Ariſtotelis codex. nam preterquam quod rationi conſentaneum eſt, Purpurarios eas capere, cùm meliorem ſuccũ floremué habent, propter quem eas capiunt, etiam Plinius aliter legit, inquiens, Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſimum, quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos, ſed id tingentium officinas ignorare, cùm ſumma vertatur in eo, vt ipſe loquitur.

Κημὸς.

TINCTVRÆ RATIO.

Vt Purpuræ flos colligatur.

Flos vbi poſitus.

Quomodo ſuccus ille ſiue flos quem Purpuram vocamus, colligeretur, & in vſum præpararetur, ſic ferè apud veteres reperio. Cùm fœtificant, inquit Ariſt. deterrimũ florem gerunt: paruas cum teſtis contundunt, alioqui difficile eſt ſuccum detrahere. Maiorũ florem teſta ablata detrahũt: quamobrem euenit, vt collum à papauere ſeparetur. Flos.n. poſitus inter hęc eſt ſupra eam partem, quam ventrem appellant. Itaq; detracto flore, diuidantur partes iſtæ neceſſe eſt. Dant operam vt viuæ frangantur. nam ſi prius quàm fregeris, exſpirarint, florem omnem cum vita euomunt: quapropter ſolent eas aſſeruare in naſſis, dum ipſæ ſe colligant, atq; requieſcant. Breuiter de hac re Plinius: Viuas, inquit, capere contendunt: quia cum vita ſuccum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta Concha auferunt: minores cum trapetis frangunt: ita demum rorem eum excipientes Tyrij. Dilucidè Vitruuius. Conchylia cùm ſint lecta ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa in mortarijs terendo comparatur. Phœnices, inquit Gyllius, purpurarum captarum teſtas confringunt, & carnes ad tincturam condiunt, & aqua dilutas & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete coquunt: earum ſanguis vt ab igne incaleſcit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorem conuertitur, ac iam quicquid impoſueris, in illius colorem commutatur. Hæc ille ex onomaſtico [a] Iulij Pollucis, vbi verba aliquot quæ Græcè leguntur: Ἔπειτα κόψάμενοι τὸ ὄστρακον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, ταριχεύσαντές τε ἐπὶ δευσοποιίαν, ὕδατι τὴν ἄσιν ἐκκαθήραντες, ἐνέψουσιν ἐμπύρῳ λέβητι τὸ θήραμα τὸ θαλάττιον: ſic interpretatur Zographus, aliter quàm Gyllius: Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundunt & dein de condiunt (ſale nimirum vel nitro ſaniei admixto) vt color firmior ac tenacior fiat, & ſordibus aqua ablutis, (primùm videtur vt tundantur, ſecundùm vt lauentur, tertiùm vt flos eximatur, condiatur, coquatur,) in lebete ad ignem coquunt. Notandum verò purpuram, vt Seneca [b] philoſophus tradit, eodem Conchylio non in vnum modum exire. Intereſt, inquit, quantum macerata ſit, craſſius medicamentum an aquatius traxerit, ſæpius merſa ſit, an ſemel tincta. Admiſtio fabæ proderat, quod me docet Plutarchus libro de Oraculorum defectu, his verbis: Alia alijs ſunt conducibilia; Sic faba Purpurę, nitrum cocci tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait:

Phœnices vt Purpurã facerent.

[a] Lib. 1. c. 4.

[b] li. 1. queſt. natur. c. 3.

Fabę miſcebatur.

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus

[c] Iſidorus omnem purpuram prima tinctura ferruginei coloris eſſe ait; quod verum vt ſit vereor. Ex Ciceronis Hortenſio apud Nonium in verbo imbuere, didici eos qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibuſdam ſufficere. Inficiebantur autem initio purpurã ſolæ lanæ; vnde Seneca [d] Tragœdus:

[c] Li. 9 Orig. cap 28.

Lana primũ tincta Purpura.

[d] In Hercu. Oetæo.

Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores. Et Virgilius
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice. Horatius:
Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.
Tibullus. *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.*
Ouidius: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas*

A Iterabatur tinctura, vt magis colorarentur veſtes, quod conſtat ex eodem Ouidio in libello de medicamine faciei, vbi ait: Cur tinctura iterabatur.

Vellera ſæpè eadem Tyrio medicantur aheno.

Fortaſſe dibapham Purpuram dicit, quam pretioſiſſimã fuiſſe conſtat: de qua etiam Flaccus ad Groſphum ſcribens, inquit: [c] *Tebis Afro Murice tincta veſtiunt lanæ.* Tyria autem Purpura apud antiquos laudatiſſima exiſtimabatur, vt ſæpè dictum eſt. [f] Papirius [e] L. 2 Carm. [f] Li. 1. Sylu.

——— Rupeſq; nitent, queis Purpura ſæpe
Oebalis & Tyrij moderator liuet aheni.

Inter Conchiliata autem & Purpurea intereſt, quòd Purpureum inficitur Purpuræ flore, & Buccini ſucco, certo quodam temperamẽto: in Conchyliatis verò, non miſcebatur Buccinum, vt Plinius ſcribit, ſed ita obſcurè & mendoſè, vt intelligi non magis poſſit, quàm ſi alienigeno vteretur ſermone. In Conchyliata veſte cætera eadem ſine Buccino, præterq; ius temperatur aqua pro indiuiſo humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur: inuiſo tamen pro indiuiſo malunt emendatores, ſemper non intellecta mutare ſolenni inſania conſueti, inquit [g] Adrianus Turnebus, qui ſe in veteribus indiuiſo repperiſſe B teſtatur, & ius temperatura, & quæ. Sic igitur legit: præterq; eius temperatura, & quæ pro indiuiſo humani potus excremento remedia & medicamina adduntur. Nam inficiendis Conchylio velleribus, cùm humanum admiſceretur lotium, vt eius odoris fœditas emendaretur, medicamenta quædam & remedia adhibebantur. miſcebatur & lotium tingendæ purpuræ, vnde & indiuiſum dixit, quod & in Purpura, vt in Conchylio tingendo adderetur. quare de grauiſſimo & teterrimo odore dixit Martialis Conchiliata & Purpurea differũt [g] Li. 9. Aduerſ. cap. 5. Vrina humana vſi ſunt ad tingenda Conchylio vellera.

Quod bis Murice vellus inquinatum.

Hucuſq; ille. Iam verò pictores ipſo purpureo vtuntur cruore trito in mortario, ſicuti indicat Vitruuius, aut creta argentaria in eum liquorem feruenti aheno addita & inebriata: bibit enim eum colorem celerius lanis: purpuriſſum vocat Plinius in ſexto trigeſimiquinti: Argentaria autem creta nitorem argenteum reddit, eodem authore dicti lib. cap. 17. Georgius Pachymerius lib. ſuo 12. de colore, Purpuræ colorem tardiùs conſiſtere notauit. Etenim cùm hanc, inquit, contuderint, omnemq; ex ea humorem eluerint atq; expreſſerint, effuſumq; in ollis coxerint, primo quidem nullus prorſus color in tinctura manifeſtus eſt. Gaudet hæc eadem tinctura in ſole verſari: nam ab eo radiata illuminatur, & magis C eniteſcit. Notauit & illud Gyllius ex Polluce, cuius elegantiſſima verba Græca committere non poſſum, vt omittã: χάιρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα, αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Mirum in primis eſt, quod ſcribit † Aelianus: Purpurarius piſcator, ſi poſtquam Purpuram non in hominum cibum, ſed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhauſtum, conſtantem & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum vno ſaxi ictu Purpuram vnà cum teſta interimit. Quòd ſi læuior plaga inferatur, & etiam nunc ſpirans relinquatur, atq; iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, ſiue illa per eius corpus diſperſa imbibatur, ſiue aliter effluat. Quod quidem ipſum præclarè Homerum intellexiſſe dicunt: idcircoq; vno ictu celeriter morientes Purpurea morte affici ait, peruulgatum ſuis verſibus illud canens: Pictorum Purpura. Tardiùs cõſiſtit. † Li. 16. c. 1.

Purpurea illum mors, violentaq; Parca peremit.

Mel ac oleũ addidiſſe tincturæ, vt ſine læſione aut detrimento florem tincturamuè in tempus conſeruarentur, non male quis inde conijciat, quòd Alexander Dario deuicto, vti Plutarchus memorat, Purpuræ Hermoniacæ quinq; millia talentũm Suſis captis inuenerit, D annos ſeruatæ decem minus ducentos, quæ florem recentem adhuc ac nouitium retineret: cuius (inquit) ferunt cauſam eſſe, quòd puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & candido oleo candidorum, quippè horum in pari ætate ſplendorem integrum & fulgentem conſpici. Ex quo loco, inquit diligentiſſimus pariter ac eruditiſs. Hieron. [h] Mercur. à nemine ferè animaduerſo dubitari video, quænam eſſet illa Purpura, quo pacto melle facta eſſet, cùm huius apud nullũ alium authorem mentio habeatur, demũ quæ fuerint candidæ Purpuræ oleo albo integræ conſeruatę. Fuiſſe non pannos, lanã aut ſericum Purpura tincta, ſed ipſammet Purpuræ ſubſtantiã, adducor vt credã, tum quia tanto tempore fuiſſe conſeruatam eiuſmodi materiã non adeo veriſimile eſt, tum quia in conficiendæ Purpuræ tinctura, neq; Plinius, neq; Pollux, neq; Caſſiod. qui eius conficiendæ rationẽ diligenter perſecuti ſunt, nec alius author, mel vſpiã cõmemorarunt. Præterea ex [i] Caſſiod. colligere licet cõſueuiſſe contuſa & ſimul coaceruata Cõchylia ſex menſes abſq; alio mãgonio integra ſeruari. Neq; quomodo lanæ aut ſerico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accõmodari queãt, facile video cùm propriè id nomen ſucco illi Purpurarũ ab omnib. ſcripto- Mel et oleũ cur addentur. [h] Li. 6 c. 25. Plutarchi locus explicat⁹ à Mercuriale. [i] Lib. 1. Var. Epiſt. 2.

ribus tributũ inueniatur, vt iure quoq; idem βαφὴ ſiue tinctura ab ipſomet nũcupatus ſit, quòd illo ſolo tingerentur cuncta, quibus ſiue ſponte ſiue artificio inhærebat: Sic enim k Apollodorus apud Athenæum βάμμα eundem ſuccum appellaſſe inuenitur. Itaq; res quantum ipſe iudico, hunc in modum ſeſe habet. Conchylia ſiue Purpuræ, aliæ erant puniceis, aliæ candidis corticibus tectæ: nam ſeſe candidas habuiſſe Zographus teſtatur, vtraq; tamen eundẽ ſuccum ab Ariſtot. Plinio & Plutarcho nuncupatũ emittebant: captæ igitur Purpuræ diligenter contundebantur; ſi erant paruæ, vt Ariſtoteles docet, ſimul cũ teſtis tundebantur, ob faciliorẽ ſucci expreſsionem, ac in maſſam vnà cũ ſucco redactæ, ſi ante ſex menſes in vſum ad infecturam trahendæ erant, abſq; alio cõſeruabãtur, ſin autem multo tempore durare debebant, punicearum maſſæ in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis à Galeno atq; ab alijs ſæpenumerò nominatis facto, immerſæ cõſeruabantur, adeo vt ſuccus veluti recenter mactatarũ Purpurarũ integer & floridus longo tẽpore maneret. Sed ſi Purpuræ magnæ erant, quemadmodũ * Vitruuius, & * Pollux tradunt, ijs Cõchas auferebant, atq; ita modò integras carnes totas ſale cõditas; modò ſuccũ illum in cãdida vena ab Ariſtotele & Plinio cõmemorata contentũ & à carne ſeparatum, ſimiliter melle & oleo à corruptione tuebantur. Atq; hoc eſt qnod in fine illius capitis voluit nobis ſignificare Vitruuius hiſce verbis. Id autẽ propter ſalſuginẽ citò fit ſiticuloſum, niſi mel habeat circumfuſum. Quaſi verò ſuccus ille, quem Vitruuius vocat oſtrum, citò corrumperetur, niſi ita melle fuiſſet merſus, vt vndequaq; circumfuſum id habuiſſet. Vt enim oleum ad tuendas à putredine res magnam vim habere omnes ſciunt, ſic melle non modò alia corpora, verùm etiam humana cadauera per annos plurimos conſeruari ſolita fuiſſe præ cæteris teſta tum habemus apud Xenophontem & Columellam. Plinius quoq; narrat ſeſe principatu Claudij vidiſſe Hippopocentaurum in melle allatum. Et Varro in Sciomachia ſcribit, Heraclidem Ponticum plus ſapientiæ habuiſſe, quòd præceperit, vt cõburerentur corpora, quàm Democritum, qui voluit vt in melle conſeruarentur, quaſi ſi id factum eſſet à vulgo, ingens mellis caritas extitiſſet. Vt ex ijs omnibus liceat conijcere, cadauera Purpurarum vnà cum flore, vel florem ipſum cum ſuo folliculo tot annos melle ac oleo candido immerſa, fuiſſe integra ſeruata, ac propterea Plutarchum qui ſciebat vix ſex menſes Conchylia contuſa manere, nec ſuccum florem vocatum vltra cõſeruari poſſe recentem, addidiſſe rationem tot annorum durationis ac ſub voce βαφὴν intellexiſſe vel totum eum rudem contuſarum Purpurarum aceruũ, ob idq; talenta illa potiùs fuiſſe ponderis quàm pretij, vel (quod magis credo) ipſummet florẽ cum vaginula ſola aut etiam cũ carnibus extractum. Hæc omnia Mercurialis ad Plutarchi loci explicationem, in qua nõnulli deſiderari aiunt rationẽ, cur potiùs melle puniceas quàm oleo, ac è contrario cur potius albo oleo candidas Purpuras condirent, cùm alioqui & mel & oleum æquè putredini ac corruptioni reſiſtant, cumq; eiuſdem coloris florem habeant puniceæ Purpuræ cuius habent albæ. Cuius quæſiti ſolutionem ſi quis à me hîc expectet, fallitur. Neq; enim ratione factum exiſtimo quòd albæ oleo, phœniciæ melle conditę eſſent, ſed fortuito id eueniſſe, ſi modò verum eſt albas Purpuras à Plutarcho nominari ratione teſtarum, vt Mercurialis credit. Secus enim mihi videtur, quoniam λευκῶν non habet ſuum ἀντίθετον; neque ἀλουργῶν priuatim punicearum interpretandum puto, ſed vniuerſaliter Purpurarum. Etenim ſi colore Plutarchus Purpuras diſtinxiſſet, dilucidiùs dixiſſet πορφυρῶν μελάνων aut φοινίκων, καὶ λευκῶν, qualem ſane diuiſionem diſtinctionemuè apud veteres non inuenies: quamobrem ſuſpecta ſemper mihi fuit Plutarchi lectio, crediderimque quidpiam deſiderari quod ad dictionem λευκῶν pertineat, quam ſuſpitionem mihi adauget Vitruuius in allatis à Mercuriale verbis, in quibus mellis quidem, ſed olei minimè, mentio fit. Si enim & oleo conſeruatæ fuiſſent Purpuræ, haud dubio, vt de melle, ita quoque de oleo meminiſſet, non iuerim interim inficias etiam oleo potuiſse conſeruari, ſed non æquo modo, mel enim ſimul cum liquore illo ſiue flore permiſceri poteſt, quum oleum ſemper innatet, vbi cum liquore aliquo permiſcetur, quod fortè in tinctura non requirebatur; Quod obiter dictum eſto, vt quiſque quam placuerit, opinionem amplectatur. Ego ſaltem oleum tincturę vel ideo adhibitum negauerim, quòd veſtes, quæ ea erant inficiendæ, ſua pinguedine labefactaſset ac inquinaſset, quod nos noſtro ſæculo plurimùm abhorremus, & ſumma cura, vbi licet, prohibemus, cæterùm illud notatu in primis dignum, eũ qui ſericũ Purpuræ intingeret, puriſſimum habere debuiſſe corporis caſtitatem, vt tradit * Caſſiodorus, quia inquit, taliũ rerum ſecreta refugere dicũtur immunda. Iam verò herbas quoq; natura procreauit, ex quibus Purpureus quoq; color genuino illi ſimilis tingitur: quare authores Purpurã ſępe marinã cognominarũt, nõ quòd terreſtris etiã ſit, ſed ad differẽtiã illius quæ ex herbis fiebat, de qua iam dicendum. Plinius, Trãſalpina Gallia, inquit, herbis Tyrium atq;

k Lib. 3.

* Li. 7. c. 13.

* Lib. 1. c. 4.

Oleum & mel à putredine cõſeruandi vim magnã habent.

Albæ Purpuræ quæ plutarcho.

Plutarchi lectio authori ſuſpecta.

Oleum cur non adhiberetur.

* Lib. 2. Variar. c. 2.

Herbæ quę Purpuram præbent.

E F G H

A atq; Conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Inter eiuscemodi herbas non vltimum locum obtinere videtur coccum. Huius enim color cum Purpura maximè conuenit, quod liquet in primis ex euangelio Matthæi, Marci & Ioannis de veste qua Iudæi induerunt Seruatorem nostrum Iesum Christum. Sic enim Matthæus: περιέθηκεν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, id est: circumdederunt ei chlamydem coccinam: Marcus verò: καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν: id est: & induerunt eum Purpura: Et Ioannes: καὶ ἱμάτιον, inquit, πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν: & pallio Purpureo circumdederunt eum. Quam itaq; Marcus & Ioannes Purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore eo qui idem est, vt dixi, cum Purpureo, cùm alioqui materia plurimum discrepent, adeo vt Mattheus colorẽ, illi verò materiam & colorem simul expresserint: quamobrẽ Purpuræ appellatione coccũ non cõtineri rectè censuit Vlpianus, in lege, si cui lana. Coccũ autem à Dioscoride κόκκος βαφική dictum est, id est, granum infectorium, cuius satis magna copia colligitur in Gallia Narbonẽsi, vocaturq; à Gallis Vermillon, ab Arabibus Kermes, vnde Kermesinus color. Glossarijs grana κόκκοι; granitum κοκκωτόν dicitur: Hispani coccum granam à grano fruticis, & à grana Granatam vrbem appellant propter cocci copiam. Brasauolus in libro de

Coccum infectorium.

Purpureus color idem cum coccino.

kermes.

Granatę vrbis Hispaniæ oppidũ

B Syrupis multa scribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum (inquit) Italis vulgo granam dici, & esse veluti semen fruticis ilicẽ referentis, &c. Chermes verò (quãquam & ipsum ab antiquis cocci nomine comprehensum videatur, vt sit fortè coccus scolecius, id est, vermicularis) ex radicibus herbarum quarundã sumi, ex eoq; charmesinum colorem tingi, floridiorẽ quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculũ transeunt. Aperitur enim semen (si ita vocandum est) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic est cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymũ reperitur, & in sacris litteris legitur tinctura ex vermiculo &c. Sunt autẽ plures, herbę, quarũ radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, incisa multũ, quæ pimpinellę folia imitatur, sed magis incisa. In multis Germaniæ locis colligitur; excellentius verò in Polonia circa Cracouiã. In Hetruria quoq; nascitur: putãtq; Hetrusci genus pimpinellæ esse, strellam vulgo appellant, alij thrialmum. Nascitur autem & sub alijs herbis. Nam Poloni tres herbas habẽt, sub quibus nascitur. Vna est quã ipsi appellant Hiedospialek: putãt esse auriculã muris, sed nõ est illa quam Dioscorides sic vocat. Nascitur & sub parietaria & silig-

Tinctura ex Vermiculo quid ĩ sacris litteris.

Herbę quarum radicibus inhæret Chermes.

C ne (secali potiùs) quam Græci olyram, Poloni Zito, nos segala vocamus. Sed hanc nõ excauant, quia maior est prouentus ex siligine, quã ex chermes, &c. Ego chermes illud de quo Arabes scriptores meminerũt, non aliud esse video quàm coccũ Græcorũ, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculũ aliquẽ emittere putârim, si nõ vbiq; & cuiusuis, alicubi tamen & speciei alicuius in eodẽ genere, vt coccus scolecius vel scolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorumq; vermiculos & ex eis tincturã, veteribus planè incognita arbitror. Hæc & plura ille. Pluribus etiã hęc prosequitur Hermolaus, quæ tamẽ nobis minimè sunt prætereunda. Saxifragam (inquit) aliqui eandẽ esse putãt, quæ pimpinella & sanguisorba dicitur, &c. E radice vt ferunt, quibusdã horis vermiculus eruitur, qui curatus sericis præcipuè tingendis, Purpurã facit incõparabilem, cæteros colores splendore quodã & hilaritate superãs: inuẽtus vt alia quoq; multa, casu, excrementis gallinaceorũ ita coloratis, igitur purpurissum ex hoc vermiculo carbasinum, à præstanti amphiteatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Quidam carmasinum appellant colorem: quoniam vermiculus ille Punica lingua carmes ap-

Chermes Arabũ est Coccũ Græcorum.

Saxifraga.

D pelletur, quemadmodum & coccus. Potest & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus est, nomen accepisse color is, quòd lanas inficere Sardibus cœptum sit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in sacris litteris vermiculum & vermiculatas vestes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ significans, quod authore Plinio quibusdam locis vermiculi similitudine conspicitur. Hinc deriuatum arbitror, vt coccinea vestis scolecidata (scarlata quasi scolecata) hoc est vermiculata, vulgò diceretur: siue quasi quisquiliata (etenim granum cocci etiam quisquilium vocatur Plinio) à quisquilijs, opinor. Sunt enim quisquiliæ, vt Festus ait, quicquid ex arboribus minimũ cadit. De vermiculo Purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, sed è Purpuris ac murice, vt conijcio: nam & de vermiculo Galatiæ, hoc est iligno meminit. Hæc ille in corollario in Diosc. è quo Cælius etiã descripsit, qui insuper, Carmesinũ, inquit, [1] sunt qui opinẽtur chromasinum quoq; nuncupari posse quia sit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius est apud Theophrastum mentio. Ego omnino carmesinũ à Kermes Arabica seu Punica voce coccũ indicante, non vel à carbaso vel chromate dictũ arbitror. De chromate Theophra-

Carmesin' color vnde dictus.

Coccinea vestis cur dicta scolecidata.

Quisquiliũ

[1] *Li. 8. Ant. lect. c. 11.*

ſtus in libro de Odoribus his verbis meminit: χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μύρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δὲ ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c.id eſt, colorem vnguentis rubris ex anchuſa faciunt,amaracinū autem è chromate:quod radix eſt è Syria vehi ſolita. Apparet autem eam radicem non vilis pretij fuiſſe: quoniam myropolas pretioſa tantùm vnguenta,quanuis non omnia,colorare ſolitos tradit. Et paulò pòſt: Maron & chrôma,quod amaracino miſcetur, calfaciendi vim habent. Carmeſini colorem rubrum eſſe conſtat; chrômatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expreſſum: rubrum tamen non fuiſſe ex iam recitatis Theophraſti verbis apparet: vt nimium leuis ſit quorundam coniectura, carmeſinum à chromate deductum. Dioſcorides quidem in eius confectione non meminit chromatis:quòd an ſit radix curcuma hodie dicta,inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmeſinum quaſi carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium velorum colore dici potuiſſe ſuſpicatur,de carbaſo quædam addamus:quam ipſam quoque vt amorgen & byſſum(vt pòſt dicetur) propter materiæ pretium ac tenuitatem, ſicut & ſericum,Purpura coccoué tingi ſolitam coniicio. Carbaſus igitur (generis fæminini, ſicut & byſſus;quanuis aliqui maſculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus eſt lini miræ tenuitatis,in Hiſpania primùm repertum teſte [m] Plinio: item velum ex carbaſo factum. F

Anchuſa q vnguenta tingebant.

Chroma radix.

De Carbaſo quædam

[m] Li.19.c.1

Virgilius in tertio Aeneidos ——— *& auræ*

Vela vocant,tumidoq; inflatur carbaſus auſtro

Lucretius in ſexto.

Carbaſus vt quondam magnis intenta theatris.

Virgilius in octauo:

——— Eum tenuis glauco velabat amictu

Carbaſus. Et in vndecimo:

— Tum croceam chlamydemq; ſinuſq; crepantes

Carbaſeos,fuluo in nodum collegerat auro.

Plura leges in promptuario Trebellij. Vnde apparet carbaſum alijs quoque pro arbitrio coloribus tinctū fuiſſe. Pollux carpaſum, κάρπασον dixit,vt mox patebit. Meminit [n] Plinius. Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum,torrentis, in quo politur, natura,qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbaſis repertis. Et aliquantò pòſt de velis tinctis loquens: Carbaſina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter,&c. Gallica quidē vox Creſpe,à Carbaſo ſeu carpaſo facta videri poteſt. G Inuenio verò & apud [o] Pauſaniam,naſci in cocci fruticis fructu breue animalculum, idq; ſtatim ac in aëreni fructu iam maturo eſt emiſſum, volare,ita vt culici ſimile(inquit) videatur,nunc autem priuſquam perficiatur animalculum,fructum cocci colligi, & ſanguinem inſecti lanas tingere. Monachi qui in Meſuem commentarios ediderunt, Braſauoli ſententiam ſecuti ſunt:quos reprehendit And.Matthiolus in capite de cocco infectorio: vbi hæc etiam eius verba leguntur: Chermeſinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hiſpanijs,ab occidentali India importatum:quod cùm copioſiſſimum adferatur, chermeſina ſtamina nunc vileſcere cœperunt. De eodem puto [p] Cardanus intelligit, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc ſemina pro Purpureo colore ſerici conficiendo, ſimilia cimicibus,à quibus ſublata ſunt capita: vnde pretium ſerico rubenti imminutum ferè ad dimidium,cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnaſcentibus fieret. Sed fortè vterq; iſte coccus,ilicis nimirum,& qui ex tuberibus plantarum colligitur,etiam antiquis cognitus fuerit,lego enim apud Cteſiā in Indicis: Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos Purpureus naſcitur,quo Purpura,floridior etiam, quàm Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine viſuntur,rubro cinnabaris colore,pedibus prælongis & vermis inſtar mollia. Oriuntur ea in arboribus, quæ ſuccinum ferunt: & fructibus earum veſcuntur,ipſaſq; perdunt:vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi Purpureo colore veſtes,tunicas, (τὰς φοινικίδας, καὶ τοὺς χιτῶνας) & quæcunq; voluerint, inficiunt:quæ Perſicis etiam tincturis præferuntur. Sic Cteſias: Illud autem prætereundum non eſt,Purpuræ ſucco veteres coccum [q] Plinio teſtante permiſcuiſſe: Quin & terrena miſcere coccoq; tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byſſinum. Inuenio & hunc colorē cocco & Purpura permixtum,hyſginum fuiſſe nuncupatum. Rubiæ colorem Garanciā vulgus infectorum vocat, quem tanto in pretio eſſe ſcribit Iul. Cæſar Scaliger, vt & nunc regium colorem multi nominent,& celebratus ſit à principe poëtarum ſub Hiberæ ferruginis commendatione, inter colores militares. Superius diximus quàm pretioſa Purpura apud Indos fieret ex ſandice, ad cuius rei corroborationem cùm hîc potiùs illud erat dicendum,binas quas reperio,authoritates,quarum altera Hermolai eſt,altera Cælij, addu-

H

[n] Li.19.c.1.

[o] In Phocicis.

Chermes ex India.

[p] Lib. 9. de Variet. rer.

Flos Indicꝰ Purpuram tingens.

[q] Li.9.c.41.

Hyſginum quid.

Rubiæ color.

Ex Sandice prætioſus color Purpureus.

A cere libuit. Sandix Indica, inquit ille, de qua in Aureliani Cæsaris vita legitur, pretiosas Purpuras fecisse, aliud (quàm vermiculum dictum) tincturæ genus puto. Hic verò, Indicã Purpuram inquit, ex sandice parari, prodit historia, tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur. Phyllanthion cognomento dyticon apud Democratum, herba ad Purpuram tingendam satis celebris, nec prę- Phyllãthiõ dyticõ herba ignoratur.
terea qualis sit monstratur: In Theophrasto & Plinio legitur & phyllantes herba inter spinosas, sed mitior aculeis, & ab radice tantùm foliata. Ita lego apud Hermolaum. Video autem Theophrastum chamæmeli genus, quod caule foliato sit, anthemon phyllôdes ap- Phyllantes herba.
pellare. Cælius inter amorges significata (ita autem Græci amurcam dicunt, aliquandoq; Amorge.
etiam vini fæcem) ita quoque vocari ait herbam Purpuream vestibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ, quanquam, inquit, & prætenuis arundinaceæ paniculæ portio dicatur amorgis. Α'μόργεια, coloris est byssini species ab Amorgûnte insula. Α'μοργὶς, He- Αμόργεια quis color.
sychio, Suidæ, ac potissimum Varrino, est καλάμη τις ἐξ ἧς ἔνδυμα γίνεται: ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Α'μόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Αμόργινος, χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμόργην: id est, Amorgina tunica sic dicitur ab amorga, quod genus est coloris, similis bysso. Significat & Amorgina tunica.

B vestem pretiosam. Α'μόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Αμοργία, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργὶς, ἡ λινοκαλάμη. Α'μοργίς, τῆ καλάμῃ της ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος. Hæc omnia illi, quibus etiam Suidas addit: Αμοργὶς, simile est lino ἀλεπίςῳ, id est, non decorticato. decorticare autem ipsum & parare (ad lanificium) solent. ἔςι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον. Eustathius etiam Α'μόργη exponit, amurca olei, item Purpura secundum veteres. Ἔςι δὲ καὶ χιτὼν ἀμοργικός. Αντιφάνης δὲ φησιν ἐν Μηδείᾳ. Ἦν χιτὼν ἀμόργινος. Pollux, & alibi: τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄριςα ἐν τῇ Α'μόργῳ: λίνȣ δ' ȣ̃ν καὶ ταῦτα εἶναι λέγȣσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χίτων, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuisse, sed subtilius, & quoniam fortè Purpureo colore tingebatur, (sicut & sericum & byssus, aliaq; tenuissima lini genera & vellera præstantiora, vt Milesia) amorgen Purpuram, & amorgina Purpurea, aliquos interpretatos esse: sed ineptè: (vt & Hesychius byssinum Purpureum) poterat enim etiam alio colore tingi. Itaq; non rectè Cælius, & sine authore dixit, amor- Cęlij Rhod. error.
gen herbam Purpuream vestibus inficiendis aptam fuisse. Quare Zoographus amorgen dictam suspicatur per metathesin ab Hebraico Argaman, quod est Purpura, vel sericum

C Purpura tinctum. De hac etiam hæc Plinij verba accipienda existimat: Lini quartum genus Orchomenium appellant, fit è palustri velut arundine, duntaxat panicula eius. [r] Cle- [r] Li. 2. c. 10.
mens in Pędagogo contra luxum muliebris vestitus & Purpuræ vsum: Οὐκ ἔτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπὸ Α'ιγύπτȣ, ἄλλας δὲ τινας ἐκ τῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκποριζόμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα, καὶ βύσσινα σιωπῶ ὑπερεκπέπαικεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. De bysso plura dicemus in Pinna: hîc paucula addã, ex Strabone: [s] Ex lana arboribus quibusdam [s] Lib. 15.
innascenti apud Indos Nearchus ait texi sindones subtiles, συνδόνας τὰς εὐητρίȣς: & Geog.
Macedones ea pro tomento vsos, (ἀντὶ γναφάλων αὐτοῖς (malim αὐτῷ, scilicet τῷ ἐρίῳ) χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σαγὴν.) Esse autem huiusmodi etiam serica, bysso ex quibusdã corticibus excarminata, ἐκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσȣ. tanquam serica lintea è bysso ceu materia & lana fiant. De anchusa scribit Nicol. Myrepsus: Coria alba vt Purpuræ in- Radicis anchusæ vsus.
star tingantur, anchusæ radicem aceto irrigata illine. Idem in fine remediorum ad dysenteriam, anchusam esse scribit herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, nescio quo sensu, nisi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id est, vt veri murices. Dioscorides quoque anchusæ radicem sanguineo colore inficere manus scribit, quod mulierculis non ignotum, quę eo

D succo tanquam purpurisso malas, quò rubicundæ fiant, inficiunt. Hysge, Ὕσγη Suidæ Hysge.
quędam herba est & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hysge (vel hysgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (supple ἱμάτια) ita ille, apud quem ὕσινος (malim ὕσγινος, quamuis litterarum ordo repugnet) tincturę genus est.

Τὰ κόκκοιο βαφέντα, καὶ ὑσγίνοιο θέριςρα,

Versus authoris innominati, Videntur autem hysginus & coccinus cognati colores esse, nomine etiam congruente. Nam Pausanias in Phocicis author est, fruticem, quem Iones & Gręci coccum appellant, Galatas qui super Phrygiam incolunt, lingua vernacula hys nominare. Galli quidem Europæi hodieq; ilicem aquifoliam hus vel vt ipsi scribũt, hous Hus Gallis ilex Aquifolia.
appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam est. Ὕσγινον, Hesychius & Varrinus exponunt βάμμα τι. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum scribitur. Meminit huius dictionis etiam Plinius, dum ait, in vigesimoprimo: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hysginum tingitur: Et in trigesimo-

quinto:

quinto: Purpurissum Puteolanum, inquit, potius laudatur quàm Tyrium, aut Getulicum, E vel Laconicum, vnde pretiosissimæ Purpuræ. Causa est quòd hysgino maximè inficitur, „ rubiamq; cogitur sorbere. Hysge igitur herba eadem, quæ hyacinthus videtur: ex hyacin- „ tho autem non cocci sed sui coloris vestes tinctas opinor. [t] Persius:

Sat. pr.

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna est,

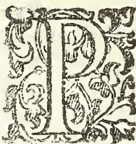
vbi quidam legunt lumbos, & ianthina læna est, id est, violacei coloris. Bayfius ex Nonio ferrugineum, ait esse colorem ferro ardenti haud absimilem, vt quidam (inquit) putauere; qui & hyacinthinus ex Virgilio: ait enim ferrugineos hyacinthos. Et alibi: Hyacinthina, inquit, dicuntur vestimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiusdem nominis lapide. Antonius Thylesius, in hyacinthino colore Purpuram lucere subnigram affirmat. Hysginum inquit idem Bayfius, planta est colore flaua & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quę ab ea planta tincta sunt, τὰ ὑπὸ αὐτῆ βεβαμμένα. Hoc legisse memini in scholijs in Nicandrum, si tibi probatur author. Hysgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit. Ruellius verò hyacinthinum colorem non tantùm ex propriè dicto hyacintho, vt ferè creditur: sed è viola quoq; quæ syluestris dicitur hyacinthus, traxisse nomen Plinio videri putat; nisi quis, inquit, ianthinum malit, quàm hyacinthum legere. Atque hæc de plantis, F quibuscum Purpura fiebat. Inuenio præterea animal. Rondeletius enim quartam vrticę spetiem describens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur Purpureo colore tam iucundo, tamq; florido infectum, vt cum pretioso illo Purpuræ succo certet. Verisimile est hanc vrticam Purpuræ adhærentem (testis enim alienis adnascitur, & maximè Purpuris) à cane Herculis demorsam fuisse, &c.

Ferrugo. Hyacinthina.

Hyacinthinus color.

Vrtica animal Purpureo filo.

INVENTIO.

PVRPVRA quo pacto & quando sit inuenta, est legere apud Nonnum in quadragesimo, & in onomastico Pollucis libro de verbis idoneis ad Commodum primo, qui inquit: Tyrij ferunt captum amore Herculem „ cuiusdam nymphæ indigenę, cui nomen Tyros, sequebaturq; eum canis, qui irreptantem scopulis Purpuram conspicatus, peresa caruncula, sua sibi labra cruore puniceo infecit. Cùm igitur ad puellam adisset Hercu- G les, delectata illa insueta tinctura, affirmauit sibi cum illo nihil fore, nisi ad se vestem ad ferret, etiam canis illius labris splendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, collectoq; sanguine, munus puellæ detulit primus vt Tyrij dictitãt, punicæ infecturæ author. „ Sed quid si fabulosam hanc inuentionem esse dicamus? nam Georgius Cedrenus in cõpendio historiarum nymphæ nulla facta mentione, etiam Herculem Purpuræ inuẽtorem, philosophum fuisse scribit his verbis. Inferioribus temporibus (post regnantem Mercurium in Aegypto) Phœnice regnante, Hercules fuit philosophus cognomento Tyrius. „ Is Purpuram inuenit. Cùm enim in eam Tyri partem adscendisset quæ ad mare pertinet, pastoris canem vidit Concham vorare: pastorem à cane sanguinem emitti putantem, lana ab oue accepta, quod ex ore canis defluebat, abstergere. At Hercules qui rem obseruaret, tincturam eius lanæ egregiam cum admiratione vidit: animaduersoq; liquorem eum ex Concha ista fluxisse, lanam istam magni doni loco ad regem Tyri Phœnicem attulit. Is spectaculo tincturæ istius attonitus, iussit hoc modo lanam tingi, atque ex ea sibi regiam vestem parari: qua primus hominum indutus, omnibus admirationi fuit. Nam antea tem- H poris colorum tincturam ignorauerant homines. „

Hercules inuentor secundũ Tyrios.

Hercules philosophus.

Phœnix primus Purpura vsus.

DENOMINATA.

Πορφυροβάφος Grecis dicitur, qui Purpuræ liquore vestes tingit, in qua significatione ex Alexandro Aphrodiseo affertur etiam πορφυρεὺς, quæ tamen vox potiùs significat eum qui Purpuras venatur, à verbo πορφυρεύω, id est, Purpuras venor. Hycesius Purpurarum venatores vocauit πορφυρευομένας: quam quoque dictionem ab eodem verbo formari non dubitârim, quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. Πορφυρόπωλης est negociator Purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fæminum pro muliere Purpuras vendente apud Suidam legitur, id est lanas vel vestes Purpureas, ἢ τὰ πορφυρᾶ (subaudi ἱμάτια vel ἐσθήματα) πωλοῦσα.

Πορφυροβάφος.

Πορφυρόπωλης.

A πωλῦσα. Πορφύρεος apud eundem Suidam idem est etiam, vt πορφύρεος ἐσθής. Πορφυροειδὴς, Purpuræ spetiem gerens, Purpureo colori similis. Euripides πορφυροειδέα δι᾽ ἅλα, per mare nigricans in modum Purpuræ. Φορφυρόκαυλος qui Purpureo caule est. Πορφυρομιγὴς, Purpuræ permixtus, Polluci de vestium generibus, πορφυρομιγὴς ἐσθὴς καὶ χλαμὺς est non ἡ συνύφαντος πορφύρα, sed quæ τῇ ἐξέρίῳ φαιῷ οὔσῃ καταρχὰς ἐμέμικτο. Πορφυρανθὴς, qui Purpureo flore est, Ἀκροπόρφυρος, in extremitate vel in summitate Purpuram habens, vel in extremitatibus & lumbis: vt vestimenta quorum fimbriæ & lumbi sunt Purpurei. Ἀπόρφυρος, nulla Purpura insignis, Purpura non amictus, vt Plutarcho ἡ γυνὴ ἄχρυσος καὶ ἀπόρφυρος καὶ ἀφελὴς πάρεσι. cui apud eundem in sympos. sexto opponitur ἡ χρυσὸν φέρουσα καὶ πορφύραν. Ex eodem ἀπόρφυρον ἱμάτιον, est vestis quæ Purpureo colore non tincta est: vel toga sine Porpureo clauo, vestis cui ora Purpurea non est addita. Διαπόρφυρος, ex quo aliquid Purpurei coloris pellucet: Quem aliquid Purpurei coloris velut intercipit. Barbarus tamen vertit Purpureus in hoc loco Dioscoridis, ἐν τῷ ὑπολεύκῳ διαπόρφυρον. ex albicante Purpureum. Ἐμπόρφυρος oppositum τῷ ἀπόρφυρος, & significans vel Indutus Purpura, vel imbutus Purpureo colore, Purpureus. Budæus interpretatur non solùm Purpureus, sed etiam in Purpuram vergens, in Purpureum colorem

B inclinans, apud Dioscoridem. Ἐπιπόρφυρος, Accedēs ad Purpuram, vt Gaza vertit apud Theophrastum. Περιπόρφυρος, Purpura amictus, prætextatus. Plutarchus: Publicola, ὁμήρους ἔδωκαν ἐξ εὐπατριδῶν περιπορφύρους δέκα: obsides dederunt ex genere patritio prætextatos decem. Et περιπόρφυρος ἐσθὴς, prætexta vestis: itidemq; περιπόρφυρος τήβεννος apud Plutarchum, quod Romuli gestamen fuisse dicit. Sæpe sine adiectione, ἡ περιπόρφυρος, subaudiendo ἐσθὴς, vel τήβεννος. Athenæus in decimoquarto de censoribus Romanis, τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες. Plutarchus in problemat. Rom. διὰ τὶ περιπόρφυρον ἡ δήμαρχος οὐ φορεῖ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων φορούντων. Sic apud Liuium, Prætextis Purpura togis vti: & frequenter, Prætexta insignis, Ὑποπόρφυρος, aliquatenus Purpureum colorem referens, leuiter purpureus. Πορφυρόεις purpureus, purpuram referens. Πορφύρεος & πορφυροῦς per contractionem, Purpureus, seu color purpuram referens. Grammatici Græci poëtarum interpretes aliquando nigrum vel nigro propinquum interpretantur. Zoographus allatis hisce veterum authoritatibus: Pretiosus ille flos nigrantis rosæ colore sublucens, Plinius de Purpura. *Viola sublucet Purpura nigra.* Virgilius de amello flore. Conchylijs virus

C graue in fusco, (aliàs fuco, quod præfert) color austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. hisce inquam authoritatibus, & vt grammatici sentiunt, esse ait colorem purpureum nigrum rubore quodam admisto. Nos suprà multiplicem purpuræ seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus, nam & ipse in Conchis flos, in litore & pelago variat, item in regionibus diuersis, & in tinctura apparatus mixturæq; ratio varia est, vt exposuimus. Semper quidē rubri aliquid continet, siue id simplicius sit, siue ad nigrum aut violaceum cæruleumuè inclinet. Purpureum & phœniceum colorem hisce verbis distinguit [x]Goropius. Qui spadicem, quem Virgilius in equis probat, eundem cum phœniceo arbitrantur, à veritate longè discedunt: decepti videlicet hinc græco palmæ nomine, hinc Plinij authoritate, qui phœniceum & purpureum distinxit colorem, florem vicesimo tertio vicesimi primi libri capite describens. Quod ad arborem phœnicem & eius spadicem attinet, stultum fuit sinere se homonymia decipi: maximè cùm nusquam legant spadicem colorem phœniceum vocari: & profectò egregiè risisset Virgilius, si phœniceos equos ab ipso demonstrari tibi postulasses. Quid? an non phœnicopterus auis nomine suo & rubris pennis satis ostendit, quis sit color phœniceus apud Græcos? Verùm cùm

D purpureum colorem à rubro differre dicimus, phœnicei coloris nomen pro certa forma rubri coloris accipimus, qui nimirum in granatis interius spectatur. Plinius amethystinum & violaceum colorem propriè purpureum dici ostendit, licèt & hoc nomen ad quemuis rubrum colorem diuagetur. Differunt igitur purpureus & phœniceus, vti carbunculus siue rubinus vulgò vocatus, & laudatissimus amethystus; siue vt rosa & viola. Qua de re liquet eos plurimùm aberrare qui phœniceum colorem non solùm cum purpureo confundunt, sed inde etiam rubrum colorem dici scribunt, quia purpura primùm in Phœnicia sit inuenta. Hæc & plura ille. Purpureus quandoque pro purpurato ponitur, atque ita purpureos tyrannos dixit Horatius, purpureos reges Claudianus, purpureum scurram Iuuenalis: aliquando purpureus pro pulchro dicitur, vt suprà etiam dictum est. [y]Virgilius:

Et pro Purpureo pœnas dat Scylla capillo.

Martialis in octauo.

Πορφυρόμιγής.

[u] Li. 7. c. 13

Ἀκροπόρφυρος.

Ἀπόρφυρος

Διαπόρφυρος.

Ἐμπόρφυρος.

Περιπόρφυρος.

Ὑποπόρφυρος.

Πορφύρεος.

Purpureus color qualis.

[x] Lib. 12. Hierogl.

Purpureus à Phœniceo distinguitur.

Phœnicis arboris color

Phœniceus color an à Purpureo differat.

Purpureus pro Purpurato.

p pulchro.

[y] li. 1. Georg.

Hic

Hic stetit Arctoi formosus puluere belli,
Purpureum fundens Cæsar ab ore iubar.

Annotauit & hanc significationem Ant. Thylesius his verbis: Rubrum colorem maximè indicat animalium sanguis,& quo lana inficitur, coccus: ostentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor Purpuræ: cuius adeo gratus est color, vt si quid paululum habeat ruboris, modò visu sit illud non iniucundum, Purpureum sæpe dicatur, vt sunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poetis vocatur nonnunquam Purpureus: nam & olores Purpureos dixit Horatius, & niuem ipsam purpuream Albinouanus. De purpureo colore & verbo πορφυρεῦται erudita quædam depromit [z] Scaliger. Varia in primis substantiua purpureo adiungi inuenio, vt in primis sanguinem: nam Homerus πορφύρεον αἷμα dixit, notante Eustathio, nec non Plinio, apud quem legimus: Tyrius (fucus, colorúe priuatim dictus) nigricat aspectu, sanguinis concreti modo; vnde & Homero purpureus dicitur sanguis. Multorum autem opinio fuit animã esse sanguinem siue (vt Empedocles arbitrabatur) in sanguine. Hinc illud apud poëtam: *Purpuream vomit ille animam*. Et, *Vitam cum sanguine fudit.* Homerus, inquit Pierius Valerianus, eos qui valido aliquo vulnere (vt purpuras Conchas purpurarij vno saxi ictu collidunt,) perempti fuissent, purpurea morte sublatos dicit. *Purpureos cristis iuuenes* dixit Virgilius in nono. Sic in decimo *Purpureum pennis & pactæ coniugis ostro.* nam rubris cristis vtebantur antiqui, vt videre licet in nono vbi ait *cristaque tegit galea aurea rubra*, & in duodecimo *& rubræ cornua cristæ*, quas & puniceas nominat, vt: *aut puniceæ septum formidine pennæ.* Narcissus etiam ipsi est purpureus, & dictamnum flore purpureo celebrat; item flores purpureos, ver, mare, lumen iuuentæ diuersis in locis, item cothurnum in primo; amictum tertio, vestem quarto, lumen sexto, & Georgicorum secundo purpureas vites, sui generis: tertio purpurea aulæa. *Et clarum vestis splendorem Purpurai*, lego apud Lucretium per initia secundi. Πορφυρέην ἶριν dixit Homerus, Scholiastes ποικίλην, id est, variam interpretatur. Purpureum de mari aut flumine aliquando pro cæruleo dici Grammatici annotant, & nos etiam suprà annotauimus. Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Cicero in quarto Academicarum: Mare illud quod Fauonio nascẽte purpureum videtur, idem huic nostro videbitur. Purpura, inquit Pierius Valerianus, non nisi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρεσκε profundũ esse interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ sæpius posuere. Κῦμα πορφυρέον apud Homerum, Eustathius nigrum interpretatur, vt & sanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit, & purpureum ad nigredinem accedit: & verbum πορφύρειν, de quo plura mox, etiam de mari in vsu est. Epithetorum quæ poëtæ mari tribuũt, quædam parti tantùm eius conueniunt: vt glaucum, vbi minimè profundum est, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa littus solùm. Nigrum autem mare, quod simpliciter eiusmodi apparet, dicitur (nimirum quà profundum est) μέλας δέ γε πόντος, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. cæterùm, τὸ πορφύρεον καὶ κυάνεον, καὶ οἰνωπὸν, differentiæ sunt nigredinis, (sic & ἠεροειδὲς ὕδωρ cognominatur,) Cùm igitur mare nigrum purpureum, aut alio simili (à colore) epitheto nominatur, quod partis est, ad totum refertur. Hæc Eustathius. Sic & ἰοειδὲς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα, καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere seu nigrare significat, deducit. Homerus præterea ἅλα πορφυρέην dixit in Iliade, & Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cæruleũ crispicans nitescere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius. Eleganter Cicero in secundo Academicorum. Quid mare, nonne cæruleum; aut eius vnda, cùm est pulsa remis, purpurascit? Ἁλιπόρφυρον Eustathius interpretatur nigrum & simile ἁλὶ πορφυρέσῃ; vel marina purpura tinctum ἁλουργὸν, πορφυροῦν. Κίχλας (pisces) ἁλιειδέας dixit Numenius. Purpuream mortem Homerus in Iliade.

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Scholiastes interpretatur nigram, vel sanguinariam vel cruentam: aliqui violentam & subitam. Hesychius: Πορφύρεος θάνατος, etiam exponit ὁ μέλας, καὶ βαθὺς, καὶ ταραχώδης. sed βαθὺς & ταραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Sed hîc obiter Cælij Rhodigini lapsum detegam. Dignum scitu, inquit ille, de purpurario traditum infectore legimus, qui visus fraude agere in tingendi ratione: cùm eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur supplicium, iocis etiamnum locum superesse arbitratus, ad Homericum illud potissimùm adiecit animum: τὸν δὲ

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Ita

[z] Exercit. 325. 13.

Anima in sanguine.

Purpurea morte sublati qui dicebantur.

Mare cur dictum Purpureum.

Maris epitheta.

Purpurea mors quid dicatur.

Cælij Rhodigini lapsus.

A Ita Cælius ex Euſtathij in Homeri Iliados E parecbolis : vnde & Varinus repetijt: po-
ſtrema verba Græca ſic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ' ἔθος προυκαλέσατο ποθὲν
εἰς ἀστεῖον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρου, τὸ, τὸν δ' ἔλαβε, &c. ex quibus apparet, non ipſum pur-
purarium hoc aduerſus ſe carmen, ſed alios qui ſpectabant, in illum protuliſſe. Πορφυρόχρουν Πορφυρο-
in eodem ſignificato, pro purpureo ſcilicet, ab Euſtathio dictum inuenio, & apud Dio- χρῶ.
ſcoridem τῇ χρόᾳ πορφυρώτερον, de tertia ſpecie Alcyonij, de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ
τῇ χρόῃ. Cæterùm cùm & alia nomina dentur apud authores purpureum colorem ſigni-
ficantia, non erit præter ordinem ea hîc recenſere, Ἰόζωνος Varino & Heſychio exponi- Ἰόζωνος.
tur πορφυρόζωνος. putarim ab ἴον, id eſt viola, cuius color quoq; purpureus nominatur,
deductam eam vocem eſſe. Eiſdem Ἰεννὰ eſt πορφυρᾶ. Calaina fictilia vaſa Alexandrio- Calaina va
tica nominantur apud [a] Galenum inter ea quæ pilos attenuant; interpres Latinus purpu- ſa quæ.
rea conuertit: & bene quidem. Nam & [b] Plinius de Murrhinis ſcribens : In pretio eſt [a] Lib. 1. de
„ (inquit) varietas colorum, ſubinde circumagentibus ſe maculis in Purpuram candoreq; comp. med.
„ & tertium ex vtroq; igneſcentem, velut per tranſitum coloris Purpura rubeſcente, aut la- ſec. loc. c. 5.
„ cte candeſcente. Sunt qui maximè in ijs laudent colorum repercuſſus, quales in cæleſti [b] Lib. 37.
B arcu ſpectantur: Hæc ille: Conuenit autem iridis etiam color, & coloris ad ſolem varia- cap. 2.
tio Purpuræ. Quærendum igitur an Murrhina Latinorum, eadem ſint Calainis Græco- Myrrhina
rum: quando aliud Græcum nomen eorum hactenus nemo oſtendit. Arrianus in naui- an eadem
gatione rubri maris, in Scythia (vel Synthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidē cum Calai-
Calleanum, καλλεανὸν, cum Sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum nis.
regi ſubditam, vehi tradit. Hunc quoq; purpureum quis non incongruè interpretetur.
Κάλλαιοι, apud Heſychium ſunt, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶ-
μα, & ſubiungit, ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλαϊνόν. Nos de oſtreis
calainis vel callainis ſcribemus, quæ forſan vel purpurei coloris erant, vel ad Purpuram
tingendam vtilia, vel ad vaſa aliqua conficienda: nam & Murrhina è Conchis fiebant:
vt calainus color purpureus ſit: nam Purpura alijs nominibus & Caltha & Calyx appel-
labatur. Reperio præterea apud eundem Heſychium & Varinum pro καλλίανθη expoſi-
tum πορφυρᾶ. Vbi fortè ſcribendum κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ: nam ita ſcriptum reperio ab
Ammonio. Coloſſinus color deniq; idem eſt qui purpureus, quod ita comprobat doctiſ- Coloſſinus
ſimus Cælius [c] Calcagninus in Epiſtola ad Thomam Calcagninum nepotem. Cupis (in- color.
C quit) ſcire à me quis ſit color coloſſinus: licet ego Coloſſenum magis legendum putem. [c] Li. 1. Epiſt.
nam Græci κολόσσινον dicunt; atq; ita in duodecimo Strabonis ſcriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ quæſt.
(oxytonum fortè ſcribi præſtaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες. à Coloſſis
ſcilicet vrbe Troadis. Vnde & Coloſſenſes illi celebres diui Pauli epiſtolis, tantum abeſt
vt à Coloſſo Rhodio dicti ſint. Color autem is purpureus eſt, aut in purpureum declinans.
nam cyclamini florem coloſſinum deſcribit in vigeſimo primo Plinius: & nos teſtes ocu- Cyclamini
los habemus. hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoſcimus. Quin & Dioſco- florum co-
rides eum ſic deſcribit: Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, ποικίλα. κατωθεν καὶ ἄνωθεν κη- lor.
λῖσιν ὑπολεύκοις: καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον, γυμνὸν: ἐφ' οὗ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex
quibus verba vltima, flores in modum roſæ purpureos ſignificant. Sed tempeſtiuū eſt re-
liqua Purpuræ denominata proſequi. Πορφυρὶς, purpurea veſtis, vbi ſubaudiri poteſt ἐσθὴς. Πορφυρίς.
Xenophō in octauo Pędiæ, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε
χαρυκκίνων ἱματίων. Sic & Πορφύρα vſurpatur: ac ſicut πόρφυρα βασίλειος dicit Herodianus,
ſic idem eodem libro ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρὶς, imperatoria Purpura ſuſcepit, Com-
modum videlicet in lucem editum. Πορφυρὶς item auis eſt, vt mox dicetur. Item inſulæ
D nomen apud Plinium, quam Niſyron antè dictam fuiſſe ait. Sic Euſtathius eandem Ni- Porphyris
ſyron nominatam fuiſſe ait πορφυρίδα, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων. Idem tamen Plinius auis.
alibi & Cythera ait vocata fuiſſe πορφυρίδα, quæ Euſtathius quoq; πορφυροῦσαν nominata
tradit διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Πορφυρίτης, purpurans, πορφυρίτης λίθος Lapis Porphyri-
in modum Purpurę rubens. Cuius meminit [d] Plinius, dum ait: Rubet porphyrites in ea- tes lapis.
dem Ægypto. ex eo candidis interuenientibus punctis leucoſtictos nominatur. Eius fæ- [d] Li. 36. c. 7.
mininum Πορφυρῖτις, nigricans in modum Purpuræ, Purpuræ nigrantis ſpeciem gerens,
vt porphyritis ficus apud [e] eundem. Πορφυρίων, Latinis porphyrio auis nomen apud Ari- [e] Lib. 15.
ſtotelem & Plinium, & Athenæum, qui inter alia ex Ariſtotele tradit σχιδανόποδα αὐτὸν cap. 18.
εἶναι, ἔχειν δὲ χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρὰ, ῥύγχος ἠργμένον ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγε-
θος ἀλεκτρυόνος. Aitq; ibidem Callimachum in libro de auibus diſcrimen facere inter πορ- Porphyrio
φυρίωνα & πορφυρίδα, vtpote qui ἰδίᾳ ἑκάτερον καταριθμεῖται. Euſtathius πορφυρίωνα nomi- auis vnde
natum ſcribit διὰ τὸ τοῦ ῥύγχους φοινικοῦ, à purpureo roſtri rubore. [f] Plinius quoq; teſtatur dicta. [f] L. 10. c. 46

roſtra

roſtra eius & prælonga crura rubere. Sed de hac aue plura in noſtra Ornithologiæ tertia parte. has in Syria gigni Cælius Rhodiginus tradit. Eſt & piſcis nomen πορφίριων apud Heſychium. Πόρφυριον, τὸ, Ariſtoteli Purpuram paruulam ſignificat. Porphyrides ex auium genere eſſe etiam Hermolaus annotat, aitq; à porphyrionibus eſſe diuerſas: ſicut ab vtroq; latiporphyrides, ſiue adiporphyrides & latiporphyræ. Πορφυρίωας, auis quædam exponitur in lexico veteri, ſed ſine authore, quodq; nomen ſuſpectum habet author theſauri linguæ Græcæ. Πορφύρω, purpureo colore perfundo; purpureo rubeoq; colore illuſtro. Nonnus, πορφύρων γείτονα πέτρλω Ὄρθρος. vt & ipſa aurora ab eodem dicitur πορφύρειν; purpureo rubere colore. Sæpius neutrali ſignificatione ponitur pro purpuro, id eſt, purpureo colore nigro vel rubeo, vt apud Columellam, purpurans viola, & viciſſim apud Plinium, purpura violacea. Et in Epigrammatum libro ſeptimo πορφύρων βότρυς, Purpurans racemus, ſeu purpureus. Sic [g] Ouidius canit:

Porphyrides aues.

[g] Lib. 13. Metam.

Sunt auro ſimiles longis in vitibus vuæ
Sunt & Purpureæ.

Id autem plus eſt quàm pictæ. nam purpurant maturæ, vel maturitati proximæ: at cùm ſunt pictæ (quas & αἰόλλεσθαι dicit Heſiodus) τῆς πεπάνσεως, id eſt, coctionis tantùm initium habent. Πορφύρειν plerunq; autem de mari dicitur apud poëtas, cùm perturbatur, æſtuat, & tempeſtate ingruente nigreſcit, vt in ſecundo Epigrammatum -- οὐδὲ θάλασσα πορφύρει, purpuraſcit & fluctuat: ſic [h] Homerus

Vuæ Purpureæ cur dictæ.

[h] Iliad. 2.

Ὡς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ.

vbi Euſtathius exponit, μελαίνεται: addens eadem metaphora ab eodem poëta vſurpari τὸ καλχαίνειν, deriuatum à κάλχη, ſynonymo τῷ Πορφύρα. Sic & πορφύρεον κῦμα, quod nigricantis purpuræ ſpeciem gerit. Rurſum Epigrammatum libro ſecundo, paſſiua voce:

Εὔδια μὲν πόντος πορφύρεται:

placidè purpuraſcit, placidis fluctibus nigreſcit. Diuus Baſilius quoque in Hexamero dicit mare πορφύρουσαν χρόαν ἢ κυανῆν τοῖς ὁρῶσι προσβάλλειν. Sicut verò metaphoricè animus quoque dicitur κυμαίνειν, cùm concitatus & perturbatus, (vt & latinè fluctuare, atq; æſtuare tranſlato verbo à mari,) ita quoque πορφύρειν ad hominis animam varijs cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundius eſt, nigrius apparet: & purpuræ Conchæ è pelago, id eſt, profundo, potiſſimùm petuntur. Fortè & quia purpura ad ſolem diuerſos colores reddit, de animo quoq; diuerſa conſilia agitante, & mutante ſubitò, vt purpura ſi ad ſolem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vſu eſt. Ergo & variè & profundè & anxiè, & aliquando malignè cogitare ſignificat. De tā varijs huius verbi ſignificationibus audi Heſychiū: Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελανίζει, μελαίνεται, Πορφυρίζει, ταράττει, μεριμνᾷ, κακοτεχνεῖ, Πορφυρεῖται; διαλογίζεται. Πορφύρειν. inquit Euſtathius, de mari dicitur, & ad animum tranfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo [i] Homeri, κραδίη δὲ οἱ πόρφυρε. Κάλχη quoque purpuram ſignificat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, ςένειν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. Sic enim Heſychius interpretatur. Καλχαίνειν Scholiaſti Nicandri etiam eſt, τὸ πορφύρειν. Eſt quando Πορφύρειν ſimpliciter de motu maris, etiam placidiore ponitur. Ad πορφύρειν verbum & ſono & ſignificatione accedit μορμύρειν. Varrino μορμύρουσα θάλαττα eſt ταρασσομένη καὶ κινουμένα φοβερῶς. Theophraſtus citante Scaligero ait: Πορφυρεῖται ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιασθῇ, Sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. Πορφυρέσχειν Apollonij Argonauticorum interpres profundum eſſe interpretatur; vnde & purpureum mare dictum, vt ſuprà dictum eſt fuſiùs. Πορφυρέω, purpuro, idem cum πορφύρω, ſeu purpureo colore rubeo. Nonnus πορφύρεον ἠώς, purpureo fulgore rubebat: Sic & Ouidius, purpuream auroram dicit, & Virgilius purpureum lumen ætheris. Aliàs & ῥοδοδάκτυλος ἠὼς dicitur à roſeo rubore, quem Seneca purpureum ruborem appellat. Rurſum Ouidius

Mare vbi nigrius.

[i] Iliad. A.

Κάλχη.

Πορφυρέω.

Aurora cur Purpureus rubor dict' a Seneca.

—— Patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores. Et Virgilius
—— Quàm primum craſtina cælo
Purpureis inuecta rotis aurora rubebit.
Item —— *Aethere ab alto*
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis

Igitur eodem modo πορφύρειν aurora à Nonno dicitur, quo ab Homero vocatur ῥοδοδάκτυλος.

A κτυλος. Πορφυρίζω, purpuram colore refero, purpureum colorem repreſento, vel imitor; purpuro: vt Columella dicit purpurans viola. Dioſcorides de thymo, ἔχον ἐπὶ ἄκρυ κεφαλία ἄνθη πορφυρίζοντα. Plinius de thymo nigricante dicit: Alterum genus nigrius, floriſq; nigri. Idem enim teſtatur & purpuram nigricare, immo rubentem colorem purpuræ nigrante eſſe deteriorem. Ἐπιπορφυρίζω, ad purpuram accedo, ad purpuram inclino. Dioſcorides: ἐνίων δὲ καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέσον ὂν τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζει. Ariſtot. καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐςὶ λευκὸν ἐπιπορφυρίζον, ὁ δὲ καρπὸς ξανθός. Ὑποπορφυρίζω, aliquatenus purpuro, paullulum refero purpuram. Πορφυρώματα Heſychius & Varrinus exponunt, τῶν ταῖς θεαῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα. Fortaſſis autem vaſa quædam & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint: qualia fuiſſe murrhina, diximus. In his enim ceu pulchris & ſpetioſis, dijs aliquid offerri par erat. Sic aurea, argentea & ærea vaſa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα & χαλκώματα vocant. Ὀςράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus in ſexto de varitate rerum, purpurina (inquit, neſcio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris eſt fului, aurumq; imitatur, ſi optima fuerit: hoc ſolo differt, quòd non reſiſtit iniurijs cœli, nec diuturna admodum eſt, deinde compoſitionem eius oſtendit, ex plumbo albo argentoq; viuo &c. Sed neque vocabulum hoc

Ἐπιπορφυρίζω. Porphyromata. Purpurina.

B latinum eſt, aut purpureo colore quicquam conuenit. Πορφυρεῖον videtur accipere Strabo in decimoſexto pro officina purpuraria de Tyro ſcribens. Purpurariam autem officinam Plinius vocauit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilē reddit: alterum genus eius eſt in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & eſt purpurę ſpuma. Idem Strabo in decimoſeptimo, eaſdem officinas vocauit πορφυροβαφεῖα, quo loco interpres tranſtulit purpurificia. Alioqui officinæ tinctoriæ à Græcis cōmuni nomine βαφεῖα dicuntur, & φαρμακῶνες, Varrone teſte. Δευσοποιὸς Heſychio tinctor eſt: nō quiuis tamen, vt videtur, ſed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem eſt quod βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus eſt, vt non facilè eluatur ac exoleſcat. Per metaphoram verò teſte Varrino de alijs quoque coloribus & rebus alijs permanentibus & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον, vt Plato in decimo de rep. oſtendit. Ἀνὴρ πορφυρεὺς (inquit [k] Aelianus) ὅταν θηράσῃ πορφύραν, οὐκ εἰς ἀνθρώπων τροφὴν, ἀλλ' εἰς ἐρίων βαφὴν, εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζώου χρόα δευσοποιὸς καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἷα τε εἶναι τὴν βαφὴν

Πορφυρεῖον. Purpuraria officina. Πορφυροβαφεῖα. Δευσοποιὸς. [k] Li. 16. de Anim. c. 1.

C ἐργάσασθαι γνησίαν, ἀλλ' οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν ἂν τοῖς ὀςράκοις. id eſt, Purpurarius piſcator, ſi poſtquam purpuram non in hominum cibum, ſed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhauſtum, conſtantem & genuinum velit fieri colorem, vno ſaxi ictu purpuram vnà cum teſta interimit. Purpurarius, ad purpuram pertinens, vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piſcator purpurarius, pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpurarius abſolutè pro vtroq; accipi poteſt, & pro mercatore etiam qui veſtibus purpureis emēdis, vendendis, negocietur. Πορφυρεῖς & Πορφυρευταὶ Polluci nominantur. Πορφυρεὺς Aeliano eſt, qui tingit. Hiceſius apud Athenæum chamis, inquit pro eſca vti τοὺς πορφυρευομένους, id eſt, piſcatores purpurarum. Purpuratus, purpura ornatus; vnde purpurati dicuntur ij, qui apud principes dignitate antecellunt. Cicero in primo Tuſculanarum: Iſtis quæſo (inquit) iſta horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius de primo bello Macedonico: Cū duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem lib. 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis eſſe. Cicero in quarta in Catilinam, Gabinium appellauit purpuratū. De purpurata meretrice Babylone, vt in ſacris litteris nominatur, multa Cælius Rhodi-

Purpurari⁹. Purpuratus.

D ginus. Purpuraſcere, purpureum fieri: Cicero in ſecundo Academicarum. Quid mare, nonne cæluleum: aut eius vnda, cùm eſt pulſa remis, purpuraſcit? Πορφυρίων, Auis & piſcis nomen, vt ſuprà monuimus: cæterùm ita etiam homines vocatos reperio. Porphyrion, πορφυρίων, teſte Scholiaſte in tertium Argonauticorum Apollonij Siſyphi filius fuit, & fratrem habuit Almum nomine. Conſtat & inter gigantes præcipuè principatum obtinuiſſe Porphyrionem & Alcyonem. Πορφυρέων, verò vrbs eſt Phœniciæ, cuius gentile Porphyreonius, & Porphyreonites eſt apud Stephanum. Praſinus quoque auriga, ſeu equorum agitator temporibus Neronis celeberrimus, cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit, Praſinus Purpurio dictus eſt: cuius etiam meminit Martialis hoc diſticho:

Babylon purpurata meretrix. Porphyrio homo. Praſinus Purpurio.

Nomen habet magni volucris tam parua gigantis,
Et nomen Praſinus Purpurionis habet.

Sic enim legit Iuſtus Lipſius, cuius doctiſſimi viri iudicium in emendandis ac dilucidandis authoribus ego maximi facio, & rectè quidem ſic legit, nam idem Martialis in decimo quarto eundem intelligit, dum canit:

Proficies nihil hoc, cædas licèt vſque flagello
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Grex purpureus. appellat gregem purpureum, equos Purpurionis qui velocitate præſtabant. Alia lectio habet *Et nomen Praſini Porphyrionis habet.*

Porphyrite πορφυρίτη Stephano eſt vrbs Arabiæ iuxta Aegyptum. Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum. Saxa Lacedemonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo.

Porphyrites lapis. Porphyrites lapis, inquit Kiranides, notus eſt, maximè in Melantide regione. Chymiſtæ referente Hermolao ætiden pro chryſolitho & porphyrite & chryſochromo cognomine Macedonico & polychromo accipiunt. Inuenio & apud Plinium in primo trigeſimiquinti, neſcio num de eodem lapide. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ. Porphyrus, πόρφυρος [l] Aeliano qui dam ſerpens eſt Indicus, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ ſaturatæ ſimilitudinem, capite verò pluſquam niueo, & lacte multò candidiore, locis, inquit, Indiæ calidiſſimis reperitur: ei mordendi idcirco poteſtas eſt nulla, quòd dentium expers ſit &c.

[l] Li. 4. c. 36

Porphyrus ſerpens.

Cete Porphyrium. Ceti Porphyrij dicti ex Procopio ita meminit Cælius. Author Procopius eſt apud Byzantium Gotici belli temporibus cete (κῆτος, ſingulari numero) comparuiſſe magnitudinis miræ. Porphyrium (inquit) illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infeſtius circumiectis omnibus fuerat: nec ab Iuſtiniano, etiamſi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos inſectatum auidè ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. Sed accolis hinc indè accurrentibus, funium ac machinarum vi pertractum in ſiccum, cubitorum triginta menſum per longitudinem exceſſit, per latum verò decem.

Purpuriſsũ. [m] Li. 35. c. 6. Purpuriſſum inter floridos colores enumeratur à [m] Plinio, dum inquit. Sunt autem colores auſteri aut floridi. Vtrumq; natura aut miſtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicum, purpuriſſum. Cæteri auſteri. Quo loco doctiſſimus Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Vt Indicum ſpuma eſt innatans cortinis, in quibus glaſtum coquitur pannis tingendis: ſic purpuriſſum ſpuma eſt collecta efferueſcente purpura, cùm ex ea tinctura conficitur. Loco purpuriſſi pictores nunc vtuntur lacca, mixta cum cæruleo. Quomodo verò purpuriſſum fieret eodem capite prope finem docet idem Plinius his verbis: E' liquidis coloribus quos à dominis dari diximus, propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria; cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celeriùs lanis. Præcipuum eſt primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatũ. Proximum egeſto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potius laudatur quàm Tyrium aut Getulicum vel Laconicum, vnde pretioſiſſimę purpuræ. Cauſa eſt quod hyſgino maximè inficitur, rubiamque cogitur ſorbere. (Hyſginum, inquit Dalechampius, tinctura eſt è cocco prius, deinde è purpura Tyria ſupra lib. 9. cap. 41. nunc tinctura è rubia cocci loco & purpura, vel purpuræ loco, hyſgino. Vitruuius lib. 7. cap. 14. Eſt autem hyſginum hoc arbuſcula quam cap. 18. lib. 16. vaccinium Plinius appellat, & cap. 26. lib. 21. falſò hyacinthum exponit, quia hyacinthũ Græcorum, Latini quidam vaccinium interpretarentur. Vulgus magaleb vocat. Ex huius arbuſculæ nigro fructu ſuccus exprimitur ad purpuream tincturam aptiſſimus. Virgilius ſcilicet ideo vaccinia nigra dixit, & interpres Nicandri φυτὸν εἶναι ξανθὸν τῷ χρώματι [nam tale lignum eſt] καὶ μέλαν [talis eſt fructus] πρὸς ἰοβαφῆ ἐπιτήδειον.) Viliſſimum à Canuſio. Prétium huic à ſingulis denarijs in libras ad triginta. Pingẽtes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Hucuſq; Plinius. Hodie pictores cæruleo ſublinunt, deinde laccam inducunt. Author libri de ſimplicibus medicamentis Galeno attributi, purpuriſſum, inquit, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſularum; quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo. tale eſt maximè Canuſinum, ſequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum ſtypticas. Aliud verò meo iudicio fuit purpuriſſum, quo vtebantur mulieres ad labra & genas tingendas, cuius ſcilicet mentio fit apud Plautũ in Moſtelaria. Vnde.n. hocce cõſtaret purpuriſſum ipſemet docet me Plautus in Truculento, rubricã id nominãs: nã cùm dixiſſet, Quia *Iſtas buccas tã bellè purpuraſſatas habes:* nõ multò pòſt ſubijcit: *Buccas rubrica, cera omne corpus intinxit tibi.*

Indicum & purpuriſsũ quid differant.

Purpuriſsũ vt fieret.

Hyſginum quid.

Magaleb.

Fucus quid

MORALIA

A

MORALIA.

SCANIVS Martinengus Brixianus in sua glossa magna mystica, purpuram Christi sanguinis, & meriti præclarum exemplum statuens: [a] Ambrosius (inquit) hæc quoque doctissimè subdebat: Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum est igitur quod in regibus adoratur; aquarum est, species illa quæ fulget. Et post: Aureum etiam vellus aqua nutrit, & lanam in memorati spetiem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diuersis obducunt vellera, imitari potuit: adeo naturæ maritimæ gratiam humana implere nescit industria. Scimus qua solicitudine vellera ouium etiam minus pretiosa curentur, sint licèt optima, nequaquam autem his fucis innascitur. Hic naturalis color est, quem nullus adhuc fucus B æquauit, hoc quippe piscis est vellus. Si igitur (inquit Martinengus) tantum fulget, tantamque existimationem nacta est purpura, regium indumentum, quod sanguine conspersum sit exigui piscis, qui purpura vocatur: quantum coruscabit anima, quantumque suspicienda erit, cùm sanguine Christi sit aspersa & redempta? Purpura Christus est. Purpura profectò saxi vnius ictu collidenda est, vt sanguis exterius emanet, quòd si ictu solo non est contrita, sanguis in vniuersum corpus diffusum euanescit. Christus saxo, id est, morte non naturali, sed violenta concussus fuit, & dum voluntati patris obtemperat, in cruce vno ictu contritus, sanguinem vniuersum in redemptionem nostram copiosissimè effudit. Sanguis enim tuus ornauit eius meas. Vt quid igitur animã tanto sanguine emptam & insignitam pollui permittimus? Sed animaduertendum, vt Ambrosius secundo loco purpuræ encomia celebrans asserebat, purpuram iacere vilem in saxis asperis & cautibus; Vilis etiam apparuit purpura nostra Christus: Ego sum vermis & non homo, inquit ipse; non in mollitie vitæ, sed in ærumnis perpetuis, quasi saxum inter saxa. Hæc itaque Martinengus. Purpura & byssus apud eundem Ambrosium in commentariorum C libro octauo in caput decimum septimum Lucæ significant hæreticorum eloquentiam. Nonne tibi videntur, inquit, in quadam purpura & bysso stratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, ditibus abundare sermonibus; cùm iactant dominico terram tremuisse sub corpore, cælum tenebris obductum, excita verbo maria vel sedata, verum tamen dei filium denegantes? In enarratione verò Psalmi centesimi & decimi octaui, Ecclesia (inquit) ipsa tanquam benemerita regina Christi sanguine coronatur, sicut scriptum est. Et ornatus capitis tui sicut purpura. Sanguis Christi purpura est, qui inficit sanctorum animas non solùm colore resplendens, sed etiam potestate, quia reges facit & meliores reges quibus regnum donet æternum. Meritoque ad tantum Ecclesiæ decorem, cui Christi sanguis irrutilat, spiritus sanctus inclamat; quàm pulchra & suauis facta es charitas in delitijs tuis. Diuus [b] Bernardus libro de modo bene viuendi ita ait mysticè de purpura. Audi etiam rogo honesta virgo quid sponsus in laudibus Ecclesiæ dicat in canticis canticorum. Coma capitis tui, vt purpura regis iuncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proijcitur, per canales ad vestem quæ supra est, currit, vt vestis tingatur, & inde nomen D accepit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia sanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis quę in canalibus ligantur, quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Custodi ergo cor tuum & cætera. Purpura quæ sanguine Conchyliorum conficitur, & sanguineam ipsam præfert spetiem, non immerito sacramentum dominicæ significat passionis. Beda [c] ad ea verba: Et mulier erat circumdata Purpura & Coccino. In Purpura (inquit) fucus simulati regiminis: in Coccino cruentus habitus impietatis demonstratur. Et [d] alibi ad hæc verba: Tabernaculum verò ita facies: decem cortinas de bysso & hyacintho ac Purpura Coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. Purpuram, quia colorem sanguinis ostendit, & vera quoque Purpura Conchyliorum sanguine tingitur, deuota eorum corda designare, qui dicere cum apostolo possunt: Ego non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus propter nomen Domini IESV: & cum Propheta Dauid: Quoniam propter te morte afficimur tota die æstimati

Sanguinis Christi exemplum.
[a] *Hexam. lib. 5. c. 2.*
Purpura est Christus.
Hæreticorũ eloquentia.
Purpura sãguis Christi.
[b] *Serm 29. de cogitat.*
Sãcta mẽs.
Sacramentum dominicæ passionis.
[c] *Apoc. 17.*
[d] *Exod. 26.*

ſumus, vt oues occiſionis. Quid verò ſecundum Matthæum, chlamyde coccinea induitur (Chriſtus) à militibus, & ſecũdũ Iohannẽ, veſte purpurea circumdatur, myſticè ſignificet, ita expoſitũ inuenio ab [r] Ambroſio: In altera deſignans martyrũ palmas; in altera regiæ poteſtatis inſignia, quòd caro eius fuſcum toto orbe terrarum ſanguinem eſſet ſuſceptura pro nobis & paſſio regnum paritura pro nobis. Sic ille, & mox. Deniq; ſecundum Marcum exuerunt eum purpura, quod nec myſterio vacat. Chriſtus enim aſcenſurus crucem, regalia veſtimenta depoſuit, vt ſcias quaſi hominem paſſum eſſe, non quaſi deum, etſi vtrumque Chriſtus, quaſi hominem, tamen non quaſi deum cruci eſſe ſuffixum: ſed milites non Iudæi ſciunt quo tempore, qualia Chriſto veſtimenta conueniant. Iudicio enim in purpura quaſi victor aſſiſtit, ad paſſionem verò in ſuis veſtimentis quaſi reus humilis venit.

[r] Li. 10. cõmẽt. in Luc. cap. 23.

Chriſt⁹ purpura indutus q̃d miſterij habeat.

HIEROGLYPHICA.

Homo maledicus.

MALEDICVM hominem, iuquit Pierius Valerianus, probos improbosq; æquè carpentẽ ſignificare qui volunt, purpuram exerta pingunt lingua, quæ quidẽ illi tam acuta & valida eſt, vt ea & conchulas & quaſcunq; ſui generis teſtas perforare poſſit: quæ cùm ita ſint omniuoræ, frequens illud in edaces dictum emanauit, Purpura voracior. Atque inde fortè prouerbium, quòd purpuræ plurimum per linguam eſcas inquirentem capiuntur. Et qui hominem qui de ganea pœnas dederit, ſignificare volunt, conchylium huiuſmodi naſſæ per linguam applicitum pingunt, ſiquidem eius captura in hũc ſæpius efficitur modum: paruæ denſæq; admodum naſſæ ſtrombus piſcis includitur, hũc auidiſſimè captat purpura, quem ſimul ac illuc occluſum olfecerit, inſerta per naſſæ iuncos lingua eum aſſequi contendit, dumq; ille volutatione luctatur, ea magis ac magis linguam protendit: accidit verò, vt in eo conatu tumefiat, vt nulla eam extrahendi copia relinquatur, atque ita detenta per linguam captiua fiat. Verùm hoc picturæ genus in huiuſmodi ſignificatum aliter etiam figuratur: Conchulam quippe pingunt, quæ purpuræ linguam morſu comprehenderit. Piſcatores ſiquidem cùm purpuram norint Concharum paſtionem auidiùs appetere, has in naſſas magno numero coniectas in mare demittunt, oblongo fune ad naſſas alligato: ſentiunt optatam eſcam purpuræ, porrectiſq; intra naſſarum iuncos linguis, eas infeſtant: at illæ aculeo extimulatæ incolumitati ſuæ conſulturæ contrahunt ſeſe, corticibuſq; clauſis morſu perquam acri linguam infeſtam comprimũt, pertinaciſſimeq; detentam haudquaquam amittunt: atque ita pendentes ſua captæ auiditatæ purpuræ tolluntur. Hominẽ verò vno interemptũ ictu oſtendere qui volunt, purpuram ſaxo eliſam pingunt: ſiquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis ſuæ vſum parant, ſaxo vno ictu collidendas, vnde ſubitarius ille ſanguis ad tincturã optimus emanat: quod ſi ictu fefellerit, neque purpura ſtatim exanimata fuerit, fruſtra repeti, quia præ dolore ſanguis in vniuerſum corpus diffuſus euaneſcat. Hinc aiunt Homerum totiens de ijs qui valido aliquo vulnere perempti fuerint, purpurea eos morte peremptos dicere: quem imitatus Maro, nunc Purpuream vomit ille animam, nunc quid eiuſmodi ſæpe protulerit, quamuis ad ſanguinem, in quo anima ſedem habeat, Seruius hoc referri putat, de quo ſatis in accipitris commentario dictum. Sunt qui ſeceſſum per purpuram oſtendant, propterea quòd purpura non niſi in imo reperiatur pelago: vnde verbum apud Apollonium Argonauticon primo, πορφύρεσκεν quod purpuraſcere dicere poſſumus, vbi profundum eſſe interpres exponit, ea quam memorauimus purpuræ natura repetita. Hinc mare purpureum, pro profundum ſæpius poſuere. Huc vſque Pierius.

De gula multati.

Vno exanimati ictu typus.

Seceſſus.

EPITHETA.

A colore.

Conchylis cur dicta.

EPITHETA purpuræ ab authoribus attributa ad colorem, tincturamuè non ad ipſum animal pertinere videntur. Conchylis dicitur Tibullo, quia ſanguine Conchyliorum inficiebantur lanæ:

Tincta tegit roſeo Conchylis purpura fuco. Virgilius rubram dixit, item Auſonins; Boëtius rubentem, Mantuanus ſanguinolentam, Pamphilus ſanguineam, Scaliger nigram, Iuuenalis ardentem, nimirum à fulgore, vnde & igneam

A &igneam dixit Flaccus, rutilantem Martianus Capella, fulgidam Strozius, Ouidius fulgentem, Petrarcha splendidam, Thomas Radiuus vernantem, Pontanus vagam. Vocatur præterea pura, vt Scaligero, delicata Martiali, læta Statio, grata Politiano & Pontano, cui etiam noua dicitur, Claudiano nobilis, Pãphilo pretiosa, Thomæ Radiuo regalis, Marullo consularis, Virgilio, Statio, Pontano picta. A loco Martialis Coam, Horatius Laconicam, (item Statius, & Strozius quibus Oebalis, id est, Laconica nuncupatur) Lucretius, Virgilius, & Ausonius Mœlibeam, Mantuanus Romanam, Sidoniamq;: qui præterea lõgam dixit, nimirum à veste, vnde mollis dicitur Pontano, Crottæ, sacra Ausonio & Strozio, libata Martiali, Prudentio supplex, Dicitur denique ipsa purpura dibapha, id est, bis tincta.

A loco.

A veste.

PROVERBIA.

B ίθηκος ἐν πορφύρα, id est, *Simia purpurata.* In varios vsus potest adhiberi parœmia, nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu moribusq; cognoscitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur: vel quotiens rei per se fœdæ, ascititia peregrinaq; ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos, qui simias habent in delicijs, vt quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent ac vestiant, aliquotiens & purpura, quo parũ attentos, aut imperitos fallãt, proq; homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis fit ridicula. Η πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, *Purpura ad Purpuram diudicanda est*. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti: quotiens negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plenè depræhendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Salustium conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille alioqui per se disertissimus. Refertur adagium à Phębammone Sophista in commentario de figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in Oratione Panathenaica, ἀλλ᾽ ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρα παραδεικνύοντες .i. Sed quemadmodũ purpurã & aurum consideramus ac probamus,
C purpuram cum Purpura conferẽtes. Haud arbitramur prorsus, inquit adagiorum author, ἀπροσδιόνυσον fore, si de cõferenda Purpura locum huc ascripserimus ex Aureliano Flauij Vopisci: Meministis, iuquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, lanestre: ad quod cùm matronæ, atque ipse Aurelianus & Probus & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim Sandyx Indica talem purpuram facere si curetur. Allusit huc Quintilianus lib. 12. de generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quòd mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis ijs quæ sunt eximia, definit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem, neque immerito, nam ne illud quidem facile est, sed euanescunt hæc, atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, circa purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Hæc ille: Athenæus lib. 3. dipnosophistarum ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν, id est, *edaciora purpuris*, idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad sese rapit, suoq; colo-
D re res vicinas inficit, additq; lucem: vel ab animante ipso quod quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat, de cuius voracitate Plinius: lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ pascitur deuorando reliqua Conchylia: tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse duriùs, sed non ineleganter accommodabitur, inquit, idem author, ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum: & quocunq; se conferunt, abradunt aliquid. Sic ille. Sed λίχνος Græcis non tam voracem & multi cibi hominem aut helluonem: quã exquisiti delicatiq; liguritorem & catillonem significare videtur; quod non animaduertit ille. Βάμμα Σαρδωνικὸν, id est, *tinctnra Sardonica*, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ; per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo enim insula ingens est opposita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ, laudatissimæq; fiebant: Aristophanes in Pace. Ἦν ἐκεῖνος φησιν εἶναι βάμμα Σαρδωνικὸν, id est, quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci. Idem in Acharnensibus: Ἵνα

Simia purpurata.

Purpura ad purpurã diudicanda.

Purpura voracior.

Edaciora Purpuris.

λίχνος q.d.

Tinctura Sardonica.

μή σε βάψω βάμμα Σαρδωνιακὸν, id eſt,ne te linam colore Sardoniaco. Ita enim citat Adagiorum author, ſed Zographus pro σαρδωνιακὸν vt in contextu Acharnenſium legitur,reponit Σαρδανικὸν, vt Scholiaſtes & Suidas rectè legunt. Sic etiam carmen melius conſtabit,inquit,& ſimiliter in Pace,(vbi & in textu & in ſcholijs Σαρδανικὸν rectè ſcribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ,Sardianus deriuatur,pro ciue: & Sardianicum, poſſeſſiuum,authore Stephano. ab inſula autem, quæ Græcis Σαρδὼ, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius,Sardous,& Sardonicus probè deriuātur apud eundē Stephanum: ſed horum nihil apud Ariſtophanem legi poteſt, cùm verſus quinque ſyllabarum dictionem poſtulent. Quamobrem author adagiorum Σαρδωνικὸν, nec Σαρδωνιακὸν rectè legit:quanquam Suidas quoq; in Σαρδὼ,habet βάμμα Σαρδωνικὸν. Ariſtophanis Scholiaſtes Sardiniacā interpretatur rubram vel puniceam. Σαρδὼ (inquit)inſula vna è ſeptem:ſtadijs LX.diſtat à Corſica. In ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύταται, id eſt, excellentes(nō variæ,vt adagiorum author vertit,)& præcipui fulgoris. Vel(Sardiniacam dixit)quia in Sardo Lydię (εἰς τὴν Σαρδὼ τῆς Λυδίας, non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fæminino vrbs Lydiæ dicitur,non Σαρδὼ.), dicendum igitur εἰς τὰς Σάρδεις, id eſt, Sardibus. Sic & Heſychius: (διαφορὰ γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Inſinuat autem:niſi verum dicat,flagris ad ſanguinem vſque cæſum iri. In Veſpis etiam Scholiaſtes ſcribit Sardibus venundari ſolita fuiſſe veſtimenta Perſica.Chorus ruſticorū in pace Ariſtophanis,inquit ſe malle domi delicijs ſuis ruralibus frui,quā in militia videre ταξιάρχους.

Aristophanes correctus. Sardiniæ insulæ descriptio.

Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ,
Ἣν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδανικὸν.
Ἢν δέ που δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικὸν.
Κἆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξουθὸς ἱππαλεκτρυών

Τοὺς λόφους σείων. vbi Scholiaſtes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam: alij verò veſtimenta (περιβλήματα) coccinei coloris. talibus enim vtebantur in prælijs Lacedæmonij,ne ſanguinem fluentem viderent propter ſimilitudinem coloris: & ne vulnera eorum ab hoſtibus cognoſcerentur. Eximiæ autem ſunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ.Hic verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in φοινικίδα poëtæ cuiuſdam, fortè Ariſtophanis hos verſus citat.

φοινὶξ quid. Cyzicenica tinctura.

—Τί φειδόμεσθα τῶν λίθων ὦ δημόται,

Μὴ οὐ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐς φοινικίδα; ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ὡς φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα· Τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων ἐχρήσατο; διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. Tinctura Cyzicenica, vt ſcribit author idem adagiorum, dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturq; in eos qui metu quippiam indecorè facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati ſunt,timiditatis & mollitiei. Recenſetur in Plutarchi collectaneis. Meminit & Heſychius, addens Cyzicenos ob mollitiem notatos,quòd Iones eſſent. Eadem ferè Ariſtophanis interpres. Stephanus addit eos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille: non ſatis apertè. non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda eſt Cyzicena tinctura;ſed de mollitie, & de præpoſtera Venere in primis,vt paulò antè ex Ariſtophanis ſcholiaſte citauimus: aut de eo fortaſſis ſcelere, quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt:cuius teterrima libido & execrabilis furor,vt Lactantij verbis vtar,ne capiti quidē parcit, de quo plura leges in miſcellaneis Brodæi & in Chiliadibus eiuſdem authoris adagiorum, prouerbio Phicidiſſare,φικιδίζειν (quod corruptum eſt pro φοινικίζειν.) Citatq; etiam illud Suidæ. βάμμα Κυζικηνὸν,τὴν ἀκαθαρτον ἀσχημοσύνην. Ἀττικοὶ λέγουσι: atq; ait Stephanum addere,Cyzicenos fuiſſe graues Tyrrhenorum deprædationibus. Zographo aliud Stephanus dicere videtur,in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherroneſum. Inde(inquit Stephanus)fit Cyzicenus,poſſeſſiuum Cyzicenicus,quanquam gentili etiam pro poſſeſſiuo vtuntur aliqui: ſicut Τυῤῥηνοὶ, pro Τυῤῥηνικοὶ, οἱ χαλεποὶ διὰ τὸ λῃζεσθαι τοὺς Τυῤῥηνούς. videtur enim non iam de Cyzicenis dicere,ſed ſimpliciter Thyrrhenos interpretari,infectos alijs,& prędones homines,&c. Solent autem(addit mox adagiorum author) tincturæ inſignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum eſt ἔμβαμμα Συρακούσιον, & βάμμα Σαρδονικόν. Ego verò Syracuſiam tincturam purpuramué apud authores nullam laudari inuenio,& deceptus mihi videtur ille inde quod Heſychius ſcripſit: βάμμα (melius βάμμα) τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακούσιοι, (non Συρακούσιον.) quæ verba mox etiam ineptè in Bammatis Cyziceni mentione repetita ſunt. Embamma Græcis communiter intinctum

φικιδίζειν. Embamma quid.

A tinctum significat, hoc est, liquorem, in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc sua dialecto Syracusani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam vestium tincturam.. Sed reliqua authoris adagiorum in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad Purpuram faciunt. Est (inquit) æstimatio rumorq; consequens hominum vitam, velut tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur, & notum est illud Ennianum apud A. Gellium: *Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto*. Addam quod est apud [a] Herodotum. Quum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarum missam vestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cùm ab Ichtyophagis didicisset: δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm ait homines esse subdulos, sed & vestes illorum esse dolosas. Prouerbium perelegans vsurpari à Græcis animaduerto. *Extra leucoparyphus, intus verò holoporphyrus*, in eum, qui vestibus quidem frugi vtatur, intus tamen, id est, animo, luxu diffluat. Sumptum id ex historia: cùm Antipatrum quidam laudibus efferret, quòd esset apprimè frugi, ac austerus, & victu præparcus: Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυρος. Tanquam euparyphus ex comœdia, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in B Symposiacis prouerbiali figura dixit, hominem significãs magnificè vestitum, nam huiusmodi finguntur in comœdijs milites gloriosi: quorũ insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι.

Hominum vitam tinctura notari.

[a] *Lib.* 4.

Extra leucoparyphus, intus holoporphyrus.

VSVS IN CIBIS.

QVANTVM ad purpurarum vsum in cibis attinet, inquit Rõdeletius, vniuersè scribit Galenus Purpuris, Ostreis, deniq; ostracodermis omnibus hoc esse commune, vt salsum in carne succum cõtineant, qui aluum subducat, caro verò dura sit: sed hæc vnicuiq; magis minusq; inest, qualitatis quantitatisq; ratione. Sed in purpuris diuersæ partes, diuersam naturam habẽt. Athenæus ex Diphilo: Inter pinnas & buccina purpuræ mediæ sunt naturę, quarum tracheli multi sunt succi, ori grati: reliquæ partes salsæ sunt & dulces, facilè distribuuntur & humores corporis vitiosos ad iustam temperationem (ἐπίκρασιν) reducunt. Rursus Athenæus ex Hicesio. Copiosiùs alimur, maioriq; cum volupta-C te vescimur papauere purpuræ, quàm cæterorum (quàm buccinorum) magis tamen sapit scillam, vt & Concha tota. Peculiare est his & Vnguibus, quod coctæ iusculum spissant. Elixi quoq; seorsum purpurarum tracheli ventriculo malè affecto prosunt. Hactenus Rõdeletius. VVottonus quoq; ex eodem Galeno, vt videtur, carnem purpurarum, sicuti & cæterorum testatorũ, durã esse scribit, ac proinde ijs exhiberi solere, quibus ex malorum succorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum carnem duriorem esse quàm aliorum, succumq; gignere crassiorem, minus tamen glutinosum tenacemque: sed in earum partibus discrimen esse. Quod collum namq; appellatur, præ duritie dentibus ægrè confici; parcioremque succum generare & stomacho gratum esse. Partes verò inferiores, & quæ μήκωνες, id est, papauera vocantur, molles esse ac facilius quàm colla confici: aluum mouere & vrinam, sudoresq; ac saliuas ciere. Harum frequentiorem vsu choleram gigni. Purpuræ maiores, inquit Xenocrates, duriores sunt, & earum coria mediocriter corrũpuntur: colla difficulter conficiuntur, ęgrè secedunt, ęgreq; corrumpuntur. Aptæ stomacho, pauci humoris sunt, vix mandendo dissolutæ. fundum verò aut earum excrementum, facilè conficitur, facilè secedit, maiorem piscis facultatem D affert, vrinam ciet, sudorem mouet, sputum creat. Si quis eo largiùs vescatur, bilem nauseamq; facit, & atri humoris copiam gignit: partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum, quæ eiusdem sunt generis quæ turbinatæ sunt, omnium sunt aptissimę, earumq; vsus elixando & assando humorem ex se emittit ori gratum, ventriculo idoneũ, aluum subducentem, dulcium vrinarum motorem, parum tamen carnis facit ad Cochlearum proportionem. sed & ori suauem odorem conciliat. Ad vini potum incommodæ: elixatæ nutriunt: assatæ verò duræ sunt: earum excrementum, quod testa continetur, sistit more buccinarum. Hæc omnia Xenocrates. Ab Archigine apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celso purpuræ & murices censentur inter cibaria; quæ stomachum roborant. Celsus etiam minimè in ventriculo vitiari testatur. Et Aetius ex Ostreorũ genere purpuras & buccinas reliquis præfert in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Scribit Lucianus in Cynico purpurę carnem non in cibum modò cõuerti, sed tingere etiam posse. Coquuntur autem teste Platina eo modo quo cætera Cõchylia.

Aluum subducit.

Tracheli multi sunt succi.

Papauer optimum.

Coctę iusculum spissant.

Caro dura est.

Collũ ægre conficitur.

Maiores duriores.

Bilem largius sumptum earum excrementum facit.

Stomacho vtiles sunt.

Vt coquantur.

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

PVRPVRÆ teſte [a] Plinio contra venena proſunt. Nicander quoque contra dorycnium in cibo prædicat ſtrombos & calcham, id eſt, purpurã. Purpurę totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent, inquit Rondeletius: & ſaliua earundem, quæ admodum lenta eſt, ſiccantur & agglutinantur vulnera recentia, maximè ſi cum pauco ſanguine draconis adhibeatur. Kiranides ſi bene memini ad hemicraniam: caro cruda porphyræ, inquit, illita fronti mitigat. Callum quo ſe operiunt, tuſum glutinare neruos præciſos [b] Plinius teſtatur. Ad oris tetros abſque vlcere odores, [c] Galenus hoc recẽſet remedium euporiſticum: Ex Oſtreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam; cumq; cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt. Purpura vſta ſecundum [d] Dioſcoridẽ, dentes abſtergit, excreſcentias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad citatricem perducit. Galenus in vndecimo Simplicium paulò fuſiùs eadem docet, atq; [e] Aegineta purpuræ crematæ teſtis eandem vim tribuit, quam pompholygi, id eſt, ſiccandi ſine roſione. Secundum verò Aetium purpurarum teſtæ cum aceto potæ lienes tumentes ſanant, & ſecundas morantes detrahunt. Vſtarum cinis ad eadem confert, ad quæ buccinorum, de quibus ſuo loco. His addit Dioſcorides, Ionia vocantur purpurarum buccinorumq; mediæ partes, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata ſimili modo maiorem purpuris buccinisq; facultatem vrendi conſequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. [f] Plinius purpurarum teſtæ cinerem diſcutere puſtulas verendorum è melle ait. Ex purpuris vſtis dentifricia optima ſic conficimus. Eas vſtas vino extinguimus, abluimuſque: deinde aceto roſato, poſtremò aqua roſarum, tum melle ſcillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, ſaporiſq; conciliandi cauſa roſas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papaueriſq; ſemine, ex cremore hordei & pauco vino albo ſumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit abſumendo exiccandoque. Buccinorum purpurarumq; teſta, inquit [g] Galenus, quandoquidem duriſſima eſt, nunquam abſq; vſtione vtor. Atque vſta quidem deſiccandi vim poſſidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planeq; pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando, quod tibi commune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceiſq; ſubſtantijs præceptum. Nam niſi exactè læuia ſint reddita, arenis ſimilia ſunt. Per ſe illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. id quod ipſum quoque commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum deſiccant vehementer: quippe cùm alioqui fluxionum cauſa exiſtant. Sed & aliud eſt omnibus id genus commune: nempe vt cum aceto, aut oxycrato aut oenomelite aut oxymelite idonea ſint vlceribus putreſcentibus. Idcirco lapides omnes, vbi ad eum vſum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt. Hæc [h] Galenus, qui etiam lib. de compoſ. med. ſecundum genera, purpuras cum ijs recenſet, quæ propoſiti albi emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe & dyſepulota) candorem tueri poſſint. Adduntur & teſtæ purpurarum vſtæ apud eundem eodem libro in quinto capite, vti etiam apud Aetium medicamentis pilos attenuantibus. Idem cinis vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis & ſimiliter mulierum mammas ſanat: pãnis etiam reſiſtit vtroq; modo, ſiue opus ſit incipientes diſcutere, ſiue coctos emittere, ſi rectè obſcurus quidam ex Plinio citat. Idem ex Dioſcoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum oſtreis aſcripta leguntur, remedia quædam. Paulus Aegineta tertio ſui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, pleriſq; oris & colli affectionibus prodeſſe ſuſpenſum ex collo aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam ſtrangulauerit. Verba Aeginetæ hæc ſunt Græca vt Marcellus Virgilius recitat, ex quo hoc exſcripſimus: Καὶ οὔλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτὴν· εἶτα περιαπτόμενον θαυμαστῶς ὀνίνησι, παρίσθμια τε, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός: hoc eſt, ad gingiuas etiam ſalutare eſt filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumpoſito ſuffocata, hoc circundatum tonſillis & omnibus colli cauſis, mirificè iuuat, vt Galenus teſtatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. [i] Auicenna, eſt (inquit) certum inter experimenta quæ agunt vi quadam occulta in abſceſſibus, vnde ſuffocationis periculum eſt, & vuæ & tonſillarum & omnino omniũ gutturis partium, ſi filis tinctis cum alargiuan (interpres vertit murice marino) ſtrãguletur vipera:

[a] *Lib. 32. c. 6.* Ad venena. Mitigãt dolorem. Ad vulnera glutinanda. Ad hemicraniam. [b] *Lib. 32. c. 10.* [c] *Li. 2. Euporiſt. 11.* Ad oris tetros ab vlcere odores. [d] *Lib. 2. c. 4.* Dentes abſtergunt. [e] *Lib. 7. c. 3.* Cineris facultas. Ioniũ quid. [f] *Li. 32. c. 9.* Ad puſtulas pudendi. Ad pulmones male affectos. [g] *Lib. 11. Simpl. c. 21.* Ad vlcera maligna. Ad vlcera putreſcẽtia. [h] *Li. 1. c. 18.* Pilos attenuant. Amuleta. [i] *Li. 3. Fen. 9. c. 10.* Viperę capitis mira facultas.

E F G H

A vipera: deinde circumdetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. [k] Plinius ab aliquibus strumas circumligari lino (simpliciter, non purpureo) scribit, quo prælígata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur. Inuenio & ex lana vel vestimento purpureis, id est, purpura infectis, remedia. [l] Aetius purpuram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus septem imponi iubet: & deinde crescente luna, si cum viro congrediatur, cōcepturam esse existimat. Meminit huius etiam Galenus opere de compositione medicamentorum secundum locos, apud quem ibidem in tertio, capite primo Andromachus medicamentum quoddam auribus instillari iubet; deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigines post medicamentum auri infusum, purpuræ lana iubet obturari. Item lib. 4. cap. 6. tomenta Purpuræ Laconicæ miscentur arido cuidam Asclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam 7. & 8. panniculo è purpura marina siue Tyria vtitur, quem & modicè astringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Posthumum imperatori qui ex assumpto cibo grauabatur stomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, ostio ventriculi imponit. Lana per se Conchylio infecta, inquit Plinius, auribus magnoperè prodest: quidam aceto & nitro madefaciunt. Fimbriati B autem marinarum Purpurarum flocculi cremari solent, vt lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo.

[k] *Li. 30. c. 5*

[l] *li. 16. c. 34.*

Ad conceptus iuuandos.

Tomentum lanæ purpura tinctæ quis operetur.

DE BVCCINO. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

Κῆρυξ Aristoteli Buccinum est, vt mox fusiùs patebit, Homero, cæterisq; Græcis præco, cui varia ab illo tribuuntur officia, vt populum conuocare ad cōcionem, silentium indicere, comitari in itinere viros aliqua dignitate præditos, aut eos, quos illi ad obeundum munus aliquod mittebant; præterea fungebātur aliquibus in sacrificijs mysterijs, & epulum etiam apparabant: in primisq; caduceatores agebant, & nominatim quemadmodum legimus apud Liuium caduceatorem mitti, qui inducias ad sepeliendos mortuos petat. At verò apud solutæ ora- C tionis scriprores κήρυκες sunt, qui præconum vel caduceatorum munia obeunt: de quibus omnibus significatis consule thesaurū linguæ Græcæ. Præco autem ab hoc animali κήρυξ vocari fortassis meruit. Cùm enim Triton Concham inuentam excauasset, secum eam cōtra Gigantes tulisse scribit Hyginus; ibique sonitum quendam inauditum per Concham emisisse: hostes autem veritos ne qua esset immanis fera ab aduersarijs adducta, cuius esset ille mugitus, fugę se mandasse, & ita victos in hostium potestatem venisse. Romani Tritones cum buccinis fastigio Saturni ædis superposuerunt, vt significarent à commemoratione Saturni historiam quasi vocalem esse factam, cùm antea muta, & obscura, & incognita fuisset, quod etiā testari videntur, vt inquit Macrobius, caudæ Tritonum humi mersæ & absconditæ. Habebant præterea Romani argenteos Tritones qui pugnam buccina » excièbant. Suetonius: [a] Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam antè commisit; Sed cùm proclamantibus naumachiarijs, Aue Imperator, morituri te salutant, respondisset, Auete uos, neque posthac vocem quasi venia data quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroq; absumeret, tandem è sede sua prosiluit, ac per ambitum la- D cus non sine fœda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnā compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium » singulæ, exciente Buccina Tritone argenteo qui è medio lacu per machinam emerserat. Vt itaq; κήρυξ est Græcis qui buccinat, ita Buccina etiam latinis propriè cornu recuruū, quod tubæ modo inflatur. buccina, inquit Isidorus, est qua signum datur in hostem, dicta à voce quasi vocina. Alij à bucca dici volunt, quum tubam significat. Bucca, inquit Hieronymus vocatur tuba apud Hebræos, deinde per diminutionem Buccina dicitur. Varro: » Orphea vocari iussit, qui cùm eò venisset, cithara cantare iussus, buccinam inflauit. Liuius: Equitibus imperauit, vt ad tertiam buccinam præsto essent. Cicero: Signum buccina datur. Est quoque Buccina pastoralis, qua oues & porci appellantur. [b] Columella: Ad quē saturæ pabulo libenter recurrunt, cùm pastorali signo quasi receptui canitur: nam id quoque semper crepusculo fieri debet, vt ad sonum buccinæ, pecus, si quod in syluis substiterit, septa repetere consuescat. Varro. Subulcus debet consuefacere omnia, vt faciant ad buccinam.

Preconis officia.

Tritones argentei.

[a] *In Claudio cap. 21.*

Buccina cornu curuum tubæ quod modo inflatur.

Vnde dicatur.

Buccina pastoralis.

[b] *li. 7. c. 23.*

buccinam. Hinc verbum buccinare Varroni, & nomen buccinator Cæſari. De buccina & buccinatore conſule Vegetium. Buccinas à tubis nonnulli diſtinguunt ſic: quòd illæ ex recuruis animalium cornibus, tubæ ex ære argentoue, confici ſoleant, ad animos militum & equorum inflammandos. [c] Apuleus certe in Floridis buccinam manifeſtè à tuba ſecernit, cùm ait. Siquidem vox hominis & tuba rudiore toruior, & Lyræ concentu variatior, & tibiæ quæſtu delectabilior, & fiſtulæ ſuſurro iucundior, & buccinæ ſignificatu longinquior. Sæpe tamen buccinam pro tuba poſitam inuenimus aut certè pro inſtrumento tubæ ſimili, eundem in bello vſum habente. Cicero pro Mureto. Te Gallorum, illũ buccinarum cantus exuſcitat: tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Eſt & buccina nomen oppidi in Sicilia Dionyſio, quo nomine etiam dicta eſt inſula, Pontiani pontificis exilio & morte clara. Sed vt ad Græcam vocem, vnde digreſſi ſumus, oratio noſtra reuertatur, Κηρύκων nomine vocata fuit quædam familia Athenis, à filio Mercurij qui κήρυξ vocabatur. Horum κηρύκων fit mentio ab Heſychio & à Suida. Eſt denique κήρυξ auis quædã, quæ & πρέσβυς dicitur.

Buccinæ à tubis vt differant.

[c] Lib. 3.

Buccina oppidum.

κήρυξ auis.

E

SYNONYMA.

F

Κήρυξ Ariſtoteli, vt iam dictum eſt, buccinum, vel, vt Gaza vertit buccina vocatur. Plinius nonnunquam murices tranſtulit, vt in trigeſimoſexto capite noni libri, vbi de purpura agit: Latent vt murices circa canis ortum tricenis diebus; hoc enim de buccino dixit Ariſtoteles. Iacobus Dalechampius in explicatione eiuſdem horum verborum: Sed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras, Conchylia, margaritas? Conchylia pro buccinis dixiſſe autumat. cæterùm non eſt neceſſe meo iudicio ea hîc diſtinctione, cùm & Conchylia propriè dicta purpureum colorem, quem & per ſe Conchylium dicunt, proferat. Vnde item eadem diſtinctio apud eundem Plinium, locum non habet, vbi ait: ſed vnde Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco? &c. nam per Conchylia intelligit, præter purpuras, buccina, murices atque ipſa Conchylia, ex quibus omnibus flos ille purpureus colligitur. Pet. Bellonius vocem murex à Ceryce nomine Græco prodijſſe putat, κ littera mutata in m, η verò in u & υ in e. Non probo Franc. Maſſarij iudicium, cerycem putantis eſſe muricem & Conchylium: Buccinum, inquit, Plinius, pro ceryce ſeu murice dixit. Cùm enim ex ipſo Plinio, duo ſint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis veſtibus expetitum alterum ſcilicet buccinum, alterum purpura, neceſſe eſt buccinum eſſe, qui ceryx, murex & Conchylium appellatur. Sed prætereo quod murex diuerſus eſt à ceryce, & Conchylio, ita quoque muricis nomen, vt rectè aduertit Hermolaus, generalius eſt quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Kiranides: Porphyra marina, quã quidam κήρυκα vocant. Sed dicendum eſt potiùs ſpecies eſſe vnius generis proximi diuerſas. Inuenio item apud Syluaticum: Purpura maritima, id eſt, cetula marina, lego ceryx marina: Et aliàs habet, Ciceros (nomen etiam corruptum eſt, à ceryces) id eſt buccini marini. Antiqui tamen etiam Græci cerycem pro purpura acceperunt nonnulli, vt lego apud Euſtathium: Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κήρυκων feſtiuè luſit: Cùm enim in ciuitate, in qua erat, plurimos κήρυκας (id eſt præcones) habere cognouiſſet, ſummis pedum digitis incedebat, metuere ſe inquiens, ne ſi pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter Conchilij formam mucrones aliquos circa ſe habeat. Deſumpſit hoc ex Athenæo [a] Euſtathius. Ego illius quoque verba adijciam: Stratonicus (inquit) cùm Abdera ſe contuliſſet, ad ſtatutum illic ludorum ſpectaculum, ciues ſingulos peculiarem ſibi præconem habere cõuitus qui eorum iuſſu, cùm adlubuiſſet, nouilunium ipſorum annunciaret, contemplatus in hac ciuitate præcones (adeo vt propemodum maior eſſet præconum numerus, quàm ciuium) portione ciuibus eſſe plures, ſummis vnguibus pedetẽtim incedebat, in terrã defixis oculis. Interrogante verò eius hoſpite, ecquid mali pedibus tam ſubito accidiſſet, hoc inquit: Ego equidẽ totis pedibus valeo, & quouis aſſentatore ad cænas excurro celeriùs: anxius tamen ſum ac prorſus metuo, ne calcando τὸν κήρυκα pes transfigatur. Dalechampius hoc addidit ſcholiolum: Hæc vox (κήρυξ) ſignificat & præconem & buccinum Concham, non equidem clauatam aut aculeatam, ſed tuberculis multis eminentibus aſperam & inæqualem. Buccinum pro aculeata purpura dixiſſe videtur Stratonicus negligenter. Iſacius Caſaubonus in ſuis animaduerſionibus non rectè murices vertit. In præcedentibus verſibus

Conchylia à buccinis an diſtinguenda.

Murex vnde dictus.

Ceryx an murex an Cõchyliũ.

G

Murex nomen generale.

H

[a] Li. 8. Deipnoſ.

Stratonici de ceryce dictum.

Buccinum pro aculeata purpura.

Caſauboni error.

κήρυξ

A κήρυξ erat præco: hîc est murex: nisi muricis nomine generaliùs accipiamus, vt etiam sub eo purpura comprehendatur. In Glossis rectè, murices, κήρυκες, πορφύρια. Inde Latinis in re militari murices dicti qui Græcis τρίβολοι, vel σανίδες κεντρωταί. Aggregator interpretatur ceryces cancrorum (lego concharum) esse speciem, vel limaces marinas, quæ Venetijs dicantur buouali. Atque hæc de diuersa authorum interpretatione. Zoographus κῆρυξ scribi ait cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ, & huiusmodi, tanquam vltima natura breuis sit, & positione tantùm extendatur: in obliquis tamen natura produci, citans illud Oppiani: Buouali.

Κήρυκές τε μύες τε καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σώλων.

Κηρύκιον vox est diminutiua apud Kiranidem, Hippiatros, Trallianum. Illud notare libet (inquit [b] Hermolaus) cerycas à nostris verbum ex verbo buccina conuersos esse, quòd κήρυξ idem sit quod præco; quanquam & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse videantur, quod Græci κηριάζειν dicunt. Bellonius buccinum ab alijs vocari tradit, vel quòd buccis admotum sonos musicos edat, vel quòd buccas inflare tubicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea. Hæc ille, sed etymũ [b] In Corol. Diosc. lib. 2. cap. 205. Etymum.

B buccini habemus apud [c] Plinium, dum ait: buccinum minor ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Buccinus etiam à Pet. Gillio masculino genere effertur alicubi, & buccinus minor, Romanis delphinium est, vt inter nomenclaturas apud Diosc. legitur. Gaza latinè fœminino genere buccina semper effert; vti etiam Festus, inquiens: Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt. Zoographus ait se audiuisse, hodiè à Græcis φύκινον appellari. Στρόμβος & στρόβιλος etiam buccinum quandoque significant: Scholiastes Nicandri, τὸν στρόμβον ἔλεγον οἱ Ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων οἷς καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σάλπιγγος, vt & apud latinum poëtam [c] Li. 9. c. 36 Buccinus minor q. d. Strombus & Strobil. buccinum significant.

—— Dum personat æquora concha:

& apud Ouidium:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq; sonanti
Inspirare iubet, fluctusq; & flumina signo

Iam reuocare dato. Σάλπιγξ item Græcis non solùm buccina & tuba est, sed etiam apud Hesychium buccina piscis seu turbo, nec non auis. Dentale vulgò dictum à recentioribus medicis, nonnulli buccinum interpretantur, vt antale purpuram. Nos de vtroque diximus in purpura. Buccinum Northmannis dicitur teste Roberto Constantino Ran de mer, Venetijs bouolo di mar. Massilienses, vt Gillius scribit, purpuras & murices & buccinos (sic habet) vocant bios: Et rursus: Ligures buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Massilienses bios cornetos, Græci quidam hac ætate strophylidas. Σάλπιγξ. Dentale. C

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

BVCCINA turbinatorum è genere esse habemus apud [a] philosophum nō vno in loco, ac nominatim vbi scribit in hæc verba: Turbinati generis alia in anfractum intorta sunt, vt buccina: alia in globum tātùm circumacta, vt echinorum genus, nec non biualuium &c. Alibi etiam buccinas testatis πορευτικοῖς, id est, gressilibus annumerat. Quod ad formam attinet, Speusippus apud Athenæum inter se similes esse tradidit ceryces, purpuras, strabelos & Conchas. Est verò buccinum magnum & buccinum paruum, cuius concha spirâ tuberculis exasperata cingitur. [b] Aristoteles testam buccino scabram tribuit. Ouidins quàm breuissimè figuram sic perstrinxit [a] Lib. 4. de partib. c. 7. D Forma. [b] Li. 4. Hist. cap. 4. Testa buccini.

—— Caua buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Bellonius buccini concham vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedere testatur, strias in tergore quinas habere, vt nerita, plærisq; in gyrum tuberculis obtusis, breuibusq; obseptas, multò quàm in purpura frequentioribus. Sed vbi in clauiculam desinunt, vnicum tantùm eam comitari. Interna parte incisam oris rotunditatem habere, turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerat, purpurarum modo: eodemq; operculo contegi, quo etiam turbinata omnia, ne in testas contracta ab externis offendantur. Magnitudo. Operculū.

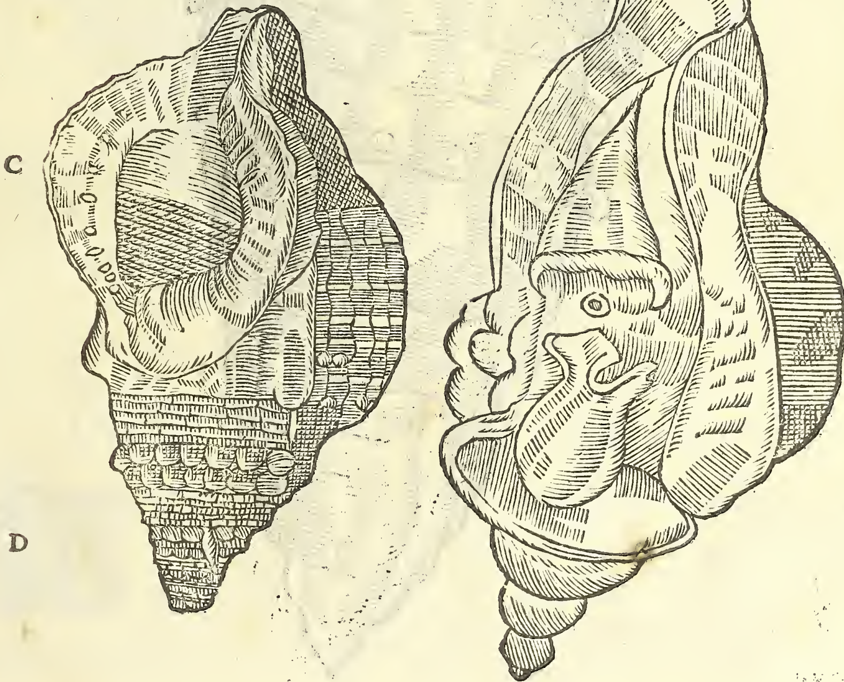
Color testæ. tur. Colorem testæ intus lacteũ, foris esse fuluũ, tantaq; magnitudine nonnunquàm cresce- E re, vt ad Carteiam Purpuræ & buccinæ decacotyli, id est decem cotylarum capaces reperiantur. Hæc ille, qui & ante paucula interiecta dixerat buccinæ concham esse turbinatã, & in anfractum intortam, sed quàm purpura minorem: indeque à quibusdam filium purpuræ dici, nullis item aculeis exertis clauatam apparere, quemadmodum purpuræ concha, sed scabram esse, habereq; (inter notas à Plinio descriptas) rotunditatem oris in margine incisam. [c] Plinius quoque buccinum minorem purpuræ Concham esse scribit ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, vnde inquit & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Cæterùm Rondeletius pro minor apud Plinium legit maior, & quomodo apud Athenæum purpuræ filius vocetur buccinum declarare conatur. Verba eius non præteribo. Est ex turbinatorum, inquit, genere, longiore testa, in medio latior est: indeq; in turbinem longum desinit: altera parte margine in longum procurrente: atque illic rotunditate oris incisa. Tota intus leuis est & candida: foris tuberculis multis atque exochis aspera. Caro interna partibus quibusdam ruffa, quibusdam rubens spectatur, intus cãdida: foramen operculo, quod est oui figura integitur, & arctissimè clauditur. Duo buccina hîc exhibemus. Vnum interni nihil ostendens, alterum prominente interno corpore F & inuerso operculo. Antiquorum buccina esse declarat succus dilutior & minus floridus quàm in purpuris, quod de buccino tradit [d] Plinius: Buccinum per se damnatur, quia fucum remittit. Testa scabra & aspera, sed neque aculeata, neque clauata. [e] Aristoteles: Testarum permagna est inter se varietas. quædam enim læues sunt, vt vngues, mytuli, & conchæ nonnullæ quæ galades à quibusdam vocantur: aliæ asperæ, vt Limnostrea & „ pinna, & concharum genera quædam & buccina. Plinus: Præterea clauatum est ad turbi- „ nem vsque aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt in buccino. Quæ notæ omnes cùm certissimæ sint, & in his buccinis quæ proponimus maximè expressæ, non possum non in eadem permanere sententia, etiamsi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc scripsit: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera, buccinum minor concha, ad similitudinem eius bucci- „ ni, quo sonus editur: vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa: alterum purpura vocatur, &c. At contrà euenit in nostro littore. Purpura enim semper minor buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum esse docent nos vetustiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum esse res ipsa demonstrat. Cor- G ruptus est etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes, qui de piscibus nostro sæculo scripserunt, buccinum minus esse purpura, quòd filius purpuræ vocetur. Locus Athenæi est huiusmodi: περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος ταδὲ λέγει: κήρυξ θαλάσσης τρόφιμος υἱὸς πορφύρας. Vbi pro υἱὸς legendum ὡς. id est, buccinum marinum abundè nutrit vt purpura. Hæc omnia Rondeletius. Fuit autem Archippus Atheniensis veteris comœdiæ poëta Athenæo teste, & sæpe eius versus ab Atheneo citantur. Et cùm senarium iambicũ verbis, inquit Zoographus, iam recitatis constitui appareat, non conueniet υἱὸς mutari in ὡς, quod Rondeletio placuit. Τρόφιμον etiam non vt ipse, quòd nutriendi vim habeat, exponendum iudicat idem Zoographus, hoc loco, sed pro eo quod nutritur & alitur, vt sit buccinum maris alumnum, purpuræ filius, vt Cælius Rhodoginus quoque conuertit: Qua ratione autem filius purpuræ dicatur, magnitudinisné, an alia quadam, alijs indagandum relinquit Zoographus. Aristoteles in quinto historiæ cap. 15. operculum oris idem tam purpuræ quàm buccinæ adhærere natiuum quàm cæteris turbinatis omnibus author est. Et in quarto de partibus cap. 5. Operculo quodam congenito, inquit, carni patulæ apposito clauditur, vt reliqua generis eiusdem, idq; præsidij causa. Qua enim te- H sta non protegit, facilè offendi posset ab ijs quæ extrinsecus inciderent. Et alibi dixerat, [f] Promuscidas vt purpuræ habent modo muscarum, quod quidem membrum, inquit, linguæ effigiem præ se fert. Habent autem hoc firmum & torosum, quo similiter vt asili atq; tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida, torosa, mammis similia, cuiusmodi caruncula, vel in sepijs esse aduertimus: sed hæc torosiora. Gula à ventre duplex longa porrigit se vsque ad papauer: quod postremum fundo commissum est. Hæc ergo vt in purpuris & buccinis conspicua, in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, ipsi cõtinuum, simplexq; ex toto vsque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris est, quà & laxius hæret. Quas verò etiam partes cum cochleis communes buccina habeant, supra de testatis in genere dictum est & in cochlea repetemus. Ionia sunt qui florem esse credant

Marginalia: Filius Purpuræ cur dicatur. — [c] Li. 9. c. 36. — Plinius correctus. — Succus. — [d] Li. 9. c. 38. — [e] Li. 4. Hist. cap. 4. — Concharũ duo genera — Athenæus correctus a Rõdeletio. — Contra Rõdelet. — Oris operculum. — [f] Li 4. Hist. cap. 4. — Venter. — Gula. — Intestinum — Ionia.

A credant eum, quem Purpuræ vt Aristoteles scribit, habent & Buccina medium inter papauerculum & ceruiculam, vt Athenæus testatur. Est autem papauerculum in Buccina pars eius ima esculentaq;: quamquam omnis callus Pinnæ & Conchylij interior papauer quoq; dicitur. Ego inquit Hermolaus, in Dioscoride non ionia, sed cionia, hoc est verbum è verbo columellam lego, ita scriptum in exemplaribus aliquot inuenias. Rondeletius in cancelli historia legit ἴονια, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur, ex Dioscor. lib. 2, cap. 4. His (inquit) cãcellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt testas circumferre possint. Sed de hac parte plura etiam in Purpuræ historia diximus. Habes hîc duas Buccini icones, quas exhibet Rondeletius, item alterius ex Zoographo siue Cochleæ, siue Buccinæ, quam apud ciuem quendam se vidisse ait, mucrone pertuso, circulo stanneo ambiente, vt apta esset inflari. Rondeletij, inquit, posita effigies, nostræ quidem similis est, sed tuberculis rotundis scitè clauata. Venduntur passim huiusmodi Buccina apta inflari, & ego habeo quod æneus circulus ambit. Habes item aliud genus magnum coloris item violacei, sed cuius orbes flauescunt, & in ore candicat. Zoographus etiam aliud genus Buccini se vidisse tradit, Purpu-
B ræ similius figura & magnitudine propius, quàm vllum ex ijs quæ picta dedit; sed tuberculis vndiquaq; dispositis, deinceps rotundis scitè omnino elegãterq; ϛιχηδὸν clauatum; nec in mucronem adeo exporrectum, sed capite obtusiore breuius. Quæ postremo loco adiecta est icon, pro Buccino peregrina mihi missa est. Conchilium est colore & duritie marmoris, circulis rosas æmulantibus.

Papauer.

Diosc. correctus.

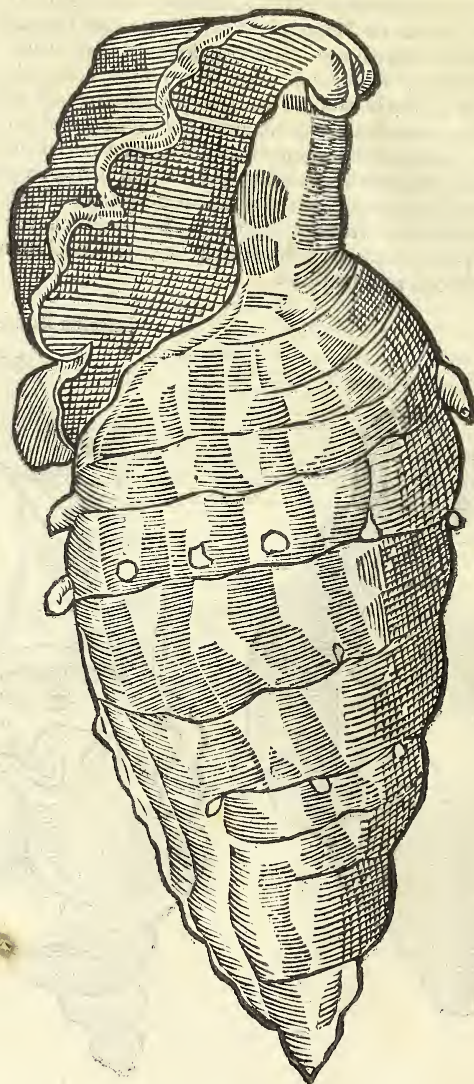
Buccina Rondeletij.

Buccina Rondeletij alia.

C

D

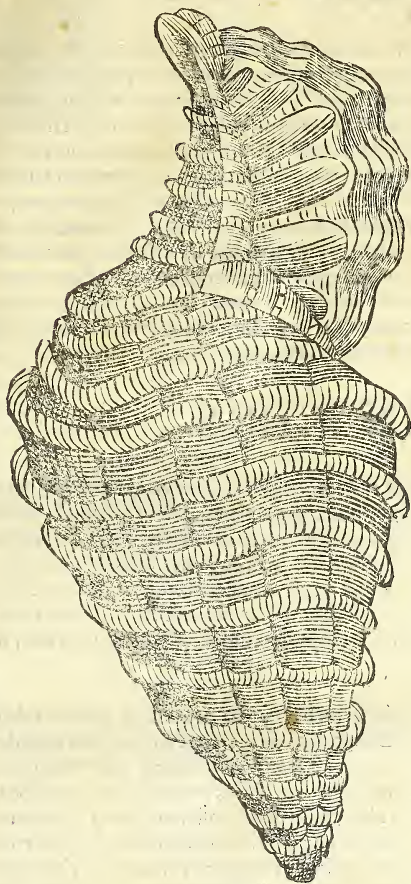
Buccinum Zoographi.

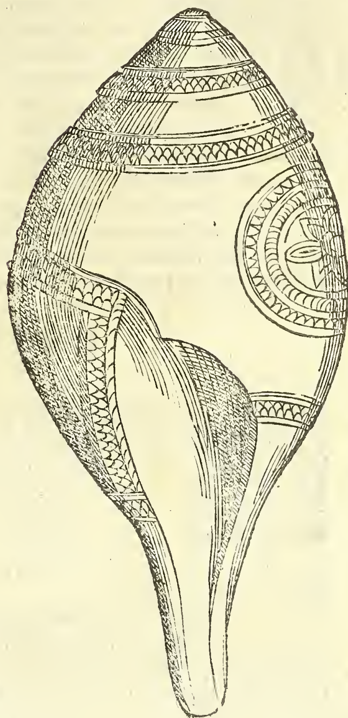
A

Buccinæ alia species.

Buccina peregrina, colore & duritie ferè marmoris æmulo, circulis rosas æmulantibus.

B

C

LOCVS. NATVRA. ÆTAS.

D

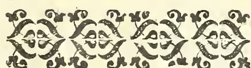
ARISTOTELES [a] latere scribit Buccina, vt Purpuræ, canis exortu circiter dies tricenos: sed [b] Plinius, vt dixi, hoc de Muricibus dixit. Aitque Buccinum non nisi petris adhærere, circaq; scopulos legi: sed & hoc Aristoteles de Aporræde (Aporrhaide) inquit Massarius, dicere videtur, quam Theodorus Muricem conuertit. Verba Aristotelis hæc sunt: Natices saxis adhærescunt more Patellarum, & Aporradum siue Muricum. Tempus viuendi Purpuris & Buccinis secundum Philosophum longum est, annos enim circiter sex viuere tradit in quinto de historia, cap. decimoquinto.

[a] Li. 8. c. 13.

Canis exortu latent.

[b] Li. 9. c. 36.

Aetas.

GENERATIO.

[a] Li. 5. Hiſt. 15.
[b] Cap. 12.
Hyeme abeunte generatur.
Vt fauificant.

VRPVRÆ quomodo generentur, dictum eſt antè. [a] Ariſtoteles buccinis eundem gignendi modum eſſe profitetur, idemq; tempus: Buccina tamen ante purpuras paullum generari [b] paulò antè dixerat: purpuras nimirum vère, buccina hyeme abeunte. Eodem authore ſemen ad generationem nullum habent, & quomodo quaſi à ſeminali natura humores quoſdam mucoſos emittant, in purpura dictum eſt ex eodem. Illa enim coagmentatio fauo ſimilis tanquam purgamentum tam purpuris quàm buccinis euenit: nam buccinis quoque fauificare in more eſt, vt ibidem diximus: quod ſanè hoc pacto faciunt: Oua ſub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, ſi incoquantur & abſcindantur, oua intrà continere comperientur: quæ ſaliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, vt inde decidere non poſſint: quod tam magno artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatum eſſe videatur.

VSVS IN CIBIS.

Ori gratæ carnes.
Stomacho conueniūt.

VCCINORVM carnes, inquit Dioſcorides ori gratæ ſunt, & ſtomacho vtiles, ſed aluum non molliunt. Archigenes apud Galenum, ex teſtaceis, ſtomachis maximè conuenire tradit buccina, & purpuras. Bellonius buccina & purpuras Maſſiliæ, Genuæ, & Venetijs ait in cibis expeti, ſed buccinæ carnem purpuræ carne duriorem eſſe. Apud priſcos in pretio etiam fuiſſe inducor vt credam. Charmus enim Syracuſanus inter cæteras parœmias ſeu hemiſtichia, quæ de vnoquoque ferculo in promptu habebat, de buccino hoc vſurpabat

Χαίρετε κήρυκες Διός ἄγγελοι,

ex Homero videlicet, qui de præconibus in exercitu hæc verba protulit: à quibus etiam conchæ iſtæ marinæ, præconum ſuo cùm inflantur, ſono fungentes vice, nomen ſumpſerunt. Alexis etiam buccina, cochleas & bulbos inter cibos celebrat apud Athenæum, Venerem ſtimulantes: præferri autem colla eorum video. Diphilus enim Pinnæ, inquit, vrinam cient, difficile concoquuntur, & ſimiliter buccina, quorū colla (τραχηλοι) ſtomacho conueniunt, ſed difficulter concoquntur, quamobrem ijs qui ſtomacho infirmo ſunt, conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum tenera ſunt et facile corrumpuntur. Hiceſius quoque, buccinorum colla, inquit, ſtomacho apta ſunt, & minus alunt, quàm muſculi, chamæ, pectines. Proſunt ijs quibus eſt imbecillus ventriculus, ac quibus non facile cibus ad interiora ex aluo digeritur, quoniam vix corrumpuntur. Nam quæ in confeſſo eſt facilè coqui, è diuerſo incommoda ſunt eiuſmodi ventriculi affectui, quia paruo negotio ideo corrumpuntur, quod tenera ſint ac ſtatim diſſoluantur, (liquentur & in chyli naturam vertantur, ſed praui & improbi,) Quamobrem horum papauera (excrementa in omnibus ferè teſtaceis, quæ membrana continētur ad extremā ferè teſtæ partem, eſu ſuauiora reliquis partibus) quæ ſtomacho valentiori non conueniunt, debiliori ventriculo congruunt. Alunt magis & delicatiora ſunt purpurarum quàm horum papauera, ſed acriore, inſuauiore, & ad ſcyllam magis accedente guſtu, qualis eſt totius conchylij. Exactiùs omnium Xenocrates de buccinorum alimento ſcripſit in hæc verba. Buccinæ ſunt duriores purpura; & magnitudine ac loco differunt; tripliceſq; vires habent teſtæ, colli & excrementi in teſta contenti. Nam ſcabra ſubſtantia piſcis aluum ſiſtit ac precipuè ſi aſſetur: contrà magis facit elixa. Collum earum aluum ſiſtit, difficulterq; concoquitur: idcirco ex ſinapi, vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipſum debent, qui eodem veſcuntur. Aqua denique quæ ex eis emanat, calefacta ventrem ſubducit: cum eo verò excremento quod teſta continetur, cocta, magis gilua fit, & piſcis qualitatem præfert: ſi verò totæ decoquantur, maiorem ſiſtendi vim habebunt: & ſitim offerent: quidam verò eas elixantes læuigant, & æquè ac vrticas condiunt, fiuntq; ori gratę, Luna exoriente plenæ & æſtate graciles.

Colla preferuntur.
Papauer.
Imbecillis ſtomacho proſunt.
Teſtæ vis.
Colli.
Aquę ex eis emanantis vis.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

ETIVS in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus, ex ostreorum genere purpuras & buccina reliquis pręferenda scribit. Trallianus buccina etiam inter alia testacea enumerat, quæ raro & modicè voluptatis gratia offerre tympanicis conuenit. Et in Cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facile alterentur & concoquantur, & mordacibus, acribusq; humoribus resistere possint, vt sunt astaci, pectunculi, cerycia, id est, buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioso & acri influxu, ægrum vesci iubet alimentis mitibus, minimè mordacibus & incrassantibus; inter alia κηρυκίοις. Item in purulentis, si salsus humor est, pectines aut buccina aut astacum dare non esse alienum asserit. Enumerat verò etiam buccina inter cibos, qui succos vitiosos generant, podagræ pituitosæ præcessores. Nicander strombos, pectines, buccina in cibo contra dorycnium celebrat, & Kiranides contra cicutam. Galenus aliàs inter abstergẽtia, quę pilos attenuãt, buccinorum aliorumuè ostreorum testas vstas cõnumerat; aliàs vt ne cui penis arrigi possit; buccinum vstum lotio bouis castrati extingui iubet: hocq; in cibis aut potionibus vti, quod verò remanet in vase reponi. Ad oris tetros absq; vlcere odores, ex eodẽ: Ex ostreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumque cubitum eunt aceto acerrimo colluunt. Ad parotidas emplastra quædam molliora fiunt, vt idem Galenus alibi tradit, cerati forma, ex butyro vel oesypo conflata, ostreis aut buccinis aut purpuris vstis additis. Ibidemq; nimirum in libris de compos. med. secundum locos Archigenes aduersus idem malum buccina marina, aut purpuras vstas melle aut axungia excipi & imponi iubet, vt confestim discutiantur. Ait etiam, buccina, purpuras, & ostrea, vsta conuenire indurescentibus, ac vetustis inflammationibus. Ad chocrades discutiendas, Hippiatros quidam, cerycia marina vti iubet, & cum melle cocta cataplasmatis instar imponi. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum alphosq; diuturnos, hoc mirabile habet Nicolaus Myrepsus: Buccina vsta & trita in oleo veteri sufficienti subigito, & ad glutinis crassitudinem reducito: raso prius & fricto, illinito. Ad auris dolorem à colore, ex eodem: Viua buccina in oleo elixa illine. Hoc enim naturalem, inquit, quandam vim in se obtinet. Galenus præterea ad ephelidas & lenticulas, purpuras & buccina, vbi expiscatus fueris, iubet in ollulã conijci, & in furnum assanda mitti, deinde ex melle tritis vti. Et apud Aetium quoq; medicamentis ad impetigines miscentur testæ buccinorum vstorum. Testatur Zoographus vulgus apud Germanos inferiores & oceano vicinos contra tussim, inanem præsertim & puerorum, potum solitum è buccini, vel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipsi nominant) concha haustum prodesse putare. Ioan: Guinterius Andernacus buccina ex succo limonum detrita ad genas mulierum dealbandas commendat, præsertim si aliquid argenti viui sublimati vt barbarè vocant, ijsdem inieceris. Paulus Aegineta in suis succedaneis, item Galenus buccinorum loco ostrea substituunt: Dioscorides verò mitulos crematos eundem buccinis effectum præbere scribit: nec non buccina cremata eadem præstare quę purpurę, sed vehementius vrere, si quis salis plena fictili crudo adurat: dentifricio conuenire: ambustis vtiliter illini, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquam vulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, sponte sua decidere. Fieri denique etiam ex buccinis calcem.

Ad Cardialgiam. Ad oculorũ dolorem. Contra dorycnium, & cicutam. B Ad penem arrigendũ. Ad oris tetros odores. Ad alopeciam. Ad Auris dolorem. C Contra tussim. Ad ambusta. Calx.

D

DE BVCCINO PARVO ET STRIATO. RONDELETII. Cap. VII.

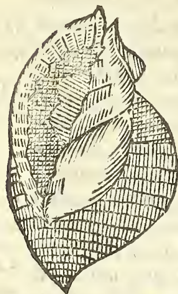

NTER buccinorum genera, inquit Rondeletius, hæc duo reperi, paruũ, lineis frequentibus asperiusculum: vt fortasse illud sit buccinũ Plinij purpura minus, ijs quibus vetustior Plinij lectio non placeat: neq; succo neq; partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quòd lineas prominentiores habet, & transuersas, vt striatum merito dici possit. Est & testa spissiore durioreque. Habes hîc præter duas Rondeletij icones, duas alias paruas, admodum inuicem differentes, ex Zographo, vnam ab eo ad nostras conchas effictã, alteram cum duabus mucronibus: quales ego etiam inter turbines depingam, cùm purpuram ferre dubitem. Addidi denique & ego Buccini parui genus, quod à Rondeletij paruo buccino parum differt.

Buccina Plinij minor.

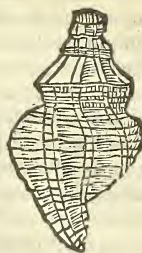
E

Buccinum paruum & ſtriatum Rondeletij.

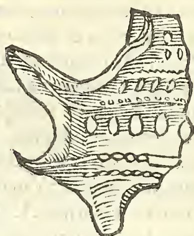

Buccina ſtriata alia Zographi.

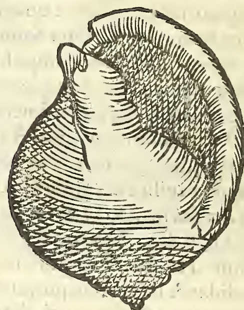

F

Buccini parui genus Zographi.

Buccina parua alia authoris.

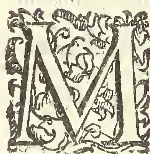

G

DE MVRICE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Murex multa ſignificat.

MVREX, inquit Rondeletius nomen eſt polyſemum, Significat enim in primis non ſolùm Buccinum, vt nonnulli voluere, ſiue Cerycem, ſed & Purpuram, vt rectè iudicauit Hermolaus, nec non etiam Conchylium propriè dictum, vt mihi videtur, quanquam in hac ſignificatione in promptu non ſit authoritas aliqua veterum: cõijcio tamen id inde quòd Murex paſſim accipiatur pro omni purpureo colore, ſitne vel Purpuræ, vel Buccini, vel Conchylij: idem enim eſt tinctum eſſe Murice, quod tinctum eſſe Purpura, vel Cõchylio. Atq; in hac ſignificatione Muricem mihi accepiſſe [a] Plinius videtur, dũ ait: Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atq; Conchylium tingit, omneiſq; alios colores: H nec quærit in profundo Murices. Ita quoq; [b] Scaliger, oſtendens animalia nonnulla nunquam mutare locum: quale eſt, inquit, Muricum genus, adhærens ſaxis, nobile diuini carmine Maronis. Sumi verò priuatim pro Purpura conſtat ex hoc Martialis:

Murex pro purpureo colore. Pro colore ex Murice. [a] Li. 22. c. 2. [b] Lib. 1. de plant. Pro Purpura.

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Indeq; & Murex Tyrius à Virgilio dicitur:

—— Tyrioq; ardebat Murice læna

Pro aſperitate.

Et ab Ouidio Phocaicus. Neq; aliam ob cauſam Murex pro aſperitate ſumitur: Purpura enim acutiſſimos inter cætera Teſtacea aculeos habet: ita Virgilius dixit:

—— Et acuto Murice remi
Obnixi crepuere.

Muricata cacumina quid.

Sic quoq; carduis muricata dicuntur cacumina, id eſt, aculeata. Ita quoq; Murices vocantur machinulæ ferreæ, doloſæ, tetragona forma, quæ in quamcunq; partem

A partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infectos protendunt. Meminit Q.[c] Curtius his verbis: Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equitem emissurum esse credebat. Meminit & Valerius Max. de Scipione Aemiliano: Suadentibus quibusdam, vt circa mœnia vrbis, quam obsideret, ferreos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in præsidia nostra facere possent. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt rectè annotauit Budæus, vt & herbæ quædam muricatis similiter seu mucronatis pericarpijs, vna terrestris, altera aquatica. Erant verò vt apud Hieronem est videre tria muricum genera, quibus in militia prisci bellatores vtebantur, nempe ferrei, quos dixi, item lignei, & labdarei: sed & ferrei ignem artificiosum ferentes, quibus mucronibus suis vbicunque iactati fuerint, affiguntur, & flamma quam gestant, locum, cui affixi sunt, comburunt, de quibus etiam ignem ferentibus idem Hieron meminit: ex his duo postrema, præsertim tertium, vsque in hodiernum diem in vsu sunt. Ex quo arbitror M. Catonem censuisse forum muricibus sternendum, quod scilicet Plutarchus in libro de fœnore esse ait ἀσεβῶν χώραν, hoc est, impiorum regionem. Vsus erat eiusmodi muricum vel similium in tormentis, quod me docet A.[d] Gellius, de morte

[c] Lib 4.

Murices ferrei.

Tribuli herbæ.

Muricũ bellicorũ tria genera.

[d] Li.6 Att. noct. c.4.

B Attilij Reguli agens: Tuditanus, inquit, somno diu prohibitum, atque ita vita priuatum refert. Idq; vbi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interijsse. Cùm itaq; purpuris acutissimi sint aculei, has potius murices, quàm buccina priuatim, vocandas arbitrarer, quanquam murices ceryces vertat nonnunquam Plinius: nec placet eorum iudicium, qui propriè solùm buccinum significare volunt: buccino enim qui aculei? Appelloque vnà cum Rondeletio murices, qui & turbinati sunt, & longos firmosq; aculeos siue clauos habent. Probo item Perotti etymum qui murices dici existimat ab asperitate murorum Sic quoque [e] Isidorus, murex, inquit, cochlea est maris dicta ab acumine & asperitate quæ alio nomine conchylium nominatur, propter quod circumcisa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur, & inde ostrum appellatum, quod hæc tinctura ex testæ humore elicitur. Non probo verò eos qui à Græco vocabulo κήρυκες, latinum murices desumptum coniiciunt, ex quibus sunt Bellonius, & Zoographus. Præterea præter buccinum concha Venerea muricis nomine compræhenditur à [f] Plinio, vt dum scribit muricem latiorem purpura, neque

Murices qd propriè sint

Etymon.

[e] Lib. 12. Orig. c.6.

Contra Bello. & Zoographum.

[f] Li.9. c.25.

C aspero, neque rotundo, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroque latere sese colligente. His enim verbis concham veneream descripsit, vt suo loco patebit. Pro buccino accipi ab eodem, cùm in purpura, tùm in buccino dictum est. Idem Plinius deniq; muricum generis esse scribit, quæ vocant Græci colycia (alij corycia) turbinata æquè sed minora multo: efficaciora etiam & halitum oris custodientia. Athenæus verò hæc (inquit Hermolaus) non muricum, sed chamarum generibus contribuit, easq; in Macedonia κωρύκας dici, Athenis χρέας, in cætera Græcia tracheas, hoc est asperas vocari prodit: quod & Plin. secutus ferè, alicubi videtur, sic ille. Noster [g] Plinij codex sic habet, Muricum generis sunt quæ vocant Græci colycia, alijs corythia, turbinata æquè, sed minora multò. Hermolaus corycia suspicatur legendum, quòd Athenæus scribat, chamæ genus quoddam Græcis vocari κωρυκὰς in Macedonia, quas Athenis χρέας dicant. Sed muricum & chamarum genus diuersum est. Hoc etiam animaduertendum, inquit Zoographus, post corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam esse signandam, vt per appositionem mox sequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (sic enim legit per y. non coriphia) à colycijs corythijs uè non distinguit. Congene-

Conchę Venereæ descriptio.

Colycia muricũ genus.

[g] Li.32. c.7

Plinij locus notatus.

D rum omnium, inquit idem Vuottonus, quæcunque scilicet turbinati sunt generis suauissima iudicantur coryphia: Suntq; ori & stomacho grata: aluumq; & vrinam cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copiosiùs alunt iurulenta, assa verò dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more stringit potiùs. Iam verò muricem colorem purpureum (nimirum quemlibet, purpuræ, buccini, & conchylij) Nonius significare scribit. Et sacrum muricem apud iurisperitos ideo nonnulli dici volunt, testante Cælio, quia eo inficerentur vestes Imperatoriæ.

Pro colore.

Sacer murex cur dicatur iurisperitis.

Horatius: *Te bis Afro murice tinctæ vestiunt lanæ.*

Præcipuè tamen colorem purpuræ significat: quare & apud Cælianum legitur, vt Bayfius citat, Murices quoque purpuræ vsum præstant, in Tyro nobiles. Horatius in epistolis:

Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.

Ouidius quoque Tyrium muricem de purpureo colore dixit:

Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Item

Item alibi: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas.* E
Virgilius. *Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti*
Murice. Et alijs in locis, quæ vti etiam aliorum authoritates cùm ſint innumeræ, ſuperuacaneum fuerit citare. Κάλχην dixi eſſe florem vel animal, quo tingitur purpura, ſcilicet ex Scholiaſte Nicandri, qui præterea in hunc eiuſdem poëtæ locum: ϛρόμβων δὲ πολὺ πλεῖον, ἔτι κάλχης Κηραφίδος, annotat κάλχην eſſe ſpeciem πορφύρας, id eſt, Purpurę qua mulieres tingāt κάλχιον; vnde καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν. Scholiaſtes Sophoclis dicit eſſe κόχλον. Κόχλον autem ſunt, qui velint eſſe piſcem à Latinis Muricē appellatum, diuerſum à purpura. Vtcunque ſit, κάλχη non male exponitur purpura (intelligo autem de piſce) quam & κάλυκα vocari tradit Heſychius: nam de κάλυξ loquens, ait: σημαίνει δὲ καὶ τὴν θαλασσίαν πορφύραν.

Κάλχη. κόχλος. Κάλυξ.

GENVS. FORMA.

Contra Perottum. Murices inter Cōchas numerari.

EROTTVS purpuras inter conchas potiùs enumerat, muricem inter F oſtrea ob ſcabritiē corticis: quod idcirco nōn laudat Zoographus, quoniam ſcabrities teſtarum longè diuerſa eſt, in oſtreis ſuperficie tota exaſperata, in muricibus verò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibuſdam. At verò nullo modo accipiendam eſſe eam opinionem ex ſuperioribus liquere poteſt, in quibus muricem de purpura quoque ſumi determinauimus: approbauimuſque iudicium Rondeletij, qui murices longos & firmos aculeos habere voluit, quod Plinius quoque comprobare videtur, dum ait: Firmioris iam teſtæ murices & concharum genera. Sed cùm buccina, quæ & ipſa murices Plinio vocantur, aculeis careant, ac tantùm obtuſa habeant tubera, exiſtimo, vt antè etiam dixi, muricem præcipuè purpuram ſignificare ob allatam rationem. Præterea epitheta muricum purpuræ præcipuè conueniunt vt Afer, Tyrius, Sidonius, Getulus, Baianus, Phocacius, Tarentinus, Aſſyrius, Oebalius. Ab hiſce enim locis purpuram celebrari in purpura dictū eſt: cætera verò epitheta quæ à colore petuntur, ad buccinum quoque minus quàm ad purpuram extenduntur (Purpuræ colorem ex Plinio, buccini colori prætulimus.) vt fulgens, ſuaue rubens, olidus, auratus, ſacer, radiatus, ſtellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, G flagrans. Murex verò intortus Valerio Flacco, meo iudicio buccinum eſt, in Argonauticis.

Muricis epitheta.

DENOMINATA.

Scolymo muricata cacumina.

VRICIS nomen ad aculeos plantarum quoque extendi, quod ſuprà annotabamus, habemus apud Plinium, qui Scolymo muricata cacumina eſſe dixit: & alibi, carduo cùm ſatiuo, tum ſylueſtri, folia, inquit, pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Muricati greſſus Fulgentio, ſunt formiduloſi & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impreſſæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) ſigillauerunt greſſus. Muricatim, aduerbium, inquit Budæus, eſt conuolutim, in modum muricis: ſic Plinius, vertice dixit muricatim intorto, quod Columella, margine in mucronem emiſſo. Colores, muriceus, oſtrinus, conchyliatus, à Thyleſio nominantur cum purpureo. In Codice Iuſtiniani libro vndecimo, titulo de monetarijs & murilegulis, murileguli Budæo dicuntur, quaſi muricarij à muricibus legendis. H

Muricati greſſus qui. Muricatim.

VSVS IN CIBO.

Salſedo vt eximatur.

ENOCRATES, vt in interpretatione Ioannis Baptiſtæ Raſarij legitur, murices ſcribit eſſe ſalſos, viroſos; verū ſuccurri eis liquore Cyrenaico, ruta & aceto: ventrem turbare, vrinam ciere, ori ingratos, concoctu difficiles, obſtruere craſſo ſanguine, pituitam gignere, & magis adeo recentes: idcirco parandos eſſe cum acribus, vt ſinapi, erucaque: aſſos difficulter ſecedere, magnam ſitim inuehere, grauareque: elixatos, contritos & conditos, minus viroſos eſſe. Attamen conchula marina, purpura, & murices tanquam cibi ſtomachnm roborantes laudantur à

Stomachū roborant.

A tur à Scribonio Largo composit. 104. & Celsus quoq; murices cibis stomacho aptis annumerat: item apud Macrobium murices cum alijs conchis apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus est: deniq; apud [a] Horatium legimus in Sermonibus: [a] *Sat.4.li.2*

Murice Baiano melior (aliàs potior) *Lucrina peloris:*

Coquuntur autem murices & purpuræ, vt scribit Platina, eodem modo quo cætera conchylia.

VSVS IN MEDICINA.

VRICVM carnes appositæ, pilos in mammis tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui voluerit, legat ea quæ in cancris fluuiatilibus diximus. Muricum cinerem cùm nominat Plinius (nam is ferè solus ex eis hoc nomine remedia præscribit) ex testis duntaxat crematis cinerem intelligi vult Zoographus: id quod, inquit aliquando exprimitur, ple- B runq; omittitur. Semel tamen ad discutiendas verendorum pustulas, Muricum (inquit, nimirum Plinius) vel purpurarum testæ cinis cum melle prodest: efficaciùs crematarum cum carnibus suis. videtur autem eadem fermè vis & communis testarum maris omnium cineri inesse: nisi quod efficaciorem ex durioribus solidioribusq; testis existimo. Et quoniam κήρυκας Plinius aliàs murices, aliàs buccina interpretatur: remedia quæ superiùs buccinis attributa sunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorsus conuenire idem Zoographus existimat: mihi purpuris quoq; ea conuenire videntur, cùm scilicet purpuras vnà cum muricibus non coniungit, vt aliquoties facit, nam sic buccina intelligit. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teste Dioscoride: addit Zoographus, paulò ignauiorem: purpuræ verò & conchylia vndiquaque similem. Pro buccinis ostrea substituit author antiballoménωn. Mituli quoque vt murices, cinere causticam vim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum crassitudines & oculorum albugines, caliginesque, atq; in alijs partibus sordida vlcera, capitisq; pustulas. Hæc Plinius, ex quo sequentia etiam remedia omnia, vbi alterius authoris nomen non addetur, decerpsimus. Myaces cremati, vt murices, C morsus canũ hominumq; cum melle, lepras, lentigines sanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum vel purpurarum cinis vtroq; modo, siue discutere opus sit, siue concoctos emittere, panis resistit: quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti x i. cineris muricum x. olei veteris heminam. Capitis vlceribus muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle vtiliter illinitur, (item) conchyliorum: vel, si non vrantur, farina ex aqua doloribus. Muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditque septenis diebus illitus, ita vt octauo, candido ouorum foueantur (aliàs foueatur.) Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur: Testis cadi salsamentarij tusis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas strumasque vtuntur. Muricum cinis dentifricium est. Sammonicus

Ad pilos è mãmis tollendos. Ad pudendorum pustulas. Cineris vis caustica. Ad canum morsus. Ad lepras. Ad tumores. Ad panos. Ad capitis vlcera. Ad faciei maculas. Dentifriciũ

Ceruino ex cornu cinis est aut vngula porca
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino:
D *Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla.*

Mammas muricum vel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Carbunculos de veretris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus vstarum cinis cum melle permixtus, vt Marcellus Empiricus ait. Plinius hoc remedio, efficaciore si cum carnibus suis crementur, pustulas verendorum discuti scribit. Oleum cicinum cum cinere muricũ, sedis inflammationibus prodest, item psoræ.

DE MV-

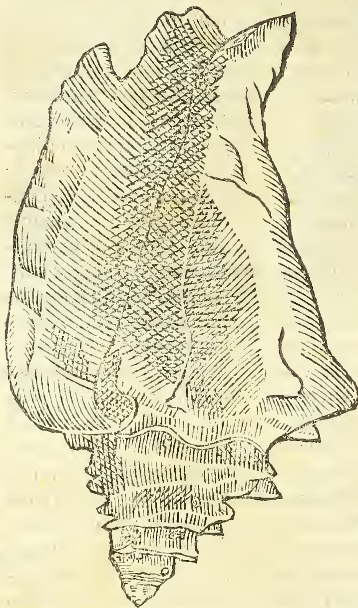
DE MVRICE MARMOREO RONDELETII. Cap. IX.

MVRICES, inquit Rondeletius, hîc appello, qui & turbinati sunt, & longos firmosq; aculeos siue clauos habent, quos, vt internoscerentur, quàm maxime proprijs nominibus potuimus, distinximus. Eum quem hîc exhibemus, à candore duritiaque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpurascit. Testa grauis est, densa, solida, aculeis multis horrens, figura inter buccinum & conchylium media, ampla, vt merito δικακότυλος dici possit, quemadmodum purpuræ species quædam. Terreæ est substantiæ, frigidæ & siccæ cum detergendi vi, ob salsuginẽ quam seruat. Quare ad dentifricia vti possumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atq; in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo rosato in vnguentum reducitur. Ambustis medetur, cicatricemq; pulchram inducit. Adhæc omnia feliciter vti possumus. Carnem atque operculum, purpurarum, buccinorum carni operculisq; rectè assimilari iudico: sed hæc in vniuersum de muricum substantia dicta sint. Hæc Rondeletius. Cuius ego iconi aliam adieci cuiusdam muricis, vel consimilis conchylij buccinæ ab vna parte similis, sine vllis aculeis, sineque vlla asperitate, in medio dorso tubera habet sed valde obtusa & depressa, & turben eius pro tota cochleæ portione exiguum quinque inuolucris constans: Substantia tota est marmorea duritie, color cùm intus, tũ foris flauescit, & nonnullis in locis candicat. supina parte valde latus est, & longè vltra turbinem latitudo extenditur: foramen autem mediam ferè partem occupauit, quasi vt in conchis veneris conspicitur, vt inde fortassis Plinius has quoque sub muricis appellatione comprehenderit. Aliam addidit figuram Zoographus, quæ quoque hîc adiungitur: Ait esse conchæ cuiusdam seu muricis Orientalis, quam Venetijs se nactum scribit, & in ea margaritas quoque gigni, à quodam audiuisse, sed nescire se quàm verè. Color forinsecus pallescit, inquit, intrinsecus cũ pulcherrimo splendore ex albo roseus est. Labrum exterius protendit se & dilatat in marginem: mucrones infra caput seu conum testæ duo magni sed obtusi prominent. In ipso cono parui admodum & subrotundi per spiras deinceps non aculei sed tumores visuntur. Addidi item ego alium marmoreum muricem, turbine acutissimo atque longo & exili, vndique striatum, aut potiùs vndatum. Habes deinde alios duos murices marmoreos, vnum item totum candidum; alterum purpurascentem. Postremo loco datur marmoreæ duritiæ murex asperis mucronibus insignis, colore rubro, cinereo & albo, prona & supina parte depictus.

Nominis ratio. Testæ descriptio.

Murex marmoreus Rondeletij.

Ad dentifricia.

Alterius descriptio.

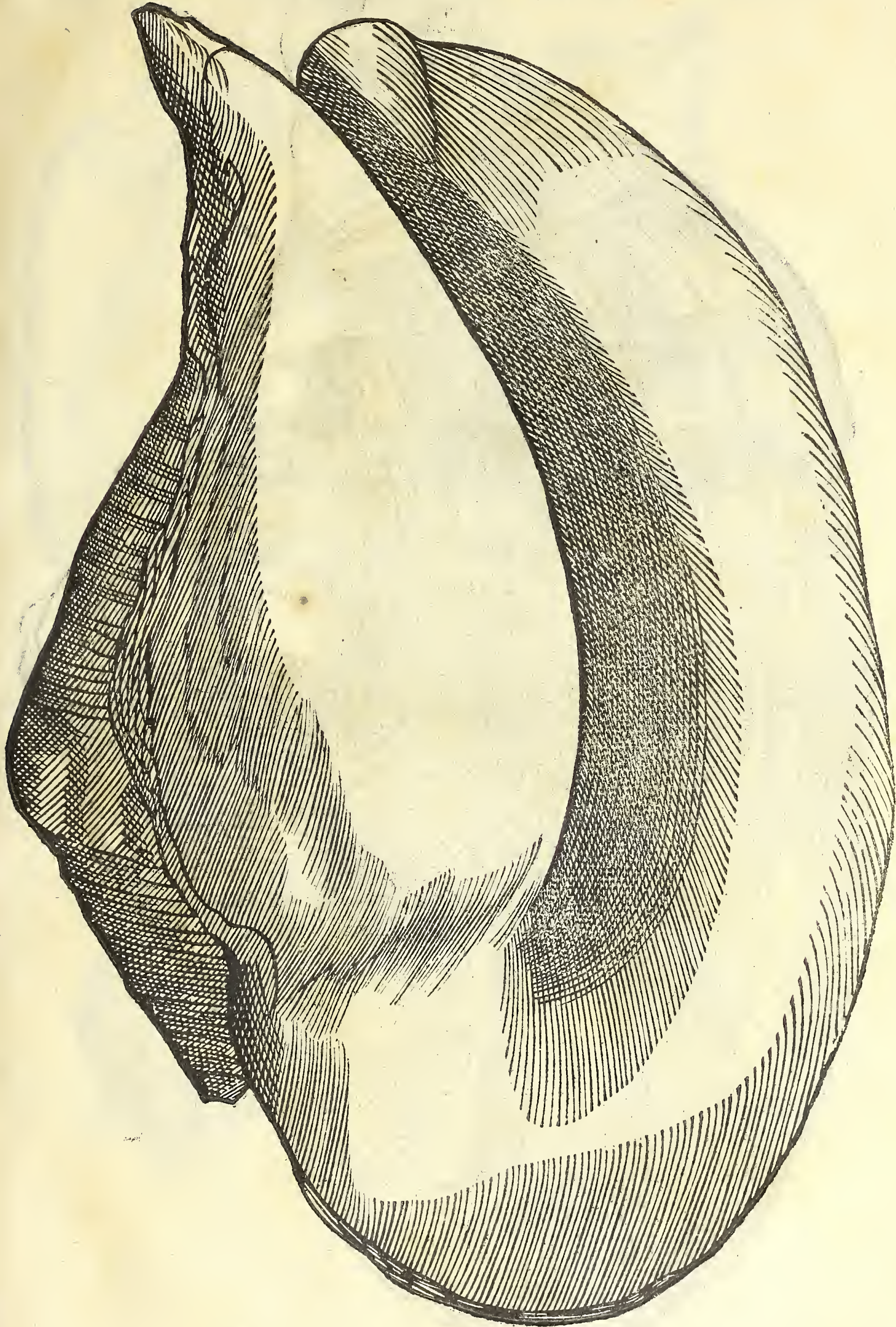
Alteri⁹ forma ex Zoographo.

E F G H

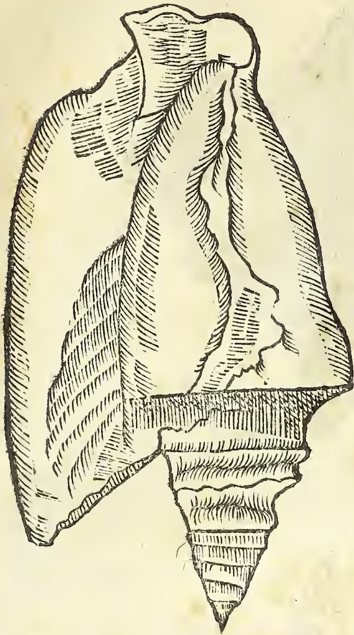
DE MV-

Murex marmoreus ſupinè depictus.

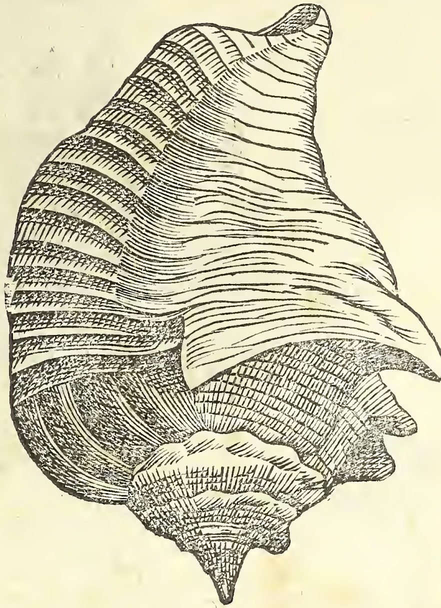

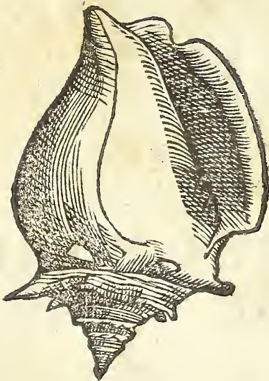
Murex marmoreus Zographi.

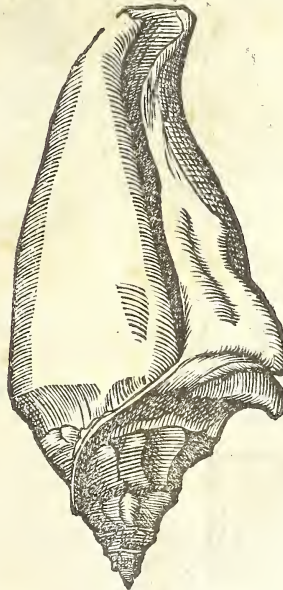
Murex marmoreus striatus, & virgatus.

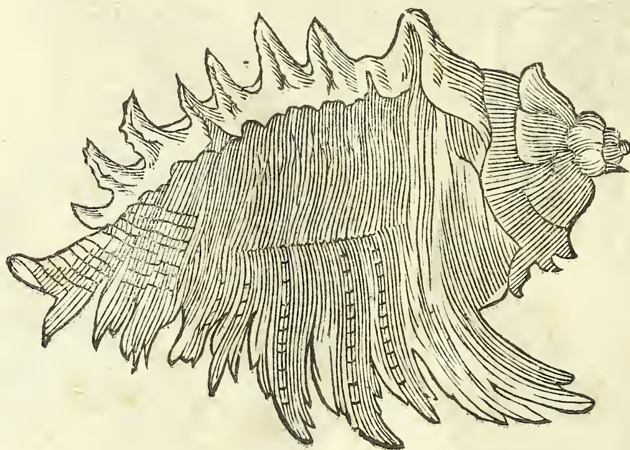
Murex marmoreus candidus.

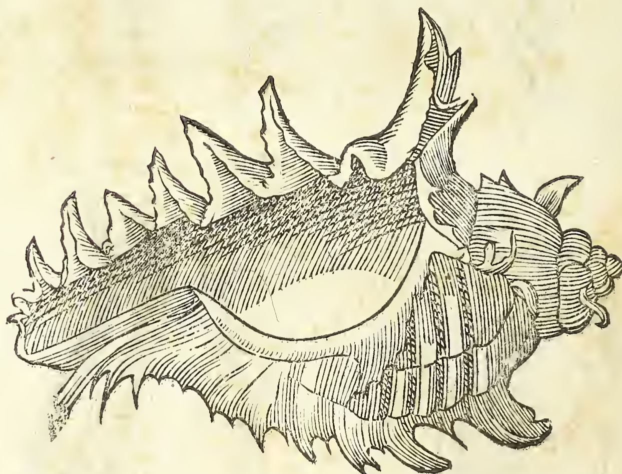
Murex marmoreus purpurascens.

Muricis ſpecies appendicibus aſperis, colore rubro, cinereo & albo, prona ac ſupina parte depicta. E

F

G

DE MVRICE TRIANGVLARI. Cap. X. H

HIC altera parte Murex, inquit Rondeletius, planus; altera ferè rotundus, ſed ita vt vtrinq; duo ſint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quæ huic propria eſt, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos, vario eſt colore, foramen duplex habet rugoſum, quo ob teſtæ amplitudinē & breuitatem, ſonus editur grauis & triſtis. Teſta tota ad Conchylij teſtam magis accedit. Operculum quum vritur, fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vſurpatur.

Murex trian-

A

Murex triangularis Rondeletij.

B

DE MVRICE LACTEO. Cap. XI.

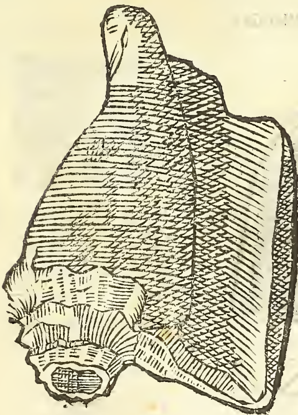

MVRICEM, quem hîc ex Rondeletio repræsentamus, à lacteo colore, lacteum nũcupauit. Turbine, inquit, obtusiore est, quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet, quàm clauos siue aculeos. Testa ad fucos vti possumus Concharum Venerearum vice.[a] Quem Lacteo ei Murici coniunximus ceu vel eũdem, vel saltem congenerem, exochas habebat paullo longiores quàm monstrat icon Rondeletij, paucioresq;, vtpote ternas tantùm. præterea angustiori est foramine, quin & toto corpore, quod longitudine sua vix septem digitos transuersales non excedit: postremò turben eius oblongum & in acutum desinens, ferè vt in turbinibus propriè vocatis, atq; in eo sex volutæ, exiguis tuberculis C decoratæ. Addidi præterea alios duos, vnum turbine acutissimo, & amplissimo foramine. Alterum longè minorem turbine item acuto, mucronibus insignitum rectis, breuibus, obtusis, colore subcinereo.

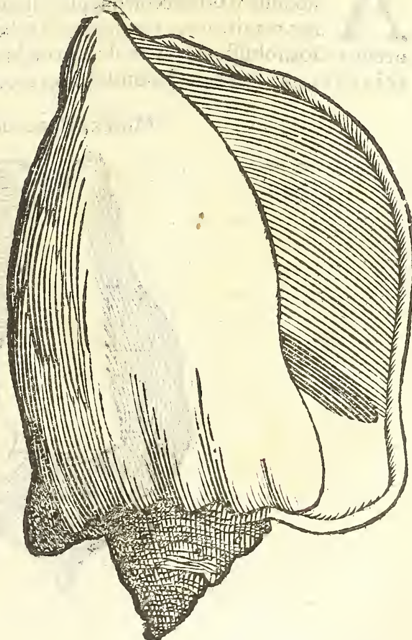
[a] Caps. 52. cap. 4.

Murex lacteus Rondeletij.

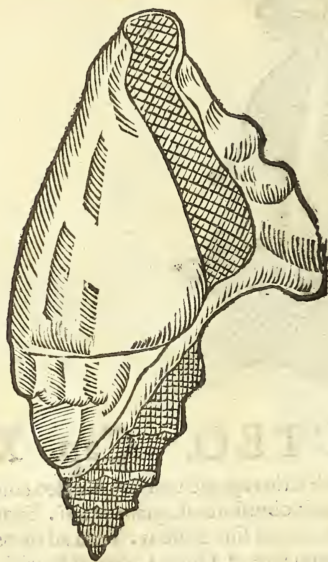
D

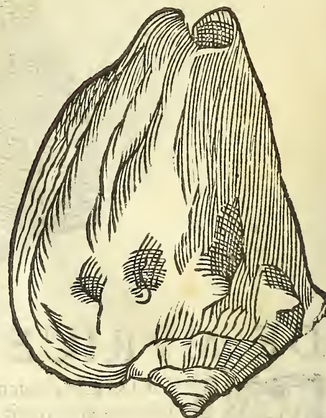
Murex lacteus noster primus.

Murex lacteus authoris alius.

Murex lacteus authoris tertius.

E

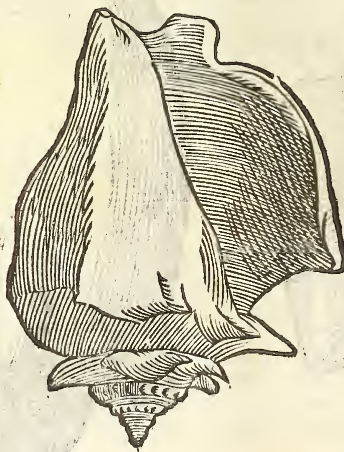
F

DE MVRICE PVRPVREO ORTHOCENTRO. Cap. XII.

G

A Rubicundo colore, & rectitudine aculeorum Muricem, qui hîc modò depingitur, nominaui orthocentrum purpureum. Totus enim intrinſecus & forinſecus rubet, magis tamen intrinſecus. Turben verò eius candicat, Mucrones habet duodecim rectos, robuſtoſq;, in ſiniſtro quàm in dextro latere longiores. Sex conſtat volutis, ac in ijs exigua quædam & obtuſa habet tubercula.

Murex orthocentros purpureus.

H

A

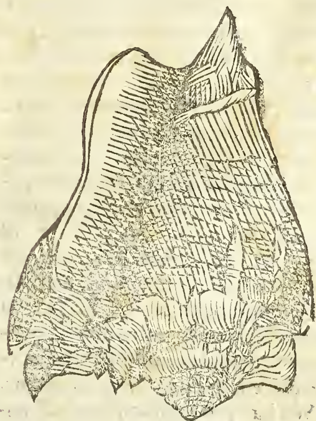
DE MVRICE CORACOIDE. Rondeletij. Cap. XIII.

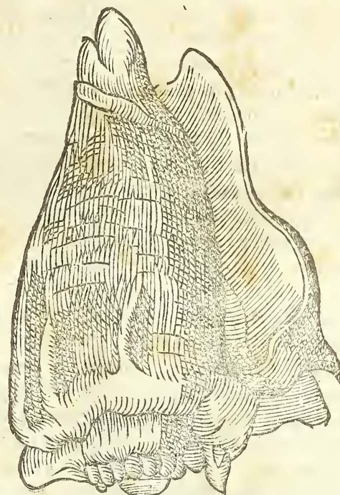
VT Anatomici, inquit Rondeletius, omoplatæ appendicem à rostri coruorum similitudine, coracoidem appellarunt, ita nos muricem hunc coracoidem ab aculeis infirmis & rostris coruorum similibus, à nota illustriore & huic propria nomen ponentes. Hæc ille. De colore interim & magnitudine nihil addit; vnde albidum esse suspicor. Nominis ratio.

Murex coricordes Rondeletij.

Murex Coracoides idem ex Zoographo.

B

C

DE APORRHAIDE. ex eodem. Cap. XIV.

APORPHAIDVM duobus in locis meminit Aristoteles: Gaza murices interpretatus est. Natices (inquit) saxis adhærescunt more patellarum & muricum (ἀποῤῥαΐδων) ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraq; administrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus qua oris habitus. Modus hic idẽ muricibus (ἀποῤῥαΐσι) Caro.
D purpuris, atque omnibus generis eiusdem. Ex his sunt, qui dubitandi occasionem sumãt, sintné aporrhaides in Muricum, an in lepadum genere. In lepadum quidem genere nec ab Aristotele, nec ab vllo alio disertè ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quanuis lepadũ more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum lepadibus. Etenim neritæ adhærent vt lepades, vt ibidem dicitur, tamen à lepadibus genere differunt. Quod si quem mouere debuit Aristotelis locus, in quo vnà cum lepadibus Aporrhaidũ meminit, & is qui mox sequitur, ab ea sententia abducere debuisset, in quo cũ purpuris & turbinatis Aperrhaides numerat. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀποῤῥαΐσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, quare aporrhaidem in turbinatorum genere esse censeo. vt ex superiore Aristotelis loco diligentiùs animaduerso perspicuum est. Etenim vt lepades adhærent saxis, ita neritæ, Aporrhaides, & omnes eiusdem generis adhærent saxis.

An Aporrhaides sint ex muricũ an lepadũ genere.

Vt saxis adhæreant.

saxis, sed alio adhæsionis modo. Nam lepades parte altera detecta, & carnem ostendente affixæ sunt: neritæ verò & aporrhaides acclinato tegmine, quod illis est operculum, ad saxa quemadmodum videmus cochleas terrestres saxis & truncis arborum, qua parte carnem ostendunt, veluti agglutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium esse turbinatis iam diximus. Quibus subdit Aristoteles operculum neritarum, aporrhaidum atque aliorum turbinatorum eundem præstare vsum, quem in biualuibus conchis testam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, clusilibus & reseratilibus à duabus testis tota interna caro tegitur, ita à turbinata testa & addito foramini carnem ostendenti operculo tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur, Nerites & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem rectè muricem mihi videtur Gaza cōuertisse, ob aculeos multos & longos atque acutos, quibus murices omnes armati sunt, qualis est hic quem proponimus. Dicam præterea quod suspicionibus & coniecturis tātùm inductus de Aporrhaide sentio. Nimirum esse eius muricum, siue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius lib. 32. Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multò, efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Quod muricum genus priusquam explicemus, de varietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum censet ex Athenæo colycia siue corycia. Etenim chamæ genus quoddā Græcis ait vocari κωρύκυς in Macedonia, quas Athenis κρίυς dicant. Cæterùm eas non muricibus, sed (vt dixi) chamis præsertim trachæis adscribit, quod & Plinio placuisse huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas. Hæc sunt Hermolai verba, quæ vero consentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari potest. Nam si κωρύκων nomen chamis competat, idem turbinatis longè diuersi generis competere minimè potest. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtrisque conueniat: ob id chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo post chamæglycymeridas ponit colycia siue coryphia, quòd chamis id nominis tribui velit, sed quia elementorum ordine pisces recenset. Quam ob causam post chamætracheas, chameleas, chameglycymeridas, subiungit colycia & coryphia quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis siue turbinati genus, quod aporrhaidem vocat Aristoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam κωρυφή ad omnia extrema & summa transfertur; inde κορυφαῖον, quod summum est & extremum. vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quod multò minora sint reliquis. Sed hæc pro suspitionibus habeantur. Hæc itaq; Rondeletius. Sed de icone quam ponit, nihil loquens. Ego binos huiusmodi murices reseruo in musæo appensos: quorum maior cuius hîc effigies pronè & supinè picta datur, marmorea est duritia, & cùm forinsecus, tum extrinsecus candicat: alter, intus ex albo purpurascit: extrà ferè croceus est: Vterq; septem habet aculeos, non in dorso, aut turbine, sed ab vno tantùm latere, canaliculatos ferè, hoc est, in quorum medio fouea conspicitur. Turben etiam non vt in alijs turbinatis, integer descendit, sed dimidium eius tātùm conspicitur, nam altera pars intus latet. In dorso tres potissimùm habent extuberantias seu processus, at in turbine plures, sed exiguos.

Operculi vsus in turbinatis. E

Colycia esse Aporrhaides. F

Plinius correctus. G

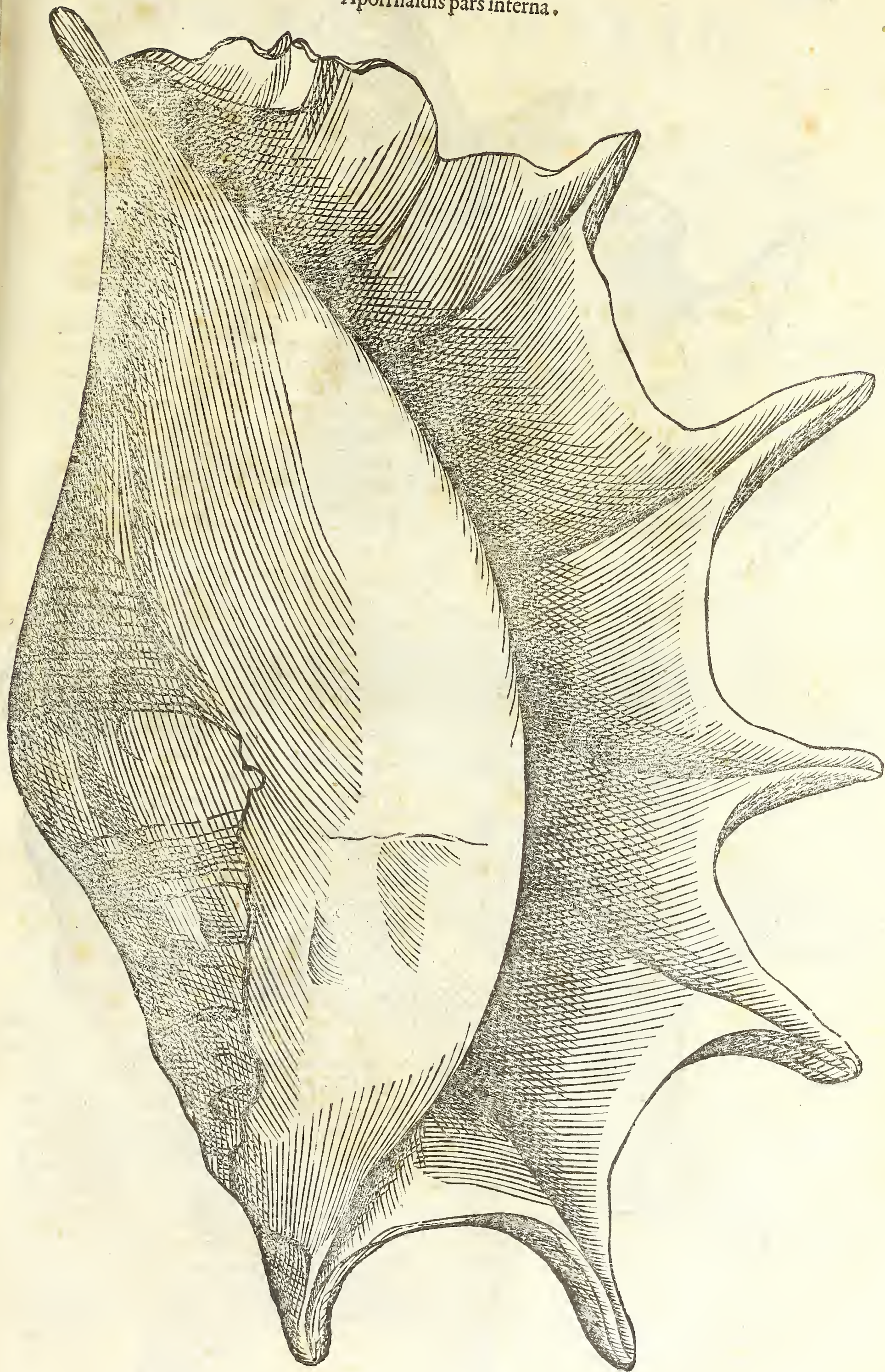
Aporhaidū authoris descriptio.

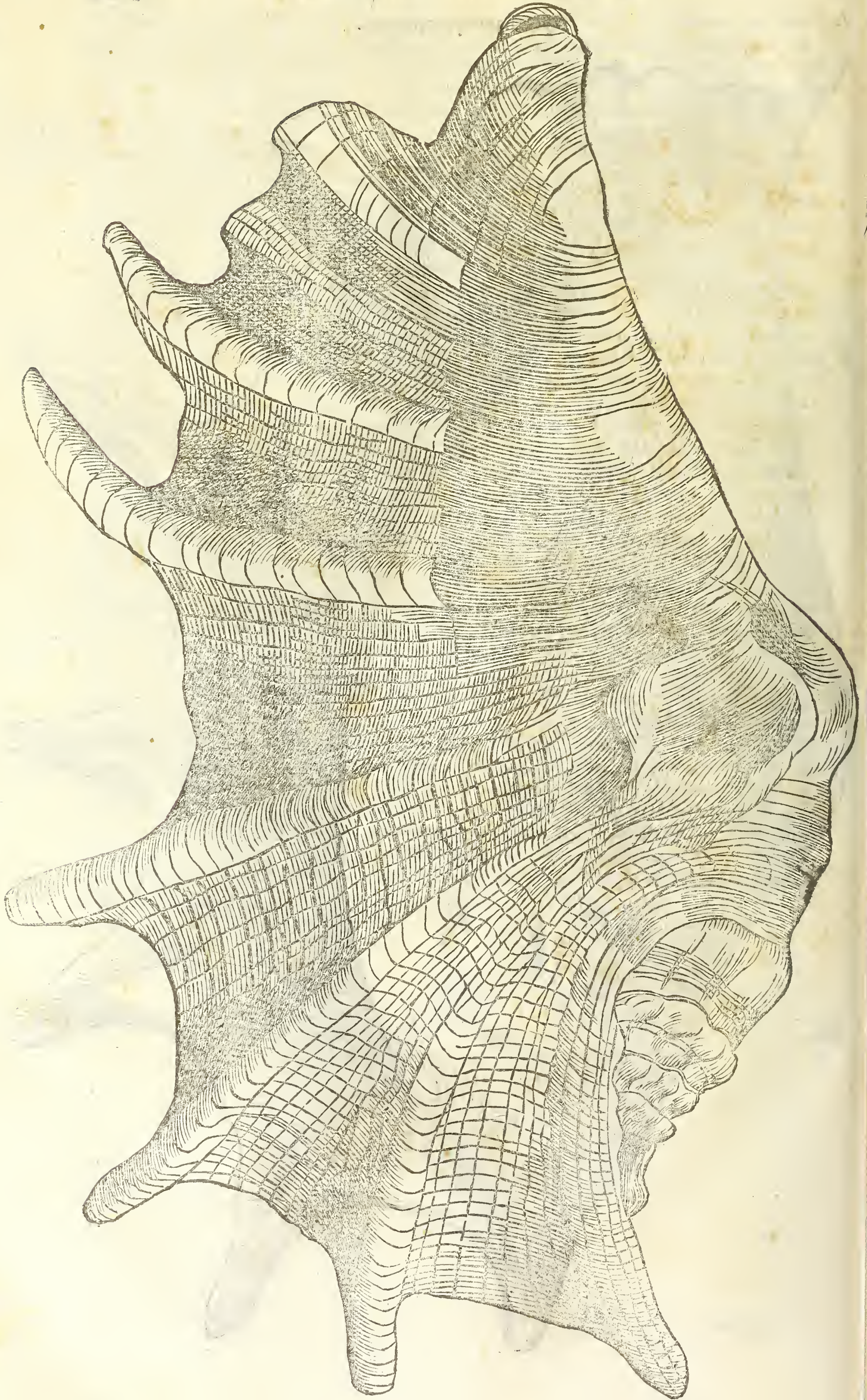
H

Aporrhai-

Aporrhaidis pars interna.

Aporaidis Aristot. pars exterior.

A

DE CONCHYLIO. Cap. XV.

ATIS superquè ostensum à nobis est nomen Conchylij & pro vniuerso testaceorum genere & priuatim pro vnica tantùm specie eorundē apud veteres accipi:& cùm species est priuata,non purpuram significare, neq; etiam buccinum, sed ab his concham esse peculiarem, nimirum qualem hîc ex Rondeletio exhibebimus subinde, buccino valde dissimilem, & nullis purpurarum more aculeis muricatis circumuallatam. Muricis tamen species est,cùm scilicet murex pro colore sumitur; quod innuere fortè voluit Franc. Massarius,dum ait:Murex conchylium per excellentiam dicitur; vnde vestis tincta murice,conchyliata dicitur. Et rursus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veste cætera eadem sine buccino,si volumus,inquit ille, exponere,vti certè aliqui exponunt, conchyliata veste,id est,tincta murice,erit contradictio in verbis Plinij: nam si verum est, quòd suprà ex verbis Aristotelis & Plinij inuicem collatis ostendimus,hoc est,Plinium Cerycem modò muricem, modò buccinum conuertisse, ac propterea buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appelletur,cùm duo præsertim concharum dixerit esse genera, quæ tingendis vestibus vsui essent,videlicet buccinū minor concha & purpura,quo pacto verba hæc, scilicet conchyliata veste,exponi poterunt tincta murice, siue buccino, cùm buccinum & murex, vti retulimus, eadem esse constet? Necesse igitur erit vel negare coniecturam nostram Aristotelis fundamentis superiùs roboratam:vel dicere, quòd verba, conchyliata veste,hoc loco non significent tincta murice,sed ipso conchylio,vt conchylium sit concharum genus diuersum à murice siue buccino. Plinius trigesimo secundo volumine inquit, muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus,vt sit sensus:cinis testæ earum concharum quæ murices, vel earum quæ conchylia appellantur,maculas in facie mulierum purgat. sicuti etiam inferiùs eodem trigesimo secundo volumine muricem à purpura distinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis vtroque modo &c. Notauit item Massarius poni conchylium & pro ipso colore, sicut purpura murexque. Quod authoritatibus aliquot veterum confirmare non fuerit ab re. Plinius cùm de luxuria concharum in cibo dixisset, subdit: sed quota hæc portio est reputantibus purpuras,conchylia, margaritas? Et alibi: In Apennino frutex est qui vocatur cotinus,ad lineamenta modo conchylij colore insignis. Et rursus: Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Item alibi:Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura constat. Item: Vidimus iam & viuentium vellera purpura,cocco,conchylio,sesquilibris infecta,velut illa sic nasci cogente luxuria. De conchylio,murice,purpura coloribus ac vestibus multa idem habet lib.9.cap.36.Sed vnde,inquit,conchylijs pretia? quîs(quibus)virus graue(vnde & castorij nomen fortè ei inditum)in fuco(id est in colore,vel tinctura:aliàs fusco,quod non probat Zoographus) color austerus in glauco,& irascenti similis mari. Et mox: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia,sed distat temperamento. Et cap. 37. Purpuræ calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) purpuris &c. In conchyliata veste cætera eadem sine buccino: præterque ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor,saturata fraude,tantoq; dilucidior, quanto magis vellera esuriunt. (id est non saturantur.) Et alibi: Phycos thalassion (id est,fucus marinus) conchylijs substernitur. Hæc omnia ex Plinio. Conchylia Coa etiam Iuuenali dicuntur in octaua satyra,vestes conchyliatæ aut conchylio infectæ. Et Marcellus Empiricus meminit lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ. Confundunt autem authores istæc nomina, conchylium,muricem & purpuram,ob consimilem colorem:quam enim vestem alij purpura tinctam scribunt, alij conchyliatam nominant,alij murice infectam. Ita Varinus κογχύλλω exponit purpuram, & Suidas concham ex qua purpura sumitur. Κογχύλιαι etiam Hesychio sunt ostrea & purpuræ. Rectiùs tamen dicemus κογχύλια. nam & Varino,qui pleraq; ex Hesychio hausit, κογχύλια sunt τὰ ὄςρεα. quo loco in genere conchylium accipio: nā alioqui differt: vnde Plinius: In Ponto conchylia non sunt cùm ostreæ abundent. Vbi de specie certa eum sentire apparet, nam cùm communiùs accipitur conchylium, ostream

Pro purpura.

Cōchyliata vestis vnde

B

C

Conchyliū pro colore.

D

Conchylia Coa.

Κογχύλη.

quoque

*Lib. 3. quoque complectitur: Sic [a] Philoſtratus in vita Apollonij: Byblus inſula parna eſt apud A Indos vbi maxima conchylia, muriceſq; eximiæ magnitudinis naſci perhibent. Cùm itaq; conchylium, diuerſum eſſe conſtet à mucronatis muricibus, nec non à buccino: iam quale ipſum ſit explicemus, Conchylium, inquit Rondeletius, ſeruato Græco nomine vocatur à latinis. Sunt qui Oſtracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti dedit: ſic enim lib. 32. cap. 10. Inuenio apud quoſdam oſtraciũ vocari, quod aliqui onychen vocant. At onyx (inquit Dioſcorides, ἐςι πῶμα τȢ κογχύλιȢ, id eſt operrulum conchylij, pro quo etiam oſtracium ſumi à Plinio declarant ipſiuſmet verba: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere: odore caſtorei, meliuſq; cum eo vſtum proficere. Quæ eadem ſunt cum his, quæ operculo conchylij tribuit Dioſcorides. Commendat enim vngues, qui odorem caſtorei referunt, eorundemq; ſuffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum ſtrangulatione conciderint.

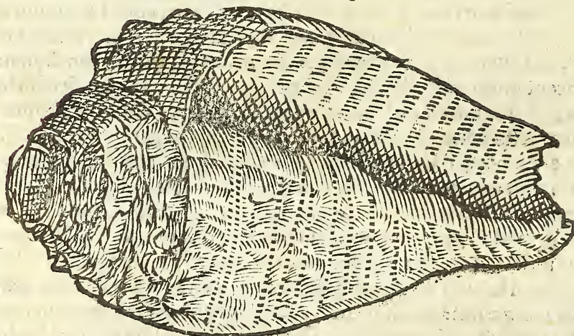
Conchyliũ quid.

FORMA. DESCRIPTIO.

CONCHYLIVM ſecundum eundem Rondeletium eſt ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latiùs quà in turbinem deficit, ſine aculeis tuberculiſuè vllis. Foramen quo caro interior oſtenditur, non rotundum, vt in purpura & buccino, ſed longum. Tale etiam eſt operculum, de quo ſeparatim hæc omnia ſcripta reliquit. In purpura ſatis demõſtraſſe nos arbitror, operculũ eius βλάττον ſiue βλάττιον βυζάντιον ſiue βύζαντος appellari debuiſſe. Nunc oſtendendum nobis eſt blattam Byzantiã Arabum nihil aliud eſſe, quàm conchylij operculum: quos imitati pharmacopolę noſtri conchyliorum, buccinorumque opercula permiſta vendentes, blattas byzãtias vocant, has rotundas, illas longas. Serapio libro de Simplicibus cap. 91. Athfar atheb, id eſt, vngula aromatica & blatta Byzãtia Dioſcoridis, eſt conchylium ex ſpeciebus Oſtreorum & eſt ſimiliter de cõchylijs palpir & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur ſpica nardi. odor autem eius eſt aromatibus, quoniã iſtud animal comedit nardum, & ipſa colliguntur tempore æſtiuo, quando aquæ deſiccantur. Reperiũtur etiam ex eis in littoribus maris Euxini, & color eius eſt declinans ad albedinem & eſt pinguis.

B C D

Conchylium Rondeletij, cum ſuis operculis, vnà cum operculo Purpuræ.

Blatta Byzantia Arabum.

A guis. Sed illa quæ nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur, molliunt ventrem & faciunt omnes operationes quas faciunt ostraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodẽ in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis verbis contulerit, quæ sunt huiusmodi. Vnguis siue onyx, conchylij tegumentum est, ei simile quo purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescantur. Colligitur posteaquàm stagnantes aquæ æstiuis squaloribus inaruerint. Laudatissimus, qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis, Babylonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fœminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesque. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioscorides: quibus planè similia sunt, quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit. Dicitur autem vnguis à figura: est enim operculum oblongum, auium carniuorarum vnguibus simile. Altera tantùm parte adhærens, id est, crassiore. Quum incenditur, fumum multum emittit, valetq; ad ea quæ tradidit Dioscorides. Sed id propius intuendum quod scribit in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, suauemq; ideo spirare odorẽ, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescuntur, colligiq; posteaquam æstiuis squaloribus inaruerint. Nam si cõchylia marina sint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntur q; aquis æstu exiccatis? An mare deserunt turbinata, vt fluuios lacusq; subeant? Hæc à Dioscoride ex aliorum sententia dicta esse crediderim, eaq; ex alijs descripsisse, quibus expositis, præfert ea, quæ ex mari adferuntur. Sunt qui blattas Byzantias negant esse onychas, siue opercula conchyliorum, quòd blattæ Byzantiæ non sint odoratæ, sed fœtidæ. Quam opinionem possum facilè ex eo refellere, quòd Dioscorides non semper εὐώδης vocet id, quod grato solùm & iucundo odore placet, sed aliquando id quod vehementi & graui est odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen suauis odoris esse nemo dixerit. Sed de hac re plura aliàs dicturi sumus. Quod autem hoc loco εὐώδης rectè interpretemur, id maximo est argumento, quòd qualitatem odoris exprimere volens Dioscorides dixit: Ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντές πως τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino & Babylonico loquitur) incensi castoreum quodammodo redolent: quod castoreum odore graui & virus redolente esse debere tradidit idem Dioscorides. Huc accedit quod non nisi à fœtidis rebus facto suffitu, suffocatione vuluæ oppressæ excitantur, neque comitiales. Quare si quæ blattæ Byzantiæ hodiè venduntur à seplasiarijs, grati & suauis odoris non sint, ideo conchyliorum opercula, vel vngues esse non rectè inficiaberis. Eximendus scrupulus alius, quem nobis inijcit Dioscorides cùm dicit: Vnguis conchylij tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur. Quæ consentire non possunt cum ijs quæ diximus de conchylij operculo, longo strictoque, buccini verò & purpuræ rotundo, nisi hanc similitudinem ad vsum substantiamque, non ad figuram referamus: vt sit sensus: Quemadmodum purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti testa altera, ita & conchylium, vel substantia viribusque simile est conchylij operculum purpuræ operculo, non autem figura. Hæc sunt quæ de conchylij & buccini operculis dicenda putaui. Hactenus Rondoletius, ex hibitis vtriusque iconibus, quarum quæ rotunda est, buccini est, cæteræ conchyliorum. Conchylijs succum inesse, inquit idem, purpureum satis testatur Plinius lib. 21. cap. 8. Tertius est qui propriè conchylij intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque saturatior: alius in malua ad purpuram inclinans, alius in viola serotina conchyliorum vegetissima. Ex eodem succo lanas tingi solitas facile est ex veterum scriptis confirmare. Marcellus medicus de effectibus aurium scribens claudendam aurem lana infecto conchylio marino monet: exsiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum lib. 3. medicam. κατὰ τόπους, conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per se conchylio infectam lanam magnoperè prodesse auribus tradit. Qui conchylia legebant, conchyliarij dicebantur, & conchyleguli, & conchytæ à Plauto.

(Marginal notes: Conchylia optima quæ. — Vnguis cur sic dictus. — An sint Onyches. — An tegumẽtum purpuræ. — Succus Cõchylij. — Lanæ infectæ cõchylij succo vsus.)

VSVS

VSVS IN MEDICINA.

E

Ad vteri strangulatur.

Ad aurium dolores.

Scholiastis Galeni lectio suspecta.

CONCHYLII partes omnes in medicamentis vsurpantur. Crematum Conchylium idem efficit, quod Purpura & Buccinum, ait Dioscorides. Operculum suffitu excitat fæminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesq;. Carnem internam medicamentis dolorem aurium sedantibus admiscet Galen. in fine libri tertij de medic. κατὰ τόπους: quum myrrham, adipem Anserinum, vel butyrum vel resinam, & Cōchylij internam partem æquis partibus trita super aurem ponenda monet. Quo in loco eius Scholiastes Germanus legendum suspicatur non κογχυλίω τὸ ἐντός, sed τὸ ἐκτός, opinionemq; suam hac ratione firmare conatur, quòd testa & operculū vim habeant resiccandi sine morsu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teste, valeat ad præcisos neruos. Sed malim ego priorem lectionem, inquit Rondeletius, sequi. Nam eo in loco magis dolorem sedare studet Galenus, quàm exsiccare, vt alia quæ enumerata sunt, ostendunt, scilicet adeps anserinus, butyrum, F resina, quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχυλίω τὸ ἐντὸς carnem intelligo, quæ ob salsum succum digerendi vim aliquam obtinet: & ob substātiam pinguem glutinosamq; παρηγορικόν quid habet. Ob eam causam vermes & aselli, qui sub aquario vase stabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commendantur. Testa verò magis exsiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admisceri debeat: exsiccando enim constringendoq; dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

DE TVRBINIBVS. Cap. XVI.

DE στρομβώδεσι siue turbinatis aliquot diximus, nūc dicemus de ipsis στρόμβοις siue de turbinibus propriè vocatis, quorum quanquam multas species depinxerit Rondeletius, atq; etiam plurimas adijciam, tamen Philosophus inter turbinata vnū simpliciter turbinem nominat, omnes eodem nomine complexus neq; magnitudinis, neq; qualitatis aliqua habita ratione. Sunt autem στρόμβοι siue turbines qui in longiorem & acutiorem verticem deficiunt, quàm turbinata & cochleæ. Rondeletius non leui coniectura στρόμβους eosdem esse putat cum στραβήλοις & ἀστραβήλοις, quorum meminit [a] Athenæus. Ἀγίας καὶ Δέρκυλος ἐν Ἀργολικοῖς, τοὺς στραβήλους ὀνομάζουσι, μνημονεύοντες αὐτῶν ὡς ἐπιτηδείων ὄντων εἰς τὸ σαλπίζειν. hoc est, Agias & Dercylus in Argolicis strabelos vocant astrabelos, de his hoc tradentes quòd tubæ modo sonum edant. G

[a] Lib. 3.

DE TVRBINE MAGNO. Cap. XVII.

Descriptio.

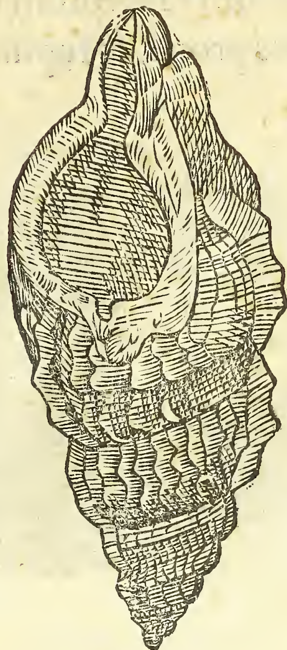
RONDELETIUS primo loco proponit hunc longum & magnum turbinem, multisq; voluminibus constātem, pro corporis crassitudine, margine, vt ait, spisso & aspero, testâ alba, lineis tuberculisq; multis scabra & aspera. Foramen rotundum, inquit, habet & rimam qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine sursum verso. Quæ de testæ carnisque vsu in Purpuris Buccinisque dicta sunt, huc possunt accommodari. Sic ille. H

DE TVR-

A

Turben magnus Rondol.

B

DE TVRBINE AVRITO.
eiuſdem. Cap. XVIII.

C

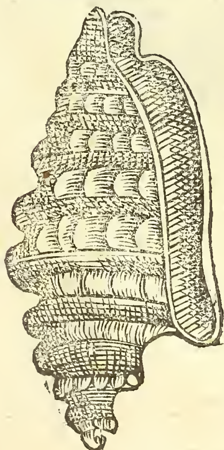

VNC turbinem ordine ſecundum collocauimus, quòd magnitudine præcedenti proximus eſset. Vocaſse ſe turbinem Rondeletius auritum ait ob alterius turbinatæ parti aduerſi latam vtrimq; appendicem. Eſse autem hunc turbinem perelegantem, & rarum in mari Gallico. Teſtæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine diſpoſitis diſtincta eſse. Horum imaginem imitari artifices in vrceis efformandis, addita baſi. *Nominis ratio.*

Addidi ego auriti Turbinis vel alterius ſtromboidis iconem inſignis equidem magnitudinis & pulchritudinis. Concha eſt tuberoſa atque anfractuoſa nec non & aurita. Pingitur pronè & ſupinè. Oræ eius dentatæ ſunt vt in concha Venerea: Color intus & in tergore ferrugineus, cætera croceus. Atq; hoc etiam à Rondeletij figura plurimum differt, quòd huius turbo ferè ſit ſeſſilis, cùm eius valde ſit oblongus. Similis planè eſt ſubſequens turbo, niſi teſtam supernè haberet leucophæi coloris. Cum hiſce meis Turbinibus non parum ſimilitudinis habent hæ poſtremæ conchæ, quarum prima mihi pro Trocho Nilotico albo, altera pro Trocho Nilotico maculoſo miſſa eſt.

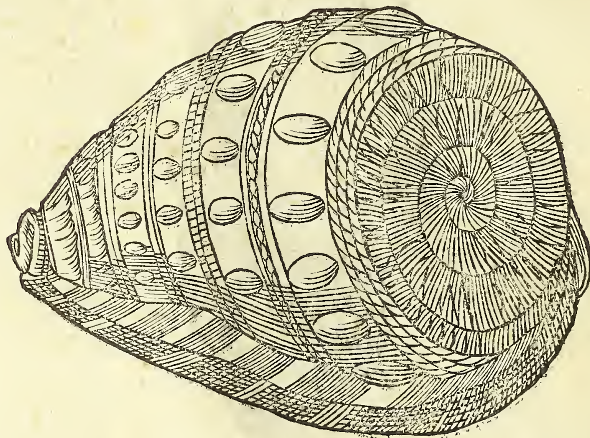
D

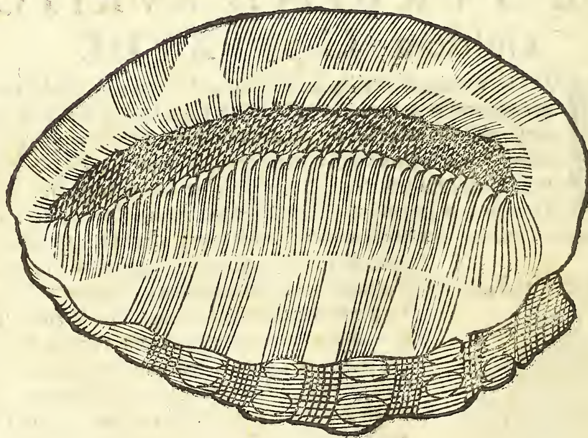
Turben auritus Rond.

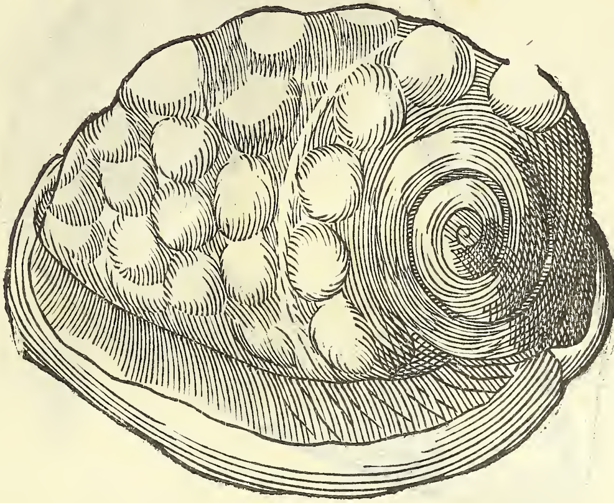

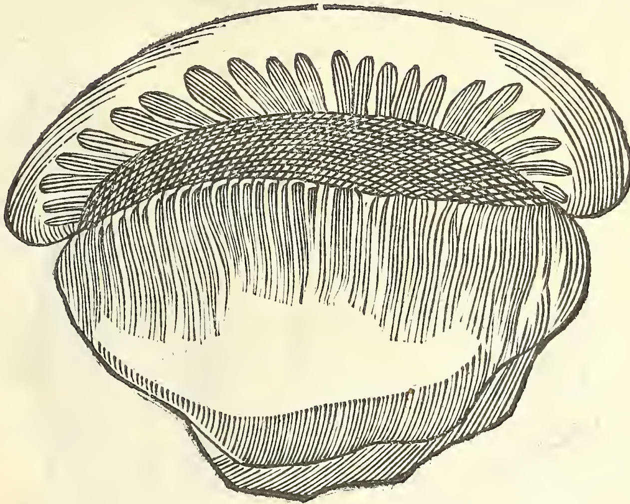
Turben aliud auritum tuberoſum colore caſtaneo parte prona, & ſupina.

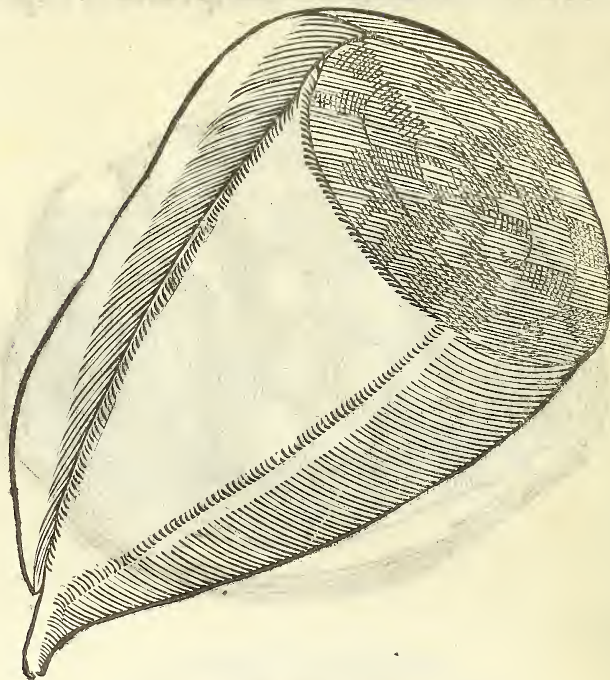
Turbo auritus tuberculoſus alius, teſta supernè leucophæa, infernè crocea, pronè & ſupinè.

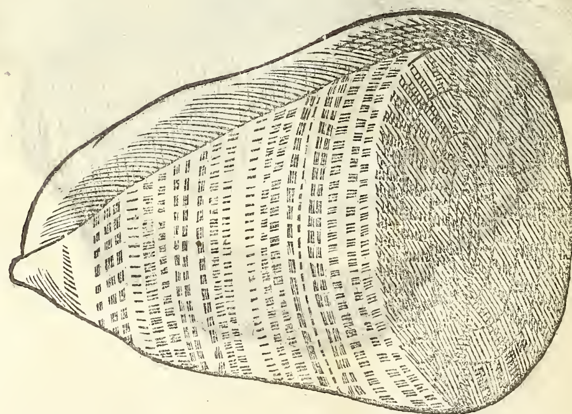

Trochus Niloticus albus.

Trochus Niloticus maculoſus.

A

DE TVRBINIBVS TVBEROSIS. Cap. XIX.

IN Turbinum generibus hîc iure numerabitur, inquit idem Rõdeletius, qui à tuberculis multis tuberosus cognominatur. Is sinistræ manui proximus est, longus, tenuis, in mucronem desinens. Huiusmodi sunt quidã albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his cancelli cùm parui sunt, viuunt, authore Aristotele: suntque longiores ijs qui neritarum sunt hospites. Huius generis turbines in terra reperiuntur, qui cochlearum nomine comprehenduntur: nam præter cochleas nullum testaceum genus in terra viuit. Eiusdem turbinum generis sunt aliquot species diuersæ, quædã lõgę, tenues acutiores, læues, cuiusmodi sunt tres tuberoso propiores. Alij, postremi scilicet duo ĩ pictura huic capiti præposita, inæquales, tuberosi, scabri, virgati. Vita, moribus, substantia non differunt. Hucusq; ille. Ego istiusmodi tuberosos turbines plurimos obseruaui, atq; etiam hîc aliquot depingam. Ex quibus qui prior est in ordine & separatim depictus, forinsecus cinereì nigrescentis est coloris, albis tuberculis, ac speciosis cõspicuus, intrinsecus amethystini, circum oras ex cęruleo viridescit. Habes deinde tabulam integram, in qua turbines exprimuntur quatuordecim. numero primo turbo tuberosus & asper, in quo nascitur cancellus. 2. Turbo striatus ex monte erutus. 3.4.5. Turbinis tuberosi & oblongi tres differentiæ. 6. Turbo alius striatus ex montibus. 7. Alius lineatus & leuis. 8. Turbo circa caudam lineis quatuor protuberantibus. 9. longus & acutus instar vnicornu. 10. Acutus, punctulis extuberantibus plenus. 11. Alius ex rubro & albo variegatus & inæqualis. 12. Tuberosus alius & lineatus. 13. tuberosus extremo aliquantulum oblongo. 14. Turbo est muricatus. Quorum omnium icones habes proxima pagina.

Magnitudo.

Authoris tuberosi Turbines.

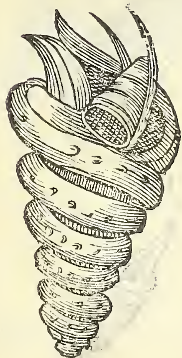
Turbinis tuberosi icones Rondeletij.

B

C

Turben tuberosum.

D

DE TVRBINE ANGVLOSO. Cap. XX.

Turben angulosus Rond.

RONDELETIVS exhibita hac icone, hic turbo, inquit buccinis satis similis, quia testę volumina ita à se discreta sunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In turbinẽ tenuatur inferiore in parte, superiore in longum & acutum rostrũ. Sic enim cum Plinio loqui possumus, qui purpuræ rostrum dixit. Colore est marmoreo. Vstus dentifricijs conficiendis vtilissimus est. Sic ille. Buccinæ item figuram referunt turbines isti à me adiuncti: quorum primus oblongus est, & striatus, è montibus erutus: alter striatus & verrucosus; item tres aliæ ex albo cinereæ.

Turbines alij quatuordecim diuersi.

A

Turben albus oblongus striatus ex montibus erutus.

Turbinis species duæ, vna alba, altera subalbida.

B

C

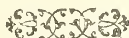
DE TVRBINE MVRICATO eiusdem. Cap. XXI.

D

Turben muricatus Rond.

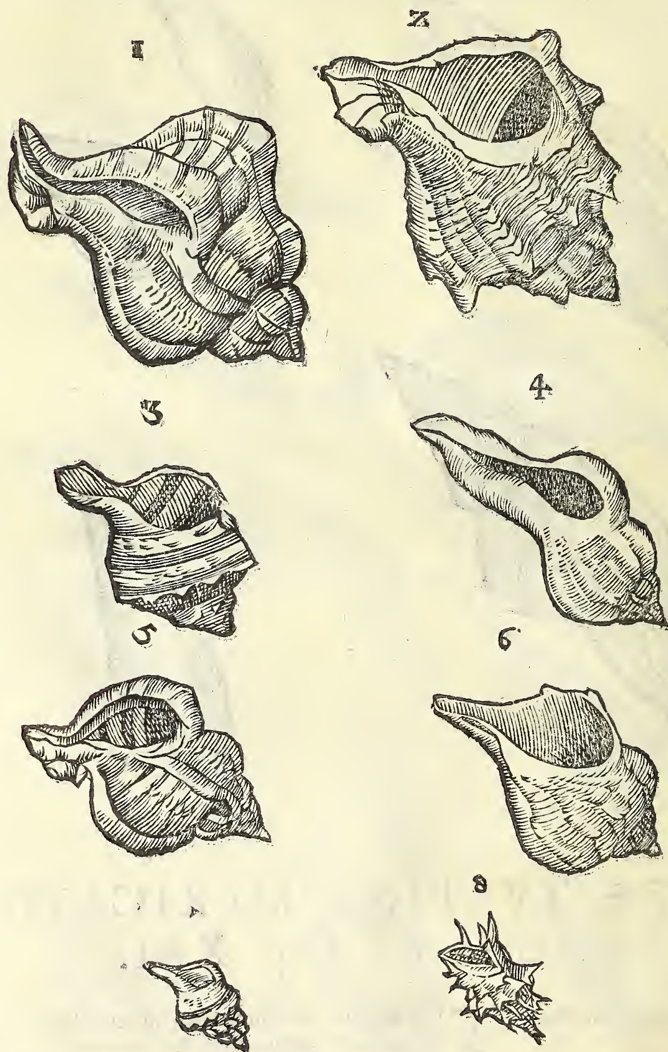

TVRBO hic aspectu quidem buccino dissimilis est, sed à tuberculis multis, breuibus quidem & obtusis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior est. Intus testa purpurea est, foris alba & veluti calce illita. Habes hîc præterea octo alias vnica tabula icones, quarum aliæ angulato Rondeletij turbini accenseri possint, aliæ verò muricato. Addidi item quatuor alios muricatos Turbines, qui iconi Rondeletij absimiles omnino non sunt, præsertim duo, vt icones ostendunt.

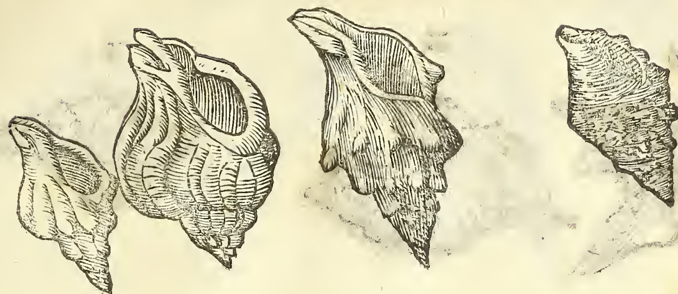

DE TVR-

Turbines octo, quorum alij muricatis ſimiles, alij angulatis.

A Turbines quatuor alij muricati.

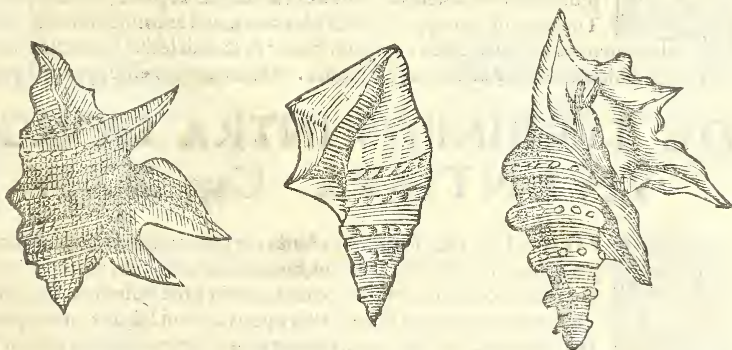

B

DE TVRBINE PENTEDACTYLO ET TESSERODACTYLO. Cap. XXII.

INTER cochleas Plinius Pentedactylos quosdam nominat. De hisnè turbinatis intellexerit, quæ proponimus, inquit Rondeletius, nescio. Illud sanè omnibus notum esse potest ex turbinatorum definitione & natura, potiùs turbines esse quos hîc expressimus, quàm cochleas, cùm in longum protendantur, voluminaq; scabra & veluti striata habeant, cùm cochleæ maximè rotundæ sint, & turbine compresso, non extenso. Dicitur autem Pentedactylos turbo, quòd quinque habeat appendices longas & acutas, si extremum turbinis annumeres. Alius est turbo cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Ex his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij varij sunt. Ad primum genus nempe pentadactylum redigendus est turben à me hîc depictus, in quo animalculum conspicitur, colore sanguineo. Ad alterum verò quinque subsequentes. 1.2. Turben est pentadactylos parte concaua & conuexa depictus. 3. Alius sed minus auritus. 4. Tesseradactylos niger. 5. Pentedactylos cum eschara. Nominis ratio.

C

D

Turbines quinq; proximè nominati.

DE TVRBINIBVS LEVIBVS. Cap. XXIII.

REPERIVNTVR item in Turbinum generibus, qui nullis præditi sunt Tuberculis, vt ex sequenti hac tabula conspicere licèt, in qua primo loco datur Turbo albus glaber & obtusus. 2. albus acutus & glaber. 3. lapideus, glaber ac leuis. 4. leuis item in stagnis degens. Preterea postea inter Turbines in spongijs delitescenses non pauci exprimentur, qui nullas habent, vel eminentias vel tubercula, vt mirum sit, cur & Rondeletius separatim de his non egerit. Ex eisdem sunt quæ altera dantur tabula. Horum icones vide proximâ paginâ.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS VIVENTIBVS. Cap. XXIV.

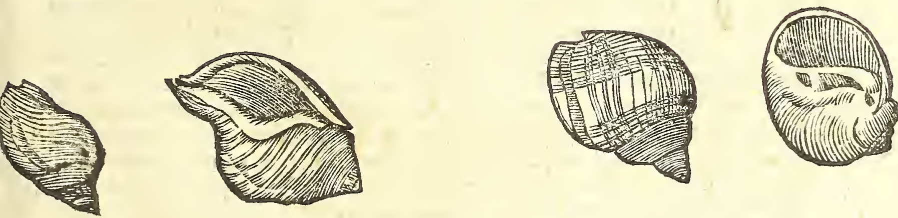

SPONGIÆ cùm secantur in frusta, in ijs maxima Conchularum omnis generis, conchyliorũ paruorum, buccinorũ, turbinum vis reperitur. Cuius modi aliquot, partim à Rondeletio partim à me obseruata, hîc exhibebo, omnes enim persequi infiniti esset operis ac vani laboris, nam quis est qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerum fœcunditatem assequi posset? Differentiæ. Differunt hæc cóchylia inter se genere, nã vel sunt cochleæ, vel turbines, vel neritę, vel vmbilici. Differunt & coloribus. Rondel. de eo tantùm paruo turbine ait, qui sinistræ manui proximus est, rimamq; longiusculam veriùs quàm foramen habet, testa non intorta, qui & intra spongias, & extra reperitur, conchulaq; lactea à candido colore nominari potest. Vsus. Hac in fucis vtuntur mulieres, in succo pomi citrij dissoluta & sublimato vt nunc loquuntur, permista: sic enim facies splendidiores & candidiores effici putant. Fucus mulierum. Sed quia sublimatum atq; similia faciem contrahunt, & corrugant vi & acrimonia sua eas, pessimè sibi consulere

Turbinum leuium quatuor ſpecies, quarum ſubinde fiet mentio.

Turbines leues alij.

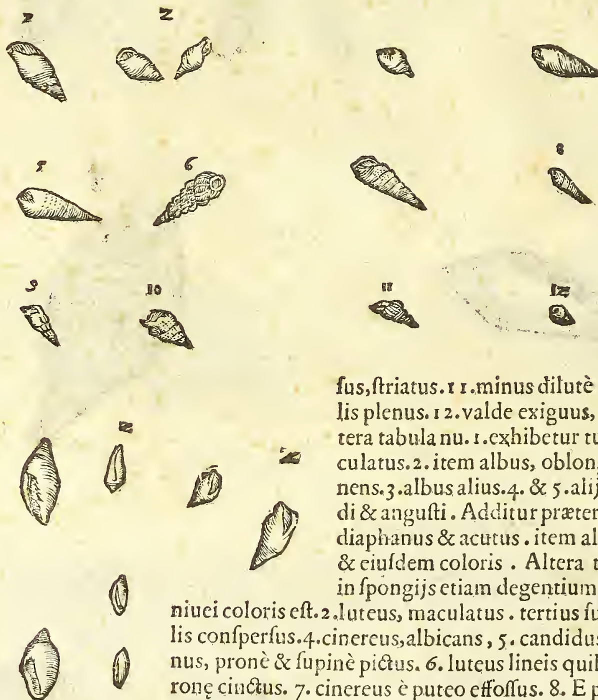
Turbines inter ſpongias viuentes ex Rondeletio.

fulcere arbitrari se rectè ait Rondeletius. multoq; vtilius fore ait in pinguedine felis disoluere. Huc accedit, inquit, quod hac fuci ratione tanquam crusta inducitur, cuius particulæ si exiliant, atque eximantur, turpissimè fucus detegitur. Hanc conchulam appellant petite porcelaine, eamque equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex ijsdẽ & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præsertim viduæ quæ luctus tempore, non nisi nigris candidisq; ornantur. Sed quæ equorum ornamentis addun-tur, crassiore, durioreq; sunt testa, aliæ sunt tenuiore & fragiliore. Vtræque & candore & figura similes. Addo ego alias istiusmodi turbinulorum effigies. Numerò primo in tabula prima est turbinulus luteus maculis albicantibus. 2. Ali⁹ pariter flauus, sed minor. 3. Flau⁹ alius denticulatus. 4. Pellucidus subalbidus exiguus. 5. Albus tuberosus alius. 6. tuberosus alius ferrugineus. 7. ferrugineus ali⁹ maculis albis conspersus. 8. coloris est ferruginei magis saturati. 9. minor, albus, tuberosus. 10. Flauus, ventricosus, striatus. 11. minus dilutè ferrugineus, tuberculis plenus. 12. valde exiguus, albus & tuberosus. Altera tabula nu. 1. exhibetur turbinulus albus denticulatus. 2. item albus, oblongus & in acutum desinens. 3. albus alius. 4. & 5. alij duo subalbi splendidi & angusti. Additur præterea turbinulus niueus, diaphanus & acutus. item alius minor diaphanus, & eiusdem coloris. Altera tabula octo turbinum in spongijs etiam degentium habet icones, num. 1. niuei coloris est. 2. luteus, maculatus. tertius subalbus, cineris maculis conspersus. 4. cinereus, albicans, 5. candidus, pellucidus, diaphanus, pronè & supinè pictus. 6. luteus lineis quibusdam albis instar coronę cinctus. 7. cinereus è puteo effossus. 8. E puteo pariter effossus, candidus, eminentijs quibusdam per certa interualla dispositis, quos duos postremos, quia cæteris ferè hisce nouissimis erant similes, addere libuit. Tertia tabella exprimitur Turbinulus niger lineis cinereis varius, quarta turbinulus alter eiusdẽ coloris: quinta primo loco candidus & glaber, deinde castaneus leuigatus linea quadam subalba: sexta exhibet turbinem primò acutum subnigrum: deinde album cum lineis quibusdã roseis: postremò alium albo & nigro varium. Septima primùm datur Turben albus verrucosus circa rimam aliquantulum dentatus. 2. Tuberosus aliud coloris castanei linea quadam alba per medium transcurrente. 3. cinereum seu subalbum pariter tuberosus. 4. Ferrugineus. 5. minimus eiusdem coloris. 6. item ex minimis sed precedente oblongior. Septima tabula prius pingitur Turbinulus albus lineis purpuras cẽ-sibus. 2. alius candidus lineis saturatè rubentibus. 3. elegans & lucidus, lineis item purpurascentibus striatus. Alius maculis albis & rubescentibus totus conspersus. 5. Alius itẽ maculosus. 6. totus subruber. 7. Omnium minimus depressus colore rubro. Octaua tabula primo loco habes turbinulum albũ verrucosum. 2. ponitur turben albus acutus & leuigatus. Nona atque nouissima datur prius Turbinulus niger & albus. 2. Alius eiusdem quasi coloris. 3. cinereus maculis albis. 4. cinereus alius minutim elaboratus. 4. ferrugineus macula alba speciosus. 5. totus candidus.

Porcelaine Gallorum. Equorum ornatus. Ab authore obseruatæ species.

Turbinuli alij in spongijs viuentes.

Turbines alij in spongijs degentes.

Turbinati in ſpongijs latentes alij. E

F

DE TROCHIS. Cap. XXV.

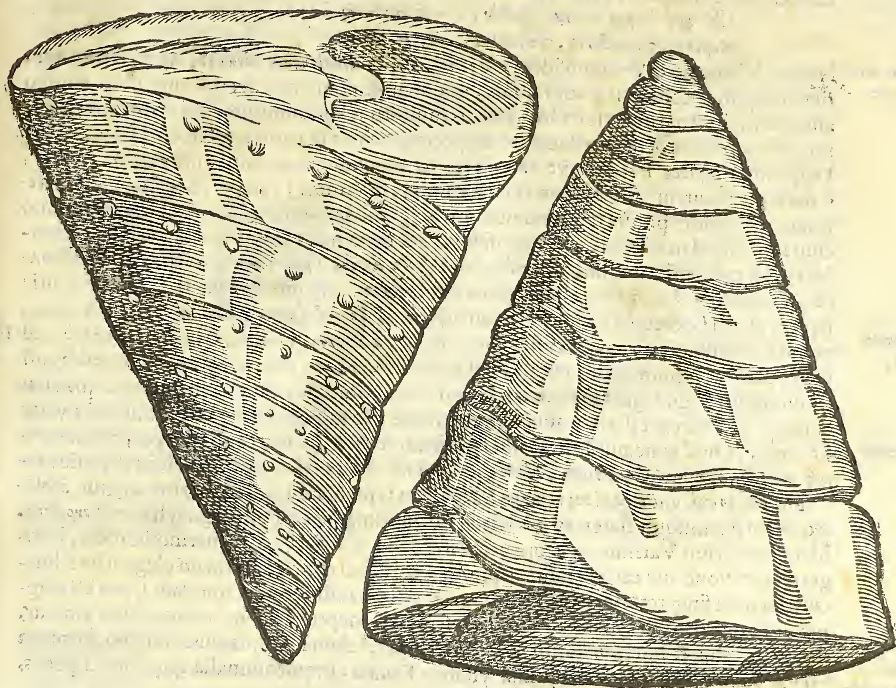
HOC Turbinum genus Rondeletius à ſimilitudine inſtrumenti,quo luſitant pueri,Trochos appellat. Alij ſunt parui, inquit, qui à ſuperiore amplaq; parte ſtatim in breue acumen deficiunt. Alij oblongiores. Omnes leues ſunt,& varij. Teſta veluti cruſtis duabus conſtare videtur, externa minus nitet,quæ ſubiacet,vnionum eſt ſplendore. Præter Trochos duos adiecit Rondeletius aliquot diuerſas Stromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum,aliæ ad Conchyliorum ſpeciem accedunt.Vt ei vitio verti poſſe non inficietur,ſi quæ in hoc genere illuſtria ſunt,& à veteribus diſertè expreſſa,prætermitteret:ita curioſius certè,inquit,facere videremur,atq; ſuperuacaneæ diligentiæ accuſandi eſſemus, G ſi omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera perſequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus ſpatiari velit,& in ſaxa maris penetrare,totam iſtam rem in infinita iſta varietate verſari videbit. Genera igitur & illuſtriores ſpecies cognoſcendæ, atq; vt quæq; vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expreſſæ fuerint,ad genera ſua erunt reuocandæ.Sic ille. Et certè ſi quis omnia iſtæc conſimilia depingere velit,nunquam ſatis ea ob nimiam diuerſitatis copiam indagare poterit. Adiunxi ego iconem Trochi maximi ſub flaui abſq; vllis tubarculis: item alterius planè pyramidalis. Adieci præterea pyramidalis figuræ Conchulas quatuor alias hîc vnica tabella expreſſas,1.Turbo ſeu Trochus colore partim ametheſtino, partim ſubalbo. 2. Alius caſtaneus lineis quibuſdam albis.3.Fuluus cum maculis albis.4. partim roſeus, partim argenteus.

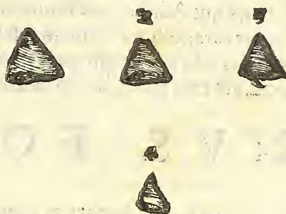
Trochi Rondeletij.

H

Trochus magnus. Trochus alter pyramidalis.

DE NERITE: Cap. XXVI.

Νηρίτας apud Ariſtotelem Theodorus Gaza natices conuertit, ex Feſto fortaſsis, apud quem citante Calepino, ſic legitur: Narica eſt (Ioſephus Scaliger legit Narita) genus piſcis minuti. Plautus: Muriaticam video in vaſis ſtanneis, Naricam bonam & canatam, & taguma, quinas farras conchas piſcinarias. Naticem piſcem leges apud antiquos per t, non per r, & videtur à natando dictus. Hæc Feſtus. A recentioribus nerite vel Nerita effertur genere declinatione ſecunda: ego cum Zoographo, maſculino genere, declinatione prima, dicere malim. Sic enim Græci ſemper vſurpant. Habet autem ſyllabas omnes longas in omnibus caſibus, quamobrem paroxytonum ſemper eſt, excepto nominatiuo mul-

titudinis penanflexo, νηρῖται; ſic enim ſcribendum eſt, quanquam euulgati codices quidam Græci id non obſeruent. Nicander, E

Ἠὲ καὶ ὄστρεα τόσα, βυθοὺς, ἅτε βόσκεται ἅλμης,
Νηρῖται, στρόμβοιτε, πελωριάδες τε, μύες τε.

Idem cum Anerite. Nerites Vuottono & Bellonio idem videtur, qui & ἀνηρίτης & ἀναρίτης apud Athenæum dicatur: quibus conſentit Zoographus, quoniam & nomen idem eſt, prima litera tantùm abundante in Anarite, vt ſolet hæc vocalis multorum vocabulorum initijs abūdare: & genus quoque idem, nempe teſtaceum: & ſpecies, cochlea & natura, adhærere petris. Apud Heſychium νήριτος ſcribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: νήριτος, ὁ νηρίτης: eſt autem conchylium cochleæ ſimile, & (colore) varium. Sed hoc modo ſcriptum, adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioſo, excellēte, incomparabili: quo cùm nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη, priuante particula & verbo ἐρίζειν compoſitum. Inde νηριτόμυθος, ᾧ οὐκ ἄν τις ἐρίσειε πρὸς μύθους: & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. Idem Heſychius νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: Νήριστον quid. (quem aliqui ſic dictum accipiunt quaſi νήριστον, ὅ ἐστιν ἀνέριστον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, vt notauit Euſtathius) & adiectiuè, πολὺ, ὑγρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἁπαλόν. ſed pro copioſo & innumerabili vſitatius eſt ſcribere νήριθμον, à νη. negatione & ἀριθμὸς, qđ eſt numerus. Ergo ſi quis neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine, qua alias eiuſdem generis excellat, nominatam velit, bene eſſe iudicat Zoographus: alioqui νηρίτης Etymon. fit à νηρὸς, quod concauū & humidū ſignificat, vt νηρὸς ἰχθὺς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὁ κοῖλος ἢ κάθυγρος. Νηρὸς autem fit à verbo νέω, νῶ, quod eſt nato, cuius futurum eſt νήσω, vnde & νῆσος: quare Suidas eos reprehendit, quibus νηρίτης dicitur à Nereo, Nam ſi ita, inquit, fieret, ἐκ τοῦ Νηρεὺς, penultimam per diphtongum haberet νηρείτης. Idem ferè ſcribit Varinus: cæterum neriten concham à Nereo deo marino ſic dictā, Zoographus ratione non carere autumat; quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: ſicut & Triton: quem viſum auditumq; in quodam ſpecu Olyſſipponenſis oræ concha canentem Plinius refert. nec ineptus ad hunc vſum nerites videtur, Ortographia. vtpote amplus & buccino ſimilis, Ariſtotele teſte.[a] Apud Oppianum inuenio ſcriptum νειρίτης per ει diphthongum in prima ſyllaba. Teſtata, inquit animalia quędam in petris, alia in arenis paſcuntur:

[a] li. 1. Halieut.

Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί. G

Et rurſus de cancellis loquens vacuas ſibi conchas quærentibus.

Εἴτε τὶ νειρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴ τέ τι κῆρυξ.

Gillius author eſt, neriten ab ijs qui Adriaticum ſinum accolunt, etiam nunc antiquo nomine appellari, & ab Hiſpanis caragolum. Quidam referente Zoographo Gallicè interpretantur petit Limaſſon de mer, id eſt, paruam cochleam maris. Hiſpani cochleam marinam in genere vocant almeia, vel caracol de la mar. Itali quidam neritas, naridole.

GENVS. FORMA.

Antè Turbinatorum genere. NERITÆ ſintne in turbinatorum genere, inquit Rondeletius, dubitauerit aliquis ex[a] Ariſtotele qui ſic ſcripſit: Προμηκέστερος δ' ἐστὶν ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τοῖς ἐν τοῖς νηρίταις, ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον. &c. Longior eſt qui turbinem ſubit, quàm qui neritam cancellus. genus enim diuerſum eſt, quod in neri te degit, cætera quidem non abſimile, &c. Et paulò pòſt, ὅσα δ' ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus ſiniſter pes grandior eſt, ij nunquā cum turbinatis hoſpitantur, ſed cum neritis tātùm ineūt ſocietatē. Hîc Ariſtoteles de Turbinibus & neritis, vt de diuerſis loqui videtur, atq; ab his neritas ſecluſiſſe. Sed ſi rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam nerita à turbinatis non genere, ſed ſpecie differt. Cum turbinatis igitur cōuenit, quòd teſta ſit clauiculatim intorta ſed rotunda & ampla, qua ab ea turbinati ſpecie diſtat, cui teſta eſt lōga ſtrictaq;. Ideo cancellus (de hoc.n. in locis modò citatis loquitur Ariſtoteles) lōgior eſt qui in turbinatis lōgis hoſpitatur, quā qui in neritis, turbinatis quidē, ſed nō longis. Qualis verò ſit nerita, & quod ſit inter turbinata collocāda, ita explicat[b] Ariſtoteles: Nerita teſta eſt leui, ampla & rotūda, forma buccinis proxima, papauer tñ nō nigrū, vt buccina, ſed rubrum habet. Teſtæ annexum corpus eius mediū firmiter eſt. Paſcuntur in mari H

[a] Li. 4. Hiſt. cap. 4.

Nerite vt à turbinatis differat.

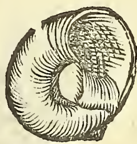
[b] li. 4. Hiſt. cap. 4.

A in mari tranquillo à saxis soluta: (enallage generis: pro neritæ solutæ:) at quoties flatus vr-
„ gent, cancelli hospites sese in saxa recipiunt, neritæ saxis adhærent lepadum more & apor
„ rhaidum ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærēt, quod velut Saxis adhę rent.
„ operculum possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraque, eundem altera exhibet
„ turbinatis. Caro intus & in eadem os. Modus hic idem est aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiusdē. Hæc Aristoteles. Huiusmodi Neritam esse arbitratur idem Rondeletius, cuius imaginem veram, non magnitudinem sic expressit. Est enim, inquit, concha ampla & capaci, rotunda, lęui, turbinata, ad formam buccinorum accedente. Ex hoc genere fuerit cochleæ vel potius neritæ genus hîc à me additum, colore albido, diaphanum, venulis pluribus respersum, belliculo ad instar cochlearum insigne: prope os quo continetur animal, tuberculum quoddam conspicitur. Est autem figura eius rotunda. Rotundiorem autem esse Testa. nerites testam quàm sit turbinum VVottonus hinc apparere ait, quia oblongiorem formam recipit cancellus ille concharum hospes, à turbinis testæ forma, qui turbinem subit, quàm qui neriten. Ego operculum neritæ non vidi, habere operculum habemus apud Aristotelem interprete Gaza, vbi sic legitur: Natices Operculū. & reliqua turbinata operculo quodam cogenito carni patulæ apposito clauduntur.

Nerita Rondel.

Nerite authoris.

B

GENERATIO. SENSVS. NATATIO.

NERITÆ siue natices & patellæ teste eodem Aristotele, rimis, cauernisq; saxorum generantur, celeriq; incremento augentur. Quod ad sensus attinet, ait natices qui capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adire, quoties In saxis generari. C escam persequuntur: nec voce vlla sed silentio agere, vtpote cùm & olfaciant & audiant, nec fieri posse, vt aiunt, quin subterfugiant, si vox proferatur. Audiunt itaque & olfaciunt. Scribit Bellonius, in Mediterraneo mari, in quo æstus non ita reciprocantur, piscatores conchulas legentes in lintre esse oportere: eosque si neritæ, quæ tunc saxo extra aquam hærent, senserint, tunc sese à saxo soluentes, in mare præcipites ruere se conspexisse. Atque hoc quidem esse putat, quod Aristoteles ait piscatores neritas legentes tacere, ne ipsos fugiant. De Neritis hæc [a] Plinius: Nauigant ex his (è concharum genere) neritæ (alia lectio habet, Venereæ,) præbentesq; concauam sui partem, & alteram (melior lectio non habet hîc vocem, alteram) auræ opponentes, per summa ęquorum velificant. Testa quidem neritæ Aristotelis, cùm cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea videtur, potest enim aërem copiosum capere & innatate faciliùs, ventoque impelli.

[a] *Li. 9. c. 33.* Nauigatio.

DE NERITA ÆLIANI. Cap. XXVII.

D

ÆLIANVS, vt rectè iudicare mihi videtur Rondeletius, longè aliter neritam describit quàm Aristoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ sunt
„ huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine Descriptio.
„ eximia spectatur, eo maris vbi sordium vacuitas est, & trāquillitas viget, & in saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. Hæc nerite appellatur. Hoc maximè, inquit Rondeletius ab Aristotelis nerita differt, quòd illa magna sit, hæc parua, nec mirum esse debet Aelianum ab Aristotele & Plinio in piscium descriptionibus dissentire, quod in plerisq; facit. Ex paruitate, & pulchritudine formæ Aeliani neritam esse colligimus eam quæ capiti pręfixa est. Punctis nigris eleganter distinguitur, testa intus purpurea, in margine candida. Quod si quis neritam inter co- Aeliani Nerita.

Aeliani Nerite. chleas reponere voluerit, non valdè refragabor. Hæc Ille. Addidi aliquot icones: prima & ſecunda nigris punctis reſperſę ſunt. Tertia ſecundæ ſimilis ſed rubicundior, in qua cancellus latet, quarta ad cinereum vergit. Habes deinceps triginta duas diuerſas ſpecies duabus tabulis expreſsas. In prima tabula, prima & ſecunda albo nigroq; variæ: item tertia & quarta, quinta caſtaneæ colore eſt maculis rubris. Sexta Caragnuola vulgò Genuenſibus dicitur, detracto cortice ſplendens, albonigra, ſeptima caſtaneæ coloris habet maculas. Octaua cinerea eſt ma- E

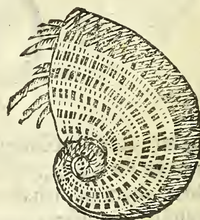
Neritæ authoris.

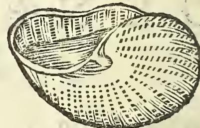

Nerite alia.

 F

G

culis ſupernè rubeſcentibus, infrà nigricantibus. Nona ex albo ad luteum vergit, trochi fortè ſpecies vti etiam erat octaua præcedens, & decima ſubſequens, candida, verrucoſa. Numero vndedimo exprimuntur tres neritæ minimę, vna alba cum rubris maculis, altera candida ſine maculis, tertia tota lutea. Duodecima nerite eſt alba ſtriata, lineis ferè aureis. Decimatertia maculas habet leucophæas. Prima in ſecunda tabula expreſsa Nerite eſt rubra & alba maculis etiam inferius nigris. 2. Alba & fuſca, colore intus argenteo. 3. Rubra & alba. 4. Glabra candida punctis ſubferrugineis 5. Aſpera maculis longis & albis. 6. ſubalba & faſca. 7. Fuſca maculis albis. 8. Subrubra maculis albicantibus. 9. Fuſca & albicans. 10. Alba ſubcinerea. 11. Cinerea ferè tota punctis candidis. 12. Caſtanea punctis item candicantibus. 13. Argentea. 14. Leuis tota cęrulea. 15. Cineritia virgata. 16. Parua flaueſcens. 17. Caſtanea cum corona alba. H 18. Subcinerea. 19. Nerite colore caſtaneo ſubobſcuro.

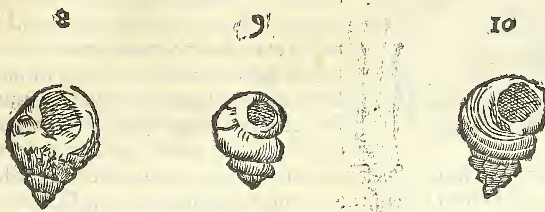

DE NE-

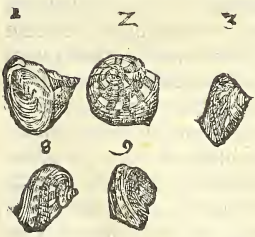
Neritæ aliæ ab authore obseruatæ, quarum omnium color exprimitur præcedēti pagina.

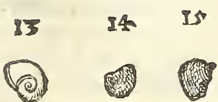

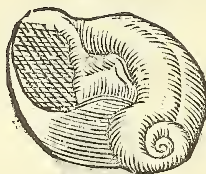

DE NERITE BELLONII. Cap. XXVIII.

ELLONII Nerites, cuius hîc iconem & deſcriptionem ex eo propono, an cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, non temere dubitauit Zographus: genere ſaltem, ſi non ſpecie conuenire videtur. Bellonius ita depinxit hac addita deſcriptione. Nerite quoq; turbinati generis Conchula, teſtam in anfractum in tortam habet: qua penitus incluſa, nulla ex parte præterquam capite conſpicua eſt. Virlis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigornaeu vocari ſolet, apud quos tanta eſt huius piſciculi frequentia, vt ſummo prouentu indigenæ, dum æſtus abſceſſit, magnos aceruos è ſaxis legant ac bulliant (bullire faciant) carnemq; è teſtis (quò leuiùs ferantur) eximant, & accolis mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta autē quæ ex his conficiuntur, minio tincta eſſe dixeris: quod à rubro ipſarum papauere prouenit. Priſci enim (Ariſtoteles, vt ex Rondeletio recitaui,) naticem ſiue neritam, teſtam habere læuem, amplam, rotundam, buccino ſimilem: papauere tamen non (vt buccinum) nigro preditā, ſed rubro. Eſt enim id papauer, excremētitium quiddā, membrana obuolutū, omnibus teſtaceis generibus præcipuè eſculentum. Natices ſua ſaxa relinquunt mari tranquillo, ac ſordibus vacuo, vt paſcantur. Teſtam habent leuem, rotundam, exiguam, vt neq; in Oceano, neq; in Mediterraneo pollicis craſsitudinem excedant. Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maximè excitari ait, & potiſsimùm, ſi cum cæpis etiam crudis comedantur.

Deſcriptio.

Nerite Bellonij.

Teſta qualis.

DE COCLEIS. Cap. XXIX.

ÆQVIVOCA.

ESYCHIVS κοχλίας (ſic autem potiſſimùm Cochleæ Græcis vocantur.) non ſolùm exponit τὰ ἐδώδιμα ζῶα, animantia quæ in cibi vſum veniūt, ſed etiam τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα. Et [a] Vitruuius Cochleam deſcribit, qua magna vis aquę poſſit hauriri, ſed non tam altè tolli quàm rota. Fieri autem eam è tigno per octo craſsitudinis diuiſiones inuolutos habente canales, & iuſtam Cochleæ naturalemque imitationem: verſationes facere hominibus calcantibus. Sic idem lib. 5. cap. 11. dicit: Cochleis, rotis, tympanis collocatis, locus exinaniatur. Ac alibi: [b] Torcular ſi non Cochleis torquetur, ſed vectibus & prælo premitur. Meminit eius machinæ etiam Athenæus & Diodorus Siculus, & vterq; Archimedis inuentum eſſe inquiunt. Sentina, inquit Athenæus, in naui maxima Hieronis & ſi plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου (hoc eſt, Cochlea ſic dicta machina,) commento Archimedis. Diodorus verò in 5. libro ait: de Hiſpania ſcribens, eiuſq; fodinis: Subtus terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrenrentia, quorum curſus ſæpè quæſtus vi magna recedunt: aut qnod mirabilius videtur, Cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cùm in Aegyptum profectus eſt, adinuentas. Eiuſmodi inſtrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta ſuperiùs aqua, ſumma arte diligentiaq; exſiccant. Author promptuarij neſcio ex quo authore nobis hoc inſtrumentum deſcribit: Cochlea (inquit) hauſtorium organum, quod vulgus pompam appellat: In medio rota eſt, quæ dum à calcantibus verſatur, machina introrſum clauiculatim detorta, inter ſtrias & ſtrigiles aquas exorbet ex aquario ſepto & retrorſus emittit. Et rurſus: Cochlea in torculari lignum eſt erectum clauiculatim, id eſt, ſpirulatim & capreolatim ſtriatum: quod per medium prælum ſtriatum & ipſum trāſactum, vertigine ſua tollendo

[a] *L. 10. c. 19* Cocelea inſtrumentū.

[b] *Lib. 6. c. 8.* Cochleę inuentum.

Pompa inſtrumentū.

A tollendo demittendoq; prælo inuentum est. Vulgò (à Gallis puto) visa torcularis dicitur. [c] Vitruuius nominat alibi ascēdentem machinam; de qua Gulielmus Philander: mox (inquit) vocabitur accessus, Græcè ἐπιβάθρα. Suspicor autem fuisse machinam quæ occulto quodam artificio & expeditis machinationibus in sublimè cresceret; & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis sistebatur. Poterant & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prēlum tollimus & deprimimus: nisi interpretari velimus dictum de machina, quam tollenonem Vegetius appellat. Eiusmodi torcularia siue cochleas nobis vocantur torchi, Germanis pres, Belgis pors, eorumq; ferè vsus est ad exprimendum, vnde Palladius: In cochlea exprimis. Eadem uel saltem similia intellexit Plinius dum ait: Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore, quod maximè probatur. [d] Oribasius in libro de machinis cochleas instrumenta chirurgica describit, item cochleam fæminam, quæ Græcè περικόχλιον appellatur. nos breuitatis causa lectorem ad ipsum remittimus. Gul. Budæus cochleas & scalas cochlides dici scribit in ædificijs, quòd anfractuosæ sint, in modum cochlearis testæ, & quòd clauiculata & tortili
B structura à triclinijs in cænacula euadāt, cuiusmodi sunt, (inquit) in ædificijs Gallicis scalæ. Talis scala apud Philopon. in Proclum, κοχλιοειδὴς κλίμαξ dicitur: nobis vna scala fatta à lumaga, Germanis teste Zoographo Schnecken, id est cochlea. Ex Strabone quoq; libro postremo affertur κοχλίδιον pro scalarum genere, cuius scapum, vt τὸ τῶν κοχλιῶν κιόνιον, volumen ἑλικοειδῶς circumductum ambit à summa coassatione ad imum libramētum: sed perperam, vt vult author thesauri linguæ Græcę, orto nimirum (ait) errore ex latina lingua, in Græco enim κοχλίας legitur pag. 347. de Paneo seu Panis fano, ϛροβιλοειδὴς, ἐμφερὴς ὄχθῳ πετρώδει, διὰ κοχλίου τὴν ἀνάβασιν ἔχον, in quod per cochleā ascenditur. Athenæus vocat κλίμακα ἑλικὴν. Erat præterea tormenti genus cochlea vocatum quo interfectum fuisse tradit Laurentius Surius S. Ionam à Magorum principibus iussu Saborij regis Persarum. quod tormentum forte fuerit equuleus cochleatus, cuius meminit Pomponius in decuma fullonis, vt citatur à Nonio: vbi insilui in cochleatū equuleum, vbi solutim tortor. Ego de hocce tormenti genere per ocium aliquando integrum tractatum conscripsi. Præterea Zoographus sese Romæ obseruasse tradit iuxta forum fuisse locum, quem scalas vocabant annularias, quas (inquit) eruditiores ita nuncupatas
C augurantur ab annularijs officinis, vel à propendētibus annulis. Aliorum coniectatio est, sic eas dici, quæ in cochleæ formam effingantur & orbiculata figura rotundentur: quod genus cochlium dicitur. Suidæ quidem & Varino κοχλίας est, ὁδὸς εἰς ἑκατέρους περιηγμένη: hoc est, via quæ in vtrāq; vicissim partē circumagitur: siue de gradibus per scalas huiusmodi accipias: siue de vijs itinerum: huiusmodi enim per montes præsertim aliquando viæ sunt. Cælius Rhodoginus, aures siue auriculas veriùs, sinuosas (vtor interim eius verbis) cochlias ait nuncupari. Sed Polluci κοχλίας extrinsecus aurium ambitus est, ἡ ἔξωθεν περιβολὴ τῶν ὤτων. Et Plutarchus cochleæ instar aurem in gyrum contorqueri ait. Estq; etiam cochlea genus ostij, quod meminit [e] Varro, vbi testudinem describit, qua turdi & murulæ & miliares nutriuntur: ostium (ornithonis) esse debet humile & angustum & potissimùm eius generis quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. Instrumentis itaque, quę diximus, scalis & vijs cochlearum figura in se clauiculatim, spirulatim, capreolatim, retorta, anfractuosa, ἑλικοειδὴς nomen dedit. Hermolao verò etiam cochleæ nominantur, nescio quamobrem, inter morbos fici arboris. Porro cochlis capitis ornamentum est, quod reperio apud Pollionem Treuellium in Zenobia, quę
D sic habet: Ad conciones galeata processit, cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per vltimam fimbriam: media est coclide. Videtur (inquit Cælius Rhodoginus) ab similitudine scalarum vel animalibus verbum corriuatum. Humelbergius cochleam ait esse lapidem ex flumine rotundum, ad similitudinem cochleę: qui aquę inditus, eam contra laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod & se aliquando expertum testatur. Et Massario cochlos & cochlax marinos calculos significare dicitur: cęterùm apud Festū cochlacæ dicuntur istiusmodi lapides rotundi, ad cochlearum similitudinem. Et Cælius Rhodoginus in Grecis annotatum authoribus esse ait, fluuiatiles aut marinos lapides dici quoq; trochalos, item charmadia & cochaclas. quare vbi apud Varinum, legitur, Τρόχαλοι, ἰδίως οἱ κόλχακες, οἱ καὶ κρημάδα λέγονται, nempe fluuiatiles & marini lapides, legendum censeo pro κόλχακες κόχλακες, & pro κρημάδα χερμάδα. Inuenio item in lexico quodam Græcolatino, κοχλάδες exponi lapides attritos perpetua in aquis volutatione, glareas, sed sine authore. Mihi hæc quoque dictio corrupta videtur & κόχλακες legendum.

[c] li. 10. c. 19

Tolleno.

[d] Ca. 4. et 5.

Scalæ Cochlides.

Tormenti genus.

Eculeus cochleatus.

Cochlium.

Auriū ambitus.

Ostij genus Varroni.

[e] Lib. 3. de rerust. c. 5.

Pro capitis ornamento

Lapis in flumine Cochleæ figura & eius vires.

Cochlacæ.

gendum. Nam & idem Varinus & ante eum Heſychius χλάρον (quæ vox ad latinam gla- E
rea accedit, id eſt, vt grammatici interpretantur, minutiſſimi lapille, qui in fluuiorum ripis vel maris litoribus reperiuntur, vnde, glareola, glareoſus,) exponunt κόχλαξ. Etymologus vt à νέος, νέαξ fit, ſic à κόχλος, κόχλαξ fieri ait: Thucididem tamen κάχλακας dixiſſe per alpha. Cælius Rhodoginus eoſdem lapillos alibi apud latinos dici tradit vmbilicos (vt eſt apud Ciceronem de Oratore libro ſecundo), à Græcis, vt commonuit Ariſtoteles in mechanicis quæſtionibus, appellari crocas. Quærit enim (inquit) quid ſit quod in litoribus ex lapidibus aut teſtis grandioribus fiant, quæ vocantur crocæ.

Vmbellci cni, lapilli. Croce.

SYNONYMA.

Chometh.

HOMETH Hebraicam dictionem Leuitici vndecimo, & decimoquarto Numeri D. Hieronymus interpretatur lacertam, quam omnino ſignificare putat Zoographus. Alijs eſt Limax, vel Teſtudo, vel Cochlea terreſtris ſecundum Rab. Dauid in libro radicum. Sed teſtudinis nomine F
pro cochlea multi latini ſermonis imperiti abutuntur. Schabul, potiùs limax eſt, vt Dauid Kimhi interpretatur, & Rabbi Salomon Pſal. 58. conſentit Abrahã Eſra quoque: Chaldæus vertit tibelela: Arabs Liſchmat, ſi rectè ſcribo vocales. Septuaginta κηρός: Hieronymus cera, item vermis. In trilingui lexico inuenio Lul & Meſibata pro cochlea: pro limace verò chomet, chumeta, Sachel, Limaza. Halzum Serapioni commune eſt nomen cochleæ marinæ & terreſtri. Syluaticus quoque cap. 324. ait Halzum eſſe nomen Arabicum à Serapione vſurpatum in ea ſignificatione. Item Auicennæ interpres lib. 2. halzum ſcribit & interpretatur limaces. Albertus verò ex eodem interprete in hiſtoria animalium vocabulum alzum ponit, vbi Græcè apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde & Haalcena vox corrupta puto apud eundem Syluaticum: cui præterea Conada eſt cochlea marina, item Sadaf. Aunici, limaces terreſtres quæ degunt in planta agni caſti: ſed fortè ab agno limaces illi, agnici potiùs dicendi fuerint: Lulientia verò ſpecies limacum: cæterùm innumera apud ipſum vocabula corrupta ſunt, vti etiam hæc barbara nomina, Caſia, Cotia, Coliris pro limace accepit. Κοχλίας volunt Ariſtoteli vocari cochleas terreſtres, Gaza limaces reddit, vt vbi habet in tertio de generatione cap. 11. Te- G
ſtatorum genus naturam proportione plantis reſpondentem (ἀντίστροφον) habet: hinc eſt quod nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum eſt (τὸ τῶν κοχλιῶν) & ſi quid huiuſmodi aliud ſit, ſed rarum: at in mari ſimiliq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà &c. Confunduntur apud Græcos, vel ipſum Ariſtotelem κόχλος & κοχλίας, vt annotauit etiam VVottonus: ferè tamen Ariſtoteli κόχλος vmbilicum, id eſt cochleam marinam ſignificat. κοχλίας verò terreſtrem cochleam. Maſſarius quoque κόχλον apud Ariſtotelem ait eſſe animal teſtaceum, & aliud quàm Limaces, à Theodoro dictum vmbilicus. hoc (inquit) & cochlian eſt vbi Ariſtoteles appellet, ſicut limacẽ quoq; cóchlon. Verba [a] Ariſtotelis vbi diſtinguit diſertiſſimè, hæc ſunt: τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα. Gaza vertit: Vt Vmbilici, cochleæ, purpuræ (quod non eſt in Græcis codicibus noſtris,) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus. Et paulò mox: Οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι: καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ τἄλλα τὰ στρομβώδη. Idem tamen Gaza κόχλους & κοχλίας nonnunquam vmbilicos vertit, quod cùm reprehendit VVottonus, ipſe quoq; reprehendendus videtur, nam licet ex Athenæi libro 2. quem citat, conſtet, quòd vmbilicus H
quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5. hiſtor. anim. idem ſit quod cochlea, rectiùs tamen Rondeletius pronunciauit, vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinarum, ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Rondeletius κοχλίας dici putat, quòd habeat τὰ ὄστρακα κυκλοτερῆ. Etymologo verò dicuntur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρίζω: ἢ παρὰ τὸ ἑλῶ, τὸ συστρέφω, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κχ. κοχλίας. Κοχλὶς & κοχλίδιον diminutiua ſunt, ſignificantia paruam concham ſeu cochleam, conchulam, cochleolam, vt ait author theſauri linguæ Græcæ. Poſterioris meminit Suidas quoque, eſſe dicens εἶδος ζωΰφίου. Etymologus κοχλίδιον diminutiuum fieri ait à κόχλος, & aliàs ait fieri à κοχλίας, vt à κοιλία, κοιλίδιον. Κόγχος ab Heſychio exponitur κοχλίας: & quem Epicharmus κόγχον σέσιλον appellat, eum Dioſcorides κοχλίαν σέσιλον. Epicharmus, inquam, apud Atenæum libro ſecundo dicens, κόγχον δὲ σέσιλον ἄπαγ' ἐς τὸν φθόρον, cochleas quæ σέσιλοι dicuntur, abijce in malam rem. Et [b] Dioſcorides τὸν σέσιλον κοχλίαν eſſe ταρακτικὸν κοιλίας καὶ στομάχου

Schabul. Liſchmat. Lul. Meſibata. Chomet. Chumeta, Sachel. Limuza. Halzum. Haalcena. Conada. Sadaf. Κοχλίας. [a] Lib. 4 Hiſt. cap. 4. VVottonus reprehens. Vmbilicus quid Ciceroni. Nominis ratio. [b] Li. 2. c. 11

A μάχυ ἰμετοποιόν, ita autem vocat quæ vepribus & frutetis adhærent. In eodem loco apud Athenæum Apellas cochleam ait vocari à Lacedæmonijs σέμιλον. Apollodorus verò lib. secundo Etymologiarum quasdam dici κωλυσιδείπνυς, id est, vt Dalechampius in suis scholijs explicat, tam amplas vt singulæ ad cænam sufficiant & alia fercula tangi prohibeant. Quidam (inquit) legunt colycideipnos quòd colycijs similes sint illæ cochleæ. Isaacus Casaubonus alios Grammaticos hæc aliter tradere ait. Spartanis enim cochleas dici σεσήλυς: simpliciter verò cochleas appellari σεμέλυς. Hesychius, σέσηλοι, κοχλίαι, Λάκωνες. Idem, σεμιλος κοχλίας. Viderit verò Apollodorus quàm sit verum cochleas quasdam fuisse κωλυσιδείπνυς appellatas. Ego existimo contrarium esse verum, & τὺς κωλυσιδείπνυς qui seriùs ad condictam cœnam ventitarent, & moram facerent diligentioribus quos vocabant τρεχεδείπνυς, conuiuiali ioco dictos esse κοχλίας: quod cochleam vincerent tarditudine, vt ille ait apud Plautum. plurima sunt hoc genus συμποτικὰ ἀςεΐσματα in scriptis veterum. Suspitio est scripsisse Apollodorum in explicanda origine huius vocis, ortam videri à κόχλω verbo antiquo idem significante ac γυρίζω, roto: aut ab ὀλῶ τὸ συςρέφω (hæ sunt grammaticorum ineptiæ) ὀλίαν primò, deinde κοχλίαν dictũ quòd B non rectà procederent, sed per gyros, παρ' ὃ καὶ κοχλίας λέγεσθαι τὺς κολυσιδείπνυς. Hęc aut similia Apollodorus: quæ lecta negligenter & properanter, neq; intellecta ab eo videntur, qui hęc ita scripsit, siue Athenæus, siue eius Breuiator. Hactenus Casaubonus. Σελάτης, Hesychio & Varino est quoq; κοχλίας. forte σέσιλος. Σέμελος, κοχλίας ijsdem, Σεμελοιρίδαι, οἱ ἄνευ κελύφυς, ὓς ἔνιοι λιψκκας. Σίσυλλος, νόμισμα (νόσημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, καὶ ζῶον τι apud eosdem. Πομαxίας, ὁ κοχλίας exponit Varinus per o breue in prima ineptè, debet enim per o productum scribi πωματίας, quoniam πῶμα operculum est. φερέοικος id est, domiporta, epitheton cochleæ, pro ipsa cochlea vsurpatur ab He siodo:

Ἀλλ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνη.

quanquam enim de terrestri loquitur, cochleis tamen omnibus testa opertis commune est epitheton, & testudini quoque, quod notat quoque Varinus, φερέοικος & φέροικος, exponens κοχλίας, ἢ χελώνη. Sunt qui pheregecon describant animal album, simile mustelæ, quod sub quercubus & oleis nascatur aut versetur, (ὑπὸ δρυσὶ καὶ ἐλάιαις γινόμενον,) & glandibus vescatur, sic dictum ab Arcadibus: alij insecti genus vespa maius faciunt: su- C per qua voce cõsule partim Hesychium, partim Etimologum. Α'ερόπος eidem Hesychio, vti & Varino est κοχλίας: fortè παρὰ τὸ ἕρπειν. Atq; ita exponunt Ξιφίδρια: sed ordo collocationis & analogia vocabuli antepenultimã per y scribi postulant: vt à ξίφος diminutiuũ ξιφύδριον fiat, sicut à μέλος μελύδριον: quanquã & alterum diminutiuũ ξιφίδιον in vsu est, & receptiore, vt puto. Pro κοχλίαι, in multitudinis numero κοχλίαι scripserim: sed magis probo, qđ alibi apud eosdẽ reperio σκιφύδρια, genus cõchylij, pro ξίφος quidẽ aliter etiã σκίφος proferri scio. Eisdem χαμαιδῦτοι, sunt κοχλίαι: Videntur autem cochleæ terrestres significari ab eo quòd terram subeant, quod & troglodytæ vocabulum sonat: item χραμαδοῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ νωτρότατοι τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τὺς κοχλίας. Α'χραδάμυλλος, ὁ κοχλίας est Tarentinis, eisdem scribentibus. Videntur autem & hîc terrestrem cochleam aut speciem significare. Α'γράδες pyri syluestres sunt, μύλλειν Grammatici interpretantur πλησιάζειν. μύλλον obliquum, incuruum, tortuosum, & leue, vt videtur. Inuenitur & πιλὸς, κοχλιός, apud Hesychium. malim πῖλος, κοχλίας, vt πῖλος sit genus cochleæ quoddam à figura pilei (quem Græci πῖλον vocant) sic dicti, siue is in acutum exeat, vt Strombi, siue forma sit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari tum in D terra reperiuntur. Α'βρότων apud Varinum legitur, diciturq; esse genus cochlearum, secundum alios locustarum, secundum alios apum. Quibus addit quosdam legere ἀπρότων, eoq; nomine intelligere λῃςῶν, prædonum seu latronum. Ex quo intelligitur, hoc ἀβρότων siue ἀπρότων esse pluralis numeri & genitiui casus, non autem nominatiuum singularem, vt existimarunt vulgaria lexica. Colysidipnos (κωλυσιδείπνυς, vocari cochleas quasdam Apollodorus libro secundo Etymologiarũ testante Cælio author est. Et in Plutarchi sympoliacis tardiores conuiuæ nuncupantur colysidipni. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob causam dubito. Conijcio autem terrenum esse genus, quod vel cito saturet, & edendi auiditatem circuncidat: vel vomitu aut aluo cibos ingestos egerat. Græcorum vulgo hodie κοχλίος vel σάλιγγας nominatur. Λᾶμα, animal simile cochleæ dicitur Hesychio & Varino, quæ vox non absimilis est cum dictione limax latinorum, quæ cochleam terrestrem significat, eamque vel testa opertam, vel nudam. Plinius limaces à cochleis manifestò distinguit inquiens: Bestiolarum genera quædam herbis

Σέμελος. Σέσηλος. Σελάτης. Πωματίας Domiporta. Pherecon animal. Α'εροπός. Σχαμαιδῦτοι. Χραμαδοῖλαι. Αχραδάμυλλος. Αγράδες. Πιλός. Αβρότων. colydipnos Λᾶμα. Limax an à cochleis differant.

herbis innaſcuntur, raphano erucæ & vermiculi, item lactucis & oleri: vtriſq; hoc amplius limaces & cochleæ: quo loco limaces cochleas nudas haud dubio ſignificant. Accipitur tamen apud claſſicos ſcriptores pro cochlea teſta cooperta, vt apud Columellã hoc verſu: E

Implicitus concha limax, hirſutaq; campe.

Vbi notandum etiam limacem in maſculino genere accipi: cùm Plinius fæmininum faciat, dum ait: Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis Limacia pro limace nominatur. Albertus Limacem ait nomen accepiſſe à limo in quo generatur & nutritur, & Feſtus Pompeus limaces exponit cochleas à limo appellatas, quod facit quoque Columella in decimo; intelligit autem, vt putat etiam Grapaldus, terreſtres. Cochlea grãmaticis recentioribus, propriè teſta limacis eſt, licèt quandoq; pro ipſa limace quę teſtam habet, accipiatur. Eſt autem propriè limax (inquiunt) quæ ſine teſta eſt; cochlea verò quæ teſtam habet. Zoographus de terreſtribus cochleas plerumq; intelligit, cùm ſimpliciter proferuntur: Sæpe enim de vtra loquantur (inquit) authores, exprimunt, terrenæ aut marinæ deſcrimine expreſſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter cochleas nominat, ſed vbi argumentum huiuſmodi eſt, vt diſtinctione opus non ſit. Eſt quando generis inſtar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Gaza cochleas terreſtres vertit limaces. Sunt qui apud Plinium cùm nominat cochleas quæ eduntur, velint terreſtre genus intelligere videri, quibus ego libẽter aſſentior. Cardanus in lib. de Varietate rerum cochleæ ſignificato abutitur, cùm pro omnibus conchis generatim accipiat. Albertus cochleas & teſtudines vnà cum alijs indoctis turpiter confundit. Apud Marcellum Empiricum coclea paſſim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius Rhodoginus alicubi cochliam per i in penultima ſcripſit. Cochleolam latinè dixit Grapaldus, latinis vocabulũ hoc generis fæminini eſt, Græcis maſculini, κοχλίας vt Α'ινείας, vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus, non paroxitonus, vt quidam ineptè ſcribunt, formatur, omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circumflecti debet, tribus exceptis, χλεύνων, χρήςων, ἐτησίων. Et Pauſanias κόχλον Λακωνικὴν fœminino genere protulit. Et in Arcadicis, τὰς Τρίτωνας φύσᾶν φασὶ διὰ κόχλου τετρυπημένης. Ariſtoteles tamen maſculino genere effert. Primam huius vocabuli Græci & latini aliquando corripiunt. Serenus. F

Limacis etymologia.

Cochleas & teſtudines Albertus confundit.

Ortographia cochleę.

Proſodia.

Contritis prodeſt cochleis perducere frontem.

De Muribus in batrachomyomachia G

Κόρυθες κοχλίων λέπτων κάρατα μφικάλυπτον.

Anaxilas apud Atheneum in ſenario:

Απιςότερος εἰ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ.

Iſidori error.

Bubali.

Iſidorus cochleam per diminutionem dici ſcripſit quaſi conchulam, quod vt ineptiſſimũ reprehendit Zoographus. Buoualo Italis commune nomen eſt marinæ & terreſtri: non tamen quamuis marinam cochleam, ſed maiuſculam ſignificare puto. Maſſarius Bubalos Venetis appellari ait quia equinam vel potiùs bouinam effigiem referant. Sunt alioqui qui cochleam Italicè interpretentur la Maruza, la Zameruca. Nobis vt & in pleriſq; Italię locis limax eſt lumaca, lumacha, lumaga, ſed apud Tuſcos chiocciola, & nicchio. Marina Hiſpanis & Luſitanis caramuyo dicitur, notante Amato Luſitano, ab alijs almeia vel caracól de la mar: ſed hoc poſterius, vt & coragulo ad neritem priuatim pertinent. Rondeletius verò Hiſpanis & Prouincialibus Scaragol vel cagarolo, cochleam terreſtrem ſignificare tradit. Galli vocant limaſſon, eſcarcot. Germani ein Schneck vel Schnegg cõmuni ad terrenas & marinas nomine, vti etiam Schnegel: Flandri & Brabanti Slecke, Hollandi verò Slegghe vel Slagghe. Angli non propriè dicendas cochleas ſed conchas biualues quaſdam vt pectunculos Coxles appellant: aliàs à Snayle dicunt: Bohemi & Illyrij Hlemyzd vel hlemayzd. H

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Differentię à magnitudine.

Figura.

Victu.

COCHLEARVM ac potiſſimùm terreſtrium differentiæ (inquit Zoographus) ſumuntur vel à magnitudine, vnde minores & minutæ dicuntur: vel à figura, vnde longę, latæ: vel à colore, ſunt enim albæ, nigrę, fuſcę, ruffæ, variæ: vel à teſta, qua aliæ carent, teguntur aliæ, vnde nudas & tectas cognominant: vel à regionibus, quòd aliæ ſint vulgares, indiginę, noſtrates, aliæ peregrinæ: vel victu, pręſertim ex plantis: adhęrent enim aliç alijs quas appetunt,

A sunt, fico, lauro, asphodelo, carduis, aut folijs gregatim, vt ait Plinius: Et forsan earum quę dam gregatiles sunt: aliæ vel omnino non sunt, vel minus gregales: Vel à vita, seu locis, in quibus degunt. & harum aliæ latitant ad tempus, aliæ semper. Quæ exeunt, aliæ herbas petunt humiliores, aliæ altiùs frutices aut arbores scandunt: vel cibi ratione ad homines: alijs enim vescuntur vt vulgaribus testatis maioribus, alijs abstinent, vt minutis & nudis omnibus nostri: in Africa enim aliud nudarum genus est. Quod ad differentiam attinet, quæ à magnitudine dependet, [a] Aelianus in mari rubro cochleam nasci testatur cùm specie pulcherrima, tùm maximam, testa purpurea, & in eius medio spira siue voluta, mira colorum varietate & veluti floribus natiuis distincta. Sertum (inquit) diceres summo artificio & ornatu contextum, è floribus multiiugis, viridibus, aureis, rubicundis, per æqua digestis interualla. Et Petrus Gyllius ait se vidisse cochleam marinam, quæ ad eam magnitudinem accederet, vt tantum vini caperet, quantum piscator exsiccare vno prandio posset. In Aegypti Nilo grandissimæ feruntur vocales vlulãtium expressa similitudine. E cõtrario And. Matthiolus refert in doctissimis suis commentarijs in Dioscoridem in agro Romano cochleas quasdam esse paulò maiores lupinis, quæ autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ videantur. Hæ fortè fuerint quæ à Plinio minutæ dicuntur, quas tamen aliàs simpliciter ita nominat, aliàs latas, longasué cognominat, nominat verò latas aliquoties, vt inter remedia patebit. Zoographus quoque apud suos (Heluetios) in terra, vt hortorum & in collibus apricis exiles quasdam testas cochlearum inueniri tradit in mucronem turbinatas, plerumq; semper vacuas: sed animal in eis deprehendere non meminisse: Strombos terrestres (inquit) dixeris. Præter latas in figuræ discrimine etiam oblongæ sunt, atque inter has quibus (vti Vuottonus notat) tubæ loco vtuntur tubicines: Echinophoros vocant, aliqui eclinophoros. Sunt autem hæ marinæ, ex quibus etiam dantur rotundæ in oleario vsu, quibus scilicet oleum effunditur, & pentadactyli & quibus clauicula in acutissimum acumen intorquetur. Eiuscemodi figurę cochleas, nimirum oblõgas fortè omnes Strombos esse dicemus: obtusiorum verò & rotundiorum plerasq; vmbilicos, præsertim quæ magnæ non sunt, vt oleariæ. Inter terrestres cochleas repetiri albas, nigras, magnas, paruas, mediocres annotauit Matthiolus, & ante eum Albertus limacem inueniri ait, albam, rubeam, croceam & nigram. Sed Albertus limaces cum testudine confundit. Tamen Adamus Lonicerus Limaces ruffos, alios nigros conspici etiã scribit. Testa carentes limaces hîc excludimus, cùm de ijs inter insecta actum sit, & hîc tãtùm de testa opertis dicẽdum. Aristoteles cochleas terrestres testa intectis annumerat, earumq; carnem penitus includi asserit, nec vlla ex parte conspici excepto capite. κοχλίας πωματίας, cochlea opercularis dicitur, gypseo operculo per hyemem: Italicè limaga delle vigne interpretantur. Bellonius perperã scribit pomacea, & eius magnitudinem rarò excedere ait cancellum qui testas vacuas ingreditur. Penes loca, permulta quidem sunt cochlearum genera, at tria potissimùm apud [b] Dioscoridem, cui aliæ sunt χερσαῖοι siue terrestres, aliæ θαλάσσιοι, id est marinæ, aliæ ποταμίοι siue fluuiatiles. [c] Marinas Brasauolus alias ait esse in testis, alias testis carere. Dioscorides terrestrium quæ in Liguriæ alpibus reperiuntur, pomatias appellari ab operimento suo, quæ verò syluestribus frutetis & sentibus hærentes, sesilos: Plinius etiam syluestres; ita enim Massarius interpretatur, item Brasauolus & Zoographus, quorum omnium ego vestigia libenter sequor. Habemus, inquit Brasauolus & syluestres cochleas seu arboreas, quæ frutetis adhærent & sentibus. Ex his aliæ albæ sunt: aliæ pręter albedinem nigris, rubris vel luteis (punctis vel lineis) impressæ sunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ. [d] Demetrius Constantinopolitanus, qui de accipitribus scripsit, cochleam terrestrem nominat. Matthiolus pomatias cochleas, interpretatur vulgares nostras maiores, quæ pręcipuè in cibum veniunt, vt cùm ex descriptione, tùm ex figura adiuncta apparet, nec dissentit Zoographus. Non me fugit, (inquit Matthiolus) quas Dioscorides pomatias vocat, plurimas reperiri in mõtibus Tridentinis, vicinisq; alijs locis, & eas quidẽ præstantissimas. Eruuntur enim è terra hyeme & frutetis, vncis quibusdam ferreis, prope fruticum radices terra circumfossa. Cõcludũtur hæ contra frigoris iniuriã, quodã albo operimento, duro, gypsi speciẽ referente; sicq; cõtectę terra se cõdunt. Fit.n. ob hoc vt in cibis ijs longè suauiores, gratioresq; habeãtur, delitescãtq; sub terra, circũ fruticũ radices, Hetruria planè ignorat: cùm tñ & ibi eodẽ modo ab his eruantur, qui alibi artẽ didicerunt. Hæc Matthiolus. [e] Plinius etiã cochleas non solùm latere scribit, sed inde etiã inter se distinguit, inquiens: Simili modo & cochleę, (nimirũ vt serpentes latent) Illę quidem iterum & æstatibus, adhærentes maximè saxis: vt & iniuria resupinatæ auulsęq;, non tamen exeant. In Balearibus verò insulis cauaticæ

Margin notes: Vita. — Magnitudo ingens. [a] Li. 11. c. 21 — Minutę quę Plinio. — Strõbi terrestres. — Echinophori. — Coloris differentia. — Testa. — Pomatiæ quæ. — [b] Li. 2. c. 11 — [c] In cõment. 2. Aph. 18. — Sesili. — Syluestriũ differentię. — [d] Li. 2. c. 71. — Pomatiæ vbi multæ. — Latent, & quando. — [e] Li. 8. c. 39. — Cauaticæ cochleæ natura.

B (beside "duorum caulibus…"), C (beside "scribit. Testa carentes…"), D (beside "politanus, qui de accipitribus…")

appellatæ, non prorepunt è cauis terræ: neq; herba viuunt, ſed vuæ modo inter ſe coherēt. Eſt & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtæ ſe operiens: obrutæ terræ ſemper hæ & circa maritimas tantùm alpes quondam effoſſæ, cæpere iam erui & in Veliterno. Hæc ille. Varro differentias ponit penes regiones. Ait enim plura earum eſſe genera, vt minutas albulas quæ afferantur è Reatino, & maximas quæ de Illyrico apportantur, & mediocres quæ ex Africa afferūtur. Non quòd in his regionibus (inquit) quibuſdam locis eæ magnitudinibus non ſint diſpariles, nam & valdè amplæ ſunt, quanquam ex Africa quæ vocantur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere poſſint: & ſic in alijs regionibus eædem inter ſe collocatæ & minores ſunt & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. Earum ſemen minutum ac teſta molli, diuturnitate obdureſcit: [f] Plinius cum dixiſſet Fuluium Hirpinum cochlearum viuaria inſtituiſſe, genera quoq; diſtinxiſſe illum earum notauit, ſeparatim (inquit) vt eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcūtur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo precipua: Africanæ quibus fæcunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Africanæ cochleæ vnum genus tectum eſſe, alterum nudum, apparet ex eodem Plinio, qui nudæ meminit in remedio ad dyſenteriam, alibi quoque [g] Africanas laudatiſſimas eſſe ſcribit, & ex his (exin, legunt alij) Solitanas, Aſtypalaicas, Siculas modicas quoniam magnitudo duras facit & ſine ſucco: Balearicas, quas cauaticas vocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatas & ex inſulis caprearum. Quod ad Aſtypalaicas attinet. Stephanus Aſtypaleas quinq; numerat: vnam è Cycladibus, ſecundam oppidum in Coo: tertiam inſulam cum oppido inter Rhodū & Cretam: quartam, oppidum in Samo: quintam promontorium prope Atticam. Hinc cochleas Aſtypalaicas deriuant; ſicut ab Athenis Athenaicus, vt antepenultima per a ſcribi debeat, non per e vel ae. Sed [h] Plinius in octauo omnium laudatiſſimas in Aſtypalæa inſula eſſe ſcripſit, Dioſcorides Sardonicas, Africanas, Aſtypalaicas, & quæ in Sicilia & Chio naſcuntur, & in liguriæ alpibus, pomatias id eſt, vt diximus, operculares cognominatas. Strabo cochleas prædicat linuſias, ab agro cui nomen lino eſt, iuxta Pityuntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum ſpatio. Germanas cochleas nominat Demetrius qui Græcè de accipitribus ſcripſit. Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter cetera cochleas Germanas admiſcet. Nominatq; eaſdem Marcellus his verbis: Vuam caniculatam, & cochleam germanam comburе & contere, atque ex eo puluere mixto, pollice ſummo, vel certè cochleario, vuam ieiuno tange per triduum. An verò germanam cochleam à gente & regione dixerint, an alio quodam ſenſu, Zoographus negat ſe habere quod affirmet. Africanas quidē cùm ad remedia requirit Marcellus, veras interdum (quas & germanas & genuinas dixeris;) deligi iubet. Sunt preterea cochleæ quas aceratas Plinius vocari ait, latas multifariamq; naſcentes, de quarum vſu ſuis ſe dicturum locis promittit. Sed cùm nuſquam alibi de aceratis meminit, latarum verò ſepius, Zoographus non latè forſan aduerbialiter legendum exiſtimat, ſed latæ nomine adiectiuo fœminino plurali: vt aceratæ eædem ſint quæ latæ. Sic & Maſſarius legit: Sunt & aceratæ (inquit) latæq; multifariam naſcentes. Inuenio item limacis genus cocaliam ab Ariſtotele vocari, inquit Maſſarius: Sed Ariſtoteles cocalium genere neutro dixit, & per κ ſimplex, non per duplex vt habet Vuottonus. Eſt apud Ariſtotelem (inquit ille) κοκκάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (niſi in alterutro codicum inſit menda) Cochleæ genus & vt videtur, terreſtre Teſtaceum, à Limace diuerſum. Locus Ariſtotelis eſt in quarto capite libri quarti de hiſtoria animalium: Cocalia (κωκάλια, τα) vt quidam vocant, teſtis integuntur; eorum caro, vt & aliorum limacum terreſtrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite. In eodē loco Ariſtoteles (quod per tranſennam dictum eſto,) eſſe ait inter cochleas quæ intra ſe beſtiolas habeant ſimiles gammaris puſillis, qui vel in flumine gignuntur; ſed ea differentia, vt præmollē intra ſuam teſtam carunculam habeant. Atque hæc de diuerſis cochlearum generibus.

Margin notes: Differentię à regionib. — f Li.9.c.56. — Africanæ. — g Li.30.c.6 — Aſtyphalaicæ. — h Li.8.c.39 — Linuſiæ. — Germanæ. — Aceratæ. — Cocalium Ariſt.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELI cochleæ turbinatæ vocantur, earumque carnem penitus incluſam eſſe ait, nec vlla ex parte conſpici; præterquam capite. [a] Plinius quoque cùm de turbinatis ac poſtremo de echinis & echinometris locutus fuiſſet; in eodem (inquit) genere cochleæ aquatiles terreſtreſque, exerentes ſe domicilio, binaque ceu cornua protendentes, contrahenteſque: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter, [b] Quod poſtremum alibi etiam repetit his verbis: Cochleis oculorum vicem cornicula bina pre-

Margin notes: Turbinatæ dicuntur. — a Li.9.c.32. — Cornicula. Oculis an careant. — b li.11.c.37

A na prætentatu implent.[c] Scaliger quoq; negat cochleis oculos esse: itaq; neque visum, sed pro visu tentamenta (vt eius quoq; verbis vtar) proportione puncti atrioris in summo cor nicularum: qualia fortassis puncta Plinius in trigesimo arenulas vocauerit: Cochlearum in cornibus harenulæ quæ inueniuntur, inditæ statim dolore liberant. Et aliàs in eodem libro ait: Inueniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ. Eiusdem opinionis fuit Albertus, oculorum loco cochleis cornua quædam mollia esse inquiens, & in ijs duo nigra puncta, quæ visum quendam & actum perficiant oculorum. Idem tamen Albertus nõnunquam contrarium sensit, scribitq; testudinem (cochleam) & limacem oculos suos habere in summitate cornuum suorum & cùm appropinquat aliquid (sunt eius verba) retrahere oculum in cornu, cornua verò in caput, & caput in corpus: eodemque modo pecten, ostreum, si quis digitos admoueat, subito claudere oculum; ex quo cognoscitur (inquit) habere visum. Sic fere ille, atq; mihi planè videre videntur, nam mirũ quàm solicita fuerit natura puncta ea siue oculos conseruare. Inuenioq; etiam in antiquissimo grypho.

c In lib. 1. de plantis.
Arenulæ q̃ in cornub⁹ cochlearũ.
An uideant & oculos habeant.

Ὄμματα τ' ἐκκύπτοντα προμήκεα κ' εἰσκύπτοντα.

Estq; vulgaris nobis imprecatio, *ti venga il cancro, doue hanno gli occhi le limaghe*, hoc est,
B auguror tibi cancrum, eo loco quo oculos habent Limaces siue cochleæ, augurantur autem eo modo cancrum in cornibus: cornutos dici nihil ignominiosius, ita enim vocantur, quibus propria vxor imponit. Teucer deniq; limacem ad exemplum quæstionis ludicræ, ita finit; animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum (testaceum potius) oculos nunc exerens, nunc retrahens. Videtur [d] Plinius duo tantùm cornua tribuere. Ait enim cornua data esse cochleis ad prætentandum iter; corporea hæc, sicut cerastis; aliquando & singula (nimirum cerastis,) cochleis semper bina, & vt prætendantur (protendantur legitur in codice manuscripto) ac resiliant. Cęterùm quatuor habere videmus, magna duo quæ posteriora sunt, & in quibus sunt quos vocauimus oculos, & minores totidem ferè in fronte, quibus forte quod obtusè admodum videat, iter prætenderit, hæc enim vltimum exerit. Limax (inquit Albertus cornua quatuor habet, duo breuia & duo longa: quæ extẽdit, cùm progreditur: contrahit, cùm recolligitur in seipsum. Idem Albertus cochleam capitis figura carere ait, cùm alioqui apud [e] Plinium, capita cochlearum equorum capitibus similentur: quo minus (inquit) miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Massarius bouinam potius effigiem præferre asserit, ideoq; Venetis ab eiusmodi similitu-
C dine eas bubalos appellari. Omnes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto, Testa id vulgò vocatur, alijs tegumentum & voluta à recentioribus quibusdam, cochlearis testa à Budæo: cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cùm ait serpere in cochlea, (sic & conchyliorum κόχλως, hoc est, testas apud Pollucem legimus:) Sammonico & Statio domus, Plinio etiam calyx, Dioscoridi κέλυφος, ὄστρακον Galeno, Testam verò hanc siue domum secum portat (vnde φερέοικον Hesiodus, domiportam Cicero vocauit,) nulli videlicet fidens, sed semper metuens, ne sibi rapiatur, vnde eleganter Anaxilas Comicus dixit:

Definitio cochleæ.
d li. 11. c. 37. Cornuũ numerus.
Caput an habeant.
e Lib. 9. c. 2.
Testa eiusque nomina.

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὴν οἰκίαν.

Cochleæ præ infideli tate domũ portant.

Quod si testam detraxeris, aiunt cochleam hebetescere atque expirare. Albertus tamen testas suas aliquando relinquere scripsit: & Zoographus sese ait audiuisse circa initium Augusti exire eas è suis testis & nouis superinduci. Os eis inest, inquit Aristoteles, & dentes acuti, breues, tenues, prædurí, & quod interiacet dẽtibus carnosũ habẽt similiter vt mollia & crustata. Et [f] Plinius quoque cochleas dentes habere scribit; eiusq; inditiũ esse, à minimis earum derosam vitem. Promuscidem etiam inter aculeum & linguam habent, autho-
D re Aristotele, & ori iungitur quasi ingluuies auium; à qua stomachus est, quem excipit vẽter, in quo situm est quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. Plura de cochleæ dentibus, linguæ ingluuie, vẽtre & papauere leges apud eundem de partibus animalium lib. quarto, capite quinto. Porro omnes sanguine carent ac repunt, tegmina sua, vt dictum est, secum ferentes. Vmbilicorum (cochlearum) venter similis est gutturi auium teste philosopho. Membrana in grandiusculis umbilicis (κόχλοις) à uentre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior, albicans, colore similis superioribus illis mamillantibus corniculis (de quibus dixit in turbinatorum genere, sub ventriculo statim esse binas, albas, solidasque) tendit. Habet etiam incisuras quales in ouo locustarum habentur: verum hoc albidum, illud rubicundum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo intus augusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera atque cõtinua qualia uel in testudine visuntur, sed minus nigra. Cæteri

Os.
f li. 11. c. 37
Dentes.
Promuscis.
Interiora.
Venter.
Intestinum
Papauer.
Venter auium guttu ri similis.
Incisurę ve luti in ouo locustarum

quoque vmbilici hæc habent eadem: sed quo minores, eo minutiora. Hæc philosophus in quarto de historia capite quarto: vbi denique præterea vmbilicis albuginem à natura datam esse ait; Græcè est λέυκον: id autem, inquit, tale quid esse in cochleis, quale quod vocatur ouum in biualuibus. Qui echineidem vidère, limaci magnæ similem esse dicunt teste Plinio. Saliua cochlearum, quæ pūctis acu vel stilo carnibus manat, à Græcis, vt inquit Galenus, myxa dicitur, hoc est, muccosus lentor, siue mucor, mucusue. E

Albugo. Saliua Cochlearum.

LOCVS.

SVPRA' inter positas differentias, ex præcipuis fuit quæ à loco sumitur. Sunt enim marinæ, fluuiatiles & terrestres. Hæ postremæ syluas potissimùm amant, quod nobis scriptum reliquit Achæus apud[a] Athenæum his verbis: Ἡ τοσὰς δ' αὕτη τρέφει κοχλίας κεράστας: vel quot cornutas cochleas alunt nemora. Vnde in conuiuijs testante ibidem Athenæo solet proponi hoc ænigmatis vice de cochleis.

Syluas amant terrestres. [a] Li. 2. c. 24

Ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος. F

In syluis nata, spinis carens, exanguis, humida via incedens.

Aenigma.

Vbi syluæ nomine ego accipio loca omnia arboribus, vel alijs stirpibus consita, quibus victitant cochleæ. Quocunq; verò eunt, suam semper domum secum ferunt, vnde domiportæ nomen, vt dixi, meruit: atque hinc est quod Antisthenes ridere solitus sit Athenienses, quod essent autochthones, nempe quòd non aliunde eò commigrassent, nec patriam sedem mutassent vnquam: dicens hoc laudis illis esse cum testudinibus cochleisq; commune. Nam & hæc animantia nunquam mutant domicilium, in quo nascuntur. [b] Aristoteles cochleas terrestres hyeme latere ait: nec vllam sanè eo tempore cernere est, sed vêre cum aër tepidior factus est è suis latebris prodeunt. Athenæus Theophrastum citat de animalibus quæ se abscondunt, aitque eum scribere cochleas hyeme latere, sed æstate magis; itaque plurimas prodire cum autumno pluit, illisq; per æstatem latibula quæri & in terra & in arboribus. Quo loco Casaubonus, Aristotelis (Theophrasti, legitur apud Athenæum, vt dixi) inquit, qui affertur locus, dicitur extare ἐν πέμπτῳ περὶ ζῴων. optimi libri habent, περὶ ζώων μορίων. Sustulere vocem μορίων, qui animaduerterant in libris de partibus ascripta verba non reperiri. Sunt enim ex tertio de generatione animalium. Integrum locum ascribam quando sententiam imperfectā hîc lector inueniet. μόνον τῶν ὀστρακοδέρμων ἑώραται τὸ τῶν κοχλίων γένος, εἶδ' ἐκ τῆς συνδυασμῆς ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστὶν ἢ μὴ ἔπω ὦπται ἱκανῶς. Hactenus Casaubonus. Vt modo vnde digressi sumus, reuertamur, Plinius [c] cùm dixisset viperam solam serpētium terra se condere, cæteras arborum aut saxorum cauis. Et aliàs vel annua fame durare, algore modo dempto. Omnia secessus tempore veneno orba dormire: addit, Simili modo & cochleæ: illæ quidem iterum & æstatibus, adhærentes maximè saxis, vt etiam iniuria resupinatæ auulsæque, non tamen exeant. Latent itaq; & hyeme & æstate, quod non meminit Aristoteles. Cùm enim tempus anni feruidum & æstuosum est, siue cùm agri solis ardore torrentur, homines autem calore & æstu laborant, tum cochleæ in occulto delitescunt, suoq; ipsarum succo viuūt, nisi forte aliquid roris è cælo decidat, vnde [d] Plautus G

Antisthenis dictum de Atheniensibus. [b] Li. 8. hist. cap. 13. Vt in terra latitent. [c] Li. 8. c. 39. Rore viuūt [d] In captiuis

Quasi cùm caletur, cochleæ in occulto latent

Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit.

Aristias comicus quoque apud Athenæum de quodam qui captaret cochleas, inquit. καὶ κοχλίας, γενομένης ψεκάδος, ἀνηγρεύετ' ἄν, καὶ λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim nescit hoc potissimùm tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem, neque magnos calores ferre possunt: vt significauit etiam [e] Varro, cùm de illis alendis sedulò multa præciperet, inquit enim, de sede disputans. Locus is melior quem & non concoquit sol & tangit ros, ψεκάδιον Græci vocare solent imminuto eo nomine, tenuem imbrem, & qui aliquo modo imitetur rorem. Cùm è terra erumpūt, exgrumare dicuntur, hoc est grumos eruere & ex grumis exilire. Grumus enim terræ collectio est, à congerie dicta. Vtitur ea voce Varro in præcitato loco: Deniq; ipsæ exgruminantes ad propalam vitam diù producunt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant. Iam verò ex marinis quædam locum mutant. Author enim est [f] Aelianus Persarum regem cochleas Ponticas imitari, æstiuos dies Susis agentem, hybernos verò Ecbatanis. Etenim ad nuncupatam Propōtidem calidam hyemant: æstiuum autem tempus ad Aegialum agitant, inquit, propter molles auras, quas hoc mare eis afflat. H

[e] Lib. 3. de re rust. ψεκάδιον quid. Grumus quid. [f] Li. 10. c. 6

MOTVS.

A

MOTVS.

MOVENTVR omnes cochleæ, inquit Franciscus Massarius, & serpunt parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Sed [a] Aristoteles hoc de Strombis scribit & similibus turbinatis marinis: quærendumque si idem terrestribus quoque conueniat. Mouentur autem hæ, vt ait Albertus, contractione & emissione corporis.

[a] Li.4. Hist. anim. 4.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

VNVM ex testatis cochlearum genus authore [a] Aristotele coire perspectũ est: sed an earum ortus per coitum sit, nondum satis exploratum haberi ait. Et alibi, vmbilicos (cochleas) pariter omnes sua oua habere videri scribit, verno autumnaliq; tempore, quem fortè locum repetens Athenæus: Aristoteles (inquit) libro quinto de animalibus tradit vere & autumno cochleas prægnantes apparere, solasq; ex omnibus testaceis in coitu videri cohærentes ac congeminatas. Et Zoographus Limaces quoque coire & oua parere candida, magnitudine oculorum lucij piscis sese audiuisse refert: ijsq; incubantes aliquando reperiri mense Maio. Albertus verò ex putredine herbarum & viscoso rore generari limaces voluit: viscositatemq; terrestrem circumquaque durescere in testam, in qua habitant. Vnde etiam limacem à limo dictum voluit, & aliàs, in limo quidem (inquit) & generantur & nutriuntur: cuius ego sententiæ facilè subscripserim, & [b] Ioannes Bapt. Porta limaces quòd ex limo & putrescentibus aquis orirentur, vitam breuiorem reddere affirmat. Plinius [c] scribit cochleas hyberno tempore nasci. cæterùm hyeme tantùm oriri non facile crediderim, neque etiam ille hoc ait, nam & aliàs, [d] lactucis eas innasci testatur: item alibi: limaces (inquit) nascuntur in vicia & aliquãdo è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Vt vt sit, imber maximè facit ad earũ ortum, quòd obscurè admodum innuit etiam [e] Plutarchus, Cochleas si quis imbrem facere, non præcedere putat & indiciũ eius esse, fallitur. Notandum maximè quod scribit Massarius: Limax testa detracta hebetescit, processu vtique temporis id quoque in aureliam transit, vt eruca, atq; immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc est.

B

C

[a] Lib. 3. de generat. c. 11
An ortus p coitum.
Oua quando habent.
[b] Li. 5. Phytogn. cap. 4.
Vita breuis.
[c] Li 9. c. 51
[d] li. 19 c. 10
Imbre maximè generari.
[e] Li. 3. Sympos. quæst. 2.
Limacis metamorphosis.

VICTVS. EDVCATIO.

RORE victitare cochleam volunt, more cicadarum, quare forte ex Phyllio poëta illud citauit Athenæus.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι.

Non sum cicada, neque cochlea, ò mulier.

Et Marcellus Empyricus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem pascentis remedium quoddam dictat. Meminit eiusdem parasitus quidam apud * Plautum, dicens:

Quasi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit.

D

Solo autem rore non viuunt, quod vel ipsæ testantur cùm sub noctem potissimùm exeunt ad pastum, vt rusticis notum est, qui post pluuias æstiuas ac autumnales accenso eas lumine captant [a] Plinius testatur cochleas in Campania mirè caulem asphodeli prosequi & sugendo arefacere: & antè ficum eas infestare scripserat: & [b] Theophrastus, scabies (inquit) & cochleæ adnasci solitæ ficorum peculiares morbi sunt. Quem locũ sic transtulit idem [c] Plinius: Impetigo & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum vitia, nec vbiq; sunt enim quædam ægritudines & locorum. Alibi vt dentes habere eas testetur, indicium illius esse ait à minimis earum derosam vitem. Habebant veteres sua viuaria, in quibus cochleas saginabant, quod non semel nobis testatum reliquit M. Varro, vt cùm ait: Leporarij alterum genus illud venaticum, duas habet diuersas species; vnam in qua est aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ sunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi. Titus Pompeius in Gallia transalpina, tantum septum venationis

Rore victitant.
*In captiuis
Asphodeli caulem appetunt.
[a] li. 22. c. 22
[b] li. 17. c. 24
Ficos vastant.
[c] Li. 1. Hist. cap. 16.
Vitem derodunt.
Viuaria cochlearum apud veteres.

habere dicitur, vt circiter triginta millia paſſuum locum incluſum habeat: prçterea in eodem conſepto habere ſolet, de animalibus cochlearia & aluearia &c. Cochlearum verò E
[d] Li.9.c.56. ista viuaria inſtituit teſte Plinio [d] Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi paulò ante ciuile bel-
Qui prim[o] cochleas ſaginarit. lum, quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum: quin & ſaginam earum commentus eſt, ſapa & farre, alijsq; generibus, vt cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius (inquit) artis gloria in eam magnitudinem perductæ ſint, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices. Hucuſq; Plinius, authorem citans M. Varronem: Quod autem Plinius, inquit Pet. Bellonius de cochleis altilibus ait, id ni fallor de marinis eſt intelligendum. Nam neque Illyricæ neque Africanæ aut Solitanæ, terreſtres
Fluuiatiles virus olent. eſſe cenſentur ac (aut) fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Grçci vocant) virus olet. Prærerea terreſtribus viuaria non inſtituuntur. Sic ille. Sed cochleas
Contra Bellonium. altiles in viuarijs apud Romanos, non marinas vt ineptiſſimè putauit Bellonius, ſed terreſtres fuiſſe vel cæcus cùm ex Plinij tum ex Varronis verbis videat. Idoneus ſub dio, inquit Varro, ſumendus eſt locus cochlearijs: quem totum circum aqua claudas, ne quas ibi
Locus apt[o] adalendũ. poſueirs ad partum, non liberos earum ſed ipſas quæras. Aqua, inquam, finienda ne fugitiuarius ſit parandus: locus is melior, quem & non coquit ſol & tangit ros. Qui ſi naturalis F
non eſt (vt ferè non ſunt in aprico loco) neque habeas in opaco, vt facias, vt ſunt ſub rupibus ac montibus, quorum alluant radices lacus ac fluuij, manu facere oportet roſcidum: qui fit ſi eduxeris fiſtulam & in eam mammillas impoſueris tenues quæ eructent aquam, ita vt in aliquem lapidem incidat, ac latè diſſipetur. Paruus ijs cibus opus eſt, & is ſine mi-
Cibus. niſtratore. Et hunc, dum ſerpit, non ſolùm in area repit, ſed etiam ſi riuus non prohibet, in parietes ſtantes inuenit. Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diu producũt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant, & aſpergant furfures non multos. Itaque coquus has viuas aut mortuas coquat, plerumq; neſcit. Hucuſque Varro, notandum itaq; in loco Plinij præcitato eum omnia quidem ferè ex Varrone tranſcripſiſſe, ſed poſtremum
Solitanæ quantæ magnitudinis. illud non verè, ſaginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices, non enim hoc de altilibus Varro, ſed ſimpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterùm Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius in octauo) primus togati generis ſuum cæterorumq; ſylueſtrium
[e] Li.3.c.12. animalium viuaria inſtituit. De hoc & alibi Varro. Quintus [e] Fuluius leporarium dicitur
Leporariũ Q. Fuluij. habere in Tarquinienſi ſeptum, iugerum quadraginta: in quo ſunt incluſa, non ſolùm ea G
[f] Lib.3. Saturnal. c.13. quæ dixi, ſed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Statonienſi: & quidam in locis alijs. Deinde de T. Pompei ſepto ſubiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt ſuprà recitauit, de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria aut feſtinatione lapſus ſit Plinius. Cæterùm cochlearum hæc ſaginatio non multum temporis durauit, Macrobij ſeculo ignota. Is enim, ſi cui (inquit) mirum videtur, quòd ait [f] Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat aliud quod maiore admiratione ſit dignum, cochleas ſaginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terreſtrium ſaginatione locutum, Platinæ etiam, Grapaldo & Zoographo viſum eſt.

EPITHETA.

NAXILAS cochleam φερέοικον vocat, id eſt domiportam. Eadem voce (vt diximus) teſte Athenæo vſus fuit antiquiſsimus Heſiodus. Alijs Grçcis vt Achæo etiam dicitur ænigmaticè, ὑλογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος. Ὑλογενὴς Cicero interpretatur terrigenam, quod non ex coitu, ſed ex terra limoue (vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus potiùs quàm ſyluas) oriantur. Zoographus autem id epitheton tã marinis quàm terreſtribus conuenire putat: cæterùm ὑγροκέλευθος marina dicitur quòd per humorem H
[a] Lib. 2. de diuinat. repat, nam & ipſius maris periphraſis eſt ὑγρὰ κέλευθα: terreſtris verò à molli inceſſu. ὑγρὸν enim pro molli vſurpatur. Vertit itaque [a] Cicero terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam potius quàm hominum more cochleam. Addidit autem ſanguine caſſam (inquit Maſſarius) vt excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguine com-
Cornuta cur dicta Cochlea. potem. Κοχλίας κεράστας, id eſt cornutas idem Achæus cognominat. Animalculum enim hoc minutila in inceſſu protendit cornua, viæ indices, in eis geſtans oculos. Athenæus alibi etiam alium ceu gryphum qui ferè ex meris epithetis conſtat, recitat ex Teucri definitionibus. Ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἄνοστον, ὀστρακόνωτον. Ὄμματα τ' εἰσκύπτοντα προμήκη.

Sed

A Sed alterutro loco ἐγκύπτοντα legendum. Ὀστρακόνωτον hîc aliqui non rectè cruſtatum vertunt, cùm cochleæ inter teſtata ſint. Gyraldus ſic tranſtulit:

Exos eſt animal pedibus ſine, & ſine ſpinis
Teſtea terga, oculos producens atque recondens.

ANTIPATHIA. VT ABIGANTVR.

RAcertis inimiciſſimum genus Cochleas eſſe habemus apud [a] Plinium. Simiam timere limaces aiunt, nam ſi circumponantur ei, comprimere ſe, metuere, nec audere contingere. Maſſarius vbi ſit Limax, neq; ſuem eſſe, neq; perdicem ait: omnes enim limaces ab his edi. Sed & Athenæus perdices in Sciatho inſula Cochleas deuorare teſtatur. Et [b] Aelianus Perdices & Ardeas hoſtes ſuos à Cochleis agnoſci ſcribit, & fuga ſibi cauere. At qui è Cochlearum genere Ariones vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas B aues decipere, & eludere. Egreſſos enim teſtis ſuis abſq; metu paſci. Aues verò ad teſtas vacuas fruſtra aduolare: & cum inanes viderint, tanquam inutiles abijcere & ſe recipere aliò, redire illos ad ſuam quemque domum, & cibo iam ſaturum & dolo ſuo incolumem. Eodem [c] Aeliano authore, lari aues, ſublimes Cochleas ſurripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad ſaxa allidunt. Tradit Albertus ſale ſuper Limacem proiecto totum liqueſcere ferè, & in aquam viſcoſam conuerti, quod idem vrina quoque præſtat propter ſalſedinem. Contra Cochleas amurca recens vel ex cauernis fuligo ſpargitur cùm in hortis, tum alijs in locis.

[a] *L.8.c.39.* Simiæ Limaces metuunt. Perdices vbi Cochleas deuorent. [b] *Li.10.c.5.* Ariones Cochleæ. [c] *Li.3.c.21.* Sale liqueſcunt limaces.

MORALIA.

PER Cochleam diuinæ lectionis interpretes ferè omnes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, inde ſimilitudine libenter ſumpta ſi quem ſenſui deditum vt voluptatibus brutorum inſtar inhæſitantem oſtendere voluerût. Paraſitos verò [a] Plautus eleganter Cochleis comparat, qui C cùm diuites per æſtiuos calores rus eunt, ſuo vt Cochleæ, eo tempore ſibi ſucco viuunt: Inquit itaq; paraſitus:

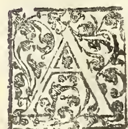
Vbi res prolatæ ſunt, cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi cùm caletur, Cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit,
Item paraſiti rebus prolatis latent
In occulto victitant miſeri ſucco ſuo,
Dum ruri rurant homines, quos ligurriant.

Terrenis affectib. mancipatus. [a] *In Captiuis.* Paraſiti Cochleæ comparati.

Scribit Epictetus, vt citat Stobæus in ſermone de temperantia, cicadas animalia muſica gaudere calore & excitari ſolis ardore, vt in ipſo cantillent: Cochleas côtrà animalia muta & à muſis aliena gaudere irrigatione: elici à rore, eiuſq; gratia prodire: Quamobrem (inquit) ſi volueris vir eſſe muſicus & concinnus, cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipſam non ſines egreſſam inquinari, ſed cùm in conſeſſibus à ratione fuerit accenſa, tum vaticinari eã & canere iuſtitiæ oracula iubebis. Hæc ille: Pro Græcis verbis ab initio Οἱ τέτ-
D τιγες μουσικοὶ, οἱ κοχλίαι ξηροὶ: quoniam & manifeſto falſa ſunt, & cum ſequentibus nõ congruunt, legendum, Οἱ Τέττιγες ξηροὶ καὶ μουσικοὶ; οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφονοι.

Cicadæ & Cochleæ. Cicadę muſicę, tacitęque Cochleæ.

SYMBOLICA.

ANtonius Ricciardus Brixianus hæc ſex ſymbola ex alijs annotauit: Cochleę duæ trahentes poſt ſe teſtas ſuas in modum currus compactas, ſuper quas iacebat vir auriga cum habenis in manu, cum quibus regebat Cochleas tanquam equos, & cũ inſcriptione, feſtinate, ſignificant prudentiã. 2. Cochleæ per ſe ſignificant tarditatem. 3. Cochlea in ſeipſa concluſa, cum verbis, proprio alitur ſucco, ſignificat mulierem, quæ ſuo ſit contenta marito. 4. Cochlea montem aſcendens cum verbis, non temere, ſignificat hominem, qui prudenter & opportunè negocium aliquod magnum aggreditur, facilè & commodè fieri voti compotem. 5. Cochleæ quarum

Prudentiæ ſymbolũ. Tarditatis. Mulieris ſuo contentę viro.

quarum exemplar à templo Salamonis sumptum est, & sunt viæ muris interuolutæ laten- E
ter, significant cognitionem arcanam singulorum, quam soli qui ad cælestia gradiuntur, agnoscunt, 7. Cochlea significat animum terrenis affectibus mancipatum, quòd ea sit ita domui suæ affixa, vt assiduè illam portet: de qua significatione etiam suprà diximus.

Cognitionis arcana angelorũ. Animi terrenis affectibus mãcipati.

ÆNIGMA.

GRIPHVS de cochlea legitur Theognidis, qui talis est.

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρός,

Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι.

Sentit autem de cochlea testante etiam Athenæo. Gyraldus hos versus in libro ænigmatum sic transtulit.

Mortua conciuit pelagi de fluctibus orta,

Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

VSVS IN CIBIS. F

COCHLEAS Romanis in cibum cessisse ex cochlearijs, quę instituebãt, vt ex Plinio & Varrone diximus, satis est manifestum, vbi etiam dicebamus eum vsum tempore Macrobij ferè extinctum fuisse: quod fortè etiam voluit dicere Martialis in decimoquarto, dum canit:

In cibo antiquis fuisse.

Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis

Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Nostro verò tempore in Italia quouis ferè anni tempore eduntur. Suntq; qui colligant in autumno tempore pluuio, seruentq; in cella aliqua vbi strati sint furfures vel arena vt purgentur: deinde parietibus & passim se affigentes per hyemem relinquant, vt verno & quadragesimalis ieiunij tempore in cibum veniãt. Non ita pridem apud Heluetios teste Zoographo, mensis quoque ganeonum quæri cœperunt. Alibi tamen etiam è suis & quæ eis cisalpinæ sunt regionibus colligi & trans alpes vehi Italiam versus audiuisse se ait. Belgæ vt audio ab earum esu prorsus abstinent, ac potissimum Hollandi, apud quos neminem G
aiunt ne manibus attingere, tantum abest, vt edant. Quod ad carnis bonitatem attinet, sunt qui laudent, suntq; qui abijciant, sunt qui loci ratione distinguant. Cornelius Celsus cochleas boni succi esse author est. Alibi duros ait ex media materia pisces stomacho aptos esse, ostrea, pectines, murices, cochleas. Et rursus: Minimè (inquit) intus vitiãtur (id est, minimè in uentriculo corrumpuntur) aues, bubula, omnisq; dura caro; omnia salsamenta, cochleæ, murices. Eodem teste cochleæ aluum mouent, interq; ea numerantur, quæ imbecillimæ materiæ sunt, id est, quæ minimum alunt. Quod postremum equidem non probarim, omnes enim cochleæ duræ & concoctu difficiles sunt, si tamen rectè concoquantur, vberrimè alunt. Super qua re audiamus veteres: Dura est cochlearum terrestrium caro (inquit [a] Galenus) Græcis vbiq; in quotidiano mensarum vsu, eoq; concoqui pertinax: eadem tamen si cõcoquatur, valentissimè nutrit. Succus earum vt testaceorũ in aquis, ventrem subducit, quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo, & vino, iusculo inde facto vtuntur ad aluum subducendam. At si nutrimenti tantùm gratia carne earum vesci libuerit: in aqua prius feruefacito; eaq; pòst effusa, rursus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, vsque dum caro tota præ teneritudine intabescat. Nam hunc in H
modum præparata vt aluum retinet, ita alimentum non contemnendum corpori prę stat. Ita quoq; Archigenes apud eundem de compos. medic. secundum loca, vbi de stomacho affecto loquitur; ab exolutione & deliquio animi refocillabis, inquit, panem in vino diluto exhibendo; aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere vires possint, vt sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ. Sed vinum aceruatim reficit vires, quod subtilitate sua ilico penetret; oua etiam tum facilè concoquuntur, tum probè copioseq; alunt: bulbi & cochleæ, vt crassioris succi sunt, ita ventriculo immorantur diutius. sed quia solidius alimentum præstant, & cochleæ insuper nõ facile corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmare possunt. Alioqui enim tardius & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur) bubula, cochleæ, spondyli, vt idem Galenus annotat in commentis suis in aphorismos Hippocratis. Quæ quoque sententia est doctissimi Mercurialis in varijs lectionibus hunc eundem locum annotantis: [b] Archigenes, inquit, cum curationem eorum institueret, qui præ famę in animi deliquia

Vt conseruentur. Hollandi ijs abstinẽt. Aluum mouent. Parũ alunt. Dura earũ caro. [a] Lib. 3. de aliment. facul. c. 2. Nutrimenti gratia quomodo ijs vescendum. Alimẽti solidi sunt. Mercurialis de cochleis opinio. [b] Li. 1 Var. lect. c. 5.

A deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit, quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illico exhibenda, quę bellè nutrirent & statim ac confertim corroborarent; qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, Cochleæ & Bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere; quoniam illa quæ ἀθρόως siue aceruatim nutrire possunt, omnia multùm & cito in parua mole nutriunt. Cochleæ verò & Bulbi, tametsi nutrimenti multum corporibus præstare valeant, nihilominus tardissimè & sensim alimentum suum membris impertiunt; vt hac ratione [c] Galenus apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quod Aetius hæc omnia ad verbum transferens, Cochleas & Bulbos non habet; sed loco earum halicam cum vino posuit, quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat quòd paulò suprà Archigenes pro stomachicis Cochleas & Bulbos (sicut & Diphylus apud Athenæum) probarit, quoniam, (vt illi) ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent; sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Hæc Mercurialis. Psello quoq; Cochleæ & Limaces difficulter concoquuntur: & quidam apud Athenæum, si bene memini, cibi (inquit) qui aliquid viscosum habent, vt oua acrocolia, Cochleæ, περιγράφησι τὴν πολλὴν βρῶσιν, hoc est, cibi B auiditatem prohibent, vel potiùs, ne quis denuo nouum capere cibum statim indigeat, & succi suo lentore inhærent, aliosq; quosdam succos comprehendunt. Inuenio etiam apud Heraclidem eadem quæ nominaui alimenta (oua, Bulbos, Cochleas & similia, modicè glutinosa scilicet,) semen augere videri, vbi notãdum οὐ dictionem negatiuam auferendam esse. Alexis enim quoq; apud Athenæum eadem hæc tria cum Buccinis & Acrocolijs, idest trunculis suillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenset. Cæterùm carnes Limacum an præ cæteris sint laudandæ, disputat Petrus Aponensis in quæstionibus suis, quæst. 68. Cochleæ omnes, inquit Mathiolus, in vniuersum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ ascribitur: nam quæ in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, ijs sanè præstant, quæ in opacis degunt ac paludstribus. Id enim gustu facilè deprehenditur, quòd hæ vel insipidæ habeantur, vel palustrem resipiant limum: illæ verò sapidiores esuiq; gratiores existant. Quandoquidem absynthium depastæ, amaritudinem reddunt; sicuti quæ serpyllum, pulegium, calaminthan, origanum, (petroselinum, fœniculum, stichadem, Amatus Lusitanus) aliasq; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. Hæc Matthiolus.

C [d] Dioscorides terrestres Cochleas stomacho vtiles esse scribit, & nõ facilè corrumpi. Optimas Sardonicas, Aphricanas, Astypaleicas, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id est, operculares, cognominantur: Marinam stomacho idoneã & facilè aluo excerni: fluuiatilem virus olere: quæ verò vepribus, frutetisq; glutinata cohęret, quam vocant nonnulli sesilon, ventrem & stomachum turbare, vomitiones excitare. Plinius verò nullas cibis gratas esse author est, neq; veteres neq; recentes. fluuiatiles & albas virus habere; nec non syluestres (hoc est, vt exponit Dalechampius stomacho inutiles,) aluum soluere: item omnes minutas. Contrà marinas stomacho vtiliores, efficacissimas tamen in dolore stomachi. Laudatiores tradi, quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Galenus etiam diuersis in locis, vt in Elencho suo annotauit Brasauolus, Cochleas docet esse crassi succi, sanguinem crassum ac nigrum generare, victum esse Alexandrinorum, vires reficere posse, cibum esse hyemis, à multo earum esu cauendum senibus, non admittendas epilepticis; stomachicis conuenire, tota substantia iecori conferre videri, denique carnem earum astringere, sed ea emplastica potiùs quàm astrictoria fuerit. Notauit ex eodẽ [e] Galeno Cælius Rhodoginus, in Alexandria Aegypti salsamenta & limaces, quosdam D etiam Asininas carnes edere, vnde (inquit) elephantiasim eis frequentem esse contingit. Marinæ in Italiæ mediterraneis, scribente Matthiolo perquam raro in cibos veniunt, ijs verò qui maris litora inhabitant, frequentiori vsui esse. Eæ potissimùm aluum mouent propter salsuginem, quare etiam cito deijciuntur: nec tamen vniuersim aut citò nutriunt, sed paulatim, ea scilicet sua parte, quę à superfluo eijciendo vel eiecto seiungitur & remanet. Alij aliter eas edunt, præparantq; ad edendum. Nicolaus Massa cùm sua eas humiditate & lentore nutrire dixisset, & agere resistendo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur, inquit, elixæ, saccharo & cinnamomo aspersæ; raro tamẽ quia difficilis coctionis sunt. Platina verò coqui multifariam posse ait. Iactas in vas, vbi modicum aquæ insit, per noctem aut diem reponi iubet, cooperculo addito ne prodeant, purgari vehementer. Esse qui eas lacte per noctem pascant & purgent; Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tam diu retineant, quo ad semicoctæ ac bene spumatæ fuerint. Ex Cochleis verò erutas, ac primum ex aqua calida bene lotas, deinde ex aceto & sale confricatas rursumq; lotas

Galeni locus suspectus.

[c] L. 2. Aphorism. 18.

Meliores quæ sint.

[d] Lib. 2. c. 8. Terrestres stomacho vtiles.

Victus Alexandrinorum.

[e] Lib. 2. ad Glaucon. Elephãtiasis cur Alexandrię frequens.

Coqui multifariam.

lotas ac farinæ inuolutas, in feruenti oleo aut liquamine esse frigendas: frictas aut mentha E
syluestri, allio, pipere, croco, tunsis & agresta dissolutis, aut salsa viridi suffundi iubet. Et Cochleas si sine multo allio aut moreto fuerint, boni alimēti esse, pectori & pulmoni opitulari; hepar, eius fibras laxando iuuare, hecticisq; prodesse. Nostræ mulieres inquit [f] Musa Brasauolus qui Ferrariæ vixit, secretum quoddam coctura genus sciunt, quo adeo tenellæ efficiuntur, vt in ore liquescant & nihil callositatis habere videantur. Sic ille, sed secretum non explicat. Tribus ferè modis Bononiæ coqui communiter aduerti: vel enim elixas vnà cum iure quodam ex petroselino contuso ac aromatibus condito, maximè pipere, apponuntur, vel cum salsa viridi, vel frixas tantùm in oleo inferunt. Ex Apitij libri septimi, capite decimosexto, In Cochleas lacte pastas: Accipies Cochleas, spongizabis, (spongia deterges & emundabis:) membranam (pelliculam & operimentum quod Conchæ foramen operit & claudit,) tolles, vt possint prodire: adijcies in vas lac & salem vno die: cæteris diebus in lac per se: & omni hora mundabis stercus, cùm pastæ fuerint, vt non possint se retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter & pulte (farre in farinam redacto, & in pultis modum cum lacte aut sapa confecto,) pasci possunt. Cochleas sale puro & oleo assabis: lasere, liquamine, pipere, oleo, suffundes. Aliter. Cochleas assas, liquamine, pipere, cumino, suffundis assiduè. Aliter. Cochleas viuentes in lac siligineū (siliginea farina nutritum & mixtum) infundis: vbi pastæ fuerint, coques. Cæterùm Marcellus Virgilius Cochlearum esum improbat, cuius verba hìc pro epilogo addam, vt ij qui summoperè Cochleis delectantur, sciant esse qui negligant, ac ijs abstineri velint. Quis crederet (inquit ille) fuisse veteribus Cochlearum viuaria? nec minus quàm murænas & Ostrea antiquorum ganeam implesse animal, quod non satis adhuc nouerimus quale sit & quos vsus humano generi habeat, nisi quæ solet varios & absurdos prægnantium modo rerum appetitus excitare in nobis, copia: & quod ex copia fit fastidiū, tam inutilem homini commendasset: nec aliter quàm vt in facietate meliores cœnę salagama, gara & oleas petere solemus. Sic meliores ex mari pisces fastidientes mucosum Cochlearum callum in cœnis amare coegisset, & vt pinguiores toto anno nobis essent gratissimis homini cibis in viuarijs etiam pascere docuisset. Hæc ille. [g] Plinius quoq; enumeratis prius omnibus generibus, nullas aut veteres aut recentes cibis gratas esse author est.

[f] In comment. Aphoris. 2. cap. 18.

Lacte vt pascantur.

Pulte vt pascantur.

Esus earū improbatus.

[g] Lib. 30.

VSVS IN MEDICINA. G

Ochlearum vsum apud priscos medicos Romanos Græcosq; in medicina fuisse, facile ex hisce [a] M. Tullij verbis colligere licet: Vt si quis medicus ægroto imperet, vt sumat terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam &c. Variumq; Cochlearum cùm integrarum tum partium earundem apud authores vsum inuenio. Dolores in primis ita mitigāt, vt etiam qui dentes infestant, sedare valeant. Zoographus Cochleas nostrates minutas & inanes colligi iubet, & in mortario marmoreo diligenter teri, deinde puluere ipso mollissimo dentes perfricari, atq; eo facto dolorem abire. Et apud Aëtium Asclepiades carnem Cochleæ terrestris acopo cuidam siue vnguento ad sedandos dolores admiscet; item Serenus capiti medendo, ait:

Profuit & Cochleis frontem tractare minutis.

Marcellus Cochleæ matutinum rorem pascentis caput præcisum, & in linteolo licio alligatum, colloq; suspensum, tradit continuo mederi capiti dolenti. Kiranides simile etiam amuletum ex Limace nuda refert. Oleum de Limacibus ad dolores membrorum & artuū, H
etiam internos & latentes, quacunq; ex causa, vt arthritide vel Venerea lue, ex libro quodam manuscripto Zoographus tale habet. Cochleas albas quæ per arbores scandunt, centum in pila contunde, & impone in saccum, longum ferè dimidium brachij, latū quadrantem. Sed salis manipulum plenum infra supraq; Cochleas infundi oportet. Suspende loco calido, & quod effluxerit oleum collige: eoq; perunge partes affectas & dolētes, in quibus nullus rubor forinsecus neq; tumor apparet. Andreas Furnerus in lib. Gallico de decoratione ad capillos multiplicandos recenset hoc remedium: Limaces trecentas suis testis exemptas, in aqua discoques: & extractis denuò pingue quod supernatat, colliges: idq; in vase vitreato recondes, & superinfunde sextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint; & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare vnum, croci scrupulum, & parum saponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquassati. Bulliant simul omnia. Hoc liquore capillos sæpius inunges; & lauabis lixiuio facto de cinere combustorum brassicę caulium,

[a] Li. 2. de diuinat.

Dolores mitigant.

Ad capitis dolorem.

Ad capillos multiplicādos.

A caulium, &c. (locus est obscurus vel corruptus) & percipies quotidie pilos augeri. Vnguentum aliud quo capilli flauescunt, ex libro Germanico manuscripto: Cochleas quotquot voles in vas impone & salem super eas inijce: sic veluti vnguentum fieri aiunt, quo capilli nigri illiti colorem flauum trahant, & magis etiam si præraſi fuerint. [b] Dioscorides quoq; cochleas terrestres scribit palpebrarum pilos reglutinare, si quis traiecta per earum carnem acu, mucoso lentore, quem secum acus retulerit, pilos inunxerit. Limacem (viuam, ni fallor) superstitiosi quidam panno inclusam, pro febris amuleto commendant, si collo pendens gestetur. Sed authore [c] Plinio cochleę fluuiatiles quartanis mederi dicuntur in cibo recentes: quosdamq; ob id asseruare sale, vt dent tritas in potu. Harundines & tela, quęq; alia extrahenda sunt corpori euocant cochleę, ex his quę gregatim folia sectantur, contusæ, impositęq; cum testis: & eę quæ manduntur, exemptę testis: sed cum leporis coagulo efficacissimè, vt idem Plinius prodidit. Ad oculos caligantes, Marcellus Empiricus cochleas Africanas veras super spissam craticulam dispositas poni vult & carbones acres assiduè suggeri, vt æqualiter comburantur: deinde mortario teri, vt tenuissimum ex his puluerem facias, adiectaq; mellis Attici cotyla vna, iterum validissimè teri, & postmodum in

Vt capilli flauescant.
[b] Lib. 2. c. 9
Febris amuletum.
[c] li. 32. c. 10.
Ad oculos caligantes.

B vasculo fictili reponi & signari: & cùm alicui mederi voles, specillo inde eum inungi, intra paucos dies integram aciem eius claramq, restitui. Incertus quidam ad oculorum dolores, limaces testis exemptas in aqua coquit; quę vbi refrixerit, adipem supernatantem colligit, aitq; mederi eum omnifarijs oculorum doloribus. Anacollema ad restringendas fluxiones ex [d] Galeno: Limacem cum testa tusam, toti fronti & temporibus illinito. Kiranides quoq; cochleam terrestrem contritam & illitam fronti, dolorem & rheuma oculorum sistere tradit. Marcellus Empiricus ad epiphoras oculorum sedandas, limaces complures terit in mortario nouo vel nitido, adiecto ibi ouo gallinaceo incocto, tingit illic lanam succidam & fronti imponit. Ad aurium dolores facit secundum Asclepiadem notante [e] Galeno, Africana cochlea in propria testa, cum oleo nardino aut rosaceo feruefacta. Ibidéque Archigenes cochleam Africanam ad eosdem dolores componit & rosaceo implet, & feruefactum calidius per strigilem infundit. Cochleæ quę sunt in vsu cibi, inquit alibi Plinius cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latę, fracturis aurium illinuntur cum melle. Kiranides cochleam terrestrem circumfotu aurium plagas & rupturas sanare monuit. Compositio è limacibus ad narium vitia, pręcipuè ozænam & polypum describi-

[d] Lib. 1. Eupor. 36.
Ad epiphoras oculorũ
Ad aurium dolores.
[e] Lib. 3. de cõpos. med. sec. loc.
Ad aurium fracturas.

C tur à Galeno Euporiston. 1. 25. Asperitatem faucium & destillationes leniunt cochleę, annotante Plinio, sed coqui, inquit, debent in lacte, demptoq; tantùm terreno (τῶν σπλάγνων significationem Plinius potius quàm τῶν ὑποχονδρίων reddidit) conteri & in passo dari potui. Et Marcellus Empiricus, cochleæ terra (inquit) tantum excussa, illotæ coquuntur, dehinc tritæ cum passo cretico aduersum faucium molestias hauriuntur. Eodemq; authore laboranti vuę diuturno labore hęc cura succurrit: Hirundinem viuam testa Africanę cochleę includes, eamq; phœnicio inuolutam lino circa collum subligabis, intraque diem nonum omni molestia liberaberis. Ad sputum educendum & contra tussim, Arnoldus Villanouanus in libro de aquis medicinalibus, esse ait, qui limaces testis exemptas cum hordeo decoquunt, & ius colatum tepidum propinant, hoc remedium humores crassos valde attenuare & per sputum educere. Cochleę crudę tritę cum aquę tepidę cyathis tribus si sorbeantur, Plinius tussim sedare author est. In buccinam aut cochleam aliquàm marinã vulgus in Germania inferiori potũ audio solitum infundere & inde bibere, aduersus siccã tussim, pręsertim puerorum. Ad tussim siccam in equo curandam; limaces integras cũ frumento aut hordeo discoques, inquit Rusius, & equo dabis eam aquam in potu, ita vt aliud

Ad fauciũ asperitatẽ.
Contra tussim.

D non bibat, donec consumpserit. Prosunt & sanguinem excreantibus, si Plinio credimus dempta testa tritę in aquę potu. Qui phthisi afficiuntur, iubet Marcellus Empiricus, maritima loca vitare, atque illic maximè, vbi pix conficitur, commorari, ibiq; cochlearũ carne cum vino excoctarum assiduè vesci. Zoographus hoc ex incerto quodam aduersus phthisim annotauit: Viginti aut triginta limaces contere in mortario, contritasq; conijce in mensuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerque ægrotanti singulis matutinis mensuram conuenientem, & ieiunet duas aut tres horas, semper reiterando, quousq; conualescat. Ad stomachi dolores mirum in modum commendantur cochleæ, ac in primis à Plinio qui alibi ait: Cochleæ marinæ efficacissimæ sunt in dolore stomachi laudatiores traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Et rursus viuentibus cochleis exempta caro, Africanisq; pręsertim, stomachi dolores hausta lenit. Et [f] rursus alibi: Præcipuè (inquit) cochlearum cibus stomacho. In aqua eas ferueſieri intacto corpore earum oportet, mox & in pruna torreri, nihilo addito, atque ita è vino garoq; sumi, præcipuè Africanas.

Ad phthisim.
Ad stomachi dolores
[f] Li. 30. c. 6.

Nuper

Nuper hoc cōpertum plurimis prodesse. Id quoque obseruant, vt numero impari sumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Item Archigenes apud Galenum, omnes circa stomachum dolores sedari (inquit) aiunt cochlea Africana cruda integra vorata. Nec nō Marcellus Empiricus, cochleas sed veras Africanas conditas ex sale & paulo olei coctas, sed non purgatas, qui ieiunus ternas aut quinas cotidie & frequenter sumpserit, rarissimè stomachi dolore vexatum iri pollicetur, sed si carbonibus tostæ sumantur, meliùs prodesse. Et rursus: cochleæ bullientis (elixæ) inquit, frustella in cibo conueniunt stomacho soluto & resoluto & incontinenti. Inuenioq; & apud Sammonicum ad stomachum remedium illud; E

—Cochleas undis calefactas ac prope victas
Suppositis torre prunis, vinoque garoque
Perfusas cape, sed prodest magis esse marinas.

Non autem omne cochlearū genus stomacho aptum est, vt supra monui & rursus ex Dioscoride repeto. Stomacho (inquit) accommodata est terrestris cochlea: difficillimè eadem corrumpitur. Marinæ etiam stomacho accommodatæ facillimè excernuntur: fluuiatiles virus habent. Quæ verò syluestribus frutetis & sensibus hærentes inueniuntur, aluum & stomachum turbant, & ad vomitiones mouent. Plinius easdem commendat (nimirum cochleas simpliciter) in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex passi cyathis tribus singulas cum suis testis & calefactas, in potu datas diebus plurimùm nouem. Aliquosque singulas ait primo die dedisse, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & suspiria emendare & vomicas. Ad vmbilicos infantum eminentes, Theodorus Priscianus, carnes cochlearum terit, & his myrrhæ puluerem miscet & in linteolo inductum imponit: & subfascia vt facilius reprimat, & cum acacia tritum & aqua similiter temperatum supponendum esse ait. Ad inflammationem hepatis, Aëtius ex Galeno, cochlearum terrestrium carnem optimè coriteri præcipit, & vini nigri cyathos tres affundi, calefieri, ac bibendum præberi, & secundum omnem substantiam suam efficax esse. Et ex modernis Sylvius, Caro limacum, inquit, hepatis intemperiei tum calidæ, tum frigidæ salubris est tota sua substantia, ablato lima cum lentore multis lotionibus & frictionibns in lixiuio calido vel aqua calida sali aut arenis mista, frigida enim durescunt. Ischiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo & pipere, potu prodesse dicunt testante [g] Plinio. Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicumq; fissuras, Galenus in Euporistis, marinam cochleam oblongam cremari & conteri voluit; deinde oui albo aut asinino lacte adiecto illini. Antidotus Paccij Antiochi à tota affectione (colica) liberans vt à Galeno [h] describitur inter Asclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati mollissimi, vsti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana decem vel nouem, myrrhæ parum odoris gratia. Omnia teruntur & cochlea Africana (terrestris simpliciter, Aetius & Galenus rursus, cochlea simpliciter, è Scribonio) varij coloris vnà cum testa itidem teritur, vino Falerno per saccum non excolato affuso: Sit autem vini mensura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vase permista ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmaco subsidat. Calfactum in ipsis irritationibus bibendum dato, itemq; sequentibus duobus diebus. Oportet autem vnam antè diem, cibum differre: & reliquis diebus prandio solo vti, in eoq; fumere cibum, qui facile confici potest. Marcellus cochleam veram Africanam, ex Africa allatam interpretatur, & aduersus colicam probat eam, quæ quàm maculosissima sit. Glutinant cartilagines earum caro & saliua vt ait Hollerius, sed si magna vulnera sunt fibula prius conducere, vel acu oportet: deinde medicamento impingere: idque in cartilaginibus aurium & narium fieri vult. Cochleæ cum suis volutis diu teruntur in mortario vt nihil asperi reliquum sit: sanguis draconis subquadrupla, manna suboctuplâ ratione adiungitur. permiscentur in mortario & affiguntur. Et rursus: Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ saliua, & acidi Punici liquore subigantur. Concisæ testæ Dioscoride earum carnes præsertimque neruorum glutinant. Earum carnes per se tritas cum polline farinæ ex proximi molendini parietibus, olim (inquit Galenus citante Mizaldo) vulneri imposui, cum quo etiam neruus vulneratus & contusus erat in agricola & duro homine. Si quis contusas vlceri imposuerit, præsentaneum fertur esse remedium. Ioannes Tagautius addit emplastro ad maturanda oedemata: aliqui etiam ad resoluendum. Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet, Theomnestus in hippiatricis; sanguinem ab eodem humero detractum, vase excipito & admisceto oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas, quinquaginta:

Marginalia: Stomacho quæ sint aptæ. — F — Ad vmbilicos infantū eminentes. — Ad inflammationem hepatis. — Hepatis intēperiei calidę & frigidæ caro conuenit. — [g] Li. 30. c. 8 — G — Ad fissuras ventris, mā marū &c. — Ad colicū dolorem. — [h] Lib. 9. de compos. sec. loc. cap. 4. — Glutinant cartilagines. — H — Neruo vulnerato conueniunt.

A ginta: hoc remedio calido probè perungi iubet. Sanguinis è naribus authori Dioscoride concisæ ex aceto compescunt: tritæ scilicet & fronti illitæ, vt Mizaldus addidit. [l] Plinius Dioscoridis verba ferè repetit, sed quia mendum in Plinij textum irrepsit, ideò verba adscribam: Sanguinem sistit è naribus suum ex omento pecudum &c. Cochlearum terrena. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluentem sistunt Cochleæ contritæ fronti illitæ. Vbi pro terrena Dalechampius legit terrenæ, quia & aquaticæ sunt. Alij, inquit, nihil mutant; terrenumq; exponunt, terram qua oblinitur, & lutulēta est earum testa. Ad phlegmonem crurum aut pedum laudatum, Nicolaus Myrepsus hoc recitat remedium. Limaces terrestres cum testis viginti subactis, cimoliam & oui lutei quantum satis est, imponito mortario, vt cæræ consistentiam acquirant: & probè confectum cum pēna illinito. Arnoldus Villanouanus Limaces per se vel cum alijs misceri ait cum melle & felle bouis: sic autem impositas anthraci vel alijs apostematibus venenosis, maturare ea & rumpere, & quemlibet tumorem eorum dissoluere. Ictibus Scorpionum carnes fluuiatilium Cochlearum resistũt crudæ vel coctæ, vt refert [k] Plinius, addens à quibusdam ob id salsas quoq; adseruari: imponiq; & ipsis plagis. Sunt & minutæ longæq; candidæ, inquit idem Plinius (minutas al-

Sanguinē è naribus cõpescunt. *[l] L.30.c.13.* *Plinius correctus.* *Ad phlegmonē crurum aut pedum.* *Anthraci, & alijs tumoribus q. imponãtur.* *[k] L.32.c.5.*

B bulas vocari à Varrone diximus) Cochleæ passim oberrantes. Has arefactas sole in tegulis, tusasq; in farina, misceri lomento æquis partibus, candoremq; & leuorem corpori afferri. Et [l] alibi Cochleas contusas laudat sinopis ad panos. Aetius alibi remedia describens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sole prouocatas, & ad varos vti liceat: Post cætera, ad diuturnas autem lentigenes (inquit) hoc vtere. Bulborum depuratorum, thuris vtriusq; vnciam vnam, contere, adiecto Cochlearum terrestrium magnarum cruore (muco). Oportet autem ipsas adhuc viuas stylo pungere, atq; hoc quod exit mucosum pharmaco inijcere: quod vbi vsus tempore dissolueris, melle exceptum inunge. Aetius quoq; Cochleas terrestres succolentas in cibo sumptas, obluctari & se se opponere colicæ affectioni videri scripsit. Cæterùm totæ cum suis testis tritæ & cum vino addita myrrha non adeo copiosè potæ, crassioris intestini, quod colon Græci dicunt, & vesicæ dolores sedant, quod memoriæ prodidit Dioscorides, & Trallianus in colico affectu pisces duriori carne præditos sumi iubet & ex Testaceis Cochleas marinas, Pectinesq; & Ostrea. Inuenioque apud [m] Plinium, cornus ceruini teneri cinerem, Cochleis Africanis cum testa sua tusis mistum, in vini potione, colo prodesse. Aretæus in iliaco affectu adhiberi iubet alimenta al-

Candorem corporis adferunt. *[l] Li.8.c.13.* *Ad colicũ dolorem.* *[m] li.28.c.19*

C uum ducentia, aut dari Cochleas valde elixas & ipsarum succum. Crudæ eædem cum suis operimentis illitæ, cutem subeuntium aquarum tumores authore Dioscoride exinaniunt, nec prius decidunt quàm humorem illum omnem siccauerint. Antonius Mizaldus Cochleas frixas vel assatas hydropicos mirum in modum adiuuare asserit, si ijs sæpè vescantur. Et [n] Iacobus Hollerius Cochlearum & Limacum carnem aliàs per se, aliàs cum suis volutis tritas ac mistas interdum coagulo, tela rapere atq; hydropicis aquam exugere scribit, sed non prius soluere oportere, quàm totus humor exudauerit. Galenus etiam in nono de compositione medicamentorum secundum loca remedium hoc ex Asclepiade affert, hydropicis imponendum: Quidam (inquit) cumini libram vnam, sulphuris viui quadrantem, Cochlearum Africanarum libram; arida tundunt, cribrant, & tusis ficubus vna cum carne Cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto sufficienti addito. Ad hydropem ascitem ex Leonello Fauentino: Limaces cum suis Conchis tritæ ventri imponantur emplastri modo, donec sponte cadãt. exsiccant enim (inquit) vehementer. Ex amylo & tragacantha illita eædem secundum [o] Plinium profluuia sistunt, & inuenio apud Galenum in euporistis, ad ventris profluuium: Cochleam Africanam sumes, in eam

Hydropicis conferunt. *[n] L.6. Instit. chirurg.* *Profluuia sistunt.* *[o] L.30.c.14*

D liquidam picem infunde & calefactę carnē exime, & in anum bis aut ter immitte. Ad emēdandam vrinæ incontinentiam Plinius & Marcellus esse aiunt, qui iubent Cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari. Ad calculum renum Alexander Benedictus, Limaces coctas ait cum suis testis contritas, tres numero in vino bibi, sequenti die binas, & tertio vnam. Accepit hoc ex [p] Plinio, qui cùm de herinacei carne locutus fuisset: iubent, inquit & vermes terrenos bibi ex vino aut passo ad comminuendos calculos: vel Cochleas decoctas, vti suspiriosus. Easdem exemptas testis tritasque tres in vini cyatho bibi, sequenti die duas, tertia die vnam vt stillicidia emendent: testarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Commendantur præterea Cochleæ ad effectus muliebres. Concisę enim in primis & appositę ex Dioscoride menses ducunt: secundum Marcellum Empiricum inflationes vuluarum discutiunt Cochleæ Africanæ binæ cum fœnigręci quod tribus digitis capiatur, additis mellis Cochlearibus quatuor, illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. In cibo sumptæ testante

Ad calculũ renum. *[p] Li.30.c.8.* *Ad affect. muliebres.*

KK [q] Plinio

[q] Li.30.c.14.

[q] Plinio, partum accelerant: item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & vuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæq; cum roſaceo. Ad hæc Aſtypalaicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur aluo (nempe ad inflationes diſſipandas, vt ex Marcello diximus) prius irino ſucco perunctæ. Podagrarum inflammationes leniunt, teſte Dioſcoride, & Plinius cochleas latas ſi potentur, tollere dici ſcribit, pedum & articulorum dolores: bibi autem binas in vino tritas. Atque iſtæc ſunt remedia; quæ à totis cochleis vel ſaltem earum carne deſumpta apud ſcriptores reperi. Videndæ modò earum partes & humores, quid medico præſtent. Saliua præ cæteris occurrit, quæ illita infantium oculis, palpebras teſtante Plinio corrigit gignitq; id eſt, palpebrarum pilos in cilijs reflexos ac oculum pungentes. Idem ferè ſcripſit Dioſcorides, inquiens, Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore quem ſecum acus retulerit, pilos inunxerit, incommodos palpebrarum pilos reglutinabit. Mucus cochleæ, vt inuenio apud Raſim, potus per ſe, vel cum myrrha vel aloe, conducit obſtructo iecori: fortè in emplaſtro. nam caro alioqui eſitata, hepati prodeſt, vt ſuprà diximus. Si decidat teſtiũ alter, ſpumam cochlearum, vt refert [r] Plinius, illitam remedio eſſe tradunt. Et [s] rurſus: Cochlearum ſpumam, inquit, illini volunt teſti deſcendenti, hoc eſt, turpiter propendenti, vel ſi demittatur, veluti laxatus. Hippocrates verò etiam cochleæ muco vtitur ad ſedem elapſam remittendam. Et [t] Plinius Cochlearum ſuccum punctis euocatum depellere ait procidentiam ani. Ad fiſtulam remedium vſu approbatum, ex Arnoldo de Villanoua: Impleatur olla limacibus ſine aqua, & ponatur cooperta ſuper ignem: & eleuabitur ſpuma ſuper eas, quæ collecta & ſiccata fiſtulas mortificat. Hollerius carnem & ſaliuam cochlearum enumerat inter medicamenta glutinantia, quæ natura conſtant tenaci & viſcida. Aqua ex limacibus ſiue cochleis deſtillata, ſiue liquor ſtillatitius vſum ſuum quoque non exiguum in medicina habet. In curanda hectica febre, Antonius Guainerius vſitatam eſſe ait aquam de limacibus præparatis: has autem colligi vult cum rore, & viuas in furfure poni, vt expurgentur; expurgatas cum aqua hordei bene lauari & deſtillari. Et Iacobus Syluius aquam hanc è limacibus deſtillatam, mane ad vncias ſex ſumptam, hepar imbecillum affirmat roborare, & phthiſicis gracilibuſq; eſſe remedio. Tetigit hoc quoque Marcellus Virgilius, inquiens; Exudato igne ex cochleis humore, noſtrę ætatis medicina præſenti remedio vtitur in his, quorum corpora ad tabem lubrica ſunt, & macie conficiuntur. Ad maculam oculorum Ioannes Goeurotus medicus regis Gallorum, remediũ tale reliquit: limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico: deinde fimum lacerti, corallium rubeum, & ſaccarum candi admiſce, & rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam manè & ſerò oculis immitte. Zoographus ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptiones hoc ordine recenſet, quas nos neutiquam præterire voluimus. Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Corallij & criſtalli partes æquales pone in vaſe vitreo, cum aqua limo num digitum tranſuerſum ſuperante. hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſalſa toties lauabis, donec omnis eorum viſcoſitas abierit. tum deſtillabis, & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquã elicies in alembico. Vſus tempore, accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor. miſce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa. Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua, vt ſuprà dictum eſt, deinde ſalis (aliàs ſalis gemmæ) contriti vnciã in vaſe vitreo ſparges & limaces ſuperimpones: idq; alternis facere perges, donec tertia pars vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum, vt ſuprà ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta vteris, vt ſuprà ſcriptũ eſt. Quòd ſi deſtillandi cõmoditas non fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo, donec vnguẽti formam recipiant, eoq; vteris veſperi, facie prius abluta abſterſaq; & poſtridiè manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. Alia; limaces albę triginta, lactis caprini librę duæ, adipis porci vel hoedi recentis vnciæ tres, cãphoræ tritę dragma. Deſtillentur in alembico vitreo. Adamus Lonicerus ſcribit deſtillatã è limacib. Maio vel Octob. mẽſe aquã, clauũ reſectũ, ſi inſtilletur, ſanare: manuũq; verrucas purgare: & ferrũ in ea extinctũ chalybis inducere duritiã tradi. Et Gualther⁹ Ryffius verrucas & clauos pcidi pri⁹ iubet, quoad eius fieri cõmodè poteſt, deinde linteũ hoc

liquore

Marginal notes: Ad attriti. — Saliuæ Cochlearũ vires & vſus. — Ad palpebrarum incommodos pilos. — [r] Li.30.c.8. — [s] Li.32.c.9. — Ad ſedem elapſam remittẽdam. — [t] Li.30.c.8. — Ad fiſtulã. — Aquæ ex Cochleis diſtillatæ vſus. — Hecticam febrem tollit. — Ad maculas oculorũ. — Ad omnes faciei maculas. — Ad clauos & verrucas.

Margin letters: E — F — G — H

A liquore madidum imponi. Iam de cochlearum cinere dicamus, u Plinius cùm dixisset alibi tollere ex facie vitia cochlearum quæ latę & minutæ passim inueniuntur, cum melle cinerem, subiungit. Omnium quidem cochlearũ cinis spissat, calfacit smectica vi, & ideo causticis miscetur psorisq; & lepris & lentigini illinitur. Aetius quoque easdem similiter cum melle tritas post modicum temporis interuallum affricari iubet ad vitiligines nigras: & inuenio apud eundem Aetium, smegma ad pruritus & psoras, quod tale est: Cochleas terrestres vstas & tritas cum melle adfrica. Idem etiam ad vlcera capitis & achores, cochleã albam cum testa exuri iubet, & applicari. Possunt crematæ omnes, inquit Dioscorides, in cinerem, cinere illo calefacere & vrendo exulcerare. Lepras idem exterit cinis, vitiligines & dentes. Oculorum præterea cicatrices, albuginesque: asperam discoloremq; ceu à sole cutem & hebetes oculos, integræ cum tota carne crematæ & in cinerem tritæ, tum ex melle inunctæ emendant. Albugines extenuare etiam Plinius alibi ait: aliàs etiam ita ad ambusta commendat, vt ne cicatrix quidem appareat. Sanguinem præterea sistit cinis cochlearum terrenarum teste Plinio. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem sistit ex quodam authore incerto descripsit Zoographus illud: Limaces & cornu cerui vres, oui albumine excipies, ac fronti applicabis. Ad vmbilicos infantium eminentes, ex Theodo-

u *li.* 30. *c.* 4.
Cineris facultas & usus.
Smegma ad pruritus & psoras.
Cineris earum uires.
Ad ambusta.
Ad lachrimas & lippitudinem oculorum.
Ad eminentiam vmbilici.

B ro Prisciano: Cochleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt vmbilicum in naturam propriam reuocemus. Plinius verò etiam cochlearum cinerẽ cum thure ex oui albi succo illitum per dies triginta eidem morbo author est mederi. Passionibus ani, vt ex Kiranide Aggregator transcripsit, vtilis est idem cinis cum aceto. Cancro in pene vtiliter inspergitur, si Iacobo Oliuario credimus. Ad podagram ex Marcello: Cochleæ Africanæ cum sua carne comburuntur, cinis illarum illinitur & medetur podagris. Eundem verò etiam puluerem intus sumptum è vino phthisi prodesse inuenio apud Plinium. item aluum sistere in suspiriosis; decoctorum in ptisana illinĩ per se laterum doloribus; esse denique qui superdolentem lienem superalligant cum semine lini & vrticæ addito melle, donec persanet. Ex inanibus testis etiam remedia petuntur, nonnullaque ex obscuris quibusdam collegit Zoographus, quorum nondum scripta ad nos peruenerunt. Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum pedumque inspersus sanat. Idem pollen cum cera & fermento subactus & impositus, paronychiam emendat. Ad maculas oculorum in homine aut pecore abolendas: Testas limacum collige pridie D. Ioan-

Cancro penis confert
Ad Podagram.
Ad laterũ dolores.
Ad Paronychiam.

C nis per æstatem lotas & mundas contunde, per setaceum incerne, & pollinem in oculum affectũ infla per calamum. Ex libris manuscriptis Germanicis, Testæ limacum contritæ cum pestilentia suibus vel bobus ingruit, in potu dantur, per se, vel cum radice gentianæ illius ceruleæ, quæ semper dissecta nascitur, vnde cruciatam Germani appellant. Hieronymus Fabritius ab Aquapendente Medicus hac ætate clarissimus scribit Scythas cochleæ testam ad aures admouere propter frigus quod plurimis lædit auditum, & vt melius audiant. Cinis verò cochlearum inanium cum myrrha Plinio authore gingiuis prodest: & admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro viperæ. Iubent & earundem cinerem sumi ad calculos pellendos. Quod postremum reperio quoque apud Marcellum: Cochleæ inanes (inquit) casu inuentæ contusæ & in puluerem tenuissimum redactæ in potione calculosis datæ medentur. Vti hoc remedio hodieq; nonnullos apud suos testatur Zoographus. Ad ficos ani, ex innominato: Testas cochlearum candidarum cremato & pollinem inspergito. Si quid in tergore equi ruptum fuerit, & sanguinis aliquid concretum, adipe veteri mollies, vino ablues: & si quid putridæ carnis fuerit, æruginem tritam

Ad calculos.
Ad ficos ani.

D insperges, decocto eupatorij vel thuris lauabis: denique puluisculum insperges: qui cinere de sambuco & limacum maiorum testis crematis, contritis, & æqualiter mixtis constat. Mirum quod scribit Iacobus Oliuarius: Si quippiam ex testa cochleæ adusta in lotium mulieris grauidæ miseris, petet fundum si masculum gestet, si puellam supernatabit. * Bartholomæus Maranta cochlearum marinarum testas vri putat, non ad aliam adsciscendam qualitatem, sed vt faciliùs terantur. Mihi verò secus videtur. Aequè enim teruntur testæ ferè antequam vrantur. Supersunt modò lapis, arena, officulum, & cornu, quorum omnium ceu ferè partium in cochleis meminere authores, & suas etiam facultates assignauère. Ad exesos dentes ex Galeno remedium recipiens eum lapillum: Limacis lapidem in frustula sesami magnitudinem æquantia confringe, & in dentis foramen immitte: illico dolorem sedat: sed ex cera operculum facito. Meminit eius quoque Plinius: Limacis lapillum siue officulum quod inuenitur in dorso, adalligatum dentitioni mirè prodesse tradunt. Eandemque vim

Sexus in utero grauidæ vt cognoscatur.
* *Lib.* 3. *metho. cognosc. simpl.*
Cur testæ urantur.
Ad dentes exesos.

habent arenulæ, quæ inueniuntur in cornibus, nam & has cauis dentium inditas, ſtatim liberare dolore ſcribit. Et alibi: Inueniuntur (inquit) in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Cùm ſtrophus & ventris dolor animalia (iumenta, equos,) affligit; [x] Vegetius phyſicum (remedium) tradi ſcribit: Os limacis neque manu immunda, neque terra contactum, alligatum vmbilico dolentis, curare continuò. Cardanus eſſe ait, qui aiunt, lapides omnes qui in animalibus, vt cancris, limacibus, alijsq; gignuntur, prohibere generationem lapidum in renibus, genitoſq; diſſoluere. Ali qui verò non de limace ſimpliciter, ſed de limace nuda lapillum celebrant; Limacis inter duas orbitas inuentæ oſſiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, aduerſus capitis dolorem prodeſt pluribus ſemperq;. Plinius. Quod paulò aliter recenſet Marcellus: limaci calculum (inquit) quem in capite habet, tolle, quod non facilè facies, niſi ei dum in via repit, caput ſubito abſcideris: quem lapidem quandiu tecũ habueris, nunquam illum dolorem capitis nec ſenties, nec patieris. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, Archigenes apud Galenum, veteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum appendet pro amuleto. Poſtremò fimus quoque vſum habet, quod meminit idem [y] Plinius, inquiens, cum oleo & vino potum, Venerem inhibere.

[x] li. 1. Veter. artis c. 62.

Aduerſus capitis dolorem.

Ad dẽtitionem.

[y] li. 30. c. 15.

Venerem inhibet fimus.

VSVS IN ALIIS.

INVENIO præterea alios vſus cùm carnis cochlearum, tum etiam teſtarum, vt apud Tarentinum eſcam ad omnes piſciculos capiendos ex cochleis. Cochlearũ (κόχλων) carnem inquit, accipiens, exemptis membranoſis cauliculis (χωρὶς τῶν κραδίων,) ex ea eſcam inijcito: ſed non vtaris totius cochleæ magnitudine (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τοῦ κοχλίου) Cornarius vertit, neq; magnitudine cochleæ abutaris. Deſtillari aiunt nonnulli aquam è limacibus menſe Maio vel Octobri aquam, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiam velint. Palladius formicas abigi ait, cochlearum vacuis teſtis vſtis, & eo cinere in foramen iniecto, & Paxamus ad idem teſtas cochlearum cum ſtyrace vri iubet, foraminibuſq; comminutas inijci: Cumanenſes cochlearum teſtas gerunt, vt ſtrepitum edãt, dum ad feſtiuitates aliquas accedunt.

Eſca ad omnes piſciculos.

Formicę ut abigantur.

PROVERBIA.

Κοχλίου βίος, id eſt, *Cochleæ vita.* De ijs dicitur, qui parcè paruoq; viuunt, aut contracti à negocijs, luceq; forenſi ſemoti. Plutarchus in libro περὶ τῆς φιλοπλουτίας, Σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, καὶ ταράττεις καὶ στρεβλοῖς σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id eſt. Tu verò tantum moleſtiarum ſuſtines turbans, ac torquens teipſum, cum ob parſimoniam cochleę vitam viuas. Cui addamus illud Philyllij apud Athenæum:

Cochleę vita.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας γυναί,

Cicada, vxor, nec ego ſum, nec cochlea.

hoc eſt, vt Dalechampius exponit, parcus, paruo victitans, ab hominum frequentia ſemotus, omnino tacitus, diuerſus à cicada, quæ eſt maximè vocalis. Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν: *diffidentior cochleis:* Prouerbialiter dici poteſt in hominem ſuſpicacem & nemini ſatis confidentem, adeo vt res ſuas ſecum ſemper habere velit. Vtitur hoc adagio Anaxilas apud [a] Athenæum

Diffidentior Cochleis.

[a] li. 2. c. 24.

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ,

Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας

Cochleis tu es longè diffidentior

Quæ quia nemini credunt, circumferunt domum.

Conſulendus ſuper hoc adagio eſt Adrianus Iunius, cuius adagia nondum videre mihi licuit. *Domus cara, domus optima.* quanquam à teſtudine natum eſſe velint; videtur tamen etiam à cochlea potuiſſe eius origo trahi, conuenit enim vtriſq; τὸ φερέοικον. Nec malè, inquit Marcellus Virgilius, vna hac ratione laudata eſt, neceſsario homini exẽplo, vt ſua omnia ſecum ipſe etiam ferat, & Perienæi ſapientis modo, eas domi ſuæ opes coacerueet, quas nec hoſtis ferat, nec populetur bellum. *Cochleam tarditate vincere* dicuntur pigerrimi. † Plautus: *At ſi ad prandium me in ædem vos dixiſſem ducere*

Vinceretis ceruum curſu, vel grallatorem gradu

Domus cara, domus optima.

Cochleã tarditate vincere.

† In Pœnulo.

Nunc

A *Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & testes ducere,*
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.

Profert & hunc versum Nonius in nomine tarditudo, sed longè aliter quàm nunc hodie in exemplaribus Plauti scriptus & in codicibus vulgatis impressus est. Dionysius Lambinus putat Nonium memoriæ confixum cùm librum non consuluisset, mēdosè verba Plauti recitasse. Sic autem in Nonio habetur

Quod estis pigri, cochleas vincitis tarditudine.

Eodem etiam modo cochleis homines iunctos Claudianus dixit de re impossibili.

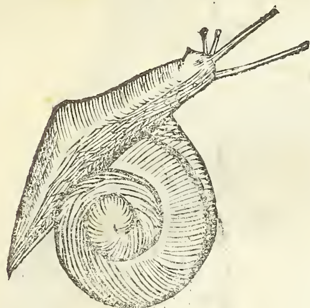
APOLOGI. FABVLÆ.

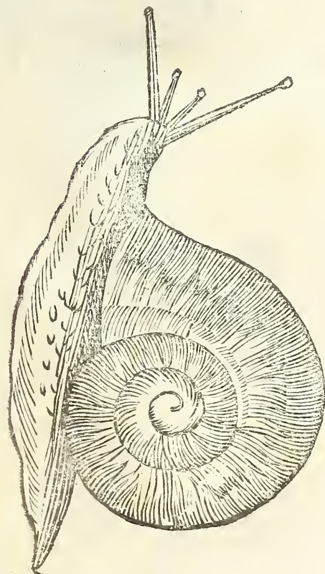
RVSTICI filius assabat cochleas: cùm autem audiret eas stridentes, ait: O pessimæ animantes domibus vestris incensis, vos canitis. Fabula significat omne intempestiuè factum, vituperabile. Ferunt etiam huiusmodi fabulam. Cùm Iupiter omnia animantia ad conuiuium vocasset, cochlea B & testudo non apparuerunt. Quæsiuit ergo quid causæ est, cur & ipsæ non præsto fuissent: quæ domus cara, inquiunt, domus optima. Iratus ergo Iupiter, eas in domum damnauit, vt quocunque progredirentur, domum secum ferrent.

Intempestiuè factum uituperabile.

DE DIVERSIS COCHLEARVM SPECIEBVS. Cap. XXX.

C

D

IN mari præcipuè diuersę sunt cochlearum species, quemadmodum subinde, cùm ex varijs & Rōdeletij & meis adhibendis iconibus patebit, reperiuntur. Terrestrium prius aliquot habes, & inter has prius ponuntur edules inuicem magnitudine tantùm differentes: dein cochlea ex Feltrinis montibus eruta cum operculo suo albo & duro, item alia cærulea, communis terrestris alia; aliaq; stellata cum vmbilico & operculo, necnon & depressa, cuius modò alia figura dabitur. Habes deinceps cochleam terrestrem gypseo operculo obseratam. Sed vt ad marinas accedamus, hæ duæ hîc pictę cum terrestribus non parum similitudinis habent, contrà insolentis sanè magnitudinis ac figuræ est quam [a] Ambrosius Paręus nobis exhibuit, ex mari Sarmatico. Mare Sarmaticum seu Germanicum Orientale, pisces alit calidis regionibus ignotos & valde monstrosos. Eiusmodi est is qui limaci similis, dolium corporis mole ęquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur, vnionum instar splendentes. Ceruice est crassa, oculis accensę candelę modo micantibus, naso obrotundo, & pilis felium adinstar obuestito, rictu oris magno, sub quo pendet, prominetque carnea moles, aspectu subhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis & aduncis palmis, quę illi cum cauda oblonga & tigridis instar variegata, pinnarum ad natandum loco est. Meticulosum adeo hoc animal est, vt etsi amphibium sit, alto tamen se ferè mari contineat, nec nisi sereno valde

Terrestriū descriptiones & species.

Marinarū.

[a] *Lib.* 24.

Cochleæ Sarmaticæ descriptio.

Cochleæ terrestres aliæ.

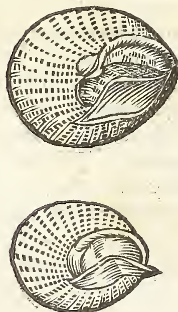
3

4

5

6

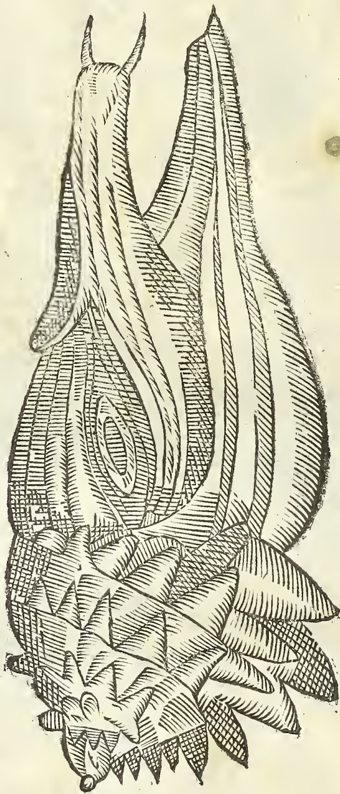
Cochleæ marinæ.

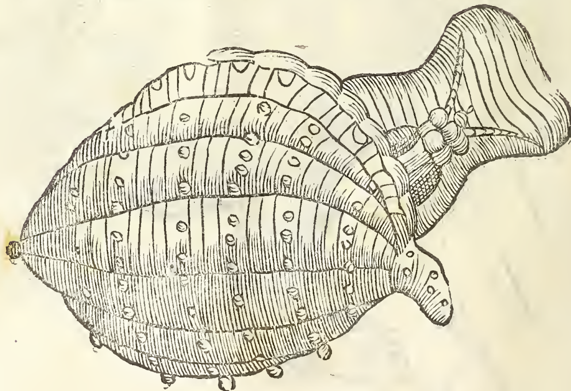

çælo ad littus applicet paſcendi gratia. Caro enim valdè grata eſt eſui, ſanguis verò his medicatus quibus vel hepar vitiatum eſt, vel pulmones vlcerati, vt eſt magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis. Id in Dania ſe vidiſſe aſſerit Theuetus in coſmographia. Hucuſq; ille. Longè quoq; diuerſus à communibus marinis Limacibus, iſte Limax eſt, cuius deinde icon proponitur, tota cinerea albicans, necnon & ſubſequens tuberoſa, tota ex ferrugineo cinerea, exceptis oris quæ ſunt virides. Intus conſpicitur animal ametheſtini coloris.

Limacis marini ſpecies inſolens.

Cochlea marina inſolens alia tuberoſa.

A

DE COCHLEA CÆLATA. Cap. XXXI.

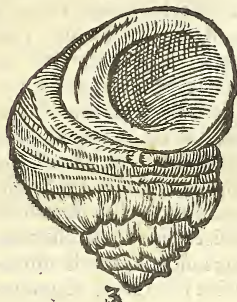
OC genus, inquit Rondeletius, Cochlearum, quod proponimus ad Turbinum speciem accedit. A Monspeliensibus, Prouincialibus & Hispanis Scaragol vel Cagarolo de mar nominatur, quod ad Cochlearum terrestrium quas Cagaroles vocant, formam accedat. Testa est turbinata & satis longa, cælaturis inæqualis & scabra, spissiore quàm in cochleis terrestribus, intus læui. Operculum spisum est, rotundum, superiore parte nō asperū, in qua voluta expressa est, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua scilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberosum est & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terrestribus non differt. Carne est dura, & ad concoquendum difficili. Succum salsum gignit, Venerem extimulat. Elixa melior est. Testa in aceto macerata, superiore veluti cute vel crusta spoliatur redditurq; Cochleæ margaritiferæ modo splendens, nitida, & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam, quam hîc exhibemus, Vmbilicum appellent: sed non sine errore, vt perspicuum fiet, quum docebimus qui sunt vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. Hucusque Rondeletius posita etiam icone, cum qua simillimæ cùm sint, quas ego hîc exhibeo, iconem eius reliqui. Prior maculis viridibus prędita est. Postremā margaritas proferre sunt qui putant. Addidi demum aliā Concham quæ inter Turbinem & Cochleam celatam mediam naturam haberi videtur. Taxat autem Bellonium Rondeletius, cui vmbilicus marinus aut faba marina nuncupatur istiusmodi

Venerē stimulat.

Cochlea celata maculis viridibus.

2

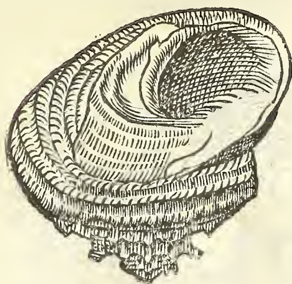
B

3

C

1

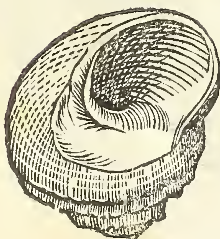

2

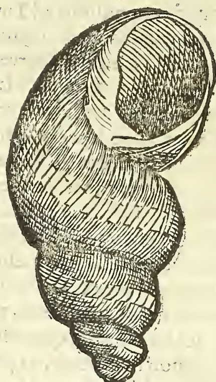
D

4

Cochlea duplex adinſtar quaſi turbinis.

cochlea & ſic de ea ſcriptum reliquit: Cochli(κόχλε)nomine vmbilicum marinum, vel fabam marinam vulgarem intellexit Ariſtoteles atque adeo marinam cochleam, quemadmodum & terreſtres cochleas, κοχλίας vocauit; noſtris limaces dicuntur. Eſt autem vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multo maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit, quàm commune buccinum. Quumq; turbinatum genus omne prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur; hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen. Alteram cinerei coloris ſurſum tumentem, deorſum planam: alteram verò rotundam, atque (vt dictum eſt) rubrum. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm vllum aliud genus. Nam cum alij turbines opercula ſua habeant longiora vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundũ operimentum habet. Edulis eſt, vuulgoq; buccinarum, purpurarum & neritarũ modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroq; conſtat: cuius clauicula earum herbarum more quæ ſeſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur. Papauer (μήκωνα Ariſtoteles vocat,) vt in purpura & buccino & in κόχλοις eſt conſpicuũ, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cohleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè aluo excerni: quumq; ex marinarum cochlearum teſtis, vti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil vetat quo minus eas excalfaciendi & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitiligines & oculorum cicatrices emendare aſſeueremus. Ex cęlatarum cochlearum genere quoque eſt, quæ hîc exprimitur, operculo miniaceo, minaceis etiam tuberculis, turbine violaceo infrà, ſupernè ferè ferrugineo. Quod inter turbines eſt ſpacium, ſiue cauitas viridi eſt colore.

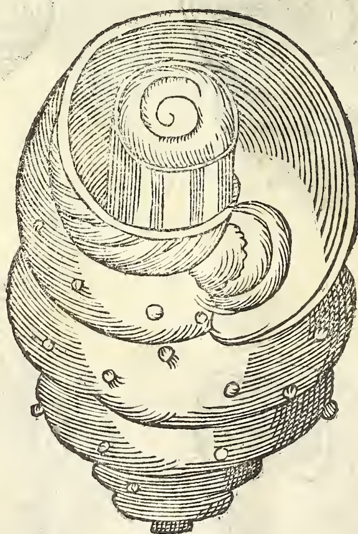
Vmbilici marini deſcriptio.

Teſta eius politiem admittit.

Papauer.

Calx ex marinis Cochleis optima

Coclea cęlata alia cum ſuo operculo.

DE CO-

A

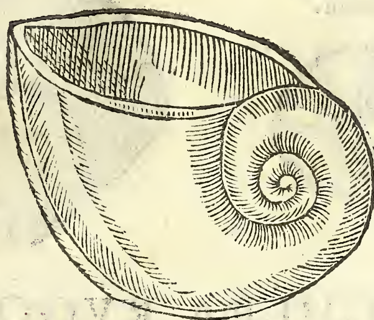
DE COCHLEA, QVÆ IN OLEARIO VSV ERAT. Cap. XXXII.

COCHLEA hæc rotunda est (inquit idem Rondeletius) & testa intorta & magna admodum, adeo vt sit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam esse puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vsu fuisse, quod ea oleum decapularent, vel ea in vsus quotidianos oleum haurirēt, cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodū vasis eius, quod arytænam vocant, veluti rostro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiusmodi Cochleam etiam aurifices, additis ansa & basi in vrceos efformant eleganti artificio, quòd eam contra venena aliquid valere credant. Magnitudo. Arytæna.

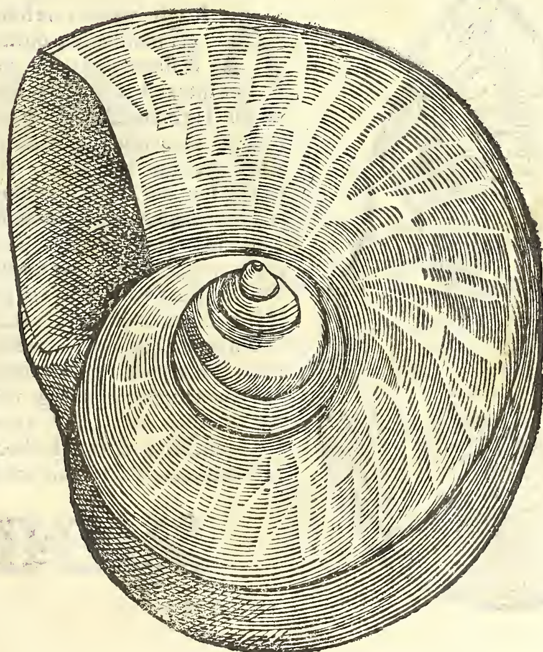
Cochlea Rondeletij quæ erat in vsu oleario.

B

C

Cochlea alia superiori similis.

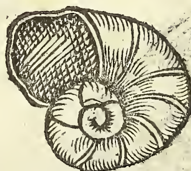

D

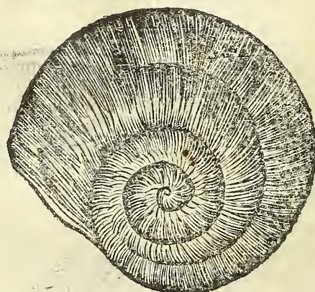
DE COCHLEA DEPRESSA. Cap. XXXIII.

CVM ſuperiori Conchylio ſimilis eſt iſtæc, quam Rondeletius Cochleam depreſſam vocat, ac ſic de ea ſcribit: Operculum Cochleæ cælatæ refert Cochlea, quam hîc repræſentamus, (repræſentat autem hanc) quæ concaua eſt, & carnem intus habet. Simillima eſt Cochleis terreſtribus, quæ aliquando in terra effoſſa reperiuntur. Altera parte plana eſt, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim creſcunt ad foramen vſq; . Sic ille addita hac figura: cui ego adieci aliam quæ tota eſt ferruginea. E

Cochlea depreſſa Rondeletij.

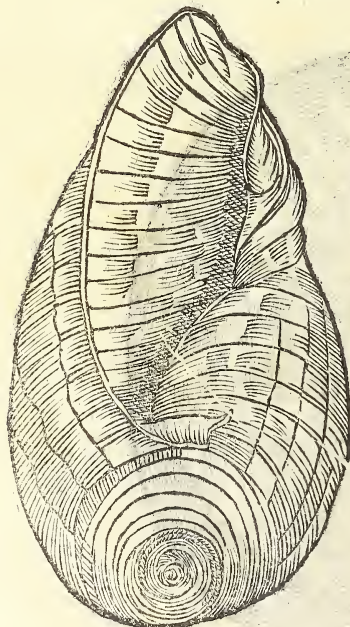
Cochleæ depreſsæ ſpecies caſtanea.

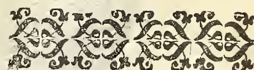
F

DE COCHLEA RVGOSA, ET vmbilicata. Cap. XXXIV.

G

A Rugis, quibus tota huius Cochleę teſta per tranſuerſum ducta eſt, ita elatis vt & ſtriata dici poſſit, nomen obtinuit. Colore intus eſt albo, foris flaueſcente, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt. pars ſuperior longiùs procurrit. Foramen valde apertum & longum. Hanc tertiam eſse nautili ſpeciem ab Ariſtot. proditam falsò (ſecundum Rõdeletium) tradidit Bellonius. Duas enim tantùm polyporum ſpecies Conchis concluſorum ponit Ariſtoteles, vt antè oſtendimus. Neque vllas eſt qui viderit in ea Concha nautilum, qui minor eſt, quàm vt tantam Concham ſecum trahat, cuius etiã ſtructura à facili natatione aliena eſt, ob tranſuerſas rugas, cùm in marinis animantibus hoc diligentiſſimè cauerit natura, ne quid eſset, quod natationi moram aut impedimentum afferret. Ex hoc genere vel con ſimilis ſaltem eſt iſtæc à me adiecta. H

DE

A Cochlea rugosa vmbilicata alia, vel ei congener.

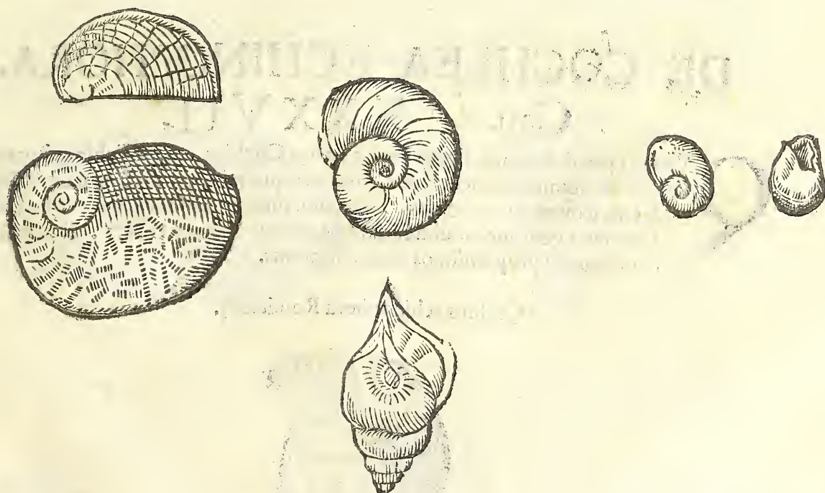
B

DE COCHLEA VMBILICATA. Cap. XXXV.

HÆc quoq; Cochlea in satis insignem magnitudinem excrescit, quæ turbinata est, & in medio vmbilicata. Variæ vario sunt colore, aliæ enim nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosę. Proximè accedunt ad formam Cochlearum terrestrium paruarum, quæ conglomeratæ fæniculi crassioribus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum Cochlearum terrestrium naturã vmbilicatę sunt, carneq; sunt bona. Cum hac Rondel. Cochlea non paruam similitudinem gerũt tres istæ à me adiectæ Cochleæ. Inter vmbilicatas hæc quoq; fuerit,
C longior & multis anfractibus contorta, quorum longitudo & obliquitas in causa est, quo minus vmbilici extremum perspici possit. Testa læuis est, & quasi cornea, vel vnguium substantiæ similis.

D

DE VMBILICO. Cap. XXXVI.

Cochlearũ an ſint ſpecies.

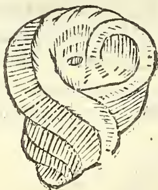
EX Ciceronis loco, qui eſt libro ſecundo de oratore, Rondeletius vmbilicos Concharum ſiue Cochlearum ſpecies eſſe aſſerit, id quod verum eſſe indicat etiam (inquit) ipſa rerum natura, quæ nobis à turbinatis, Conchis, Cochleiſq; omnibus ſpeciem diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoq; corpus exerunt: alterum habent vmbilico ita ſimilem, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas meritò vocari. Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur, veluti circa περικόχλιον. Hac de cauſa vmbilicus vocatur: nam metaphoricè vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt. Hic vmbilicus in Cochlea quàm hîc exhibemus, maniſeſtiſſimus eſt. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus ſimilis eſt, figurâ differt, colore & cælaturis. Nam picta quidem eſt variè, quod lineas quaſdam purpureas habet, denſa ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundum repræſentans: Hęc ille, cum cuius icone non parum habet ſimilitudinis iſtęc à me adiecta.

Nominis ratio.

Duorum à Rondel. expreſſorum deſcriptiones.

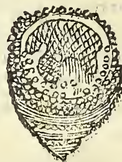
Depinxit & deſcripſit nobis idem Rondeletius, cui ferè omnes iſtas figuras debemus, duos hoſce vmbilicos alios, vnum diuerſicolorem, alterum valde exiguum. Prior mira varietate à natura diſtinctus eſt, ſcilicet nigris, rubris & albis tuberculis corallorum omnium colorem & naturam referentibus ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem deſinit. Alter vmbilicus eſt valde exiguus ciceris magnitudine, aliquando paulo maior, qui in ſpongijs reperitur, veluti granulis rubri coralli ęmulis conſperſus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſurę operculi vice ſunt.

Vmbilicus Rondeletij.

Vmbilicus varius paruus.

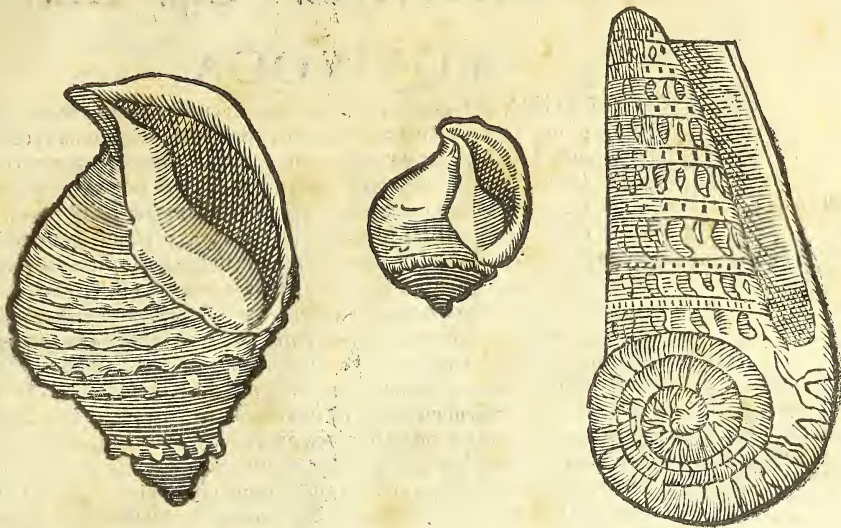
DE COCHLEA ECHINOPHORA. Cap. XXXVII.

QVamuis paruis Buccinis figura ſimilis ſit hęc Cochlea, quam Echinophoram ab aſperitate nominauit idem Rōdeletius: nos quoq; hîc potiùs quam inter Buccinas, eius iconem proponemus. Tota enim tuberculis ſiue aculeis conſperſa eſt. Operculo verò, ſucco, ſubſtantia, à paruo buccino non differt. Rondeletius hanc iconem propoſuit: nos duas adiecimus.

Cochlea echinophora Rondeletij.

Cochlea cylindroides prior.

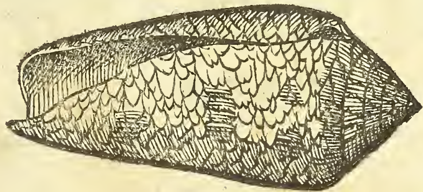

DE COCHLEA CYLINDROIDE. Cap. XXXVIII.

VM adeo fœcunda sit natura in turbinatorũ & Cochlearum varietate, vt omnes nominibus exprimere perdifficile sit, quod etiã veteres nõ fecerũt, alioqui rerum indagatores seduli, & in nominibus inueniendis fœcũdiores; Rondeletius tamen distinctionis gratia, atq; vt alię ab alijs internoscantur, nomina posuit, quę præsertim figuram exprimant, vt in ea fecit, quę hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς q; vocatur à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata est punctis varijs notata subcastaneis, magnitudine ac crassitie pugni, quamuis Rondeletius pollicis crassitudinem vix superare velit. Crassior etiam est altero loco posita, turbine acuto.

Cochlea Cylindroides altera.

Cochlea leuis turbine obtuso.

DE COCHLEA LÆVI TVRBINE obtuso. Cap. XXXIX.

HÆC postrema Cochlea, quam lęuem turbine obtuso Rondelet. vocauit, polita admodum est atque in turbinem oblongiusculum desinens, sed obtusum. Operculo tegitur. Testa est crassiore quàm cæteræ, carneq; minus dura. Frequentissimè circa Lerinum insulam capitur, eodem teste.

Ll 2 DE

E

DE ECHINIS. Cap. XL.

ÆQVIVOCA.

CHINVS Græcis, auctore Suida, nomen eſt vaſis ex ære, aut opere figlino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (teſtimonia, vel teſtium dicta) conijciebantur, aliàs coniecta ſignabantur: eius mentio fit apud Demoſthenem, Ariſtotelem, & Ariſtophanem. Chytræ ideſt ollæ genus
Ollæ gen⁹. Echinus eſt Polluci, pariter & lebes σκεῦος μαγειρικόν, καὶ λοπάς, Heſychio, & Varino, Ἐχῖνον βαθὺν, lebetem interpretatur Echymologus.
[a] Lib. 1. Satyr. 6. Apud [a] Horatium interpretes Echinum aiunt eſſe vas æneum, in quo calices lauātur, quod etiam triſilla vocetur. Hadrianus [b] Turnebus mauult legere trichila, vt eo, inquit in
[b] Aduerſ. lib. 9. c. 19. epigrammate, quod Maroni adſcribitur, & Virgilius. *Trichila vmbroſis frigida arundinibus,*
Trichila. adducens etiam locum apud [c] Columellam. *Sub trichila manantem ſerpit ad vndam:* alij vitream ampullam, alij ſcorteam explicant. Ego (inquit) [d] Hadrianus Turnebus, vas aqua- I
[c] Li. 10. de Cult. Hort. rium rotundum lagenæ ſimile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium, vt [e] Varro docet: patera autem ad libandum vtebantur, & interdum poſt libationem ad bibendum.
[d] ibidem. Hoc mihi in mentem veniebat; quod de hoc loco dicerem, quem Echino ſpinoſiorem,
[e] Lib. 4. de ling. lat. & aculeatum magis eſſe & ipſe ſentio, & intelligo multis [f] videri: ſed nec illud omittā Porphyrionem perſpicuè legere Echino, cùm explicet propter Echinum aſtat vilis guttus,
[f] In Horat. lib. 1 Sat 6. qui & Echinum vult hîc vitreā eſſe ampullam, & aquarium vas exiſtimaſſe videtur: aquā
Echinus Ciuitas enim limpidam nitido vitro perlibenter infundimus; nomen habere videtur à rotunditate Echini ſe in pilam colligentis. Echini ciuitatis meminit [g] Strabo. Supra Phalarum
[g] Lib. 1. etiam, vt idem inquit, à mari ora vrbium XV. ſtadia L. imminet. Inde porrò nauiganti ſtadia c. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum eſſe ſcribit. Echinon Vrbs eſt
Herba Erinos. Thraciæ, ad Pegaſeum ſinum. Erinos apud Galenum herbæ ſpecies eſt, quam ſic etiam vocat Dioſcorides: ſed in codicibus vetuſtis non Erinos, ſed Echinos legitur. Quercuum κύτταροι, ideſt particulæ quædam, ceu nucamenta, quæ ex ramis earum dependent Echini vocantur ab Heſychio: cui etiam Platani fructus vocatur Echinus; & caſtaneis ſui ſunt G
Echini; eo enim modo, quo Echini marini aculeis armati ſunt. Herbæ quoque apud Hip-
Echinus oleæ genus & mali Punici. pocratem fit mentio Echini dictæ, vt ait Maſſarius. Idem Echinum oleæ genus interpretatur, tanquā ex Polluce. Heſychio ēt eſt εἶδος ῥοιᾶν id eſt, mali Punici genus. Eſt præterea Echinus pars ventris ruminantium, ἢ ἐλάφου νηδὺν τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον. Nicander in Theriacis. Scholiaſtes ἐχῖνον interpretatur πτολύπτυχον (πολύπτυχον mauult legere Zoographus, ſuoſq; Germanos hanc ventris partem multiplex vocare ac propriè de Boue dici ſubiungit. Eſt poſtremò Echinus animal quadru-
Erinaceus Gazæ. pes terreſtre apud Ariſtotelem. Theodorus veteres ſecutus Erinaceum conuertit, & in aquatili nomen græcum retinuit, Plinium, vt Zoographus putat, ſecutus, qui Echinum vocat; Sed nunquid nomen hoc alia obtineat adhuc ſignificata; latiùs, vbi de Echino terreſtri, nempe Erinaceo (Deo fauente) agemus, inter quadrupedes explicabimus.

SYNONYMA.

Echinus ab Echeneide differt. CHINVM cum Echeneide piſciculo recentiores nonnulli admodum H
ineptè confundunt. Echinus nanque cum careat branchijs, piſcis propriè
Etymon. non eſt dicendus. Græcis dicitur ἐχῖνος ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν ἀφανῶν τῶν σαρκῶν ἔσω: vel per antiphraſin, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος, quòd teneri ob aculeos non poſſit. Cōmune id nomen tum terreſtri, tum aquatili eſt. Latini veteres, vt dixi Ericium, & Erinaceum de terreſtri dicunt, de Marino vix vnquam, ſed Græcum nomen ſeruant. Echinum non eſſe Erinaceum marinum aduerſus Albertum imperitè adnotauit Niphus: ſed eſſe veluti caſtaneū (caſtaneę) cardum, plenum rubro humore, alibi etiam Echinū marinum,
Carduus marinus. vulgò Cardum (carduum potius) marinum appellari ſcribit: Italis vocatur Riccio, vel Rizzo de mare, Zino, lo incino; vel vt vocauit Scopa Grammaticus l'Incino de mare, Bogancuola, & genus Cancronem facit ineptè Albertū, vt inquit Zoographus, & huiuſmodi ſolœcos auctores ſecutus. Liguribus Zinzin dicitur. Hiſpanis Erizo dela mar. Echini

à noſtris

A à nostris, inquit Rondeletius Vrsins appellantur corrupto ex Erinaceis vocabulo, ab alijs Castagnes de mar, quòd veluti castaneæ echinato calyce contecti sint, à Massiliensibus Vrsins, & Dulcins, qui sint edules, etiam si dulces non sint, sed salsi, & subamari; maiores quique edendo non sunt, Rascasses ab ijsdem appellantur. Hos nostri Migranes vocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum Punicorum similes sint. Quidam Oceani accolæ Herisson de mer appellarunt. à Belgis see egel vocari audio, Germanis Meer igel.

GENVS, DIFFERENTIÆ, FORMA.

ECHINVM ex Testaceorum genere esse, contra Rondeletium ex Aristotele suprà demonstrauimus, qui eos locorum ratione potissimùm differre innuit. Scribit [a] enim Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augeriq; forma productiore, quàm ceteri, & spinam ijs esse paruam, nec rigidam, sed molliorem: nigra autem illa (quæ carnis loco esse dixerat) ori applicata, plura à se se disiuncta, &
B ad foramen exterius coëuntia. Et Eratosthenes, vt auctor est [b] Strabo in Insulis ante Euphratem miræ magnitudinis cancros, & Echinos inueniri ait: quorum alij pileis maiores sint: alij διχότυλοι id est, binas cotylas capiant. Et in mari Indico Purpuras, & Buccina tanta esse tradit Aelianus, vt facile congium capiant: & Echinorum testas similiter, καὶ μέν τοι, inquit, καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ' ἂν τοσοῦτον στέγειν. Circa Daniam, Noruegiam, & alibi Echinum reperiri author est Zoographus, qui rotunditate figuræ, præsertim aculeis demptis, & magnitudine malum marinum referat. ideoq; Seeapfel à Germanis nuncupari, quod malum marinum, vt inquit ille, sonat. Idem ad summum instar magni mali in Oceano Balthico inueniri refert ex auditu, durum, punicei ferè coloris, & spiculis ademptis maculosum, nullum eius vsum esse, sed pro ornamēto in domibus suspēdi. Fortè & coloribus differunt, nam Nicolaus Perottus. Vidi, inquit, & sępe piscatus sum piscem hunc (Echinum impropriè vocat piscem; etenim sanguine caret, itemq; branchijs, quæ quidem in definitione Piscis ab Aristotele prolata, includuntur) in scopulis quibusdam maris nostri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, ac
C viridi mixto: vsque adeo grata oculis ea varietate, vt si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio: sed mortuo pisce colores tabescunt. Hæc ille: Haberi deniq; & fluuiatiles Echinos tradidit Hermolaus & Massarius ex Paulo Aegineta. Iam verò alij esui sunt, alij verò non item. Differunt & motu apud eundem, nam agilius mouentur qui edules sunt. Theophrastum ἐχινῶν tres species facere, tertiamq; ceu magnitudine, & crassitudine præstantem ὁλοέχινον dici Varinus scribit. Verùm [c] Theophrastus non Echini, sed σχοίνου, vt benè notat Zoographus id est, iunci tres species facit, quarum, tertia maior holoschenos, ὁλόσχοινος dicitur. Aristoteles, & ex eo Athenæus Echinorum genus quoddam βρύσσον nominant, vel vt scribitur etiam in lexicis græcis Bryttum, quam vocem alij genus esse Echini pelagij: alij piscem esse dicunt; aliqui, vt Hesychius & Varinus tribus syllabis Βρογγόνδυλω scribunt. Βρυτίνη quoq; animal quoddam est Hesychio. Ἄβρυτοι Echinorum marinorum genus eidem Hesychio. Et alibi Ἄμβρυτοι (Hesychius τ duplex habet) Echini quidam marini, quos Aristoteles βρωύνες (imò βρύσσους legit Zoographus) vocat. Sed hæc vocabula, inquit, corrupta videntur ab Ἄβρωτοι, sic enim nominat Aristoteles Echinos, qui edendo non sunt, de quibus etiam Michael [d] Ephesius quærit, quomodo (in-
D quit) Aristoteles, Echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores sunt, pleno excrementis, ideoq; cibis ineptos esse dixit? nam si calidiores sunt, melius eos concoquere, & excrementorum minus habere par erat, nec esse ineptos cibo; an dicendum calidos quidem esse, sed voraces, & præ copia ingestorum, quæ calor natiuus eorum vincere non potest, cruditatem in eis fieri? Echinometras quoque inter Echinos adnumerari patet: etenim ratione magnitudinis duntaxat differunt. Aristoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Echinometras Plinius spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit; quod quidem ipsum mihi vero similius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quàm ob magnitudinem calycis. Ex hoc genere maximi, vt vidimus, minimis aculeis sunt: hos Massilienses vocant Rascassos. Huiuscemodi vidi, qui quoquouersus palmos dirigeres, plusquam duorum essent palmorum crassitudine: alium etiam inspexi calyce exiguo, & aculeis digiti longitudinem superantibus, longitudine

[a] De histor. anim. c. 5.

[b] Lib. 16.

Magni vbi.

Circa Daniā, & Noruegiam reperiri.

Malum marinum Germanis quid.

Varrini error.

[c] Lib. 4. de hist. plant. c. 13.

Echinus βρύσσος.

Βρογγόνδυλω

[d] Li. de par. anim.

Echinometræ ab Echinis vt differant.

aculeorum præstantes. Hæc ille. Nos verò cum Rondeletio, & Bellonio potiùs Aristotelis sententiam secuti Echinometras ab Echinis calyce duntaxat, non autem aculeis differre asseueramus. Echinus maris (inquit [e] Aristoteles) omnium maximè a natura munitus est: quippe qui testa vndiq; spinis frequentibus circumuallata cæletur: quam rem peculiarem hûc in genere testato sortiri diximus. quod quidem hoc distycho expressit [f] Martialis: E

[e] Lib. 4. de partibus.
[f] Lib. 13.

Iste licet digitos testudine pungat acuta,
Cortice deposito mollis Echinus erit.

Caro.

Echinum, inquit Albertus ex Plinio, habere carnes rubentes, sicut minium. cùm tamen Echinis carnem omnino neget Aristoteles. Non omnibus, inquit Plinius, idem vitreus (minij potuit hic fortè Albertus legere, vt adnotat quoq; Zoographus) color. circa Toronem candidi nascuntur &c. Tribuit pariter partes quasdam Echino Albertus, & hunc sequentes scriptores, quas Echeneidi conuenire conspicuum est. Bellonius Echinos alios edules facit, alios verò nequaquam. Edules, inquit, maiores quidem aculeos habent; crassitie autem minores sunt, vixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuersa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. alij enim omnino nigri, alij albi, quidam vitrei, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conspiciuntur: quidam sunt cyanei; alij purpura splendent, subinde circumagentibus se igniculis micantibus ad aculeos scintillæ modo, sic ille. Echinorum genera à me obseruata pòst memorabo, cùm prius Rondeletij & Bellonij descriptiones attulero. Primum Echini genus (inquit [g] Rondeletius) quod cibo idoneum est, in quo oua multa, & magna sunt, esculentaque non solùm in maioribus, sed etiam in minoribus: statim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs diebusq; tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine, & magnitudine ouariû hunc Echinum appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatem conglobata est, dempta vna parte parum compressa, in qua os est rotundum quinq; dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coëuntibus munitum: ij quinq; maxillis internis connexi sunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili, stupendoq; artificio sunt constructæ, & cælatæ, vt nihil sit in toto mari elegantius, spectatuq; iucundius. Quinq; igitur sunt ossicula minora, tenui membrana alligata, id totum est quòd comparat [h] Aristot. τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα, idest laternæ quæ pellucida aliqua pellicula siue membrana circundata non sit. Inter dentes interna caruncula quædam est, quæ linguæ vice est, mox iungitur gula, quæ in intestinum definit, longum per testam stellatim dispositum, eius tenuibus fibris suspensum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa destinatum est, ex aduerso oris situm, ita vt os in terram versum sit, excrementi foramen supra habeatur. partus enim ex imo petitur, vnde fit, vt os ad partum sit versum: excremêtum verò superius parte prona testæ contineatur. Excrementa rotunda sunt exiguarum pillularum instar. Qualis intestinorum, talis ouorum ordo est. nam inter nigrum id quod carnis vice est, & intestinum oua flaua cernuntur, quæ sola eduntur cruda, oriq; grata sunt, etiamsi salsa, & subamara sint. Sunt quidem omnibus Echinis oua, inquit Aristoteles, sed nonnullis exigua, nec cibo apta (nisi in hoc Echino.) Et [i] alibi: omnia testacea vêre, & autumno ea, quæ oua appellant, habent: Echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, sed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebusq; tepidis restituuntur, redduntur q; pleniores, præterquam illi, quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis mensibus meliores sunt, parui quidem, sed pleni ouorum. Testa tota intrinsecus foraminibus paruis plena est, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis suppeditant: extrinsecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, membranula scilicet obligata, vt in orbem moueri possint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum est, crassius & in acutum illi definunt. His in gyrum mouetur. Hoc est admirandum Dei Opt. Max. in hoc animante opificium, quod vt clarius perspiceretur, superiore loco Echinum integrum, inferiore directû in partes duas depingendum curauimus, vt quantum picturâ planâ assequi pictor potuit, internę huius Echini partes intelligi possent. Hactenus de primo genere Rondeletius. F G H

Echini edules, & non edules. Color.

[g] Ex Arist. 4. de histor. animal.

Ouarius Echinus vnde dictus. Descriptio. Forma. Os. Dentes. Ossicula.

[h] Lib. 4. de hist. anim.

Caruncula linguæ vice.

Excremêta. Oua.

[i] Lib. 4. de hist. an. c. 12.

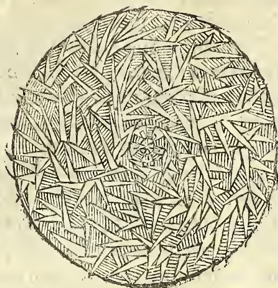
Quãdo meliores.

Habes item Echini iconem spoliatum suis spinis, eundemq; spina præditum, nec non Echinum lapideum.

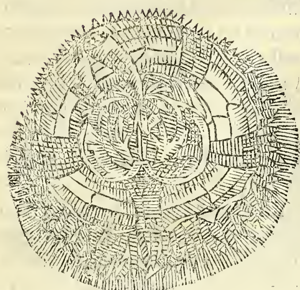
Spatagus & Brissus Rondel.

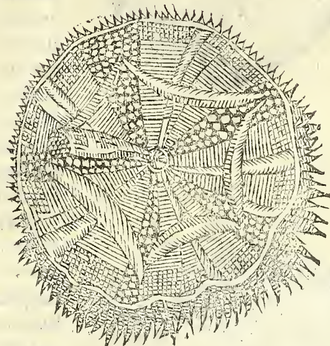
Secundi, & tertij generis Echinorum eodem authore breuiter Aristoteles meminit his verbis: ἄλλα δὲ δύο γένη τό, τῶν σπατάγων (vt Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸ τῶν καλουμένων βρύσσων, γίνονται δὲ ἔπι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum ac tertium Echinorû genus, Spatagi, & Brissi, quæ genera pelagia sunt, raraq; inuentu. Ex his Aristotel. verbis, inquit

A Echinus integer. Echinus in duas partes diſsectus.

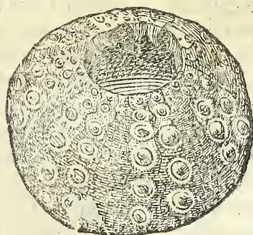
B

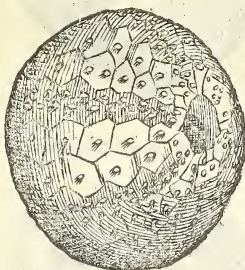

Echinus ſpoliatus à ſuis ſpinis. Echinus lapis ſpoliatus à ſpinis.

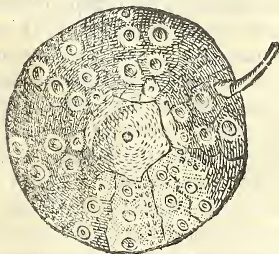
C

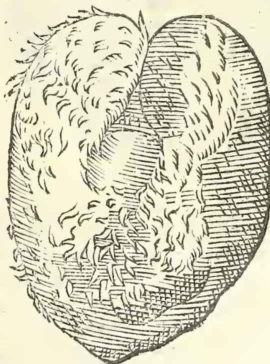

Echinus cum ſpina adiuncta. Echinus Spatagus, & Briſſus Rondel.

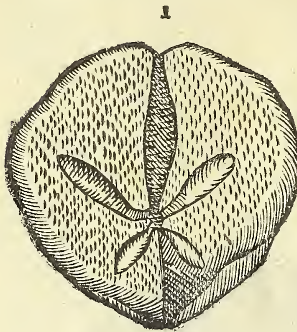
D

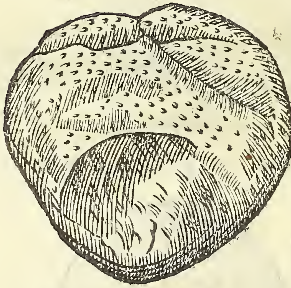

Echinus spatagus authoris.

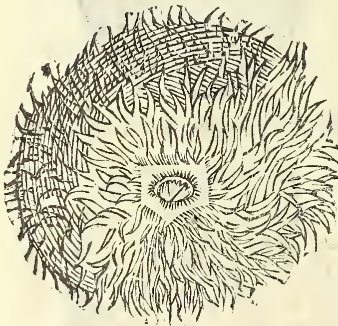
1

2

Echinometra Rondeletij.

inquit Rondeletius, neq; ex ullo alio auctore vetere notas aliquas colligere possis, quibus hos Echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm Echinum, quem hîc exhibemus, pelagium, & inuentu rarissimum esse certò sciam, qui ab Echinometræ, Echini ouarij, Echini parui, notis à veteribus traditis facilè distinguatur, non dubitaui pro Spatago vel Brisso proponere. Hic igitur Echinus, siue Spatagus, vel Spatangus (vtroq; enim modo legitur) siue Brislus, minus rotundus, quàm superior, à cordis figura nō valde recedens, aculeis paruis, & raris septus, altera parte, in qua scilicet os est, magis planus, quàm superior. os dentibus caret: verùm maxilla inferior superiore prominentior est, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim, & luto versatur. In interiore testa nulla talis spectatur fabrica; qualem in Echino ouario descripsimus: sed est intestinum conuolutum, aqua, & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco est. Hęc ille exhibita præcedente icone, cui non absimilem adiecimus. B F

Echinometra Rond. Ortus.

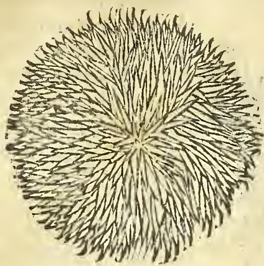
Quartum Echinorum genus (inquit idem Rondeletius Echinometram numerat Aristoteles, quasi matrem, aut matricem dicas Echinorum, inquit Gaza, quanquam sciendum est, in hoc genere marem à fœmina non distingui: neq; enim ex semine; vel ex ouo generantur, sed sponte oriuntur, vt Ostracoderma. Echinometras ab alijs omnibus magnitudine distinguit [k] Aristoteles: ἔτι αἱ Ἐχινομῆτραι καλούμεναι μεγέθει πάντων μέγισται. sed hanc magnitudinem non ad corpus seu calycem, verùm ad spinas refert G Plinius, quum scribit: Ex his Echinometræ appellantur, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Cuius sententiam Gillius Aristoteli sententiæ præfert his verbis. Aristoteles dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Plinius Echinometras spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit: quod ipsum mihi vero similius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quam ob magnitudinem calycis. Ego verò à corpore siue calycis potius, quàm aculeorum proceritate Echinometras dici existimo, cur enim Echinorū matrem, vel matricem ab aculeis longis nominassent veteres, cùm sit aliud quintum scilicet genus paruo calyce spinis longis durisq;? hoc quidem genus pro Echinometra vsurpasse videtur H Plinius, & eum secuti contra Aristotel. mentem, cùm perspicuè vtrunque genus separet. Quare Aristotelem hîc sequendum censeo, ex quo sua transcripsit Plinius. Aristot. igitur Echinometram hîc exhibeo, quę magnitudine reliquis præstat, adeo vt ambabus manibus quaquauersum extensis capi vix possit: aculeisq; est mediocribus. Internæ partes ouarijs Echinis similes sunt, demptis ouis, siue flaua illa parte eduli, quæ exigua est, & planè exucca. Hæc de Echinometra ille, qui & quintum genus exhibet, & describit, vt modo, cum prius quæ de Echinometra tradit Bellonius, transcripserimus, Zoographus hanc Echini superficiem pinxit, mihi Echinometræ videtur, cum qua icone quadrat aliquo pacto hęc mihi à Iosepho Casabona Belga horti Pisani præfecto, orbis Echinati nomine missa.

[k] Lib. 4. de hist. anim.

Arist. & Plinies discrepant.

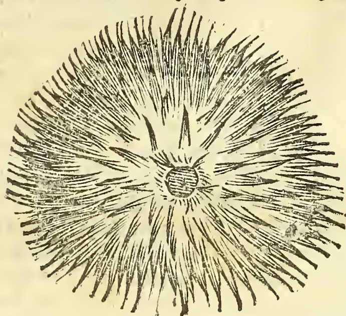
Cæterorum

A Echini superficies ex Zoographo.

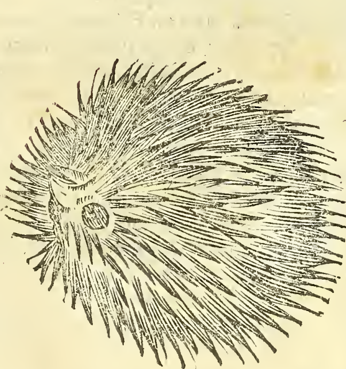

Orbis Echinati pars prona & supina.

B

C

Cæterùm Bellonius sic habet. Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Ego verò Aristotelis sententiam secutus, Echinometras cæteros Echinos calycis magnitudine superare asseuero, minimisque aculeis esse præditos, breuibus, & obtusis interceptos spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem testa cinerea est, pugni, aut oui anserini magnitudine, rapi modo in vastitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, supina autem rotundæ. Pelagiæ magis sunt Echinometræ. quòd autem reliquis maiores sunt, ideo cæteris anteponuntur. Longurijs longioribus nautæ multò egent magis, quàm in alijs Echinis: siquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in Insulis maris Aegæi tanta crassitudine profecisse contemplatus sum, vt ad crassitudinem binorum pugnorũ extuberauisse viderim: rariusculè quàm alij Echini capi consueuerunt, sed quò maiores sunt, eo delicatiores existimantur. Sic ille. — *Echinometra Bellonij.* — *Descriptio.*

Quintum Echinorum genus, idest, quod saxo inhærens repręsentabimus ex Rõdeletio calyce paruo, spinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ destillationes fœlici successu sum vsus, vnde affirmare nõ dubitamus id esse quintũ genus Echinorum, de quo sic[1] Aristoteles. Genus item aliud est minutum spinis longis, prędurisq; gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Aristoteles author est Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo. augentur forma productiore, quàm cæteri, spina ijs parua, nec rigida, sed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à sese disiuncta, & ad foramen exterius coëuntia. Hęc itaq; omnia Rõdeletius. — *Echinus Rõdeletij.* — *[1] Lib. 4. de hist. animal. cap. 5.*

De eodem, vt videtur, sic scribit Bellon.

Genus Echinorum aliud est (inquit Aristoteles) minutum, pelagium, spinis grandibus, longis, prædurisq; modo penè lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad destillationes vrinæ vtuntur. Vulgus cùm Italicum, tum Gallicum, atq; etiam Græcũ vn Iudeo vocat, quòd perpetuò nigręscat, sordescat, & gustus ingrati percipiatur. Passim reperitur: quod aliter Brissis, & spatagis euenit ex Philosophi sententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera spinarum longitudine superat: neque colorem, vt illa varium habet: testam iuglande maiorem non promit, estq; reliquis omnibus viuidior. Nam si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem conuertit. Plures habet, quàm alij proboscides: idcirco citiùs repit, firmiusq; hæret: oua non fert, vt alij, sed sanguineum quiddam nigrum sanici simile, quo manus cruentat, atque inficit. Dentes itidem in verticilli modo habet quinos, circulari ordine dispositos, vt & cæteri, quibus algas, saxa & conchyliorũ testas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari sinunt, vt annuli vice ad signandum panem vtantur: refert enim quinque folium, vel quippiam simile affabrè delinea- — *Echinus minor Bellonij.* — *Proboscides.* — *Dentes.*

D

Echini quintum genus Rondeletij.

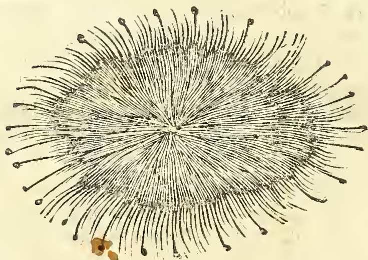

Echinus ſemipidē latus.

delineatum. Ventrem in quinque partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis vētres eſſent, membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi teſtæ quoque appēſi ad foramen excrementi coeunt, ſed diſiuncti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſis apparēt. ſunt enim vltra ſex millia ī quolibet Echino. Hucuſque Bellonius, qui & alium maximum Echinum vidit in rubri maris litore, F inter fontes amaros, & vrbem; quàm vocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum, ſemipedem latū, minus, quàm alij rotundum, paucioribuſque ac minus frequentibus aculeis aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret. Zographus pręterea cuiuſdam Echini ſuperficiem pinxit, quam ſe Venetijs vidiſſe teſtatur: nos eam quoque hîc exhibemus, præſertim cùm & à noſtris & aliorum iconibus diuerſa videatur. Noſtrorum modò Echinorum prima figura ouata eſt, colore ferrugineo ad nigrum vergente præſertim ad ſuperficiem, in centro albicat, aculeis longis, ſed exilibus & in eorum ſummitate puncti quidam paruuli ſunt coloris cærulei. Secunda icon Echini eſt aperti interna oſtendentis, figura quodammodo oblonga, intus apparet quid flauum, vel oua ſi ita mauis appellare. Tertia eſt Echinorū maris rubri figura aculeis longiſsimis ferrugineis ad rubrum vergentibus paruo calyce quorū quidem picturā Bernardinus Caſtellettus Genuenſis aromatarius ſagaciſsimus nobis impartiuit: deinde quartum datur Echinorum genus Ariſtotelis, quod Echinometram vocat, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorū, vt inquit Gaza. Verba, quæ ad eius deſcriptionem pertinent, ſuprà ſcripſimus ex Rondeletio: noſtram verò ponimus iconem, quæ aculeis prędita eſt, licèt nō admodum longis, colore tota eſt ferruginea. Sequitur hanc alia ſpinis denudata, quæ magnitudine à priore nō differt: extrinſecus eſt ſcabroſa, coloriſque ferruginei; Tertia magnis, longiſq; aculeis inſignita; coloris tota eſt amethiſtini. Poſtremò loco Echinometram omnium maximam damus, quam nobis idem Bernardus Caſtellettus Genuenſis humanus pariter atq; rerum naturalium peritiſsimus, meiq; amantiſsimus communicauit, magnitudine ferè puerorum capitis, eaq; quæ in Tyrrheno, & Hadriatico mari naſcitur, maior, tantæ capacitatis, vt quinque aquæ libras caperet, in ſuperiore parte gibba, & rotunda, in inferiore verò quodammodo plana. Circunferentia duorum dodrantum & palmi.

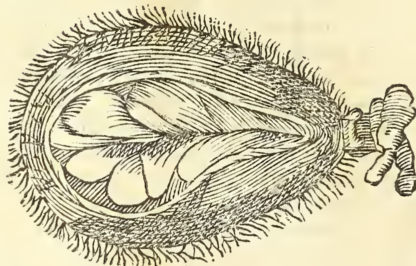
Echinorū ab auctore obſeruatorum deſcriptiones. Primum genus. Secundum.

Echinus marinus ferrugineus.

Echinometra prima.

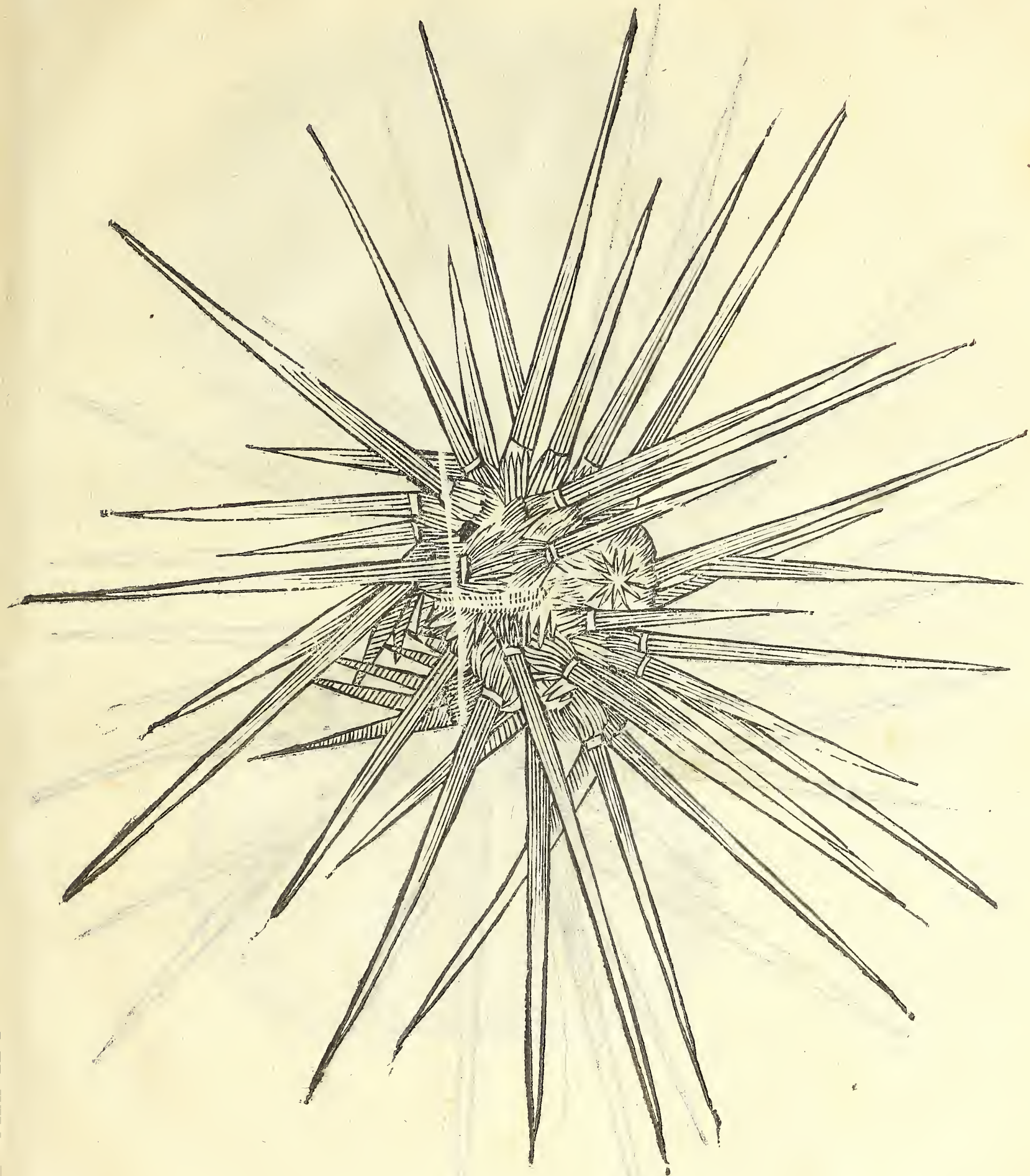
Echini ſpecies oblonga aperta.

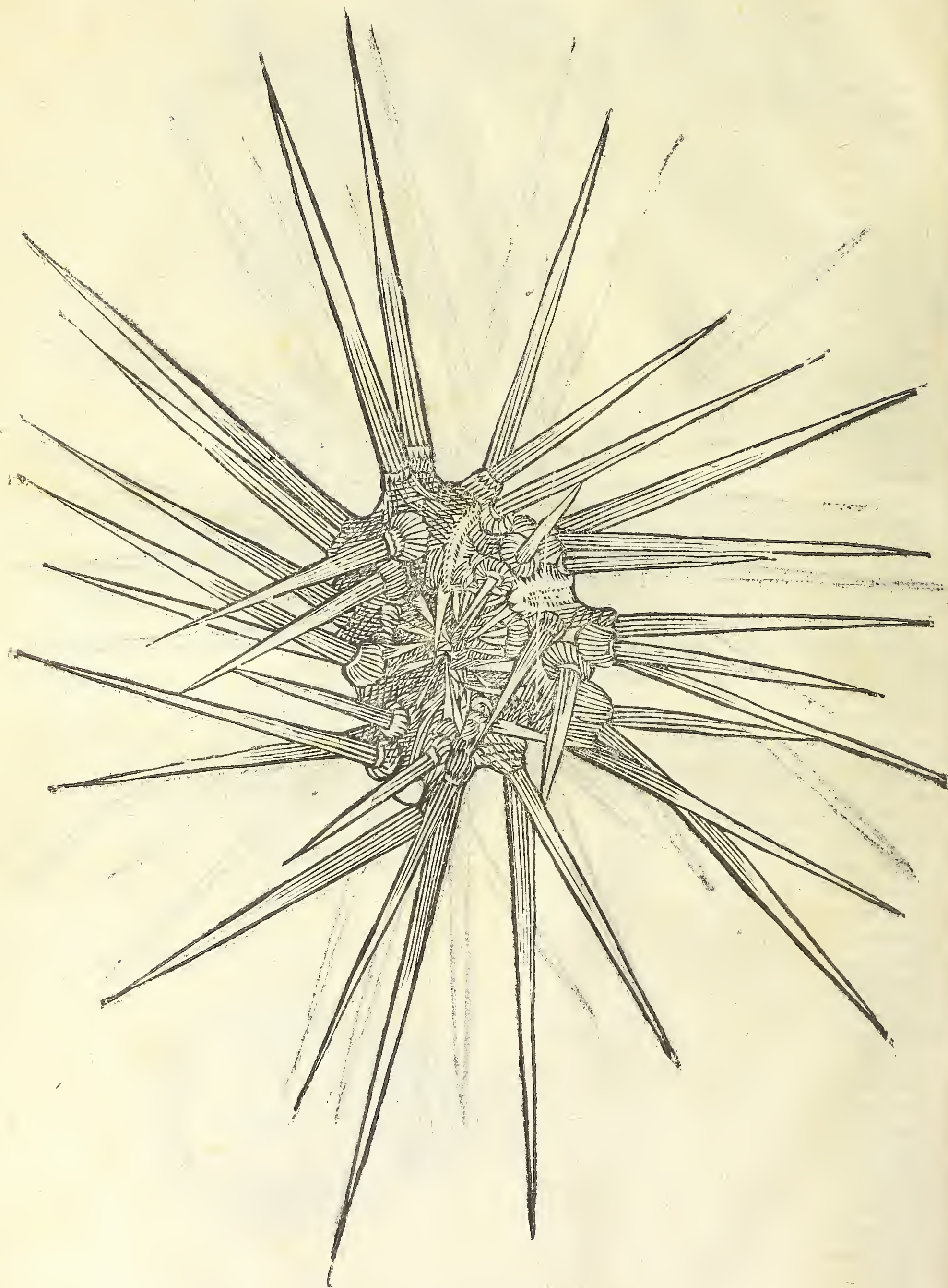
G H

Capacitas. Circunferentia.

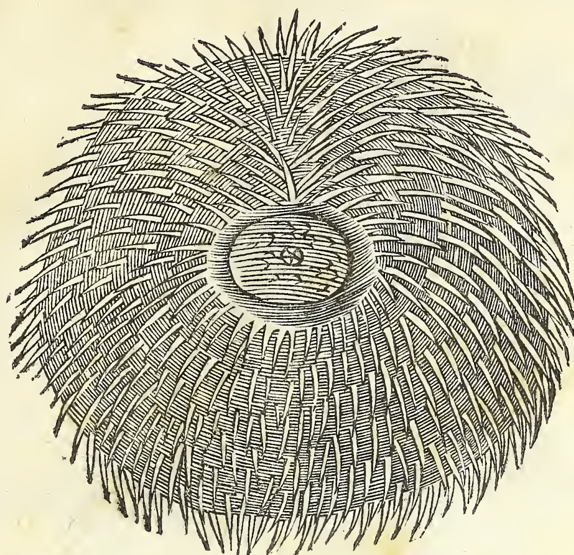
Echinus è mari rubro aculeis longissimis, prona parte pictus.

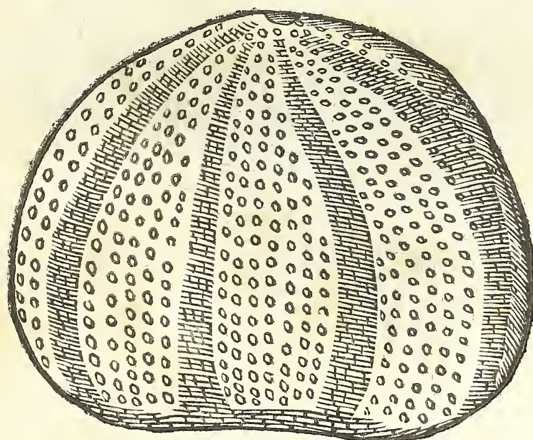
Echinus idem, ſupinè pictus.

Echinometra authoris.

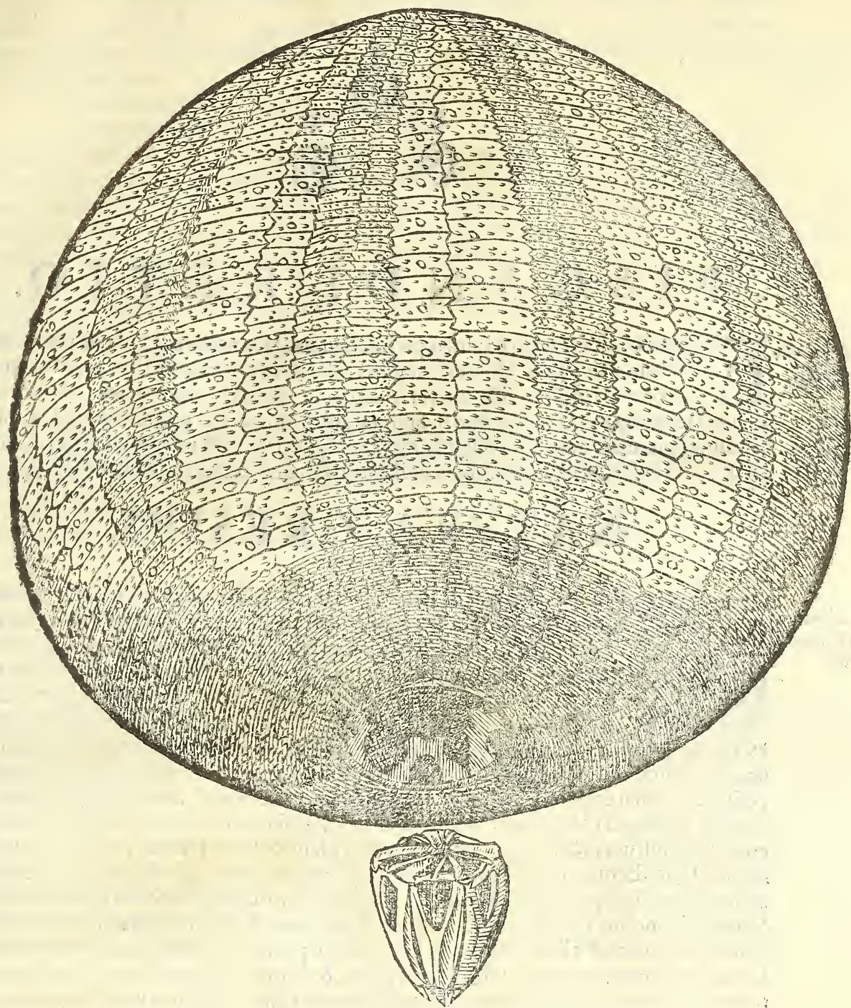
Echinometra ſpinis denudata.

Echinometra ametheſtini coloris.

Echinometra maxima pelegica Sardica, à D. Caſtelletto.

palmi. Euidenter in hac apparebat calyx, in parte anteriore albus, in quinq; ceu ventres, vt in Melopeponibus diuiſus, quorũ ſinguli tres habent tænias, quarum media eſt tanquam ſutura, quæ partes ſeparat, & facillimè aperitur, aperta refert figuram ſerræ; nam coniunguntur illæ teniæ per ſymphyſim. Binæ aliæ illæ teniæ, quas dixi huiuſce ſecturæ eſſe, ſunt colore quaſi caſtaneo, crebris foraminibus pertuſæ, quæ tamen niſi expoſitæ aëri non apparent quintuplo maiores ea ſutura. Os erat in parte inferna, vtècontra in ſuperna excrementorum eſt exitus, vt in alijs turbinatis. Dentes habebat qui nos, concauos, figura triangulari. Tota exterior teſta à ſpinis denudata, ferrugineo colore eſt, & in ea ſerræ erant maiores, & minores, colore flauo; ſed tranſuerſales illæ, quæ parallelæ erant intus, extra quidem quoq; apparent, ſed figura diuerſa. Sunt enim in medio latiores, in extremo anguſtiores, & vbi latiores, ibi tuberculorum adinſtar verucarum plenæ; qualia etiam in interuallis conſpiciuntur, ſed minora. In quibus hoc quoque nota quòd propè os maiora crebriora ſunt, & paruæ illæ non conſpiciuntur. Omnium Echinorum minimi ſunt, & cũ quinta ſpecie à Rondeletio picta conueniunt hîc nouiſſimè poſiti.

D

Os.

Dentes.

Pars exterior denudata.

E

Echini omnium minimi.

PISCANDI RATIO.

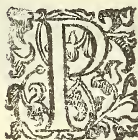
F

Edules qui piscandi.

Echinos edules, & non edules reperiri diximus. Hos nulli sunt qui piscantur, cùm edendo non sint. Illos (inquit Bellonius) piscatores venantur hoc pacto. Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui sint dentes. Hanc manũ Echinis submouent, vt eos ab imo in sublime attollant, qui suis promucidibus sese ità stabiliunt, vt plerunq; piscatores testam prius atterant, quàm inde integros diuellere possint, idem refert in suis obseruationibus se vidisse eodem, quo Ostrea modo Echinos capi.

NATVRA, GRESSVS.

Aculeorum in Echinis usus.

Rouida, & benigna natura spinas seu aculeos Echinis videtur tribuisse, quò à piscatoribus se posint tueri, quod quidem testatur Atheneus, dum inquit: Echini tum terrestres, tum marini spinarum suarum obiectu, & rigore ceu vallo quodam sese tuentur, quominus capiantur. Mirum verò est, quod de his tradidit Aristoteles: Eorum scilicet corporis partes dissectas rursus coires, & redintegrari. Idem quoq; scripsit Aelianus fortasis ex Philosopho, sed clariùs: cuius hæc sunt verba. Echinos marinos viuentes obductos testa, atq; aculeis cõmunitos, si quis contriuerit, & alia separatim ab alijs frusta in mare abiecerit; hæc tamen cohærentiam, & coitionem inter se faciunt, & affinem partem recognoscunt, & applicata cohęrescunt, velutiq; conseruntur simul, & naturali rursus quadam conciliatione (mirum dictu) integrantur. Eadem planè & Philes cecinit. Quod ad gressum modò attinet. Echinis spinę (Plinio auctore) pro pedibus sunt. ingredi & his in orbem volui. itaq; detritis sæpè aculeis inueniuntur. id quod ante eum Aristoteles optimè tradidit. Spinis suis (inquit) Echini vtuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, sedemq; permutant. & alibi: Echinorum spinæ vicem pedum eis præstant, non villorum, vt Erinaceis (terrestribus nimirum). Idem agiliùs, & frequẽtiùs moueri qui sunt cibo idonei testatus est, cuius rei argumentum, ait, quòd semper aliquid alga suis spinis implexum gerant. G

DENOMINATA.

H

Lura inuenio ab Echinis denominata, quæ omnia, quoad fieri poterit, recensebimus. Conchæ genus apud [a] Plinium Echinophora nuncupatur. Est Polluci auriculæ pars Echiniscus dicta ἡ περὶ τὴν κυψέλην κοιλότης, idest proxima circa vel ante foramen auris cõcauitas; media inter foramẽ (quod κυψέλην vocant) licet etiam sordes eò contentas hac voce significent) & auriculam. Vbi apud Plinium legitur: Ceras ex omniũ arborum satorumq; floribus apes confingunt excepta rumice, & Chenopode. Echinopode legit Zographus, licet, inquit, herbam quandam suibus venenosam nostri Chenopodem, idest Anseris pedem vocitãt. Bellonius in singularibus suis obseruationibus herbam vulgo Echinopoda, vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare scribit, quam Incolæ in lignorũ inopia vrant. Echinopus genus est spinæ sic dictæ, quòd pedes ingredientium super ea detineat, & remoretur:

vel

A vel quòd Echini marini pedibus similis sit, Πόσι habetur, Etymologo auctore, λυκόφανον, τὸν ἐχινόποδα μισῶσιν, vt ait Hesychius. Folia Glycyrrhizæ Plinio sunt Echinata: Zoographus verò χοινᾶ, idest lentisci folia glycyrrhizam habere auctor est, non ἐχίνου, nec ἐχινώδη, cui subscribo. Sunt etiam lapides ab Echini, quam repræsentant forma, Echinites dicti, quales plures in Musæo habeo. Echinæ vel Echinades Insulæ quædam reperiuntur: de quibus [c] Homerus: Echinata folia. Echinades insulæ. [c] Iliad. B.

Οἱ δ' ἐκ Δυλιχίοιο, ἐχινάων θ' ἱεράων

Νήσων καὶ ναίουσι πέρην ἁλὸς Ἤλιδος ἄντα,

Vbi Eustathius: Rectus inquit, est ἐχίνη, apud posteriores autem Homero ἐχινάς, seu deriuatum ab ἐχίνη, siue diminutiuum. Echinadum incolæ vt refert Varinus, Epei dicebantur. Apparet autem, Eustathio, & Athenæo auctoribus, ab Echinorum copia nomen eis esse factum. Sinope, inquit [d] Strabo, sita est in collo peneinsulę cuiusdã: cuius litora petrosa sunt, & fossas quasdam in petris excauatas habent, quæ mari tempestate elato complẽtur: quam ob caussam non facilè adiri possunt: & insuper quòd petrarũ superficies omnis sic ἐχινώδης (idest aspera, & acuminata, Echinata: interpres Echinorum plena vertit) nudo pedi inac- [d] Lib. 12.

B cessibilis.

PRÆSAGIA.

Echini affigentes sese, inquit Plinius, aut harena saburrantes tempestatis signa sunt; quod vbi vidêre nautici, pluribus anchoris nauigia infrænant, teste eodem auctore. Et Massarius ex [a] Oppiano tradit Echinum præsagire tempestates, & lapillis operiri, ne agitatione procellę spinas atterat. Atqui, inquit Zoographus, Oppianus nihil de spinarum attritione, sed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquemque dorsum suum aggrauare scribit. δ' ἀγκλίνουσιν ἕκαστος λᾶαν: ὅσον βαρύθοντα περὶ σφετέρῃσιν ἀκάνθαις Ῥηΐδιος φορέοιεν, &c. Idem ex eodem, vt apparet, Oppiano prodidit Aelianus. Fluctus, inquit, & tempestas ad terram Echinos deuoluens è mari funditùs in aridum expellit, & violenter allidit, si eius periculi metuentes, cùm sentiunt mare inhorrescere, & ventorum acerbitate procellas cieri, suis spinis lapillos ad gestandum faciles tollunt, vt libamentũ ac firmamentum habeant, Tempestatẽ psagiũt. [a] Lib. 2.

C vt ne procellarum incursus, ac suæ eiectionis periculum, à quo sibi timent, subeãt. Et [b] Plutarchus hisce verbis, Simone Gryneo interprete, Echini marini quoties æstum procellasque præsensere, saburra grauant sese, ne propter leuitatem iactentur, neué tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firmè inhæreant. Et eos secutus Ambrosius, Echinus, inquit, in mari cùm ventorum procellam præsenserit, calculum validum arripit, eumq; velut saburram vehit, & tanquam ancoram trahit, ne excutiatur à fluctibus. sicq; qui non potest se suis viribus liberare, alieno regitur pondere. quo indicio etiam nautæ velut signũ futuræ perturbationis capessunt, & sibi præcauent, ne hos imperitos turbo inueniat. Hæc frustra credi auctor est Bellonius addita ratione: nam, inquit, quum tam multis promuscidibus muniti sint, à fluctu minimè volutari possunt: neq; spinas, vt creditum est atterunt. [b] Lib. vtra Animal. Saburrãt se tempestatis tẽpore.

MORALIA.

D Lucianus probans Tyrannum quò senior est, eò magis exacerbari, inter alia præclara Echinorum producit exemplum, qui quò plus habent ætatis, tantò testa sunt asperiore. Tyrãni natura.

PROVERBIA.

Ἐχίνου τραχύτερος. idest *Echino asperior*, in hominem intractabilem, ac insuauibus moribus: metaphora sumpta est ab vtroq;, marino scilicet, & terrestri. Vterque enim est asper: sed hic toto corpore non est asper: ille autem vtriq;. Πρὶν δ' ἂν δύο ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πόντου, ὁ δ' ἐκ χέρσου. idest *Prius Echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra*, de ijs, qui moribus, ac studijs inter se sunt, ità dissidentes, vt nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coituram. *Echinum leuigaueris*, quo signatur aliquid nunquam futurum, tanquam de ἀδυνάτῳ quopiam. Echino asperior.

HIEROGLYPHICA.

Homo difficilis & morosus. [a] Li. 28. hieroglyph.

OMINEM difficilem, atque moroſum, quicum difficulter, vel nulla vnquam ratione conſuetudinem inire poſſis ex Hieroglyphico Echini marini, teſte Pierio [a] Valeriano, monſtrabant: quippe quem quaqua tracta re volueris, aſperitate, renitentiaq; horridum experiare, atque itidem ex hoc aſperitatem eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atque grauem per hoc animal notabant. Item iudiciorum ſeueritatem picto Echino, deſignare licebit. Erant enim apud veteres vaſa, ahenea, aut opere fictili facta, Echini nomine nuncupata, quæ animalis iſtius imaginem referebant, quorum in iudicijs vſus erat, in quæ teſtium dicta ſcriptaq; iudicia conijciebãtur: ex quo ſignificabatur, non licere cuipiam impunè illis manus admouere, neque inuertere, aut immutare quicquam ſinę graui ſupplicio. Sunt etiam qui per Echinum nauigationem tutam intelligant. Ille ſiquidem imminentem tempeſtatem præſentiens attractis lapillis ſeſe munit, arenaq; nauium inſtar ſaburrat, ne vi fluctuum vlla uexari, iactariuè poſſit. Ad hæc macilentiſſimũ hominem per idem animal intelligebant, cui quidem ſit hoc peculiare, vt nullam intus carnem cõtineat, foris, & ſpinulas, & cruſtam tantùm habeat. Huc accedit quod integrum cibo eum abſtinere aiunt. Poſtremò exercitum, aut quid huiuſmodi ex diſſipatis reliquijs inſtauratum, ſi quis pingendo ſignificare voluerit, non imperitè Echini marini dilaniationem quandam figurabit. Ille enim in fruſta diſcerptus, ſi proijciatur in mare, confluentibus ſponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficaciſſimè ſolideſcit.

Iudiciorũ ſeueritas.

Nauigatio tuta.

Macilẽtus homo.

Exercitus inſtauratus

EPITHETA.

ECHINVM marinum dixit Horatius. Sed differentia vtens, non epitheto. Apud Textorem dicitur hirtus, aſper, volubilis, ruber, aequoreus. Sequentibus verò epithetis circunſcribitur apud auctores: vt cùm ὀκριόεις, ὀξύκομος vocatur Oppiano. Αἰθήεις Nicandro, Scholiaſtes interpretatur, cuius caro ſit ruffa, aut rubra, Ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς κατὰ τὴν σάρκα.

VSVS IN CIBIS.

[a] Lib. 4. de partibus anim.

Echinorũ caro quæ.

IHIL habere carnis Echinos [a] Ariſtoteles nobis ſcriptum reliquit, licèt Plinius, & ſcholiaſtes Nicandri Echini carnes nominent, oua nimirum eorum, & partem exculentam intelligentes. Oua verò ex Ariſtotele Echinis omnibus ſunt, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, de ijs nempe Echinis intelligens, qui ab eodem ἄβρωτοι id eſt cibo inepti (vt diximus antè) nuncupantur. Plinius oua tradit plenilunijs habere hyeme. Sed Ariſtoteles nullo tempore, inquit, ouis omnino carent, ſed maximè plenilunijs diebuſq; tepidis redduntur pleniores: prætcrquam ij, quos Pyrrhæus fert Euripus; nam illi hybernis menſibus meliores ſunt. Quod ad nutrimentum attinet, id exiguum, & humidum præbent: (Mneſithæo auctore) ventrem tamen ſoluunt, & vrinam promouent. Idem [b] Celſus, & Galenus tradidere: & Dioſcorides. Marinus, inquit, Echinus ſtomacho ventriq; vtilis eſt, vrinam cit. Qui ſint comedendi, & quid præſtent nobis, rectè Galenus expreſſit. Echini ex mulſo, ait, eduntur & garo, alui ſubducendę gratia. [c] Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis ſunt alimenti, ac medij inter ea, quæ humores extenuant, ac dẽſat. [d] Athenæo ex Diphilo, Natali de comitibus interprete, Echini ſunt teneri, bonumq; habent ſuccum, viroſi ſunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, ſtomacho ſunt vtiles boniq; ſucci, & dulces. Leniores ſunt inter hos rubicundi, melini (μήλινοι, id eſt lutei, Natalis vertit fraxinei: quod nõ probatur: verterem flaui) craſſiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam naſcuntur, quidam ſunt ſubamari, qui circa Siciliæ ſcopulum capiuntur, ventrem ſoluunt. Hæc ille. Echinos ventrem deijcere omnes ferè ſcriptores adnotarunt, Galenus, Paulus, Actius, & Plinius ſecũdus inter cæteros multis verbis ius pręſertim eorum

Oua quando habeãt nutrimentũ exiguũ.

[b] Lib. de attenuante victu.

Stomacho, & vẽtri vtilis.

Qui coquẽdi.

[c] Lib. 3. de alim. facult.

[d] Lib. 3.

Vẽtrem ſoluunt.

A eorum commendant: quo vocabulo aquam internam esse intelligendum putat Zographus: nam nisi recentes, & crudi, non sunt edendo, vt inquit Bellonius, digito, vel pane atteri ait, atque diuelli, vt liberiùs absorberi possint, emundata aqua, ac stercoribus, quibus (vt ostrea) interdum scatent. Ea autem oua gustui dulcia sentiri, ceu ricini pulpam. Et Nicolaus Perottus. Scinditur, inquit, Echinus leui percussu, hirta testudo (cortex Echini) in duasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera verò leuiter aqua abluitur. decidunt sordes, quæ in ijs pro visceribus sunt remanent quinque partita oua, subruffa, ad stellæ imaginem formata, hæc cruda sumuntur, sapore non iniucundo, quamuis nescio quid amaritudinis habeant. Condiebantur etiam eiusmodi oua quod testatur Palladius. Mense inquit, Decembri, quibus litus in fructu est, vbi Lunæ iuuabit augumentum, quæ omnium clausorũ maris animalium, atque concharum iubet incremento suo membra turgere, Echini carnes salibus condire curabunt, quod solito more conficitur. Hanc quoque rem per omnes menses benè faciemus hybernos. Vbi coxeris eos, pipere, & croco aspergi iubet Platina. olim ante cœnam, inquit Rondeletius, Echini integri, & crudi cum ostreis, spondylis, pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio
B festiuam narrat historiam de eo qui Echinos integros deuorare voluit. Laconem, ait, ad cœnam vocatum appositis Echinis, qui quomodo edendi essent cum ignoraret, ac quomodo alij ederent, non animaduerteret, vnum in os immissum cum testa dentibus comminuit, & stridere fecit. Cum igitur os misere discruciaretur ob duram cibi asperitatem: o sceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam, emollitum; neque posthac vnquam sumpsero. Nostri lapide testam frangunt, & flauam, siue croceam partem idest oua edunt. Et in nobilium cœnæ apparatu ponebantur primi, vt notat Dalechampius in Plinium. Et quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echini, Ostreę crudæ &c. vt auctor est [c] Macrobius. Echinus (auctore Plinio medico) ex interuallo mãducatus phreniticis, ac Epilepticis aptus est stomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus est idoneus. Et Dioscorides ijs, quibus atra bilis stomachum infestare solet, pisces in aquis petrosis degentes, & erinaceos recentes conuenire scribit.

Ius Echinorum quid. Condiunt sale. Echinũ integrum deuorauit Laco. [c] *Lib. 3. Saturnal c. 13.* Ad Epilepsiam & Phrenitim.

VSVS IN MEDICINA.

C

ECHINI inquit [a] Plinius viuẽtes tusi, & ex vino dulci poti egregiè profluuia purgant. Idem contra Dorycnium, refert, Echinos maximè prodesse, & ijs, qui succum carpasi biberint, præcipuè iure sumpto. Eos etiã aduersus eadem Nicander, & Scholiastes commendarunt. Contra Dorycnium (inquiunt) succurrunt animalia quæ in littore, & petris marinis degunt, vt gobij, & huiusmodi, siue cruda, siue elixa, testaıè edãtur, sed multò magis iuuabunt in cibo strombi, Echini &c. Quidam recentiores Echinum cum Echineide confundentes, vim ei venenosam attribuunt, quod tamen à veteribus nusquã scribitur, quanquam [b] Arcesilaus Batti Eudemonis filius (Plutarchi auctoritate) cùm in lethalem morbum incidisset, marino echino in potionem per Learchũ ei tradito, ad mortem compulsus est. Testæ crematę cinerem scribit [c] Dioscorides, sordida vlcera expurgare, idem præstare echinum cum testis crematum dicit Aelianus. Et Plinius luxuriantem carnem reprimere, eorum testas contusas, & ex aqua illitas incipientibus panis resistere: ijsq; nimirum testis, ex aceto illis (adpositis Marcellus) strumas curari (discuti Marcellus) [d] Ga-
D lenus erinacei vtriusque tam marini, quàm terrestris, testæ potissimum, & aculei cinerem facultatis ait esse tum detergentis, tum detrahentis, itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida vsi sunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere se esse expertum, auctor est Rondeletius, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex eodem cinere fieri dentifricia, idem asserit. Ad Dysuriam, id est vrinæ difficultatem, & calculum echinos, inquit Marcellus, tere cum aculeis suis, & ex mulsa frequenter accipito. Inter medicamenta psoras abstergentia commodè testam crudam inassatam idem admisceri tradit. Ad alopecias testas [e] Galenus commendat ex Sorano. Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare, vel per alcyonium vstum, donec morsum præsentiscat, vel per echini marini vsti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat, & paulò pòst: echinorum marinorũ testas vstas ex melle, & aceto prærasis illine. Ad idem quoque valere testas ex propria experientia nos docet Nicolaus Mytepsus. Testa, inquit, Echini marini vsti, muscerdarum, iridis singulorum vncia, benè contusa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum

[a] *li. 32 c. 10* Contra Dorycnium. Venenatũ non esse. [b] *De Virt. mul.* [c] *Lib. 2. c. 1* ad sordida Vlcera. Ad strumas [d] *Lib. 11 de facult. medi.* Ad Capitis vlcera. Ad Dysuriã Psoras abstergit testa Ad Alopecias. [e] *Lib. 1. de compos. sec. loc.*

etiam cicatricibus pilos creat, ſic ille & rurſus, aut Echinorum marinorum teſtas crematas E
benè tritas irrigato cum melle, & illine. Aduerſus abortum Echinum valere Aëtius tradit his verbis. His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate Erinacei terreſtris corium crematum opitulatur, ſi aqua, aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieri orifficio illinatur. idem poteſt Echinus Marinus, & Mitulæ viuentes vſtæ. Hæc ille, licèt autem ſuſpicari, inquit Zographus, vt Echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandẽ contra abortus vim Echino etiam adtribuiſſe, occaſione à vocabulo ſumpta ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac ſi non ſolùm naues illa retinere, hic verò ſuis infixa aculeis, ſed omnino arcana quædam cohibẽdi uis vtriq; ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in alijs quoque rebus innumeræ ſunt. Contra vrinæ ſtillicidia optimi ſunt Echini, teſte [f] Philoſopho, quem locum citans Matthiolus reprehendit Paulum Iouium, qui in ſuo libro de Romanis piſcibus Echinometram Ariſtoteli deſtillationibus vrinæ opitulari dixerit. In cauſſa eſt frigiditas, inquit, non ſolùm, vt pilus, ſed etiam cutis terrena duraq; euadat: indicium vel echini Pelagij (πόντοι) faciunt: quorum vſus contra vrinæ ſtillicidia eſt, quippe qui frigiditate maris præ alti, in quo degunt (ſexaginta enim, atque etiam amplius, paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem F exigui ſint, ſed aculeos grandes, duroſq; gerunt, cauſſa magnitudinis eſt, quòd incrementum corporis in ipſos conuertitur. cùm enim parum caloris obtineant, neque concoquere poſſint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem, & pili, & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri verò & rigidi modò penè lapidis conſtant propter frigus, & gelu. Hoc genus Echini, inquit Niphus, medici conterunt, vt ſcribit Philoponus, ac ſtranguria laborantibus humori alicui admiſcentes in potu tradere ſolent. Ad expellendas ſecundas [g] Hippocrates echinos marinos tres tenuiter tritos in vino odorato bibendos dari iubet. Echino marino ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem redire prodit Aelianus; Et echini combuſti cinis illitus lepram ſanat, vt Kiranides mouet, & omne vlcus illicò ad cicatricem reducit. Alopeciam quoque, teſte eodem, cinis ſanat, & denſat cum adipe vrſino, vel Delphino, aut Porcino illitus. Echini marini apud [h] Galenũ recipiuntur in medicamento quodam, quod caluitium prohibet, & pilos generat. Ibidem cùm medicamẽta quędam pilos diſperdentia ex comptorijs libris enumeraſſet, ſubiungit. Quin & fortiora his componunt, ex echinis marinis nimirum, & Salamandra in oleo coctis ammiſcent autem ipſis & Alcyonia, & Sandarachen, & quæcunque alia eius generis G exiſtũt. Cutem in alopecijs replere cinerem echini cum carnibus ſuis cremati, ait Plinius, qui etiam contuſos cum ſuis ſpinis & è vino potos ad pellendum calculum probat, modis ſingulis (inquit) hemina bibitur, donec proſit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Ventrem mouere Echinos ſuprà diximus, idq; multi auctores ſcripſere, inter quos Trallianus. Epileptici ſi ex echino, inquit, ſumere per interualla cupiant, non alienum eſt, quippe habet aliquid ventri ducendo, ſtomachoq; firmando, & vrinæ citandæ commodum, & rurſus, Eorum, qui vomica (empyemate) laborãt, ſi ſordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur echinum eos ſumere non prohibeto, & in diabete echinum eſſe cauendum monet. Aretæus in curatione Elephantiaſis: In cœna, inquit, apponantur marina quotquot ventrem ſubducunt, oſtrea, echini &c. Echinos ex aceto Epinictidas tollere, author eſt Plinius. Eoſdem quoque, vt idem ait, comburi cum viperinis pellibus, raniſque & cinerem aſpergi potioni iubent Magi claritatem viſus promittẽtes. Morſis, inquit Rufus, à cane rabioſo in cibo echini proſunt recentes cum vino mulſo. Aëtius in cura colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus remedium affert ex quibuſdam oſtreaceis, & inter ea quoq; ex echinis. Ex oſtreorum genere, inquit, purpuræ, & buccina reliquis præferẽda ſunt: deinde Pelorides præſtant: poſtea echini recentes, deinde quæ propriè oſtrea vocantur, reliqua H verò relinquenda ſunt. Trallianus in eodem affectu nimirum colico, ſumuntur inquit, piſces duriore carne, vtilis & echinus eſt: vt qui præterquam quòd contemperet, refrigeretq; propterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumque, & vrinam mouet: quibus nihil eſt præſtantius. Ad ſtomachum hebeſcentem echinum marinum haud parum proficere, & veſicam vacuam facere [i] Aelianus pariter ex alijs affirmauit. Atque hæc ſunt quę ferè de echinis marinis exarata apud ſcriptores inueni.

Aduerſus abortum.

Echineis ad partum retinendum.

[f] De gener. anim.

Ad ſecũdas expellẽdas.

[g] Lib. 1. de morb. mulieb.

Ad ſcabiẽ.

Ad lepram.

[h] Lib. 1. c. 1. de compoſ. med. ſec. loc.

Ad calculũ.

Ad canis rabioſi morſ.

[i] Li. 14. c. 4.

DE CON-

A

DE CONCHYLIIS DITHYRIS SIVE BIVALVIBVS,

Et Primùm

DE CONCHA MARGARITIFERA, SEV BERBERI. Cap. XLI.

ORDINIS RATIO.

B INTER biualuia, siue, vt philosophus vocat, δίθυρα, de quibus nunc scribendum est, ita postulante ordine, concharum genus cæteris præferendum videtur. Non enim conchæ nomen vniuersaliter pro omnibus testatis nũc accipimus, sed pro ijs potissimùm quæ inter ea duabus testis ijsq; leuibus præditæ existunt. De cæteris conchę significatis plenè suprà dictum est. Cæterùm cùm varia sint concharum genera, illæ iure omni merito cæteris præferentur, quæ margaritas ferunt, margaritiferæ inde nuncupatæ.

SYNONYMA.

EIVSMODI conchas. Galli teste Rhondeletio Nacre de Perles, Itali madre de Perle, hoc est matres perlarum vocant & vtrosque imitati Germani & Belgę Peerle mutter; quòd frequentiores & meliores Vniones in his, quàm in alijs conchis aut Ostreis inueniantur. Perlam enim hæ nationes vocant Vnionem. C Latinis & Græcis Concha Margaritarum seu Vnionum, & Concha Indica dicitur, quòd apud Indos plurima nascatur, apud quos βέρβερι dictam fuisse, Androsthenes in Indiæ nauigatione scribit, citante hunc Athenæo: Berberi inquit Gillius ab Arriano vocantur nostræ matres Perlarum. Itinerum Indicorum scriptores isti hodie Concham grandiores baccas ferentem Cheripo in India appellari tradunt. Sunt qui Concham Cytheriacam Martiali dictam eandem existiment. nobis autem, quod & Zoographo placuit Cytheriaca non alia videtur quàm Venerea, à quibusdam dicta Cõcha, vulgò Porcellana. Concham ipsam Margaritiferam, inquit Zoographus si de genere biualuium sit, Germanicè vocabimus Perlemuschel, sin Cochlearum genus Perleschnegh: qualis est Cochlea margaritifera.

Mater perlarum.

Concha Indica.

Cõcha Cytheriaca q̃ Martiali.

GENVS DIFERENTIA, DESCRIPTIO.

D

CONCHARVM quæ margaritas ferunt Plinius (lib. 32. cap. 11) multa genera recenset, cuiusmodi sunt, pentadactyli, melicembates, echinophoræ & permultæ aliæ. Recentiores quoque infinita numerant. Sunt enim vt ait Albertus, quæ margaritas, sunt quæ non ferunt, quamuis omnes cõchæ habeant aliquid de natura margaritæ. Nos hîc de vulgò margarifera vocata agimus, quam Androsthenes apud [a] Athenæum in Indiæ nauigatione ad hunc modum describit: Ostreum aspectu Pectini simile, Concha non striata, sed plana, spissa, (λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει καὶ δασὺ: quod non fideliter transtulit [b] Plinius, hirsuta echinorum modo; idem quoque non striata οὐ διαγεγλυμμένον insecta vertit) nõ vtrinque aurita Pectinis modo, sed vna tãtum parte. In eius carne gemina concrescit, vt in suilla

[a] Lib. 3. Descriptio. [b] Li. 9. c. 35.

grando

grando: modo colore adeo ſimilis auro; vt cum eo collata, non facile internoſcatur, modò argentei coloris: modò omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Concha quam Rondeletius depingit pro matre Vnionum, magna eſt, modicè caua, ſpiſſa, figura Pectinũ ęmula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua, quæ non permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè, in interna parte, externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis vnionum modo. Hæc ſane Concha cum ſuperioribus Androſthenis verbis tam bene conuenit, vt certò mihi perſuadeam, veram eſſe antiquorum concham Indicam, quæ βέρβερι olim in India dicebatur, in huius teſta vniones adnatos ſæpe cernere licet, veluti in ea, quam hîc appingi curauimus, hæc interdum tam grandis in India reperitur, vt referant inuentam in mari inſulæ Bornæi cuius caro pondo ſeptem & quadraginta librarum pependerit. Differunt quodammodo ab ea quæ hîc ſubijciuntur rudimentis item ambæ prægnantes, quarum prior tota eſt argentea, altera colore rubicundo flammeo micat.

Cōchę margariſeræ Rondoletij deſcriptio.

Magnitudo

E

Concha margaritifera noſtra.

F

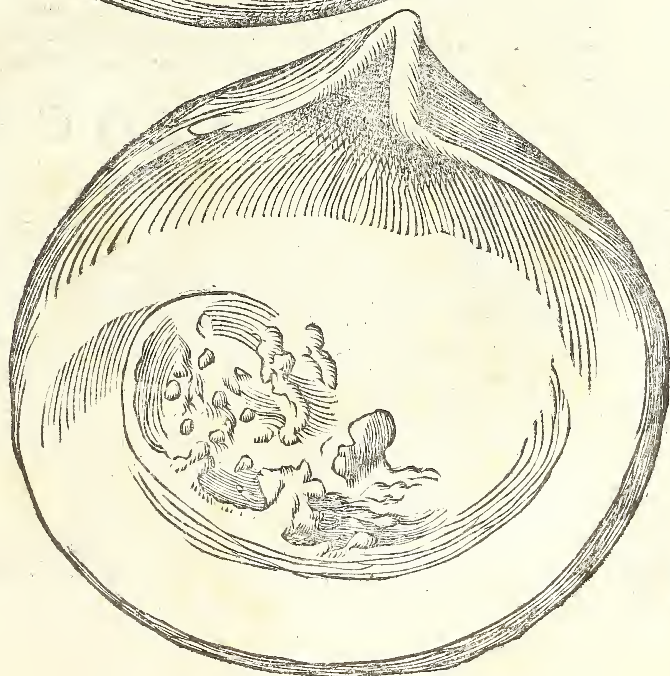

G

H

Concha argentina cum lecto margaritarum.

Concha Margaritifera alia colore rubeo flammeo cum rudimento perlarum.

E

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

Carnium esus.

HARVM carnes quandoq; ab Indis crudæ, quandoq; assæ comeduntur, vt apud nos Ostrea, gustu suaues palatoq; gratas asserunt. De iisdem fortassis hæc Diodorus Siculus: Ichtyophagi cùm per tempestatem piscari nō possunt, Conchas legunt permagnas, quarum testa saxis attrita, interiore carne cruda, sapore Ostreis persimili vescuntur. Testæ harum Concharum ad varia suppellectilis genera, ornatusq; eximios seruiunt Indis. Nam & capsæ, pocula, cochlearia, mensæ, scipiones mulierum, tabulæ lusoriæ & alia hisce Ostrearum testis ornantur. Enimuerò ex China multa talia figuris, flosculis ac imaginibus decorata in Lusitaniam aliasq; partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetita, vbi nulla pęnè domus est, quę non aliquid elegantiarum habeat ex hisce Ostreis. Indorum quoque mulieres armillas siue monilia eiusdem operis amant, ac, vt refert [a] Hugo Linschotanus, in pretium virginitatis eripiendę sedulò deposcunt. Conchæ, inquit Albertus, habent testas subtilis & tenuis labij in extremo, vbi coniunguntur: aliæ perquam densas: Vt genus illud, è cuius testa fiūt monilia & manubria cultellorum; quæ sane Albertus mihi videtur de nostris Conchis scripsisse.

Supellectilia ex ea fiunt.

[a] Nauig. c. 84.

F

DE MARGARITIS.
Cap. XLII.
ORDINIS RATIO.

Margaritas quæ proferant.

NVNC tempestiuum est de Margaritis differere, tanquam prædictarum cōcharum filijs. Nam quamuis omnia ferè biualuia has producant; tamen plurimas atque optimas eæ cochæ, de quibus iam egimus. Eundem ordinem doctissimum Rondeletium obseruasse video, non alio, quod sciam, argumento ad id compulsum. Vtilitates quoque summæ, quæ ex hisce emanant cùm ad salutem humani corporis, tum verò potissimùm ad ornatum principum & nobilium matronarum, item insignia ac memoranda pretia earum cupiditatem hoc loco tractandi nostram auxerunt, quanquam non me lateat, qui ceu nimium seueri, ac φιλοκοσμίας osores, vniones principum luxus, mulierum cupedias deliciasq;, lictores & superbias appellarunt, cùm natura ad perpetranda vitia nihil prorsus generet.

G

ÆQVIVOCA.

[a] Lib. 1. Margaritæ arbores.

AVTOR [a] libri de plantis, qui Aristoteli falsò adscribitur, arbores Aegypti recenset, quas vocant Margaritas, earumq; fructus è radice suspendi aiunt. De iisdem hæc scripsisse videtur Plinius: In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ syagri, proximamq; Margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomē à Margaritis accepere. Vna earum arbor in chora esse traditur, hæc ille. Meminit & earum Aelianus. Galli Margaritam vulgò vocant florem vrbanū, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel consolidam minimam nuncupant, nos bellidem minorem Plinij. Margaritam Bononia. Nominatur etiam Margarita insula in Indico mari à Petro Martyre & vulgo Cosmographis insula Perlarum, propter magnam Vnionū copiam, quæ circa eam reperitur. Margarita Indica terrena [b] Aeliano dicitur naturam habere non propriam, sed fœtura esse crystalli; non gelu concrescentis, sed fossitij. Ad quæ hæc annotat Zoographus: Chrystallus quidem in alpibus nostris foditur, eaque maior & pulchrior est, quàm quæ saxis aut rupibus adnascitur: & Beryllus lapis cum crystallo similis est, tum nomine ad Perlam, id est, Margaritam accedit: sed figura & magnitudine neutra Margaritæ respondet. Margarita nomen proprium sexui muliebri in babtismo imponi solitum,

H

Bellis minor.

Margarita insula.

[b] Li. 15. c. 8 de animal.

Chrystallus. Beryllus.

E solitum, à Margarita factum videtur, & à pulchritudine, blanditijs & amoribus penitus profectum. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè circa ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu est, quæ simplex non fruticauit, nec habuit sordes adhærentes, vt testatur * Columella: Marsicam simplicem, inquit, quam vocant Vnionem rustici, eligito. Galli de cepis hodie hoc nomen seruant. Vnionem feminino genere recentiores quidam, pro concordia posuere, nescio num & Veteres.

[Vnio cepæ genus.] [* *Lib. 1. de re rust.*]

SYNONYMA.

GRÆCI plurimis modis Margaritam vocant. Theophrastus, Aelianus & Arrianus μαργαρίτην masculino genere. ἡ μαργαρίτις λίθος dicitur Androstheni apud Athenæum, nisi ibidem μαργαρίτης rectiùs scribamus, vt apud [a] Theophrastum τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶν ὁ μαργαρίτης καλούμενος Id est. Ex admirandis verò lapidibus is est, qui Margarita vocatur. Patet
F igitur, Cardanum vehementer ineptire: qui negat Margaritas esse lapides propriè: quoniam & celerrime senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habeant, cùm hîc Theophrastus inter lapides θαυμαζομένους numeret, & Androsthenes apud Athenæum μαργαρίτον λίθον vocet. Μάργαρον neutro genere ex [b] Pausania adfertur. & μάργαρος ἰνδὸς ex Aeliano, & Iohanne Tzetze. Hanc ipsam gemmam vocari etiam Ἰνδικὸν λίθον aiunt & Luciano λίθον ἐρυθραῖον. Margarita à latinis authoribus semper ferè masculino genere profertur; rariùs neutro. Varro vtroq; genere & Margaritam & Margaritum dixit, vt Nonius Marcellus annotauit. [c] Macrobius Augustum refert in epistola ad Mœcenatem, quem familiariter amabat, vt insolentem eius & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentium: ebur ex Hetruria: Tyberinum Margaritum. Solinus etiam affectatæ dictionis author Margaritum genere neutro dixit. Sed & D. Hieronymus fulgens Margaritum. Sunt qui ex [d] Arriano tradant Margaritas lingua Indica sic appellari: verba Arriani hæc sunt: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmant, quòd cùm mare Indicum & terram vndiq; peragrasset, purgassetq; eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum (κίναιδον, Bartholomæus Fascius Margaritam vertit: sed
G Indi fortè Margaritam Cinædum vocant, vt ex sequentibus colligimus.) ornatum muliebrem: quales qui ad hæc vsque tempora lucri caussa merces inde deferunt, multo studio comparare solent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites & beati putantur, maiore etiam studio sibi comparant: margaritam scilicet è mari, quam Indorum lingua sic (cinædum scilicet) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maximè decori gestatu vndecunq; ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iussisse Margaritas. Ex his Arriani verbis iudicent studiosi, Cinædusne, vt Zoographo videtur, an Margarita, vt quibusdam alijs doctis viris, Indicum nomen sit huius gemmæ. Isidorus Latinum nomen non Indicum Margaritam facere videtur, dum à mari hoc nomen deducat. Sic enim [e] scribit: Margarita gemmarum candida prima: quam inde Margaritam aiunt vocatam, quòd in Conchulis marinis hoc genus lapidum inueniatur. Margarita corripit secundam & tertiam producit; vnde quidam sic cecinit.

[* *Lib. de Lapid.*] [Cardani ineptiæ.] [b *In Arcad.*] [Indicus lapis.] [Margarita.] [Margaritũ.] [c *Satur. 2. 4.*] [d *Lib. 8. de reb. Ind.*] [Cinædus.] [Margarita vnde dicta.] [e *Li. 15. orig.*] [Prosodia.]

Placet nidore margarita lacteo.

Versus est iambicus trimeter. Vniones quoq; vocantur; quod nomen Aelius Stilo Varro-
H nis magister Iugurthino bello impositum maximè grãdibus Margaritis, teste [f] Plinio, prodidit. Dos omnis, inquit idem, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiscreti: Vnde nomen Vnionum. Quæ verba Plinij non bene intellexit Solinus eius abbreuiator, dum sic scribit. Nunquam duo simul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Nam indiscretum Plinio est indifferens, indistinctum, aut prorsus simile; quo vocabulo & alibi in hac significatione vtitur: Imagines, inquit, adeo similitudinis indiscretæ pinxit, vt &c. Sane duos nunquam in vna Concha reperiri Vniones simul verum non est: cùm simul innumeræ quandoque referantur, vt postea referemus. Singuli quidem & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent: verùm non ab eo Vniones dictos Plinius igitur innuit: sed quoniam nullus alteri ita similis inueniatur, quin vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam discrimine differat. Quanquam & hæc Plinij verba leguntur cohærentes: Videmus in Conchis hac dote vnguenta circumferentibus, vbi cohærentes pro

[Vnio.] [f *Li. 9. c. 35.*] [Vnionis etymon.] [Solini error] [Indiscretus quid Plinio] [Plures quã vnus in vna concha] [Plinius explicatus.]

eo quod est suis Conchis & testis adnatos Vniones accipit Zographus, non ipsos inter se concretos. Aliud sensit Marcellinus his verbis: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas binas aut ternas: vel Vniones sic appellatos quod eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariāt, sed maiores. Baccā pro vnione acceperūt probatissimi authores. E

Bacca pro vnione.

* In Culice. * Virgilius: —— Nec Indi

Conchea bacca maris pretio est.

Et Horatius: *Filius Aesopi detractam ex aure Metellæ,*

Scilicet vt decies solidum absorberet, aceto

Diluit insignem baccam. ——

Lapillus. Pretiosi lapides. Seruij ineptiæ.

Generali etiam nomine vocamus lapillum Margaritam. Nam lapillus & gemmarum Margaritarum commune est nomen, subintelligiturque pretiosus, quod si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicūtur, vt author est Perottus. Nam quod Seruius scribit gemmas diuersi coloris esse; Margaritas verò albas; vel gemmas integras: Margaritas verò pertusas, planè est ridiculum. Sabinus Iurisconsultus Margaritas scribit lapillorum nomine nō contineri: sed hoc falsum esse multorum exemplo declarare possimus. Curtius: lapilli auribus pendent: Idem alibi: Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli. F Horatius:

Nec magis huic intra niueos viridesq; lapillos.

Erythræi lapilli.

Vbi profectò de Margaritis & Smaragdis intelligit, lapillos Erithræos vocat Martialis, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Conchis Margaritiferis, inquit Isidorus, tradunt, qui de animantium naturis scripserunt, quòd noctu littora appetant, & ex celesti rore Margaritam concipiant, vnde & Eccœole nominentur. Alibi autem nusquam inuenire est Ecceolæ nomen; & fictū videtur, ac innuere Margaritas ex cœlo à sua Concha concipi. Arabicè dicitur Margarita Hager (id est lapis) Alulo siue Albalo, Syluatico, vel vt Monachi interpretes Mesuę legūt, Albato & Albaro. Alioffar voce minores Margaritas intelligunt etiā Arabes voce corrupta, vt scribit [h] Iohānes Fregosus Hispanus medicus insignis, ex Iulfar portu maris Persici, vbi præstātiores generantur. Eodē vocabulo vtūtur & hodie Lusitani. Nam Iohannes [i] Hugo Linschotanus tradit baccas maiores Lusitanos Perolas appellare; minores Aliofar, Arabes Lulu: Persas verò, & cæteros Indos Motij, Malauares Motu. In Insula Cubagua Indiæ Occidentalis, Paria & Curiana regionibus dicuntur Vniones Thenoras & Coriscias, alijsq; nominibus pro linguæ varietate, vt Petrus Martyr, alijq; itinerum in Indiam hanc scriptores prodiderunt. Hodie in Græcia Μαργαριτάρι dicitur. In Italia Perla vulgo vel perna vt quidam scribunt. Gallis, Germanis, Anglis, Belgis Perle. Hungaris Dragako, Gyongy. Polonis Perl'a. G

Hager.

[h] De Indic. medic. c. 11. tract. 1.

[i] Capit 89. Nauig. in Indiam Oriēt.

QVID SINT.

MARGARITAM [a] Tertullianus pustulam Conchæ siue duram & rotundam verrucam esse ait. D. Hieronymus rubri maris grana vocat. Vlpianus vult nec gemmis contineri nec lapillis, quia apud rubrum mare crescit & coalescit Concha. Dubitarunt etiam summi viri, sit ne Margarita Conchæ pars, an excrementum, an verò morbus. Dicitur apud [c] Philostratum lapis, qui in Ostrea cordis locum habet. Ossa Vniones appellauit Chares Mitylenæus apud Athenæum his verbis. Chares Mitilenæus libro septimo historiarum Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari & circa Armeniam, Persidem, Susianā, Babiloniam Ostreo quiddam simile, quod magnum (ἁδρὸν vegetum & plenum) est & oblongum, habetq; intus carnem multam, albam, suauissimi odoris, cuius exempta ossa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt &c. Quæ sanè sententia prorsus à veritate aliena est. Nam si vniones Ostreorum ossa essent, ij semper in omnibus Ostreis reperirētur, vt inquit Rondeletius, cùm ossa ad corporis fabricam necessaria sint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falsum esse docet experientia. Idque contra Ostreorum naturam est, qua similiter atque crustata molle intus habent, nec durum quidquam; sed foris, vt rectè scripsit Aristoteles. Fuerunt qui existimarint Concharum veluti nucleos esse. [d] Plinius partus: alij Concharum grandinem, quorum opinio multis & Rondeletio admodum arridet, vt postea dicetur planius, cùm de generandi modo sermo fiet. H

[a] Lib. de habitu mulieri.

Pustula Cōchæ.

[b] Li. 19. D. auro & arg. leg.

Rubri maris grana.

Nec gēmis nec lapillis contineri.

An pars Cōchę, an morbus an excremētum.

[c] Li. 3. c. 72.

Ossa non esse.

[d] Li. 9. c. 35.

GENVS.

A GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ORPVS Vnionum solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu frangantur teste [a] Plinio. Differunt in primis magnitudine, colore, figura. Magnitudine; sunt enim maiores, minoresque. Petrus Martyr: In eodem, inquit, sinu (noui orbis) aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus vniones, Conchyliûm corda, eruuntur, faba & interdum olea (oliua) grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. Et alibi: Ad insulam Solon, inquit, Castellani Margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum, reperiri intelligunt: sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreum tamen cepisse se testantur, cuius caro septem supra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Transyluanus scribit. Hæc ille. Itaq; non vsque adeo mirum videri debet, tam magnos reperiri vniones. Ex Vnionibus quos à rege insulæ Indiæ Occidentalis Eubagnæ acceperat Gasparus Morales, vnus erat magnitudine nucis, venditusq; in Darien auctione habita castilianis (genus est monetę Hispanicæ) mille ducentis, huncq; pependisse ait Gonzaluus Ouiedus siliquas triginta & vnam. Alioquin maiores Cubaguæ insulæ raro excedunt quinque siliquas. Idem Gōzaluus Ouiedus Panamæ (ciuitas est Indiæ Occidentalis) Vnionem magnitudine pilæ arcus, rotundissimum, pondereq; siliquarum viginti sex venditum scribit. Sunt Conchæ margaritiferę prope insulam Borneo dictam, Vniones ex illis oui gallinacei magnitudine & in regis corona quosdam æquare anserinum ouum memoriæ proditum est, tantaq; rotunditate vt mensæ impositos vno in loco haud maneant; sed continuo tanquam argentū viuum moueantur. Tam magni sane rarissimi sunt, & ad nostros principes adhuc nondū perlati. Vltra semiunciales inuentas negant teste Solino. Petrus Alfonsus Nignus & socij, cùm ex Curiana discederent, sex & nonaginta se libras vnionum octunciales, pretio forte quinque solidorum comparasse cognouerunt. Vnionum multi auellanas æquant, orientalibus similes: sed quoniam male perforati, non tanti pretij sunt. Me præsente, inquit, [b] Petrus Martyr, cùm apud illustrem Mithynæ Sydoniæ ducem inuitatus panderem Hispali, vnā (vnū dicere debuit, si vnionē intelligit; sed de vno incredibile hoc pōdus est: forte vnà legendum nam pluralis numerus mox sequitur) supra centum vncias venum ad eum tulerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore, me delectarunt. Sunt qui Niguum ferant nō in Curcana, quæ centum viginti amplius leuas distat ab ore Draconis: sed in Cumana & Manacapana regiūculis, ori & Margaritæ insulæ vicinis, vniones habuisse: negantq; Curianam feracem Margaritis. Sed hi in Conchis Margaritiferis. Testatur Theophrastus apud Athenæum magnitudinem vnionis, qui in ostreo Pinnæ simili nascitur amplioribus piscium oculis par esse. Colore quoque plurimum variant. Androsthenes in Indiæ nauigatione apud Athenæum ait: alias Margaritas aurei coloris esse & vsque adeo, vt ab auro vix dignosci queant si propius ad id admotæ sint, alias argenteas, oculisq; piscium similes. Propius ijs color splendidus est: [c] Theophrastus enim ad hunc modum ait: Inter illa quæ miramur, est profecto Margarita, natura pellucida, è qua pretiosa monilia fiunt. Coloris sunt Margaritæ, inquit Albertus, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes. Sunt & suffusco colore atque liuenti, item ruffi & parui, quales circa Bosphorum Thracicum reperiuntur teste [d] Plinio, qui etiam grandini similes, quasdam memorat & enormes, ferè colorisq; marmorei, aliqui legunt concolores marmori. Figura aliæ sunt rotundæ, aliæ oblongæ, planæ ab vna parte, altera concauæ, tuberibus inęquales, quædam pyri forma aut ouali. Horū quibusdā idcirco diuersa nomina. Elenchos appellant, ait [e] Plinius, fastigiata lōgitudine alabastrorū figura in pleniorē orbem desinentes: vbi Massarius Elenchi, inquit, sunt Vniones facie turbinata, vt ex amplo scilicet in tenue deficiētes, quos pyra modo vocāt. Et rursus: Elenchon Græci Indicem interpretantur: cuiusmodi est apud Plinium primi libri inscriptio. Nam & libros Elenchorum scripsit Arist. Alabastrū verò erat vas vnguentariū forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alabastrite onyche antiquitùs appellato, fiebat, quoniā, vt inquit [f] Plinius, optime vnguēta incorrupta in eo seruari dicitur. Perottus putat hasce Margaritas Elenchos dici, quòd quomodo librorum indices & pulchritudine ac varietate colorum, & magnitudine litterarum libros exornant, & res alias sui indices: ita hi gestantium habitum illustrare & quasi indices eorum videantur esse. Iuuenalis:

Auribus extensis magnos commisit Elenchos.

Margin notes: Solidū corpus. — [a] Li. 9. c. 35. — Magnitudine differūt. — Margaritæ magnæ. — [b] Decad. 1. lib. 8. — Color. — [c] Li. de lap. — [d] Li. 9. c. 35. — Elenchus. — [e] Li. 9. c. 35. — Alabastrū — [f] Lib. 36. — Elenchi cur Margaritæ dicantur.

Section letters in margin: A, B, C, D

Cylindrum ab Elencho differre. Magna eorum ſtultitia eſt,qui Cylindrum & Elenchum idem eſſe putant. Quippè Cylindri lapilli ſunt teretes,hoc eſt oblongi atq; volubiles, inſtar eius columellæ, qua æquandis areis vtimur. Huiuſmodi enim formam Cylindrium vocamus, ἀπὸ τοῦ κυλίειν à voluendo. E

Area tum primum ingenti eſt æquanda Cylindro.

Dos earum in fulgore. Atq; tali forma non reperiuntur Margaritæ quas natura,non ars,facit. Etenim ſi artificiũ addas,ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri verò lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt:vtputa berylli,ſmaragdi,& alij ſimiles: quos non auribus ſuſpendere mulieres,ſed circundare collo, & innectere monilibus, ſiue alijs ornamẽtis conſueuerunt,Iuuenalis:

Tu nube atq; tace, donant arcana cylindros.

Idem alibi;

Nil non permittit mulier,ſibi turpe putat nil,
Dum virides gemmas collo circumdedit.

Poyrette. Elenchum inquit Bayfius,Galli Poyrette vocant.Elenchorum meminit Iureconſultus in l.Pediculis, parag. finali,hoc tractatu.Cùm autem ait Plinius,& proceribus ſua gratia eſt: de illis fortaſſis ſentire videtur,quos cylindros Paulus vocat in l.Pediculis ad finem in eodem.Siquidem cylindri ſunt teretes & oblongi,fiebantq; etiam ex alijs lapillis. [g] Plinius vbi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum.Et mox ſubdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt,quàm gemmas:quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine. Hactenus Plinius. Quibus Plinij verbis intelligere eſt, cylindros & elenchos in eo differre, quòd Elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis: Cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ.Quod ſi verum eſt,noſter Sipontinus iſta non ſatis percepiſſe videtur. Conchis interdum adhæreſcunt Margaritæ,quæ non niſi lima auferri poſſunt: hæ [h] Plinio teſte Tympana appellantur,Codices antiqui vt annotat Maſſarius, Tympania ſcriptum habent, vt ſit à tympano:quemadmodum inferius Crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autem Tympanum inſtrumentum ex vna parte tumidum & rotundũ,ex altera planum membrana clauſum intus vacuum,vulgò vaccarum vocatum: quod baculo feritur cùm turmæ æquitum ad pugnam concitatæ ſunt. Inde Margaritæ quæ ab vna parte tumidæ ſeu rotundæ ſunt,ab altera planæ, à tympanorum ſimilitudine tympania nominantur. Feneſtella (qui nouiſſimo tempore Tyberij Cæſaris claruit) Tympana ſcribit ſe iuuene appellata patinas,lances,quas antiqui Magidas appellauerunt. Tympanorum Vnionum meminit etiam [i] Paulus Iureconſultus. Nos præter has à Plinio commemoratas differentias formarum, multo plures obſeruauimus hac tabula depictas, à Petro Stephanone antiquitatum ſtudioſiſſimo mihi benignè communicatas. Qui primo & ſecundo loco ponitur,triorchitem Vnionem nominaui, priapum triorchitem æmulatur. habebat enim tres teſticulos adinſtar triorchis herbæ, & inter illos erat hoc diſcrimen,quòd duo eſſent perfecti,tertius verò adhærebat dextro teſticulo in poſteriori parte, oblongam quodammodo figuram gerens. In anteriore parte videbatur habere foramen, vel ſaltem figuram foraminis, pendebat vndecim ceratia. Tertius præ ſe ferunt partem racemi vuæ labruſcæ nuncupatæ, & cadmiæ botritis Dioſcoridis. Sed tertius inæquales habebat Vniones magnitudine,tres inuicem coniunctos eiuſdem ferè magnitudinis,quibus adhærebant nouem imperfecti alij figura trigona, vnà cum maioribus;decem ſiliquas pendebat. Octauo autem loco depictus octo habebat Margaritas, veluti acinos, coniunctas, vt prorſus æmularetur etiam grana malorum punicorum,licet maiora eſſent, ſed inter ſe ferè eiuſdem magnitudinis.Ideoq; botrytem nuncupaui ſimpliciter,vt alterum botrytem inęqualem:erat hic pondere viginti ſex ceratorum.Quarto & quinto loco depingitur is qui priapum cum duobus teſticulis, & ſcroto imitabatur.Teſticulorum alter altero maior erat.Qui inde ſequebatur, extrinſecus in principio figura erat hemiſpherica. Erat autem eiuſdem coloris & ſplendoris cum primo loco delineato,pendebat ſiliquas decem & nouem, & granum vnum. Sequitur deinde Scolocites à Vermis repentis arcuatim ſimilitudine. poterit & Saurites appellari:ſimilis enim eſt lacerti fœtui perfecto, cùm in eo conſpiciantur rudimenta quædã quatuor pedum,capitis & oculorum.Erat hic pondere vnius ſiliquæ duorumq; granorũ. Eiuſdem generis eſt & vndecimus. Nonus & decimuſquartus prorſus vermiculum illum, qui oritur in pericarpio,ſeu fructu ipſius dipſaci æmulàtur. Vnicum duntaxat vterq; teſticulũ habet;& granũ vnũ pendet. Decimus & duodecimus vocari poſſint Cynoſorchites. Duo,n,huic adhærent teſticuli,vnus maior altero.Erat põdere duorum granorum cum dimidio. In vltimo, qui ab vna & altera parte depingitur, tredecim erant Margaritæ ſimul iunctæ.

Margin notes: Cylindri q. — [g] Lib.37. — [h] L.9.c.35. — Tympana. — Tympania. — Tympanũ quid. — [i] L. Pediculis. — Vnio triorchites. — Botrites. — Priapites. — Scolocites. — Cynoſorchites. — F — G — H

A

B

C

iunctæ, quæ squamas referebant quorundam piscium, inde squāmosus Vnio dictus. longus erat duos digitos per transuersum, latus digitum dimidium, pendebat granum vnum, & siliquas sex. Constant autem Margaritæ multis veluti corticibus, vt tunicatæ plantarum quarundam radices. Tetigit idipsum [k] Plinius his verbis: Sani quidem partus multiplici constant cute non impropriè callum vt existimari corporis posset. Itaq; purgantur à peritis. ex hac Margaritarum constitutione caussam coloris variegātis excogitauit Cardanus, ad hunc modum scribens, Colos eis, inquit, vt Pseudopalo, scilicet qui ex aspectu mutetur. Caussa est, quoniam ex corticibus constant Margaritæ: quæ superficie vna politæ sunt, altera rudes. Experimentum sume pluribus speculis simul iunctis eodem ordine, ita vt nitida superficies tegat rudem alterius. Inde si paruas eas finxeris, atq; adeo tenues, vt solum scabrum non diuisum aut varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de caussa aspectus ratio colorem ac splen-
D dorem mutet. Colos tamen Margaritæ plærunq; est candidus, nitidus, modicè fuscus, hunc à suis Conchylijs mutuatur. Hactenus ille.

Vnio squāmosus.

[k] Li. 9. c. 35.

Cur color mutetur.

Color vero Margaritarum & vnde.

E

LOCVS.

NON esset à vero equidem alienum dicere, vbi mare, ibi quoque Margaritas inueniri, quamuis non eadem vbiq; copia sit, atque præstantia. Fert inquam eas Europa, Asia, Africa & India Occidẽtalis, quod ex subsequentibus testimonijs facilè fiet cuiuis manifestum. In Brittannico Oceano copiosissimas esse refert [a] Isidorus: Gagales lapis, inquit de Brittania, ibi plurimus, & Margaritæ. Et [b] Aelianus: Idem (nimirum Vnio) in Occiduo Oceano, vbi existit Brittannia, nascitur: sed magis fului coloris est minusq; splendidus. Et Tacitus, de vita Iulij Agricolæ, Ferè, inquit, Brittannia & aurum, & argentum & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita, sed suffusca & liuentia. *Suetonius scribit C. Iulium Cęsarem in Brittaniam nauigasse, spe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum sua manu exegisse pondus. Diuus Iulius, ait [c] Plinius, thoracem quem veneri genetrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi. Idem de vnionibus. In Britannia paruos & decolores nasci, certum est. Cecinit hoc quoque Iohannes Tzetzes.

Vbi mare, ibi & Margaritæ.
In Brittannia.
[a] *Li. 14. c. 6. Orig.*
[b] *Lib. 15. de animal. 8.*
* *In Cæsare.*
[c] *Li. 9. c. 35.*

F

Εν Βρετανοῖς δὲ γίνονται, καὶ χώραις ταῖς ἑτέραις,
Τῆ μὲν ὠχροὶ, πῆ δὲ κιῤῥοι, καὶ πῆ τῶν κακοσφαίρων. id est.
In Britannijs autem fiunt, & regionibus alijs,
Alibi quidem pallidæ, alibi autem ruffæ, & alibi non benè rotundæ.

In Scotia plurimas reperiri ex his Boethij Scoti verbis liquet: Conchæ, inquit, quæ torno fastigiatas à capite testas habent, maculisq; aspersas, longo interuallo reliquas (vt etiã fœtum sileam) superant. Quippe adeo nonnullis in locis delicatæ, vt non immerito apud veteres gulę primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (Sophron σωλῆνας id est digitos Concharum generis, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα nominat) sint: quanquam in quibusdam fluminibus, idq; præsertim Dea Donaq; esui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidissimis purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundissimi sunt agere gaudent: in eisq; solis Margaritas concipiunt. Et paulò post: Sunt etiam eiusdem ferè generis Conchæ in oris Hispanicis, quarum testas qui peregrini à Diuo Iacobo redeũt, adferunt, propterea quòd aqua salsa viuant. Nam & circumquaq; in littoribus Scotici maris ingens natat, sed sterilis multitudo. Et Cardanus ait: Constat in Oceano, vbiq; inueniri posse, cùm & in meridionali plaga tanta sit illarum copia, & sub septentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi è Scotia sertum è septuaginta circiter Margaritis Scoticis, & pari & insigni magnitudine. Sunt etenim & ipsæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: splendore tamen & magnitudine Indicis inferiores, nam Scoticæ quæ maximæ sunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam superant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium: nec tam ingens vt Indicis. Cur autem non nisi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neq; in Gallijs aut Hispanijs: caussa est quoniam calor maior est in his regionibus, aut à continente, aut propter antispasim (per antiperistasim potius) vt in Scotia: à continente verò vt in India: hæc Cardanus. Autor est Olaus Magnus nobiles Margaritas in Gothia, Suedia & Finlandia, septentrionalibus regionibus capi. Est fluuius qui alluit pagum Hussinez in Bohemia, abundans magnis lapidibus & pisce Truta copiosus. Præterea ęstate accolæ solent ex eo aceruos Concharum eijcere, è quibus Perlas eximunt, alias maturas & splendidas, quę etiam annulis includuntur: alias immaturas, quæ medicis vsui sunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas splendidiores colligunt, vt testatur Zoographus. Est apud Volgesum montem in Lotharingia amnis Margaritarum ferax. Iuba in Bosphoro freto vniones nasci scribit teste [d] Aeliano. Abundant ijsdem Persici sinus plurima loca, vnde qui deferuntur Orientales dici cępti. Hic enim sinus Orientalis est cum nostra Europa comparatus. Est terra Ormutij regno subdita, quam vocant Fulfar, pupulosa: vbi & magnos & paruos frequentissimè piscari tradunt. Nearchus, vt est apud [e] Straboñe in Persicæ nauigationis initio, insulam esse in qua multæ & pretiosæ Margaritæ gignãtur, tradit, in alijs verò claros & pellucidos lapillos reperiri: Et Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ Persici maris insulam quandam memorat, in qua Vniones plurimi reperiantur. Hanc annotat Dalechampius in [f] Athenæo hodie vocatam Ormuz. Capiuntur autem maximi vt refert [g] Ludouicus Barthema prope Ormutium tribus diebus itineris.

In Scotia.
Viduarum cupediæ.

G

Scotiæ Margaritæ.
Cur tãtùm in Oceano.
In Bohemiæ fluuio quodam.

H

[d] *Li. 15. c. 8.*
In sinu Persico.
[e] *Lib. 16. Geograph.*
[f] *Lib. 3.*
[g] *li. de Pers. cap. 2.*

Est for-

A Est fortassis locus hic Insula Baharem hodie nuncupatus, circa quam multæ inueniuntur Margaritæ paruæ & magnæ. Incolæ ex earum piscatione multum lucri vtilitatisq; capiũt. Rex enim huius insulæ, qui paret regi Ormutij, alijq; mercatores Ormutienses eò proficiscuntur emendi Margaritas caussa pro vniuersa India alijsq; locis, quæ eas desiderant, etiam pro regno Narsinga nominato. Persæ quoque hanc frequentant & Arabes, & quãuis vbiq; in sinu Persico vniones reperire est, veluti in Catyffa,& Camoron ac Iulfar;non tamen ea copia,qua circa Baharem, vt refert Eduardus Barbarossa. Ideoq; eò rex Lusitaniæ,qui piscationi Margaritarum præsit, mittit. Ad Bararen vicum maritimum adferuntur Margaritæ multæ & egregiæ,Arrianus in Periplo maris rubri. Alieme est regio, inquit Andreas Bellunensis,quæ incipit ab exitu sinus maris rubri vsq; ad principium sinus Persici:in quo est dictus locus duo maria,non multum distans ab insula Ormus,& in loco duo maria dicto expiscantur Margaritas cæteris præstantiores. E regione Vrbis Colon ciuitas est,quæ appellatur Chail distans à Calecutio quinquaginta quatuor miliaribus, piscantur & hic Margaritas incolæ. Capitur in Indico mari circa Armeniam, Persidem, Susianam, & Babyloniam Ostreo similis Margaritifera Concha. Theophrastus,in India,inquit,& insulæ quædam maris rubri Margaritã ferunt. Idem tradit [h] Philostratus atque [i] Plinius, qui [h] *De vita Apoll. lib. 3.*
B & in profundo maris rubri quæri ait præstantissimi nitoris, splendorisque. Quamobrem D. Hieronymus rubri maris grana vocat Margaritas, & Martialis Erythræos lapillos, & [i] *Li. 9 c. 35.*
gemmas Erythræis erutas vadis. De Margaritis [k] Plinius:Indicus,inquit,has maximè mit- [k] *Li. 9. c. 35.*
›› tit Oceanus inter illas belluas tales tantasque, quas diximus per tot maria venientes, tam
›› longo terrarum tractu,è tantis solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis vt diximus in circuitu mundi:itẽ Perimula promontorium Indiæ. Hic pro Toidis quidam manuscriptus codex legit Trois, alius vetus Stoidis: quam lectionem admodum probo. Nam de eadem insula sic [l] alibi. Ab [l] *Lib. 6. c. 25*
horum(sinus Arabici & Persici)tractu Indiam versus Cassandrus deserta insula L. M. pas. traditur:iuxtaq; eam freto interfluente Stoidis quæstuosa Margaritis. Perimulam hoc etiã loco promuntorium Indiæ facit. [m] Aeliano Perimuda Vrbs Indiæ est, cuius incolæ Ichthyophagi Margaritas retibus comprehendunt. Vnde cecinit Iohannes Tzetzes: [m] *15. c. 8. de Animal.*

Εν τῇ θαλάσσῃ τῇ Ινδῶν, ἐν νήσῳ Περιμούδη
Καὶ νήσῳ τῇ Ελύρα δὲ καὶ τισιν ἄλλαις νήσοις,
C Εν ἀβαθεῖ θαλάσσῃ δὲ, καί γε καθαρωτάτῃ
Οστρέους (Οστρεα) λόγος φύεσθαι, ἃ κύει τοὺς Μαργάρους.
In mari Indorum, in insula Perimude,
Et verò insula Elyra,& quibusdam alijs insulis,
In non profundo mari autem, atque purissimo,
Ostrea rumor est nasci, quæ pariunt Margaritas.

Megasthenes apud Plinium incolas Taprobanæ (ea insula est maxima Indiæ subiacens ad Eurum,ex quo Oceanus Indicus influit teste [n] Isidoro) auri Margaritarumq; grandiũ fertiliores, quàm Indos esse scribit. Plurimas etiam maximasq; gignere scribit Solinus hanc Insulam:& Isidorus totam Margaritis repletam esse. [o] Philostratus:In Biblo,inquit, parua insula Indiæ capitur in Ostraco albo lapis Margarita, quæ in Ostreis locum cordis dicitur obtinere. Tylos insula ex aduerso regionis Atenes plurimis Margaritis celeberrima cum oppido eiusdem nominis narratur à [p] Plinio. Ptolemæus Tyros habet. India maior(inquit M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritę in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentem & insulã quan- Taprobane [n] *Lib. 14. c. 6. de Orig.* [o] *Lib. 3. de vita Apol.* [p] *Li. 6. c. 28*
D dam sinus maris fermè vadosus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decẽ passuum,in quibusdam trium & duorum,vbi leguntur Margaritæ. [q] Idem in Zipanga in- [q] *Lib. 3. c. 2.*
sula Indiæ Orientalis magnam copiam Vnionum rubrorum & rotundorum esse scribit, Vniones rubri & rotũdi.
prægrandiumq; qui tanti valent,quãti albi,& etiam pluris. Et [r] alibi prouinciæ Thebeth,
›› inquit,adiacet ab occidente prouincia Caniclu,quæ regem habet tributariũ magno Chã. Est ibi lacus,in quo tanta est Margaritarum copia, vt pretium earum omnino vilesceret, si [r] *Li. 2. c. 38.*
pro arbitrio hominum asportari permitterẽtur, quare capitis pœna cautum est,ne vllus in hoc lacu piscari absq; magni Cham venia ausit. Man lacus & Indiæ, vt citat ex Obscuro Zoographus,& alius Lama dictus, in vtroq; piscantur Perlas. Alterutrum fortassis tetigit hic M. Paulus Venetus. In Chinæ quoque pluribus regionibus reperiri aiunt: non tamen In Echina.
admodum rotundas. Est Ainam insula in Cantam maritima Chinæ parte, vbi eędem inueniuntur. Maarazia ciuitas paruis & magnis abundat. Regnum autem Cochinchina paucas habet. Vltra Chinam incolunt Chenchij populi, apud quos etiam margaritæ reperiuntur.

riuntur. Propè Zeilan insulam locus est in mari eleuatus; hunc aqua decem & duodecim cubitos alta superfluit, inque huius fundo abundantissimi sunt, tum maiores, tum etiã minores, lectissimæ rotunditatis, & forma pyri. Inter hanc insulam & Comorini promontorium magna quotannis numerosaq; captura. Hic à Lusitaniæ rege dux constituitur, cum quatuor millibus, aut amplius vrinatorum, qui ex hac piscatione tantùm victum parant, sæpenumero ingenti cum periculo à piscibus quos Tubarones vocant siue Hayos. Generantur etiam in insula Burneo rotunditate, colore, magnitudineq; commendabiles. Huius regi parent duæ insulæ Zolo & Tagina: idq; hac de caussa. Rex Burnei filiam harum duarum insularum regis in vxorem duxerat, à qua cùm intellexisset patrem eius vniones duos maximos habere, bellum mouit patri. Itaq; noctu facta classe cum centum nauibus quas praos ibidem vocant, in Zolum ingressus regem duosq; eius filios captiuos abduxit: & in carcere tam diu detinuit, donec Vniones pro redemptione daret rex Zoli, atq; vtriusque insulæ dominatum. In Paria & Curiana Noui orbis regionibus Vniones abundare [f] Petrus Martyr testatur. Christophorus Columbus in Paria regione torquatos armillatosque tam viros quàm fœminas repperit. Cæterùm Petrus Alphonsus Nignus in sua nauigatione Cumana & Manacapana regionibus postergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipse refert. Vbi in littore pro tintinnabulis, aciculis, spintheribus, armillis, vitreis calculorũ sertis, annulisq; & alijs eiusmodi institorum mercibus, cum incolis in horæ momento, Vnionum, quos collo & brachijs appensos gestabat, vncias quindecim permutant: Certatim incolæ Vnionum serta, nostrarum mercium cupidissimi ferebant. Tumaccus regulus, inquit [t] Petrus Martyr, in Noui orbis parte Vascho Nunes (qui magnam remotissimamque regionum illarum partem Castellæ regis nomine occupauit) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios Vniones. è minutis autem copiam maiorem adferri iussit. Vniones nostri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è Conchis illos minimè eruunt, nisi prius assis, quò faciliùs sese ipse aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere Vniones, nostros inspectãs: familiaribus suis vt piscationi se accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales Vnionum adferunt duodecim. Et paulò post: In eodem sinu aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus Vniones, Conchylium corda, eruuntur, faba & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. hæc ille. Narrant & alias insulas & maria Indiæ Occidentalis Nauigatores, in quibus ijdem reperiuntur, vt Cartagenam insulam, & Cubaguam, quæ in mari del Sur dicto sita est, vbi frequens est piscatio, vnde hodie insula Perlarum ei nomen. Gasparus Morales cum diuturno bello tandem regem huius insulæ Perlarum superasset, coegit hunc singulis annis regi Hispaniarum persoluere cẽtum libras Vnionum. Vnde manifestum est copiam ingentem horum in hac insula esse. Concludamus igitur non modò in mari, sed etiam in fluuijs, & vbicunq; sunt Conchæ Margaritas reperiri. Nam quamuis in temperatis regionibus, vt in Gallia & Hispania gigni sint qui negent: visa tamen est in Tago flumine Toleti Concha ex ijs quæ ibi nascuntur, cùm precessisset magna quædam siccitas, vt testatur [u] Fregosus, Margaritam ferre.

Tubarones pisces. — *[f] Ocean. dec. 1. lib. 8.* — *[t] Ocean. dec. 3. lib. 1.* — *Insula perlarum.* — *[u] De medic. Ind. Histor. trac. 1. c. 11.*

G

PISCANDI RATIO.

NE quis igitur miretur tam ingens earum pretium, quod mox supputabimus, è tam longinquis regionibus aduenientium per tot terras, & maria parum cognita nobis, necesse est pericula meminisse quibus se piscatores subijciunt, maris profunda loca, dirosq; & crudeles pisces, quos Tubarones vocant, Concharumq; auaritiam, si modo vera sunt, quæ de ea optimis authoribus recensentur. Ait Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ apud Athenæum circa ambitum Persici maris insulæ cuiusdam vbi magna Vnionum copia ex arundine temporarias casas extrui, è quibus in mare desiliant ad vlnas viginti, Conchas tantùm duplices reportaturi. In magno versari periculo qui Margaritas venantur, cum in hiantem Concham recta manum indiderint. Illa enim compresa inclusos digitos abscindi, quibusdam eo cruciatu confestim morientibus. Hoc ipsum [a] Plinius quoq; testatur: Conchæ ipsam, quum manum (piscantis) videt, comprimere sese operireq; opes suas, gnaram propter illas se peti: manumq; si præueniat acie sua abscindere, nulla iustiore pœna, aut alijs munita supplicijs. Aelianus etiam tradit in mari rubro Cõchas quasdam,

Pericula piscatorum. — *Vt manus mordeant Conchæ.* — *[a] Li. 9. c. 35.*

H

A dam, quamcunq; piscatoris natantis partem labris suis (marginibus testæ acutis) appræhenderint abscindere. Miror itaq; Rondeletium doctissimum alioquin virum, hæc fabulosa putasse, ac Plinij verbis contradixisse, cùm & Hispani, qui nostro seculo nouum orbem nauigare cœperunt, referant, teste Cardano, præcisas quandoq; manus à Margaritiferis Ostreis: imo & ab hoc edictum pietate plenum à Cæsare suo emanasse. Quo circa nequis mentem Conchis inesse dicat, vt Plinium scripsisse putauit Rondeletius, cùm Conchis omnibus tactus tantùm sensus, atque gustatus parum exquisitus à natura attributus sit, aliorum omnium sensuum sint expertes, fatendum est oratoriè hæc à Plinio dicta, gnara propter illas se peti: verumque esse Conchas hasce vnionum feraces testam vtramque comprimere, si tangantur; quod etiam in alijs quibusdam Conchis obseruatum est. A piscibus quoqne piscatoribus periculum impēdet, quos canes marinos appellasse visus est [b] Plinius his verbis: Inter scopulos maior pars inuenitur, sed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures feminarum arcentur. Meminere & nauigationum Indicarũ scriptores piscium quos Tubarones & Hayos nuncupant Indi, magnam cladem apud Commorini caput (vbi Regia piscatio est) quotannis adferre Conchas quęrentibus; maris quoq; violentiam multos absorbere. Hinc quotidiani mulierum ploratus super filio-

Contra Rõdeletium.

Concharũ sensus.

Canes marini.

[b] Li.9.c.35

Tubarones & Hayos pisces.

B rum ac maritorum funere, cùm tamen nec ideo piscationem omittant, partim ob Lusitanorum metum, à quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita solantur, inducti lucri cupiditate, quæ nullam periculorum considerationem adhibet, etiam summo alias in » vitæ discrimine. Ob hæc itaq; pericula varij piscandi modi inuenti sunt, pro regionum di- » uersitate. Vt retibus olim capiebantur, audi [c] Arrianum. Megasthenes, inquit, scribit Conchas, in quibus Margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem multas in illo mari veluti apes depasci, regemque suum habere aut reginam, ac si contingat regem compræhendi à piscatoribus, facilè reliquum etiam examen circundari reti. At si rex effugerit, reliquas capi non posse, earum carnes Indos corrumpi sinere, osse ad ornatum vti. Quidam tradunt, inquit Plinius, sicut apibus, ita Concharum examinibus singulas magnitudine & vetustate præcipuas esse veluti duces, mirę ad cauendum solertię; » has vrinantium cura peti, illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde » obrutas sale in vasis fictilibus, exesa (alias erosa) carne omni nucleos quosdam corporum, hoc est vniones descidere in ima. Eadem [d] Aelianus his verbis: Indica Margarita hoc modo capitur. Vrbs est nomine Perimuda, cui eo tempore cùm in Bactris Eucratides regna-

Retibus capiuntur.

[c] De rebus Ind. lib. 8.

[d] Lib. 15. de anim. cap. 8.

C ret; Soras ex generis regij stirpe natus imperauit. hanc quidem ipsam ichtyophagi incolentes Margaritas retibus in orbem circa littus amplissimum extensis, compræhendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum similitudinem gerentes, gregatim natant, & quemadmodum apum examina reges, sic eæ habent tum coloris, pulchritudine, tũ magnitudine præstantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem, quod eo captum cunctum regem rectione orbatum, non loco se mouẽtem assequuntur. Quam diu quidem rex fugiendo elabi potest, sapienter eas regit & conseruat. Iam porro captas in paruulis dolijs sale condiunt: vbi cùm contabuerit caro, & defluxerit, Vnio solus relinquitur. Idem alibi: Bona tempestate & tranquillo mari Conchæ Margaritiferæ capiuntur: eas posteaquam piscatores comprehenderunt, ab illis Margaritas libidinosorum animorum illecebram eximunt. Si quis à latere Conchæ manum subijciat, facilè à saxo auelli scribit Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ. Hæc ferè veteres de capturæ ratione tradunt: recentiores alia. Ormus vrbs, inquit [e] Ludouicus Romanus (tradam enim primum piscandi modum apud Orientales) in insula sita est. Procul illinc itinere dierum trium leguntur Conchæ, quæ pariunt Margaritas venustiores, grandio-

[e] Lib. 3. de reb. pers. c. 2.

Piscandi mod⁹ apud Orientales

D resq; cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piscatu Concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente fune: idque fit ab gemina cymbæ parte, vt vtrinq; iactis in profundum lapidibus cõstabiliri nauis nõ aliter, quàm si in anchoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in ęquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq; dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus, subtusq; aquas vrinantium more natat: actusq; in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legerit Cõchas, in quibus delitescunt Vniones ac Margaritæ, collectas manticæ indit: lapidemq; protinus quo pedes grauabantur, abijcit, funiq; innixus in superiora euadit. Quibus partim subscripsit: partim & alia insuper addit Iohannes Hugo Linschotanus de [f] Ormutianis Margaritis sic loquens. Eas vrinatores aquam decem aut viginti vlnarum spacio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritæ continentur, quæ maiores habent, supernatant aliquantulum; Minores

[f] Nauig. Ind. Orient. cap. 84.

Aliof-

Alioffar dictæ in fundo maris ferè reperiuntur. Vrinatores nudi ac cophino ſuccincti eundem confeſtim implent, ſcaphiſq; inferunt, paratis ad illum finem, in quibus diſpoſiti, vrinatores exonerant. Oſtreæ mox in terram abiectæ ſoliq; ſiccandæ expoſitæ ſponte reſeratæ baccas manifeſtant. Completa eius diei captura piſcatores cuncti cum duce, militibus, coadiutoribus, & tutoribus regijs conueniunt, ipſamq; prædam diuidunt. Prima regi portio cedit, ſecunda duci & militibus, tertia Ieſuitis, qui ibi clauſtrum habẽt, eamq; prouinciam ad Chriſtianam fidem perduxerunt, quarta vrinatoribus ſumma cum æquitatis diſtributiuæ cura, Hæc ille. Aeſtiuo autem tempore hæc piſcatio celebratur, apud Commorini caput. Similis fit piſcatio prope inſulam Dialaccia dictam, Coromandel, & Zeilam quam Andreas Corſalus Taprobanam putat antiquis dictam fuiſſe. Hanc idcirco ſingulis annis bis adeunt Mauri, aliæq; gentes quæ vrbem Caël regi Coulami ſubiectam incolũt. Nec aliter piſcantur in India maiori ſita verſus orientem. Hæc (teſte M. Paulo Veneto) in regna quinque diuiditur, in primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris fermè vadoſus; quippe qui in aliquibus locis profunditatem decem paſſuum, in quibuſdam trium, & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas, & conducunt multos homines qui in profundum maris ſe dimittant, piſcenturq; marinas Conchas, ex quibus vniones colliguntur. Porro piſcatores illi quando aquam amplius ferre nequeunt, enatant; & rurſus ſe præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces, qui homines facile occiderent, niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Conducuntur à negotiatoribus magi quidam qui Abraiaim dicuntur: & hi incantationibus ſuis, & diabolica arte coniurant piſces illos, vt neminem lædere poſſint. Nocte verò quando à negotiatoribus Margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant magis cõiurationem ſuam, ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant, & tollant Conchas cum Margaritis. Fit autem hæc Vnionum piſcatio non per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immenſa Margaritarum multitudo. Soluũt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigeſimam partem & piſcatoribus quoque commodam præbent mercedem. Cæterùm à medio Maij Margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco: ſed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab iſto diſtat & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Vaſchus Nunney (qui caſtellę regis nomine magnam remotiſſimamque noui orbis partem occupauit) Chiapen & Tumaccum (regionum quarundam Noui Orbis ad meridiem regulos) retia habere & piſcaria Concharum Margaritas gignentium littora, pro prædijs, intellexit, quas tanquam è viuarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores, ad id exercitium à teneris educati, ſed quieto tranquilloq; mari littus æſtu deſerẽte, quò faciliùs ad earum ſtationes ſubmergi queãt. Et quò maiores Conchæ ſunt, eò profundiùs inhabitant: minores verò, vti filię, propiores aquæ margini: minimæ vti neptes, ſupercilio viciniores degunt. Ad ima Cõchylia ad mẽſuram ſtaturarum virilium, trium & quatuor interdum, deſcendunt. Ad filias aut neptes dimidio femore tenus & minus aliquando, ſubnatant: Quarum etiam poſt ſe datum à feris tempeſtatibus æquor, multitudinem in arena ab vndis proiectamq; in littus reperiunt, & in arena legunt, minutis baccis, vt narrat Petrus Martyr. Itaq; in vtraq; India aut vrinando capiuntur aut reti, qui poſtremus piſcandi modus non vſque adeo laudatur: non quia paucas Conchas ita capiant (contrà enim euenit) ſed quòd metus ſit vbi tot capiuntur, mare ſterileſcat aut paucas amplius producat. Narrant enim in Cubagua inſula Occidentalis Indiæ, cùm reti annis aliquot cõtinuis magnam Concharum copiam cepiſſent, paucas poſt aliquot ſubſequentes annos apparuiſſe, nec tam celebrem vtilemq; fuiſſe piſcationem. Circa autem inſulas grandes Vcique dictas, quæ ſitæ ſunt vltra promontorium S. Sebaſtiani, ſatis copioſè inueniuntur Vniones. eos tamen non eximunt, vt in prædictis regionibus. Conchas enim quas è mari accepẽre, primùm coquunt, atque ita Vniones paruos magnoſq; & rubros & multos accipiũt: certumq; eſt multos hîc inueniri, maiorq; inde haberetur copia ſi rectè è Conchis eos eximere ſcirent, vt in alijs regionibus faciũt. Vbi Americus Veſputius teſtatur eas niſi benè maturi ſint & cadant ex Conchis, non eſſe perfectas, & conſumi paruo tempore, hocq; reſpectu habito debere colligi quando volũt excidere. Conchas margaritiferas piſcandi modum, qui apud Scotos in vſu eſt, deſcribens Boethius, ait: Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in littore aſtans vocem emiſeris, „ aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repente ſe ſubtrahẽtes ſubſidãt „ vniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignoranti- „ bus

Marginal notes: Taprobana. — Vt contra piſces ſe defendunt. — Tempus piſcandi. — Cur nõ amplius retib. piſcentur. — Piſcatio apud Scot. Cõcharum Margeritiferarum ſolertia.

A bus videlicet quanti sit pretij apud mortales, luxus ex fœtu suo comparatus. Itaq; piscantes quoque id maximè obseruant, vt primo attractu testas coniunctas arctissimè detineāt, protinus illis alioquin Vnionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingressi, atque in orbem stantes, contum alterutra manu, quo firmiùs consistant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas collustrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) testarum torturas placidè comprehendunt, atq; astantibus vacua manu excapiendas præbent. Hæc Boethius ex antiquis, vt apparet, mutuatus.

ORTVS, GENERATIO.

IN quot Concharum diuersis speciebus ab autoribus vniones nasci dicātur, & in qua parte, item quomodo generentur, age videamus. Res enim hæc cùm sit difficilis & controuersa satis, diligenter à nobis examinanda est. Certum est in Concha margaritifera propriè dicta seu Matre Perlarum optimos atque plurimos nasci. Rondeletius ex Plinio in Concha echinata, quam postea depictam atque descriptam exhibebimus, Vniones reperiri testatur. Hîc obiter annotat Zoographus, Plinium & Androsthenem de eadē planè Concha sentire ipsi videri, non de diuersis, vt putauit Rondeletius. Sic enim [a] Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) Concham esse similem Pectini insecto (id est vt ille interpretatur, aliter quàm Rondeletius, nō secto, non cælato. οὐ διαγλυπτὴ γὰρ. ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androsthenes) hirsutam Echinorum modo. Pro quo Androsthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirsutum, non spissum significat. Addit & aliud ex Androsthenis eodem loco translatum. Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Quamobrem dubitat Zoographus an rectè Rondeletius Plinij verba de Cōcha Echinata accipiat. Androsthenis verò verba de Berberi: cùm vel Plinium vel Iubam ex Androsthene sua mutuatum appareat, (vel contrà:) & cætera quidem rectè translata videntur, sicut & δασὺ hirsutum: echinorum autem modo, de suo adiectum, quasi hirsuta aliter esse nequeant, nisi Echinorum modo rigeant. Nec est quod aliquis testam simul hirsutam læuem esse miretur: cùm læuitas ad superficiem pertineat, hirsuties ad enascentem materiam. Sic & Mytulorum quorundam testa læuis hirsutaq; est. Sed cum Berberi Rondeletij hirsuta non sit, rem in medio diligenter existimandam relinquit. Interim Concham echinatam vocari, quam sic aptè Rondeletius à re ipsa vocauit, probat. An verò Plinij Concha hirsuta sit Echinorum modo, dubitat. Nascuntur Margaritæ, inquit, Cardanus, ex Conchylijs rotundis nobiliores, sed tamen minus rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quasi contraria ratione, striatum est genus vtrumq; Conchyliorum, & in imo mari moram ducit. Et rursus: Ignobile Margaritarum genus ex Nacaronibus (sic enim ostrea vocant longa: seu melius dicam Conchylia quòd striata sint) nascitur. Bellonio Nacre de Perle Vulgo Gallicè appellatur Margaritifera Cochlea. Sed Nacaro Cardani alius videtur, cùm Ostreum longum esse dicat, in quo reperiantur Vniones. Bellonij Nacra rotundior est, nec ferax Vnionum, Rondeletio affirmante: quare potius fuerit Berberi, quæ Cōcha est oblonga, & à Rōdeletio similiter Nacre de Perles vocatur Gallicè pro Matre Perlarum. Conchæ quæ torno fastigiatas in capite testas habent maculisq; aspersas, apud Scotos magno numero in limpidissimis purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundissimi sunt, reperiuntur, Margaritas concipere, vt Boethius tradit. Vniones, inquit [b] Plinius in nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosphorum Thracium, ruffi ac parui, in Conchis quas Myas appellant. Minutos Vniones ex Mytulorum Conchis se extraxisse scribit Syluius. Dalechampius ad ea verba Plinij: Ruffi & parui, in Cōchis quas Myas appellant; hoc adiecit scholiolum: Tales hodie reperiuntur in gelidissimis quibusdam Auernorum riuis & torrentibus. In riuis etiā & fluuijs Musculos Mytulosuè aliquādo Margaritas ferre audiuit Zoographus circa Horenbach Germaniæ oppidum. Chares Mytilinæus nasci quoque scribit in Concha simili Ostreo, quæ sit ἁδρὰ καὶ προμήκης: id est plena, vel crassa & oblonga: carnem continens magnam albam & valde odoratam, videtur autem Berberi dictū alijs intelligere. In Acarnia quæ vocatur Pinna gignit Vniones teste [c] Plinio. Theophrastus apud [d] Athenæum nasci in Ostreo Pinnæ simili, sed minore Margaritam tradit. In Pinnis quibusdam Indicis quæ in mari Orotignæ & insularum quæ in eo sunt, Chira videlicet, Chara & Procosi, inueniūtur, quarum descriptionem in capite de Pin-

In quibus Conchis generentur.

[a] *Li. 9. c. 35.*

Concha echinata cur dicta.

Nobiliores & ignobiliores vnde.

Nacaro.

Cochlea margaritifera.

Myes.

[b] *Li. 9. c. 35.*

Ex cōcha simili ostreo.

Pinna.

[c] *Li. 9. c. 35.*

[d] *Lib. 3.*

de Pinnis trademus, nascuntur Vniones nõ admodum boni laudatiq; coloris. Ruffi enim sunt, aut ex rubro nigricantes, & interdum nigri ferè. Inueniuntur & albi, sed non probantur. Hos tamen non negligũt Indi, vbi Pinnas has aperuerint. Præstantioribus enim Margaritis miscent, vt sic pondus & copiam augeant; veluti si quis tritico hordeum aut auenã misceat. Sed mercatores exercitati has fraudes facilè nouere: quocirca minoris emunt. Insuata men specie rotunditate sua cum cæteris certant. Quod mirum multis videtur, cùm Pinnæ sint oblongæ, & in alijs pinnis oblongi sæpius inueniantur, vt in rotundis Conchis seu Ostreis plerunque rotundi. Plinius Cochlearum Margaritiferarum multa genera esse scribit, cuiusmodi sunt, Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ & permultæ aliæ. Narrant & Cochleas Margaritas ferentes, & Muricis genus Orientale, margine seu labro in latum se protendente, roseo intus colore: Vidit Zoographus genus Conchæ Margaritiferæ argento conclusum, speciem vsumq; poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem intectis. Concha tota forma ferè nauiculam præ se fert, & interstitia quædam tabulatorum instar intrinsecus habet, in summo operculum membranæ instar obtendi audiuit: quæ sanè descriptio Conchæ Nautæ seu Nautili nostri alterius optimè cõgruit. Aelianus in India Margaritiferas Conchas magnis strombis similes facit: Ex quibus liquidò falli constat Rondeletium, qui asserit Vniones in biualbibus tantùm Conchis gigni. Quocirca cum Plinio concludamus; non vnico in Conchæ genere nasci: sed testatorum, quæ Vniones habent, alia esse Strombode, alia biualuia: quamuis in his frequenter inueniantur; in illis autem perquam rarò. In Ostrei carne eos gigni Androsthenes est autor: Cardanus [e] in testa: Plinius: Non semper, inquit, in media carne reperiunur, sed alijs atque alijs locis. Vidimusque iam in extremis etiam marginibus veluti Concha exeuntes, & in quibusdam quaternos quinosque. Et: Crassescunt etiam in senecta, Conchisque adhærescunt, nec ijs auelli queunt, nisi lima. Quibus vna tantùm est facies, & ab ea rotunditas, auersis planicies, ob id tympana nominantur. Tympania hic quatuor syllabis legit. Græcè mauult in prima inflexione generis masculini τυμπανίαν, & κροταλίαν μαργαρίτην dicere Zoohraphus. Cæterùm quatuor aut quinque in vnica repertos Concha, non est mirum. In India enim cùm Conchas aperiunt, præter aliquot mediocris magnitudinis vniones inueniunt etiam multos veluti minuta grana, aut arenulas. Narrat Americus Vesputius se in quibusdam Ostreis Indicis centum & triginta, in quibusdam verò pauciores reperisse. Porro, quod ad eorum originem attinet, varia est super ea autorum sententia. [f] Plinius sentiens alios esse Concharum partus, alios verò abortus, è rore nasci ex quorundam sententia refert. Verba eius adscribam: Has (Conchas) vbi genitalis anni stimulauerit hora, pandentes sese quadam oscitatione, impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea eniti, partumque Concharum esse Margaritas pro qualitate roris accepti: si purus influxerit, candorem conspici; si verò turbidus, & fœtum sordescere, eundem pallere, & cœlo minante conceptum; ex eo quippe constare, cœlique eis (Manusc. cæli quietis) maiorem societatem esse, quàm maris: inde nubilũ trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiuè satientur, grandescere, & partus. Si fulguret, comprimi Conchas ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas, ac repentè compressas, quæ vocant physemata, efficere, speciem modò inani inflatam sine corpore; hos esse Concharum abortus. Hactenus Plinius, qui cum ijs, quæ ab Isidoro Characeno apud [g] Athenæum dicuntur, non consentit. Sic enim scribit; Aiunt cùm sæpe tonat, & imber largior effunditur, tum magis Pinnas concipere, Vnionesq; plurimos generari, & insignis magnitudinis. Hyeme in profundos maris gurgites pinnas demergi solitas; æstate verò adnatantes hiare noctu, diuque compressas; quotquot scopulis saxorumvè cauis sese affixerint, radices agere, & ibidem commorantes Vniones parere. His hæc continuo idem subiungit; Easdem cibum capere, ac fœtificare sui parte, quæ carni adhæret; huius etiam Conchæ ori adnasci, quem Pinnophylacem vocant paruo Cancro similem, brachijs in forfices bifidis, qui hospiti cibum curet; carnem ab ore veluti radicem quandam pertingere ad Concham vsque mediã, iuxta quã Vnio genitus in solida Conchæ parte augescit, & alitur quamdiu adnexus fuerit; cùm verò abscissuram gemmam caro subnascens molliter præsectam à Concha separauerit, amplecti quidem & retinere seiunctam, verùm nihil alere præterea, sed leuiorem, nitidiorem, puriorem efficere. Ex quibus patet Margaritam partum Concharum esse, non autem concipi ex rore, vt Plinius tradit, & eum imitatus [h] Solinus. Conchæ, inquit, sunt, in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, sitiunt rorem velut maritum, cuius desiderio hiant. Et cùm lunares maximè liquuntur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem concupitum: Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de

Cochleæ Margaritiferæ.
Nautili descriptio.
Qua Conchæ parte.
e lib.9.c.35
Multi in vna Concha.
Generandi modus.
f lib.9.c.35.
Ex rore.
g Lib.3.
Quãdo plures generatur.
Non nasci ex rore.
h Cap. 56.

E F G H

la_inæ

A saginæ qualitate reddunt habitus Vnionum. Nam si purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum, si turbidum, aut pallore languescunt, aut ruffo innubilantur. Ita magis de cælo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris semen, fit clarius Margaritum: quoties vespere, fit obscurius. Quantoq; magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur: clausæq; subita formidine vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent, cumque flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscentur lapides solis calore, subsidunt: & se profundis ingurgitant, vt ab æstu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ, (videtur quippiam deesse) ætatis opitulatur. Nam candor senecta disperit: & grandescentibus Conchis grandescunt Margaritæ. Hucusq; Solinus, ex quo hæc Marcellinus: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas, binas, aut ternas: vel Vniones sic appellatas, quòd eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariunt, sed maiores, idq; inditium est ætherea potius deriuatione, quàm saginis pelagi hos oriri fœtus, & vesci: quod guttæ matutini roris iisdem infusæ, claros efficiunt lapillos, & teretes: vespertini verò fluxuosos contrà & rutilos, & maculosos interdum. Minima autem vel magna, pro qualitate haustum figurantur

B casibus variatis. Concussæ verò sæpissimè metu fulgurum inanescunt, aut debilia pariunt,
„ aut certè vitijs defluunt abortiuis. Hæc ille. Sed quæ de fulgure cum Solino ait, non con-
„ ueniunt cum ijs, quæ Aelianus, & [i] Iohannes Tzetzes scribunt. Ille enim ait Margaritam maris fœturam esse, & ex quorundam opinione ad partum deduci, cùm in apertas Cõchas fulgura affulserint: hic autem eorum opinionem recitat, qui ex fulgure nasci putant, conglobarique statim cùm fulgur in Conchas eiusmodi hiantes fulserit: versus eius hi sunt de Margaritarum generatione:

Ex fulgure.

[i] Chel. 11. 375.

Δίττυς δὲ λόγους λέγουσι τῆς μαργαρογονίας
Ους μὲν γὰρ τούτων λέγουσιν ἐξ ἀστραπῆς γενᾶσθαι,
Ους δὲ μοι πάλιν λέγουσιν εἶναι χειροποιήτους.
Καὶ πρῶτον μοι κατάκουε τοὺς ἀστραπῆς μαργάρους,
φασὶ τινὲς τὰ Ὄστρεα ταῦτα τὰ τῶν μαργάρων
Τάς πτύχας ἀναπτύξαντα, μένειν κεχωγμένα.
Τῆς ἀστραπῆς σκηψάσης δὲ μέσῳ πτύχων ἐκείνων,
C Εἶναι γὰρ ἔφην ἀβαθῆ τὴν θάλασσαν ἐκείνην
Ευθὺς σφαιροῦσθαι κατ᾽ αὐτὰ τὰ Ὄστρεα, μαργάρους. Id est.

Duplicem autem rationem tradunt Margaritarum generationis.
Aliquas enim harum dicunt ex fulgure nasci,
Aliquas autem rursus mihi dicunt manu fabricatas.
Et primum mihi audi fulguris Margaritas,
Aiunt quidam Ostrea hæc Margaritarum
Plicas cùm explicauerint, manere aperta.
Fulgure enim irradiante medium plicarum illarum,
(Esse enim dixi non profundum mare illud)
Statim rotundare per se Ostrea Margaritas.

Verùm vtraque hac opinio, sic facilè conuellitur. Quomodo ad Ostreas peruenire roscidus aër potest, si altiùs in mari immersæ sint, quàm decẽ, & duodecim orgyas, ad quas vix ipsi solares radij penetrare possunt, sanè proditum est Conchas eas, quæ in profundo maris degunt producere Margaritas maiores, quæ in maris superficie minores, cùm contra

Refutatio de rore, & fulgure.

D euenire deberet, si huic opinioni credamus. [k] Plinius præcipuũ cãdorem custodire pelago altiùs mersas, quàm vt penetrent radij tradit. In quẽ locum hæc Massarius. Videtur, inquit Plinius, ex verbis, quæ paulò suprà retulit, sibi ipsi contradicere: nam si Conchæ hæ Margaritiferæ altiùs, & in profundo maris stabulentur, vt hic libro tricesimotertio testatur, vbi
„ ait; Vt iam minùs temerarium videatur è profundo maris petere Margaritas, tanto nocen-
„ tiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu, & pro qualitate roris accepti Vniones candidi, & sordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cùm in fundo maris Conchas degere secundum naturam sit, censeo Margaritas neq; concipi, neq; eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesq; eiusmodi eius per ætatẽ accidere. Hęc ille; cui Cardanus adstipulatur. Fabulosum, inquit, eas ex cęli rore cõcipere. Itẽ Rondeletius superiora Plinij verba cũ recitasset de generatione Margaritarũ, & Cõcharum earundem falsam esse

[k] Lib. 9. ca. 35.

Ex carne generari.

opinionem, quam tradidit Plinius, confirmat: nimirum Margaritas esse Concharum partus, & ex roscido succo generari. Etenim, inquit, testa silicea intecta omnia sponte, & non ab alijs procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuersis editur, quemadmodum Vniones à diuersis specie Conchis, siue Ostreis. Adde quod omnia, quæ procreant, statis quæque temporibus fœtus suos concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in varijs Ostreis aliquando Vniones reperiantur; aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodiè externis mercatoribus in Aegyptum proficiscentibus, narrant de pisce columbo, quem orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis Margaritiferis, eum scilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde Vniones efficiat. Sed fabulosa sunt ista, neque enim vnquam in eiusmodi pisce inuenti sunt Vniones, neque ros haustus non posset non in Ventriculo immutari, & concoqui, vel vnà cum excrementis alijs excerni. Hactenus ille. Nauigatores isti Indici alias rationes adiungunt, quò minus credant lapillos hosce ex rore nasci, in Concha vna plures reperiuntur, non planè eiusdem magnitudinis, coloris, formæque: quod fieri debuisset, si ex rore generarentur. Et cum tradant ex puro rore candidos nasci, ac nitidos, ex turbido verò pallescentes, nec tanto splendore nitoreque præditos, quam nobis dabunt rationem opinionis huius assertores nigrarum Margaritarum, aut aliorum colorum? Nam [l] Gonzaluus Ouiedus tradit se Margaritas habuisse colore nigras, vt est carbo, fuluas, splendentes, vt aurum, sine splendore, seu obscuras, coagmentatas densasq; ad cæruleum vergentes colorem; item ad viridem, & alijs coloribus præditas. Quidam ex recentioribus, vt antiquos cum iunioribus concilient, originis diuersitatem dissimili earum genesi acceptam referunt, non autem autorum ignauiæ, aut oscitantiæ. Nec enim video, inquit [m] Franciscanus Rueus, cur cuiquam mirum videri debeat, si pro diuersa cœli constitutione illarum generatio variet. Quid namque prohibet aliter nasci eas, quæ ab Erythræo mari, quæve à Taprobanæ, & Toidis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? secus autem quæ à Paria vicinisq; Austrinis, vel etiam Occiduis septentrionalibusque Oceanis ab edoctis vrinarijs solertissima petuntur arte. Proinde Plinium rerum naturalium peritissimum nullius inscitiæ, aut negligentiæ insimulandum censeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter scripserit, quàm Austrinarum, Occiduarumque nuper inuentarum regionum lustratores, quorum monimenta prætereo, ne prolixior sim. Sat namque nobis in præsentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro sua ætate, ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate, vel obscuritate generosiores, vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœliaca natura, quàm cum equorea consensum, & cognationem obtinuisse manifestum puto. Hæc ille, cuius conciliatio nullius planè apud me est momenti. Nam quamuis in quibusdam rebus regionum, & locorum diuersitas diuersos generandi modos proferat: tamen rationes prædictæ non patiuntur Margaritas è rore nasci: quemadmodum neque à fulgure, quod reprobauit [n] Iohannes Tzetzes, asserens, putare se in mari generari lapillos quosdam, qui cùm in Concham ceciderint huius testæ læuitate nitoreve acquirere splendorem, sicque fieri Vniones: versus eius clarioris doctrinæ gratia adferam:

Εγὼ τὸ φυσίκευμα τῆς ἀστραπῆς οὐ στέγω
Ἔγγιστα μύθων δὲ δοκῶ τοὺς ἐξ ἰχώρων πάλιν.
Λέγω δὲ ἐπεὶ τὴν θάλασσαν εἶναι καθαρωτάτην,
Καὶ τὰς ἐκεῖσε λίθαγγας ποιεῖν ἀργυροχρόους.
Καὶ λέπη τῶν Οστρέων δὲ τούτων τῶν μαργαρίδων,
Τυγχάνειν ἀργυρόχροα, καὶ χροὰς τῆς μάργαρων
Ὅσαι δὲ λίθαγγες ἐντὸς πέσωσι τῶν Οστρέων,
Γίνονται διαυγέστεροι τῷ λείῳ τῶν Οστράκων
Καὶ στίλψιν δὲ λάμβανουσι, καὶ μάργαροι καλοῦνται. Id est.

Ego autem illud naturale fulguris non tollero,
Finitimum fabulis autem arbitror illud ex sanie (rore) rursus.
Dico autem illic mare esse purissimum,
Et illic lapillos facere argentei coloris.
Et putamina verò Concharum, harum Margaritarum.
Quotquot autem lapilli intra ceciderint Conchas,
Fiunt splendidiores læuore Concharum
Et splendorem accipiunt atque Vniones vocantur.

Sed

Nó esse partus Ostreorum.

Piscis columbus.

Alia refutatio non nasci ex rore.

[l] Hist. Ind. lib 19. c.8.

Cóciliatio opinionũ.

[m] Lib. 2. de gemmis. ca. 14.

Fulgure nó nasci.

[n] Chil. 11. 375.

Tzetzis opinio.

E

F

G

H

A Sed hæc opinio, quamuis magis prædictis probabilis videatur, necdum recipienda videtur. Nam in Concharum carne interdum inuentos Vniones cùm legimus, rotunditate insigni, & splendore. Igitur penetrare carnem quamuis mollem non possunt. Præterea testis Concharum plurimos adnatos fuisse cernimus: vnde Cardanus non admodum ineptè è testis Margaritas originem trahere suspicatur his verbis: Generari Margaritas in testa, non in carne, substantiæ primùm similitudo ostendit. Visa est etiam Margarita testæ suæ iuncta: & ob id testæ earum intus inæquales sunt. Margaritæ ipsæ forma diuersa, plæræq; tamen ad rotunditatem vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eo limbo esse propinquiores: & alibi: Vidi ego nuper frustum matricis, in quo plures Vniones intus concreti erant, non secus, ac lapidum coagmentis (quę rochas, id est, conos, à figura vocant) gemmæ. Nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, veluti in cinere castaneæ, ita in matrice sepultæ erant. Verisimile igitur est, postquam ab initio tam facilè auelluntur, expressum liquorem è testa veluti guttas in rotundam formam cogi. Inde facta additione ex eodem lento humore per cortices augeri, atq; concrescere, demum forsan electas alia Ostrea producere: veluti piscium oua pisces. Et vtcunq; sit, prægrauatas magnitudine testas illas B sponte eijcere. Non sunt tamen Margaritæ duritia lapidea; neque scio quicquam quod in animali durius oriatur Vmblicis marinis. Hactenus Cardanus. Androstheni Rondeletius assentitur: is autem apud [o] Athenæum, ait τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ Ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς σιάλοις τὴν χάλαζαν, id est, in carne Ostrei gigni Vnionem, quemadmodum in suum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente [p] Plinio, Arabicis Concham esse similem pectini insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem carnis grandini similem. Hanc nos sententiam tuemur, & Indorum auctoritate confirmabimus, præsertim qui Cubaguam insulam incolunt. Hi enim Vniones in Conchis eo nasci modo tradũt, quo oua in Gallinis. Nam in gallinis grandiora propeque matura foramini propinqua sunt, vt excludantur citius ijs, qui minora sunt minusq; matura, & in vteri interioribus recundita. Ita quoque Ostrea hæc Margaritas ferunt magnas propè testarum ora, paruas interius magis, vt mirum non scripserit Plinius, partum Ostreorum Vnionem esse. Quidam non ineptè lapidum in diuersis animalibus nascentium generationi comparant horum originem. Inter quos est Rondeletius, & [q] Alexander Benedictus, qui sic scripsit: Vidimus lapides ex vesica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viscosa materia obducta, veluti C in crustas varij interdum coloris, igneus calor indurauit: atq; ita increscere sensim traduntur. Margaritæ etiam in Conchis eo modo fieri traduntur, gemmarijs varios veluti in cœpis cortices torno detegentibus. Et Rondeletius: Eadem ratione, inquit, arbitror Vnionem in Conchis concrescere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel vesica. Quo anno hæc scriberemus, mortuus est quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis constans, quot in rene venularùm erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremũ veluti caput marmoris rotundi, & candidi frustulũ referebat, vel Margaritæ maiusculæ figuram, & splendorem, id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. Quare nec mirũ si in Ostreis, & Conchis senescentibus Vniones reperiãtur. Talia Rondeletius. Mollis est vnio in aqua, & vbi ex ea eximitur, indurescit veluti corallum, vt referunt nauigationum Indicarum scriptores. Idq; est, quod his verbis dixit Plinius: In aqua mollis Vnio protinus durescit. In mari del Sur dicto scribit Gonzaluus Ouiedus inueniri Vniones centum pyri forma, antequam vnus rotunda. Incolæ Cubaguæ insulæ, quæ in Occidentali India sita est, asserunt Ostrea Margaritas ferentia certis temporibus producere certum humorem rubrum, & sanguineum in tanta copia, vt tingant, & inturbent aquam eodem colore. Nemo tamen rectè D existimabit hunc humorem esse materiam, ex qua fiant Margaritæ, quia in nullo alio loco, vbi Margaritæ abundant, hoc obseruatum legi. Certum autem est succum aliquem clarum tenacemq; esse. Illud quoq; refert ad harum γένεσιν, quòd Androsthenes in descriptione Parthiæ tradit apud [r] Athenæum. Pinnarum, quæ in alto degunt clarissimos esse Vniones, puriores, grandiores: contrà illarum, quæ per æquoris summa fluitant, & sursum euehuntur minores; colorisq; nubili, quia solis radijs percutiantur. Quæ etiam [s] Plinius de vnionibus in Conchis Margaritiferis nascentibus confirmat his verbis: Miror ipso tantùm eos cœlo gaudere, sole rubescere, candoremq; perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagiæ altiùs mersæ, quàm vt penetrent radij. Non etiam illud, inquit Aelianus, me fugit, auulsis his lapidibus (vnionibus è Conchis) quasi redemptionis pretio persoluto, Conchas liberas dimitti, iterumq; Vniones renasci. Quod si priusquam lapis eximitur, huius altrix bestia moriatur, vnà cum carne putrescere, & perire dicitur.

Refutatio opinionis Tzetzæ.

Cardani opinio è testis oriri.

Androsthenis opinio: [o] Lib. 3. [p] Li. 9. c. 35

Generatiue oua.

Cõparatio. [q] Lib. 22. de cur. mor. ca. 34.

Grando, vt in porcis cõcrescat.

Molles in mari Margaritæ.

Materia vnionum.

[r] Lib. 3.

[s] Lib. 9. cap. 35.

NATVRA.

E

Aceto disſoluuntur. [a] Lib.8.c.3.

X hiſtorijs,quas infrà recitabimus,cùm de luxu agemus,liquet Margaritas aceto diſsolui. Vnde Pauſanias: Τὰ μάργαρα ἀπόλυσθαι ὑπὸ τοῦ ὄξους dixit. [a] Vitruuius. Aceti vis diſſipat, & diſſoluit ouum, plumbum, æs, item Margaritam. Et obſcurus quidam: Margaritæ velut teſta oui aceto molleſcunt,& reſoluuntur. Diſtillantur etiam,& colliquantur,quæ lapidea ſunt,inquit Cardanus,ſed molliora,vt Margaritæ,coralli,Smaragdi.

Vt diſſoluantur.

Vt ergo Margaritas diſſoluas (nam hoc propono, quia expertum eſt) ipſas integras laua, „ ſuccumque limonum bis,aut ter cola,inde merge,& ſoli expone:in quinque aut ſex diebus „ colliquantur, vt mellis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referant. Ego ſi hoc olim nouiſsem,diues paucis diebus euaſiſsem. Hoc enim intellecto, quod nuper ſciui,atq; alio ſecreto,quod experientia didici, poteram ſex millia coronatorum in quadraginta, vel paulò pluribus diebus ſuperlucrari. Exiſtimo, ſed non ſum expertus, aceto diſtillato eas etiam poſse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his diſsolui poſse affirmant. Huc vſque „ Cardanus. Zoographus dum hæc ſcriberet Vniones aliquot perexiguos filo æneo inſertos F aceto ſatis aſpero ad dies decem macerauit. Vnde emolliti quidem ſunt, & friabiles facti, præſertim ſuperficie: pars inferior durior quidem remanſit, ſed & ipſa digitis atteri poterat,in fundo vaſis arenoſa aſperitas videbatur,ſicut in matulis calculoſorum. Emolliuntur igitur aceto, & reſoluuntur Vniones, non liquantur, aut contabeſcunt. Nam quæ propriè liquari dicuntur,ſiue per ſe vi caloris,ea tota in liquorem abeunt:ſedimentum enim,vt dixi,arenoſum in fundo relinquunt,vel totæ potiùs in arenam reſolutæ ſubſident,ſi tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum diſtillatum vim priſtinam,ſicut ſaporem odorēve ſeruat:vt proculdubio eadem omnia,quæ non diſtillatum,preſtet:ſed purius ſubtiliuſq; eſt. Zoographus ante multos annos in cineribus diſtillatum,ter repetita diſtillatione acetum,ſeruat. Non vehemētius tamen inde,quàm acetum aliquod acre antè diſtillationem, factum ipſi videtur.Quocirca Cleopatræ Margaritam tam citò diſsolui potuiſse valde miramur.Acerrimum ſanè illud acetum fuiſse oportet,quale in noſtris regionibus,non reperitur.Conchas quaſdam (rugatas Rondeletij,vel ſimiles) artifices alibi,vt Venetijs,ſuperficie externa, quæ fuſca, & aſpera eſt, præmollita nimirum aliquo liquore,lixiuio acri fortè,ita expoliunt,vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælata teſta,inquit Rondeletius,in aceto macerata,ſuperiore veluti cute, vel cruſta ſpoliatur,redditurq; Cochleæ Margaritiferæ G modo ſplendens,nitida, & Vnionis modo colorata.Et Syluius ait:Diſsoluuntur aceto forti præſertim diſtillato, vel ſucco limonum (pro eo inquit Zoographus,nobis ſuccum berberis accipere licebit) Margarita,teſtæ ouorum,lapides renum,veſicæ,corallum vtrumq;: ea pòſt ſiccata promptè friantur. Sed aliud eſt diſsolui, aliud friabile reddi.

Non liquātur. Liquari, quæ dicantur.

DENOMINATA.

Margaritarius. [a] Lib. 32. cap.11.

ARGARITARIVS eſt negotiator, mangoq; Margaritarum, apud Firmicum.Calepinus μαργαριτέμπυρον exponit Græcè. Poteſt etiam dici Græcè μαργαριτεύς, vt πορφυρεύς. Margaritifer qui fert Margaritas. [a] Plinius:Concharum „ genera inter quæ & Margaritiferæ Cochleæ. Apud Lexicographos inuenio „ ἀμάργαρος Margaritis carens; ſed ſine autore.

HIEROGLYPHICA. H
SYMBOLICA.

Inſomniū. [a] Lib.41. Lachrymarum ſymbolum.

ἀργαρῖται δηλοῦσιν δακρύων ῥόον, id eſt, Margaritæ denunciant lachrymarum fluxum. Senarius eſt Onirocritûs apud Suidam. Viſos in ſomnis Vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt Artemidorus, & alij. Inde [a] Pierius Valerianus in Hieroglyphicis Vniones, vel Concham eorum, pro lachrymarū ſymbolo accepit:fortè quòd lachrymarum guttę, Vniones magnitudine, perſpicuitate, & orbe ſuo referant. Cumq; eiuſmodi ſomnium aliquando ipſi contigiſset,reſq; poſtmodum ſubſecuta eſset,hoc verſu meminit:

Viſus eram niueos manibus tractare lapillos,
Vnio in his latis gemma inimica viris.

Vniones.

A Vniones, teste eodem, qui nihil præter nitorem, & læuorem ostendunt, significant venusta- Venustas.
tem. Idcirco Veneri in ornatu inter cęteras gemmas Vniones præcipuè deberi putant: viri-
lior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, Vnionum planè fœmineus est. Cæsarem Ve-
neri genetrici ex Vnionibus Britãnicis thoracem consacrasse [b] Plinius refert. In Euangelio [b] Li.9.c.35.
Margarita significat pręmium, quod rectè facientibus offertur, vt idem tradit. Sed rectiùs Præmiũ re-
verbum Dei mihi exposuisse videtur [c] Clemens Alexandrinus his verbis: Maximi autem ctè facien-
pretij Margarita mundum muliebrem per summam lasciuiam mirandum in modum in- tibus.
uasit: ea autem nascitur in quodam Ostreo pinnis non absimili: magnitudo autem eius est, [c] Pædag. li.
quãtus permagnus piscis oculus: nec pudet miseras totum suum studium in hoc Ostreo po- 2.c.12.
nere, cùm eis liceat sancta ornari gemma, nempè verbo Dei quod vtiq; scriptura appella- Verbũ Dei.
uit Margaritam, qui est pellucidus, & purus Iesus, qui est in carne cõtemplator oculus, qui
est ratio, qui perspicuus, per quẽ caro est pretiosa, quæ aqua regeneratur. Illud.n. Ostreum
in aqua natum carnem contegit: ex ea autem Margarita concipitur. Saluator noster apud [d] [d] Cap.7.
Matthæum: Ne detis quod sanctum est canibus, neq; proieceritis Margaritas vestras ante
porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi in vos lacerent vos. [e] Et rur- [e] Matth.c.
B sus: Simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas Margaritas: qui cùm 13.
inuenisset vnam preciosam Margaritam, abiens vendidit omnia quæ possidebat, & merca-
tus est illam. Ἐν πολλοῖς γάρ, inquit [f] Clemens Alexandrinus, τοῖς μαργαρίταις τοῖς μι- [f] Strom.1.
κροῖς ὁ εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρα ὁ καλλίχθυς ἐκλάμπει. Id est, inter mul-
tas paruas Margaritas, vna resplendet præ cæteris, & in fęcunda piscium venatione Cal-
lychthus.

MORALIA.

SANCTISSIMA Virgo, & mater Dei nostri perquàm apposìtè Marga- S. Virgo
ritæ assimilatur. Etenim vt Margarita inter cæteras gemmas candore, clari- Margaritæ
tate, perspicuitate, rotunditate, vnitateque vnde vnio vocatur, præcipua similis.
habetur, & cor roborat; syncopen, & animi defectum curat: ita etiam hęc san
ctissima Virgo immaculata verè candida est propter puritatem, & virgini-
C tatem, clara propter honestatem, perspicua, ac resplendens propter veritatem: eius enim in-
tima videri poterant: rotũda propter obedientiæ bonorumq; operum celebritatem: vnica,
& præcæteris præcipua, propter singularem ac eximiam sanctitatem. Animum addit timi-
dis peccatoribus, & tremorem, tristitiamq; ne damnati moriantur, pellit. Rectè itaque sa-
puit, qui inuenta tam pretiosa Margarita, omnia bona sua vendidit. [a] Ideoq; dicitur Vir- [a] Cant.6.
go singularis: vna columba.

LEGES.

VLPIANVS Digestorum nono ad legem Aquiliam, ita inquit: Si mari-
tus vxori Margaritas extricatas dedisset in vsu, easq; inscio viro perforas-
set, vt pertusis in linea (filo) vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertiùs [a] [a] Digest. de
alibi: Si linea Margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus. Cælius fur.lib.47.
Rhodiginus, Extricatos, inquit Vniones iureconsultis dici opinantur, per- Extricati
D politos, & ab genitiuis maculis depuratos. [b] Adrianus Turnebus libenter Vniones,
assentitur Accursio, vt extricatæ sint Margaritæ, quæ lineis intricatæ non sunt, sed extra li- quid.
neam, & tricam per se separatæ sint: extricatas enim Iurisconsultus, opponere videtur ijs, [b] Aduers.
quæ in linea habeantur. Robertus Constantinus extricatas interpretatur, non pertusas, lib.27.c.31.
nec in linea, ἀπολελυμένας. Scribitur [c] in lege Seia. Seia Vnionem cùm hyacinthis le- [c] ff. de aur.
gauit: postea Vnionem soluit, nec vllum mortis tempore inter ornamenta sua Vnionem & arg.
reliquit: quæsitum est, an hæres æstimationem rei, quæ in hæreditate non est, præsta-
re debeat.

EPIGRAMATA.

E

GELLIA Vniones tam perditè diligebat, vt negaret se amplius victuram, si eos amitteret: [a] Martialis igitur optat hocce epigrammate manus furaces Annæi Sereni: vt Vnionibus subreptis, Gellia occidat:

[a] Lib. 8. Epigram.

Non per mystica sacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bouem iuuencæ,
Nullos deniq; per deos, deasq;
Iurat Gellia: sed per Vniones.
Hos amplectitur, hos deosculatur:
Hos fratres vocat, & vocat sorores:
Hos natis amat acrius duobus.
His si quo careat misella casu,
Victuram negat esse se nec horam. F
Eheu quàm bene nunc, Papyriane,
Annæi faceret manus Sereni.

Hoc alio Epigrammate à Lino Pędagogo liberto Posthumillæ, qui tantæ erat apud Patronam gratiæ, vt ei committeretur gemmæ concubini totum penus, Poeta idem geminos poscit, & cùm videatur velle pueros, petit Vniones:

Crinitæ Line Pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat suarum;
Et credit cui Posthumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinas:
Sic se perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras misero precor furori,
Et serues aliquando negligenter
Illos qui malè cor meum perurunt:
Quos & noctibus, & diebus opto G
In nostro cupidus sinu videre,
Formosos, niueos, pares, gemellos,
Grandes non pueros, sed Vniones.

Poëtæ acumen.

Acumen poëtæ ex eo est, quòd ad exitum vsque Epigrammatis habet lectorem suspensum, quasi petiturus sit concubinos, cùm tandem petat Vniones.

EPITHETA.

MARGARITA Indica, fulgens, apud Rauisium textorem. His & alia ex locis, & notis electionis, & præstantiorum addere licet. Iulius Cæsar Scaliger:

Aut Vniones lucidos, graues, grandes;
Quos dira collo fert hyena rugoso.

PROVERBIA. H

SI tanti vitrum, quanti Margaritum. D. Hieronymus in epistola quadam ad Demetriadem virginem: solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: si tanti, vt dicitur, vitrū, quanti Margaritum. Vtitur eodem prouerbio idem Hieronymus compluscul is alibi locis: vsurpatur & à Tertulliano in libello ad Martyres. Hoc edicto summa rerum inæqualitas significabatur. Si tanto studio curas, vt viuat corpus, quàm est dāda opera, quò viuat animus. Si nihil nō facis quo placeas homini principi, quanto magis enitendū, vt placeas principi Deo? Si tātis sudoribus parantur opes periturę, vel vsu, vel furto, cur non magis incūbimus, vt cælestes opes adcumulemus? In his & huiusmodi locus erit prouerbio.

A *Creta notare* prouerbialis locutio est, pro eo quod est approbare: & carbone notare, quod est damnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud *Vnione signare*, quod sepius apud autores est, pro eo quod est inter felicia prosperaq; numerare: ductum à veteri superstitione, quę vnumquemq; anni diē missis totidem in vrnam, aut vt apud Scythas, in pharethram, calculis signabat: quem arbitrabantur prosperum abijsse, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, Vnione: contrà quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Hæc omnia autor adagiorum.

Creta notare, & carbone quid. Vnione signare.

ELECTIO.

PRAEFERVNTVR, inquit [a] Fräciscus Rueus, candidissimæ, lucidissimæ, rotundissimæ, læuissimę, & minimi ponderis: maximè autem si natura perforatæ sint, Margaritæ. Verùm ridiculum est aliquas à natura perforatas inueniri. Nescio cur etiam præferat leuissimas, cùm [b] Plinius magis ponderosas laudare visus sit his verbis; Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere haud promptis, id est, vt exponit Dalechāpius,
B haud inuentu facilibus, eximijs illis præstantiæ notis omnibus in vnico vnione rebus, quibus sanè verbis omnes laudes Margaritarum complexus quàm breuissime est. Eodē loco: " In candore ipso, inquit, magna differentia, clarior in rubro mari repertus, Indicus specularium lapidum squamas assimilat, alias magnitudine pręcellens, Summa laus coloris est exaluminatos vocari, & proceriorìbus sua gratia est, Elenchos appellant fastigata longitudine, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes. Hoc loco exaluminatos interpretantur quaqua versum sine fusco nitentes, & pellucidos, & ad aluminis colorē accedentes, quod optimum cēsetur, cùm candidissimum est teste Dioscoride. [c] Color igitur non omnibus idem, qui & penes regiones admodum differt, vt etiam magnitudo. Nam circa Bosphorum Thracicum ruffi sunt, & parui, In Acarnia coloris marmorei. In Britannia decolores. In amni apud Volgesum montem in Lotheringia nō admodū splendidi. Vnde fit vt penes regiones locaq;, in quibus nascūtur, eorū laudes his verbis prosecutus sit Aelianus: [d] Optimus Indicus, & in mari rubro procreatus existimatur. Idem in Occiduo Oceano, vbi existit Britannia, nascitur: sed is magis fului coloris est, minusq; splendidus. Iuba in Bosphoro
C etiam freto nasci scribit, qui & Britannicis inferiores sint, & cum Indicis, & Erythræis nullo modo comparandi. Hodie quoq; optimi censentur Vniones Orientales, atq; inter hos, ij qui inter Ormutium, & Bassoram in sinu Persico inueniuntur. Qui inter insulam Seylan, & Cōmorini caput habentur, cedunt his pretio, & à peritioribus facilè cognoscuntur; item qui circa Insulas Borneo, & Aynon inueniuntur, vilioris etiam pretij sunt. Itaq; Ormutanæ cæteris præstantiores iudicantur Orientalibus. His etiam cedunt splendore, & claritate qui ex Occidentali India portantur. Nā Orientales lumine sincero illustres sunt. Occidentalibus tristis quædam & nebulosa sinceritas inest. Ideo illis pretium maius. Habet tamen etiam Occidentalis ora quosdam qui non cedunt Oriētalibus; sed admodum paucos. Ponderosi quoq; commendatiores. Pondus ad hoc æui, inquit Plinius, semiuncię, pauci singulis scrupulis excessere. Ex Indicis nunc ponderosissimi pendere visi sunt centum sexaginta grana hordei, siliquas triginta, & viginti septem siliquas. Maximos duos possedit Cleopatra Aegypti regina per manus Orientis regum sibi traditos. Rex Bornei oui anserini magnitudine. Margaritæ magnitudine paruæ nucis auellanæ, quam leptocaryon vocant Gręci, & egregiè rotundę nominantur apud [e] Heliodorum. Ad hæc multùm confert maturitas.
D Aiunt enim quo maturiores sint, eo albiores, & magis splendidas esse, translucidas, minusq; referre colorem Conchæ, qui aliquando arcum ferè cælestem refert variantibus pro diuerso ad lucem positu coloribus, rutilo, cæruleo, subuiridi. Itaque Americus Vesputius, " sic de Vnionum maturitate ad regem suum scribit: Nouerit maiestas vestra, quòd nisi permaturi sint, & à Conchylijs, in quibus gignūtur, per se se excidāt, omnino perfecti nō sunt; quinimò in breui, vt sæpius expertus sum, emarcescunt, & in nihil redacti sunt. Cum verò maturi fuerint, in Ostrea ipsa inter carnes, præter id quod carnibus ipsis hæreant, se separant: huiusmodi optimi sunt. Hæc ille. Addit etiam inter probitatis notas Iohannes Fregosus, si facilè in aceto liquefiant. Refert etiam ex qua Concha exemptæ sint. Nam quæ in India Occidentali in Pinnarū quodam genere nascuntur, turbido sunt colore, obscuro, ruffo, & quamuis candidæ quædam in his inueniantur, tamen non cōmendantur. Inter Conchas optimæ habentur læues, & albæ, quales pro Conchis Margaritiferis exhibuimus.

[a] *Lib. 2. de gem. c. 13.*
[b] *Li. 9. c. 35.*
Indici notæ.
Exaluminati.
[c] *Lib. 5. ca. 123.*
Colore variant.
[d] *Lib. 15. de animal. c. 8.*
Orientales.
Ex Occidētali India.
A pondere.
Cleopatræ vniones.
[e] *Aethyop. 2.*
A maturitate.

PRE-

PRETIVM.

[a] Li. 9. c. 35
[b] Li. 37. c. 4.

LINIVS [a] cùm de luxuria, quæ ex mari petitur, dixisset: Principium ergo, inquit, columenq; omnium rerum pretij Margaritæ tenent. [b] Alibi próximum adamanti apud suos Romanos Indicis Arabicisq; Margaritis statuit. Et alio rursus in loco: Linum, inquit, quod ignibus non absumitur, in desertis Indiæ cùm inuentum est, æquat pretia excellentium Margaritarum. Androsthenes scripsit in Asia (nam locus erit pretij æquus æstimator) Perside, & alijs Orientis regionibus tanti vniones pretij fuisse, vt pari auro rependerentur. Megasthenes, teste [c] Arriano, tradit apud Indos ter tanto auri purissimi (nam hoc Indi quoque fodiunt) pondere æstimari, εἶναι τρισάσιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον. Arabiæ (audi Plinium) fęlicius mare, quàm cōtinens est: ex illo namq; Margaritas mittit: minimaq; computatione millies centena millia sestertium annis omnibus India, & Seres peninsula illa imperio nostro adimunt. Tanto nobis diliciæ, & fęminæ constant. Quota enim portio ex illis ad Deos quæso iam vti ad inferos pertinet? Alexander Seuerus teste Aelio Lampridio gemmas sibi oblatas vendidit. Et cùm quidam legatus Vniones duos vxori eius per ipsum obtulisset magni ponderis, & inusitatæ mensuræ, vendi eos iussit: qui cùm pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina nasceretur, si eo vteretur quod emi non posset, in auribus Veneris eos dicauit. Cæsar, vt scribit Suetonius, ante alias dilexit Marci Bruti matrem Seruiliam, cui primo suo consulatu sexagies sestertium Margaritam mercatus est. Quod hic dicitur de Margarita sexagies sestertium coempta, fidem facit dicto Pliniano de Margarita Cleopatræ centies sestertium æstimata, id est, aureis ducentis quinquaginta millibus. [d] Budæus, cùm inquireret, an id verum esse potuerit, sic rationem ducebat, Dotem omnem Margaritarum, vt Plinius inquit, & gemmarij nostri confirmant, in candore, in magnitudine, & orbiculari forma, in læuore, & pondere esse scimus. Candorem nostri nitorem Indicum intelligunt. Quare in Vnionum indicatione omnia hæc obseruant. Cùm hæc proderem, percunctatus sum à gemmario quodam primi nominis mihi familiari, quem vidisset vnquam pretiosissimum Vnionem, quantum pendere meminisset. Cùm de hoc verba faceremus, & ille trecenarios se vidisse respondisset, idq; vt memorabili in præcipua bonitate commemoraret, inter sermonem aduenit gemmarius alter, qui dixit pridie se vnum tenuisse quadraginta ceratia pendentem. Hoc enim verbo in gemmis appendendis vtuntur, quod infra à nobis exponetur. Is igitur cum rei pernoscēdæ cupidum me videret, ait se postridie mihi eum ostensurum in manibus inclusoris, aut vascularij, qui illigandum cum monili conduxerat. Ea die ad constitutam horam non affui. tertio die cùm venissem ad eum, comperi ab inclusore redditum, cæterùm eum esse in dactylotheca principali, tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, orbiculatum, eximię pulchritudinis, pōdere, vt dixi, quadragenarium. Ab alio gemmario audiui vnam se Margaritam tenuisse, exquisita bonitate, pondere tricenariam, quatuor millibus aureorum emptam à duce Borboniana Ludouici regis vndecimi filia. Et paulò pòst: Sed Plinius de Vnionibus loquens, Pondus, inquit, ad hoc æui semunciæ pauci singulis scrupulis excessere. Hoc pondo sex & octoginta ceratia, & bessem ceratij æquat, cùm in vncia centum & sexaginta sint ceratia, & viginti in drachma. Non mirum igitur est, si Vnio omnis æui maximus, & omni dote probitatis præstantissimus, tanti ea ætate æstimatus est, qua mundus auro, & argento exuperabat. Et rursus paulò infra, cùm ea Plinij verba adduxisset, quæ nos iam citauimus, hæc subdit. Ergo cùm eo tempore Vnionum inter gemmas prima, aut certè secunda esset indicatura, tuncq; rerum pretia ad summum licitationis peruenissent, & ille Cleopatræ Vnio pondere altero tanto præstaret, quem pretiosissimum memoriæ nostræ Vnionem gemmarum institores meminerunt, atque eo amplius scrupulo: non abhorrere à fide puto tanti æstimatum esse: simul quòd omnibus numeris commendationis absolutus erat, simul quòd ad culmen probationis, & primatū peruenerat, & ita inclaruerat fama, vt natura specimen sui fecisse in duabus Margaritis æstimaretur, vt ex Plinio apparet. Huius pretij ratio sic arbitror iniri potest. Quum ex illo gemmario quærerem, quāti ex formula æstimaretur plurimo Margarita, quæ pondere quaternaria, & qualitate prima esset: triginta, inquit, aureis eiusmodi emptā vidimus. Quid octonariam, inquam, eiusdem notæ quanti æstimares? ait minimum ducentis. Cùm vlterius rogitando per accessiones pergerem, ita respondit, vt intelligerem accessionem pretij deinceps ex pondere, non ex numero, sed proportione fieri: vt quomodo dupli-

cando

Margin notes: [c] Lib. 8. — Vniones vēditi ab Imperatore. — Vniones donati. — [d] Lib. 3. de asse. — Margaritæ insignis pōderis. — Pondus. — Cleopatræ gemmę pretij ratio.

A cando ponere supradicto octonaria Margarita paulò minus septuplex quaternariæ æstimatione facta esset: sic in duodenaria, & vicenaria, & vlterioribus maiore deinceps maioreq; rursum versus incremento pretium augesceret. Qua ratione si pretiū Plinianæ statuamus, in immensum quoddam pretium abibit taxatio. Maius fortasse miraculū sit Cæsarem centum quinquaginta millibus Vnionem vnum emisse, vt adulteræ donaret. Hactenus Budæus. Porro Vnionem Cleopatræ ad monetam suam Lusitanicam computans Fregosus, ait valuisse ducenta quinquaginta millia ducatorum. [c] Iohannes Hugo Linschottanus Vnionem perfectum ex omni parte, quà splendoris, quà luminis sine puteolis, sphærica forma, aut in pyri speciem probè tornata, qui lati vnius ducatum vnum ferè valere à gemmarijs est edoctus. Atq; hinc, inquit, cōputatio deducetur, vt in adamante, carbunculo, & smaragdo, ablata semper pretij parte, pro vitiorum, aut puteolorum, aliarumq; improbitatum nota. Constituta ergo ritè æstimatione pondus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem planè modo, quo in rubinis, & adamante fieri assolet. Etenim Margaritarum lineas, ita æstimabis, si maiores, ac elegātiores plures sint, non improbabis; nam ob multitudinem pares esse non possunt, ac bonitate maiorum facilè minorum prauitas vincitur; sin è contra B appareant, tum, quod aiunt, ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Mirantur itinerum Indicorum scriptores, non maioris apud nos Europæos Margaritas esse pretij, quàm sunt, cùm magni sint apud Ormutanos, vnde per diuersas terras ad nos adferuntur. Cæterùm Ormutij; cribris ex bractea factis Margaritæ vendūtur, rotundis ea sunt foraminibus, in quæ distincta vicissitudine quadam subeunt foraminum: etenim alia grandiora sunt, alia minora, octo ferè in species diuisa, ex quibus baccæ, quæ cadunt, diuersa item pretia nanciscuntur. Minutæ illæ, siue Margaritarum quisquiliæ Alioffar dictæ ad vnciæ pondus venduntur, & à Pharmacopolis, Venetijs allatæ emuntur, parui in India pretij. Pharmacopolæ nostri, inquit, Zoographus, Vnionum minimorum vilissimorumq; vnciam emere se aiunt denarijs argenteis octonis. Elegantiorum verò quibus ad virginum, & matronarum ornamenta quædam, vestium dico, & tænearum, aut mitrarum, aurifabri vtuntur, vncia denarijs ferè quadraginta octo venit. Hæc ille. Vniones exigui autem in Aethyopia tanti fiunt quanti aurum.

[c] *Nauig. in Ind. Orient. cap. 91.*

Pretia ex cribrorū foraminibus, Alioffar.

C
VT POLIANTVR.

ETVSTATE, & continua gestatione pondus coloremq; mutari, & pretium vilescere notum est: idq; Plinius [a] non ignorauit. Alexander Polyhistor, & Sudines senescere eos putant, coloremque mutare, atteriq; nisi sedulo habeantur. Pondus nullis remedijs restitui potest, sed nitor. Indi in oriza non nihil confusa cum sale fricant aliquamdiu, vnde perpetuus decor ille, & eximia claritas. Auerroes Arabs magni nominis philosophus, & medicus scribit, si dentur comedendæ columbis, clariores, & puriores reddi: sed occidendas esse statim vbi deglutierint; diutius enim in ventriculis detentas, pondere, & pretio imminui, plusq; damni, quàm lucri accipere. In Bohemiæ fluuio, qui pagum Hussinetz alluit inuentas Margaritas in Conchis quibusdam immaturas accolæ aliquando anatibus deuorandas præbent, & vbi aluo reddiderint, splendidiores colligunt. Cùm eximi debent, cauent ne aëre tangantur, & illico ore excipiunt. Saliua enim ablutæ constantiùs splendorem seruant. Fit insuper interdum, vt maculam quandam in superficie habeat vnio, aut pilum, aut aliud D quippiam, quod splendorem pretiumq; diminuat. Ideo gemmarij tunicam primam Vnionis auferunt, habet enim plures tunicas, siue cortices, vt cepæ, veluti dictum est. Sed gemmarius, qui hoc opus aggreditur certus esse debet tunicas interiores maculis, aut pilis carere, quod facilè cognoscet, si Vnionem digiti summis, solis splendori lucido cælo opponat, nam ita omnia vitia facilè videbit, veluti sunt rimæ: quandoque enim rupti Vniones sunt parte interna, cùm foris summæ sint probitatis, quamuis ad naturalem primumque nitorem, nunquam redigi possint. Quod & Aelianus docuit his verbis: suaptè natura rotundus, & læuis est, probèq; circumscriptus: si quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus est expolire, is artificium prodit: non enim cedit, sed asper fit, & se fraudibus atq; insidijs ad speciem indicat attentari.

Cur vilescant. [a] *Li. 9. c. 35*

Pondus nō restituitur. Vt nitor restituatur.

Vt pilus auferatur.

Vnionis cortices.

Naturalis nitor nō restituitur.

VT ADVLTERENTVR.

[a] Chel. 11. 375. Vniones manu facti formatiq;.

IOHANNES Tzetzes [a] Vniones factitios τυπωτὲς, id est, formatos vocat, atque χειροποιήτας, id est, manu factas, his versibus:

Τὲς τυποτὲς δὲ μάνθανε νιῦ καὶ χειροποιήτες·
Τὶ σιδηροῦν τυπάριον εἰς σφαίρωσιν μαργάρων
Κρατῶν, καὶ ὀβελίσκον δὲ, ὅςις θηρᾶ μαργάρους
Εισέρχεται, καὶ τίθησιν ἔγγιςα τῦ Ὀςρέυ
Τὸ σιδηροῦν τυπάριον, τῷ δ' ὀβελίσκῳ νύττει
Τὸ Ὄςρεον, ἐκρέει δὲ τὶ ὡς ἰχὼρ ἐκ τύτυ.
Ὅπερ χυθὲν καὶ τυπωθὲν, μαργάρον πῆξιν φέρει. Id est,
Formatas autem disce nunc, atque manu factas.
Ferrum quodpiam formatorium in rotunditatem Margaritarum
Tenens, atque veru quicunq; venatur Margaritas,
Ingreditur, atque ponit propè Ostreum,
Ferrum impressorium, veru autem pungit
Ostreum, effluit autem quippiam veluti sanies ex hoc,
Quod fusum, atque formatum Margaritæ coagulum fert.

Et paulò pòst:

Καὶ τεχνικὰς ἐπίςαμαι μαργάρυς ἐκ μαργάρων,
Μικροὺς μαργάρους θραύοντες, καὶ λύοντες ἐν γὰρ τέχνῃ
Ἄλλας σφαίρουσι μείζονας.
Et artificiosas scio Margaritas ex Margaritis,
Paruas Margaritas, frangentes, atque resoluentes arte,
Alias rotundant maiores.

[a] Lib. 3. de vita Apoll.

Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex [a] Philostrato; non satis plenè tamen. Quare ipsa Philostrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à Zoographo emendata ponemus: Dignum quoque, inquit, existimaui, quæ de altero Margaritarum genere „ (arte facto scilicet: nam naturales calculos in Conchis quibusdã albæ testæ, circa Byblum G paruam Indiæ insulam reperiri, qui in Ostreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat) traduntur, non prætermittere: quandoquidem nec ipsi Apollonio res visa est leuis, „ sed auditu iucunda, & mirabilium omnium mirabilissima. Nam qua parte insula pelagus „ respicit, immensa est maris altitudo. Fert autem Ostreum in testa alba (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obseruant, & aquæ superficiem etiam ipsi olei effusione læuigant. Tum ad Ostrea capienda „ ingreditur aliquis, ita instructus paratusq;, sicut qui spongias colligunt. Est autem ei fer- „ reus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legisse videtur. Est autem πλινθὶς, vt quidam dicunt, scapellum quo sementarij vtuntur ad equandam, & poliendam laterum scabritiem: vel, vt alij interpretantur δοκὶς, id est, pugio maior, & quadratus instar trabis. Alij asserculum esse putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius,) & alabastrum vnguenti: atque ita propè Ostrea considens Indus vnguento, quasi esca ad fallendũ vtitur: namque illo perfusa Ostrea sese aperientia inebriantur. Tunc ferreo stylo perforata quasi saniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo la- „ tere excipit: qui in varias multiplicesque formas concauatus est; ea verò postmodum sa- H nies lapidescit: atque in modum naturalis Margaritæ albus ille sanguis obdurescit. Et hæc est, quæ ex rubro mari colligitur Margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex opposito maris habitantes, hæc Philostratus. Cæterùm, quòd Tzetzes scribat „ ex Margaritis confractis fingi Vniones, nõ mirum videtur, cùm [b] Cardanus scribat è Concharum testis fieri his verbis: Non læuis est lucri seplasia, cùm ex Concha Margaritarum „ pulcherrimi fingantur Vniones. Adeo autem rectè fraus hæc succedit, quòd nec à gemmarijs dignoscuntur: color, splendor, substantia, pondus respondent. Sunt qui etiam ex duobus frustis ob Conchæ tenuitatem Vniones conficiunt. Dum hæc scriberem lis agebatur de Margarita sexaginta octo aureis empta à gemmario, quæ ex Concha facta erat: pretium „ æstimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis, aut Gallis: quod ingenio, & arte minus valeant. Idem [c] albi: Nuper, inquit, inuentum est, quòd vidi, vt Margaritæ fiant „ adeo veris similes splendore, vt si forma, quę solùm dimidium orbem implet, non obstaret „ asperitas

πλινθὶς quid.

[b] Lib. 7. de var.

Ex Cõcharum testis.

[c] Lib. 10 de var. rer.

A asperitas quædam, omnino pro veris atque optimis eis assimilarentur. Quoniam solū iuxta littus maris effici illas posse affirmabat (qui hanc artem callebat) solúmq; vere: & hemicycli, vt dixi, forma: coniectura assequor ex lapidibus Astacorum, aut Pagurorum, vel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cùm aqua. Liquorem circumponens illum à quo tam splendidæ euaderent. Certè si rotundæ pro dimidijs fieri possent, etiam ipsos gemmarios fallerent: quando & nunc egregia opera inserantur. Quod verò optimum est, tardè senescunt, multis annis splendorem seruantes. Leues sunt & etiam pondere ipso parum à natiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos, vt doceret, non tanti hoc existimaui, vt doceret fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à talcho ducere. Conchas palustres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec nigri earum cortices separari possint: reliquum album contundunt, & rore inter Pentecosten, & Augustum collecto distillatoq; excipiunt, subigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo insertos ad solem indurant. Margaritæ oculi labracis à Kiranide nominantur: vnde arbitror esse qui ex humore crystallino oculorum piscium quorundam, vt potè albo, solido, rotundo, & magnitudine mediocres Margaritas referente, eas mentiantur. Fieri enim posse putant, vt præparatione aliqua translucidus is humor reddatur, sicuti in viuo erant pisce. Nam & [d] Antonius

Ex oculis cācrorum. *Ex Concharum palustriū testis.* *Oculi labracis.* *Ex oculis piscium.*

B Mizaldus Margaritas, sic fingere docet: Accipe, inquit, candidos lapillos ex capitibus, & oculis piscium: quos munda, sicca, puluera, & agitatis, despumatisque ouorum alluminibus excipe, misce, ac tamdiu moue, donec fiat veluti mala, & spissamentum: ex quo Vnionum corpuscula, dum recens, & tractabilis est materia effinge, & seta suilla, vt fiat foramen, transfige, tum demum resiccata coque in lacte vaccino, & secreto loco procul à sole, & puluere iterum sicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quòd placuisse queat. Massarius scribit suo tempore Murianenses vitrearios Vniones adulterasse: primum Vniones vitreos vacuos, sed translucidos fecisse, deinde materia implesse, qua splēdidi, & Vnionum coloris redderentur in tantùm, vt vix à veris Vnionibus discerni posent. Quapropter fuisse decem virorum decreto vetitos. Sunt & fossiles quædam, & subterraneæ Margaritæ crystalli fætura teste Aeliano. Aiunt in Cambaia esse qui gemmas, & Vniones faciūt, quos veros putares; sed quomodo, nondum scitur. Posset etiam quispiam rudioris semina lithospermi vendere pro Vnionibus, qui hæc Plinij [e] consideret: Inter omnes, inquit, herbas lithospermo nihil admirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Diospyron, alij Heracleon.

[d] Memor. cent. 1. *Ex vitro.* *Margaritæ fossiles.* *[e] Lib. 27. cap. 11.*

C Herba quincuncialis (quinque caulibus manusc.) folijs duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudine iunci; gerit iuxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate Margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreant, cauernulas habet & intus semen. Nascitur, & in Italia; sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miracuo aspexi. Tantus est decor velut aurificum arte alterius inter folia candicantibus Margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis.

Lithospermi forma.

VSVS IN MEDICINA.

MEDICORVM qui medicamentis suis Margaritas miscere cupiunt, interest scire, qualesnam accipere debeant. Sunt enim perforatæ, & non perforatæ. Perforatas natura præferri cæteris, quòd per foramen excrementis sint purgati, non bene putat Syluius, vnaque cum eo alij doctissimi viri.

D Nam omnes perforantur arte, idque magna ex parte in Babylonia, quò ex Ormutio alijsque Indiæ vicinis regionibus deferuntur. Syluaticus, quæ ad remedia requiruntur, non perforatas intelligi scribit. Esse & obscuras quasdam subcitrinas non perforatas, quæ perforatis æquipollent. Idcirco eligendas esse claras, & albas; obscuras, & quasi albidas, hoc est pallidas non esse miscendas medicamentis. Maturæ, inquit Albertus, splendent & translucidæ sunt ad ornatum eligendæ: minus maturas aliqui in medicina præferunt. In iunioribus Conchis repertæ meliores sunt: hodie in Bohemia immaturæ medicis sunt vsui: maturæ autem, & splendentes annulis includuntur. Zoographus tradit pharmacopolas compositionibus quibusdam medicis addere Margaritas minutas, phrygonibus inutiles, & fœminarum desiderijs ineptas. Sed Serapio Margaritæ, inquit, eligendæ sunt maiusculę, claræ, læues, non angulosæ. Frigidæ, & siccæ sunt in secundo gradu cum pauca subtilitate secundum Rasin: quod verius videtur, quàm quòd Isaac Eben Amrā scribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas esse. Deficcāt humiditates. Dissoluuntur,

Perforatas malè præferri. *Vbi perforentur.* *Immaturæ quibus ex vsu.* *Quæ eligendæ.*

tur,& linitur baras (baras,vel albaras Arabicè,eſt leuce Græcorum,id eſt,vitiligo profun- E
dior,Manardo) cum eis ſtatim eam abolent. Quod ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) patiatur,propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant:roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit:eorumque obſcuritatem albedinem (nubeculas) & ſordes emendãt. Quidam ad hæc vitia tenuiſſimo earum puluere vtuntur,quẽ oculis inſpergunt. (Ego hũc puluerem alicui aquæ immiſcerem,)& collyriũ faciunt, vires,ſpiritus,cor & omnes corporis partes principes recreant; quod humiditates earum redundantes abſumant. Antidotis viſcerum admiſceri, ait Serapio,ac vim eorum augere: ſanguinem enim tenuiorem reddere. Corroborare: quamobrem conuenire in eius debilitate, tremore alijſq; ſymptomatibus,quæ melancholicis affectibus ſuperuenire ſolent, vt ſunt timores, & cardialgiæ: ſanguinem enim craſſum, & fæculentum clarificare. Margaritæ, inquit Auicenna,ſimiles ſunt carabe (electro) natura, & luciditate:ſed efficaciores ad roborãdum,quàm carabe:& ineſt eis proprietas valde magna, & libro de virtutibus cordis, cor confirmare ait: quibus alij addunt putredini, circa hoc viſcus nobiliſſimum exiſtenti reſiſtere: & quia frigidi, & ſicci ſunt,febricitantium remedijs adhiberi. Vnde non mirum eſt à vulgaribus peſtiferiſq; mor- F
bis defendere. Diarhœis, licenterijs, ac ſanguinis fluxui nimio, vt menſtruorum quoque non parum conferre. In locum earum, inquit rurſus Serapio, ſuccedere poteſt tantundem, & dimidium ponderis,è Conchis earum magnis,& ſplendidis: vt pro drachma Margaritarum Cõchę partis,ſcilicet interioris,quæ ſola ſplendet,ſeſquidrachma. Ex Græcis antiquis pauci earum meminere. Ingrediuntur Vniones in compoſitione antidoti aurei Alexãdrini deſcripti ab Actuario. Perforati,& non perforati, emplaſtro ad cordis ſyncopen, & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum. Galenus, & Dioſcorides nullam inter medicamenta horum mentionem, quod ſciam,faciunt. Recentiores duas antidotos habẽt Pharmacopæi Diamargaritum frigidum, & calidum:quarum prior frequẽtiori in vſu eſt: atque alia, quæ manus Chriſti perlata dicitur. Solent Pharmacopæi in marmoreo mortario in puluerem redigere,ne aliquid,vel coloris,vel ſubſtantiæ,vel ſaporis ingrati à metallico contrahant. His dentes albidiores fieri traditum eſt: ſed idem teſtæ Concharum, & Oſtreorum,in quibus inueniuntur, præſtant. Ex eis autem oleum confici docet Iohannes Guinterius [a] Andernacus: Primum in puluerem, inquit, rediguntur, & vitro oris anguſti induntur, perfunduntur que aceto diſtillato optimo, ita vt ad duos digitos ſuperemineat: G
deinde in cineres calidos ponuntur, donec ſoluantur: poſtea quod ſolutum eſt in balneo exſtillatur ad ſiccitatem vſque,& ſuper calcem hãc Vnionum aqua pluuialis ſtillatitia funditur, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recens aqua,rurſuſque diſtillatur,dum omnis humor emanarit:tunc iterum affunditur recẽs aqua ſtillatitia,rurſuſque detrahitur,vt antea:atque is labor ter quaterve repetitur,quo ad nihil aceti ſubeſse percipiatur,tãdem puluis, ſiue calx Vnionum,aut in loco humido ſupra marmor diſsoluitur,aut ex ſpiritu vini maceratur, diſtillaturque donec in liquorem olei inſtar redigatur: cuius grana ſena ex humore aliquo ad reſolutionem neruorum, conuulſionem, marcorem ſenilem,& phrenitidem dantur:corpus ſanum conſeruat:læſum priſtini ſanitati reſtituit: lac muliebre emendat,augetque naturalium partium vitia, & ſemen corrigit: abſceſſibus vlceribuſq; exedentibus,cancro,& hæmorrhoidibus medetur. Calcem Margaritarum hoc modo parandam docet Andreas [b] Libauius: Margaritæ aceto præmaceratæ, & friabiles factæ, potiſſimum tamen limonum diſtillatione, rectiùs calcinantur iuſto igni reuerberij,in quo interdum etiam ad rubedinem vſque detinentur, indeque in læuorem ducuntur. Liquorem perlarum idem ſic fieri iubet: Margaritas,inquit,macera aceto forti,do- H
nec fiant friabiles. Tritas cum oui albo compone in globulos, quos calcina in reuerberio. Subtilitatem extrahe per vini ſpiritum. Quod non exit, calcina denuo. Spiritum abſtractum coagula in alcali,quod ſolue per deliquium;& vt ſoluatur facilius,torre ad ignẽ probè, poſteaque læuiga exactiſſimè. Sed variant artifices admodum in magiſterio perlarum, vt ibidem annotat Libauius. Quidam acetum deſtillatũ exaſperant ſale ammoniaco. Hoc pulueri perlarum affundunt ad quatuor digitos. Locant in balnei digeſtione. Inde deſtillatur acetum. Affunditur aliud vſque ad octiduum. Deſtillatur puluis, edulcoratur. Sed hic, vt liqueſcat calcinandus eſt,quanquam ab alijs etiam ſine calcinatione per ſpiritum duntaxat vini extrahatur particulatim de more;& quod non exit,id corrodunt iterum aceto,ſubtiliantq;, donec totum pondus traductum, & attenuatum ſit, abſtracto per diſtillationem lentam ſpiritu,toſtus puluis læuigatur,& ſoluitur. Dicitur peculiari cum aceto,quod radicatum dixerit, in hunc modum confeciſſe; è tartaro calcinato per acetum diſtillatum ex-

trahe

Margaritarum uis, & temperies.

Ad cordis affectus.

Succedaneum.

Oleum ex vnionibus.

[a] De med. vet. & nou. dialog. 7.

Calx Margaritarum, vt fiat.

[b] Lib. 2. Alch. tract. 3.

Liquor Margaritarum.

A trahe alcali. Extractionem distilla per retortam bis in arena, primùm medioeri igni, donec aquositas exierit. Si materia quasi intumescit, mutato receptaculo, auge ignem. Prodit radicatum. Hoc Margaritis affunde ad duos digitos, Solue, solutionem coagula. Puluerem læuiga, & per deliquium in cella solue. Antequam autem læuiges, quater edulcora eum aqua stillatitia fontana. Thomas Moufetus in epistola ad Monauium improbat calcinationem per acetum, quòd eius vis nequeat elui. Sed si addatur calcinatio per ignem, nihil virium eius poterit remanere, præsertim cùm etiam empyreuma eluatur. Ipse præscribit talem modum: Tusas Margaritas in puluerem impalpabilem læuiga. Extrahe vini spiritu nobilissimo ad quinque digitos affuso, & digere in balneo per mensem, donec coloretur spiritus. Tunc transfunde eum, reponeq; alium, & procede eodem modo, donec non coloretur amplius. Coagula, & coagulatum aqua destillata ter ablue. Hæc potiùs est extractio essentiæ, quàm magisterium. Consultius autem est, si perlæ sunt puræ, & nobiles, magisterio vti, & totas exaltare. Neque enim videtur opus esse extractione essentiali, cùm sint extractum naturale, nisi tamen impuritates adhæreant. Pro aceto vsurpant alij succum limoniorum destillatum, & berberum clarificatum, vel aquam salis gemmæ, vel spiritum vini alcalisatum. Sed vt diffluant in liquorem, calcinatione, & læuigatione opus erit. Illis in B puluerem duntaxat rediguntur, hæc ille.

Calcinatio per acetum improbata.

VSVS IN VARIIS. LVXVS.

MARGARITAS [a] inquit Plinius Romæ in promiscuum, & frequētem vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cœpisse circa Syllana tempora minutas, & viles Fenestella tradit, manifesto errore, cùm Aelius Stilo Iugurthino bello Vnionum nomen impositum maximè grandibus Margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est, Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. His magnam veteres exercuere luxuriam atque nefandam, non modò in ornatu, ac vestibus sumptuosissimis fœminarum, sed etiam in splendidissimis conuiuijs, vt ex his tribus exemplis, quæ narrat Plinius, licet intelligere, Lolliæ Paulinæ dico, Cleopatræ, & Clodij Tragœdi Aesopi filij: Lolliam Paulinam, inquit, quæ fuit Cai principis matrona, ne serio quidē aut C solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam spōsalium cœna, vidi Smaragdis Margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus digitisque: quæ summa quadringenties sestertiûm (alias H.S. & similiter in sequentibus ter) colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriēte, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio, venenum biberet, vt neptis eius, cccc. sestertiûm opera spectaretur ad lucernas. Computet nūc aliquis ex altera parte, quantum Curius, aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula ex altera parte Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc vicisse malit. Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt. Duo fuere maximi Vniones per omne æuum; vtrumque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc cùm exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans, quærente eo quid astrui magnificentiæ possit, respondit, vna se cœna centies sestertiûm ab-D sumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonius apposuit, irridenti computationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, consumptarumque se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies sestertiûm cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum tantùm vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas visque in tabem Margaritas resoluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio, quidnam esset actura, detractum alterum mersit, & liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, victumq; Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama Vnionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis victrice dissectum, vt esset in vtrisq; Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romę in Vnionibus magnę taxationis Clodius Tra-

[a] Li. 9. c. 35

Quādo Romæ in vsu esse primū cæpere.

Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis.

Cleopatræ luxus.

Clodij Tragœdi Aeſopi filij luxus.

gœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, penè hiſtrioni comparatus: & quidem nulla ſpõſione ad hoc productus, quo id magis regium erat, ſed vt experiretur in gloria palati, qu d ſaperent Margaritæ: atque vt mirè placuêre, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos Vniones conuiuis abſorbendos dedit. Huc vſque Plinius. Eorundem exemplorum deteſtandæ luxuriæ alij auctores quoq; meminere. Solinus ſcribit Lolliam Paulinam Cai principis coniugem habuiſſe tunicam ex Margaritis ſeſtertio (ſeſtertiorum Hermolaus) quadringenties æſtimatam: atque Plinius non tunicam, ſed ornatum capitis, colli & manuum eam habuiſſe tradit. Idem Solinus (teſte Hermolao) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius non neptem, fuiſſe Paulinam tradit, exemplaribus, vt arbitror ambuſtis: de hoc Dion itemque Tacitus, Lollia, inquit, Paulina M. Lollij conſularis filia, Setonius: Lolliam Paulinã Cai Memmij conſularis exercitum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ, & Antonij ſponſionibus ſuper epularum magnificentia paraphraſim cõtexuit [b] Macrobius: hoc intereſt, quòd Vnionem à regina abſorptum, non quadringenties, vt Plinius, ſed centies ſeſtertiûm valuiſſe ſcribit. De Aeſopi Tragœdi filio [c] Valerius Maximus quoq; meminit, idem referens. [d] Horatius;

[b] *Satur. 3. 17.*
[c] *Lib. 9.*
[d] *Ser. 2. 3.*

Filius Aeſopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet, vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam, qui ſanior, ac ſi
Illud idem in rapidum flumen, iaceretve cloacam.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aeſopum actorem tragœdiarum ditiſſimum adamauit. Eius vxoris, ac Aeſopi filius diues, & luxurioſus fuit, qui gemmam triuit, & miſit in poculum, vt videretur decem millia deuorare, quo ſuas poſset deuorare diuitias. Porrò cuiuſuis conditionis fœminis olim omnibus corporis partibus adhibuiſſe, crinibus, ſpiris capitiq; toto, collo, manibus, pedibus, traditum eſt. Digitis hoc (inquit [e] Plinius de Vnionibus) ſuſpendere & binos, ac ternos auribus fęminarum gloria eſt. Vnde Petronius Arbiter tribaccam Margaritam vocauit.

[e] *Li. 9. c. 35.*

Margarita cur tribacca dicta.

Quo Margarita cara, tribacca, Indica
An vt matrona ornata phaleris pelagijs
Tollat pedes indomita ſtrato extraneo.

[f] Iuuenalis.

[f] *Saty. 6.*

Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit Elenchos.

Video Vniones ſingulos, inquit [g] Seneca, ſingulis auribus comparatos: ita enim exercitatæ oneri ferendo ſunt. Iunguntur inter ſe, & inſuper alij bini ſuperponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina, ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. Hos binos, aut ternos Vniones ſibi iunctos Crotalia appellarunt veteres. Nam paulò poſt citata verba Plinius dixerat: Subeunt luxuriæ eius nomina, & tœdia exquiſita perditiore portatu: Siquidem cùm id fecere, Crotalia appellant, ſeu ſono quoque gaudeant, & colliſu Margaritarum. De his, & Elenchis hos verſus Martialis ad Mammurram volunt intelligi:

[g] *Lib. 9. c. 7. de benef.*

Crotalia, quæ.

Et virides picto gemmas numerauit in auro,
Quidquid & in niuea grandius aure ſonat.

Calceabantur etiam olim Margaritis; in tantum creuerat luxuria: Quin & pedibus, inquit Plinius, nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare Margaritas, niſi calcent, ac per Vniones etiam ambulent, ſatis eſt. Tertullianus: [h] Latent in cingulis Smaragdi: Gylindras vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit: & in peronibus Vniones emergere de luto cupiunt. Sic & Manilius [i] de Margaritis, & alijs gemmis canit:

[h] *Lib. de hab. virg.*
[i] *Lib. 5.*

Perq; caput ducti lapides, per colla manusq;
Et pedibus niueis fulſerunt aurea vincla.

Chares Mitilineus apud Athenæum refert ex Margaritis fieri etiam apud Perſas, Medos, Aſiaticos, inaures, monilia, & armillas, brachiorum pedumque ornamenta, pluris æſtimata, quàm quæ ex auro conficiantur. Nec apud Romanos primariæ locupletesque matronę vittis, ſtola, ſtellis, & lecticis Margaritis perornatis ſplendebant, ſed etiam pauperes, vt etiam noſtra tempeſtate,

Pauperes etiam mulieres gemmis ornatæ.

——— *Quarum nec vitta ligatos*
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Vt cum Naſone loquar. Affectantque (vetus lectio cupiuntq;) iam, inquit Plinius, & pauperes lictorem fœminæ in publico eſſe dictitantes, hoc eſt, vt doctiſſimus exponit [k] Adrianus Turnebus, pauperes fęminæ gaudent Vnionibus, quòd in publico cùm ſint ipſis de via diſce-

[k] *Lib. 15. aduerſ. cap. 10.*

A discedatur, videanturq; diuites, vt Margarita pro lictore sit, & turbam summoueant. Idem enim fuit lictorum officium. Horatius; Lictores cur Margaritæ.

——— *Neque consularis*
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis

Quidã docti, quos & Zographus secutus est licitatorẽ legunt, quasi emptorem pudicitiæ matronalis, verbis vim afferentes, & pro arguta elegantiq; sentẽtia turpem commiscentes. Manuscriptus legit lectorẽ: alij codices lectiores. Atq; hæc de Margaritis, siue Vnionibus. Plinius correctus.

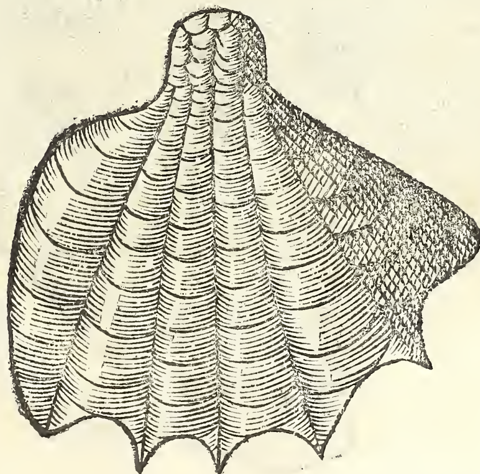
DE CONCHA IMBRICATA RONDELETII. Cap. XLIII.

ONCHA hæc, inquit Rondeletius, est distinctione testæ imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus Nominis ratio. B testa enim ad vndarum sese attollentium similitudinem distincta est, quæ distinctiones cùm aliæ alijs insideant imbricum modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum & à Vitruuio imbricata cæmenta: Incerta, inquit, „ cæmenta alia super alia sedentia inter se imbricata, non speciosam, sed fir- „ miorem quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se „ hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuę, quarum alię alijs imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Easdem Conchæ huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamæ piscium rotundæ dispositæ sunt. Concha hæc magna est, & lata ambitu inferiore, lacinioso, ac eo firmiter cohærente. Testa dura est, intus læuis. Caro dura, ac concoctu difficilis, alioqui superioribus similis. Frequens est Concha in Oriente, reperitur etiam in Oceano. A Græcorũ vulgo Aganon vocari audio, & à Caloieris Arabiæ, id est, Cœnobitis qui illic sunt, Tridacnam. Verùm Tridacna, quorũ meminit [a] Plinius, esse non „ possunt. Sic enim ille, cùm de Ostreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pe- „ dalia inueniri prodiderunt. Nec nõ inter nos nepotis cuiusdam nomenclator Tridacna ap- „ pellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent. Ex his verbis nihil C aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India valdè magna reperiri, vbi omnia grandiora esse, quàm apud nos sæpè diximus: quæ magna Ostrea quidam Tridacna appellauit, quia non nisi tribus morsibus deglutiri possunt. Hæc Rondeletius. Nos veram hic Concham Tridacnen repræsentare exterius, & interius putamus. Est enim hæc pedalis longitudinis, testa vndata, & scabra, vt Rõdeletij, sed magni ponderis. Pendet enim eius vtraq; testa quindecim libras medicas; eo loco quo sibi inuicem connectuntur singulæ duos digitos per transuersum crassæ, intus candicant, & glabræ sunt. Allata mihi est ex mari rubro. Imbricata minor dici poterit, minor ista longè, ea nempè magnitudine, qua hîc proponitur, cætera non absimilis præcedenti.

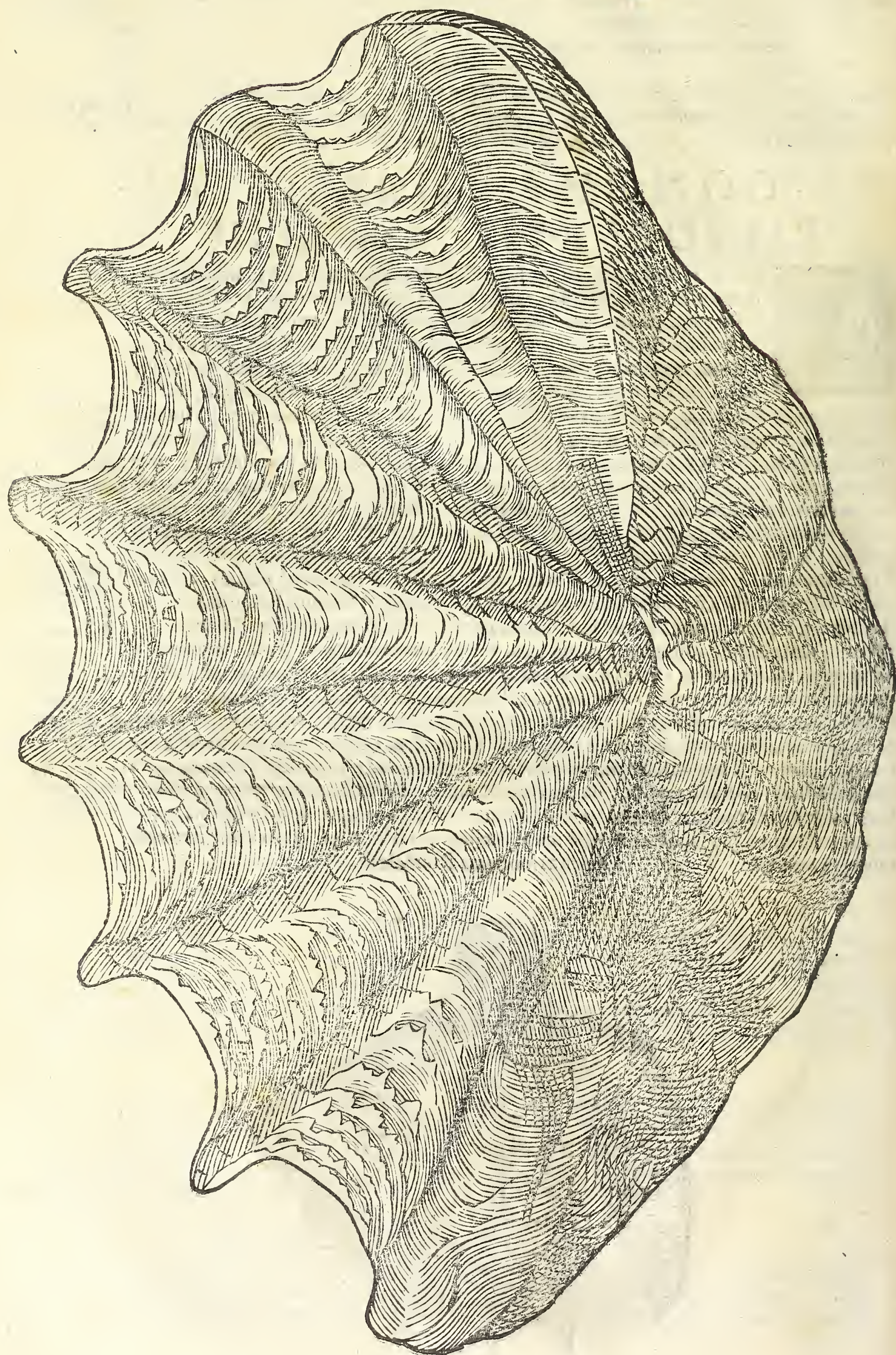
Imbricatũ quid. Imbrices, quid. Descriptio. Aganon. Tridacna Plinij. [a] Li. 32. c. 6. In India omnia, quã apud nos maiora. Tridacnæ authoris descriptio.

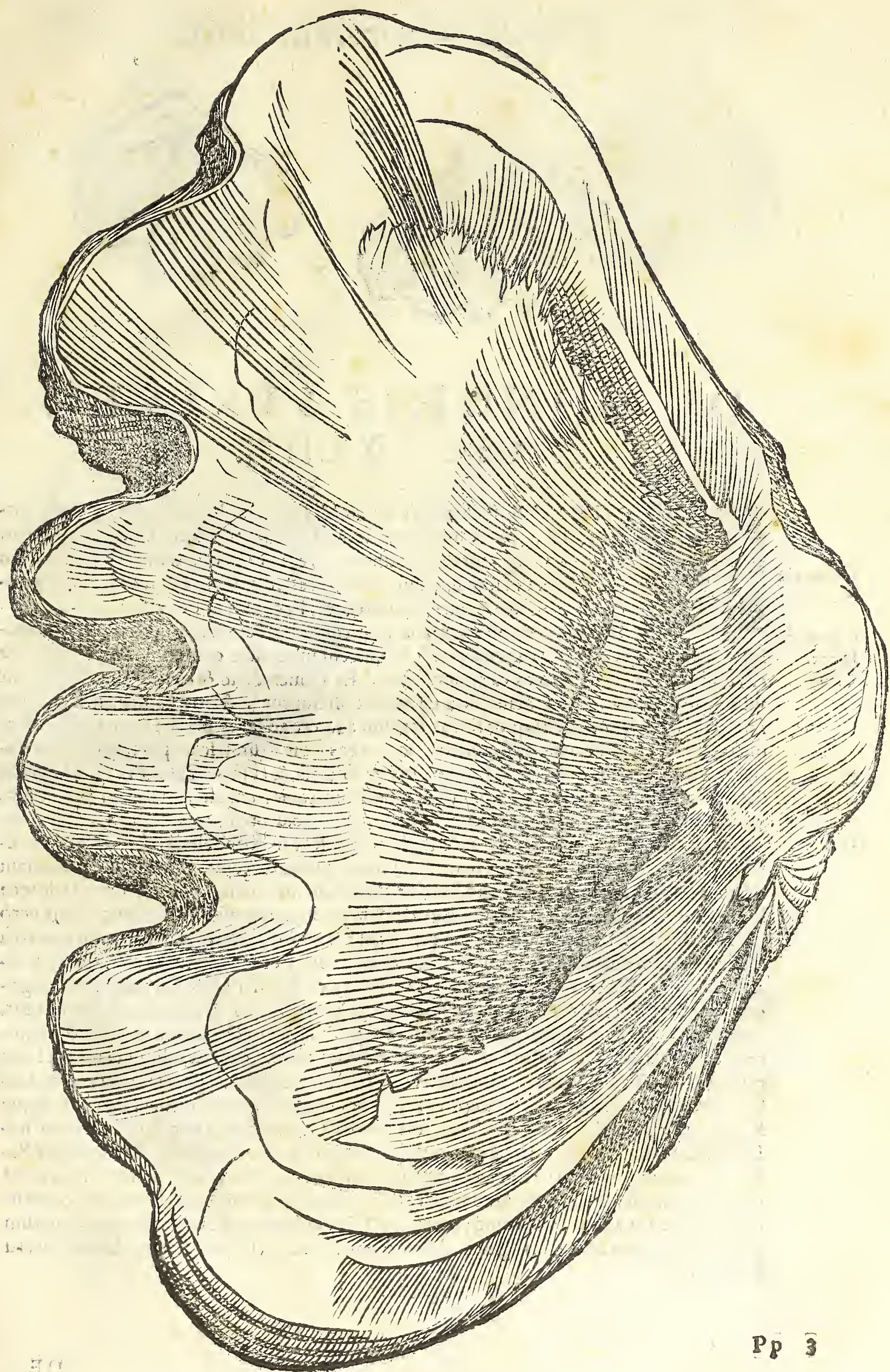
Concha imbricata Rondeletij.

D

Tridrachnes pars exterior.

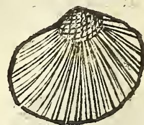

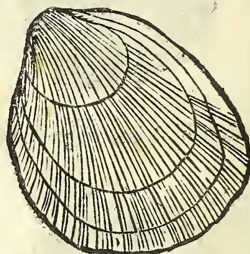
Striata rotunda alia cum tubulis.

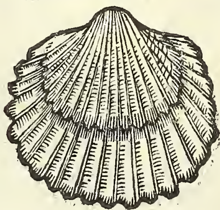
Concha ſtriata noſtra prima.

Concha ſtriata noſtra ſecunda.

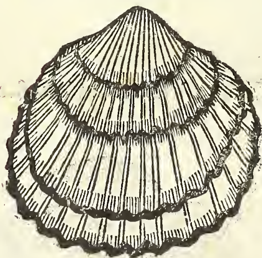
Concha candida vnica faſcia caſtanei coloris.

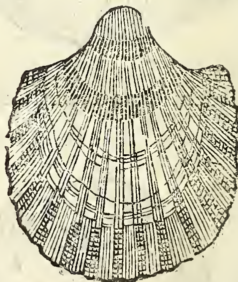
Concha niuea ſtriata.

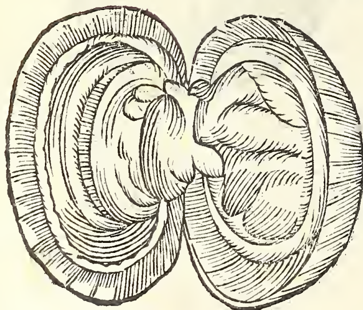
Concha ſtriata quadruplici faſcia caſtanei coloris.

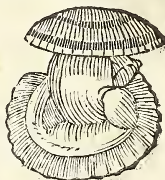

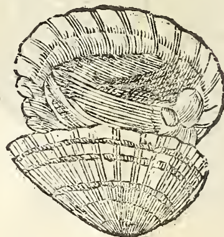
Concha ſtriata pectini formis.

Conchæ ſtriatæ ſpecies tres aliæ cum animali ſuo.

A

DE CONCHA ECHINATA. Cap. XLV.

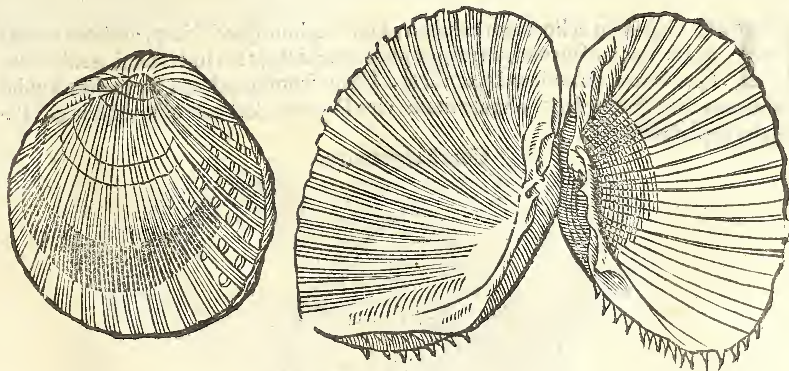
ECHINATAM Concham, inquit Rondeletius, ab asperitate vocamus, sicut aculeatam ab aculeis vocare possimus. In hac Vniones reperiri testatur [a] Plinius, Nam & Iuba tradit Arabicis esse Concham similem Pectini Insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Hæc Concha Pectini similis est, testis admodum concauis, striatis, in ambitu incisis. In strijs siue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à se dissiti, qui si vi, aut alia ratione exciderint, vestigium sui relinquunt. Quod à me temerè dictum non est: sunt enim qui putant Conchas omnes striatas aculeis illis armatas esse, sed crebro attritu & maris iactatione rumpi, quod falsum esse experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum vestigia semper apparent: Conchas verò striatas tantùm etiam post magnas procellas in littore sæpissimè videas sine vllis aculeis, eorumuè notis. Vidimus etiam sæpe Conchas striatas sine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum est, asperitate & aculeis, carne verò interna substantia planè similis est, Hæc Rondeletius, cuius iconem addere superuacaneum existimaui, cùm ex eo sit genere, quam hîc claussam vtraq; testa, mox apertam repræsentamus. cui & aliam adiuximus aculeis albis, fascijs quinque, quatuor tenuioribus & luteis, vna lata castanei coloris. Notandum autem est aculeos esse in exochis, & non in strijs seu canaliculis: præterea eos omnibus, quas hactenus vidimus, superiori parte testarum, qua sibi inuicem connectuntur, deesse mira naturæ prouidentia, siquidem si hac parte fuissent, liberæ testarũ apertioni impedimento fuissent. Quã hîc cum animali appinximus, aculeata maximè omnium quas hactenus conspeximus, existit, ferrugineis aliquot fascijs insignita exterius est. His adiungere volui eam quam Zoographus Venetijs accepit, non putat tamen in Adriatico aut mediterraneo mari inueniri, sed Orientali Oceano. Testæ vtræque inquit, figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput versus recurua est, inuicem similes sunt. hoc pulchrum in eis: tribus in summitate articulis ginglymo iunguntur, ita vt eminentes vtrinq; mucrones mutua insertione vterq; in oppositæ testæ acetabula, cohæreant: atq; ita fit vt quoniam Concha tota alternatim & strijs eminentibus exasperatur, & canaliculis cauis (quos & striges vel strigiles dixeris) sulcatur, infima parte strigiles oppositis committantur & respondeant strijs, his prominentibus, illis subeuntibus.

Nominis ratio.
[a] L. 9. c. 35.
Aculeos omnes habere falsũ.

B C

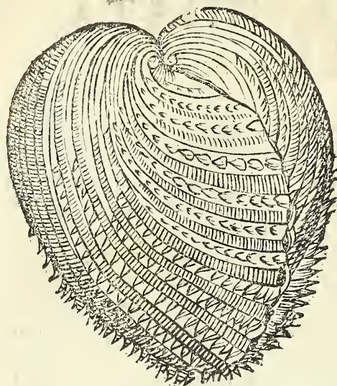
Concha echinata nostra clausa. Concha echinata aperta.

D

Concha

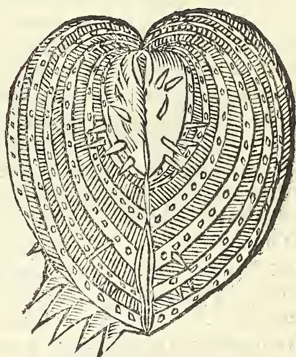
Concha echinata ſeu ſtriata.

Concha echinata alia cum ſuo animali.

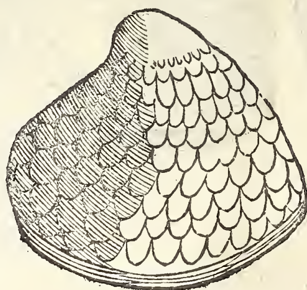
Concha echinata Zoographi.

DE CONCHA SQAMOSA. Cap. XLVI.

HIC Concham delineatam exhibeo, à nullo adhuc quod ſciam, authore viſam, quam ſquamoſam nuncupaui, propterea quòd ſtrijs ſeu lineis ſemicircularibus, ſquamarum in modum ſit exornata. Huius iconis particeps ſum factus à nobiliſſimo atq; doctiſſimo plenoq; humanitatis viro Daniele Barbaro olim Aquilegiæ Patriarcha vigilantiſſimo.

Concha ſquamoſa.

A

DE CONCHIS LONGIS. Cap. XLVII.

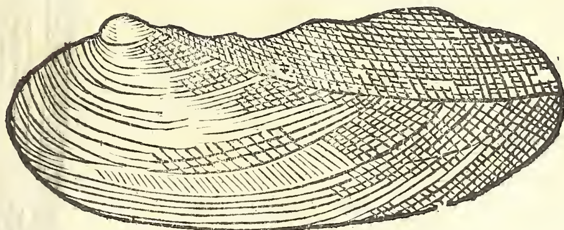

ONCHAS longas duas enumerat & describit Rondeletius. Prior duabus magnis & longis constat testis, Chamæglycimeridi similis est, sed testæ multò spissiores sunt, magis rugatæ, colore vario, in ambitu rubescente, in medio albescente, intus candido cum læuitate. Ex qua calx conficitur: & optima dentifricia ex eius cinere parantur. Altera, quam Concham longam Plinij Rondeletius existimat, quòd nulla sit hac longior & strictior, testa est alba, aspera, lineis multis & diuersis distincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine disposita. Monspelienses Cullier vocant. frequenter iacentes reperiuntur in littore propè Massiliam. Hanc Bellonius Dactylum seu Vnguem existimauit, sed falsò, vt rectè contra eum scripsit Rondeletius. Neq; enim audiendi sunt, qui his quinq; vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace, & Concha longa, Plinium seorsum ad hunc piscem significandum vti volunt. Neq; illud rectè ab alijs scriptum est, Digitos Conchas longas vocari. Nam [a] Plinius diuersis in locis de his locutus est, vt de diuersis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, Scorpio marinus, in vino necatus vt deinde bibatur: Conchæ longæ carnes ex mulso potæ, cum aqua pari modo, aut si febres sint, ex aqua mulsa. Deinde multò pòst: Mares alij Donacas, alij Aulos vocant; feminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores feminæ sunt & vnicolores. Verùm de hoc Plinij loco quid Rondeletius & ego sentiamus postea planiùs exponemus. His longis Conchis Zoographus eam speciem adnumerat quæ in dulcibus aquis reperitur: cuius testam altera eius parte interna expressam exhibet. alteram non vidit: sed binas similes esse putat, & ginglymo articulari superficies externa scabra est, vt ait, qua dempta interior leuis candicat, Margaritiferæ Conchæ instar: & si bene, inquit memini, in his etiam Conchis Margaritas exiles inueniri aiunt. Ego quinque species longarum obseruaui, quarum quæ prima tabula exhibetur omnium maxima, meo iudicio vera Plinij Concha longa fuerit, colore est extrà albo fuscoq; varia, intus ferè roseo colore. Animante suo prægnans est. In secundâ tabulâ prima, ea est quam Rondeletius alteram constituit. hæc enim Gallis Collier à figura Cochlearis, quæ est in summitate, dicitur. Quinq; digitorum est longitudine, latitudine pollicis. Testa est tota alba, lineisque multis transuersis, longisq; distincta. qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine disposita vt in aure marina: quæ à natura fortassis facta sunt, vt aër ingregiatur perspirabilisq; fit Concha. apparent enim hæc foramina interiora Conchæ penetrare, vt in eiusdem Conchæ interna parte secundo depicta loco videre licet. Secunda priori similis est, nisi quòd longè latior sit, foraminaq; plura in parte habeat superiori. parti internę insunt quidam exigui sinus, in quibus animalcula latuisse aliquot verisimile est. Postrema minor superioribus est, sed nulla habet foramina.

Marginalia: Cullier. — Vnguis siue Dactylus Bellonij. — [a] Li. 32. c. 9. — B — C

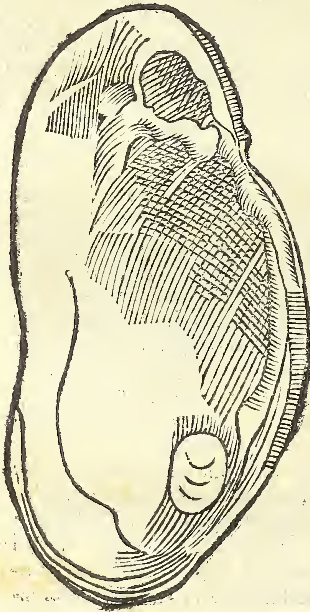
Concha longa Rondeletij.

D

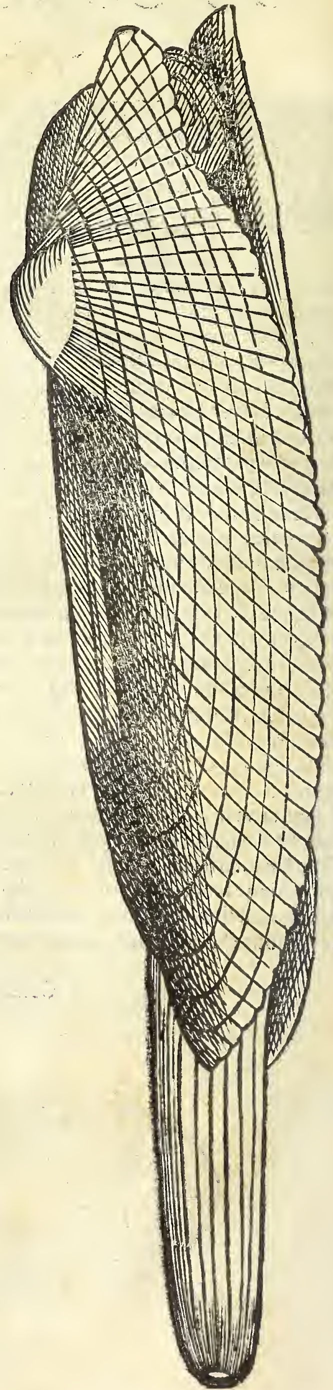

Concha

Concha longa Zoographi.

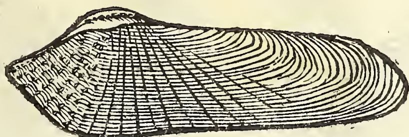

Concha vera Plinij cum animali.

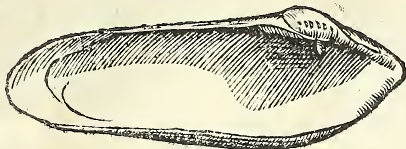

Conchæ longæ authoris aliæ.

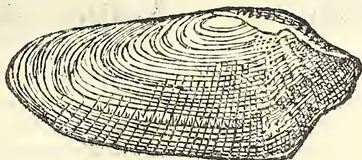
I

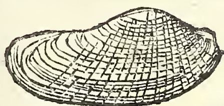
2

3

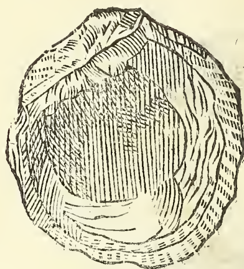
4

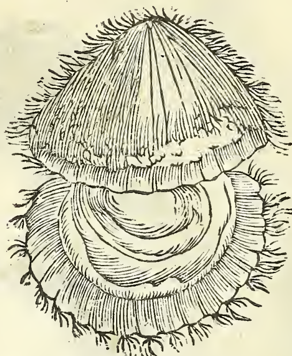

DE CONCHA PICTORVM. Cap. XLVIII.

INTER Conchas, inquit Rondeletius, eam numerat Aristoteles, quâ pictores vtebantur non in diluendis aut asseruandis coloribus, ad quam rem hodie pictores Musculorum testis vtuntur: sed cuius testæ radebãtur, quòd conficiendis coloribus vtiles essent, ne quis existimet ex interno corpore saniem aliquam veluti ex Purpuris aut Buccinis infecturæ vel picturæ vtilẽ colligi. Verba sunt [a] Aristot. Ὧν δὲ οἱ γραφεῖς Ὀστρέῳ χρῶνται πάχει τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦτο τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quæ pictoribus vsui est, crassitudine plurimũ excedit: & florem illum non intra testam, sed foris habet, reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiusmodi est Concha, quam hîc proponimus, testis spissis, intus læuibus, foris inæqualibus & asperis, Cinnabaris aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum aut minorum Ostreorum. Hanc accepi à Guilielmo du Choul Allobrogum præfecto. Hæc Rondeletius. Ego aliam addo vnà cum animali depictam à Daniele Barbaro Patriarcha Aquilegiensi, mihi missam, cuius testa est musco obsita.

[a] Hist. 5. c. 15.

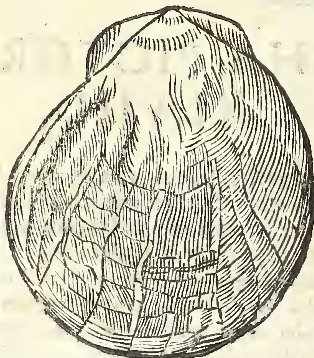

Concha pictorum Rondeletij.

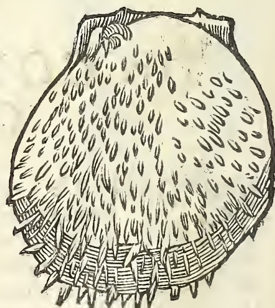

Conchę pictoriæ ſimilis muſco obducta.

DE CONCHA CORRALLINA Rondel. Cap. XLIX.

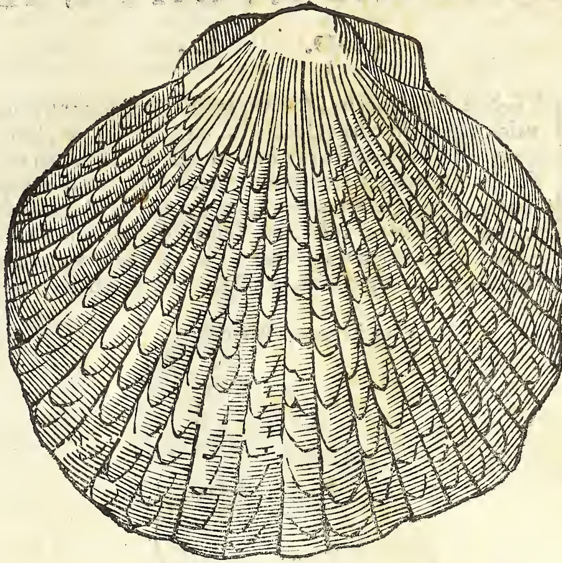

CONCHÆ ſupradictæ (nimirum pictorum) ſimilis eſt hæc quæ in mari noſtro reperitur, colore ſcilicet. rubra enim eſt, corallum planè imitata, vnde Corallinam nũcupauimus, figurâ diſſimilis: externa enim teſtarum parte Pectinem refert: niſi quòd hęc ſtriata non eſt, ſed lineis tantùm aſpera, & tuberculis rubris inæqualis, intus lęuiſſima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligãtur teſtæ vinculo nigro; tenues ſunt ſed ſatis duræ. Caro dura, odore viroſo, ſapore ſalſo. Raro reperitur hæc Concha, & vix niſi poſt diutinos Auſtri flatus, & Caniculæ exortum in littus eijciatur. Simillima niſi eadem eſt, à me appoſita; quæ verò ſecũdo loco picta eſt ex eodem genere eſt, cæterùm echinata ac velut foraminibus peruia. Poſtrema pronè item & ſupinè picta, cum Rondeletij Concha eadem eſt, intus nimirum candida, extra coralli modo rubra.

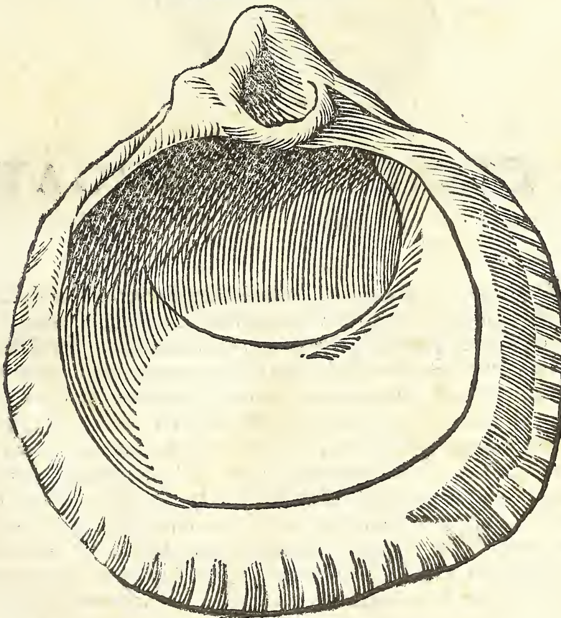

Concha corallina Rondeletij.

Concha corallina noſtra.

Concha corallina aſpera.

Concha corallina tuberculis rubris inuersa parte candida, & ora purpurea.

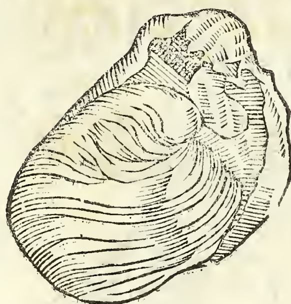
E

DE CONCHA RVGATA, IDEM. Cap. L.

MAGNA hæc Concha, & lineis multis & elatis per transuersum ductis, valde rugata est: testis valde spissis, intus læuibus & splendoris argentei, qua parte Concham Margaritiferam, matrem Perlarum vulgo dictam refert, per ginglymum articulatur: testarum enim in summo apophyses vicissim recipiunt & recipiuntur: quibus accessit vinculum robustum, dicas esse dentes pectinatim coëuntes. Testæ ob spissitudinem in laminas & frusta dissecantur, ex quibus sphærula precum conficiuntur, & dentiscalpia, quemadmodum ex matre Perlarum, sed non adeo splendida. In hac Concha Vniones reperiri, non dubito.

Concha rugata Rondeletij. F

G

DE CONCHVLA RVGATA. Cap. LI.

NON ab imo ad summum, inquit Rondeletius, lineas ductas habet hæc Conchula, sed à latere ad latus multas veluti rugas sparsim & sine ordine: quarum quædam imperfectæ sunt, & in mediam testam desinunt. Testæ non sunt tumidæ & in dorsum elatæ, quemadmodum striatæ omnes, sed depressæ colore vario, sunt enim ex albo cinereæ & ad liuidum aaccedentes. Labra testarum crassa sunt & tam arctè connexa, vt sine vi non aperiantur, faciliusq; rumpantur testæ quàm patefiãt, quod à Chamarum natura prorsus alienum est, quarum testæ hiant. Vnde eos errare constat (Bellonium taxat) qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per rimã. aquam fugit ore quod illic situm est, rotũdum & in ambitu sinuosum. Has Conchas Veneti Biuerones, & Piuerones vocant, Massiliẽses Clonissas, Ligures Arsellas. De eadem hæc Bellonius. Regias aut basilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt (Rondeletius mox Conchulam variam Gallicè Pelourde nominat, & è luto erui scribit) Massilienses Clonissas, Veneti Biueronos, Genuenses Arsellas, Hispani Armillas: Anconitani, Rauennates, & Ariminenses Pauerazos, quasi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis, pauperibusq; offerri solita sit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: πηλὸς enim lutum est (Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, vt postea audiemus.) Alij dictas à Peloro monte Siciliæ volunt. Differt autem à Calcinellis (Chamis piperatis) quod turbinatiori & grandiori corpore constent. Calcinellæ enim (quæ & Biuerazæ dicuntur) compressiore sunt forma, testa translucida ac multò quàm Chamæleios teneriores. Media autem est inter asperã & læuem constitutione & natura. nõ enim ita horret vt aspera: neq; ita glabrescit vt læuis. albo prætera ac fuluo H

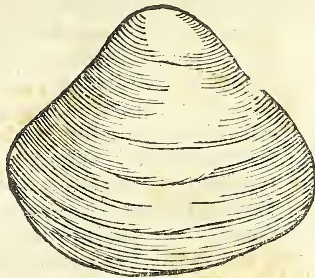
Vt à Calcinellis differant.

A ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde Capparozolam (Chamam læuem quoq; Capparozolam vulgò dici, alibi ſcribit, quæ quidem Venetijs Cappæ groſſæ & Rozzolæ vulgò dicuntur, ab eruditis quibuſdam illic Pelorides exiſtimantur,& à Græcorum vulgo hodie ὀρυκτὰι dicuntur, hoc eſt foſſiles. nam in fundo ſeu limo maris à fodientibus eruuntur. Teſtam earum læuem & albam eſſe arbitratur Zoographus) dici puto,quòd ex rubro ſubfulua ſit.Eius autem caro durior eſt quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copioſum bonumq; ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum,nec facilè excerni. Hæc Bellonius. Conchulæ rugatæ Rondeletij,aut eandem, aut planè ſimilẽ appoſuit hanc depictam Zoographus. Ex eodẽ genere eſt,à me adiecta alia.

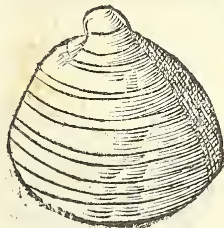
Conchula rugata Rond.

Concha rugata noſtra.

Conchula rugata Zoographi.

B

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO. Cap. LII.

C QVAM hîc modò ex eodem Rondeletio repræſentamus,Veneti Muſſolo vocant; Græcorum vulgus Calagnone, apud Monſpelienſes ἀνώνυμος eſt. Falsò Βάλανον quidam (Bellonium intelligit) vocant: nam nihil ſimilitudinis cum quernis glandibus habet; neq; in ſaxorum rimis naſcitur,quod temerè nonnulli aſſerunt, neq; teſta læui contecta eſt, neq; huius caro tenera eſt,neq; palato grata, quod de balanis ſcripſit Athenæus, ſed dura,virus olens,atq; inſuauis. Opinionem etiam eorum, qui Spondylum appellant, ſatis refellit teſtarum cõnexus: de quo in Spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperijt: quare muſculum ſtriatum rectè dici poſſe putat, quòd teſta ſit muſculorum marinorum teſtę ſimili, ſed ſpiſſiore ac firmiore. Præterea pars qua cohærẽt teſtę,recta eſt,ferè veluti in muſculis,altera parte rotũda: recta ferè inquam, dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prominet, vt figuram rhomboidem ſatis aptè tota teſta repræſentet, vnde concham rhomboidem propriè appellari poſſe putat. Ab angulo capitis teſtarum ducũtur paruæ ſtriæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota Concha nigricat. Dura eſt admodum carne, ſi cum alijs muſculis comparetur. Rara eſt hæc concha; quòd in alto mari degat. Hæc ex Rondeletio. Bellonius,vt dixi, balanum Græcis dici ait, Latinis glandem. Balanos (inquit) in genere teſtatorum annumerauit Ariſtoteles. Naſcuntur vt Thytya, circa rimas cauernaſque ſaxorum quibus multum adhærent, immobileſque ſunt, teſta læui contecti. Vulgus Græcum Calognones vocat: Veneti (apud quos frequentes ſunt) Mouſſolos, dum fortaſſe mytulos dicere ſtudent: Sunt enim his ſatis ſimiles. Porrò quercinæ glandis formam habent, vnde & balani & glandes Grecis ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent.

Cõtra Bellonium.

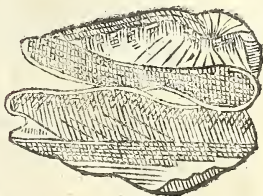
Balanum non eſſe.

Spõdylum non eſſe.

Nominis ratio.

Balani vt naſcantur.

Concha rhomboides Rondeletij.

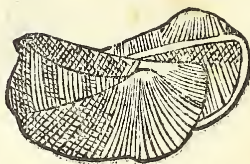
D

ri putent. Plinius verò ad diuerſa animalia vtrumq; nomen transfert. Columella inter conpcharũ genera annumerat. Paulus concharum genus condylos vocari ſcribit, quos tu fortaſſis Spondylos dixeris. Athen. à locis (inquit) ſortiti ſunt diſcrimina balani: quãdo quidẽ in Aegypto optimi gignũtur, & ſuauiſſimi, tenelli, oriq; ac ventriculo grati: qui & ſuccum & alimentum præſtant copioſum. Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates) aluum ciet: qui verò ſaxis non adhæreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magiſq; aluum perturbant; atq; vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eò loci proueniunt, vbi aquæ marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxiſq; adhærent: ij namq; (inquit) dulces & habiliores, plenioreſq; copioſum præbent ſuccum, quo & abundè nutriunt, aluumq; promouẽt, ori ac ſtomacho pergrati, tenerioremq; habent carnem, & vrinam cient. Hæc Bellonius, quorum ea quæ ex Xenocrate ac Galeno recitat, referenda ſunt ad veros balanos, de quibus nos poſteà. Iconem verò Bellonij omiſimus nequaquam, quia, vt vides, diſſimilis eſt illi quam Rondeletius exhibuit, diuerſaque ab ijs quas ego hîc à me obſeruatas depinxi. Bellonij concha teſtis eſt breuioribus & obtuſioribus, non ita in anguſtum ab altera parte exeuntibus. Zographus eiuſdem generis pinxit hanc etiam concham Venetijs ad viuum effictam hac forma. Cõchis iſtiuſmodi generis addi poſſunt, quas hîc ego addidi à nemine etiamnum pictas. In priori pars quę cohęret teſtæ, recta eſt vt in muſculis, dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prorumpit, vt meritò rhomboides dici queat, altera pars rotunda eſt. Ab angulo quem dixi ſtriæ ſunt, & rectæ & obliquæ. Tota concha nigricat, partim ferruginea eſt: intus candicat. Picta eſt pars conuexa, & concaua. Alia minor eſt, ſubhirſuta in quodam loco more muſculorum, cæterò excepta magnitudine ſuperiori ferè ſimilis. Addidi præterea bina alia Concharum rhomboidum genera, coloris ferruginei, ferè ad roſeum inclinantis; vtraq; etiam hirſuta eſt, prior autem vndiquaq;, altera inferiùs tantummodo; priori plures ſunt faſciæ nigricantes: in altera tres tantum, eæq; ferrugineæ; poſtremò in capite differentia eſt penes magnitudinem, vt pictura repræſentat.

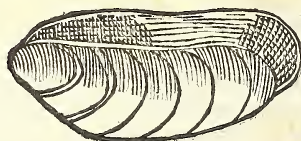
E F G

Icon Bellonij diſſimilis à Rõdeletij.

Balanus Bellonij.

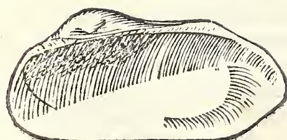

Concha rhomboides Zographi.

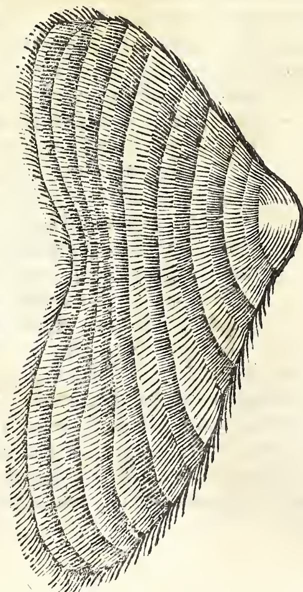
Conchæ Rhomboides noſtræ.

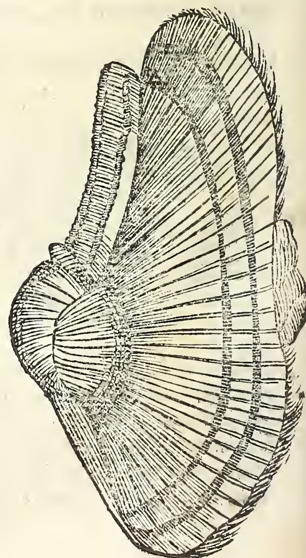

Concha romboides noſtra alia hirſutior.

A

DE CONCHIS LÆVIBUS. Cap. LIII.

POST Conchas asperas, striatas, rugatas, quas iam executi sumus, agit Rondeletius de læuibus, & non striatis, quoniam communis præceptor [a] Aristoteles eas eo modo distinxerit, diuiseritq;. Ἔτι δ' αὐτῶν (inquit) τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλα εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν, καὶ μῦες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες; καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τὶ γένος, τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχων τὶ γένος. Quem locum Gaza iuditio Rondeletij non satis expressit hoc modo. Ipsarum etiam testarum magna varietas: nam aliæ læues, vt vngues, Mytuli, & Concharum quædam, quas galadas appellant; Aliæ scabræ, vt Ostreæ, Pinnę, & Conchę nonnullę & Buccina; quædam etiam pectinatim diuisæ, vt Pectunculi & Concharum nonnullæ. Aristoteles testas diuidit in lęues & asperas: rursus aspersas, in virgatas & non virgatas. Sunt igitur (inquit Rondeletius) testæ quædam asperę, & non virgatę, vt pinnarum testę. Sunt quędam asperæ & virgatę, vt Pectinum testę, quare sic vertendum fuerat: Testarum magna est varietas, alię enim lęues sunt, vt vngues, Mytuli, & Conchę quędam quę galades nominantur: quędam asperę, vt Limnostrea & Pinnę & Conchæ nonnullę. Et asperarum quidem aliæ sunt virgatę, vt Pecten, alię non virgatę, vt Pinna. Hactenus Aristoteles, qui virgatas testas appellat, non simplicibus lineis aut tuberculis, sed virgis elatis & strijs asperis, de quibus & de alijs aliter asperis iam diximus. Læuium inter se differentia est à magnitudine & paruitate, à crassitudine & tenuitate testę, à colore. Quędam enim totę nigrę sunt, quędam albæ, quędam nigris lineis distinctę, alię purpureas, transuersas & rectas lineas habent: de quibus deinceps.

[a] li. 4. Histor. cap. 4.

B Cōcharum diuisio. Gazæ lapsus.

Læuiū differentia.

C

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA ROND. Cap. LIV.

CONCHÆ γαλάδες (inquit) Latinum nomen nullum inuenerūt, quare Gaza Latino (Gręco potiùs) nomine vsus est. Has inter læues numerat Aristoteles, vt superiori capite protulimus, fortasse à lacteo colore dictæ sunt γαλάδες. Sunt enim candidissimę, maximę, & lęuissimę. Nonnullę parum purpurascentes, quędam flauescentes reperiuntur, sed intus omnes candidissimę sunt. Caro alba est, dura, concoctu difficilis, succum crassum gignit, ius ex his aluum mouet, si per se coquantur, vel sine multæ aquæ admistione. Satis rarò capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere existimauimus, quòd superioribus planè similes sint, nisi quòd intus & foris nigricāt; caro quoque minus candida est. Vtraq; non admodum concaua est, & testa vna cauitate sua alterius apophysim recipiente firmi colligantur. Hęc ille posita hâc icone.

Etymon. Color. Caro.

D

Concha galades Rondeletij.

DE CONCHA FASCIATA EIVSDEM. Cap. LV.

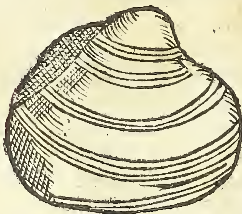
E

SVPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha, quam hîc repræſentamus ex eodem Rondeletio, niſi quòd paulò latior eſt, quod læuibus videtur peculiare. Præcipuè quinq; veluti faſcias latas à latere ad latus ductas habet, ijs ſimiles, quibus puellæ noſtrę (inquit) capillum redimire ſolent, quas vittes appellant, ideſt, vittam, vnde & hanc Concham coquille vittade nuncupãt. Inde Latinè faſciatam vocauimus, non ineptè, vt arbitror. Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea. Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt. Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flaueſcentes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt læuiſſima, ſi qu[illegible]t alia, tenuis. Vna linea caua alterius teſtę longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur. Sic ille. Adieci hîc duas alias icones. Prior nullam habet aſperitatem, & vndiquaque leuis eſt, candida, ſed nigerrimis faſcijs adornata, vt pictura indicat. Altera Concha ſiue fortè chama tota candicat, faſcias habet tres nigricantes, vt icon demonſtrat. Huc deniq; pertinent tres iſtæ poſtremæ, quarum binæ roſeo, ſubcæruleo & albo variant, & velut denticulos inter zonas habent violaceos. Tertia denticulis carens, ab vno latere coloris eſt ferruginei, cætera cinerea, ſtrijs & faſcijs fuſcis.

Etymon.

Concha faſciata Rondeletij.

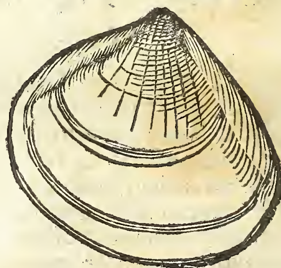

F

Concha faſciata authoris prima.

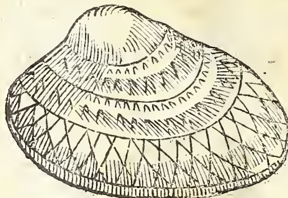

Concha faſciata authoris ſecunda.

G

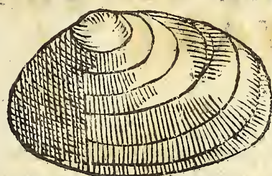
Conchæ faſciatæ authoris aliæ.

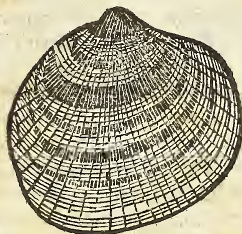
H

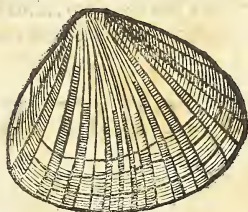
Concha craſſæ teſtę Rondel.

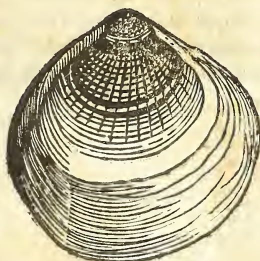
Concha faſciata noſtra prima.

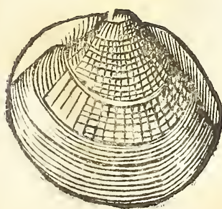
Concha faſciata noſtra ſecunda.

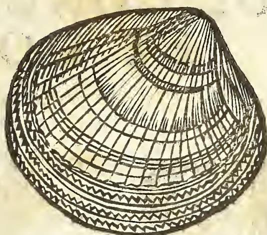
Concha faſciata noſtra tertia.

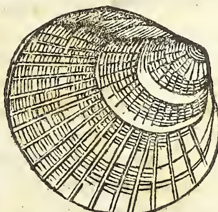
Concha faſciata noſtra quarta.

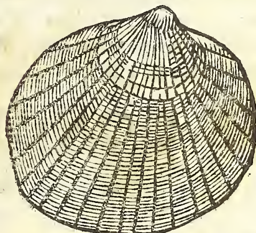
Concha faſciata noſtra quinta.

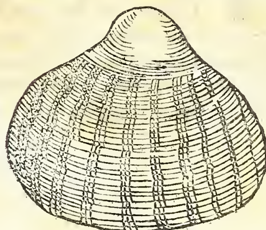
Concha faſciata noſtra ſexta.

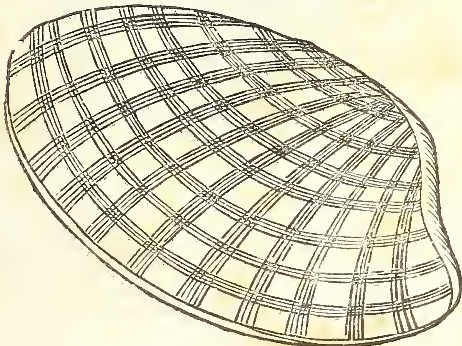
Concha faſciata noſtra ſeptima

Concha clathrata craſsâ teſtâ

Concha clathrata craſsâ teſtâ maior.

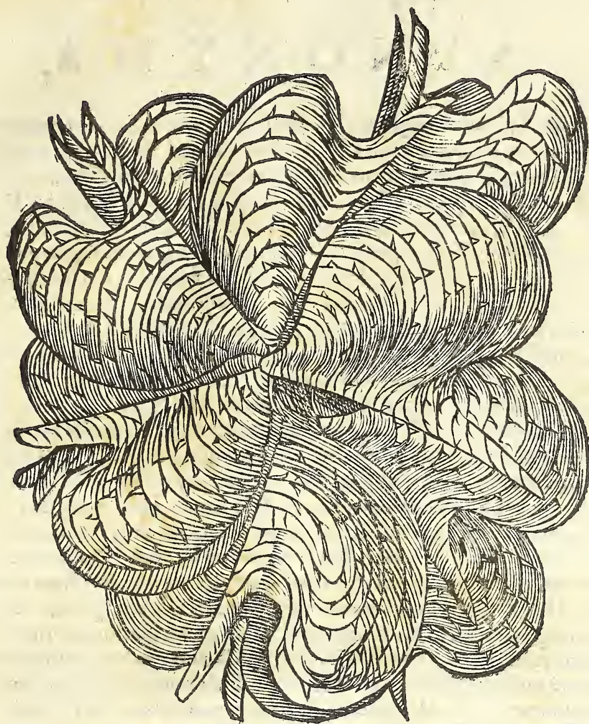
DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, ET CONCHIS VARIIS. Cap. LVI.

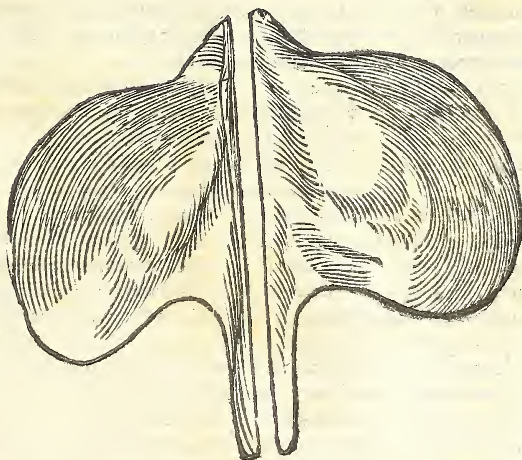
RONDELETIVS eiuſcemodi Cõcham, quàm iam ex eo depinximus, à Galade, & chama aſpera, neq; vita aut ſubſtantia differre ait, ſed craſſitudine tantùm teſtarum: differunt tamen etiam ratione faſciarum, quæ in illis rariores & latiores ſunt, in his plures & vnica tantùm linea conſtantes. Hæ præterea lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen læues. Ex his vſtis & in cinerem redactis Rondeletius præſtantiſſimũ antiſpodium fieri ſcribit, quod in Spodij veri vicem commodè vſurpatur. Fieriq; ex his dentifricia & exſiccantibus admodum medicamentis vtiliſſimè admiſcentur; fieri deniq; ex iiſdem calcem. Ego huic Rondeletij figuræ quinque alias addidi, licet ferè diſſimiles: craſſas enim teſtas habent. Prior faſcias habet nigras, interualla verò partim candicant, partim purpuraſcunt, ſicut etiam lineæ quædam eodem colore decorantur. Intus tota candicat. Altera lineis per tranſuerſum ductis, nigris: intus candida. Tertia denſam admodum & opacam habet teſtam colore nigro in ſuperiori & anguſtiori parte: ceterò ſubrubet & ad ferrugineum vergit. Quarta multò præcedentibus craſſior, nigra infra, candida ſuprà: faſciæ infra denticulatæ ſunt. Quinta ſecundæ quodammodo ſimilis eſt. Similis verò in primis Rõdeletij iconi eſt muſculus eiuſdem, vt proprio loco videre licet, ſed is teſtam habet tenuem & ſubtilem. Craſſas etiam teſtas habent binæ iſtæ Conchæ nigro, albo & ſubrubeo variæ, vti quoque iſtæc clathrata, colore ferè ſubroſeo: craſſiſſimam verò omnium clathrata poſtremò colore tota ferrugineo.

DE CONCHA TENVIS TESTÆ. Cap. LVII.

TENVIS teſtæ Concham nominare libuit eiuſcemodi Concham à teſtæ tenuitate ac fragilitate. Genuenſibus Datteri dicuntur, fortè quod Dactylorum more inuicem hæreant. Vnde ex Mytulorum genere eſſe apparet. Extra colore ſunt fœdo, lutulento, cinereo, intus argenti modo reſplendent. Pinguntur hîc aliquot inuicem adhærentes, atque vna ſeparatim aperta, quo modo alas auium exprimunt. Debeo hoc Conchę genus Bernardo Caſtelletto Genuenſi, cuius viri humanitatem & indefeſſam ſtudioſos iuuandi voluntatem nunquam ſatis laudare poſſum.

Concha tenuis teſtæ.

DE CHAMIS IN GENERE. Cap. LVIII.

SYNONYMA.

ήμη Suidæ oſtrei genus eſt. Alibi verò χῆμαι ab eo exponitur ὁ ἰχθυς, id eſt, piſcis, ſed corruptum eſſe tum vocabulum, tum interpretationem arbitratur Zographus: quoniam χῆμας boni authores paroxytonum ſcribunt in accuſandi caſu multitudinis, non pro piſce, ſed pro Conchis. Varino χήμη, eſt χάσμη, id eſt, oſcitatio. Plinius ſanè Conchas Margaritarum pandere ſe dixit, quadam oſſitatione. Vtrumque fieri videtur à verbo χαίνειν. A χάω enim, χῶ, quod eſt χωρῶ (hoc eſt capio) fit χαίνω, vt à χρῶ, χραίνω, ῥῶ, ῥαίνω. Ab eodem verbo χῶ fit ſecundum Euſtathium etiam χήμη, τὸ ὄστρακον, ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι vt patet (inquit) ex Athenæo. Sed videri poteſt (vt Zographus iudicat) Chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis ſignificatione: hoc eſt, ſiue quoniam hiant, ſiue à capacitate. Caua quidem, & capacia omnia, hiare videntur: ſicut & caua animantium ora hiant, cùm accipere aliquid auent: & licet Conchæ omnes, tum cauæ, tum ad capiendum aptæ ſint, Chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiuſculis, & capacioribus. Galenus in Gloſſis, χήμην χηραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην, καὶ μείζονα: nimirum pro vaſis genere, capaciore, quàm Concha communis ſit. Cæterùm pro χηραμίδα (χηραμὸς, vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam ſignificat) legerim ego (inquit) κεραμίδα, hoc eſt figlinam, vt Concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina, & naturalis Concha, nam in eodem libro, ſic habet Galenus, κόγχην κεραμίδα, οὐδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος: hoc eſt, Concha ceramis idem, quod ceramis ſimpliciter ſonat. Sic & latinè vas figlinum, aut figlinum ſimpliciter dicas, nihil intereſt. Hæc Zographus. χημείαν interpretantur aliqui argenti, & auri præparationem, quam vulgò chymiſticam, vel alchymiſticam artem nominant: quaſi à chymis, & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. Sed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quòd vaſis illis, quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, ſubinde vtatur. Hæc enim χήμας, & χήμας κεραμίδας vocari. Latinè efferri poteſt Chama, aut Chama, aut Cheme, & diminutiuum, chamula; vt à Concha conchula. Apud Plinium compoſita videntur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca ſunt, & Græcis in compoſitione non vſitata, quod ſi quis ita voluerit vti, caſus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, vt chameleon dicat, & chameleas, &c. non vt quidam recentiores chameleon, & chamæleos, ineptè. Sed omnino præſtabit diuiſis vocabulis efferre. Chama fœmininum eſt. λεῖος, id eſt, læuis, communis generis, Atticè: communiter maſculinum eſt, & femininum facit λεία. quare, & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dixeris. Gaza non modò Chamam teſtaceum animal hiatulam conuertit, ſed etiam chamem piſcem alicubi ſimiliter. Nos Græca vocabula retinere præſtiterit. Plinius etiam aliquãdo cluſiles mordaceſq; Conchas ceu mitulos vocaſſe videtur. Scribit enim in purpurarum naſſis eas ineſſe, quod Oppianus de Strombis, & chamis, ait. In exiguis naſſis inquit:

Nominis ratio.

Pro Vaſis genere.

Concha ceramis.

χημεία.

Chameleos, Chamepeloris.

Hiatula.

Στρόμβους συγκλείσαντες ἅμα χήμησι τίθενται.

Bellonius vulgus Gallicum in chamis nominandis, cum Italico conuenire tradit: ſiquidem noſtri, inquit, maiores chamas des flammes, minores verò des flammettes nominãt, quòd cum iure incoctæ, non ſecus ac piper fauces, & os inflammare ſoleant. Italicum vulgus maiores chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantoperè redoleant. (Rondeletius conchulas rugatas, quas ſuprà exhibuimus, à Venetis Piueronos dici ſcribit.) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulam prouocantem, ac piper redolentem comperiet. Cæterùm, quæ chama Latinis dicitur, eadem Latinis cappa, Gallis autem coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento cappas ſanctas, capperozolas, cappas longas, & huiuſmodi vocabulis nominant, de quibus eſt ſeorſim diſſerendum. Hucuſque Bellonius. Et in ſequenti capite de piperata chama rurſum: Chamam piperatam Veneti Beuerazas, vel peuerazas vocant ad diſcrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Sed ſi vel Beuerazæ, vel peuerazæ dicuntur, quòd fauces inflam-

Chamæ peuerazæ vnde dictæ.

A inflamment, & piper redoleant, vt ille vult, cur est itaque, quod pipere condiantur? hoc enim esset oleum addere igni; quamobrem ita dictas puto, quòd piper pro condimento, eis adhibeatur. Zographus Germanicè Muscheln dici posse ait: attamen id nomen nimium patere: contrahi autem, si differentiam addamus, ita vt Conchę propriè dictæ, cognominentur rotundæ, runde Muscheln: chamæ verò longæ, lange Muscheln. Licereque & Italos imitari, Pfeffer Muscheln: vel etymologiam Græcam, Gynmuscheln, (vel euphoniæ gratia, n in m mutando, Gym Muscheln,) nam gynen, vel ghinen nobis, inquit, hiare est, verbum (vt apparet) à Græco χάινειν desumptum. Spartianus Ostreas, & Liostreas cùm dixit in Heliogabalo, chamas tracheas, & chamas leas intellexit, inquit Hermolaus, etiamsi lithostreæ scriptum erat: id ex Atheneo sumitur, qui ait, chamas tracheas Ostrea quandoque dictitata.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B

SVPER Chamarum diuersitate hæc omnia nobis reliquit[a] Aelianus: Chamæ marinæ, & variæ, & multiplices sunt: aliæ asperæ, aliæ leues; quædam digitorum compressu confringuntur: aliæ vel saxo ægrè conteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt, nonnullæ argentei coloris similitudinem gerere videntur, aliæ vtroque colore mixto insignes. Ac quemadmodum earum est varium & multiplex genus, sic multas, & diuersas sedes habent. Quædam enim in littoribus dispersæ, iacent in arena, vel in limo quiescunt. nonnullæ sub algam subijciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ saxis tanquam mordicus adhærent. Aestiuo tempore, cùm incipit messis, in Istrico mari gregatim natant, & leuiter feruntur, cùm ante id tempus sua sibi mole graues efferri non possent. Euri, Boreæ, & Austri idcirco fugientes sunt, quòd eos ventos ferre non possint. Contrà ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamq; ob rem in latebras abditæ, & suis conniuentes testis, cùm à tempestatibus mare sentiunt conquiescere, & Fauonium flare, tum relictis sedibus, ad summam maris aquam natant, & apertis testis eminent, (sic tanquam, vel sponsæ è thalamis prodeunt, vel rosæ ad Solis radios exporrectæ ex inuolucris, seu calycibus suis erumpunt,) & quiescentes ventum expectant placidum, ac secundum, qui si contigerit, alteram Concham substernentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro naui ad nauigandum vtuntur, vt si eas procul videas, sic per tranquillum mare natantes, classem nauium existimes. Quòd si nauem ad se accedere sentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piscis natatione, metu perculsæ, contractis vno impetu testis, frequentes delabuntur, & occultantur. Hæc omnia Aelianus. Athenæus quoque varias differentias ponit in tertio, Hicesius, Erasistratus (inquit) Chamarum alias dicit vocari asperas, alias regias; asperas quidem mali esse succi, pauci excrementi, facilè excerni, ipsis pro esca eos vti qui purpuras piscantur. Læuium autem præstantiæ differentias magnitudine æstimari. Et aliquantò pòst ex Diphilo: Chamarum crassiorum (χημῶν δὲ τῶν παχετῶν) quæ paruæ sunt, & tenui carne (Ostrea vocantur) stomacho gratæ sunt, & excretu faciles. Crassas verò, quas & regias, & pelorias appellant, multum nutriunt, difficilè excernuntur, boni sunt succi, stomacho conueniunt, præsertim magnæ. Priore loco chamæ in asperas, & regias diuiduntur;

C (margin letter beside "ctis sedibus")

D videnturq; læues pro regijs accipi. Posteriore in crassas paruas, & crassas magnas, quæ cum læuibus eædem videntur. A Plinio species hæ numerantur, Chametrachea, chameleos, chamæpelorides, generis varietate distantes, & rotunditate, chamæglycymerides. Rondeletius ita distinguit; vt chamarum aliæ læues sint, aliæ asperæ. Læuibus chamæpelorides, & chamæglycymerides subiungit. Quid verò chamis sit proprium, quo à Conchis quibus in multis similes sunt, distinguantur, sic inquirit idem Rondeletius. Athenæus, τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ Χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως οὕτως ὠνόμασαι τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι: id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortassis χῆμαι à Græcis nominatæ sunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id est, ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas latinè appellant: sed cùm eadem voce etiam channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè distãt, vt in priore operis nostri parte ostendimus, tutius esse puto Græca appellatione vti, Plinij exemplo, à quo chamæ nominantur, & chamæpelorides, & chamætracheæ atque aliæ eiusdem generis. Chamę igitur, etsi Concharum generi subsint, hoc tamen à cæteris Con-

Rr chis

Marginal notes: [a] Lib. 15. c. 12. — Chamarũ varietas. — Gregatim natant. — Vẽtos quos nã fugiant. — Cautio, & sagacitas naturæ. — Differentię ex Atheneo. — Differentię secundum Rondeletium. — Chamæ nomen à Latinis vsurpandum.

chis diſtabunt, quod ſemper hiant, & teſtas apertas habent. Quod ad formam earum atti- E
net, cùm tanta ſit earum varietas, & tam parum certas, & diſtinctas notas nobis ſuper eis
veteres reliquerint, doctiſſimus Rondeletius, certi aliquid de ijs velle ſtatuere, perdifficile
eſſe rectè quidem iudicauit, cæterùm non erat propterea temeritatis, ac immodeſtiæ accu-
Bellonius ſandus Bellonius, quem (vt ſolet) tacitè mordet, quòd pro chamis Conchas ſpeciatim di-
defenditur ctas vſurparit: nam & veterum quidam id fecere, vt Galenus in gloſſis, κόγχον, τὴν κόγχην,
τὴν χήμην, dixit: idq; Varinus repetit: apud quem aliàs etiam, quemadmodum quoque
apud Heſychium Conchas inuenio interpretari χήμας. Idem Rondeletius in capite de
chameleia: Chamas eaſdem eſſe cum læuibus Conchis, quæ γαλάδες dicuntur, falſum eſſe
ait, quoniam Ariſtoteles (cuius verba ſuprà citauimus) à Conchis chamas ſeiunxit. Sed
Ariſtotelem aliquis dixerit (inquit Zoographus) Conchas à chamis diſtinxiſſe quidem,
ſed ſpecie potiùs, quàm genere, & nihil prohibere, idem nomen tum generi toti, tum ſpe-
ciei ſub eo vni attribui, vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Cùm itaque vix
vnam nobis notam reliquerint antiqui, qua chamas in Conchis diſtinguas, Marcellus Vir-
gilius Græcè, & Latinè peritiſſimus in ſuis in Dioſcoridem commentarijs, ab ijs abſtinuit,
earundem diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere (inquit) minorum oſtreorum F
chamę ſunt, tanta cum alijs affinitate, vt facilè in antiquis ſcriptoribus confundatur earum
hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quàm in appellationi-
bus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. Ob id peritioribus relinquemus. Hacte-
Hermolai nus Marcellus. Quapropter minimè etiam miratur Hermolaum Rondeletius, virum opti-
laus. marum rerum cognitione præſtãtem in ſuis in eundem Dioſcoridem corollarijs de oſtreis,
& conchylijs pauciſſima ſcripſiſſe, copia & varietate eorum, vt opinatur, deterritum. Ego
A Conchis à Conchis, hiantibus oris diſcerni chamas exiſtimem, cuius opinionis quoque fuiſſe vide-
oris hianti- tur Andreas Matthiolus; qui ſic nobis de eiſdem ſcriptum reliquit: Quanquam chamæ in-
bus diſcer- ter cętera Conchyliorum genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur: nihilominus
ni Chamas. tamen tot huiuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies, vt non facilè ſit eas inter ſe diſtingue-
re. Cęterùm pręter cęteras Conchas id ſibi peculiare aſciuêre chamę, quòd plerumque in
littore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè chamas dici poſſe putauerim, quę in mari-
nis oris, pandentes ſeſe, læui teſta contectæ reperiuntur. Harum quàmplurimas ipſe vi-
di in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate ſunt prędite, pręter eas, qui-
bus & reliqua Concharum genera commendantur; ideo non eſt, vt plura de his dicamus. G
Hucuſque ille. Quemadmodum verò hient chamarum genera, in ſingularum ferè hiſto-
ria patebit.

VSVS IN CIBO.

HAMÆ Epheſię commendantur ab Archeſtrato, vt & mituli (μύες) ab
alijs: de quibus Hiceſius: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bo-
Aluum, vr- nitate, vt pectinibus pręſtant, ita inferiores ſunt chamis. Atheneus aluum
mouent. ſimul & vrinam ciere ſcribit è conchylijs pręcipuè mitulos, oſtrea, pecti-
nes, chamas. Dioſcorides vrinę non meminit, ſed chamarum, aliarumque
conchularum in exigua aqua decoctarum vis aluum mouere ait, & cum
vino aſſumi. Braſauolus chamas dicit eſſe paruas Conchas, quę paſſim peuerazę vocan-
tur; & ex his, vel tellinis, (quę vulgò peueracinę) vel illis, quę cauę vulgò vocantur,
circiter triginta in quatuor aquę vncijs ebulliri, vt ab ipſis aqua marina exeat, quę aquę H
miſcetur: poſtea cùm decoctę fuerint, ius in cyathum fundi, & optimi vini dimidio cyatho
addito, bibi: idemque ius ſolum ſine vino pręſtare: atque id non ſolùm ratione ſalſedinis,
vel aquę marinę, ſed quia concharum etiam ſubſtantia emollientem quandam naturam
habet. Sic ferè ille.

DE

A

DE CHAMIS IN SPETIE.

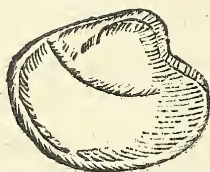
ET PRIMVM.

DE LAEVI. Cap. LIX.

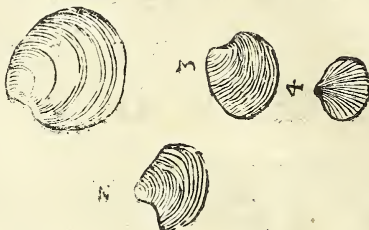

HAMELEIA à testæ leuitate (inquit Rondeletius) nomen inuenit. Testa duplici constat, Conchis læuibus, quæ galades dicuntur, similis est. *Descriptio.* Ab his testarum fragilitate differt: digitorum enim compressu frangitur facilè, quod in Conchis, & pectinibus non euenit. Intus & foris candidissimæ *Caro.* sunt, caro quoq; intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os *Os.* est, alterum excrementi meatus, vtrumq; sinuosum est, vt dilatari, & constringi possit, hoc *Excrementi meatus.* ad attrahendum aquam, illud ad reijciendum excrementum. Habet & μήκωνα, vt Conchæ B cæteræ. Latere magis protuberante semper hiat. In arena cum tellinis capitur, qua de cau- *Papauer.* sa sæpius aqua pura elui debet, ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis est, & te- *Vbi capiatur.* nera, alioqui vix edi potest. De eisdem Bellonius sic scripsit. Omnium Concharum albissimæ sunt, quas Chameleias Græci vocauerunt: Galadæ autem Aristoteli (vt reor) dicuntur. (quam opinionẽ reprobat Rondeletius, cuius Cõcham Galaden suprà depinximus.) *Geladęquę* Tantam magnitudinem adipiscuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, *Magnæ in Oceano.* senorum verò longitudinem exuperent. Quæ res multò perspicaciùs innotescet ex ijs, qui à Diuorum Iacobi, aut Michaelis persolutis votis redeuntes, testas ea qua dixi magnitudine de suis pileis appendunt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum tellinis, ac pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo, labris ac testa tenuibus, læuibus, non autem denticulatis. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes sua labra pandunt: quo fit vt parum diu absint à mari, quin exanimentur, læuique illisu frangantur: suam quoque aquam facilè amittunt, multasq; arenulas recipiunt, à quibus quod elui difficilè possunt, vulgò respuuntur: Sed recentes, & adhuc viuæ, tellinis certè posthabendæ non sunt. Indiginæ caparozas *Caparozæ.* C vel caparozolas vocant. Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Moueri autem à se *Sedem mutant.* chamæleias, ac sedem in littore mutare, compertum habeo, quæ res ei innotescet, qui has in vase aqua oppleto immerserit, quod Veneti plerumque faciunt, vt minus exanimes seruent, néve arenis conspurcentur, aut deteriore euadant. Aëtius Dioscoridem, ac Galenum secutus, chamulas vocauit. Chamarum (inquit Dioscorides) conchularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet: quæ tamen appellatio non minus patet, quàm Ostreorum. Omnia enim testa contecta comprehendit: quinetiam pro testa ipsa nonnunquam accipitur. Conchylia Plinius medicus lib. 5. c. 1. appellat. Nihil (inquit) ex eis, quod pingue *Conchylia.* est sumant, vt Isices, pectines, & Conchylia. Aetius lib. 2. Minorum (inquit) erinaceorum & Conchularum, vetustorumq; gallorum iura ventrem deijciunt. Porro Conchylia quædam Herodotus in montibus Aegypti nasci, ac procreari tradit. Hucvsque Bellonius, sed *Ventrẽ deijciunt.* iconem non exhibet. Habebis itaque hîc prius chamen lęuẽ Rondeletij. Addo ego aliquot *Conchylia in mõtibus Aegypti.* alias species, inter quas, priores candidæ sunt, ac inter eas prior quinque habet fascias, minutissimasq; alias quasdam strias. Altera diaphana est, maioresq; habet strias. Eædem in D tertia magis sunt euidentes. In quarta striæ illæ non sunt transuersales, sed per longitudinem. Quæ subinde datur, colore est nigro, altera subflauo, vtraq; lineis transuersalibus. Alię quoque tres albæ sunt. Earumq; prior in summitate nonnihil possidet flauedinis, altera nonnihil coloris castanearum, tertia tota candida, ac diaphana. Addidi præterea multas alias admodum pusillas, quarum quatuor priores albæ sunt: sed aliæ crassioris testæ, aliæ tenuioris, aliæque diaphanæ, aliæ densæ. Inter quinque alias, quæ sequuntur, prima etiam albicat, & lineas habet admodum exiles eiusdem coloris; altera item alba oras habet castanei coloris, tertia lineas habet nigras; quarta Rondeletij chamam imitatur, sed minor est, & plures habet lineas: quinta castanei est coloris, cum fascijs quibusdã albis, vt icon ostendit. Quatuor aliæ, quæ insequuntur, non omnes etiam eiusdem sunt coloris. Prima enim, & secunda flauescunt, tertia & quarta, albo nigroque variant. Postremi quaternarij duo lineas habent rectas more pectinum: duæ alteræ omnium postremæ albæ, eo modo, vt vides, variant.

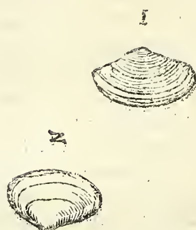
Chamælea Rondeletij.

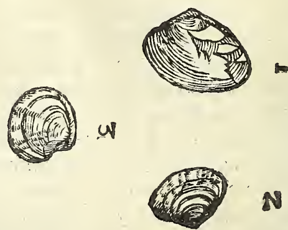
Chamelearum albarum quatuor differentiæ.

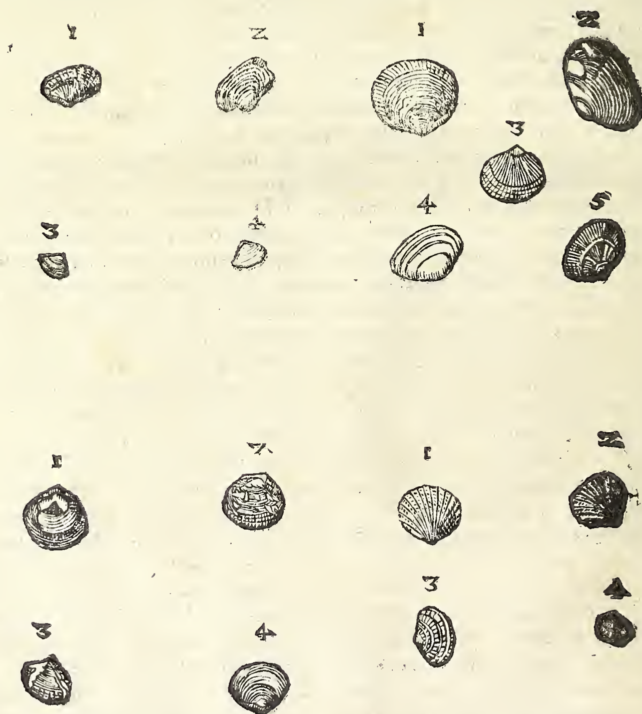
Chama nigra læuis:& altera ſubflaua.

Chamulę paruę tres differentiæ.

Chamulæ aliæ exiguę.

A # DE CHAMA PIPERATA. Bellonij. Cap. LX.

CHAMAM piperatam (inquit Bellonius) Veneti Beuerazas, vel Peuerazas vocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Palustre est concharum genus in cœno degens, quod Anconitani, & Rauennates chalenam, vel chalcenam, nomine à chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis saporem sitim excitent (nos hoc redarguimus suprà) vel quòd illa perpetuò bibant, neque diù sine aqua seruari possint, atque in forum allatæ, & aquæ immersæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò sitientes moueri percipiantur. Supra modum fragiles habent testas, læues ac compressas, non autem vt aliæ conchę orbiculares: verùm vsque adeo tenues, vt transpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, sed neruo, vt ostrea. Labra non habent crenata, sed læuia, magisque in rotunditatis ambitum circinnantur, B quàm tellinæ.

Chalena, & chalcena.

Biueroni, vnde dicti.

Testæ.

Labra.

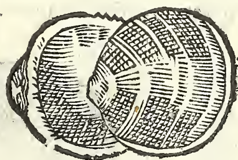
DE CHAMA NIGRA, SIVE GLYCYMERIDE EIVSDEM BELLONII. Cap. LXI.

EST & alia læuis Chama (inquit idem Bellonius) à cæteris hoc distans, quòd cùm læuis sit, tamen & robore testę cum aspera facilè certare potest. Clonissa quidem maior est, & plerunq; nigricat. Cardinibus quoque, quibus valuas cõiunctas habet, à prædictis etiã differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotũditatem turbinatur, nec vt Peloris plana est. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autẽ Aelianus in chamis quasdam esse nigras, ac reliqua genera alba esse protulit, hancque vnicam pro maiore testæ parte nigricare videam, facilè mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam esse, ac fortassis antiquorum glycimeridem. Nam & Peloride maior est, & dulcior: neque piperato gustu percipitur. Hactenus Bellonius. Cæterùm Rondeletius chamam nigram à glycymeride distinguit, & longè alias quàm Bellonius, chamas depinxit, vt iam patebit.

C

Chama glycymeris Bellonij.

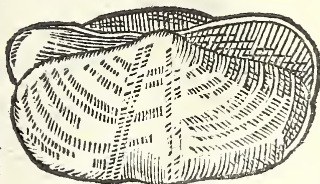
Chama Æliani, & antiquorum glycymeris.

DE CHAMA NIGRA. RONDELETII. Cap. LXII.

AELIANVS Chamas marinas varias, & multiplices esse tradit: nam aliæ asperæ sunt, inquit, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compressu confringuntur, illę verò vel ęgerrimè conteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt: D nonnullę argentei coloris similitudinem gerere videntur. Ac quemadmodum earum est varium, & multiplex genus, sic multas & diuersas sedes habent. Ex his colligunt nonnulli (inquit Rondeletius) chamas pro Conchulis accepisse, quæ colorum varietate à sese distant, sed non rectè, vt ego quidem sentio: nam sunt vt conchulæ, ita chamæ variæ, albæ, nigrę, ex albo rubescentes, alię fractu faciles, alię difficiles. Idẽ de cochleis, & pectinibus verè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui Concham nigram (Bellonium taxat) pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis esse soleant, neque hient; chamę verò testa sunt longiore, qualis chama nigra, quam hîc proponimus, testis oblongis, læuibus, duris, spissisq; ac veluti marmoreis.

Chama nigra Rondeletij.

Contra Bellon.

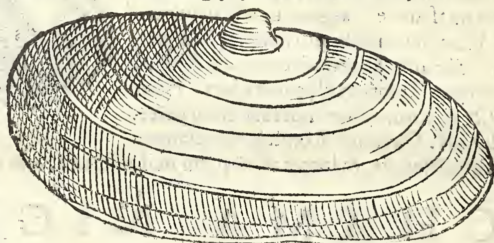
DE CHAMA GLYCYMERIDE EIVSDEM. Cap. LXIII.

CHAMARVM generi γλυκυμερίδες accedunt, Plinij & Macrobij testimonijs. Chamæ glycymerides (inquit Plinius) quæ sunt maiores, quàm pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appositas fuisse dixit, & ne quis easdem esse pelorides, & glycymeridas existimet, maiores scilicet chamas, legat Macrob. lib. 3. Saturnal. Ante cœnam, inquit, Echinos, ostreas crudas quantum vellent, peloridas, Spondylos, &c. Paulò pòst alia edulia enumerans, glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinor, quòd sapore sint dulci, minusq; salso, quàm reliquę. Sunt qui glycyameridas vocent, quasi ex dulci amaras. Quod si ita sit, compositum nomen ex Græco, & Latino fuerit, quam compositionem improbat Quintilianus. Glycymerides igitur chamæ sunt maiores, quàm pelorides testa oblonga, mytulorum fluuiatilium testæ modo, sed duriore, & spissiore, rugosa, non tamen ob id aspera, ex albo ruffescente, carne & succi bonitate peloridi similes. Easdem esse puto cum ijs quas pelorides maiores Athenæus vocat. Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium post verba hæc, Chamæglycymerides, quę sunt maiores, quàm Pelorides, pro colycia, siue coryphia, legendum corycia ex Athenæo, qui scribit Conchas quasdam à Macedonibus vocari κορύκους, quas Athenienses κριοὺς nominant. Sed vt apud Plinium legendum sit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: sic enim Conchas asperas vocari scripsit ex Hegesandro Athenæus. Ἡγήσανδρος δ᾽ ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κορύκους καλεῖσθαι, ὑπὸ δ᾽ Ἀθηναίων κριούς. Hegesander in commentarijs, ait Conchas asperas à Macedonibus vocari corycos, ab Atheniensibus κριοὺς, id est, arietinas. Hæc itaque ille exhibita hac icone; cui ego binas hasce addidi multo quidem maiores, sed cætera non multum dissimiles, quanquam capite differre quodammodo videantur.

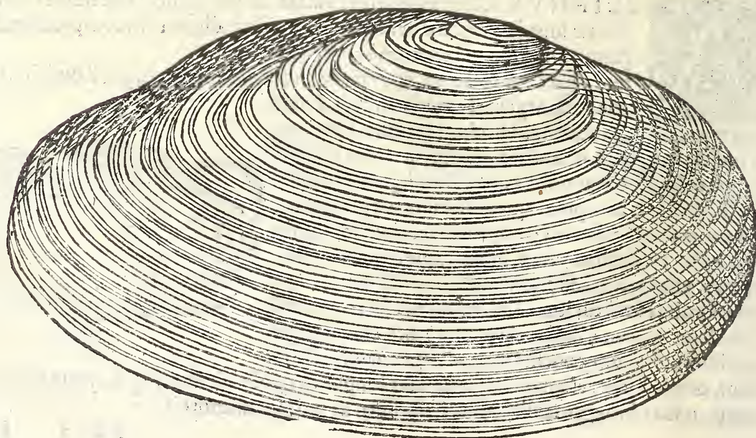
Etymum. Descriptio. E F

Chama glycymeris Rondeletij.

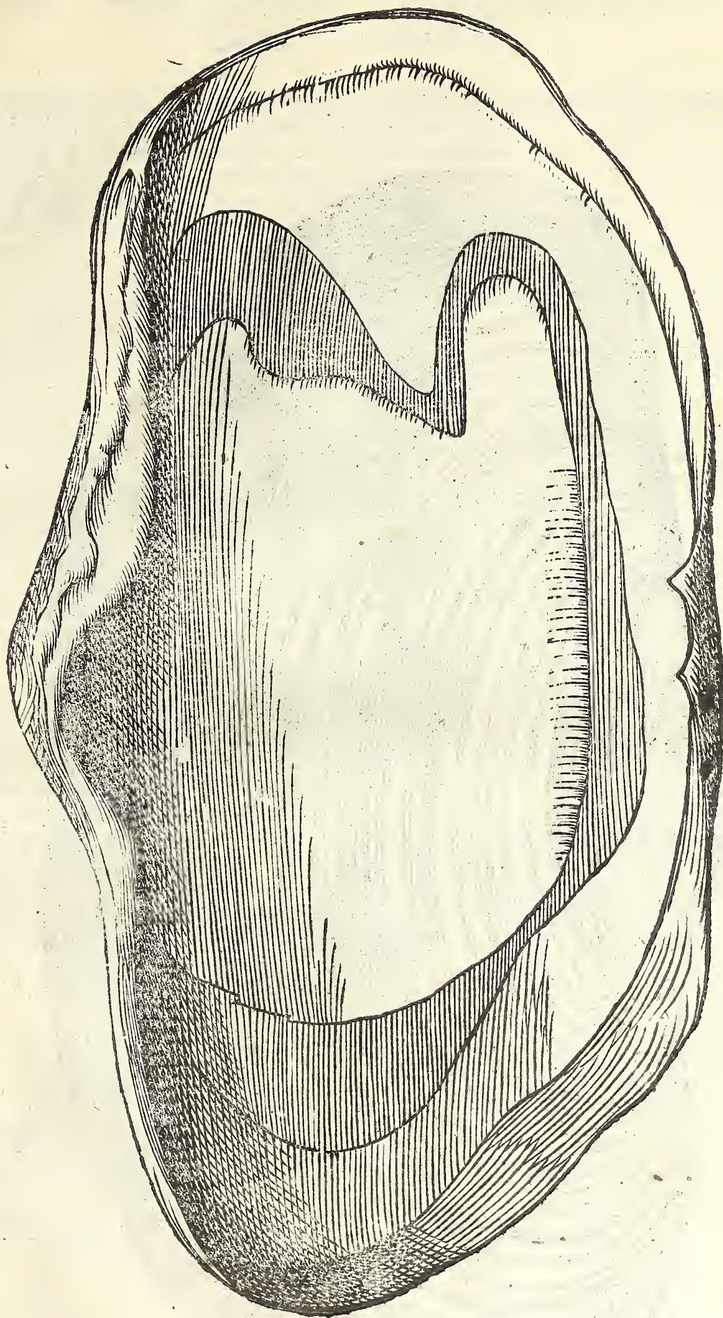
G

Chamæ glycymeridi similis, seu maioris mytuli species.

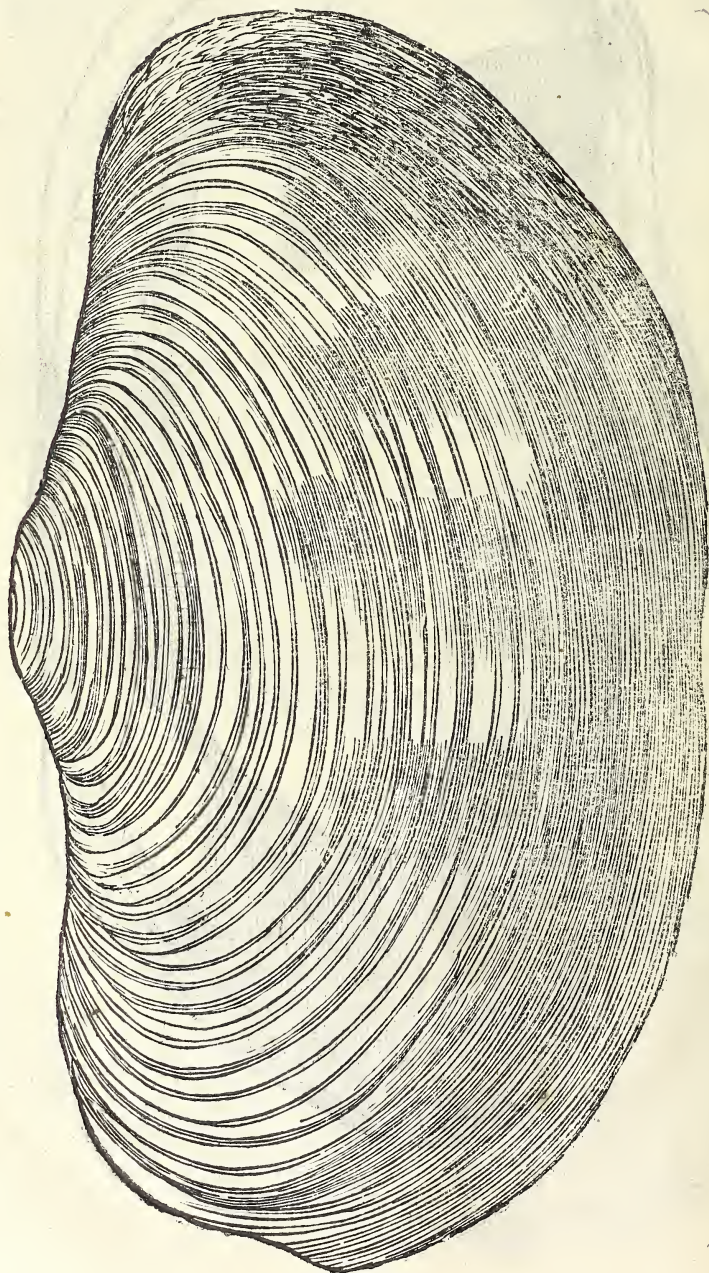

H

Chamæ glycymeridis alterius authoris pars caua.

Chamæ glycimeridis alterius authoris pars conuexa.

A

DE CHAMA PELORIDE. Cap. LXIV.

DE hoc Chamarum genere inter Bellonium & Rõdeletium non conuenit. Ego quæ vterq; de eo ſcripſit, adferam, cùm pręterea quod dicam, non habeam. Peloridas Athenæus, (inquit Rondeletius) vno loco à Chamarum genere ſegregaſſe videtur ex ſentẽtia fortaſſe Philylij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον, μεῖζον γὰρ ἐςὶ χήμης παρηλλαγμένον. Pelorides vocatæ ſunt à dictione πελώριος: maiores enim ſunt Chamis, & ab ijs diuerſæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas craſſarum ſpeciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores ſunt. Chamas etiam Peloridas appellat Plinius. Hos ſequimur ac Chamas peloridas, ſiue pelorinas, à magnitudine dictas fuiſſe cũ veteribus exiſtimamus, Segregatæ à Chamis. Vnde dictæ.

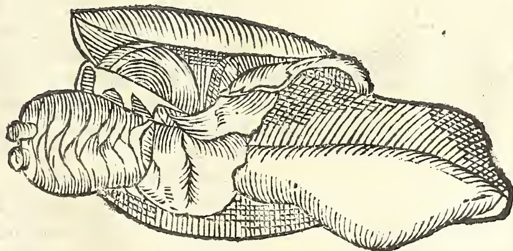
B id quoq; innuit Athenęus priore loco modò citato: nam πελώριον ſiue πέλωρον ſignificat τὸ μέγα καὶ τεράςιον, id eſt, magnum & prodigioſum. Vel dictæ ſunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quòd iuxta illud pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorum præſtantia verba faciens. Ἰςέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκιμεῖ μύραινα ἐκ πορθμοῦ καὶ μύραινα ταρτησία, καὶ θύννος τύριος, καὶ κεςρεὺς ἐκ σκιάθου. καὶ ἔριφος ἐκ μήλου, καὶ κόγχαι πελωρῖναι, ὅθεν ἴσως καὶ νῦν καλουμέναι πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud veteres in pretio fuit muræna ex freto, & muræna Tarteſia, placebat thynnus Tyrius; & mugil ex Sciatho, hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, vnde fortè nomen adeptæ quæ nunc pelorides vocantur. Ex his apparet inſignis error eorum, qui ſcribunt peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus tum retibus euerruntur: pilos enim lutum eſt, (ſic enim ſcripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum eſt, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixiſſe oportuerat, non πελωρίδας & πελωρίας & πελωρίνας, ſicuti omnes extulerunt. Pręterea illud è memoria exciderat, aut fortaſſe ne legerant quidem quod ſcripſit [a] Ariſtotel. Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenoſis prouenire, non cænoſis. Sed omiſſis omnibus rem ipſam depingamus. Chama peloris duabus Conchis conſtat, quæ nunquam ita Error quorundam. [a] Lib. 5. Hiſtor. c. 5.

C iunguntur, quin ſemper hient & viuo & mortuo animante, etiam ſine calidi contactu. Eæ oblongæ ſunt & læues, ex albo purpuraſcentes, in medio connexæ. Caro intus alba eſt, quę etiam contracta tota teſta vix capi poteſt, extenta longior multò eſt, rotunda, ſpiſſa, pudendo virili non abſimilis, digiti medij craſſitudine. In extremo altero foramina duo apparẽt, alterum oris eſt, rotundum, alterum excrementi. Santones Conchæ ſtrictæ & non hiantis ſpetiem palourde appellant, quæ vox à peloride deducta eſſe videtur. Sed ea chama peloris non eſt, cùm magna non ſit, neq; hiet. Caro peloridis dura eſt, ob id difficilè excernitur. Hactenus ille: Palourde autem Santonum eſt Conchula rugata Bellonij. Eſtq; alia pelourde à Gallis ad mare mediterraneum dicta, nimirum Cõchula varia Rondeletij, cuius chamæ peloridis hîc iconem exhibuimus ab eo mutuatam: item aliam ex Bellonio, ſed toto cælo diuerſam. Regias & baſilicas chamas (inquit hic) Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt, Maſſilia cloniſſas, Veneti Biueronos, vel Piueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas, Anconitani, Rauennates & Ariminenſes Pouerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis pauperibuſque offerri ſolita ſit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: pilos enim lutũ eſt. (Hoc etymum Rondeletius reprehendit.) Alij dictas à Peloro monte Ciliciæ volunt. Differunt autem a Calcinellis, quòd turbinatiori & grandiori corpore conſtent. Calcinellæ enim (quæ & Beuerazę dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta tranſlucida, ac multò quàm

Deſcriptio. Teſta. Caro. Foramina oris & excrementi. Palourde Santonum. Caro. A Calcinellis, vt differant.

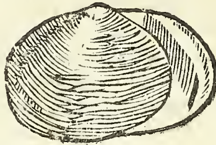
Chama Peloris Rondeletij.

D

Chameleios

Chameleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. E
Non enim ita horret, vt aſpera, neque ita glabreſcit vt læuis: albo præterea ac fuluo emble
mate diſtinguitur: vnde caparozolam dici puto, quòd ex rubra ſubfulua ſit. Eius autem
caro durior eſt, quàm læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed
Copioſum ſuccum generant. & Diphilus copioſum bonumque ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facilè excerni. Sic Bellonius. Seruant autem idem nomen apud nos Rauennâ delatæ, eduntúrq; in aqua elixæ vnà cùm petroſelino & pipere, additoq; cum iure pane inferuntur, gratæq; Coquendi modus. quidem ſunt, ſed lutum vel arena obſtat, quominus ſapor reſpondeat. Labra earum ſunt craſſiuſcula & tam arctè connexa, vt niſi vi aperiantur, & ſæpè etiam rumpantur prius quàm os aperiant.

Chama peloris Bellonij.

Concha rugata, vulgi Pauarazzo. F

DE CHAMA ASPERA. Cap. LXV.

A læui quid differat.

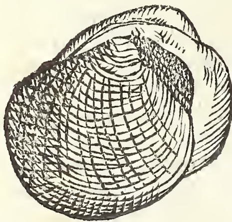
CHAMA trachea authore eodem Bellonio, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, eſtq; rotunditate penè orbiculari cõſtructa: hoc tamen inter ſe differunt, quòd illa læui quidem teſta, hæc verò, aſpera claudatur, Pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa verò tranſuerſas, crebras & profundas. Dura eſt admodum Chamarum aſperiorum teſta, ſi cum læuibus cõferatur. Ea enim non niſi valido ictu confringi poteſt cùm tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compreſſu aperiri poſſit. Chama præterea trachea in arena circa littora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt pecten) denticulata, ſed Mytulorum more læuia habet, mouetúrq; vt limax, vt eius Concham nonnunquam profundiùs ſaburrantem conſpexerimus. Fortibus namque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conſcendit. Quamobrem Iceſius carnem eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, mariſq; ſalſuginem referre pronunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit: cuius ego ſententiæ expertus facilè aſtipulor. Hæc itaq; Bellonius appoſita hac icone. Cæterùm Rondelet. longè aliam aſperã Chamam depinxit, qualem ſcilicet hîc quoque expreſſam ex eo damus, additis præterea iiſdem quę ſuper ea ſcripta reliquit. χήμαι τραχεῖαι (inquit) aſperæ à teſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas eãq; ob cauſam muſco ſæpè oppletas. Superiorum (glycymeridum) modo oblongæ ſunt, intus læues. Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur Purpuræ; vnde pro eſca vtuntur ea Purpurarum piſcatores, vt antè ex Athenæo diximus. Simillima, niſi eadem cum Bellonij icone eſt quam nos adiecimus. Cum Rondeletij verò icone quodammodo conuenit ſecunda & tertia in hac nouiſſima tabella expreſſæ: prima verò ex læuibus eſt.

Teſta. G

In arena circa littora reperitur.

Caro.

Rondelet. icon. H

Chama aſpera Bellonij.

Chama aſpera Rondel.

DE

A

Concha rugata alia Bellonij, seu Chama aspera. Chamæ striatæ species.

B

DE OSTREIS. Cap: LXVI.

QVANTI fecerint Romani Ostrea, & in quo honore fuerint, cùm illorum res magnitudinis atque luxuriæ teneret fastigium, nonnullis hîc veterum scriptorum authoritatibus demonstrabo, antequam ad synonyma, naturamque Ostreorum accedam. Fuere autem in tanta existimatione apud gulæ proceres, vt in remotissimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur: Brundusioque in primis in Lucrinum lacum transferebantur, quia mirificè ibi pinguescebant. Plinius author est Sergium Oratam primũ omnium Ostrearum viuaria inuenisse in Baiano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellum: nec gulæ causa, sed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio suo percepisse, vt qui primus pensiles (inquit) inuenit balineas: ita mangonizatas subinde vendendo. Cæterùm Valerius [a] Maximus eundem Sergium luxuriæ exemplar summæ, non auaritiæ proposuit, de luxuria scribens. Caius Sergius Orata (inquit) pensilia balnea primus facere instituit: quæ impensa læuibus initijs cępta, ad suspensa calidæ aquæ tantùm non æquora penetrauit. Idem videlicet ne gulam Neptuni arbitrio subiectam haberet, peculiaria sibi maria excogitauit, æstuarijs sibi intercipiendo fluctus, pisciumque diuersos greges separatis mollibus includendo, vt nulla tam sæua tempestas incideret: qua non oneratæ mensæ varietate pisciculorum abundarent. Aedificijs etiam spaciosis, & excelsis, deserta ad tempus ora Lucrini lacus pressit: quo recentiore vsu conchyliorum frueretur, vbi dum se publicæ aquæ cupidius immergit: Considij Publicani iudicium nactus est. In quo Lucius Crassus aduersus illum causam agens, errare amicum suum Considium, dixit; quòd putaret Oratam remotum à lacu cariturum ostreis; namque ea, si inde petere non licuisset, in tegulis reperturum. Huic nimirum magis Aesopus Tragœdus in adoptionem dare filium suum, quàm bonorum suorum hæredem relinquere debuit; non solùm perditæ, sed etiam furiosæ luxurię iuuenem, quem constat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretijs, in cęna pro ficedulis ponere: acetoque liquatos magnæ summæ vniones potionibus aspergere solitum. amplissimum patrimonium tanquam amaram aliquam sarcinam, quàm celerrimè abijcere cupientem. quorum alterius senis, alterius adolescentis sectam secuti, longiùs manum porrexerunt, neque enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani littoribus attracti pisces, inde infusæ culinis arce, censibusq; edendi atque bibendi voluptas reperta est. Hęc omnia Valerius, ex quibus non auaritiæ causa, sed luxuriæ viuaria illa fecisse Oratam discimus. quamobrem prosequamur. C. Plinius Nepos in primo doctissimarum suarum epistolarum libro easdem delicias ostrearum ostendit, nam cùm Septimium Clarum inuitasset ad cęnam, & non venisset: At tu (inquit) apud nescio quem ostrea, vuluulas, echinos, Gaditana maluisti, dabis pœnas, &c. Eleganter etiam M. Tullius in epist. 107. sese qui ostreis, & murœnis facilè abstinebat, à beta, & malua deceptum esse dixit: & mulier, vt Iuuenalis canit in sexta satyra

Inguinis, & capitis, quæ sint discrimina nescit
Grandia, quæ medijs iam noctibus ostrea mordet.

Horatius [b] quoque satyra in luxu perditos conscripta ostendens hominis sobrij, & frugalis cen-

Luxus veterum.

Viuaria Ostrearum quis primũ inuenerit.

Pésiles balneæ.

[a] Lib. 9. c. 1.

Aesopi tragœdi filij luxuria.

A beta, & malua decepti.

[b] L. 2. Sat. 2.

lis cenſuram ſummis aſsentionibus eſse probandam,luxurioſi verò prorſus abominādam, vt cuius iuditium vnà cum corpore, & animo ita ſit oppletum crapula,& oppreſsum,vt ad veri cognitionem ſeſe nequeat erigere, dum nunc huc, nunc illuc eius ſententia in palato gratificando nutet,ait:inter cętera etiam hoc: E

—— Non in caro nidore voluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt. tu pulmentaria quare
Sudando: pinguem vitijs,albumq́,nec oſtrea,
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.

Martialis quoq; quoties oſtreorum meminit, ea ferè ſemper cum alijs cibis enumerat, qui in haud minori erant pretio,vt in primis in Ligurinum ſcribens in tertio,

Fugerit an menſas Phœbus cœnamq́ Thyeſtæ
Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam,
Illa quidem lauta eſt, dapibusq́ inſtructa ſuperbis
Sed nihil omnino, te recitante, placet.
Nolo mihi ponas rhombum, mullumq́ bilibrem
Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace. F

Pòſt rurſus eodem libro in Ponticum,qui cùm lata eſset lex à Domitio, vt ſublatis ſportulis amici ad rectam cœnam vocarentur,hac lege coactus iam nō dabat ſportulam Martiali, ſed inuitauit, appoſuitque ei viliſſimos cibos,ſibi verò optimos: vnde conqueritur poëta, ſic fraudem fieri legi, cùm non detur ſportula, dari cœnam à Pontico non meliorem ſportula,cùm tamen legem tulerit imperator, vt melius cęnarent clientes,quàm olim ſolebant acceptis ſportulis: Canit itaque.

Cùm vocor ad cœnam,non tam vænalis, vt ante
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino
Sumitur inciſo mytulus ore mihi.
Sunt tibi boleti,fungos ego ſumo ſuillos,
Res tibi cum rhombo eſt,at mihi cum ſparulo.
Aureus immodicis turtur te clunibus implet,
Ponitur in cauea mortua Pica mihi.
Cur ſine te cœno, cùm tecum Pontice cœnem? G
Sportula quod non eſt, proſit, edamus idem.

In ſeptimo verò ſuorum etiam epigrammatum Papili munera, quia veneficus erat,ob veneni ſuſpitionem ſpernit; Ea autem erant ſumen, aper, lepus, boleti, mulli, & oſtrea,qui omnes cibi apud ganeæ ſtudioſos in ſummis habebantur honoribus, ac delicijs.

Cum Sexetani ponatur cauda lacerti
Et bene ſi cœnas,conchis inuncta tibi eſt.
Sumen,aprum,leporem,boletos,oſtrea,mullos
Mittis, habes cor nec Papile,nec genium.

Guloſi non ſunt amici. Iam verò in nono in fictos inuectus amicos atq; ollares, oſtendere volens guloſos nō poſſe eſse amicos,quippe qui cibos,non fidem ſectentur amicitiæ,canit,

Hunc quem cœna tibi,quem menſa parauit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat,& mullos,& ſumen,& oſtrea: non te
Tam bene ſi cœnem,noſter amicus eris.

Inſuper libro duodecimo in Lentinum ſcribens, cuius gulam accuſat,vtpotè qui febricitās nullo genere deliciarum abſtinebat,conquerebaturq; quòd febris non diſcederet:cui poëta reſpondet eam rectè agere, cùm tam opulentum, & delicatum dominum habeat. H

Quare tam multis à te Lentine diebus
Non abeat febris, quæris & vſque gemis?
Geſtatur tecum ſellæ,pariterq́ lauatur,
Cœnat boletos,oſtrea,ſumen,aprum.
Ebria Setino fit ſæpe,& ſæpe Falerno
Nec niſi poſt niueam Cæcuba potat aquam.
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma,purpureoq́ toro.
Cùm ſic tam pulchrè,tam bellè viuat apud te
Ad Dammam potiùs vis tua febris eat?

Tantopęrè

A Tantoperè verò inhiabant ostreis Romani, vt [c] Ouidius in fastis de aureo sæculo agens dixerit ceu quid admiratione dignum, [c] Li. 6. fast.

Ostreaq; in conchis tuta fuere suis.

innuens suo tempore minimè tuta esse, sed placere omnibus, ac summa ab omnibus industria nullibi nō in quocumq; tandem orbis angulo inquiri, & vbi ea negauerat natura, non enim eadem fert omnia tellus, importari solere, quod non obscurè etiam docuit Dipnosophista Athenæus, qui referente doctissimo Iouio tradidit Apicium nobilem parasitum, qui superioris (Apitij) nomine appellari promeruit, vasis summa industria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Mesopotamiæ contra Parthos bella gerentem, recentissima ostrea detulisse. Apud eundem Athenæum alius parasitus nomine Dromeas interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: respondit procemium Chalcidensis cænæ gratius esse toto conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem (inquit Athenæus) cęnę procemium, δείπνου προοίμιον, copiam & varietatem ostreorum. Eodemq; modo alius quidam apud eundem: primum, inquit, ostrea vidi, & echinos: quæ quidem procemium sunt δείπνου χαρίεντος πεπρυτανευμένου. [d] Macrobius præterea locuples testis est ostreorum vsum B fuisse in prima Romanorum cęna: nam & hoc apud eum inuenio: Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cęna hæc fuit: Ante cęnam, echinos, ostreas crudas quantum vellent, pelorıdas, spondylos, patinam ostrearum, &c. Quàm verò Tyberij principis palato arriserint istiusmodi conchylia, colligere licebit ex Suetonio [e] Tranquillo, qui attestatur Tyberium Asellio Sabino sestertia ducenta donauisse pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Elegantissimè Plinius ironicos ait: Ex horto plebei macellū quanto innocentiore victu? Mergi enim credo in profunda satius est, & ostreorum genera naufragia exquiri. Deniq; [f] Iuuenalis non incongruè canebat:

Cęnę procemium quid. Dromeę parasito. Romani, vt ostreis inhiarint. [d] Lib. 3. Saturn. 13. Tyberius vt ostreis delectaretur. [e] In Tyberio cap. 42. [f] Saty. 8.

Dignus morte perit, canet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno.

Possim verò multa præterea ex authoribus classicis adferre, quæ ad ostreorū encomia pertinerent, sed quia hæc paucula satis esse posse confido, itaq; hîc vela contraham.

C SYNONYMA.

BIVALVIVM testa duriore contectorum maior pars authore Pet. Bellonio, ostreæ vel ostrea Latinis dicuntur. Sed ostrea pro genere vniuerso testaceorum sumi Rondeletius docet, vt in superioribus, vbi de testatis in genere egimus, videre licet, vbi etiam quid Græcis sit ὄστρεον, & ὄστρειον, satis superque scriptum à nobis est: non rarò in primis totum genus ostracodermorum cōplecti, sic enim, vt hoc hîc obiter inseramus, Suidas echinum θαλάττιον τὶ ὄστρεον esse tradit, & Hesychius ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια. Sicut autem Latini à testa testudinem: sic quoque Græci ὄστρεα ἀπὸ τοῦ ὀστράκου nominauerunt: quanquam Eustathius ab ὀστέον (quod est os, quòd testa veluti ossea tegatur) abundante rho dictum cùm Varino velit. Græci nunc vulgò ἀστρίδια vocant, Psellus ostridia, interprete Valla, voce vt apparet, diminutiua. Inuenio etiam apud Hesychium Ὑρτακός pro ostreo. Italis ostreghe dicuntur, Hispanis ostia de la mar. Galli, vt innominatus quidam scribit, Onitres, & alicubi Ittre alle calle: sed communiter testante etiam D Rondeletio Gallo Huistres vocant, Mompelienses priuatim Peires Ostres, Flandri, & alij Germani inferiores Oesters, Angli non diuersa voce Oysters. Putat Zoographus apud Belgas etiam ijterle vocabulum diminutiuum nonnunquam vsurpari: super quo nomine cum Belgam consulerem, respondebat, prorsus sibi esse incognitum, Albertus, citante Zoographo, alzum ex Auicenna interpretatur ostreum. Antiqui secundum Syluaticum ostrea est, item Caugilen, (Caugilei verò nominat Auicenna 2. 537. videtur autem nomen corruptum à conchylijs.) item Latalus. Alibi etiam habet. Ostracorum siue conchyliorum, quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcóra, (hoc & Serapio habet:) quædā parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidē pro limace, & pro purpura accipitur.) Alibi rursus canifis exponit ostrea: Auicenna verò alibi carufis habet. Et canifeties secundum veterem Auicennæ glossographum, & Gaugiel est species ostraci, idem quoque Seigi interpretatur genus ostracorum, aitque esse venereum. Latini ostreum neutro genere, & ostream fœminino dicunt: Lucilius, Plinius, & Iuuenalis ostreum

Ostrea pro genere vniuerso testaceorum. Etymon. Ἀστρίδια. Ostridia. Alzum. Antiqui. Caugilen. Latalus. Barcora.

dixerunt,item Varro citante Nonio; Non poſſe Oſtrea ſe Romæ præbere & echinos: Lucilius, Quid? ego ſi cerno Oſtrea,cognorim fluuium, limum ac cænam ſapere ipſum. Quo loco Nonius. Oſtrea (inquit) neutro genere. Sed idem quoq; Lucilius in fæminino genere dixit; E

Oſtrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris

Item alij,vt Plautus in Rudente:

Echinos, Lepades,Oſtreas,Balanos captamus

Turpilius Demetrio: *Macta cooperta age in oras Oſtreas*. Et Varro:Nec Oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare. Afranius quoq; Oſtreas marinas dixit: Cicero in eo dem genere vſus eſt. Tanquam poſſet (inqnit) vel in tegulis proſeminare Oſtreas.[a] Iſidorus verò diſtinctionem adfert hanc, vt Oſtrea in genere neutro,carnes in fæmino dicantur genere;quod ſanè vix ex ſuperioribus colligas. Qui volet tamen ita diſtinguere,poterit.

[a] *Li.12.c.6.* Oſtreũ ab Oſtrea diſtinguitur.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO. F

Teſta. Magnitudine.

STREÆ multorum (inquit Bellonius) ſunt generum, tum ipſo operculo nonnullis aſperiore ac magis ſcabro, tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diſſidentium. Grandes enim ſunt quæ pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ teſtæ nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neq; longiùs in mediterranea loca deferri poſſint, carnoſam partem ſeiungunt,ac ſine teſtis mittere conſueuerunt: quod raro aut nuſquam in Græcia, rariſſimè in Italia fieri ſolet. Nam quæ à Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur, vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur. Diſcrimen autem Oſtreorum facere ſolent nationes ac littora, vbi alibi atq; alibi meliora inueniantur. Optima ſunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur:maiora enim,dulciora,melioriſq; ſucci.Quæ verò ad littus marinum, aut inter ſaxa reperiuntur,vbi deeſt limi aut aquæ dulcis copia,praua ſunt, dura & guſtu amara,mordacia,cibo ingrata.Hucuſq; Bellonius. Rondeletius quoq; differentias ſumit à loco, à teſtarum varietate,à carnis ſubſtantia.Eſſe enim quædam,quæ in ſtagnis marinis naſcuntur, quædam in ipſo mari.Illa (inquit) λιμνόστρεα vocat Ariſtoteles,apud quem aliquoties λινόστρεα perperam legas pro λιμνόστρεα:quæ à loco nomen habent: Λίμνη enim ſtagnum ſignificat,vnde λιμνοθάλατται marina ſtagna à Galeno dicuntur. Gaza ſemper oſtrea & oſtreas conuertit,non ſatis rectè meo quidem iuditio,cùm ſtagni oſtrea dicere debuiſſet: Hanc differentiam non omiſit[b] Athenæus quum dicit: Τὰ δὲ ὄστρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. hoc eſt:procreantur oſtrea in fluuijs,in ſtagnis & in mari:[c] Ariſtoteles: Τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐν ταῦθα συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnoſtrea quæ vocantur,ibi primum ſui originem capiunt,vbi cænum eſt. Pluraq; ſunt loca quibus Limnoſtreorum meminit Ariſtoteles. Quæ verò pro Limnoſtreis Rondeletius depingit,ex duabus teſtis componi ait modicè cõcauis, & parum in dorſum elatis,foris inęqualibus & aſperis, & in tenues laminas facilè ſectilibus,intus læuibus,candidis.Teſtas paruas eſſe,carnem mollem, ſuauẽ, concoctu facilem; maioremq; in his quàm in alijs oſtreis, quorum teſtæ multò ampliores ſint. Huiuſmodi oſtreas eſſe in oſtijs Rhodani antiquis,ob immutatum Rhodani alueũ: vendique etiam huiuſmodi Lutetiæ ex Sequanæ oſtijs,& Burdigalæ. Cur verò dulciores ſint,in cauſa eſſe putat aquæ dulcis admiſtionem: Gaudent enim dulcibus aquis (inquit[d] Plinius) & vbi plurimum influunt amnes,ideoq; pelagiæ paruæ ſunt & rariores. Illud verò (inquit idem Rondeletius) diligentiùs excutiendum eſt, maioranè ſint pelagicis Oſtrea quæ in ſtagnis marinis, aquiſvé ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus: Oſtrea naſcuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina optima, quando lacus aut fluuius ex proximo influit; tunc enim fiunt boni ſucci, maiora, dulciora. G H

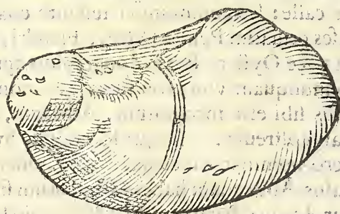
Dulci aqua gaudent. Optima vbi.

A loco.

[b] *Lib.3.* [c] *Lib.5. Hiſtor.c.15.*

Rondeletij Limnoſtrea qualia.

Oſtrea ſtagni marini Rondeletij.

Limnoſtrea cur dulciora alijs.

[d] *L.32.c.6.*

Marina quãdo optima.

A Oſtrea hîc ſecundo loco poſita, cum Rondeletij icone conuenit: altera D. Antonij Gigantis Foroſemproniensis munere lectoribus communicata.

B

C

dulciora. Quæ verò in littoribus (πρὸς ἠόσι) & ſaxis limi & aquæ dulcis expertibus gi-
D gnuntur, parua ſunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna quæ capiuntur æſtatis principio meliora ſunt, maris humore plena (πλήρη, θαλασσίζοντα legitur Græcè, Zoographus πλήρη hîc fortè oportere interpretari ait plena, pro carnoſis, vegetis, ſucculentis, ideſt, non ſiccis nec duris: θαλασσίζοντα verò ad ſaporem pertinere, quæ mare reſipiant;) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facilè deijciuntur. Loci igitur commoditas & alimenti copia hæc Oſtrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Oſtrea, parua & rara. [c] Plinius cauſam hanc reddit: Grandeſcunt quidem ſyderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia, atque vbi ſol penetrat in vada. Hæc videtur cauſa, quare minora in alijs locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetunt cibos. Hæc ille, & rurſus: Oſtrea quæ neque in ſtagnis, neque in fluuiorum Oſtijs, ſed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina ſiue pelagia nominantur. Sunt perſæpè magna, adeò vt in India pedalia ſint. Quæ ex Oceano Lutetiam deferuntur, ſæpè multo maiora ſunt ijs quæ in noſtro Mediterra-

[c] Li. 32. c. 6.

Pelagia q̃ dicantur.

Magnitudo.

neo capiuntur; aliquando multa ſimul connexa, & ſupra ſe poſita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi viuunt. Teſtæ foris ſordidæ & luto obductæ, ex cruſtis multis ſiue laminis conſtantes, intus læues & albæ: Caro mollis; circa eam E

Oſtrea Rondel. marina.

Oſtrea alia marina Zographi.

F

fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt, authore Plinio: Addunt (inquit) peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Noſtra pallida ſunt teſta, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circæis. Talia nonnunquam venduntur Burdigalæ, Medoxina à loco vicino Medoe appellatò, allata. His caput nigrum eſt, caro minus candida. Palma menſarum diù illis tributa eſt, vt ſcribit Plinius; ſunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes quas proſequitur Plinius; ita noſtro æuo cupediarum amatores Oſtreorum cenſuram faciunt: ſunt enim vt Horatij verbis vtar G

Colore variant.

Oſtrea qui callent primo deprendere morſu,

Britannica optima.

& acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt, Santonica magis ſalſa & acria iudicantur, Britannicis Burdigalenſia ſuccedũt, inter quæ Medoxina nigra, ſuauitate præcellunt: quemadmodum Circæa, quæ nigra ſunt, ab [f] Horatio commendantur

f Saty. 4.

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ,
Sed non omne mare eſt generoſæ fertile teſtæ;
Murice Baiano melior Lucrina Peloris
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

Plinij verò locus, quem citat Rondeletius in ſuum ſenſum, eſt iſte: Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ ſubijciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis (Getulicis Maſſarius) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (tenuiora, Maſſarius) Iſtricis, candidiora Circeienſibus. Sed his neq; dulciora neq; teneriora eſſe vlla compertum eſt. Sic Plinius. Abydena oſtrea olim à ganeonibus celebrari ſolita memorat Clemens in Pædagogo: Inuenioq; apud Archiſtratum; Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄςρεα δ' Ἄβυδος, quod fortè Ennius poëta antiquiſſimus ſic vertit: H

Abydena Oſtrea.

Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi.

Britãnica.

Alibi Plinius Britannica non parum commendauit; inquiens. Nondum Britannica ſeruiebant littora, cùm (Sergius) Orata Lucrina (ſcilicet littora) nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brundusium Oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino. Polydorus Virgilius quoque Oſtrea non alibi delicatiora, nec plura quàm in Anglia ſine Britannia eſſe ſcribit. Lucrinus verò lacus omnium celeberrimus apud veteres eſt, quòd ibi Brunduſio alijſque locis transferebantur, quia meliora fiebant, atque pingueſcebant:

Lucrinus lacus.

A guescebant: eorumq; ibi nutritorum laudabiliora erant, quæ capiebantur, vbi dulcis admiscetur aqua, maximeq; in dulci portu, qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acherusia palude profluens; vnde dicebat Martialis:

Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino.

Gaudent autem, vt ait Plinius, peregrinatione, transferriq; in ignotas regiones. Atq; ita Brundusina in Auerno compasta, & suum retinere succum, & à Lucrino adoptari creduntur. Fortè etiam limosus fuerit. Limosa enim regio maximè idonea est Conchylijs, Muricibus, & Ostreis, vt ait Columella. Est autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Massarius) in sinu Baiano contra Puteolos, propinquus, vt dixi, Auerno lacui, ita dictus à lucro propter multitudinem piscium, qui ibi capiuntur. Apud Cumanos quoq; præstantissima Ostrea inueniri author est Strabo in quinto suæ geographiæ. Et in Hellesponto, phyco, id est alga nutriuntur dicente Aristot. [g] Iacobus Sanazarius, nescio ex quo cecinit: Peregrinātur. Alga nutriri. [g] Eglo. 2.

Ostrea Misenis pendentibus eruta saxis *Mille tibi misi:*

nam Horatius Miseno echinos oriri dicebat, & Ostrea Lucrina vocauit: *Non me Lucrina iuuerint Conchylia.* Ita & alij. Petronius Arbiter. *——Lucrinis*

B *Eruta littoribus vendunt Conchylia, cœnas*
Vt renouent per damna famem

Post hæc inuenta fuisse putat Britannica Massarius, eaq; Iuuenali Ruputina dici ab oppido littorali. [h] Iuuenalis versus sunt [h] Sat. 4.

—— Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Ruputinoue edita fundo
Ostrea callebat primo deprendere morsu.

Cælius Calcagninus in quinto suarum epistolarum super differentijs, quæ à locis capiuntur, nõnulla hæc habet: Ostreis suburbanis (circa Venetias) & Adriaticis (inquit) Bembus palmam dedit, qui fortè idem de Ostreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani existimauerunt: quos ea ratione meliores palatoq; aptiores pronuntiarunt, quòd propinqua illuuie, quæ ex cloacis & foricis defluit, saginentur. Etsi non me fallat, Plinium Ostrea neq; in luto capta, neq; in arenosis commendasse. Tametsi ego in Bembi gratiam, longè diuersum putem an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic spurca & immunda, hic pleniora habitioraq; efficiuntur. Adde quòd in mari nata, aquis verò dulci- Ostrea suburbana cur meliora. Lupi vbi meliores.

C bus educata, primo censu habentur. ex quo fit, vt optima iudicentur, quæ in ijs aluntur locis, quò flumina inuehuntur; qualia suburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res potest Ostrea reddere multò commendatiora. Hæc illa sunt scilicet, quæ gloriam mensis pepererunt; quorum spondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc sunt deniq; quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas. Hęc Calcagninus. Extat & epistola Ausonij super his Ostreis ad Paulum, quam præterire nefas sit: Spondylus quid in Ostreo.

Ostrea nobilium cœnis, sumptuq; nepotum
Cognita, diuersoq; maris defossa profundo
Aut refugis nudata vadis, aut scrupea subter
Antra, & muriceis scopulorum mersa lacunis
Quæ viridis muscus, quæ decolor alga recondit,
Quæ testis concreta suis, ceu saxa cohærent:
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo
Nutrit secretus conclusæ vliginis humor,
D *Enumerare iubes, vetus ô mihi Paule sodalis*
Assuefacte meis ioculari carmine nugis.
Aggrediar: quamuis curam non ista senilem
Sollicitent, frugiq; viro dignanda putentur.
Nam mihi non saliare epulum, non cœna dapalis
Qualem Penelope nebulonum mensa procorum
Alcinoiq; habuit nitidæ cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen, famam testesq; secutus,
Pro studijs hominum semper diuersa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditissima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Vsq; ad Cæsareas tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostri quàm gloria vini.

Hæc inter cunctas palmam meruere priorem E
Omnibus ex longo cedentibus. iſta & opimi
Viſceris, & niuei, dulciq; tenerrima ſucco
Miſcent æquoreum tenui ſale tincta ſaporem.
Proxima ſunt quæuis, ſed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Maſſilienſia portu:
Quæ Narbo ad Veneris nutrit: cultuq; carentia
Helleſpontiaci, quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico, quæ tecta ſalo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum miſtus pelago, quæ protegit amnis.
Vt multo iaceant algarum obducta receſſu
Aſpera, quæ teſtis, & dulcia farris opimæ.
Sunt & Aremorici qui laudent oſtrea ponti.
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æſtus. F
Accedunt, quæ fama recens, Byzantia ſubter
Littora, & inſana generata Propontidis acta,
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non hiſtoricus, neque toto
Orbe vagus conuiua loquor, ſed tradita multis:
Vt ſolitum: quoties dextra inuitatio menſæ
Solicitat lenem comi ſermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita, perq; popinas,
Aut paraſitorum collegia Plautinorum:
Sed feſtos quia ſæpe dies partim ipſe meorum
Excolui, inq; vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis ſi fortè fuit ſolemnis amico,
Coniugioq; dapes, aut ſacra repotia patrum
Audiui meminiq; bono laudare frequenter.

Quemadmodum itaq; oſtrea (vt ex antè dictis videre licet) gaudent (Plinij verba ſunt) G dulcibus aquis, & vbi plurimùm influunt amnes: ideoq; pelagia parua, & rara ſunt; gignuntur tamen etiam in petroſis, carentibuſq; aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynium, & Myrinam. Author præterea eſt Ariſtoteles, oſtrea licet victum in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipere. Mirum verò quod refert (ex [i] Athenæo) Petrus Gyllius, poſteaquā (ſicut ait Nicolaus Damaſcenus lib. 104. hiſt.) ad Apameam Phrygiæ vrbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra diſceſſiſſet, lacus qui antè ibi nulli comparuiſſent, repentè extitiſſe, fluuioſq; & fontes nouos ex iiſdem locis terræmotu excitatos fuiſſe, vetereſq; multos exaruiſſe, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tū ſalſam, tametſi ab eis locis mare longè abeſſet, ex viſceribus terræ, ſic emanaſſe, vt tractum vniuerſum illum tum oſtreis, tam aliis piſcibus marinis referſerint. Atq; hæc de locorum diuerſitate dicta ſunto. Altera erat differētia penes colorem. Plinius enim coloribus variare ſcribit, nempè ruffa eſſe in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & teſta, & carne Circæis. Inuenio, & apud [k] Aelianum, maris rubei ad Arabiam pertinentis oſtrea flammeis illuſtrari zonis, ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis ſimilitudinem accedere, adeo lienis perpetuo ductu ęquè inter ſe diſtantibus diſtingui atq; deſcribi. Iam verò H meliorum oſtreorum notas authores has ponunt, vt Plinius: Præcipua (inquit) habentur, in quacunq; gente ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potiùs ſpectanda, quàm latitudine, neque in luto capta, (etſi Veneti ea cæteris antecellere opinentur) neque in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, callliblephara appellantes. Iouius maximè probari tradit, quæ magnarum nauium carinis adhærent, & ab vrinatoribus de manu colliguntur. Sed Grapaldus, omnia (inquit) tunc in cibis meliora exiſtimātur, cùm oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in ſanguineis, vt [l] Ariſtoteles aſſerit. Quod ad formam oſtreorum attinet, Bellonius inter biualuium genera hoc peculiare ait eſſe oſtreæ, & pectini, vt partem habeant pronam, & ſupinam, quarum altera ſit turbinatior, ac prætumida, altera verò plana. Plinius alibi originem

In petroſis etiam naſci.

[i] Lib. 8.

Lacus ex terręmotu.

Coloris differentiæ.

[k] Lib. 10. c. 13.

Meliorum notæ.

Calliplephara.

[l] Lib. 3. de gener. anim.

Oſtreæ, & pectini qd peculiare.

nem

A nem atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, esse ait haud multùm ostrearum conchis differentem: Alibi quoq; tethya ostreæ similia esse scripsit. Et Hegesander apud Athenæum hepatum piscem in capite duos lapides habere, colore splendoreque ostreis similes. Capita ostrearum generi nulla authore eodem Plinio:[m] Galenus ostreis pilos esse negat, sed meliùs Plinius oculos carere ostreas omnes dixit. Eidem præterea ostreorum præcipua spondylo breui sunt, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Perottus spondylum in ostreis dici scribit callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à similitudine spondyli, quod nos verticulum dicimus appositum fusis, vt melius nendo vertantur; nam reliqua caro circumspersa, lacinia dicitur. Quod ouum vocatur, Vvottonus non semper, sed vere habere ostreas asserit: moxq; procedēte tempore minui, demūq; totum ferè aboleri. Aristoteles illud in altera tātùm parte eis fieri voluit, idemq; esse quod echinos habere aliàs dixerat. Eodem authore ostreæ meatum habent quo excrementum secedat parte superiore. Idem Aristoteles testas ijs tribuit scabras, alibi etiam labra crassa. Et Plinius quædam silicum duritia tegi, vt ostreæ & conchæ, dixit. Cur verò dura sint, disputat aduersus Cardanum doctissimus Scaliger, cuius verba minimè præteriunda censeo.

B Ais (inquit) algam mollem; vt maris euitet impressiones, cedensq; vincat. Sic enim poliendo sunt ista tua, & aspera, & mutila. Et addis: Conchylia in imo manent, & crassa ab initio creantur. Dic igitur quare crassa ab initio facta sunt. Etenim si admittis inter tua hęc illustriora: succedanea nostra dicam. Quia cùm futura essent immota ostrea, parandum eis fuerat munimentum. Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa, tum alijs tum sepię constituta fuerunt intus ad consistendum. His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quæ proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs extima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia: alijs denegauit: vt pulmonibus marinis, ob vilitatem. Echinis, ne ad duriora afflictarentur, cirros pro anchoris. Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametsi est informis, ac mollis caro: tamen nullis tempestatum agitationibus, ita superatur, vt in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs artem dedit, qua sibi iam fabricata compararent: vt carcinadi: vacuas enim indigenis conchas, & quærit, & inuenit, & subit, & subinde mutat, si ita ei facta sit accessio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat: catus, & inquilinus, & oeconomicus, magistra natura.

Lapides in capite Hepati.
Capita nulla.
[m] *Lib.2. de sem. c.5.*
Oculis carent.
Lacinia quid.
Ouum.
Excremēti exitus.
Cur dura testa tegantur.
Fructuum duritia.
Ehino cur cirri.
Leporis marini admirabilis facultas.

C

GENERATIO.

OSTREORVM ortus causa putredo quædam esse videtur. Etenim philosophus, qua cœnum, ibi originem earum consistere testatur: & alibi in limo cœnoso oriri scripsit. Apud quem plura de ostrearum generatione leges, circa finem libri tertij de generatione animalium, quæ omnia nos suprà citauimus, & hîc non repetimus. Plinius Aristoteli subscribens: Quę siliceo tegmine (inquit) operiuntur, putrescente limo proueniunt, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixosque palos, & lignum maximè. Alibi tamen in petrosis carentibusque aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit. Quid mirum si ex limo nascantur, cùm sexu carere ostreas constet, cuius quoque rei testis locuples est Plinius his verbis: Sexus discrimen in eis non est: neutrum est, & ostreis genus, & cæteris adhærentibus vado, vel saxo. Et[a] Oppianus:

D *Est non distincto semper leuis ostrea sexu*
Nos inter pisces, nec mas, nec fœmina nota.

Ex quo Gyllius, ostrea (inquit) neq; coitu neque parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno nascuntur. Illorum enim neque fœmina neq; mas distinctus est, sed eiusdem naturæ sunt, atque adeo inter se similia, vt non marem à fœmina internoscere possis. Nihilominus[b] Aristoteles alibi scripsit, ostracodérmorum naturam consistere partim spontè, partim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe spontè oriantur. Quæ tamen sententia superioribus contraria non est, fieri enim potest, vt quæ ex putri nata sint, ipsa deinde quid prolificum obtineant, licet interim non coeant, vt in hisce animalibus vsu venit: quibus scilicet inest humor quidam candidus: Plinius lac appellat: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia atque vbi Sol penetrat in vada. Et alibi. Nuper compertum in ostrearijs humorem ostreis fœtificum lactis modo effluere. In eo itaque inest vis illa ex qua partim gene-

In cœno nasci.
Sexu carēt.
[a] *Lib.1. de piscib.*
[b] *Lib.3. de generat. ca. 11.*
Lac ostreorum.

generantur. Petrus Gyllius vir eruditus,& fide dignus affirmat se de viris non paucis spe- E
ctatæ fidei accepisse Byzantinos ostrea serere, & eorum quasi lac seminare: Idipsum enim in aquam abiectum ad saxa ima adhærescere, & ostrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enascuntur. Iam verò cur syderis ratione grandescant,& decrescant & quod id sydus sit, scire non est inconueniens; Sydus id Luna est, quæ accrescens omnia implet conchylia. [c] Cicero. Ostreisque & conchylijs omnibus contingere, vt cum Luna pariter crescant pariterq; decrescant. Lucilius apud Aulum Gellium,

Byzantios ostrea serere.

Fungi vt nascantur.

Syderis ratione, vt grãdescãt.

[c] Lib. 2. de diuinat.

[d] Li. 2. c. 41

Luna implet ostrea,& implet echinos, muribus fibras.

[d] Plinius: Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorumque & concharum omnium corpora augeri,& rursus minui. Sic ille. In causa sunt propriæ Lunæ effectiones, quæ sunt rigare, & modico calore humectare. Luna igitur humores alit, & regit, quemadmodum Sol suo calore fœcundat omnia: quoniam omniũ vita oritur à calidi,& humidi commistione,& fouetur vtriusque temperamento. Sol masculum sydus, marisque vicem gerit: Luna, fœminæ; fęmineum enim sydus est, & molle atque nocturnum, soluit humorem, & trahit, non aufert, vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus crassius, (quia elementis vicinius) non suo lumine, non suis radijs, sed Solis luce, ac radijs perfusum, ac accensum, vires suas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm variè Solis radios excipiat, variè quoque temperatas esse eius vires,& effectiones esse necesse est. Itaque ea abundè à Sole illustrata, corpora quoque humentiora sunt,& contrà. Neque id solùm in ostreorum, vel crustaceorum, aut aliorum animalium corporibus, sed etiam in nostris efficitur. Vnde prudentes chirurgi trepano caput vix aperiunt, plena Luna; quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum est. Idem in medulla ossium cernitur. Morbis pituitosis obnoxij, huius syderis vim sentiunt, ac vnà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò,& non animaduertentes, has atque alias leuiores immutationes non percipiunt. Addit Bellonius ostrea grandescere syderis quidem ratione, sed priuatim circa initia æstatis, vbi Sol penetrat in vada. F

Lunę solisque naturæ.

Chirurgi, quando trepano securius vtãtur.

SENSVS. MOTVS. VICTVS.

VTHOR libri de anatomia viuorum, ostrea ait non habere sensum, pręterquam tactum. Et Plinius tactus sensus omnibus, inquit, inest, etiam quibus nullus alius, nam & ostreis, & terrestribus vermibus quoque existit. Et alibi: silicea testa inclusis fatendum est nullum inesse sensum, vt ostreis. Et rursus: In marinis ostreis auditum esse non est verisimile, sed ad sonum se mergere solent, ideo & silentium in mari piscantibus. Carent præterea motu, quod meminit Aristoteles, inquiens: Non desunt complura, quæ cùm sint absoluta, mouere tamen se nequeant, vt ostreæ. Quod ad victum attinet, aqua marina,& limo etiam pascunt, quin & rore, quare ἐρσήεντα ostrea Oppianus dixit, id est, roscida. Scaliger vtriusq; meminit: In aëre (inquit) & aqua, quæ cibum capiant, nondum memini, nisi ostreas putemus cum alijs rore ali nihilominus, quàm limo,& aqua marina. G

Auditũ non habere.

Rore pasci.

Exerc. 197.

ANTIPATHIA.

OSTES esse ostreis cancros inuenio, & Stellas marinas. Cancri ostrearum carnem mirè appetunt, sed ipsa præda potiri propter indumentum testæ difficulter queunt. Nam teneram carnem quodam quasi septo natura non facilè frangendo munijt, quumq; duæ concauitates accuratè sibi inuicem iunctæ ostreum ipsum complectantur, necessario chelæ cancri nihil efficere possunt. Quid ergo molitur? Quum ostreum in locis vento non expositis cum voluptate percalescere, suasq; plicas ad radios Solis aperire videt: tum verò clanculum iniecto calculo, quominus eas rursum claudat, impedit; quodq; viribus nequit, solertia quadam perficere deprehenditur. Ea versutia est animalium, quæ neque rationis, neq; vocis vsum habent. Meminit huius quoq; versutiæ diuus Ambrosius his verbis: Cancer ostreis vescitur, sed quia ostreũ clausum, nulla vi aperiri potest, periculosumq; est, si chelam eius includat, ad argumenta confugit,& insidias noua fraude molitur. Explorat enim si quando ostreum, remotis in locis ab omni vento, contra Solis radios diptycum H

Cancri hostes ostreas vt capiant.

illud

A illud suum aperiat, vt aëre libero viscerum suorum voluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittens, ostrei conclusionem impedit; sicq; aperta claustra reperiẽs, tutò chelas impendit, visceraque interna depascitur. Eundem præterea dolum author de natura rerum ex Ambrosio, & Isidoro, sic recitat. Cùm testas aperit ostrea, vt clementioris auræ delicijs glorietur, cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidem inter eius testas proijcit, ne illas coniungere possit, & sic ostreæ carnes corrodit. Ostrea quidem in sicco iacens, iam vt in domo Conchas tenet, tempore accessionis maris. Alij ostrearum hostes sunt stellæ marinæ molli crusta intectæ, verò tam crudeliter (vt [c] Aelianus ait) inimicæ, vt hæc ipsa exedant, & conficiant. Ratio insidiarum quas eis moliuntur, eiusmodi est. Cùm testacea suas patefaciant Conchas, cùm vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de suis, siue cruribus, siue radijs intra testas ostrei hiantes insito eas claudi prohibens, carne implentur.

Stellæ ostreas deuorant.

[c] Lib. 9. ca. 22.

GRYPHVS.

B

ριφώδης, illud in Epistola Ausonij arithmetica ad Theonem, de ostreis ad se missis legitur:

Aut ter, vt Aeolidi mensis tenet ignicomus Sol.

Innuit, vt exponit doctissimus Iosephus Scaliger, sibi tot ostrea missa, quot menses tenet Sol, si ter tot mensibus cõstet annus, quot olim in Aeolide constabat. Decem enim mensium, nec amplius, annum apud Aeolas fuisse tempore Homeri veteres Græci testantur, vt & apud Romanos sub Romulo.

Mensibus decẽ olim constabat annus.

VSVS IN CIBIS.

ELLONIVS omnium aliorum testatorum Galeno ostream nobilissimam haberi ait, Galeniq; sententiam à Corn. Celso comprobari, eò verò maximè, quod aluum mouere dixit. Sed Galenus in libro de boni, &
C vitiosi succi nutrimentis ostreorum carnem humidiorem, & tenaciorem esse docet, admodum crassi succi, & partes eorum solidiores serius ob crassitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, crassum ac frigidum. Verum quidem est, quod Celsus aluum mouere dixerit, sed ait præterea facilè intus corrumpi. Connumerat tamen etiam ostrea inter ea, quæ stomacho apta sunt. In vniuersum (inquit Iouius) ostrea, vt ait Galenus, salsum humorem aggenerant, præsertim si cruda comedantur: propterea tentiginem in salacibus plurimùm adaugent. Platina etiam ea, quòd demortuam Venerem excitant, apud lautos, & libidinosos in pretio esse scripsit. Multum præterea ostreorum esum idem Galenus damnat in libro de attenuante victu, eumq; senibus interdicit in quinto de tuenda sanitate, & in consilio pro puero epileptico, ostrea omnia ei cauenda præcipit. Aetius quoque Galeno præceptori subscribens, buccinas, purpuras, chamas, patellas, pectines, & omnia testa intecta, vt etiam ostrea, multum crassi succi alimentum gignere scribit. Patellas Hicesius faciliùs excerni tradit, quàm chamas: ostrea verò minus his alere, facilè replere, excerniq: promptiùs. Athenæus de ostreorum substantijs ex Mnesitheo: Mnesitheus Atheniensis (inquit) libro de cibis ait: Ostrearum, concha-
D rum, musculorum, & similium carnem vix concoqui, ob salsum humorem, qui in ipsis inest. Quamobrem qui cruda eduntur, ob salsuginem, aluum subducere, cùm verò elixantur, salsuginem suam, vel omnino, vel magna ex parte ex humore quo incoquuntur, deponere. Itaque ostreorum decoctum (inquit Rondeletius) perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore suo destituta, murmura excitat. assa autem, modò rectè id fiat, noxia minimè est. Etenim igne victa non perinde ac cruda concoctu difficilis est, exiccato humore, qui in ipsa inerat, quiq; solutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax ostreum omne præstat, nec facilè ad vrinæ excretionem. Atque ita Celso, Aretæo, & Plinio medico aluum mouere ostrea dicuntur, nam & Galenus in tertio de simpliciũ medicamentorum facultatibus conchularum maris cæterorumque ostreorum succum, planè tum salsum esse, tum ventrem soluendi vim obtinere ait, quamuis eorum caro (inquit) ventrem reprimat. Additq; verum quod dicit, deprehendi, si ea quoque quo modo brassicam cẽsuit, præparare non graueris. Et in tertio de facultatibus alimentorũ scribit omnium

Qualẽ succum generent.

Venerẽ excitant.

Aluum mouent.

ostra-

E oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum in ſe habere, quo venter ſubducatur: ſed ratione maioris,& minoris differre. Oſtrea enim molliſſimam omnium carnem habēt: chamæ autem paruæ, ſpondyli, ſolenes, purpuræ, buccina, atque alia huiuſmodi duram. Iure igitur oſtrea, ventrem quidem magis promouent, minus alimentum corpori ſuppeditant. duriora verò concoctioni magis reſiſtunt, & magis nutriunt, & hæc quidem coquuntur, oſtrea verò non cocta eduntur. Sed quamuis, quæ hactenus diffuſè ſatis ſuper horū oſtreorum alimēto dicta à me ſunt, ſufficere poſſint: adferam tamen integrum caput ex Iulio Alexandrino, qui in decimoquarto de ſalubribus, capite decimotertio eleganter docet oſtrea, quod alimentum exhibeant, aut quem humorem generent; & de humoris crudi, vitrei, glutinoſi, cōpoſitiq; ex his, differentijs, & natura ſic ſcribit: Iam teſtacea, quæ ὀστρακόδερμα Græci vocant, oſtreaq; in primis, aut ſola, aut maximè inter hæc eſculenta, ſalſum itidem cuncta ſuccum obtinent, deijciendæ aluo idoneum. Hiatulæ autem & ſpondyli, & ſolenes, & purpuræ, & buccinæ duriore omnes, quàm oſtrea carne conſtant: idcirco minus quoque edules atq; ad vſum potiùs medicum adhibitæ interdum quoties ob praui ſucci alicuius præſentiam, qui vel ventriculum, vel tunicas eius occupet, aut aliunde etiam, maximè verò ex iecore eò confluat, aſſumptus corrumpitur in ventriculo cibus. Neq; enim duritia illa inter concoquendum promptè in corruptionem humoris, quicunq; ille fuerit, trahetur: F quin ne trahantur alia, obſtabit, & humorum in totum putrefactioni reſiſtet: magis autem ſi ſecunda tertiavé elixatione, ſalſedinem humoremque omnem corrumpi facilem eductum depoſuerint, tunc concocta id genus teſtata nutribiliora, firmius in alimentum corpori elargita, fient: ſed crudi tamen plurimum quem ſic vocant, ſucci gignent intereà. Nam oſtrea ipſa, vt minus alant; at ob multam carnis mollitiem elixa concoctu faciliora ſunt, ac pituitam potiùs, quàm crudum illum, quem diximus, humorem procreare ſolent: qui ne ipſa quidem tamen à pituitæ natura diſceſſit, ſed inſigni frigiditate, ſubſtantiaq; fuſi vitri in modum glutinoſa craſſaque. Crudus vitreuſque à noſtris: ὠμος, & ὑαλώδης Græcis dicitur, ſi modo pro eodem ducendus eſt is atque ille humor, (vitreus dico, & crudus) ac non potiùs alius atque alius. Vterq; quidem cruditate damnandus, ſed in altero lentities cum frigiditate inſigni, in altero craſſities, in vtroq; autem cruditas ſit. Quæ in vnum quoq; ſæpe inter ſe conuenire poſſunt qualitates cunctæ, atque tunc humorem facient ὑαλώδη primum Praxagoræ dictum: tum deinde Philippo, ſeu potiùs Philotimo, inſecutiſq; Græcorum medicorum ætatibus crudum, craſſum, viſcidumq;: eiuſmodi prouenire corporibus in G non valentiſſimo ventriculo ex ſuillæ carnis eſu, aut azymo, aut non ſale ſatis condito pane, ſubcineritioq;, atque ex caſeis inueteratis quibuſdam, & huiuſmodi multis, poſſit. Hunc κολλώδη non minùs appellatum fuiſſe inuenio authoribus eiſdem, glutinoſum ſcilicet, ex craſſo, & glutinoſo compoſitum, qui obſtructiones maximè, ac maximas efficere ſolitus ſit, nec diſſecantibus tantùm, qua craſſus, ſed abſtergentibus præterea, qua viſcidus tenaxque, indigeat, ſicuti planè, qua crudus, maiore concoctione. Alius eſt humor, vnde epialis ſæpe febribus origo, & colicis cruciatibus: præſertim verò, ſi lentore, frigiditateque immodica ſuperet, vt ſubſtantia, ac colore vitrum referat: frigiditatis autem tantum conceperit, vt nec intra corpus, vbi calida omnia natiuo calore concaleſcunt, neque motu extra delatus potuerit, ac vel excernentibus frigidus excernatur, & tangere volentibus appareat: is ὑαλώδης propriè habebitur, ex frigidiorum eduliorum cruditatibus quandoq; collectus. Sicuti crudum propriè dicemus, frigidarum, craſsarumq; partium humorem, nec magnoperè glutinoſum: qualem nobis largitur frequēs leguminum, vt macerati lupini, aliorumq; quorundam; ac recentis, ſed non omnis tamen generis, caſei: multorumq; præterea edulium, ipſorumquemet, de quibus nunc ſermonem inſtituimus, teſtaceorum, ſed duriore tantummodo carne præditorum, vſus. Nam oſtreorum propriè ſic vocatorum, ſiue oſtrearum malis H alimentum, quia molliſſima caro, pituitam potiùs exhibuerit, illam ipſam quoq; frigidam omnino, atque etiam crudam dicendam, quando vlteriore concoctione ſanguificari poſſit: ſed bene humidum, & cum flatulento ſpiritu. Crudus, autem, quem propriè ita vocari dicebamus, humor ille, frigidus craſſuſq; eſt, ex duræ terreſtriſque ſubſtantiæ alimento, quod neq; in ventriculo, neq; in iecore deinde iuſtam concoctionem acceperit, procreatus: ſicuti vitreus item crudus, frigiditate etiam immenſa, & glutinoſitate conſtat, atq; ambobus in vnius eſculenti ſubſtantiam coëuntibus, frigidus, craſſus, glutinoſuſq; exiſtet, crudus, & ipſe meritò exiſtimatus, dictuſq; humor. Elixorum oſtreorum iure emolliri aluum diximus: quod verum eſt, prolectò ita, eductoq; elixatione, ſalſuginoſo ſucco: quo facto, reddetur caro, corrumpi quidem difficilior illa, at eadem ratione confici quoq; contumacior, & qua ſiſtatur venter, præſertim teſtaceorum durioris ſubſtantiæ ſi fuerit. Nam oſtrea molliſſimæ

Cruda quoque eduntur.

Facilè concoquuntur.

Pituita generant.

Humor ex quo febris epiala.

Crudus humor qui.

carnis,

A carnis, vel cruda deuorata multis concoquuntur hodie etiam; multo maxima tamen pars meliùs, salubriusq; aut elixant, aut in craticula addito aromate multo, ac salis momento, sed testis tamen suis non auulsa, leuiter torrent. Mandi ea irritãdæ Veneri, & tentigini producendæ, nimis creditum hodie receptumq; est, non obscura ratione flatulentiæ, ex pituitosa materia excitatæ; saleque & calorificæ aromatum facultatis vi, aucta, adiutaq; salacitate. Hæc omnia itaque Iulius Alexandrinus: Ex quibus, sicuti quoq; ex præcedentibus, & cruda, & cocta edi solere constat. Plinius sanè cruda ostrea stomachum vnicè reficere, fastidijs mederi, ac leuiter aluum mollire scribit. In pontificali cęna apponebantur teste [a] Macrobio echini initio, & ostea cruda. Sic & Galli, si Rõdeletio credimus, non solùm echinis, & limnostreis, sed & ostreis marinis, & lepadibus crudis vescuntur; Conchis verò striatis, pectinibus non nisi coctis. Qui lautitiæ popinali student, inquit Bellonius, in testis suis super cratem addito butyro in aqua, quam continent, incoqui curant, quibus minimum piperis addunt, vt tentiginem salacem adaugeant. Nostri coqui etiam ita ferè coquunt, Platina non parum discrepat, ostrea cocta inquit, in carbonibus, atque testis exempta, frigi in oleo, & aromatibus, & agresta suffundi possunt. Olim garum addebant, quod meminit

[a] *Lib. 3. Saturnal.*

Ostrea cruda in principio cœnæ põtificalis.

B Martialis;

Ebria Baiano veni modò concha Lucrino
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

[b] Apicius verò in ostreis (inquit) ligusticum, oui vitellum, acetum, oui liquamen, oleum & vinum: si volueris, & mel addes. Qui modo edere ea volet, Lunæ motum obseruet, hoc est ea crescente, ea edat, ea enim senescente longè sunt deteriora: quod dilucidissimè innuit Gellius in vigesimo: Ostreæ cùm appositæ fuissent, & multæ, & inuberes, macræque essent. Luna (inquit Annianus) nunc videlicet senescit, ea re ostrea quoque sicuti alia quædam, tenuia, exuctaque sunt.

[b] *Li. 9. c. 6.*

VSVS IN MEDICINA.

NON solùm in cibis, sed etiam in medicina magnæ sunt ostreorum dotes. Si in Conchis suis decoquantur, vti clausa peruenerunt, mirè destillationibus prodesse Plinius tradit: Marcellus verò ita vt lecta sunt, adhuc testis
C suis clausa in carbonibus coqui atque ita cibo dari ei, qui narium grauedinem patitur. Idem Plinius ostrea cocta, cum mulso, tenesmo qui sine exulceratione fit, liberare voluit: quod sanè nimis latè accepit Marcellus, inquiens ostrea ex mulso, & pipere cocta, vtiliter contra tenesmum accipi. Peculiariter verò contra leporis marini venena ostrea aduersantur, si eidem Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, fastidijs medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue summa montium, & maris ima miscens. Gariopontus hydropicis etiam ostreas dari iubet: Et Trallianus in colico affectu pisces duriore carne præditos, & ex testaceis pectines, & ostreas. Testa verò eorum maiorem longè quàm ipsa caro vsum apud medicos habet, vsta & non vsta. Eam siccissimam esse Galenus in secundo de temperamentis dixit. Labiorum vlcera, & omnia maligna sanans medicamentum, ex Nicolao Myrepso: Ostrea vsta tenuissimè trita insperge. Ego verò non vstis contritis vsus sum, & bene cessit. Ad procidentem sedem, ex Aetio: ostreorum testas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appone. Ad perniones: Sextus Platonicus sepum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta
D commixta, & factum quasi malacma imponit, & mirè sanare ait. Vegetius in secundo de veterinaria, ad vulnera iumentorum ossa sepiarum, & testas etiam ostrearum in puluerem redigi iubet, & æreì quoque vasis fuliginem pariter misceri, eaque bene tunsa si frequenter asperseris, siccatum vulnus ducere celeriùs cicatricem. Ostreorum testa vsta authore [a] Galeno, similis est facultatis buccinorum testis, tametsi etiam subtilioris: immo vt certius veriusq; (inquit) dicam, minus crassæ. Nam terrenam duramq; corporis sortita consistentiam concretionemq;, impendio omnia crassarum sunt partium, itaque accuratè ea læuigare necesse est. Cùm autem dicimus horum aliud alio esse tenuius (cùm tamen omnia crassa sint, sed alia magis, alia minus,) ita accipiendum est, vt si Vlyssem Thersite dicamus maiorem, cum tamen vterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, vt & antea est dictum, cogendi quandam in se facultatem obtinent: per quam condensata eorum essentia, dura, terrosaq; sunt reddita; quàm vbi per vstionem depofuerint, contrariam asciscunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro si laueris ea, vsserisq;, (sic Græcus textus habet, sed

Ad destillationes. Ad grauedinem narium. Ad tenesmum. Ad hydropem. Ad labiorũ vlcera. Ad procidẽtem sedem. Ad perniones. Ad vulnera iumentorũ.

[a] *Lib. 11. de simpl.*

præstat

præſtat (inquit Zoographus) legere,ſi vſſeris lauerisq;:prius enim vruntur,deinde lauantur huiuſmodi medicamenta, ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeo vt & putrefaciat. Sed nonnunquam reliquum illud terrenum eſt,morſus expers: id quod maximè implendis cicatriceque claudendis vlceribus humidis eſt vtile. Igitur teſta eorum,quæ peculiariter vocantur oſtrea, combuſta vtor ad diuturnas ex fluxione,ægrèq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt atque profundæ, eam foris cum ſuillo adipe veterato (vulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in ſinum ipſum aliquid eorum, quæ talia carne implent,immitto: quale etiam eſt vſtum diaphanes:quod ſpecarium (lego ſpeclarium,nomine deprauato. Latini enim ſpecularem lapidem nominant:interpres Latinus in margine diuerſam lectionem aſcripſit,æs vſtum,dyphryges,)nominant. Parem in genere facultatem habent,& cæterorum oſtracodermorum teſtæ deuſtæ; maximè verò (vt dixi) oſtreorum;deinde buccinorum,& purpurarum.Itaque cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerentibus,& cum quouis adipe digerit.Sed quoniam vetus plus digerit,illi magis miſceri ſolet.Porro potentiùs hoc medicamen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſcueris: de quibus ſuperiùs determinatum eſt.Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit non tantùm extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ, velut & pumex, & teſta clibani. Verùm in vſu eiuſmodi non eſt neceſſe,quæ ſic vſta ſunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus præ omnibus diligenter ſunt læuiganda,ac inſpergenda.Porro excreſcentiam carnis mediocriter exterunt,comprimuntq;. Ad hæc cum ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma reddunt efficacius,adeò vt non modò laxitatem mollitiemq; gingiuarũ deficcet,verùm etiam vlcera putreſcentia adiuuet. Hæc omnia Galenus. Emplaſtro albo Ariabarzanio, quo Xenocrates abſceſſum iam inalteratum circa tarſum diſcuſſit, apud eundem in primo apud Galenum de compoſitione ſecundum genera, cap. 16. buccina vſta inijciuntur. Vbi Galenus: Validè (inquit) exſiccat ob buccinorum cinerem additum, non diſſimilis autem quodammodo facultas eſt, & purpuris, & oſtreis concrematis. Notum eſt autem ſine carnibus horum animalium teſtas concremari. Mox etiam cap. 18.oſtrea concremata,purpuras, buccina, & ſepiæ partem oſſeam cum ijs recenſet, quæ propoſiti emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe, & deſypulota) candorem tueri poſſint. Et rurſus in primo capite libri quarti: Buccinorum teſtas concrematas, purpurarum, oſtreorum, aliorumque id genus ſi aridas vlceribus malignis,ac contumacibus inſperſeris, mirificè videbis citra mordicationem ea deſiccari. Puluis ex oſtreis: Cadmiæ,thuris,ſingulorum vncia ſemis;oſtreorũ vſtorum vncia vna ſemis: ſic ille,ſed vſum eius non explicat. videtur autẽ vtiliter inſpergi poſſe vlceribus malignis,& dyſepulotis. Galenus alibi teſtas vſtas tum buccinorum,tum purpurarum, aliorumque oſtreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ex oſtreis combuſtis, & fermento medicamentum pro humore ſuppurato ab eodem in ſecundo de arte curatiua ad Glauconẽ deſcribitur. Plinius ſcribit veteri vrinæ miſceri cinerem oſtreorum aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia. Idem cinis ſi Marcello credimus,cũ melle impoſitus parotidas cito ſoluit.Emplaſtra (inquit [b] Galenus) quæ ſimplices parotidas curant,laxatoria appellata,omnibus nota ſunt. Exempla ipſorum ſunt; Emplaſtrum Mnaſeæ,& quod ex ſuccis conſtat,& quod ex ptiſana.His adhuc molliora ſunt cerati forma,tum ex butyro,tum ex oeſypo conflata,oſtreis aut buccinis,aut purpuris vſtis additis,adipeque porcino,ſingulis quadrantis pondere. Præſtat & hoc,butyri vnciam vnam,ceræ ſextantem,& vnciæ dimidium, oſtreorum vſtorum,quàm tenuiſſimè tritorum ſextantem: liqueſcibilia liquefacito, oſtreaq; infarcito,ac vnitis vtitor confidenter. Efficaciſſimum hoc ad parotidas. Et paulò ſuperius: Buccinis, purpuris, & oſtreis vſtis,in dureſcentibus,ac vetuſtis parotidibus vti oportet. Eſt enim pharmacum,quod omnem affictionem,& acrimoniam mitigat,& diſcutit, non ſolùm ſi melle quis eorum cinerem imbuat,ſed & multò magis ſi adipem ſuillum inſulſum,vetuſtum & à fibris depuratum admiſceat. Citra omnem enim moleſtiam omnes inueteratas inflammationes diſcutit, etiamſi ex rheumatica affectione ſint obortæ. Idem eodẽ libro buccina marina, aut purpuras vſtas melle aut axungia exceptas imponi præcipit parotidibus, & confeſtim diſcutiendas iri aſſerit, idemq; oſtreorum teſtam vſtam, & cum melle impoſitam facere. Alibi denique vim eandem propè teſtis purpurarum, buccinorum, & aliorum oſtreorũ tribuit,oſtrei nomen generaliùs accipiens:quamobrem ſi quid remediorum in vna aliqua ſpecie omiſſum videbitur, in alterius hiſtoria requiratur. Marcellus Empiricus cinerem harum teſtarum ſi in morem ſalis pane colligatur, & voretur, ſtatim ad remouendam grauedinem narium proficere ſcribit: nec non cum melle illitum tenuiſſimè contritum, vuæ prodeſſe. Plinius medicus

Ad caua vlcera.

Dẽtes ſplẽdidos reddit.

Ad dentes dealbãdos.

Ad parotidas.

[b] Lib. 3. de comp. ſec. loc. c. 2.

Ad narium grauedinẽ.

A dicus citante Iouio ostreorum testas ambustas dysentericis prodesse tradit. Aliud ad dysentericos ex Marcello Empirico: Succinum de ceraso syluatica exures, & de testa ostrei æquè facies, paribusque mensuris puluerem tritum, cum melite (fortè oxymelite, aut tale quid legendum) aut cum vino austero, ferro candenti calefacto, bibendum dysenterico dabis, mirè proderit. Ad coli intestini dolores ex Galeno: ostreorum [c] testæ crematæ, & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus sit ex calentis aquæ cyathis tribus. Rondeletius experientia comperit ex cinere, siue ex calce testarum ostreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum, & genuum plurimùm conferre. Exiccat enim, inquit, multùm digerit, & calfacit si post vstionem cinis non lauetur, lotus minùs calfacit. Cùm itaque & è testis vstulatis optima calx fiat, Bellonius cinerem ostreorum eadem cum calce facultate pollere arbitratur. Pro buccinis ostrea ad remedia assumi licere, & ex superioribus constare potest, & in tabulis ἀντιβαλλομένων legitur.

Ad coli dolores.

[c] Euporist. 1.48.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS. B Cap. LXVII.

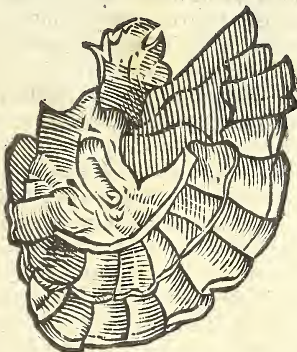
STREA (inquit Rondeletius) reperiuntur in nostro mari, quæ à vulgo Scandebec vocantur, propterea quòd sapore sunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciũt, & vlcerant. nam Scandebec, idem est quod rostrum vrens. Testa constat pellucida, partibus quibusdam flauescente, alijs purpurascente, foris crinita, & crispa, intus splendida, læuissima, candidissima. Caro parua, salsa, subamara atque insuauis est: quare etiam à plebe negligitur. Hanc ostreorum speciem esse puto similem ijs, quæ tradit Plinius [a] gigni in petrosis, carentibusque aquarùm dulcium aduentu, sicut circa Grynum, & Myrinam, vel potiùs ostrea esse ἄγρια, quæ vocat Athenæus. [b] Γίνεται δέ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ' ἐστὶ καὶ βρωμώδη, πρόσετι δὲ εὐτελῆ κατὰ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam ostrea, quæ syluestria nominant, multi alimenti, sed virus olentia, & ori ingrata. Testa C syluestrium ostreorum in fucis mulierum, lapidis specularis vice vsurpari potest, & exiccantibus pulueribus vtiliter admisceri. Hactenus Rondeletius.

Scandebec ostrei descriptio.

[a] Lib. 32. cap.6.

[b] Lib.3.

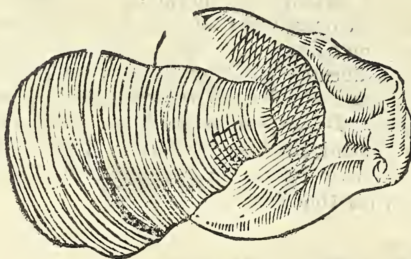
Ostrea syluestris Rondeletij.

DE OSTREA GAIDEROPODA. BELLONIO APPELLATA. Cap. LXVIII.

Etymon. ST genus quoddam Oſtreæ vulgò cognitum in Græcia (inquit Bellonius) quam Gaideropodam vocant, quaſi pedem aſini dixeris. Cautibus adnaſcitur, non enim more Oſtrearum ſoluta in ſalo iacet. ob id in eo tantùm mari quod nunquam æſtu reciprocatur, innaſcitur. Aegæi autem maris, Helleſponti, Propontidis & Ponti ora (oræ, littora) non augentur, neque decreſcunt, ſed perpetuò in eadem altitudine permanent. Nam inde aquæ deorſum ſemper delabuntur, eandem plenitudinem ſemper obtinentes. Non eſt omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite naſci, non autem Gaditano freto, exiſtimauêre: haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Quanquam autem Oſtrea hæc ſcopulis hæreāt, cluſilem tamen & reſeratilem teſtam habent, & à ſaxo, niſi magna vi percutiātur, dimoueri vix poſsūt. Quoniam verò multum profundè immerguntur, indiginæ longurios ferro muniuut, quibus ſerijs ictibus valido mucrone Concham quatiunt: quam vel confringunt, vel, ſi integram deturbent, rupis partem aliquam ſecum auferunt: vix enim aliàs cederet, deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in ſublime attollunt. Quòd autem aqua per fauces Boſphori Thracij deorſum tanto impetu feratur, ſignum eſt locum illum Gaditano eſſe altiorem: nam ſi æqualis foret, haud equidem tanto impetu delaberetur. Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à vulgari noſtra Oſtrea ipſa forma differt, ſic etiam guſtu ingrata, dura, amara ac nauſeabunda percipitur. Huius teſta aut concha eximio naturæ artificio ſuperior inferiori infarcta eſt, vt quibuſdam veluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula & ſinus coaptato vincta ac conſtricta eſſe videatur. Tubercula quoq; ſuperiora duobus acetabulis inferioribus benè correſpondent, vt & inferiora ſuperioribus, quæ in noſtra vulgari oſtrea deſunt. Proinde apertas Gaideropodas, ſi quis attentè intuebitur, in his branchias (hoc certè ridiculum eſt, nullum enim ex teſtaceis branchias habet) & ſtomachum, & reliquas partes nutritorias contemplabitur: immo etiam auriculas fungi criſpi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli polypi, quæ dilatari, ac contrahi ſoleat: vmbilicum vulgus eſſe putat. Hæc oſtrea alijs carnoſior eſt, minùs tamen guſtui grata. Nam venter eius atque hepar peſſimi ſunt ſaporis. Cæterùm nulli etiam in hac cancelli, ſeu pinnoteres reperiuntur. Hęc omnia itaque Bellonius. Rōdeletius eiuſcemodi oſtracodermi genus ſpondylum eſſe conijcit, & de eo ita ſcribit. In oſtrocodermorum generibus recenſentur à Galeno, Plinio, & alijs, ſpondyli, ab Athenæo τράχηλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam ſimilitudinem, quam cū aſini vngula habent: gaidaron enim hodie aſinum vocant. Galeni interpres σπονδύλους vertebras conuertit, ſed vtendum nomine græco cenſeo, Plinij exemplo qui aliquot locis ſpondylium vocauit, & Macrobij, quum ſpondylos inter cænæ pontificalis prima fercula numerat. Itē Columella cum reliquis teſtaceis ſpondylos recenſet. Spondylus duplici teſta conſtat intus caua, & læui; foris ſcabra, ad vngulæ aſini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici poteſt, tenuior eſt, & multò minus denſa, minus concaua, arcta valde & firma articulatione connexa. vtriuſque enim teſtę binæ apophyſes ſunt, ſiue tubercula, quæ binis acetabulis viciſſim recipiunt, & recipiuntur: vinculo medio, nigro & valido cohærent. Caro interna oſtreorum carni ſimilis eſt: circa hanc

Teſta quæ. Oſtrea Gaideropada Bellonij, ſiue Spondylus Rondeletij.

Margin notes: Teſta. — Caro. — Venter. — Hepar. — Spondylus Rondel. — Deſcriptio. — E — F — G — H

A ca hanc fimbriata est mēbrana. Branchias spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim ostracoderma sanguinis expertia, & exiguo calore prædita toto corpore per sensum fugientes cutis meatus κατὰ διαπνοὴν respirant. (Taxat tacitè Bellonium Rondeletius, sed Aristoteles sic ea refrigerari dicit, non respirare) quemadmodum insecta authore Aristotele. Intus caro est satis multa, sed durior, virus olens, insuauis, & ingrata. Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum inter ostracoderma, quæ duram habent carnem, recenset. Spondyli saxis adnascuntur, & ita hærent, vt non nisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. In mari nostro pauci reperiuntur. Ego in saxis Fresconijs Agathensis sinus reperi, sed ij parui sunt: ita hęrent, vt in littus reijciuntur. Testa crassiorū est partium, quàm testa ostreorum. difficiliùs vritur, magisq; ad lapidis naturam accedit. In spondylis cancri parui reperiuntur, quemadmodum in ostreis, & mytulis marinis. Horum nullam quod sciam mentionem fecit Aristoteles. Athenæus lib. 3. τράχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate, mea quidem sentētia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi ostendit firmior in his, & magis exquisita testarum articulatio, quàm in vllo alio ostracodermorum genere, à qua spondyli nomen sortiti sunt: quòd vertebrarum spinæ modo firmissimè articulati

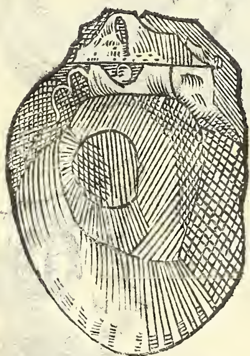
Spondyli saxis adnascuntur.

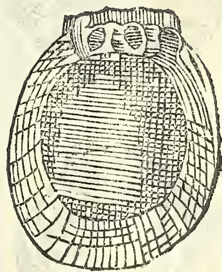
B sint: quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. Hactenus ille, cum cuius spondylo maximam similitudinem gerit, qui hîc à me additur: intus candidus, extra purpurascens. In secunda tabula quatuor proponuntur, colore albicante: tertia ostrea, prout sæpenumero baculis, vel alij rei adhærent ceu Zoophyta. Addidi, & aliud elegans spondyli genus prona, & supina parte depictum. Plurimis extra tuberculis præditum est obtusis, ab vno latere rubicundis, ab altero inter viridem & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiscentur tubercula: summum caput, seu vertex candicat. Intus circulus satis conspicuus colore viridescente totam ferè concham prope extremitatem ambit: dein color sequitur castanearum, dein albus & subuiridis. In medio velut vmbilicus est, vt icon indicat, ex ijsdem coloribus, addito etiam luteo constans.

Spondyli authoris.

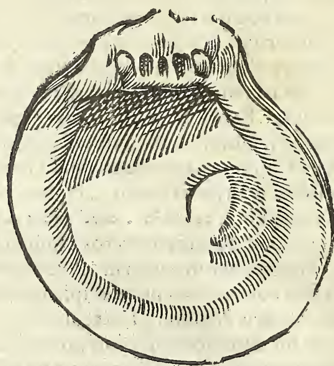
Spondylus Rond. siue ostrea gaideropoda Bellonij, ex Rondeletio.

C

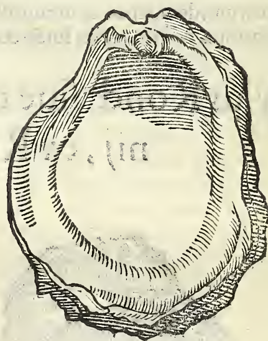

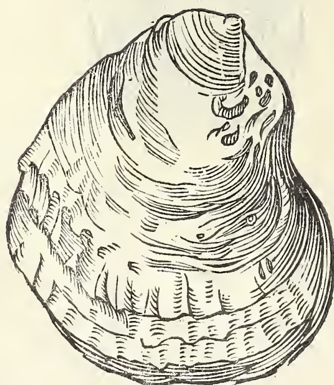
Spondylus authoris primus.

Spondylij alij.

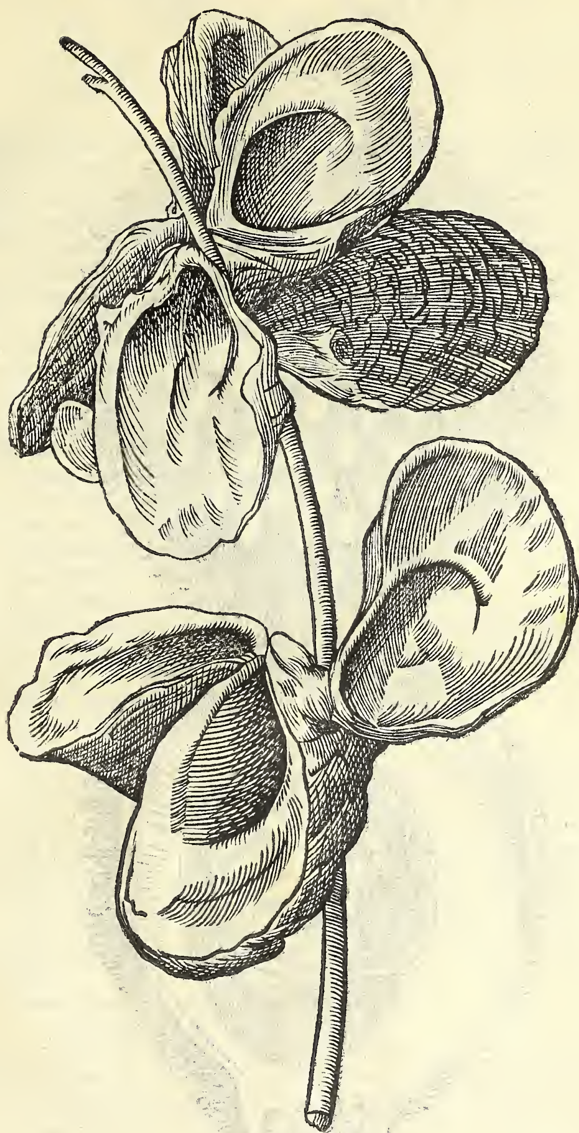

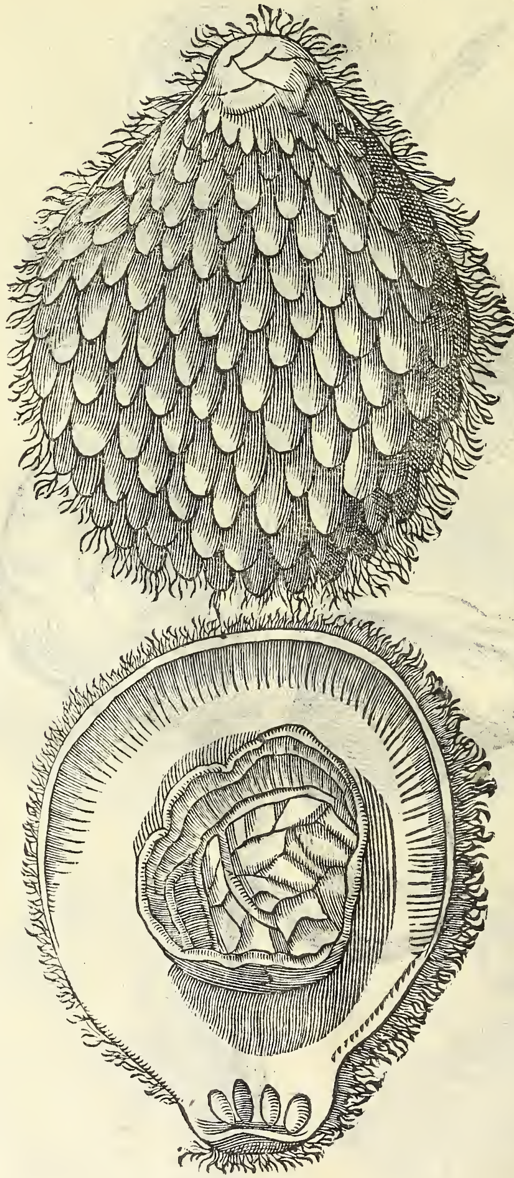

Oſtreacea annexa baculo.

Spondylus authoris vtraq; facie pictus.

A

DE PECTINIBVS.
Cap. LXIX.
AEQVIVOCA.

Κτὶς, siue Pecten etiam dicitur, quo capilli pectuntur, & extenduntur: quod Eustathius sic Græcè nominari scribit παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας. In Dictionarijs Hesychij, & Varrini legitur, κτεὶς κτενὸς τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας. quod manus, aut pilos extendat. Ijdem Grammatici κτένας exponunt τοὺς τῶν χειρῶν καρποὺς, καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στέθη. hoc est manuum carpos, & pedum, item pectus, sed Zoographus metacarpia potius, sic dici putat: ita verò dici scribunt ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν: hoc est ab instrumentis, quæ apta sunt ad petendos pilos. Ijdem etiam sic nominari scribunt τὰς νοτιαίας πλευρὰς, spurias dorsi costas. Dicuntur quatuor illi dentes anteriores, qui interiecti inter duos caninos dentes naribus subsunt τομεῖς, διχαστῆρες, γελαστινοὶ teste [a] Polluce, item κτενὲς hoc est occisores, ὅτι κτείνουσι ὅ ἂν λάβωσι, quia occidant, quod capiunt. Κτεὶς dicitur etiam τὸ ἐφήβαιον, pubes, ἢ τὸ μόριον τὸ αἰδοῖον, aut pudendum. Latini etiam Pectinem sic vocant. Iuuenalis.

Pectinis varia significata. — *[a] Lib. 2.* — *Pro pube.*

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, inquit Eustathius: id est, pars quædam corporis humani occulta, sic dicta à virgulis, quæ circa eam sunt. Pecten à Latinis Grammaticis exponitur musicum instrumentum, quo cytharam pulsamus. Virgilius: [b]

Pro musico instrumento.

—— Iam pectine pulsat eburno.

Greci videntur in cythara, testitudine, aut alio quopiam simili musico instrumento collum appellasse: κτένια, inquiunt, τῶν κιθαρῶν, ὁ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. [c] Statius Papinianus:

[b] Aeneid. — *[c] 2. Achil.*

C

—— Nunc obuia versa
Pectine Amazonio modo, quo citat orbe Lacenas
Delia.

Ad quos versus hæc annotat [d] Adrianus Turnebus: Pecten enim Amazonius videtur chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexæ consertæque recta serie puellæ in Amazonum modum saltabant. Pecten etiam instrumentum dicitur quo pannus nuper contextus, raditur: Germani, & Belgæ à carduo vocant carden. Item quo linum, & cannabis depectitur, & purgatur. Dicitur etiam cratis dentatæ genus stylis ferreis ad colendam terram, & ad „ metendam segetem. [e] Columella: si autem metendi genera complura multi falcibus verri„ culatis, atque ijs, vel rostratis, vel denticulatis medium culmum secant, multi mergis, alij „ Pectinibus spicam ipsam legunt, idque in rara segete facillimum, in densa difficillimum „ est. [f] Ouidius:

[d] Aduers. lib. 26. c. 30 — *Pecten Amazonius quid.* — *Pro crate dentata.* — *[e] Li. 2. c. 21.* — *[f] 1. de rem. am.*

Temporibus certis desectas alligit herbas,
Et tunsam raro Pectine verrit humum.

D A Plinio etiam dicuntur Pectines in arboribus, & earum materia per longitudinem rectæ „ Pectinum modo lineæ, & interualla, Græcè κτηδόνες, vt dum inquit: Fagis pectines transuersis. Nam in quibus variant pectinum illorum lineæ, adijcere Plinius solet aliquid quo varietas illa possit indicari, obliquos, crispos, nodososve dicens. Germani in ligno hos veluti neruos, appellant annos. Sunt autem venæ, seu fibræ, & diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est διαφύσεις. Intelligitur quoque non infrequenter instrumentum textorium eodem nomine, sic dictum quòd fila in telis figat. Virgilius:

κτηδόνες.

Arguto coniux percurrit pectine telas.

Et Polluci πεντέκτενα (Zoographus legit πεντάκτενοι) Χιτωνίσκοι παρὰ τὴν ᾤαν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι: id est, Tunicæ quòd oram purpuream habentes, quinque pectinibus texebatur. Apud Galenum libri de fascijs caput centesimum, & decimum inscribitur pecten, seu vinculum suspendens ad colem. Pecten Veneris herba, quoque Plinio dicta à pectinum similitudine.

Pecten Veneris.

SYNO-

SYNONYMA.

VOD Latinis Pecten, Græcis κτεὶς dicitur, Gazæ modò pecten, modò pectunculus, vt vbi [a] Ariſtoteles ait: τῶν διθύρων τὰ μὲν ἐςιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες: Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt pectunculi. Et paulò pòſt: Ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐςὶν, οἷον κτεὶς: Item aliæ ſe mouent, vt pectines. Sed hæc varietas, inquit Rondeletius, ambiguitatem parit: ſunt enim pectines, & ab his diuerſi pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifeſtè pectunculos à pectinibus diſiungens, videtur pectunculos pro tellinis vſurpaſſe, vt Hermolaus annotauit. De alijs pectunculis infrà dicemus, hæc Rondeletius. Sed Theodorus, Plinium in hac interpretatione eſt imitatus, qui pectinem & pectunculum pro eodem accepit; vt vbi ſic loquitur: Lolligo etiam volitat extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, nam hoc Ariſtoteles περὶ κτενῶν ſcripſit. Idcirco dicimus Plinium pectunculum, & pectinem interdum promiſcuè nominare, & interdum diſtinguere, pectunculoſque pro tellinis accipere. Trallianus quoque κτένια diminutiuo nomine appellans, ipſos ſimpliciter κτένας, id eſt, pectines intelligere videtur. Pectunculi, inquit Zoographus, vt ipſum nomen loquitur, exigui pectines ſunt: quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores antequam excreuerint, ſic appellentur, & ſpecies peculiaris ſemper parua, qualem Rondeletius depinxit vna tantùm parte auritam. Pectunculos nominat Columella, item Nonius Marcellus inter ea, quibus ſimilitudo nomen fecit. κτένες piſces dicuntur ab interprete Nicandri piſces marini ob ſimilitudinē manuum, & pedum. Porta Neapolitanus pectinem ſic dici voluit à figura pubis, cùm potiùs veriſimile ſit ab huius teſtati figura pectinem fuiſſe nuncupatum. Pectinum genus, inquit Gyllius, ſtriatum, id eſt, pectinatim diuiſum, à rugis illis, ſiue imbricaturis nuncupatur. Lenguados vulgò in Hiſpania dici teſtis eſt Alphonſus Toſtatus. Germani, inquit Zoographus, Conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muſchelen, & Moſchlen: vt pectines, Chamæ, &c. Pectines verò priuatim D. Iacobi Conchas. Iacobs Muſchlen. Angli verò MuſcKels peculiariter nominant Conchulas illas quas Bellonius mytulos: Pectinem autem à Scalope, Scalop. Magno in errore verſatur Albertus, & recentiores, qui pectines pro paſſeribus (id eſt, planis piſcibus illis quos vulgus Germanorum plateſſas nuncupat) accipiunt. Pectinum generis, ait Gyllius, quidam arbitrantur eas eſſe, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, ſed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur. Piſcatores Maſſilienſes pectines vocant Larges Coquilles, alij Coquilles de ſaint Iaques. Itali Cappe ſante. Reliqua ſynonyma cuiq; generi propria mox in deſcriptione adferam.

[a] 4. *Hiſtor.* c. 4.

Pecten à pectunculo differt.

Gaza defenditur.

Pectunculi qui.

Pectinis etymologia.

Lēguados.

Alberti error.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

VNT autem pectines biualues, & cluſiles teſte Ariſtotele, ſeque concludendo tuentur. Pectinatim eis diuiſæ teſtæ ſunt. [a] Reſerratiles item ſunt: Nam ab altero latere nodo ligantur. κτεὶς, inquit, Athenæus ex Ariſtotele, τραχυόςρακος, ῥαβδωτός. Ouum dictum altera tantummodo parte eis fit. Maſſarius Conchas eſſe ſtriatas ſcribit, teſtis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, biniſque auriculis angularibus. Qualis ſit pecten, inquit Rondeletius, ex nullo meliùs quàm ex [b] Athenæo cognoſcemus, quo loco oſtreum (Berberi) in quo naſcuntur Margaritæ pectini confert. Ἔςι δὲ ἡ μὲν τῦ Οςρέυ ὄψις παραπλησία τῷ κτενί: ὖ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ Ὄςρακον ἔχει, καὶ δασύ: ὖδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτεὶς, ἀλλὰ ἕν. Oſtreum aſpectu pectini ſimile eſt: teſta non cælata, ſed læuis eſt, & ſpiſſa: neque vtrinq; aurita eſt pectinum modo, ſed altera tantùm parte. Ex his liquet pectinem duabus conſtare Conchis ſtriatis, vtraque parte auritum eſſe, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum pectinem nominare oporteat (quod Bellonius facit) ſed alteri etiam pectini, & pectunculo. Plura enumerantur pectinum genera, quàm duo, aut tria, quæ partim magnitudine, partim colore figuraq; variant. Sunt enim ruffi, candidi, varij, item candidi atque lati à Xenocrate commemorati. Pectines

[a] *Hiſto.* 4. c. 7.

[b] *Lib.* 3.

Genera.

A nes quidam, inquit [c] Ariſtoteles, magni ſunt, quibus altera valuularũ latior veluti tegmen ſuperpoſita eſt. Sunt item qui vtraq; parte auriti ſunt, vt pectunculi, alij vnica, quidam nulla, ſi Bellonio picturæ credendum ſit, qui pectunculum ſuum, ſine auriculis depinxit: capite teſtæ ita ſe colligente, vt in Tellenis, & Chamis; eam omiſimus. Cæterùm, vt ab ijs, qui vtraque parte auriti ſunt, incipiam, ſciendum eſt quoſdam vtramque aurem æquali habere magnitudine, vt priores duo, quorum iconem Rondeletius exhibuit, & alij ſi qui ſunt quos nos depictos ſubiungemus, inter quos etiam quidam aures minores habent, quàm caput teſtæ, quidam tam magnas, vt ab vna aure ad alteram ducta linea caput teſtæ nõ tangat, ſed potiùs emineant aures: alij rurſus vna aure minores, & veluti mutyli. Pectinem priorem ſuum ſic deſcribit Rondeletius. Teſta vtraq; primùm ſtrictior, qua parte aurita eſt, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua, & in dorſum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro, & neruoſo colligatæ ſunt. Vtraque ſtriata eſt, à ſtrictiori parte ſtriaturæ incipientes ad imum marginem deductæ ſunt, ſed ita vt in eo ſtriæ, ſiue exochæ magis promineant, quàm ſtrigiles, ſiue canaliculi: quibus fit vt pectinis teſta laciniata ſit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea ſtriæ, ſiue exochæ lineis à ſummo ad

c Hiſt 4. c. 4.

Auritorum ab vtraque parte deſcriptiones.

Pectinis prioris Rõdel. deſcriptio.

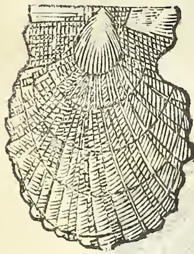
B imum ductis ornatæ ſunt, quæ duabus tribuſve alijs interſecantur à latere ad latus ductis verſus ſtrictiorem partem. Intus carnis multum eſt; quæ circa medium etiam carnoſum, longum, tenerum alligata apparet. Ineſt in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων, & os tubæ modo factum, atque inteſtinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam verſicolorem, ex qua fila multa, & tenuia dependent. Alter autem Rondeletij pecten idem cum ſuperiori fortaſſis cuidam minus diligenti inſpectori videbitur; ſed re vera differt: idcirco eius iconem hîc apponimus: Nam latiores, & ampliores aures habet, eſtque toto corpore longiore ſtrictioreque, quàm ſuperior. Præterea hic teſtam vtramq; pectunculorum Burdegalenſium modo concauam habet, ſuperior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Poſtremo hic Concharum quarundam rugoſarum ritu rugas, ſiue ſtrias, & exochas ſimplices habet, prior verò ſingulas ternis, & quaternis lineis à ſummo ad imum ductis ornatas. Hunc pectinem Itali Romiam vocant, quod qui è Compoſtella redeunt (quos etiam Romious lingua noſtra vocamus) pectines eiuſmodi multos pileis affixos geſtant. De pectine aurito, quem ſimpliciter pectinem vocauit Rondeletius hæc Bellonius: In Concharum genere. (Nam pectines Concharum generi attribuit Plinius) ſolùm pectinem altera parte planum agnoſcimus: cuius parte ſuperiore teſta tumida, binis vt plurimùm auriculis inſignita, emergit: atq; ita ſtriata quemadmodum teſtudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines in biualuium genere, poſt pinnam maioribus Conchis præditi ſunt: quas habent ſcabras, reſeratiles, & cluſiles, nullis cardinibus pixidatim infarctis coniunctas, ſed neruo tantùm nigro, (vt in Oſtreis videmus) obfirmatas. Parte plana tanquã prona ſolo accubant: ſupina enim tumida aures vtrimque habet, per quas exerere linguã Ariſtoteles tradit. Hæc ille. Nos his aliquot ſequentibus tabulis auritorum vtraq; parte pectinum quotcunq; vnquam obſeruare contigit, imagines exhibemus. Primò igitur loco ponitur pecten priori Rondeletij ſimilis, (cuius idcirco imaginem omiſimus) primum aper-

Caro.

Pecten Rõdeletij alter.

Pecten alter Rondeletij.

C

Romia.

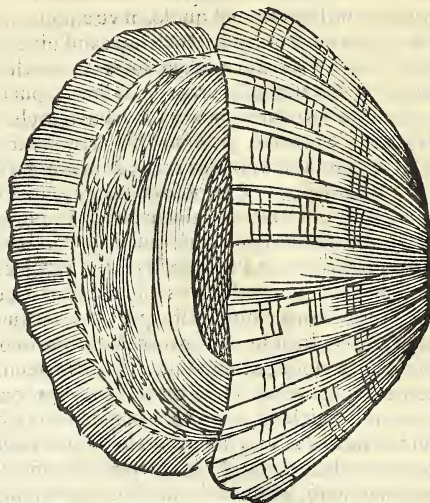
Deſcriptio ex Bellonio.

Teſta qualis.

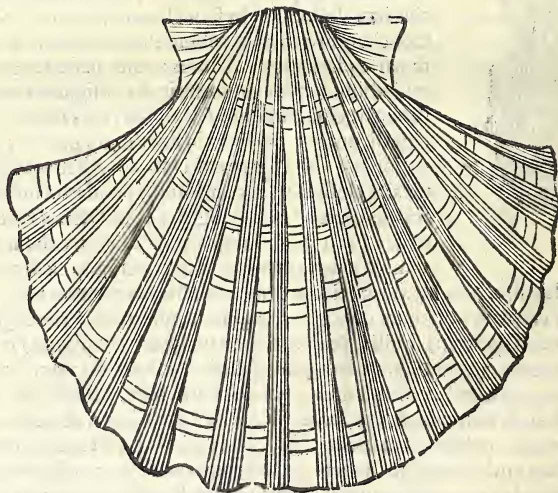
Pectines alij authoris

D tus cum animali, mox eius teſta; quæ ferruginei diluti eſt coloris, faſcijſq; ferrugineis. Ex eodem genere eſt, qui hunc ſequitur; minor tamen, verſicolor, nempe albo fuſco viridi præſertim in faſcijs, & auriculis, & purpuraſcente colore variegatus, & qui tertius eſt, cum animali, & eius teſta, colore eſt caſtaneo. In ſecunda tabula priori numero notatur is qui aurem vnam altera multo maiorem habet: nec extremitate ſua cum teſta connata, vt duo alij, qui eadem tabula videntur: paruus eſt hic ſua natura, & raro maior quàm depictus conſpicitur: albus, & ſubuiridis aliquantulum parte ſuperiore. exochas habet magnas, & craſſas proportione canaliculorum, quibus inſculptæ ſunt à natura ſtriæ à ſummo ad imum tendentes. intus autem prope auriculas colore eſt aliquantulum caſtaneo, cætera albo. Secundo numero oſtenditur priori ſimilis colore, & forma auricularum, ſed exochas non habet bifidas, vt ille. Qui deinceps additur auriculam quidem maiorem habet altera, foris colore eſt prorſus caſtaneo. exochis eſt, & ſtrijs tranſuerſis inſignitus, inq; multis locis aculeis paruis munitus. Intus eſt colore argenteo ad ſubcçrulenm tendente, licet in medio aliquibus

Pecten primus authoris cum ſuo animali.

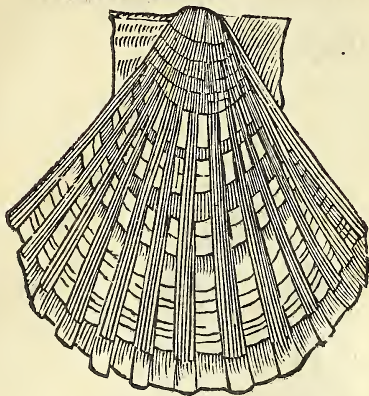

Pectinis eiuſdem teſta.

A

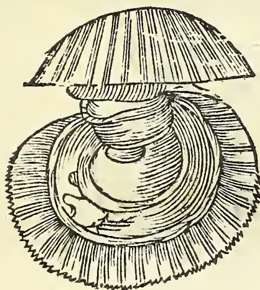
Pecten versicolor.

B

quibus in locis circumcirca sit colore castaneo splendido. Quartus aurem vnam altera maiorem habet, nec extremitate testæ adnatam maiorem. exterius crocei est coloris: intus verò cādidus. exochas habet lineolis trāsuersis refertas. quatuor fasciæ amplectuntur testæ partem superiorem. Quintus tertio similis, sed strijs trāsuersis caret. Niger est, qui in tertia tabula primus pingitur longitudine palmi, latitudine verò ferè æqualis, aure insigni, & prominente extremitate sua; alterius auris vestigium quoddam paruum. Exochas habet rotundas maiores canaliculis, quas lineæ transuersæ ambiunt. Secundus colore est ferrugineo, in vtraque valua exterius multis aculeis asper. Auriculam vnam habet insignem, altera parum eminet. interius in circumferentia colore est ferrugineo. superiori parte subcęruleo colore ad argenteum tendente, habet & exochas strijs insignes. aculei autem ex strijs emergunt.

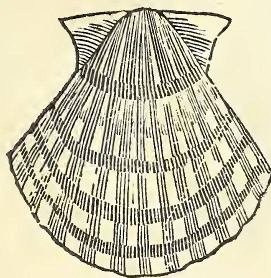
Pecten minor castaneus cū animali.

C

Tertius aurem vnā altera maiorem habet. Longitudo æqualis latitudini, mensura duorum digitorum & dimidij. Exochas ab vna parte habet notabiles strias verò latiores inter exochas strijs colore luteo. Interior quoq; pars habet multas exochas, quæ sunt longè angustiores strijs, & lucent. In medio duarum auricularum est foramē, cui vinculum inseritur, quo connectitur vtraq; testa, clauditur, & aperitur. Quartus habet aures ferè ęquales, exochas subcinereas albicantes, sicut & strias. Intus in superiori parte nigricat, cætera colore subcęruleo, & albo depingitur huius testa parte interiore, & exteriore. In quarta tabula primo, & secundo loco depingitur pectinis testæ pars interior, & exterior. Huius testa tota candicat, & pellucet: exterius glabra, ac læuis; interius est exochis, aut lineis eminentibus parum, ac tenuibus, vt numero primo licet in tabula conspicere. fascias exterius habet nigricantes tres, aut quatuor. Aures ei sunt æquales, & exigui. Tertio numero significatur pecten cuius pars exterior, & superior rubet, exceptis duabus auribus, quæ in extremo albæ sunt: tota verò circumferentia alba est, latitudine ferè digiti. interius tota albicat. exochæ lineam vnam, aut alteram habent per longitudinem, quam pictor non expressit. Quartus est subalbo, & subrubro colore. Auriculam habet altera multo lōgiorem, cuius pars extrema à testa separatur: exochas habet rotūdas per quas lineæ à summo ad imum percurrunt duæ, tres & quandoq; quatuor: strias habet pariter rotundas paruulis quibusdam exochis insignitas. Circumferentia intus alba, & lucida est, reliqua verò pars ad subnigrum tendit, fasciæ ei sunt quatuor ad castaneum colorem tendentes. Auricularum color à parte interiori, quæ longior est, vbi pectini adhæret alba à reliqua, quæ prominet pars castanei est coloris, vt & altera tota auricula. Sequitur deinde pecten aure altera maiori, & extremitate sua testæ adnata. huius tota pars concaua, & exterior est castanei coloris. Sed exterior pars cum alcyonio adhærente, tuberculis paruis tanquam verrucis insignita: supra prope aurem maiorem aliquid mineacei coloris videre licet. Postremo loco conspicis pectunculum, hoc est pectinem altera parte auritum. Croceus est, longitudine duorum digitorum, & dimidij latitudine duorum,

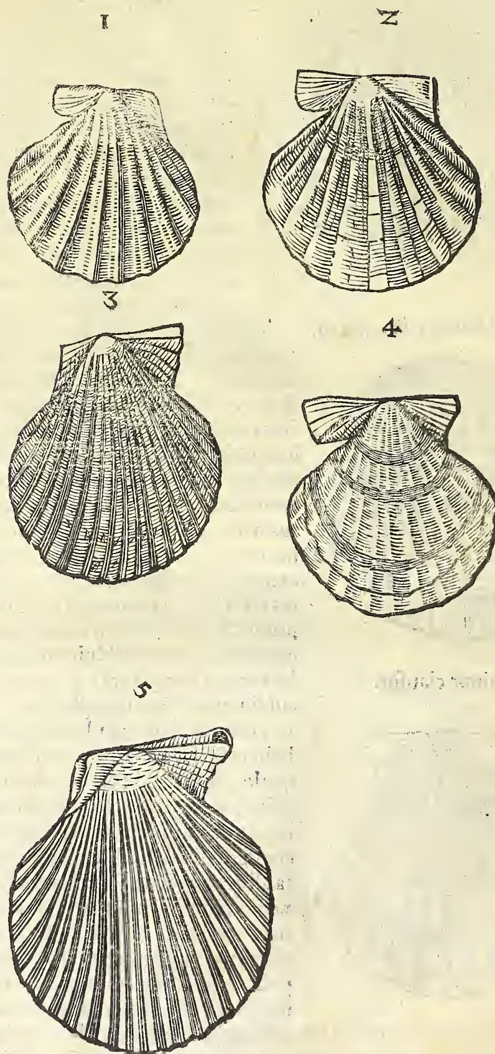
Pecten minor clausus.

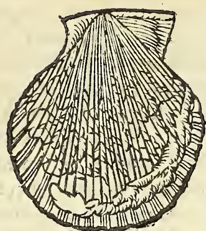
D

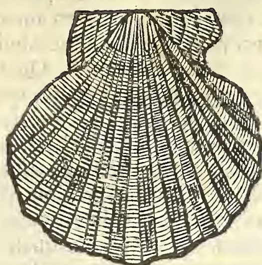
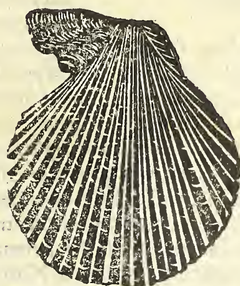
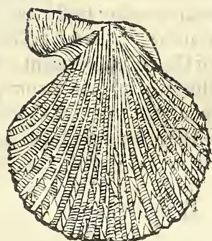
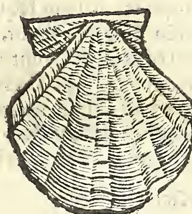
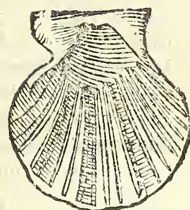
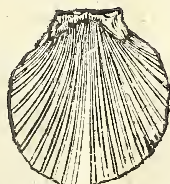
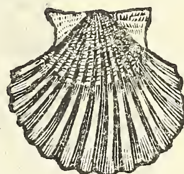
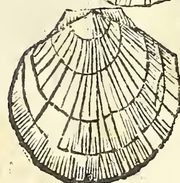
auriculam

Pectinum auricularum figura differentium ſpecies quinque.

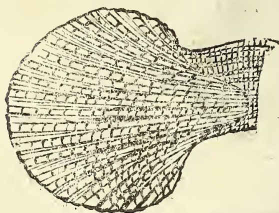
Pectines authoris alij.

auriculam vnam habet ſatis latam proportione animalis, rudimentumq; tantùm alterius, E
exochas rotundas,& ſtrias per tranſuerſum plures valde exiguas.colore mineaceo inſignitur exteriùs, interiùs albido, lineis quibuſdam per longitudinem tranſcurrentibus mineaceis.Cognatus huic is quem ex Zoographo depingimus, ſine deſcriptione.Habes deinceps Pectinem totum eburnei coloris, præterquam in ſummitate, vbi macula quadam condecoratur rubra, cui item alia lutei coloris macula inſidet. Aſper eſt,qui eburneo illi adiectus eſt colore ſubfuſco. Auriculas exiguas æqualis magnitudinis habet Pecten ſubſequenti deinde tabella adiectus,extrà cinerei coloris,intus ſuperiori ora nigricat:cętera ex ſubcęruleo, ac albicāte varius. Candidi ſunt duo vltimi Chamę quodammodo figura. Verius ſanè mihi dicentur pectunculi, qui poſtea vltima tabula depicti cōſpiciūtur,minores omnibus cęteris.Pectunculi enim, vt nomen ipſum loquitur,

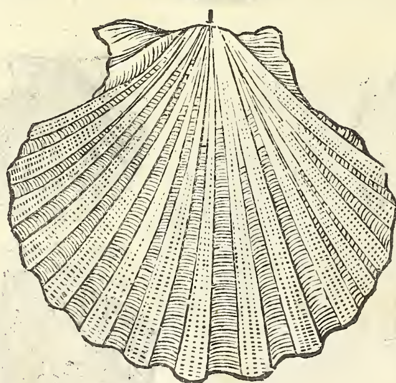
Pectunculus Zoographi.

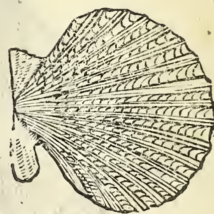
Pectunculi qui dicantur. F
exigui ſunt pectines. Quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores, antequam excreuerint,ſic appellentur; vel ſpecies peculiares ſemper paruę;quales in hac tabula proponuntur. Omnes quo ad teſtam tenues ſunt, auriculis,& colore differentes. Quidam enim lactei,quidam rubri, quidam caſtaneo,& albo colore variegati. magnitudine quoque diſcrepant. maximi ſunt latitudine digiti, reliqui minores. mineaceo eſt colore, qui quarto loco exhibetur:ſtrijs ſeu exochis tam exiguis, vt vix conſpiciantur. Rondeletius pectunculum facit, talem qualem ſecundo huius tabulæ loco oſtendimus. Sed cum tribus faſcijs, item altera parte auritam,aliquando dextra,aliquando ſiniſtra,vt noſter. Conchā ſtriatam habet vtramque cauam.Rondeletij autem aliquot aculeis eſt armata.hos pectines exiguos in Aquitania vocantur Petoncles: in Normania Hannons. Romæ Gōgolæ,quaſi Conchulæ: ſunt enim ſemper parui, præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico littore maiores. Alijs dicuntur Coquilles de ſaint Iaques, quemadmodum magni pectines. A Chamis trachæis,inquit Bellonius,hoc diſcrepant,quòd Chamæ tranſuerſas lineas,pectines autem labra in gyrum crenata oſtendant. Sunt qui ſancti Iacobi Conchylia vocent, Anglicum vulgus Cochles. Romani ruſtici,qui Chamas lęues,& tellinas ex mari in forum piſcarium adferunt, eos quoque ad menſuram tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant,ſed Gongolam pronunciare malunt:Hęc Bellonius,qui pectunculum neutra parte auritum depinxit:capite teſtæ ita ferè ſe colligente, vt in Tellenis,& Chamis. G

Vt à chamis trachæis differant.

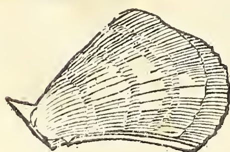
Pecten eburneus.

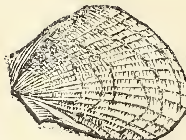
Pecten aſper.

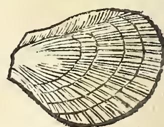

Pecten varius.

Pectines figurâ Chamę.

A

Pectunculi alij auricularum figura variantes.

B

L O C V S.

MYTVLI & pectines, teste [a] Plinio, spontè in arenosis locis proueniunt. Columella de piscibus loquens ait: Limosa regio idonea est educandis Conchylijs, & ostreis purpurarumque tum Concharum pectunculis. Capiuntur in sinu Aquitanico frequēter pectunculi, vbi maiores sunt, quàm in Mediterraneo mari; quanquam & hîc copiosi, vt in Normannia. Pectines ferramento quodam capi abradendo tradit Aristoteles.

[a] Lib. 9. c. 51.

Capiendi ratio.

S E N S V S, V O L A T V S, N A T V R A.

C

VISVM habere & oculos, videtur ex [a] Plinio probari posse: de animalium oculis sic loquens; Non omnibus animalium hi, Ostreis nulli: quibusdam Concharum dubij: Pectines enim si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Video dubitatum à doctis, num pectines volent. [b] Aristoteles id affirmat, sic inquiens: Generis testati, & expedis pecten potissimū plurimumque se mouet volatu. Nam & purpura, & eius similia parum admodū progrediuntur. Vnde [c] Plinius: Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo. Vbi notandum Plinium ita intelligendum esse, vt dicat pectunculos volare, non autem extra aquam ferri, vt Loligines. Nam pectinum volatum ab auium atque volantium quorundam aliorum piscium differre authorest [d] Aristoteles, ita scribens: Cartilaginei generis nonnulla stridere videntur; Verùm ab his vocem emitti vllam rectè dici non potest: at sonum, siue strepitum reddi verè dixeris. Nam & pectines quoties per summa humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt stridere sentiuntur. Idcirco Massarius ad ea Plinij verba: Aquatilium pectines stridere cum volant traduntur; hæc commentatur. Quoniam sua cuique potest esse sententia, ego non existimo pectines volare posse per aëra. Cùm enim callo illo interiori ambæ testæ adeo connexæ sint, vt difficilè diuelli queant, non possunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. Quamobrem volare hoc in loco pro salire celeriter in modum volatus, & discurrere de loco ad locum potiùs interpretarer. Pectines enim tanta velocitate dehiscunt: vt ex vehementi repercussione saliant, & superiactent, vt quasi volare videantur. Hæc Massarius, secutus Aristotelem, qui sic [e] scribit, de animalium testatorum differentijs tractans: Item, inquit alia se mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam de ferramento quo capiuntur, sæpe dissiliunt. Idem pectines tradit aliquandiu in arena (aliàs in secessu) latere veluti purpuras; vnde Plinius; Pectines, inquit, in mari ex eodem genere habentur reconditi, & ipsi in magnis frigoribus.

D

[a] Lib. 9. c. 37.

An oculos habeant.

An volent.

[b] Histor. 9. cap. 37.

[c] Lib. 9. c. 39.

Volatus.

Plinius exponitur.

[d] Histo. 9. cap. 9.

Stridor.

Plinius explicatur.

[e] Histor. 4. cap. 4.

E

ORTVS. GENERATIO.

Oua quæ.

VÆ autem oua appellantur in pectinibus, quamuis verè ijs inſint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt nutricationis melioris, quale in ſanguineis pingue eſt. Proueniunt itaque ſponte, vt [a] Plinius tradit ex [b] Ariſtotele, qui ſic inquit: Pectines locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Anno autem perficiuntur, vt idem de teſtatis ſic loquitur: Omnia id genus celeri incremento augentur, ſed præcipuè purpuræ atque pectines: quippè quæ anno perfici poſſunt: Generantur, [c] eodem teſte, plurimi temporibus pluuioſis, quemadmodum & plurimis alijs teſtatis accidit. Nam ſqualłore pectines magis trahunt ruffum colorem. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter ſiccitates.

[a] Li. 9. c. 31
[b] Hiſtor. 5 cap. 15.
[c] Hiſtor. 8. cap. 20.

F

N V M I S M A T A.

OLZIVS inter numiſmata Piſaurenſium argenteum habet, in cuius vna parte eſt Pegaſus cum his litteris ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ. ab altera parte Neptunus Nereo inſidens, ſub quo pecten exprimitur, & à latere hæ litteræ ΔΗVΧ. In Tarentinorum quodam argenteo nummo idem pecten cernitur cum Neptuno Nereo inſidente, dextraq; tenente tridentem, ſiniſtra Polypum cum hiſce literis ΤΑΡΑΣ. Idem quoque pecten in alio eorundem argenteo nummo cernitur ſolus ab vna parte, ab altera Neptunus inſidens Nereo dextra tenens tridentem, ſiniſtra Polypum, his adſcriptis literis ΤΑΡΑΣ. Nam Tarentini Neptunum pro deo tutelari colebant, & à Taranto Neptuni filio nomen fluuio, & vrbi factum gloriabantur; idcirco Polypo, ac pectine, & Nereo indicare voluerunt Neptuni in mari potentiam.

G

V S V S I N C I B I S.

Electio.

IAM fuere in menſis celebres apud antiquos, vt ſcribat etiam Athenæus non omiſſos fuiſſe in Cotys conuiuio. Eligebantur autem ex Methymna, vt idem ex Phyllij, ſiue Phrynichi, ſiue Ariſtophanis comedia vrbes inſcripta tradit. Clemens quoque [a] Alexandrinus, & Pollux authores ſunt pectines Methymneos à pleriſq; gulæ amatoribus ſuis temporibus expetitos. Inter cænarum ciborumque exquiſitas delicias compræhendit pectunculum Chium M. Varro in ſatyra, quàm περὶ ἐδεσμάτων, id eſt, de cibis peregrinis, & lautitijs inſcripſit, vt teſtatur [b] Gellius. Laudantur etiam Tarentini: Horatius:

Pectinibus patrijs iactat ſe molle Tarentum.

[a] Pædag. lib. 2.
[b] Noct. Att. lib. 7. c. 16.

Quæ erit fortaſſe ratio, cur in numiſmatibus Tarentinorum frequenter inueniantur: Apuleius verſus hos Ennij corruptos citat:

Mures ſunt Aeni, aſpera oſtrea plurima Abydi, H
Mus Mytilenæ eſt, pecten Curadrum, quæ apud Ambraciæ amnes.

Qui aliqua ex parte reſtaurari poſſunt ex Archeſtrati apud Atheneum verſibus, vnde etiam tranſlati ſunt:

Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος,
Τὰς ἄρκτους Πάριον: τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει. Id eſt.
Mures Aenus habet magnos, & oſtrea Abydus,
Vrſos Parium; Pectines verò Mitylene,
Plurimos vero Ambracia exhibet.

Pectines optimi qui.

Xenocrates: Pectines, inquit, optimi ſunt, qui ad iuſtam magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore: præſtant autem vere, ac æſtate, ſiquidem eo tēpore ad Lunæ incrementum maximè augentur. Omnibus autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate.

A bonitate. His similes Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit.
Iam verò & Chios, & vicinæ insulæ, item Alexandria eiusmodi pisces ferunt. Pontus qui-
dem etiam multos fert; sed minutos, & qui ægrè augeantur. Hæc Xenocrates. Aristote-
les autem optimos esse censet, cùm grauidi sunt, vt alia testata & crustacea. [a] Galenus pe- [a] *De alim. bon. & mali succi.*
ctines crassi admodum succi esse scribit. Quidam Myas, seu Mytulos Ephesios eisque simi-
les succi bonitate, vt pectines superare; ita cedere Chamis. Hicesius autem Chamis alere
vberiùs, succi autem peioris esse, & excretioni minus faciles. Vnde Trallianus podagram
pituitosam præcessisse conijcit plurium pectinum, & buccinorum vitiosos succos generan-
tium frequentem vsum. Stomacho (ait Cornelius Celsus) apti sunt ex media materia pi-
sces, ostrea, pectines, murices. Et Archigenes apud Galenum pectines connumerat ijs, quæ
stomachicis in cibo conueniunt. Galenus succum eorum aluum ducere, non aliter quàm
lactis serum tradit. idem confirmant Galenus, & Diocles Charystius. De eorundem facul-
tate coquendique modo hæc Xenocrates: Dulces sunt, ac faciliùs, quàm ostrea conco-
quuntur. Ex aceto sumpti ad excretionem accommodantur, & cùm ex posca concoquun-
tur, dulcedinis participes sunt, quam assando deponunt; pari quoq; modo contriti aluum
B soluunt: idque siue recentes, siue vetusti fuerint. Parum autem vrinam cient, qui buxei
coloris sunt, sicut ostrea non facilè corrumpuntur. Elixi assatis ad aluum ducendam aptio-
res sunt: quique magis assati sunt, minus succi habent, & difficulter excernuntur. Existi-
mandum quoque est, eos qui in suis testis assantur, minus huiusce incommodi habere, &
faciliùs alere, & minus eos perturbare: valentiores autem asſati sunt: quique expurgati pla-
nè purèque fuerint, ij grati ori sunt, & facilè concoquuntur, & testaceis anteferendi sunt
illi, qui sale conditi sunt, nec admodum perturbant. natiuam autem dulcedinem in mu-
ria conseruant, & vrinam mouent: ac candidi quidem, & lati, sunt dulciores: atque al-
bi sunt duri: (Diphilo tamen candidi molliores sunt) ruffi verò sunt virosi, & vrinam
cient: varij autem medij sunt, & eorum aliqui fucis sunt similes: qui per se dati difficul-
ter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. Hæc ille. Vvottonus testatur pectunculos
faciliùs concoctionem asſumere, quàm ostreas. sapore esse dulces: at nimiam illam dulce-
dinem coctione exuere. Aluum magis mouere virulentos assis: & quò magis asſentur,
eò minus succi congeniti relinqui, minusque aluum tentare: sed si in testis suis asſentur
magis nutrire.

C

VSVS IN MEDICINA. ET ALIIS.

TRALLIANVS in colico affectu dari iubet. Idem in cardialgia con-
uenire eos scribit. Et alibi in vomica, seu empyemate si salsus & bilio-
sus humor est, præbet. Rursus idem Tympanius raró, & voluptatis gra-
tia offert. Ego eos sæpius præberem: Nam authore [a] Plinio vrinam cient, [a] *Li. 32. c. 9*
& quæ in vesica sunt, modicè detergunt; quanquam in hoc morbo magis
flatus, quàm humor abundet. Xenocrates scribit pectines remedio ijs es-
se, quorum vesica vlceribus scatet, quòd ea expurget. Quidam practici in febris biliosæ de-
clinatione pectines concedunt. Ad Venerem excitandam non minus valent, quàm ostrea,
quorum species sunt, teste [b] Iohanne Baptista Porta Neapolitano. [c] Plinius pectunculos [b] *Lib. 3. c. 44. Pytog.*
D salsos tritosque cum cedria pilos palpebrarum euellere author est. Contra Dorycnium in
cibo iuuant pectines, vt cecinit Nicander. Pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea [c] *Lib. 32. cap. 7.*
pectines vsurpat, vt ait Rondeletius. Pectinum maiorum vsus alicubi est in templo ad sal
continendum, quo consecratur.

E

DE MVSCVLIS. Cap. LXX.

ÆQVIVOCA.

Myſticetus
[a] *Lib.2. in Eutrop.*

VOCIS huius homonymia impedit, quo minus intelligamus, quid auctores intelligant per muſculum, de quo modò à nobis ſermo inſtituitur. Etenim μυςίκητον apud Ariſtotelem muſculum reddit Theodoricus Gaza Plinium ſecutus, Genus id eſt piſcis, qui vt inquit [a] Claudianus, paruo moderamine caudæ iter regit, ne Balæna in ſcopulos impingat, quãquam Bellonius Balænæ partem quandam, quam gerit ad iter prætentandum Ariſtotelis muſculum eſſe putet. Prætenturas, inquit, quas ante oculos habet Balæna, muſculum Ariſtoteles nuncupauit, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem eſſe cecinit.

Muſculus balænę.

F

Hac ratione, inquit, *comes cunctis ductorq́; viarum*
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo
Et tenui cauda paulò ſemotus ab illo
Præcedit.

Et paulò pòſt,

Hunc piſcem verò ductorem nomine dicunt.

Cæterùm Rondeletius [b] Ariſtotelem, ne per ſomnium quidem id vnquam cogitaſſe dicit, neque muſculi nomine vti, ſed Gazam ex Plinio, quem ſi ἀναλφάβητος, inquit legiſſet, in tam fœdum errorem haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt. Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium. Ariſtoteles μυςίκητον nominat. Cùm verò hoc ſolo loco muſculi, ſiue μυςικήτυ mentio fiat, quis inde colligat, inquit idem Rondeletius, partem Balænæ, ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos citauimus, muſculum partem Balænæ facit, ſed belluam marinam. Ex his autem latinis verſiculis ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe, qui tantum abeſt, vt Balænæ partem muſculum faciat, vt muſculnm ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui Balænis iter præmonſtrat. Hæc ille. Muſculus præterea apud [c] Ciceronem eſt mus exiguus: quam homonomiam vitaturus Gaza, apud Ariſtotelem μύας ἀρουραίυς, interpretatur ſorices, & μῦς ex teſtaceis Mytulum, ſiue muſculum maiorẽ; ſed quem Ariſtophanes [d] vocat μῦν, murem, ſeu ſoricem animal notiſſimum ſignificat. Sunt alioquin muſculi, vt Plinius [e] refert, & à medicis accipiuntur, partes corporis carnoſæ, neruorum fibris motus gratia circumiectæ, veniſque, & arterijs conſperſę, his ad natiui caloris cuſtodiam, illis ad alimenti diſtributionem, quæ omnia tenuis complectitur tunica, muſculum definiens, qui μῦς etiam Græcis appellatur. Habet præterea muſculus nomen in artificiatis, nam antiqui conficiebant inſtrumenta quædam in bellis, quæ muſculos appellabant, cuius meminit Iſidorus, [f] muſculus eſt, inquit, ſimilis cuniculo, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur quaſi munuſculus. Ponuntur icones à Roberto [g] Valturio machinarum quarundam, quas muſculos, vt is refert, vocabat antiquitas; ipſe verò machinas minores appellat, quibus protecti bellatores ſudibus præmunitas oppidorum foſſas demolirentur, quibus turris ambulatoria iungeretur, ſine impedimento ad murum.

[b] *Lib. 16. cap. 11.*
Contra Bellonium.
Muſculus nõ eſt pars balęnæ.
G
[c] *Lib. 2. de diuin.*
Mus exiguus.
Sorices Gazæ.
[d] *In veſp.*
[e] *Li. 2. c. 21.*
Muſculi medicis, qui.
Muſculus inſtrumentum bellicum.
[f] *Lib. 18 c. 11.*
[g] *De re milit. c. 4.*

H

SYNONYMA.

MYIAS, iſtiuſmodi teſtacea Plinius quandoque vocat, quandoque Myiſcas, nonnunquam myſcos, ſæpe etiam muſculos, Athenæus μύας (vt nobis certè oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior, quàm in mytulis, item paruitas, rotunditas, teſta hirta, atque alia, quę à Plinio, & Athenæo hiſce tribuuntur:) Ariſtoteles [a] ἐλάττυς μῦες, qui plurimos, auctor eſt, circa vnum principium aliquod adnaſci, quod quoque conuenit. Rondeletius etiam μῦες in fœminino genere Athenæo, appellari putat. Maiores his mytuli vocantur, Dioſcoridi μύακες, de quibus poſtea dicemus. Hermolao tria genera animalium, dicuntur

[a] *3. de gen. anim. c. 11.*
Mytuli:
μῦς tria ſignificat Hermolao.

A tur μύες, nimirum testudines, sed tunc non μύες in plurali, sed μύδες, & ἐμύδες vocari. Genus hoc, inquit, mus aquatilis, & lutaria testudo vertitur à Theodoro Gaza, à Plinio quandoq; mus marinus. alterum est inter pisces; tertium inter ostreacea pro musculo, tum minore, tum etiam maiore. Μυδιον Græci hodie vocant musculum, forma pariter diminutiua à μῦς: eruditi proferre possent μυΐδιον, & melius, vt putat Zographus, Nos, vt dictum est, musculos simpliciter, minores appellamus. Italis, & præsertim Venetis Conchole vocantur, Gallis Moules, Germanis Moeschelen. Belgis Mosselen. Angli mulclis non communiter omnem Concham, sed propriè, & peculiariter paruam nigricantẽ appellant. Mus marinus.

GENVS, DIFFERENTIAE, DESCRIPTIO.

B OCANTVR, inquit Rondeletius nostræ planè opinionis assertor, musculi ad differentiam maiorum, quos mytulos vocant; differunt enim tãtum magnitudine, & rotunditate, quam differentiam ex Plinio, [a] vt arbitror, is attulit, qui musculos diuidit, in mytulos, qui salem, virusque resipiunt, & myias, quę rotundæ sunt, & minores aliquantò, atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Rondeletius, posita etiam icone, talem affert descriptionem. Sunt ex ostracodermorum genere, quæ tenui testa, & duplici conteguntur, circa saxa, aut ligna nascuntur, pilis, & veluti lana alligantur. Testa foris nigra, ferè semper vel musco, vel lanugine obducta, intus læuis, & splendens, ex albo cærulea, parte acutiore crassior, & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, cùm non cruda est, cocta vitellis ouorum similis, in ambitu fimbriata, in ea foramen est euidens ad attrahendam aquam, neque enim per villos attrahit, quod ineptissimè quidam asserunt, C lanæ illius, siue byssi vsum ignorantes, in media carne est particula carnosa linguæ similis. inest, & mutis, & pituita quædã glutinosa, callo albo adhæret. Hactenus ille. Multos istiusmodi musculos in mari reperiri, & in aqua dulci stagnante; nunquam verò ferè in rapidis fluminibus, idem attestatur. Cæterùm musculorum aquæ dulcis istiusmodi iconẽ ex eodem ni fallor, Zographus proponit. Duplici (inquit) constant Concha tenui, & fragili, foris nigricat, & veluti ex multis additamentis conflata est; ob id asperior. Intus læues sunt, ex cæruleo nigricantes. Carne sunt dura, concoctu difficili, mali succi, quò fit, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant.

Vt differãt. [a] Lib. 32. cap. 9.

Rondeletij descriptio.

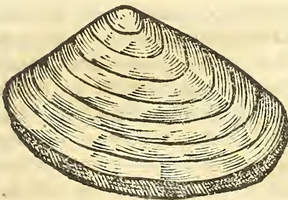
Testa qualis.

Caro.

Musculi Rondel.

Musculus alter.

D DENOMINATA.

B huiusmodi conchilij genere multa inuenio denominata, sed non admodum ab authoribus vsurpata. Τὸ μυὸς à musculo nimirum diminutiuum est μύσκον: hæc autem diminuendi forma non est admodum vsitata. simpliciter verò deriuata talia multa existunt, vt σῦρον, σείγητρον, μύστρον. Pollux τὸν μύστρον genere masculino dixit cum acuto in prima: quæ, cùm natura longa sit, videtur in recto circumflectenda, & ijs casibus, qui vltimam corripiunt. Μύστρα, & μύστρια Eustathio idem sunt, vt vult Zographus, quod μυστίλαι, ὅ ἐστι κοῖλος ψωμοὶ πρὸς ἄρυσιν ζωμοῦ ἐπιτήδειοι. Μυστριοπῶλαι apud eundem Pollucem à μύστριον diminutiuo dicuntur. Μυστίλη quoque, vt mihi videtur diminutiuum, esse potest à μῦς fœminino, vt μυτίλος à masculino. hinc verbum μυστιλᾶσθαι Eustathio, διὰ μυστίλων ἀρύσασθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τοῦ ψωμοῦ, μυσσάλμης, ὁ μυστίλλων ἅλμης, καὶ ἐκ τῶν ἐυτελεστάτων ἢ ἐπιπόνως

Myites lapis. ἢ ἐπιπόλαιος ζῶν. Myites cuiuſdam eſt lapidis genus,muſculi ſpeciem præ ſe ferens; huius, vt inquit Georgius Agricula,duplex eſt differẽtia,oblongi videlicet, & pectinis modo rotundi,hunc colore cinereum in Chattis ad Spangebergum arcem reperiri,vbi & trochitas: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapidicinis eius tractus,qui eſt vltra montem Mauricij,illum modò ſubfuſcum, modò ſubflauum effodi ex mœniorum foſſa Hildesheimiæ vrbis,quà ad Septentriones ſpectat. de his poſtea inter foſſilia loquemur. B

VSVS IN CIBIS.

Ephesij marini. MVSCVLI vbique ferè in cibum cedunt,ſed optimi ſunt Epheſij: marini commodum ſatis præſtant nutrimentum:Qui in aqua dulci captantur,carne ſunt dura, concoctu difficili, praui ſucci,quò fit inquit Rondeletius, vt qui ijs copioſiùs veſcuntur,in febres incidant.laudabiles admodum ſunt, qui in inferiore Germania capiuntur ex Oceano Germanico.Sunt etenim hi guſtus ſuauiſſimi. elixantur, vt retulit mihi vir quidam non indoctus in F aqua, additoque poſtea pipere, butyro, & modico aceti comeduntur. Coquendi ratio. Sunt plerumque in vſu maiores, cùm tamen minores non ſpernantur, etſi minoris ſunt nutrimenti, quod innuit etiam Athenæus, [a] Lib.3. οἱ δὲ ἐλάσσονες, inquit, τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι, μέν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, εὐτροφώτεροι δὲ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι, hoc eſt, minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant,& melioris ſunt ſucci ijs, qui ſquillæ ſimiles ſunt, minùs tamẽ alunt,quia minores,& quia natura ſunt huiuſmodi,& aliquantò pòſt. Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ὅσαι μικρότεραι γλυκεῖαι τε, καὶ εὔχυλοι εἰσὶ προσέτι δὲ καὶ τρόφιμοι. quæ myes dicuntur, alijs minores ſunt, dulces, boni ſucci, ſatis inſuper nutriunt.

VSVS IN MEDICINA.

QVÆ Dioſcorides περὶ μυάκων, Plinius ferè de mytulis retulit; Verba Dioſcoridis ſunt: Μύακες, [a] Li.2.c.7. inquit, καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος χρησιμεύουσιν, εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι. ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτίθεται ὠφελίμως. G Quæ ſic [b] Li.21.c.9 Plinius: mytuli quoque & murices cinere vim cauſticam habent, Cauſticus eorũ cinis. & ad lepras,lentigines,maculas; lauãtur quoque plumbi modo ad genarum craſſitudines,& oculorum albugines,caligineſque, & in alijs partibus ſordida vlcera,capitiſque puſtulas:Carnes verò eorũ ad canis morſum imponuntur. Ad ciendam aluum, & vrinas multum præſtare muſculos vult Athenæus, quod etiam oſtendit Celſus [c] Lib.11. inquiens,muſculi,oſtrea,pelorides,echini,& omnes ferè conchulæ aluum mouẽt, cùm verò marini capiantur,& fluuiatiles,vtriſque vti poſſimus. Marcellus Empiricus muſculum marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus, & doloribus impoſitum mederi ait. Aquatiles itidem vt nobis Zoographus refert,ex Hippiatrico lib.Germanico,laudantur ad infirmos, & caliginoſos oculos, & nebulas oculorum in iumento. Ad caliginoſos oculos. vruntur ſuper carbonibus, & corium externum detrahitur, vſque ad medium, quod album apparet, additur Zinziber, & calchantum, paribus portionibus, & ex his mixtis pollinem in oculos equi inflato,proderit. H

DE MYTVLIS. Cap. LXXI.

SYNONYMA.

Μύακα vocat Dioſcorides concham ipſam, ſiue teſtam huiuſce mytuli, cuius eſt hiſtoria recenſenda,vt vbi habet: ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον, id eſt, concha tollito innatans oleum. Et rurſum: εἰς μύακας τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι. exiſtimo ego de maioribus intelligere, cùm minoribus aptiores ad oleum innatans excipiendum exiſtant, Ad oleum tollendum apti. præſertim quòd maiores in hoc genere conchas Plinius vocet mytulos,Oribaſius myacas,Athenæus, vt refert Vottonus,

A nus, μύας σκιλλώδεις; Verba hæc sunt apud Athenæum. τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι: οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλλων, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κάκοχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς, οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μὲν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε, τὸ μέγεθος (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. hoc est: ex mytulis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantò sunt chamis inferiores, quantò pectinibus præstant. Vrinã magis, quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillã resipiãt, mali succi, & gustu ingrati: qui verò his minores sunt (musculos intelligit) ijs, qui scillã referunt, & vrinã magis promouent, & succũ generant probiorẽ, minus tamen nutriunt, cùm paruitatis suæ caussa, tùm sui generis natura. Hæc ille; ex quibus facilè conijcio mytulos scillodes nuncupasse ab ingrato admodum sapore, qualis sanè scillæ est, nam & ipse habet πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. Μύας πυελώδεις Theodorus Gaza apud Aristotelem mytulos foliatos reddit à figura. Niphus mytulos latioris vel amplioris conchæ. Sed eos Rondeletius reprehendit, & in imo maris, siue gurgite nascentes conuertit, quoniam Gaza eodem apud [a] Aristotelem loco, pro πυελώδεσι τόποις interpretatur gurgite.

Mytuli scillodes vnde dicti.

Mytuli foliati.

Gazæ error.

B Cùm verò, inquit Zoographus, non gurgite tantùm Gaza eo loci verterit pro hac voce, sed, (ostrea nascuntur) alia vadis, alia gurgite, mallem ibi legere non πυελώδεσι, sed omnino πηλώδεσιν, id est, limosis, nam vt hoc in loco, ita rursus in eodem capite Aristoteles triplicem natalis soli differentiam facit. Ὀστρακώδη, inquit, omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ; ἐν μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα, ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει κόγχαι, περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθεα, καὶ βάλανοι: Πύελος non modò solium, sed alia vasa diuersa similis figuræ significat, quæ, quoniam nihil ad nos spectant, alios lector adeat scriptores. Concham marinam oblongiorem Hippocrates vocat μύακα, vt monet Galenus in glossis; & Varinus, οἱ πολλοὶ, ait, μύακα προσαγορεύουσι, multi myacem appellant; μύα καλοῦσιν legit Zoographus (hoc enim ipse Hippocrates vtitur) non προσαγορεύουσι. Mytulos vocat Bellonius κιωώδεις, sed rectiùs σκιλλώδεις legit Zoographus, quod vel mihi magis arridet, præsertim cùm scillam eos resipere suprà ex Atheneo diximus. Idem Atheneus tradit Tellinam vocari à Romanis μύτλον, (ego μύτυλον potiùs legerem.) cui etiam sententiæ hæret Augustinus Niphus. Matthiolus verò in commentario ad [b] Dioscoridem multis rationibus probat tellinas à mytulis longè differre, Non desunt, inquit, qui mytulos, & tellinas idem esse

[a] *Lib. 5. de histor. anim. c. 15.*

Aristotelis locus correctus.

Bellonij error.

[b] *Lib. 1. c. 5. & 6.*

C censeant, in quam sententiam potissimum venisse comperio Paulum Iouium virum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de piscibus Romanis edidit, malit (etsi medicus esset) cum Athenæo errare, quàm cum Dioscoride rectè sentire. ex cuius scriptis satis apertè constat, aliud esse mytulos, aliud tellinas: nam, præterquàm quod de his duobus diuersis capitibus ipse disseruerit, differentes etiam vtrisque reddidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit [c] Galenus, qui cùm de viperis disserat eodem capite mytulorum etiam meminit, tellinarum verò particulari capite singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi sensit Paulus Aegineta, fidelis nempe vtriusque sectator; quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum esse mytulos, & tellinas. Notissimæ illæ sunt, præsertim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum gratæ, si tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales mytuli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicauerit, inueni neminem, præter vnum Massarium Venetũ, qui eos mytulos putat, quos Hadriatici accolæ vulgò appellant musciuoli; quasi musculos dixerint, cuius opinio nobis maximè probatur, quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita vocata legitimos referant mytulos. Sũt enim tellinis paulò maiores,

Tellenæ à mytulis an differant.

Pauli Iouij error.

[c] *Lib. 11. de simplic. med facult.*

D testa exterius lineis quibusdã scabra, intus verò pellucida, & tota pondere leuis. Hucusque Matthiolus. Latinis vocantur pariter, & Italis mituli, sic enim scribitur in nostro Plinij codice, quasi à Græco μιτύλος, quandoquidem ita à nonnullis græcis scriptum reperio, υ in u conuerso, à μῦς fit diminutiuum μυτίλος, vt à ναύτης ναυτίλος. quare latinè etiam, vel mytiliũ rectè scribemus, vel mutilum u pro ypsilo ponentes, si quis tamen mitulũ vitandæ caussa homonymię, (quoniã adiectiuum quoq; latinis mutilus est,) scribere malit, per me, inquit Zoographus, quidem licebit. Arabibus dicuntur Amarchas, Hispanis Mixilhus, Lusitanis Mexila, nigricans potissimùm, Gallis Muscles, Germanis Muschlen, sed quoniam nomen hoc conuenit, & minori, & maiori, Zoographus ita appellat maiores, minores Kleine Schuuartze Muschelen. Belgæ, vt audio, etiam magnitudinis tantùm habita ratione nomen non mutant.

Amarchas.

GENVS.

E

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Mytuli fluuiatilis deſcriptio.

CAPIVNTVR Mytuli tum in mari, tum etiam in fluminibus. Bellon. Mytulos fluuiatiles Inſubribus Squiozole vocari,& marinis alioqui ſimiles eſſe ait,niſi magnitudine differrent, & ſubrecti apparerent, atq; humi pinnæ modò infigerentur.Sedemq; non mutare, grandi hiatu ſuas teſtas pandere,eaſq; reſeratiles,cluſileſque habere, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas. guſtus ingrati percipi, ex quo μύες χυνώδεις (imò σκιλλώδεις, hoc eſt ſcillæ ſimiles) ab Athenæo vocari putentur; ac ſi Mytulos caninos dicat.

Marini deſcriptio ſecundũ Bellon.

Marinum autem villos habere extrorſum more pinnæ,ab ea parte teſtæ, qua ſcopulis hæret,per quos alimentum(quod arguit Rondeletius) exugat,atq; arenulas, & marina deiectamenta attrahat.hincq; fieri,vt qui locis arenoſis creſcunt,aut inter teſtas figlinas gignuntur,deteriores euadant,qui verò algoſis tractibus nutriuntur, meliores, ac multò gratiores ſint,vbi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur.

Deterior vbi naſcatur.

F

Mytuloſq; cancrum pinnæ modo in concha nutrire,orbicularem,paruum,ſuis ſic membris abſolutum, vt & incedat,& alatur,& oua excludat grandi lente multò maiora,& craſſiora. humi accubare, cùm tamen glandes, ſiue muſcioli adhærendo pendeant. Differunt ab alijs oſtracodermis teſte [a] Ariſtotele,craſſitudine,& tenuitate,tum totius, tum etiam partis, velut labrorum. Alijs enim ex biualuibus craſſa,vt oſtreis,alijs,vt mytulis tenuia. ratione etiam teſtarum, quarum magnam varietatem reperiri in hiſce teſtaceis auctor eſt, ita vt Mytulis, vnguibus, & quibuſdam alijs conchis, quas nonnulli galadas vocant,ſint læues, oſtreis,pinnis, bucciniſq; ſcabræ.

[a] *Lib. 4. de hiſto. anim. cap. 4.*

Labrorum differentia.

Ipſimet verò mytuli inter ſe differunt magnitudine, vt antea diximus: etenim in maioribus cancellos ſcribit idem auctor inueniri,cùm minorum teſtæ eos non caperent. cluſiles enim omnes ſunt, vt & biualuis generis omnia, quæ parte altera ligata, altera ſoluta conſtaret,vt concludi poſſint,& aperiri,concludendo autem ſe tuentur, vt [b] Ariſtoteles loquitur.

Cancelli in quibus reperiantur.

[b] *De partibus animal. cap. 5.*

Plinius etiam alias differentias poſuit, quibus ſcilicet à muſculis diſtinguantur. Hæ ſunt magnitudo,rotũditas,guſtus; ſalem enim viruſq; reſipere mytulos ait: ea verò eſſe magnitudine,qua eſſe legitur nonnunquam in communi textu,[c] nullo pacto ad veritatem accedere videtur.

Salẽ & virus reſipiũt Mytuli.

G

[c] *L. 32. c. 1.*

Magnitudo.

Legitur enim ibi Mytulos ternas heminas capere quidam aſſerunt,cui rei fidem tamen adhibens Simon Maiolus in eo libro,quem Dies Caniculares inſcripſit,loquens de mugitu Aquatilium, & præſertim conchyliorum,prædictam Plinij auctoritatem adducit. Quædam, inquit, conchyliorum reperiuntur in Nilo,quæ mugitum emittunt, non ſine admiratione, vt teſtatur Strabo lib. 17. nam is mugitus non adeo exiguus eſt,qualem edere poſſunt conchylia,quæ quotidie proſpectamus; nam quædam ſunt eorum genera ingentia valde. Mytulus enim piſcis concharum genere inuentus eſt capax fuiſſe heminarum quatuor (trium heminarum legitur in noſtro codice) vt tradit Plinius, vnde conijcere licet conchas, quæ mugitum in Nilo emittunt, eiuſmodi eſſe, ac maioris amplitudinis. Hæc ille. Cæterùm alij eo loco pro Mytulos legunt Vitulos,quod ceu ineptum improbat Dalechampius in ſcholijs.

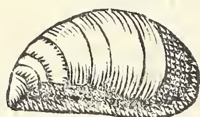
Rondelet. error.

Rondeletius capite de Phoca reponẽdum cenſuit Lepores marinos, quod neq; multum probatur ipſi Dalechampio. Ego etiam Mytulos legerem, ſed voce ea non ſpeciem hanc teſtacei, de quo agimus, ſignificari putem, ſed genericè accipi quo qualibet concha magna. Nam & μύακα Dioſcorides pro ipſa teſta accipit; vt ſuprà à principio diximus. Quod modò ad ſpecies Mytulorum, attinet, ego inuenio multas,licet vnius tantùm iconem poſuerit Rondeletius, qui non alijs verbis deſcribit, quàm Plinij, nimirum quòd magnitudine, ac rotunditate differãt à Muſculis. Andreas Matthiolus quinq; depinxit ſine vlla deſcriptione. Quibus & alios nos addimus.

H

Authoris Mytuli.

Mytulus Rondeletij.

Primo loco Mytulum mediocrem ſubnigrum pronè, & ſupinè: ſecundo alium paruum: tertio anguſtum coloris caſtanei: quarto Mytulorum quatuor alias differẽtias: quinto & vltimo loco habetur Mytulus niger cum tuberculo adnato. in altera tabula habentur primo loco Mytuli multi ſimul coniuncti ſupra oſtreaciũ. ſecundo Mytulorum glabrorum minimorum duæ differentiæ. tertio Mytulus fluuiatilis maior. altera figura vnius tantum Mytuli minoris fluuiatilis icon, in altera figura Mytulus eſt maior niger cum ſtrijs flauis.

GENE-

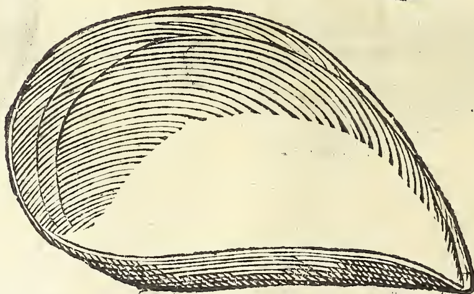
Musculi Matthioli. Musculi authoris.

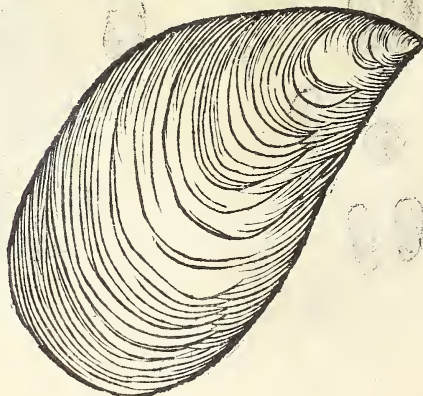

Muſculi authoris alij.

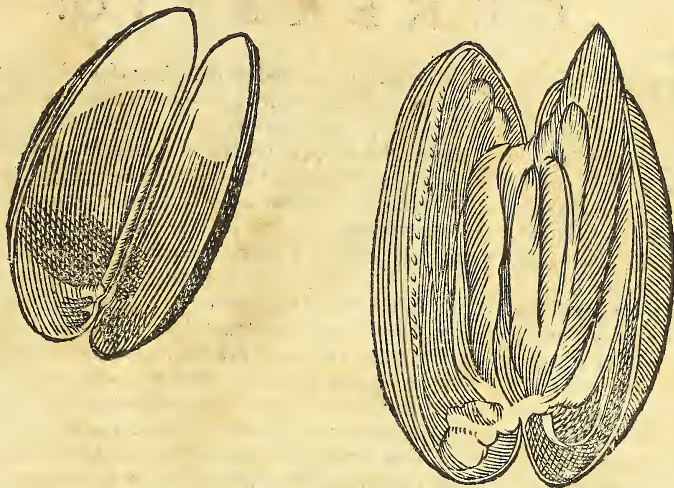

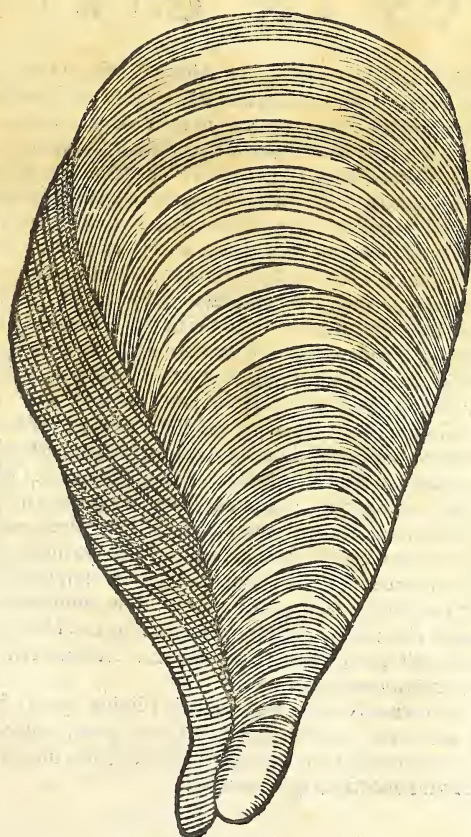

Mituli oblongi.

Mitulus niger cum ſtrijs flauis in ſuperiori parte.

E

GENERATIO.

In arenosis prouenire. [a] 3. de gene. anim. c. 11.

MYTVLOS Plinius, quemadmodum & Pectines sponte naturæ in arenosis prouenire tradit, quod & Philosophus scripsit. Sed non semper ex putredine ortum habet, sicuti Massarius etiam sensisse [a] Aristotelem tradit his verbis. Natura testati generis consistit partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquam sæpenumerò ea quoq; spontina oriantur constitutione. Sed generationes Plantarum accepisse hoc loco congruit, oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cepæ. hoc igitur tertio modo Mytuli gignuntur, quippè minores subinde iuxta principium adnascuntur, Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam muccosos emittunt. Semen verò nullũ esse eorũ putandum est, sed modo quo diximus, quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. hæc enim omnia vel sponte vt oriantur, euenit: itaq; ratione tunc magis cùm origo præcesserit, consistunt: aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles queq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est, quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Cùm igitur dicat eorum, quæ sobolem nullam procreant, vel nõ fauant, ortum spontinum esse, Mytuli, qui ex ipso [b] Aristotele, sobole generantur, & fauificare soliti sunt, non sponte proueniente; Hactenus Massarius.

Sobole proueniunt.

[b] De histo. anim.

F

VSVS IN CIBIS.

Duri maiores.

VTROSQVE Mitulos, maiores nimirùm & minores in cibos venire comperio, maiores duri sint, vt recenset VVottonus, ex Oribasio, concoctioni renitentes, sanguinemq; procreant crassum, & pituitæ multum, & succum deniq; non adeo probum; copiosè tamen alunt, ventrem, & vrinam cient. Hi quoq; si assentur sitim vehementer excitant, si verò elixentur, & acrioribus quibusdam, vt sinapi, nasturtioué condiantur, non adeo virus resipiunt, licet eos scyllam virusq; redolere ex Athenæo suprà docuimus. pro diuersitate loci etiam vbi nascuntur, diuersam sortiuntur bonitatem; nam deteriores eos esse ad cibum, idem VVottonus subiungit, qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas proueniunt, quam qui in algosis gignuntur. [a] Plinius etiam non omni tempore anni eandem bonitatem seruare tradit, Myaces, inquit, gratissimi sunt autumno, & vbi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremq; rubrum. Eiusmodi acrimoniæ caussa fauces ab eis vexantur, gula, & arteria exasperatur. hi tussim siccam, & raucedinem efficiunt, vocemq; obtundunt. Hæc ille, non vni speciei, vt sentit VVottonus, sed Myacum, id est Mitulorum generi tribuens, sed VVottoni sententiam Zoographus neutiquam probat, quoniam, inquit, si Plinius Myacum generi toti hæc tribuat, non rectè facit. ex maioribus enim duntaxat hæc mala sentiũtur. Optimum quoq; Mitulos saporem habere, quando oua illa sic vocata continent, quæ auctore [b] Aristotele, nihil ad generationem faciunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, quale in sanguineis pingue est. Quamobrem per id tempus gustu præstant, ciboq; laudantur: argumento quòd & pinnæ, & buccinæ, & purpuræ continent quidem semper ouum illud appellatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper, sed vere id habeant; mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, & Ostreæ. Hæc Arist. [c] Martialis etiam inter cibaria huiusmodi exangue, sed parui pretij recenset hoc versu:

Assi sitim excitant.

Deteriores qui.

[a] Li. 32. c. 9

Nocumenta.

G

[b] De gene. anim. lib. 3. cap. 11.

In cibo quãdo dantur.

Ouã quando habeãt.

H

Sumitur inciso Mytilus ore mihi.

[c] Lib. 3.

Ius illorum, sicuti & Concharum, corpus augere testatur Plinius, quod etiam suibus præberi, indeq; piguescere auctor est [d] Leuinus Lemnius. Concharum, inquit, hoc genus, quo littora, oræq; maritimæ apud nos scatent, Mitulos vocant Musslen, mirificè sues reficit, si affluentiore liquamine huius decoctum ijs obijciatur.

Sues vi pinguescãt.

[d] Lib. 3. de occult. nat. miracul. c. 7

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

IISDEM ferè facultatibus pollere mitulos, quibus & musculos in præsenti capite à nobis recensebitur. Verùm quòd illorum carnes ad canis morsum valere velit Dioscorides, id non probat Galenus. Τῶν δὲ μυάκων, inquit, ἁρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν, ἐγὼ δ' οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γενόμενα. Id est. Porro mitulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. ego verò nullam insignem facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, tanquam ea, quæ à rabido cane mordente sint inflicta. Ad vulnera verò valent. Nam & Marianus Sanctus in compendio suę Chirurgiæ habet hæc verba. Ex Conchis marinis foris nigris, intus splendidis (Zoographus, qui hunc locum adnotauit, dicit myaces velle intelligere) ad consolidãda vulnera remedium pulchrum est. Multas tribuit vires [a] Plinius mitulorum iuri, quas omnes ex alijs se accepisse docet. Myacũ, ait, ius traditur aluum, & vesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem, adipemq; minuere. itaque vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. item prodesse felli, pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitijs, rheumatismis. fauces tantùm vexant, vocēq; obtundunt, quod superiùs nos diximus. Vlcera, quæ serpant, aut sint purganda, sanãt. item carcinomata: cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum, & dentium vitia, eruptiones pituitę, & contra Dorycnium, aut Opocarpathon antidoti vicem obtinent. Hæc omnia ille. Præterea, de horum animalium facultatibus in vsu medico, nonnulla traduntur à Kiranide. Hic enim eorum decocto cum smirnijs, pomis, & Apijs cum vino poto Ischiadicos curari, ait, potumque ius mollire ventrem; testas combustas, & in pollinem redactas apostemationes sistere, & cicatrices ferre, (auferre) cum melle verò illitas crassas palpebras attenuare, & leucomata. eadem in summa, inquit, quæ buccina præstant, oportet autem lauare cinerem aqua. [b] Cato quoque in descriptione ad aluum deijciendam inter cætera reponit mutulos, mitulos legit Zoographus. Atque hæc de vsu eorum medico. Vtuntur verò etiam eius concha ad excipiendum oleum loco cochlearis, vt annotauit etiam [c] Dioscorides de cicino oleo. ὅταν δὲ ἀνῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν ἄρας τὸ λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne vase, innatans oleum mituli concha tollitur, & reconditur, & mox de oleo Amigdalino. Εἶτα ἀποθλίβων πρὸς πλάκα ἐξίπου, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανε, mox tabellis premitur, & quod digitis læsit, mituli concha excipitur.

Ad canis rabidi morsus non valere.

Ad vulnera glutinãda.

[a] Li. 32. c. 9

Iuris vires.

Ad vlcera sordida, & serpentia.

Ad gingiuarum, & dentium vitia.

Ad ischiadicos.

[b] Cap. 158.

[c] Li. 1. c. 38

Vsus ad oleum excipiendum.

B, C (margin letters)

DE TELLINIS. Cap. LXXII.

SYNONYMA.

D

DE Tellinis diuersas inuenio opiniones. Etenim Athæneus eandem cum Latinorum mytulo (sic enim pro μύτλον legit Hermolaus) esse opinatur, mytulumque & Tellinam, de quibus nos capitibus separatis loquimur, inuicem confundit. Nos Aristotelis μύας, & Dioscoridis μύακας, mitulos Plinio dici putamus: nam præterquam quòd Dioscorides diuersa faciat capita, diuersas quoque illorum tribuit facultates. Plinius pectunculis, quæ Dioscorides Tellinis, tribuit, videtur enim pectunculos pro Tellinis accepisse. Marcellus verò Dioscoridis interpres Tellinas opinatur eas Conchulas esse, quas etiam nunc Tellinas Romani vocant, Aristophanes grammaticus citante Pet. Gyllio Tellinas dicit patellis similes esse, eisdemque pueros pro cornibus vti solitos fuisse: à quibus, inquit ille, longè diuersæ sole clarius videntur esse, Zoographus Rondeletij, & Bellonij sententię subscribit, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses, & Romani etiamnum sic vocant. Tellinarum alicubi meminit Martialis, vbi quoque interpretes perperam mitulos interpretantur. Dicuntur Tellinæ à crescendi celeritate. ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, ocyssimè enim perficiuntur, quod Aristoteles præterea pectunculis, ac purpuris etiam commune esse ait, anno enim magnitudinem totam implent, τελλῖναι, μυτίλοι, & ξιφύδρια à Votto-

Tellinæ, & mituli confunduntur.

Tellinæ quæ.

Etymon.

no ponuntur pro synonymis, nos verò τελλίνη & ξιφύδριον tantùm: sic enim & hodie Græci vocant, Romani vetus, vel Græcum mauis vel Latinum nomen retinent, Tellinę dicentes. Veneti piscatores vocant Capparazzole, siue capparole, Hermolao teste à capparis similitudine. Nos Bononienses vocamus Calcinelle. Arabicè dicuntur Sedef, & Talsam, Hispanicè Brignigois, Gallicè Flion, has non agnouisse Lutetiam refert Bellonius; raro etiam à Massiliensibus visas. apud Lesbi incolas Chinades vocantur. nomen autem Germanicum Tellinis præter Conchularum commune Zoographus ait se non inuenisse. E

Calcinelle.

Chinades.

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

a Lib. 3.

Marinæ, & fluuiatiles.

TELLINARVM duo genera sunt [a] Athenæo, marinæ nempè & fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum ostijs reperiuntur. τελλῖναι, ait, γίνονται μὲν ἐν κανώπῳ πολλαί, τῶν ὑπὸ μὲν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσιν, ὧν λεπτότεροι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαὶ διαχαιρητικαὶ τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι, αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. id est, Tellinæ in Canopico ostio multę sunt, & in Nili ascensu, (sub Nili inundationem vertit Zoographus, sed idem diuersis verbis mihi dicere videntur,) quarum quæ tenuiores sunt regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non sunt, præterea benè nutriunt, fluuiatiles autem dulciores sunt. Hæc ille. Tellinæ autem fluuiatiles, auctore Oribasio maiores sunt, & plus succi habent, quales ait Aegyptias esse. Basilicas, id est, Regias Athenæo dictas, Rondeletius suspicatur maiores, & fluuiatiles. sicuti Basilicas nuces dicimus pro iuglandibus, & vulgo chartum regalem, siue Basilicam, quæ maxima est, cognominant; Athenæus verò, cuius græca verba recitat Rondeletius, pro prima Tellinarum specie, Basilicas facit marinas λεπτοτέρας, id est tenuiores, vel simpliciter minores (Hermolaus vertit tenuiores, exilioresque) aitque esse minus dulces, magis ad alui solutionem salsedine nimirum sua, idoneas. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores sunt, regiarum cognomen potiùs mereri videantur; minores tamen sic appellari etiam sentit Zoographus, (quæ opinio nobis quoque maximè probatur) subdens Basilicas & marinas esse salubriores (præsertim quæ in arenosis fluctibus obnoxijs litoribus degunt, vt ferè solent) quàm fluuiatiles: quæ impropriè sic dicuntur, cùm non tam in ipsis fluuijs, quàm eorum ostijs, vbi plurimum cœni aggeritur, reperiãtur. Quod autem salubriores sint, vel inde etiam liquet, quòd aluum subducant, quòd in sanitatis tuendæ ratione valde salubre est, id verò fluuiatiles non item facere compertum est. Hæ quidem cùm dulciores sint, nutrire quidem ampliùs, sed citiùs saturare, & fastidium sui inducere possunt. Bellonius quoque de minoribus loquens, Basilicas nominari vult, nulla verò addita icone, sic describit. læuis est Tellinarum testa, candida, nequaquam striata, crenulis tenuissimis denticulata, in longitudine diffusa, & angusta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. sic ille. Rondeletius expressis etiam iconibus, duas differentias se in Agathensi sinu reperisse scribit, minorem & maiorem, rufi coloris. Priorem sic describit. Duplici testa constat, siue concha, vtraque simili, læui, valida, & satis spissa, in ambitu serrata, qua de caussa ad vnguem coniunctæ sunt. intus leuiter cauæ sunt, caro alba, in qua μήκων cernitur. Alterum Tellinarum genus, inquit, in litore Agathensi ad ostium Eraris fluminis inueni superiori simile, nisi quòd testa sit maiore, tenuiore, minusque spissa, & ex rubro flauescente, parte, qua testæ colligantur, in acutiorem angulum desinente. Addit præterea tertiam Tellinarum speciem, quæ cùm figurâ superioribus sit similis, meritò tertij earum generis eam esse putat, & inter tellinas connumerat, his tantùm differre dicit, quòd colore sit candido, testa perspicua, & pellucida, ex additamentis multis conflata, intus læuissima. Tenuis admodum, & ambitu magis F G H

Tellinę regiæ.

Fluuiatiles quales.

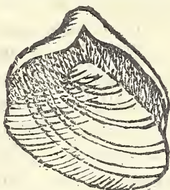
Basilicę, siue regiæ quales.

Basilicę marinæ Atheneo.

Bellonij descriptio.

Duæ species, earũq; descriptiones ex Rondeletio.

Tellina 1. Rondel.

Tellina 2. Rondel.

Tellinarum species Zoographi.

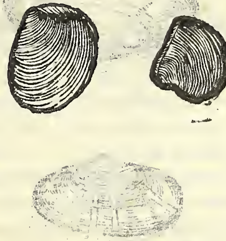
A magis rotundo. Huic Tellinæ non absimiles sunt binæ istæ à me appositæ, licet minores. Ponuntur præterea à Zoographo Conchularum quarundam icones, quas Venetijs se accepisse refert, Tellinarumque nomine mereri,& magis quidem illam, quæ A. litteræ subijcitur: quamuis eam aliqui pro Conchæ Peloridis specie accipiant. alteram, sub littera B. Venetos Peuerazzã à pipere cognominasse prędicat. Nos aliquot ponimus tabulas, in quarum prima habes duas Tellinas foris candidas, læues, modicè flauescentes, in ambitu non serratas, parum cauas, intus autem magis ad flauum tendentes. secundo loco sunt quinque aliæ magnitudine inter se differentes, in altera tabula primo loco est Tellina cum duobus dentalibus: testa albicat, eiusq; superficies,& ambitus flauescit, læuis, neque serrata. secundo est Tellina, cum dentalibus, quam Basilicam, seu regiam appellarem, à priore non multùm differt, nisi quòd rotundior appareat. Ex Tellinarum genere etiam videntur esse quatuor postrema tabula expressæ. Prior earum partim candicat, partim flauescit, diaphana,& fragilis admodum. Altera subcastaneo, & albo colore est. Tertia,& quarta similes, cinereę, lineis purpureis transuersalibus. Quas verò ex Zoographo me dare iam dixi, habebis in calce operis.

Peuarazza. Authoris Tellinæ.

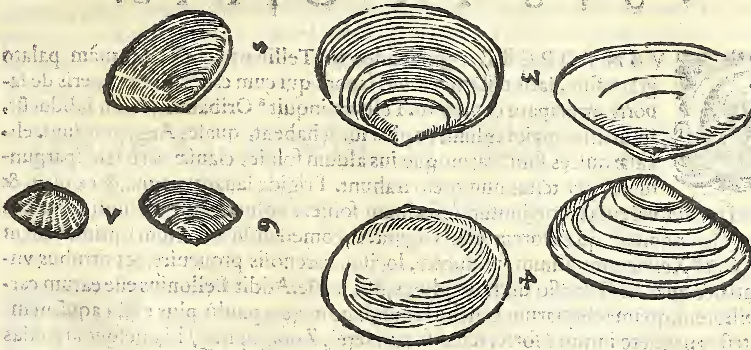
Tellina tertia.

Tellinæ congeneres.

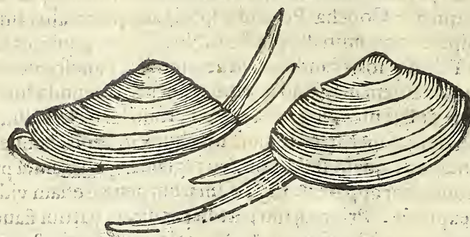

Tellinæ aliæ colore,& magnitudine diuersæ.

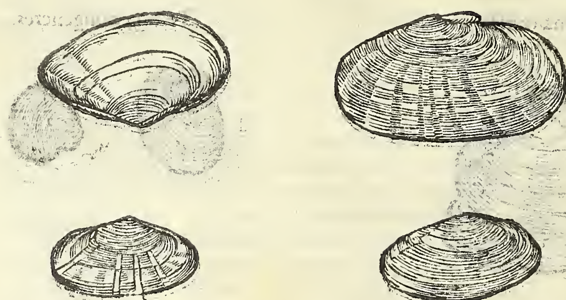
E

Tellinæ cum dentalibus.

Tellinis congeneres.

F

G

VSVS IN CIBIS.

VANTOPERE commendentur Tellinæ in cibis, & quàm palato gratæ ſint, ſatis teſtatur earum ſapor, qui cum cæteris ſuis generis de ſaporis principatu contendit. Tellinæ, inquit [a] Oribaſius, aluum ſubducũt, fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Aegyptiæ ſunt. elixatæ dulces ſunt, earumque ius aluum ſoluit, clauſæ verò ſale ſparguntur, & per teſtas humorem trahunt. Frigida lauantur aqua, & ex oleo, & aceto, vel menta, vel ruta comeduntur. qui aluum ſoluere voluerint, eas ſolubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, ſi comedantur vêre, ſunt optimæ. Idem de ijs recẽſet [b] Xenocrates, aluum ſubducere, locisque arenoſis prouenire, & portubus vndis agitatis, & quas ex Oribaſio diximus, dotes, illis ineſſe. Addit Bellonius eſſe earum carnem molliorem, quàm reliquarum conchularum, harum quæ paulò plus extra aquã manſerunt, teſtas pandere inquit (fortè, teſtæ ſe pandere, Zoographus) hianteſque arenulas excipere ſolere, de quibus Romani meritò conqueruntur. Quamobrẽ multò meliores ſunt in vrbibus, quæ in mari abluuntur, vt Venetijs, & Ianuæ. Romæ ruſtici in ſaccis per Vrbem Tellinas circumferunt, quas modiolis diuendunt. Cùm enim exiguo corpore conſtent, nec facilè aperiantur, guſtuique gratæ ſint, mirum immodum ob id expeti, bellariorumque loco aſſumi ſolent, cuius etiam meminit Iouius his verbis. Paruæ illæ Conchulæ à veteribus Latinis mytuli, à Romanis, aut hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatę, (quã ſententiam capite de mitulis ex Matthiolo improbauimus,) bellariorum locum obtinent. ſunt enim gratæ guſtui: verùm arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt. Hæc ille. Veneti Ichthyopolæ aqua marina demerſas in laguncnlis ſolent adſeruare. viuunt enim in arena, ob id niſi priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt, parum etiam ſunt coquendę ex aceto, vel omphacio: cum pipere eſæ, appetentiam excitant. meminit etiam Matthiolus poſita illarum icone in commentario ad Dioſcoridem capite de Tellinis, vbi inquit, notiſſimas eſſe in Italia Tellinas, præſertim

[a] 2. Collect. Aluum ſoluunt.
[b] De Aquatil. Caro mollior reliq. Conchis.
H
Bellaria ſunt.
Cur lauentur.
Difficile concoqui.

tim

A tim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quòd ori sint valde gratæ, easque verò ab arena optimè repurgari etiam iubet. Iam verò earum carnem difficilè coqui tradit [b] Castor Durantes, ventriculoque esse noxiam; de fluuiatilibus fortè intelligit; etenim marinę, & inter has tenuiores, quas Basilicas (vt iam multoties diximus) vocat Athenæus, stomacho graues non sunt, teste vel eodem auctore. Fluuiatiles autem dulciores dixit, has itaq; ventriculo minus conuenire non ab re putari possit: nam sitim excitare eas, calculosq; gignere idem auctor est: contrà illas, si optimè ab arena purgentur, & cepis frixis, vino modico petroselino, & aromatibus condiantur, præstantiores esse, ac salubriores, potissimum senibus, omnibusque pituitosis, hyemis tempore magis conuenire, maximè verò maiores, atq; recentiores cæteris antecellere. Recentes, inquit [c] Dioscorides Tellinę aluo vtiles sunt, sed maximè ius earum, salitæ vtuntur, tritæ in cinerem, & cum cedria instillatæ auulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur, quod postremum etiam tetigit [d] Galenus ab ipso Dioscoride fortè mutuatus, Tellinas salsas (ταριχηρὰς) vstas cinerem relinquere, aiunt, causticum, adeo vt is cum Cedria mixtus, & instillatus, euulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat. [e] Idem aliàs ad pilos inutiles, & pungentes in palpebris, euulsis mox B oblini iubet. Earundem tenuissimum puluerem Archigenes apud eundem commendat, sed cineris, quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum casum pilorum in palpebris prohibere tradit Iouius ex Oribasio, non admodum rectè, vt putat Zoographus; quibus vacat, apud Oribasium inquirant. Eum autem, reperio, Tellinas, (Tellinas per l. duplex legerem,) vel Xiphydria ad aluum subducendam ab eo celebrari, idque ante scribit senex [f] Hippocrates. Mituli, ait pectines, ac Tellinę magis aluo secedunt, quàm purpurę, pinnę, patellę, buccina, & ostrea, ipsa quidem sicca sunt; succi autem ipsorum aluum mouent. Idem sensit Aretæus, qui in curatione elephantis in cœna apponi iubet marina, quotquot ventrem subducunt, Tellinarum iuscula, ostrea, &c. Idem in iliaco affectu: aut medicatio (inquit) fiat cum iure aliquo aluum subducente, cochleæ valde elixæ, & ipsarum succus, aut Tellinarum. Hæc sunt, quæ spectant ad vsum medicum. Sunt præterea pueris in vsu Tellinæ, vt & lepades, ad tubæ sonum imitandum; referente [g] Athenæo, cuius
„ hæc sunt verba, interprete Rondeletio: Callias Mitylenęus libro de Patella Alcæi, apud
„ Alcæum odam esse scribit, cuius initium est Petrę, & cani maris filia: ad cuius finem scriptum est. Ex patinis animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro Λεπὰς, id est patella, C Aristophanes legit χέλυς, id est testudo, aitque Dicæarchum non rectè legisse Λεπάδας, iisque ori admotis puellulos sonare, & lasciuire, quemadmodum Tellinis solent procaces adolescentuli. Sopater Phlæacographus, in comedia, quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit. At resiste, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus
„ illapsus est.

[a] In Thes. Janit.

Ventriculo noxiæ fluuiatiles.

[c] Li.2.c.8.

[d] De simplic. medic. 11.38.

[e] Lib.4. de compos. secun. loc.

Oribasij locus notatus.

[f] Lib.2. de Diæt.

[g] Lib. 3.

DE BALANIS. Cap. LXXIII.

ÆQVIVOCA.

BALANVM Latini vocant, quod Græcis Βάλανος dicitur, animal ex aquatilium genere quod ἀπὸ τῆς πρὸς δρῦϊνας βαλάνους, vt refert Athenæus, nomen sumpsit. Cæterùm, Βάλανος significat multa, quę omnia, quoad fieri poterit, paucis perstringã: omnia scilicet, quę apud nos glandis vocabulo comprehenduntur; præcipuè tamen ita Dactyli appellantur, vt oliuæ, etsi quæ sint alia, quæ nucleos intus habent. Accipitur apud Theophrastum [a] Βάλανος pro arbore quadam, de qua plura apud eum inuenies. Præterea eam quoque, quæ glandes fert, Balanum appellari volunt. propriè verò quercus fructus est, quem nimirum glandem Latini dicũt, & ad similes arborum fructus transfertur (imò Marcellus tradit fructus omnes longiores hoc nomine contineri: sed etiam Glandis appellatione apud Iurisconsultos omnes ferè fructus, vt quidam tradunt) accipiuntur, vt Βάλανοι δρυϊναι glandes quercinæ, & Βάλανοι sunt Σαρδιαναι Castaneæ, (vt Plinius docet,) etiam est celebris Βάλανος μυρεψική, quam Plinius, & Aetius μυροβάλανον voce composita dicunt. Glans vnguentaria, fructus arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis, quæ quod in Aethyopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam nascatur; Αἰθιοπική, Θηβαϊκή, Ἀραβική, Πετραία, Συριακή, Αἰγυπτία dicta est, vt recenset Gorræus, addens

Nominis ratio.

Balani quę vocentur.

[a] Li.4. c.2.

Balanus arbor.

Glans vnguentaria.

dens falsò quosdam opinari esse eam, quæ hodie nux muscata nominatur. Est item βάλανος Gorræo extremi penis carnosa substantia in glandis similitudinem facta, vtrunque penis meatum, quem natura vrinæ, & semini communem effecit, complectens, & ambiens, vnde βαλανοβόρον, glandiuorum Diogenes Cinædum quendã appellasse fertur, quo sensu Martialis quoque pastas glande nates dixit. Apud medicos suppositorium Barbaris vocatur, quod in glandis formam efficitur, ad deijciendam aluum, Græci Balanum, Latini glandem etiam vocarũt, sed eo significatu pro collyrijs abusum esse Columellam, Cœliumq; [b] Aurelianum medicum, tradunt lexica. Est βάλανος etiam μοχλός obex, pessulus, licet Aristophanis Scholiastes velit esse τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μόχλον σιδήριον, quod & μάγγανος vocetur. Est postremò Balanus nomen Vrbis in Epiro.

Cinædus βαλανοβόρος.

[b] Li. 6. c. 6.

SYNONYMA.

Pholades, an Balani.

QVAS Rondeletius Pholades vocat, Balanos quidam esse iudicant. mihi differre videntur, atque iccirco separatim de ijs agam. Quæ hîc pinguntur testacea Græci nostræ ætatis, adhuc antiquo nomine, Balanos vulgo nominant, Plautus, & Columella etiam Balanos à glandium similitudine, Læues sunt, vt inquit Petrus Gillius, & in cauernis saxorum stabulantur. Veneti nõ rectè Dactylos vocant. Ab Aristotele inter testacea numerãtur, βάλανοι, & glandes conuertit [a] Theodorus Gaza, sed ex eo non possumus, inquit Rondeletius colligere, quid hodie glandes appellare possimus: earum enim meminit breuiter, περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετρωδῶν τίθεται, καὶ βάλανοι, Rimis, cauernisque saxorum vertibula generantur, & glandes. Bellonius Pollicipedes vocat, quia vulgo poulsepieds dicuntur, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant: racematim, inquit, Oceani cautibus adhærent, & nomen antiquum nullum habent. Zographus Meercicheln posse nominari putat.

[a] Lib. 5. de histo. anim. c. 15.

Pollicipedes.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

IN Ligustico litore musculorum est genus quoddam, inquit Rondeletius, in saxis latens, nonnulli glandes veterum esse putant, sed pholades esse potiùs existimauerim, de quibus postea dicemus, si quis tamen nimis perfractè defenderit glandes esse, non refragabor. Liberè dicã quid sentio. duo, mea quidem sententia, glandium genera sunt, vnum quòd in Gallia, & Britannia nostra pruspepiez appellãt. Pollicipedes nominant quidã, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant, quod nomen, eiusq; interpretationem non probo. Id genus glandem esse colligimus, quòd illi cum glandibus magna sit similitudo. Nam vt glandis quercus, vel Ilicis pars prior læuis est, & in acutum tendit, posterior aspera, sic hæc, quæ saxo affixa exhibemus, posteriore parte, qua saxis hærẽt, rugosa sunt, & aspera, glandiumque caliculis posteriorem earum partem arctè retinentibus, simili. Plura ex vna radice pendent è saxorum rimis. Ex testaceorũ genere sunt. pars enim prior longa, rotunda, ex duabus testis componitur, colore, & leuitate vngium, in medio rimula est, ex qua capillamenta quędam veluti pluma rubescentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus constat, tota in quinque digitorum longitudinem accrescit, crassitudine sunt pollicis in Hispania: in Britannia nostra sunt minores. Pars posterior, quæ saxo alligatur, corio duro, asperoq; potius, quàm testa constat, ex nigro flauescit. Hæc omnia ille. Addens præterea speciem alteram paruam; glandes

Duo glandium genera.

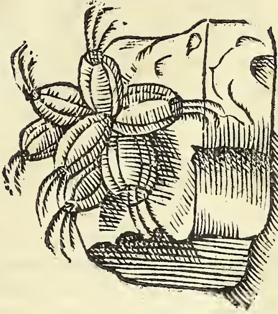
Pollicipedes.

Balanus Rondel.

A des hæ, inquiens, si cui non placeant, alias propono, quæ glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis, & in rimis nauium, quæ diutiùs immotæ vno in loco manserint; adnascuntur etiam mitulis. Vidi equidem mitulos, vetustos, & mortuos totos istis glandibus opertos, & naues præ vetustate putres, quibus frequentissimæ adnatæ fuerant. Hæ glandes striatæ sunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent, paruæ semper manent. Quamobrem has paruas glandes, illas magnas appellare possumus. Nostri prorsus negligunt, ac ne degustant quidem. Sic Rondeletius. Differentiam quoque ratione magnitudinis agnouit[a] Athenæus; etenim esse alias alijs maiores. Αἱ βάλανοι, ait, δὲ εἰ μείζονας εὐέκκριτοι, καὶ εὔστομοι. Glandes, id est, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur, & placent palato. Eodem authore, βάλανοι διαφέρουσι παρὰ τοὺς τόπους, αἱ μὲν γὰρ αἰγύπτιαι γλυκεῖαι ἁπαλαί, εὔστομοι, θρεπτικαὶ πολύχυλοι, οὐρητικαὶ, εὐκοίλιοι. αἱ δ' ἄλλαι ἁλυκώτεραι. Glandes pro locorum varietate differunt. Aegyptiæ dulces sunt, teneræ, ori gratæ, copiosi nutrimenti, multi succi, vrinas cient, aluum soluunt. Aliæ magis salsæ sunt. Eadem locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodum enim Aegyptiæ glandes ad Nili ostia captæ dulciores sunt, copiosiorisq; nutrimẽti, & succi; ita ostrea in ostijs Rhodani, Sequanę, Garũnæ capta, dulciora sunt alijs, quæ procul ab aquis dulcibus capiũtur, ac proinde hæc, quòd magis salsa sint, magis aluum solicitant, minus nutriũt. Quas Bellonius pro Balanis repræsentat icones, nos inter Cõchas Rhomboides posuimus. de ijs autem habet hæc verba. Plures ab vno exortu coagmentantur, veluti si quispiam fingat aliquot ocreas simul alligatas de quodam loco editiore pendêre, quarũ soleæ deorsum sitę sint. minoris digiti crassitudinem habent: quinque digitos longi sunt, ac magno aceruo simul coagmentati, ab eodem exortu, saxo firmiter adhærentes, teretes, nigro corio vestiti: quorum extrema, seu capita eodem modo prominere videntur, quo pes tibię alligatus est: in qua quidem extremitate rima inter duo duriora veluti testacea ora apparet, cui branchiæ subsunt. Hæc ille. Duæ à nobis tabulæ Balanorum hîc exhibentur, in prima habes Balanos multos modicè rubescentes simul adnatos; in reliquis à suprà allatis descriptionibus non differunt. secundo loco sunt alij Balani à D. Antonio Gigãte mihi communicati à prioribus haud longè dissimiles, nisi quòd in his color rubeus non appareat, præterea striati sunt, foramen habent, ex quo frondem quam vocant, non, vt priores, emittunt. in altera tabula primo loco ostreaceum exprimitur, quod

Balani secunda species Rondel.

B

Mitulis adnascuntur.

[a] Lib. 3.

Differentię à loco.

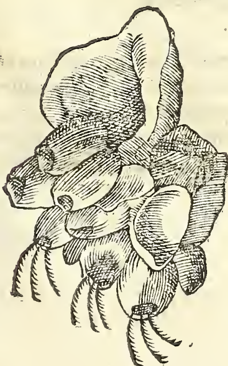
Ostrea ubi meliora.

Icones Bellonij consideratæ.

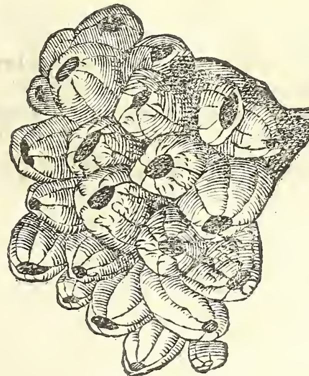
C

Tabulæ ab authore editæ considerantur.

Balani rubei.

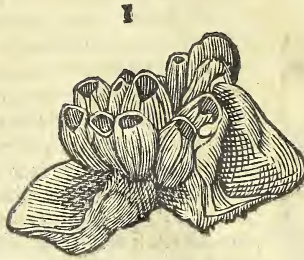
Balani alij à D. Ant. Gigante communicati.

D

polyceps

Balani, ſiue Polycipedes alij.

polyceps appellari meritò poteſt, quoniã velut ex multis Balanis compactum eſt, figuraq; habet Balani, (quare inter Balanos mihi videtur adnumerandum.) læue, rubeſcens, cęteriq; prædictis ſimile. ſequuntur poſtea alij ſimul coniuncti cuidam conchylio extrinſecus colore rubeſcente. Tertius polyceps ab hiſce non differt. Quarto, & poſtremo loco habetur Balanus, ſeu polyceps ſeſſilis in parte inferna, vbi inſidet, maximum habet foramen.

A

VSVS IN CIBIS.

ON tantùm esui esse balanos, verùm etiam gratos esse palato, nobis Epicharmus scriptum reliquit, qui in nuptijs Hebæ tanquam in lautissimis epulis nominat κογχύλια, λεπάδας, τηθυ'ακα & βάλανυς; & Macrobius in conuiuio, quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est, Balanos nigros, & albos inter alia testata recenset. In Hispaniæ parte ea, auctore Rondeletio, quę Oceano alluitur, & in Normania, & Britannia frequentissimi sunt, perque vicinas vrbes, pagosque diuenduntur. Mulieres, & delicatiores homines alia fastidientes cibaria, hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est, sugitur, tum priore parte contorta, & disrupta, caro extrahitur, & ex aceto editur. Bellonius quoque Armoricos litorales, refert, magnam horum copiam in pagos, & vrbes vicinas conuehere, illosque vili pretio diuendere, esse autem optimi saporis, ac mirum immodum fastidia stomachi subleuant, vt etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua salsa, pulpam habent duriusculam, quam auferunt sinistra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra verò caput arripientes: quod posteaquam contorserint, pulpam à theca extrahunt, vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem, quę inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur, ac manditur. Balanos præterea, scribit Archigenes apud [a] Galenum, stomachicis conuenire, idemq; iam ostendimus ex Bellonio.

Vbi frequẽtissimè vendantur. Vt coquantur. B Vt elixentur. [a] De cõpos. med. lib. 8.

DE PHOLADE. Cap. LXXIV.

ÆQVIVOCA.

C HOLAS dicitur, quod antris, & latibulis conditur, vel quod in cauernis & lustris delitescit, vnde Suidæ ex Babrio afferenti φωλὰς est σπήλαιον κρυπτὸν, spelunca abscondita, antrum, occultum, latibulum, & huiusmodi. deducitur autem à φωλάζω, vel φωλέω verbo, & φωλεύω, quod significat specu lateo, vt primitiuum φωλεὸς, siue φολεὰ, id est specus, latibulum, lustrum. φωλεῖν, & φωλεύειν dicuntur, auctore Eustathio, aues, reptilia, vrsæ, aliæq; animantes, cùm in terra, saxis, alijsvé latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æstus vitandi gratia: vnde etiam vrsæ Græcis φωλάδες cognominantur. Suidæ rursus φωλὰς est εἶδος νόσου. De Pholade verò conchylio, eiusque synonymia nihil ferè inuenio cùm apud Græcos, tùm apud Latinos. Rondeletius in quibusdam Italiæ littoribus, dici testatur Balanos, sed differunt, quamobrem de Pholade separatim tractauimus.

Pholas q.d. Vrsæ cur pholades dictæ.

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

D

QVALE sit ex Testatis, quod φωλὰς Græci vocant, solus Rondeletius, adhibita etiam icone, studiosis communicauit. Ita in saxis latet, inquit, vt saxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguum, & sensui vix patens aqua nutritur. Testis constat duabus, longis, non in latum extensis mytulorum modo, sed rotundis. Intus eadem ferè est caro, quæ in mitulis. In saxis adeo duris nascitur, vt non nisi ferreo malleo diffracto saxo distrahatur. Sunt qui putent in saxis aquæ salsæ vi excauatis prouenire, alij in luto in saxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in saxorum cauernulis, vel vi, vel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari, atque in concham verti, quæ cauitatis, siue foraminis figuram seruat. Vidi huiusmodi conchas in portu Veneris. Missum est ad me alio ex littore saxum, cuius partem hîc expressi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, sed foramina tantùm appare-

Testa. Caro. Saxis vt innascantur. Rondeletij opinio.

apparebant tam exigua, vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto caui- E
tates internæ multæ erant, vario ſitu, & diuerſæ magnitudinis, in quibus Conchas iſtas reperi, quas cùm ſaxo depictas exhibeo. Quare figuram diutiùs contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus lib. 3. Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multum alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. Primum huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur feræ, quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quòd latêre ſignificat, ita nihil in marinis rebus reperias, quòd penitus in ſaxo lateat, ſicuti conchæ, quas proponimus, deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt; nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam meminit præter Athenæum. Hæc omnia ille. Noſtra Pholadum icon ab illa Rondeletij nihil, vel parum differt. In ſaxis enim latent. earum teſtæ (duabus autem conſtant) coloris ſunt rubri ad album tendentes, longæ, & rotundæ: in reliquis ſimiles illis, quas poſuit Rondeletius. Nos quoque ſuprà de eiuſcemodi teſtaceorum ortu multa diximus ex Goropio, quæ hîc non repetimus. Cùm Rondeletij figura conuenit, vt dixi, quæ hîc à me adijcitur: & neſcio num etiam iſthæc altera quinq; digitos longa, cinerea. F

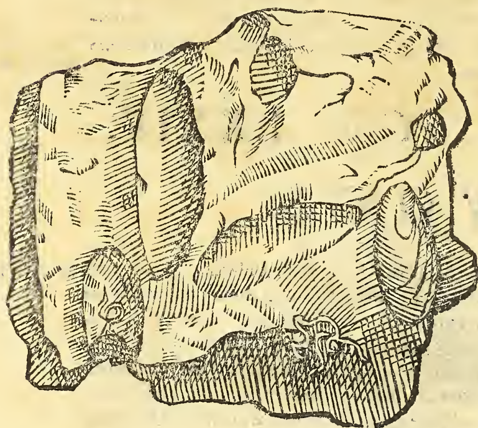
Balanos nō eſſe.

Multū nutriunt.

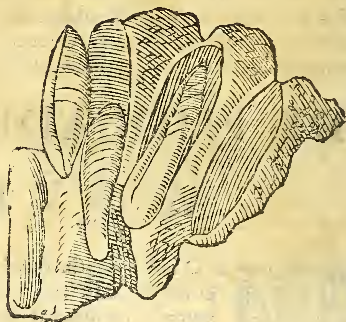
Nominis ratio.

Virus olēt.

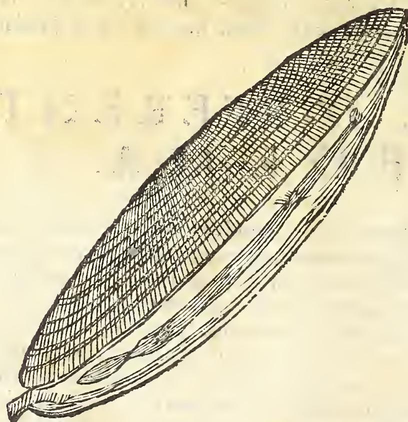
Pholades Rondeletij.

Pholades authoris in ſaxis hoſpitantes.

Pholas concha alia.

A

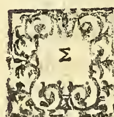
DE SOLENE. Cap. LXXV.

AEQVIVOCA.

CANALEM, siue fistulam, vt in aquę ductu σωλῆνα vocauit Plutarchus in libro, qui περὶ φιλοπλουτίας inscribitur; ὥσπερ οἱ περὶ τοῦ σωλῆνος οὐδὲν ἀναλαμβάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἀλλ᾽ ἕκαστος, εἰς ἕτερον ἐξ ἑαυτοῦ μεθιείς. Σωλὴν etiam, siue Σωλὴν μηχανικὸς Chirurgorum instrumentum est rotundum, oblongum, cauum, in quod crus, aut femur fractum conijcitur, & continetur: simile quidem glossocomo, sed figura differens, teste Galeno comm.2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, quo loci Hippocrates de eius vsu multa disserit. Ab Anatomicis pręterea σωλὴν ad canalis fictilis similitudinem dicitur medium foramen, quo B omnes ceruicis vertebræ peruiæ sunt, & spinæ medulla à cerebro descendit, id quod alio quoque nomine ἱερὰ σῦριγξ appellatur, vt scribit Gorræus. Sacra fistula.

SYNONYMA.

Σωλῆνες, à Græcis vocantur istiusmodi testacea, vt diximus, item αὐλοί, δόνακες, ὄνυχες, nec non & δάκτυλοι, quorum synonymorum omnium Plinius meminit his verbis. Solen, siue Aulos, siue Donax, siue Onyx, siue Dactylus: dicitur autem Solen à canalis, siue tubi similitudine, αὐλὸς tubæ modo excauatus, Δόναξ à figura arundinis crassæ, concauę, apud amnes nascentis, quæ δόναξ, & Cypria arundo nominatur referente [a] Dioscoride. ὄνυξ verò id est vnguis ab extremis, tenuitate, & figura vnguibus simili, vel à testę colore, & substantia vnguibus nostris non dissimili. At ὄνυξ itidem apud [b] eundem pro re longè diuersa sumitur. δάκτυλοι cur dicantur, habemus ex [c] Plinio. Concharum è genere, inquit, sunt Dactyli ab humanorum C vngium similitudine appellati. Σωλὴν apud Eustathium dicitur ἐκ τῆ σεω καὶ τῶ ὅλος σοολὴν & per crasin σωλήν. Epicharmo autem Σωλῆνες μακροκόγχυλοι vocantur, sic enim legitur apud Atheneū; latinè teretes, longi, & viles dici queunt à Sophrone μάκραι κόγχαι, id est, longæ conchæ. Latinis parum mutata Græcorum voce Solenes dicuntur, quos etiam Gaza modò vngues, modò digitos in vtroque Plinium secutus vertit, vt scribit Hermolaus. Dotoli nomen à Græco Dactyli, detortum Zoographus credit. Genus id Cōcharum, inquit, quod à nostris spoletta vocatur, aliqui Spondylos, alij Dactylos marinos esse volunt. Zoographus spoletta vocabulum accedere ad Germanicum spulen ait, quod cannam vel arundinem significat: propriè verò internodium quo filis agglomerandis vtūtur textores: cuius figuram planè reddit istiusmodi concha. A Venetis hodie Cappæ longæ, vt scribit Gillius dicuntur, qui accolunt, (inquit) Adriaticum sinum Cappas longas nominant. Vocantur, & pesce Canella Bononiensibus, cuius synonymi fortè meminit Albertus, ostrei genus, inquit inuenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter suæ conchæ similitudinē ad cannam. Ragusinis Parszi, quia Pars eorum lingua digitū sonat. Gallis Couteaux, quod cultri manubrium referat. Normanis mansotz, & manchotz, quòd gladij capulum D representet. Anglis Pitot, vt vult Bellonius, vel vt Rondeletius Pirot, sed Zoographus ex Ioanne Fauconero Anglo intellexit, Baglysh potiùs dici. Vuallis in Anglia Thymby.

Solen. Donax.

[a] Li. 1 cap. 115.

Vnguis cur dicatur.

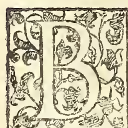
[b] Lib 11.

Dactyli.

[c] Li. 9. c. 61

Etymon vocis Solen.

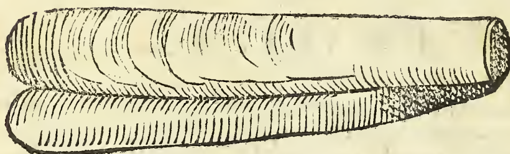
GENVS. DIFFERENTIÆ.
FORMA.

BELLONII Dactylum, seu Solenem marem, Rondeletius concham alteram longam nominat (& nos suprà eam etiam inter conchas exhibuimus) Solenisque speciem esse inficiatur. Fœminæ verò, quia nihil à Solenibus differt, tantùm hîc ponemus iconem, sic autem eam Bellonius describit. Fœminæ (à maribus tribuens differentiam) sinuosam ea parte concham habent, & foramen amplum: posteriore autem (qua conchę cardinibus, seu neruis inuicem

Solen mas Bellonij.

Solen fœmina Bellonij.

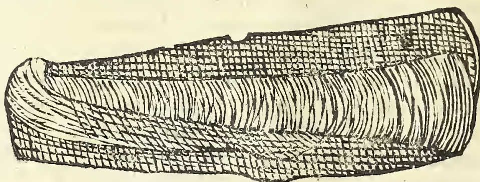

Sexus distinctio.

fulciuntur) aliquid gerunt E muliebri pudẽdo simile. Hęc ille, Plinius, & Athenæus alios fœminas nuncupāt, non quòd ad procreationẽ semen fœtificum hic emittat, illa recipiat. etenim conchæ, Chamæ, solenes, pectinesq; locis arenosis spontè proueniunt. Rondeletius, qui vtrãq; speciem iconibus expressit, Solenem marem hodie nullam nationem à fęmina distinxisse scribit, Athenæus vtrunq; iisdem nominibus appellat. Plinius inter nomina discrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat: fœminas Onychas, quam differentiam nõ improbat Rondeletius. Est igitur Solen mas, inquit hic ex Concharum longarum genere: duplici constans testa, læui, tenui, altera tantùm parte colligata nigro vinculo, etiamsi aliter scribat [a] Aristoteles. Cùm enim διθύρων alia sint altera parte ligata, altera soluta, vt claudi, F & aperiri possint; alia vtroque latere connexa, in his postremis Solenas numerat, cùm contrà semper altera parte solutos videas, neq; in ea aut vinculi, aut articulationis vllius vestigium. Dodrantali sunt longitudine, pollicis crassitudine, harundinis modo caui, extremis duobus semper apertis: anteriore caput exerit, & retrahit testudinis ritu. secundum testæ longitudinem carnem protensam habet. Testa cœruleo est colore, lineas euidentes habet pertransuersum ductas, qua parte colligatur, crassior est, alijs partibus in tenuem substantiam definit, sicuti mytuli. Aqua, & arena viuit. Sic ille, subdens Solenem marem à se verè fuisse repræsentatum. Athenæus enim, inquit, maris testam cærulei esse coloris scripsit: at eius verba illos apertè refellunt, qui Conchæ alterius longæ speciem pro Solene mare depinxerunt. (Taxat Bellonium qui Concham aliam pro Solene mare dedit, nullo pacto inter Solenes numerãdam) ea enim tota candida est. De fœmina verò hęc habet verba. Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, sapore, magnitudine à maribus differunt, in alijs omnibus similes. Testa lineis cæruleis distincta non est, ob id Plinio vnicolores dicuntur. Caro dulcior est, maribus minores esse solent. Solenes vtrique in arena defixi viuunt, ferreo instrumento ex ea eximuntur. Hæc de ijs Rondeletius. Fœminas in arena G stare Bellonius quoq; tradit; sed cùm omnia silent, sursum è profundissimo foramine emergere, & in id (tanquam strepitum audientes) protinus sese abdere, vnde postea nisi pala ferrea in transuersum supposita, ac profundissimè impacta auelli possint, id quod Plinius, & ante eum Aristoteles intellexit, Solenes fugere scribens admoto ferramento; subtrahũt (inquit) sese inferius, & subsidunt ad ima. Nos maris tantùm iconem ponimus, qui à Ron-

Solen mas quid.
[a] Lib. 4. de hist. c. 4.
Contra Aristotelem.
Lõgitudo.
Testa.
Contra Bellonium.
Solen fœmina.
Testa.
Caro.
In arena viuunt.
Instrumento admoto fugere.

Solen mas Rondel. nu. 1.

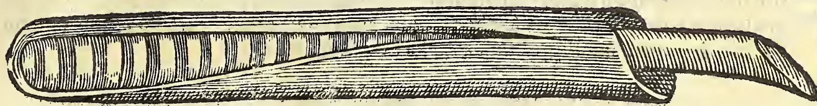
Solen fœmina Rondel. nu. 2.

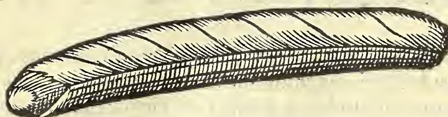
deletij

A

Solen mas authoris.

Cappa longa vulgò Venetijs dicta.

B

deletij Solene mare aliquantulum differt: est enim lineis miniaceis per transuersum variegatus; in altera quoq; conchæ extremitate linea lutea apparet: magnitudine æqualis Rondeletij Solenis. Habes postremò iconem Cappæ longæ, vt vulgò Venetijs vocant, quo nomine Venetijs olim Zographus pingendam curauit.

VSVS IN CIBIS.

C

MARIBVS Plinio teste facultas inest ciendæ vrinæ, fœminæ dulciores sunt, Athenęus eosdē calculosis, & difficilè meientibus vtiles esse tradit; eademque, quæ Plinius, de ijs habet, vt ex eodem auctore vterque transcripsisse videatur, inquit enim Athenæus; Solenes à quibusdam vocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες succi multum suppeditant, sed mali, & glutinosi. Mares quidem virgati sunt, & cærulei coloris, calculosis, & ægrè meientibus perutiles sunt. Fœminæ vnicolores sunt, & dulciores. Sumuntur frixi, & elixi. meliores sunt in prunis tosti quoad hient, qui hos piscantur solenistę dicti fuerunt, vt narrat Phanias Eresius in libro, cuius titulus est, Tyrannorum in quos vindicatum est cædes, his verbis. Philoxenus Solenistes ex tribuno plebis factus est tyrannus, initio piscatione victitans, & Solenas venari solitus, occasione verò data mercaturam exercens facultates sibi parauit. Rondeletius cum sale, aceto, & oleo edi ait, alij oleum improbant ob eius lentorem, & ad glutinosi eorum succi attenuationem acetum, & sal multò magis conferre aiunt. In prunis tosti deteriores sunt, quia magis exsucci, duriores, & sicciores. Illud diu mihi peperit difficultatem, quod Athenæus, & Plinius tradiderunt, nimirum Solenes vtiles esse in cibo calculosis, & vrinas mouere, cùm ipse Athenæus scripserit, mali succi esse, & glutinosi, atque id experientia confirmet; Talis enim succus calculum generare, & vrinam retinere potiùs quàm promouere aptior est; quamobrem de iure id accipiendum

D potiùs cum Rondeletio existimauerim, quod ob salsuginem suam, & acrimoniam præstare illud possit. Ego, inquit Rondeletius, testarum cineribus ad idem malum vti mallem, insigniter enim attenuant, incidunt, & exsiccant, quod si timeatur in exsiccando morsus aliquis, prius sunt lauandi. Sic ille. Solenas fœminas vix edi posse, nisi optimè ab arena repurgatas (multam enim deglutiunt) testatur Bellonius. In ore mandentium eos relucere Plinius scriptum reliquit. His natura, inquit, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere, & quantò magis humorem habeant lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atq; in solo, atque veste decidentibus guttis, vt procul dubio pateat succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore. Hucusque Plinius. Huius splendoris caussam etiam glutinoso Solenis succo adscribit Rondeletius, siquidem quæ tenacia, & veluti glutino compacta sunt, ea læuia, æqualia, atque perpolita esse solent, atque ob id relucentia, vt pix, asphalthum, albumen oui; quæ profectò sentētia non videtur improbanda. Solenas in cibi vsum venire certum est; plerumque verò eos pauperes comedunt: diuitibus tamen etiam

Solenistæ qui.

Tosti super prunas deteriores.

Dubitatio ex Athenęo contra Plinium.

Solutio.

Testarum cinis.

Solenes fęminæ, vt edendæ.

In tenebris lucent.

Splendoris ratio.

Viduarum cupediæ. [a] Lib. 3. de alim. facult. Ius craſſius reddunt.

grati, quia dulces, viduarum cupedias eos vocat Sophron. [a] Galenus dura carne eſſe dicit, & ob id difficulter concoqui. Proprium hoc Solenibus, atque purpuris eſt, vt refert Niceſius, quòd, cùm in iuſculo coquuntur, id craſſius reddant. Vſum in medicina Solenes habere haud comperio, in ſuffitu tamen contra languorem morbi peſtilentis, inter alia Vegetius vnguem marinum admiſcet, ſed hoc de conchylij, purpureuè operculo potiùs, quàm de hac concha putem intelligendum, atq; hæc de Solenibus. E

DE PINNIS. Cap. LXXVI.

ÆQVIVOCA.

Pinnæ auiũ & piſcium.

SVNT præter hocce oſtraceum, de quo modò dicemus, pinnæ etiam auium, ſiue pennæ à plumis magnitudine tantùm differentes. Suntq; piſcium quoque pinnæ quarum adminiculis veluti remis in natando vtuntur. Poſtremò pinna quoduis acutum denotat, vnde & murorum ſummitates pinnæ dicuntur. F

SYNONYMA.

Etymon. Ortographia. Cõcha Aegyptia paralios dicta. Pinna lana Genuẽſiũ.

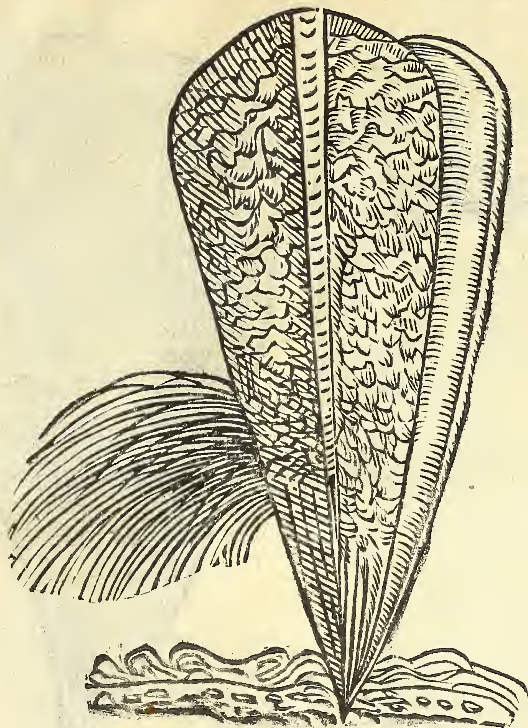

LATINI, ſeruata Græcorum voce, quibus πίννη, & πίννα dicitur, Pinnam nuncupant. πίννη autem à ſordibus fortè dicta, quibus ſemper obducta eſt: ſiquidem πίνος, ſignificat ſordes, vt πιναρὸς ſordidum. Iſidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accuſandi caſu πίνναν dixit. ab vtroque fit genitiuus per η. non πίννας, vt apud Suidam legitur in πιννοτήρης, adnotante Zoographo. Oppiano, & in lexicis græcis Heſichij, & aliorum πίννα impropriè piſcis dicitur, cùm potiùs ſit, vt in ijſdem ſcribitur, ὀςρεῶδες κογχύλιον. alicubi malè per ν ſimplex ſcribitur πίνα. cum oſtreis à Cratino nominantur πίνναι. Hermolaus Concham Aegyptiam cognomine paralios à Democrito Pinnam vocari ſcribit. Adnaſcuntur Pinnis quædam fila inſtar villi, vnde Genuenſes Pinnam lanam appellant, eodem fortè modo, vt ſentit Zoographus, veluti arbor Agnus Caſtus à quibuſdam recentioribus latina voce ſubiuncta præcedentem græcam interpretante. Siculi etiam lanam pinnulam vocant. Pernam Neapolitani. Veneti Aſturam nomine multis alijs conchis communi. Maſſilienſes Nacre. Apud Germanos cùm non habeat nomen, Zoographus ein StecKmuſchel appellari poſſi ait, quod altera eius pars acutior fundo infixa ſit. G

GENVS, DIFFERENTIAE, FORMA.

Tres Pinnæ Rõdeletio differẽtes. Teſta. Color. Perna Plinij.

PINNÆ ex duabus teſtis componuntur, & à mytulorum figura non admodum differunt. Cancri etiam, vt in mytulis gurgitum, in his hoſpitantur, Rondeletio teſte, qui tantam Romæ ſe vidiſſe ſcribit, vt ad cubiti magnitudinem accederet. Iſque tres Pinnarum differentias agnouit magnitudine differentes, quarum minimam Pernam appellauit. Sic autem deſcribit. Mytulis quodammodo ſimilis eſt, niſi quòd ſtrictiorem partẽ multò magis acutam, & longam habet, quoniam in arena, vel in cœno affixa viuit. Teſta foris aſpera eſt, colore fuſco, intus viridi, & argentei ſplendoris, ſi in arena vixerit Pinna, ſi in cœno, colore eſt magis flaueſcẽte, & minus ſplẽdente. Ab inferiore, & ſtrictiore parte in amplã latitudinẽ extenditur, illic arctiſſimè claudũtur teſtæ. hîc facilè diclucũtur. Intus multũ eſt carnis, cuius omnes ferè partes indiſcretæ ſunt, veluti in mytulis. Hæc ille. Ponit præterea alterius Pinnæ iconẽ, quã quòd Plinij Pernæ deſcriptioni maximè conueniat, Pernã ei vocari aſſerit. Natura, inquit, in Concharũ varietate luſit, vt ex vnius generis formis pluribus, veluti H

Pinna magna Rondel.

veluti Tellinis, ostreis, myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non est. Pinna enim altera est, quam hîc proponimus, vt ex figura perspicuum est. Perna à Plinio vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimè stant velut suillo crure longo in arena defixæ, hiantesque qua limpitudo est, pedali non minus spatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Quę omnia ei, quam expressam hîc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris, vnde nomen habet: dicuntur enim Pernæ tam priores, quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ. sic ille, addens. eius generis hanc esse Pinnam, in qua vniones nasci ex Theophrasto tradit Athenæus. Eius verba græca ita recolimus. Θεόφραστος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει οὕτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιοῦσι δ' ἐξ αὐτοῦ τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους. γίνεται δ' ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι. μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. id est Theophrastus libro de gemmis scribit ad hunc modum. Inter gemmas pretiosas margaritæ sunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat ostreum Pinnis simile, sed minùs, tam magnas, quam est magnus piscis oculus. Huiusmodi autem pinnam paruam in Gallico mari reperiri, & in ea paruos vniones, refert Rondeletius. Intus, ait, caro superiori similis, nisi quòd trachelo caret, id est media illa parte dura, & neruosa. Tota igitur intus mollior est, & ad coquendum facilior. Hoc illud est, quod intelligit Plinius, cùm dicit: Intus pro spondylo grandis caro est. Spondylum appellans callum, seu carnem duriorem, & interiorem ostreorũ, quo nomine alibi vsus est, quum loquitur de specie ostreorum, neque in luto capta, neque in arenosis, sed solido vado, spondylo breui, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Tertia eiusdem Rondeletij minor est figura, victus ratione, & bysso similis priori: at magnitudine differens, & eò, vt inquit ille, quòd antequam & acuta, & stricta parte in amplitudinem extendatur, excauata est. In cœnosis, & arenosis viuit defixa, carnem intus duram habet, quæ virus resipit. Bellonius binas pinnarum species, alteram minorem, alteram

Dentes.

Pinna margaritifera Theophr.

Locus.

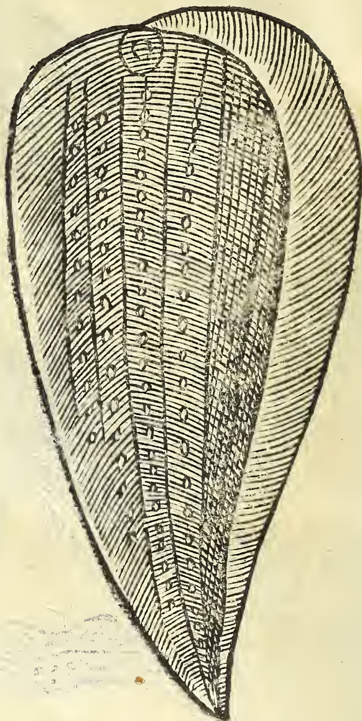
Spōdylus.

Bellonij pinna maior, & minor.

Pinna parua Rondeletij.

Pinna Bellonij.

autem maiorem agnouit. Minoris iconem exhibuit,quæ verò ex tribus Rondeletij pinnis ſit, ignoratur: videtur enim,ab omnibus differre. Icon quam exhibet,ad pinnam magnam Rondeletij accedit: niſi quòd in ſumma concha, qua latiſſima eſt,paruus quidam circulus eſt,quem alius paulò maior ambit:& ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè deſcendunt, per media verò linearum interſtitia, multi exigui circuli, o vocalis qua ſcribi ſolet, circumferentia,paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Teſtam intus argenteæ teſtitudine reſplendere ait: minorem foris magis albicare, intus autem ad cœruleum accedere.Cæterùm qui pinnam nunquam viderit,inquit,mytulum pedem longum,& ſemipedem latum ſibi confingat oportet. Pinna enim eodem circino, quo mytulus (quam Moulam vocamus) tornata eſt:atque eiuſdem coloris teſtam habet. Minor itaque mollibus in gyrum ſpiculis obtuſis hirta eſt, valuaſq; continuo cardine toto latere annexas claudit, ac reſerat,qua inquam parte planior eſſe conſtat, qua autem parte ſeſe in latum expandit,eadem byſſum, id eſt laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Eſt autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum prædurum, ac nigrũ, quod lapillis affigitur,limumque,ac ſpurcitias inde ad ſtomachum attrahit. Nam cũ pinnæ longa ſit, & ſubrecta ſtet, turbinatiorem partem ſuffixam habet: latiorem autem ſurſum ex aqua attollit, præcipuamq; internæ partis humo propinquiorem oſtendit. Nam & maior pinnæ capacitas in ſublime attollitur: in qua etiam plerunque tres pinnoteres videas, aliquando duos, vt plurimum vnum. Idem Bellonius pinnam maiorem nominat Pernam, quæ Rondeletio pinna minor eſt, cui Zoographus aſſentitur. Maior, inquit Bellonius pinna pelagia eſt,rugis profundis caret;duriore teſta contegitur,bipedalis ſæpiſſimè inuenitur: Pinnophylacem, vt minor alit: vliginoſo,ac paluſtri tractu naſcitur,profundiore gurgite immergitur: multum ingrati ſaporis. Similem ferè pinnam cũ Bellonij icone à Corn. Sittardo quondam ſe accepiſſe ſcribit Zoographus, eam ex eodem hic expreſſimus. Nos pinnarum quatuor ſpecies ponimus. primo loco eſt pinna aculeata dodrantis vnius longitudine

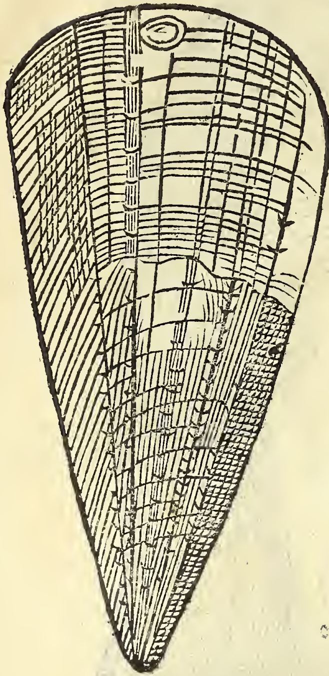
Pinnę quid ſimilitudinis cũ mytulo.

Byſſum ſeu lana.

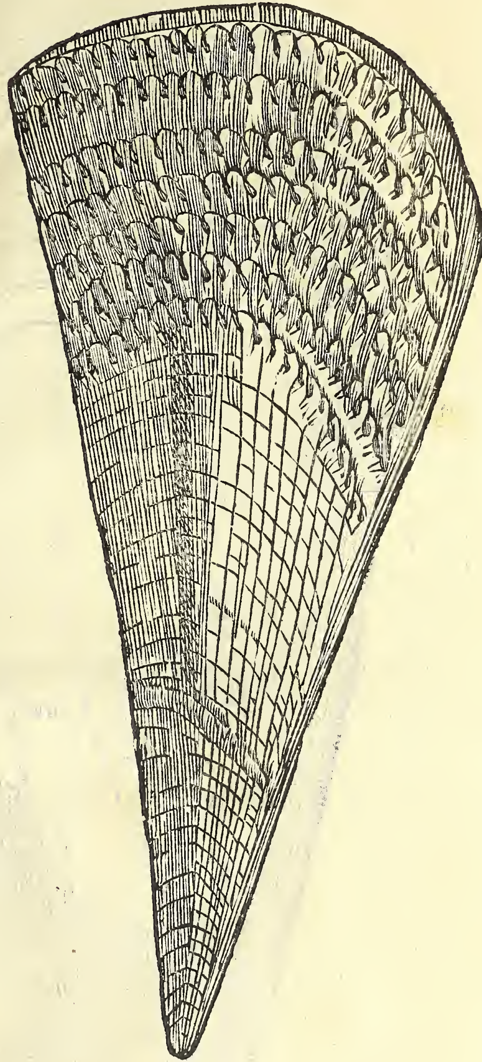
Pinnoteres vbi lateãt.

Icones authoris.

Pinna Zoographi.

Pinna aculeata authoris.

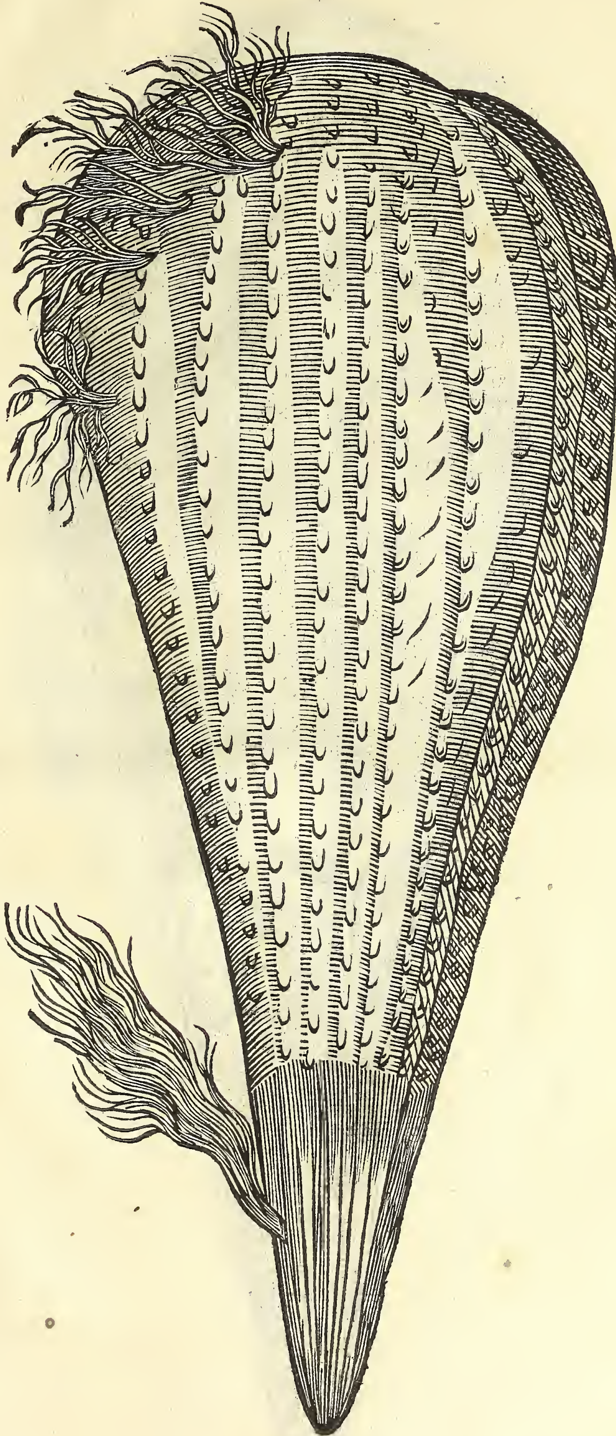

gitudine, teſta foris rugoſa, intus glabra, coloris rubei. Secundo pinnæ paruæ Rond. ſimilis cum capillamentis in acuta parte, quam Pernam eſſe perperam putauit Bellonius. Tertio pinnæ Pernæ fortè genus, cum ſetis illis, vt vocant, teſta foris ſcabra, vt Ariſtoteles voluit. Quarto loco exhibetur alia pinna parte interna, & externa depicta teſta foris fuſca, rubra; & aſpera, intus ſanguinei, & cœrulei coloris, in ima parte acuta; quæ ſenſim in amplitudinem extenditur. Poſtremo loco datur pinna cum tubere verrucoſo intus adnato.

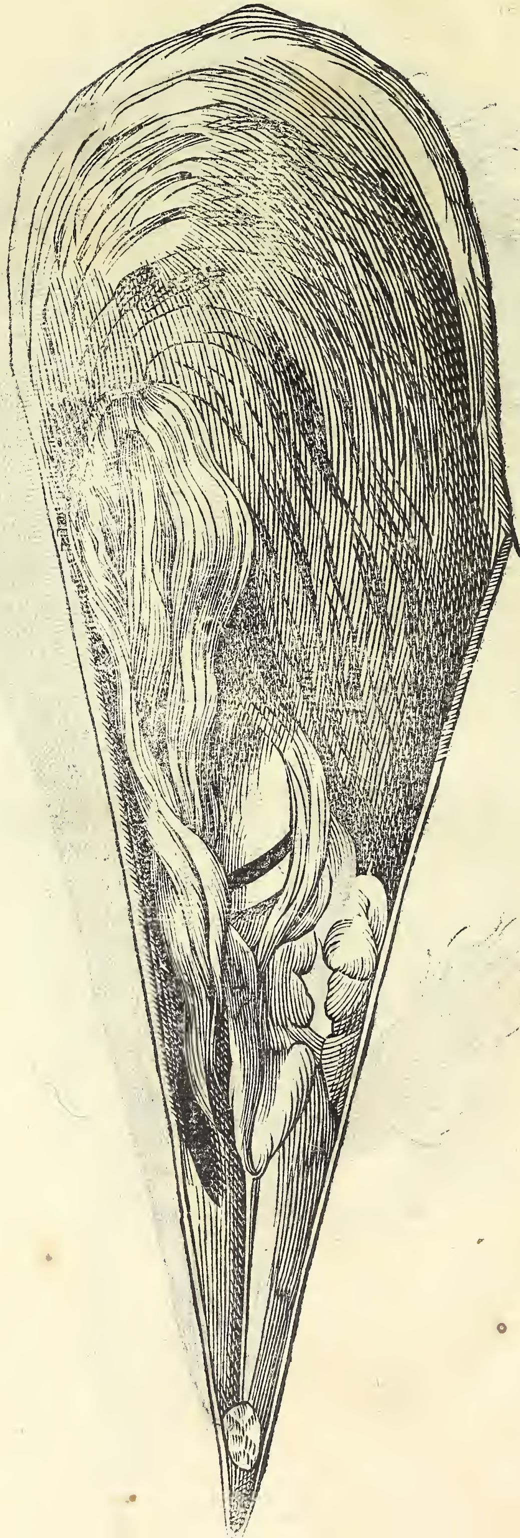
Pinnæ paruæ Rond. ſimilis.

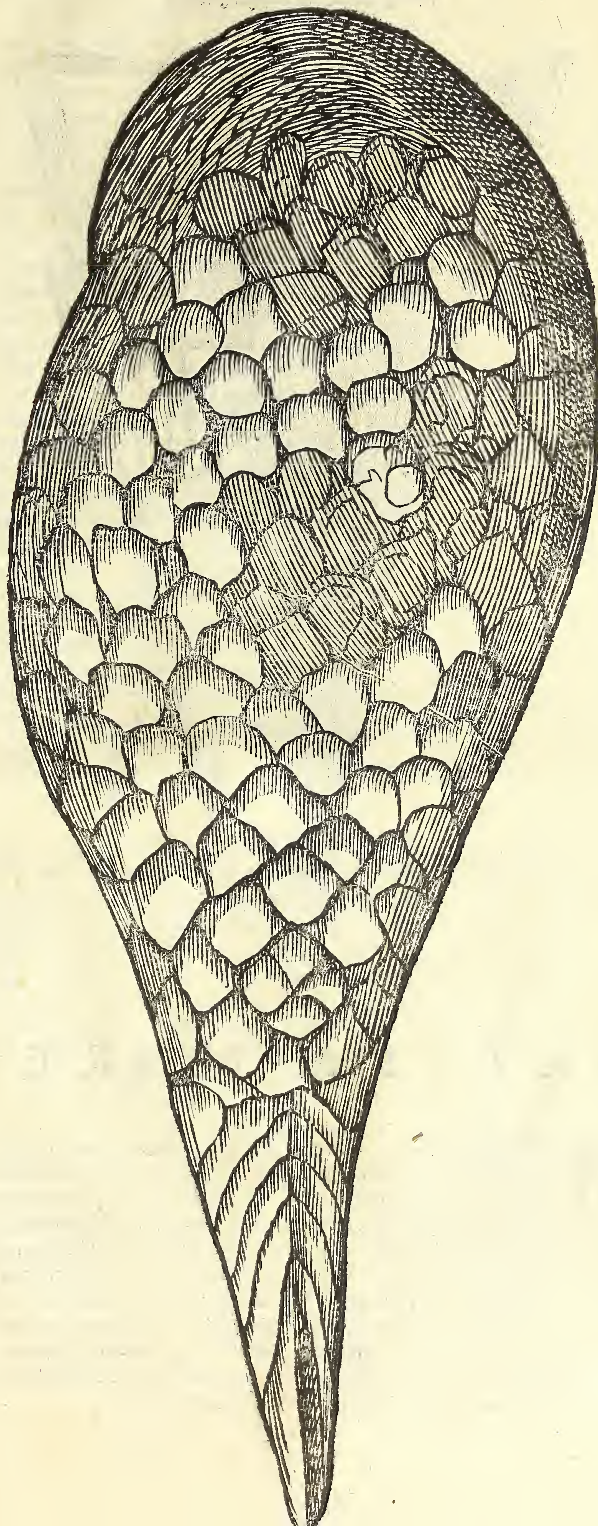
Pernæ genus.

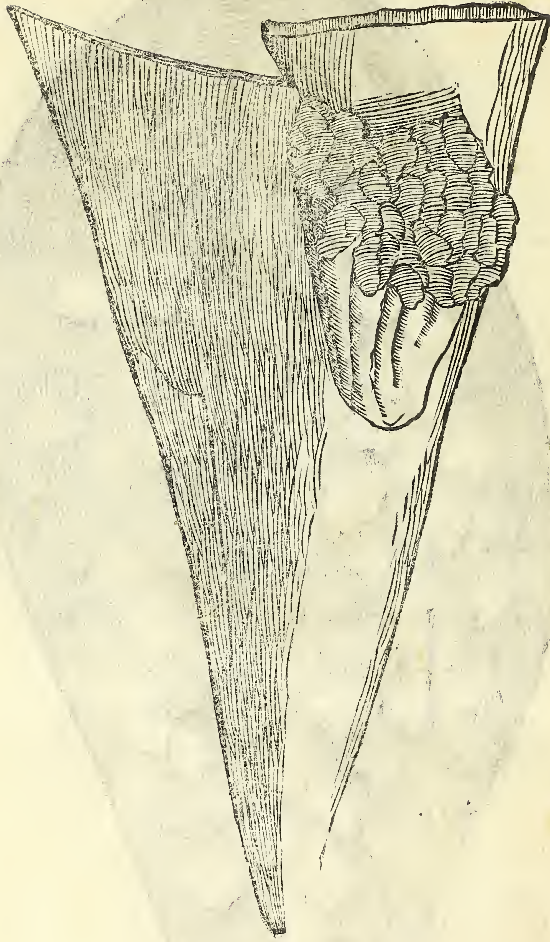
Pinnæ authoris quartæ pars ſupina.

Pinnæ quartæ pars conuexa.

Pinna alia cum tubere adnato.

NATVRA, MORES.

Vt ſibi victum quæ-rant.

VOMODO pinna in cibo ſibi comparando ſemper comitem, ac ſocium Cancellum, vel Squillã fertur habere, & quomodo id refellat Rondeletius, ſuprà proprio loco videre licet. Cùm autem in terram defixæ ſint, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtoteles Byſſum vocat) allicere ſcribit Bellonius, quod improbat Rondeletius. Sua ſede non dimouentur, quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cum eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt, hinc eſt quod ab Ariſtotele ambigitur animalne ſit pinna, an planta, hiſce verbis. Sunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animalne ſint, an planta. hærent enim & detracta plura, & id genus pereunt. Pinnæ quoque naturam optimè his verſibus Philes expreſſit, in cuius teſta & vniones, & byſſum reperiri teſtatur.

Genus

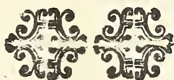
A *Genus ostreorum est pinna, quæ plicis domum*
Hiantibus recludit, in qua conditur
Per aquasq; fusa porrigit carunculam,
Quæ corpus ambit molle, cassum humile
Quo mœna si decepta credula aduolet,
Conuictor eius, atque custos pinnoter
Illam admonet morsu leui carunculæ,
Hæc monita pandit amplius sinum, irruens
Hoc implicatur mœna non sat prouida.
Pinnæ quod humidum effluit de viscere,
Qui fulgur æquet, fit lapillus lucidus,
Sed vnionis induit tandem iubar,
Vis promouentis si caloris appetat.
Quin & pilorum pinna germen byssinum
Fert, stamine haud araneorum discrepans.
B *Cuius nitor, subtilitasq;, cirrulis*
Addit puellarum venustatis decus,
Lenocinandis perquam idoneum procis.
Natura cancrum marcidam deponere
Testam, magistra docuit haud incallida.
Oestro ciente, nam penitæ pruriginis,
Mouetur vndiquaq; victus gratia:
Ingurgitationeq; aluum turgidus,
Disrumpit arctæ tegminis ligamina,
Sic inuolucris ergo decidentibus.
Nudus laborans quippè morbo obnoxius,
Os abstinet gustu cibi diutine.
Mox integer recente pelle, vestitur
Præsenti arena, qua iacens lecto vsus est,
Sed glutinato ritè rursus tegmine
C *Prorepit ipsum pabuli quò fert amor.*

LOCVS.

IN Acarnania quam vocant, Pinnam oriri, & vniones gignere Plinius testatū reliquit. Democritus appellat pinnam Concham quandam Aegyptiam, quam Paralion cognominant: verùm hanc intellexisse [a] Plinium negat Massarius, cùm in Acarnania, non in Aegypto reperiri tradat, sed potiùs pinnam concharum generis, quæ in arenosis, limosisque subrecta semper nascitur, testa scabra, intus pellucida, nec vnquam sine comite. Africanas pinnas multò maiores, quàm circa Europam esse scribit Zoographus ex auditu. In Oceano an sint, nec ne, ambigitur, quandoquidem Bellonius Lutetiæ nunquam haberi tradit: & Rondeletius in locis, in quibus mare fluit, ac refluit, vix reperiri, quod circa Oceanum contingere videtur. Pinna quæ, vt inquit Bellonius, raró semipedalem (sesqui-
D pedalem fortè, vt notat Zoographus, nam superius sic scribit. Qui pinnam nunquam viderit, mytulum pedem longum, & semipedem latum fingat, &c.) excedit longitudinem, & Nericos habet, quos nonnulli, vt Plinius in perna spondylos (aliter spondylum in pinnis Rondeletius interpretatur) vocant, quibus vtraque valua soluitur, ac contrahitur. Venetijs non visitur: sed in Propontide ad latera eius sinus, qui Nicomediam fertur, quâ terram pertingunt, frequentia magna existit. In ruiuis ciuitatis Nicomediæ pinnas quoque, seu pernas reperiri refert idem Bellonius in suis obseruationibus defixas, & erectas.

Concha Aegyptia Paralios.
[a] Com. in 9. Plin.
In Oceano an sit ambigitur.

HIEROGLYPHICA. E

[a] Lib. 28.
Petulãs, & laſciuus ab ineunte ætate.

PINNA fœtus ſuos oſtentans, Gieroglyphicum erat apud Aegyptios illius (vt Pierius Valerianus [a] author eſt) qui ab ineunte ætate cœperit in petulantia laſciuire, & munera Veneris exercere. Conchulæ enim huiuſmodi in concha genitę, antequam excludantur, intra ſe quamprimum coire dicuntur, vt non immeritò concha ipſa ſit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam veteres fabulentur. Ego non omnes conchas promiſcuè Veneri ſacras fuiſse comperio, verùm quaſdam elegantiores tantùm.

VSVS IN CIBIS. F

[a] Lib. 18. c. 25.
Ouum.
[b] Lib. 5. de hiſt. c. 5.

PINNAS vt & alia oſtreacea in cibi vſum venire, & multum præbere nutrimenti, tradidit [a] Athenæus, Αἱ δὲ πίνναι, inquit, οὐρητικαὶ, τρόφιμοι, δυσπέπτοι, δυσαναδότοι. Pinnæ vrinas pellunt, multum alunt, difficilè concoquuntur, & diſtribuuntur. Ouum, quod eas continere ſemper ex [b] Ariſtotele patet, aliquando maius, aliquando minus pro lunari poteſtate, vt in echinis, oſtreiſque, non ad generationem confert, ſed melioris tantùm nutricationis indicium eſt, ſicuti in ſanguine præditis

Optimæ quæ.

pingue. Eſse meliores hyeme elixas, & aſsis auctor eſt Rondeletius. Sunt qui vino, & aceto maceratas molleſcere aiunt, ſed flatus gignere, quod verum eſse non poteſt, cùm vinum flatus diſcutiat; niſi ea ratione, qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur. VVottonus ex Oribaſio (ni fallor) multa de pinnarum dotibus, & quæ in cibis eligi debeant, recolit.

Meliores quæ.

Pinnæ (inquit) optimæ ſunt tenellæ. plenæ, carnoſæué, quæ in limoſis, herboſiſque (πηλώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miſcetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hîc naſcuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vêre, & æſtate capiuntur, alijs præſtant. Sunt enim & ſuauiores, & pleniores. Quæ magnitudine media ſunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durum, concoctu difficile, corruptioniq́ue renitens: collo nanque corpus reliquum faciliùs corrumpitur: elixis aſsæ duriores euadunt, præſertim ſi vino fuerint aſperſæ. Earum autem caro, quæ in vino, & aceto maceratæ ſunt, mollior eſt, ſed flatus

Quot modis edũtur.

generat. Hactenus ille. Multis modis pinnas edi poſse vult Bellonius. Sunt, ait, qui teſtas modico pipere, & butyro addito ſuppoſitis prunis incoquant, quem ego modum meliorem eſse puto; eæ nanque quæ ex iure incoquuntur, guſtui non ita placent. Quod ſpectat ad vſum medicum ſtrombos, pinnas, & echinum contra Doricnij venenum præſtare habemus ex Nicandro. Earum quoque teſtæ eandem cum mytulorum teſtis habent facultatem.

DE BYSSO. Cap. LXXVII.

SYNONYMA. H

Buz.
Scheſch.
Creſpe.

CVM in ſacris atque etiam in profanorum libris byſsi, byſsinarumq́ue veſtium ſæpe fiat mentio, variæque Theologorum, atque aliorum ſuper eo ſint opiniones, haud ab re, quin operæpretium fore duximus de eo quid breuiter dicere. Latinorum byſsus, vt & Græcorum βύσσος à Buz Hebraico dici apparet. In trilingui lexico Scheſch etiam pro byſso legitur. Apud Italos nomen non habet; poſsumus tamen vocare byſso. Gallicè, vt citat Zoographus, interpretantur creſpe.

DIFFE-

A

DIFFERENTIÆ.

Byſſus terrenus, & marinus.

[a] Lib. 9 c. 1.

Byſſus quid Cardano.

DVPLICEM eſſe byſſum, terrenum videlicet ac marinum, apud ſcriptores inuenio. De terreno ſic [a] Plinius. Asbeſtino (inquit) lino principatus in toto orbe, proximus byſſino, mulierũ maximè delicijs, circa Elmim in Achaia genito, quaternis denarijs ſtipula eius permutata quondam, vt auri. Hoc genus fortè intellexit Cardanus byſſinum lini ſpeciem eſſe ſcribens, tenuiſſimam, validam, & ſplendidam, vel fortè quòd in arbore naſci ſcribit Philoſtratus. Homines, inquit, qui ſecundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur veſtibus: etenim linum in agris plurimum naſcitur, calceamenta geſtant ex papyro, nobiliores byſſo induuntur. Byſſum verò ex arbore naſci ferunt, quæ baſi quidem populo ſit perſimilis, folijs verò ſalicis. Plinius quoque nõ ſolùm vocauit, quod ex herba contuſa netur, ſed etiã quod ex fruticibus, & arboribus carpitur. Superior (inquit) pars [b] Aegypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui goſſipium vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus eſt, ſimilemq; barbatę nucis defert fructum, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Sic ille. Lini genus eſſe byſſum tradidit Iulius Pollux. Porrò byſſina quoque & byſſus, inquit, lini quædam ſpecies apud Indos. Hunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua veſtem confectam lino maximè ſimilem eſſe quiſpiam dixerit, ſola denſitate excepta: denſior enim arbore fructus enaſcitur, nuci ſimilis, duplici munitus cortice, qua dirempta, poſtquam inſtar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert, eximitur, vnde ſubtegmen conficitur, ſtamen autem illi ſubtendunt lineum. Byſſum non alia Gręcię parte naſci prodidit Pauſanias, quàm in Elide tanta tenuitate, vt ne Iudaico quidem byſſo cedat, etiamſi colore minus referr, quàm Iudaicus, qui colorem, & ſplendorem auri referebat. Erat igitur lini, non lanæ ſpecies, vt ex Plinio, & Pauſania claret in Græcia, & Iudæa naſcentis. Byſſus verò marinus molliſſima, & delicatiſſima lana eſt, & à iam dicti ſimilitudine nomen habet. de hoc Rondeletius. Byſſus, inquit, marinus ex pinna delicatiſſimus, & molliſſimus ſericæ lanæ comparandus colore fuſco, à ſimilitudine byſſi Græci, vel Iudaici ſic nominatus; prius enim cognitæ ſunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ, quem non dubito pretioſarum veſtium textui additum terreno. Mytuli quoque byſſum gignunt, ſi modò ſetas illi byſſi nomine mereri dicamus; ſed tam differt à pinnarum byſſo, quàm ſtuppa cannabina à tenuiſſimo & delicatiſsimo ſerico. Eius magnitudo pinnarum magnitudini reſpondet: in maximis enim pedem vnum longus eſt, in alijs breuior. Hucuſque ille.

[b] Li. 9. c. 1.

Goſſipium, ſeu xylon.

B

Byſſus arboreus.

Lini, nõ lanæ ſpecies byſſus.

Byſſus marinus qualis.

Mytuli byſſum gignũt & vt à byſſo pinnæ differat.

C

COLOR.

IN ſacris literis, inquit Zographus, byſsi colorem aliqui pro candido accipiunt: quod is fortè natiuus ſit eius color, antequã tingatur. ſed authores non ita vſurpant. Cardanus colorem lini eſse dicebat, & parum à glauco differre. Scaliger ſub ſpeciebus flaui repoſuit. Aureo, inquit, proximum ſtatuunt byſsinũ à byſſo lini genere. nũc quoq; ex ſericis filis crudis quiddam ſimile texũt, quod ſaltem de Iudaico byſso verum eſt, hunc enim auri colorem, & ſplendorem referre Pauſanias narrat. Heſychius purpureum interpretatur. Varrinus Coccinũ, vel pro hyſge vſurpatũ fortè ex [a] Plutarcho, apud quem legitur. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα, καὶ πρόσφορα: καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (Zoographus mauult αὔξειν) μεμιγμένον βύσσου δὲ γλαυκοῦ κρόκου καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. Quod ſi itaq; crocus admiſcebatur, veriſimile eſt croceam, vel omnino, vel aliqua ex parte eam tincturam fuiſſe, quamuis neceſsarium non eſt: potuit enim exiguum aliquid croci glauci (ſplendidum interpretor) admiſceri ad excitandum ſplendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliquid plerunq; & ab his, vnde miſcetur diuerſum producit. Hoc ſaltem certum eſt, byſsum (vt & alia pretioſa lini genera, & ſericum) purpura tingi ſolere, cuius perquam ſplendidũ fuiſse colorem legimus, quamuis tamen poterat alijs coloribus tingi. Cocco (inquit [b] Plinius) tinctum, Tyrio tingere, vt fieret bisbyſsinum. quo loco Maſsarius, antiqua, inquit, lectio, vt fieret byſsinum (in noſtro codice habetur hyſginum) ſcilicet cocco, & Tyrio. Hermolaus verò mauult legere bisbyſsinum, vt duplex ſit, vnum naturale, & ſuæ pulliginis ex byſso lino, aut lana illa pinnali, quæ byſsus etiam vocata eſt; alterum tincturæ artificio factum, vt docet Plinius hoc loco, etenim Tyrio primùm tinctus, mox & cocco tingere

[a] Lib. de oracul. defectu.

D

[b] Lib. 21 c. 41.

Plinij locus notatus, & explicatus.

lı os erat: & e contra cocco tinctum tyrio tingere, vt fieret byſſinum. Maſſarius ex pinnæ villo, ſiue lana illa pinnali veſtes fieri ſcribit; Byſſum autem eſſe coloris, inquit, lutei, ac pellucidi. Ego byſſum propriè dictum candidum, ac ſplendidum; qui pinnæ adhæret ſplendidum, ac fuluum ad caſtaneum vergentem obſeruaui. E

ORTVS.

Ariſtotelis locus controuerſus.
[a] Lib. 5. de hiſt. c. 13.

AN ex byſſo pinnæ, vt videtur Ariſtoteles tradidiſſe; an è contrà byſſus ex pinna oriatur, iam videamus. Etenim Ariſtotelis verba multos hucuſque exercuerũt. iſtæc autem ſunt. [a] Αἱ δὲ πῖνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου. Pinnæ, id eſt (Gaza interprete) erectæ locis arenoſis, cœnoſiſque ex byſſo, id eſt villo, ſeu lana illa pinnali proueniunt. Atheneus hęc verba repetens βυθοῦ habet pro βύσσου: ita vt pinnæ rectè naſcantur è vado, vel è profundo. Plinius ea præterijt. Rondeletius cum Theodoro Gaza βύσσον legit, & ex byſſo conuertit, & vocem βυθοῦ in Athenæo corruptam iudicat. E contra Zographus, lanæ, inquit, quoddam rudimentum pinnis adnaſci video: quod tamen an byſſi nomine probè vocetur, dubito. Solus, quòd ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretantur. Sed byſſus quum pro lana accipitur, fœminini generis eſt. itaque legi oporteret ἐκ τῆς βύσσης. ἴωνες τὸν βυθὸν, βύσσον (malim βυσσὸν) λέγουσι. Scholiaſtes Ariſtophanis: Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τοῦ, & parum refert βύσσου, an βυθοῦ legas: eadem enim horum ſignificatio vocabulorum eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à σσ in θ, vel contrà, tranſitus librariorum. Ego Zographo ſubſcripſerim: nam Pinnas è vado (cui ſua radice adhærent) naſci conſtat, à vado enim rectà procedunt, ſed villus ijs eſt ad latera; Villum itaque potius è pinna oriri exiſtimauerim, quàm pinnam è villo. Præterea villus hic pinnæ ſubſeruit, & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem, ac latiorem partem aperiendo recludendoque, non alimenti hauriendi cauſſa, vt Rondeletius credit. Neque vt per id capillamentum limus, ac ſpurcitiæ attrahantur: nam circa os poſitus non eſt, ſed vt veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligentur. F

Rondeletij opinio.
Zographi opinio.
Vſus villi pinnæ.
Cõtra Rondeletium.

VSVS.

G

VESTES, & cætera ornamenta byſſina, quæ meo iudicio ex lini ea ſpecie quam ſuprà meminimus fiebant, veteribus ceu pretioſiſſima habebantur, & in ſummo honore, vt multis in locis meminit ſcriptura ſacra, & priuatim de diuite illo in Euangelio, qui induebatur purpura, & byſſo. Erat, vt refert [a] Tiraquellus ex Philoſtrato, moris apud Indos byſſo nobiles tantùm induere, habebatur enim pro nobilitatis inſigni. Nominatim ex byſſo conficiebatur quoque veſtis quædam, quam vocabant pileum rotundum (teſte [b] Iſidoro) quaſi ſphæra media caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vitta conſtrictum. Græci, & noſtri tiaram, vel galeam vocant. Erat præterea byſſina veſtis candida confecta, ex quodam genere lini groſſioris. Sunt enim (inquit auctor idem) qui genus quoddam lini byſſum eſſe putant.

[a] De nobil.
Pileum rotundum.
[b] Origen. lib. 19. c. 19.

MYSTICA. MORALIA.

TABERNACVLVM (inquit Deus Opt. Max. in ſacris Biblijs) ita facies. decẽ cortinas de byſſo retorta, &c. quo in loco Venerabilis Beda, byſſus, inquit, quæ de terra longo exercitio ſiccandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nendi gramineum ſolet perdere, & candidum in ſe recipere colorem, corpora deſignat caſtitatis nitida decore: quem cum carnis quidem illecebris magno continentiæ labore, quaſi natiuum exudant humorem, atque ad decorem Deo digni puritatis ſolerti ieiuniorum, & vigiliarum, orationum, & lectionis, patientiæ, & humilitatis inſtantia perueniunt. de quibus rectè poſſit illud [a] Apoſtolicum dici, an neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in in vobis eſt? Retorquetur autem hæc byſſus in cortinas tabernaculi: quoniam non modò lumbos carnis, verùm etiam, vt Petrus 1. Petri 1. lumbos mentis noſtræ in ſobrietate ſuccingamus, vt videlicet, & carnem à laſciuis motibus, & cor ab illecebroſis refre- H

Corpora caſta.
[a] 1. Cor. 6.

A refrenemus cogitatibus. *Byſſus quoque vt purpura indumentum eius*. quæ verba idem venerabilis presbyter ſic expoſuit. Byſſus, inquit, in caſtitate puræ conuerſationis, purpura in effuſione precioſi ſanguinis. Byſſus nanq; candidi coloris eſt. purpureus color,& de ſanguine animantis,quod purpura vocatur,conficitur. & ipſe ſanguinis habet ſpeciem. Meminit etiam byſſi alibi ſacra ſcriptura.

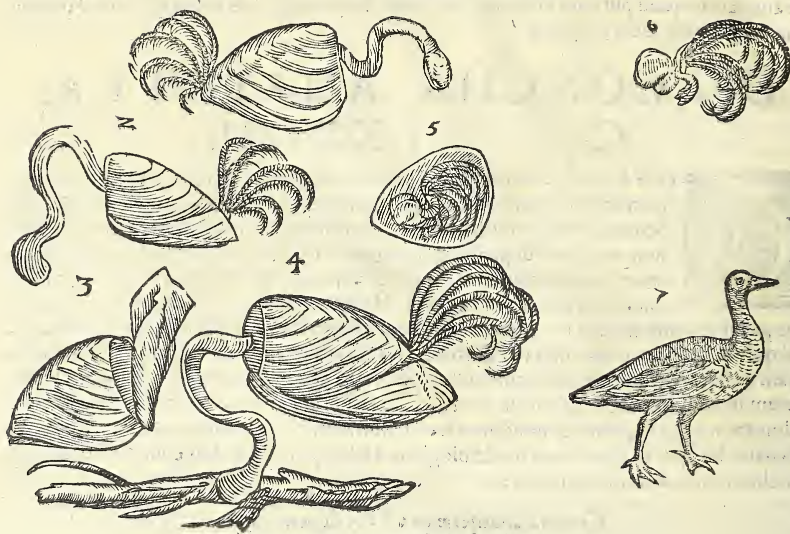
DE CONCHA ANATIFERA: Cap. LXXVIII.

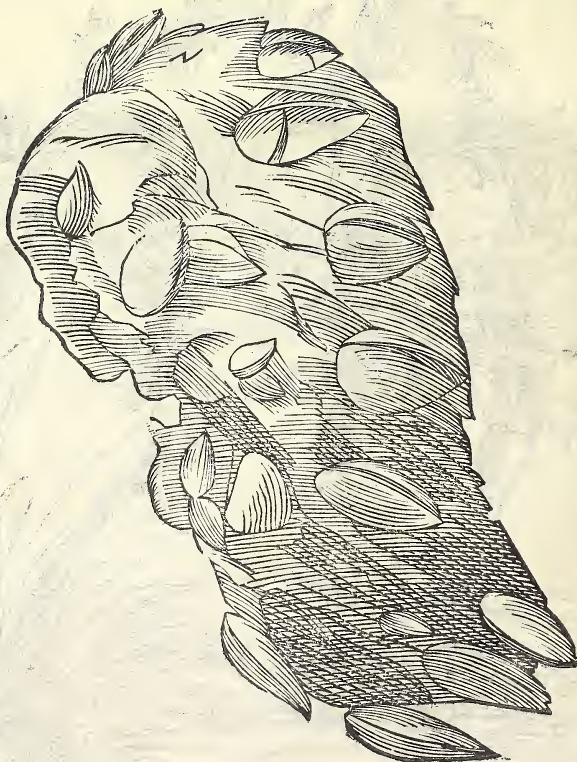
ONCHÆ Anatiferæ, ſeu potiùs Anſeriferæ ex arbore dependentis iconem in tertio noſtro de auibus volumine exhibuimus, atq; hîc iterũ exhibemus. Alij vt Matth.Lobelius in ſecunda parte iconum ſtirpium ſuarum non ex arbore dependentes pingunt, ſed trunco ſimul adhærentes, quos etiam imitari voluimus, ne quid vnquam in noſtris deſit lucubrationibus,
B quod è lectorum re eſſe poſſit. Habes primo loco Concham Anatiferã tribus partibus conſtantem cum vmbilico annexo: Altera item vmbilicum habet adnexum, ſed quinq; partibus compoſita eſt. Tertia aperta eſt,eiq; vmbilicus inſeritur. Quartæ teſta etiam quinq; partibus conſtat,hiulca eſt ea parte qua primũ plunulæ prorumpunt.Quinta fœtum intra valuas ſitum oſtendit. Sexto loco exhibetur embrio, ſeu fœtus imperfectus è valuis exemptus.Septimo,& nouiſſimo loco datur Bernicla auis adulta,ex eiuſcemodi concha nata. De qua vide noſtram ornithologiam. Habes poſtremò alias conchas Britannicæ conchæ ſimiles,& fortè congeneres.

Conchæ anatiferæ ex arbore dependentes.

Conchæ anatiferæ trunco adhærentes ex Lobelio.

Conchæ aliæ anatiferis ſimiles.

A

DE VNIVALBIBVS.

ET PRIMVM,

DE LEPADE SIVE PATELLA. Cap. LXXIX.

SYNONYMA.

B

Lepas dicitur Græcis. Galenus in glossis, vbi ab Hippocrate Lepades nominantur, exponit conchas saxis adhærentes. Ita quoque facit Varinus. Cùm animal significat, vltimam acuit: nam penultimam acuens, λέπας promontorium significat, aut montanam asperitatem, vt Ammonius, & Cyrillus obseruarunt. Theodorus Gaza apud Aristotelem vertit Patellam, à vasis escarij similitudine, vt Rondeletius autumat. Zoographus Lepades dictas credit, quòd sint petrarum in mari quasi λεπίδες, id est, squamæ quædam: & petræ cùm eis spoliantur, veluti λεπιδοῦν ἢ λεπιζέσθαι, videantur, hoc est, desquamari. A Plauto vocatur Lopas, in Parasito medico, vt Nonius citat, nisi locus mendosus sit: Habemus echinos, lopadas, ostreas, balanos captamus, conchas, vrticas marinas. Græcis etiam πωματια vocantur, vt Zoographus autumat, ex hoc Tarentini: De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piscantur patellas (Andreas Lacuna vertit vmbilicos) saxis hærentes (τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια) & carunculas earum accipiens conijcito & venator. Vulgus verò Græcorum hodie Petaglida appellat: Veneti parum mutato nomine pantalena. Scholiastes Nicandri, vbi hic τήθη τε γεραιόμενα μνίοισι, id est, Tethea in bryis (herbis marinis) crescentia, vel capienda: Tethea (inquit) vocat patellas feras, quæ nos ὠτία, Aristoteles autem ὄστρεα; sed ὄστρεον nomen ad omnia testacea pertinet, & Tethea speciem à patellis feris diuersam constituunt. Otia verò nominantur à Plinio capite postremo libri trigesimisecundi. Et patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Græci otion, & otarion. Aporrhais de qua inter murices diximus, muricum, non patellarum, vt Bellonius putauit, generis existit. Nubes, inquit author de natura rerum, secundum Aristotelem est piscis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separatur, nisi per attractionem inspirationis concitus. Sic ille, qui patellamné, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, Zoographus inquirendum proponit. Patella Hispanicè dicitur Almeia, apud Lusitanos Bregigam. Ligures, & Massilienses hac ætate etiam patellas vocare, ait Gyllius: sed Rondeletius à Massiliensibus, & Mompeliensibus lapedo dici testatur, à Gallis oeil de buoc, hoc est hirci oculum, à Normannis berdin, & berlin. Angli dicunt à Lympyne, vel à Lempet.

Patella Gazæ. *Lopas.* *Plauti locus suspectus.* *Petaglida.* *Tethea.*

C

GENVS. DESCRIPTIO.

D

LEPADEM esse μονόθυρον, hoc est, vniualuem habemus apud Aristotelem. Vniualue genus (inquit) quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest, fitque alieno septo quodammodo biualue, vt quæ patellæ vocantur. Quamobrem, vbi apud Athenæum legitur alicubi ex Aristotele, λεπὰς δίθυρον, καὶ λεόστρακον, lege μονόθυρον. Idem Aristoteles citante Rondeletio lepadum duarum meminit; lepadis simpliciter nominatæ, & λεπάδας ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id est aurem marinã. Diphilus verò apud Athenæum lepades distinguit magnitudine, inquiens quasdam esse paruas, quasdam esse ostreis similes: sed & hoc postremum genus de magnis, siue syluestribus intelligendum esse rectè mihi iudicasse Rondeletius videtur. Magna quidem ex parte paruulæ (inquit VVottonus) gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitudinem æquant; maximè autem in Indico mari, vt & alia omnia inueniũtur. Quod ad formam attinet,

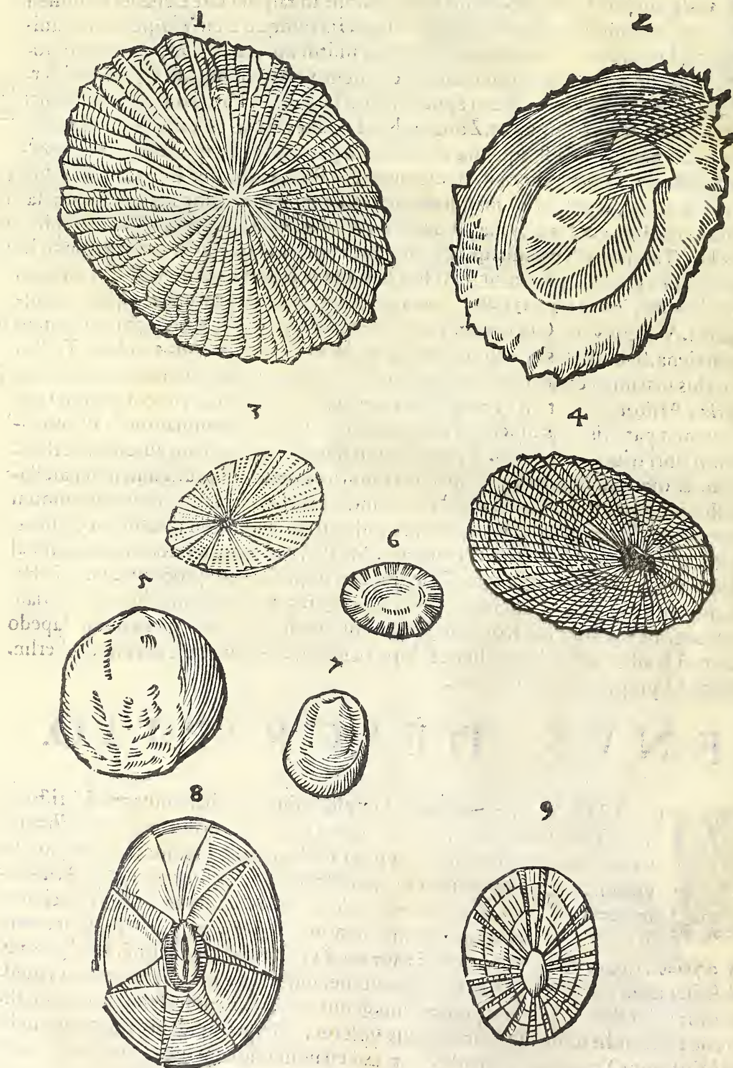
Athenæus correctus. *Lepas fera.* *Forma.*

attinet, Ariſtophanes Grammaticus, lepades ſimiles eſſe dicebat tellinis. Sed tellinæ biualues ſunt. Ariſtoteles inquit lepadibus ſiue patellis alteram partem ſuperficiei detectam, carnem oſtendere. Et alibi: Patellis os verſus terram eſſe, & excrementi exitum ſuperius haberi: papauer ſuum item eſſe in imo, hoc eſt, in ſuo fundo. Bellonius ſcribit tantam eſſe magnitudinem, quanta extrema oui putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt. colorem teſtarum liuere, vel cinereum eſſe: cornuaque vt limax, exerere, & os, & caput habere huic perſimile. Rōdeletius diligentiſſimus, & maiorem, & minorem deſcripſit, & depinxit maiorem ſaxo hærentem, eandemq; ſaxo auulſam, & inuerſam, ſiue ſupinam, eius icon pōſt inter vrticas dabitur. Nos præter magnas, & paruas, mediocres quoq; addidimus quarum quæ in prima tabula proponuntur, cum Rondeletij icone conueniunt; quæ verò in ſecunda pictæ ſunt, alterius ſunt figuræ. Habes deinceps patellam Cypriam maiorē ſtriatam, item aliam non ſtriatam. Maiorem ſuam ſic deſcribit Rondeletius: Lepas igitur è teſtaceorum eſt ge- E

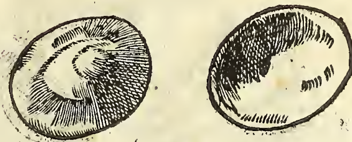
Os, Papauer.

Lepas maior Rond.

Patellæ authoris diuerſæ.

Patellæ authoris aliæ.

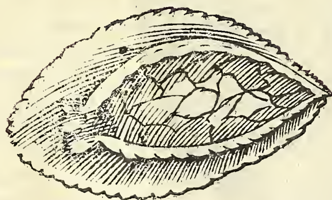

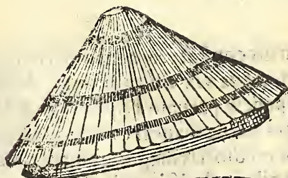

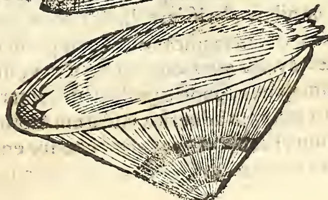

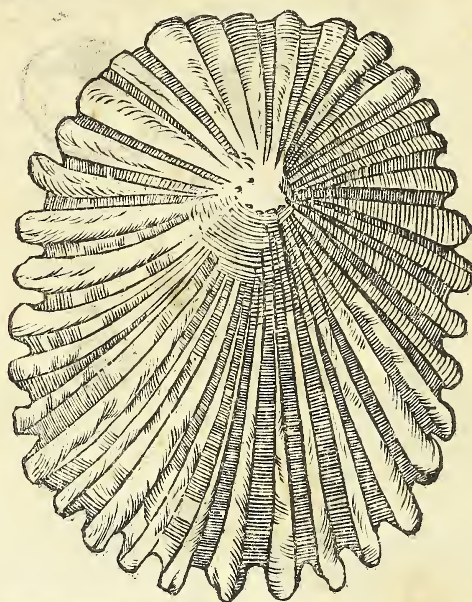
nere; cuius partem alteram teſta integit, alteram ſaxum cui hæret vndiquaq́;, vt ab externis iniurijs tuta ſit. Pars anterior eſt quam ſaxum operit, poſterior quam teſta. Anteriorem voco eam, in qua os, & cornua ſunt oculorum vice; ſubeſt caro dura qua maximè ſaxo hæret, quæ ſcuti picti formam refert. Os ſuperiore in loco manifeſtum eſt, inferiore ori aduerſo, excrementi meatus, nō in teſta, vt in ea quę agria dicitur. Os venter ſequitur, in eo eſt μήκων, in imo ventrę etiam pars, quæ ouum appellatur. Teſta non exquiſitè rotunda eſt, ſed inęqualis, intus læuis, foris parum aſpera, cui aliquando muſcus innaſcitur, gibba, in ambitu liueſcens, & ſtriata, intus caua: carnoſam fimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hęret, ſoluta contrahit. Ad hoc genus lepadis redigenda eſt lepas maris rubri, Bellonij, de qua is ſic; Rubri maris patella, cautibus vt cæteræ adhęreſcit: ſed præter has tabellis (quas in tergorę gerit) corneis numero octonis, tranſuerſis loricæ modo contegitur, atque vndecunq; cartilagine obſepta eſt, multis ſpinulis horrida, ijs perſimilibus, quæ in ſtellis marinis viſuntur: ſeſquidigitum lata eſt, ternos verò longa. Difficilè à ſuo ſcopulo vulgaris patellę noſtræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem, ac naturam habet, eſturque cocta, vt patella vulgaris. Hęc Bellonius. Iam verò Rondeletius cùm res marinas etiam minutiſſimas diligenti indagatione perſequeretur, lepadem paruam ſaxo hærentem depræhendit, quam (vt dixi) à ſaxo auulſam repræſentaui. Teſta (inquit) vna integitur: alterius vice eſt ſaxum, cui affixa eſt. Teſta media nucleis pinearum nucum figura ſimilis eſt, & æqualis. Ex multis laminis

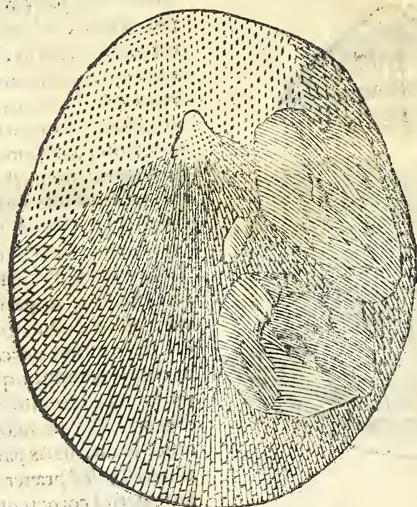
Lepas maris rubri Bellonij.

Vt comedatur.

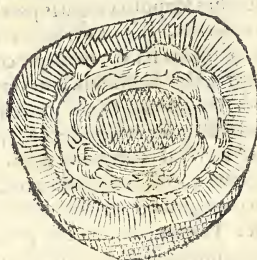
Lepas parua Rond.

Patella Cypria maior ſtriata. nu. 1. Patella Cypria maior non ſtriata. nu. 2.

Lepas, ſiue Patella Bellonij.

Lepas parua Diphili.

laminis paruis conſtat: carnem intus habet, ſed ob paruitatem partis vix diſcernuntur. Hanc exiſtimat eſse lepadem paruam Diphili apud Athenæū, quòd ſemper parua maneat, nec vnquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat. Ex quibus omnibus clariſsimè liquet error authoris adagiorum, qui in explicatione huius prouerbialis ſententiæ, *lepadis more adhæreſcit*, lepas (inquit) concharum genus, quod capillamentis inter ſe cohæret, quò tutius ſit aduerſus vndarum motus. Hoc enim falſum eſse docet experientia: neque enim lepades inter ſe cohærent, ſed tantùm ſaxis ſparſim

Authoris adagiorum lapſus.

affixæ

A affixæ ſunt. Adhæc ὡς λέπας προσίσχεται, melius ſpeciei nomine conuertas, quàm generis, vt ille facit: Oſtrei in morem hæret: neque enim oſtrea alia eodem modo hærent, quo lepas.

LOCVS. NATVRA.

ATELLAS aiunt multis vrbibus ad mare ſitis ſolere in magna quantitate videri, in mediterraneis verò rarò. Lepadûſæ, λεπαδȣ͂σαι inſulæ quædam dictæ ſunt teſte Athenæo à lepadum circa eas copia. Codex impreſſus alpha habet in prima: ſed aut omicron, aut epſilon legendum & ſ duplex. Eſt enim contractio pro λεπαδόεσσαι, Euſtathio teſte. Rondeletius aſſerit permultas reperiri in ſaxis littoris Aquitanici, & Britannici, nimirum maiores; in Maſſilienſis atque Agatenſis ſinus ſcopulis minores. Ariſtoteles author eſt lepades à ſaxis ſolui, paſtus quæritandi gratia; idq; bis terué repetit. Id tamen Rondeletio vero conſentaneum eſſe non videtur: nullis enim (inquit) B ad natandum partibus prædita eſt, niſi temerè huc & illuc iactata vndis feratur, neque victus illi quærendus: nam maris ſpuma, & aqua veſcitur, qua alluuntur ſaxa. Quod ſi aqua allui ſaxa deſinant ea, quæ in teſta relicta eſt abſumpta, contabeſcere, & emori tandem neceſſe eſt. Ariſtoteli fauet Bellonius, qui ſcribit, patellas quamuis ſaxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more ſerpere poſſe, eaque quandoque relicta in paſtum ferri, & alio tranſire. Ego Rondeletio aſſenſerim, putauerimque perpetuo ſaxis affixas eſſe, quod non obſcurè innuit Theophraſtus in quarto de hiſtoria plantarum, inquiens, quercus & abies marinas, radices non habere, ſed adhęrere ὥσπερ αἱ λεπάδες, ſicuti lepades. Itaq; perquam facetè, ac eleganter facetiſſimus Comicus Ariſtophanes dixit in vetulam, quæ ægrè admodum à iuuene diuellebatur.

Lepaduſæ inſulæ.

In ſaxis inueniri.

An à ſaxis ſoluatur.

Cochlearũ more ſerpere.

Ὡς ἐντόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γραΐδιον
Ὥσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσίσχεται.

Quæ ſic author adagiorum vertit:

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo
Iſtac anicula adhæret adoleſcentulo.

C Vbi nota, quod pro λεπάς concham reddidit. Si ſe tangi ſenſerit lepas, ita fortiter tunc ſaxo ſeſe applicat, vt nunquam auellas. Cultro igitur (inquit Rondeletius) aut aculeato ferro opus eſt, inter ipſam & ſaxum immiſſo. Quum multæ ſaxis affixæ ſunt, capita clauorum ſaxis infixorum eſſe diceres. Tradit Bellonius, cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in littore videat, pueros indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes, incautis ſupponere, vt in caniſtrum, quod ſiniſtra ferunt, melius deturbent. Nam ſi lepadem tetigerint, eam ilico ſaxum tam arctè complecti, vt inde amplius diuelli non poſſit. Cùm autem tantum legerint, quantum ferre poſſunt, tum ad vicinos pagos atque vrbes circumferre. Fuit eiuſmodi auulſio lepadum etiam antiquis nota, vt licet videre apud [a] Aelianum, qui ſic ſcribit: Patellas non ſanè à ſaxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui punicum malum cum appręhendiſſet, arctè adeo comprimebat, vt non aduerſariorum quiſquam poſſet extorquere è manu. Eas autem quicunque de ſaxo, ad quod adhæſerint, abſtrahere aggreditur, magna quidem voluptate, ex earum compręhenſione afficitur, quod manibus nitens, ſperat ſe præda potiturum: veruntamen earum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abraſæ abſcinduntur à ſaxo.

A ſaxis, vt diuellatur.

[a] Lib. 6. c. 55.

Milonis fortitudo.

D

V S V S.

RVDÆ lepades à piſcatoribus, & maris accolis teſte Rondeletio eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ meliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquantur: ſic enim duriores, difficiliorîſque decoctionis fiunt, vt omnia oſtracoderma. Quæ poſtrema ferè ſumpta ſunt ex Diphilo apud Athenæum, cuius hæc ſunt verba Græca: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι: εὔστομοι δὲ καὶ εὐκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ πως, εὔστομοι. hoc eſt duræ ſunt, pauci ſucci, & non admodum acres: ſed gratæ ori, & faciles cõcoctu: elixæ aliquantulum ſuaues ſunt. VVottonus pro εὐκατέργαστοι, legit ἀκατέργαστοι, mendum eſſe ſuſpicans, vertit enim ſic: Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem paucíq; ſucci; elixæ,

Crudæ eduntur.

Ad capiendos pisces. lixæ, condimento redduntur gratiores. Est præterea vsus lepadum ad capiendos pisces, vt videre licet ex hoc Tarentini. Obsonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum statim omnes pisces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum scilicet, quæ circa saxa nascuntur, quarum quidem contundens carnem, exprimensque ex ea in testa aliqua inscribito, quæ sequuntur: subitoque non sine maxima admiratione videbis pisces in vnum locum fluere confertim: Sunt verò ipsa nomina, Ἰαώ, σαβαώθ, quibus sanè ichthyophagi vtuntur. E

PROVERBIVM.

Patellæ modo hærere. Ὥσπερ λεπὰς προσέχεται, *Lepadis, vel Patellæ in morem adhæret:* prouerbialis locutio est apud Aristophanem, pro eo quod est tenaciter, & omni studio alicui rei deditus est, & immoratur assiduè.

DE AVRE MARINA SEV PATELLA FERA RONDELETII. Cap. LXXXI. F

Cõtra Bellonium. AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Aristotele dicitur, non satis rectè à recentioribus (Bellonium intelligit) patella maior appellatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore lepade iam descripta differre intelligitur: at magnitudine sola non differunt, sed alia multò illustriore nota, scilicet forma. Hoc tantùm vtrisque commune est, quòd vnica testa constent, carnosa parte saxis affixa. quam ob caussam lepados nomine Aristoteles donauit. Præterea differt à superiore, excrementi meatu, vt annotauit Aristoteles: τῇ δὲ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἥν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται. τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima testæ excrementum egeritur, qua foramen habetur. G

Testa. Testa huius caua est, argenti vel vnionum colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis, ac magis augentur. Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure nostra similitudinem, vt pictura perspicuè ostendit, quæ tamen diuersa sit ab aure Veneris, quam ὠτάριον, siue οὖς Ἀφροδίτης ab Aeolibus vocatam fuisse scripsit Athenæus.

Auris marina cur dicta. Auris Veneris.

Haud bene ratiocinatur author libri de aquatilibus (Bellonium rursus intelligit) patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Aristotelis esse, ex eo quòd more lepadum saxis adhærere scripsit. Sic enim & [a] Neritæ, quæ eodem loco, similiter adhærere dicuntur, patellæ maiores essent. Hæc omnia Rondeletius. Bellonius verò Zoographi etiam iudicio patellam maiorem vocat, & figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit non nihil diuersam cùm aliàs, tum quòd foramina plura quinis Rondeletius ostendit. Maioris patellæ inquit Bellonius, concha aurificum officinas illustres reddit, apud quos maximi fieri solet, quam pellucidam, ac perpolitam in tenues laminas dissecant, vt inde elegantissima vasa incrustent. Vniualuis est ac quadruplo cæteris maior, magisque in latitudinem se effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit, atque expellit, vnde hanc Aristoteli Aporrhaim vocatam fuisse suspicor. (Hoc nō temerè reprehendit Rondeletius) Eam enim more lepadum saxis adhærere scribit: Natices (inquit quarto de historia) saxis adhærescunt more patellarum, & aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus est. Sic ille. A Rondeletij icone ne hilum quidem differunt aures istæ, quæ in hac tabula exprimuntur num. 1. 2. 8. 9. & quæ pronè & supinè in secunda tabula exhibetur. Sed quia, & longè minores inueniantur, itaque has etiam depingere libuit. H

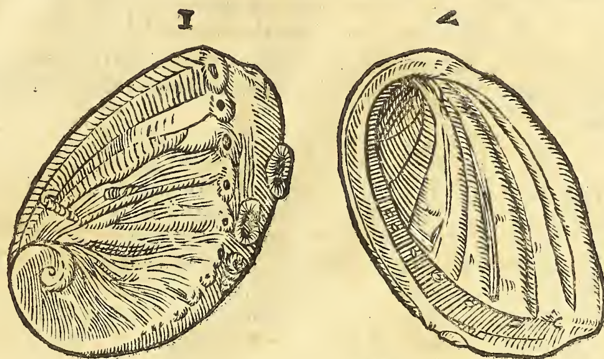
[a] *Lib. 4. hist. c. 4.*

Maioris patellę Bellonij descriptio, & vsus.

DE

Patellæ feræ siue Aures marinæ.

1 2

3 4

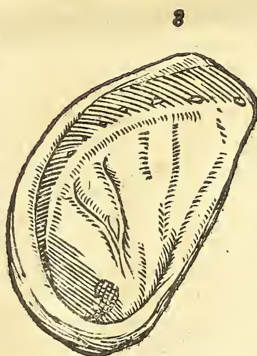

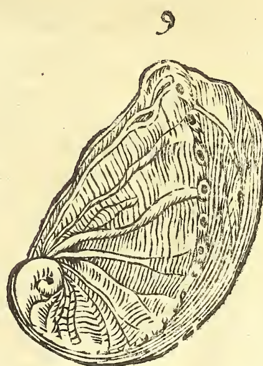
6 5 7

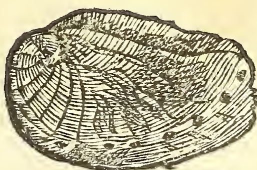
8 9

Otion siue auricula alia.

DE CONCHA VENEREA. Cap. LXXXII. E

VNIVALVIBVS potiùs,quàm vel biualuibus,vel turbinatis adijcere placet iſtiuſmodi concharum genus,cùm quia turbine carent,tum quia vnica licet rotunda velut valua conſtent.

SYNONYMA.

PASSIM in omni ferè Italia eiuſcemodi genus cōchę venditur,emiturq; à mulierculis ad polienda ſua ornamenta linea,vt ſplendeāt,quamobrem
Concha lęuigata. Bellonius læuigatorias, vel lęuigatas appellauit.Gallis dicitur porcellaine,vnde vulgus etiam porcellanam concham vocat: ſed quare hoc nomi-
Porcellana concha cur dicta. ne veniant,haud ſatis liquet. Zoographus in omni re obſcura indaganda, cùm diligentiſſimus,tum laborioſiſſimus,id ſibi nō conſtare aſſerit: quan- F
quam & Græci (inquit) χοιρίνας (de qua voce mox) vocarunt. Conijcit autem nomen hoc eis factum à quadam oris ſuilli ſpecie,quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcente,vel potius altero extremo teſtæ,nempe acutiore, & eminentiore roſtri ſuilli inſtar,quodammodo referunt. ἢ διὰ τὸ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι. τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχισῇ:
Calculi vterini. καὶ τῇ ἐνδοτέρω κοιλότητι, τῇ μήτρᾳ, vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candidi, & minores ſunt, vulgus noſtrum appellat. & quod figura quodammodo vterum referant,ſuperſtitioſi homines corpori appenſas vteri morbis ſalutares mentiuntur.hæc ſuperſtitio, vt & in alijs pleriſque amuletis, luxuriæ ſuperbiæque prætextus eſt, quæ vt hæc & alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro argentoué incluſa,collo pendentia oſtententur,efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus,quæ venalem ſuā pudicitiam hac hedera produnt,quàm ſanitatis tuendę inſtrumenta,aut amuleta morborum.Sed redeo ad propoſitum, ſuper etymologia huius vocabuli. Mulieres (inquit Varro) noſtræ nutrices
Porcus τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον. maximè naturam qua fęminæ ſunt,appellant porcum,& Gręci eadē ſignificatione chęron, ſiue (vt Athenæus inquit) delphaca,vt copioſiùs in philologia de ſue oſtendimus. Sunto igitur dictæ porcellanæ διὰ τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora G
afferat. Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum videtur innuere. Purpurarū teſtas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli,quibus ſuas preces mulierculæ nuncupare ſolent,ex teſtis maiorum purpurarum,aut muricum,Galli pate noſtres de porceleine vocant.Hucuſq; Zoographus.
Cochlea margaritifera porcellana dicta. Cochleam margaritiferam vulgo dictam ab vnionū colore ſplendoreq; (nā vniones in ea non reperiuntur,ſed in ijs,quæ conchis binis conſtant) quam nos nautili ſpeciē ſuprà conſtituimus, Bellonius etiam porcellanam vulgò vocari ab artificibus ſcribit, quòd muricis conchæ (quā ſimiliter porcellanam nominant,) formam habeat.Cęterùm videamus nunquid nomen apud veteres habeat elegantiſſimum hocce conchylij genus.Hermolaus Barbarus Plinij librum trigeſimū,& ſecundum emendans,pro Veneri cymbia,legi poſſe cen-
Cōcha Venerea. ſet, Venereæ,Senecam citans:Venereæ (inquit) ſpondyli,& oſtrea. Rondeletius Venereę conchæ nuſquam alibi mētionem factam fuiſſe nouit,putatq; eam eſſe,quæ apud Gnidio-
[a] Lib. 9. c. 25. rum Venerem colebatur,vnde concha,vel cochlea Venerea dicta ſit,quam deſcribit [a] Pli-
[b] Li. 9. c. 33. nius ex Mutiano, qui muricem (vt pòſt patebit) nominabat, & remoram. Nauigant (inquit [b] Plinius) Neritæ (aliàs Venereæ) præbenteſq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant. Vbi in annotationibus ſuis Gelenius: Rectiùs legitur Venereæ.Sunt enim conchæ non gratę modò Veneri,ſed etiam cognatę,ob cōmunem è mari originem; celebriſq; eſt eius deę effigies,atq; haud ſcio,an ex hoc ipſo genere,pede premens. deinde mirum,quod non concauam partem aurę prębeat concha,ſed diuerſam, cùm concaua ſit velificationi aptior. Sequenda igitur & hîc,vetera exemplaria:Nauigant ex his Venereę,prębenteſq; concauam ſui partem,& aurę opponētes per ſumma ęquorum velificant. Sic Gelenius. Et ſanè à pulchritudine,ſplendoreq; & lęuore, quę dotes Veneri formoſiq; corporis pręcipuę ſunt,nomen hoc merentur prę cęteris conchis.Indocti quidā ſuperiore ſæculo,vt Syluaticus,& alij,vt ineptè ſcribebant, Veneras, Soneras; ita etiam im-
[c] Lib. 14. 209. peritè interpretabantur pro conchis quas peregrini à D. Iacobi ſepulchro auferunt, hoc eſt,pectinibus. [c] Martialis κατ' ἐξοχὴν concham ſimpliciter nominare videtur:

Læuis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat,inoffenſa curret arundo via.

A Hunc enim vſum Conchæ Venereæ peculiariter Plinius tribuit. Fortè etiam eſt Concha Erythræa, cuius fit mentio apud Hedylen poëtriam, ſcribentem de Glauco marino dæmone, veniſſe eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, *Concha Erythræa.*

Ἢ κόγχυ δώρημα φέροντα ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης
Ἢ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ' ἀπτερύγους.

Abundat autem aliquid in hexametro. Veriſimilis omnino hæc coniectura eſt, cùm & Bellonius iſtæc conchylia in mari Erythræo, ſeu rubro copioſè piſcari atteſtetur in hiſtoria aquatilium, & in ſecũdo libro de ijs, quæ in peregrinationibus ſuis obſeruauit, ſcribat Carolo Cluſio interprete, ad mare rubrũ vicum eſſe nomine Tor, ibiq; viginti camelos onuſtos conſpexiſse his conchylijs rotundis, quibus claues in Europa appendi ſolent. At Cairi incolas ijs vti ad læuigandam & expoliendam papyrum atq; telas coloribus permixto gummi infectas, Belliculi marini quoq; à medicis, & pharmacopolis dicti, eædem videtur conchulæ. Sic enim de eis ſcribit Aggregator ex libro Circa inſtans, id eſt Plateari j de ſimplicib. med. Belliculi marini ſpecies ſunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine caſtaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus tranſmarinis. *Belliculi marini.*

B Ego apud Platearium in littera B. cap. 11. nihil huiuſmodi, ſed hæc tantùm verba reperio. Belliculi marini frigidæ, & ſiccæ naturę ſunt. exceſſus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quaſi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miſcentur, vt vnguento citrino. Eſt autem vſus eorum ad faciem talis. Puluis ex eis tenuiſſimus ſubigitur cum adipe gallinaceo liquato ad modum vnguenti. Seruari diutiſſimè poſſunt, tanquam lapides. Syluaticus belliculos, ſiue bellericos marinos, Arabicè ſcribit dici aſtor, vmbilici humani ſpeciem referre, eſſe autem lapides paruos, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes, ſicut dentales. Nicolao Myrepſo in vnguento citrino, vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abſtergẽda inter alia nominantur μπελέρικοι θαλάσσιοι. Quidam Vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) belliculos nominãt. Sunt autem lapilli ex eorum traditione exigui, & candidi, in littore maris reperti, vmbilicum hominis referentes, abſtergendi facultate præditi. Cęterùm in opere de compoſitione medicamentorum belliculos ſiue Vmbilicos marinos interpretatur fabas marinas vulgò dictas; in qua ſentẽtia ante ipſum fuit Cordus; qui porcellanã hanc noſtrã Dentaliũ vocat: Dentalium (inquit) eſt conchula marina parua, dentatam rimam habens. Et ante Arnol- *Vmbelici marini. Aſtor.* *Dentalium qd Cordo.*

C dus Villanouanus, vmbilici marini (inquit) vel porcellanæ ponuntur, cum medicamentis, quæ abſtergunt, & dealbant faciem. Atq; hæc de bellerici voce ſatis ſint. Ab Ennio vocantur alibi matriculi citante Apuleio, inter res marinas, de quibus, niſi conchæ ſint hæ noſtrę Venereæ, non habeo quid dicam. χοιρίναι quoque Gręcorum non aliæ, quàm porcellanæ videntur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc eſt communis concharum natura, & forma: calculos enim ſiue lapillos, tum duritie, tum figura porcellanæ minores referũt; quamobrem calculorum loco ad ſuffragia eis vtebantur, quòd calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum eſt autem, cùm Ariſtophanes, & alij Græci earum meminerint, Ariſtotelem diligentiſſimum harum rerum ſcrutatorem ſilentio præterijſse. Ad quod reſponderi poteſt, inquit Zoographus, ex rubro mari, vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in noſtras regiones aduehi ſolitas, ideoque naturam earum Ariſtoteli perſpectam non fuiſse, etiamſi nomen vulgò agnoſceretur. † Ariſtophanis verſus ſunt *Matriculi.* *Ariſtoteles cur hanc Concham pręterierit.* *† In Equitibus.*

Οἱ δ' ἐκεῖνος ὁρᾷν τεττιγοφόρας, ἀρχαίῳ σχήματι λαμπρός,
Οὐ χοιρίνων (fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus ſecundæ declinationis genitiui

D pluralis vltimam non circumflectentibus) ὄζων, ἀλλὰ σπονδῶν, σμύρνῃ κατάλειπτος. Vbi Scholiaſtes, Choerinæ, (χοιρίναι) Conchæ (inquit) quædam marinæ ſunt, quibus vtebantur Athenis, ante calculorum vſum inductum. Idem Suidas repetit, & inſuper: χοιρίναι καὶ ἡ τρὶξ τοῦ χοίρου, ἤτοι κιττῷ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης περιελθῶν: qui verſus in Veſpis Ariſtophanis legitur, & hi paulò antè:

Ἢν δῆτα λίθον με ποίησον, ἐφ' οὗ
Τὰς χοιρίνας ἀριθμοῦσι.

In eadem fabula χοιροθλὶψ vocatur ὁ φιλοδικαστὴς, qui Choerinas conchulas ad ferenda ſuffragia ſæpè manibus premat. alij interpretantur eum qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Heſychius κοιρίνας, calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cùm non calculi, ſed conchulæ ſint, quæ calculorum vicem in ſuffragijs olim obtinebant: quod Pollux etiam teſtatur: Πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, αἵπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. χοιρίναι Athenęo ſunt placentæ ἆθλα τίθενται τοῖς παννυχίσι τῷ διαγρυπνήσαντι. Ab eodem in decimoquarto nominantur χοιρίναι (proparoxytonum) placentæ, qua-

E

rum Iatrocles in libro de placentis meminerit. Porro porcellanam minimam aliqui hodie, referente Zoographo, coruinam aut coruiolam vocant, tanquam è coruo piſce deſumptam: cùm in coruo piſce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulum ab illis, qui pro lapillo è coruo piſce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò qui pro porcellana, à Græcorum Choerina detortum. Alhuda eſt genus conchyliorum, vt exponit Andreas Bellunenſis, quæ appellantur porcelletæ. Sic exponitur tertio canone Auicennæ, capite de cura apoſtematum in radice auris: & tertio canone, capite de cura aſcitę. Item canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 24. de curatione fluxus ſanguinis, & menſium, legitur alhuda: vbi Cremonenſis non rectè interpretatur conchulas, quæ adferuntur à S. Iacobo.

Coruina.

Alhuda.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

F

* Li. 9. c. 25

Murex Plinij.

MVTIANVS (inquit* Plinius) muricem (ſic enim illi vocari, ex Rõdeletio ſuprà diximus) eſſe latiorem ait purpura, neq; aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroq; latere ſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem, portantem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri: conchaſque quę id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quam deſcriptionem nulli meliùs quadrare contenderim (inquit Rondeletius) quàm ei conchæ, quam porcellaine vocamus, nonnulli læuigatoriam. Conuenit ea deſcriptio conchis Venereis omnibus, & magnis, & paruis, & mediocribus. Teſtam præterea omnibus duram eſſe admodum vel inde agnoſcas, quòd nunquam eam arroſam comperias, quemadmodum in alijs teſtaceis: quæ à tineis, vel alijs eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa, vel perforata ſæpè videas. Tota intus candida eſt, foris varietate colorum inſignis, in diuerſis conchis. Bellonius quoque nobis eam deſcripſit his verbis: Læuigatoria concha oualem habet formam: eiuſque eſt politiſſima teſta atque æquabilis, nullis punctis (quod falſum eſt, quædam enim multa habent præſertim maiores, de quibus hîc ſcribit Bellonius; aliæ quidem nullis, vt minores) diſtincta ac ſtellata, ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas, per quos linguam exerit. Idem Bellonius harum concharum tres, aut quatuor differentias ſeſe comperiſſe tradit, alias enim ingenti dorſo tumere; alias verò oblongiore, ac veluti tereti forma protendi. Alias rurſus puſillas, alias magis capaces, minuſque ſtellatas, aut maculoſas reperiri. Totidem Zoographus, & Rondeletius genera, licet diuerſa depingunt, deſcribuntque: ego plura obſeruaui, & hîc etiam addidi. Rondeletij concha prior oui figura eſt, purpura maior & latior: ſunt enim (inquit) quæ in magnam amplitudinem accreſcant. teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum cibi capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda: concha ſimplice atque vna, vtrimq; ſe colligente, quod vt intelligas, inquit Rondeletius, concipias animo concham ſimplicem per planum extenſam: deinde vtramque in partem reduci, & complicari, ad rotundam, ſiue ouatã concham efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano oppoſita iacebant, nunc inter ſe iunctis, & cohærentibus, dempta rima, quæ denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis adhæret in mari rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus, vel earum clauo affigi puto, atque earum curſum remorari, eſſeque Remoram Mutiani; cuiuſmodi plures cùm inhæſiſſent, vt iam ex Plinio dictum eſt, plena ventis ſtetit nauis, portans nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri, ob eamque cauſam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Hucuſque Rondeletius. Quæ ſequitur icon Zoographi eſt, ſimilis Rondeletij, in hoc genere, vt putat, maxima, & in corollario ruffam eam vocat, & ſic deſcribit. Porcellana ruffa dici poteſt concha ex genere illarum, quæ propriè porcellanæ nominantur, maxima, teſta ſimplici vtrinque ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum conſtituit,

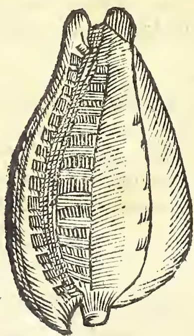
Teſta.

Color.

G

Concha prior Rondeletij.

Concha Venerea 1. Rond.

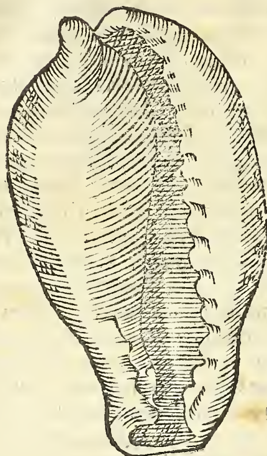

H

Remora Mutiani.

Procellana ruffa Zoographi maior.

Concha Venerea Zoographi.

B

stituit, terminetur: alterum verò cui dentes, aut striæ longiores, ac minus prominentes introrsum conuertitur, & in sese conuoluitur, vt in cochleis. Superior pars gibba hæmisphærij figura, sed maior est, specie ouali: longiuscula enim est, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtusiorem. Magnitudo est ferè, quæ anserini oui. Nusquam inniti potest, nisi parte plana, quæ candida est, vt intus quoque gibba, quæ hæmisphærium constituit, ruffa, maculis nigris distincta, sed paucioribus, minusque scitè quàm stellata. Læuitate ita resplendet, vt imagines reddat, sed obscurè. Idem Zoographus aliam ruffam minorem appellat; parua est in hoc genere, quadruplo minor, aut amplius, quàm stellata, (de qua mox) oblongiuscula. Ventre, (sic partem simam appellat) ruffo: qui in reliquis omnibus, quas vidit, candidus est. In labris etiam denticulatis striges ruffæ sunt, striç candidæ. Striã nominat, vt in columnis striatis Vitruuius, partem eminulam; strigem verò cauam. Dorsum in summo varium est, albis, pallidis, & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius, & formam icone adiuncta aliqua ex parte ex eo repræsentauimus. Quarta icon Rondeletij est altera species Conchæ Venereç, de qua sic breuiter ille scribit: Concham hanc raram non possumus non vocare Veneræ speciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. Est enim oui figura, concha simplice vtrinque sese colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam. Ad vlcera, & ad alia exiccanda non minus probanda, quàm superior. Varia quoque est, sed ita maculas inspersas non habet, sed pro his lineolas, testa est tenuiore, & minore, magisque perspicua. Tertiam speciem idem Rondeletius à se depictam non minus Venereis conchis subijci posse putat, quàm præcedentem, ob testam eodem modo vtrinque se colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana est, compressa est magis, quàm supradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata est, durior & spissior secundâ, colore candido. Quarta species, quam denique ex eo hîc depinximus, semper parua, inquit, manet, superiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs, quàm concharum Venerearum generi subijci potest. Parte altera plana est, altera in tumorem elata, in qua circulus est aurei coloris, alioqui tota foris candida est, intus cærulea. Testa est valde dura, eadem vi exiccandi, qua superiores. Quæ deinde pingitur, elegans genus est Venereæ Conchæ, oui anserini magnitudinem excedens, tota ex ruffo candicat, maculis per totum dorsum siue superiorem partem respersa alijs oblongis, alijs rotundis, ferè ferrugineis. Pars prona tota candicat ac nitet admodum. Dentes siue striæ pro portione totius Conchæ, breues, at profundæ. Macularum planè vndiquaque expers est, quam priori loco tabula alia ostendit, magnitudine oui gallinacei, sed paulo oblongior, toto dorso verò ita ouo similis, vt primo intuitu aliquem fallere possit. Prona parte color castaneas ita refert, vt earum corticibus obducta videatur. Dentes habet admodum exiguos, quorum radices lutescunt. Intus testa candida est. Secunda in hoc ordine, cùm eam aliquando depingerem lutescebat, & maculis orna-

Porcellana ruffa minor Zoographi.

Altera species Rond.

Figura.

Color.

Testa.

Tertia species eiusdé.

Quarta eiusdem.

Genera ab authore obseruata.

Pars prona.

Dentes.

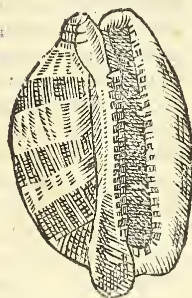
Tabula prima.

Concha Venerea minor ruffa Zoographi.

C

Concha Venerea 2. Rond.

D

Concha Venerea 3. Rond.

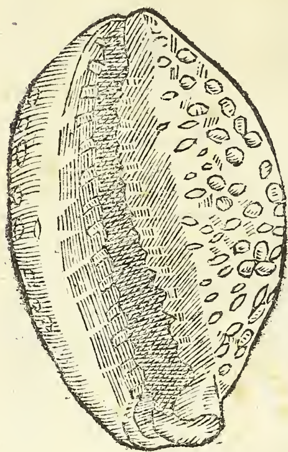

Concha Vener. 4. Rond.

Secunda.

Concha Venerea authoris prima.

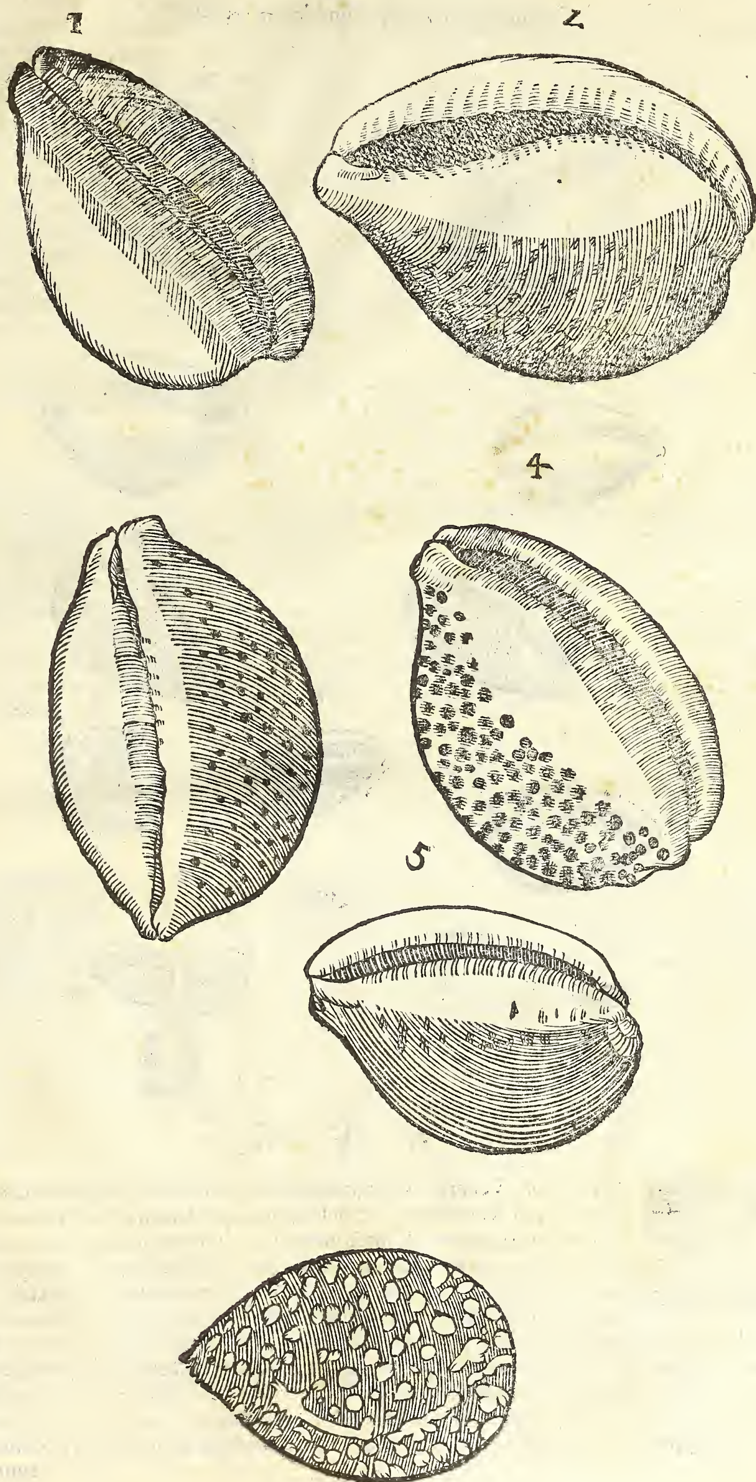
batur subpurpureis: sed cùm in humidiori loco E eam seruassent famulæ, superiorem corticis cuticulam exuebat, & longè pallidior euaserat. Eius magnitudinem icon ostendit. Tertia eiusdem ferè cũ prima in hoc ordine magnitudinis, eodem etiam modo resplendet ac micat, sed densior huic est testa, neq; vt in illa, diaphana; colorq; in hac contrario se habet modo: nam toto dorso castaneus est, prona parte candidus. Maculæ per dorsum aterrimæ, omnes rotundæ, at inæquales. Quarta ex eo genere est, quam primùm separatim hîc damus, tota candicans ex ruffo, maculisq; respersa subpurpureis aut amethestinis, quin etiam subcæruleis. Vtraque præterea per dorsum lineam habet rectà percurrentem, luteam, qua aliæ ferè omnes carent. Quinta ac postrema in hac eadem serie coloris est F cinerei, nonnullis ornata maculis siue asteribus nigris. Adiecimus his coclear ex quodam elegantissimo genere Venereæ Conchæ confectum. Testa nõ vt in precedentibus omnibus intus candida est, sed ferè violacea, extra per dorsum, castanea, sed modò albicantibus, modò flauescentibus maculis, rotundis, amplisque insignis. Zographus stellatam per excellentiam vocat. Oui, inquit, gallinacei est magnitudine penè. Ex albo liuescit, hoc est ad cæruleum colorem vergit parte conuexa, præsertim in summo: ad latera candidior: parte sima, candidissima. Intus quoque subcærulea videtur testa, translucida ferè. transparent enim stellæ siue maculæ partis gibbæ, quę multo plures in ea sunt, & situ splendoreq; superioris (ruffæ maioris) elegantiam vincunt, singulæ in medio sui atræ, ambitu ruffæ, pleræq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine.

Tertia. Quarta. Quinta.

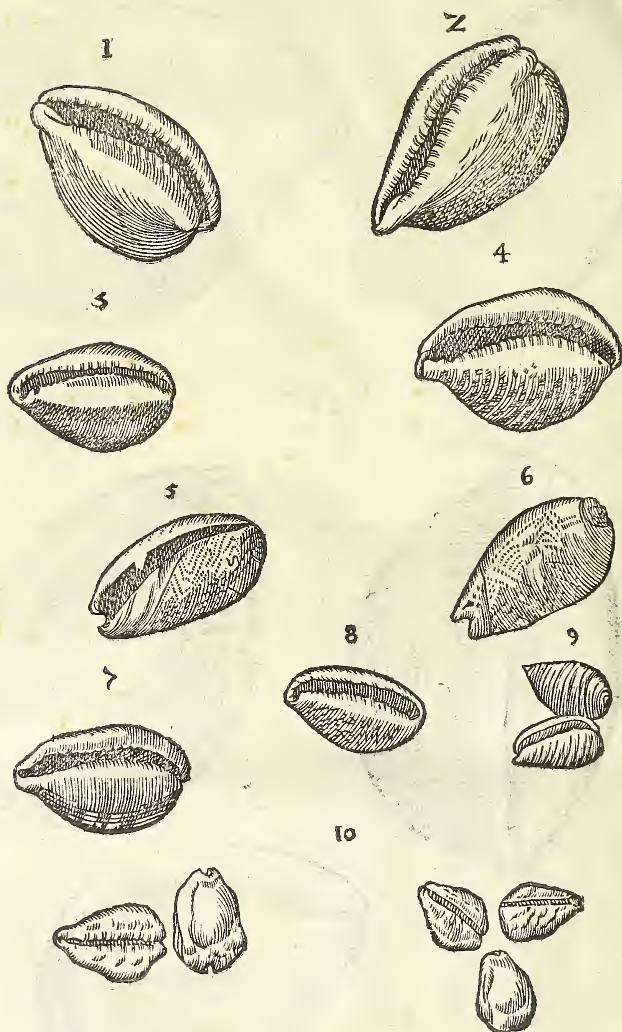
Secũdæ tabulæ. Iã verò prior in secunda tabula, in qua nõnullas minores & minimas damus, tota candida est, per dorsum tamen nonnihil ad cinereum vergit. Prima. Altera splendidissima, dorso est quasi G amethestino, vti etiam ab altero pronæ partis latere, vbi striæ potiùs quàm dentes sunt, ab Secunda. altero latere candicat. Tertia. Tertia ruffa est, & est ex eo genere, cuius & iconem & descriptionem suprà ex Zographo dedimus sub lemmate, ruffæ minoris. Quarta. Quarta dorsum habet admodũ elatum, coloris cinerei, multis ac infinitis maculis punctisvè ferrugineis refertum. Pars prona est candidissima. Ad latera quoq; candicat, & maculas habet ferrugineas, maiores Quinta. verò quàm in tergore. Quinto & sexto loco impruděter pictor adiecit cochleæ cylindroidis Sexta. genus elegantissimum, coloris subcinerei, maculis refertum quę ad cæruleum vergunt, Septima. & alijs strijs oblongis eiusdem coloris: ambiuntq; eam fasciæ duæ flauæ. Septimo numero exprimitur conchula Venerea splendidissima, prona parte ferruginea, qui quoq; color est Vltima. in lateribus, sed dilutior. Dorsum ad cinereum inclinat. Octaua flauescit, & maculas obtinet ferrugineas minores in tergore, maiores à lateribus. pronè candicat. Nono loco alia cochleæ cylindroidis minima ac elegantissima species tota candida strijs siue lineis ambientibus rubicundis. Numero decimo prona & supina parte expressa ex ijs est, quam ex Rondeletio quarto loco depinximus, tota cinerea per tergus, infra candida. Ex ijsdem quæ vltimum ter depingitur, sed longè & splendidior & candidior. Hæc eadem minima voca- H tur Zographo, quæ inquit priuatim Muterstein, hoc est calculus vteri, vel matricis à no-Buzios. stris vocatur, Lusitanis & Aethiopibus buzios: vndiquaq; alba est: nisi quòd in dorso lineę binæ flauent; in oualem ferè speciem coniunctæ; & dorsum ipsum inæqualiùs quàm cæteris & gibbosum, ita vt illi quoque testa incumbere possit, sed obliquè. idem per medium pallidum est siue subluteum. Pars interior è roseo ad cæruleum tendit.

Conchæ

1
2
4
5

Concharum Venerearum decem species.

V S V S.

ONCHÆ Venereæ testa aliquem habet in medicina vsum, nam reperitur, (inquit Rondeletius) in descriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus constringendos, & intestinorum atq; vteri vlcera. Recipitur autem apud Mesuem & Serapionem: sed Monachi Mesuæi interpretes purpurarum testas aut matris perlarum (vt vocant) supponi iubent. Ego cum Zoographo Rondeletij sententiã porcellanas interpretantis amplector, quanquam pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea, Pectines vsurpet. Optima etiam ex eadem fiunt dentifricia, & vtilis est ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, reficcandi vim habet insignem sine caliditate. Bellonius tradit his rubri maris incolas magno labore in aceruos collectis, ingentem quæstum ab ijs qui Memphim adeunt, facere solere. His enim (inquit) Aegyptij sua lintea glutino imbuta læuigare atque expolire consueuerunt.

Ad alui fluxus.

Pectines p Cõga Venerea vsurpati.

Ad dentes dealbãdos.

Ad ægilopas.

A runt. Idem author est earundem apud Græcos & Turcas quoq; chartis expoliendis vsum esse, sed vulgus Gallicũ talem vsum inexpertum habere, ijsq; tantùm ad suspendendas claues, vel conficienda cochlearia vti. Sed Rondel. Italis & Græcis in eundẽ vsum cedere scribit. Est porrò vsus iste antiquissimus & Plinio etiam notus, qui in decimotertio sic scribit: Chartarum scabritia læuigatur dente conchaue; sed caducæ literæ fiunt: minus sorbet polita charta, magis splendet. Hæc ille. Huic eidem conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues, vt dixi, appendunt & zonæ accommodant, ob conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil sordium colligit, neq; vestes atterit. Inuenio deniq; apud quendam Aethiopes ex rebus communibus vix quicquam tantoperè curare, quàm vt habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios (inquit) nominant: proq; ijs vel aurum quandoq; copiosè permutare: aut pro ijs filios suos parentes vendere. apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc haberi. Eisdem loco monetæ vtuntur, vt Lusitanus quidam Zoographo retulit. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. Postremò Zoographus scribit in eiuscemodi concha maiore faciem sculptam & pulchrè expressam vidisse. Ad chartã leuigãdã.

B

DE CONCHA PERSICA. Cap. LXXXIII.

HOC quoq; Conchylij genus, quod ex Persia allatum Serenissimus Franciscus Mediceus Magnus piæ memoriæ Hetruriæ Dux Secundus pro singulari sua erga studiosos, maximè verò eos qui naturæ rimantur arcana, humanitate mihi communicauit, velut vnica tantummodo valua cõstans, inter monothyra siue vniualuia collocaui. Concha est maiori sui parte rubicunda; cætera candida. Margaritas proferre ex fide digno relatu idem Serenissimus vir affirmabat. Eiusdem planè generis est minor altera adiuncta Concha, tota cineritij coloris. Vtraque nisi turbine careret, ex Turbinatorum genere videretur. Vtriusq; icon subinde dabitur.

C

DE PENICILLO. Cap. LXXXIV.

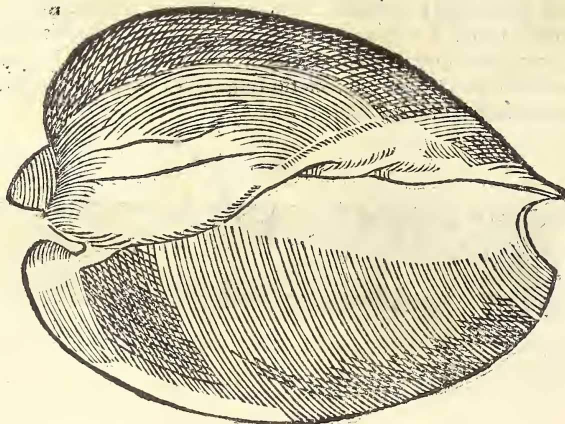
TESTACEOS istiusmodi tubulos Penicillos vocarunt nonnulli recentiores. Eos hîc potiùs quàm in alia quauis operis huius parte posuimus, quòd licet amfractuosi sint, turbine tamen careant. Penicillos (putem) vocarunt, quòd in eorũ cauitate contineatur, quod similitudine sua Penicillos, quibus pictores vtũtur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eos quibus albarium tectorio parietum inferunt, exprimant. Penicilli istius iconem mox ex Rondeletio exprimemus. Tubulus, inquit, est testaceus molli quadam & laxa substantia saxis alligatus, ita vt aquarum vndis cedat & agitetur. Cùm id carnosum (quod nimirum intus latet) se exerit, frondem expandit, vt in pictura Rondeletius expressit. Icones duabus tabulis à me adiectæ ostendunt istiusmodi tubulos non eandem semper habere figuram. Huc quoq; pertinere videntur tubuli illi alij, in quibus vermes delitescere in Insectorum historia ex Rondeletio retulimus, necnon & minores tubuli alij, quorum etiam eiconem subinde dabimus.

D

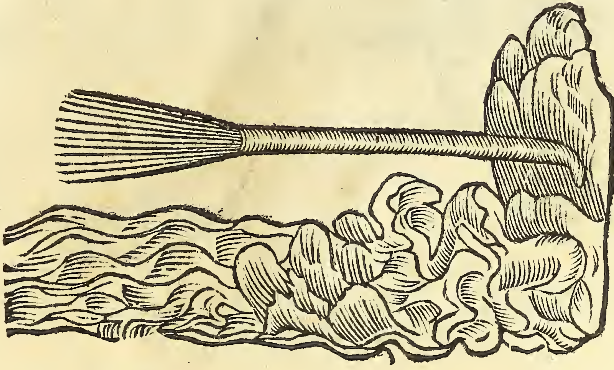

Concha Persica maior.

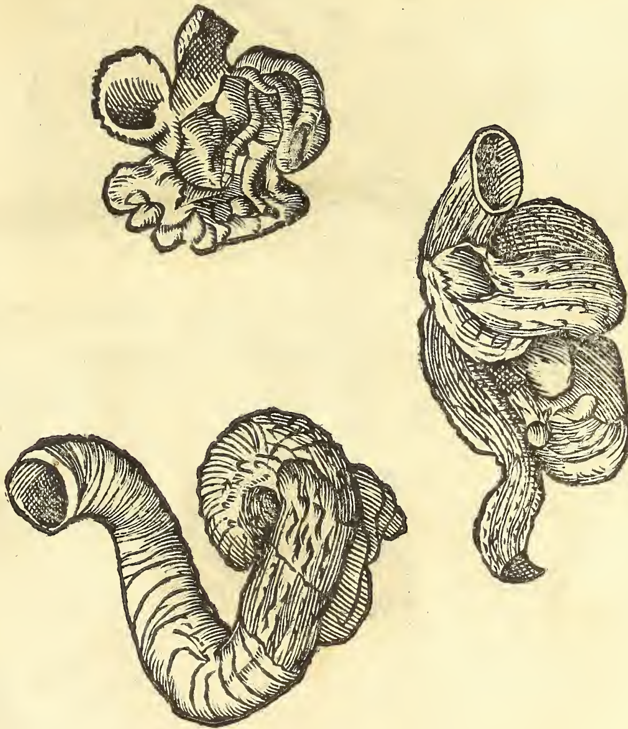
Concha Persica minor.

Penicillus marinus Rondeletij.

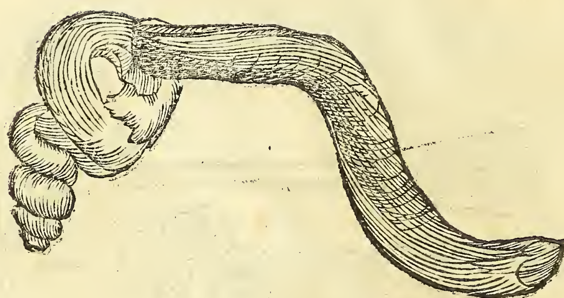

Tabuli alij ab authore obseruati, in quibus vermes delitescunt.

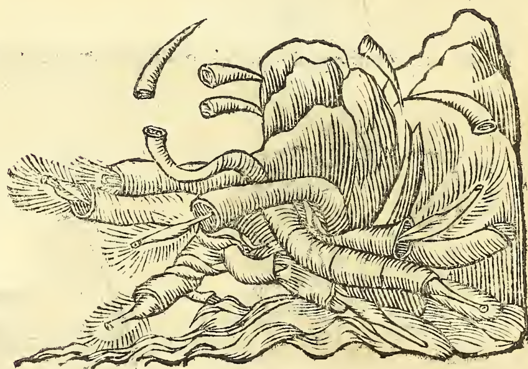

o

Penicillus marinus alius.

Vermes in tubulis delitefcentes Rondeletij.

Tubuli alij parui in quibus etiam vermes delitefcunt.

Finis Libri Tertij.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR.

Liber Quartus,

QVI EST

DE ZOOPHYTIS, SIVE PLANTANIMALIBVS.

C

Et primùm

DE VRTICIS. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS. RATIO.

QVÆ nec animalium, nec fruticum seu plantarũ, sed tertiam ex vtroque naturam habent, & vt loquitur Aristoteles, τὰ ἐπαμφοτερίζοντα φυτῷ καὶ ζώῳ, id est, Budæo, & Gaza interpretibus, ambigentia & plantæ, & animali, ζωόφυτα Græcis dicuntur. Latinè ea nominare non possimus, nisi Plantanimes, aut Plantanimalia vocemus. Talia sunt, Vrtica, Holothuria, Tethya, Mentula marina, Malum insanum, D Cucumis, Pulmo & reliqua similia, quibus multi annumerãt Spongias, quas nos inter plantas imperfectas collocabimus. Sextus Empyricus, non ignobilis philosophus, recenset Zoophyta, quæ ex igne generantur. Nam animalium differentias enumerans secundum varios generandi modos, sic loquitur. Eorum quæ absque coitu generantur, alia ex igne eduntur, vt Zoophyta, quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt Culices &c. sed quænam sint hęc Zoophyta, planè ignoro. Nam quæ hoc libro examinanda proposui, omnia in aquis nascuntur, aut ijs locis, quæ aquis quotidie perluuntur. Quæstio est de Vrtica, sitne animal, an Zoophytum, quæ sanè controuersia hoc loco diluenda est, vt cur hoc in libro primum Vrticæ locum tribuerimus, elucescat. Ex recentioribus Bellonius Vrticam inter Molles pisces recensuit, infirmo argumento, nimirum quòd Mollium more in obsonijs edatur. Rondeletius etiam animal esse imperfectum, idque ex genere Mollium, non Zoophyton esse scribit: & idcirco Polypo, & Lepori marino subiunxit: maximè quòd modò fronde expansa Polyporum instar pedes multos habere, modò fronde contracta massa tantum carnosa, informi (veluti Leporis marini) constare

Zoophytũ quid.

Spongiæ.

Sexti Empyrici opinio de Zoophytis.

Zoophyta vbi nascantur.

Vrtica an Zoophytũ.

Bellonij & Rondeletij opinio.

[a] Li. 11. de anim. c. 37. [b] De part. 4. c. 5. [c] Lib. 9. c. 43. Zoographi opinio.

conſtare videatur. Ex veteribus [a] Aelianus etiam Mollibus annumerauit: ait enim: Mollia ex aquatilibus vocantur, quæ oſſibus, ſanguine & viſceribus carent, vt Polypus, Sepia, Loligo, Vrtica. Eadem apud Galenum quoq; verba leguntur in Gloſſis, vbi μαλάκια, quæ ſint, exponit. Plinius verò atq; ante eum Ariſtoteles Zoophytum faciunt Vrticam, addita etiam ratione. [b] Philoſophi verba hæc ſunt: Quas autem Vrticas appellant, non teſta operiũtur, ſed excluſę omnino ſunt ijs, quæ in genera diuiſimus, ancipiti natura hoc genus eſt, ambigens & plantę & animali. abſolui enim & eſcam petere nõnullas, & ſentire occurrentia poſſe, atq; etiam aſperitate corporis vti ad ſe tuendum, animalis eſt. At verò, quòd imperfectum ſit, & ſaxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifeſtè, quanquam os habeat, plantarum generi ſimile eſt. Vnde [c] Plinius: Equidem & his, inquit, ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium neq; fruticum, ſed tertiam ex vtroq; naturã habent, Vrticis dico, & Spongijs: Hinc eſt fortaſsis, quod pediculos eius frondes potius, quàm cirros appellarit. Spongijs Zoographus, nullum ſenſum ineſſe ait, ideoque Zoophytis inferiores haberi. Vrticas cùm & ſentiant, & inſuper eorum animalium, quæ Mollia in mari vocant, naturam præ ſe ferant, Zoophytis ſuperiores perfectioreſque exiſtimat. Nos quidem Zoophytis annumerare maluimus rationibus, & authoritate Ariſtotelis cõfiſi, & quia quædam earum magis animalis naturam habent, quàm ea, quæ ſaxis ſemper adhærent, idcirco primo loco de ijs hoc libro agemus. Quod autem Vrticarum nullum genus Molle ſtatui perfectum debeat, ex ijs, quæ primo libro huius voluminis relata ſunt in genere de Mollibus, facilè licebit cognoſcere.

ÆQVIVOCA.

Vrtica herba. [a] Lib. 3.

καλήφη, & κνίδη vocatur herba, tactu manum vrens, ideoq; Latinis Vrtica nuncupata. Τὰς κνίδας, inquit [a] Athenæus, Eupolis in Autolyco vocat ἀκαλήφας, vt & Ariſtophanes in Phęniſſis ἔχε τὸ πρῶτον πάντων ἴφυα φῦσαι: εἶδ' ἑξῆς τὰς κραναὰς ἀκαλήφας, id eſt: Potuit omnium primum iphia gignere, deinde continuò mordaces Vrticas. Hac etiam voce idem poeta vſus eſt in Veſpis. Pherecrates in Transfugis, Κἂν ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι. Pari temporis ſpacio Vrticis coronari. Quæ omnia de Vrtica planta, non de marino Zoophyto intelligenda eſſe annotat Dalechampius. Suidas, & Scholiaſtes Ariſtophanis ἀκαλήφην vocant genus Conchylij. Interpres Nicandri præterea θαλάσσιον ὄρνεον, hoc eſt auem marinam. ſed pro ὄρνεον reponendum cenſet Zoographus ὄστρεον: non quòd Vrtica verò ſit oſtreum, ſed quòd oſtreum ferè aliqui eſſe putarint, & ſi teſtam haberet, inquit, oſtreum eſſet. Eidem videtur [a] Ariſtoteles Vrticam Teſtaceis adnumeraſſe, quòd de Teſtatorum victu agens inter cætera hæc quoq; dicat. Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ἐν ὑποχώρει ἔξω ἡ τροφὴ (id eſt τὸ περίττωμα) πόρον. ἔστι δὲ αὐτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Eſt igitur ei Vrticæ ceu incluſa oſtrei caro: teſtam verò non habet, ſed caro nuda eſt, & pro teſta ſaxum, cui adhæret. Hinc aliquis inter Mollia, & Teſtata Vrticas ambigere coniecerit, illas dico, quæ ſaxis adhærent, aut ſemper, aut aliquando. Vrtica ſecundum aliquos eſt εἶδος μυίας, quam Ariſtoteles dixit hyeme edulem eſſe. Zoographo hic locus eſt ſuſpectus, quod μυὲς Conchæ ſint, quas aliqui mytulos interpretantur, μυῖαι verò Muſcæ inſecta; quanquam Rondeletius μυίας in eodem Concharum genere vocari putat.

Pro Conchylio. [b] Hiſto. 8. cap. 2. An inter teſtata enumerarit Ariſtoteles. Ariſtoteles correctus.

SYNONYMA.

Etymum. [a] Lib. 32. c. 11. Cnide. [b] Lib. 3. Gram.

καλήφαι, & κνίδαι dicuntur Vrticæ, tum herbæ, tum animalia, ab vrendo ſic à Latinis dictæ, quòd manum vrere videantur, ſi ea tangantur. Ἀκαλήφας nominauit Theophraſtus, & Ariſtoteles modò ἀκαλήφας, modò κνίδας. Sed ἀκαλήφη Atticum eſt, non κνίδη vt ſcripſit Zoographus, quod nomen etiam [a] Plinius in Piſcium catalogo recẽſuit. Cnide, inquit, quam nos Vrticam vocamus. dicitur autẽ κνίδη ἀπὸ τοῦ κνίζειν, hoc eſt δηγμὸν καὶ κνησμόν τινα ἐμποιεῖν τῶν ἁπτομένων χερσί, morſum, aut pruritum excitare tangentium manibus. Eadem κνίδη per metaplaſmũ dicitur etiam κνὶς κνιδός. Euſtathius. ὁδηνή κνίζω, καὶ τὴν κνίδην ποιεῖ, ἣν μεταπλάσας κνίδα λέγει ὁ Ὀππιανός. In vulgari Lexico ſcribitur etiam κνήδη per η, quomodo ſcribi apud [b] Gazam annotant. Ea tamen ſcriptura, nec eſt apud Heſychium, nec Suidã, nec Etymologum. Nam κνηδῶντες apud Heſychium,

A Hesychium, non est suo loco, sed inter κνίδαι, & κνίδος; adeo vt κνιδώσεις pro eo reponendum videatur. Ακαλήφην quidam, vt annotauit apud Athenæum Dalechampius, interpretantur ἀπολῦσαν τὴν ἀφὴν sensum corrumpentem, alij vt Athenæus ἁπαλὴν τῇ ἀφῇ, id est tactui mollem, ac lenem per antiphrasin, cùm sit aspera, & infesta. Quocirca ex hoc etymo manifestum euadit, deprauatè in multis locis, apud veteres scribi ἀκαλύφη per υ præsertim cùm Etymologus, & Lexicon quoddam vetus dicant, κνήφη, & ἀκαλήφη in penultima per η scribi. σίφη, & ἀγρίφη (significans σκάφη) per ι. Quin etiam in lexico quodam veteri legitur Ακαλήφη τὸ μὲν φυτὸν διὰ τοῦ η. Τὸ δὲ ἄστεγον ὕπαιθρον, διὰ τοῦ ὑψιλοῦ. Itidemque apud Hesychium ἀκαλυφῆ καὶ ἀκάλυφον, ἄστεγον ὕπαιθρον. hoc est sine tecto sub dio. Et rursum apud Etymologum ἀκαλυφὴ, ἄστεγος ὕπαιθρος. Veruntamen pro ἄστεγον ὕπαιθρον scribendum potiùs videtur authori Thesauri linguæ Græcæ ἀκάλυφον. nam per β scribitur ἡ καλύβη, quo tugurium significatur. ego nil mutandum censeo. nam ἀκάλυφον à litera priuatiua α & καλύπτειν, quod occultare significat, deriuari puto. Μητρίδια etiam appellantur Vrticæ marinæ, fortassis à similitudine quam habet cum pudendo muliebri: & Vrticarum genus semper solutum Galli impudico vocabulo vocant: Aristophanis iocus
B est in Lysistrata: — Etymum.

ἀλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν.

Sed o tethearum robustissima, & matercularum Vrticarum.

Matriculi nescio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc versu, vt citat [e] Apulæius: Matriculi.

Purpura, Matriculi, Mures, dulces quoq; Echini. [e] *Apolog. 1.*

Bellonius Vrticas marinas antiquos Colycia, & Coryphia vocitasse scribit. sed nullum nominat authorem. Nos Colycia (alia lectio Corycia, vel Corythia, vel Corophia) inter Murices meminimus numerari. Vrticam hodiernis Græcis Colizenam vocari tradit Gyllius, quod (colis) id est pedunculis suis firmiter Dolyporum more adhærescit. Bellonius Colycenam scribit, Rondeletius Colycęnam. Colybdenam aliqui veterum pro marino pudendo interpretantur. In Italia multi antiquo nomine Latino Vrticam appellant, aliqui flammam maris. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequitur Zographus, Vrtica est. Iouius Vrticas, & vertibulos non sine errore eosdem tradit. — Colycia, quæ Bellonio. Colyzena. Colybdena. Caro marina. Iouij error.

C GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

DIFFERVNT Vrticę magnitudine. Hinc duplex genus percipitur teste [a] Aristotele: alterum corpore paruo, quod cibo aptius est; alterum maiusculo duroq;. Vita etiam aut moribus, seu loco: Inde rursum duplex genus eodem authore: Aliæ enim sinuosis adhærent, quæ nunquam à saxis absoluuntur, aliæ plana littora amant, quæ suis abiuncta sedibus vagantur: Et [b] alibi: Sunt item quæ adhærere soleant, (animalia) & quoties libuit absolui: vt genus quoddam eius quam Vrticam vocamus: quippe cùm nonnullæ ex ijs nocte absolutæ pascantur. Ea sic ex eodem repetijt [c] Athenæus: Sunt autem Vrticarum duo genera: Aliæ enim in cauis abditæ saxis, nunquam ab illis separantur: aliæ in planis, & æqualibus scopulis commorantes huc illuc transmeant. Os in medio habent Vrticæ, vti tradidit [d] Aristoteles, quod in maioribus euidentius est. id antea idem [e] Philosophus in medio corpore statuerat, & in
D maioribus dixerat esse euidentius. Ibidem etiam tradit. excrementum nulla in Vrtica cerni: sed hac re stirpibus esse similem. [f] Alibi contra meatum, vt Ostreas habere scribit parte superiore, quo excrementum secedat. Vnde [g] Plinius: Ora (Vrticæ) esse traduntur (Dalechampius rectiùs legi putat, os ei in radice esse traditur) excrementa summa tenui fistula reddi. Et eodem loco de Vrticis scribit: Carnosæ frondis his esse naturam, & carne vesci. Ex Aristotele procul dubio id transcripsit Plinius, is enim rationem reddens cur excrementa per superiorem partem emittant; more Ostreorum, subdit: Vrtica enim ipsa quasi Ostreorum caro esse videtur inclusa saxo, perinde ac testa. Vrticarum plurimas species commemorat Rondeletius, quas sic diuisit: Vrticarum aliæ saxis, vel cuilibet alteri rei adhærent, aliæ minimè. Rursus earum, quæ saxis, vel alteri rei hærent, aliæ perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt Vrtica parua in rimis saxorum latitans: quæ Purpuris, & Buccinis adnascitur: quę cinerea est longisq; cirris constat. Aliæ sedes mutant, & liberè per mare feruntur, natantque (& cùm libet saxis hærent,) vt purpurea Vrtica.

[a] *Histo. 5. cap. 16.* [b] *Histo. 1. cap. 1.* [c] *Lib. 3.* Os. [d] *Histor. 8. cap. 2.* [e] *Histo. 4. cap. 6.* Excrementa. [f] *Histo. 8. cap. 2.* [g] *Li. 9. c. 45.* Cur excrementa per superiora emittat. Differētiæ ex Rondeletio. Vrtica parua.

Potes. Semper solutæ, liberæque sunt eæ, quas vulgus Potes appellat: ex his vna est, quæ quatuor pedes, siue brachia habet: Altera quæ octo, Polypi brachijs non valde dissimiles. De his omnibus exceptis solutis eodem ordine dicemus hoc capite ex Rondeletio, & si quæ species à nobis, aut ab alijs obseruatæ sunt, addemus, singulis generibus; primum ab ijs, quæ saxis, aut simili rei adhærentes descriptionem incipiamus. Vrtica parua Rondeletij nucis iuglandis magnitudinem vix superat, ob id parua ab eo dicitur: Tota carnosa est, cirros breues habet, contracta recti intestini extremum refert, colore vario est. Quædam enim est viridis, alia cærulea, alia subnigra, sed punctis aliquot cærulei s, vel flauis, vel rubris notata. Massilienses Vrtigo vocant. Græcorum vulgus κολίκαιναν, & κιλέκαιναν, à quo fortassis Normanni Cul d'asne, Burdegalenses Cubaseau. Vrtica autẽ cinerea, sic appellatur à Rondeletio propter colorem: tenuis est admodum, quia frondem magnam, siue cirros multos habet, carnis parum. In saxorũ rimis viuit: comam semper explicatam habet, nec vnquam contrahit: reuera tamen Vrtica est: acriùs enim pungit, ac mordet, si diutius manibus contrectetur. Tertium Vrticæ genus, nostri, inquit Rondeletius, purpureum siue phæniceum Rosam appellant: alijs Posterol, quod contracta recti intestini extremum cum musculo sphinctere, siue podicem referat, quem Posterol nomine intelligunt, quòd posteriore loco situs sit: alij Poussepię Brittannorum, alij Cul de cheual vocãt. Est autem hæc primæ similis, nisi quòd frondem, & longiorem, & copiosiorem habet. Cæterùm Poussepię Brittannorum, Bellonius Pollicipedes nominat, & vulgo apud Gallos Poulsepieds, ac eos sic vocari tradit, quos Rondeletius Balanos facit, quod pollicum in pedibus similitudinem habeãt, racematim Oceani cautibus adhærentes. Idẽ author de Vrtica agens, duas tantùm species Vrticę prædictas Rondeletij descripsisse videtur, dũ sic de ea scribit: Hanc circa Normanniæ littus obscæno vocabulo Cul d'asne à cirrorum contractione, atque explicatione appellant. Græcum vulgus cum terrestrem Vrticam Zuchindas vocet, marinas tamen Colicenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipsas etiam marinas Vrticas Colycia, & Coryphia vocitabant. Maris potius deiectamentum, quàm magni fieri debeat. Plures eius obseruantur species. Quædam enim rubro colore suffusa est, altera magis cęrulea, granulis in gyrum circumfessa. Vtraque marinum tuber contracta refert, explicata cæsariem, totum corpus rotundum ambientem. nam infinitis cirris antennarum papilionibus, aut scarabæi crassitudine constat. Contracta porro Vrtica orbicularis est, aut teres: scopulis littoralibus (ijs potissimum marinis tractibus, qui ventorum impetum minus sentiunt) tam pertinaciter inhæret, vt nisi primo impetu diuellatur, vix postea nisi in frusta concisa dirimi possit, adeo suas trichas arctissimè contrahit. Certum est Vrticas Cochlearum modo in mari serpere, ac moueri, sed id quidem parciùs. Porro vtriusque moles magnitudinem iuglandis raro explet, cirros habet molles, duos digitos oblongos, tenerrimos, gracillimos, ac fragiles, insigni hac dote à natura præditos, vt quicquid attigerint, suis acetabulis retineant. Hæc Bellonius, cuius Vrticæ explicatæ, & contractæ icones etiam addidimus. Nos aliam figuram subiungimus in qua contractæ Vrticæ species cernitur pronè, & supinè depictæ. Hanc sequitur cinereæ Rondeletij congener. Saxis enim & hæc adnascitur, & colore cinereo est, curris admodum tenuibus. Quæ deinceps depicta exprimitur in medio earum trium, cum Rondeletij rubra conuenit: est enim ex purpureo colore violacea, sed quia non nihil differre videbatur, eius iconem adiecimus. Prior forte fuerit ex leporis marini genere, coloris etiam partim purpurei, partim albi, nouissima pilei ferè forma colore tota coccineo, excepta summitate, quę est viridis cum nigra rotundaque macula. Quartum Vrticarum genus facit Rondeletius, quod instar Holothuriorum testis alienis adnascitur, & maximè purpuris. Pars exterior dura est, & rigidiuscula, spissiorque quàm in alijs Vrticis. cirros breuissimos in ambitu habet. in exterioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore, tam iucundo tamq; fluido infectum, vt cum pretioso illo purpuræ succo certet. Idcirco opinatur Rondeletius hanc Vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorsam fuisse, quæ tam excellenti suauique colore rictum dentesque canis illeuerit, vt negarit puella quam deperibat Hercules, fore vnquam eum optati compotem, nisi prius eo colore infectam vestem dedisset. Inde purpuræ colorem inuentum fuisse. Etenim si mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam vnà cum vita succus ille euolarat: si viuam, ea vndique ita munita est, tum testa clauata, tum capitis operculo, vt vndique ab omnibus iniurijs tuta sit. Præterea purpura tanta est duritie, vt dentibus canis robustissimi minimè cedat. Fuit & in Lepade compertum Vrticam nasci: de hac ad me Neapoli scripsit Ferrantes Imperatus. In dorso esse sex rimas apertas stellam æmulantes: in medio dorsi foueam paruam, cum figura quadam inclusa Conchæ Rhomboidi simili, sustinerique à lateribus

Margin notes: Vrticæ parue Rondeletij descriptio. — Vrtigo. — Color. — Rosæ vrticæ genus. — Diuersitas. — Serpũt per mare. — Purpurę inuentio. — Purpura in Vrtica cõperta.

Margin letters: E, F, G, H

teribus

teribus lepadis mediante membrana continua, & cauitatem quæ est in animali, non habere aliud intermedium quàm membranam. A parte anteriore conspici fructum Lepadis instar penicilli pictoris inter se reuoluti. Duas alias Vrticæ species nobis depictas exhibet Zographus, sine vlla descriptione, à Cornelio Sittardo ad se missas ex Italia, opinor rectiùs ad primas à Rondeletio descriptas posse referri. vti etiam quam ego hîc addidi colore ex albo & ferrugineo variam, triplici aspectu depictam. De solutis Vrticis sequenti capite trademus. nam ea quæ de Vrticis commenta sunt à veteribus, potiùs ijs conuenire puto, & attribui, quæ alicui rei adnascuntur.

Vrtica parua Rondeletij.

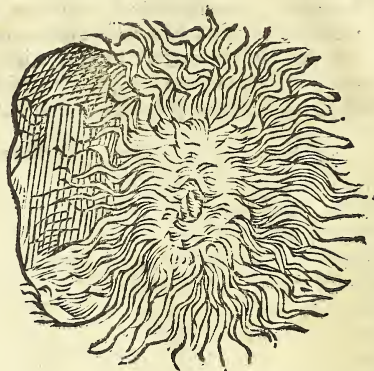
Vrtica cinerea Rondeletij.

Vrtica rubra Rondeletij.

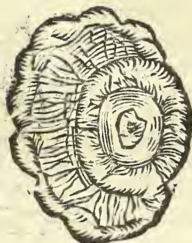
Vrtica explicata Bell. Vrtica contracta Bell.

Vrtica contracta noſtra.

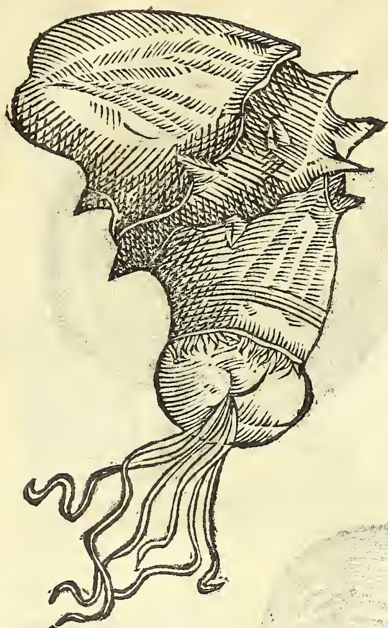

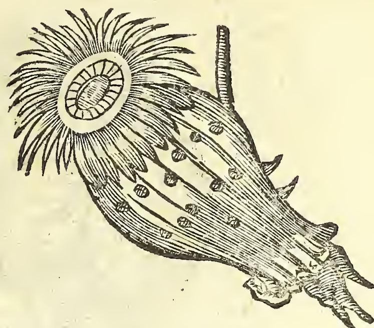
Vrtica marina ſaxo innata.

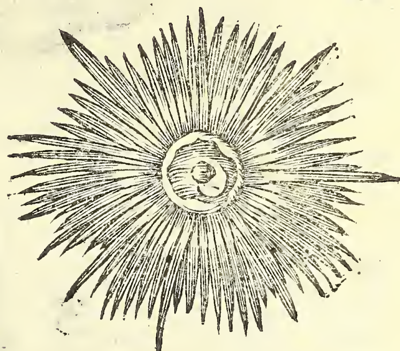

Vrticæ quartæ species Rondeletij.

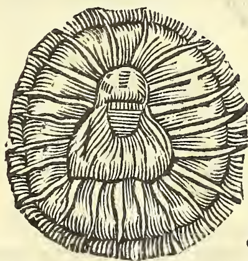

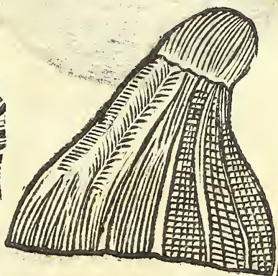
Lepori marino congener. nu. 1.
Vrticæ rubræ Rond. congener. nu. 2.
Vrtica pilei figura. nu. 3.

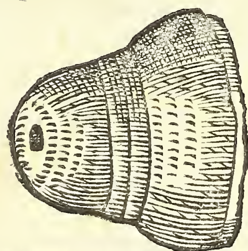

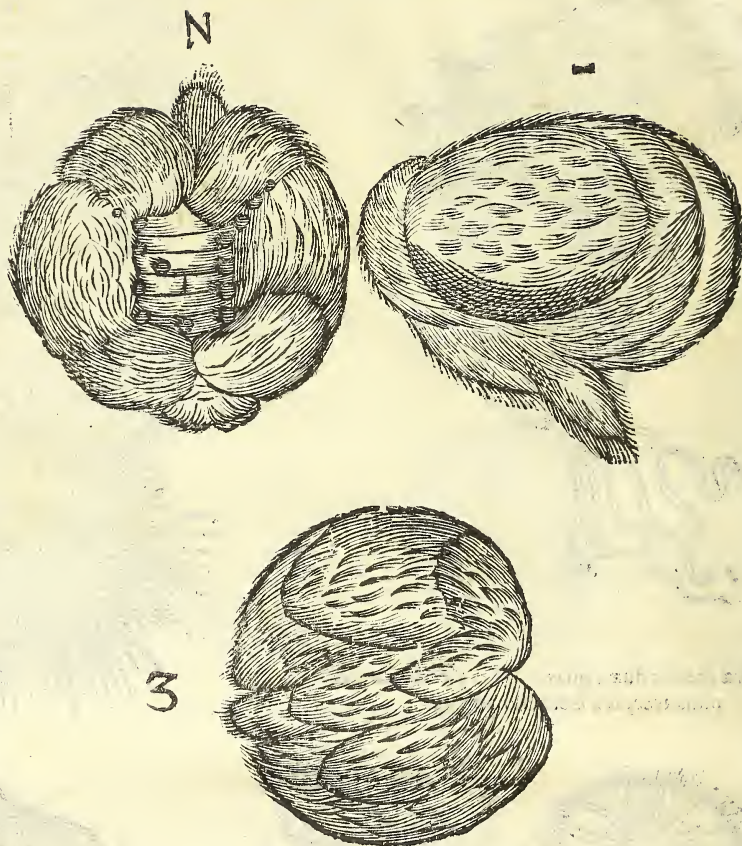
Vrticæ species duæ, quas in Italia pictas Zoographus accepit à Cornelio Sittardo.

Vrtica marina alia triplici aſpectu.

L O C V S.

DIVERSA diligunt loca, & in varijs generantur, ſecundum ſpecierum diuerſitatem. Quædam enim nunquam abſoluuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus & planis locis gaudent. Secundum Vrticæ genus Ariſtotelis, quod corpore eſt maiuſculo & duro, circa Eubœæ Chalcidem gignitur teſte [a] Philoſopho. In Oceani ſaxis & maximè in Santonico ſinu frequens eſt Vrtica parua Rondeletij. Eius autem cinerea in ſcopulis Freſconijs Agathenſis ſinus reperitur. integra à ſaxo auelli non poteſt, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè diſcerpitur. Rubra autem quam idem Roſam appellari ſcribit, ſaxis aliquando hæret, aliquādo ſoluta vagatur. Vidit enim huiuſmodi Vrticas cum alijs piſcibus captas retibus, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuo affixæ eſſent: quoniam cùm hærent, potiùs diſcerpuntur, quàm auelluntur.

[a] H.4.c.6.

Vrtica parua.

VICTVS.

A

V I C T V S.

ISCICVLIS fortè incidentibus vescuntur teste [a] Aristotele. Et [b] Plinius carne eas vesci scripsit. De saxo, inquit [c] Philosophus, quasi de testa viuit,& prænatantes pisciculos excipit,retinetq;, sicut manu admota hominis agi dictum est, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. Absolui etiam saxis genus quoddam Vrticæ (vt modo dixi) notatum est,quod & echinos,& pectunculos,in quos offenderit,corrodit.

[a] Histor. 8. c. 2.
[b] Li. 9. c. 45
[c] Histor. 4. cap. 6.

O R T V S. N A T V R A.

B ODVS idem gignendi ijs est,qui testa inclusis: per rimas enim & cauernas, & fauces saxorum oriuntur, vt tradit Philosophus. Victum eodem authore quamuis in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipiunt. Cornelius Sittardus ad Zographum scripsit Vrticas, quæ Cochleis & saxis adnascuntur, cùm abrumpuntur, mutare colorem. Peculiaris eis modus venandi pisciculos: teste Aristotele: Sentit, Vrtica, inquit, & manum admotam corripit: adhærescitque perinde ac Polypus suis brachijs, ita vt caro intumescat. Os medio in corpore continet, & de saxo quasi de testa viuit:& prærternatantes pisciculos excipit, retinetq; sicuti manu hominis admota dictum: deuoratque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. [a] Plinius quoque Aristotelem secutus ait: Contrahit ergo se quàm maximè rigens, & prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectensque deuorat. Aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ viæ, contactos (contractos piscium quidam manuscriptus codex) attrituque petræ scalpentes pruritum (Dalechampius legit petras scalpentes ob pruritum) inuadit. Eadem noctu pectines,& echinos perquirit:dum admoueri sibi manum sentit,colorem mutat, & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque si fuit interualli, absconC ditur. Hæc ille,qui & alibi aiebat vim illis mordacem prurito inesse, eandemq; quæ terrestris Vrticæ:quod ante eum scripserat [b] Aristoteles,inquiens:Non ore,sed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant instar herbæ Vrticæ) quod & Scolopendræ marinæ faciunt. † Aelianus non tam acrem vredinem concitare memorat,quàm Scolopendram. [c] Oppianus:

Est infame pecus Ponti Scolopendra marina
Corpore terrestri similis,sed damna doloris
Hæc maiora facit, si quis modo cominus illam
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem Vrtica facit cognomine victa doloris
Piscanti infesta est.

Quocirca Diphilus Siphinius apud [d] Athenæum tradit eos, qui Vrticam marinam colligunt,& conquirunt,manus primum inungere,ne à pruritu,aut vredine infestentur.

Victus.
Vt pisciculos venentur.
[a] Li. 9. c. 45
Colorem quãdo mutet.
[b] Histor. 9. c. 37.
Pungere more Vrticæ herbæ.
† Lib. 7. de anim. c. 35.
[c] Lib. 2. de pis.
[d] Lib. 3.

D

P R O V E R B I A.

RISTOPHANES in Vespis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφίλεσθαι: hoc est *ab ira auferre Vrticam*. Scholiastes interpretatur asperitatem,& mordacitatem. Chrysippus apud [a] Athenæum περὶ τοῦ καλοῦ tradit huiusmodi sententiam: Μήποτ' ἐλάαν ἔσθι' ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id est *ne quando comederis oleam, quum habeas Vrticam hyberno tempore.* Oportet illum sentire de herba, non de pisce, inquit author adagiorum: Nec vsum adagij video, nisi si quando significabimus extremam victus parsimoniam, vt nec vrticę quidem adhibeatur aliquid condimenti. Mihi quidem,vti etiam Zographo de Vrtica marina potiùs, quàm de herba sentire videtur prouerbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta est cibo per id tempus: Marina autem hyeme, & capitur, & commendatur,ac pro paradipnio habetur,seu condimento quodam,sicut & oliua. ęstate autem

Ab ira auferre Vrticam quid.
[a] Lib. 10.
De Vrticæ esu prouerbium.

[b] Histor. 4. c. 6. — Cato earũ quãdo melior.

inepta est esui, quòd tunc marcescat, vt his verbis testatur [b] Philosophus: Sunt omnes hybernis mensibus carne constante atque rigidiuscula: at æstate rarescunt & resoluuntur: prędent enim & marcent, vt si tetigeris, facilè discerpantur atque dispereant. denique nulla tantisper euelli integra potest: ac æstus impatientia saxa subire interius solent. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίων πρὸ χελιδόνων ἔκλεπτες: id est veluti *Vrticas edens ante hirundines furiaberis:* Chorus in Equitibus Aristophanis ad Alantopolam: Vbi Scholiastes: Ante hirundines dixit, quoniam post hirundinem (vêre exacto) Vrticæ non sunt edendo. Sensus est acutissimo solertissimoque ingenio (ac si Vrticas primo vêre edisses: tanquam & illæ sua acrimonia ingenium, sicuti & nasturtium, (acuant) furatus es: hoc est, callidissimus fur es. quanquam autem Scholiastes, tum pro herba, tum pro marino animali Acalephas hic interpretetur, de herba tamen omnino sensisse videtur Comicus, vt placet Zoographo, hæc enim dum tenera est vête primo editur, Vrtica marina hybernis mensibus in cibo præfertur.

VSVS IN CIBIS.

[a] Lib. de Pythagoræ Sym. — Pythagoras cur non ederet Vrticas.

OMEDEBATVR olim Vrtica, vt nunc etiam: quanquam Pythagoras teste [a] Giraldo præceperit discipulis suis, vt abstinerent, quòd Veneris stimulos afferre diceretur; vel vt alij volunt, quòd Hecatæ sacra sit, quemadmodum & trigla quoq;. Philippides in Amphiarao apud [b] Athenæum:

Ὄστρε' ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι.

Ostrea mihi, Lepadas, Vrticas apposuit:

[b] Lib. 3.

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echinos, Pelorides, Balanos, Vrticas, &c. Macrobius.

——— *Mihi festa luce coquatur*

Vrtica & fissa fumosum sinciput aure:

Sus cur natus. — Quãdo sint meliores. — [c] Lib. 7. de anim. c. 35. — [d] Histo. 4. cap. 6. — Vrtica parua. — [e] Lib. 4. Apparatus. — [f] Lib. 3.

Iuuenalis, qui iubet his versibus vilem cibum parari; sed de Vrtica an de animali accipiendi sint, dubitatur. Chrysippus, ait Porphyrius, dicebat, suem non aliam ob caussam à Deo factum esse, quàm vt mactaretur (in cibum homini: vt verò iuris etiam, & veluti obiter accidentium ciborum (τῶν παραλειπτικῶν,) copia nobis deesset, omne genus Ostrea esse facta: item Purpuras, Vrticas, & varias auium formas: Post æquinoctium Vrticarum genus esculentius esse scribit [c] Aelianus: intelligit autem ęquinoctium quod fit hyberno tempore, quo eas etiam summoperè laudat [d] Aristoteles, vt dictum est. Et cùm duplex genus Vrticarum statuat, vnum corpore paruo, alterum grandiori & duro, hoc cibo ineptius, quàm illud esse tradit. Descriptus à Bellonio, præterquam quod exocœti, & mulli auidissimè appetant, etiam Græci hodierno tempore libentissimè comedunt ob lentam mucilaginem, quam limacum modo emittunt. In dilicijs habetur Vrtica parua Rondeletij apud Santones, vbi frequens nascitur in saxis Oceani. Rubra autẽ ab eodem descripta esculenta etiam est, sed prædicta durior. Carne multo duriore est quartum eius Vrticæ genus, ideoq; à mensis reijcitur. [e] Apicius in apparatu apuæ, sine aqua: Desuper, inquit, leuiter compones Vrticas marinas, vt non cum ouis misceantur: impones ad vaporem, vt cum ouis ebullire possit, &c. Huc referendus Plinij locus, vbi ait: Alex peruenit ad Ostreas, Echinos, Vrticas, Cammaros. Gręci, vt author est Bellonius, hoc tempore plurimas Vrticas ligneo veru trãsfixas, & aliquantulum assatas primum ex sale, & aqua feruefaciunt: deinde farina conspergunt, & ex oleo vel butyro in sartagine frigunt. Apud Santones, & Italos primum ablutæ, & leuiter coctæ friguntur. Diphilus Siphinius apud [f] Athenæum, scribit Vrticam aluo ducendæ idoneam esse, prouocare lotium, ventriculum iuuare. Vrtica, & oua Echinorum, & eiusmodi, succum alimenti parcum, & humidum, præbẽt: sed qui aluum soluat, & vrinam moueat, Mnesitheus. Vrticæ inquit Xenocrates, gratæ sunt ori, & stomacho non mediocriter ineptæ (gustui suaues, sed stomacho admodum insuaues sunt VVottonus: Diphilus tamen εὐστομάχους facit, hoc est stomacho aptos:) sed assatæ elixis accommodatiores (assæ elixis ad aluum mouendam magis idoneæ VVottonus, quod non probat Zoographus.) Aluum cient vrinamq; magis mouent, quæ post purgationem exortæ iuxta calculos (quæ lapillis adhærent, vrinam magis cient, VVottonus:) lotæ & perexiguo sali mixtæ, atq; ita parum aspersæ sunt, vt mediocriter mandi possint, & assatione concretæ, aut verubus, aut curculis super carbonibus maluæ, aut sarmentorum, vt valenter soluãt. Cùm passo autem, aut vino mulso, gustum excitantes facilè concoquuntur, facileq; excernuntur, quæ verò ex passo,

A passo,& oleo elixantur, cum alio etiam condimento (forte sine alio condimento, Zographus) id quidem seruant, vt lubricæ sint, atque attrahant: sed & explent, & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant (quæ autem coquuntur in passo vnà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumque cient: sed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, VVottonus:) Hæc Xenocrates apud Oribasium interprete Iohanne Baptista Rasario.

VSVS IN MEDICINA.

VT pilos disperdant aliqui, teste [a] Galeno, medicamentum componunt ex marinis Scolopendris, Vrticaque marina, Stellis marinis, nitro, & amurca ad hæc mixtis. [b] Plinius Psilothrum esse dicit Vrticam marinam cum aceto scyllite. ad hoc in oleo coqui, ait VVottonus. Aiunt eandem in vino potam calculosis prodesse, vt author est Galenus. Caro marina miscetur à Trotula medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortassis hæc B Vrtica, quæ testam non habet, sed carnem nudam, interiori Ostreorum carni similem.

[a] Lib. 1. de comp. med. sec loc.
[b] Lib. 32. c. 10.
Carnis vsus.

DE VRTICA SOLVTA, POTTA MARINA VVLGI. Cap. II.

SYNONYMA.

QVÆ semper soluta per mare fluctuat Vrtica. Italis obscena voce Potta marina, dicitur, Græcis Mongi hodie inhonesto etiã vocabulo, quòd, vt scribit C Bellonius partibus verendis admota, pruritũ, ac Venerem, imo etiam ampullas excitet: Gillius turpi eo nomine in Italia idcirco appellari tradit, quòd speciem quandam mulieris vuluæ representet. Ligures hanc appellant Capello di mare: Massiliẽses Capeau carnu, quasi dicas pileum carneum. Massarius, Gillius, & Bellonius Pulmonem marinum nominant, contra quos rectè disputauit doctissimus Rõdeletius, vt postea clariùs à nobis dicetur. A Germanis Oceano finitimis Meerschum, vocari audio, & à Belgis Snottolf, Sequabbe, Hispanis, vt notat Matthiolus Natura de Vieya, & Capacha de Velha.

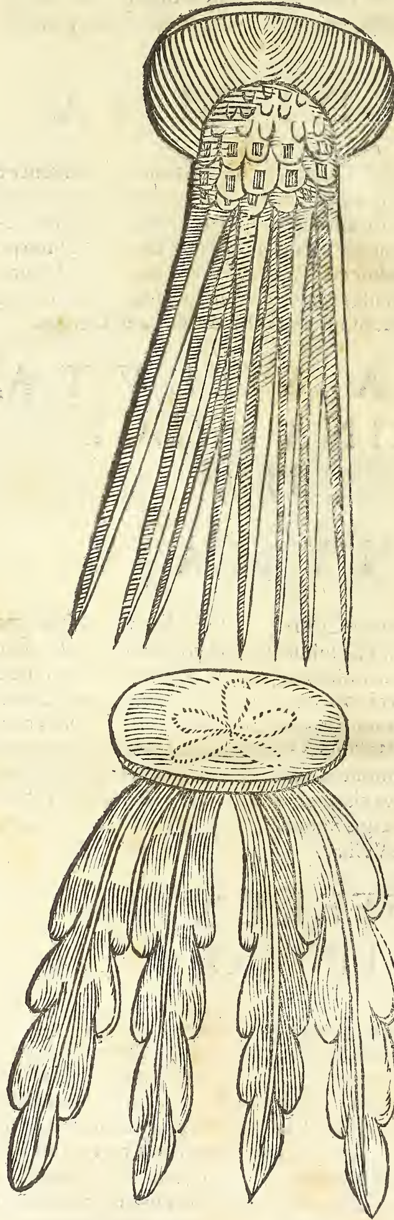
Potta marina Mongi.
Pulmo marinus.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

D DE hac Gyllius in hunc modum: Cùm iacent, omaso similes sunt: cùm eriguntur pulmones videntur: tanquam vitrum translucent: cùm suspensi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt: nisi (quòd) brachia tenuissima, & crassissima habent: Cùm autem eos secuissem, nihil in ea parte, quę Polypi ventri respondet, repperi: Vbi verò membratim dissecuissem, in ijs partibus vnde pedes exoriuntur, quosdam meatus harenarum plenos vidi. Adeo omnino lucidi, & tanquam vitrei sunt, vt sine sectione interiora omnia videre possis: ac quamuis fluctibus in littus expulsi, nullo negotio capiuntur, tamen cùm non sint esculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur. formam eis supernè rotundam, infernè concauam, esse refert Massarius, vt Cõchæ videri possint: cirros ex imo emittere ad modum Polypi. Duo huius Zoophiti genera facit Rondeletius. Primum quintum Vrticæ genus octo cirris, alterum sextum, quatuor tantum cirris præditum: primum sic describit: Pars vna veluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert: altera parte Polyporum pedibus

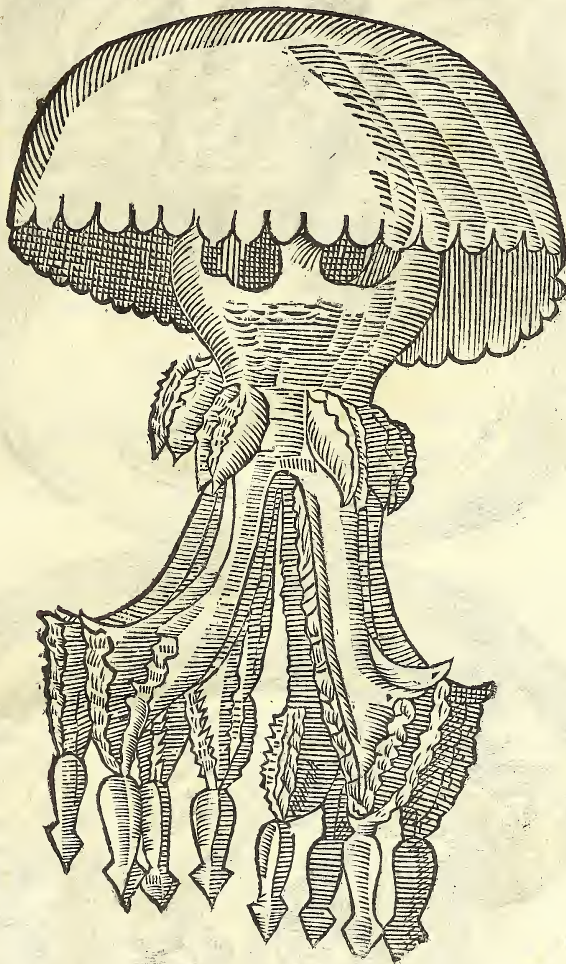
Forma.

Vrtica quinta ſpecies Rondeletij. Vrtica ſexta Rondel.

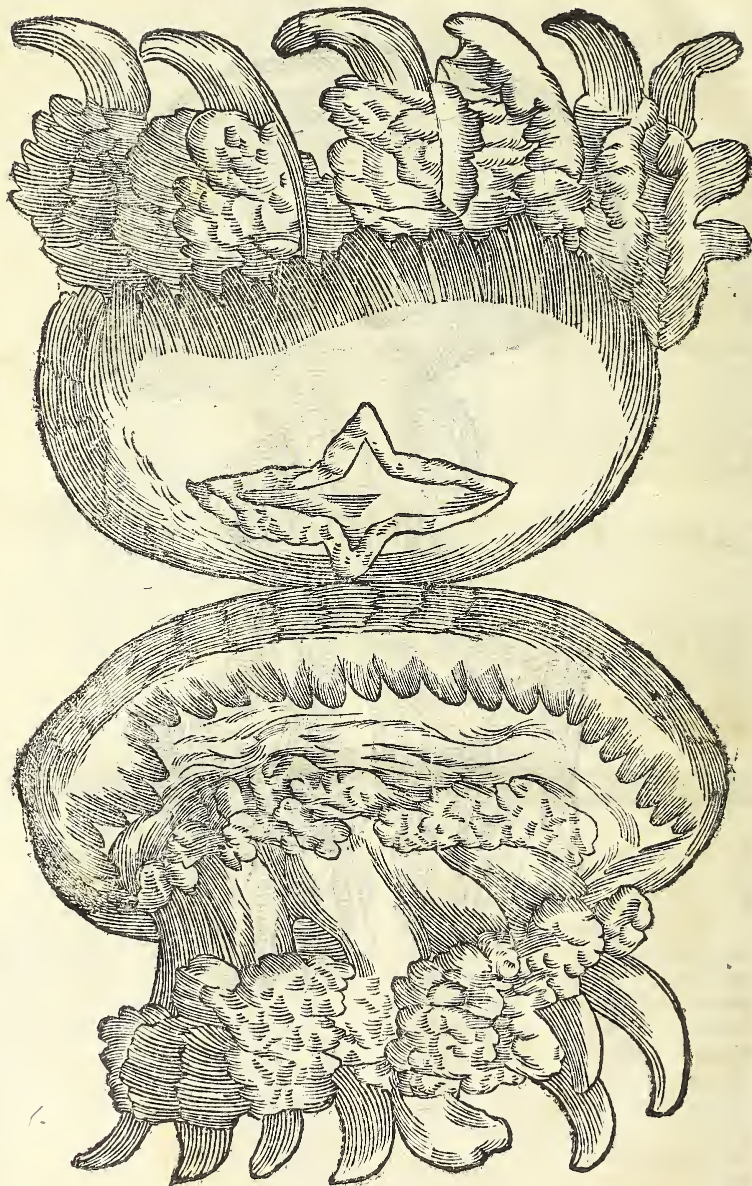

dibus ſimilis eſt: octo enim pedes habet craſſiuſculos, extremis partibus quadratos in acutum deſinentes, nullas interiores partes diſtinctas habet. Corpore eſt adeo pellucido, & ſplendido, vt oculos offendat,& hebetet. Ad eam magnitudinem accreſcunt, vt pileos quibus viatores vti ſolent, ſuperent. Alterum genus quatuor duntaxat pedes,ſeu frondes habens, qui folijs achanti comparari poſſint, eſt in altera parte lineis aliquibus ſtellatim diſpoſitis. Huius generis illa quoq; videtur, quam ita deſcripſit Bellonius: Mollis quidem & albus corpore cartilagineo,ac criſtalli in morem pellucido,quod in mucorem facilè reſoluitur. Gibbam habet inſtar dimidiatæ ſpheræ figuram, glabram, pollicis craſſitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus,quaſi ſtrijs fului coloris in gyrum radiatur, quibus ſe diffundit, & conſtringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum,nūc in ſupinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus atq; ægrè conſpicuis in orbem cōmunitur,vt Lepus marinus.Cruciformes quoq; cirros,ſtriatos, craſſos,in modum ſtellæ radiatos, numero quaternos, parte interna natationi accommodatos habet: quos vt exactè conſpicias, erit in lebetem aquæ ſincerioris conijciendus: qui ſi ſupinus deuoluatur, multas fiſſuras in radice cirrorum oſtendet. Os quoq; habet parte prona ſitum, quo ea quę venatur, abſorbet, in quem vſum quatuor cirri ad eius latera ſubiacent, coloris ſinopidis,quaſi eius branchię eſſent vel inteſtina.Hinc fit,vt intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia diuagantem grandis videatur quaſi pituitæ globus: qui vnicum tantùm colorem referret, niſi rubris illis quatuor circulis ſigillaretur, & ea cruce, qua interna pars ſtriata eſt, diſtingueretur, Hactenus Bellonius. Sed ad primum genus referenda eſt ea Vrtica, cuius iconem nobis exhibuit Matthiolus, ſub nomine Pulmonis marini, item ea cuius nos picturam damus pronè, & ſupinè. Quanta autem ſit harum differentia inter ſe facilè è pictura oculatus lector colligere poterit,ideo nos ab vtriuſque deſcriptione ſuperſedemus.

Pulmo marinus Matth.

Potta marina, vulgò prona & supina parte.

A

NATVRA.

OMNES pruritum in pudendis & vredinem in manibus mouent, & acrimonia sua Venerem extinctam, & sopitam excitãt, qua maximè de caussa cum Vrticis numerandæ sunt, teste Rondeletio. Bellonius Pulmonem suũ nil præter aquam resipere aitios tamen leui calore incendere. Naribus quoq; admotum, marinum virus olere, sargos, melanuros, scaros, sparos, auratas, & id genus piscium eo vesci; in frusta descisum, ac in mare reiectũ viuere nihilominus, ac moueri: extra mare autem exanimem apparere: Emortuum in alto mari, ac in littus reiectum, transparentis glaciei similem. Pruritũ in pudẽdis tactu mouẽt.

PRÆSAGIA.

B CONSPECTAS plerunque vndis supernatantes futuram maris procellam præsagire [a] Matthiolus tradidit. Contra Bellonius mari commoto, & spumantibus procellis irritato deorsum ad imum ferri, pacato verò ac bene tranquillo passim solutas vagari. [a] Com. in deos. lib. 2. c. 36.

VSVS.

QVOD si ijs virgæ baculique perungantur, noctu facium accensarum more lucem edunt, vt idem author est.

DE PVLMONE MARINO. Cap. III.

INTER Testacea Pulmonem marinũ habuisse videtur [a] Aristoteles. Nam quodam in loco tractans de Testaceis spontè prouenientibus (quod indicat initium sequentis capitis) Pulmonum mentionem facit inquiens: Quin C etiam qui Pulmones appellantur spontè proueniunt: Sed ait Rondeletius hoc loco eodem modo Testaceos Pulmones intelligere oportere, quo Holothuria, Tethya, Stellas: id est corio duro contectos. [b] Plinius hæc Zoophyta facit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothyrijs, Pulmonibus, Stellis. Πνεύμονες dicuntur genera quædam in mari viuentia, sed absque sensu, Hesychius. [a] Li. 5. Histor. c. 15. [b] Lib. 9. c. 47.

AEQVIVOCA.

RAMICES teste Nonio Marcello, dicuntur Pulmones, vel hernia. Plautus Mercatore: Tui caussa rupi ramices, atrum dum sputo sanguinem, & Varro Trihodite: Prius quàm in Orchestra Pithaules inflet tibias domi suæ ramices rumpit: sed in ijs, quę hic adfert Nonius testimonijs, ramicis nomine nõ pulmo (hoc est viscus illud leue, & spongiosum, in quod tanquam follem spiritus in respiratione recipitur, ad cordis temperandum colorem) sed bronchocele intelligi Zoographo videtur. Ramices.

D

SYNONYMA.

Πλεύμονες Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Aristotele. Latinè Pulmones vocauit [a] Plinius: alibi idem Zoophytum Halipneumonem appellasse videtur. Germanis eiusdem significationis vocabulo Meerlungg vocari poterit. Interpres Kiranidis Pulmonem marinum exponit Cunnum marinũ: sed sic nũcupant Vrticã solutã, de qua superiori capite egimus. Vnde existimo hũc interpretẽ, vt multos alios, nempe Massarium, Gilliũ, Belloniũ, hanc Vrticam Pulmonẽ marinũ veterũ (ineptissimè tamen) putasse. Nam Pulmo marinus, vel à Pulmonũ nostrorum figura, vel ab eorundẽ substantia laxa, & molli foraminulisq; plena, nominatus fuit: hęc autẽ Vrtica nihil cũ pulmonis figura, aut substantia simile habet. Præterea cùm huius Vrticæ substantia perquã sit mollis, & pituitæ concretæ similis, quæ in aquam abit, in cinerem re- [a] Lib. 9. c. 47. Cunnus marinus.

digi, nec in aqua decoqui corpore aliquo ſupeſtite poſſit, verus Pulmo eſſe non poterit, E
quem decoctum in aqua commendant medici, itemq; eius cinerem.

DESCRIPTIO. NATVRA.

Quid ſit.

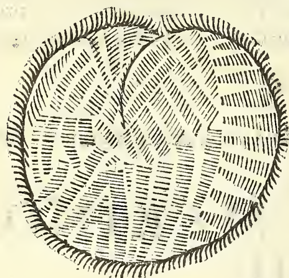

VLMONIS marini hiſtoriam adeo paucis complexi ſunt veteres, vt quidnam ſit à multis hactenus dubitetur, patet tamen ex prædictis carnoſam eſſe ſubſtantiam. Nos, inquit Rondeletius, cùm illa quæ ſaxis affixa ſunt, diligentiùs rimaremur, & contemplaremur, inuenimus ſubſtantiam quandam illis hærentem, corio duro, & nigro intectam, intus mollem fungoſam, & fiſtuloſam, ſpongiarum aplyſiarum modo. Ea in ſaxorum rimis

Locus.

naſcitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè exprimi non poteſt. Vel Pulmo marinus dici poteſt, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo vireſcens, foris ſubſtantia feltro ſimilē, intus totum fiſtuloſum, veluti ſpongia aplyſia. In mari aqua plenum eſt, & graue: extra F
mare in ſe concidit, & flaceſcit: in ſaxorum rimis deliteſcit, & inter algas. Ego potius has Vrticas puto, & ad eas hirſutas, quarum primo huius libri capite mentionem fecimus, referendas. Nam Pulmones per mare feruntur, vbi imminet tempeſtas: quod ſcripſit etiam [a] Plinius ſic inquiens: Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemē portendunt. Et Epheſius interpres [b] Ariſtotelis de partibus animalium, & ibidem etiam Philoſophus, quanquam Zoophyta ſint, & fruticis naturam viuant, non tamen adhærere ſcribunt, ſed abſoluta eſſe, ſicut etiam in plantis quædam, vt epithymum, & epipetrum.

Pulmo marinus Rondeletij.

[a] Lib. 8. c. 35.
[b] Lib. 4.

PROVERBIA.

Vitam Pulmonis marini viuere quid.

ζῶ βίον πνεύμονος θαλασσίε, id eſt *vitam Pulmonis marini viuere*. Prouerbium G
eſt in eos, qui otioſam, & ſecuram nimium, ſtolidamq; vitam degunt, ſine ſenſu ferè, ſine præſentione vlla futuri, ſine præteriti temporis ratione. Poteſt etiam appoſitè dici in hominem ebrioſum, & abdomini, καὶ ὑπογαστρίοις ἐπιθυμίαις (vt Aretes Cæſariēſis loquitur) addictum, farcire corpus ſolū promptum, ingenij viribus nuſquam vti. Plato, ζῆν δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πνεύμονος, ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ' ὀστρείνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων: Id eſt, Non hominis, ſed Pulmonis cuiuſpiam vitam viuere, aut alterius marini generis, quod inter Teſtacea corpora animatum eſt. Vbi notabis hoc loco Pulmonem inter Teſtacea à Platone poni. Vſus etiam eſt eodem prouerbio Syneſius Ptolemaidos. Epiſcop. lib. de regno, βίον ζῶντας θαλαττίε πνεύμονος, id eſt vitam viuentes marini Pulmonis: loquitur autem de voluptarijs hominibus, qui in ganeæ libidinumq; vſu ſummum bonum ponunt. Βλάκα Græci hominem nimium ſimplicis ſtolidique ingenij appellant (metaphora ducta) à piſce quodam ſiluro ſimili, ſed adeo vili inutiliq; vt ne canes quidem guſtare dignētur. Hinc quarto de Republica (Plato nimirum) βλακικόν τε ἡμᾶς τὸ πάθος, ὡς εἰ λέγοι τίς πνευμονιάν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζώου ὄντος ἀναισθήτου. οἱ δ' ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χωρίου τῆς Βλακείας, οὗ μνημονεύει καὶ Ἀριστοτέλης, id eſt, Ignauia noſtra ſeu ſtoliditas, quam quis pneumoniā dixerit, ab animali marino ſenſu carēte, vel vt alij volūt, à regione propè Cumā Blacia dicta, cuius & Ariſtoteles meminit, Suidas. Vnde verbū βλακεύειν, exponūt pigritari, tardare oſſitanter, neglig ēter aliquid facere, & forſan Pulmo marinus quoq;, quāuis animal eſse videatur, tardius tamē & pigrius eſt, quā animaliū naturę cōueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit: H

In Philebo.

Inter teſtacea ponitur.

Pneumonia.

Dij immortales ſoccos iuſſi adimere pedibus.
Pulmo enim, quod perhibent, prius veniſſet, quam tu adueniſti mihi.

Author adagiorum prouerbium accipit in homines lentos, & ceſsatores: opinor, inquit, quod Pulmo, cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco ſe promouet: quod de animalium reſpirantium pulmone intelligit. Zoographus ad pulmonem Zoophytum adagij originem referri poſſe arbitratur.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

OMMENDATVR imprimis ad pilos euellendos, aut prohibendos ne nascantur. [a] Plinius, Iecur etiam (thunni) tritum (inquit) mixtaq; cedria (psilothrum est) plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadem vis est Pulmonis marini. Idem quoq; tradidit [b] Aelianus, his verbis: Iam verò si quis qui nondum excesserit ex extrema pueritia, Thunni sanguine illinatur, non pubescet: hoc idem torpedo & marinus Pulmo efficiunt. Nam in aceto putrefactę eorum carnes & mento aspersæ, fugam pilorum facere dicũtur. Pulmonis marini cinis alligatus, inquit Plinius, egregie proflluuia purgat, hoc est vt exponit Rondeletius, menses promouet. Idem tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis mederi, pernionesq; emendare ex oleo, ad perniones & podagras commendat Dioscorides recenter illitum. Pulmo marinus impositus pe-
B dibus podagras & chymethla sanat, suffita verò ossa eius auertunt omne malum, sicut & Stella, ex Kiranide.

[a] Lib. 32. cap. 10.

[b] Li. de animal. 13. capit. 27.

Cineris vis

VSVS IN VARIIS.

IGNVM si eo confricetur, ardere videbitur, teste [a] Plinio, adeo vt faculam ita præluceat; videtur dicere, inquit Zographus, confricatum eo lignum ita ardere, vt sua luce faculam quoq; vincat. Thitini (lego Thynni, nam & litterarum ordo consentit, & mox plura sequũtur de Thynna) oculos & Pulmones marini (marinos) si quis triuerit & conspexerit (consperserit) in tecto domus serò, putabunt qui in domo erunt (vel vndecunque tectum aspicientes) se stellas videre. Si autem virgam vnxeris deambulans sero, cùm luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si verò in muro vel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam videntes admirabuntur, [b] Kiranides.

[a] L. 32. c. 10

[b] Lib. 4.

C

DE HOLOTHVRIIS. Cap. IV.

SYNONYMA.

OLOTHVRIA à Tethyis differre facile ex Aristotele probari potest, difficulter ex eius interprete Theodoro Gaza: is enim quodam in [a] loco Tethyia vertibula & callos conuertit; Holothuria verò Tubera. alibi Tethyia vertit callos. rursus alio in loco omnia hęc Latina nomina Holothurijs tribuit, insuperq; de suo addit: Tota ipsa (Holothuria dico) simplici mitioriq; testa operta esse. Hæc itaque nominum confusio magnas tenebras doctis viris, qui eius versionem sequebantur, offudit, Belloniumq; errare coegit Holothuria & Tethya confundentem, item Massarium, quamuis hic diuersas res ex Plinio sit
D suspicatus. Niphus non tantùm cum Tethyjs Holothuria, sed etiam cum Vrticis confudit Ὁλοθούριον Hesychio & Varrino est genus animalis marinum. Vocabulum compositum esse apparet: sed vnde, non video, inquit Zographus. Θουραῖοι & Θοῦρον Hesychius interpretatur impetuosum, salientem, bellicosum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinosum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & Θοῦρος Ἄρης dicitur, & θούριδος ἀλκῆς τῆς πολεμικῆς, ἀπὸ τοῦ θορεῖν ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θορής libidinosum significat, & θορῆτρα ὄχεια & θορὸς genituram. Holothuriorum quoque meminit Plinius ac ea inter Zoophyta connumerauit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

Gazæ incõstantia.

[a] Lib. 4. de par. c. 5.

[b] Li. 1. Histor. c. 1.

Niphi error.

Etymum.

E

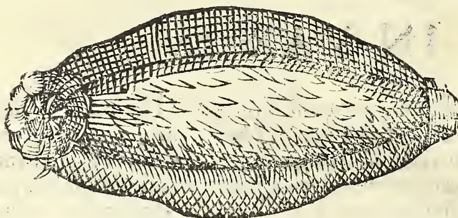
GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

A Tethyis quid differunt.
a Hi.1,c.1.

P AVCISSIMA ſunt ab Ariſtotele & Plinio de Holothurijs tradita, ab alijs nihil: quia in cibis non recipiuntur, ſed in littoribus neglecta iacent. Saxis non hærent, qua in re maximè differunt à Tethyis: authorē habeo a Ariſtotelem qui ſic ſcribit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μὲν ἐστιν, ἀκίνητα δέ· οἷον ὄστρεα καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια: Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, ſed immobilia vt Oſtrea, & quæ vocantur Holothuria. Aſpero corio conteguntur. Rondeletius duas nobis icones Holothuriorum exhibuit, cum his deſcriptionibus: Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtuſum eſt & planum, in quo roſæ pictę imaginem ſculptam eſſe dicas, circa quam ſunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet. Piſculentū odorem reſipit, nec minus ingratum ac inſuauem, quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius eſt. Intus partes omnes ſunt indiſcretę. Inter maris purgamenta id repperit, quod hîc repræſentatur: quod quia vita, integumenti aſperitate & duritia partibus internis indiſcretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe putat. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugoſum, quod aliquando dilatatur, aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius vtraq; parte duæ ſunt appendices pedum, pinnarumve loco, ſed differentes. Superior enim ſtrictior eſt, in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea; altera latior vbique. Harum beneficio motū aliquem habere videtur, cuius prorſus expers eſt primum genus: quod aliquando acetabulis ſuis, ſaxis hæret, ſed ſoluitur. Secundum hanc ſpeciem Rondeletij genitalis virilis quandam ſpeciem præ ſe ferre ait Zographus: vt Holothuriorum nomen dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ad huiuſmodi ſpeciem ſit conformatum.

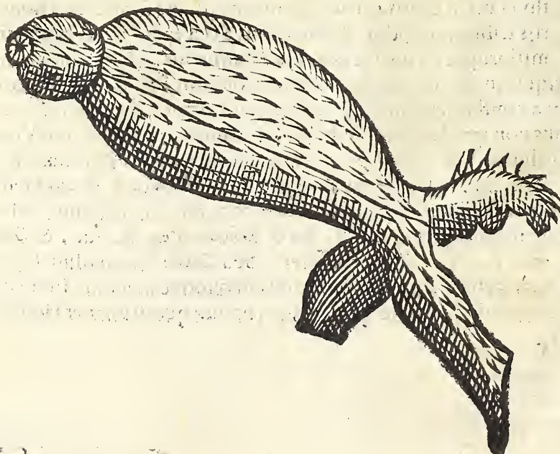
Holothurij prima ſpecies Rondeletij.

F

G

Holothurij altera ſpecies eiuſdem.

H

A

NATVRA.

PLANTAS potiùs esse Holothuria censet Aristoteles, quàm animalia, sic enim loquitur: Quæ autem Holothuria vocant, & Pulmones, atque etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs (plantis) differunt, sua ipsa absolutione. Viuunt enim sine vllo sensu, perinde ac plantæ absolutæ. Nam in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, quæ & viuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut absoluta, quale est quod Pernasus fert, vocatum à quibusdam epipetrum, hoc enim diu viuere potest, etiam à paxillis suspensum. Hæc ille.

DE TETYIS. Cap. V.

B

SYNONYMA.

Τῆθος, & Τήθυον rectus singularis à Græcis effertur, vt σῆθος, & κοσμήμιον. Pro τήθεα per α apud [a] Aristotelem in penultima repono τήθυα. apud quem & τὰ τήθυα, & τοῦ τηθύου legimus. In [b] Plinij codicibus quibusdam leguntur Tetheæ in fœminino genere, vt musæ: Hæ, inquit, fugientes, &c. & [c] mox Tetheæ vtiles sunt. Et in piscium catalogo Tethea, vt Musa. Τίθη (per iota in prima; Zographus mauult per ἦτα) κογχύλια, ὄστρεα nominantur à Polluce. Τήθηνται γεραινόμεναι μυΐοισι, Nicander, id est, Tethe (vt Cete) quæ in musco, aut in algis crescunt, vel natant, aut capiuntur. Vocat autem Tethe, vt exponit Scholiastes, Patellas feras, quas nos Otia (id est aures) Aristoteles verò ὄστρεα, & Homerus similiter communi nomine ὄστρεα. Homerus meminit τῶν τηθέων inquit [d] Athenæus, lege τηθύων. Nam sic Homerus:

a Hist. 5 cap. 15. *b Lib. 32. cap. 9.* *c Cap. 10. ibidem.* Tethe, quę Nicandro. *d Lib. 3.*

Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν
C Νηὸς ἀποθρώσκων.

Iliad. Π.

Quæ verba sunt Patrocli exprobrantis Cebrioni è curru deiecto tanquam vrinatori. Hunc locum commentans Eustathius: τήθεα, inquit, ab vrinatoribus contrectantur Ostreorum generis, sic dicta à terra quam Tethyn nominant. Sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis testæ duritiem: aut forsan nominantur à nutrice infantiũ, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) velutique lacteum, & roscidum: qua ratione eiusmodi (Ostrea) etiam ἑρσήεντα quidam cognominat. Quod ad Tethe quidẽ siue Ostrea attinet, antiquos aiunt non piscibus tantùm: sed etiam Ostreis in cibo vsos fuisse: quãquam is neque vtilis admodum, neque dulcis sit: sed neque parabilis, cùm è gurgitis vado vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ κατὰ βάθους atque propriè dicta Tethyia secundum Aristotelem saxis adhærent,) non aliter quàm ab vrinantibus auferri queant, Hæc ille. Et rursus à verbo θῶ θήσω, quod est lacto, deducuntur τήθη, & τηθὶς, (quæ nomina auiam significant: τήθη aliquando nutricem quoque) & τήθεα quoque: quorum singularis casus, & rectus est τῆθος, Aristoteli vsurpatus his verbis: Πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτεὶς κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Et rursus cùm ait ὁ μὲν κτεὶς τραχύστρακος; ῥαβδωτός, καὶ τῆθος ἀράβδωτον, λειόστρακον.

Odys. Δ.

D Hinc τήθη in multitudinis numero casus contractus: vt cùm scribit Athenæus: τὰ δὲ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρημένοις καὶ πολυτροφώτερα: & quoniam inde genitiuus quoque formatur τηθέων τηθῶν, sicut σηθέων σηθῶν: iocandi occasionem inde sumpsit Aristophanes in Lysistrata:

Ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν.

de industria sic alloquens veluti amatas nutrices, ac matres. Sunt enim τήθεα veluti τῆθαι, id est nutrices. μητρίδια verò Vrticæ marinæ: huc vsque Eustathius, qui τήθη quænam essent, ignorasse videtur, & ab Ostreis non satis distinxisse: sicut & alius innominatus Homeri Scholiastes, qui τήθεα nihil quàm Ostrea, seu genus Ostrearum interpretatur: Et Nicandri etiã qui τήθη putat Patellas feras, à quibus ea plurimùm differre collatis inuicem historijs liquebit. A Tethyio diminutiua vox videtur τηθυωδάκιον. Epicharmus apud [e] Athenæum τηθυωδάκια, cum Testatis alijs diuersis nominat. Latinè vel Tethyum tribus syllabis: vel etiam Tethus effertur duabus syllabis masculino genere, vt cetus. Gazam

Ab Ostreis differunt Tethea. *e Lib. 3.*

Holo-

Gazæ error. Holothuria, Tethya, res diuerſas, iiſdem Latinis nominibus interpretando (Vertibula, Callos, Tubera) confudiſſe ſuperiori capite monuimus. Tethyia, inquit Gyllius, Theodorus vertit Tubera, & Callos, & Vertibula. Tubera quidem quòd ſic nullis fibris, quemadmodum Tubera terrena nitantur. Callos verò quod calloſa materia tegantur. Iam nunc Sphærdocles. Græci non Græco nomine, ſed pluſquam Barbaro Spherdocles (fortè à ſpæhra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxiſſe conijcit Zographus) nuncupant. Ineptius ij, qui accolunt Adriaticum ſinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur tanquam ſpongiæ, ſic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piſcium Maſſiliæ in vulgus ignotū à paucis cognoſcitur. Quidam ſenes cùm huius deſcriptionem ſub eorum oculos ſubieciſſem, & multùm inculcaſſem, nominarunt VVichonos: Veruntamen propter tempeſtates hos mihi oſtendere non potuerunt. Hactenus Gillius. Ab eo, ait Zographus, quòd ſpongiæ ſimilitudinem quandam habent Tethe, muſcoſo (ſi benè memini) & fiſtuloſo corpore, Veneti Niphi error. ſpongias nominant vulgo ſponge. Niphus alibi Vertibulum, ſiue Tuber cum Vrtica confundit. Callus verò, inquit, tanquam à Vertibulo ſeparans, (cùm alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis eſt: cuius durities media eſt inter teſtam, & corium. Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis vocari ſcribit. Vertibulum inquit idem forma rotunda F eſt, ſubter cum aliqua cauitate, cruſta calloſa, à qua & callus dicitur. Vulgo apud Tarenti- Verticillū. nos dicitur Verticillum, propter formam & paruos quoſdam anfractus quibus deſcribitur. Tubera à colore, & tumore dici idem Niphus ait, & alibi. Tethya, inquit, apud nonnullos ſunt Vrticæ atque calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter teſtam, & corium, colore ſuppallido, & rubenti. ea frequenter in Pyrgorum littore ad centuncellas reperiūtur: quę ſicuti palato & iucundiſſima, ita & ſtomachis minimè inſalubria eſſe conij- Cum Vrticis confunduntur. cimus. Quidam confundunt Vertibula cum Vrticis eadem eſſe volentes, ſed error eſt, cùm diuerſa omnino ſint: Vertibula enim teſta ſcabra veluti corio integuntur, & pedibus carēt, & mobilia ſunt. Vrtica verò (vti retulimus ex opinione Ariſtotelis) nullam teſtam habet, ſed corpus omni ex parte carnem præ ſe fert: & pediculos habet, vt Polypus, & ſaxis abſoluta vagatur: decepti forſan verbis Ariſtotelis octauo de hiſtoria dicentis: Nonnullorum natura corporis carnoſa eſt, vt eorum quæ Tubera (Tethyia) appellantur, aut Vrticæ, vbi duo genera diſtincta intellexit, & non vnum, vt ſit ſenſus: Natura corporis nonnullorum eſt carnoſa, cuiuſmodi ea ſunt quę Tubera, aut ea, quę Vrticæ vocantur. Tethyiorum Germanicum nomen facit Zographus Spruzling, quod eis compreſſis aqua tanquam per ſyringem, aut ſiphonem exiliat, vel Magling, quòd caro eorum ventriculi figuram præ ſe ferat; vel Schuuumling, quoniam & Veneti ſpongias, ſeu ſpongiolas vocant.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

OTA occuluntur teſta, quam læuem habent, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, teſte Ariſtotele, qui ideirco Teſtatis adnumeraſſe viſus eſt, & [a] alibi: Quæ vertibula, ſiue callos ſpeciali nomine à tegminis qualitate appellamus (τὰ δὲ καλούμενα τήθυα) naturam inter hæc genera (Teſtatorum) peculiarem, ſortiri notum eſt. ijs enim ſolis corpus totum tegumento includitur, cuius durities inter teſtam, & corium eſt: quamobrem modo præduri bubuli H tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρά) ſecatur. Adheret id genus ſaxis ſua teſta duoq; ſepoſita inter ſe foramina exigua admodum habet, & viſum vix patientia, quibus humorem accipit, & reddit. Excrementum enim nullum in eo ſpectatur, quale in cæteris Oſtreis, vel Echinæum, vel quod appellant papauer, continetur, nulli è cæteris ſimilis: in omnibus tamen ſui generis eadem. Diſſectis primum membrana neruoſa cruſta ambiente obtenta oſtenditur, qua Vertibuli caro ipſa continetur, nulli è cæteris ſimilis, in omnibus tamen ſui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranæ circumdanti, & corio: & qua adhæret arctiùs in partem vtramq; eſt, videlicet qua tendit ad meatus ductos foras per cruſtam, quibus redditur, & accipitur cibus, & humor, quaſi alterum ſit os, alterum oſſium excrementum delegatum. Nec modus idem, ſed alterum craſſius: alterū tenuius eſt, cauumq; intus vtrinq; exiguo quodam interueniente continuo, humorque in altero cauo conſiſtere ſolitus eſt. Pars verò alia, quę inſtrumentalis, & ſenſualis ſit, nulla omnino percipitur, neq; excrementum quidquam (vt dictum iam eſt) quo in cæteris more continetur. Color vertibulis

Margin notes: [a] Hiſtor. 4. c. 2. — Excrementum nullū habent. — Color.

tibulis

A tibulis, aut pallidus, aut rubidus est.[b] Alio quoque in loco de iisdem, sic scripsit: Habet hoc genus animalis duo foramina, primamque (διαίρεσιν) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rursus emittat quantum humoris reliquum sit. nihil enim habere excrementi, vt cætera Testata hoc se habere ostendit. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua vitæ principatum esse ratio congrua est. Hæc Aristotelis verba de rima, seu diuisione Tethyorum Michael Ephesius declarans, ait: τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δύο: διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει: hoc est: Meatus (seu foramina) quidem in eis duo sunt, diuisio autem vna, ac si fistulam aliquam animo concipias (non æquali, sed) tumido corpore: eamque in alterutra parte scindas à summo ad imum. Continetur in Testatis id quod ouum etiam vocatur eiuscemodi cernere licet, vt tradidit Philosophus. His hæc paucula Rondeletius addit: Ea, inquit, non solùm petris, sed etiam Ostreorũ nostrorum testis affixa sunt, & in iisdem veluti tumores duri esse cernuntur. Oui figura sunt aliquando longiore. Testa extra fusca, inæqualis, & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alia alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam scilicet & oblongam, meatus crassior, & amplior gulæ proportione respondet: alter minor podici. Vterque colore est rutilo, vel ruffo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendũ curaui, quòd ex duobus meatibus eminentibus, quos modo descripsi lector agnoscet. Reliqua Tethya corio suo tecta adhæret. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui sensum fugiẽtes. Alias Zographus icones Tethyorum exhibet, quæ Cornelius Sittardus ad eum miserat quatuor, quæ vel Tethya esse videntur, vel eorum naturę propinqua. Duas maiores fungos marinos esse, aut in Italia vocari addebat, testæ durę inclusos. Colore, vt pictos accepit, sunt vario, sed magna ex parte fusco, quæ verò in maxima virgæ, contextu quodam reticulato (eæ continuæ esse debebant) visuntur rubræ. Minores duas vulgo nominari specie, earum pictura foris fusca hirsutaq; apparet, substantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua, & rubra. Ab his non nihil differre, quæ Bellonius depinxit, facilè quiuis ex pictura videre poterit. Nos etiã Tethyorũ aliquot obseruauimus species, quæ forma tantum differunt, non alia parte singulari, ita vt merito tot species Tethyorum, quot formas statuere liceat. Quæ primo depicta loco ostenditur parte externa, & secundo parte interna pyri formam emulatur, colore cineritio est: ablataq; cuticula substantia apparet densa poris exiguis, vixq; visibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per vniuersum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina: vnum oblongum; alterum rotundum: hoc aluo: illud ori respondere videtur: in his quandoque conspiciũtur Scyllari, Cancelli & alia Crustacea: item Trochi, Turbines aliaq; parua Ostracoderma. Tertio qui ostenditur loco figura est mali; substantia eadẽ qua superior. foraminibusq; duobus: rotundo, quod maius est: oblongo quod minus: in eo scyllarus continebatur, quæ totum ferè illius foraminis occupabat interuallum, cauda erat reuoluta: eumq; idcirco tertio loco adpinximus. Quæ quarto, & quinto ostenditur numero, ab Antonio Maria Lombardo pharmacopœo insigni Mutinensi donata mihi fuit: figura est inæquali tuberosa: foramine vno oblongo maiori, quod in opposita erat parte, minori. in eo continebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi magna, vt etiam exterius corium eius penetraret. Septimo ordine ostenditur Tethyum secundo simile, figura rotũda, sed inferius compressa: foramen habet tam exiguum, vt vix conspici possit: intus habet crustaceum aliquod, vt in partis superioris foramine conspicitur.

[a] De part. 4. c. 5.

Foramina.

B

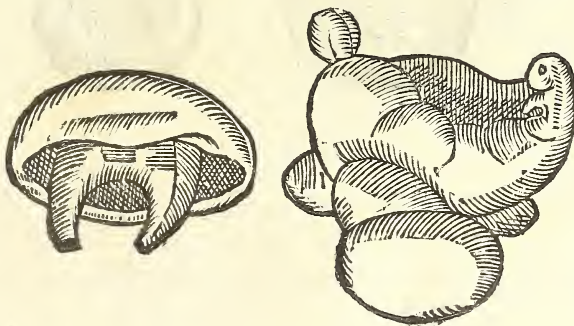
Tethya Zoographi

Nostrorũ Tethyorũ descriptio.

C

D

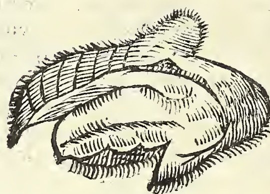
Tethya Rondeletij.

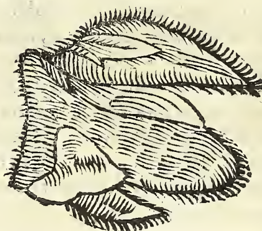

Tethyorum icones Zoographo à Cornelio Sittardo miſſæ.

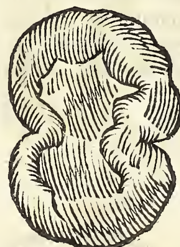

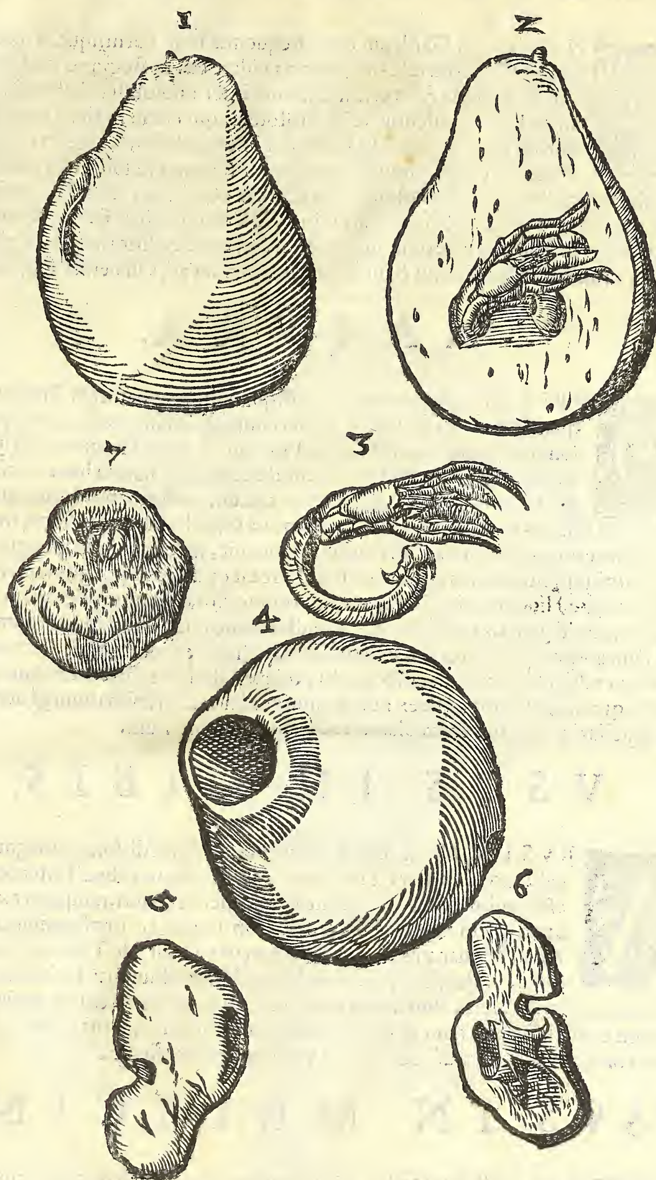

Tethya ſiue Vertibula integra Bellonij. Tethya ſiue Vertibula aperta eiuſdem.

Tethyiorum ab authore obseruatorum sex species.

E

LOCVS. GENERATIO.

N Oceano ad Gallicum littus frequentia ſunt: Pariſijſque in foro piſcario ſæpe Oſtreorum teſtis adhærentia videre eſt. In Aegypto nulla inueniuntur: In Smyrna Aſiæ præſtantiſſima. Inter immobilia Teſtacea olfactũ minimè habere videntur teſte Ariſtotele: qui etiam in rimis cauerniſque ſaxorum generari tradidit: Nicander inter muſcum, & algas creſcere cecinit. Plinius Tetheæ, inquit, inueniuntur ſugentes in folijs marinis: Rondeletius pro folijs legit ſcopulis. Euſtathius τη'θη ſic dicta conijcit à verbo θῶ, quod ſignificat θηλάζω, quod & pro lactare, & ſugere accipitur. VVottonus hæc ferè ex Xenocrate: Tethya gignuntur in cauernis ſaxorum: maximè verò in cæno, & littoribus, quæ phyco algaué marina abundent. Inueniuntur & in muſco marino, aut alijs in herbis folijſué marinis.

Præſtantiſſima vbi.

Etymum.

F

NATVRA.

VBITARI ſummoperè poteſt, quam habeat naturam Tethya. Ego aliquando fui eius ſententiæ plantas imperfectiſſimas eſſe, ſicut Spongias, & fungos: Itaque optimè dixiſſe Plinium: Tethya fungorum veriùs generis, quàm piſcium ſunt: Deinde nihil de animalis natura habere, cùm nullum viſcus intus habeant, ſed carnem tantùm vniformem: Motum autem & ſenſum qui ineſt illis, ab interno prouenire, cùm multa Conchylia, & Cruſtacea intus habere ſæpè conſpexerimus: à quibus ſcilicet motus prouenit, tanquam fit in ſpongijs. Sed & [a] Princeps Philoſophorum, parum à plantis differre eſt opinatus: Spongijs tamen viuaciora eſſe (ζωτικώτερα) hoc eſt animalium naturæ propinquiora: Et mox: Tethyum igitur, inquit, & quidquid generis eiuſdem eſt, quia adhærendo tantummodo viuit, ſimile plantæ eſt: ſed cùm aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. Itaque vtro nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt. & paulò pòſt cùm dixiſſet nihil excrementi ipſis ineſſe, ſubdit: Ex quo fit potiſſimùm, vt ex hoc, & quidquid ſimile in animalium genere eſt, planta iure appellari poſſit: nec enim planta vlla habet excrementum. G

Plantas imperfectas eſse aliquãdo putauit author.

Motus eorum ab externo prouenit.

[a] *De par. 4. c. 5.*

VSVS IN CIBIS.

A RVSTICIS in foro piſcario vulgò diuendi ſolere magnitudine oui gallinacei, author eſt Bellonius. Et Maſſarius rubea Tethya cibo idonea eſſe: pallida verò aut ſublutea, amarulenta recitat, tanquam ex Ariſtotele: apud quem tamen id me legere nõn memini. Præſtantiſſima è Smyrna Aſiæ. [a] Athenæus cùm ex Niceſio (vt videtur) de Teſtatis quibuſdam dixiſſet, vt Purpuris, Buccinis, Phloadibus, ſubiungit: Tethe verò prædictis ſimilia ſunt, & vberiùs alunt. Plurimum dare alimenti tradit Xenocrates, coriaq; maximè eorum non confici. Secari etiam & lauari, ac liquore Cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto condiri: operæpretium eſſe ea cum viridi menta conficere.

Tethya rubea.

a Lib. 3. Vt alant.

H

VSVS IN MEDICINA.

IIS ineſt ſapor ſalſus, cum amarore, ob quem deterget, flatus diſcutit, vt non ſine ratione ſcripſerit [a] Plinius: Tethya torminibus, & inflationibus ſuccurrere, & teneſmum diſſoluere renumque vitia. in cibo ſumpta lateris dolores leniunt eodem teſte. Conferunt etiam iſchiadicis ventriq; ſuperiori vnà cum ruta. item cachecticis quorum corpus macie conficitur cum ruta, & melle. Contra Dorycnium iuuant in cibo ſumpto teſte Nicandro.

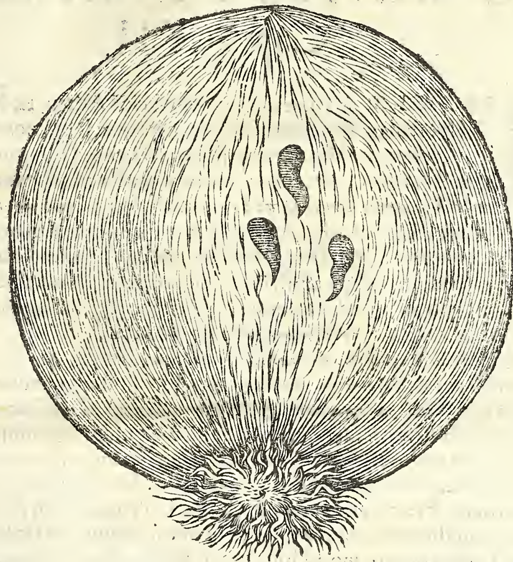
[a] *Li. 32. c. 9* Quibus cõueniant.

DE MALO GRANATO, FVNGO, PYRO. Cap. VI.

DANIEL Barbarus vir cùm humanitate, tùm summa doctrina atq; nobilitatis supremo ordine apud Venetos cõspicuus, tres hasce imagines ad me misit sub nomine Zoophyti, sed quia aliquantulum à Tethyjs, scilicet radice in multas fibras diuisa, differre videbantur, ab illis separaui. subiunxi tamen, quòd conijcerem ad eorum genus proximè posse referri. Terna habent foramina satis insignia. Primum à similitudine tum formæ tum coloris malum punicum appellatur, eiusdemq; mali magnitudinem habet. Secundum fungum tam exactè refert, vt non in mari, sed terra natum videatur, vnde Fungus marinus appellatur, colore est cœruleo. Tertium pyrum à figura pariter dicitur, similis ferè cum fungo coloris. Danielis Barbari laus.

Malum granatum Zoophyton.

Fungus marinus Zoophyton.

Pyrum marinum Zoophyton. E

DE MENTVLA MARINA. F
Cap. VII

a Lib. 3.

MENTVLÆ marinæ mentionem facit [a] Athen. ex Nicandro inquiens: Colybdenam Epicharmus dixit in ijs quæ ſuprà nos adduximus, mentulam, vt inquit, Nicander, marinam, vel vt in Opſartytico Heraclides ſcripſit Squillam. Recitârat autem antea hæc Epicharmi: Ἐντι δ᾽ ἀϛακοὶ, κολύβδαινά τε ἔχουσαι πόδια μικρὰ, τὰς χεῖρας δὲ μακρὰς χάραβος τοὔνομα: Adſunt Colybdenæ & Aſtaci, quibus parui pedes, longaque brachia: carabos nuncupant. Rondeletius Vrticam paruam hodie à Græcorum vulgo Colicænam dici ſcribit: à Gallis culum aſini. Περλω nominatur à Numenio inter eſcas piſcium vt videtur, & fortè non piſcis, ſed inſectum aliquod Zoophytum aquaticum fuerit.

Colicæna. Περλω.

Τοῖσι κεν ἄρμενα πάντα παραπλίσσαιο δὲ μύρα,
Κούριλιον ἢ περλῶνα, ἢ εἰναλίην ἕρπιλλαν.

Grammatici vt Varrinus Περίνα interpretantur teſticulum, pudendum, περίνεον. Πηρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω περὶν, καὶ πηριν. ἢ παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hic conijci poteſt Pirena Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare. Holothuria vnde ſic ſint appellata, nōdum inueni explicatum. Θούριον inter alia impetuoſum ſignificat & ſalacem, id eſt procliuem ad libidinem: & Θορνεύεσθαι verbum libidini operam dare, Θόρος genituram. Holothuria à Rondeletio deſcripta, præſertim ſecunda ſpecies genitalis viris quandam ſpeciem præ ſe ferunt; vt Holothurium dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum: vel Holothurium quaſi Halothurium à mari. Haleſurion pro genitali marino accipi videtur, quaſi ἁλὸς οὐρὰ, id eſt, marina cauda, Vegetius quoq; Zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Eſt & piſcis nomen ædoeon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis Haleſurion Græcè dictum: quanquā Haleſurion ſunt, qui pro Callyonymo piſce capiant, Hermolaus in Corollario, quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt vocabulum, vt videtur, ἁλοσούριον melius dixeris, vt Haloſydna, Haloſachne; nam Halipneumon à datiuo eius nominis componitur. Mentulæ marinæ meminit Albertus: Sunt in mari, inquit, animalia quædam ſimilia veretro virili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quæ prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tardi motus, nec viuunt niſi in aqua. Pudendi quoque marini vtriuſque ſexus meminit Apuleius in Apologia prima, nominat autem virile veretillam (malim Veretillum genere neutro, vt ſit diminutiuum à veretro) & muliebre viaginal (forte virginale vel vaginal) quod ab indocto quodam interfemineum appellatum reprehendit. Hæc friuola inquit pleraq; in littoribus omnibus congeſtim, & aceruatim iacent. Et rurſus Albertus. Oſtreum quoddam, ait, vnius conchę inuenitur, quod habet ſpeciem virilis virgę inferius: & aliud eiuſdem generis quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporis ipſorum, huius Oſtrei Concha refert Cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, vt cibo gratæ & delicatæ carnis. in eodem ſæpius margaritæ reperiuntur. abundat autem in littore maris Germanici & Flandrici. Rondeletius nullam eiuſmodi Cochleam deſcripſit: ſed quartam Vrticæ ſpeciem quæ inſtar Holoturiorum teſtis alienis adnaſcatur, & maximè Pur-

G H

Holothuria vnde dicta difficile eſt ſcire.

Haleſuriō.

Haleſuriō.

Haloſydna.

Veretillum virile.

Margaritorum locus.

A mè Purpuris quæ ſunt Cochleæ ſpinoſæ. Inquirēdum igitur Vrticæné aut Holothurij aliquam ſpeciem intelligat Albertus: cuius etiam alibi verba hæc ſunt: Eſt genus quoddam Oſtrei, cuius ſpecies vna Virgam, altera Vuluam præ ſe fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. Zoographo hoc nomen hactenus inauditum, & eius ratio incognita. Zoophytum quod deſcripſere Bellonius & Rondeletius apud Maſſilienſes & Montiſpeſſulanos Mentula marina vulgò dicitur à ſimilitudine: Italis vt Neapolitanis præſertim Cazo marino: Græcis hodiernis Pſoli. Germani appellare poterunt Meerſchaam, Seeſchaam, Seeſtert.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

B RONDELETIVS duas Mentulæ marinæ ſpecies facit: Prioris hæc eſt natura & hiſtoria. Quantùm ad integumentum attinet, Teſtaceis annumerari debet, non Cruſtaceis, vt Mentula marina Epicharmi. Corio enim duro conſtat, vt Tethya. Quum viuit, intumeſcit, & diſtenditur: poſt mortem flacceſcit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit & reijcit. Partes internæ indiſcretæ ſunt. Multa huiuſmodi Zoophyta circa Stœchades inſulas capiuntur. Varia ſunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flaueſcentia. De altera hæc ſcribit: Neq; Zoophytū iſtud à Mentulæ contractæ forma multū diſtat, ſi eam cum ſcroto accipies. Ex dura quidē teſta conſtat, ſed veluti cartilaginea, ſpiſſa, rugoſa, perſpicua. Foramina à ſeſe ſeiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiſcretas habet veluti reliqua Zoophyta. De Genitali marino hæc Bellon. Exangue maris purgamentū eſt: ſolutum vagatur, ſed eius ea eſt natura, vt à piſcibus alijs minimè tētetur neq; à quoquam in cibo expectatur. Littorale eſt neq; alibi reperitur, quàm vbi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, qđ teres ſit, pedem longum, & mediocris brachij craſſitudine: diſtendit ſe & contrahit

Mentula mar. prior Rondelet.

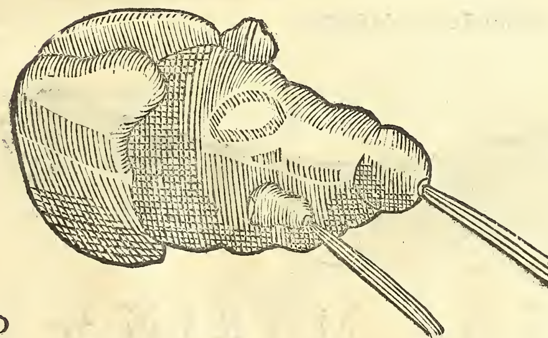
Alteri⁹ Rõdel. deſcriptio.

Mentula marina Rondeletij.

C

Mentula marina altera Rondeletij.

Bellonij deſcrip. Mentulæ mar.

D hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum eſt: quinetiam ruffi coloris eſt. Iners, nec niſi ſerpendo incedit, aſpectu toroſo, Nympheæ radicis ſimilitudine. Semper ad ima ſidit: nunquam natat: contrectatumq; in ſeipſum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuſpide pertundi poteſt: alioqui permolle, dum ſua ſpontè mouetur. Suas promuſcides, quando vult, exerit, atq; ita conſtringit, vt ex pedali longitudine, vix ſex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuſcidibus habet, lapidibus hæret: in quibus pluſquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rurſus crinitas emittit veluti arbuſculas acetabulis plenas: quibus quidquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, vt vel integram Conchulam admittat: veſcitur enim omni Conchyliorum genere. Eius recrementa viſcida ſunt ac lenta, albiſſima, copioſa, quæ tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia neruea firmitate certare poſſint. Os in gyrum

Nominis ratio.

Promuſcides.

Os.

Victus.

oſſiculis dentatum habet, præterea nullis oſſibus alibi præditum. Ab ore gula in ſtomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum eſt: reliqua vt inteſtina circumponuntur in gyrum, quæ vix obſeruari poſſunt. Alia ſunt purgamenta marina, quæ genitale viri imitantur tum ſpecie, tum magnitudine, ſed pinnis ſubnexis binis loco teſtium. Lumbricum marinum & terreſtrem refert (id nimirum quod primo loco deſcribit) nam Lumbricus ſic ſe contrahit, vt ex ſeſquipedali ferè longitudine orbicularis ferè fiat. Miſit ad Zoographum aliquando Cornelius Sittardus, cum alijs quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte ſimile illi quod ſecundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo ſubuiridi. Maſſa quædam informis videtur, retrorſum vbi craſſior altiorque eſt veluti cornu paruum, rugoſum, extenditur: oppoſita pars humilior ſeu inglande foramen oſtendit, idq; rubicundi coloris, ſi pictor non fallit. Hoc in Italia propè Romam raró capi, nec eſui eſſe aiunt. Ab eodem accepit quod epipetron vocabat. depictum id vt effigies repreſentat, maſſa quædam informis ſpongioſæ & cauernoſæ ſubſtantiæ, ſex digitos longa, ſeſqui digitum lata: inæqualis & tuberoſa, multis ſeu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubeſcens & albicans alicubi. Hanc apud Zoographum picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum ſibi videri dicebat. Naſci putat circa petras maris, eiſque hærere, vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. Sed Zoophytum hoc eſt. Veterum autem epipetrum herba, quàm Ariſtotelis etiam ſuſpenſam, multo tempore vigere tradidit. Cum Zoographi icone conuenit Mentula marina à me adiecta, colore tota ferrugineo.

Forma. *Epipetron.* *Epipetrũ.*

Epipetrum quorundam.

Epipetro Zoographi ſimile.

DE PENNA MARINA. Cap. VIII.

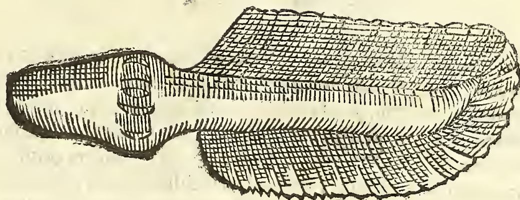
APTIVS ac conuenientius nomen non inuenero, niſi hocce Zoophytum pennam marinam dixerim. Eſt enim pennis magnis quæ in pileis geſtari ſolent perquam ſimile. Noſtri tamen piſcatores ob extremitatis alterius ſimilitudinem, Mentulam alatam vocant. eſt enim ea pars præputio, id eſt glandi ſimilis, altera verò parte pennam refert. Pars illa craſſior quæ glandis ſpecie eſt, rimas aliquot habet, quales ſunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennam repreſentat, feſtucis tenuibus conſtat, quæ alumini ſciſſili ſimiles ſunt, ijs ſubſtantia alia quædam tenera innititur. Noctu maximè ſplendet ſtellæ modo ob candorem

Pinna cur ſic dicta. *Mentula alata.*

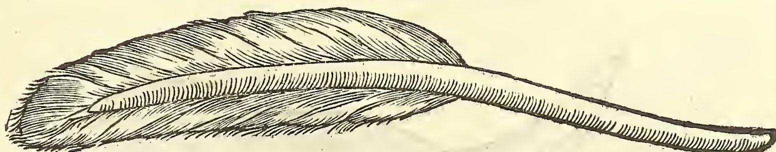
A dorem & læuorem. Rondeletius inter Vrticas quoque exhibuit speciem vnam, quæ frondem pennæ ferè instar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde simili ferè, sed parte altera quæ fronde caret, longiore, simplici, nulla cum glande similitudine, Cornelius Sittardus olim ad Zoographum misit: his verbis adscriptis: Pennam marinam Aristoteles inter Zoophyta collocat, hanc vidi ipse apud Gysbertum Horstium Romæ. Ego, inquit Zoographus nec Aristotelem, nec alium quenquam veterum meminisse puto, hoc quidem nomine. Obseruaui Pennam marinam colore sanguineo, nonnihil à Rondeletij differentem, cuius hæc est icon. Alterius descriptio.

Penna marina Rondeletij.

B

Penna marina sanguinei coloris.

C

DE VVA MARINA RONDEL. Cap. IX.

NOSTRI piscatores oua sepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento asperso, Vuam marinam nominant, de qua re dictum est, cùm de Sepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur [a] Plinius, cùm scribit: Rerum quidem non solùm animalium simulachra inesse, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuā intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa in parte vuę flores optimè expressos refert. Est autem oblonga quædam & informis massa, ex vno pediculo dependens. Partes internæ indiscretę sūt, inter quas aliquando reperiunt veluti glādulę paruæ, cuiusmodi vnicā seorsim depinximus. Hactenus Rondel. Vuam marinam in vino putrefactam, ijs qui inde biberint, vini tœdium afferre, author est Plinius. Vuam marinam tusam & madefactam cum vino sufficienti da bibendam clam ieiuno tribus, & efficies vini fastidium Nicolaus Myrepsus, qui è testudine etiam simile remedium, cuius [a] L. 9. c. 20. Vini fastidium vt paretur.

Vua marina Rondeletij.

D

[b] Veter.4.c.14.

vim admodum diuinam prędicat, affert. [b] Vegetius inter diuersas res marinas Vuam quoque adhibet in suffitu contra languorem morbi pestilentis. Vuam seu ampelon Græcè aliqui vocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructumq; βοτρυδὸν, id est racemi instar congestum habet. Ampelis quidem & botrys Aeliano inter algas sunt. Haffguffe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum, quàm piscem, vt audiuit Zoographus, nimirum vt Cucumis & Vua Plinij. Sed Zoographus vocis huius Etymologiam non assequitur. Vua piscis (nimium extenditur hic piscis nomen) est, ita appellatus, quòd botryonis idest racemi Vua similitudinem habeat, Massarius. E

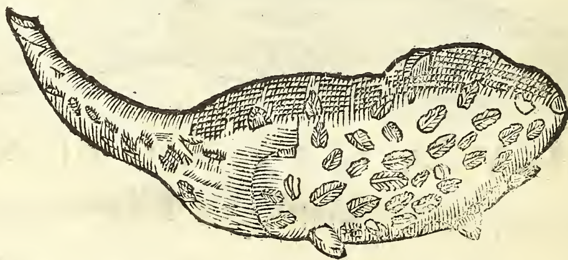
DE MALO INSANO MARINO. Cap. X.

Nominis ratio.

CVM nullum nomen apud veteres recentesque scriptores reperiatur huius Zoophyti, à similitudine malorum insanorum, quæ Albergaines Montispelssulani vocant, alij Galli Pomes d'amours, mali insani huic nomen accommodauit Rondeletius. Vuæ marinæ species quibusdam videri posset, sed quia flores Vuæ nullos refert, verùm foliorum potius, vel plumarum formam, quia etiam pediculo differt, dilucidioris distinctionis gratia ab Vua marina secreuit, & à similitudine mali eius terrestris, quod oblongius est (nam est & alterum rotundius) malum insanum appellauit. Facultate ab Vua marina non differt. F

Malum insanum marinum Rondel.

G

DE CVCVMERE MARINO. Cap. XI.

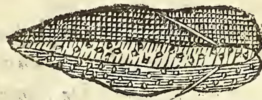

[a] Li.9.c.2.

CVcumeris marini meminit [a] Plinius his verbis: Rerum quidem non solùm animalium simulachra inesse in mari licet intelligere intuentibus Vuam, Gladiū, serras; Cucumim verò & colore & odore similem. Gillius, Cucumis, inquit, piscis à Plinio dicitur colore & odore Cucumeri similis. Sed is magis similis est ei, quem vulgò peponem vocamus: nisi arbitremur Plinium peruulgatum Melonem Cucumerem appellare. quod ipsum simile vero videtur legenti ea, quæ idem scribit de Cucumeribus, hæc Gillius. Is quem proponit Rondeletius Cucumerem paruum colore figura & odore refert. Digiti est crassitudine & longitudine, tuberculis aliquot aspersis, veluti in Cucumere terrestri paruo. Partes internas indiscretas habet. H

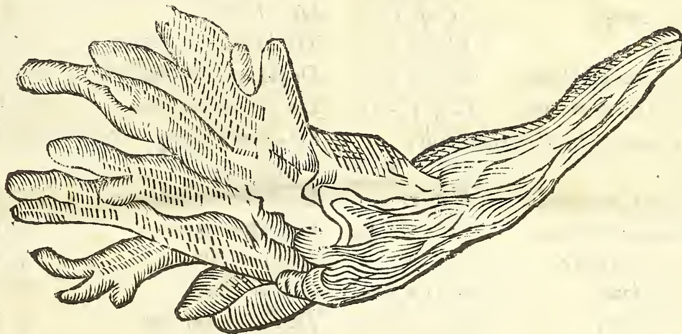
Cucumis marinus Rondelet.

DE MANV MARINA. Cap. XII.

MAnus marina dicta à similitudine quadam, Zoophytum quoddam est, cuius picturã olim à Cornelio Sittardo accepit Zographus, edendoq; esse negabat, neque apud authores de ea re reperisse se quicquam.

Manus marina Rondel.

Finis Libri quarti, & totius huius operis, ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei, & Beatiss. Virg. Mariæ.

INDEX,

Siue Enumeratio animalium, quorum historia in hoc opere pertractatur.

Libri primi, qui est de Mollibus, Capita.

Capita Libri secundi, qui est de Crustaceis.

Capita libri tertij, qui est de Testaceis.

De

Capita libri quarti, qui est de Zoophytis.

IN-

INDEX,

In præcedentes libros de quatuor animalibus reliquis exanguibus,

Latinus, Græcus, Hebraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Bohemicus.

Astaci

INDEX.

tumor

D.

E.

F.

G.

H.

Ad

I N D E X.

M

Ex

Principem

T.

V.

Græca.

Græca recentiorum.

Hebraica.

Arabica.

Italica.

Gallica.

Capaeu

Hispanica.

Germanica.

Na-

Belgica.

Anglica.

Indica.

Hungarica.

Bohemica.

Illyrica.

Polonica.

Errata lector sic corrigito.

Descundet.lege,discuneet 24.in fine.harum l.horum 25.B.positum l.positam 25.D.in fine.reliquia l.reliquiæ 33. C.Naupilum l.Nauplium 46.F.nno coire re.l.non coire ore 52.f.in margine.teste l.testæ 61.c.metiunt l.metuunt 75.A. At l.Ait.139. A.Scyllarum l.Scyllarium 141.B.paritus.l.partitus 162.e.Gouphilus l.Goupilus 163.B. lethumq; l.lætumque 166.G.curso l.cursu 169 F.dua l.duo 188.g. desumpta l.dempta 192.e. sumus l.summus 196.E.Rondel l.Zoographi 200.h.correcti l.comparati 208.g. in margine. Heremitæ l.Heremita 219. cur testam non habeat.l.cur testam habeant 234.F.in margine, vitibus l.viribus 236 F. concha l.conchæ aut conchyliorum 237.D.tota l.totam 240.e.Testatorum l.Testata 245.C.in margine.moueatur l.moueant.252.G.in margine.trombus l.Strombus 253.D. Herculi l.Herculis 268.G. coccino l.coccinco 305.A. in margine. Granatæ vrbis Hisp.oppidum l.etymum. ibidem. aromatibus l.aromaticus 346.D.strangulatur l.strangulatum 348.e.in margine. aliud pro alius 360.H.cinereum, seu sub album.l.cinereus, seu subalbus ibidem. Antè l.an è 364.H. in margine. innatate l.innatare 365.C.fasca l.fusca 366.G. quæ l.qui 369.D. authori l.authore 385. A.Suspiriosus l.suspiriosis 385.D.vllas l.vllus 396.h.Umbilicus varius paruus.l.Umbilicas varius,& paruus Echymologus l.Etymologus 400.E. repit l.reperit.378.F. testæ l.teste 384 H. coires l coire 412.G. mulieri l.mulieris, vel muliebris 416.F. Franciscanus l.Franciscus 432 G. digiti l.digitis 439.D. alluminibus l.albuminibus 441. B. miracuo l.miraculo ibid. C. licenterijs l lienterijs 442.E. Setonius l.Suetonius 444.E. Concha vera Plinij. l. Concha longa vera Plinij 454. Conchæ fasciatę nostræ l. Conchæ fasciatæ nostræ crassæ testæ 463. postremò l. postrema 464.F.Chama l.Chame 466. F. Geladæ l.Galadæ 469.B.in margine. glycyameridas l.glycyamaridas. 472.E.pituita l.pituitam 488 F. in margine. petendos l pectendos 497 B. vocantur l.vocant 504. F. buxeis l. buxei B 507.Musculi l.mytuli 513.514 chartum l chartam 518.F.suis l.sui 520.G. ab eo celebrari. l.celebrare,& dele ab eo.521 B.Tabuli,l.tubuli 561.tribias l.tibias 577.C.

GRÆGA CORRIGENDA.

Ὀλιγοδερμα.l.ὀλιγοθερμα.2.g.Ἐλεδώνη, τευθὶς.l.Ἐλεδώνη,σηπία,τευθὶς.2.h.πακύτρον.l.παχυτέρον.5.c.Πόλυπος.l.πουλυπος.8.h.πόυλοπος.l.πουλύπος.ibidem.μεσάτον.l.μεσάτου.19.b.πνέυοντος.l.πνείοντος.ibidem.ὅσποτε.l.ὅς ποτι.31.d.ἔθνος.l.ἔθνος.35.a.Πλέκτανα.l.πλέκτανα.39 d.πολυποδίνιν.l.πολυποδίνην 43.a.μύσεως.l.κύσεως.47.a.καὶ τῷ ὑμένι.l.καὶ τῷ αὐτῷ ὑμένι.47.b.μύτλις.l.μύτις.ibid bis.Ἐφαρμόπτουσαι.l.ἐφαρμόττουσι.74.e.f.ter.ἐναρμόπτουσι δὲ τορν.l.ἐναρμόττουσι δὲ τον.74.g.δεόμενον.l.δεύμενον.ibid.h.λαγωὸς, & λαγοὼς.l.λαγὼς,& λαγωὸς.79 b.πρύματος.l.προμαλος.86.h.ἵνακοιλίας.l.ἵνα τῆς κοιλίας.88.f.φοινικὴν.l.φωνικὴν.ibid.g.κεδρίνης.l.κεδρινέης.89.a.πελαίου.l.πελανου.ibid.αἰγινῆτιν.l.αἰγινῆτην 89.d.τοὺς.l.τοῖς.93.a.αἰθησεών.l.αἰθησεων.93.a.ὑπογραφὴν μόνην.l.ὑπογραφὴν τίνα μόνην 93.b.Εἶθο.l.Εἶθ᾽ ὁ.98.g.τελεος.l.τελέως.103.d.ἀμοιβαιοῖσιν.l.ἀμοιβαιοισι φόνοισιν.105.a.πραιπνὸν.l.κραιπνὸν.106.g.βασίλεος.l.βασίλεως.107.a.Κόσακοι.l.κασακοι.109.b.χλὴ.l.χλοη.136.h.καρεδ.l.καρίδες.ibid.γαρῆσαν.l.γὰρ ἦσαν.138.f.εἶχεν.l.ἔχειν.ibi.κουθας.l.κουφὰς 138 h.ὀυμεγέθη.l.ἐυμεγέθη.139.d.& totus versus superiori anteponēdus.ἄπηξ.l.ἅπαξ.14.d.γυναικιῶν l.γυναικῶν 143.a.Ὠρχυῶτο l.Ὠ᾽ρχοῦτο.150.g.καρκίνου.l.καρκίνου 159.c.ὄκινων.l.ὀκινῶν 160.g.καρκίνον.l.καρκίνων.162.f.σκληρωεται.l.σκληρυνεται.167.a.καρκινάθης.l.καρκινάδες.πους.l.τοὺς.186.h.Δρόμιον.l.Δρόμων.197.b.καγκελιώτην.l.καγκελώτην.215.c.ἐκέκρινto.l.ἐκέχρινto.226.κρώμασιν.l.χρώμασιν.ibidem.χυνχύλια.l.κογχύλια.ibidem.χάθος.l.ἄνθος.ibidem.Ὄσρεον.l.Ὄσρεον.ibidem Εκληρόδερμα.l.Σκληρόδερμα.ibidem.χοκχοι.l.κόγχοι.ibid.κονοχόν.l.κόγνον.228.e.χόγχον.l.κόγχον.ibid.f.ἀποσώγει.l.ἀποσέγει.ib d.Λιτη.l.λιτῇ.ibid.h.περισρόφητος.l.περισρόφετος.ibid.ἰχθόων.l.ἰχθύων.229 a.Κογχόλη.l.κογχύλη.ibid.κογχόλαι.l.κογχύλαι.ibid.bis.ὄχουσαι.l.ἔχουσαι.ibid.κροχίδα.l.κροκίδα.ibid.c.ter.ἠδυφορφύρα.l.ἡδυπορφύρα 230.g.ἡ.l.ἢ.ibid.παχύσομον.l.παχοσόμον.ibi.ακύοσρακον.l.σραχύοσρακον.231.b.ἐκ.l.ὀυκ.234.h.πεπόινθαι.l.πεποιηται 247.d.κογχυλιάθην.l.κογχυλιάτην.248 e.τρέποντα.l.τρεχοντα.251.c.κοκλίας.l.κοχλίας.258.f.bis.ὁμοκρόου l.ὁμοχρόου 27.b.ἐκόυσας l.ἐχουσας.277.a.ἀλουργας l.ἁλουργὶς 277.d.κίχλῳ.l.κύκλῳ 278.f.πορύρων l.πορφύρων.283.d.συμφυρις.l.συμφυσις.287.d.πορφυρέης καλύπτο.l καλύπτω.293.d.κόρια.l.χόρια.293.d.καὶ τοῖς κήρυξι.l.καὶ ταύτης,καὶ τοῖς κήρυξι.300.h.ναφάλων.l.γναφαλων.307.c.ἰρδνεφες.l.ιοδνεφές.310.g.Ἔλλας.l.ἔλλαβε.161.h φοινικίδον.l.φοινικιδων.311.c.πορφυρρον.l.πορφύρεον.312.h.ὠυχὶ.l.ὑυχί.318.g.ἐκρησατο l.ἐχρησατο.ibid.βάμμα.l.βαμβα.ibid.h.ἐυθον.l.ἔυδον.319.b.Ἄρκιππος.l.Ἄρχιππος.324.g.σραβήλους ὀνομαζουσι.l σραβήλους ἀσραβήλους ὀνομαζουσι.348.g.κοσκεται.l.βοσκέται.364.e.Πεσρώδει.l.πετρώδει.369.b.νηδὴν.l.νηδὺν.400.g.ἑαυτον ἀφανῶν τῶν σαρκῶν.l.ἑαυτοῦ, τῶν σαρκῶν ἀφανῶν.400.h.διχότυλοι.l.δικότυλοι.405.b.δ᾽ ἀγοκλίτουσιν.l.νώτοισι δ᾽ ἀγωκλίτουσιν.412 h.λϊαγγας.l.λαϊγγας.432.h.λϊαγγες.l.λαϊγγες.ibidem.φησυ.l.φησι.472.f.λάβοσι.l.λαβωσι.497.b.παραπόυλησία.l.παραπλησία.498.h.βύσας.l.βλεσφ.541.d.εἰδ᾽.l.εἰθ.564.f.Κουριλιον.l.κόυριλον.588.g.

FINIS.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis cautum eſt, ne quis Vlyſſis Aldrouandi Bononienſis omnes libros qui de auibus & alijs animalibus agunt, in toto, ſiue in parte abſq; voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum conſenſu intra decennium recudat, aut alibi recuſos vendat, ſub pœna, quotieſcunque deprehenſus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyphlomate Cæſareo dato in arce regia Pragæ, die prima menſis Aprilis, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolfus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ maieſtatis proprium.

Io: Barnutius.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Terniones.

Hæc omnia ſingula à me dicta & ſcripta dicendaq; & ſcribenda, cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

BONONIAE,

Apud Ioannem Baptiſtam Bellagambam.

M D C V.

SVPERIORVM PERMISSV.